

بسم الله الرحمن الرحيم

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تُكُونُوا فِي أَعْيُنِنَا

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تُكُونُوا فِي أَعْيُنِنَا

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تُكُونُوا فِي أَعْيُنِنَا

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تُكُونُوا فِي أَعْيُنِنَا

2
۲۹۷۵۹۷
۲۹۷۵۹۷

۵۴

ذمہ ست اور روضہ لازمہ صفحہ ۲ سے صفحہ ۲۵۶
ب۔ طبع سرکاری ریاست رامپور میں چھپی۔ ٹائٹل پیج لوح
و مقدمہ اور روضہ لازمہ مع تملکہ صفحہ ۲۵۷ سے صفحہ ۷۹۲
اور غلط نامہ صفحہ ۱۶ تا ۱۷ تک طبع صحیح المطابع واقع لکھنؤ محلہ
﴿توقیٰ تولہ تین چہ پیا﴾

تقارین کتاب مستطاب
رض لازمہ فی آثار القلندر

صورة ما قرئ ورصده العالمين والفصل الرابع قاموس الزكوة قابوس السيادة الضيفان الشيفخ والطيب
الزراخ مفتي الاعيان والامام حاوي كمالات الانسان مولوي حكيم امير شاه خان القيساوري ثم الى الصوفي

الحجويته الذي ليس له ما ينديد ولا له ند ونديد الذي في احصاء حمده عجزت السنة الاحرار والعبيد
الاله الاهابيين والارباب وهو الغد الوحيد والصلوة على رسوله الذي بعث لشرعية مقتصدته عليه

الرسالة في الدين ومزيد تأكيد وعلى آله واصحابه الالائيين هم نجوم الدادي ديد وللمدين
الدين المدين والدين فلا يخفى على ارباب الذوق والوجدان واصحاب الشوق والايمان ان اشرف

الدينون واحسن البيان واوضح البرهان وارفع الكلام والفع المرام واحلى المشارب
ب علم الصوفية الصافية لان الت مراتبهم في غرر الجنان عالية اذ هو وسيلة للسماء

السماء وذريعة الى الفوز بالدرجات الاخرى يبتور قلوب العارفين بنود الشهود والعرخان
من مرايا سجاياهم عن شوائب الدنس وصدء المحدثان يحصل به العروج الى معارج الفضل

والكمال ويستفاد منه الولوج الى مدارج التكميل والكمال يكشف به حقائق المكنوت ودقائق
الخبيروت ويستنار منه بوارق الهاهوت وشوارق اللاهوت كيف لا وهو علم صدر من مشكاة

النبوة ومصباح الرجاجة المضئية العربية كانه كوكب دُررى يوقد من شجرة مباركة زهتو سنة
الاسرار ولا غريبة لا يباع كنه اسراره السنية الاذ والبصائر من الاصفياء الكرام ولا يظفر بكنوز جواهر

البهية الا شذمة من الاولياء العظام فهو نزل على نور وجللاء لما في الصدور ان هو الا وحى
يوحى عليه شديد القوى بهدى الله لنوره من يشاء ويحكم ما يريد ليفعل ما يشاء الا انه الا ان

في هذا الزمان قد خبت انواره واندرست آثاره ومرت انوار وخسفت قماره في ابقى منه الا انوار
وما وجد عنه الا الرسم فهو على شئنة الوداع ينادى بالرحيل والاقلاع فياله من مفقود يفيقه

ضما والتزاما ويا له من عشيق يعشقه حبا وGRAMA فمن اجل هذا الحمد لله ذى المنن الوافية
في ايام الصمة والعافية تعهدى لا يبرز كنوز در الطائفة الصوفية واظهار غرر فرائده النادرة

وغاص في لبحر بحار تحقيقاته وانتهض لاقتناص شوارد تدقيقاته الرائقة من هو قطب الاقطاب
في العالمين قدوة العارفين السالكين آية من آيات الله ومعجزة من معجزات رسول الله شليم

والجهم منبع الفيض والكرم ذو الفضائل الاثيلة والفواضل الجميلة الطيب الانفاس المضي
كالنبراس المكشى بكسوة الولاية الكبرى المرتدى برداء الكرامة العظمى الجارى خيره في

جميع الاقطار والسارى بره في الاودية والامصار مطهر البركات ينبوع الخيرات المحفوف المحروس
بعناية القادر القوى او ستادنا ومرشدنا ومقتدانا ومولانا تقي على القلندر

الكاكوروى اسكنه الله بمجوحة الجنان واخاض عليه سبيل العفو والغفران

ولو انني اوتيت كل بلاغة	وافنيت بحرا نطق في النظم الشعر
لما كنت بعد الكل الامقصر	ومعترقا بالعجز عن واجب الشكر

فصنعت في هذا الفن صحيفة ملكوتية لم تسمع اذان الاذهان مثلها في البرية واقتت مجموعة
ناسوتية لم يفرغ اسماع الا وهام نظيرها وكشفت الاسرار الخفية قد احقوت في ما لم يسعد البرية
بالفاخرة واشتلت بما لم يحجم حوله افكار الجهابذة الماهرة من طالعها غرق في دمار الخمر وسكت
واطرق كان على راسه الطير على سلسلة منها تدل على انها من جريد سميدع مثقال دخل
سطر منها بحرا نه من بحر خضم ما جد مثقال فواها للكتاب والكتاب واجمل بحرا طبع في ان
الجابر والفلک القاهر ما اعمل برهنة من الزمان الى ان تدبجت ابتداء المعاني بحمل حماره
وخيله وسلب سلبه وذيله فكسر سفينة حياته بالرياح العواصف العاصفة وهدم بمهادمة هو
الزعانج الجوارى المنشأة من غديات عيشة الراضية فاجاب داعي لبيك وقال انا هذنا اليك
ودخل الى الرفيق الاعلى ودخل في رياض القدس الاسنى

ما كمل يتننى المرء يدركه	تجرى الرياح كما لا تشتهى الفن
--------------------------	-------------------------------

فبقيت تلك العرايس وحجبت في ستر الاستار ونسجت عليها غناكب النسيان وانتظرت حتى
الانتظار فالآن بمن الله وعونه شمر عن ساق الجود واستعد لهذا الخطب الجسيم من اسعد
الاولاده الامجد الذي استنبه ان آثار السعادت من غرته الغراء واستضاء انوار الكرامة من بشرة
البيضاء حصل الفراغ في ريعان الشباب وسن الحداثة من الكتب المتدولة وصعد الى خرو
الكمال ببركة حضرة المقدسة العالية فاق في الفضل والكمال على الاقران والامثال الذكي الركي
الفضل رضي الخلال الحافظ للقران الذي جلت محاسنه عن الحسيان ذو المجد الخفي والمجلى
المولوى انور على اوصاله الله الى مناه على ما يحبه ويرضاه خلف الفاضل الفيداق الفاقد
التدبير في الآفاق الممتكى على اربكة السجادة والخلافة المتلبس بلباس الخرقه والكرامة
ذو الفضائل الرضية والشامل الرضية كريم الاخلاق عليم الاشفاق اللوذعى اليلعى المولى
الكر على دام مجده وسعد جده بحمة جده الى تكميل ما بقى وتقيم ما نقص فجاء بحمد الله تكملة
كاملة ونسخة وافية جامعة بل هي كالاصول في حسن الرشاقة وطرا الاشارة وتوسيع المعاني وتوسيع
بالعبارة جزاه الله خيرا وصرف عنه كل شين وضبطه الله بالاجابة جدير على كل شئ قد بره

تقرظ بربع از کلک کهر سبک نقش بند چمنستان معانی نخل بند بوستان نخذانی مایه دار علوم وفهم پرو مشور و مشهور محمود امثال و اقرا ن عالی قدر و الادودمان مولوی محمد صدر الدین خان کاکوروی -			
بنام خدا یزد و ذوالجلال	فروز ن مہر چ کمال	ہمہ پاک و پاکیزہ مرغی شین	معراز نقید و از کیف بین

بہترین گوہر تشبیہ پاک | فروغ جهان گوہر تابناک | باد و خوش بھو باران و بحر | بھر و وفا چیرہ بالائے قمر
 نخستین بعنوان شکر نگارین نامہ ہم خداوند عالم آرا ناظم نظام وجود را بار در گستر تائیم کہ بحسب قضیہ معقول الاثبات
 فرغ البتوت بانواع علوم ثابتہ ہرگز صورت علمیکہ کہ بنظم عالم خوشتر حسن نظم را ہمی بایست فضا کے قیمتی و سر پایستی
 از لایان تا کران بہ علمائے عام ہمہ آراستہ است خاصہ در فرویز معارف ہما نختانہ اسرار بدرون خاصان در با
 نگہر بار بخصوصیت جوہری و نظریات خاصہ ہمہ مخصوص است **او** حکمت محض است این جوہر جهان آفرین پد خاص
 بیخ مصلحت عام را - و نور بان نیاز و ہدیہ صلوٰۃ و سلام بروج اہل حضور سرور نبیاز یکا کہ طراز تعین ہم احمدی بگما
 و نشین و ورین پردہ زیبائے راز دوست و سراپائے نظام مہمتی بحقیقت جوہر و آفرینش **او** وقف نیاز او آنکہ
 در فرویز فیض مبدی فیاض واسطہ فی البتوت بل واسطہ فی العروض ہمانست کہ جوہر علوم آئینہ از معدن گوہر پاک
 بر آں بہت بر زنان نشیب عنصری و عالم قدس ہمہ ایشا فرمودہ **او**

فاق فی النبین فی خلق و فی خلق	ولم یدانہ فی علم ولا کرم
و کلمہ من رسول اللہ ملئس	غر فامن البحر و در شفا من الیم

اما بعد براذ بان نوکہ در پردہ سب **او** الصلائے باد و نوشتان الصلائے جام بے مزہ است باوہ لوبہا
 شد فی ایام و حرکم نفحات الافتقرینوا لہا کہ درین منہج روزگار ان از بہارستان حضرت اقدس سیم فیض از
 در وزین است و صبح تجلی از شرفستان عالم قدس بر سر و میدان ہستی صیقل و سرور نماند و در و من لازہ ہر فی
 تاثر القدر از چہرہ دلر بانقلاب از ہم کشود و بجا و خاصان نہا بجال جان آرا بود پیرا بودہ است **او**

این پند روغ و زمین است در جان	یا نو گشتہ شگفتہ ہمیدہ بہ بوستان
نہ جوہر و گہر کہ ندیدم بچہر دکان	یا اصل بے بہا کہ ندیدم چشمن جان

ہمانا این صحیفہ بہار ستا نیست کہ برنگ دیوے ریاعین علوم قدسیہ و بین و ان خدا کے بین را چہ ماہ
 نشا و انگیز است و بشام عارفان بطلستہ عنبرین مشک نیز یا جوہر علیہ السلام است کہ بدمان اذ بان کہ
 جوہر خیر گہر نیز یا حسن محاسن معلومات قدسیہ را آئینہ است کہ بالکمال عبودہ جلال اعیان ثابتہ دست مایہ
 شود و وحدت خیر از ان روکہ این صحیفہ میان صحائف المعارف چلن وحدت ذات یکتا با سبب تطہیری ہمہ ساز
 است اشکار است کہ چون مشک فرج بخش و خورشید جان فروزا از تقریر بیان و تحریر قلم بے نیاز ع حاجت مشا
 نیست روئے دل آرام را - ہمانا این صحیفہ جامعیت حقائق از تدریج علوم بحر العلوم است کہ گہر ہر بحر معارف
 و یزدی بجا ضربن در بار گہر بار بہایون روزگار خوش چہا فیاض و انگار بخش بود و ہایون عارفیکہ بقیات از دی
 و اسرار سر پردہ سردی از عارفان دہر گوے سبقت ہمی بود شیر مشیہ جلال کبریا چنانکہ بر خیز از خاصان خدا بر دیار صفا
 بہین بکیر جلال آشکارا دین اندشان اسد اللہی صورت او معنای از و پیدا و پر توئی از پر توستان خدا نمائے بہ تنویر آمینہ
 درون طلبہ اذ کیا خورشید جان فروزا سر مایہ شرم و حیا و بکمال عقل و ادراک اسطو و اشراف سد بدر گاہ دست

وے طفل دبستان و بحال پنهانی منظر حسن ایزدی آئینه علوم مریضان ۵

تقی شاه قلندر در تاجان	بدریایه سبط علم و عرفان	نور و آمد سخن ز اوج بلات	که در شانش بکفتم در تاجان
بجائے دروگو هر ميتوان گفت	سیر معرفت را مقرر تاجان	بعلم سرمدی چون عقل حاضر	بدین احمدی ناموس نزدان
بدانش بر عقل فاطون	بجکت روکش ایمان یونان	بجانی جانفروز شمس تبریز	بصورت و لافروز ماه کنعان
که کعبه حق درون ارض افلاک	بجلی گاه و دے خاص انسان	بظاہر زین نظر از نوع انسان	بباطن پرتوی از جان جانان
بظاہر سیر او تا فخر رازی	بمعنی سیر او تا تحت سلطان	بدریایه علمش قطره نیست	چه جیون و چه سیمون چه عمان
بماناد و بعبثش بجز مواج	بکه تقریر وی تفسیر قرآن	بقاب از ہم کشود از روی معنی	بهم از روی جمال سیر سپان
خوشا علمش که از بحر المعانی	بافشاندی هزاران درود جان	بشش گردم که ہم حسن بشش	بکهر میر بخت در دامان سبحان
فروغ فیض حق در درویش	بچو فیض مستی ایزد در اعیان	بخوشار و زوی که از دریا خوش	بدروگو هر ہی چیدم بدامان
الاتا بزم کاه و در گیسوی	بشع عارفان گرد و فروزان	بریاض تریش را تا زگیها	بزاران سحاب مهر یزدان

از آنجا که تقریر او صاف کمالش پایا نماند که ذهن نارسایم بگرد سراپایه انهارش تواند گشت آری بقدر
فراید ناظر و جنود آویزه گوش من است که در آن هنگام که روزانه در بار درس میر رسیدم و از لب گهر نشان گو آید
سے چیدم بنور و مذکر علمی از مولانا بغیر نقل بالمعنی ہی شنیدم که هرگاه بنگارش مسوده روض الازهر خاطر فراموش آرم
و آثار دانش این روضه ریاض رضوان است و گوئیم آنقدر تفصیلات علوم و معانی و معارف پیهم بدر که ام فرد میرزیند
و بحافظه ام گردے آینه که بجز تم تکجا بر نگارم و چه مایه در بند نگارش آرم از اینجا به تخر علمی مولانا پی توان برد بخت
و نهی محیط دایره علوم بهر علوم قیاس توان کرد ۵ قیاس کن ز گلستان من بهار مرا - باجله اینک شایسته است
و خوشبین تو که خامه باب کو شربت و شو آرم تا نام نایش بزبان خامه فرو سپارم ۵ گفت پتیر پتیر لعلین
تنزل الرحمة بذكر الصالحين - یعنی انسان الکامل بایزید پاتیس العلم عارف عرش پانگاه بین العرفا کاشن بین
بفرودغ ایزدی شمع بزم حبسید و بایزید بکجالات ولایت احمدی جوهر فرد فرد فرید انسان عین الوجود سلطان
خا و شهود بدریایه وجود منبسط بے بها گوهر محرم سر پرده ذات پاک داور حدیث قدسی و سعنی قلب عبد
المومن المتقی را باسمه العلم صدقاتی خوشتر مولای شاه تقی علی قلندر ۵ شاه آگاه دل خسته گمر قدس الله
الازهر - پایان تقریر همدین پیرایه حالی خاطر نیاز کیشان باد که بچو معقول ثانی که از معقول اوے فرو گرفته اند
و در پایہ از و ستا خربست نسخه قدسیه حوض لکوتر نکلده روض الازهر است از ثمرات وید و دانست سبط بجز خا
علم بقیه جوهری در عقل و فوم صفا آینه خدا نما شهباز شجره سدره المنتبه بدریایه بقا بعد الفنا رخشند گمر
حافظ شاه علی انور قلندر نور الله قبره کذاته الانور چنانکه پاره یا قوت احمد را هر قدر بریق و لمعان که بالذات
هی بایست که بجز هر شش حکم فرد بسته اند و هر گونه لازم جوهر ذات اوست و باین کمالی ذاتی و تابش جوهری
از دیگرے سراپا بے نیاز با اینهمه هرگاه شعل با فروزند و آن رخشند گمر یا قوت احمر را به پیش و سے جلوه دهند

تقریباً بیست و پنج ساله سراید و نشری فرنگی که بر خورشید فروغ و نشری سید ابراهیم افروز
فصل خوری مادر مؤرخین و مجلسی دانشی عالم علی انجمن بدست می رسیدنی که کوردهی

نام خداوند مجسم را در موهو	خداوند زمار و دست راوند نو	خداوند زمین و خداوند زما	خداوند این خداوند آن
در خشان ز نور شش رخ ماهو	نشان افش از قد شش رخ پیر	سپهر برین را بش بهلج بر لاج	د بر از که اکب فروان سراج
ز آواز شمع رخ سسطه	استور نو در این سپین سر	نقد که سلطان کون مکا	مخرن بنج خالق السع طاست
مخمر خدا از خور بنی است	عیان نور ز دانش نور بنی است	اگر او نبود سے بنود سے جهان	نئے گشت اسرار سستی عیان
پیرایع هدایت بر افروخته	بها بندگان شمع آموخته	دور و خدا با و بر جان	پیر اولاد و احفاد و یاران

اما بعد برآئین جنیبر روشن جنیبر ان مصباح نفس کہ سرتاسر تجلی خیز انوار طور است و مہر خارا چون مہر تابان در کو انوار
نغمی مباد کہ این فروغانی مجموعہ علوم ربانی کہ بفرشش متقبس از ام الکتاب است و ہر فرشش گفتہ علیہ الیکلستان
معجزات حضرات رسالتآب و حدیقہ کرامات بو تراب است از تالیف بدیع قدوۃ العارفین و زینۃ الکاملین کشف
و تالیق فروغ و اصول و حلال مشغلات حقائق معقول و منقول اسود علماء کرام برگزینہ ہند لای عظام جلد و پرست
شاہد اسرار فرقانی شیدائے جمال حق در مظاہر اسکانی بسم اللہ مصحف برکات عنوان صحیفہ کرامات قطب العارفین غوث
الکاملین رئیس الاولیاء وارث الانبیاء مرث الخلائق مولانا و مقتدا ما حضرت شاہ تقی علی قلندر نور اللہ ضریحہ لازم ہر
نصف و خانیہ حضرت قطب الاولیاء و فردا و فردا و فردا و ان آفتاب شرفستان اسرار الہی و شہر پیشین نخلستان فیوض

ما تنہا ہی قبلہ اولیا و کعبہ صفیا مولانا شاہ **قرباب علی قلندر** قدس سرہ الغریز است اگرچہ این کتاب مستطاب مستفید حالات کشف و کرامات و خوارق عادات و دیگر ارشادات پدر بزرگوار حضرت مولف رضوان دستگاہ است اما اگر بدین حق نگزنگرستہ شود بجزسیت زخارف قلندر می ناپید کنی از حقایق و معارف آنسید خواصان محیط عرفان از آب دادن چشم ہوش این سفینہ گوہرین گوہر فشانند کہ بعد از تجفید و شبلی رحمہ اللہ کتر کسے از فرق صوفیہ چنین اسرار حقایق و معارف را بر زبان خامہ سپردہ و همچنین نغمہ و لکشی و پردہ خط شریعت بلند آہنگ نکرده بود کہ درین مخزن عرفانی ارادہ نگارش مسئلہ عشق ملحوظ خاطر بود روزی بزرگان مبارک حضرت قلندر صاحب نیز گذشت کہ کتاب بغیر مسئلہ عشق ناتمام است و حالات تقاضا بطلب این فقیر از جانب ملک العلماست ہر چند بخوبی ہم کہ چیزے بنویسم اما فرصت مناسب دست نمود بہ جناب خال مکرم مولوی محمد ضامن حسین صاحب مغفور کہ در آن شہر گام حاضر خدمت بابرکت بودند دست بستم عرض نمود کہ اگر مسئلہ عشق ہم بحسن صورت تحریر یاراید لغت مستحسن است قلندر صاحب بسم زیر لب فرمودہ ارشاد نمودند کہ پیر عشق چہ خواہد کرد دیدن تکمیل و تحریر این مسئلہ بر جوانی نوخیزے گذارم و مراد از آن حضرت قدر قدرت خداوند تعالی مولانا و مقتدا ثانی شیخ اکبر جافظنا علی الخ قلندر قدس سرہ بودند چونکہ مولانا سے مدوح روبرو نشستہ بودند قلندر صاحب جانب خال مینو آراہنگا ہم متوجہ شدہ فرمودند ایشان را بایکہ بعد من وقت صبح نزد خواجگا ہم آمی و متوجہ بروحانیت ماشدہ بنکارند و کلک بڑا ترطاس نیز ہمراہ دارند تا مسئلہ عشق ہم درین کتاب از دست و قلم ایشان صورت نگارش پذیرد چنانچہ بعد از سال حضرت قلندر صاحب ہمین اتفاق شد اما بجز اینکہ کہ آن بیحد مفعول و شادمانگی جناب بطور ہر کرامات حیرت و رونق در گاہ پراوار کاظمیہ حضرت مولانا مستد انشاہ حبیب اللہ قلندر لا زلت شمس فرخندہ ہم از مسودات پاریس ہر قدر کہ دستیاب شد بکمال جد و جہد تصحیح فرمودہ مکمل ساختند حالانکہ این کتاب مستطاب را مرید راسخ الاعتقاد حضرت قلندر صاحب قدس سرہ یعنی فرزانه یگانہ و یگانہ فرزانه مجی و غریزی جناب مولوی حسن ضامن بڑا کوری و کمال در جہ اول حیدر آباد دکن در قاطب سبع ریختہ خوشنوی پیران مسئلہ خویش خصوصاً حضرت قلندر موکف این صیغہ حاصل نمودہ خوش ہفتادی برادر مدوح الصدر را اگر دستگردم کہ چنین کار حقیقت از ذات مسودہ صفاتش سرزدہ تاریخ طبع این مخزن عرفانی کہ از زبان خامہ شوقی شورین بیان تراوین بدین ناظرین است

تعالی اللہ نہ رہے روشن تجھے	کتابے نے فروزان آفتابے	بود کحل الجواہر بہر نیش	کز نور و شن نگاہ آفریش
عبارتش فصیح و بسکہ موعود	شارتش لطیف و خوش ستود	بخط شریع اسرار نقود	در آن بزمینہ یابی بے تکلف
سویاے دل حور اسودش	در نشان چشمہ کوثر شیش	کشائی گرتومر شکان حقیقت	در آن مینی جان سرو حدت
نے گویم کلام حق و لیس کن	بود بیرون ز دہم و فہم کن	بفکر سال طبعش در گریان	فرورودہ چہ سر شوخی حیران
سروش غیب گفتا بے تکلف	بگو حسن کتابے در تصوف		

۱۳۲۲ - ۱۳۱۳ م
نسخی نامند کہ تقریباً بدوران طبع کتاب تقریباً صاحب غایت فرمودہ ہرگز سے عالم جادوئی شدہ کا طبع ہم زمانہ فراموش نہایت

و آلام مخافتش گشته سر ننده زانو شدند مگر صدر رحمت ذات مکرمت سمات حضرت شمس الحق نور المطلق معدن برکت
 خداست نور نظر مصطفی و قاف علوم کمالات کشف رموز کلمات قدوة و القراطیخ العظمی افضل الفضلاء احرف النعم
 عالم علوم طواهر باهر کمالات نوادر رهنمائے ساکنان تمام قدوة قلندر ان عظام استادان و مرشدان و مقتدانان و اولاد
 حافظ شاه علی الخو قلندر نور الله مرقدہ الاطهر که روح خورشید و تبار و دلم در آزار افکش گرفت از غم و کای
 دست گرفت و آشفته دلان را دلنواز آمد که تکل آن ناکمل رقم نموده خط تمام در کنارش نمود و بهمان حوض الکثره تکمیل
 روض الاثر بکفایت تر کلمات عشق و اخلاق و کل طراز رنگارنگ نفس و آفاق است که از مشاهدین اش شاہدان
 کل ولایه بارشود دل دادند رعنای دل و در هر هزار مضطر دارند و خوش کلام عاشقانه او که لسان مخضوران زمانه در پیش
 لال و ناطقه سخن شناسان زمانه در حدیث ناتوان مقال حرف خورشید مانند روح الیکه خیر دم و نور ترین عظمی که در خط و خط
 خراز که اندام که ملا خط خورشید عاشق را بهوش در دم کشد قفره فقره اش نشان دهنده متر و حدت و دایره دایره و شش شال
 حلقه ذاکران حق در عالم کثرت ادراک مغموش ساکنان ناقص را در صف کاملان و کاملان را در سلسله کاملان شایسته
 و عاشقان تفتة دلان را که در تلاش معشوق ناستهوار و جمع و صفش و تفکر صفاتش در دام الفت گرفتار اند و دور افتاد
 و خسته حال نشان منزل مقصود و خلوت کنده معشوق و محقر کلام آنکه هر امر موقوف وقت است آن دلکش نامه روح فزا
 ختامه مدت دراز مثل متکلمان خانه خدا در گوشه اخفاستور ماند و از خلوتخانه خفا ظاهر گشت و تا حال که توقف گرفت
 مصلحت خالق ارض و سما و حکمت خداوند قادر و توانا اقتضا نمود که هر مغموش از لسان فارس سر اسرار گشته عالم
 و آسان گردد از دست خلاصه و دومان و سلاله خاندان حضرات مصنفان و الاشیان و ناکار و دشمنان رخ و کشتن
 خدای توانا زانیایش و یزدان بے همتا را تایش که جان و روان و انشوران و چشم و چراغ سخنوران پسندیده
 خوس نیک روے سردار درویشان سر آمد خدا شناسان سردار را استبازان سرافراز
 یزدان شناسان برگزین یزدان پیر نوجوان و دستگیر در ماندگان رهبر و رهنمائے مکرمان برین نژاد
 و خوری بر نهاد آغاز نغز نامه غیره و انجامنده را همین پور گرانمایه که رخ شده اختر شاه محمد حبیب حیدر که بکیش
 همواره روز افزون و رهنمائے آن خداوندی پاییزی و مایه در ماندگان را رهنمون باد نگاه دویی فرمود و سخنان تائید
 بزبان پارسی آراست و بگره کشائی تازه خویش و وبالاساخت و کار و شوار بر جهانیان آسان گردانید و با ماکان
 مایه دانش گران ارزش ارزانی فرمود و دیدن و روان دانشور را چشم روشنی دیدارش دیده روشن نمود و اینک این نوشت
 بر آن خواست و انجام که خدایا آن فراهم آورده نامه بهر راه خدای بادا -

تقریظ فارسی از تراوش خامه مشکین خامه ناشر عطار و مشال روح و روان اهل کمال صاحب ضماین برجسته سهر فصاحت ماه و دهفته خنکده بلاغت را ساغر مولوی محمد باشم افسر کاکوری	سبحان من تشبیه الحسن الی کمال کز تاب رلف اول نکران ساه سلطان فی است رخ باضات کاکر	قسم خود بکنه صفاتش خبر دوا بهار و خوش آید و بزبان محمد	سبحان من تیرنی ذات سلوک یارب فی بحیرت مبارت محمد
---	---	--	--

مردان جان نثار و دیران باقا باشد زمین دولت دستور باد
 این منصب جلیل شریف جناب از بهر ایاست شان عفو جان
 عالم خواب غفلت ایشان محکم است حکمت استی شان جمله راه
 شمسیت صد سجود بدستور صد در خیل صد سلام و زافر خیرین

بهان این کتاب مستطاب روض الازهر کل بکلمه حوض الکواثر معدن درر اسرار و حقائق بیکران منبع جواهر فیوض عرفان
 کشف رموز وصول ایقان هادی صراط مستقیم ایمان جان سالکان روح کا ملان چشم مست دلبان زکس مخمور عاشقان که
 هر نقطه اش چون خال سیاه رخسارهای معشوقان مصحف رخان زیر و زبر کن قلوب مشتاقان یا مرکز اسرار توحید است
 بهر موجدان نکته دانان هر حرف جواهر و ارزش حرف مطلب است برای عشاق درس گیران کتاب عشق محبوبان گوهر
 مراد است برای خواصان جانباز بحر الفت بیکران یا مجسم شکلیست از کثر نقاط و احادیث که لطف نمای خلوت است
 و عین انجمن بچشم شافلان و دوازش طیوق اعناق گرفتاران بند محبت مهر و یان یا لیل سار عرفان بنگار و در بیان
 و بار یک نظران - و لیل از این شمسیت سوادش که پر توه لیل عدسیت است منزله دارن در مشاهدات ماسوا و اگر گویم که
 هر نقش سیاه بنور الفکر و ادو الخیال الدایرین تابش زلف معشوق حقیقی دارد روا - و و النهار اذ تجلی بایخش که چهره نمای حرف
 مدعا است بر زبان ارم که چون ظهور صبح تجلی است و نمای آفتاب حقیقت بجا مرادش اینکه هر طالب تشنه لب از آب
 پادیه بیا داده است بر کلمه قلوبی بیخود گشته سرار دلت بر آستانه غمخانه و فی نفسکم افلا تبصرون بر آنکه غمخیز خد
 ساقیان ذی الجود و الکرم با مراد کامیاب نعمت نوشا نوش گرد و سبزه بوئی آنکه زمینخانه کوزه یابیم پر روم سبزه
 خراباتیان کشم بردوش - و هر سالک طریقت در عالم ظاهر از لبس لباس تخلقا با خلاق اسد پیر است گشته و باقی
 منازل عالم باطن شود و هم شفق نظر حضرت رحمة للعالمین گردد که همین موجب قبولیت ببارگاه احدیت است ذلیع
 سانی بجزیم خاص و حدت ماسا لما میقیم در یار بوده ایم و اندر حریم محرم اسرار بوده ایم و سبحان اسد و الحمد لله
 چه غایات اندر پیران عظام و چه مواهب اند و یان ذوی الاحترام که بهر نام گشتگان را و حقیقت تکالیف مالا یطاق
 هر جانهای پاک خود برداشته و محنت شاد گوارا فرموده از کلمات قدسی آیات و حالات مکرمت سمات خویش
 ابواب رشد و هدایات و انموده از انبیا این خوشتر و بهر بدل تدلیفیه است از سائج انکار محبوب محبوب رب العالمین جل جلاله
 حضرت امیر المؤمنین قطب الوصلین سید الکاملین سید الفاضلین زبدة العالمین عارف اسرار خفی و جلی حضرت مولانا شمس
 القلی علی قلندر علوی کافلی قدس سره القوی و شکله اش رقم زده وارث الانبیاء والمرسلین تاج العلماء و العالحین بدو
 قدوة الابرار سادات صاحب الکرامات الشیخ الاکبر و شمس المنور استاد مولانا حافظ شاه علی انور قلندر روض
 مدوحه الاطهر و مزین تبرجه کالمه و حواشی نادره از حضرت و سادده آرای سجاد کافلی اورنگ نشین مسند ترابی نور دیده تقوی
 و حیدری چشم و چراغ کاشانه اکبری جان جهان میخانه انوری عارف بالله محبوب اله و صی حیدر الصغیر مولانا شمس
 محمد حبیب حیدر قلندر که ذات پاکش بر سر و است گمان دامن دولت سایه گستر و ماه کرش علی الدوام
 منور باد و الحال این شریف بچمن خوبی و بکمال خوش سلو بی طبع پوشیده رهنمای طالبان و خضر سالکان گشته
 بشو ده انا فتحنا لک فتحا مبینا آمد

صورة ما قرضه ورقته من هو المتحلي بكل الفضل والمتحلي عن الزيف والزلل الارب المطلق والطبيب الحبيب
 في الآفاق الزكي السميع والذي ايسع مور وعنايت الرب الوالي المولوي محمد وصي علي علوي
 الحمد لله الذي هو الواحد الاحد في وحدانيته الفرد المتفرد بفردانيته العزيز المتعز بالقرعة والمحب
 القدير المقدر بالقدره وهو حي لا يموت الصمد الذي لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد
 والصلوة والسلام على شمس الضحى بدر البدر نور الهدى الذي هو نبى المصطفى ورسوله
 صاحب قاب قوسين او ادنى سيد المرسلين خاتم النبيين حبيب رب العالمين

مدته املاك اخلاق على بلق	ذو وجوه كبدار مشرق طلق
وقد على العرش في رفق بلا فرق	فاق النبيين في خلق وفي خلق
فلم يد انوره في علم ولا كرم	
من نوره كل ذي الانوار متقن	في علمه علم كل الناس بنفس
بشره شرع كل الرسل منطس	وكلهم من رسول الله ملقس
غرفا من البحر او رشفاً من اليم	

و على آله واصحابه الذين هم هداة طريق الحق وسفن بحار الدين بين الله لنا بيوكاتهم
 الهداية والحق المبين اما بعد فعلم التصوف قد انظمت منذ ايام طوال النواره واندر
 آثاره واختبت ناره واختفت انصاره حتى مال مائه الصافي الى الهطل وعم الارض بأسرها
 الجمل ترى الناس عيونهم كليله وقلوبهم بالملاهب والملاهي عليه وبالجملة فهذا زمان
 الجمل والجور والتبعات وآوان فيه ظلمات فوقها ظلمات ولكن من حيث سبق الوعد من خير البشر
 سيد الانام عليه وعلى آله الصلوة والسلام اذ بعث فينا من احيى الاموات العلم بعد خرابها
 واقام مراسم غيب فناها اعنى به من هو فاتح اقفال العلوم مانح انفال المنطق والمفهوم
 نادرة الآوان نتيجة نوح الانسان يفيض عطاءه من رحته : فمأذرى الجرام غمام
 جميع الناس جسم وهو روح به يحيى لمفاصل والعظام - الذى احيادروس العلم بعد مماته
 ورد في جسد المجد روح حياته بقية السلف الصالحين قدوة الاولياء العارفين محي معالم
 الطرق بعد دروسها مظهر آيات التوحيد بعد اخول بدورها وشموسها خلاصة اهل العرفان
 المتخلق بصفة الاحسان مولنا وبالفضل والكمال ولنا من نور قلوب العارفين مروح ارواح المستشرقين
 مصباح مشكوة سجاد الباطنية ومشكوة سجاد الكاظمية حضرتنا شاه حبيب جليل
 قلندر حبيب ليس يعد له حبيب : وما لسواه في قلبى نصيب - ايد الله معاقد العز
 بوجوده وايد معاني المجد ببره وجوده ما برح تاج فضائله مكلله بنفيس الغراريين وجيد شام

متبلياً بقود الفرائد قد سنا الله بأسراره الخرافق الخارق واقاض علينا انواره اللوامع البوار
 طبعه بحر موج تجري منها انوار العلوم وذهنه سراج وهاج يستنير به نبياءه **الفرهم** **س**

من اسلاصى له هذا **س** | رجاى وابتغى والتجلى | جزاه الله فى الدارين خيرا | وقاه الله فى الكونين ضرا

الذى قد عرس الكتاب اللطيف والترصيف الشريف بالتهذيب والتنقيح والترتيب والتصحیح
 المسمى به لطائف الاذكار فى مناقب عمدة الاخيار لجدّه واوستاذ اوستاذة امام العرفا
 لراس الملا علامه الاعلام فهامة الاقام الذى طنت حصاة فخاره ورننت مرقة افخاره
 كيف لا وهو سيد المحققين وسند المدققين شيخ الاسلام والمسلمين قطب دائرة العاد ^{فين}
 وادث مقامات الانبياء والمرسلين مربى المسترشدين مرشد السالكين مولنا ومرشدا
 اوستاد اوستادنا من اليه فى جميع العلوم استنادنا وعليه بعد الله ورسوله اعتمادنا
 حضرت شاه تقي على قلندر قدس الله سره الاظهر قد صرح به الاظهر صح تكملة المسألة بمنزلة
 الاسرار فى تكملة لطائف الاذكار لابييه ومرشده واستاذة البحر العلامة والخير الفهامة **فعل**
 الظاهرة والمقامات الباهرة والاحوال الخارقة الشارقة ولا ينفاس الصادقة البارقة من له
 المعراج الاعلى فى المعارف والمنهاج الاسنى فى الحقائق والعوارف الفائز بمكاشفات توحيد
 الوجود والصادق له تحسبهم ايقاظا وهم رقود متمم اخلاص المحسنين حافظ كلام رب العالمين
 مولنا ومرشدا واوستاذنا حضرت شاه على انور قلندر روح الله روحه الا لطف الاعظم
 وعطر الله ضريحه الانطف الا نطف **س** هو الاعلام فى اهل العلوم | كبر كامل بين النجوم

يرفع القدر صدق **س** | وجه الوجه بد رضى **س** | لحاظ الخلق بالخلق العظيم | عيط الفوز بالفيض العيم

فيا ايها الراجعون باصلاح نفوسهم وانسراح صدورهم تعالوا الى هذه الصميقة اللطيفة
 والتكملة النظيفة **س** فادمن كل مستطير بصائر من كل مستطير حكميا وادلى بفضل فاستبشر بمن تقدر
 القول او يشعر عزيز المثال بد يع المنوال مفرج النظار رايق الافكار **س** ففي كل لفظ منه روض
 من المنى وفى كل سطر منه عقد من الدرر فليعزى ان هذا هو التاليف الذى يفتخر به العالمون
 المتصوفون ومثل هذا فليعمل العاملون فطوبى للناظرين وبشرى للرؤين انه كتاب مرقوم
 يشهده المقربون فانه يغنيكم عما سواه من الكتب لكونه رافعا لمطالعيه المحجب فنور وابه صدق
 وركوا به نفوسكم ورجوا من الله الغريز الحكيم ان يقبله بفضل العيم ويوفقنى وسائر المسترشدين
 بعمله واعمال الصالحين وان ينفعنى به وجميع الراغبين وان تسلك به طري الصديق واليقين
 بحمة رسله واوليائه الكاملين المرشدين آمين يارب العالمين وانا الخبير الكيى الفقير
 الى الله الحبيب القوي محمد ابن الحبيب عبد المصطفى المدعو بوجهى على العلوى سلمه الله ^{بالنفس}
 عن مشاعنته الغبي والغوى **س**

صورة ما قرطه الحبيب الارب لا ويب سكير شراب العشق والجنة سكر كتاب الشريعة
والطريقة مرآة الكمالات آيات الكرام الاشهر المولوي محمد تقي حيدر سله الله العلي الاكبر
ان ابهى جواهر من اليواقيت ترصع في حلى الاذهان واسنى درر تنظم ببيان البيان عقد
جان المرجان حمد حميد جعل نسخة عالم الامكان تبياناً لآيات قدرته وشكر شكر صبير
سطور صحيفة الاكوان شرحاً لآيات وحدته حمداً لمنزه يسمى باله في المخلق وجدته وان كان
مرآة جماله جميع الاكوان في الكون لما رايت الاياه - الذي سطع نور وجوده على كل موجود لمحي
ضياء شهوده فاستنارت الاعيان بنوره المشهود وشرح صدر عباده الابرار حتى سرح
طرف قلوبهم في الحدائق الياضعة من تلك المعارف والاسرار وكشف عن وجوههم استار الغيا
الله تعالى ظهور الاسماء آياه وجدنا بحضرة الاسماء بالشمس كما يضيئهم القمر الخلق منور بنور الاسماء
التي جعل الامكان مرآة للوجوب وصير العدم مظهر للوجود وهو وراء هابل وراء جميع الاسماء والصفات
والمشيرون والاعتبارات وراء الظهور والبطون وراء البروز والكمون تعالى شأنه عما يقولون
قسيحان من طبع جماله في مطلع كل موجود وتجلي بذاته لذاته فهو الشاهد والمشهود لا يحصل
حامد الى جناب قدس ذاته بل منتهى جميع الحامدون سرادات عزته فهو الذي انتهى على
نفسه وحمد ذاته بذاته فهو سبحانه الحامد والمحمود وما سواه عاجز وقاصر عن ادعاء حمده ^{لنفسه}
والصلوة والتحية على حامل اعياء الرسالة التكوينية والتشريعية في الشرع الوجودي والوجود
الشرعي بالكتاب الواقف على الطهين والجامع لما في اللوحين والمظهر لما في العينين والشاح
لما في الكافين قرآن في اجمال النشأتين وفرقان في تفصيل عالم البين موصل في عين الانفصال
فاصل بحقيقة الانفصال الجامع للتعينات العقلية الراسم للنقوش الكونية اصل الوجود
عين الشاهد والمشهود المتعين بالنشأة المثل الأعلى الالهى هيولى العوالم الغير المتناهى
خالق اصباح الغيب دافع ظلمات الرب بسطة كتاب الوجود فاتحة مصحف الشهود صوره ^{لنفسه}
الكلمة هيولى العوالم العقلية احديت الجمع الوجودى حقيقة الكلى الشهودى النبأ العظيم
والصراط المستقيم هندسة الوجود السيار في مفتأت الوجود النور الالهوتى والانسان الجبروتى
المنزلى بعلم الله لاظهار الولاية الكبرى احمد المجتبى وعهد المصطفى فباسمه ظهر الوجود وبنوده
ببر الشهود وبكونه بان السجود وبسره تجلى المعبود وبكتابه اوضح كل مقصود صلى الله عليه
وسلم وعلى آله الاحياد الطالعين في سموات المسألة الشريفة طلوع الشمس والاقمار ما دامت
النهار ما بعد فقد نورت عيناى بمطالعة هذا الصحيفة الشريفة والحققة الانيقه المستط
بر دمن الازهر في ما اثر القلند والشيخ الكامل التكمال العالم الفاضل المغنى كشف غموض

المعضلات حلال رموز المشكلات مطلع نور الايمان كاشف ستور العرفان البحر المواجه الهزلي
والسراج الوهاج الابدی ناقد خرائن المعارف والعلوم مختد العقول والفهوم كهف النفوس القديسة
غوث الاقطاب الانسية غواص بحر القدم محيط الفضل والكرم حامل سائر رسول مهندس الارواح
والعقول تاج الاتقياسراج الاولياحيي معالم الطريق بعد درسهما ومظهر آيات التوحيد بعد اقول
بدورها وشموها فريد اهل التحقيق في المعارف ووحيد اهل التدقيق في العوارف الذي انشا
اهل الوجود عبارته وانعتاد ارواح السامعين اشارته تفجرت ينابيع الحكم على لسانه وفاضت
عيون الحقايق من خلال جناحه حضرتنا سيدنا شاه تقي علي القلندر روح الله روحه الاظهر
مع تكملة المسحور الكوثر لشيخ العارفين ملاذ المؤمنين رافع الولاية الشريعة والطريقة حال
عرش المعرفة والحقيقة نور مصباح الارواح جلاء زجاجة الاشباح اكسير فترات العرفان معيار
نقود العلم امفتاح خرائن الجود حافظ مكة من الشهود مستشهد المتكلمين مقسك المتوحدين
مشكوة مصابيح الاسلام مضئ شوارق الاحكام قدوة الحفاظ في الاخلاق صدر عجالس اهل الله
بالاستحقاق قد اضاء بنور افكاره العلية عالم التصنيف والتاليف ونبع من ذاته الكريمة ينابيع
العلم الشريف الذي كان شيفا جليلا عالي القدر واسع الصدر متمكنا على علوم الشريعة واسخا في
اسرار المعارف والحقيقة اوحد زمانه وانجده اقرانه لم يكن في عصره من يوازيه ولا في دهره من
يدانيه والى اصفه وهو فوق ما وصفته من تكلم قسوم في مناقب علمه فلم يقترح حق الثناء مبالغة
سیدی وسندی ذخيرة يومی وخذی ثانی شیخ الاعبر وصی حیدر الصفا و تقي فقی الاثر
مولانا حافظ شاه علي انور قلندر عطر الله تربته الاشرف الاظهر ونور قلوبنا بنور فيوضاته
الانوار فوجدة بمرآة محيط امتلاطم الامواج وكعبة مشرفة يطوف حولها الناس متراكم الا فواج
لوا بصرت تلك المعاني والبيان لصحت طربا وقلت لم يطمئنهن انس قبلهم ولا جان ولو امكن
النظر في العبارات والامشارات لقلت والله في الخيام حرم مقصورات كل بحث منه بحر عذب
فراش وكل سطر منه نهر يحيي الرفات وكل صفحة من صفحات اوراقه جنة تفوح بطيب ثماره قد
احاطت بانواع الاصول وفنون الفروع وعمون جمعت على مزارع القلوب بين الضلوع كل كلمة
منه شجرة طيبة اصلها ثابت وفرعها في السماء توفى كل حين باذن ربها كما تحب وترضى ينشرح
به صدر والاذكياء ويهتد به افئدة الاحصيا في كل نثر منه ينشر الضياء وعن كل نظم ينظم الدرد
له شان ايمى وبرهان اسنى شارق منير وبد مستنير ما نظرت ناظرة نظيرة ولا خطر على قلب
بشر عديله في كل لفظ منه روض من المني وفي كل سطر منه عقد من الدرر يستحق
ان يكتب بالذهب على الخدود والشنب بل يستحق ان يكتب بالنور على جباه الخدوشم

عن ساق الجذبتہما وترثیہما وتنقیہما وتزجہ العبارات العربیة الواقعة فیہ من ہوا
بقیة الصالحین وقدوة العارفين فانوس شمع الذات قاموس امواج الصفات قرۃ عین ^{لمصطفی}
راحۃ روح المرتضیٰ ماقد معاقد الولاية قاصدا مقاصدا لهدایة روح اهل العارف ^{لکنا}
دوح اهل المعادف والاحوال صاحب المحاضرات القدسیة والافات الانسیة مآلک کمال
الموسویة والافاناس العیسویۃ غوث الخلائق غواص نجر الخفائق مشرق القلوب ومشرق
الغیوب نور الطریقۃ نور الحقیقۃ ملاح بحر الملاحۃ مصباح بیت الصباحۃ برهان السلف ^{سلطان الخلف}
قرآمنیر اذانہ الاشراف قامت علیہ قیامۃ العتقا بدرغنی الناظرون لایۃ ما بینہم عیشی علی الارواح
شیخی وادستادی مولانا **شاجیب** دقلند لا زالت آیات فضلہ مسطورة وریات علمہ منشور
فجاء هذا الكتاب بعون الله کالدالمکنون بحیث لم یزمتلہ احد اذ العیون فیایہا المشتاقون
نور داعیونکم و سر دقلوبکم بمطالعته لما فیہ ما تشتمیہ الافئس وتلذذ الاعین وترغبہ القلوب
ولنسعد بہ الا لسن فقط وانا الاحقر تقی المضانی بالحدید غفرلہ العلی اکبر ^{منہم سبہ} ایضا بالفارسی **بسم الله الرحمن الرحیم**

حمدیکہ چراغ دل منور سازد | شکریکہ دماغ جان مطر سازد | حمدیکہ جلال شاد بجله غیب | دروین جان و دل مصور سازد
نفاس تمہیدات طیبات وشرایف تجلیات زکیات کہ نسیم عنبر شیمش را نوحہ روح پرور و فائزہ روح گستر بمشام جان
قدسیان و عشرشیان رساند معروض آستان رفیع الشان کردگاریکہ با تہنیز انیسیم عنایتش شعلہ ہاراد و ترمیت
خار و ض انفاس عیسوی بر زبان و بہ پرتو عنایتش شمع ہاراب فروغ پیرایہ ماہ و اختر خورشید در گریان ۵

برتر ز چند و چون جبروت و جلال او | بیرون ز گفتگو صفت لایزال او

ز سبب گلشن آراے وجوب و امکان کہ تخلصند ارادتش عارض کل را آب میدہد و طرہ سنبل را تاب تلماش مژدہ
انیم و صبار ہواسے الفت اوست و داغ بردل لالہ حمرایہ سوداے محبت او غنچہ طلبش بجمع اسباب پریشانی
انگرس بہ نظارہ جمالش ہمہ تن دیدہ حیرانی خار و گل را از کرش آب در جوے و جزو کل را از نظرش رنگ بر روے
طوطیان گلشن سراے معرفتش در خیایہ زوایاے من عرف السک لسانہ بساط انبساط گفتگو در نور دین و بلبلان
خوشنواے دستان سراے محبتش در گلزار اسرار محبتش نواے للاحصی ثنائیک برکشیدہ ۵

اندیشہ درین راہ نادر دپائے | افکار درین شیوہ نادر دیکہ | ہیبات کجا قطعہ و کو دیکہ | شکل طلبی عجب ز غم سودیکہ
بزم نہ توحیدش متان خرابات ازل بہ ہاسے و ہوسے ابد فراموشش بہیوش و بہ نشیہ حقیقتش بزم آریان کہ
بنواے ساز وحدت در جوش شیدا یمنش آزادہ و ازادگانش دلدادہ و المانش پر شور و غروش و عارفانش
ستیر و خاموش رونق بازار عاشقان بہر مایہ سوداے خیال اوست و زینت اسرار شتاقان بزور تنائے
وصال او سر ہار پراز سوداے اوست و دل و دین پاکان جائے او کبیت کہ از سر جان بر خیزد و باغم جان نشین
آویز و جگر باغون کردہ اوست و خون در جگر ہار پروردہ او ہر کہ بجالش خورشید است چون ماہ دغ و دش بند است

و هر که بجلاش در دمن است آفتابش در کند است هر کجا شمع جال افروخته صد نر از جان عاشق فتنه
 همه اجاب بادل کباب در صد دفع حجاب و رفع نقاب در آمن جز حرمان چیز سے ندیده و همه حشاق با کمال
 وفاق قصد اشراق جاش کرده جز نا امیدی بخیر سے نرسیده شریست که بر بیا عاشقش پان پائے زند که نتر
 رسم است که در هواے صلش پان مرغ پر که پر ندارد - و گلدسته صلوٰۃ و سلام که از شایم نسا کش مشام فرو غنبر
 بیز و دماغ عقل عبیر آمیز گرد و نشا طینت آفس و تربت مقدس و مشه عطر سائی و مرقد عدن آسای حضرت
 عرش رفعت قالب روح غیب الغیب قلب فتوح بے عیب ریب نور نقطه عرفان نور شکوه احسان راحه ریاض
 راحت فاتحه فاتحه ساحت نتیجه مقدمه لولا که شمسوار میدان افلاک واسطه عقد وجود کون کافیه تحاب حدوث امکان
 ما هر وے خورشید سیاه و الفیض ما و د حک ربک و ماقله سیاه موے غالیه ساسے غنبر آسای و دلیل اذاسے
 نقطه دائره منہ بک والیه یعود مرکز محور ان ربی رحیم و دود شایع شهر شریعت شایع سطر طریقت عنوان عهد نامه وفا
 میر بان مہمان خانہ صفا گوهر برج عتبا اختر برج اصطفی احمد محبت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم که ظهورش در عرش
 شہود سرمایہ ظهور صد پرده نور و نوش در شبستان وجود چون تجلی طور در ظهور سے

عارف طوار سیر حسن وکل	خلق اول روح اعظم نفس کل	آنکه شد عالم طفیل ذات اول	الی مع اللہ کاشف حالات
شاه باک لاسکانی جان او	رحمة للعالمین در شان او	اوست ایجاد جهان را و اسط	در میان خلق و خالق را بطه
بادشاهے که عمر ک تلج است	عرش و کرسی پائے سراج آ	فضا سے رگدزش از فرط نکست	غنبر بنیر و کوش صحن کلشن
و صحن درش از شعثہ انوار نبوت و رسالت رشک افزای این گرد رگدزش عبیر مشام قدسیان و نصف ایوان عالی منظرش بیت المعمور عرشیان از لمعان تجلی رخ پر نورش دیده شوخ آفتاب خیر و از فیضان بخت موے سلسل غنبریش دودمان شک از فترت غبار موکب جولانش رضوان به پرده چشم جو حنبت و خاک در ایوانش صبا در آستین غنچه و گل ریخته سے			
بگلزار عالم ز روز نخت	چو قدر شرفش نهالے نرت	محقق شده نزد هر ذمی نفس	که مقصود ایجاد او بود بس
چشم و اکن حسن نیزاک قدم بے پرده است	چشم کن فہم آن اندیشه در خون مے طہد	گوش کن آہنگ قانون عدم بے پرده است	این زمان در سکوت حرف در قم بے پرده است
حیف از آن چشم که مرگانش نقاب آراشود	جلو پا آئینہ دہم آئینہ بے پرده است		

یعنی بہارستان بے نظیر فیضات شریعت و طریقت بر سر دل آویزی و آب و تاب است و نگارستان
 بیشال کیفیات معرفت و حقیقت بر سر کیف آراے لاجواب شرف یعنی کہ از رنگ اقتفا سرگرم شوخیا بود و بر فراز بیدای
 بال و پرافقان برق فروشی است و بادہ کیفی کہ در تاک خفا سرخوش مدہوشیہا بود بر شاخ زیباے آمادہ خورشید
 چو شو یعنی بغایت خداوند قضا و قدر کتاب مستطاب شکنین نقاب الروض الازہرنی آثار القاسم در مصنفہ
 حضرت عالم مرتبت نزہت افزای چمن توحید تراوت پیرایے گلشن تجرید غواص بحر خار سغانی محرم اسرار

لا مکانی جام جهان نما سے عین الیقین ساغر لبریز بادہ حق الیقین فانوس ہزار شمع نورانی نخلۃ شایم کمال ت انسانی طراز
 وامن سرادقات عزت فراز چار دیواریاوان عظمت طاووس چین قدس شہباز عالم انس ہما سے آشیانہ بیت اللہ
 عنقا قاف حقیقۃ اللہ ہر ہر سب سے مقصود پروانہ شمع بزم شہود نقطہ نون ندرت سمرغ قاف قدرت سے

ذات پاکش منظر اسرار غیب	سینہ او مصدر انوار غیب	عارف باللہ شیخ باکمال	سور و افضال رب ذوالجلال
آفتابے مطلع او اوج قدس	بادشاہی لشکر اوج قدس	باطن او مخزن سر علی	قوة العین نبی و ہر ولی
قطب اقطاب جهان ہادی الکو	سہری دوران و فخر اولیا	لج العارفین سراج	الکاملین مولانا شاہ نقی علی قلندر

قدس سرہ الاطریع نیکہ شریفہ حوض الکوثر از حضرت فلک رفعت جلیل ہفت در فی الفقر و المیشختہ خلیل الوضع فی الزہر
 والطریقۃ الیاس بر مراد خضر بحر عالم ایجا و تنگن مرتبہ احدیت متصرف مکت صدیت پردہ کشاے سلا سے طریقت
 چہرہ نما سے لیلای حقیقت بلع عمان تحقیق سیاح سیدان توفیق مہر خورشید منظر سر و جہشید چاکر نجم پرنور برج بر بلان
 چراغ فانوس عرش ایوان بلند نظر از اجو گہیا سے تعینات و صفات رنگارنگ مستغرق و عاشق کفیات انجمن

آن مدار ہفت طاق بے ستون	منظر امین نہ رواق نیلگون	در طریقت در شریعت پیشوا	در حقیقت رہبران رار ہنما
دارت علم و کمال ہنسیا	پیشوا سے اولیا کہنہ کور	غوث اعظم دین و ملت را پنا	نہر ذلتش بر کمالا تش کو
منظر جامع امام الاصفیا	گشتہ بر تخت ولایت باشا	بود جامع ذاتش از طواربا	کرد و ورش فخر براد واربا
ہر چہ در عالم کمال سے نمود	جلہ در ذات شریفش جمع		

شمس العارفین وصی حیدر الصغیر ثانی شیخ اکبر شینخا و استاد مولانا حافظ شاہ علی انور قلندر عطر اسد مرقدہ المنور
 و مشہدہ المعطرہ تصحیح صحیح کمال و تحشی شامل اصل و نکتہ و ایضاً اکثر اصطلاحات صوفیہ اہل الفوز و المصلح و اضافہ مقتدر
 الکتاب شملہ حالات بابرکات حضرتین مجربین شیعین مصنفین از حضرت قدر قدرت خاوند نعمت چاشنی گیر کا محبت
 لذت پذیر پیمانہ وحدت سالک طریق سفر در ضمن مانک حریم خلوت در انجمن رہبر نظر بہت دم آگاہ دل ہوش در دم
 محرم راز انکی طراز غرقہ شاہی غرقہ را بر بالایش ناز ہا کہ حق بکر قرار گرفت و کلاہ را برفق و الایش نیاز ہا کہ کلاہ
 بر آسمان سود سے مہر گردن ولایت کو ضمیر شروش بہر خورشید رخشان میکنند نور اقباس بہر عرفان را
 گم بہر حقایق را تمیز تخت دین را بادشہ قصر ولایت را اساس - سلالہ سلالہ قلندریہ باسطیہ خلاصہ شجرہ علویہ
 کاغذیہ ذوالقلب الانور و اللقب الاشہر مولانا و استاد مولانا و مرشدنا شاہ حبیب قلندر دام بغیض الادب و بر شل
 عروس محروس بشا طکی خامہ و مداد از نقاب احتجاب سواد بر تخت بیاض قرطاس جلوہ گاہ ناز و تناسل جلوہ گاہ
 شکوہ این پیکر شکنین نقاب پر کرد عیان عارض چون آفتاب با رخ پر زیب و لب و دنواز جلوہ گر آمد بر اہل نیاز
 سبحان اللہ این کتاب مع نکتہ مستطاب گوئیاد و سراج و ہاج اند و سواد لیلۃ الدج و چون دو نور در بصر
 یاد و معصیل ارواح اند در شکوہ فوز و صلاح چو گو و دیدہ در سر خوشا کتا یکہ و صفش را بقلم مرکان بر سپیدی
 چشم ہوشان نوشتن زیبا و مدحش از سواد دیدہ متاب بر بیاض ورق آفتاب نگاشتن بجا نقوش شہرہ بر بیاض

بیا نیت که بسیار باطل و معانی را بعبارت چنان نسبت که رنگ و بوی با گل و خوش از حرف گیری بر کران و
 هر فطش با نکته تازه دست در گریبان لطف نکته یاسه لطیف در خیال چون بهار حسن صنم در اندیشه و کیفیت
 معانی نازک در الفاظ رنگ جلوه پیری در شیشه سده سوادش نور بخش دین حور بیا بخش از فروغ صدق

طورش جلوه گر چون عقد گوهر	از الفاظ و حروف روح پر	عبارتش چو آب زندگانی	در و پید ا جواهر از معانی
عروا جان افغانه بخت افزا	چو صبح کامرانی عالم آرا	دره التاجیدت از دریای موج احدیت که بی نظیر است	

باطن از کان غواهی بسله حل آورده و نافه جان بخشی است از ناف آهوسه بیدایه هویت که بنان بیان سیاح
 غزل آورده اگر حور تصورات فی انجم صفت حوران جهان است، ابحار مضامینش بمصدق لم یطشش نهس قلبهم
 دلا جان مستدر تحت استار چنان فی الجود و العلاء اگر فیه خیرات حسان مبلغ تخمدید لغات دار الرضوان است خمدت
 لغا همیشه که شتالیه کانهن الیا قوت و المرحان اند مقصود یقیناً اذ لم یزل اهل الفضل و الشان فی المحسن و البهار فاخت
 که این کتاب مستطاب سرمایه قوت ظاهر بنیان است و پیرایه صفایه خاطر باطن نیایمان چشم لغز گران جان
 ظاهر و باطن محو لغات الفاظ نور پیرایه است و دل مشتاقان حسن باطن سر سر و قف دید جالی معانی برکتی است

دار و دین شوخ از علم کمال	یا بلس و طب چون کتابین	بزم هوش از لطافتش روشن	ایغ قمر از معارفش بگین
نور و کاشانه از فطرت	تو ام دست نگاه چوین	دید به طالعسان یعنی را	فهم او از تفهیم نام بگین
حرف درفش بند اوراق	او الشراش و سحرش	انش در سواد و یکتا	از اندید در نشان که بین
	از حقیت طلب کنی بباز	او این از گرد این نشوین	

کتاب العبد المذنب و المذنبین فی حیدر نفوس المعنی الاکبر فخر علی کتاب استطاب و من از زهر و کلمات
 صورت ما حرن و رعد و الدین الاریب و الغطین الادیب جا خط الزمان حافظ القرآن مجمع الشامل فی انحصار
 فیج الکرام و الفضائل خلف سلف الاثر المولوی الحافظ علی حیدر جاه الله تعالی عن کل شر و خطر

یا رب اذا عرفت انت المعبود	انی لمجدت حیث انت المسجود
یا رب اذا عرفت انت المعبود	یا من انت الوجود انت الموجود

ان احسن زینة تجلت بها عرائش الطرس و احسن تيممة حفظت بها نفائس النفوس محمد حمید الذی
 الشمس سلجا و هاجاد النور من المعصنات ماء شجا جاضیما من نضریا حین صد و المجدین
 و سیر سلوات و دین مخازن الاحسان و البیقین و روح قلوب المشتاقین بنسبات البشارات و ادع
 و صد و العبادین جل هلال ذکر و نور اهل الهدایات تجلی بانوار فضله ارواح اهل المحبة

سبحانک یا من خلق الشمس و یومها	سبحانک یا من جعل اللیل لبا سنا
--------------------------------	--------------------------------

لا تحسب اوصافك شراً وظهوراً
ما تحصر الا ذك وهما وقياًساً

كتم ذاته في اذلية واظهر صفاته في ابدية تعالت لغوت جلاله بعظمة احديته وجلت
سمات كماله بمجد صديته ابرز الكائنات من العدم الى الوجود واكن الوجود في الشهود
فهو الوجود بكل وجود والمشهود بكل شهود بل هو وراء الوجود والشهود كلت لسان الحمد
باحصاء محامده وعجزت جنان الشاكرين باحصاء مكارمه باقى لسان احده وباقى جنان
اشكر منه الشكر والمجد وله العظمة والمجد تعالى شأنه الرب الودود لا اله الا هو العظيم

المعبود لا احد له ولا ضد ولا مثل له ولا ضد جل جلاله بجلاله وعم نواله بكماله
لا نفت لذاته ولا توصيف لا امر يوجد ها ولا تكليف لا العجز عن الدرك لدرجته لا رسم
درسم ولا تعريف والصلوة الزاكيات والسلام الطيبات على المبدء المبادئ والمصداق المتبادر
تاج الملك اكمل الملك فرد الافراد عدد الاعداد الغيب المصنوع سر القلم والنون العجلى الاول من
بضرت الاحدية والبرزخ الجامع بين الاحدية والواحدة قطب الارض والسماء الموجود في
المستمرات والاسماء عالم هوذا المصداق الاثبات على العظام الرفات نور بسيط لا تخ من سرادقات
الضفة والجبروت وخرق سيمكلا مع عن سمات الملكوت اصل السداد اساس الرشاد معطى
الروحانيات والافعال والافعال والافعال من اسمك الى السماء ومصدق
قول الصريح لولا انما خلقت الافلاك من غير الافلاك من غير الافلاك من غير الافلاك
وغيره في الحدائق من امة حقيقة الخلق من امة فضائل الرسالت من امة لعجايب الولايت من نور الملكوت
لا مع فيه من سيرة الجبروت ساطع فيه من المرشد الى طريق الهدى والرضوان والداعي للتشاكس
الى لقاء الرحمن الكبريت الاحمر الزبرجد الاخضر والاكسير الاكبر والياقوت الانهر من الاسرار
نور الانوار لا هو في الجمال ها هو في الوصال الحبيب الكريم المحمد والنبي العظيم المحمد

محمد بشر لا كال بشر بل هو يا قوت بين النجوم صلى الله عليه وآله واصحابه بقدر حسنه وجماله
وسلم الى بقاء السماء والارض وقيام العالم اما بعد فطوبى للناس الذين الشاكسين وبشرى
للمطالبيين الصادقين بزيارة هذا الكتاب المبين المشهور على اخبار العرفاء وتراجم اولياء
الكاملين المرعدين من رب العالمين بارشاد الناس من الظلمات الى النور والتفريق
بين الصبا والبدن وما يجد به الا كل خفا كفو هذه سفر غريب بل تبصرة وذكرى لكل عبد
منيب صحبة مكرمة منيرة ونميمة معطرة موقرة كاشف الاستار وفتح الابصار المسعى بطلا
الاذكار في مناقب عمدة الاخيار والمشهور بالرحمن الانهر في ما شرا لقلند والبراس الفضل
والرئيس العرفاء شمس فلان الاكبر قطب دائرة العالم مجمع بحار الانوار مطمح انوار الاسرار

البحران غارت المعقون المنقلد والغيث المدرار في الفروع والاصول امام الائمة كاشف الغمة
 شيخ الشريعة ماهر رموز السلوك والحقيقة لسان المتكلمين برهان المومنين قدوة الحكماء
 الالهيين زينة العلماء الربانيين سند المجتهدين والحفاظ فارس مضار المعاني والالفاظ
 غريد العصر عميد مصر سيد الاوليا سند الاصفياء العلامة الرباني والسبيل الطالع من
 القطر اليماني الشهير في التقرير والتحريز والتحريم الفهم السفسير لادع الاعلم الاتقي والاشجع
 الاكرم الاذكي **ع** مقدم اهل الامتداع منعام نعاء الهدى بدد الدجى فيما على صدق
 في الكمل: الفاضل الكبير الاحمد مناقبه بوجود فضله وماله لا نقد ولا تحصر شاهد الحق
 في المقيد والمطلق صد والسيادة بدر ذلك العبادة العارف الكامل الاضمر ملا ناو استاذ
 غوث الدهر شاه **تقي على** العلوي الكاظمي القلندر روح الله تعالى روحه الاظهر وانار الله
 قلوبنا ونفوسنا ببركاته العظام الاشهر وما دعد في ديباجته بتحرير مقدمة وعشر لطيفة
 وخاتمة ووصل بتسوية الى المقدمة وتسع لطيفة لم يمله الزمان باتمامه حتى مشى
 روحه الاقدس الى خيطرة القدس فاستعد لتكميله روح ربحانه ونور بصرة وهب عليه
 انفات الانس فخرج بمعارج التتميم وصعد بمصاعيد التكميل لفيضه العظيم وحررتكملة
 عظيمة الاثار تبصرة اولي الابواب والا بصار فساها بنجرات الاسرار في تكملة لطائف الاذكار ولقب
 بالحوض الكثر من هو امام الفصحاء وامام العلماء البحر الزاخر والخبير الفاخر الذي شاع في المشا
 تاليغاته وذاع في المغارب تصنيفاته بدر ذلك العلم والسيادة صدر سمك العبادة
 والا فادة غصن دوحه **المصطفى** شجن حديقة المرتضى محيط كرامة علم الحقائق مقيت قلوب
 الخلايق فرشى المرقد عرشي المشهد اللائح في عالم الملكوت والفايح في فضاء الجبروت طلع
 المشرقين باسراق لوايح محاسنه ولع المغربين بانوار شوامع مكارمه حافظ كلام الربانية جاحظ
 علوم العرفانية كثر العشق والمحبة بحر الالفة والمودة سيار وادي الطور وطيار عالم النور
 الطود الشاوخ والجبل الراسخ ذلت لبقطوف حقائق دقايقه الجملة تذليله وفصلت بهو جز
 بيان به جل الممة لتفصيل طوبى لمن كان على عرفات عرفانه واقفا وبشري لمن كان بكعبة **طائف**
ع هو في العلوم باسرها قد فاق اعلام **ع** بهو في الفهوم جميعها قد جاء بالمستكمل
 العالم الرباني والعارف الصمداني قطب الاقطاب فرد الاحباب شمس المعارفين غوث الكا
 منظر اسم الرب حامل لمكالات الجدد والاب سيدي وسندي شيخني ومرشدي ذي الاسم الاف
 وصي حيدر الصفدر مولاي شاه **علي انور** العلوي الكاظمي القلندر رضي الله تعالى بشأني
 الربحان مشهد المعطر فهذه مجموعة انيقة رائقة وصحيحة رشيقة شائعة باهرة الفوائد ذات

الفرائد وافر المصاحداً فلة العوائد ووضحة مزهرة بمحائق العرفان وحديقة منضرة بازهار لا يفان
فيها عرائس عبارات ونفائس اشارات يهتز بها قلوب العارفين ويتنور منها عيون الناظرين
مكتلة بالجواهر اللطيفة السنية وموشحة بالنوادر العجيبة النفيسة جامعة لا قول المتأخرين
بل حاوية على احوال المتقدمين نعمة للطالبين ولقمة للطالعين مملوءة بكمالات قدسية ومفاتيح
بهية انوارها كواكب درية ومعانيه جواهر فضية نفاطها عقيقة مشرقة ولؤلؤه مبرقة ۵

سواد الحرف سوداء السواد بياض الصفيح بياض الشرف ضياء النقيش من نفس الطباع بريق البرق اخضر
البرق من انوار المعاني في الملباني علا نور على نور الشرق - وقد عرسها بالتمذيب والتقىم
ورتبها بالترتيب والتصحيح وصنعت لها المقدمة العليا وحرفها كواشف التصحيح والنتيجه مع التلويح
والنقوص وسماها بالموهب القلندر لمن يطالع الحق لا يفرح الخوض كوشن مولانا وسوى اكل العجوبة
النهران فادرة الدوران المتمسك بالشرعية والمتمسك بأداب الطريقة بحر العلوم كنز القوم الذي
قلبه مملوء بنعمة الربانية وصدره مملوء بنور العرفانية عجزن الاسرار معدن الانوار كشاف
استار الحقائق حلال رموز المعاني والدقائق النور المتدني بركة الايام والليالي الكوكب الدري
الساطع والنجم الشارق اللا مع فاتح فتوح الغيب قاصع اساس الرهب قدوة الاماخذ والوفاء
والفارق بين الحق والباطل الزكي الاذكي والجرى الاخرى الكامل الاوحد حامل الكمالات الاب والجد
مظهر ابي تراب الحيدر نفق نفق الاثر ۵ قسطاس ميزان الهدى نبواس ايوان النقي مصباح نادر
الاتقياً حلال عقد معضل - العريف الوحيد والظريف الصند يد شينم الاكبر مهبط نور الانوار شين
واوستاندي ذخيرة يوحى وغدى اخي المعظم والموقر مولوى شاه حبيب والقلندر لادرات
شموس مكارمه شارقة على رؤس العالمين وما برحت بدور معالمة بارقة على قلوب
المسترشدين فيا ايها المشاقون هلموا لمطالعة هذا التاليف اللطيف والتصنيف المنيف
النظيم والمقدمة الرصيف الشريف نوروا بها عيونكم وشرحوا بها صدركم لانه كتاب مبسط
منشور بالله المشهور من بحر مسجود فقط وانا العبد الحقير الفقير الراجي الى رحمة ربه العلي الاكبر ابن الانوار
حلي حيدر عفا الله عن معاصيه وجعل مستقبله خيراً من حاله وما ضنيه ۵

ايضاً وله بالفارسية

شكر كيه قلوب عارفان راست حضور
در خلوت جمع وجلوت منرق ظهور

حد كيه صدور عاشقان راست سرور
خدم هم لايق خدائيت كه كرد

اگلهمايے تحمید نثار بارگاه مالک الملک که فارخوس را بشایم نسائم روح پرور تازگی بخشید و جواهر سر
سخن را بعاون حقایق و معارف درخشانید آفتاب عالم تا بر که از شعاع مهر ارتقا عیش لعل و گهر با به آب

تاب تابان درخشان و بجز خارے کف نفس آفاق از ترشح سحاب فغیش لبز و روان معشوقیکه اشتیاق جانش
سرستان بادۂ است را هر دم از عالم نو بر آورده و محبوبیکه از آتش محبتش صد نزار شعله شوق از کانون
سینه پر سوز عاشقان با ذوق برآمده زبے نگار یکہ بدل عشاق گذرے دارد و نغمے یار یکہ بخاطر معشوقان گذرے

آن حیات روح و سلطان جمال	با نزاران جہمت و جاہ و جلال
آمن در حبان عاشق خمیہ زد	از سر لطف و عطا جود و نوال

شاہد یکہ نطفہ ارگیاں جن عالم سوز خود را بنظر آید و لغریب محو ساخت و معنی شناسان صورت بے صورتی خود
از نشیب مجاز بغیر از حقیقت رسانید بر شنگان جن با کمالش را بدست یاری او آہ و فغان برب و سوختگان آتش
عشق را بغیرۂ دلربائی او صد ذوق و نزار طلب

آن شاہد دلربا و حبان عشاق	ز د شعلہ حسن در روان عشاق
برگرد سزاے آن پر یرو از شوق	بر خاستہ ہر طرف فغان عشاق

و تحفہ صلوٰۃ زاکیات و تحیات طیبات بچین آراے گلزار نبوت و جلالتش مرآت شہود و رسالت مشکبش کہ
موجودات اوست و ہم سرد فتر دیوان کائنات نبی کریم احمد بلاسیم سلطان اہل کیم وجود ملت غائی ہر موجود معین
عشق و محبت مخزن علم و معرفت ماہ شب افز و زکرامت خورشید سپہر ہدایت شمع کاشانہ حقیقت سراج ایوان جلالت
عالمے بخیال و خوش گرفتار و جہانے با سوز و گداز جہن و دلفریبش تبار

اے روے دلفریب ترا بنج آفتاب	از پر تو جمال تو شرمندہ آفتاب
بجز عارض تو در چشم کیسوے شکا	در شب کے ندین فروز نج آفتاب

عاشقان در آرزوے وصال او جان و جگر سوختہ و دلمان بتولای نوال او از خود رفته و وجود ہمہ جود
رحمت عالم و عالمیان و ذات ہمہ صفاتش نعمت جہان و بہانیاں کان صدق و صفا جان عشق و وفا از نسیم
فیض مرحمتش جانہاے عاشقان تر و تازہ و از شمیم کبرمتش شام و لہاے معشوقان فرحت بے اندازہ

محمد روح عشق و حبان عشق است	چگونیم حبان کہ او حبانان عشق است
محمد در دریاے حقیقت	محمد کو ہرے از کان عشق است
محمد قبلہ دل کعبہ جان	محمد دین و ہم ایمان عشق است
محمد محض و فیض وجود است	محمد مطیع یوان عشق است
در آدر حلقہ زندان کہ دروے	محمد ساتی مستان عشق است
محمد جملہ عشق آمد ازین رو	دل و جان حسن قربان عشق است
مرثوہ اے ساتی موش کہ بہار آمدہ	بادہ در دست و پریر و بختار آمدہ
ابرے بار و مرغان چمن ازستی	مے خروشدند و دل ما بقر آمدہ

بر عارفان معارف وجود و شایان مشاہد شہود بے پردہ باد کہ درین روزگار نصارت بخش و زینت آثار کہ شام
 شمیم آشنایان را شامہ لطف و کرم است ایزدی در رسید و دماغ جان را تطہیر و ترویج بخشید کہ کتاب مستطاب
 مکرم است انتاب عجب العجاب فروغ دین ہائے اولوالالباب معدن جواہر آبدار یعنی لطائف الاذکار فی منقبات
 عمق الاخبار از تالیف حضرت ملک طلعت در دریاے حقیقت و توحید شہر پار کشور تجرید و تفرید عارف و صاحب
 علوم کاشف اسرار منطوق و مضموم شاہ سند فقر و فاقم آستان توکل و استغنا ساقی خجاندہ طریقت ہنگامہ ساز

انجمن شریعت منظر فیض الہی مشرق صبح اکاہی ۵	گردش گردون عرش شہ	ظلم انجمن ہم زرخوش نکتہ
ہم تبسیر و بدیع و ہم بیان	کم بود ہم وصف آن الہ	نطق ہم از نقش شد بہر یار
در فصاحت در بلاغت بہت	در ریاضی و فلسفہ	ذات اورا ماہر اسرار دہ
در ادب گوئی بلاغت در	ہیئت معنی بصورت و نہ	کلبن علم معانی را گلے

در علوم شرعیہ آیہ رحمت الہی و در فنون رسمہ بحر موج نامتناہی و دیاچہ صحیفہ فضائل شیراز مجموعہ شامل خضر حشر شہ

ولایت کلیم طور سینا سے ہدایت شامہ کلاش عطر بنیر و راحہ کمانش ریز ۵	علامہ دہرچون سیوطی
در ہنر و عرب با فضل مشہور	فہامہ عصر جمہور رازی بن
پر نور و دانش چو جان طیف	اسد اند منظر سیدنا قلی

شاہ نقی علی قلم در نور اند صبر کمال طبع مع نکتہ بدیعہ شیعہ و تمہدہ بیقیمتہ نادرہ روزگار سے ہجر آئن الاسرار فی تکرار
 الاذکار تراوید خط سبوی بیکجا حضرت نیر فلک وجود نجم سہا پیہود اساس محکم و ارج علیا قیاس نتیج ولایت کبر
 میزان عدل نقلیات برہان نقد عقلیات حسن تقریرش کفیل انشراح خواطر و جواہر تحریرش ضمین جلاہ بصائر کفوف

نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	گرامی گوہر از اولاد حیدر	ستون دین و آئین پیہر
نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵
نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵
نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵	نور و شہادت ہمار بوستان عشق و محبت ۵

نقوے آب گوہر شہ و عرفان بادہ ساعش در فضائل علم و مخنوری مدینہ سخن و در مواضع مغلطہ شکلائے
 شیر شکن و صی حیدر الصفر رسید ناوہ بینا مولانا حافظ شاہ علی انور قلم در بردارد مضجعہ لاطر و تبصیح کمال
 و تفتیح شامل معتمدی و تراجم عبارات عربیہ و ایضاح الفاظ غامضہ و اصطلاحات حضرات صوفیہ صافیہ و مقدسہ
 الکتاب متکبر حالات حضرتین مصنفین جلیلین از حضرت فلک بدر سیماے تحقیق مستوے عرش تدقیق قرطع

اون عرفان نور عین اہیان سمرست جام توحید سرخوش بادہ تفرید ۵	سرد و خیل مجلس نوجوان
بعلم عشق بازی نکتہ دانے	بلک عشق و الاد شگاہ
بہر بر بخودی مجنون پناہ	بہر بر بخودی مجنون پناہ
بہر بر بخودی مجنون پناہ	بہر بر بخودی مجنون پناہ

کتاب قصه مجنون و سحر باد | تجلی شمع خانه عشق | اول پروانه اش کاشانه عشق | قصه ای ایزدی محور مناش

درست بند اندر دوش | سحر بانه سپهر حال و ماه فروزنده سحر کمال | آبرو سے علم و عمل سلال عقدہ ہائے |
 لاریش آفتاب عیش تا بان و کوکب | در کش درخشان فکر نیلکش | موج عبارات رنگین و جل سبطش فخر ترکیب |
 و لغزش جامع فضا آفر | کمالات خیر البشر و لانا و اخینا و استادنا شاہ محمد حبیب | قلندر لالالت خیار فیض لالقدس |
 و المفسر لاسعہ ماد است شمس و القمر کہ بہ مواہب القلمند لمن یطالع الروح و الازہر و النور و النور و النور و النور |
 بغین الانور در روض الازہر | آبیاری حوض الکثر تا زنگی یافت الحق مجموعہ است | لاجواب عجب العجاب جانغزناست |
 و انکشا چامہ نگارناست | از چہرہ و کارنامہ است | نوآمین و نوین گلشنی است | ہمیشہ بہار و بہار است گلشنما |
 و رنگارنگ است و رنگ | و ہے است ہوش رباعی عقل و فرہنگ | قلزمے است | دکوزہ نہان و جہانیت |
 در مرقعہ نگارین نہان | ہر صفحہ اش گلستانے است | بگلہائے رنگین آراستہ و بوستانے است | بہ ثمریائے شیرین پیرائے |
 الفاظ نقیشت | چون فواج مشک از فرو و رواج عود و عنبر معطر معانی نقیشت | چون ریاض رضوان بنسیم روح و ریحان |
 منظر این در سلاست | چون سلسبیل روان و آن در جلالت | چون سقف آسمان عالی ارکان ہر نقش نقابیت |
 کہ شاہان معانی بر رخ کشیدہ | و ہر نقطہ اش بجگہ بغر و خانے خود | بصائر نگار گیان خیر و نمودہ بان از تحریر و آرا |

الفاظش فاصد و بیان از تقریر بدائع معانیش فاطر | تعالیٰ اسد کتابے مستجاب | غلط گفتہم فروزان آفتابے

پری پروانہ شمع عالم اندر | سوادش شب لے روشن آرزو | بس خوبی سوز بھر سوادش | سویدایے دل مردم مدوش |
 سواد زلف مشکینی کہ باوست | نہاران نکستہ گران بریک خوش | بیاضے کاندان میں اسطوار | تو کوئی موبے از دریائے نور است |
 نگہ خود چشمے نور است آرزو | بہر سو موج مے خیزد پیالے | بود ہر موج از عنبر نشان | کہ دارد و جا بجبا با سطر پیوند |
 یہ جیفا خریدار بیاہنش | کہ بادا گرم بازار بیاہنش | یارب این سخن جامعہ و حنیفہ لامعین بخشی و فیضسانی | ہرچہ عطر بزار ہند |

ماخر اسان از غراسان تا بر نیز رواج بخش و مشک ریز باد | اتنی تازمین و آسمان است

گلستان جان تابخیزان | بہ نہت باچمن مسازان | بجلوہ چون بت طن سازان | رباید از دل و دین خور و خوا |
 زواید ز آئینہ رنگ سیتہ | بود چون حسن نگویان دل | کشد جان را چو معشوقان | بطلت شعلے باشد فروزان |
 بتاریکی بود چون مھر نشان | بعد دوران جال یوسفی با | برنجوران مثال عیسوی با | اتنی این گرانسان سخن را |
 فروغ بزم و شمع آنجمن را | براسے دیدہ پاچون سربط | پیے نگاہ گردان جلوه نور | شوریدہ سر علی حیدر غفر لعلی الکاب |

تقریب لطیف از جوش طبع مل نوش سخن پوید دانش اندوز روشن روان بنش | افروز ناظم جواہر گرا |
 فصاحت ناثر گلہ ستہاے بلاغت را | مین سخن راویس مولوی محمد عاصم | مختلص قہیں

پیر معن بیا یا چارہ آہ و نالہ کن | گبر ہزار سالہ را رند ہزار سالہ کن |
 از تو چمن چمن شود و ز تو جہان خشن شود | غنچہ ز تو دہن شود و رخ ہزار و لاکہ کن |

<p>خود گل و برگ و میوه باده و تاک خویش شو بزم که برگرفته هست همه دروشت لب چو شکو ذام کثا گفت نوید تازه</p>	<p>رند هزار شیوه لب به لب پیاله کن رشک به دوغبت یک بنگه به مالکن پیر معنان بیا بیا چای آه و ناله کن</p>
<p>همانا افریس دیوانه همه افسانه در وی شش میخانه بنگ نوش نادان و بنادانی فرزانه دانانی آفرین دیوانه پرور را سپاس و دانایان دانانی سنج دیوانگی کیش را مرده باد که اینک خواستهای جان بجای فروشان خلد راز چون سیم تنان بهار اندازست ناز اند و در نیکه خود فراموشی و خدا آگاهی باز پیر میگاه ساز بختن آری راز و نیاز و سرود باز شادمانی طراز چنگ نواز نوظحان خطا شکن و نازک اندامان چین بهم برزن سائگین کف باد ربک خرام و غلفله ساز و کمنستان و تارا فکن خوبی پرستان گرد پیرین دل بدست لغزش بیایه مل بکام سراپا سوز و گداز آنکه با هموش است باین بختی موشها بهوش است و آنکه در جوش و خروش نجایها به خود</p>	<p>همانا افریس دیوانه همه افسانه در وی شش میخانه بنگ نوش نادان و بنادانی فرزانه دانانی آفرین دیوانه پرور را سپاس و دانایان دانانی سنج دیوانگی کیش را مرده باد که اینک خواستهای جان بجای فروشان خلد راز چون سیم تنان بهار اندازست ناز اند و در نیکه خود فراموشی و خدا آگاهی باز پیر میگاه ساز بختن آری راز و نیاز و سرود باز شادمانی طراز چنگ نواز نوظحان خطا شکن و نازک اندامان چین بهم برزن سائگین کف باد ربک خرام و غلفله ساز و کمنستان و تارا فکن خوبی پرستان گرد پیرین دل بدست لغزش بیایه مل بکام سراپا سوز و گداز آنکه با هموش است باین بختی موشها بهوش است و آنکه در جوش و خروش نجایها به خود</p>
<p>خود فراموش و با هزارستانه غوغا میها خاموش زبانه کنواها موشش است خروش و خاشی اینجا کیست بچوشند و خروشند و خاموشند</p>	<p>سخن بنگ نوا می ساز دلها و لے کز تفت و زتابی بچوش زیکتای و بسیار مزن و پیر جوان بخت جوان سال را نازم که آوازه را نکان</p>
<p>بخشش در شش سو و هفت بوم و نه تو گوشش جهانیان کز ساخته و اینک گدازش گدایان کجکول است راجع به این است آورده بتالش مانا می مهر نیر و است و بخوبی ماه نیم ماه به پیرایه گدایه سرمایه سوز باورنگ شایه بجلاله شیران شیر میران میر شیر خدایه نژادان سرکار پیامبری نیاکان سردار ایزد را جانشین پسین خوشور کار و بار خداوندی دستور کا جوئے کا دران کا خم شش کام آوریا کیزه گوهر فرخنده اختر شاه جمعی قلندر نام آور که خدایش بنگ بان و خدای فرشته اش پاس بان و شکوه و در آتش تو امان و گردش خور و یکا شش و صاف یزدان جبهشیدی بجامش و جانهاست مستان بنایش باد و از هرزه پوسه چرخ و آواره گردی روزگار بر پایش گزیده و به پیش پایش گدای و بگردشش باد و مر ساد اینک ابر دریا بهار باده دیوانگان کام رز زاده شکر کاره بار و کام جامی بجام روزنامه تازه بروی کاره آرد</p>	<p>بخشش در شش سو و هفت بوم و نه تو گوشش جهانیان کز ساخته و اینک گدازش گدایان کجکول است راجع به این است آورده بتالش مانا می مهر نیر و است و بخوبی ماه نیم ماه به پیرایه گدایه سرمایه سوز باورنگ شایه بجلاله شیران شیر میران میر شیر خدایه نژادان سرکار پیامبری نیاکان سردار ایزد را جانشین پسین خوشور کار و بار خداوندی دستور کا جوئے کا دران کا خم شش کام آوریا کیزه گوهر فرخنده اختر شاه جمعی قلندر نام آور که خدایش بنگ بان و خدای فرشته اش پاس بان و شکوه و در آتش تو امان و گردش خور و یکا شش و صاف یزدان جبهشیدی بجامش و جانهاست مستان بنایش باد و از هرزه پوسه چرخ و آواره گردی روزگار بر پایش گزیده و به پیش پایش گدای و بگردشش باد و مر ساد اینک ابر دریا بهار باده دیوانگان کام رز زاده شکر کاره بار و کام جامی بجام روزنامه تازه بروی کاره آرد</p>
<p>سائگینی و بدست بخت دریا جوش است انجین جام و گرد دستری نپذیرد من و جانم که بجانهای جانم از رند از تهیدستی و بے مالگی خویش منال هر که باز است ازین باده نه تنها باز است هر که این باده بدست است نه تنها است</p>	<p>باش کامر و زدر مرده بزم دوش است نوش کن نوش گرت زیر کی و گریه است گرچه دردی است ازین جام و گریه است نوش کن نوش که مغز زاده گران مغز است و از گون بخت و خودی کیش زبانه است موشیار است و خود سنج و چشم و گوش است</p>

نوش کن نوش بخاموشی و سیری و تری
 رن آتش خیمت که نوشید و بنیت بر خاک
 چند پونی گذرے کن بودے قین و بین

بانگ ترسا بچے نوش و نوش
 رند مردی که پیوسته نوشا نوش
 خم بلب باد و بکام است مگر خاموش است

بنامیزد ایست یا شجرانے که مفقود جمشید و جمشید یان و هیجره نزار جهان و جانیان بهایست
 بنهار جان و جهان از شش خر مهر نیز دیا شگوف باغے که نیم خند غنچه و خزان گل و خوشی سبز و شور بلبل و آزادی
 سر و خرام کبک و تود و بهار پیرایه همه گیرش را بگردنگمت نرسد یا شایسته دماغے که سر با ندیشه فروشی بے
 ارسطو و اشمیدش و بیارے افلاطون و قیثا غورث بیافت یکیمه از هزاران سکا لشهاے افنون آفریش
 پے نبرد بها سنجان بے بهایش سیدانند که آتش نایاب است و باین کهنگی که ساخته سالها سال پیش از
 روز پیشین باشد همه ناب نهادش پاک از ساختگی و زادش از میان خکی نے لے خود از زاد و نهاد هم کیو و باین
 بکھونی رنگ و بولیش در هر رنگ و بورنگ و بود و در هر خبر و زیباے روغن کوتاه این آب از دریا میت ناپیدا
 سومه و سوکه داند که آغازش از کجا و پایانش کوداستنی نیست که دریا هستی چون خدا کیستایه داناست
 که نیال شش آنچه بروشایست خود از دست و آنچه از ماست بر ماست نه بینی که در دریا از آب و رنگ و چونی
 و چگونگی هر چه در رود بروست همه او و از دست و او باینمه از نیمه کیوگر و با گرو و از خوشوران و بزرگان و بختکاری
 سرشت خود ازین هستی یک رنگ و یکتائی بخوبیش استوار پیوسته و همه رنگ و همه کار بیک بنجارش
 روان سر بزرگند برخواستند و کردند آنچه کردند باز چون وید نهاد دیدند و شناختنانشا خند بگی و بیکتایه پیشین
 بهم در پیوستند و خدا داند که چندین هزار یاد دیگر بر خیزند و باز در آمیزند بخدا که راز اینمه خیز و افت شورش خدایینی و
 و شناسایی باشد و خواست یزدان آگاه و خود فردوسی و اینمه خواستند و شورشها چه کاری که کنند و چه بشناس
 آری که بر دینارند بهمانا از همین است که نازنینی چون یوسف بازاری دانگی چند بیش نیز و بندگی گذاری
 محمود ذکر یا باره و تود و نیم کرده شود و جان بخشی همچو میسر بر سرداری بر آید و شیر مردی چون علی به تیغ و خاے جان
 و شیرین کامی چون حسن زهر تمیخی بنوشد و گل اندامی چون حسین بباد تند استمها تهاه گرد و پس این مردان خدا
 همچو ماهیان شناوران این دریایه بیکرانند و باشندگان این آب جان زندگی شان همین آب است و این
 خور و خواب چون سر بر آند آب بنیند و گیرند و نوشند و پس آیندگان را چیزے بگذرانند که خوشترین نشانه و از ایشان
 یاد کاری باشد آدم بگفتگوے پیشین جائے که اینک مایه سنج یاران با هم که گرانمایگی از ان است آب پاکش از زمین
 دریایه روان ناپیدا گران است خواجه بزرگ سر بر آورد و بنوشید و دوستان را چیزے درین جام گرفت بجاگو
 خود بگذاشت و برفت خواجه خورش که از پیش سیراب کرده نے که همه اگشته خواجه بزرگ بود لبالب خست
 و بیاران ریختن خواست پندگوی باریشی فریب پوشی گندم نجا جو فردوسی بجامه برادران در رسید و این جام را
 گویا بجان خرید چندے گذشت که دیدند دادنی تھی داده بود و آب نواز دستش بباد افتاده مگر پیرمغان

خواب خانه جان را که دادار جهان آفرینش نامند هزارستایش که آن جام همه نیایشش خواجه بادشش و شش را
باز بدست آمد که هم مل کمن از دست رفته چون گل و بهم باده تازه بر زمین ریخته چون سنبل زیب ساغر گلستانه
گشته تبار گیمه های رنگ و بو مردگان صد ساله را جانهای بخشد

ریشک را در دین های بدنگاهان خاک شد | ریزه بار خاک دیگر خوشه های تاک شد

اینک چون این دخت بے پرده زیب برنم زندان است از رازجویان کارخانه میخانه در پرده ساد که نیمه پیشین
این باده پاکلی نهاده الروض الازهرنی ماثرا قلند ز نام دارد و نیمه پسین الحوض الکوثر فی تحله الروض الازهر و نشی
این هر دو نیمه با یادے است از خواجه خواجگان گرامی نشان سرخیل سروران دوران شاهنشاه تخت درویشی و خدا کا
خسته ماه بخت بخویشی و بخویشان پناهی شیرازه بند آئین را هر وی و هر بهی فرمان فرماے دستور و ستوری و فیر
اورنگ و دیکم شش یزدان پرستان خسروی شاه تواب علی قلند کا کوردی که خاک درگاهش سر همه چشم
دیدہ دران باد و داروے در آشفته سران ادبشین یا کیش و راه نمیش گیری و یاد پیشینان رشته بند
که ازیشان دین کیش و راه و آئین برگرفته و از پسین یاد سوز و گداز افون آفرینش و یاد پسینان ارجب
که بایشان آن کیش و راه و آئین و سوز گداز سپرده آن یکے از شاه یزدان آگاه بلند پا نگاه خداوندی بارگاه
جهان و جهانیان پناه پرستوک سپاه کردگاری و تسکاه پیران پیرا هجاست که آئینهای درویشی برگزیده تازہ بستی
پاکش زنده و کوسه های شاهای با هنگر بلند آوازه بنام نمیش نازنده اوست که بدرویشی و شاهای استان خواب
ناز را دیده باے آگاه کی کشوده و یزدان دستوری خود را به پیرایه دستوری همین برادر والا کو ظر نموده با چون ازین
بود و نابود نیز گ کیوئی و رزیده و بیک رنگی و یکتائی پیشین گرا نبده شاهی به برادر زاده هایون اختر و دستوری به پور
پور برادر بخشیده همه آمده و همه گشته و همه بوده و همه مانده و از همه گسته و همه پیوسته همه هگی و همه اوئی بهنا نخانه
راز و نیاز به همه شسته و با همه بے هگی باز همه همه گشته همه را با همه همه شسته پسین و خورش جانشینان افسر یزدان
دستوران سر و شهرستان پاکلی داور شاه قلی علی قلند که ریزه ریزه خاک هر سر راه از ماهی تاما به بخششهای
پدایش گنجینه با بدمان باد و بنوازشهای پنهانش جانها بجانان و سوداے خو هکارش بخو هیش پرستان
خودی خریداران گران و بازار گران و گیتی بجای فردشان ارزان و این دیگرے از خدا لگان خداوندی جان و داری
جهان داوری استان دارے پاسبان پیغمبری فرمان خو هگی نشان خواجه خواجگانی که خو هگی از خواجگان گرامی سپه
و شاهنشاهی از پدر خانگانی اختر و یزدان دستوری از استاد هنر پرور و خوشوری ادب پسین پیغمبر و داداری از داد و دشت
و همه را بهمین فرزند فرزند خراباتیان پر و بخشنده این ساغر گدازشته رایت بدانشور افراشته بے نیازی خاک
ورگامش و نیاز گرد و رهش اوست که پیش از بنای آمدن باده و تاک در رک انکو میهاد دیده و از بوسے گلها
آگینها چشیده از نیستی هستی و رزیده بسترگ دانای دانستنیها دانسته بنگار استگی آورده جامه هستی درین باز بستگی
آرمیده گم شدن در گم شدن و نشینش نیستی در هست آئینش خود همه اوز خود و ز همه یکو خودی و بخودی در رهش

پویان خوش و خوش نوحش جو یان چتر ایزدی بر سر نگین خداوندی با فر خود شناس خدائے پروردگار
 حاوی پروردگاری با ختر شاه علی انور قلندر که تاریک دلاں خانہ خراب را تابش روئے خورشید افروز
 روشن در روشن باد و دیران خانمان در تب و تاب بهایون زیبای یاد نشینش چرخها بجان و بجان
 آستانش گدایان دیوانگی نژاد خسروی سامان و زندان آزاد پاکها بامان انجم کار چون آغاز نگارین نامہ چرخ
 افروز جیدی بخشای را بار دیگر ستودن شایان خامه باشد و بهار آراے خیابان سخن بگل و غنچہ های چامہ آمه

بدین خوبی و زیبائی شہ ما بزم آراشد چه شایه مهر منہ ما کو دل افروزے دل آراے نیتان شیر شد پیداکش آمد بیشه زیر پا سخن کو ماه ایزد را بگیتی چهره بودی ز پیدائی و پنهانی چه میسر سی که میدانی به خود را بد و کجیر دستش نوش کن سحر بیای قیس دیوانه بحسم در بزم مستان	ہر آن کوشد تماشائی تماشا شد تماشا شد کہ با خوش روئے و خوش رائے شهنشاہ پیش نشین ننگے خاست از دریا کہ وریا خورد و دریاشد بہنیش چهرہ زیبا کہ ایزد آشکارا شد ہمون در سینہ پنهان شد ہمون در دیدہ پید بکار خوشین نگر کہ پیرے کار فرما شد بہ پیایے بہ پیانہ کہ یارت بادہ پیما شد
--	---

خوشا کرشمہ طرازی است نازی بے نیازی و دلکش بادہ سازی نیاز بازی ست نوازی کہ اندکے گلابے ندگانی
 آب زان چہرہ ریناکشیدہ درین ساغر لبریز سرخوشیا خزانہ پاشتہ المواہب القلندر لمن لطایع الروض الازہر
 نامش داشتہ ایمانہ آشا مان شیرین کامان را بوسے تازہ و مستی بے اندازہ بخشہ و مستی دو بالا خاستہ زن
 و ونیمہ ہا را یکے کند و ہم این شبنم شاداب چیدہ نہنگام نمخواب از روئے رخسارہ بختاے گل ناب جز بکامستان
 ببل و شان بجایے دیگر نرود خدا یا ازین سرخوشان کام ساغرے پرستان پر و رخا با تیان اختر نیرنگا در سپکا
 یکا نکان را جانے بے بہا و آشنایان را روانے جاوید از زانی باد و بیکانگان را از و بہرہ و نا آشنایان را با تار
 زہرہ دست مد ہا وے گیتی تارے و انگور و تاک و نگین بادا ہر آن کو مست باد است این آب زین بادا

تقریظ ریختہ قلم اعجاز رقم کلیم طور خندانہ خسرو ملک شیرین بانی سیمائے زمان آتش بان سخنور نامور
 سخن فہم بلاغت اثر طوطی شکرستان معنی پروری مولوی محمد عالم المتخلص بہ قیصری -

جز احمد بے سیم نہ غیبے نہ شہودے از قطرہ چکیدن خوش و از داندہ دمیدن	جز احمد بے سیم نہ بودے نہ نمودے سر باد و سجودے و دہن باد و رودے
---	--

ز نگار ناک نگار خانہ حضرت عشق را پرستارم کہ شاہ ازلی را روئے توجہ بسوئے شہود اللہ جمیل و محب
 الجمال منعطف ساخت تا شہود ابدی کردید ہا ناہنگامہ ازل و ابد شہدایت از کرشمہ ہائے ناز و مہنیش تکیا
 حدوث و قدم لعلہ است از غمرہ ہائے نرگس سحر افزینش تا بن کمال استغنا و بے پروائی کہ ان اللہ حقنی

عن العالمین حرفے است بشارت آن اشتیاق تھار عشاق کہ انی لاشد شوقا منہم حدیثے است
 بہ بشارت آن طرذ کاریت و عجبہ روزگار سے ندانی کہ سسے با سار موصوف بصفت جلوہ گر آمد کہ کار و بار
 بے نیازی بالا تراز است نہ پنداری کہ رب بر ربوب و خالق پر مخلوق چہرہ نمود کہ جلال کبریائی ماورائے
 آہ صد آہ عاشق پر شستہ دل خستہ جگر شکستہ سر کجاو معشوق پر فن باہر خود سر کجا نیازی غریب و غنی صفت
 ہلالی بناز آن تہذو شوخ لا اوبالی چہ از دو شکستگی این بالاک بقوار بجوہ سری آن ملک باوقار چہ سہ شش
 طعنہ عداوت زندہ کہ وہاں لڑاب و دب الا و صاف و وزیر کان کوس ملاست نوازند کہ خا عتبد و اولی
 ہلالیاب اما عاشق سکین چہ کند کہ دل در خم زلف نامہ پارسش کرو نموده و جان بر تہم باوہ لعل آبدار سس نشان
 کردہ طاعنان بطعن و ملاست مشغول و واعظان بو عطا سلامت معصوف و بیدلان بشارت محبت محمود خسرو
 یاروش فرمود سہا زین سہہ چہ دشمنان زان سے سگ و تان و خنجر و کشتہ عاشق کو اشتیاق
 گوش نشینان کنج سلامت چہ دانند کہ سہر و شان کوس ملاست خون بیزی کج و دل چہ لایزال و بیلا
 گزنیان دامن عطفوت چہ شناسند کہ خاک بیزان دادی نہت بکوشی صاحب محل چہ از ہاد و زہد مجنون صفت
 باید تا دست بدامن عشق لیلے و زہد و ازہستی خود چہرہ آمدہ ستانہ و از صیت اما لیلی بر زہد و منصور و شی
 شایہ کہ نہت و جوہ بصیرت سے شود برکش و کمال بیباکی و جوہ فروی نوک داری دار التقرار گرفتہ آواز
 انا الحق و زانکہ اشرف العالمین افضل العارفين صلی اللہ علیہ و علیٰ آلہ و سلمہ و اولیاءہ است اسے
 ایم الدین و سہوہ کہ لی مع اللہ بقت لا یسعی فیہ مملک مقرب ولا ینجی مریسل اما کفہ و لا ولی
 عارف بلکہ شا و نمودہ کہ انی لا عرف دہا الا من اسنی قلبہ الی اخری مع ما ہم فی مقام عارف
 ذوالی این نسبت ذاتی کہ شناسایان بحر عشق و محبت را بطین حبیب برحق ناطق اصدق صلی اللہ علیہ و علیہ وسلم
 انہی بہ آرد و سہی خلقت و سہا را حنی است کہ زخستہ مذہبہ کیشنا و وہ در حاطہ آفرینش اہل ایم سہادی کہ
 رد و قبول عبادات در پیش دار و لا یرم نہ ملک مقرب داران و سہہ بود و نہ بنی مرسل راس حیث الہیہ شالہ
 کہ نبوت در سالت روست توجہ جانب مرومان ارضی بود و زہد و عبادات و التعلق باوصاف ملکی در اجرام فلکی درین
 خلوتخا نہ محبتکہ اللہ کہ تہسل فانتہی رسانیست شرط اول آنست کہ اکلنتم تحبون اللہ پس باہر محل
 حرف ثواب و عقاب چہ سجد و بیکدہ یجہودہ کہ خاصیت جذبہ خاص انخاص لہم آمین جزا معجل آنست کہ و سہا
 رہیم شرابا طہور پس در اینجا حدیث زہد و عبادات چہ کجہ و فی الحقیقہ قصہ

ترکیت پری چہرہ کہ مستغرق کوشیت | نے کفرش و نیت نیش مذہب کیش است

اسمار موج و حباب و صفات موجی و روانی آب ہمہ غرق بحر ذات آمد در عین شہود دریا سے بیش نیست کہ بزرگ
 جلال و کبریائیش عالے نام و نشان گم کردہ تا یکی از ہزاران غم غوطہ زد و از صدف حقیقت گوہر معرفت
 بر آوردہ بدولت سردی فائز گشت و یافت انچہ یافت از مالا عین ذات و لا اذن سمعت و لا خطر

اب بشر آمد گوهر را از دریا همه دنیا اما دریا را از گوهر جهان بیند که قدر دره البیاض را شناسد چنان
 لغت جانفزاے حافظ شیرازی گوهر خندان اسرار همانست که بود چو همة مهربان مهر و نشاطت که بود
 این سرخشان با دہ الفت این جان نشان را محبت این رسوا شدگان کو سہ طعن و ملامت این
 باکشان وادی پنج و محنت این خواصان بحر حقیقت این یابندگان گوهر معرفت این حاملان بار امانت
 این واقفان منزل استقامت این قلندران پاکباز این زندان بے نیاز را بیند که از آب و گل اندر سخی که با جان
 دل اندیابی که خورد و نوشند نمی که دوند و کوشند لا واسد بگل با وج منزلت شان چون رسد و جان دل
 بر حقیقت شان کے گنج غذا یکد از خوان نیامی ابیت عند ربی هو اطعمنی و لیستغنی نقد ملاوت آمد
 پیچان باشد که ذائقه حریص خویش ماند و سفر کیه بمنزل یار از حب الدیار الا قسم بهذا اللیلہ وسعت و بساطت
 وار و نه چندان کشد که وحشت باز بشوق صحرانوردی خیزد خوش وقت کسانیکه چوس الحق تبریز و در خانه نشینند
 و بیابان نہ دیدند یکبار بغواے ارشاد صد اقامت بنیاد ان الله اعطی کل شیء خلقه براعیان مکنات نظر
 تفصیلی دارند و هر یک را حق تجو من یث المقتضیات دهند تا آنکه بمشهد بشریت جسم عصری را غذا از موا لعیصری
 رسانند و طبیعت بشری را بواسطه حواس ظاہری مشغول بکار و بار دینی و دنیوی دارند تا ستر جان بفرغ کامل آید
 و در عالم عینیت الا انسان ستری و اناسرہ بسر و تمام سراید که ۵

<p>ستر سرم جان جانم تن نسیم نور پاکم آ من در مشت خاک نور نورم نور نورم نور نور</p>	<p>من نیم با ننه یاران من نسیم کور چشمان رادے روشن نیم من چیدار غنیمت و روغن نیم</p>
<p>و هم مقتضای و دھمتی و سمعت کل شیء ختم شفت بروے هر که دہ وادارند و از نخب است که آن نماز لا تعد ولا تحصى که از خرنیہ و علمناہ من لدنا علما آخذ نموده اند بر محبوبان بے بصیرت غرضه دارند تا حسب استعداد ذلہ را بے خوان معرفت باشند و بجان بصرو بصیرت در آید تا زم بگردانایگی فضل و مرتبت حضرت مجمع البرکات و الکمالات سید المحدثین سید المحققین سید العلماء اس العرفا و حید العصر غوث الدہر مولانا شاه تقی علی قلندر روح الله روحه لاطمہ کہ انشا نمود کتاب روض الازہرنی مآثر القلندر و ملفوظات مرشدنا و مرشد العالم مولانا شاه تراب علی قلندر قدس الله سرہ الاعظم و اضافہ نمود اندران بطورافاضہ رموز و اصول تصوف را بتشریحی کافی و توضیحی شافی بحسن دلاویزیکہ بے باریت اما چون نوبت بیان عشق آمد معات گفتگو کسوت واقعہ پوشید سوزیکہ تپ محرقہ اش نامیدند خرمن ناستوش را آتش زو و تجلی جہان سوز حضرت عشقش کالبرق الخاطف از احاطہ گفت و شنید بیرون برد و ترقیب و تکمیل این یوسف نوخیز را بہ نوجوانی بگذشت کہ بفرن قلندری از پیہ ان عصر گوے سبقت ربوہ خاصہ نسبت عشقی را کہ بالیدگی تازہ و فروغ بے انداز از ذات جمیل الصفات او بطور آمد یعنی حضرت قدر قدرت خداوند نعمت قدوة الا صاغر و الا کا بر محیط البو اطن</p>	<p>من نیم با ننه یاران من نسیم کور چشمان رادے روشن نیم من چیدار غنیمت و روغن نیم</p>

والطواہر سیدی و سندی مرشدی و مولائی حافظ شاہ علی الخود قلندر قدس سرہ الاطہر طلعت انوار فیض شمس جون
بھرنیم و زچشم قلوب سالکان را نور علی نور ساخت و مشاہدہ جمال باکمالش از میحی اثری جان را لعلکار
حیات ابدی بخشید چون از اسما منظریت اسم رب داشت پس بغرض تربیت و پرورش سالکان آن نونہال
چمن علم و فضل و تقویٰ را با بیاری فیض و کمال خورشید تا اوج بار آوری رسانید و بتکمیل مسکے بہ جوش انکورش
مزمین ساخت کہ طالبان حقیقت را دلیل راہ و شمع جمال رشد و ہدایت حضرت ولایت پناہ مولف کتاب
رحمہ اللہ باشد لیکن چون آئین قضا و قدر بر آنست کہ چہرین کامل عرصہ در حجاب ماند و شائقان را وین انتظار
بشوق جالش و ابا شد کہ قدر اصلی ہر نعمت بعد اشتیاق کامل دست میدہد **ع** آگینہ ہمہ جانبی و زان
قدرش نیست پ لعل و شوار بہست آید و زانست عزیز چہ لاجرم آن یوسف رعنا ہم کہ نور چراغ بنیش بود
مدتے از دست برداران در چاہ گمنامی ماند آخر الامر بشری توفیق خداوندی دل و سعادت دران چاہ اندخت
تا از چاہ ماسے برآمد ہمت حضرت خداوند کار رانازم کہ آن ماہ کنگان را بہ بازار مصر آورد تا عزیز دہا گریڈ
یعنی حضرت آقا رفعت ذمی الجود و المہمت کنز النعم صاحب الکرم نائب الرسول وسیلۃ القبول سیدنا
و مولانا و شیخنا و استادنا شاہ حبیب الدین قلندر لا زالت شمس افاضاتہ بازغۃ مالع الشمس و القمر
کہ بجنّت شاقہ بہ ترتیب ابواب و فصول تفسیح عبارات از ماخذات کہ متجاوز از صد پنجہ اکتب ہست
پرداخت و متفحانہ لفظ و حرف و حرف را بجالش تحفظ و استحکام تام بخشید و بمقدمہ حسن و خوبیش دو بالا
ساخت کہ فیض الانور نام دارد و دران برنے از حالات حضرت مولف کتاب و اکثرے از کمالات حضرت
مولف تکرار عنوان اللہ علیہا توضیح نمود کہ صاحب نظران را تو تیا سے چشم بصیرت باشد خوش بختی تشنہ
لبان بحر حقائق را سو گند خورم کہ کشادہ دہنی شان چون صدف ہر جا مانع ابر نیان رحمت باری را عنان
غریت بجانب خود کشید و آن عمار گوہر بار بصدف قلب ہر طالبے دے یتیم نہاد یعنی آن صحیفہ جان افروز
سوت طبع پوشیدہ خواص و عوام سالکین و طالبین را سرمایہ بنیش آمد و از میکہ قلندری خما سے
شراب انکوری کہ عبارت از آتش ہلال عشق حقیقی است وقفے پرستان شد تا خشت بشریت از ہم سوز و دہشت
چشم مستی کہ مراد از تنزیہ مع التبیہ است محمود محسوس از دجان را قیصری برشتہ جگر کہ ناصیہ ساسے این عتبہ عایش
بضاعت خرد شرف باد بدعا سحری برخواست کہ **ع**

فخر جلہ ساقیانے ساغر ت در کار باد لے زنوشا نوش زمست ہوشہا بیوش شاہ خوبان میر ما و عشق گیر اگیہ باد کشم کشیم و سر خوشیم و یکدگر را سے کشیم شمس تبریزی باہنسا جمال خلیش را	چشم تو مخمور باد و جان تو حمار باد وے ز جوشا جوش عشقت عقل بے دستار باد جان جانان یار ما و بخت و دولت یار باد لے وجود ما ہمیشہ جاذب اسرار باد جان ما از رو سے تو پیوستہ بہ خردار باد
--	---

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مضامین مقدمه کتاب طباطبائی و مولانا محمد علی قزوینی فی تفسیر القرآن و الحوض الکواثر

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
۲	دیباچه مقدمه	۲۰	اسماء و تلامذہ حضرت ایشان قدس سره
۴	نمید و بیان سبب تالیف مقدمه	۲۲	موجوبت سوم در ذکر خاتم صحیفه شریفه حضرت مولانا شاه علی انور قلندر قدس سره -
۸	موجوبت اول در ذکر اساتذہ حضرت مقدمه	۲۵	ذکر مبارک علی حقیقت ایشان قدس سره مع ذکر جلیه شریف
۹	جهان مولانا شاه علی قنبر قدس سره -	۲۸	بین ارتدات حضرت ایشان قدس سره
۹	ذکر حضرت مولانا شاه حایت علی قلندر قدس سره	۳۴	ذکر مرض وصال حضرت ایشان قدس سره
۱۰	ذکر حضرت مولانا محمد عظیم صفهانی	۵۱	بیان واقعه وفات حضرت ایشان قدس سره
۱۱	ذکر حضرت مولانا حاجی امین الدین محدث کاکوری	۵۲	موجوبت چهارم در ذکر کیفیت تصحیح کتاب طباطبائی و تکمیل کامل انصاف بین اهل مآخذات
۱۱	موجوبت دوم در ذکر حضرت مقتدا و جهان قدس سره		

فهرست مضامین کتاب طباطبائی و فی تفسیر القرآن و الحوض الکواثر فی تفسیر القرآن و الحوض الکواثر

۲	خطبه در حمد و ثناء و انصاف حضرتین شریفین جلیلیین قدس سره جامع تصدیقه مدحیه	۹۲	فصل اول در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۴	سبب تالیف کتاب	۹۳	فصل دوم در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۸	مقدمه تقسیم بر سه فصل	۱۰۲	فصل اول در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۵۴	در بیان فضیلت علم و علمای با الله و معانی افعال عظمی	۱۰۳	فصل دوم در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۶۲	در بیان تعریف اهل سلوک از فرق صوفیه ملازمیه و حکایات و کلمات و اصطلاحات ایشان	۱۰۵	فصل اول در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۷۹	در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه	۱۱۰	فصل دوم در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۸۳	در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه	۱۱۵	فصل اول در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه
۸۴	در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه	۱۲۰	فصل دوم در بیان فضائل حضرت امیر المؤمنین علی و تفسیر جلیه

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون	صفحہ
۱۸۸	فصل اول در حال علامہ ذہبی و کیفیت تشدد و ستم و سختی و سختی	۱۸۸	فصل اول در ذکر حضرت سید نجم الدین قلندر غوث الدہر قدس سرہ	۱۶۲
۱۸۸	حدیث اربعہ کہ لیلکم الخ و عدم اطلاع عم غفر علیہ السلام وغیرہ -	۱۸۸	فصل دوم در ذکر علم جرح و تعدیل	۱۶۹
۱۳۴	فصل اول در ذکر حضرت شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ	۱۹۳	فصل سوم در بیان تعریف صحابی	۱۷۵
۱۳۴	فصل دوم در نسب شریف آنحضرت منقسم بر چار فصل	۱۹۳	فصل چہارم در بیان شناخت صحابی	۱۷۵
۱۳۴	فصل اول در شجر و نسب شریف	۱۹۴	فصل پنجم در عصر عد و صحابہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل دوم در ذکر حضرت محمد بن الحنفیہ رضوان اللہ علیہ	۱۹۴	فصل ششم در بیان آخر سید کداریہ و وفات یافت -	۱۷۵
۱۳۴	فصل سوم در ذکر فضیلت و اولاد حضرت علی بر اولاد شیخین	۲۰۰	لطیفہ سوئم منقسم بر دہ وصل	۱۷۵
۱۳۴	فصل چہارم در بیان مراد از آل نبی علیہ علیہم السلام کدام حضرت است	۲۰۲	فصل اول در ذکر حضرت سید نجم الدین قلندر غوث الدہر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	لطیفہ ششم در ذکر مادی حال حضرت شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ مشتمل بر فصل	۲۰۲	فصل دوم در ذکر حضرت سید نجم الدین قلندر غوث الدہر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل اول در شرح معنی خلوت و ارکان و شرائط آن	۲۰۲	فصل سوم در ذکر حضرت شیخ قطب الدین بنیاد قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل دوم در بیان خلافت مشائخ و اقام آن بمول حضرت اشیان	۲۰۲	فصل چہارم در ذکر حضرت شیخ محمد قطب قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل سوم در بیان محل حضرت اشیان و بیعت و شرائط و عطا و عطا	۲۱۵	فصل پنجم در ذکر حضرت شیخ عبد السلام قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل چہارم فائدہ در بیان فرق میان لطافت و طهارت	۲۱۵	فصل ششم در ذکر حضرت شیخ عبد القدوس قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل پنجم در بیان سنوئیت بیعت و ثبوت آن از احادیث	۲۱۵	فصل ہفتم در ذکر حضرت شاہ محمد بنی عرف شاہ مجاہد قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل ششم در تحقیق بیعت و بیان بیعت زنان و نابالغان	۲۱۵	فصل ہشتم در ذکر حضرت شاہ دسترخ قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل ہفتم در بیان اصلیت عطا و شجرہ مشائخ بمرید	۲۱۵	فصل نهم در ذکر حضرت شاہ الہدیہ احمد قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل ہشتم در بیان جواز وضع شجرہ در قبر	۲۱۵	فصل دہم در ذکر حضرت شاہ باسط علی قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل نهم در بیان استحسان لباس خرقہ و سنوئیت خرقہ سفید	۲۱۵	لطیفہ چہارم مشتمل بر دو وصل	۱۷۵
۱۳۴	فصل دہم در بیان جواز نوشیدن سیراب و سیراب و سیراب و سیراب	۲۱۵	فصل اول در ذکر حضرت شاہ مسعود علی قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل یازدهم در بیان جواز سیراب و سیراب و سیراب و سیراب	۲۱۵	فصل دوم در ذکر حضرت شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ	۱۷۵
۱۳۴	فصل بیستم در بیان جواز سیراب و سیراب و سیراب و سیراب	۲۱۵	فصل سوم در ذکر خلفائے آنحضرت	۱۷۵
۱۳۴	فصل سی و نہم در بیان جواز سیراب و سیراب و سیراب و سیراب	۲۱۵		

صفحہ	مضمون	صفحہ	مضمون
۳۵۹	فصل ہفتم در ذکر بندے از احادیث و آئمہ بر حرمت بعض اہل بیت اطہار عموماً و سواہ حال باخصین اہل بیت	۴۷۰	آغاز حمد و نعت مکملہ
۳۶۱	فصل ہفتم در ذکر کمالات و معیالات خلفائے راشدین و سواہ آئمہ و علما متقین با اہل بیت اطہار	۴۷۹	آغاز سبب تالیف مکملہ و تمہید و توصیف کتاب مستطاب
۳۹۱	لطیفہ ہشتم در ذکر مساک حضرت ایشان در تقبیر و التماس در توفیق عبادات قیام و غیرہ	۴۸۴	لطیفہ و ہم در بیان عشق و محبت
۳۹۵	مسئلہ اول در اثبات احسان جلہ ذکر و ادیان ذکر سلسلہ حضرت مولیٰ	۵۳۸	وصل در بیان لزوم محبت برائے ایمان
۴۰۰	مسئلہ دوم در تحقیق عدم اشتراط ذکر جبر در سلسلہ علیہ نقشبندیہ	۵۵۷	وصل در بیان وجوب عشق برائے سالک
۴۰۷	مسئلہ سوم در بیان عدم تخصیص وجود حدیث موضوع بزعیم اہل طاہر و شرف حضرات شائع	۶۱۴	بیان اقوال چند در مسئلہ سوال حضرت مولیٰ علیہ السلام در باب رویت باری تعالیٰ شانہ
۴۰۸	مسئلہ چہارم در بیان ذکر خدا	۶۲۳	وصل در بیان اقسام عشق
۴۰۹	مسئلہ پنجم در بحث سقوط تکلیف از سالکان و تعلقات آن	۶۴۷	تنبیہ ایقاظ در بیان جواب بل در بیان اختیار سالک
۴۱۲	مسئلہ ششم در بیان طریق اہل و خصوص صدور بعضی افعال مخالفہ ظاہر شریعت از اکابر برجہ و فضل	۶۴۹	خاتمہ در بیان حال وفات حضرت شاہ تراب علی قلندر
۴۱۳	فصل ہفتم در بحث تحقیق تمثیل اولیاء اللہ بصورت متعددہ در آن و سواہ	۶۵۵	وصل در بیان اثبات صلیت و مشرعیّت کرامت کرانہ
۴۱۶	فصل ہفتم در ذکر عالم مثال	۶۶۱	حضرت شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ
۴۱۹	مسئلہ ہفتم در بیان اینکه مقصود از عبادات وصول حق است	۶۷۵	ذکر خلفائے آنحضرت
۴۲۱	مسئلہ ہشتم در بیان فرق میان بروز و تناسخ	۶۸۳	ذکر حضرت قطب الافراد حضرت شاہ حیدر علی قلندر قدس سرہ
۴۲۷	لطیفہ نهم در ذکر سماع غنا	۶۹۲	وصل در بیان ارشادات حضرت قطب الافراد قدس سرہ
۴۲۸	اقوال آئمہ اربعہ در سماع	۶۹۲	وصل در بیان واقعہ وفات حضرت قطب الافراد قدس سرہ
۴۲۹	اقوال صحابہ و تابعین و تبع تابعین علماء اہل بیت علیہ السلام	۶۹۷	وصل در بیان بعضی از کشف کرامات حضرت قطب الافراد قدس سرہ
۴۳۱	قول حضرت شیخ اکبر در بیان سماع	۷۰۳	ذکر خلفائے حضرت قطب الافراد قدس سرہ
۴۳۲	اقوال بزرگان سلسلہ نقشبندیہ درین باب	۷۰۵	ذکر حضرت مقتداے جهان مولانا شاہ تقی علی قلندر قدس سرہ مصنف کتاب مستطاب
۴۳۶	بودن سماع در سلسلہ کبرویہ	۷۰۷	بیان کیفیت تحصیل علم ظاہری حضرت ایشان قدس سرہ
۴۳۸	حکایت سماع حضرت عمر رضی اللہ عنہ	۷۰۸	بیان حلیہ شریف حضرت ایشان قدس سرہ
۴۳۹	حکایت سماع حضرت غوث پاک رضی اللہ عنہ	۷۱۶	وصل در بیان ارشادات فیضیات حضرت ایشان قدس سرہ
۴۵۰	حکایت سماع بزرگان سلسلہ چشتیہ	۷۵۶	وصل در بیان واقعہ وفات حضرت ایشان قدس سرہ
۴۵۲	بیان اشیا بضروری برائے سماع	۷۶۵	وصل در بیان بعضی از کشف کرامات حضرت ایشان قدس سرہ
		۷۷۷	ذکر خلفائے حضرت ایشان قدس سرہ

الحمد لله الذي جعل ولياؤه كاشفين الكروب رافعين الباس والكاظمين الغيظ والعافين عن الناس وخص من بينهم طائفة باعطاء
 للعلوم والمعارف والتذكير بالانفاس ونقش على نفوس حكمها علاء الحب والقرب والأياس نسجها من ادع في اجسامهم طائفة
 اشرفية وروح ارفعهم بتفصيلات الهمة اعطى قلوبهم من عين العلم لهم مدى لطائف الالهام واسلوا لخلوة وذكر نفوسهم عن
 الطلائق والمعوق وثبت لدها وهم تحفة البرقة انزل عليهم انوار التنزيل وانطق لسانهم بحقائق التاويل شرف تاليف قلامهم استعمال
 طليعة وكثير من الفضائل زين نفوسهم بالخلق من احسن المصائل والخلق عن الرذائل دش عليهم بكرمه رشحنا القديس ووثقهم انفسهم بجملة
 نفحات الانس فصل لهم فصول السعودية واظهر عليهم مقامات المظهرية فوصل اليهم موافاة اصولا المقصود لئلا يفوتهم شرح مقاصد كثر
 احياءهم لاجاء علوم الدين ورزقهم قسط جزيل الارشاد الطيبة والمريدين فهم حجة الله البالغة وآية الله الكاملة من اقتضى انارهم
 فان بالسعادات الابدية والاولى للدين من امرتهم فقد اتقى نفس في الصواعق المحرقة من البعد والجميل للظلمانية والصكوة
 والسلا على من هور وجهه المعلن مشكوة الانوار وقلب بلذكي مصباح الهداية لاقتباس الانوار المتقد من الضلال والنجي من النكال حامل
 الفتوحات المكيمة المدنية قائل لمقالات الوضعية في المصنعة والوصية حافظ لخير النبوته داعي لخلق الى طريق الاحسان والجمعة مقدسة
 الصلاح مشيدا اركان الفلاح مقصدا الاقصى شرح اسماء الله الحسنى صاحب لسيق السلوك قائدا للناس الى نهج الاصول جامع التامل
 الرضية مجمع المصائل المرضية دارج مدارج النبوة عارج معارج الفتوة نزهة للفاسل العارفين بجحة محافل المشائين كيام السعادة
 الاذلية متفاح تعرف المعارف الالهية مرج البحرين اللذين هما الوجوب والامكان يلتقيان بينهما برزخ لا يبغيان الخيال الجاني كوكوب
 اقلاري منقولات كل مراد المريدين ومعولات منالهم السالكين عوارف معارفه والملتقين ونضا باخياره ضواج العابدين شريعتهم
 روضة الاجاب وطريقة فضل الخطاب مبداء ورسول التقى على ذوالفواخ والمعالم الخبلى نبينا العبد العبد حامدا للمحمود وشفيعة المومنين
 الماجد المومنون شفاعته استحقاق يوم الشهود ومهدا ومولا للمحمدا صاحب لحوض المورود وعلى للموا اصحاب الدين طعت عليهم
 لوامع الاشراق وطلعت عليهم لوامع حب الاخلاق فخصوا امتناح البجاة عن الحكام الدنيوية والاخرية واستوعبوا اشقة البهات
 من المشكوة النبوية خصوا بهم بوصول المرادة الى الملاد وبنوا لواسعهم في جذاب القلوب الى ديار الجيوب باحسن السلا واخترهم

سيرة خير العباد لتفصيل فلاح العباد ونوازل المفرد سمعوا اطيعوا اطيعوا بحسن العقيدة لا زالة الخفاء عن قلوبنا فاذلين وقتهم
بقبائح الاعمال والادب مسينة العلم والحقين سعوا في تحاية هذيل الاخلاق والعداات وبينوا فيه قولا جميلا بحسن الخفايا وقوى الله
عندنا جميعا مع الاصول وصفوا بحجة قلوبهم ومراة جناهم بكمال القبول فاض عليهم مفيض الحق بدخ الباطل تكميل الايمان هو محمد
عليه السلام باذل شتم عليهم في حق الله عز وجل لم ينسب اليه من نفسه بين حاله الوسيط والوجيز واهل بيته من الرضا من عدا القياض
فانما شتموا به على كل عاقل ومن شتموا به الا من كان من اعدائهم من جاح قيوصله لحرمين وبصفات قرة العينين لرسول
اللقين على اولياء امته الذين ترقوا في جميع جدار الانوار لا خدسا لك السلوك وظفر واعلى جواهر السلوك بعناية ملك الملوك فهدوا
الى الصراط المستقيم وبناو اسفل السعادة من حضرة الكرم ونطقوا بقول الفصل لا رجاء عقولا لعلماء القشيرة من الفروع الى الاصل حصلوا
الدر والخمار عبر العرفان واليوافيت والنجواهر من معادن الاحسان شرحوا اداب المرادين واسناد المشيخة بكمال الصفاء الفريضة وقرعوا
اسماهم بنفحات الاصابة وفازوا على جميع السلوك بحسن الارادة شهودهم عيني ووجودهم يقيني خلطهم حفي وحلمهم حيني فقام وجههم
سمر المحزون وضياء قلوبهم نور مجيد الى السيرة النبي المأمون عليهم مستطوف في كل فن مستظف عقائدهم بحجة الاسرار ومطالبهم
سيرة الاحرار كلما هم الموت فانه بحالة نائمة اشتهج المبعثين ونقلت احرامهم علالة لائقة للتسكين كليا هم عجيبة ومتنوية هم غريبة
مكتوباتهم مفيدة وصفو نظائهم مفيدة تجان معارفهم زبدة اسرار الواصلين وبيان حقائقهم للصاعدين مرقاة الى ميرال اولياء
العارفين ارشادا هم فوائح الرضوخ للطالبين وتواترك ما هم مسلم الثبوت للعالين كل من محملا هم جامع صغير لفقار الله
الاكبر وانباع معلوماهم نافع كبير للدارجات مرقاة الصعود على المقامات الاشهر اللهم مطر شايب رحمتك الشامل الماحصل
وارزقا بوسيتهم الانبأه الكامل في جميع السالسل واضمح لنا امور السلوك في مبع سنابل لاسيا على شامخ السلسلة الذهبية ففادنا
القلندرية الباسطية الكاظمية الذين شهد وامننا نظائهم الخواص وسمعوا نقات الاسرار فارتقوا الى مقامات الاختصاص وشرفوا
بنت رجب جلالة النظر نزهة الارواح وسعوا في هذيل الاسماء واللغات بغاية التوضيح والايضاح وجنبوا الناس غشاواهم عن
ارتكاب المعاصي الكبار وحصل صلاح الامة باشاراتهم الكافية لرد المختار فشر طبعهم في الاقطار وحضر لهم نزالا بار جرت
على لسانهم فصول المعصية ومناقب العارفين ليحمل من الشهوة شتى النفس والقلبية الثاقلين فتحت لهم هجرات العلم والمعرفة
سطعان الفهم كتفت عليهم املا متواريا ليطلع منه الكل ما معاوقا رايانا فاشادهم كشف الرموز المحجوبة وكناياهم فتح الكنوز الكفونة
اسرارهم وودهم ففوح الغيب كليات سرائرهم قدوسية بلا ريب زبدة حقائقهم معدن المعاني والايقان وخلاصة معارفهم
بحر المعاني والعرفان شرايط وسائطهم مطالب رشيدية ونتائج مجاهدا هم ماربية فيهم الراشد ون الى طريق هذا الكبر
الراشدون في امور الدخية كثيرة النشر والصادقون في مقاصد الامظهار والناسمون بقوانين الشريعة الاظهر من ان يكون الله تعالى
بالقدود والقيام في المروضا لانهم والشاربون كاسات الوصال من خوف الكثرة فاشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له للملك
وله الحمد واشهد ان سيدنا ومولانا محمدا عبده ورسوله المنة ولد المجد نصبت بالله ربنا وبالا سلامه حيا ومحمدا صلى الله عليه وسلم
نبيا ورسولا وبشهادته عارفين مظهر اسم الرب شاه على نور القلند درم بياض رشدا اما بعد از بنده اختر كل شين بمهنة قلندر
حبيب حير معلوم خواطر اربابا على الابواب والابصار ومجاهدين في العلم والاعتبار اذ كرهه تيرين نعمت سرمدى ونجسته تيرين بهت ايزدى وحق اين بنده را مى

که دندان قلع و اقمه غلیظه عاقله کرده بودم و حصان مجلس کلمات لغزیت و تلقین صبر عزیزی نایب ناگاه شخصی بعرض رسانید که ولاناسه مرحوم زنده گشته
باستماع چنین مژده جانفز اهل فقیر حقیر خود را بر قبر مبارک رسانید و در راه چو آغوش تماشا گشته یافت ساعی متوقف شد بنفخه کردم جنبشی و جسم از بلای
کفر محو شد بعلت اندر سلطن قبر گرفته مولانا را مسکن بیرون آورد و بحضور حضرت مقتدای جهان قدس سرور دم آنحضرت بشاهدان واقعه غریبه از بس
شادان و فرحان گشته فقیر را بهجت و بشارت خاص سر فراز نمودند چون بیدار شدم اول وقت فریضه سحری بود برخاستم و بعبه فرمودند چو بکعبه تعبیر
این خواب چنین باشد که حضرت مقتدای جهان اجماعی طریقه مرضیه خود را در دست من منظور داشته باشند یا شاعت کتاب خود که موسوم بر روضه الازهر
فی آثار القلندر است بذریع من مقصود باشد و یا تعلیم و تکلیف طفله که از اولاد حضرت مولانا می نمود و باشد از دست فقیر که زوایا داشته باشند که من
هر سال مرتب فی تفریح و ترویج روح بر فروع حضرت ایشان بخیال می آیند انقض می بر خیال سر آمد چویری انصداق تعبیر این واقعه مفهوم نشد بعد
حضرت خداوند نعمت قدس سرور در ماه محرم الحرام سنه یک هزار و سه صد و هفتاد و هجری روزی ارشاد فرمودند که دیشب بحصول زیارت سراپا فرج و بشارت
حضرت مقتدای جهان خط و افرازی بکتاب آوردم و دیدم که در سخن نگه شریفه موجود و حضرت ایشان از جانب درانه خانقاها و شریف آورده کتاب
بوسیده و کرم خورده را که بدست مبارک است از قنای شفت و کمرست بن عنایت فرموده ارشاد و گویند که این کتاب بشما می دم درست کرده جزو بندی
و جلد بندی سازید که بغایت قابل قدر است و پرا ز نوید و عوا بد بسیار این فرمودند و غایب شد اندر صدقه فوت حصول دولت دیدار فرحت آنا چنان
حسرت و قنای بر زلم طاری شد که فی القدر بیدار شدم و تعبیر این خواب چنان واقع شد که بعد مر و شهور این صحیفه شریفه روضه الازهر فی آثار القلندر
که بجای می جای بود بذریع فاضل محی و عالم اوص صاحب تحقیقات و تحقیقات منبع خیرات و برکات جد مقرر مولانا امجد علی علوی کاظمی مد ظله العالی
بخدمت خداوند نعمت قدس سرور حاصل گردید بوقت حصول نچه حالت انشراح و مسرت از بشو شریف و روی لطیف هوید گشت چه توان گفت صحیفه
شریفه را بدست مبارک گزیده به اهر کاتبان محزون و داند و فرمودند که این عطیه بی بهار از زبان خود ساز که باوقات فرصت معائنه کرده و دستش حتی الامکان
خوانیم که در ورق گردانی چه کتاب کرده متاسفانه فرمودند که افسوس تکلم این کتاب که بجهت و شفت بسیار تحریر کرده بودم همگی تلف شد و عزیزی
و سیتادی بشان زویم بیکار رفت خیر اگر مقدر است و حیات باقی باز خواهم نوشت این ارشاد فیض بنیاده فیضیه قضی گشت مگر از شغل رشت و
ارشاد و هیئت دست نداد که توجه خاطر آن سوسخت گشت لعلی فقیر حقیر بعضی تجلیات ظهور علی الصباح معمولاً حاضر بود و در آن زمانه که سینه حجری یکبار
و سه صد و بیست و دو بوقت صبح بخاری شریف یکدیگر و فقیر ارشاد فرمودند که اسب از زیارت با بشارت جدی و استادی حضرت مقتدای جهان
بودن سر مشرف شدم به نواز شهباسه فراوان عزت و افتخار بخشید فرمودند که بپسر شما درین روز یاد که کسب شغال فاذا کمال سلسله علی قلندر می شغل است

از بقیه سفر گشته از راه بزرگ خود عرض نمودند که رای من اینست که در وانه حرم دگاه بر همین مقام نصب کرده شود که مشرف جوان صلاح است چنانچه حسب نشانده ای از
شریفه برهما بنجا نصب کرده شد آنحضرت تا مدت سال کم بیش بدین طریق افاده طلبه و کوشه در بین شباب عمری و چهار سالگی داعی اهل مالیک گفتند و از بس اهل
گردیدند و اتحاد و فاضل غریب شد که بعد از شرف سنه یک هزار و دوهصد و هشتاد و دهمی بلال را هم ساسه که از میان خاص بودند و بعد بدین معنوی نوشتند که الحمد للهدا از قریب
عس شرف بخیر و خوبی فراغت گردید در انتظار شما ماندم بنام مدید معلوم نیست که ملاقات ما و شما نیز بنده واقعی شویاید فقط نوبت فرستادنش نیامده بود که تا بایست
و چنان بهج الاخرت لزه لاق شد و روز سوم که بود نوبت بود بخت سابق پ شمت پذیرفت و کشتی لاق گردید علاج نموده شد لیکن بجز زادی هیچ نشد مسلا تخیر شد
مگر انا قد شتاه و نوبت بجلد هم جادی اولی روز بخشنه وقت صبح جان بجان آفرین سپردند که عم و اعمه بر سرانندگان انداختند بعد از ظهر پیش دروازه حرکت کردند و حضرت
مغوث مدت حر را شد و والد ماجد خود که بعد وقوع این واقعه و قیام به راه بزرگ خوش گشته پیش فرموده بودند که قبر این مرحوم اگر برین مقام تودیه کرده نشد بهتر است که پیش نظر
خواهد ماند و خواهم داشت که هر آنچه سرایه فضل معلوم بوقت در شاری تا این مدت کسب نموده بودم همه را ازین زمین دفن کردم و چون گراید بمقطعه تاریخ وفات از موسی
شریف لاری کا کردی

چهارده از ماه پنج به شنبه روز بود	مولوی حامد علی صاحب بخاک گذشت	سال تایخ و فاش هات: ا طرح جدید	یکه از دوهصد و هشتاد و دهمی حجری بکعبه
-----------------------------------	-------------------------------	--------------------------------	--

و بر تعلقین ذکر مجرب و بنامید که نفع بسیار خواهد کرد و لهذا صاحب ارشاد واجب الانقیاد ذکر مذکور به شما تعلقین میکنم گوش هوش بفرمید و بران عامل
 شوید و طریقه آن تعلیم نمودن این واقع را در قی قلیل گذشته بود که سلسله کسبندی و ناسازی مزاج بمنزلهت همه رحمت آغاز گردید و ایا در مرض
 اشد و واقع شد لیکن باز قدری سکون گردیده آثار صحت پدید گشتند اما باز گونی بخت و تهنیدی قسمت را خاک بر سر افشانم که باز ناکس مرض
 واقع شد و قوت راضع و ضعف را قوت پدید آمد در آن زمانه اندوه نشانه که اطمینان و سکون خاطر از هیچ سوره نسی نمود و در طریقی از اطراف عالم
 بجز روز با زار تر و دوامت چیز بی بر روی کار نبود جناب مکرمات انساب شمع افروز بر زم نخوری صدترین معنی پروری محبت لفقرا ملاذ الغریب خاص
 پاکباز و در سیدان ملاقات و خلوص یکبار صدقات آگین عم کرم خان بهادری محمد تاج الدین صاحب ام با لکرمه و المواهب بشروید و دید خلاصه
 اینکه پیش سخن آستانه عالی بجانب غرب از دخت تمیزندی از دحام خاص عوامست و حضرت مقتدای جهان قدس سره میان آن مجمع بر صنف
 بلند ایستاده و سخنان موافق حقائق و معارف آینه میفرمایند و ایشان هم در آن مجمع حاضر اند بعد اختتام و عطف بالیشان مخاطب گشته فرمودند که چون
 کرد کسی نمی شنود با که گویم در جهان یک گوش نیست و از نظر غائب شدن ایشان مضطرب الحال و تشویش الیال بچند پراست نگران شدند
 نشان نیافتند مجبوراً افتاد خیزان اندرون آستانه شریف آمده و سلامی گشته بد که حضرت عارف بالله قدس سره رسیده معلوم کردند که حضرت ایشان در
 حجره درگاه شریف و سوسه بجلو تخته تشریف فرما هستند باز سر ساخته شرفیاب حضوری گشتند و دیدند که پیش آن حضرت کتاب بطول و ضخیم نهاده است
 و فقیر کاتب حروف صغیر سرین را درس میدهند و معانی و مطالب را بطرز شافی ذهن نشین میسازند و بقدر حاجتی روی جهان افروز بجانب شان گردانید
 نواز شما مبدول باشند و به بشارت لائقه و توجهات فالحه سر فر از فرمودند منشی صاحب در آن حال بیدار گشتند و از عنایت و نوازش مرشدانه بر خود
 بلیه تدوین خوب همه صدق و صواب اوقات حاضری بحضور حضرت خداوند نعمت اطمینان و تفریح گذارش ساخته تعبیر خواستند ارشاد شد که خوب
 بغایت نیکوست و تعبیر واضح دارد و دلیل مقبولیت شما حضرت مرشد بر حق خود است که آثارش ظاهر اند و آینده نیز ظهور خواهند پوست آتا
 این نقد جز خواب که بسیر ما تعلیم میکنند و کتب ضخیم میخوانند مفهوم نه شد که مراد از آن چیست فی الحال ما خود موجود هستیم و برای تعلیم و تربیتش
 کافی ضرورت بود که این را هم بزم بهمت عالی نعمت خود فرا گیرند مگر می توانند که بوجه شفقت بیغایت که بر صاحبزاده با کمال خویش جناب حلالنا حامد علی
 قدس سره الهی میباشند و جناب موصوف جدمادری این پسر بودند و نفس نفیس متکفل این امر شده باشند بعد و سکوت فرمودند بهیات که مطلب
 و مفهوم اصلی این ارشاد آن وقت بفهمند آمد که حیات حضرت ایشان بوی چندیش نیست و غفرلین جهان بی ثبات را میگذارند و این تعلق خاطر تعلیم
 و تربیت فقیر حقیر که مانع از ارتحال می توانست شدن نیز پسندیده تمیذاند بعد از این ارشاد در کیفیت طالت اشداد پدید گشت و در عرض کم از یک ماه
 تقریباً رخت سفید را آخرت بسته از سحان ملا اعلی و واقفان مقام ^۱ و ان الله المنتهی گشتند و پس ماندگان و دایستگان دامن دولت را در الم در در
 فراق دلی مبتلا گزاشتند افسوس که آن ظل عاطفت و جز رحمت خداوندی و مرشدی که ما بای سایه رحمت ایزدی توان گفت از سر ما برداشته شد
 و قرار گاهم بجز خاک حسرت و ناکامی چیزی دیگر نماند همه آرزو و داعیه های دیرینه که از دیر باز در گنجینه دل دینه بودند غل گشتند و حسرت و الم که وقتی
 پیرامون خاطر نگزشته بود ساحت قلب محیط گردید افسوس صد افسوس در غم آوردند و بیجا هشدید روزها با سوزها همراه شد و سزمن از ناله منی و زاریت
 یک چشم و گوش را آن نوزیت به تن ز جان جان ز تن سوزیت یک کس را دید جان دستور نیست و ناچار بجزع مرارت فراق بکسی است خدا
 برضاد الهی خود را در دام و آیه وانی بهاریه قل لن لصیبنا الا ما کتب الله لنا هو مولانا و علی الله غلیتو کلا المؤمنون را بهین دستاویز مبرک کوفت

۱ ایشان در دو ماه بجز مقدمه از این کتب است و نیم ماه در حیا لمحب روزگار نشسته که هر روز عذسی و سرجمی و نقاد اعی اهل لایکال جابت گفتند و در کلامی ۳۵ و یک
 بر روی پرده گزشت باز گفت ۳۵ بگره گزشت و بهلا بجز نوشته همت خدایات ما است کار سانه و خطایک که کل کنند سلطان ۳۳

حرفی ختم ناگاه قلم و قریب قریب طریق و متیق این گردید و به اشتغال خدمت نصیح و تهذیب کتب رسال حضرت خلیفه کثر هم الله فی کل بکوة و عشیه
عموا و حضرت خداوند نعمت قدس سره و خصوصاً در اینست نمود چنانچه اکثر رسال از نظر قلم گذشته بودند که روزی خود بخود القای خوابهای مذکور بالا از
حضرت خداوند نعمت قدس سره منزهت بخاطر افتاد و بتجسیر خواب ابدل نمود که درمبعیثه معجز و درست یافتیم یعنی اگر اخباری طریقه مرتضیه حضرت مقتدای جهان
علیه الرحمة و الرضوان را در گذریم ندیم بیو اند که بهر آنجا اشاعت طریقه علیه حضرت موصوف از حضرت خداوند نعمت قدس سره بنظر آید که ضرورت بیان ندارد
و نه بر ابواب دانش و پیش مخفی و اگر اشاعت کتاب مستطاب مراد گیریم میثایده که حضرت خاتم این صحیفه شریفه هم جبهه وافر در اشاعت وی بکار برده
چونکه در آن زمانه اشاعت مقدور نبود و لذا بتوق افتاد و موهبت کردیم که حضرت در اباطلاق را از مکه آن سفینه همچو تابوت سیکینه را از حمله غول انجمنه ظهور
در آورده یعنی آن صحیفه شریفه است حضرت خداوند نعمت قدس سره با آن مدد که فضل الله یوتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و ضرورت تحریر تکلمه مخفی
و محجب نیست که حضرت مقتدای جهان علیه الرحمة و الرضوان در سبب ایلای صحیفه شریفه و عده تحریر یک مقدمه و ده لطیفه و یک تمهید فرموده بودند مگر نو بتش
نیامده و لذا ضروری شد که تکمیلش و فی خواش و شاد حضرت مفضلنوده آید پس هر آنچه سعی کردیم تکمیل صحیفه از حضرت خداوند نعمت قدس سره بنظر آید که ظاهر است
و آنچه از فیه حقیقه بعد وفات ایشان مکن شأن هم از زمین همت و فیض و برکت همان شمسوار رضا و ولایت و معرفت توان انسان که العبد مافی یدک
صالحات لم یحکمه نیاید و درم از خانه چیزی نخواست و تو او ای همه چیز من چیز نیست و نیز ترویج روح پر نوح حضرت مقتدای جهان قدس سره را
و چه قوی این است که کتاب از باقیات صالحات نمرده میشود که در صحیح مسلم روایت حضرت ابو هریره رضی الله عنه مروی است که فرمود جناب رسول الله
صلی الله علیه و سلم هرگاه انسان میسر و عمل وی منقطع میگردد و اگر چه چیز که توبهش بعد موت هم منقطع نمی شود یکی خیرات و صدقه جاریه دوم علیکم
خلق از وی نفع گیرند سوم و در صحیح که برای وی دعا کنند یعنی تواب علی یک بعد موت نمی ماند و صرف تاجات می ماند که بعد وی عمل است نه توبه مگر این
سه چیز که تواب نهابع موت نیز موقوف نمی شود یکی صدقه جاریه که عبارت است از امر نیک که فائده اش بهواره خلق در مثل تعمیر مسجد چاه و مدرسه و
رباط و ارض موقوف یا خانه موقوف یا کتب موقوفه که ازین فائده عامه حاصل است دوم علیکم خلق از وی نفع یابند مثلاً آموختن علم دین و تصنیف تالیفات
و در آن موم و در مصالح که برای وی دعای خیر کنند آتی و اگر تعلیم و تربیت طفلی مراد گرفته شود و هم بیو اند که فقیر حقیر نیست و لدیت بحضرت مقتدای جهان
بواسطه جناب مولانا حامد علی قدس سره بیدار و کتاب جمیع علوم قاریه و عربیه بیست و نه و غوغه و اصول فقه و معانی و بیان و عقاید و منطق و مناظره
و حکمت و کلام و تصوف و اخلاق و در این تفسیر و حدیث و غیره از حضرت خداوند نعمت قدس سره کرده و طفیل آنحضرت سرایه روشناسی بهر ابواب علم و فضل
بیدار نموده و هر آنچه یافته بدولت آنجناب یافته آرس

قطره از بحر فیضان و دیم	زره از مهر تابان و دیم	سوز من از ستر سوزش ز شختی است	جان مخلص از و صد شوکتی است
توبین از من چنین غوغا و شور	میکند او در دلم صد گونه زور	این زمین فی بل ز سودای و سیت	شور و غوغا یم ز غوغا و سیت

علی هذا القیاس خواب دوم نیز مخبر به تهذیب ترتیب است و خواب سوم مشعر بتقصیات شان فرزند پردی و صرف توجه خاص غرضه این امور
معاون و مضموم عزم فقیر حقیر گردیدند و از زبان بیزبانی ظاهر کردند که بهر تقدیر دست درین کار باید داد چنانچه در راه حجب سینه کفر از در صدای بگری
آه و لطمه است که مستطاب ده در یافتیم که واقعی کتابی است عجیب و سیر میست غریب صوفیان ابوالوقت اگرش دستور العمل خود را در فقرای ابن الفت
خرزجان خودش نگارند بجا مجموعه است بهر جمعیت خاطر پریشان و نسخ شفا نیست بهر صحت دل بخور و ان خزینه است بهر آنقدر و حقائق و کتبیه است
ملک و جواهر مضامین و دقائق خوانی است بهر آنفادت عرفان و گلستانه است بهر از ریاضین ایقان عنوانش را مطلع خورشید مصفا و صفر ساده از هرق ماه

و هفتاد و سه مرتبه درین کتاب بطور است چون بیت المودیه از نور محمد است شناسا شناسد و داناداند که این همه از آن است که از همین نتیجه گردش خافضی تمام
 بر عطار پایه است که بر تو مهر درخشان خیالش از جوهر ابدافرقرت نگین آگینه بگنج جوهریان الفاظ و معانی شکسته و بهترین نقش کلک بوقلمون طراز تر قی
 سازیت که ملوه طائوس فکرش از نیرنگ الفاظ مختلف الاوان هنگام تماشا دید و دل بهزد و مانی بسته نهی مجر کلام بلند مقامی که سامع
 سخن بجان میخافند دم شود سخن بیانش مثل کلیم محکام گردید و فقه رشکین طراز کیه با صر و ارباب بصیرت هنگام نظاره شود خط خط خطا برین
 نقطه چین و خط کشیده رشت کلک گهر بازش آبروی نیسان افزوده و صبر یقلم اعجاز قرش صلاسه قم با ذنی بر دوگان مضامین صداله دواوه
 از سر نو زنده کرده بخت خود را نازم که بمیان نزول عنایت و توجهات کریمانه گشتم و اینچنین با از سر ختمم فرق را تا فرقدان رسانید یعنی بروز عبارات
 و غرض اشارات کتاب است تطاب پی مطلب خود بر دم دذخیره فوائد و نمای بوقلمون اندوخته بصورت حال معانی این بیت در سیم ۵
 هنوز آن ابر رحمت در فشان است مهدی و نماند با مهر و نشان است چه گویم که آن عنایت کریمانه و رافت و کرم مریدانه که در حقیقت پرستش
 پنهانی و نوازش عیانی بود با حسن حقیر چنان کرد و چنان از خود برد که بحر مطالعه صحیفه شریفه شعله پخت خاطر افتاد و نداد در اوقات بیشتر میخواست
 که خود را وقت مطالعه دارم و چیزی برای نفع خود بهتر از وی ندانم لیکن تفرق بال تفتت حال نگذاشت که بجز اوقات در آن صرف
 کنم مجبوراً و قتی که فرصت میسر میآمد بمطالعه صحیفه شریفه صرف میکردم و در تطابق عبارات از ماحذات و تصحیح آنها سعی بالغ و بند و افر کار بر می
 و چون که عبارات عربیه در آن بیشتر بودند لهذا غرض و اقا که ترجمه آنها نیز کرده شود آنم آغاز کردم نوبت ترجمه نصف عبارات کتاب هذا رسیده
 بود که خود بخود بطور خطره و خیالی خوب جاری میادیم آید سیاحت ذهن قاصر مبدین مصلحت کرده که تعبیر آن همین خدمت و شفقت است که
 بحال از دست تو بطور آید و فرحت و سرور یک ازین خیال سرشت شمال نصیب خاطر فائز گردید چنان رقم سازم هر بن مولا مصروف تنگی گذاری
 یا فتم چونکه فقیر حقیر خود نوازش و کرمیت بیغایت بوده است لهذا اگر خود را قطع نظر از نسبت و لذت به نسبت تلمذ هم فقر و مشرف دانند و بر
 طبق آن بگذارش بندی از حالات قدسی سمات که بذریع معقول و در دایمی مقبول شنیده پرواز و در بر موه و احوال و اوصافان شمار جدا دارد
 اگر چه امری از فضائل و شمائل و کمالات علیه و علیه آنحضرت را حضرت خداوند تعالی قدس سره فرود داشت نه نموده اند و چگونه فرو گذشت
 شش که خود ذات شریفه شان مرآت کمالات علیه و علیه و تملک صفات قولیه و فعلیه بقدر جمال شریف و روحانیت لطیف حضرت مقتدا
 جهان علیه الرحمة و الرضوان بود اما چونکه تعششان زلال حال خیر مال و تمحصان تذکار برکت اتمال جویای بسط و وضاحت و تذکار آثار
 جمیل و منافع جلیله می مانند لهذا فرض و یقت آمد که حالات کرامت سمات که امار آنها مفر بر کات و نتیج سعادات
 تواند بود هم گار و دذخیره سعادت اخروی و ذریع حصول صلاح دنیوی اند و در پس این جزو مختصر موصوفه به الموالهیب القلندر
 لمن یطالع الروض لازم را بر چهار موهبت مرتب کردم موهبت اول در ذکر اسامیه حضرت مقتدای جهان علیه الرحمة و الرضوان
 موهبت دوم در ذکر حضرت مقتدای جهان مولانا شاه علی قلندر قدس سره موهبت سوم در ذکر حضرت شمس العارفین مولانا حاجی قاضی
 شاه علی انور قلندر قدس سره موهبت چهارم در بیان کیفیت تصحیح کتاب مستطاب مع تملک کامل انصاف حل مشکلات و اشارات و کیفیت
 استمداد بار اول طریبات و عنایات بی غایات آنحضرت فعانا الله و تعالی

التوفیق و حسن الاختتام فانه ولی الفضل والانعام موهبت اول در ذکر اسامیه حضرت مقتدای جهان پادشاهی است که استاد اولین
 آنحضرت عم اکرم ایشان مولانا شاه علی قلندر قدس سره بودند که بعضی کتب ابتدای بخند ایشان خوانند از آن بعد رجوع بخندت بلور

وقال الله تعالى تلك الامثال نصيرها للناس وما يعقلها الا العالمون وقال نعم وكبره وده الى الله
قولي اولى الامر منهم لعيله الذين يستنبطونهم
رہ حکمہ فی الواقع الی استنباطہم ولاحق مرتبہم
برتبہ الانبیاء فی کشف حکمہ اللہ تعالیٰ قال نعم ولقد
جئناہم بکتاب فصلناہ علی علیہ وقال نعم فلنقص
علیہم بعلمہ وقال نعم بل ہوا آیات بینات فی صدور
الذین اوتوا العلم وقال نعم خلق الانسان علمہ
البیان واما ذکر ذلک فی معرض الامتنان قال
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم من یرد اللہ
یہ خیرا یفقہہ فی الدین متفق علیہ وزاد الطبرانی
ویلسہ رہ شدہ والعلماء ورثہ الانبیاء رواہ
ابوداؤد والترمذی وابن ماجہ وابن حبان
فی صحیحہ من حدیث ابی الدرداء ان الحکمة
تزیل الشریف شرفا وترفع المملوک حقہ یجلس
مجلس المملوک رواہ ابونعیم فی المحلیۃ عن
نس وقد نبہہ بهذا علی ثمرتہ فی الدنیا ومعلوم
ان الاخرۃ خیر وابقی وخصلتان لا یجتمعان
فی المنافق حسن سمعت وفقہ فی الدین رواہ
الترمذی عن ابی ہریرۃ والایمان عریان ولباسہ
التقویٰ وزینتہ الحیاء وثمرتہ العلم والعمل
الحاکم فی تابیخ نیشابور عن ابی الدرداء اقرب
الناس من درجۃ النبوة اهل العلم والجمہاد
اما اهل العلم فدلوا الناس علی ملجأت بہ
الرسول واما اهل الجہاد فجاہدوا باسیاقہم علی
ملجأت رواہ ابونعیم عن ابن عباس وشفع
یوم القیامۃ ثلاثۃ الانبیاء ثم العلماء ثم

و غیر نمند آنگہ دانا یان و فرمود حق تعالیٰ اگر راجع میگردد انبیا
آنگہ بسوے پیغامبر و بسوے فرمانروایان از اہل اسلام ہر آئینہ
در یافتہ سے مصلحت آن خبر آنگہ از ایشان متبادر آید
مصلحت آن رو کرد حکم خود را در واقع جانب استنباط کردن
و ملحق ساخت رتبہ آنہا را برتبہ انبیاء و کشودن حکم حق تعالیٰ
و فرمود حق تعالیٰ ہر آئینہ آوردیم براسے ایشان کن بیکہ مفصل کردیم
آنگہ دانش و فرمود حق تعالیٰ پس البتہ بیان غایم کرد بھنود
ایشان بدانش و فرمود حق تعالیٰ بلکہ قرآن آیات روشن است بھنود
در سببہ ہائے آنگہ دادہ شد ایشان از علم و فرمود حق تعالیٰ کہ پدید
آوردی را و آموختش سخن گفتن و این را ذکر کرد بطور منت نہاد
و فرمود رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم سیکہ را در کعبہ باوے خدا
نیکوئی را و دشمنی را و دین را و دین را و دین را و دین را و دین را
بخاری و مسلم است و طبرانی درین حدیث لفظ ویلسہ رشتہ
زیادہ کرد یعنی الہام میکند و برار شد وی و علما و اشین انبیاء ہستند
روایت کرد ابن ابوداؤد و ترمذی و ابن ماجہ و ابن حبان و صحیح خود
از حدیث ابوالدرداء و تحقیق حکمت را ندیکند شریف شرافت و بابت
میکند مملوک را بشاہ کہ مونس اند و برادرش شہا بادشاہان و بابت
این را ابونعیم در علیہ از انس و تحقیق خبر دار کرد و بر فواید و نیادی
و معلوم است انیکہ آخرۃ بہتر است باقی ترویج و خصلت مجتمع شوند
در منافق حسن طریقہ وفقہ در دین روایت کرد ابن ابی الدرداء
ابو ہریرۃ و ایمان عریان است و لباس و تقویٰ و زینت و حیاء
و عظم و عمل و روایت کرد ابن ابی الدرداء و نیشابور را ابی الدرداء
و قریب ترین مردمان از درجہ نبوت اہل علم و جہاد اند اما اہل علم
پس دلالت کردند ایشان مردمان را بر آنچہ کہ آوردیم و دین را
رسولان و اہل جہاد پس جہاد کردند ایشان بشمشیر ہائے خود و بخت
کہ آمد روایت کرد ابن ابی الدرداء و ابونعیم از ابن عباس و شہ کان
روز قیامت شفاعت خواہند کرد انبیاء و علما و شہ

الشهداء رواه ابن ماجه وعن عثمان قيل يا رسول الله
 اى الاعمال افضل قال العلم بالله عز وجل فقيل
 عن العمل وتجيب عن العلم فقال ان قليل العمل
 ينفع مع العلم بالله وان كثير من العمل لا ينفع
 مع الجهل بالله رواه ابن عبد البر عن انس قال
 على ياكميل العلم خير من المال العلم يحرسك
 وانت تحرس المال والعلم حاكم والمال محكوم عليه
 والمال ينقص بالنفقة والعلم ينكح على الانفاق
 وقال ايضا العالم افضل من الصائم القائم المجاهد
 واذا مات العالم تلمه في الاسلام تلمه لا يسد
 الا خلف منه وقال ايضا نظا له بنه الحسين
 رضي الله تعالى عنه -

روایت کرد ابن را ابن ماجه از عثمان غفنه شد يا رسول الله
 کدام اعمال افضل اند نموده علم باشد باز گفته شد سوال
 میکنم از عمل و جواب میفرماید از علم پس فرمود که عمل قلیل نفع
 میدهد با علم باشد و تحقیق عمل کثیر نفع نمیدهد با جهل باشد -
 روایت کرد ابن را ابن عبد البر از انس و فرمود علی مرتضی
 رضی الله عنه که ای کبیر علم بهتر است از مال علم حفاظت تو
 میکند و تو حفاظت مال میکنی و علم حاکم است و مال محکوم علیه
 و مال از خرج کردن کم میشود و علم از خرج کردن زیاد میشود -
 و هم نموده و عالم افضل است از روزه دار یک شب بیدار
 و نماز دار باشد و وقتیکه میمیرد عالم چنان رخنه می شود در اسلام
 که بند میکند ویرانگر یک عوض و می باشد و هم فرمود در نظم
 بیا به پیغمبر و حسین رضي الله عنه

از ایشان
 نیست فخر بزرگ اهل علم گر آنکه ایشان به برایت اندر کسی که
 و وزن هر کس نیست که نیکو نماید ویران جالبین با اهل علم اند
 پس فخر شو بر علم و نه جاهل و ابرو و کسی را بر مردمان کان
 و اهل علم نده -

ما الفخر الا لاهل العلم هم
 و وزن كل امرء مكان يحسنه
 و الجاهلون لاهل العلم
 فاناس من اهل العلم

نظم

یار رب چه رسیع قدر و عالی شانند
 مقصود ز بستی جان ایشانند
 در چشم کمان باخچه ورزدارزد
 پیوسته بکین اهل دانش لرزد
 وز دیدن آن قوم شود جان زدن
 مردم همه مرده اند و ایشان زدن

ارباب علوم دین که درویشانند
 پیوسته بحق دلیل در ایشانند
 و آنکه همیشه علم و حکمت دارد
 نادان که حد از دل او سربازد
 هستند جماعتی بجهل نمان زدن
 چون آب حیات در ازل نوشیدند

بر مسافران مراحل طریقت و مجاوران منازل حقیقت مخفی نیست که علم روشن تر شان است که در آسمان
 ماهیت انسان تابد و نازک تر غیبه است که در چمن حقیقت است و شگفتن یا بد هر نفس ناطقه که بزرگوار علم و حکمت
 آراسته گردد در سلاک فرشته است و ارقام سعادت ابدی جربین استعداد او نوشته عملیکه حکیم
 حالی نشد چون بدنی باشد که او را جان نیست و دیکه بکه دانش نرسیده از غایت قلبی و ان نیست و در آن

<p>و النّاس مرضی و هم فیه طباً و النّاس ارضی اهل العلم فیه و ذمّة العلم رأس الخلق کلهم</p>	<p>مرومان مروگانند و اهل علم زنده و مردمان بیمار اند و ایشان (یعنی اهل علم) در او شان نیز که طبیبان و مرومان بنیز که زمین اند اهل علم بلا و حقان بنیز که آسمان و زمزمه و نو غلّت نمیزد و کرده اهل علم سر جمیع خلق است بجهت کسان در مثال مثل اعضا</p>	<p>النّاس من ذمّة و اهل العلم و النّاس ارضی اهل العلم فیه و ذمّة العلم رأس الخلق کلهم</p>
<p>علم مفتاح کنوز حقائق و مصالح رموز و قایق و نظام سلسله و جود و قوام مرتب شهود است</p>	<p>علمت بجمال معرفت راه و علمت دل پاک جان گاه و دهر اگر جا طلب کنی ترا جاده دهد و رحت طلبی بقای باشد و دهر</p>	<p>علم مفتاح کنوز حقائق و مصالح رموز و قایق و نظام سلسله و جود و قوام مرتب شهود است</p>
<p>بدانکه مرز علم اینجا علم دین است که تعلق بکتاب و سنت دارد و آن دو قسم است مبادی و مقاصد مبادی علومیکه موقوف است معرفت کتاب و سنت بر آن مثل لغت و نحو و صرف و جز آن از علوم عربیت و متفصد اینچه متعلق است باعمال و اخلاق و عقائد اینها همه علم معاملات است و علم مکاشفه نوریت که بعد از سلوک طریق حق و صدق معاملات در دل افتد که بدان معرفت تعلق پیشیا چنانکه هست شکستف گردد و معرفت</p>	<p>نوات و صفات و افعال حق سبحانه تعالی رو نماید و دین را علم حقیقت و علم داشت خوانند بکم حدیث صین عمل بما علم و ترثه الله علم ما لم یعلم هر که عمل کند با آنچه دانسته و خوانده است از علم ظاهر بی روزی گرداند و بحث او اخلاص است آنچه دانسته و خوانده و آیت که میوه و انفعالی الله یعلم که الله نیز اشارت با نفعی است و علم ظاهر و باطن که گویند نفعی دارد و نسبت هر دو یکدیگر نسبت حق و جهان و منفرد پویاست است و احادیث و آیات که در شان علم و فضیلت آن وارد شده است شامل این همه اقسام است بر تفاوت مراتب و درجات آن که انبی اشعه الکلمات و نیز در شرح حدیث جبریل علیه السلام از همین کتاب مرقوم است که بناس دین کمال آن بر فقه و کلام و تصوف است و دین حدیث شریف بیان این هر سه مقام کرده اسلام ایشان بفقّه است که متضمن بیان اعمال و احکام شریعیه فرعیه است و ایمان اشاره با اعتقاد است که مسائل اصول کلام اند و حسان اشاره باصل تصوف که عبارت از صدق توبه الی الله است و جمیع معانی تصوف که مشایخ طریقه بآن اشاره کرده اند راجع بهمین معنی است و فقه و کلام و تصوف لازم یکدیگر اند که هیچ یک بے دیگری تمامی پذیرد و نیست نه بند و زیر که احکام الهی بے فقه شناخته نشود و فقه بے تصوف تمام نشود زیرا که عمل بے صدق توبه تمامی پذیرد و هر دوی ایمان صحیح نگردد بر مثال روح و جسم که هیچ کدام بے دیگری وجود گیرد و کمال پذیرد ازینجا فرمود امام مالک رضی الله عنه من تصوف ولم یتفقّه فقد تزندق و من تفقّه ولم یتصوف فقد فسق</p>	<p>بدانکه مرز علم اینجا علم دین است که تعلق بکتاب و سنت دارد و آن دو قسم است مبادی و مقاصد مبادی علومیکه موقوف است معرفت کتاب و سنت بر آن مثل لغت و نحو و صرف و جز آن از علوم عربیت و متفصد اینچه متعلق است باعمال و اخلاق و عقائد اینها همه علم معاملات است و علم مکاشفه نوریت که بعد از سلوک طریق حق و صدق معاملات در دل افتد که بدان معرفت تعلق پیشیا چنانکه هست شکستف گردد و معرفت</p>
<p>و من جمع بینهما فقد تحقق کمال جامعیت نیست و باقی همه نیرغ و غلال و التوفیق من الله الکثیر المتعالی انتمی ما لخص الشیخ الحدیث الدهلی عن قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه للشیخ العاد احمد الدرقانی</p>	<p>و من جمع بینهما فقد تحقق کمال جامعیت نیست و باقی همه نیرغ و غلال و التوفیق من الله الکثیر المتعالی انتمی ما لخص الشیخ الحدیث الدهلی عن قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه للشیخ العاد احمد الدرقانی</p>	<p>و من جمع بینهما فقد تحقق کمال جامعیت نیست و باقی همه نیرغ و غلال و التوفیق من الله الکثیر المتعالی انتمی ما لخص الشیخ الحدیث الدهلی عن قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه للشیخ العاد احمد الدرقانی</p>
<p>النشاذلی و مولانا محمود قاشانی در مصباح الهدایت گوید که مراد از علم نور است مقبوس از مشکوٰۃ نبوة و دل مومن که بدان راه یا بد بخدایا حکم خدا و این علم وصف خاص انسان است و ادراکات عقلی و حسی از ان خارج و فرق</p>	<p>النشاذلی و مولانا محمود قاشانی در مصباح الهدایت گوید که مراد از علم نور است مقبوس از مشکوٰۃ نبوة و دل مومن که بدان راه یا بد بخدایا حکم خدا و این علم وصف خاص انسان است و ادراکات عقلی و حسی از ان خارج و فرق</p>	<p>النشاذلی و مولانا محمود قاشانی در مصباح الهدایت گوید که مراد از علم نور است مقبوس از مشکوٰۃ نبوة و دل مومن که بدان راه یا بد بخدایا حکم خدا و این علم وصف خاص انسان است و ادراکات عقلی و حسی از ان خارج و فرق</p>
<p>هر که صوفی گشت و علم دین نیا موخت پس نپذیرد و هر که علم دین آموخت و صوفی گشت فاسق شد و هر که جمیع کرد و هر دو را پس تحقق نمود سایه این چه نیست که شیخ محقق دهلوی از قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه که اسم کتاب شیخ عارف احمد زروق مغربی شاذلی است استنباط نمود</p>	<p>هر که صوفی گشت و علم دین نیا موخت پس نپذیرد و هر که علم دین آموخت و صوفی گشت فاسق شد و هر که جمیع کرد و هر دو را پس تحقق نمود سایه این چه نیست که شیخ محقق دهلوی از قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه که اسم کتاب شیخ عارف احمد زروق مغربی شاذلی است استنباط نمود</p>	<p>هر که صوفی گشت و علم دین نیا موخت پس نپذیرد و هر که علم دین آموخت و صوفی گشت فاسق شد و هر که جمیع کرد و هر دو را پس تحقق نمود سایه این چه نیست که شیخ محقق دهلوی از قواعد لطریقه فی الجمع بین الشریعه و الحقیقه که اسم کتاب شیخ عارف احمد زروق مغربی شاذلی است استنباط نمود</p>

میان عقل و این علم آنست که عقل نورست فطری که بدان صلاح و فساد و خیر و شر تمیز کرد و دین مشترک است
 میان مومن و کافر و علم خاص است مومن را و عقلی که مشترک است میان مومن و کافر عقلی است که منیر است
 در صلاح و فساد امور دنیوی اما عقلی که تمیز کند میان صلاح و فساد امور اخروی خاصه مومن است و میان علم و
 عقل تلازم واقع و دین این عقل بنور هدایت روشن است و کجلی شریعت مکمل عقل در ذات خود یک چیز است
 لیکن دو وجه دارد یکی در خالق و عبارت از عقل هدایت است که خاصه مومن است و یکی در خلق و آن
 عقل مشترک است که آنرا عقل معاش خوانند و اهل ایمان و طالبان حق و آخرت را عقل معاش تابع عقل هدایت
 است هر صورتی که عقل معاش را با عقل هدایت موافقت و مطابقت بود آنرا معتبر دارند و به مقتضای آن
 عمل کنند و هر جا که مخالفت افتد آنرا از درجه اعتبار ساقط کنند بدان میاللات نه نمایند از نیست که اهل دنیا
 ایشانرا به ضعف عقل نسبت کنند و ندانند که ایشان را و این عقل عقلی دیگر است و علم سه نوع است یکی علم جمیع
 چنانکه فرمود **عَلَّمَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** و دوم علم معرفت کار خدا و عزوجل از اعدام و ایجاد و تقرب الی العباد
 و امانت و احیاء و خسر و نشر و ثواب و عقاب و غیر آن سیوم علم احکام شریعتی از اوام و نواهی و هر یک از آن مسک
 سالک است جدا گانه سالک مسک اول را عالم ربانی خوانند و در علم او این دو علم دیگر داخل است من غیر عکس
 و سالک مسک دوم را عالم اخروی گویند و در علم او علم شریعتی بمقدار فریضه داخل است من غیر عکس و سالک
 مسک سوم را عالم دنیوی خوانند و او را از دو علم خبر نه یعلمون ظاهر من الحیوة الدنیا و هم عن الآخرة
 هم غافلون چه اگر خبر داشته بعمل آوردی از بهر آنکه فتور در اعمال نتیجه تصور ایمان است اگر دل بجز او کار آخرت را
 داشته از اعمال پیش فرو گذار داشته و علماء ربانی با وجود ایتقان بوحدانیت حق سبحانه تعالی ایمان دارند باخرة
 و کار خدا متقاد و مستسلم اند مر احکام اسلام را ایشان اند سابقان و اهل تصوف و علمای اخروی با وجود ایمان
 باحوال آخره از علوم اسلامی آنچه محتاج الیه است بهره دارند و آنرا در عمل می آرند ایشان اند ابرار و صاحبان
 و علمای دنیوی جز ظاهر علوم اسلام که آنرا بواسطه تعلم تلقی کرده اند پیش نصیب ندارند و آنچه دانسته اند
 بعمل نه آرند بسبب ضعف ایمان و از دخول در مداخل محرمه و مکروهه محترز نباشند و شر ایشان بد دیگران متعدی
 بود ایشان اند اصحاب الشمال و اشرار الناس و علماء السوء که در حق ایشان وعید و تحذیر واروده است
 در حدیث معراج آمن از حضرت رسالت صلی الله علیه و آله و سلم که فرمود آن شب بر جماعتی گذشتم که بهما
 ایشان بمقراض تشین می بریدند پرسیدم که شما چه قومید گفتند ما آن گروهیم که بینگی می فرمودیم خود بحسب
 نمی آوردیم و از بدی نمی کردیم و بر آن اقدام می نمودیم و همچنین در حدیث آمن است که اشد الناس
 عذابا عالم لم ینفعه علمه و همچنین که یکس بهتر از علماء ربانی و اخروی نیست یکس بدتر از علمای
 دنیوی نیست چنانکه در حدیث آمده آن خیر الخیر یا علماء و ان شر الشرار العلماء و سبب آنست
 بدانکه نیست معصوم و دیگر سواي خدا تعالی ۱۲ علیه می دانند ظاهر حیات دنیا را و ایشان از آخرت بیخبر هستند ۱۳ شد
 الا این علماء عالمی است که علم او خدا و او را نفع ندو ۱۴ بهتر بهترین علماء خیر و بدترین علماء شر هستند ۱۵

کہ پیچ چیز از علم سودمند تر نیست و تکیہ از بہر خدا طلبند و پیچ چیز از وزیان کار تر نیست و تکیہ از برائے دنیا جویند زیرا کہ ہر چہ نفع او بیش مضرت او بیش و علم مانند غذا است کہ نفس خود صلاحیت پرورش دارد لیکن نسبت با صحیحان کہ مزاج ایشان تقیم بود و معدہ و قطر تن شان از اخلاط فاسدہ پاک و اما نسبت با بیماران کہ مزاج ایشان مخرف بود و تن از اخلاط رومیہ متلی شود علت و سبب یا آتی مرض و موجب ہلاک باشد ہمچنین علم در نفس خود غذا نافع است کہ سبب تربیت و تہیۃ اخلاق نفس و احوال قلوب باشد لیکن بشرط آنکہ معتدی کہ متعلم است معلول ہوا و طبیعت و محبت دنیا نبود و مزاج دل او از استقامت توجہ بحضرت الہی مخرف نہ و ہر گاہ کہ مزاج دل بمحبت و میل بدینا مخرف گردد و اجزاء وجودیہ از اخلاط رومیہ متلی شود علم سبب زیانی مرض ہوا و اخلاط و اخلاق رومیہ از کبر و عجب و حقد و حسد و غیر آن قوت گیرد و مودی شود ہلاک این غبن غلیمہ مگر کہ علیکہ دلیل نجات است سبب ہلاک شود و عالمیکہ بدو گرفتاران ہاویہ ہوا از سجن طبیعت خلاص یابند پاس بند و ام ہوا گردد و علم نافع را علامت آنست کہ نفس تقوی و تواضع و ہستی زیادت کند و بائیرہ شوق و طلب اشتعل گردد و علامت علم ضار آنکہ نفس کبر و تفاخر و غرور و طلب دنیا زیادت گرداند و توسیع این سخن فتویٰ شریف و نص حدیث نبوی است آنجا کہ فرمود علیہ السلام۔

من طلب العلم لله لم يصب منه باء الا اذ ادته في نفسه ذل في الناس تواضعا لله خوفا وفي الدين اجتهادا فذل الذي ينتفع بالعلم فليتعلمه ومن طلب العلم للنيا والمنة عند الناس والخطوة عند السلطان لم يصب منه باء الا اذ ادبه في نفسه عظمة و على الناس استطالة و بالاعتزاز وفي الدنيا لجفاء فلذل الذي لا ينتفع بالعلم فليكتف و ليسك عن الحجاة على نفسه والندامة و انخرى يوم القيامة	ہر کہ طلب علم کرد برائے خدا نرسید بر درے از علم مگر زیادہ شد از علم در نفس او ذلت و در مردمان تواضع و برائے خدا خوف و در دین جہتاد پس این شخصیت کہ نفع میگیرد از علم پس لازم است کہ این علم را بیاورد و ہر کہ طلب علم کرد برائے دنیا و قدر نزد مردمان و بہرہ مندی نزد سلطان نرسید بر درے از علم مگر زیادہ کردہ شد از علم در نفس او فخر و بر مردمان تکبر و از اللہ غفلت و در دنیا جفا پس این شخصہ است کہ از علم انتفاع خاص نکند پس باید کہ باز نماند و چنگ زند از حجت بر نفس خود و نہامت و غم بروز قیامت۔
--	--

ان الله اختر من الخلق قلوبا شرحها بنور هدايته و اشرق فيها شعاع معرفته و نصب فيها سريه محبته ثم اسكنها و ادانها علمه و حكمته فمن عمل بعزائمها علم فقد حفظ الوديعه و من يتبع	و انتفاع و تمتع از علم کہے را دست و ہر کہ ملازمت عزائم نماید نہ متابعتہ رخص چنانکہ ابو زید سلطانی قدس سرہ گفتہ است تحقیق خدا تعالیٰ پسند نمود از مخلوق دلے را کہ کشف او کرد از نور ہدایت خود تا بان کرد درو شعاع معرفت خویش قائم کرد دروے تحت محبت خود سپس جائی داد و دواماتہ علم و حکمت خود را پس ہر کہ عمل کرد بر عزائم علم نگاہ داشت انما
--	--

<p>وہر کہ خستہ نامش کردہ آئینہ ضائع کرد تا خدا را کی در خطا و تاوان بگنج</p>	<p>الخص فقد ضيعها وفرط في حفظها ولزمه ضماؤها</p>
<p>و علم نافع مد و حیات دل است و نقطه اعش از دل سبب مامت او چنانکه فتح موصی رحمتہ اللہ علیہ گفت</p>	<p>و علم نافع مد و حیات دل است و نقطه اعش از دل سبب مامت او چنانکه فتح موصی رحمتہ اللہ علیہ گفت</p>
<p>آیا نیست انسان کہ از دے غور و نوش باز داشته شود پس میرد گفتند بلے فرمود و همچنین دل است کہ ہر گاہ از دے علم و حکمت منع داشته شود بے ش باز نہ روز مرده شود۔</p>	<p>الیس الرجل اذا منع عنه الطعام والشراب يموت قالوا بلی قال كذلك القلوب اذا منع عنه الحکمة والعلم ثلاثة ايام تموت واسیر المؤمنین علی رضى الله عنه فرموده است۔</p>
<p>علم چارغ از منہ اندہر عالم چارغ زمانہ خود است کہ اہل عصر از دے طلب نورے کنند۔</p>	<p>العلماء سرچ الا زمنة فکل عالم مصیل زمانہ يستضيء به اهل عصره</p>
<p>و اینجا معلوم شود کہ وجود علماء ربانی در میان مردم بہترین نعمتے است از نعمتہائے الہی و غیبت شان علما نعمت حق و سبب ظلمت کفر و ضلالت و منع علم دل است و ظهور آن بجا فطرت آداب حضرت عزت متعلق چنانکہ در بعضے کتب منزله حق سبحانہ تعالیٰ وحی کرد کہ۔</p>	
<p>لے بنی اسرائیل گوید کہ علم در آسمانست کیست کہ نازل شود باوے و نہ در نشانہائے زمین کیست کہ بالا بر آید باوے و نہ از پشت دریا یا کیست کہ عبور کند و بیاید باو بلکہ علم گردانیدہ شدہ است در قلوب شما ادب آموزید و رو سن بہ آداب روحانیین و عادت گیرید عبادت صدیقین علیہم کردہ خواہد شد علم از قلوب شما تا اینکه بخود خواہد گرفتن علم شما را بالا بر آید از شما۔</p>	<p>يا بنی اسرائیل لا تقولوا العلم في السماء من ينزل به ولا في تخوم الارض من يصعد به ولا من وراء البحار من يعبر ويأتی به العلم مجعول في قلوبكم تادبوا بین یدی بآداب الروحانیین وتخلقوا باخلاق الصدیقین اظہر العلم من قلوبكم حتی یعطیکم ویغفرکم انتہی و علی قاری در مرقاۃ المفاتیح شرح مشکوۃ المصابیح گوید۔</p>
<p>علم نوریت در قلب مومن کہ اخذ کردہ شدہ است از چارغ بیست از اقوال محمدیہ و افعال احمدیہ و احوال محمودیہ کہ ہدایت یافتہ باو جانب خداے تعالیٰ و افعال او و صفات او و احکام او پس اگر علم حاصل شود بواسطہ بشر کیبے باشد و نہ علم لدنی کہ منقسم مے شود جانب وحی و الہام و فراست پس وحی در لغت اشارہ باشد بر سرعت و در شرع کلام الہی است کہ فائز مے شود جانب قلب بنی پس لفظیکہ منزل شد بمعنی صورت و معنی و نباشد مگر بواسطہ جبریل</p>	<p>العلم نور فی قلب المؤمن مقتبس من مصابیح مشکوۃ النبوة من الاقوال المحمدية والافعال الاحمدية والاحوال المحمودية یھتدی به الی الله تعالیٰ و صفاتہ و افعاله و احکامہ فان حصل بواسطہ البشر فهو کسبی والا فهو علم اللا فی المنقسم الے الوحی والا لہام والقرآن فالوحی لغة اشارۃ بسرعة واصطلاحا کلام یصل الی القلب النبوی فما انزل صودتہ ومعناه ولا یكون الا بواسطہ جبرئیل</p>

فہو الکلام الالہی وما نزل معناه علی الشارع فہو
 عنہ بکلامہ فہو الحدیث النبوی و هذا قد یكون
 بغير واسطۃ فی محل الشہود كما قال اللہ تعالیٰ
 فاوحی الی عبدہ ما اوحی وقد یكون بواسطۃ
 نزول الملک الی بنزولہ من الصورۃ الملکیۃ الی
 الھیئۃ البشریۃ وتحقیقہ ان المتکلم الحقیقۃ ہو
 فکلمہ اولہ محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بواسطۃ
 جبریل وثانیاً اصحابہ بواسطۃ محمد صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم وثالثاً التابعین بواسطۃ
 الصحابۃ وھلم جراد قد یكون بنفثہ فی قلبہ
 بان یلقی معنایہ من غیر ان یتثیل بصورۃ ان روح اللہ
 نفثہ فی روعی والاھام لغۃ الابلاغ وھو علم
 حق یقدفہ اللہ تعالیٰ من الغیب فی قلوب عبداً
 قال ان ربی یقذف بالحق والفراسۃ علم یتکشف
 من الغیب بسبب تفرس آثار الصور انقوا
 فراسۃ المومن فاندینظر بنور اللہ فالفرق
 بین الاھام والفراسۃ انھا کشف الامور
 الغیبیۃ بواسطۃ تفرس آثار الصور والاھام
 کشفہا بلا واسطۃ والفرق بین الاھام والوحی
 انہ تابع للوحی من غیر عکس ثم علم البقین کا
 من طریق النظر والاستدلال وعلین البقین
 ماکان بطریق الکشف والنوال وحق البقین
 ماکان یتحقق الا انفصال عن لوٹ الصلصال
 لودود رائد الوصال واللہ اعلم بحقیقۃ الحال

پس اوکلام الہی است و آنچه کہ معنی او نازل شد بر شارع
 و تعبیر کرد از او از کلام خویش او حدیث نبوی صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم و این حدیث کا ہے باشد کہ بغیر واسطہ و محل شہود
 واقع شود چنانکہ فرمود خدا تعالیٰ پس وحی کرد جانب بندہ خود
 ہر چه وحی کرد و گاہے باشد کہ بواسطہ نزول فرشتہ یعنی
 نازل میکند او را از صورت ملکی جانب صورت بشری تحقیق
 این امر نیست کہ مستطیع خدا تعالیٰ است کہ کلام کرد اولاً محمد
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بواسطہ جبریل و ثانیاً باصحاب رسول خدا
 بواسطہ جناب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و ثالثاً تابعین
 بواسطہ اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و با نیطو تا این
 زمان و گاہی در قلب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خود بطریق
 معنی او حاصل میشود و بدون تمثیل بصورت چنانکہ خود فرمود کہ
 روح القدس و مید در قلب من و الاھام در لغت ابلاغ
 باشد و او علم حق است کہ از غیب در قلوب مومنین و اندازد
 و فرمود کہ در دل من انداز حق را و فرست علیست کہ انکشاف
 از غیب میشود بسبب تفرس آثار صورت و حد کہ سید از فرست
 مومن کہ مے محو بیند بنور خدا پس فرق در میان فرست و الاھام
 نیست کہ در فرست کشف امور غیبیہ باشد بواسطہ ادراک آثار
 صورۃ و در الاھام کشف صورۃ است بدون واسطہ و فرق
 در الاھام و وحی نیست کہ الاھام تابع وحی است و وحی تابع الاھام
 نیست بعد ازین علم البقین خیریت کہ بطریق نظر و استدلال
 حاصل باشد و علین البقین خیریت کہ صورت ادراک او کشف
 و عنایات ایزدی و حق البقین است کہ بے شائبہ لوٹ افتاد
 تام دارد و بہ پیای آمدم غایت وصال و اللہ اعلم انتہی -

وامام حجة الاسلام زين الدين ابو حامد محمد الطوسي القزالي و مقصد قصی شرح اسماء اللہ الحسنی فرمود
 شرف العبد بسبب لعلم من حیث انه من صفات اللہ
 تعالیٰ و لكن العلم الاشراف ما معلومه اشرف
 شرف بندہ بسبب علم است بچنینکہ علم از صفات باری تعالی
 است ولیکن علم اشرف علمیت کہ معلوم او اشرف باشد

واشرف المعلومات هو الله تعالى فلذلك كانت
 معرفة الله تعالى افضل المعارف بل معرفة
 سائر الاشياء ايضاً انما تشرف لانها معرفة لا حقاً
 الله تعالى او معرفة للطريق الذي يقرب العبد
 من الله تعالى والا لمر الذي يسهل به الوصول الى
 معرفة الله تعالى والقرب منه وكل معرفة خارجة
 عن ذلك فليس فيها كثير شرف انتهى وقال في المنهاج
 يا طالب الاخلاص والعبادة عليك ولا تفك الله
 بالعلم فانه القطب وعليه المدار والعلم ان
 العلم والعبادة جوهران لاجلهمسا كان كل ما أثر
 وتسمع من تصنيف المصنفين وتعليم المعلمين
 ووعظ الواعظين ونظر الناظرين بل لاجلهمسا
 انزلت الكتب وارسلت الرسل بل لاجلهمسا
 خلقت السموات والارض وما بينهما من الخلق
 فامل آيتين في كتاب الله احدهما قوله عز وجل
 الله الذي خلق سبع سموات ومن الارض
 مثلهن يتنزل الامرينهن لتعلموا ان الله
 على كل شئ قدير وان الله قد احاط بكل شئ
 علماً وكفى بهذه الآية دليلاً على شرف العلم
 لا سيما علم التوحيد والآية الثانية قوله تعالى
 وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون
 وكفى بهذه الآية دليلاً على شرف العبادة
 ولزوم الاقبال عليها فاعظم بامر من المقصود
 من خلق الدارين فحق للعبد ان لا يشتغل
 الا بهما ولا يتعب الا لهما فاعلم ان ما سواها
 من الامور باطل لا خير فيه ولغو لا حاصل له
 قال ابو يزيد البسطامي علمت في المجاهدة

واشرف المعلومات هارتعالى است پس معرفت خدايتعالی
 افضل معارف خواهد بود بلکه شرافت دستن سائر اشیا
 بوجه اینست که از آنها معرفت افعال الهی است یا معرفت
 راهیست که قریب کند عباد را از باری تعالی یا معرفت
 امریست که باو آسان می شود و وصول جانب معرفت
 خدا و قرب از او هر معرفت یک خارج ازین است پس در
 شرف کثرت نیست انتهای و در مناسج گفت ای
 جوینده اخلاص و عبادت شما لازم است اولاً لزوم تعلم
 که او قطب مدار جمیع اشیا واقع است و بدانکه تحقیق علم
 و عبادت دو جوهر اند که بسبب ایشان هست هر آنچه که
 دین میشود و شنیده میشود از تصنیف مصنفین و تعلیم
 و وعظ و خطب و نظرهاظرین بلکه برآی آنها کتابها نازل و میرسد
 مبعوث شدند بلکه برآی این هر دو آسمان و زمین و
 هر چه درین هر دو است از مخلوق بنظور آمدند پس
 نیکو بنگارین هر دو آیت را که در سوره آن پاک هستند
 آیت اولی قول جناب باری عز اسمه است که خداے که پیدا
 کرد هفت طبقات آسمان و مانند او زمین فرو فرمود امریکه
 ما بین آنها است تا بدانید که خدایتعالی بر جمیع اشیا
 قادر است و تحقیق خدایتعالی احاطه کرده است جمیع اشیا
 از علم پس این دلیل کافیست بر شرافت علم خصوصاً علم توحید
 و آیت ثانیة قول خداست جل شانکه من جن انسان را
 نه پیدا کردم مگر برآی اینکه عبادت کنند و این آیت کافیست
 برآی دلیل بر شرافت عبادت متوجه شدن بر او پس علم
 بدان این هر دو را که مقصود از خلق خدا هست در هر دو جهان
 پس حق است برآی بنده که اشتغال نکند مگر این هر دو
 و بیخ نکند مگر برآی این هر دو و بدانکه جز این هر دو از امور باطل
 است که در دگر چیزی نیست و لغو است که او را حاصل نیست فرمود ابو یزید

ثلاثين سنة فما وجدت شيئاً اشد على من العلم
 وخطره ويا لك ان يزين لك الشيطان فيقول
 لك اذا كان قد ورد هذا الخطر العظيم في العلم فكره
 اولي فلقد روى عن رسول الله صلى الله عليه وآله
 وسلم انه قال طلعت ليلة المعراج على اهل النار
 فرأيت اكثر اهلها الفقراء قالوا يا رسول الله لم
 قال لا بل من العلم فمن لم يتعلم العلم لا يتأتى له
 احكام العباداة والقيام بحقوقها ولو ان رجلاً
 عبد الله سبحانه وتعالى عبادة ملائكة السماء
 بغير علم كان من الخاسرين فشم في طلب العلم
 بالبحث والتلقين والتدريس واجتنب الكسل
 والملاول والآفات في خطر الضلالة والعبادة
 انتهى وقال الشيخ الفرح المحقق محي الملة والذيق
 ابو عبد الله محمد بن علي ابن محمد العربي الطائي رحمه
 الله اندلسي رضي الله عنه في اسرار الخلوة والشم
 العارف ذو المعارف قطب الزمان الشيخ عبيد
 الجليل اليمني رضي الله عنه في شرحها اول يجب
 عليك ايها السالك طلب العلم الذي هو رتبة
 على كل مسلم وهو العلم الذي يقيم به طهارتك لظاهرك
 والباطنة وصاوتك الجسمية والروحية
 وصيامك المحسوس والمعنوي وتقربك عن
 كل ما لا ينبغي لك وطلب كل ما يفرض عليك
 طلبه خاصة لا تنريد على ذلك اصلا فان العمر
 قصير وصرف الوقت الى الوقت اولي وتحصيل
 ما يجب عليك تحصيله هو اول باب السلوك
 ثم العمل به فان العلم بلا عمل لا ينتج له الا
 الخسران فقد ورد ان العالم الذي لا يعمل بعلمه

که مجاهده کردم بی سال پس یافتیم چیزی را دشوارتر از آنکه
 وخطر او دیر حذر باشی از نیکه بر تو شیطان زینت کند گویم
 که هرگاه در علم چنین برج عظیم پیش رو آید پس ترک کردن
 اولی باشد پس تحقیق روایت کرده شده است از رسول
 صلی الله علیه وآله وسلم که تحقیق فرمود مطلع شدم در شب معراج
 بر اهل جهنم پس دیدم اکثر اهل جهنم فقرا هستند پرسیدند یا رسول
 از مال فرمودند بلکه از علم پس تحقیق علم نیا سوخت او را حاصل
 نشود و احکام عبادت و قیام چنانکه حق است و اگر شخصی پستتر
 نمود خدا بزرگ را مثل پستش فرستگان آسمان بفرستگان
 پس او نزد خدا از نقصان بزرگ است پس آگاه باش و
 طلب علم به بحث و تلقین و تدريس و پیر حذر باشی از
 اعمال در نه تو و خطر ضلالت باشی پناه بخدا متنی -

و فرمود شیخ محقق محي الدين محمد بن علي بن محمد العربي رضي الله عنه
 در اسرار خلوت و شیخ عبد الکریم جیلی مینی رضي الله عنه
 در شرح آن اے سالك اول چیزی که بر تو واجب است
 و طلب علم است زیرا که بدین راه به علم اولیست که از و راست است و این علم
 طهارت ظاهری و باطنی تو و نماز تو که جسمیه باشد
 و روحیه و روزه تو که ظاهری باطنی است و تقوا تو
 از هر چیزی که سزاوار نیست و جستجو تو بهر چیزی که
 بر تو نهی شده است طلب او با تحفیهض باید
 ممکن بر این امر چه عمر اندک است و صرف وقت حجاب
 وقت اولی و تحصيل چیزی که تحصیل او بر تو واجب شد
 این علم اول باب سلوک است بعد از این عمل بعلم است
 چه علم بے عمل فایده ندارد مگر بے مانگی پس تحقیق
 وارد شده است که عالمی که عمل ندارد
 بسلام خود

بعد ب مثل عابد الوثن انتهى و فی مجمع البحار الشیخ
محمد طاهر الفتی قال شیخنا قطب الزمان الشیخ
علی المتقی اخاض الله فیض تقواه علی المسترشدين
فی رسالته غایة الکمال ما ملخصه اتفق المحققون
علی ان افضل الاعمال ما ینفع بعد موته کالتبایة
الصالحات الواردة فی الکتاب الغریز والسبعة
الواردة فی الحدیث من تعلیم و اجراء و فروع و حصر
بیر و غرس نخل و بناء مسجد و ترک مصحف
او ولد و قال نشر العلم افضلها فانه باقی و مثل النخل
و البیر یحیی بعد مدة و العلم یبقی اثره الی يوم الدین
قال وله اسباب کثیرة لیس و وقف کتاب
و عارته و اعطاء کاغذ او مداد او قلم و العدة
فیه تعلیم عامی او صبی الهجاء حتی یتفرع علم
جده فهو کفرس شجرة یتفرع علیه اغصان و ثمار
و لا عانة بالکاغذ کهيئة الارض و المداد کالبنة
و القلم کالة الحرث قال و مما یدل علی فضل التعلیم
و التعلیم حدیث و فضل عالم یصلی المکتوبة
شهر یحلیس فیعلم الناس الخیر علی العابد الذی
یصوم النهار و یقوم اللیل کفضل علی احداکم
و حدیث لا ن تغد و افتتعل آیه من کتاب الله
خیر لک من ان تصلی مائة رکعة قال ثم انی
رأیت کثیرا من المجاهلاء المتصوفة یدعون
سلوک الطریق الی الله و هم لیسوا علیها و ینکرون
التعلم و التعلیم و یمنعون اصحابهم عنهما
کا نهم اعداء العلم و العلماء و لا یعلمون
انه یضر بایمانهم و یختجون بکون النبی صلی
علیه و آله و سلم امیا و لا یعرفون انه صاحب حی

سعد ب خواهد شد مثل بت پرست انتهى و در مجمع البحار
شیخ محمد طاهر فتی واقع است که فرمود شیخ علی در رساله
خود غایت الکمال که تلخیص او انست متفق شدند
محققون برین امر که افضل اعمال انست که نافع باشد
بعد موت مثل باقیات صالحات که دارند و اند
در کتاب مجید و هفت دیگر که وارد شدند در
حدیث از تعلیم علم و جاری کردن نخل و تبایر و
چاه و نشاندن درخت و بنا کردن مسجد و باقی شستن
قرآن مجید و اولاد صالح و فرمود که نشر علم افضل اینهاست
چه علم بقای کلی دارد از نیکه درخت و چاه محو می شوند بعد
مدتی و علم باقی می ماند اثر او تا قیامت و فرمود که برآ
علم اسباب کثیره اند مثل درس دادن و وقف کردن
کتاب و عاریت دادن او و دادن کاغذ و سیاهی
و قلم و عده در باب علم تعلیم عامی و طفل نواوز باشد تا بحدیکه علوم
متفرع میشوند پس او مثل نشاندن نهالست که بروی شاخها برآید
و ثمرات پیدا شوند و مدد نمودن بکاغذ بصورت ارض است
و سیاهی مثل تخم است و قلم آله زراعت و فرمود چنانکه دلالت
سینکند بر فضیلت تعلیم تعلیم حدیث است و بزرگی عالم که نماز
فرض میگذارد و نشسته تعلیم نمود خیر ابر عابدی که بر فرزند
میدارد و شبها بیدار باشد مثل فضیلت نیت بر کثرت نماز و
دیگر که بر آن صحیح کنی و تعلیم نمائی آیت از قرآن پاک بهتر است
برای تو از نیکه کعبه تا گذری بعد ازین دیدم که اکثر جهلاء صوفیه
که بتکلف صوفی می نمایند و دعوای سلوک جانب خدا میدارند
در حالیکه نیستند بر سلوک و انکار می کنند تعلیم و تعلم را و باز میگویند
اصحاب خود را ازین برود و گوئی که ایشان شمن علم و علمای هستند و نمودن
که این انکار مضرایان ایشان است و حجت و آرد بر بودن جناب
رسالت مآب صلی الله علیه و آله و سلم می و نمیدانند که و حجت و حجت

و معدن علم و ربما یحصل للجاهل بشغل ذکر و اسم
بعض صفاء فی غیر ولا یدری ان له آفات بغیر
علم کما لحول و الاتحاد و ربما یحتمل بعض جهال تقوی
المشایخ العلم حجاب الله الاکبر ولا یدری انه
حجة علیه فان مثله فی ترک العلم بهذا کمثل
عشق شخصاً فاخبر بانه و راع جدار فبقول الجدار
حجاب فینترکه فانظر هل احداً حق منه و کان یحب
علیه ان یقطع الجدار و یصل الی المحبوب لان جمع
و یترکه و اتقاد صفواً المحجاب بالاکبر لا نه یحتاج
فی قطعه الی مشقة شدیدة کما قال ابو یزید
البسطامی علمت فی المجاهدة ثلاثین سنة فما
وجدت اشد من العلم و متابعتة و کولاً اختلاف
العلماء لتعیت و ایضاً انما یکون حجاباً لمن
طلبه للتفاخر و حطام الدنیا و ایضاً مثل من ترک
العلم بمسائل الدین کتخصخص مدعی محبته
شخص فاثب عنه لا یدری طریق وصوله فارسل
المحبوب الیه کتاباً یتضمن طریق وصوله الیه
و هو یطرح الکتاب ولا ینظر الیه و یظن انه حجاب
فی الوصول الیه فلا شک انه ینسب الی الحق
او الکذب عند کل عاقل فالقرآن و الاحادیث
و علوم الدین تعرف طریق الوصول الی الله تعالی
ثم اعلم ان العلم ظاهر و باطن و للظاهر مقدمة
کالفنون العربیة و مقاصد کالتفسیر و الفقه
و الحدیث و الباطن علم الاخلاق کالاصلاح
و التوکل و التواضع و التفویض و قصر الامل و التمسک
فی الدنیا و النصیحة و القناعة و الرضا
و الصبر و بالله التوفیق ان شاء الله

و معدن علم بود و بسا اوقات برائے جاہل حاصل میشود بسبب
شغل ذکر یا اسم بعض صفائیں فریب بخورد و نیک اندکے برائے او
آفات است بے علم چنانکہ حلول و اتحاد و بسا حجت می آرند
بعضے جمال از قول مشایخ کہ علم حجاب عظیم است و نمی پندارند
کہ این دلیل بر وے قائم است از نیکه مثل او در ترک علم باین چیز
چون مثل شخصی است کہ عشق دارد از شخصی بعد ازین خبر داده
کہ معشوق او پر و پوار است پس گوید کہ دیوار حجاب است پس
ترک کند او را پس بسین کہ کہ ان شخص از او حق نخواهد بود و بدو
واجب بود کہ قطع دیوار کرده داخل جانب محبوب بود نہ اینکه
باز گردد و ترک کند او را و حجاب را اگر گفتند بوجہیکہ در شکستن او
حاجت شقت شد یدہ مے باشد چنانکہ فرمود بایزید بسطامی
عمل نمودم در مجاہدہ سی سال و نیا فتم شد ید ترازم علم و متابعت
اگر نمودی اختلاف علماء هر آئندہ رنجید می دهم حجاب است بر او
طلب کند و برائے فخر نمودن و طمع دنیا و نیز مثل شخصیکہ ترک
علم مسائل دینی میکند مثل شخصیت کہ دعوی محبت شخصی میکند
کہ او غائب است و راه وصول بوی نمیداند پس فرستد محبوب
او را خطی کہ متضمن است بر طریق وصول او بہ جانب او و حال
انست کہ عاشق خط را میخواند و نمی بیند بسوے و گویمان میکند
اینکہ او حجاب است در وصول وے بسوے وے پس شک
نیست کہ این منسوب کردہ خواهد شد بسوے حق یا کذب
نزد هر عاقل پس از قرآن و احادیث و علوم دین شناخته میشود
طریق وصول الی الله باز بدانکہ علم بر دو قسم است ظاہر و باطن
و برائے علم ظاہر مقدمات اند مثل فنون عربیہ و مقاصد مثل تفسیر
و فقه و حدیث و علم باطن علم اخلاق است مثل اخلاص
و توکل و تواضع و تفویض و قصر امل و زہد در دنیا و نصیحت
و قناعت و رضا و صبر و تو مسیق از خدا

و امام حجة الاسلام عليه الرحمة وکيمياے سعادت فرمود بهمانا که شنیده باشی از صوفیان که گویند علم حجاب است
 ازین راه و انکار کرده باشی این سخن را انکار کن که این حق است چه محسوسات و هر علم که از راه محسوسات حاصل
 شود چون بآن مشغول باشی ازین حالی حجاب بود و مثل دل چون حوضی است و مثل حواس چون پنج حوضی
 که آب از آن بچو حوض می آید از بیرون اگر خواهی که آب صافی از قعر حوض برآید تدبیرش آن بود که این آب را
 جله از آن بیرون کنی و گل سیاه که از اثر آن بود جله بیرون کنی و راه همه جو بهار را بر بندی تا آب در آن نیاید
 و قعر حوض میکنی تا آب پاک صافی از اندرون حوض پدید آید تا حوض بآن آب که از بیرون در آمدن مشغول باشد
 ممکن نبود که آب از درون آن برآید بچنین این علم که از درون دل بیرون آید حاصل نیاید تا دل از هر چه از بیرون
 در آمدن خالی نشود اما عالم اگر خود را خالی کند از علم آموخته و دل بدان مشغول ندارد آن علم گذشته حجاب او نباشد
 و ممکن بود که این فسخ او را برآید بچنانکه چون دل از خیالات و محسوسات خالی کند خیالات گذشته او را حجاب نشود
 و سبب حجاب آنست که چون کسی اعتقاد اهل سنت آموخت و دلائل آن چنانکه در جلد و مناظره گویند
 آموخت و بگی خود را بآن داد و اعتقاد کرد که در این علم خود هیچ علم نیست و اگر چیزی دیگر در دل او آید گوید این
 خلاف آنست که من شنیده ام و هر چه خلاف آنست باطل باشد ممکن نشود که هرگز این کس را حقیقت کار معلوم
 شود چه آن اعتقاد که عوام خلق را بیا موزند قالب حقیقت است نه عین حقیقت و معرفت تمام آن بود که آن تحقیق
 از آن قالب میکشوف شود چنانکه مغز از پوست و بدانکه کسیکه طریق جدل در نصرت آن اعتقاد بیا موزد او را حقیقت
 میکشوف نشود چون پندارد که همه آنست که او دارد آن پندار حجاب او گردد و بکلمه انگه این پندار غالب شود و بکلمه
 چیزی آموخته باشد غالب آن بود که این قوم محبوب باشند ازین درجه پس اگر کسی ازین پندار بیرون آید علم حجاب
 نبود و چون این فسخ برآید او را درجه می بکمال رسد و راه او این تر و درست تر بود اگر کسی که قدم او در علم را سرخ نشود
 باشد از پیش و باشد که مدتی در اندر بند خیالی باطل بماند و اندک مایه شبهه او را حجاب کند و عالم از چنین خطرین
 باشد پس معنی اینکه علم حجاب است باید که بدانی و انکار کنی چون از کسی شنوی که او بدرجه مکاشفه رسیده باشد
 اما این مساجیان و مطوقان بجاصل که درین روزگار پیدا شده اند هرگز ایشان را خود این حال نبوده و لیکر عجب آنکه
 چند مزین از طایف صوفیان گرفته اند و مشغول ایشان آن باشد که همه روز خود را می شنوید و بغوطه و سجاد و مرقع می زنند
 و آنگاه علم و علما را مذمت میکنند ایشان شستن با ندکه شست یا طین خلق اند و دشمن خدا و رسول اند چه خدا و رسول علم و علما
 مع گفته اند و همه عالم را بعلم دعوت کرده اند این مدعی مطوق چون صاحب حال نباشد و علم نیز حاصل نکرده باشد
 او را این سخن گفتن که روا باشد و مثل او چون کسی باشد که شنیده باشد کیمیا از زر بهتر بود که از آن زر بے نهایت
 آید چون گنجائے زیر پیش او نمند دست بآن نبرد و گوید زربچه کار آید و آزاچه قدر باشد کیمیا باید که اصل آنست
 ز رانست اند و کیمیا را خود هرگز ندین باشد و مذمت است بود مدبر بفلس و اگر سینه بماند و از شادی این سخن که مرغ
 گفتم که کیمیا از زر بهتر است میخند و لاف میزند پس مثال کشف انبیا و اولیا چون کیمیا است و مثل علم علما چون کیمیا است

و صاحب کیمیا را بر صاحب زفضل است در جمله و لیکن اینجا دقیقه دیگر است که اگر کسی چندان کیمیا دار و که از آن بیش از صد دینار زر بدست نیاید و از فضل نباشد بر کسی که او را هزار دینار زر باشد و چنانکه کتب کیمیا و حدیث آن و طالب آن بسیار اند و حقیقت آن در روزگار بدست نیاید و بیشتر کسی که بطلب آن بر خیزند حاصل این قلابی بود کار صوفی نیز همچنین بود حقیقت در ایشان عزیز بود و آنچه بود اندک بود و نامادر بود که بحال رسد پس باید که بدانی که هر کسی را که از حال صوفیان اندک چیزی پدید آید او را بر هر حال فضل نباشد که بیشتر ایشان آن باشند که از او اسل آن کار چیزی برایشان پدید آید و انگاه از آن بافتند و تمام نشوند و بعضی باشند که سودا و خجالت برایشان غالب شود و از حقیقت نباشد و ایشان پندارند که این کار است و اندوه نه چنین باشند و چنان در خواب حقیقت است و اضغاث حلام است در آن حال نیز همچنین بود بلکه فضل بر علما کسے را بود که در آن حال خیاں کامل شده باشند و علم که بدین تعلق دارد و دیگران را بتعلم بود و او خوب تعلیم بداند و این سخت نادر بود پس باید که باصل راه تصوف و بفضل ایشان ایمان داری و بسبب این مطوقان روزگار اعتقاد در ایشان تباہ نمی گریز که از ایشان در علم و علما طعن میکنند بدانکه از بیجا صلی میکنند انتی باجمله بر جلالت شان صوفیه کرام که نفقه و تصوف را تباشند و باتباع سنت سنیہ پیوسته اعتقاد تمام باید داشت و هیچ وجه دامن توسل این اکابر از دست نباید گذشت که اساطین ملت تومیہ اند و از کین شریعت مستقیمه علمای ربانین عبارت از ایشان است و حدیث العلما در نه الا نبیاء اشارت بایشان نظام عالم بدست ایشان مفوض است و هدایت جهان و پناه درمانگان جهان است و علامت ایشان اند

ایشان سلم مولوی مسنوی می فرماید

غیر پرستاد و سرشکریا	پیر گردون نے دے پیر شاد	پیرا بگین کہ بے پیر این سفر	ہست بس پرفت خوف و خطر
دست پیر از غائبان گاہیت	دست او جز قبضہ شدیت	کرده ام خست جوان تا پیر	کو ز حق پیر است نازا یا پیر
خل او اندر زمین چمن کوہ قاف	روح او سیم رخ بس عالی طاف	ہر کہ تنها باد یہ این رہ برید	ہم بعون و ہمت پیران رسید
پیر آن شانند کین عالم نبود	جان ایشان بود در دیر کجود	اکہ و ابرص چہ باشند مدیر	زمن نکرد و از فسون آن عزیز
در دل انکورے را دین اند	درفسار محض شے را دین اند	انچہ تو در آسن بینی عیان	پیر اندر خشت بنید پیش از آن

نام این طائفہ در موطن السیٹ بر جرین مجہم بتفصیل

گماشته اند پس ایشان از محبوبان لیل نزل بودہ اند رضی اللہ عنہم و رضوا عنہ و از مویدان حضرت لولیت ہستند اولئک کتب فی قلوبہم الایمان و ایدہم بروح منہ لاجرم این طائفہ وجود آفریدگار بے ترکیب تقدیمات عقلیہ اور اک موناہد حق را بنور حق می شناسد افسن شرح اللہ صدرہ للاسلام فهو علی نور منی و بنظر استدلال حاجت ندارد و ہیات بنیاد از ادراک الوان باستلال قوہ لمس چہ حاجت الی اللہ شک فاطر السموات و الارض از جنید قدس سرہ رسید نما الدلیل علی وجود الصالح در جواب فرمود لقد اننی الصالح عن المصباح و از عارف دیگر رسید نماین اللہ فقال استحقک اللہ ان یتطلب مع العین

لے خشنود و شد خدا از ایشان و خوشتر از ایشان از خدا ۱۱ لے آن مومنان کہ با کافران دوستی ندارند نوشته است خدا در دل ایشان ایمان را زودتر از ایشان را بعضی شئی از حاجت خود بطلبند تا کہ بگویند بخدا کہ وہ بہت از خدا سببند و او را بر دین اسلام پس او بر روشنی باشد از جانب پروردگار بخدا ۱۲ لے بہت آفرینند آسمان و زمین ۱۳ لے بہت بزرگوار صلح ۱۴ لے بر آئے دنیا کو صبح از غریبی و موج حاجت چرخ ندارد ۱۵ لے کجا است خدا پس گفت بخدا را خدا

انما قرب واصلی اعظم در دادن جان کشاده و تنه این طرفه که نیستند و ستند	آنما که ربوده است اند چالاک روند پس بیک گام این طائفه اند اهل توحید	از عهد است باز ستند از جوے حدوث باز ستند باقی همه خویشان پستند	در منزل درو بسته یابند فانی ز خود و بد و ست یابی ولیکن درین طریقه خطا
---	---	--	---

بسیار است و ممالک بتمار چه خطرات و ساوس و ورطات هم چو بس و تسویلات باطله و تخفیات فاسده
 سالک را در بیان طلب حیران و سرگردان دارد و افسد مفاسد آنکه با ننگ نمایان کسرت بقیعة محسیه
 انظمان ماء از راه رفته و ست از طلب بدار و حتی اذا اجاءه لم یجد شیئا و بعد از اطلاع بر حلیه حال صلاشر

غیر از حسرت و وبال نباشد فعوذ بالله من ذلک ۵ و در است سیر آب درین بادیه هشتاد و پنج تا غول
بیابان نفریبند بمر است - و ایضاً استماد این طریقه که عبارت از مرشد کامل است نام دارد بود و بر تقدیر و جو

شناخت او متعذری است که کمالات انسانی را جز صاحب کمال نشناسد و قیمت جوهر را جز جوهری نداند
بسرقتی سرغ و غصه بدید که سده که شناسای منطق الطیر است - و اکثر مردم بصورت ماهی و ظاهر حقیقت

از راه افتاده یا قوت را مقابل خرمهر می نهند **سنگ** سیه نبرخ ز سرخ می خرد - و ناگاه افتد که مبتدی
تبلیس و تدبیر فریفته شود و نقد عم خود صرف خدمت ناقص کند نظیر کمال و مودعی بخسب ان حال و مال را و گردد

اخذ بالله من العبادة والغواية از خجبت بشیر علما حیث مردم بر طریقه نظر نمایند بآنکه در طریق تصفیه نیز خجی
از طریق متحقق است اگر سالک کما از علوم می عاری باشد از ورطه افراط و تفریط بمن نتواند بود و از خیال صفت

و حکمت فلوغنه و شاید که بنا بر جعل بجداعتدال احتمال ریاضات مفرطه کند و موودی بفساد و فراج و بطلان استعدا
گردد و لذا حضرت اموی ثقیف علیه السلام اصابته المستقیم علی فضل الصلوة و التمس فرموده ما نخذ الله و لیا حاداً قد

<p>در حدیث دیگر گفت قسم ظہری رجلاں جاہل بنسبک و مالہ متبتک کذا فی التلخیص و الفقہ فی</p>	<p>بشکستہ زیشت مراد کس کے جاہل عبادت کمنذہ یعنی آنکہ سید و علم را فراط و تفطیر کند کہ و فی لکنا و نہ کہ و فی لکنا</p>
--	---

ووم عالم كه هتكم حرمت علم و دين سازد چنين است و تصوير

ابو لہاسم بن ہوازن القشیری اعلمو رحمہم
ان المسلمین بعد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و
نویوی وکولوا مع لاسرق دوالی - امام ابو لہاسم عبد الکریم
ابن ہوازن قشیری سے نویسکہ بدینید لے طالبان رحمہم
شیخ الاسلام ابو لہاسم بن ہوازن قشیری

وَاللَّهُ وَسَلَّمَ رَحِمَهُمْ فِي عَصْرِهِمْ تَشْيِيبُهُ سُبْحَانَ اللَّهِ تَعَالَى كَمَا سَلَّمَ نَا نَ بَعْدَ رَسُولٍ حَاضِرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ
عَلَّمَ سَوَى صَحْبَةِ الرَّسُولِ اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَاسْلَمَ نَحْوُ سَوْسَمِ كَرْدِ نَدَبِ زُرْكَانِ شَانِ دَرِ زَمَانَةِ خُودِ رَا بِاسْمِ سَوَا

اذا فضيله فوئما هتيل لهم الصحابة ولما احدثا صحابي بودن چرکه هصيلتي فوق ازین نيست پس گفته شد بزرگواران
له و آموختيم و در از نزد يك خود على ۱۲ له مانند سر دايه هست در سران همرايه پنداروش تشنه آب ۱۳ له تا دوستيكه بايد نزد
آن نيايد بگوش چيزه ۱۴ له پناه سے جويم بخدا سے نکالے انگر اسی ۱۵ له مگر فتنه است خدا دوست جانے و راجز ۱۶

اهل العصر الثانی سخی من صحب الصحابة النبوت
وراء ذلك اشرف سمة ثم قيل لمن بعدهم
اتباع التابعين ثم اختلف الناس وتباينت
المراتب فقيل لخواص الناس من لهم شدة
عناية بامر الدين الزهاد والعباد ثم ظهرت
البدعة وحصل التداخي بين الفرق فكل فريق
ادعوا ان فيهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة
المراعون انفسهم مع الله المحافظون قلوبهم
عن طوارق الغفلة باسم التصوف واشتهر هذا
الاسم لهؤلاء الاكابر قبل المأتين من الهجرة قال
الامام الحافظ الحجة ابو نعيم في حلية الاولياء في خبر
ابن عمر كل قرن من امتي سابقون فالصوفية
سباق الامم والقرن وباخلاصهم عيطرون
وينصرون وقال الامام حجة الفقهاء والمحدثين
سفيان الثوري لولا ابو هاشم الصوفي ما عرفت
دقائق الربا واه جمع من الحفاظ منهم شيخ
الاسلام الهرمزي وقد فضل سفيان عبد الله ابن
عبد العزيز العمري الصوفي على سائر اهل المدينة
مالك ومن هنالك ووافقهم جماعة من اولهم
صاحبه سفيان ابن عيينة كما في صحيح ابن حبان
وعبد الرزاق في رواية صحيحة عنه ومن آخرهم
الطحاوي في مشكل الآثار في باب بيان مشكل
عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قوله
يوشك ان يضرب الناس اكباد الابل في طلب العلم
فلا يجدون عالما اعلم من عالم المدينة وعلوا
هذا الخبر عليه وقالوا انما العالم من عيشي الله
وان علماء الباطن هم المرادون بقوله تعالى

اسم صحابه وبعده ازان فتيك يا فتى ذابل زمانه وديكر نام نماند شد
كسيكه صحبت يافت صحابه را بتابعين و اين را ايشان علامت
بزرگ براس خود پنداشتند باز گفته شد براي كسيكه بعد از
اتباع تابعين باز مردمان مختلف شدند و مراتب هم قبان
شدند پس گفته شد براس مردمان خاص كه اوشان شدت
توجه بامر دين بود زياد و عباد پسترازان ظاهر شدند و
حاصل شد تداعي ميان فرقه پاپس هر فريق دعوى كردنكه
اوشان زهادند پس مغر گشتند خواص اهل سنت كه رعایت
كنندگان انفس خود بودند با خدا و محافظ قلوب خود بودند
از حوادث غفلت باسم تصوف و مشهور شد اين اسم براي دين
بزرگان قبل از سنه دو صدهجری فرمود امام حافظ ابو نعيم در حلية
الاولياء در حديث ابن عمر كه براس هر قرن از امت مشايخ
پس صوفيه بسيار پيشي كنندگان است و قرون اند و بوجه خدا
خوش مي شتابند و ياري مي دهند و فرمود امام حجة فقها
و محدثين سفيان ثوري اگر نبوده ابو هاشم صوفي نشناختم
دقائق الربا و ايت كرد اين را جمعي از حفاظ حديث بمجلس
آنها شيخ الاسلام هرمزي است و تحقيق فضيلت او سفيان
عبد الله ابن عبد العزيز عمري صوفي بر تمام اهل مدينة امام
و از نجاست كه موافق شد اوشان را جماعتي كه اولين
همراهي شان سفيان ابن عيينه اند چنانكه در صحيح ابن حبان
و غير عبد الرزاق آورده در روايت صحيح خود از و كس و از
آخرين شان طحاوي اند و مشكل الآثار در باب بيان حديث
كه روايت كرده شد از آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم قوله
و كس كه نزديك است كه بزنند مردم بگره هاے اشتران را
در حاليكه طلب كنند علم پس نيايند بيع كي را دانا تر از
عالم مدينة و حل كردند اوشان اين خبر را بر و كفتند كه عالم
كس است كه مژده از خدا و تحقيق علماء باطن مراد اند از

انما یخشى الله من عباده العلماء وقال الحافظ
 کمال الدین الدمیری وقد کان الأئمة المجتهدین
 کاشافعی وغیره یعترفون بوفور فضل علماء الباطن
 وقال الامام ابو حنیفہ داود الطائى علم وعمل
 فاورثه الله علم ما لم یعلم وقال الامام محمد بن
 فی الاحیاء قد کان اهل الورع من علماء الظاهر
 مقربین بفضل علماء الباطن وارباب القلوب
 کان الشافعی رحمۃ الله یجلس بین یدی شیبا
 الراعی کما یقع الصبی فی المکتب ویسئله کیف
 یفعل فی کذا وکذا فیقال له مثلاً یسال هذا لعل
 فیقول ان هذا وفق لما اغفلناه وکان احمد
 ابن حنبل ویحیی ابن معین رحمهما الله تعالی
 یختلفان الی معروف الکرخی ولم یکن فی علم الظاهر
 بمنزلتهما وکانا یسالانه کیف نفعل وقد قال النبو
 صلی الله علیه وآله وسلم لما قیل له کیف نفعل
 اذا جاءنا امر لم نجد فی کتاب ولا سنت قال
 صلح سلوا الصالحین واجعلوه شوری بینهم
 ولذا قیل علماء الظاهر زینة الارض والملک
 وعلماء الباطن زینة السماء والملکوت قال
 القاری ای العلماء بالله افضل من العلماء
 باحکام الله فالاولون هم الاولیاء والآخرین
 هم الفقهاء انتهى وقال المجتهد قال الی السری شیخی
 رحمۃ الله اذا قمت من عندی فمن قمت بالحجاز
 المحاسبی فقال نعم المجلس خذ من علمه وادبه
 ودع عنک تشقیقة الکلام وردہ علی المتکلمین
 ثم لما ولیت سمعته یقول جعلک الله تعالی
 صاحب حدیث صوفیا ولا جعلک صوفیا

قول وے تعالی انما یخشى الله من عباده العلماء وگفت فحاشا
 کمال الدین ودمیری کہ تحقیق بودند ائمہ مجتہدین مثل امام شافعی
 وغیرہ کہ اقرار سے کردند بر زائد بزرگی علماء باطن وگفت امام
 ابو حنیفہ حضرت داود طائی بیا موخت علم را وعل بران کرد پس
 وارث گردانید اور اخذ سے تعالی بہ علیکہ نمرد است گفت
 امام حجت الاسلام در احیاء العلوم و تحقیق بودند اہل ورع از علماء
 ظاہر اقرار کنندگان بہ فضل علماء باطن وارباب قلوب بود
 امام شافعی نحو سے نشست رو برو سے شیبان را می چنانکہ در
 طفل در کتب وے پرسید ویرا کہ چگونه خواب کرد و در فلان
 و فلان پس گفتہ شد برائے وے کہ مثل تو سے پرسد این بی
 پس گفت کہ تحقیق این توفیق داده شدہ است از انجہ کہ غفلت
 کردیم از ان و بود امام احمد ابن حنبل و یحیی ابن معین رحمہما الله تعالی
 کہ اختلاف میکردند نزد معروف الکرخی و بنود در علم ظاہر مرتبہ
 ایشان و بودند آن ہر دو کہ سے پرسیدند از وے کہ چگونه
 کنیم در انجا لیکہ فرمود بنی صلی الله علیه وآله وسلم برائے انجہ کہ
 گفتہ شد برائے وے کہ چگونہ کنیم و قتیکہ آید بار امر سے کہ نیازیم
 وے در کتاب و سنت پس گفت آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
 کہ پرسید از صالحین و مشون کنید با خود ہا و برای ہم گفتہ شد
 کہ علماء ظاہر زینت زمین و ملک اند و علماء باطن زینت
 آسمان و عالم ملکوت گفت قاری کہ علمائے باطن افضل اند
 از علمائے باحکام الله پس اول ایشان او ہا ہستند و آخر
 شان فقہا و فرمود جبید کہ گفت از من شیخ من حضرت
 سری سطلی کہ قتیکہ سے روی از نزد من پس یکجا شامی
 پس گفتم کہ زو عارت حاجب ہی پس فرمود عمدہ مصاحب
 است بگیر از علم سے و ادب وے و بگذر از خود بیکگی گذار
 کلام ورد کردن سے بر تحلیس باز و قتیکہ رو گردانیدم شنیدم ویرا کہ
 و گفت گردانید اخذ و تھا محدث صوفی و نگردانید ترا صوفی چنانکہ

صاحب حدیث اشار الی ان من حصل ^{بش} الحفظ والعلم ثم التصوف افلم ومن تصوف قبل العلم خاطر بنفسه انتھ وقد کان الامام مالک افلا یعرض عن الصوفیة و آخره رجع عن ذلك واستفاد من بعض اولئک ثم قال فی ما رواه ابن ابی حاتم فی تفسیرہ وابن عدی فی کاملہ العلم لیس بکثر الروایۃ انما العلم نور یجعل الله فی القلب قال المنادی فی شرح جامع الصغیر یشیر الی علم الباطن ای علوم الاسرار الباطنیة الکشفیة والانوار القلیبیة التي تكون للصوفیة كما ورد علم الباطن سر من اسرار الله یقذفه فی قلب من یشاء من عبادة و در کتاب مفتد من الضلال بعد از ذکر مبادی احوال خود فرموده است - و انکشف لی فی انشاء هذه الخلوۃ امور لا یکن احصاءها واستقصاءها والقدر الذی اذکره لیتنفع به انی علمت یقینا ان الصوفیة هم الساکون بطریق الله تعالی خاصة وان سیرتهم احسن السیر وطریقهم اصوب لطریق اخلاقهم اذکی الاخلاق بل لوجه عقل عقلاء وحکماء حکماء و علم الواقفین علی اسرار الشرع من العلماء لیغیروا شیاً من سیرهم و اخلاقهم ویبدلوه بما هو خیر منه لم یجد والیہ سبیل وان جمیع حرکاتهم و سکنااتهم فی ظاهراً و باطنهم مقبلة من نور مشکوة النبوة و لیس وراء نور النبوة علی وجه الارض نور یتصنأ به و باجملة فماذا یقول نقول فی طریقة طهارتها و هی اول شریطها تطهیر

اشارہ کرد - باینکہ کسیکہ حاصل کند حدیث و علم و باز تصوف فلیح یا بدو کسیکہ صوفی شود قبل علم خود را در خطر انگند تمام شد کلام حجة الاسلام و امام مالک اولاً از صوفیہ اعراض داشت و در آخر از ان رجوع کرده از بعضی او شان استفادہ کرد باز گفت - در آنچه کہ روایت کرد - ویرا ابن ابی حاتم و تفسیرہ و ابن عدی و در کامل خویش کہ علم بکثرت روایت نیست بلکہ علم نورست - کہ میگرداند - ویرا خدا تعالی و قلب عبدالرؤف مناوی در شرح جامع صغیر گفته کہ اشارت کرده است - بسوئی علم باطن یعنی علوم اسرار باطنیہ کشفیہ و انوار قلبیہ کہ برائے صوفیہ می باشند - چنانکہ وارد شد کہ علم باطن سرسیت - از اسرار آلی می اندازد - ویرا و قلب کسیکہ میخواهد از بندگان خود و منکشف شدند - برآیند و در انشاے این خلوتها چند امور کہ شمار آنها و تمام گرفتن آنها ممکن نیست و مقدار یکہ ذکر خواہم کرد ویرا تا کہ نفع گرفته شود - بدان سن بیقین و انتم کہ صوفیہ کسانے اند کہ روندہ اند - بر راه خدا با خصوص و سیرت شان حسن سیر و طریق شان اصوب طرق و اخلاق شان پاکیزہ تر اخلاق بلکہ اگر جمع کرده شود - عقل عاقلان و حکمت حکیمان و علم واقفین اسرار شرع از علما تا کہ متغیر چیزے را از عادات او شان و اخلاق اشان و تبدیل دهند ویرا با نچہ کہ بہتر از وے است نخواہند یافت بسوئی وے را ہے و بہ تحقیق جمہ حرکات و سکناات شان و نظاہر و باطن حاصل کرده شدہ اند - از نور مشکوة نبوت و نیست و راے نور نبوت بر وے زمین نورے کہ روشنی حاصل کردہ میشود بوسے خلاصہ کلام اینکہ پس چه خواہند گفت فائزین در طریقة طهارت خود کہ اول شریط پاک کردن قلب است

بالحکمة عما سوسے اللہ تعالیٰ و مفتاحها الجاری
 من التَّحْرِيمِ مِنَ الصَّلَاةِ استغفر لقلب
 بذكر الله تعالى و آخرها الفناء بالكلية في الله
 عز وجل و هذا آخرها بالاضافة الى ما يكاد خيل
 تحت الاختيار و اكسب من اولها و هي على
 التحقيق اول الطريقة و المشاهدات و ما قيل
 ذلك كالله هليز للسالك اليه و من اول الطريق
 بتبدي المكاشفات و المشاهدات حتى انهم
 في يقظتهم يشاهدون الملائكة و ارواح الانبياء
 عليهم الصلوة والسلام و يسمعون منهم اصواتا
 و يقبسون منهم فوائد ثم يترقى الحال من
 مشاهدة الصور و الامثال الى درجات بوضوح
 منها لطاق النطق و لا يحاول معبران يعبر
 عنها الا اشتغل لفظه على خطاء صريح لا يمكن
 الاحتراز عنه و على الجملة ينهي الامر الى قرب
 من يكاد يتجمل منه طائفة المحلول و طائفة الا
 و طائفة الوصول و كل ذلك خطاء و قد بينا
 وجه الخطاء فيه في كتاب المقصد الاقصا
 في شرح اسماء المحسنين بل الذي لا يستلزم تلك المحال
 فلا ينبغي ان يزيد على ان يقول
 و كان مكان حالست ذكره: فظن خيرا و لا تسئل عن الخبر
 و بالجملة فمن لم يرزق منه شيئا بالذوق
 فليس يدرك من حقيقة النبوة الا الاسم
 و كرامات الاولياء على التحقيق بذات
 الانبياء عليهم الصلوة والسلام و كان ذلك
 اول حال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم
 حين اقبل الى جبل حراء حين كان يخلو فيه

بالكلية از ما سوسے اللہ تعالیٰ و کلید و کے کلام مقام تحريم
 است از نماز استغفار قلب است بذكر آتی و آخر ان
 کلی است در حق عز وجل دین آخر است بنبت آنچه که قریب که داخل شود
 نیز اختیار و کسب از او اکل آن و این بالتحقیق اول طریقہ
 و مشاہدات است و آنچه گفته شد کہ این و ہلیر است
 برائے روندہ آن طرف و از اول طریقت کہ ابتدائی
 مکاشفات و مشاہدات میشود۔ بمشایہ کہ او شان
 در بیداری خود مشاہدہ میکنند۔ ملائکہ و ارواح انبیاء
 علیہم الصلوۃ والسلام را از او شان آواز ہائے شنود
 و از او شان فوائد حاصل میکنند۔ باز ترقی میکند۔ حال
 از مشاہدہ صور و امثال بسوسے درجات کہ تنگ میشود
 از ان گویائی و نہ قصد میکند۔ تبعیر کنندہ از نیکہ و اگر د
 از وسے مگر شامل باشد لفظ وسے بر خطائے صریح کہ از
 پرہیز ممکن نباشد و بالآخر ختم میشود امر باینکہ باشد
 کہ قریب باشد کہ خیال کند از وسے گروہی حصول را
 و گروہی اتحاد را و گروہی وصول را و این جملہ خطا باشد
 و وجہ خطا و وسے بیان کردہ ام۔ در کتاب خود المقصد
 الاقصی فی شرح اسماء الحسنی بلکہ بیاطن دانستہ ام
 این حالت را پس مناسب نیست۔ اینکہ زیادہ کردہ
 شود۔ بر اینکہ گفتہ شد

و بود آنچه بود و نیستیم من آنچه کہ نہ ذکر خواہیم کرد و پس گمان نیک
 کن و پیرس از خبر وی۔ و بالجملة پس یکسکہ نہ روزی دادہ شود
 از وسے اندکے ذوق پس نہ ادراک کند از حقیقت نبوت
 مگر بر نام و کرامات اولیاء آئمہ حال ابتدائی انبیاء
 علیہم السلام اند۔ و بود این اول حال جناب سول صلی اللہ
 علیہ وسلم۔ و قسبیکہ متوجہ شد بسوسے کوہ جد
 در حالیکہ خلوت میکرد در وسے بارب خویش عباد

بر به و بتعبد حتی قالت العرب ان محمد عشق
 ربه وهذه حالة يتحققها بالذوق من ليلتك
 سبيلها فمن لم يزدق الذوق فيتيقنها بالتجربة
 والتسامع ان اكثر معهم الصلبة حتى يفهم
 ذلك بقرائن الاحوال يقينا فمن جالسهم
 استفاد منهم هذا الايمان فهم قوم لا يشقى
 جليسهم ومن لم يزدق صحبتهم فليعلم
 امكان ذلك يقينا بشواهد البراهين على
 ما ذكرناه في كتاب عجائب القلب من كتاب
 الاحياء والتحقيق بالبرهان علم وملازمة
 عين تلك الحالة ذوق والقبول بالتسامع والتجربة
 بحسن الظن ايمان فلهذا ثلاث درجات في
 الله الذين آمنوا منكم والذين اوتوا العلم درجات
 ووراء هؤلاء قوم جهال هم المنكرون لاصل
 ذلك المتعجبون من هذا الكلام يستمعون
 ويسخرون ويقولون العجب انهم كيف
 يهزون وفيهم قال الله تعالى ومنهم
 من يستمع اليك حتى اذا اخرجوا من عندك
 قالوا للذين اوتوا العلم ما ذا قال انفا ولك
 الذين طبع الله على قلوبهم واتبعوا هواهم
 انتهى قال الامام احمد القشاشي واقتباسهم
 من مشكوة النبوة بما اعطاهم الله تعالى
 من الفهم بمنه ما لم يعطه كثير من خلقه
 فيخفي على بعض الناس ما استسوا عليه
 امورهم من الاصول لذلك ليظن انها
 لاصل لها في علمه والامر خلاف ظنه اذا
 حقق ومن ههنا قال الشيخ محي الدين في

عساوت ميكره تا اينكه اهل عرب گفتند كه محمد صلى الله عليه وسلم
 عشق و زيريد با پروردگار خود و اين حالت متحقق ميشود
 بذوق كسے را كه سلوك راه و كے كند پس كسيكه
 نه روزی داده شود و ويرا ذوق پس يقين ميكنند
 ويرا تجربه و شنيدن اگر صحبت بيادار و باو نشان
 تا اينكه فهم كند اين را بقرينه های احوال يقيناً پس
 كسيكه بمنشين شان شود از او نشان استفاده كند
 اين ايمان را پس او شان قومی هستند كه بدبخت نمیشود
 بمنشين شان و كسيكه نه روزی داده شود صحبت
 او شان را پس بداند امكان اين يقيناً به شواهد برهين
 چنانكه ذكر كرده ايم و ويرا در كتاب عجائب القلب از
 كتاب احيا العلوم و تحقيق بذريعه و لائل علم است
 و اختيار اين حالت ذوق است و قبول كردن بذريعه
 شنيدن و تجربه و گمان نيك ايمان آ پس اين سه درجه است
 بلند ميكنند خدا و رجه های كسانے را كه ايمان آورند از شما
 و كسانے را كه علم داده شدند و سوائے از اينها قوم جاهلند
 كه منكرين اصل اند و از اين كلام متعجب ميشوند و ميشنوند و
 تسخر ميكنند و ميگويند كه عجب انيست كه آن كسان بجه طور
 بديان ميگويند و در حق آنها فرمود حق تعالى و از او شان
 آنا كمي شنوند از تو و هر گاه سے روند از نزد تو ميگويند
 برائے كسانيكه داده شدند علم كه چه گفت و در اين وقت
 همان كسانے اند كه هر كره در دلمای شان خدا پيروي كند
 او شان خواهشات خود را فرمود امام احمد قشاشي و اصل كردن
 شان از مشكوة نبوت بسبب آنست كه داود خداوند تعالی او شان را
 فهم با حسن خویش آنچه كه نداوه اكثر از مخلوق خویش پوشيده ميشود
 بر بعضی كسان آنچه كه بنياد نهادند او شان بر دو امور خود را از اصول دين
 اين گمان كرده شود كه اين اصل نيست و علم شان بخبر خدا گمان ميشود و
 تحت تنق ميشود و از چين گفت شيخ محي الدين ابن عربي

الفتوحات المکیة مانعه السعيد من وقف
 عند حدود الله ولم يتجاوزها وانا والله ما
 تجاوزنا منها حدًا لكن اعطانا الله من الفهم
 عنه تعالى ما لم يعطه كثير من خلقه فدعونا
 الى الله على بصيرة من امره اذ كنا على بينة
 من ربنا انتهى وتفاوت مراتب الفهم عنه
 تعالى بين اهل الاسلام مما لا تنازع فيه
 وفي البخاري في باب كفاك الاسير عن ابي
 جحيفة قال قلت لعلي رضي الله عنه هل لكم
 شيء من الوحي الا ما في كتاب الله قال لا
 فلق الحبة وبر السمة ما اعلم الا انها يعطيه الله
 رجلاً في القرآن الحديث وفي باب كتاب
 العلم عنه قال قلت لعلي هل عندكم كتاب
 قال لا الا كتاب الله اذ فهم اعطيه رجل مسلم
 الحديث ويشهد له قوله تعالى ففهمناها
 سليمان وكلا آتينا حكماً وعلماً ويوضح ذلك
 ما في رياض النضرة للحب الطبري رحمه الله
 عن عمر قال كنت ادخل على رسول الله صلى
 عليه وآله وسلم وهو وابوبكر يتكلمان في
 علم التوحيد فاجلس بينهما كما في رنجي لا علم
 ما يقولان اخرجه الملاء في سيرته انتهى
 وقال الامام العارف الرباني الشيخ عبد الله
 الشعرائي في ارشاد الطلبة والمريدين علم
 يا اخي ان طريق الصوفية هو الصراط المستقيم
 وهو اجل الطرق واساها فان الطرق تشر
 وتتصنم بحسب غاياتها وهذا الطريق غاية
 معرفة الحق جل وعلا ومعرفة الآداب المتعلقة

در فتوحات مکیہ کہ انچه تصریح کرد و سے را
 سعید کسیکه توقف کند نزد حدود خدا و از
 تجاوز نکند و ما قسم بخندانه تجاوز کردیم از
 حد سے را ولیکن داد ما را خدا فهمی چنان کہ نہ داد بسیار
 از مخلوقات خویش پس دعوت کردیم - بسوی خدا از بصیرت
 بحکم و سے چه کہ بودیم - ما گواه از رب خود تمام شد - کلام شیخ
 و فرق مراتب فهم از سے تعالى میان اہل اسلام چنانست
 کہ در ان کسے را شک نیست و در بخاری شریف در باب
 کفاک لاسیر از ابی جحیفہ مرویست کہ گفتہ ابی جحیفہ کہ گفتیم با علی
 مرتضیٰ رضی اللہ عنہ کہ آیا بہت نزد شما چیزی سے از وحی غیر انچه
 کہ در کتاب اللہ است فرمودہ قسم کسیکہ بشکاف دانہ را
 و آفرید نفس را نیندازم - مگر فهم را کہ میدہد ویرا خدا مردار و
 قرآن تا آخر حدیث و در کتاب العلم ہم از سے مرویست
 کہ گفت گفتیم با علی مرتضیٰ رضی اللہ عنہ آیا بہت - نزد شما
 کتاب گفت نیست سوائے کتاب اللہ تا فیکہ مرد مسلمان
 دادہ شد تا آخر حدیث و شاید براسے سے قول و کوتعالی
 است پس فہما ندیم آن را بے دانہ و ادیم ہر یکے را حکم و علم واضح
 میکنند این را انچه کہ در ریاض النضرة مصنف شیخ محب طبری است
 رحمۃ اللہ علیہ انچه کہ تصریح کرد از عمر رضی اللہ عنہ کہ گفت می
 دخل شدیم بحضور رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم در حالیکہ آنحضرت
 و حضرت ابوبکر مکالمہ سے فرمودند در علم توحید پس بنشستم میان ہر دو
 گویا کہ حبشی ام و نیندازم کہ چه میگویند - آن ہر دو کسان بر آورد
 ویرا جامعے و سیرت خود تمام شد کلام قشاشی و گفت امام عارف
 ربانی شیخ عبد اللہ کو باب شعرائی در ارشاد الطلبة و المریدين کہ بدان و برادر
 کہ طریق صوفیہ صراط مستقیم بہت بزرگ ترین راہ باورشون ترین آنہا پس
 بخشوق راہ ہا ساختہ سے شوند موافق فوائد آن و این طریق بہت
 معرفت حق جل و علا است و شناخت آداب متعلقہ

بمحضرتہ و معلوم ان معرفة الحق تعالى اشرف
 العلوم كما ان معرفتها اشرف واعز ما في الوجود
 فلذلك كان الطريق الى معرفة افضل الطرق
 وكان الشيخ الدال عليه سيد الادلاء و الامم
 واعظمهم و السالكون اليه اسعد السالكين
 و انما هم فينبغي لكل من نصحه نفسه ان لا يسلك
 من الطرق سوى هذا الطريق لا ارتباطه
 بالسعادة الابدية فانه حاو لعلوم الشريعة
 و الحقيقة و العارف به حقيق بمقام الشيخة
 و الوراثة النبوية الكاملة و من حصل فيه
 قيل له الشيخ و الوارث و الاستاذ ان كان بها
 و النبي ان كان في زمن النبوة ثم اعلم يا اخي
 ان هذا الطريق لما كان في مقام الغزاة و الشرف
 حفت به آفات من سائر الافاق فلا يسلكه
 الا شجاع مقدم على يد شتيخ علام و حنيفة
 الفائدة فعلى الشيخ ان يوفى حق تربيته و على
 المرید ان يوفى حق طريقه بالسمع و الطاعة
 انتهى و قال في اليواقيت و الجواهر علم رهاك
 الله تعالى ان حقيقة الصوفي فقيه على علمه
 لا غير فاورثه الله بعلمه الاطلاع على دقائق
 الشريعة و اسرارها حتى صار احدهم مجتهدا
 في الطريق و الاسرار كما هو نشان الائمة المجتهدين
 في فروع الشريعة و لذلك شرعوا في الطريق
 واجبات و محرمات و مندوبات و مكروهات
 و خلاف الاولى زائداً على ما صرح به بالشرعية
 كما استنبط المجتهدون نظير ذلك فما من
 احد منهم حق له قدم الولاية الا هو مجتهد

حضرت آئيه و معلوم است که معرفت حق تعالی اشرف
 علوم است - چنانکه معروف آن اشرف و عزیز ترین چو
 پس برای همین راه معرفت فی افضل طرق شد
 و شیخ رهنما بروی سرور راه نمایندگان و کامل ترین و
 بزرگترین شان و سالکین بسوئی فی سعید ترین سالکین
 و نجات یابنده تر آنها پس برای کسیکه نصیحت کند
 نفس خود را لایق است - که نرو و دبراه دیگر - سوا این
 بوجه ارتباط به سعادت ابدیه پس تحقیق که این راه حاوی است
 بعد از شریعت حقیقت و عارف بوسی لایق بمقام شیخ دور
 نبویه کامل و کسیکه حاصل کند و روی ویرا شیخ و او را
 و وارث خواهند گفت - اگر تالیع باشد و نجی خواهند
 گفت اگر باشد و در زمان نبوت باز بدان می برادرین
 که این طریق چونکه در مقام شرف و عزت است - ویرا
 آفات هم در گرفتند - اند پس سلوک و نکند - مگر مرد
 شجاع پیشه گیرنده بر دست شتیخ بسیار عالم و این وقت
 فائده واقع خواهد شد پس بر شیخ لازم است که حق تربیت
 ویرا تمام کند - و بر مرید واجب است که حق طریق شیخ
 بجان و دل بجا آورد تمام شد کلام شیخ و ارشاد الطلیه و المریدین
 و در یواقیت الجواهر فرمود که بدان رحم کند ترا خداوندی تعلی که
 حقیقت صوفی فقیه باشد که عمل کند بر علم خود نه بر غیر پس در گرداند
 ویرا الله تعالی سبب علم و اطلاع را بر وقایع شریعت امر
 تا اینکه باشد یکی از اوشان مجتهد در طریق و اسرار چنانکه نشان
 ائمه مجتهدین در فروع شریعیه میباشد و همین وجه اوشان در طریق
 واجبات و محرمات و مندوبات و مکروهات و خلاف
 اولی زیادیه بر آنکه شریعت ویرا تصحیح کرده چنانکه مستنبط
 کردند مجتهدین مثل و - پس نیست یکی از اوشان
 که ثابت شد - ویرا قدم و رولایت مگر اینکه مجتهد

فی الطریق لیس عندہ تقلید الا بما صرح بہ
 الشریعة او اجماع علیہ الامۃ فقط فمن ادعی
 مقام الکمال فهو مقلد فهو غیر صادق فقد سمعت سید
 علی الخواص یقول مراراً لا یکمل الرجل عندنا فی
 الطریق حتی یاخذ العلم من حیث اخذه
 المجتهدون وایضاً فیہ وقد رأیت فی کتاب
 الرعاۃ للشیخ عزالدین ابن عبد السلام سلطاً
 العلماء بمصر ما نصہ کل الناس قعدوا علی رسوم
 الشریعة وقعدوا لصوفیة علی قواعدھا التی
 لا تنزلزل ویؤید ذلک ما یقع علی اید یہم
 من الکرامات والخوارق ولا یقع ذلک قط
 علی ید عالم ولو بلغ فی العلم ما بلغ الا ان سلك
 طریقہم انتہی وقد بلغنا انہ کان یقول مثل
 ذلک وهل ثم طریق للشریعة غیر ما بایدینا
 من النقول ثم یقول من زعم ان ثم علماً باطناً
 للشریعة غیر ما بایدینا فهو باطنی یقارب الزندقۃ
 قلما اجتمع بالشیخ ابی الحسن الشاذلی بمطرح
 واخذ عنہ صار یمدح طریق القوم کل المدح ویقول
 انہا طریق جمعت اخلاق المسلمین وکان یقول
 حجة الاسلام الغزالی مثل ما کان یقول الشیخ
 عزالدین اولاً فلما اجتمع بالصوفیة وذاق
 طریقہم صار یقول ضیعنا عمرنا بالبطالة ایما
 لا اشتغال بالعلم علی طریق اهل الجدل من
 غلبة القول علی العمل انتہی شیخ محقق عارف
 مولانا محمد ابن محمود الحافظی البخاری الشہیر
 در طریق باشد و نباشد نزد وے تقلید مگر بر آنچه کہ
 صراحت کرد۔ بوسے شریعت یا اجماع کرده برویست
 پس کسیکہ دعویٰ مقام کمال کند پس وی مقلد است و غیر صادق
 و تحقیق شنیدم از سرور خود علی خواص کہ بارہاے فرمود
 کہ انسان کامل نمیشود۔ نزد ما در طریق تا اینکه بگیرد علم از قفا
 اخذ کرده اند مجتہدون و ہم دروے است کہ تحقیق دیدم
 در کتاب الرعاۃ مصنفه عزالدین ابن عبد السلام کہ در مصر سلطان
 بود آنچه تصریح کرد۔ وے را ہمہ مردمان رسوم شریعت را
 گرفتند و صوفیہ آن قواعد را گرفتند۔ کہ لغزش نئے پذیرند
 و مؤید اینست۔ آنچه کہ واقع میشود۔ بر دستہاے شان از
 کرامات و خوارق و واقع نمیشود۔ این ہرگز بر دست عالم
 اگرچہ رسد در علم بحدے۔ مگر اینکه سلوک کند طریق باطنی
 و تحقیق رسید ما را اینکه وے میگفت بمثل این
 کہ آیا طریقے است برائے شریعت سوائے آنچه کہ نزد
 ما یانست از نقل باز میگفت کہ کسیکہ گمان کند کہ علم باطن
 برائے شریعت غیر آنست کہ در دست ما یان است
 پس وے باطنی است۔ قریب بہ زندقۃ پس وقتیکہ کجا
 شد با شیخ ابی الحسن شاذلی در محروسہ مصر و گرفت از وی این علم را
 برگشت و طریقہ قوم را چنان تعریف میکرد کہ حق و بی بود
 و میگفت کہ این طریقے است کہ جامع اخلاق مسلمین است
 و حجة الاسلام غزالی میگفت بمثل شیخ عزالدین اولاً پس وقتیکہ با صوفیہ
 جمع شد و بچشید لذت طریق شان میگفت کہ ضائع کردیم۔
 عمر خود و بطالت یعنی سبب آنچه کہ اشتغال بعلم بود و اشتغال بر طریق
 اہل جدال از غلبہ قول بر عمل۔ (یعنی سخنانے گفتند
 لیکن بروے عمل نئے داشتند) ۱۲

بخواجه بارسا نقشبندی فرماید شاخ طریقت قدس اسرار و احکم کبرائے دین و مقتدایان اہل یقین اند
 و جامع میان علوم ظاہری و باطنی و ارباب احوال و اصحاب کمال اند و عقاید صافیہ ایشان بنا بر اصول

صحیح صریح است از کتاب و سنت و اجماع امت مؤید است بدلائل عقلیه و شواهد نقلیه و باینمه اهل ذوق و وجدان
 کشف و عیان اند قد اقبل الله سبحانه علیهم بلطفه و جذب بهم عز وجل الیه بلطفه سبقت لهم
 من الحسنه و الزمهم کلمه التقوی فهو عن الله و صاروا الی الله و اعرضوا عما سوى الله خرفا
 انوارهم و حالت حول العرش اسرارهم و ارباب غرایم اند و خواص مومنان اند و متحققان مؤیدان
 مذاهب و عقاید اهل سنت و جماعت اند از بدعتها و ضلالتها و در اند نجوم آسمان هدایت و رجوع شیاطین
 غوایت اند نور السالکین و فضیحه المدعین و قمع المبتدعین و حجة لاهل السنة و المومنین
 و خداوند عز وجل انوار ولایت و آثار هدایت ایشان را بین المومنین بکسب و رحمت خود مستفیض و مستبیین
 اولئک کتب فی قلوبهم الايمان و ایدهم بروح منه فمن عاداهم اذنا و اهلهم هلاک و هو
 لا یشعر و شیخ عبدالحق محدث دهلوی میگوید که گمان نبرند که طریقه تصوف مخالف مذهب اهل سنت
 و جماعت است و صوفیه فرقه دیگر اند و راے این فرقه ناجیه حاشا و کلاما خاصه و خلاصه این ملت اقوام
 متحقیق صوفیه اند که در ظاهر و باطن مقتبسان انوار سنت و مکاشفان ستر حقیقت اند و در سلوک طریقت
 اتباع عملا و حالا و اختیار عزیمت ظاهر و باطنا و تحقیق معنی صدق و اخلاص و معرفت مکاشفان نفس و دقائق دین
 و تهذیب اخلاق و تصفیة باطن بحکیم پس از ایشان پیشی نکرده و آنچه ایشان را از اعمال و اخلاق و احوال
 و مقامات و مواجید و اذواق و نکات و اشارات و سائر کمالات دست داده هیچ فرقه دیگر نکرده
 شیخ جلال الدین سیوطی که از اعظم علمای متأخرین حدیث است در عقاید خود می نویسد و اعتقاد آن
 طریق الجنید و صحبه طریق مقوم و در تخصیص طریق جنید و اصحاب و اشارت بمقصود کرده است
 چه طریق جنید و اصحاب و یعنی امثال و اقران و س طریقه جامع است که در ستم حکیم و تعظیم کتاب
 و سنت و تقدیم ظاهر بر باطن و جمع بین الشریعه و الحقیقه بر وجه اتم و اکمل است و در طریقه ایشان نهادن رعایت
 ظاهر احکام و ترک رعایت فتوای شریعت قطعاً نیست منقول است که و س قدس سره فرموده است که بنا
 طریقه مابرتاب و سنت است و هر چه مخالف کتاب و سنت است و خارج از آنست مردود و باطل است
 و نیز فرموده است که اگر در ذکر نماز و تلاوت قرآن ذوق و حضور و خشیت و خشوع دست و او پس امیزای
 فتح باب است والا بآنکه طریق مسدود است و نیز فرموده است من لم یجمع الحدیث و بیجا الس
 الفقهاء و یاخذ اذ به عن المتأد بین افند من اتبعه قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بعید

سایه تحقیق متوجه شد امر تعالی بر او شان بلطف خویش و کشف او شان را بسوی خود به لطف خود و سبقت کرد بر او شان از اینکی و لازم گردید
 او شان را که تقوی فیهند او شان را خدا و برگشتند بسوی خدا و از ما سوی خدا عرض کردند حاجات را او شان بدریدند و اسرارشان گردید و کشفشان
 س روضی سالکین اند و خصیص کنند مدعین و بیخ کنند بدعیان و عجت برای علی شذنت و مومنان ۱۲ س آن مومنان که با کافران
 دوستی ندارند نوشته است خدا در دل ایشان ایمان را وقت داده است ایشان را بغیض فیهم از جانب خود پس کسیکه دشمن داشت
 او شان را یاند کرد او شان را یعنی بنام کردی بکشد در آنجا که خدا در ۱۲ س و اعتقاد می کنیم اینک طریق جنید و اقران او طریق
 راست کرده شده است ۱۲ س که نشنود حدیث و بافتها را بجهت نشنود و از ادب باندگان ادب بخیر و در تجاهی افست
 بگوین راه من است میخاتم بسوی خدا بالحبست ظاهرین و پیران من نیز میخاتم ۱۲

انا ومن اتبعنى الآية انتهى مير حسين بن معين ميبذی در فواح گوید در طرق تصوف انوار الهی است		
و معرفت اشیا که باهی تا بهای	علم التصوف علم لیس عرفه	الاخو فطنه بالحق معرفه
و کیف بشهد ضوا الشمس	آسن خبر از طور تصوف دارم	بر ماضی عمر خود تأسف دارم
صد عیش و نشاط بے تکلف دارم	و نه بیکلی و نه بیکلی	ولکنها الا هواء عمت قات
خطا و چین را فرمود که دو دیوار مقابل نقش کنند پرده و میان آویزند و از طرفین خیالات انگیزند نقاشان		
نقوش غریبه مختلفه بجا شتند و استادان چین تصفیه و تجلیه بکار میداشتند - بعد از رفع حجاب و کشف نقاشان		
انچه نقاشان خطا را بر ق جبین و کعبه حین حاصل شده بود زیبا تر از آن در صفحه استادان چین مینمودند		
ایدل ز طریق اهل صورت بگذر	آینه شو و زهر کرد و رست بگذر	اگر نور صفا سه عارفان بخوبی
از مهر چه تر نیست ضرورت بگذر	خاطرت که رقم فیض پذیرد بهیات	مگر از نفس پراکنده ورق ساده کنی
شیخ الطائفة ابو یزید بسطامی میفرماید اخذتم علمکم و میتا عن صیت و اخذنا عن الحی الذی لا یموت		
پر شد ز شراب عشق جام دل من	وز لوح وجود شست نام دل من	
گفتی سخن شهادت با نم همه روز	امر و زرسید خوش بکام دل من	
امام فخر الدین رازی با شیخ نجم الدین گفت بم عرفت ربک فرمود و اذات نرد علی القلوب فتجهر النفوس عن تکذیبها		
اهل حقیقت رسته اند از بو رنگ	هر دے بینند خوبی بے رنگ	نقش و قشر علم را بگذر آشتند
ذوق و فکر و روشنائی یافتند	بهر بھر آشنائی یافتند	مرگ کز وی جمله اندر جوشند
کس نیاید بر دل ایشان ظفر	بر صدف آید ضرر ز بگر	اگر چه بخود رفت را بگذر آشتند
بر تر اند از عرش و کرسی خلا	ساکنان مقعد صدق خدا	صد نشان دارند محو مظلوم
و ثمر وراء النقل علم یدق عن	مدارك غایات لعقول السلیمة	تلقیته منی و عنی اخذتة
و نفسی کانت عن عطائی مدتی	و غیافت این طائفة با یکدیگر مبنی است بر اختلاف و کتمان و افشائے	
اسرار - بعضی می گویند	ابکی الی الشرق ان کانت منازککم	من جانب الغرب حین القیل و القلا
اقول بالحد حال حین اذکره	خوف القیوب و ما بالحد من خال	و بعضی می گویند
الاستغنی خرا و قل لی فی الحی و الاستغنی سر اذ انکون لهما و عجب باسم من هو ی غنی من لکم فلا خیر فی لذات من و نه		
علم تصوف علم نیست که غیر مشاهده و یا مگر صاحب عقل که حق معارف باشد و شناخت نمیتواند کرد - و بر آن کسی که نه حاضر دارد و ویران چگونگی حاضر باشد		
رو بر روی روشنی آفتاب نابینا ۱۰ و طریقه راه با و انفع است برای کسی که بدایت یابد و لیکن خواهشها نابینا گردند پس نابینا گفت ۱۲		
کفر قید شاعر خود را که در دست از مرد و و کفر قید ماعز خود را از زنده که گشته میرود ۱۲ و بچه چو شش ناخن پروردگار خود را ۱۲		
بوجه وار و استیکه وار دے شوند - بر قلوب پس ظاهر دے شوند نفوس از یکدیگر دے و دے ۱۲ و باز و راسے نقل علمیت که قوت		
دے شود از مدارک نمایات عقول سلیمه گرفت - و دے ۱۲ از خود و از من گرفت و دے و بود و نفس من از عطا دے خود و دهنده ۱۲		
دے که بر - دے شرف اگر باشد منزلهای شام بجا نسیب غرب به سبب خوف قیل و قال میگویم - که همراه خدا خال است		
و نسیب که یافته که - دے راجع خوف رقیب و نیست همراه خدا خال ۱۲		
خبر و از پس بنو نشان مرا و بگو برای من که این خبر است - و نه تو نشان مرا پوشیده و قتی که بکن باشد آشکارا و آواز بر دار بنام کسی که		
میخواهی ویرا بجزار مارا از نیست پس نیست بهتری لذات سواسے دے و پوشیده دهشتن ۱۲		

انوش یافتیم و آواز شنیدیم گفتم که ای گیسو درازی می‌دهست زه رفیق که کار نیکو بجز این آواز می‌گوشتم اولاً متوجه شدم بعد معلوم کردم که غایب
 از حضرت پیغمبر شد برحق اشاره این امر است که در عکس ای بزرگ که هستی بوفشان متوجه شوید بازیم کرده بطرف حضرت بنده نواز قدس سره
 متوجه شدم و جواب دادم که از شریف آنحضرت کشته گشت و از آن اولاً جلوس شاهانه سوار و پیاده و نقیب غیره برآه شده بجای خود وصف نه
 قایم شدند پس از آن جماعتی معتقدین برآمد باز تفتحه بردوش که این گویید شد تحت را دیدم مگر صاحب تحت معلوم نشدند حال آنکه بچین مقامی ایستاده
 بودم که از آن طرف جلوسان جلوس گذشته بود و وقتی که جماعت معتقدین قریب رسیدند آن میان شش نفر از من پرسید که حضرت بنده نواز را چرا بکلیف
 دادهاید بجز این شتر خواندم سه دور کن در دو کوب از شما ۴ ای وجودت باعث صدر رحما ۴ در جواب شنیدم که کسی بگوید که پس فردا دست
 خواهید شد بعد آن سوار می از نظم غائب شد معاً بیدار شدم و کمال زحمت بردخود یا نتم کلا موس چه چیز طلب کردم کاش حجت طلبیده بودم کرده
 متوجه شدم مگر هیچ معلوم نشد چون در خود نظر کردم بچس در دنیا نفهم گویا باطل ندرست شدم با الهی و گفتم که ایشانی روی ایکار کرد آخر من خود بنده ام پس
 وکل آنه خوابا بماندم که وقت چارنوخت شب بود خود تحریر کرده از حال ضروری فراغت کرده نازم بچس خواندم در زخمها کیفیت اذیت ضرور بود و در
 خود تا پنج منته برینگ نشسته ماندم که مولوی عبدلکریم فقوری که از اجابا خاص من بود و در آن بجزو تنفیض ذکر صاحبان بخوبی واقف بسیار متوحشانه
 آواز دادند بجا بستم که اگر بکنند دستم اطمینان دهند خود در رفته در آره مکان کشادم و دست گرفته بخانه آوردم و او شان حال اب ادن ذکر صاحبان
 بیان کرده گفتند که من سخت متوحش گشته خود را بر زودی رسانیده ام چونکه مولوی صاحب عالم و شفیق و محب خاص من بودند که خواب بیان نموده تمیز خواستم
 گفتند که غایب بود و حضرت ابجد اب دست اندازی مناسب ندرند و حضرت حافظ صاحب بسبب شتاب سن و نیز شتاب لایت زور مودند چنانکه
 از شکافتن قنات و در آمدن در همین معلوم میشود و از آثار همین امر اشاره بود که بجانب حضرت خواججه بنده نواز گیسو در از جموع باید کرد که صاحب لایت
 این یا از چنانچه رجوع کرده کامیاب گشتید بعد ساعتی نواب یار جنگ مرحوم تشریف آوردند حسب محمول استقبال کرده اندرون مکان بیاردم و چون
 مولوی صاحب منگ کرده بودند که کسی اظهار این اعتدنا بیکر مباد که بجهت اعتقادی ویران رسیده بحال مختصر هیچ گفتم درین اثنا ذکر صاحبان هم آمد
 و مراد و متعجب گفتم که فی الحال از معلوم نمیشود مگر در پیرایه سالی ضرر معلوم خواهد شد بعد نسخه نوشتند مولوی صاحب گفتند که نسخه بگوید باز اختیار است
 چنانچه نسخه بگویم و موافق معاینه خواب بر و زیورین همه جراحتها مندر گشتند ما نیز بر حضرت خواججه بنده نواز حاضر گشته فاتحه خواندم و شکره رحمت بیجا
 و اداسختم و اقمه بیکر مولوی اکبر علی عباسی کاکوری ناقل نیکو و نشان زمانه طالب علمی خود در زمانه بلای تحسین علم بحضور حضرت ایشان حاضر میشدند و روی
 بخاطر برادر بزرگشان مولوی فدا علی صاحب مغفوره گزشت که ایشان را میباید که نماند مگر متفکر بودند که میباید که بزرگ باید که نماند چه که بر آستانه شریف
 علاوه حضرت حافظ صاحب بزرگان هم موجود اند با وجود غورر اسے قرار نیافت آخر روز سه دیان حضرت لسان العجب خواججه حافظ
 شیرازی چون برای تفادل کشودند این شعر منبر آمد سه ظهور نور بخلی است روی نور شاه بد چو قرب و طلبی در صفای نیت کوش ۴ مولوی صاحب
 ازین ارشاد صریح و قال معج چنگ رادت بدامن و لست حضرت ایشان زدند و بشرف بیعت در سلسله عالی قادر مشرف گشتند در آفاض فیض
 ظاهری و باطنی و تصرف و آبر و حانی همت عالی میداشتند نفل است که بزبان تسویه بیکد شریف روزی بعد فراغت از تدبیرین محال عتیقه تحریب
 میفرمودند که دفعتاً بر طلبه از کیفیت عتیقه پید گشت بعضی را گریه و رقت در گرفت و بعضی را خنده و قهقهه بعضی اسکوت و چنان بهنگامه شکه همه را
 بطور اثر از صبر بر قوت هر یک مثل ای بی آبی پدید و نعره بامیز و چون بپتواری از حد گذشت پیشتر حضرت غوث ملت شاه تواب علی قلندر قدس سره
 فرستاده شدند از آنجا قدری سکون و اطمینان یافتند و کم نشی که خارج المیزان شده اند و آنرا که از آنجا میفرستادند را بچس علی بنده نواز از حضرت ایشان

طلب حق میکردم و آنچه بدل میگذاشت عرض می نمودم و ز سر حضرت ایشان بجانب من متوجه شده پرسیدند که چه میخواهید عرض کردم که آنچه عرض
 کرده ام همان بود که از شما میگویم است و هر چه با شما صواب و نادر اندازد از وقت حالتم این شد که چیزی را غیر حق نمیدیدم و در هر مقام و هر صورت
 و هر حالت بجز حق چه بستم بطریقه آمد در خیالت بفرمان گشت باز دوباره حال خود عرض کردم از آن وقت در آن حال اعتدال بود و دولت و سرور
 بسیار حاصل شد هر آنچه با منم بدولت آنحضرت با منم انتی با اینهمه طو حال فراغ بال طریق انصاف و کتمان بسیار پسند ظاهر عاقل و دگر گاهی کسی چنین اشتباه
 نمیکردند که از آن چیزی مطلق کمال نفوذ و روشی ظاهر شد و خیر از اهل دنیا بجز امور دنیا را هر چه بگری می نمودند و بر منطوق حدیث صحیح کلوا الناس علی قدر
 عقولهم عمل میکردند که اکثر مردمان طبقات مختلف بر مسائل شقی بارها توبت تخریب و تخریب آورده در هر دو یکسان کمال داشتند و بخیان طریق واضح جواب میدادند
 که غالب راجع سکوت و خاموشی جا و نظری آمد در شاعت طریق حق سبی بسیار بنمودند اکثر مساجد و دین از توجیه ایشان آباد گشتند و بسیار گشتن گفتار
 هواداران مذکور نفسانی و شیطانی خلاصی یافته بر شاهه فضائل کمالات انسانی قدم زدند اکثر اهل قریات و دیهات که از صمیم و علمه و دیگر فرائض ایمانی
 تفت محض بودند و بجز امور شرکیه هیچ نمیدانستند بدولت هدایت حضرت ایشان از ظلمت جهالت رهایی یافته بمنور نور اسلام گردیدند و علاوه
 بر این اکثر اهل هند و نیز از سر شدان خدمت همه فیض و رحمت گردید از خیالات و رسوم شرک و کتب گشته به درج موقنین و موحیدین فائز گشتند و احباب
 دوی و جودت طبع جهان بود که در امور دنیوی هر چه میفرمودند همان میشد و معاملات از صاحب معلله اکثر سخن متغیر و کنایه ارشاد میکردند و میفرمودند که حتی المقدور
 خود را از جبر و قهری بگریزان دارید مگر این است که درین امر ازین نانی باشا امر نیک نشده باشد مگر ضرورتی که اگر وی شناید بی پیشانی شما هم بدان طبع و کمال
 فعالیت کنید این چنین امر از انسانیت بیست و بدی را بدی سهل باشد جزا بد اگر مردی احسان الی من اسامه با طالع خاص برگزیده من
 با عوام در رنگ عوامی مانند در اموری خود دنی بستم و نه برای تعظیم و تکریم خود از کسی متعنی میشدند اگر از آنکه آن خلاف طبیعت مزاج
 صادر میشد معاف میفرمودند و میگذاشتند که از این امور سرزنش و بیک اندازه استعدا داشت کرده سکوت می و درم و نفیس خود میگویم که از جاس خود تجاوز
 نکن کسی که بمقام مردان رسی در ادای حقوق العباد و عموماً و صلح با اهل قریب خصوصاً مشفق خاص بود اگر چه اکثر انبیای زمانه نیز معمول پیشان
 مارت و دنیا داری میکردند و در جمیع خود با عوام و انبیا شایسته نقل میکردند بعضی این اخبار بسبع مبارک هم میرسانیدند مگر در وجه رسم حکم حلی و علوه است و حساست
 فطری خیال میفرمودند و میگفتند که از این امور سر و کافیت هر که هر چه خواهد گوید ما ازین امور باز نخواهیم آمد اگر میگردانیم که امر خیر و حال خیر است
 و حسن باطن و حال نیکو این شری خوانند و دل بدست آورد که هیچ اکل است و از هر اران کعبه بکشد بهتر است و در ولایت بامو
 خیر و اجتناب از دواعی و خواهشات نفسانی اهتمام خاص بود و بطوری اظهار آن منظور نمیداشتند و میفرمودند که تا تو اندک راه ننگد که در آن آمیزش شوی
 نفسانی میگردد و خلوص نمی ماند و انسان واقع نظر کردن از مع و موم و ضرورت و منظر ج بودن دلیل بعد از اخلاص است و این برای همه
 کسان مضرب برای مشایخ با خصوص ضرور و ملاقات مشایخ حضرت ایشان از روش خاص بود و بی وقت ملاقات خود را چنان شخص مصون میفرمود که
 و ایشان را بفرموده و روشی حضرت ایشان خیال نمی رفت یا در امر که روزی بزرگ عالم و صوفی برای ملاقات حضرت ایشان حاضر شدند در اول ملاقات
 اکثر سخنان صوفیانه بیان کرده و مختلف شمار فتوی شریف و دیوان حافظ و غیره خواندند و نمنا پند و نصیحت نیز کردند حضرت ایشان همه را شنیدند و استماع
 معاصی استقامت نمودند بعد از روز دوم مولی صاحب کیفیت اسفار متعلقه خود و فواید حاضری بر مشاهد شریف حضرت او و یار کرام و استفاده
 از انبیا و اهل نمود و بزرگتران شان شنیده ساکت ماند پس از آن در ملاقات سومین باز تکرار همین قسم شروع کردند و چون وقت درین دنیا
 حضرت ایشان بود و هر قدر وقت که بر لبه بسن اطمینان بود و بعد از ساعت آن مصالح صرف کرد و بعد با ایشان ارشاد کردند که از ملاقات و

انصاف سامی بسیار مظلوم شد و البتة تکلفات اینقدر گذارش میکنم که ازین قدر علم بخاطر سامی هم اثر است و خود هم برین انصاف عامل هستند و این
 چرا که واضح را فرمود است که هر چه دیگران گویند خود هم بران عامل باشد و گفته نصیحتش بگریه چه فایده خواهد داد و منقول است که زینب خدمت حضرت علی
 امام علی حنیفه آمد و شکایت پس فرمود که دشمنی بسیار بخود و جناب پدر ازین افراد افت زبانی من بسیار منع کردم لیکن کارگر نشد حضرت امام فرمودند
 که من خود دشمنی بسیار بخودم تا وقتی که خود نگذارد و این جهان من کفر پس بگردد که مقول چنین شخص عظیم المرتبت نیست پس همه رجه شدیم که چیزی گویم
 که بران خود عامل نباشم و لیکن را مجبور کنیم ازین گذارش مقصودم این هرگز نیست که علای اعظمین از چنین امور خود را باز دارند بلکه مقصود اینست که
 هر چه گویند غایب است و مقتضای وقت و حال مستمع گویند تا در قلبی از نیک بختی چه که جناب از مره علی شمرده میشود و بخیر
 و انصاف منصبی شایسته عطا نصیحت نیز هست لهذا عرض کردم اگر کار بند شوند منی خواهد بود و در مصداق آیه کریمه تقوا الله و اعلموا ان الله عليم
 سگت و دم خود را بر تفریق نیندازد گفتند که وقتی ارشاد عالی نهایت صحیح و درست است و حق من عاقلانند که الله تعالی مراد الله عمل و خلوص چنانند
 و از نفسانیت خلاصی داده بر مقام عبودیت و اخلاص استقامت بخشید در ریاضات و بجا هدایت و تقبل نفس بجام تقوی و توفیق و احتساب طایفه
 و راه پر توبی میبویند با اعتماد و محرم سلوک کسی از متاخرین چنین احتساب بوده باشد و اتمه متعلقه این امر که فقیر حقیر خود معاینه کرده نیست که بزمان
 طالب علی و فیکه کتاب خلاق محسنی مصطفی حسی و اعطای کاشفی بخود حضرت ایشان میخواندم روزی بعد از زینب بیستم که حضرت ایشان قدری متفکر
 و متفکر اند بعد از آنکه قف محمد علی لازم را طلبید و ارشاد کردند که اگر فطرت نزد شما باشد گرفته نخواهید بود و این را باز از بیاری دی گفت که نزد من موجود نیست
 فرمودند که از کسی قرض گرفته بیاری صاحب ارشاد و تلاش کرد و گریه شد آمد و عرض کرد فرمودند که نمیخواهیم بستاند بعد ساعتی از بیاتی بدیدگاه حضرت
 اخوت ملت شاه تراب علی قلندر قدس سره حاضر گشته قدری دشمنی و چهار فلوس نیاز گذارید و در آنحضرت توفیق ذات گرفته راه خود گرفت
 حضرت ایشان طایفه فرمودند که دشمنی منزه و غیره از نگاه شریفه بیارند بیارند حضرت ایشان از آنها و دفاوس نزد خود نگاه داشتند
 ساعتی نگذشته بود که از قوم هندو گریان از طرف بازار آمد و نزد و درسه از و در آن کینه تیره کیفیت خود بیان کرد و فرمود و در آنسلی میداد و اگر
 کسی از گریه باز نمی آمد حضرت ایشان از آن مزدور استفسار حال نمودند و گفت که این زن و دختر برادر نسب منی است از خانه خود است
 فلوس برای خریدن طلا آورده بود و از آنها و فلوس گم گشته اند اکنون بی ایشان است که پدرش دو کوب خواهد کرد و چند تسلی میدهم اما مطمئن نمیشود
 حضرت ایشان تبسم شده فرمودند که این هر دو فلوس بیارید و بگو که غایب باز بعد دو ساعت ساعتی آمده سوال یک فلوس کو حضرت ایشان فرمودند
 که موجود نیست طایفه عرض کرد که فطرت دارم اگر ارشاد شود بدیدم فرمودند بده لیکن تعجب است که وقت ضرورت ندادی و عرض کرد که آنوقت فراموش
 کرده بودم غیر آن فلوس بسائل بخشیده معترف گریه گشته بعد از آن زن خانه از خانه عم کرم نشی محمد باج الدین صاحب مد و یکتاب پر از خود و بریان
 میوه آمیخته پیشکش ساخت و گفت که والدہ منشی صاحب فرستاده اند حضرت ایشان بهادر لازم را طلبید و حواله کرده فرمودند که بجفاقت دار
 مستحقش میرسد درین اثنا بار با تقسیم شده زیر لب سخته فرمودند ساعتی نگذشت که آدم فرستاده منشی شکو احمد صاحب زیارت و لایق و ضلع
 سینا پور رسیده و عیضه منشی صاحب معمر عیض دیگر مخلصین و معتقدین که غالباً هست یا نه خواهند پیش ساخت هر یک ملاحظه فرموده و حیر
 و احاطات مشغول شدند و بهادر لازم را حکم دادند که آن خود بریان در آنست که در بار و بیارند بیارند و جوبات خطوط آمده آدم مذکور رسیده
 ارشاد کردند که این از جانب منشی صاحب داده سلام برسان و از خیر و عافیت ایجا مطلع ساز و رخصت گشت بعد آن حضرت شیخ بزرگوار الدین
 ایشان قدس سره از بیستی و پس تشریف آوردند بخجورشان و فرمودند که لازم منشی صاحب مع خطوط و جوبات آنها ذکر دیگر حالات نموده از خط

مقام بگرفت. و علاوه این بگرداقت بسیار اندک تزییده ام که هر چیز مرغوب میگذاشته و تا وقتیکه از آن رغبت لمعی دفع نمیشد نمیخوردند اینقدر
 کیفیت جمال باطنی بود که تو ششم اکنون قدری حال طایفه هر ی هم بایشیند پس طایفه شریفه اینست که بود حضرت خداوند نعمت متوسط القاست
 خوی الجبر طایفه اللان فراخ پیشانی کشاده دست مسرین چشم بلند بینی لبهاست مبارک لطیف و کم گوشت که از آنها بیشتر بجز سخنان حقایق و مسائل
 جزییه سر نیز د و آواز پائیزه و بلند که سماعین احاطه در می بخشید نصف دست پر گوشت و نرم انگشتان صاف و راست گوشها متوسط نه طول که
 و لالت بفرغ غیظ و غضب کند و نه قهیر که لالت بر کمی عقل و علم نمایند طایفه شریفه متوسط موافق شریع شریف غیله و گنجان فی الدماغ و فی الطبع
 نفیس المزاج پهلویای مبارک متوسط و سر بلند السیر غرض که جلوه سراپا کی ان محبوب و الکمال در غایت اعتدال بود و هر چه خوی و عهده گویا که انظر قفا
 میتوانند شده در ذات قدسی سمات جمع بود و وقت تقریر مضامین علمیه معلوم میشد که دریای مضامین جوش میزد رقت قلب که ازگی طبع چنان بود
 که اکثر وقت مواضع از گریه آواز گلو گیر شد و اشکها جوش زد و در حاتم رافت و شفقت و مکرمت بجهت بود که تا حال از خواطر فراموش نگشت
 معالنه قناتل شریف و شاد به جمال لطیف دارش لعل در دندان و در هم خسته دلان بود بار بار دیده شد که مردمان بکالت پریشانی سخت
 حاضر خدمت فیصد رجت گشته و از زیارت جمال شریف همه پریشانی فراموش کرده طمانیت و طبع قلب مفت بدست آورد و در خوش گفت
 آنکه گفت: سه تری و یکرون امین فکر کرد که کیا چاره به خیال روی انور پس جواب با صواب و سکا با اکثر مردم ظاهر بنیان و پداندیشان بجا
 خود با گمان میداشتند که نزد حضرت ایشان عمل تخریه نهایت بزرگ است که از چنین مرجعیت عوام و خواص است حال آنکه این خیال باطل بود بلکه ظاهر
 مقام قطب الارشاد بود که بوق جوق مردمان اطراف و دیار حاضر می گشتند و در محراب و کامیاب می شدند و گریه توان گفت مع فکر کرد
 بقدر رحمت اوست به حفظ اوقات و طایفه و او را در امور فاندانی چنان بود که گاهی ترک نشد اکثر طایفه حفظ بودند و بیشتر کتب فایده
 وقت فراغت بدست می گرفتند و نیز به این طایفه که گمان بود که بزرگوار و طایفه هم مطلع نگار یا دارم که حضرت ایشان وقت تلفیق مراقبه
 اسم ذات بمن فرموده بودند که علاوه ازین در اسم ذات هم هر قدر که توانی بکن عرض کردم که یکم بمقتدای فرموده که معمول روزانه من دوازده هزار
 مرتبه است لیکن شما حسب است خود کنید تا در اسم و در کس غیر تریج نشود از وقتیکه دست بجایا و گوی خاتمه شریفه کافیه حضرت ایشان
 مستلک شد سلسله ارشاد و هدایت بدرجه اتم ترقی پذیرفت استخاس معتبرین و فاضلین معاد قین شهادت که به تخریج تزیات ظاهری و باطنی از
 ذات مبارک ایشان بنمور رسید در هیچ عهد و عصر ظاهر نشد اشاعت شریع متین و اجای طرق حضرات کاطین و حل مشکلات سالکین و تعلیم طایفه
 و بارانانه تاز و بر دگه کار آمد فاضله علوم و معارف و افاده فوهم و سرور و حقایق بدرجه عالی رسید و الله تعالی بنان نبوت عظیم در قلوب خلایق
 نهاد که طوائف انام از اطراف و دیار و اصبار حاضر شده شاد کام و فایز المرام می گشتند الحق ذات مجمع الصفات منبع فیوض برکات سوری و منوی
 و حاوی اجناس فضل و کمال مرشدی آگاهی بود در اینجا ندان عظمت و جلالت نشان احد مثل ایشان برخاسته یا دارم که بعد بجا ده نشستی حضرت
 ایشان در اول عرس شریف بتایج نسبت و دوم ماه ربیع الآخر سنه یک هزار و سصد و پانزده و وقت صبح مجلس سلیم گرم بود بسیار سکنه بدین غرض
 اطراف و جوار نیز قصد نهامو بود و در حکیم سید شرف حسین خیر آبادی نیز شریک محفل فیض منزل بودند بعضی حاضرین را وقت خوش بود
 حکیم صاحب را محال و فقار خاسته از قول فرمایش غزل حضرت خواجہ حسن دهلوی که در تذکره مطلع ایشان نیست به تراز شیشه نشانی در انبیا دل رای
 باین خوبی زیبایی باین شوق و رغبتی + همین که شروع کرد منشی محمد تاج الدین صاحب حالتی پیدا شد که او شان این شرف خوی شریفه
 این نفس جان دهنم برافته است با بوی سپهران یوسف یافته است گویان بخاستند و بحالت وجد و شوق تکرار این شعر میکردند

تا اینکه اهل محفل را چنان کیفیت دست داد که بنحو گذشتند کم و بیش یک ساعت این حالت ماند بعد محفل ختم شد حکیم صاحب زبردان
 طاقت دیگر حصار مشاهده خوبان کردند که من بکالت سلع حضرت پیرم شد بحق مقتدری جهان قدس سر را بچشم ظاهریم که تشریف آوردند
 بن فرمودند که چو این عرس بعد مجاهد نشینی میان آنور عرس و این است چنانچه از قول غزل مذکوره بالا سرود کنیده شود چنانچه بنوعی میل ایشان
 آنحضرت پرداختند و آنچه گفته که سه آن شمس بگذشت از جهان این شمس بدنا گمان بد آن پس این عین آن هزاجون العاشقین که اینهمی اکثر
 فقرات صاحب خدمت نیز از حضرت ایشان فیضها انداخته چنانچه یکبار حضرت ایشان به لکهنو تشریف بردند و در آن روز بر مرز از حضرت
 مخدوم شاه یمنان قدس سره برای فاتحه خوانی رفتند مراجعت می نمودند و حکیم صاحب نیز هم کاب بودند و سوار می شدند چند دفعه
 بود که شخصی سفید پوش تیر تیر مانع آمده و بعد سلام عرض کرد که من از مدتی است ملاقات میداشتم الحمد لله که میسر شد چندان قابل استغفار از آن بود که
 آمده ام تهی گفتم که بوقت حاضرین بگردیدم منشی صاحب ازین تقدیرت بود که این که بود و چرا آمده و چه سخنها پرسید چنانچه منشی صاحب منس که در
 حضرت ایشان خوابند و اندرونه شدند در دانش راه دیگر سخنان فرمودند که در باره آن که آمده ام گفتند که در مکان رسیده باز منشی صاحب پرسید
 حضرت ایشان قسم نموده فرمودند که شمار اخص چراست آن شخص صاحب خدمت این شهر است و در آن سلوک شهبات چند عارض بودند که اذان
 بمقتضای طلب خود بسیار بر ایشان بود هر آنچه میداشتم تعلیمش کردم الحمد لله که شهابت من گشتند عزم هم را می کرده بود و اگر غیر ضروری دانسته
 رخصت نمودیم یکبار فقیر حقیر علی الصباح برای درس خود بهر بالاخانه حاضر شد دید که حضرت ایشان کتابی ملاحظه می نمایند سلام عرض کرده
 بنشینید بعد فراغ از ملاحظه فرمودند که دی شب بمنزرت استیجاءت سوادت بدو استم دیدم که شخصی زیر بام میخیزد و غرور کردم معلوم شد که این
 همان صاحب خدمت است که در دیات قریب نمر بر راهبان متعین است چون نظرش زمین و چرا شد بعد سلام استغفار را حالتش کردم در
 جوارش بغایت ذوق این شعر خواندند تا زینب از عشق تو بماند بد عالمی تو به کرد و مانده هنوز : و از من نیز حال پرسید گفتم که ستم از باو
 شبانه هنوز : ساقی مانده رفت خانه هنوز : گفت سبحان الله تیر به شما از من علی است و بی ساعی بر رفت عرض کردم که قبل ازین نیز گاهی این
 شخص حاضر خدمت فیض جت شده است فرمودند که تعدد بار آمده حکیم صاحب خدمت منشی محمد تاج الدین صاحب از معتقدین خاص و مستر شریف باقی
 و اخلاص بودند چند بار بیان کردند که من وقت بجز خدمت ایشان عرض کردم که در اکثر کتب تصوف حالات فقرای ابدال دیده ام و از
 زبان مبارک هم شنیده ام مگر گاهی نیات نکردم ارشاد شد که چه ضرورت آنچه من میگویم چون ایشان نیز خواهند گفت عرض کردم که ارشاد
 و لاحق و درست است مگر محض برای طمانیت قلبی میخواهم کارش دعای را از زبان دیگر هم شنیده فرمودند که خیر دیده نخواهد شد در آن زمانه سبب
 هر وی بودم و وقت قصد کبری میداشتم که مانده آمده گفت که یک شاه صاحب مدته اند ملاقات میخواهند گفتیم که بیایند بعد لحظه دیدم که شخصی
 در از قلع غلام که بکالت مسافران و دفع پنجایان آمده قریب تر بنشینید پرسیدم که این کجای می آید چرا آمده آید گفتند که جلسه ماسعین
 نیست هر حاجتم شود میفرمزد شما فرستاده مرشدان شما آمده ام همه سخنان دیگر کردند وقت رخصت دو رویه بزرگ کردم و انکار فرموده فرمودند که
 باین حاجت ندارم لباسی از قم که بد میدیدم موجود بود پیش کردم گفتند این بخوابم گرفت بلکه آنچه در صندوق شماست آنرا قابل خود میدهم
 گفتند که نزد من چنین است دیگر ندارم گفتند مهت و میداشتم هر چند یاد کردم گریه نمودم که بانی یکدیگر این کث دیگر هم دارم گفتند که از ملازم خود
 دریافت کنید اگر شود بد میدادم خود را طلبیده پرسیدم آن هم لا علمی خود بیان ساخت ایشان از ملازم گفتند که برو تلاش کرده بسیار روح دست
 عرض که ملازم برای تلاش رفت و بعد قدری توقف یک کث شالی که در صندوق زیر جلی بار چانهاده بود بیاورد شاه صاحب گفتند که اینست

و بر این مبنی بار بار میگفتم آنرا اندر کرم بسیار و در شرف میباشند و گفتند که الحال میوم و باز هرگاه تبدیلی شتاب بکنند خواهند آمد و آنجا خواهیم رفتی الحال
 مرا کارهای بسیار در پیش اند و سه ماه کم و بیش حکم تبدیلی من از ضلع مغربی به کنگنه آمد بعد رسیدن بکنگنه گذشتن هفت عشره شاه صاحب بکنگنه
 آمد چند بشارت متعلقه بظلال ظاهری دادند و هر یک را بر جای خود نهادند تا اینکه تبدیلی من به کنگنه بر گشتی شد آنجا نیز بیامدند و بکنگنه
 آمد و در پی رسیدم و گفتند که فی الحال کارهای بسیار در پیش اند و سه ماه کم و بیش حکم تبدیلی من از ضلع مغربی به کنگنه آمد بعد رسیدن بکنگنه گذشتن هفت عشره شاه صاحب بکنگنه
 گفتند که باید دید که چه واقع شود و در پنج سال از من شکست بخورم و بدانند خیال بسیار ازین سخن بودم آمد بعد و سه روز در تطبیع بول آیدم و محضر حضرت
 ایشان بیان کردند و من هم نمودم فرمودند که ایشان خواهند آمد و کدورت عمر تمام گشته در همین سال حضرت ایشان نیز رونق افزای غلبه برین گشتند
 و باز با دشمن هم ملاقات یافتند اگر چه از دیگر فرقه و مانند ملاقات گوید استی مطهره حال حال ایشان کمال این بود که انهر بزرگ خاندانی اتمتی جبهه
 یافتند و آنچه تعریف خلافت الکی که محققین حضرت هو فیه از کتب خود تحریر نموده اند همه را مصداق صریح کرامات و الا صفات حضرت ایشان آمد
 اولاً اجمالت و خلافت معتمد کرامت از حضرت پیر مرشد بر حق غوث ملت شاه قرب علی قلندر قدس سره الا طهر یافتند و ثانیاً از حضرت
 جید اجمد و الا نذر اطلب لافراد و الا شاه حیدر علی قلندر قدس سره و ثانیاً از حضرت دوست از ملان جد اجمد مقتدای جهان مولانا شاه قریب علی
 قلندر قدس سره و رابعاً از حضرت والد اجمد اکرم عرفای زمان مولانا شاه علی اکبر قلندر قدس سره خامساً از حضرت سمو المیزان و المیزان شاه
 علی اکبر قلندر با سلی الا بادی قدس سره علاوه اجازت و خلافت و عطای نعمت هر آنچه رفت و در محبت و عطای او کرامت و شفقت و عطا
 و تعلیم و توفیق و در اوقات بلکه بر ذرات خود در ذات حضرت ایشان از حضرت مقتدای جهان بطور بیست و یکجانبی بیان نیست بلکه از غایت ظهور
 حاجت اظهار انداز و پیش ازین رفت و در محبت چه خواهد بود که بر سر نگارش بکمال شرفیه و کمال صمیمیه لطیف حضرت ایشان از منتخب فرمودند که می
 منشی محمد عالم علی سند علی متخلص شوخی ناقول نموده اند که در ده سن همراه حال مغرم خود موسی ضامن حسین صاحب مغفور بکسب تجلیات ظهور حضرت
 مقتدای جهان قدس سره حاضر بودم و این صحیفه شریفه و فضل الانهر فی آثار القندر زیر تالیف بود حال موصوف نسبت کتاب مستطاب برین
 که تا کجا رسیده و کتب ختم خواهد شد فرمودند که هم مضامین تحریر گشته صرف بیان عشق و ماست آن تا حال بجز تحریر نیامده جهان معلوم میشود که نسبت
 معین من قریب رسیده حال موصوف منومانه عرض کرد که حضرت بهر طور که شود تحریر فرمایند ارشاد و شکله ازیر عشق چه توان شد و چه توان کرد
 الحال کلیل بن کار سبزی تو جانی میبهم و اشاره بسوس حضرت ایشان نموده فرمودند ایشان را باید که بر من از من آمده بنویسند چنانچه عمری
 منشی حسن قضا صاحب بیان میکنند که بعد وصال حضرت مقتدای جهان حضرت ایشان مدو زمانه وقت صبح جزو کاغذ و قلم و دوات گرفته بر من
 تا فیض الا نور حاضر می شدند و کتابی همراه می بردند تقریباً یک ساعت اندرون میزدند و شریف نامه و ایس می آمدند و هنگام و ایس آن جزو تمامتر
 نوشته می آوردند و الا کتاب نیز در آن جا بجا میبود بدینطور این تکلیف تحریر شد چنانچه خود حضرت ایشان نیز در دیباچه تکلیف شریفه اظهار این
 معنی بدین عبارت فرموده اند که سرگشته بنی بکمال رفت علی آخره فیض حقیقه میگوید که این اقامه مائل حال قدمه قلندر ان عظیم حضرت شاه
 فتح قلندر چنانچه نسبت که در کتاب مستطاب اصول المقصود چنین مگرد است که حضرت قلندر صاحب موصوف را حضرت قطب العالم شاه علی قلندر
 قلندر چنانچه پوری قدس سره تعلیم و تربیت میکردند و هرگاه زمانه وفات ایشان در رسید حضرت قلندر صاحب عرض کردند که یا حضرت مرا بعد ازین
 کلام شخص تربیت و تعلیم خواهد کرد فرمودند که بعد و وفات من در فلان مکان نزد شما آمده تربیت خواهم نمود و ظاهر جمع دارد چنانچه بعد از وفات
 روح آن حضرت مجسم شود و محاسن صوفیه و تربیت میگرد و الحال تا چهل روز مدتی بعد فرمودند که اکنون برد و نعمت خاندان خود

از شاه مجاهد پوری گیر پس حضرت قلندر صاحب حسب هدایت حضرت قلیا عالم خدمت حضرت شاه مجاهد قلندر قدس سرور رفته از
 هموار آمدید و روز غیبه تربیت پذیرفتید با جازات و خلافت سلاسل سببه سر از گشتند انتمی و بحر این واقعات بسیار است
 بهفت در اگر شود کلی مدید نیست مریایان شدن را هیچ امید باغ و بیشه گردید که سر قلم بدین سخن هرگز نگردد هیچ کم بد آن همه
 حیر و قلم فانی شود بدین حدیث بی عدد باقی بود و الحال مناسب معلوم میشود که چیزی از کلمات طلیعات و مقالات فیضیات که
 ظهور تحریر یا تقریر به افاده طالعیر فی افاضه مستر شدین از زبان مبارک یا خانه نبض خاتمه برون تراویده و بدین فقیر حقیقه جا گرفته نیست
 نگارش یا بنده نابالهی ستیفین و مستبیین درگاه عالیجا و تحفه زیبا و تنگ بی بهار گرد میفرمودند که بزرگ زادگان را تقوی بر خود در حال
 لازم باید داشت و از ورزش شغال و کارخانه دانی غافل نباید ماند و در امور شرعیه چنان خف با یکد آهنا بمنزله طبیعت و عادت گرداند و از خنیا
 آسار بجی و کلفتی نشود و هم برین اختیار فریفته و مغرور گشته فهمند که این همه از ازم مقام عبودیت است که بر آن مخلوق شده ایم امید است
 که حال شان بصلوات و فلاح انجامد میفرمودند و در امداد از حق باشد از اهل حق آن عین توکل و توحید است و اگر از غیر حق باشد و غیرت
 همه در نظر باشد آن منافی توکل و توحید است بلکه همین را دنیا و غفلت و جهالت باید فهمید این مقام منتهیان است که در آن تدریج
 و امداد مطلقا خلافت توحید و توکل است بلکه خود خیال توحید و توکل جایست ارشاد حضرت ابراهیم علیه السلام از همین مقام است ای و حجت
 و حجتی للذی قطره السموات و الاضواء و علا و ه برین این امر هم فهمیدی است و یادداشتی که انسان هر چیز که شروع میکند تا وقتیکه بهتر
 عین می میشود و او هم در خیالات و خاص می باشد و قلب را زیاده بریشان میکنند و بوجه معمولی بودن آنها اهمیت شان را عقل تسلیم
 نمیکند و همین فریب غفلان و بیجان میماند و در بعضی اوقات می نماید که این خیالات مفیده اند اما آنکه چون در واقع هیچ نیندیشند چه خواهند بود
 عمده درین کار است که خیال توحید و هر چه خلافتش بخاطر گذرد و همداغنی سازد و آنرا چنین فهمد که بر زمین شجاری باشد و اشیا بر زمین غایب
 می افتند در زمین همه را می گیرد و در همه ابد را استعداد و ضروریات فواید میرساند اما بداند که اینهم پاک است و در نظر همه خاک میفرمودند
 طالب را باید که وسوسه و وسوسه را حتی الوسع از خود دور کرده ماند و بداند که اینهم برای دفع کردن می آیند و اگر در فکر نهادن دشواری افتد از آن
 یکسوی گیر و بفرم که اینها از اصل بیرون نیند که به نظر که ناخوب و بول و بارز در جسم می باشد این چیزها براس دل تنگی نیند و نه خیال نفع
 و ضرر اینها کند بلکه بگذارد و بطوریکه با داس هر سمت می و زند و جسم با احساس آنها میگردد مگر معلوم نمیشود که چرا شند میفرمودند و طالب را
 صبر و تحمل باید بر پریشانی و انتشار طبع که این کارش نیست کارش نیاز و عبودیت است و کار مطلوب نازک و مقصود است اهمیت است
 عبادت از نیاز است و عبودیت را بی نیازی و باین خیال جمله وسوسه و خطرات را دور سازد و بداند که اینهمه غیر نیکبها از معشوق ظاهر گشته عاشق
 ازین چه واسطه معشوق داند و افعال که او خود فاعل است هر چه میخواهد میکند فرض منصبی بایاد و تضرع و زاریست میفرمودند و اصل کار
 درین راه عبودیت است و قابلاً و قولاً و فعلاً تابع و مطیع حق شود و از درستی و نادرستی چیزی سر کار ندارد و اخلاق مذموم مثل غیظ و غضب
 و مقدر و حسد و بغض را بر خود راه نهد و در دفع آن سعی بلیغ کند و از خدا تعالی هم بخواهد آن دفع آن ماند که با وی حقیقی اوست و از کار خود کار
 دهد و قاعده کلیه است که شیطان نزد همان کسی آید که جوان و قوی الباه میباشد و کسیکه چنین نمی باشد نزد وی غیر و پس اگر در خیالات نسبت
 توحید می رسد درست خواهد بود و مصلوب زنده نخواهد شد و اگر خای است و مصلوب بدیر خواهد شد چه که مقرر است که رسوم علم تعین بعد تربیت
 علم باطن اند و فانی مرتفع میسازد که سعی صغیر و کاتما من الله میفرمودند و طالب را باید که خود را تابع و حید کند که توحید اتالی خود کار کند

بر قلب عشق می زند و به مجروحی پهلای دیگر در دوردن خیال استغراق پیدا کند اشارت و تیرا گریا و آینه بختگان هم سبب پیدا گشتن
 سوز و گداز در دل بی نیاز است چنانکه نیاز به شیر عنایت حق بیشتر می شود و طالب را باید که در کار خود مانند زاید بسوزد و شوق
 نگریا و گریا پیدا نماید و اگر نایب صانع نداند که این خیال هم باری غیر است کمال را تا نوازند نصرت کند که برادرین غل غلبت جیتی و جلال کی البتة
 و ضروری و ذوق و شوق را کی و بیش از این است حسب استعداد و میسر و مصلحت طالب ضرورت است که تا تواند کار خود را غفلانند و درین سرکشش ضرر
 نداند که غفلان امر واقع شد و فلان نشد چه که هر چه هست یا خواهد بود آنهم فی الحقیقت موجود است نه چیزی که جل میزد و نه از جای می آید پس علم خودی است
 که دران گرفتاری میسر باشد که به نقش خود دست فتنه فتنش نماید خود میکند خرام و خود از دست میزد و حضرت مرشد شیخ و شاگردی
 مولانا شاه تراب علی قلندر قدس سره میفرماید که تراب طبع غفلت بین به عالم منصفه کا بطرح هو جیسی حاکم کی تیزی و رجالی بین
 نجا طریاید داشت که از امر و نصرت در کار خویش ضرورت ندانند این آن و اگر گاهی لحاظش آید از ازشل خود باید پنداشت که درین صورت البتة
 نجات از ان ممکن است و نه سر سر منصفه در منصفه است بعد از علم امور متعلقه ضروری بقیه وقت دریا حق بسکند که این البتة بلست و نه هر چه هست
 به سر خود اید و این شعر مثنوی بعد از این ارشادات اکثری خواندند که تلمیسی من کی چو تو که کهسون نه لبتی حسین : آینه بکر که بشکند کج
 لبتی توین + یعنی خواهشات طبیعت چنان اند که از آنها کسب ممکن نمیشود و بجز حصول پریشانی قلبی و دوز و شب هیچ فائده حاصل نمیشود
 میسر می شود طالب ابتدا اکثر خواهشات موجب پریشانی نظری را بکشد و در پریشانی میکند و پس از این میشود که آنچه نکبات و پریشانی که بر عالم نازل
 میشود در انکسار آن بر مصلحت او و یا مهمی افتد از نیو جلا و شازاد در حالات خود متورم و متکبر و در این وضع کسی است که خیال توحید و شوق
 کرده پندیشند که وحدت حقیقی بکار خود است هر چه خواهد کند را دارد و محبت و قضا حاصل باید کرد نه خیال خود درین توان کردن چرا که خود چه چیز
 و خواهم چه حاصل نیست که خود میکند خرام و خود از دست میزد و چنانکه این مشغولی و وسعت خواهد یافت امور کی فی الحال به هم فهمی آید
 مفهوم و معلوم خواهد پند گردید سنی البتة باید که رع اندین راه کار دارد کار و به هم افتند و پریشانی هم دفع خواهد گردید میسر می شود طالب را
 باید که در امور گذشته و آینده خیال خود متوجه نکند بلکه موجود را داند و فهمد که گذشته خواب آینه خیال است و همین را پس نیست دان که
 حال است و او در ذوق و شوق کی مدک شود و بداند که این تغیر و تبدل از انهم نشاء انما سوتی انسانی است احذر از ان گویا خود را در خیال
 فصل جفت انداختن است در انسان خاصیت نداده اند که به هر طرف که متوجه میشود رنگین میگردد از اینجا گفته اند که عاقل نیست که احمق
 لایسنی را بخود راه نداند همیشه در فکر و خلد الطین اندر نه در هر ریس که خواهد افتاد بنده آن خواهد دید در عالم زنده همانست که طالب گیر گیر نباشد و
 بسوی کار مبارک عالم نظر کند بلکه همیشه در خود متفکر ماند و نظر بصیرت بر قلب خود دارد نه بر اهل عالم که این نظریونی بکار نخواهد آمد میسر می شود و نابد
 عالم همین حرکت و سکون قلب است هر که که قلب متحرک میگردد عالم پیدا میشود و هر گاه ساکن میگردد ناپدید میشود و چنانکه هر گاه چشم کشاده گردد عالم بقدر
 این طول و عرض دیده میشود هر گاه چشم بندکده شود انهم غالب میگردد طرزه انکه در هر چه صورت متعدد و نظری آید و همچون حجاب خود میشوند
 قطعا ذات را نظری آید که دران عالم و این صورتها قائم اند چنانکه بسیج که اسکان و اتمای وین درشته که به انما با و منظم اندنی بیند این
 طرف بی تعالی است خدا محفوظ دارد میسر می شود طالب را باید که هر چه از مرشد خود بشنود حتی الامکان بیان مال اند و در تلباش نکاس با نهادن
 کند و نه درین خیال فتنه که استعداد ناقص است مانا هیچ حاصل نخواهد شد که ازین خیال نفس و شیطان را با وی انس میگردد و بخود می کشند
 بلکه اندک نقصان استعداد است و نقصان لایسنی دخل دارد و قابلیت حق است بلکه ترافط است هم داو حق است و تا تواند ازل ازین خیال

فصول خالی باشد از کفر و کبر و در تغییر و تبدل در حالات و احوال می شود و انسان هر یک حال می یابد آنرا اگر چنین بودی پس میان انسان
 و فرشته فرقی نماند پس این همچو باد است که غمت اند یا اینها سر کار داشتن چه ضرر می شود و غمت تو حید را نیز چنین تو حید خیال باید کرد
 که ازین بار غمت نمی کید اصل نیست که دوست چنانکه عزیز می باشد غمی نیز عزیز می باشد که هر چه آید در دم غیر تو نیست اما با توئی یا خواهی تو
 یا بوی تو همیشه تو حید خیال حید را جان و دل و تمام ده که خیال تو حید هم در تو حید هم گردد که تفرید این وصیت در اصل همین است که
 خود و گم شو که تو حید این بود و تو گم شدن گم کن که تفرید این بود و هر ازا که شکلی نیا استفاده از علم یقین گم شدن خداست و محافل علم
 و بعد آن باز آن علم را عین معلوم کردن یعنی این دوی خیالی مرتفع شود پس این آمد و رفت اگر بطور حفظ مراتب است بیدار و اگر چنین نیست بلکه
 در مراتب خلط است پس هیچ نیست و از دست جز کشاکش و پریشانی نصیبی به نشانیش نیکه خداوند عالم در انسان آنچه نهاده است که با وصف و تزیین
 یا همه در همان یک گوشه خاص است پس اگر انسان با وجود باطنی به همه باشد بسیار اعلی است و چنین میشود و در این مثال در انسان چو افاضت
 که کیفیت از فضل و کرم خداوندی همین نوع باید داشت که آنجا درین نیست و نه امید درین اگر رسوم علم یقین مرتفع شوند سبحان الله که عاقلی نام
 حضرت مولانا را دوی همین طرف اشاره کرده اند که سه مرگ تبدیلی که در نوسه شوی با مرگ که در نوسه شوی به هم می آمیزد و در نوسه
 در ویشی چیزه تر نزد من از ارتکاب حرام نیست و این فعل بسیار ویش بالخصوص بمنزله مرض جذام است باید که ازین چنان ترسد که
 از موت خودی ترسد **مقدمه** طالب را باید که همیشه خیال خود موافق این شمرد و در مقصود و نیکو و تبخیر تو باشی که مقصود توئی که تبخیر نه
 هر یک بد که در عالم میشود مقصود از او انتباه فیلین است پس هر که متنبه شد سبحان الله و هر که نشد که گشت باقی نشد کسی سده است که از حرکات و سکنات
 و کسی نداند که وی مست گشته **مقدمه** که عشق حیرت لطیف و امره شریف است و تقصیر نیکه در حالت تو حید معلوم میشوند به بدو عشق
 دفع میگردند چه خوش گفته است فطری سه چند از مودن بشنوم تو حید تر که میزد و کو عشق تا کی سوزند شرح خلافت انگیز را با مطالب هم خوب گفته
 سه در دمنش کش و انوا که من اچھا ہوا ہوا ہوا و عشق امر و جدائی است که در بیان نمی آید و نفعش هم بسیار مشکل که عشق
 بر طبی شیرازا اجزای او پس هر گاه که او را بجایماند تفریش که بیان نماید **مقدمه** و در لحوق پریشانی و انتظار برے طالب بنده مست
 که نتیجه یقینی محکم اکثر حصول مقصودی باشد یا یک بدگمانی را بخورد و از هر اگر چه در شریعت مواخذه بی خطر و بدنی باشد و وقتیکه واقع نشود و انشراح
 فی الخلق مرتب نگردد و اگر ازین بدگمانی انبساط نیست که گمان نیک دارد و تا تواند عواض جسمانی را که عبارت از تعلقات و مقصیات جسمانی اند باطله
 روحانی خلط نکند و بکار خود مشغول ماند و این ذوق و ذوق بن دینوی را هیچ بیندیشد و سعی کند تا موافق این مصرع حال خود دارد
 اوس بت سے لوری دم آخر تک لگی **مقدمه** طالب را باید که دل بیار و دست بکار دارد و معانی این مقول چنین فہم که گرفتاری نهان
 در تعلقات بمقتضای شمن و سیت بچند آنرا سبب قنوت و نمود خود میداند پس هر چنین میداند که در عقباست و بچند خود را مجبور میداند
 و میگویند که مرا آکوگی یا نیما لابی است چکنیم مغروریم این کس مغرور است و مخفی خیال میکند که طرود ایم بر قدر کار که در روز خیم کمر در وقت
 شام فروش خواهیم یافت و بعد خود فروش خواهیم آفست و آسائش خواهیم یافت این کس خودی پرور است مگر فہم که کسی خیال میکند که
 این تعلقات بر جا باید داشت مگر بدان آنهاک نباید و در زید آنهاک با نجا بهتر است که در آن بہت و موافق آن لعل نیز آرد آن مرد نیم و عمر
 بہت حریف آنست که بداند این تعلقات شمر شملے حسن ازنی اند و با او شان بہو فہم تعلقی زیباست که چند آنکه عاشق را با ناز و کرم شمر
 معشوق خودی باشد که از انماوی مخلوط ضرر میباشد لطفی یا بدگر یا چہر عاشق چیزیکه میباشد طالبش بماند این تعلقات و حرکات

حرکات معشوق پیدا ندهد معشوق که دی موجود نشاء اینست و خود ذات شریف دیگرست علی حقیقی این فہم را باید دانست و اصل فہم
 اینست و خیالات و خطرات دیگر ہم تحت اینست انہا را تا این فہم رسای نیست و اگر باشد این فہم با ایشان ہم مغنیہ
 اصل میگردد یعنی خیالات و خطرات ہم بطلالت آیمیزہ شریک فہم میگردد و اینہا ہاں فرق است کہ در خیالات دنی و دینی میانہ میفرمودند
 طالب باید کہ از تہم صلوہ مستعد ماند کہ وقت قلب از دوش گزند و خود را متوجہ بوجہ ساختہ ادا کند اگر فتوے واقع شود و نفیاش کردہ
 طبیعت را بان خود سازد و کالی است کہ اگر کالی آید پس ہمن قدر کہ بشارش بدل بنار و دار کانش بخوبی ادا است و علاوہ آن دیگر امور دینی
 ہم تند ہی کند کہ این منافی توحید نیست و اشیا مذکورہ مفقعات تعین اندہ اوقات خود خواہند بود و خلقت انسانی بیکار نیافریدہ شدست
 میفرمودند در انہن عبارتست از یک ظاہر خود را در امور دنیا معصوف دارد و باطناً قلب از انہا پاک بان باز دارد و فنا تواند کرد کیفیت ہی خود
 ترقی جوید کہ ہمن مال کار است میفرمودند طالب را چند اندک لائی خالص با مرشد خود خواہد بود ہا فخر زد و فخر انش ظاہر خواہند شد کہ
 باین نسبت بالغاصہ سریع التثاثر است میفرمودند طالب را بابت اکثر این ظہری آید کہ من تا کارہ مخفم و از من بیخ خواہد شد معلوم نیست
 کہ انجام من چہ خواہد بود و این خیال چند ان تمتد میشود کہ عے از وظایف طلب ہم عاجز میشود بلکہ اکثر ترکیب میکند پس بدیگر این طور فہم
 کند کہ من بہر طور کہ بودم یا نام ہم از حق ست ما اور و چہ دخل قاعدہ نیست کہ ہر کہ خراب حال میباشد ہاں قابل تربیت و تعلیم میشود و انکہ
 تربیت یافتہ وصال میدود و راجحت تعلیم تربیت ہی باشد اگر چہ خراب بنہیم یا خود را بدامن مقبلہ است ایمہ کہ کارش نیست ہر کہ قبول میکند
 و روی بہر طور کہ میخواہد تصرف میکند و مریدی عبارت از ہمن است کہ خود را بدست مرشد سپارد و ظاہر او باطن او با ادب ماند و مرشد را بپذیرد و قبول
 بشود و بقبول احکام متوجہ ماند و پس مرشد از مرید مشورہ گر شود و نہ مرید متعلق خود بخود شد ای و ہر کہ چنین چنان آید کرد و اگر چنین کرد دلیل
 چند است و لیست سہ کاین دلیل ہی ہستی خطاست یا رب و نہ اگر رفت گویا باک نیست از تو کان تا آنکہ چون تو پاک نیست با
 کار ہا متعلق ظاہری ہم کنگر البطہ قلبی نگاہ دارد کہ بجز بختی جانب گیری نرود و خطرات فاسدہ اگر آیند انہا را باین خیال دفع سازد
 کہ این ہمہ فارق از مقصود اند و موصل بوسے پس چند اندک این علم خواہد ماند ہا فخر زد و فخرات مرتفع خواہند شد تا فکند خیال آید کہ بکند
 اینا کنت ہم وارد کہ بیسازہ فع است میفرمودند طالب را از ظلمت سکون اختیار نباید کرد و ہر وقت متجسس و متلاشی باید ماند اگر چہ
 تا وقتے یعنی یافت شد کرد کہ مطلب جاری داشتہن چہ کم کہ در ہمن ذکر و فہم توحید شتی و حالت عے نیز حاصل خواہد شد و خیال
 اگر خیال کم استعدادی آید در چنین دفع کند کہ این نقل استعداد بلا توجہ مرشد دفع شدنی نیست بر عنایتش موقوف است ہر چہ بچہ امناسی
 مصلحت خواہد دید و خواہد غرض کہ درین امر طبعی خود را دخل نہد بلکہ فہم من خود را بدست کے دادہ ام دی ہر چہ خواہد کند ع پیر ماہر چہ
 کند عن عنایت باشد ہا ہا ہا و انوس ہر چہ کردن نیز لازم عبودیت و ذل افتاد بشریت است منافی طلب نیست با لہجہ مستعد
 بر عنایت و کرم خداوندی ماندہ در راز و نیاز سرگرم ماند کہ میرزا زکریا و امان عراقی کہ ہم فہم ہم امانش تو باشی تو میفرمودند
 طالب اگر عنے با جواہرے میں آید از ابروہ خواہش مطلب داند و دوی را از زبان بردار کہ سگے در کویت لہجہ فزودہ بکے بر صورت
 بخون برآمد و اگر در ذوق و شوق نقیض خیال کند انکہ خود کار دارد و ہداند کہ این عتوہ نامہ معشوق انکہ گاہے چنین و گاہے چنان میباشد
 میفرمودند طالب را اگر کمال سلوک بجایات و تقویہ ادا شود خیال کند بکہ طبیعت از انہا برود و در لہجہ کہ این ہمہ مفقعات غیریت
 اندہ تفنیات و حالاتش مگر بغیر دیدہ شود پس حالت طالب ملاق ہمن می باشد و رفع شہ نش چندان دشوار نیست بشرطیکہ دامن

افزون باشد اگر طالب بر مشیت است و در همان بهر است بلکن قائم ماند که گویند را چون غلبه این بر مشیت و مغنم با و اما گمان ناپسند
 کند بر نه با پیم سر در طریقت هر چه پیش آمد که شستن و انقیاد با کعبه دیدم نقش با سر و دل نامیدش میفرمودند طالب اگر وقتی صورتی
 بد نظر آید لا حول چند بار خوانده بر رخ مرشد قائم کند که بر کشش همه دفع خواهند گردید بجا نه صبر تمامه بدیشان آشفته خاطر نشود بیک خیال کند
 که کسی بر زنگیکه خواهی جامی پوش با من اندازت دست می شناسم نظر بر قد و قامت مشوق توان داشت نه بر حرکاتش اگر چه آنهم در قریب
 میشود میفرمودند طالب را باید که گاهی از یاد غافل نماند اصل لا حول است که گودان خوار است اینها نیز سر و کار ندارد در و نه بخواب
 دیدم که بکنور حضرت خداوند نعمت مرشدی و مولای شیخ اکبر مولانا شاه حیدر علی قلندر قدس سره حاضر ام عرض کردم که از خطرات و خیالات
 بسیار آسید سری و پریشانی میشود آنحضرت متبسم شده فرمودند که دل خانه خداست نه خانه شما دران نیک بدیده می آیند باینده شما را با و نشان
 چه کار کار شما نیست که در این از حسن و خاشاک پاک آید چنانکه حکم است باز اگر بیایند دران شما را چه اختیار باید که شما جا رو ب ذکر بدست گرفته
 منع کرده باشید و بسوق این ارشاد بی اختیار را از خواب بیدار کرد و تا چند روز ذوق آن قائم ماند میفرمودند طالب باید که هر آنچه از مرشد
 خود شنود بران کار بندد و طالب نتیجه آن نماند که نتیجه دهنده حق است نه آن عمل دوران عمل مصروفیت هم کند کاین سبب است بجهت اسباب
 و در عالم اسباب بر سه هر فعل خواه آن فعل قلیل باشد سبب بودن ضرورتی که آفرینش سبب بیکار نشود برین طور یاد را هم سبب یاد مشوق
 مرعاشق را دادند حضرت مرشد مرشدنا شاه محمد کاظم قلندر قدس سره میفرمایند که که دیا او شکر بولا کاظم با جان که بخت اناطی بود
 هم آگین سده سیر کینه با بین سده کینه پچاڑی بود یعنی این خیال کن که مافیه توئی گیریم یا ترا یادی کنیم بلکه اولاً تا یاد کردیم
 از آن بعد ترا توین یاد کردن حاصل شد که قول حق تعالی است فاذا ذکر الله ذکر الله و این فراموشی یاد اگر بغیر دیده شود یاد نگذاشته است
 زیرا که ازین هر گاه پریشان خاطر شوی انگاه شکوه و شکایت ازنا میکنی پس اینهمه گویا بمنوع باد دهاننده تست نه که فراموش کننده یاد این مضمون
 وجهانی است که باندک تامل درک میگردد میفرمودند طالب را باید که در هر حال بجز از حق از چیزی خوف و خطر نیارد نه ناخدا در کشتی
 ناگربنا شد گو مباش با ناخدا دریم با ناخدا در کار نیست با و در هر کار که دلچسپی شود انکار و تدبیر واجب نه ضروری یاد کرد که فضل منصبی خود همین
 قدر راست باقی فاعل حقیقی حق تعالی است هر چه خواهد کرد همان خواهد شد میفرمودند طالب را طلب شرط است چنانکه در طلب صدق خواهی
 بود همانقدر اثرش زود ظاهر خواهد شد باید که تکرار کرده باشد طبع عنایات آگهی و مرشدی بروقت خود ظهور خواهند کرد که الله تعالی محنت کسی فناء میکند
 ان الله لا یضیع اجال المحنین در کارخانه آبی بهانه طلب کافی است که رحمت حق بهانه میجو میفرمودند طالب اگر بکالت سلوک بد مزگی
 طبع و از حالت اولی انزال مفهوم شود آنرا سبب تکلیفات خارجی دانند از وجه دیگر و در خیال هم از یاد غفلت نماند و از نیک بد و شر کار نماند
 که کار طالب خود را در یاد مطلوب منوجه دشمن است و افکار یافت و در مضاجعی که ازینجا گفته اند که السعی فی کمال التمام من الله کار عبودیت
 سوال است و شکر که دهنه کریم و رحیم است حضرت قطب الارشاد عارف با الله شاه محمد کاظم قلندر قدس سره فرمایند درین کار موافقه
 گمان چنانگون با وی چنین اورین همه نیارے بی عرض رکعت کاظم با پری رهن و اپنی دوا رے در این افتادگی جبریت
 که روزی از دروازه تاندر و سخا نه خواهد رسانید دران گمانه و گستاخیه نیست بلکه اینها از و رحمت است عقل را در و دخل نیست نه
 بروای عقل محرم که اشب با خیال و چنان خوش خلق خود را که من هم نیم عمر میفرمودند خدایات و تو هات فاسده اکثر الضیغ
 قلبی آیند برای دفع کن باس نفاس مفید است مگر التزام شرط است که هرگاه عمل با التزام میشود و نتیجه آنهم توقع میگردد و اگر با اینهمه

نتیجه حاصل ده این عنایت بی سبب محض است کاسب یکی بدی چنانکه انسان هست بهما نظور ابتلا در تاج هر یک بریت میفرمودند
 دفع خطرات فاسده این خیال بسیار خوب است بپندش که اینها فانی اند چنانکه با مخالف هرگاه کمی فزاید از وی کیفیت فوری بوقت رسید
 میشود باز میگردد بهما نظور این باد با قلب مس میشود و بندس خود بخود دفع میگردد همه خطرات دفع خواهد شد گرچه انشاء الله تعالی اما عمل شرط
 است نه اینکه یکبار خیال کرده بگذارد **میفرمودند** تقید بصلوة بچگونگی که بهیچون و مسلم فرض است نیز برای حفاظت از خطرات بد اثری تمام دارد
میفرمودند طالب رایا که اشتغال به پاس انفس بر خود لازم دارد و نماز هم بپایندی ادا نماید که حکمت و فوائد بسیار در آن مضمر است
میفرمودند که تعلقات دنیوی از جوششهای ظهروانی اند که همچو حاجاب صفات را با سیخوف و آن نفوذ میگرداند اگر بر خیال صبر و شکر
 کرده شود بهتر است که سه دوست دارم گری را که بکارم زده اند تا کین همانست که پیوسته دهد وی تو بود **میفرمودند** هر چیز
 تا وقتی که کمال نرسد سبب آن انتشار لاحق میماند چون تباهی میرسد انتشار هم دفع میگردد و همین حال جبار از موهبهاست و در همین نادانی نهان
 گرفتار است همین اخلاص دنیا داری و غمخواری و وفا شکاری میدانند حالانکه این پنج نیست و در اینهمه سعی بودن تمام کائنات انسانی نمیشود
 شده است این سرسرفرمی است و این کار و وایها با لکلیه بکار و همین دام من است که درین مصرع مدرا گرفته شده است ع من بدم من
 اسیرم و اس من خدا محفوظ دارد **میفرمودند** توجه بعبادت از آمدن جوش و خیاست بدل که خود بخودی آید و سببش معلوم نمیشود و آن بمنزل
 مفهوم است که تا متر متور میماند و هرگز نفهمی آید که چیست دل را صرف از دست قلع میباشند آنجا تعقل چه شود رسائی عقل بر وی همین قدرت
 که در فمیش سرگردان و حیران ماند و لذت یا بدگر حقیقت لذت نفهمد چرا که فهم در امور محدود و کار میکند و اینجا حسرت نه عنایت که فهمد که کند
 او گوید و اگر بالفرض گوید پس چه گوید و تا کجا گوید این مسئله صرف وجدانی است و عرفانی از اینجا گفته اند من عاقل الله کل لسانه جوش قلیل خیال
 دارد اگر تمام باشد پس اختیار از کجا آرد **میفرمودند** کمالی بد چیز است تا تواند دیر بخورد و نه بد بلکه همیشه خود را یکایک شغول دارد در آن فایده است
 یکیک بنیکه تمام جوارح و قلب در همان کار مصروف بمانند و خطر بد در تنگ می آید و بعد فراغت به کار انضیال میشود از آن فایده است که هرگاه
 کار درستی جوارح و مصالح ذاتی خود کرده آسایش یافت در انحال یکس از نفس و شیطان کاسه میماند زیاد در خطرات در تنهای و بیکاری پیدا میشود
میفرمودند که راضی برضامان خوب است و همین خیال رضاست و رضایش جمله امور را کافیت اصل نیست که سه دریا بحد خوشی در
 پوختن پیدا کرد کاین کشاکش با دوست **میفرمودند** که یکبار در خواب شخصی از من این سوالات کرد اول اینکه با چیست دوم عافیت چیست
 سوم عارف کرا میگوید چهارم اخلاص چیست گفت که بلا در اخلاص غفلت است از طرف بیانی و عافیت عجلت است از سکون دل با حق و عارف
 کسی که دل و پاریش تیره نسازد و هر چیز از وی روشن گردد و اخلاص عبارتست از نیکوکاری را کرده خود و بند و نفهمد باز بگوید گفت که
 بزرگ خوب گفته که بد رطل شک کردن است در امر مفرد و در زمان بر قسم اندیکه امر دوم طلبا سوم فقر هرگاه که امر تباها میشود معاش و عافیت
 رعایا تباها میگردد و هرگاه عافیت تباها میشود طاعت و روش شریعت تباها میگردد و هرگاه که فقر تباها میشود عادات خلایق خراب میگردد و تباهای امر
 از ظلم میشود و تباهای علما از طمع و تباهای فقر از **میفرمودند** آزادی آنست که مفید عمل نگردد که انقباض انبساط هر دو حالت فانی و
 آنی میشوند تقید به ایشان چه ضرر **میفرمودند** که میان کثرت و وحدت همان نسبت است که در وقوع چند امور دلخون در یکجا میشود که
 امور متعدد میباشند هرگز یکیشود پس وحدت بجمال خود است و کثرت بر حال خود از کثرت وحدت باین طور شد فائز وحدت کثرت
 باین طور پس آن سرست توحید است که از هر دو بیرونست دو وحدت را وحدت و کثرت را کثرت دانستن تفرقه مراتب است پس معلوم شد که

که سعی باید کرد تا حق العبادت نشود و تا او اندر داد اگر کون میملت کند و اختصار حق کند که وقت بیفتد تا بعد از آن وقت مستحق از تعریف و توصیف بود شرح اوصاف کمالش امری و شوا و غلبه شکر و تا در کار است هر چه نوشته شد بمقتدار ساسی فهم و ادراک خود است نه موافق دلایل و در مرتب آن کثیر المناقب هر کلمه است خوب میدانند اختصار چون که ظهور آن ذات جامع الکمال است ابراهیم و در آن گفته اند موافق آن سه در واقع شده کیفیت دو اول و او سبط با نواز عالم دید و دو ششم چون آن در اخیر و رسید اکثر اوقات این شعر بر زبان فیض نر جان میگذاشت سه تن که صرف رضا جوئی در آنها با شتم یا فرستم یا در کین پس هر چه در با شتم یا میفرمودند که کمال بود چه هم آیند در وقت مملت سخریدن هم نمی یابم معلوم نیست که مردمان مراجعی فتنه و چنانچه می آیند بعضی اوقات از حاضرین با اختصار مناجات و شش طبعی لطافت میفرمایند میفرمودند که نگاهی جانی به جسد کاین بود لایله بعد میفرمودند لا حول الا بالله چه گفتن میفرمودند چه گفتن شما این خود را در دیگر تفصیل من بود و ام دو اجماع با این همه سرج و کسل طریقت اکثر اوقات لایق میانه و آنرا بر حرج اوقات و عمر احتیاط محمول کرده میفرمودند که این منی من جافیات حق اند که حسب استدلال میرسد و چون که ندان ما اکثر افتاده اند بدینچه در غذا مضغ کم میشود و از دست میهم کامل میگرد و در این چنین حالت کسل غیره اکثر بوجه فتور و معده پیدا میشود که کسل در باره علاج میگفت بجز این میفرمودند که این امور بسبب سن احتیاط چندان علاج پذیر نیستند اینها شدنی اند ضرورت است که با اینقدر کسل طبیعت علاج هم کرده شود در راه رمضان المبارک سه نیکم هر دو سه جد و است و سه جری بتایید و در ماه وقت شب دفعه در در فوج حاضر گردید و نهایت اشتداد پذیرفت حکیم عبد الحفیظ صاحب کاگوری علاج نمودند که در سبب پیش زلفت بالانجام تریب صبح و کیفیت شدت گونه خفت پیدا کرد چنانکه خواب رفت بعد بیداری اگر چه ضعف بسیار معلوم میشد لیکن کیفیت در بسیار کم گردید و راه سه هسته دفع گردید تسکین اکثر وقت مزاج برسی میفرمودند که تا حال طبیعت خوب جاق نیست و طعام نیز بخوبی میضم نمیگردد و سبب همین معلوم نبود که در این شکسته اند طعام چنانکه باید مضغ نمی یابد حکیم صاحب نسخه جوارش تجویز کرد نازم نفع معتد به حاصل گشت تا آنکه از سبب و میفرمود ماه شود الی آخر ستم مذکور سلسله علالت مستقر گردید و اولاً تب لرزه آمد و بد مزگی ذائقه عدم رغبت طعام و غیره هم لایق شد سه چهار روز استعمال دهنده شربت شد مگر نفع نداد مجبوراً حکیم صاحب سلامت تجویز کرد نازان خارج مواد صفراوی شد و تب هم مفارقت کرد و خیال آنکه کمال حال صحت است و بجز ضعف امری دیگر باقی نماند و از گونی بخت خوبی قسمت راجع علالت که بوی یک هفته از مسلمات باز تب شدید آمد و چنان کرب شد که گویا مصداق النکس شدن الموضع صادق شد این بار صرف تب بود و علاجت سه چهار روز کرده شد مگر بسبب عدم ظهور نفع رجوع حکیم عبد الباقی صاحب لایله حضرت ایشان که پیشتر یکبار معالج هم مانده بودند و دهنده شد و شان نیز بعد از انفکاک سه چهار روز و عدم حصول نفع تجویز کرد که از خارج موافق سلسله مسلمات سابق تجویز نگردیده ازین بجه تب مفارقت نمیکند درین اثناء ماه دیگر آغاز گردید و حکیم عبد الباقی صاحب که از مزاجین راجحین و خادین مخلصین بودند از ضلع بستی خبر علالت شنیده حاضر گشتند و بعد معاینه بعضی معاینه نمودند و نشان نیز در اکثر امور از آن حکیم صاحب مسموق الذکر اتفاق نموده تجویز کردند که مسلمات شربت در دهنده شود حضرت ایشان فرمودند که غیر هر چه مناسب شود بکنید اعتبار است لیکن تا عیال منی اگر توقف کنید بهتر باشد که درین مدت نفع مایه هم بخوبی خواهد گردید و انعیس هم فراغت خواهد شد یوم عید انعیس و اقمه عجیب پیش آمد که وقت معجب بمحلول افتاد حکیم صاحبان برای معاینه بعضی حاضر شدند حضرت ایشان چنانچه پائنی تشریف فرمودند و از حقایق و معارف چیزی میفرمودند و در کمال حکیم صاحب خواستند که بعضی معاینه کنند حضرت ایشان اولاً در دست اسفند دادند بعد دست چپ و شان به معاینه بعضی دست چپ میفرمودند و گذشتند بعد از آنکه توفیق

حضرت ایشان تبسم شده فرمودند که خیر اکنون باز به منی که بخواهید بفرستید ضعیف است بدینجه اکثر اوقات حرکتش در کف و دیگر حکیم صاحب
مرض بود که من اینوقت سخت بر ایشان گشتم که اینچه جاست و چرا حرکت نبض محسوس نمیشود باز او شان نبض میدند و متحرک یافتند گویند مصلحت شده
منجمله گفته که من تا حال نبض کسی را چنین اختیاری نیافتم اینرا بجز ادارات ولایت و کرامت آنحضرت چه انکارم روز دومی مسلسل
شد و در آن اخراج ماده صفراوی گردید و طبیعت هم قدری چاق گردید چنانکه خود فرمودند که ضعف اگرچه به نسبت روزهاست گذشته زاید گشته
مگر طبیعت چاق است بتایید سبز هم باز مسلسل شد آنروز هم طبیعت تنگفته ماند قفسه خلج شد مگر بعد اجابت دفع گردید حکیم صاحب گفته که این
کیفیت بوجه بیان ماده صفراوی محسوس شد در مسلسل بنده نداشتش نیز کوه خواهد شد مگر بسبب یادی ضعف در مسلسل و قفسه یکروز داده شد
بتایید شازده هم مسلسل سومی شد آنروز هم مزاج ایشان ماند مگر بوجه زیادتی اجابت ضعف زایل گردید حکیم صاحب گفته که بواحدید حال ضعیف
مسئل چارم نیز معلوم میشود لیکن بجز ضعف تا مل است انسب نیست که یکسبیل دیگر نیز گرفته شود تبسم شده فرمودند که خیر چه ناله غمناک بکن
بجید هم مسلسل چارمی داده شد آنروز با وجودیکه اجابت کم شد مگر شکایت ضعف زیاده فرمودند و دیگران را نیز از نشست و برخاست ضعیف
را به محسوس میکردید درین اثنا وقت نماز ظهر آمد بحقیق فرمودند که دیدید و از نماز فراغت کنید بعد ادا ای نماز و او پس آمده دیدیم که حضرت ایشان
برای قضای حاجت رفته اند برگشته بکمان دیگر آمده بتدریس پرداختم هنوز نوبت ختم یک سبق نیاورده بود که دین محمد خادم حاصل آمد گفت
که حضرت ایشان شمارا یاد میدارند پرسیدم که خیر است گفت که کیفیت مزاج بدستور است اما بعد و ایسی از نسبت الحلا اگر چه بسیار لاحق
شده و ضعف نیز از آن گذشته چنانکه تا چارمی بمشکل رسیدند با تسلیع اینحال مضطرب شده بتیابانه حاضر گشته مزاج پرسی نمودم گریه ضبط کرده
فرمودند که الحمد لله خیریت است شمارا باینجه طلبیدم که هر چه گویم از این بنویس و اول آنکه اوصیکم بملازمة التقوی فی السدا و الخوی دوم آنکه
آنچه مارا اجازت و خلافت سلاسل عالیه قادریه و قلندریه و شیطیه و سهروردیه و فردوسی و طیفوریه و داریه و نقشبندیه بانواعها و آنها همه
بیکار و بیافزار از حضرت مرشدین رحمهم الله تعالی رسیده اجازت و خلافت آنهمه شما میدهم و پنج نعمت که از این بسیار محنت و مشقت حاصل
گشته شما مفت میدهم و ملین و اباس خرقه و مبعیت گرفتن در هر یک ازین سلاسل مذکوره نیز اجازت میدهم نسبت قلندریه راحتی الامکان
مخفی باید داشت و سرپرست هر دو برادران خود که هنوز صغیر السانند باید مانند تعلیم علوم شریعت و طریقت معاد کار و اشغال و اوراد معموله
خاندانی باوشان بخونی نموده و عقد کرده خرقه خلافت نیز باید پوشانید و آن هر دو را نیز اجازت و خلافت میدهم و با هم شفقت و محبت
و اتفاق بسویاد کرد و سوم آنکه بخت جنس در فواید شریفه مقرر کرده ام همان باید داشت و در هر کی و زیاتی و قضا خواهد شد و
علاوه ازین در امور دیگر نیز هر آنچه طریقه نماده ام بهای طور باید داشت و فاتحه شریفه حضرت جد امجد قطب الافراد شیخ اکبر مولانا شاهی
قلندرس که قتل ازین بسیار مخفی و غیر مشهور بود از ذات خود شهرت و ترقی داده ام و این نیز موافق من باید کرد بلکه چندان که در
افزونی و شهرت وی جد خواهد کرد باعث مست و خوشنودی من خواهد گردید و اگر فاتحه دیگر علاوه این فواید موجوده واقع شود در بار
وکی اعتبار است اگر کنیم بهتر و کنیم بهتر من بهر صورت از شما خوش هستم و خواهم ماند و طبع فاتحه از خلق ندایم نیاز و عشق من در پس من فاتحه
خارجی نیست و قصد با تسلیع چنین کلمات کیفتیکه بدلم طاری شده چه نویسم که عالم در نظریه و تار و اشکال بدینجی از هر طرف پدیدار نظریاتی
بدل میگردد که خدایا اینچه میشنوم و ایشان چه میفرمایند و چه شنیدی است و بخت ناسازگار چه چای چنین ناسازگاری مگر به حکیم صاحبان

نیز حاضر بود و بسم الله این ارشادات الفاظی و طایفه عرض کرده و بتاول اینها انار که اکثر براس تفریح قلب میزند التماس نمودند
 ارشاد شد که هر چه شود و هر چه گفتنی بود بگفتم و چنده انهای انار تناول فرمودند از آن قسم سکون تفریح شد و در ضعف کمی نگردید و راه
 اینکه در سویی از مهمل جابین باز تب شد به آمد و تا یک روز و نصف شب سخت تکلیف و کربند چنانکه حاضران چهار اهل را از معانته آن
 و سخت و اضطراب سخت گویا بتابع طول علات و ضعف طبیعت معتدین با اخلاص و مسترشدین با اختصاص مثل نشی محمد و بلج الدین صاحب
 و نشی تاج الدین صاحب ز سلطان پور و لکیم پور و شیخ سیل الدین صاحب ز شاه آباد و دیگر حضرات برای عیادت حاضر شدند باین حضرات
 نیز بعد بیان حال مزاج فرمودند که چون که و عیت امر مشروعت و هم معمول خاص حضرت مرشد مرشد شاه محمد کاظم قلندر قدس سره العزیز که هرگز
 اجازت و خلافت طریقه خود عطا میفرمودند صرف بر اجازت زبانی اکفای نمودند و اجازت نامرعی مثال نوشته اند بیک در مجالس مقده
 اظهار میکردند که من فلان اجازت و خلافت طریقه خود داده ام و این معمول آنحضرت را مرشدی حضرت شاه تراب علی قلندر قدس سره در کتاب
 اسناد ایشان نیز نوشته اند من نیز بمثل دردم بنابرین ما هم از معتدین مخصوصین خود که برای عیادت می آیند اظهار این امر می دانم که
 بسکون خود را اجازت و خلافت داده و باز و ازین بر ارشاد و هدایت و حرمت طایمان حوج ساخته ام و در اباید که بطوریکه از اقایان و حرمت یافته
 بهمانطور و برادران خود و خود را نیز تعلیم تربیت علوم ظاهری و باطنی تا آنکه هر روز نیز میخوانند و ازین انبیا فی موفی حقیقی حق است عز و
 چنانکه کسی که بطریقه خاندانی خواهند داشت خوش کامیاب خواهند ماند و میداست که چنانکه حق تعالی را بجز خود محتاج دیگری نگردد و اینها را
 نیز ترویج کسی نخواهد کرد و نشی صاحبان برین ارشادات اشکال بران شدند و عرض کردند که با حضور ما همه را تنها خواهند گذاشت فرمودند که باین
 نیز شویید محبت نخواهم یافت لیکن چنانکه این امور را بعد موجودگی شما گفته بودم خدا مناسبتی است که داده آن بر شما چه کرده و هم بعد هر کس که از
 معتدین و مریدین تعبیه می آید از ایشان هم میفرمودند درین اثنا ثواب صاحب شاه آبار نیز میفرمود حکیم محمد علی صاحب شاه آبادی و نشی
 شکر احمد صاحب معه مولوی حکیم محمد علی صاحب ندوی که در کتاب نواب فیاض علیخان رئیس پنا سونعل بلند شهر لازم بود و برای عیادت
 حاضر آمدند و شریک تبار داری و طمانی گردیدند و از گوشتی تقدیر و کم نصیبی را چه توان کرد که با وجود تقیر و تبدل نعمات هیچگونه نکی در عرض نشد
 بلکه هر روز تکلیف تو افزون میگشت روزی وقت صبح اهل حاضر خدمت بودند بعد معاينه بعضی حکیم محمد علی صاحب مستفاد حالات حضرت الشیخ
 و تحصیل علم نشان نمودند حکیم صاحب عرض کردند که خاکسار از او در حضرت معنی آبی بخش صاحب خاتم شفیق شریف است از دستبندی که در
 علی و علی حضرت تناسل حاضری بنما فروداشتم و بگویند تبارک الحال کوی نشی شکر احمد صاحب حضرت را هم شسته مرا تا این دربار و دربار میرزا
 حضرت ایشان سرور گشته باشند و ارشاد فرمودند که این عنایت بیغایت و حسن ظن برای است که چنین میفرمایند و نه من خود هر چه مستحق نیستم
 میدانم را نیز خصوصیت از خاندان جناب حاصل است باین ملوک که در آنجا اختتام نشی شریف پذیرایی خواهند نمود از حضرت معنی در این
 نیز مستفیض گشتم و نسبت لایس با و نشان دارم و باینکه روایت نیز از اهل خاندان چنین امور شایان حال من بوده لیکن چه که جناب بعضی از اهل
 و محبت خود آمدند با متغای خصوصیت خاصه با معذرت شدم امیا که برای و دعای خیر کنند درین اشنا ماه و بجز ختم گشته ماه جماد الحرام که
 گردید که در مقام بجز زیادتى منصرف روز و او به پنج دهم ماه مگوریم و شکر شکایت چه پیر و حرقه ابول پیدا شده و از دست جناب تکلیف شد به شد
 که معذرتهم تدبیر که برای دفعیه کیده می شد باعث تکلیف و بلا میشد آخر بعضی از ایشان سکون خدمت عرض که هر روز کیفیت جدید و تکلیف
 نوی افزود و تعطیل محرم جناب نشی و بلج الدین صاحب با نیز برای عیادت حاضر آمدند و در آنجا به وجه شت ضعف اکثر سکوت عاری

میانه و بجز عن الاستفسار از خود نمیفرمودند وقت رخصت نمیشی صاحب زناخت تردود انتشار عرض کردند که حضور این چه حال است اما
 سخت مضطرب بریشان هستیم الحال حضور صحت اختیار فرمایند عاقبت معانی این تکالیف شافیه بخود می یابیم فی الفور چشم حق بین شاه او را
 نمودند که متفکر مشوید زود تر صحت می یابیم درین روزها عنایت و کرم حضرت ج. ا. ع. طلب المازاد شیخ اکبر مولانا شاه حیدر علی قلندر قدس سره
 بر من بیش از پیش است و از آن در تعلی شهودی چنان مستترم که از خود خبر ندارم نمیشی صاحب با سماع این ارشاد چشم پر آب کرده رخصت گردیدند
 و درین روزها هر پنج تکالیف شافیه کرب ضعف که واقع شده چه نوشته شود نه تکلیف جانکسل و روح فرسای و گویا مصداق این شعر صادق
 آنکه اردو کردن مرضهای فرود و روحن یادام خستگی می نمود و بدرجه مجبوری عزم تبديل ملان کرده شد درای اکثر اصحاب بیجا
 علاج حکیم عبدالعزیز که صحنی منعطف گردید و الا حضرت ایشان اجازت تبديل علاج ندادند بجز اسلار و اسلار و انتشار اخبار ارشاد
 نمودند که خیر اگر مرضی همه در نیست چه مضایقه چنانچه از شاهزاده بهمانه ذکر عیان حکیم صاحب مدوح آغاز گردید تا دو روز از استعمال نسخه بجزوه شات
 قدس سکون گردید و حکیم صاحب نیز توجه خاص مینمودند بنگریم قسمتی و درمان نصیبی را چه علاج که نیچه جمله تدابیر برعکس میشد بنایک بستم
 ماه مذکور در جمعه از صبح فطامه بنی تغیر شد برادر عزیز مولوی اتقی حیدر رطبه قدر تعالی آنوقت حاضر خدمت بودند و دیگر خادم هم موجود بودند از
 او شان دریافت فرمودند که امروز کدام تاج است او شان عرض کردند که بستم بگری عفت نه امروز روز دهم است برادر عزیز گفتند که روز دهم
 دیروز بود امروز بستم است و چنین استفسار انتشار و انظار انداختند افزون گردید که چرا استفسار تاج نمودند در این خیال غلطان و بچان بودم
 که در نقاشی الطاف حسین صاحب مدد فرمودند بر من نمودند ساحتی نگذاشته بود که جناب چه محترم مولوی احمده علی صاحب قبله تشریف آوردند
 و فرزان چری نموده فرمودند که من این وقت برای عیادت حسب حکم حضرت استاد و الامت ملت مقتدای جهان مولانا شاه علی قلندر
 قدس سره العزیز انام یعنی ابو الفاضل پور و خاص مشغول بودم که قریب غفتم بیاوردیدم که حضرت استاد و الامت ملت نزد من تشریف یافت
 آورده ارشاد کردند که امروز روز جمعه است رفته عیادت میان انور (یا نا فطه علی الخ) بکنید اگر چه بهمان وقت خود خواهدید رفت حضرت
 ایشان با سماع این اقتضای چشم پر آب شده فرمودند که بجزه نوازی و نوازش آنجناب یا تا کجا شکر سازم هر چه هست توجه و کرم آنحضرت
 است حال من هر چه هست ظاهر است الحال را تعلق از جانب و دل خود بسیار است که نوع و نا تجربه کارانرا از ذیت و تکلیف ایشان چنانکه
 متاثر میشوم از اذیت خود نمی شوم زیاد به چگونگی حواله بخدا میکنم بعد سخنان دیگر ازین قبیل فرمودند که اگر آنها بوجه خشکی زبان کمتر بفهم آمدند مولوی صاحب
 موصوف زان بعد تشریف بردند درین اثناء مولوی محمد با ششم صاحب تلمیذ خاص حاضر شده مزاج چری نمودند و دیگر کسان نیز مگر بجز دو یک
 سخن هیچ نفرمودند و چون که با نوز حکیم عبدالعزیز صاحب و عدله حاضری کرده بودند اندک و یکبار ارشاد فرمودند که کسی برای طلب حکیم صاحب
 فرستاده شد یا نه حکیم عبدالرحیم خان صاحب عرض کردند که قاضی انتظام علیها نصاحب علی الصلاح رفته اند غالباً بعد ناز به حکیم صاحب
 بیایند وقت کیو اخت ضرورت است یا شد در آن قدری بول غلیظ دفع شد و در کیفیت ضعف زیادتی گردید آنوقت چند بار فرمودند
 که از من از جمعه فراغت باید که تو عیال ارشاد کردم بی ناز از فقیر حقیر فرمودند که این وقت در قلب فادگی بسیار معلوم میشود اگر چه بهانه
 خورده شود شاید سکون شود که امروز غذا هم بوجه عدم رغبت نخورده ام از حکیم عبدالرحیم خان صاحب پرسیده بیارند اگر موجود شود ورنه زود
 بیاورند که ایند چنانچه حکیم صاحب بجز حکیم صاحب بجز جوze مرغ آمیز پیش کرده شده و یک جبره نوش کرده اسرار نمودند و فرمودند که غم
 خورد و فوراً کیفیت نفس بیاورید درین اثناء حکیم عبدالعزیز صاحب را مکتوب آمده بنفش ملاحت کردند که گریه فتنه بالآخر تا مفصل دست دیده گذشتند

در آن حالت کرب و تکلیف چنانکه گفت مزاج از بیم شد تا آنوقت خود حضرت ایشان بکجه صاحب بیان فرمودند حکیم صاحب خبر مردم و از این
 سید ساده و زعفران تجویز نمودند در این اثنا وقت عصر میاید برای نماز مسجد رفتیم بعد از آنکه دیدیم که یکایک بکجه میروند و در حرکت
 اعضا نیز غایت کی لایحی میمانند این حال فقیر حقیر را بر آرزوئی بخت و حرمان نصیبی خود دل بردارم چرا که کتب ضبط یافته و این شده قد
 چند فتنه بود که دین محمد خاتم خاص گفت که باین حضرت یادی کنند حاضر شده و دیرم که آن شاه با از اوچ لا مکانی شمس و بر سر خدا وانی اکتفا
 و الموحدين افضل المحققين و الکاملين شمس العارفين و الله على الارضين علم الشريعت و الطريقت و اليقين خليفة الله على العالمين
 مقتضای مملای امشندی رفاقت ریش اعلی به پسندید و خطایر قدس را بر بالاس انس برگزید یعنی بر وجه مبارک از تعین عافیتی به تعین مملای
 در آن ماه از جنب خود قانع گردید و نور المبقام الله المتقين فی مقعد امین فی جنات و میمون بطریق من سندن استبقت متعابین برانید الله
 و ان الله و اجعون و انفس صدها را نفوس که قتل افت در رحمت خداوندی و بر فضل و موهبت مرشدی که فی الحقیقت نمود رحمت
 ایزدی بگویند سرعت از رزق ما برخاست و مرا بچاک حسرت و حرمان و تنهایی و هیمنان بشناسد اگاه بر سوز فراق بریان اصاب بر کم نصیبی
 خود تا لان بکجه عالم تیره و تال و عالمیان سینه فکاکه در خود نماند و هر که مانده بخیر از خود گذشته و دایه بر او بای نصیبی ما

آه اے پشت و پناه هر بنییل	مرتب او غوث ابناء السبیل
اے غم از راق ما بر خاطرت	ای چو رزق عالم احسان و برت
اے نصیبان راعشید و الدین	در حسراج و خرج و در ایقاع دین
اے چو بسمه از بهر نزد یکلان گمر	داده تحفه سوسه دو ران مطر
پشت ما گرم از تو بود اے آفتاب	رونی هر قصر و گنج هر حصار
اے در ابرویت ندیده کس گرم	اے چو میکائیل زاد و رزق ده
اے دلت پیوسته بادریای غیب	اے بقا مکرمت عنقاای غیب
یاد نادر دی که از عالم چه رفت	سقف قصر بهشت هر گز نه کفیت
اے من و صد همچو من در ماه سال	مرا ترا چون نسل تو گشته عیال
نفتد ما و جنی ما و رخت ما	نام ما و خنده ما و بخت ما
این همه از حق بد تو و اسطر	در میان ما و حق تو را بطر
تو نه مردی ناز و بخت ما بمرد	عیشش ما و رزق مستوفی بمرد
دارشی نا بوده یک خوسه ترا	اے فلک سجده کنان کوسه ترا
خلق را از گرگ غم لطف شبان	چون کلیم الله شبان مهران

بالکوا این اتمه قیامت نیز و ساخو حسرت انگیز هر یک بناله و شیون ره داشت و بر فوخت چنین نعمت عظمی و دولت کبری بجز آه و بکا
 جاره نمی انکاشت الحق که چنین ذات معانی موصوف بصفت متعالی از نظر مانگنده فلک دوار اگر صد در کند چنین ذات عالی بوجود آید

از ایالت است - هفت سال تقریباً بمشورای حضرت پیر مرشد خود یعنی حضرت غوث ملت مرشد شاه تراب علی قلندر قدس سره
 الاطهر پانزده سال تقریباً بمشورای حضرت پیر مرشدین علیقلین حضرت مولانا شاه جید علی قلندر و حضرت مولانا شاه تقی علی قلندر در اندک مسافت
 الاطهر دلبست و چار سال تقریباً بمشورای حضرت والد ماجد خلیل مولانا شاه علی اکبر قلندر مرقده گذارده و ده سال تقریباً خدمت سجادگی خانقاه
 عالمیه کاشمیه به احسن بجا آورده مقبولیت ازلی و محبوبیت همیشگی خود را یکجا تمام مشاهده نمایند - بعد وصال که بعد از نماز عصر گردیده در شب
 تجوید نماز مبارک شد از فقیر حقیر گاهی درین باب هیچ لغوه نداشت و یکبار تذکره فرموده بودند که جسم بالائی خاک درگاه شریف حضرت پیر مرشد
 بر حق غوث ملت نیست بگرشایان غیبت که در پارس لبسته به خراب واقعه جانب مشرق درگاه شریف انداخته شود برین کاخ و هم برین خیال که هر
 آبادی در دین خانقاه عالمیه ازین ذات الهی صفات بحالت حیات بظهور پیوست با نظریه غالباً سموری در وقت این وادی مغربی زرع نیز از
 همین ذات ابراهیمی الصفات بوده و ذات خود هر قدر با تقریر یافت بزرگان مودعین از اسرار و مستحقین نیز از رای فقیر اتفاق نموده و مصلحت
 بود که در شب تجوید تکبیر و تکبیر بعد از آنکه با جمیع آب زمزم بود که با تمام حاصل آنکه سقایه ابا انور شرفا و تقیما بنده بر سر مقتدی خاص طلبیده بودند
 بهوم خلایق بسیار بود و چون بر سرین خانقاه شریف از آن بود مردم برگشته بودند در جماعت اولی نمازخانه و دیگر کثیره روحانی چنان بودند که گاهی
 دیده نشدند و بعد از آنکه از نظر آمدند خلدان که از کجا بودند و کجا رفته بعد از آنکه از هر آن سبب بعین و دیگر شریف بلکه تجوید انقود علوم و معارف
 از خزینة فیض فوهم و کاشف بود و کجا که پیر مرشد شریفی فحمت اشکها بر زبان دوزخ کنان و این شده مهیات سے

<p>ای زهر بر لب زین و آسمان بگر سیه چون بیالم نیست یکس که کاشف را حوض جبرئیل و قدسیان را بان و دارنق شده اندرین ماه درین آب گشت ارم نهان در حقیقت صد جهان بود بود یک کس چون ز دیده دور گشتی رفت دیده در بیت اشکها مایه چه جاس اشکها در حجب تو در چنین حالت چه جاس جوی دابر و بحر ما مایان و در بحر و حسی در بیا بان زار زار ای درینای درینای درینای دریغ</p>	<p>در میان خود نشسته عقل و جان بگر سیه در عوالم تو مکان و لامکان بگر سیه انبیا و اولیا را دیدگان بگر سیه تماشای و انما یم کا پنجشان بگر سیه دوش دیدم این جهان پر آینهان بگر سیه جان بی دیده بانه خون چکان بگر سیه هر نفس خود شایه گشته سر زمان بگر سیه شمع دیرگ و ذره هار از میان بگر سیه ماه و مهر و آسمان جمله جهان بگر سیه بر خیال چشم نهان چشم عیان بگر سیه</p>
---	--

عم اکرم جناب منشی محمد علی الدین صاحب گداز خلای خاص و عرفای صاحب نسبت و در از زمانه و بی کلام و ساطع پیر بود و در دین و
 بفقیر حقیر بیان نمودند که برو وصال آنحضرت بر دوره بودم در روز از کار متعلقه فارغ گشته برای سکون استراحت کردم که در آن وقت غافل گشتم و دیدم
 که بر شاه شریفیند حاضرند حضرت ایشان در کونستگاه مقابل من و من و منی بر جای یکجا بحالت طالت تشریف میدهند بجا دست
 نزع استراحت میفرمایند دین عظمای خاص چیزی از قسم شریفی نوشتند و فتا حضرت جسم غصری را گذاشته بکیم مشایخ بر فاستند و از چار
 برکت و دزدان بر زمین قدم نهاده بر دروازه کنده غری مکره رسیدند و اینجا از حضرت والد ماجد و شاه علی اکبر قلندر قدس سره ملاقات نمودند

مصافحه کرده و دو حضرات روان شدند و غور کردم هر دو حضرت نسبت به ملائکه شریفین و انیم جان محبت خستافتم و قدمی چند قدم به هم که
 صحرا نیست عظیم الشان در این مکان نیست مثل الان تکثیر لطف و اندران سر راه ایست که از آن حضرت ایشان بصورت نوجوانی حسین بی
 ریش و بروت لباس نفیس بزرگ گلانی که از غایت تابش نور نظر بر آن قائم نمیشد برآمد و بسته نهایت تیز گام روان شدند من هم از فرط
 شوق عقب حضرت شتافتم و در مبارک جانب من کرده بغایت محبت فرمودند که بروید و بدید بجات زدید و طلبین ارشاد نفیسم از کرا
 فرمودند که باز نفیسم لیکن فی الفور بر تلبس یک دالم فراق طاری گشت چون بیدار گشتم بخاطر آمد که حضرت این جهان فانی را گذاشته
 بعالم باقی رحلت نمودند بدل بریان و چشم گرمان سلطانیور آدم بر زد و گاه رسیده دو تا روبرو واقع وصال زو وطن یافتیم حسرتی در اندام
 نصیب قلب اندوگین شد چگونگی اگر چه واقعه ازین قبیل قبل ازین نیز دیده بودم لیکن افسوس صد افسوس که خود آنحضرت به صدق
 خود یار و داور و حجاب ست به بنید و چنان حجاب نداختند که راکهای ندانند و آن یکمین بزبان علالت چند روز قبل از وصال بر یک عیلت
 از سلطانیور روانه شدم و لکن بر مکان منشی شکو احو صاحب رسیده سواری تابش کردم چون که ناوقت گشته بود و دستیاب نشد مجبوراً قیام کردم
 بحالت بیداری از زیارت آنحضرت شرف گشتم دیدم که حضرت ایشان را در ایستاده فرمود و غائب گشتند آنوقت نفیسم که چه بود بعد
 وصال بخاطر آمد که این فعل شعر بر قرب زبان و فانی بود محتسبی که منشی شکو احو صاحب کارم بدان با شرف و اختصاص نشید انیایان خاص آنحضرت
 اندر میان میکنند که من زبانه علالت آنحضرت در راست پها سوس ضلع بلند شمر کار ممتاز الدولاب فیاض علیی صاحب منبر ریاست بود و در
 تحریرات و ملل حالات علالت معلوم میکردم و در سه تحریر مشراشته او علالت رسیده سر سیمه شده و رعیت گرفته و حکم مخمومی صاحب صعب ریاست
 همراه گرفته حاضر آستانه شدم از معاینه که نسبت من در یافت حالات از حکم صاحب غیره بسیار پریشان گشتم خیال فراق بر دل طاری شد
 من طلب بکنش عالی گشته بودم و حضرت با حاضرین دیگر مشغول نگذاشت و از این جهت که ببارتلا که فرزند و بگذاشتند و در وقت بیست و شش
 کردم که با لکایه در گشته ام نسبت بی که با آنحضرت میداد و او وسیله حیات میداد و من باقی نیست آنوقت در غاب ذوق وصال
 نماند خوف فراق بدل گشتم که این هم نهایت مرشدی است رع پرچار چه کند عین غایت باشد و بهیو حال در روز حاضر ماندم بعد از قدوس
 شده معه حکیم صاحب پها سو و پس شدم بعد سه چهار روز شب بعد طعام قصد استراحت کردم و فغاناً معلوم شد که شکم نفخ کرده نفس صود و چنان
 اشتد شد که بجز مضطرب گشتم بهین حال علم آمد که حضرت میفرمایند که من ازین در فانی انتقال میکنم به کیفیت نفس و نفخ شکم دفع گردد و صلی آن
 تبار برقی مع خطب محیی حکیم عبدالرحیم خان صاحب خیر انی اقبال و بعد از شش ساعت این خبر آمده و در پنج دالم لاجی و گریه ام طلدی گشت لیکن بخند که
 از حالت سابقه جوی خیال بود و از آن احتمال قوی پاکت خود داشتم خیال بعضی احباب نیز همین بود تا بر خود را ظهور آمد و سلسله احتیاط از کف
 به پها سور دان کرد و لیکن عجیب اتفاق که قبل و پس از پها سور بغرض تفریت رد سوی آستانه شریفه کرده بودم و تا پیشین کا کوری تنها با سخاات
 رسیدم اثری حاصل ازین واقعه بر خود نداشتم و تکیه قابل سلطین و پس بد کالج سوا کا کوری رسیدم و در گریه و تپا بیزار گشتم به آنحال حاضر آستانه
 شدم آندم اضطرار بکیه در آن شتم حکیم معلوم شد که از غایت عدم منزل شش خواهر گردیدم که صبحا نحو خوانی بر مرار فیاض الما و اسکو به چنان یافتیم
 که تا حال زنده ام و بشکر از عنایت و محبت مرشدی تر زبان نطق علاوه ازین حالات بسیار اندک با کمال گام و دفتر با یاد و چون که لطافت و نظافت و تر
 و نفاس در طینت عالی بر نبه ام بود پس بهیو او پیش بعد وصال چنین شد که روز هفتم از رحلت مرید با مراد و شخص رسیده الا عفا و محب العفا
 مقبول قلوب و لیا امیر با فوال و فکر فقیر مال سوده میر و ب محمد عبدلکرم خان بهادر و تعلق دار با سطر مگر طرح کرده شریفه و حرم انداخته ذبیح

جامع الاصول شرح مختصر الفقیر شهاب الدین احمد بن علی عسقلانی شرح البیہقی از کتبنا به مولوی عبدالحی فرنگی محلّی - مقدمه
ابن الصلاح قلمی - مجمع البحار للشیخ محمد طاهر فتنی - خیر جاری شرح صحیح بخاری شریف قلمی از کتبنا به مولوی فرید الدین خان صاحب
کاوردی مصنف ملا یعقوب بنانی - شمس اللغات شرح مشکوٰۃ شریف جلد اول و دوم از شیخ عبدالحی محدث دہلوی - تجلانا خود در اصول
حدیث از شاه عبدالعزیز محدث دہلوی یکمبی شرح مشکوٰۃ شریف عینی شرح بخاری شریف از شیخ بدیع الدین محمود عینی - درجاء مرقاة
مصور حاشیاء بودا و شریف شمس الدین زبیدی از شیخ ابوالحسن زبیدی شرح شمائل زما علی قاری مرقاة شرح مشکوٰۃ شریف ایضاً منہ
مختصر الطبیب الامیر سید شریف جرجانی -

علم فقہ و اصول در آلت از علامہ سید الدین حسینی - رد امتنا شرح در المختار از علامہ ابن عابد بن شامی فرائح الرحمت شرح
مسلم الکبیر از مولانا عبدالحی محمد بحر العلوم لکهنوی - فتاویٰ عزیزی از شاه جلد عزیزی محدث - شرح فقہ اکبر از ملا علی قاری -

علم سیر و اسما و الرجال و غیرہ مرآۃ المستقیم شرح سفر السعاده از شیخ عبدالحی محدث دہلوی سہارن البیوۃ الشیخ عبدالحی محدث دہلوی
سیر الیاض شرح شفاء قاضی عیاض از شیخ شہاب الدین خفاجی - مواہب لدینیہ قلمی از علامہ قطبانی رحمت اللہ علیہ حضرت شاہ
ولی اللہ محدث دہلوی - ازاتہ الخفا عن خلافتہ الخلفاء ایضاً منہ - قرۃ العینین فی تفضیل الشیخین ایضاً منہ - قصیدۃ الطیب النعم فی مدح
سید العرب العجم ایضاً منہ - روضۃ الاحباب زمر جمال الدین محدث - ہجرت الخلفاء از شیخ شرف الدین یحییٰ بن ابی کریک بن یحییٰ ہمدانی
امامیہ فی منیر الصحابہ از علامہ ابن حجر - مواہب عرق محمد ابن حجر - مفتاح النجا قلمی از کتبنا به مولوی ناصر حسین لکهنوی - تنزیل الابرار عمدۃ الابرار
فی الذب الی ابی طالب مؤلفہ جمال الدین احمد بن علی دود حسینی - خزائن البیوۃ - تنزیل لاسما و اللغات از امام علی الدین قاری
زاد المعاد فی سیرۃ خیر العباد از علامہ ابن قیم حنبلی - فصل الخطاب جوصل الاحباب از محمد بن محمود حاشی بخاری -

علم تصوف و اخلاق و غیرہ احیاء العلوم جلد اول للغزالی یقصد انقص شرح اسما و اللغات الحسنی للغزالی - المنقذ من الضلال
لغزالی - منہج العابدین للغزالی - مشکوٰۃ الافکار للغزالی - یکمیا اسما و اللغات للغزالی - الیواقیت و الجواہر اللامعہ شعرائی - ارشاد
الطیبت و المریدین لشعرائی شرح عین العلم ملا علی قاری شرح آداب الدینین ملا علی قاری شرح اسرار الخلوۃ از شیخ عبدالکریم حبلی
معارف للشیخ غماب الدین سہروردی قول المشن فی شرح فخر الحسن - رسالہ قشیرہ از ابو القاسم قشیری فتوحات کبیر جلد دوم از حضرت
شیخ محی الدین ابن عربی حجتہ اللہ الباقیہ از شاه ولی اللہ محدث دہلوی انتباہ فی سلاسل علیہ را شد ایضاً منہ قول الجلیل ایضاً منہ تصنیفات
الہیاء ایضاً منہ وصیت نامہ ایضاً منہ فیوض الحرمین ایضاً منہ جمعات ایضاً منہ حسن العقیدہ ایضاً منہ مرجع البحرین از حضرت شیخ عبدالحق
محدث دہلوی زاد المتقین ایضاً منہ رسالہ در آداب لباس ایضاً منہ فیصل المریدانی المراد ایضاً منہ تکمیل الایمان ایضاً منہ قرع
الاسماع ایضاً منہ لطایف الالہام تحفہ المبرہ از شیخ محمد الدین فیروز آبادی مستطرف المنہلی فی تصور الولی لیسوی القول الفصل
بارجاء الفرع الی الاصل للشیخ شرف الدین دہلوی مصلح الہدایت از محمود قاشانی - بشرح رباعیات زلا جلال الدین
دوانی و مع الباطل مقب بفضیل الحی از مولانا رفیع الدین دہلوی رسالہ سمیع از مولانا رفیع الدین دہلوی فرائح قلمی شرح مقدمہ
دیوان حضرت امیر کرامت و جہ مصنف حسین بن معین الدین مینوی جواسر السلوک زید شاہ عبداللطیف عرف شیخ محی الدین دہلوی
فقرت خواہ امر اکملات مولفہ شاہ خوب شد از آبادی لواح جامی اعتقاد نامہ جامی شرح گلشن از قلمی از شیخ محمد محیی لاجبی از نجفی

مناجح الساکین از شیخ محمد اکرم چشتی شرح رباعیات جای ستیج سنابل از میر عبدالواحد بلگرامی و آئند انوار از شیخ حسن علامه سجزی سیرالاولیا از سید مبارک علوی کرمانی سیف السلول از حضرت قاضی ثنائیه بانی پتی رساله سماع و وحدت وجود ایضاً رساله سماع از عیسی بن عبدالرحیم قیسری شرح ضمیمه لکم از شیخ داؤد قیسری مکتوبات حضرت شاه کلیم الله جان آبادی - مکتوبات حضرت مجدد الف ثانی سرسندی - مکتوبات حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوہی شرح مقاصد از ملا سعد الدین نقی ازانی - شرح عقاید عسکری از ملا جلال الدین دوانی نوامع الاشراق مشهور باخلاق جلالی از ملا جلال الدین دوانی - تمجید السلوک از مخدوم شیخ سعد خیر آبادی -

ملفوظات قنوج و غیره - مرآة الجنان امام یافعی - اخبار الاخبار شیخ عبدالحق محدث - جذبات قلوب لی دیا المصوب ایضاً زبدة الاسرار منتخب بجه الاسرار ایضاً منہ تحتات از ملا حسین واعظ - نفحات الانس از مولانا جامی - آفتاب العارفین از شاه ولی الله محدث دہلوی مآثرات منظری از شاه غلام علی دہلوی - معقولات منظری از مولوی نعیم الله بھراگچی اقتباس از انوار از شیخ محمد اکرم چشتی لطایف اشرفی از شیخ نظام حاجی غریب بھنی مرآة المیرین از شاه مراد علی جوہر سی فصول مسعودیہ از حضرت شاه مسعود علی نقی زاده آبادی اصول المقصود از حضرت غوث ملت کشف المتوار علی از حضرت غوث ملت

دیوان شہوایات - تنویر شریف حضرت مولانا ی رومی سبہ الاحرار مولانا جامی سلسلہ الازہب ایضاً منہ دیوان جامی دیوان ابن فارض دیوان مولانا مغربی دیوان خواجہ حافظ شیرازی دیوان فارسی حضرت غوث ملت قدس سرہ -

در زمان تطابق عبارات کتب عنایتی خاص در حق فقیر حقیر مہذول گردید اگرچہ در تحسین و تنقیص عبارات اکثر تأخیر نماید میگشت و دو دو سه روز و گاهی چار و پنج روز میگذشتند کہ عبارت مطلوبہ میرغنی آمد لیکن بطوریکہ عجز یا سلسل یا ہرب پیرامون خاطر فقیر حقیر نمی گردید بلکہ ہر قدر وقت کہ در دست یابی میشد ہما نقدر ثبات و قوت عزم زیاد از سابق رد میداد و ہما محال در حق گردانی عبارت مطلوبہ ہری آمد و اکثر چنین نیز شد کہ نسبت عباراتی بخاطر کم گشت کہ در فلان کتب خواہد بود چون کتابہ اکشادم عبارت مطلوبہ بین نظر یا فتم یکبار در تخص عبارت بودیم یک شبانہ روز صرف شد مگر نشانی معلوم نگردید روز دیگر بعد فراغ از درس باز بتلاش مصروف گشتم قدری طبیعت کمزور بود و محال بخیال گشت کہ از افہام معانی و مطالب کتاب بزرگ کہ در بشرہ مرقومہ یا لا حولہ و لا قوۃ الا باللہ خواہم کردہ ام مراد ہمین ست و انحال لایق مسرت و اہتہنک است نہ شایان تکرار ازین المام فرج انجام نہایت سرور و فرحت شد باز بتلاش عبارت مشغول شدم فوراً دستباف گردید با تجمہ ازین تحریر اظہار فضل و کمال خود ملحوظ نیست بلکہ بیان کیفیت توجہ خاص حضرات اولیاد اکامین و عرفای مقربین کہ متصرف فی الوجہ دانند و ناقص کامل کامل از ناقص و عالم را جاہل و جاہل را عالم سافقت ادنی تصرف از تصرفات شان بودہ است چرا کہ ہمین تعمیم و مقابلہ عبارات کتاب تطاب را عالمی و وسیع النظر قوی الحافظ جیہ الفکر شایان بود نہ محو منی قلیل العلم و متوش الحال کہ از علی بجز علی نشیندہ الحق سعادتی کہ از خدمت این

این کتاب مستطاب باین منهدا ناکار و وزی گردید تصدیق و جرح بر فوچ حضرت مقتدا ای جهان است بعد فرخ
از جمله امور متعلقه کتاب که در ماه ذیقعد سنه یک هزار و سه صد و سی و یک هجری حاصل گشت فرض وقت افتاد که بمطالع
تکمله شریفه و تبصره لطیفه نیز سعادت دارین اندوخته شود که آرایش و زیبایش روض انهر بغیر حوض کوثر صورت
نمهند در آنوقت یاد آید که حضرت خداوند نعمت قدس سره بروقت حصول کتاب مستطاب متحسرانه فرموده
بودند که افسوس تکلم که به بسیار محنت و مشقت تحریر نموده شامل کتاب مستطاب کرده بودم با کلیه تلف کرده شد و در
حجز سطور چند که بر صفحه کبریه کتاب مستطاب نوشته بودم باقی نگذاشته شد احوال بچندان فرصت و نه همت که
که باز نگارم نیز همین را انگاه دارید اگر حیات مستعار باقیست خواهیم نوشت فقیر حقیر نقلی از کتاب مستطاب و تکمله
شریفه که در مسودات مصنفات حضرت ایشان بود بلا حظه پیش کردیم و بلا حظه شسته چند فرمودند که این نسخه نقل است
و چون تکلم کتاب بی لفظ نوشته است بدین سبب خواندنش خالی از دقت نیست بهر کیف نگاهدارید ازین نسخه نیز مدد گرفته
خواهد شد باز نوییت ملاحظه نماید و آن گنجینه نفوذ معانی همچنان ملفوف بجز و دان ماند غرض که آن مسودات و نسخه
در آردم در آن علاوه غلطی الا و خط عیارت اینهم دقت خاص یافتیم که جمله بی لفظ نوشته بود با کلیه مثل مشوره
نقل راجع عقل ثابت و هیچ عبارته عربی و فارسی لفظ با نشر درست نبود و نیز حتی الامکان روزانه مطالعه میکردم
و حسب استعداد و فهم خود و هم از مآخذات نصیح عبارات می فرودم و اکثر اوقات با تقنای کیفیت دست و دقت فرصت
خود همت بست و بیگشت روزی که حسب معمول معاینه میکردم و یک دو صفحه را درست کرده بودم که بضرورت خاص چند
اوراق منتشره که در یک وقتی بنده بودند دیدن آغاز کردم اتفاقاً یک کتب حضرت خداوند نعمت قدس سره العزیز
موسوم به باسم سالی عالم نامی فاضل گرامی جناب مولوی محمد حبیب علی صاحب قبله بنظر آمد در آن تذکره فراغت از
تحریر تکمله شریفه و تبصره لطیفه و باز و به توفیق نوشته تحریر نموده بودند ناچار رضینا بقضای الله بیکم آئینه چه برمی آید غرض هر دو
توقف افتاد فقط این فقره لطیفه چنان بدل فقیر حقیر موز گشت که بپست عتی رفع گردیده همتی تازه بخشید باز ارشاد و حکم
دید که روزی که بزمان حیات سقیمه ترخاطب کرده فرموده بودند که اگر عمر من شایسته بود که بوسیله کتب اینک از مصنفات
گرد و دیر بغیر مقابله از مآخذات براسطیع نباید داد که احتیاط در همین است و اکثر رسائل چنین موجود اند که بعد تبصیر نویسم
نظر ثانی شان بنیاده است فقط بیاد آمدن نایره ذوق خدمت نصیح تکمله شریفه و یا لا اله الا الله خیال پیچیزی و پست و صلی
خود بر طرف کردم و توکلانه کمر همت بسته فاتحه بر روح پر فوچ خوانده

خواستم از روح پاک او مدد	خود و خاصه و عدله زان هم محمد
و عدله اهل کرم بکنج بود	و عدله اهل چون و سبک بود

تاگاه توجه مخصوص روح پر فوچ آن شهریار مملکت تفرید پاین طهر فخر گردید که روزی در دوران مطالعه کتاب بحجاب شفقت
و کمزرت انتساب عم محترم و طالع منعم جناب مولوی محمد با ششم صاحب تلمیذ رشید حضرت مرشد علی و مولای ملازم
سله آید ذات ایشان بپست و چهارم ماه ذی القعد روز شنبه سنه یک هزار و سه صد و سی و یک هجری و قریب مقام اناده بلغ بادشاه علی ۱۲

است و او چون که جناب موصوف بزبان تعریف این بحال تفسیر روزانه برای درس گرفتن علوم عربیه بحضور حضرت
ایشان حاضر میشدند تکراره مطالعه این تکرار لطیفه و مشکلا تیک در معانییه وی پیش آمدند که مردم جناب موصوف فرمودند
که یک مسوده قلمی تکرار شریفه نزد ما نیز موجود است حضرت خداوند نعمت قدس مقرر اکثر مسودات تصانیف خود از برادر
حاجب قبله مولوی محمد قاسم صاحب مخورصات می گنایند و بعد بیضه شدن مسوده را از غایت عطف و و کرم
با نشان محبت میفرمودند چنانچه اکثر مسودات نزد موجود اند انشاء الله تعالی که حاضری خواهم کرد بر جای متفرق در آن
البته بسیار اند و نشانت بعضی از آن نیز مندرس گشته می تواند که بعد غرض در آنها را به عبارات و موزونیت مفهوم گردد
فخر حقیر با سماع این خبر فرحت اثر سرمایه محبت و مسرت و افزاند و خست و دانست که توجیه و تصرف خاص حضرت ایشان بکمال
پیرایه خاص منطف گشت و با بیغوراضه طراپ انتشار دفع کرده جمعیت خاص محبت نموده شد المختصر روز دیگر آن مسوده
موعوده جناب عم موصوف تلاش نموده فرستادند آن دولت دلخواه را که هم دلخواه آمد و هم نگاه یا فته بر خود با لیدم
در اوقات فرصت مطالعه می نمودم بر چاه مختلف و کثیر بودند و نشانات بعضی از آن مندرس گشته و بعضی مضامین بمبش
عشق نیز نسبت بخود موجوده کتبخانه کم بودند و آن مسوده دوم را بتام مطالعه نموده بخام امور ضروری الوجود در آن فمیدم اول
مقابل عبارات هر دو نسخه دوم مقابل عبارات از مآخذات مجموع ترجمه عبارات عربیه چهارم اندراج اصطلاحات حضرت
صوفیه افیدر هم اندک تعالی که بکثرت درین صحیفه شریفه وارد گشته است تخم حل لغات عبارات کتاب مذکور که بیشتر عبارات عاریتر
دقیق است و خود از حضرت مصنف قدس سره چند بار در تذکره امور مختلفه شنیده بودم که میفرمودند که در زمان تالیف
کتاب به مشق تشریف لیسیم بغایت تازه بود و در تحریر و ترجمه عبارات و وقت نمیشد بی محکف می نگاشتم پس اولاً مقابل عبارات
هر دو نسخه کردم و مضامین بر چاه متفرق را نیز حسب فهم ناقص خود بر مقامات مناسب ثبت کردم ثانیه مقابل عبارات
از اصل مآخذات ساختم اساسی کتب مآخذات درج ذیل اند -

تفسیر و حدیث و سیر و غیره - تفسیر فتح العزیز از شاه عبدالعزیز محدث دهلوی اشعة اللمعات شرح مشکوٰۃ از
شیخ عبدالحق محدث دهلوی - مرقاۃ شرح مشکوٰۃ شریف از ملا علی قاری - دراج النبوة از شیخ عبدالحق محدث دهلوی
تصوف و اخلاق و عقاید - رساله قشیریه از حضرت ابوالقاسم قشیری - معین المعانی مصنف شیخ زین الدین بدرعبی
بحر المعانی از سیاح محمد بن جعفر کلمی - لمعات شیخ فرید الدین عرانی - زبدة الحقایق قلبی از خواجہ عبداللہ انصاری جلال
لرد شیهات ابن حجر مناظر اخصال خواص از حضرت شیخ محمد عبداللہ آبادی - فوارح از شیخ حسین بن معین الدین بیہک
جو اہل السلوک و تاج جامی عارف از شیخ شہاب الدین قسطلانی حکم از شیخ محی الدین ابن عربی تصوف المخصوص ترجمہ
فصوص لغات الرازی - نزہۃ الارواح از شیخ محمود چلبیتری - بہجات شاہ ولی اللہ محدث قیوم الحرمین ایضاً منہ
قول الجلیل ایضاً منہ مجمع السلوک از محمود شیخ سعد خیر آبادی اخلاق جلالی از جلال الدین دوانی - کلمات مؤلف از شاہ
خوب اندک آبادی - مناقب السالکین از شیخ محمد اکرم حسینی - سبع سائل از میر عبد الواحد بلگرامی - کشف المحجوب
از شیخ علی جویری شرح مقاصد از ملا سعد الدین نقشبندی شرح فتوح الغیب از شیخ عبدالحق محدث - جنبہ الغافلین

از فتیه ابو الیث سمرقندی - شرایط الاسایط از حضرت غوث ملت - مطالب رشیدی از حضرت غوث ملت -

ملفوظات - اخبار الاخیار از شیخ عبدالحی محدث دہلوی - لغات الانس از مولانا عبدالحی جامی - رشحات از ملا حسین واعظ کاشفی متناقب الحارثین از مولانا شمس الدین افلاکی - مقامات منہری از شاہ غلام علی دہلوی کشف

المقننات از حضرت غوث ملت رحم

مثنویات و دیوان - یوسف زلیخا جامی - سلسلہ الذهب لایعنا منہ مثنوی حضرت شیخ فرید الدین عطار - امر الشہود لایعنا منہ دیوان خواجہ حافظ شیرازی کلیات حضرت شمس تبریزی - دیوان عراقی - لغات الاسرار از حضرت مازن باندہ بزبان بہائیا دیوان حضرت غوث ملت فارسی وارد دو -

تألیفات ترجمہ عبارات عربیہ نوشتہ درج نمودم اگرچہ بہ نسبت صحیفہ شریفہ و فضل لادہر عبارات عربیہ درین ذخیرہ عجیبہ کم بودہ راجعاً دانند اما اصطلاحات صوفیہ بسیار صعوبات سد راہ شدہ و در کما و ترددات نیز کہ بجانبی فرصت التفات نمیدادند گریہ طور کہ بدست آمد آنہا نیز از کتب معتبرہ برآوردہ درج کردم و در اکثر مقامات معانی لغوی نیز با معانی اصطلاحی ضافہ کردم و در بعضی مواقع مفہوم اصطلاحی محض از فہم و استعداد خود نوشتہ ام تا کہ ناظرین را مشککہ پیش نیاید و نہ ضرورت جوع بکتابہ از فن لغت افتد - خامساً حلال لغات بمطالبت عبارات نیز بمقامیکہ مناسب علوم شدہ نوشتہ شد الحاصل ما بیش دو سال در خدمت تصحیح و تصانیف اجزای او ادا قیام صرف شدہ و اسفند عوارض و مواعیل کہ پیش آمدند چہ نویسہ ام اکنون ز ناظرین با انصاف دور از اعتساف التماس میکنم وقت مطالعہ این کتاب مستطاب رعایت چند امور بنمودند و ضروری بنظر اول اینکہ در اصل کتاب مستطاب یعنی مدون لادہر جا یکیک لفظ حضرت ایشان صاحب لکلمات و المقامات انجزید یا لفظ حضرت ایشان یا شد مراد از ان حضرت مولانا شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ ہستند کہ مقصود اصلی از تدوین این کتاب بیان حالات قبر کہ حضرت شان بودہ است و جا یکیک لفظ حضرت شیخ بزرگ آید مراد از ان حضرت عارف باشد شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ بودہ اند و در تکلیف شریفہ از حضرت غوث ملت یا حضرت پیر و مرشد برجی یا حضرت شیخ و مقتدا علی شیعہ حضرت مولانا شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ مراد اند و از لفظ حضرت قبلاً افراد مراد حضرت مولانا شاہ حیدر علی قلندر قدس سرہ اند و از لفظ حضرت خداوندگار مراد حضرت مصنف عالی منزلت مولانا شاہ تقی علی قلندر قدس سرہ اند و ہمہ اینکہ در تصحیح این صحیفہ عالیہ حتی الوسع جہد بالغ و سعی دافر بکار بریدہ ام یعنی کاپی و پروت را از اشخاص ذی استعداد و لا صبیح کنایندہ زان بعد خود دیدہ سحہ المقدور غلطی نگذاشتہ ام اما با این ہمسہ اگر غلط نظر آیند بذیل عفو و کرم بپوشند نسوہم ایکہ از کنارش جسد حالات اظہار علم و فضل لموظف حقیر حقیر نمودہ است بکہہ نگارش حال و احوال مگر با این ہمہ معترف قلت بضاعت خود ام چہ سارم اینکہ حالات مرقومہ این جزو مختصر ہانند کہ از حضرت جد محترم مولانا محمد امجد علی علوی کاظمی تلمیذ رشید حضرت مصنف شنیہم یا از عالم اجل فاضل بی مثل او سادہ مولانا

ایشان بخدمت حقیر مقدمہ بناتایخ ختم ہاراج الاخر روز یکشنبہ سیدہ کھاروسہ مدد مئی بنمایند و رگہای عالم جلودن شدہ بقدر کاکوری

محمد زید الدین خا نصاحب محدث کا کوروی یا قدوہ و دودمان اہبت و ایالت عمدہ خاندان ثروت و امارت جناب
مولوی محمد صد الدین خا نصاحب کا کوروی کہ این ہر دو حضرات علامہ و نسبت کم از حضار خاص و شرف اندامان
فضل فیض منزل بودہ و بحفظ خصائل و ثنائیل عالیہ میان مہسران خویش فوقیت تمام میداشتند بلکہ جناب مولی نصاحب
مؤخر الذکر متعدد بار خود از فقیر حقیر حالات بابرکت بیان نموده کہ اکثر از ان در تکرار شریف مرقوم اند و دو یک درین جزو
مختصر فقیر حقیر مندرج ساخته و در اثبات مکالمات باز اظہار نموده کہ این صحیفہ شریفہ روض الازہر را مدتی در مصالحہ
خود ہشتہ ام چنانچہ عبارت اکثر مقامات عموماً و از اید عبارت متعلقہ بمبحث وحدت الوجود و وحدت الشہود از او نشان
کر کشیدہ ام ازین وجہ بعد تصحیح و ترتیب صحیفہ شریفہ را بخدمت او نشان پیش کردہ متمسک شدم کہ این را بار دیگر نیز ملاحظہ
مایند تا ہر انچہ سقم یا نقص کہ باشد رفع گردد چنانچہ ملاحظہ نموده بر آن تقریظی افزہ ہم نوشتہ دادند بعدہ کاپی و پروف
او اہل کتاب ہم ملاحظہ کردہ بنایت پسند نمودند انیکہ ترجمہ آیات و احادیث کردہ غیر ضروری دانستہ حذف نمود
ہشتم انیکہ در ترجمہ عبارات عربیہ بیشتر لحاظ با جاوہر بودن ترجمہ داشتہ ام اگرچہ اسرار بتمش فرو گذشت شدہ باشد
معاف نمودہ زبان را از لظن بجا باز دارند متعقبات انیکہ حل بعضی اقوال حضرات بزرگان دین کہ بر حاشیہ غیرہ نوشتہ یا نیز از
نتیجہ فکر ناقص اند کہ با قصاص مقام مناسب ہن معلوم شدہ ہشتم انیکہ اگر مطالبہ این کتاب برکت انتساب فرستہ
و مسرتہ اند و نہ ہر گاہ دست دعا بر اسے حضرتین مولفین جلیلین قدس سرہا بردارند این فقیر حقیر انچہ فراموش نسا زندہ نگاہ
عالمان اثر نام دار و چنانکہ در فصل اول کتاب الدعوات شکوۃ المصابیح برداشت حضرت ابی الدرداء مرقوم است کہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ

علیہ وسلم دعوت المؤمن المسلم لاخيه بطريق الغيب سبحانه عند راسه ملك موكل كلما دعا لاخيه بخير قال الملك الموكل به امين وذلك
بمثل دعاك مسلم انیکہ در معانیہ صحیفہ ہذا جناب از ان نشان و تعلق بالصفات شوار خود سازند و بچشم قبول نگاہ در ادب عالمات فو حق زند
و استغفر اللہ مستعین ابی من حدیثہ بالانصاف فی رد عن جمیل الاوصاف اللہم انفعنی فی کل ما یصلی فی ذلک انما و اھل الی سائر الھدی و النفع و العون
والغنی جدا این محنت شبانہ روزی و مشقت و عرقری بکضور حضرت مرشدی و مولای شرف قبولیت یابد و فقیر حقیر را
اور بعد خلاصی از خودی و خود پرستی و خود داری و خود بینی شدہ و سیدہ فوزی مرا تہ علیہ حق پرستی و خودی و خود داری و خود بینی شدہ

روح تو پروردہ روحی خداک	اے تن تو پاک ترا جان پاک
شرط بوقبیل سپردن سناک	تا تو سناک کنی سلسلے جان پاک
شیع تراطل تو پر وانه بس	کنج ترا فقر تو ویرانه بس
قبیلہ نمایندہ ہر مقبلے	عقد کشا یندہ ہر سبیلے
بست توان قوت کار از تو یافت	پای طلب گداز از تو یافت

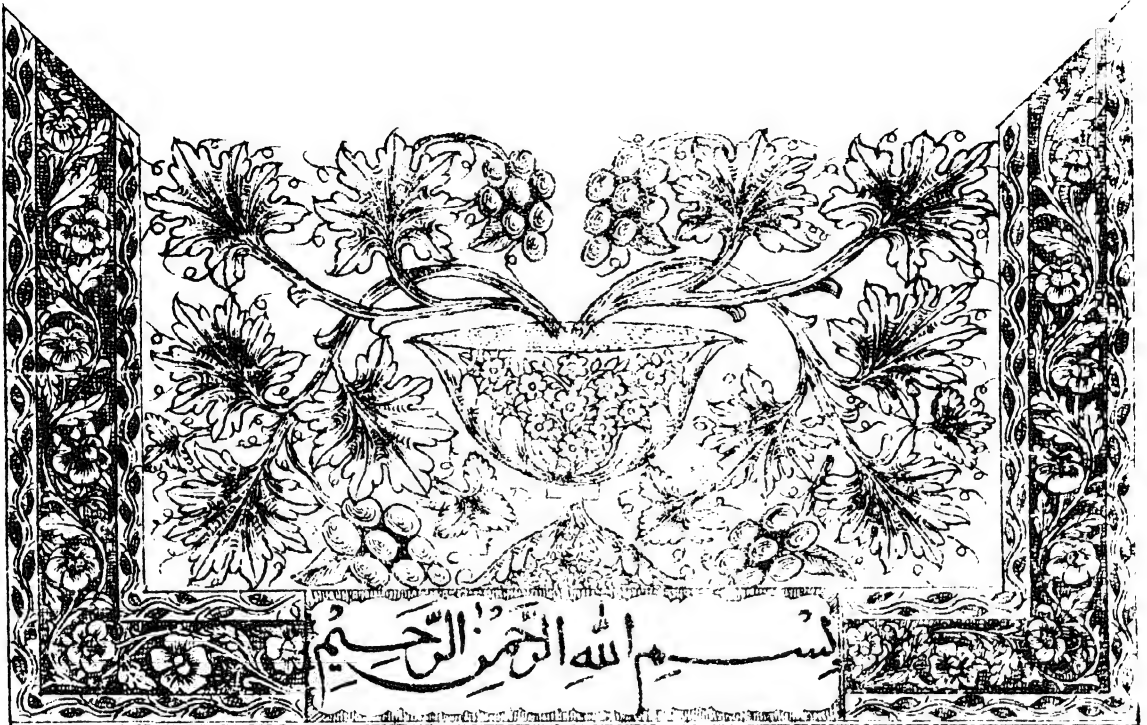
ایمان بوجہ تحریر مقدمہ ہذا تاریخ یازدہم ماہ محرم الحرام روز چارشنبہ سنہ یکزار و صد و سی و پنج ہجری نسبت افزائے علیہ السلام ایشان در دوران
تحریر مقدمہ ہذا تاریخ نہم ماہ ربیع الثانی سنہ یکزار و صد و سی و دو ہجری جادہ بیاض عدم گشتہ قہر کا کوری سے از نور سوزنی صلی اللہ علیہ وسلم
دعا سے مرد مسلمان بر اسے برادر خود دعا مانگناہ مقبول است و نزد سرور خدایا موکل پیدا شدہ گاہ کہ دست دعا بکنند بر برادر خود و بخیر و
این اسامی علیہ و علیہ السلام و شریفین علیہم السلام و انصاف را و باز در انیکہ ترین مقصد ہا بخدا یا نفع دہ را بچشم حق بردار
و حق دہی و حقہ تو بخیر

بکجه توئی کارگر راستین
 نیست درین کار که گیر و دار
 همه ارادت تو آریم و بس
 خیز و شب منتظران روز کن
 خلوت پرده اسرار شو
 از نفس بے وفا بے بخش
 تازه ترقی صبح بخا تا مرا
 خدمت آخر بوفای کشته
 کاخر لاف سگیت می زخم
 چون فتم از پاسبان دستگیر

دست همه دست ترا آستین
 بجز تو کسی کا یه از و بیج کار
 چشم عنایت ز تو داریم و بس
 خانه مارا طرب افروز کن
 ماهنه خفتم تو بیهوش شو
 ملک فریدون بکدای بے بخش
 خاک تو ام کاب حیاتی مرا
 همسری این رشته بجا کشته
 دبدبه بند گیت می زخم
 انت نصیری والیک المصیر

ولقد استراح القام من تسويد هذه المقتدات الشريفة والتبصرة اللطيفة فها سبعة
 عشر من شهر الرجب المرجب يوم السبت سنة الف وثلث مائة وثلث وثلثين من هجرة
 النبي الامين صلواة الله وسلامه عليه ما دامت السموات والارضين في كل ان وحين
 آمين آمين آمين

الحمد لله الذي جعل ضامراً لا صغياً من عبادة معادن العرفان ومخازن الأسرار وسائرهم
 مواطن الاحسان ومجالي الانوار واعطاهم ما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر على
 قلب احد سوى هؤلاء الاحرار فهم اجسام روحانيون وفي الارض سماويون ومع الخلق
 ربانيون سكوت نظر غيب حضار ملوك تحت الاطوار ونشهد ان لا اله في الشهود والوجود
 الا الله الواحد الصمد القهار ونشهد ان محمداً المصطفى واحمد المجتنب عبده ورسوله
 وجيب المختار صلى الله عليه وعلى آله الاتقياء الاطهار وصحابة الابرار الاخيار وعلى سائر
 وراثته الذين فازوا بالقدح الاول والسهم الاسنى من العلوم والمعارف والمولجيد والاول
 بالتبليغ التام ^{جميع وارث} في جميع الاطوار والخلق بالمنجات والتخلي عن الموقفات في هذه الدار
 والتأهب لدار القرار بادامة الاذكار والافكار وبعد فهذه لطائف اذكار وصوصدق
 اخبار من مآثر القطب الجميل والعارف الجليل لسان الحقائق اعجوبة - الخلائق حامل
 اسرار الشريعة والطريقة موضح دقائق السر والتحقيقه مجمع العلوم عقلاً ونقلاً وكشفاً ووحداً
 عصره علماً وعملاً وذوقاً واثماً لا نام عمدة الاعلام عين اعيان الشهود انسان عين الوجود
 شمس العارفين نور الراغبين صفوة اصحاب الصحو والتمكين المحقق العلامة والمدقق الفهامة
 ذوالاخلاق السنية والاصناف الرضوية والفضائل المرضية علم الهدى دافع الردى بحر الحقائق
 مبدع الدقائق مهبط الاسرار مطلع الانوار منظر الكرامات المحسنة والمعنوية والمشهود
 بالقطبية والغوثية حامى السنة البيضاء وماحى البدعة الظلماء شيفم الاسلام والمسلمين

مرشد الطلبة والسالكين وردت عليه الاحوال وحصلت له المراتب على الكمال فناق
 الاقران بعلو شأنه واعترف به اكابر اهل زمانه صنف التصانيف المفيدة البديعة في الشريعة
 والطريقة والحقيقة الصادرة من القريحة الباهرة الزكية ودون الدواوين اللطيفة المشتملة
 على اللطائف والعلوم الحقيقية والكلمات في السلوك والمحبة والمعارف والوصول واشتق وغير
 ذلك من اصطلاحات اهل الوجد والذوق شيخني ومرشدي وسيدى وسندي وذخيرة
 يوحى وخدي ومن عليه بعد الله ورسوله معتمد الشريفة الحسينية النسيب صاحب الفقه
 السنن والعطاء الوفي والمشرع البهي والكشف الجلي مولانا وقلبتنا **شاه تراب علي بن الشيخ الطولي** كبير
 والقطب الاعظم الاخر مظهر الصفات العلية ومجلى الكلمات العينية والحكمة لسان الحقيقة واستاذ
 الطريقة المتبوع التابع للشرعية محي الدين قدامة الانبياء المقربين لافضل الكمال المكمل المجل ذي القلب الانوار
 والسر الاحمر المعارف الباهرة والحقائق الزاهرة واللطائف الشريفة والهمم المنيقة من جميع الاطراف في عصره زمانه وموطنه
 رجال الاماثل في دهره وآوانه منبع فيض الولاية والكرامات وعظماء شمس الهداية ولا انوار
 خرق الله على يده العوائد وقلب له الاعيان واطهر العجائب وانطقه بفنون الحكم وكشف
 له الاسرار والغرائب ورزق له القبول التام وانتشر ذكره في بلاد الاسلام والعقد اجماع اهل
 الحق على فضله وسبقه مورد العنايةات الالهية والبشارات النبوية بالغ الامد الاقصى في
 ارشاد الطالبين وله اليد الطولى في تربية المريدين قبلة العلماء الراغبين وكعبة الاعرف
 الواصلين امام الموحدين وقرّة عيون المحققين وارت الانبياء والمرسلين مجمع الغرائب
 من العلوم مظهر سر الله المكتوم حجة من حجج الله في البلاد وآية من آيات الله في العباد
 قطب الارشاد غوث الاوتاد الملقب من الغيب بصاحب السر **شاه محمد كاظم**
 العلوي نسباً القلندر القادري طريقة ومشرّباً الكاكوري الكاهنوي محتداً ومدفناً في
 عنهما وارضاها وجعل جنة الفردوس مثواها ومقعد الصدق ماواها وحظيرة القدس
 سكناها وافاض على الطالبين فيوضها وفوقهما -

<p>ایکے نبوی ہم نباشد این طلسم خاکدان خاکبازینا درین پیغول غولان ممکن دست رازد از من این پیچ فسوگر کش ہم نجم مانی بعنم مانی چو دستک نشاط دیدہ کردیدن اندیشہ ہمہ نیش بہ بین</p>	<p>جاسے ہرگز نہ ہو و بجز صاحب بیان تو سنے در زیر زمین داری بیابان پاسے از بنہ گران چار زندان واربان شادمان باشی اگر باشی زانده شادان دل کہ از دانش بہ پرہیز و ہمہ نش بان</p>
--	--

سِل آفات است گیتی بچو مژده در گزر
برگه از دنیا چو سونک خاری آید ترا
آهوی قدسی چراگاه است بود باغ ارم
جو هر سیاه و مانگ جاش در آشکده
مرویدانی و جنت این زین عشا شوی
دفر غفلت که از نفس بعین هستی بسوز
گرچه پایت زیر سنگ امیر اربادی بود
از دهم آرزو با بر در دل احذر
قوم یا جوج و بخت امیر اسکندی
خاتم مجتهد نام اهرمن نقش نگین
نان پراز قند و حلوا و بیکان رامفت
بر سر پندار این هستی نماز مرده کن
گوشه گلزین و در انبوه تنهای
چشم سراز خود بدو زودین دل باز کن
هم بتاریکی بمانی که خود اسکندر شوی
دل بدین گرگ اشتی گرگ افون گرسنه
باد و پیمپا که ره پای ته نیت کند
تا چور وین تن عروس جا آری بخت
پایمال دهر گردانست ارگردن کشتی
تخت کن از آرزو خواهی شمشیر یا
آرزو دولت گون و مکان داری گر
آنکه باشد پیغمبر راز محمد و دش
هفت گردون کاسه لعین خاک بیز آن شس
ذات اودانی که آدانش علی از حیثی
بر سر نیران عشق او سپند انباشند

آتش است این خاک ناری در دابر ایم خون
رو بجز دل بگیر از ساز و برگ ابرمان
چون سگ با سوخته هر زن مگرد از بھرنان
گوهر نایاب و آنکه در معنایک ناودان
نفس جنیت زیر زین داری نه خنجر میان
حرف عبرت عقل را نقش نگین استی بخوان
سر خط حکم بحبابی مگردان بان جهان
شکر سیلان در و نشس سوئے کعبه الامان
خیل ضعیف و نه خل درفش کاویان
چهره خورشید و ملکونه زین شک شیران
خوان پراز من و سلوا و کس سالار جوان
بر در وارفنا چون حلقه آویمکان ممان
گر توانی خویشتن را دور تر از خود بران
لب به بند و نای آسادم بسوی چشم ران
خضر شو تا از تکر د آب حیوان را بیکان
که شود همدستان گرگ بدستان استان
خرقه تشبیه را بفرموش در دست مخان
بر گرز زین هفت خوان بچو تنگ سیستان
سر چو زانو آری پانی بر آسمان
تاج کن از خاک گرجوی سدی بر سر روان
سربنه بر آستان مرشد کون و مکان
نقد سرق شد استش مفتفت یک لایان
هفت مروان پای بان در چو این مفتان
کرد خود از مهر و خورشید این مهر خان
بر در و لاشس جارس گرز مان در گریان

و این سوره که اکثر است در این کتاب

له مراد از آن سوره حضرت عیسی علیه السلام است ۱۱ ازین مصرع تا شعر راجع شالای مصرع بالا است ۱۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۲۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۳۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۴۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۵۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۶۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۷۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۸۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۱ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۲ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۳ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۴ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۵ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۶ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۷ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۸ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۹۹ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است ۱۰۰ در کل کلام این کتاب که در این کتاب است

نام او چون گیرم و شرع نم نگردد مهر لب
 زهر آستانان بغضش راست دریا مهر لب
 گرد راه تو صحنانش غان رخسار بوی
 نامی اردو نه سرلوید نغمه توحید او
 مر حاشا ه فلک کل بو الحسن دل حق شریک
 و غم آن کشتگان زنم بودم سینه ریش
 همچو زالم چون پدر بگزاشت در کسار غم
 لیکن دانستم چون پور نریسان باقیین
 خواب بختم زنم دار شب معینم خوش نکرد
 آنچه از من گم شد است از زلال زگر گم شد
 لای دریا آفتاب دین روزی ز زمین
 آنچه بر من رفت رفت آخر چه رفت استی تو
 تا که آمد باز کونه آن دو جام سیم و زر
 خاکساری چون زین تیره تن کوی ار که بود
 این تراب است آنکه در عرض شد آمد
 این تراب است آنکه هموان چین بایش بد
 حالیا خورشید نام آن نقش بی نهایت چه شد
 لای سیه باد ارخت زین سرنگو نیاه چه سو
 جدا شاهی که روز غم غم فقر او بد بر
 عشر باراد شمس از هفت مردان می نهند
 مژده ایدل فرخی فال سال او نگردد
 مثل ختم پیچیده هستی تو ختم او لای
 آرزو دارم که طرح روضه والا نسیم
 هم بر وز داد و دین باشی چو هم شغل نبی

فانش گویم راست بی قول علی الملیان
 کشتگان تیغ عشقش راست بزم کشتگان
 نقش پای ره نشینانش دل لاهوتیان
 نه شود داریکه سر تا پا دمنصو از آن
 از خط کل تا خط کل خود یک اسپه ملک آن
 رطبت این زن کشته زن بر بود جان
 کودکی بودم نه عظم سپردن بختم جوان
 پرورد غنای قاف قدس مارا بیکمان
 حیف کان غنفتا بمنو کرد طرح آشیان
 گریه کرد ندست بزال زهره تورانیان
 من چه که بگویم و بگو از خوشی است ای آسمان
 و سکه خورشید که قمر کن کشت اندر قمران
 تا که خاموش شد آن غنفت شمع بود خفا
 سر فرازی چو تو خواه آمد کلام از جهان
 نقشهای پاش دادت روشنی در روشنای
 بد فروغ جبهه است از سخن آن آستان
 و انهمه انجم لقب نقش پیش را کونشان
 گردل داری تو خود را هم بر وزن نشان
 خود و آب سال ز اعدا و انهمه شد عیان
 پنجتن یک یک دهند آحاد سال او نشان
 کز شمار خیل خاصان خدا شد پیر دکان
 من چو حسان آدمم بر در که تو مدح خوان
 کعبه زار ایتم از من روضه ماند و جان
 صید کلام تو کرد و صد گرد و رستگان

برزبان هم زبان شافع محشر رود
 تو هم از من بوده عرشی بتو دارم جنان

کشتگان زنده صفت از واقع شهادت بدو برادر خود مراد گرفته که کشتگان دنده شهدا را گویند ۱۲ ساله زنده ولی فانی را گویند ۱۳ ساله زنده
 نال خود و سال بود پدرش بیرون آبادی بکشتار آنگذ بکشم خدای قدیر سیرش آتلا پرورش کرد ۱۲

معلوم خواطر باب الالباب! البصار و سطوح و صحائف اولی النجوة و الاعتبار است که مؤثرترین حالات بکمال فضل عبادات مصاحبت اهل کمال و مجالست مقربان و نگاه ذوالجلال است چه بمشایق استقامت احوال ایشان ساکن رانجی و در هر که تحمل اختیار عبادت و مشاق ریاضت که لازم سلوک این طریق است آسان شود بلکه بمنه جلال ایشان نور سے در دل افتد که ظلمت ریب و ارتباب که علت بعد و حجاب است زائل گردد و اگر فرضاً این شخص نه استعداد استفاده این کار و قابلیت استفاضه انوار داشته باشد تا تاثیر صحبت بوجود آید و فائده بجا رونماید لیکن بیاس و استدلال بوجود لذت و کمال که مخصوص این باب حال باشد از ایمان این طریق که

قسمت از ولایت است محمد و من مانند نظم	ایکے دشمن کشی قال مقابل نیست حالت از باب کمال	نشینده ز کمان جز خیر	بیج نایافته در خود اثر
یا خود از کوششش آن بر روی	فایل کار نه معذوری	هر کس قابل کار خود گریست	باش کین را بگذرے و گریست
از جهان سنکر اینکار مرد	لیکن اندر پس انکار مرد	کوشش و سوزش عشق ایشان را	بکنر حالت درویشان را
و طلب چه تعبها دارند	که درین ره چه طلبها دارند	این همه بهر چه بشتافته اند	زین طلب گزیده یافتند
مال و سبب با فساد می پست	و طلب این همه جان بازی پست	عقل کو در کجاست تو کجاست	کشف اگر نیست قیاس تو کجاست
معتقد باش و بیار ایمان	بارے از نیست ترا و جهان		

و بعد از حرمان دولت صحبت کمالان و مشام کمال عارفان استماع اخبار و تتبع آثار ایشان در محبت فرمانی و خلعت زلفانی همان تاثیر دارد که صحبت یا نجاست راست بلکه این نیز نوسه از محبت است که جان و وقت در و از غبار که ورت بشری و حجاب صورت غصه ری منفاست و صفای حسن عقیده از مشاهد غادیات و اطاعات برزلات منزله و معرا و بعد از قرن جمیع اخلاف حفظ اخبار و آثار اسلام نموده در محافل و مجالس بیان سے فرمودند و در وفات و صحافت جمع آورد و زیور سے دیگر بر حال آن افزوده و در ستمی و تنبیه و ایضا و انتقام از فواید و منافع بسیار است اولاً آنکه وجود او دنیا و آخرت است شامل و نفعی همه کس و اصل پس محبوب و اما بنبی کریم ﷺ فحشد ذکری نایاب و فضائل ایشان که در معنی شکر این نعمت غلطی و عطیة کبری است لازم باشد و اعتقاد و محبت این صفا کیشان واجب و ختم

و این نعمت خاص بے بهار شناخت	هر کس که کمال اولیا را شناخت
میدان یقین که او خدا را شناخت	پس شکر گفت و حب ایشان نگذید
و دیگر اینکه ذکر این محبوبان آنکه و محبان و نگاه باعث نزول رحمت است و سبب وصول قربت زیرا که هر محبوب را ذکر محب خود خوش آید و محب را وصف محبوب مرغوب و محبوب نماید دیگر اینکه این عبادت است که بهر حال در جمیع محال بے کلفت و بے محنت از دست هر کس حاصل است و با وجود آن نهمین جزا که بزرگ که قرب رب جلیل است بر آن واصل و دیگر اینکه چون نقل اخبار و حکایات ماضی و مستقبل و توضع و احوال در ذکر احوال او اعلی و او اخر الموف عادت و مانوس طبیعت گشته است پس اشتغال بذکر احوال اهل کمال	الفت کرده شده ۱۲

کہ مثر سعادت مبداء و آل است بہہ حال بہتر باشد تا فضائل خلقت و عادات متضمن طاعت و عبادت باشد
 و دیگر اینکه لابد میان ذکر و مذکور علاقہ مناسبتی و محبتی باشد کہ باعث بر ذکر گیرد و پس حکایات صاحبین بخت آنکہ
 نبی از مناسبت باطنی است ذکر را در خاطر نیز از ایشان نماید و بنبری صلاح و حلیہ فلاح یاراید و دیگر اینکه ہر کس
 کہ فضائل و مناقب اسلاف استماع نماید بضرورت دریابد کہ بعد از بیخیز کردن وادوار و تہادی و ہور و انصار متوجہ
 ذکر فضائل پیشانیان سے گویند سبب آن ہر حسن عمل و کردار نیک نیست پس دانکہ کہ حیات ابدی و سعادت ازلی
 و حسن عمل است و شاید کہ تصور نبینی متوجہ باعث کسب خیرات و مہارت گردد و دیگر اینکه تواند کہ ذکر خیر این طائفہ
 علیہ سبب ترویج ارواح مقدسہ ایشان گردد و بچنانکہ و سے ایشان را دینہان بخیر ذکر سے کنند ایشان نیز بحکم توحائی باطنی
 اتہی اوراد ان عالم بہ نیکی یاد نمایند و دیگر اینکه چون و سے فشر مناقب و ذکر جامہ گذشتگان سے کند بحکم کسانند
 تمدان امیدوار باید بود کہ بعد از و سے با و سے نیز زمین معاملہ کنند

رب ھد لی حکما و انھدنی با الصالحین پروردگار عمل کن مرا حکمت را حق کن مرا بہ شایستگان	و اجعل لی لسان صدق فی الاخرین و چه بیاورد من را زبانی کہ در نیک و پسینان
چو من بخیر کنم یا در فستگان دارم چو شاوے کنم ارواح دیگران شاید	امید آنکہ مرا ہم بخیر ما و کنند کسان پسند و مرا نیز روح شاو کنند

تلائے سخن نیست کہ بر اہل بصیرت مخفی نیست کہ بحکم حکایات المثنیٰ پنج جند من جنود اللہ اقوال احوال
 مشائخ صوفیہ کہ حاوی کرامت و استقامت اند و جامع علوم ظاہری و باطنی مبتدیان را تشویق و ترغیب میدہد
 و متنبیان را دستور و میزان باشد و تخصیص اولاد و اطفال و مریدان و مسترشدان را در استماع آثار آبا و اجداد و پیران
 و مرشدان فائدہ ہرچہ تمام تر مترقب است زیرا کہ بسیار است کہ مستعد سے باطنی غیرت بجا باند وین غیرت
 اور بجا سے برساند یا نصیحتی را بقصورش متنبہ سازد و این دینہ شور و توبہ و انابت بخشاید آمد نصیحت حقیر را یا
 بخیر و تقصیر فوائد و حالات حضرت ایشان صاحب افکار است انجریات و المقابلات البجیلۃ انار اللہ برمانہ و قییم
 قیامت آورد۔ باشد کہ اہل زمان عموما و منتسبان این خاندان خصوصاً با آن منتفع شوند و کاتب را بعتوا صلا یا
 ہیبت من انکجا وین کار کجا در خور وضعیف این با کجا اوصاف بزرگان شما از حق و طاقت تقریر من زار کجا
 التماس از ارباب انصاف و دراز اغشیاب آنکہ بعد از تقدیم مراسم تہ قیق چون نظر بر مواضع زلل و مواقع
 خلل افتد آنرا رقرزہ خامہ اصلاح سازند چہ فقیر کہ در بضاعت علوم مایہ اندک دارد خاصۃ تصوف کہ در ذہن حشر
 مایافت در دست نیست مہایات آن میکند کہ خود را خاک راہ ہمہ سے شمارد

من خود چہ کنم کہ در شمار سے باشم مقصود ہمین است کہ در شان کریم	یا در صف اہل دل سوار سے باشم گویم سخن چہند و بکار سے باشم
و این مجموعہ مرتب است بمقدمہ و دہ لطفہ و خاتمہ و بہ لطائف الاذکار فی مناقب عمدۃ الہدیین	

فصل اول در بیان فضیلت علم و علمای ربانہ مدلل بآیات کلام اللہ و احادیث رسول ﷺ
علیہ وآلہ وسلم و منافع آن و معانی لفظ اعتقاد

سوال مسکد از خدا که نفع دہد یا بہر توباب بندگان نیکی کاران خود را تحقیق دے قریب است قبول کنندہ کافی است
مرا خداوند و نہیں وہیست . ہا کہ وقت وقوع کر با خدا سے بزرگ ۱۲

بلکه مفهوم است مولوی صاحب تعریف هر یک پرسیدند حضرت مقتدای جهان تفصیل و تشریح بیان کردند غرض آنکه این مباحثه بطول انجامیده
رفته رفته باصول فقه میفتاد چنانکه این علم را با علم منطق مشایخ و مانتهاست است مولوی صاحب در تقریر خود کوشان این امر هم بودند که بطوریکه
این بحث در علم منطق بیاید تا غلبه تمام یا هم حضرت مقتدای جهان تقریر جوابات همچنین احاطه میفرمودند که تقریر از علم اصول فقه
خارج نمیشد درین اثنا ساعتها گذشتند تا بدین خیال که مولوی صاحب را حوصله بحث محقولات هم نماند حضرت مقتدای جهان بوجه اصطلاح
منطقه هم استعمال فرمودند و سلسله بحث در علم منطق بقتاده در نور تقریر مولوی صاحب متدبیرا گفتند که نه عدد حواشی میسر را در اصطلاح
من گذشت حضرت مقتدای جهان فرمودند که من یا زوده یا دوازده عدد حواشی این کتاب دیده ام چونکه در آن وقت بیشتر حاضرین جلسه صاحب بیت
دوی علم بودند همه در استماع این مباحثه فاضله چنان مشغول شدند که از وقت صبح وقت اوسط ظهر بیا مدوسی را خبر نشد همه سامان دعوت
کیسوماند قاضی حافظ علی خان صاحب بنور استماع واقعه از دولخانه خود آمده بهر دو صاحب جهان باصرار گفتند که وقت طعام میرود و دو طعام جو
سرد و خراب میشود حاضرین جلسه تقریباً هم حکیم خلیف الاحق اندامها شسته را تا ختم دعوت موقوف دارند حضرت مقتدای جهان قسم شد فرمود
که این وقت همان صورت پیش آمده که گویا دود مرغ جنگجو از جنگ باز داشته شود قاضی صاحب گفتند که خیر چونکه در عزرا جناب بزرگ میهمان است
بقصصائش گفتیم قبل نایب بعد از فراغ طعام حضرت مقتدای جهان باز ببولوی صاحب فرمودند که سخن تا تمام را تمام باید ساخت مگر بولوی صاحب
گفتند که آن گفتگو تمام شد آنرا تا تمام ندانند بعد مجلس برخاست شد و حضرت مقتدای جهان و افسر تشریف آوردند روز دیگر بولوی صاحب
بر تکیه تشریف حاضر شده نیاز مندی دو رویه نذر بجهت حضرت ایشان پیش کردند ایشان انکار فرمودند مگر بولوی صاحب اصرار بلیغ گذاشت
ساختند که ملازمان سامی متوکل و با خدا هستند دلم میخواهد که این نذر محقر بنیزند انتهی و سمعت نظر و قوت حافظ و ادراک امور غامضه
چنان در نهاد شریف و ولایت بود که هر آنچه در ایام صبا ملاحظه فرمودند گاهی فراموش نکردند شعله سیکرتب بحدس رسیده بود که کمتر از کسی شنیده
شد واقعه متعلقه این امر از منشی عبدالرحمن صدیقی را پوری شنیدیم بیان می کردند که در اوایل سنه یک هزار و هشت صد و پنجاه و هشت عیسوی
و قتیکه در کهنه از بهیبت واقعه غار را منتشره و اضطراب پیدا آمد و شهریان بیشتر رو بفرار نهادند جمله اهالی خاندان ما قصبه کاکوی را هم در آن
و عافیت تصور کرده در پنجاه آمدند و چونکه از بعضی اهالیان قصبه علاوه اخوت و دوستی سلسله قرابت هم بود و از حضرت قدوة السالکین به اولین
غوث ملت شاه تراب علی قلندر قدس سره که در آن زمان مسند آرای ارشاد یقین بودند سلسله معیت و نسبت غلامی نیز بعد قیام دو ماه بر مقامات
مختلفه قامت متقل درین قصبه بزرگان شیخ بنسارت علی صاحب واقع شد هرگاه که قدری جمعی ظاهر گردید و تفکر و انتشار در دلبگی تمام
جناب منشی امیر احمد صاحب امیر میانی اچشتی الزام حاضری نمودند تکیه تشریفه و اختیار صحبت فیضد رحمت حضرت مقتدای جهان بر خود لازم
کردند و لطف صحبت و فیض گیره برمی داشتند من هم اکثر همراه شان حاضر میشدم تذکره مختلف از تصوف و نکات آن دقایق سلوک فیه
می ماند روزی حضرت مقتدای جهان در اثنا تذکره منشی صاحب فرموده که عرض می و پنج سال گذشته که در علم من باعتبار مطالعه کتب ترقی نکرده
نعم این را نشاید بنظر نیاید که بود بعد چند روز منشی صاحب عرض کردند که کتاب در حالات قوم جنات که در جمعی جزو است بهم آوردن روزها مطالعه می کنم همین منشی
جهان نظر من گذشت منشی صاحب انچه گذشت که حضرت ایشان بفرمودند بود بلکه چنین کتب بسبب غل غل نظر علی هم نگذشته بودند حضرت ایشان
تذکره منشی صاحب فرمودند که مقامی از آن کتاب بیان کنید تا بدانم که کدامین کتاب است همچنان کردند بهیکه نوبت بیان چند کلمات آمد و حضرت ایشان
تذکره کلام نمود خود بیان فرمودند آن کار کردند که چهار روز مسلسل بیان نمودند منشی صاحب و منتهی آنرا از کتاب طابقت میرزا بهرین میافتنه تا اینکه جمله

مضامین و مقاصد و ابواب کتاب بیان فرموده ارشاد کردند که کتابیکه در مطاله شماست از کتب نایب حضرت شاه محمد باقر کلباسی قدس سره است
 مبلغ کتبخانه شان در علم خود ادا کرده همه را معائنه کرده ام منشی صاحب بغایت تحریر گشته گفتند که چنین تحریر علمی خارج از فهم انسانی است مخصوص
 برای همچنین حضرت که علماء باشند و در همین فی العلم آری مختص ببحث من یشاء والله ذو الفضل العظیم و از همین قبیل حکایتی است
 که فقیر حقیر از زبان درفشان حضرت خداوند نعمت قدس سره شنیده که در زمانه عذر حافظ شوکت علی صاحب پس سندیکه آستانه عالیّه کاظمیه
 را دارالامان و العافیت شمرده جمله کتب بخیر که در شمار دوسه هزار مجلد بود و در سپردگی حضرت مقتدای جهان گذار شدند هرگاه گفته و خدا در حق
 گردیده و امن و تسلط و وقع شد حافظ صاحب بکاوری آمده غرضم دلچسپی کتب بنیدای حضرت مقتدای جهان ظاهر ساخته استفسار کردند که
 حضرت هم کتابی ازین کتب ملاحظه فرمودند یا نه فرمودند که ما چند بار دیده ام و فان فلان نسخه در این کتب نادر و عده یاقتم حافظ صاحب
 باجماع این کلام تحریر و تعجب شده بجای خود گفتند که با چنین عالم حیدر و تبجیر ما هر جمله عام و تاحال ندیدم و قهی هر آنچه جامعیت دین ذات
 مقدسه است بگیری یافته نمی شود و جناب مفتی سعد الله صاحب مراد آبادی ثم المصطفی آبادی را با حضرت ایشان بسیار خلوص اتحاد و
 واسطه نیا زندگی بود در مکاتیب خود و بالقاب و آداب و تعظیم بزرگان و مخاطب بیکدیگر و در چنانچه در مکتوبی نوشته اند که حقائق آگاهان درین جزو
 زمان حال علم و علمای دین مرتبه رسیده که کسی بتحقیق یک صیغه نمی برود با وجود بنیاد و وضع قدم بجایه تنقید نمی گذارد و تا بدین حد و قافیه و
 غرض علمی چه رسد حقا که درین زمان شان علم و علماء آنحضرت در ذات بابرکات آن ستوده صفات و مجمع حسانت میدانم و بسبب مکتوبی
 دیگر بنویسند که دین آوا که فقیر بدین سهام آلام جهانی و اسقام روحانی و مورد آفات و عذابات الهی و آسمانی است بسپار غایت توجه
 ملازمان و مجرور عاصی صمیمی خادمان چنانچه تنها که نیند و خسته و چه عقیده تنها که از برگزید و سنگیری در حالت از پانادگی و دوپاچه نگردیده شکر این
 نوازشها که فرموده اند بکلام زبان و بیان ادا سازم مجرب اینکه خود ندانم و این نذر را حواله بلفظ کنم - آری نگارنده هر چند میدانم که توجه
 باطن و یادآوری بدعا با در حق فقیر از آنجانب ایشان است اما امید دارم که خاصه بدعای خیر حسن خاتمت یاد کرده باشند از متعال
 آن برگزیده انفس و مقتدرای زمانه را بر غیایات خوش داشته تا در سلامت دارد فقط و مولانا حکیم لطف الله کهنوی مصنف تفسیر
 منظر العجائب و طعن السنان و قیاب و غیره و مولانا حیدر علی مصنف تهنی الکلام و از الزامین و مولانا ابوالقاعده الحکیم کهنوی فرنگی محلی
 و مولانا محمد عین کهنوی فرنگی محلی و مولانا جمال الدین احمد کهنوی فرنگی محلی و مولانا سراج الدین کهنوی و مولانا سعد الدین کهنوی
 و مولانا اوجده الدین نزیل کهنو و مولانا حسین احمدی بکلیه آبا دی و مولوی بادی حسن کهنوی و مولانا عبدالغفار خالصپوری از ارباب
 باخلاص و مخلصان با اختصاص حضرت مقتدای جهان بودند بلکه صاحب منظر العجائب و مخاطبات و مکاتبات مخاطب بلفظ اوستادی
 یا اوستا و نامی نمودند و مثل حرمت اوستا و حرمت و عزت ایشان مرعی میداشتند و حضرات موصوفین اکثر براس ملازمت کثیر الکرامت می نمودند
 و گاه حضرت مقتدای جهان نیز شریف می بودند و واقعه دیگر متعلقه حالت و محبت نظر و کمال علمی حضرت ایشان فقیر حقیر بار بار از
 مولانا فرید الدین خان صاحب کوروی شنیده میفرمایند که من اکثر بخصو حضرت ایشان حاضر می شدم روزی بسبب تذکره کتب بنی ارشاد شد
 که وقتیکه بافتنوی شریف حضرت مولانا روی قدس سره را از حضرت والد ماجد خود درس میگیرم پنجاه تشریح ثنوی شریف در مطالعه ام
 بود و من هم را بنظر آورده بخصو حضرت صاحب برای من میفرستد لیکن حضرت صاحب طالب کتاب و رای مطالب آن تشریح میفرمودند و آنهم
 را بجا خط خود و مخزون میشدیم و بجای خود و بر آنها غور و خوض نموده لطف خاص می یافتیم کیفیت درس علوم بهم بدان دیه رسیده که نسبت

کابل و درین اوند و صد طایفه علوم را بر رجه تکمیل رسانیدند حضرت جد محترم مولانا محمد امجد علی علوی کاشمی مد ظله العالی بسبیل تذکره چند بار ارشاد فرمودند
 که خلیفه خاص بوقت درس و اتمام مطالعات حضرت در ذات جمیع الصفات ایشان دیدم که در هیچ یکی از علمای دیگر نیافتم از بسکه خود باوقات مختلفه
 و در مجالس نما حاضر شده اند از به این معنی کرده ام نظر شغفتی و محترمی که بر تلامذه بسندول میکردند همه بی مثل و بی نظیر بود و دقیقیکه در سلسله
 میگرفتیم از تنگی معاش بسته آمده بار آورده ملازمت به باندا نشاءتم و بدل اندیشیدم که بخدمت مولوی سخاوت علی چون پوری و مولوی عبید علی
 لکهنوی مدبرین مدرسه ثواب و الفقارالدوله بهادر والی باندا بضمین ملازمت تکمیل علوم هم نایم چنانچه در آنجا رسیده بعد ملاقات حکام دول
 همین کار کردم که بخدمت مولوی صاحبان حاضر شده مدعای خود گفتم و وعده درس گفتم مگر بعد چنان دلم سرد شد که مطلقاً اول بدان جانب
 نگرانید و ملازمتی هم بدست نیامد و چنان وحشت لاحق شد که فی الفور واپس بوطن شدم هرگاه بجهت حاضر شدم قسم کرده فرمودند که واپس
 شما خوب شد و دلم منی خواست که در حیات من شما از دیگران درس گیرید مدعای خودستم که واپس بکعبه شتاء این ارشاد و بر قیمت خود نازیم و فدی
 که وجه فسخ دگی دل همین بود پس تکمیل درسیات هر دو اختصار در زمانه قلیله فرغ حاصل کردم فقط کیفیت کمالات علمیه نیز عجیب غریب بود علاوه
 او را در اشغال معموله خاندانی و و صد کعبه نافع روزانه میخواندند که تا زمان وفات گاهی ترک نشد منقول است که روزیکه صاحبزاده و خود
 حضرت ایشان عالم علوم نقلی با هر روز خفی و جلی جناب مولانا حامد علی علیه رحمته الله اولی ازین خاکدان ظلمانی مرجعت بسوی عالم جادوانی
 نمودند از وقت صبح آثار احتضار بر او شان طاری شد تیمار داران و معمره را بمشاهده این حال سراسیمگی و ناامیدی تحت فشار آورد
 حضرت ایشان در آن حال تکبیر تحریر رکعات نافله می بستند و بسبب وفور پریشانی و شدت غمی شکستند و بار بار از حضار مجلس میفرمودند
 که ببینید که پاسبان نفاس جاری است یا نه اگر بخوابد و نخوابد نباشد مذاکرش کرده شود حضار آمده عرض میکردند که رقائض موافق شغل مذکور
 هست آن وقت بازینت رکعات نافله می بستند و در چنین پریشانی غم فراق هم از ادای رکعات نوافل غفلت نمی درزیدند بیشتر اوقات
 قبله روی نشسته حضرت خداوند نعمت آثار الله بر پناه اکثر این حکایت بسبیل تذکره میفرمودند که روزی بجهت حضرت ایشان کتابی میخواند
 در آن نوشته بود که هر که ده سال در قبله بنشیند مقام وی در بهشت خواهد بود فرمودند که حصف این کتاب چنین می نگارند حالانکه ما ده
 شصت سال گذشته که در قبله نشسته میامیم برین امید که شاید الله تعالی بوسیله همین عمل بر عالم رحم فرماید و گناهای من بیا مرزد و در انشا
 اعمال خود امید می نیست ازینجا کیفیت انسا نفس التزام عبودیت دریافتنی است گاهی چیزی را بخود منسوب نکردند بلکه عند الضرورت از
 حضار اشاره کرده می فرمودند که می توانید که این چیز را گرفته بهر هید حاضرین مرضی مبارک یافته تعمیل می نمودند اکثر در موسم گرما اتفاق میشد
 که ببر این شریف بر جای دیگر آویخته می شد و پوشیدنش منظوری بود از حضار می فرمودند که دست کسی از شما باین پارچه می رسد اگر
 میرسد فرود آید او شان حاضر می نمودند اما گاهی نفرمودند که میرسد من فرود آید بجز لفظ این پارچه یا این پیرهن و امر بالمعروف
 و نهی عن المنکر گاهی بجهت خوش نمی کردند بلکه بچنان خوبی میفرمودند که ما سر برضا و رغبت برگزاشتن آن فعل مستعدی شد و اقیه علفه
 بکمال قوت فراست و حافظه آنحضرت از حضرت مرشد فی موالای شنیده ام میفرمودند روزی شخصی موسم بمسافر شاه سکنه دلی وارد تکیه
 شریفه شد حضرت ایشان آنوقت درس میدادند بعد فراغت از او شان متفسر حال گشته فرمودند که فقیر شما را گاهی دیده است گفتند که
 اینجا گاهی نیامده ام معلوم نیست که حضرت مرا کجا دیده اند فرمودند ممکن است که سهوشده باشد مگر تا این زمان فراست فقیر خطا نکرده یادتی
 که شما در تقریر شایدی مرزا اسکندر بهشت که از اخاندان شاهی کهنه بودند ضعیف پس بودید چنانکه واپس شما را در کنار گرفته بر جای ایستاده تماشا می شای

می نمود ایشان بی اختیار قدم مبارک گرفته عرض کردند که واقعی اندایه خود شنیده ام که والدین ما در آن تخریب و عوگشته از دینی به گنوا رفته بودند و
 نایز بحالت طفلی همراه بود چنین یاد داشت فراخو حال بشریت درین مدت در حال صورتی تغییر با واقع شده این کار فرست نیست بلکه از امور
 کشف و عرفان میتوان نمود و پیشتر امیر زاده بودم و پیش و شرفت بسری بروم بعد رجوع به حضرت شال کرام و مدتی سر نیاز بر آستان کرامت
 نشان ایشان سویم تا به عطای فقر و فقر متنازع کردند بعد آن مدتی سیاحت نمودم تا قاعدتوفیق آب و دانه ام را باین قصه آورد و از حضور
 معزز گردانید پس در سیکه این چنین تغییرات و انقلابات الیافته باشند شاتخش امری معمولی نیست حضرت مقتدای جهان فرمودند که این حسن
 ظن شماست که میگوید ما نزد فقیر این قدر فرست براسه مومن ضروری است که از حدیث شریف ثابت است که انفعوا لاستعوا فیما فیظفر
 بنور الله غیر طبعی و حیاسه جلی چنان بود که بجز از ادیاسه تقدیم یا سلف صاحبین شنیده نشد از حضرت خداوند نعمت و این حکایتی نقل
 از حضرت مقتدای جهان شنیده ام میفرمودند و فقیه که حضرت عم اکرم قدوة العلماء و الاولاد و اولاد العرفاء و الاصفیاء مولانا شاه حایت علی قلندر
 قدس سره الاطهر وفات نمودند و فقیر و زاده یا سیزده ساله بود جمیع کثیر از خواص و عوام بود و همه با متحضر و متالم تا دوس از مریدان حضرت جد مجید
 قدس سره العزیز که زیر درخت تمر سندی واقع نگین شریف نشسته بودند با یکدیگر گفتند که افسوس امر و علم از خاندان حضرت پیر و مرشد رفت ظاهر
 است که جناب شاه صاحب یعنی حضرت شاه تراب علی قلندر را از شاغل رشد و ارشاد فرصت کجا که مثل مولوی صاحب مغفور بدرس و تدریس توجه
 خواهند کرد و ازین گفتگو را کمال غیرت و انگیز شد بخود گفتم کاش زمین شگافه که خود را زنده دفن کرده بعد از آن زانوی تلمذ بخدمت حضرت
 اخوی صاحب قبله مولانا شاه جید علی قلندر قدس سره که قدم و ادب کتب در سیه عربیه و غیره از ایشان خوانده و اسطودا و اثر بخیرت حضرت
 استاد و مولانا محمد مستعان علیه الرحمة و الغفران گذرانیده تکمیل جمله کتب در سیه کردم مگر صدر الشرح بهایت الحکمة از حضرت ملا محمد عظیم صفهانی
 خواندم و درس و اجازه حدیث از حضرت مولانا حاجی امین الدین محدث کاکا رودی رحمة الله علیه تلمذ خاص حضرت شیخ ابوالحسن سندی مدنی
 گرفته و تا وقتیکه از جهان هر دو حضرت این امر شنیدم که خیال ما ناقص بود و مشکال حال از ذات ایشان ترقی علوم است قرار و آرام را بر خود
 راه ندادم و منتهی و منتهی این معنی است آنچه حضرت غوث ملت و الدراج ایشان در کتاب قطاب کشف المتواری مولف خود صفحه ۱۸۶ ارقام
 فرموده اند که هر دو فرزند آن فقیر ضیایت الهی صاحب علم و صلاحیت اندیش روز در تعلیم و تدریس اوقات میگذرانند و از باعث ایشان در
 کاکوری تذکره علم عربی است کطالبل علمان آمده بنی میگزیند از صبح تا شام به گامه درس گرم می باشد احمد الله علی ذلک حق تعالی روز بروز
 در علم نافع و عمل صالح ایشان ترقی بدین معنی با جمله حضرت ایشان در جمیع علوم تجرید داشتند و همین را غشاء و حال خود ساخته خود را
 چنان در علم ظاهر محتجب نمیکند که بسیاری از مردمان معتقد به علمی شان بودند و بجای خود میفهمیدند که حضرت ایشان محض عالم و فاضل
 ظاهری اند و عارف و صاحب دل و خود بعض اوقات میفرمودند که من این طریق را به علمی اختیار کرده ام تا خلق بدانند که ملاک هست فقیر حقیر
 میگوید که وجه اختیار کردن این طریق مر حضرت ایشان را بیابندی روش حضرت صحابه و تابعین و ائمه دین متین رضوان الله علیهم جمیع
 بود و نیز وفق ارشاد و سنن اوقات حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی که در کتاب قول بحلیل بطور و صیحت و فضائل داب عالم حقانی بجا عبارت
 طویل فرموده اند بل یکن عالم صوفی را هکذا فلا بد انما التوجه الى الله من صبغ بالاحوال العلیة راغباً فی الاستة
 متبعاً لحديث رسول الله صلى الله عليه وسلم وانما الصحابة طالبا للشرها و بياها من كلام الفقهاء المحققين
 المالکین الى الحديث عن النظر واصحاب التقييد الماخوذة من السنة التي طزين فلا دليل العقلی تدبرها واصحاب

السکوة الجامعین بین العلم والتصوف غیر المنشدین علی انفسهم والحمد لله رب العالمین علی انک لا یصلح لک
 ان تصف هذه الصفات یعنی باشد عالم صوفی تا رک دنیا مستغرق در یاد خدا نصیج بحالات بلند راغب در سنت مصطفوی صلی الله علیه و سلم
 تجسم کن آثار صاحب کرام رضی الله عنہم طالب شرح و بیان حدیث و آثار از کلام فقهای محققین بالین بجزیت از نظر کلام صاحب عقاید عقاید
 شان را خود از سنت باشند و ناظر دلیل عقلی بطریق تبرع و عدم لزوم و نیز از کلام صاحب سلوک که جامع علم و تصوف اند و عدم تشدد کنندگان
 بر نفوس خود و دقت کنندگان زائد بر سنت نبوی صلعم با وصف علم آن و باید که صحبت کسی ناختیار کند مگر آنکه تصف بصفت مذکوره باشد
 و ازینجاست که فقیه زاهد رشک از نور باطن و برکات قلبیه ناواقف میباشد و همین ظاهری از فهم و قیق و مغر شریعت محرم و غالباً احتمال
 اکثر عقاید اسلامی مترد یا منکر و از برکات ایمانی و نور عبودیت بیگانه فقط حکایتی مناسب مقام یاد آمدن نوشته میشود براینکه حضرت علامه
 محمد اسحاق نبیسه حضرت شاه عبدالعزیز محدث دہلوی و مہاجر مدینہ طیبہ علی صاحبہما الف الف صلوة و تحیة روئی افروز دہلی بودند شخصی ظاہرین
 گفت کہ الحال بوی فقر دین خاندان چنانکہ در زمانہ حضرت شاه ولی اللہ محدث دہلوی و صاحبزادگان عالی منزلت شان بود باقی نماند و
 حسرت یافت کہ الحال آنرا کجا یابم و بکہ اسر شاد نمایم حضرت مولانا برخیا الش مطلع شدہ فرمودند کہ چنین نیست ما را نیز تعلیم شغل و افکار و ادراک
 متعلقہ فقر از بعد مادی خود شدہ است اما چونکہ ارشاد حضرت شاه ولی اللہ محدث دہلوی است کہ اگر فقیر را وضع اختیار کردن منظور باشد پس
 ویرانہ پناہ و لباس علما باید کہ بخت لهذا این وضع اختیار کردہ ام اندیشہ کن کہ طلبہ بیکارست وین تعلیم افکار و اشتغال قاصر مہینہ حضرت
 مقتدای جہان علیہ الرحمۃ والرضوان شغل درس و تدریس اختیار نمودہ مردم ظاہرین لا موقوف ادراک حالات عالیہ خویش اند اندلا ماشاء اللہ
 چنانکہ ارشاد شدہ کہ بالا منجر است و نیز بجزئیات حضرت مقتدای جہان اینکہ حضرت مولانا امین احمد محدث بیچ آبادی تلمذ شدہ حضرت شاه
 عبدالعزیز محدث دہلوی کہ از اساتذہ زمانہ خود بود و کتاب مستطاب عوارف المعارف مصنفہ حضرت شیخ شہاب الدین
 سہروردی رحمۃ اللہ علیہ را کہ کتابے ست مستند در علم تصوف و حضرات مقتدایان دین مثل حضرت سلطان نظام الدین
 اولیا محبوب الہی دہلوی و حضرت شیخ قطب الدین دشتی صاحب رسالہ گیکہ و حضرت مخدوم شاہینا گھنوی وغیرہم از اساتذہ خودش
 خوانندہ و سند گرفتہ و مدار کا خود را برین کتاب داشتہ از حضرت مقتدای جہان قرات کردہ اجازت رواستش
 گرفتند و چونکہ اجازت این کتاب مستطاب درین حانندان بوساطہ قلیل است چہین مقدار
 از نوادہ نگاشتن شدہ استجازہ آن نیز از قبیل امتحان شمردہ میشود آن سند چنین است کہ حضرت مقتدای جہان را سلم و اجازت از حضور حضرت
 والدہ ماجدہ مرشد ارشد خویش شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ حاصل بود و آنحضرت را از پیرو مرشد والدہ ماجدہ خویش حضرت عارف ہاشم
 شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ آنحضرت را از حضرت پیر مرشد و کلید عرفان شاہ باسط علی قلندر قدس سرہ آنحضرت را بطور اسی از حضرت مصنف کتاب حضرت
 شیخ شہاب الدین سہروردی رحمۃ اللہ علیہ اجازت بود و جنوری عالم ازم و نسبت بکین عالم و فیض بانی از ان بطور خاص بکہ حضرت کلید عرفان رحمۃ اللہ علیہ جان و دل
 ملفوظات معتبرہ اینخاندان عالی شان محقق نیست۔ بزائد طالب علی ہر آنچه ریاضت و محنت شاقہ کہ نمودند چہ فوسیم بیشتر اوقات در روشنی
 باہتاب مطالعہ کتاب کردہ از حضرت اوستاد عالی منزلت سبق گرفتند و بعد فراغ از تحصیل ہم مستدین سلسلہ قائم نماند متول است کہ بسبب
 کثرت مطالعہ و تدریس طلبہ ضعیفی در بصارت ایشان را و یافت المباحات قصہ بعلاجش برخواستند مگر فائدہ نشد صاحب بخونہ بعضی اعزہ و
 احباب جمیع حکیم مرزا علی طیب شاہی گھنوی نمودند و طلب و شان رفتہ الادہ بیان حال کردند مگر نوبت نیامد روز دوم رفتند آنروز نیز بوجہ

مرضا و نیز عدم تعارف اتفاق نشد و رسیدم رفته نشسته بودم که مولانا جمال الدین میرک معروف بملانا میرزا حسن علی محدث لکهنوی
 وارد شدند حضرت ایشان را دیدیم و درود پرسیدند حضرت ایشان بیان نمودند که مرزا صاحب حکیم صاحب جمعی طلبه به هر وقت حال
 حضرت ایشان نمودند مرزا صاحب تعجیبش کردند حکیم صاحب مجدداً اطلاع بعیدیت پرور شدند حضرت مقتدای جهان فرمودند که خبر گذشت
 آنچه گذشت اما معلوم شد که التفات ملازمان سامی بجانب امر او و سادایا منبسط میگردد و نسبت غربا بر آن فقیر از سلسله اینجای آید
 ملازری بجانب خود متوجه نیافتند و ملازمان بوجه مرزا صاحب تنقید خطاب واقع شد حال آنکه این امر منافق شایع است
 و نیز توجه گیسان بهر کس باید داشت که هر کس را ضرورت وی لاحق میشود اگر چنین حالت باند پس بجا پرگان را خدا مالک است از مطالعات کتب
 طبعیه ریافته ام که از شرایط طبعی خوش خلق و شفقت عام نیز هست و فقیر هم بکتاب این فن را دیده و طلبه را درس داده است فرق میان
 ملازمان سامی صرف بحیثیت جزد علی و علی است حکیم صاحب عذرخواه متفسر حالات شدند حضرت ایشان حال بیان ملازمان نمودند
 که این کیفیت غالباً بوجه کثرت مطالعات در روشنی مانتاب ردداده اطلاع ممکنه کرده شد مگر فایده نشد چونکه فقیر طالب علم و توسل است
 لهذا نسخه سهل الحصول و کم قیمت و بجه ملازمان میخواند حکیم صاحب بعضی به نسخه کم قیمت و بجه خود نوشته دادند که بنیات مفید شد و حضرت
 ایشان تاملت حیات استعمال کردند و بصاوات بر حال خود قایل ماند - در کمال هم به طولی داشتند چنانچه اکثر کتب در سیه مشل توضیح و تلخیص
 و توفیق متن آن گنجینه میرزا هدیر شرح مواخت و ترجمه هدایه و جلدین اخیرین هدایه و شرح و فایده و نحوه ایمین و مطول و خمس باز غنه و غیره نوشته
 دست مبارک ایشان و نیز برادر بزرگ ایشان حضرت مولانا شاه حیدر علی قلندر قدس سره موجود اند طرفه تر اینکه در کتب مذکوره از جای خوش
 تحریر مبدل نگاشته که از ان میان خط مهر و حضرت تمیز کرده شود - اصابت را می فهمد سادایا و میرزا یونیه چنان بود که دانیان و عتقهای بخته کار
 در مقام امور حضرت ایشان را می بیند و حسب رای عالی عمل می آید و ندو بسبب همین کمال ظاهری و باطنی منظر نظر حضرت اوستاد
 عالی منزلت خود انداخته بکسر بکسر میخواند که حضرت اوستاد امر ایسا را عزیز میدانستند و عنایتی و توجهی که بر حال من مبذول میکردند
 بر دیگری از تلامذه نمی فرمودند من امر که میخواستم می پرسیدم بخلاف تلامذه دیگر که او شانرا چند ان جرات و گستاخی حاصل نبود در
 تحریرات حضرت مولانا حضرت مقتدای جهان را بخطاب تقی الدین علی مخاطب میکردم و چنانچه در اجازت نامه حزب کرم دلائل
 الخیرات تحریر فرموده اند که اجازت بقره الله الحزب الکرم للشیخ الموفق تقی الدین علی بجا این عبارت حضرت مقتدای جهان
 خود تحریر کرده اند هذا صاحب امر اوستادی و مولانا علی سلطان غرض که ذات علی صفات موصوف باوصاف غریبه و میر عجبیه بود
 که نظیر خود نداشت قسام ازل حق جلال صوری معنوی فاضل و کمال ظاهری و باطنی در حصه خاص حضرت غوث ملت و الداجد ایشان
 نهاده بود که ظهورش بدین طور گردد و نیز چونکه ارشاد فیض بنیاد حضرت کلید عرفان قلیا عالم سیدی شاه باسط علی قلندر قدس سره از حضرت
 عارف بالله شاه محمد کاظم قلندر گشته بود که اولاد و شاگردان او را این خود بود و تلامذات قدسی سمات این بهر دو حضرت بهما بطور و همان
 اوصاف نصف گشته از حضرت خلافت منت مرشدی و مولای تلامذه بزرگ و تواتر تشریح که مولانا ابوالبرکات کن الدین اب علی لکهنوی بگوا اینجاست
 میخواند و میفرمود که از بنده تاوب سفر کردم انشالله این برادر این معنی حضرت مقتدای جهان بزرگ ایشان حضرت شاه حیدر علی قلندر قدس سره را
 در اکثر مقام و یاوران و میر حکیمین اتفاق و مودت با منی و شرافت جسی نبی کلمات علی می ندیدم و اگر علاوه اخوت اتفاق و مودت با منی نیز شرف
 جسی و نبی و میر حکیمین و اگر این هم شرف کلمات علی می ندیدم اگر کلمات علی و علی هم شرف حیل و صورت و وسیع السیرت نشدند اگر اینهم نظر آیدند

اکثر از آنها فاضل جید و ذی استعداد و صاحب تصانیف اسلامی هم معلوم نشدند که کتب درسیه تعلیم کو در مازنی فرغ رسیدند و قریه مقبره
بطریق مقبره معلوم گشته اینجا بنویسد علامه حضرت صاحبزاده ایشانیان فتنه مولانا حسن بخش نبیره حضرت شاه میر محمد قلندر قدس سره
و مصنف کتاب تفویج الادب فی احوال الانبیاء و تذکره اعرافین و غیره و منهم کاتب اخیه اکبر مولانا علی اکبر قلندر مصنف رساله اهل الاصول
فی بیان السلوک الوصول رساله هدیه سلکین و منهم ابن اخیه الاصفه مولانا علی اصغر و منهم مولانا شاه منصب علی علوی کاشانی
و منهم مولانا امجد علی علوی کاشانی مصنف و فایه کامل و غیره و صاحب تحقیقات رالقه و تحقیقات قائمه مدینه فطیه و منهم مولوی حافظ
ذکر علی حلف مولوی باسط علی برادر عم از حضرت ایشانیان که تراست خویشی بهم داشتند و منهم مولوی اکرام الله علوی کاشانی خلف مولانا
شاه منصب علی و منهم مولوی افضل علی علوی نبیره عمه حضرت ایشانیان و منهم مولوی شیخ وزیر علی علوی کاکودی خویش حضرت غوث
ملت و منهم مولوی حافظ عبد الله شید کاکودی تخلص بیوسنی و منهم طاهر نواب لایق هاجر مدینه طیبه و استاد محدث العصر مولوی ارشاد حسین
راهمدی مصنف کتاب انصاف اسلام و غیره و منهم مولوی میرزا دلائی بنزیر خالصی و منهاقات کهنه که تقریباً بدو بیست و نه سال از ایل کتاب مستطاب
منبرج است و منهم مولوی کریم بخش محلی شری خلیفه حضرت غوث ملت و منهم مولوی حیدر علی که بسرا قاضی محفوظ علیها صاحب بیس
کاکوری ملازم بودند و منهم مولوی حیدر علی ثانی که بسرا کاشی رسول بخش کاکوری ملازم بودند و صاحب استعداد و فهم و ذکا و منهم مولوی
محمد علی اعظم گنجی و منهم مولوی قاضی حلیم الدین خان ابن قاضی و حیدر الدین خان کاکودی قاضی عظیم آباد و بنده و منهم مولوی حافظ
میر حسین ساکن بزرگان نزل کاکوری و منهم مولوی امام الدین علوی کاکودی مسبوق الذکر و منهم مولوی امیر الدین خان کاکوری
ابن فخر الدین خان کاکودی سفیر شاه اوده و منهم مولوی نسیم الدین خان ابن مفتی حکیم الدین خان کاکودی و منهم مولوی بشیر الدین
التخلص بشاکر زبیر مولانا حاجی ابن الدین محدث کاکودی و منهم مولوی احسان علی بیگلین مرزا محمد بیگ کاکودی و منهم مولوی ریاست علی
دالاهاجی دهری شفاعت علی کاکودی و منهم مولوی سید حسین ابن شیخ عبد الحسین بیگلین دیوه نزل کاکوری و منهم مولوی ضامن حسین
سندی و منهم مولوی صلاح الدین هاجری کاکودی و منهم مولوی عبد الباقی ابن مولوی عبد الصمد شید و منهم مولوی محمدی کاکوری و منهم
مولوی صدر الدین خان کاکوری و منهم مولوی بهایت الله طبع آبادی و منهم مولوی سید علی گمنده وی و منهم مولوی عفتیت الدین علی
خال علائی قاضی احمد علی کاکوری و منهم مولوی رک الدین نبیره مولانا حاجی امین الدین کاکودی و منهم ابی و شیخی مولانا حافظ
شاه علی افروز طوی علی مصنف تکریم الشریعه و کلام صحیفه لطیفه و صاحب شهادت نامه و دیگر رسائل در آیه ای زمانه بیشتر و وضع سپاهیان میباشند

تاریخ وفات ایشان از دهیم ماه ذی القعدة سنه ۱۰۴۰ هجری است و در اردیبهشت ماه ۱۲۰۰ هجری ایشان را آغاز شب تابان چاه و قحبان المنظم
مذخر بنی سید کبر و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و قبر کاکوری متصل گاه حضرت غوث ملت ۱۲۰۰ هجری ایشان تابان چاه ماه جادی الاولی سیکر و در صومعه مشهوره و وفات الله
قبر کاکوری ۱۲۰۰ هجری ایشان تابان چاه یکم ماه سنه ۱۰۴۰ هجری در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
ماه جادی الاولی سیکر و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
۱۲۰۰ هجری ایشان در آغاز شب تابان چاه سنه ۱۰۴۰ هجری در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
هشت هجری وفات یافتند و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
هشتم ماه شوال سیکر و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
کاکوری و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله
ایشان تابان چاه هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره هجری رحلت نمودند و در صومعه مشهوره و وفات الله

و در فنون سپهری نیز در علم و فنون خاص و مقتضای علویت نسبت به تمام باقی با رعایت روش خاص خود حضرت امیر المومنین صلوات الله علیه علی ابن
 ابی طالب کرم الله وجهه منظر خاطر اقدس بود و توجیهات نیز بغایت در ذات عالی با خود هموار و پوی خود بر مقتضای نمادند و غیره
 که ازین یکی مصایح موسوی است و دیگری مصایح مرقوسی - آنجا که گمان چنان بود که گاهی چیزی از حالات خویش کسی نمیتواند بگوید و امور
 متعلقه را آنکه نفس و حسی و ذات بیدار را در نشان دایری مانند صفت دوم و ذات بزرگ خود حضرت قلب الامر و مولانا شاهی و جلالی
 قلندرقدرس سه وقت تجلی و تفسیر نکات دقت شریف از مظهر صادق الاخلاص بیان نموده فرمودند که بیان من در مورد صاحب فاضل
 همین مشهوره ماند که در آن حال ازین عالم فانی از اگر است با یکدیگر اگر از آن عالم عالی سبقت کنند چه حالت خواهد بود و اگر سبقتی کنیم خود
 با آنکه در این عالمی شد که از آن عالم عالی سبقت نمایند چنانچه هم در مورد و تفسیر پنج سال نایب در عمر خود از بارگاه الهی خواسته تا که از آن دست
 آنچه اسرار و اجنه خود فرغعت میگردانیم آن یکی آنکه این فضل اشاره بسوی حضرت خداوند نعمت ابی و مولای روح الله روح فرمودند که اگر سبقت
 در سیه فراغ حاصل کند فقط باقی اهل احوالات عالی و لایت و کرامت آنحضرت کاسه بزرگ احسان سترگ است غیر حقیران علی ندیده و ندیده و ندیده
 بران جبارت نماید البته اینقدر ضرور میتوان گفت که حضرت ایشان بمرتبه غوثیت فایز بودند چنانکه حضرت خداوند نعمت مرشدی
 و مولای روح الله روح در مکمل شریفه بعضی بیان فاطم حضرت ایشان تحریر فرموده اند که تبارخ بیخیم جادای الاولی سینه بکند و در حد
 و خود بجری میم فاطمه حضرت غوث ملت قدس سو میان مجمع مخلصین و معتقدین فاضل فرمودند که اسما در عرس شریف مردمان کثیر در سلسله طریقه
 قلندریه پرست من محبت کردند معلوم نیست که مقام حضرت سید نجم الدین غوث الله علیه السلام در حد قدس سو سیوا و با چه جمعه سخنان و دیگر آنکه
 نموده آنرا چنان از قلوب مجنونان که باز از حاضرین کسی را یاد نداشتند که تصدیقش کسانند و علاوه ازین دلیل دیگر غوثیت حضرت ایشان
 را انبیاست که حضرت مرشدی و مولای انار الله بر آن بارها تذکره فرمودند که من در قرب زنده و ذات حضرت ایشان بجهت جواب دیدم که
 از مکان بر آستانه عالی حاضر شدم دیدم که در کمره نشگاه حضرت ایشان حسب معمول جالس مصلای ارشاد و هدایت اند و در هر دو کس حضرت
 ایشان سبب علو از شیرینی لطف و نماند و بران روملای سرخ گلدار افتاده و بزرگ دیگر کانیاز در صورت و سیرت و لباس نماند و در حد
 بطرف جنوب مصلای شریف نشسته اند بعد غور فرق میان بود و بزرگ همین قدر یافتیم که لباس آن بزرگ مصلای نشین بسیار سفید و صاف است
 و لباس بزرگ دیگر کم از آن میفرستیم که چرمی بنیم بجز و در این خطه بزرگ مودب من فرمودند که این بزرگ حضرت غوث الله علیه السلام مشیخ
 محی الدین عجله نقاد و جلالی رضی الله عنه هستند قدس میوس شویید حسب ارشاد قدس میوس شدم حضرت غوث الله علیه السلام بزرگ پرست من
 نهاده و نوازش با فرمودند و دلخواه از آن سید بر آورد و من غایت نمودند و جمله سید را همه و مال بحضرت مقتدای جهان عنایت کردند و در حد
 کردم که حضرت همه شیرینی را بحضرت ایشان مرحمت فرمودند و مرا از آن حد نماند فرمودند که ما نمیدانیم بیوی شما با ایشان داد و داد هم کردند
 ارشاد حضرت غوثیت فاطمه چنان مسرور گشتیم که از فرط مسرت گریه طاری شد و همان حال چشم و آنگو بد وقت صبح بود بر خاستم بعد از آنکه
 غلظت و غیره بد وقت معمولی بود برای سلام حاضر شدم حضرت ایشان تبسم شده به خطاب نصیر خان صاحب محاببت گشته ارشاد فرمودند که
 اگر کسی را بعد از حضرت غوث الله علیه السلام منی الله تعالی عنده نبیند جای تعجب نیست که من از اولاد ایشان نبینم و نیز از علما و کلام کلامه و کلامه
 خود هم سمیت دادم و از دیگران نیز سمیت می گیرم و منی که از باب ساری در عایت مریدان و متوسلان خود ضرور میباشند افسوس بر آنرا
 علو رتبت و هم مرتبه تعلیبت حضرت ایشان و این دریافت و غالباً استغفار حضرت ایشان کیفیت و مال حضرت

چون سر از عقل بیک جرعه بنه بر بستم و
 طایر رنگ شدم از رخ خود پر بزم و دم
 باده آسائی تا راج خرد گام زدم
 رنگ گل گشتم در چشم فسون ساز شدم
 بر دل سپید معان بود که گران نی نه کنم
 جلوه در قید تجلی نه پسندم ز نه سار
 غنی چو شیرین بی خسرو سوی ایران راندم
 بی چو سوسن بی تلبلیس بره خیم زددم
 بی چو رامین نیم و بس گر یز ان گشتم
 بزبان کمال و کلامه شمع جهان پیوادم
 بی به تقشیرش مواید بگشتم در دشت
 بی چو سنجر سوی سنبه ر کشیدم لشکر
 بی در صومعه چون زاهد فروت زدم
 بی فقیران نه بگرد سر نمبر گشتم
 خرقة و سبزه و سجاده کجا من ز کجا
 آتش رشک بر ضوان زدم بود هوس
 دولت دین بهم انداخته اهل درع
 زخم دل داغ جگر بود سرا پای تنم
 زخت هستی همه آلالش جان می افزود
 اشک خون بودم و در دیده من جایم بود
 بر لبم بود حدیثه سر گیسوی کس
 در نظر داشتم از ارمیک دوسه
 تاب گردیدم و در سینه عشاق شدم
 جتوی بد و بیرون ز خودم راه نبود
 آشکارا نتوان شد بسرا پرده حسن
 حسن کار شد و روی خود آرا نمود
 خواب نوشین بر غم دیده آغوش کشود

چون دل از دست بیک پشش پیمان رفتم
 هوش خود گشتم و از خویش پرافشان رفتم
 غازه آسای رخ آرای خوابان رفتم
 هوی گل گشتم و در محفل جاسان رفتم
 در خرابات چو عجمت به گلستان رفتم
 مردمم بر در ز دیده نگاهان رفتم
 بی چو خسرو بی شکر به صفایان رفتم
 بی چو رستم بی خون ریزی اکوان رفتم
 بی چو مجنون بی لیلی به بیابان رفتم
 تزی بی دژ و گیسو در ره عمان رفتم
 بی بی هندسه و فلسفه یونان رفتم
 بی چو سلوک به تسخیر سجستان رفتم
 بی سوی مدرسه چون فضل دبستان رفتم
 بی گدایان به برقصه و خاقان رفتم
 من و ایزد که ره بی سر و پایان رفتم
 خاک ره گشتم و در کوچه جانان رفتم
 مژده بادم که بمرادی ریحان رفتم
 شمع و گل گشتم و بر خاک شهیدان رفتم
 سوختم رخت و چو نور باتن عریان رفتم
 قطره آسای بر اندر و طوفان رفتم
 پای کوبان بر سنبهل چپان رفتم
 روی سازان بدره منور ضوان رفتم
 خواب گردیدم و در چشم حسینان رفتم
 چون نیم سحر از خویش گریزان رفتم
 صده از خویش نمان گشتم و پنهان رفتم
 جلوه رخ چو بلا شد به شکستان رفتم
 نظر گشتم و در دیده خرامان رفتم

آن نظر آینه را از نسائی آمد
 زانکه رفت بر اسب سوار بود پائے
 راه در غار و روره انجام همه جنگ ده است
 راه در قارچ هشتم بر پر آن داوند
 بهر چه پیش آمد از آن نیز گذشتن دادم
 نه نما آن که ولی ابن ولی است
 آن دل و جان قلندر علی النور که برش
 از خیال رخ او در چمنستان غلطم
 غازه از خاک درش بر رخ من مالیدند
 چشم او بر دوزخ چشم لب لعش جان داد
 ای شه شاه نشان غوث مل غیث جهان
 جلوه عارض النور چه کارم کردند
 در بر شمس انامش زند آئینه بود
 چشم و دل داشتیم آن محو جالش کردم
 نور مقصود ذات است شناسا سنجید
 النور از فوات محبم نبود تاحیه بود
 فرقم از نقش کف پای سگت داشت گل
 اگر چه سنجی که مسج شده ام با همچو ملک
 من بجا و ان سرو سامان مدیحت ز کجا
 می چون تو بلب همچو من خیت ادب
 اتفاق آرزوم شدنی صافی جستم
 رفتن و آمدن و ماندن من یک جنس است
 راه می تو چو رفتم همه از دست که من

رفتم از رفتن و از رفتن پشیمان رفتم
 بلکه از پای همین پاس بدامان رفتم
 تا به سر منزل مقصود جدی خوان رفتم
 تا به سر حد عمل از آن بدیدان رفتم
 زانکه من پله به پله راه نمایان رفتم
 او یار پدرش ناصیه سبایان رفتم
 ذره سان آدم و مهر درخشان رفتم
 وز حدیث لب او در شکرستان رفتم
 خنده زن همچو بهاران به گلستان رفتم
 از نیستان به سر چشمه جوان رفتم
 از حضور تو براحت که به جهان رفتم
 تنیست خواه بر موسی عمران رفتم
 انا لالنور زدم و آئینه سلمان رفتم
 همه بن آدم و نیز همه دان رفتم
 من درین مدح ره قاعده دانان رفتم
 الصلا زین بدر کتبه شناسان رفتم
 بر سر خرمن مه صاعقه بهاران رفتم
 اگر چه دانی که ره مدح چوستان رفتم
 همچو عشاق بدرگاه تو فالان رفتم
 جاده سوخته جانان و زلالان رفتم
 پارسای هوسم بدره زندان رفتم
 منزل ندن و رفتن هسته یکسان رفتم
 رفتم از خویش و ندانم هیچ عنوان رفتم

المرشد الخلیل و الناقل بالصدق حبیب الله رفیع الدلیل شیخ اجل و اکمل اسطیلا قلندریت عاظمه و سایه کاهنیت و تراتبیت مسعود منظر النقی محمد
 حیدر القیسی و سنده نقی الامور و العلوم بهاء الدین و السلاسل مبتدیان شیخ ایتاوی غفر له ارباب المکرمه و لای الحافظ شاه علی النور العلوی کاشفی
 نبأ و القلندر می مشهور و القلندر طریقتا الکاکوری مولد و مدفن اللهم ارض عنه وارضاه واجعل فی قلوبنا القرب مسکونه
 و مآله و اهل مضیعه و مشایخه و توارکها و کماله و عرفاته و مطلوب المسحوبین و المستودعین و ادمه

ضیاء مدحه مشرقه علی نفوس الطالبین و اما الکلیت بتاریخ نازدهم ربیع الآخر سنه کمره ۱۱۰۵ و صد و شصت و نه هجری بمقام هر
 مدفن افروزه عالمی الایه علی نور مودنه و ابواب فرح و مسرت بطلب علمیان کشودند از زبان ثقات معتبرین مضمون پیوسته کمره غمدر غمنا
 حضرت غوث ملت شاه تراب علی قلندر قدس سره وقت دلاوت شریفه بکباب مبارکباد حضور از رحمت بیابان شادی نمودند که لایحه آمد در خانه من آنجا آم
 و بر روز هفتمین از ولادت موافق سنت سینه موسوم باسم شریف علی نور کردند باز در پنج سالگی تسبیح الی بنفس نفس فرمودند و در شش سالگی بعد از محبت
 در سلسله عالیقا دریه رضویه و عطای کلاه شریفه بلبره که کیفیت تفصیلی آن را در تذکره شریفه رقم است تعلیم طواف التبیح و بعضی ادا کرده حفظ کلام
 مجید نماز گمایندند و در عرس شریف چون سال حضرت غوث ملت در مجلس شریفه وقت قل حضرت عارف بالله رضی الله تعالی عنه دار ضاه حضرت
 ایشان را کنیز گرفته ام بخواند سوره اخلاص فرمودند: بجا و نواز شهاب سر فرازی بخشیدند حضرت ایشان اکثر بسبیل تدکو میفرمودند که بعد
 عرس شریف نه سال تمام پنج ماه چادری لاوی سنه کمره ۱۱۰۵ و صد و هفتاد و پنج هجری حضرت غوث ملت بگلشت باغ فوکان خوابیدند در مجلس سید اقم
 حضرت جدا کردم مولانا شاه تقی علی قلندر قدس سره العزیز ام بقرات سوره لم یکن الذین هم از در حفظ میکردم تا مقدار حفظ فرمودند و بعضی ادا
 شریفه مثل مولی شاه حسین احمد محدث طبع آبادی و مولوی سید مختار جابجوری و غیرهم همراه فرمودند که چند مرتبه مبارک جاب حضرت صاحب قبل
 برای حفظ قرآن ایشان بطلبند بهتر معلوم شد که آنرا تا حد قیل بقرات ایشان کرده شود و تا علاوه ترویج آن بر نفیض حضرت صاحب که پیش کلام محمد
 ایشانرا حفظ کرد صاحبان موصوف کلمات تحسین آنرا نیز بآل آوردند انسی بعد اگر چه بختال نام حفظ کلام مجید ماند لیکن نمنا کتب صغیرا فارسیه بحد
 مولوی شرف الدین صاحب خان زند زان بعد کتب صرف و نحو تا مصان بخدمت والد ماجد خود حضرت مولانا شاه علی اکبر قلندر قدس سره
 الا طهر گزینانیدند و درن چاره سالگی اختتام حفظ کلام مجید بخدمت اوستاد الحافظ حافظ محمد علی بن ابیاساکن بزرگاکون نزل کاکوی کرده و رات
 کلام مجید در ترویج تمام کمال فرمودند و صفات متعدد مثل مولوی حافظ عطاء علی و مولوی حافظ ذاکر علی و مولوی حافظ عزیز حسن و مولوی حافظ مقبول حسن
 و غیرهم که شریک ترویج بودند بجز فی حفظ و حسن صوت و عمدگی لایحه و تخیل حروف کلمات تحسین گفتند بعد صبل بخدمت حضرت مفتی
 جهان مولانا شاه تقی علی قلندر نور الله صریحه الا طهر فایز شد حبل عالم یعنی فقه حدیث و اصول حدیث و تفسیر متعلق و معانی و بیان و
 فرائض تصوف و غیره آنحضرت گزیدند و بوجه حسن ادب توجه نمودن استدوا و پیش جهان بخدمت اقدس آنحضرت رسوخ و قبولیت تمام حاصل فرمودند که
 تفصیلش درین جزو مختصر است نذر در بنده انان خود در خانه بکمره شریفه نگاشته اند چند اوقات که شنیده ام می نگارم حاجی حافظ قاسم علی صاحب مقبور
 که از اولاد دختر حضرت ملت باعد شاه محمد کالم قلندر قدس سره بودند و بقرابت جد بزرگوار حضرت ایشان میشدند نسبت حضرت ایشان خیال
 نیک نمیداشتند در اکثر مجالس منهای لایب معنی گفتند و در سبب جواب دیدند که حضرت مفتی ای جهان شریفیت میدادند و حضرت ایشان هم
 حاضرند حضرت مفتی ای جهان بجای صاحب فرمود که اگر شما در فضیلت و کمال ایشان شک میدارید بینید و بسیار خود گشته همدین حضرت ایشان
 داخل نشدند و در آن آماد و اند که آیا هنوز هم شمارا اعتقاد با ایشان نشد حاجی صاحب از بهیبت بیدار گشتند و از خیالات باطل صابقه توبه
 کردند و مطابق همین جواب فرج الطاف حسین مقفور بود که خود بقره حیرت بیان کردند حکیم سید شرف حسین خیر آبادی که از مریدین هادی الا خلاص و عشاق
 با اختصاص حضرت مفتی ای جهان بود و در روزی حاضر شد و در نوشته اند و اقدمند بر ذیل بکاغذ پیش کردند فقیر حقیر حاضر بود حضرت ایشان آن
 نوشته را پیش نهاد صاحب یتیم فرموده ایشا و نمودند که این بر حسن بن حکیم صاحب است و در حق آنم که میداند و این شعر که اکثر اوقات
 بر زبان خریف میگذاشت بگذاشتند و گفت خلق چون که یکیتی بویبری خاک است کونایا کیون بوی می خراب کی حکیم صد کباب این شعر خواند

۱۰ فاما گزیده ام مرتبان در بریده ام + بسیار خوبان دیده ام لیکن چیزی نگری + آن اتم عجیب شاه غریب نیست که حکم صاحب چند شهادت
 متعلقه تصدیق سکونت دند برای حل آنجا خدمت مشایخ زنده مثل حضرت مولانا شاه فضل رحمن از بهادی حضرت شاه نظام الدین حسین ششتی
 بر بلوی حاجی شاه و اوست علی ساکن بود و دیگر بزرگان حاضر شده استفسار کردند هر یکی اگر چه حل نمودگر تشفی ایشان نشد روزی حکم صاحب این سلطان
 سلطان بیاد دلاور و دقتند که افسوس حضرت پیرم شد بر حق تشریف میزدند و در از حضورشان این خدشات و شبهات را رفع کرد و مہیات کجا
 معصوم و انات قدسی را کجا یابم باز در دل گذشت که بر آستانه فیض کاشانه حضرت شاه با قلندر لاهور پوری قدس سره حاضر باید شد و عجب
 که از روح مبارکش این شبهات حل شوند چنانچه حاضر شده دو یک روز قیام کردند در آن روز خوابید دید که شمع بجای آستانه عالی کانی کوی
 بود و صبح برخاسته با خود گفتند که خواب خیاست اختیار اندوخته و یک روز خیر آباد و پس آمده مشاغل طبعیه صرف شدند لیکن خیال حاضر
 کاکوری در دل خلش میکرد بعد از روز خواب گزیده که صحرایست وسیع و در آن دربار است رفیع و جویم خلایق بسیار از حاضرین و جمیع
 مردم و اسم گرامی صاحب دربار رسید معلوم شد که این دربار حضرت فتح باب ولایت شایع طریق ارشاد و هدایت صاحب السیاحین المومنین
 مولای کائنات ابی تراب علی مرتضی کرم الله وجهه است و منظم و ممتد در حضرت مقتدای جهان مولانا شاه قلی علی قلندر اند و بار بانی
 کسی تا حضرت مولای کائنات ملا و سیله حضرت ایشان ممکن نیست حکم صاحب گویند که با سماع این خبر فرحت اثر مسرور شده بر سالی طایف
 نازیم و بدین گفتیم که الحال چه نعم و ازین سعادت بهره اند و زیم به شکل حضرت پیرم شد بر حق خود تشریف فرما اند درین خیال دم که حضرت پیرم شد بر سر
 و قدم رسیدند و دست گرفته استفسار فرمودند که زیارت حضرت مولای کائنات خوابید که عرض کردم که ازین چه بهتر و همراه آنحضرت شدم حضرت
 از من چند قدم پیشتر رفتند بعد وقف قلیه من بهم بار یاب گشتم دیدم که در صدر حضرت مولای کائنات روحی فدا و روح افزا ند و بجانب من
 حضرت پیرم شد بر حق تشریف میدادند و بطرف پیرم شد حضرت حافظ شاه علی انور قلندر نشاند و دیگر بزرگان طریقت نیز موجودی انور حضرت پیرم شد
 بر حق دست حافظ صاحب را گرفته و بری حضرت مولای کائنات رضی الله عنه پیش کرده عرض نمودند که این سپهرت جگرم امیدوار نظر توجه حاضر حضرت
 عالی است حضرت مولای کائنات دست مبارک بر پشت حافظ صاحب نهاده نواز شهادت نموده ارشاد کردند که این طفل سپهرن است و هم می بین
 من حضرت پیرم شد بر حق من ارشاد فرمودند که شبها تکیه کارا حاضر نشسته اند چرا از ایشان حل نمیکنند و در سماع این خبر که جانفزا از فرط فرحت
 و مسرت بیدار گشتم شعر مذکور بالا و در ناظم بود و ذوق و شوق بی اندازه نصیب عالم بعد و در تکیه شهادت خود را از آنحضرت حاکم و تسکین یافتند
 انتهای نشی شاه محمد و حاج الدین قلندر رحمة الله علیه که از مردان خاص حضرت مقتدای جهان و نفویافته و خلیفه خاص حضرت ایشان بودند بنظر
 حقیر بیان میکردند که سبب امداد من بحضور حضرت ایشان آنکه که والد و ام بعلت انتقال جناب ادم ما همراه گرفته حاضر حضور تجلیات نادر حضرت
 مقتدای جان قدس سره گشته عرض داشتند که یا حضرت دنیای من ختم گوید الحال این مغلان را بسپر کی حضور میدهم حضور خیر گری ایشان
 کنند و در حلقه غلامی خود گیرند چنانچه حضرت مرا برادر خود را یعنی خان بهادر مثنوی تاج الدین را در حلقه اراوت خویش گرفته و برادر بزرگ حافظ
 سراج الدین صاحب امید را در بگ خود قطب ملا فراد حضرت مولانا شاه حمید علی قلندر قدس سره کمانند بعد بعد حضرت پیرم شد بر حق
 قدس سره مثل پارس نفاس تعلیم فرمود و نقشه آلب من معانی کثافتند و برای ملاحظه آن تاکید کردند از وقت باوقات مختلفه بر آستانه عالی
 حاضر میشدم و ساداتهای اند و ختم در از من جناب اکرام مولوی محمد اکرام الله خان صاحب در هرودی پهنه و دبی کلک کوی مامور بودند و در
 و لیکن بی اثران تعلیم بود حسب طلب جنابشان هرودی رفته به تعلیم مشغول شدم بعد مدتی در صلیبه حضرت پیرم شد بر حق بگلشت ریاض حنبت

خرمین با تعلق این خبر چیست و عالم بسیار تعجب عالم گردید و وقت طاری گشت چند لکها شب هم نوزدم و در شب شنبه در سر میلا شدم
 مسوت و در دوشین کلن نشسته بودم که غفلت معمول از شراب غمزدگی آمد بخواب رفتم غالباً نصف شب گذشت به خوابی دیدم که شخصی میگویی که خانه حضرت
 مکرر کلمات رسول الله صلی الله علیه و سلم آمده است هرگز اشتوق زیارت باشد و آن خانه بر چه تیره طرف دیگر است یعنی جانب آن کمره
 که همان حضرت خال که میماند بقیه شب تا صبح که آنکه با وضو نیمه هفت روزم و پس از آن دیدم و تیره فو کردم باز خیره آمد که مبادا بوجه تاخیر زیارت از دست
 رود فوراً شافتم و آنجا رسیده دیدم که یک کس از آنحضرت صلی الله علیه و سلم استراحت می نمایند و روی مبارک از کفیم سیاه پوشیده من سازی اگر بزی
 که اگر در آنجا نماده بود داشته و آن خان کلام میزد و خوش از بر سهای بسیار گوشه میزد و آن که بنویز و نوبتی گشت و آواری شد مثل آواز گشتن
 توپ که در زمین یک گوشه اش بگفت و از آن بزرگی گرفته بود و بنام او دست نشاندن این نام آنحضرت صلی الله علیه و سلم نیز از کوچ فرود آمدن من از هیبت
 یا رسول الله گویان بر قدمهای عرض پهای افتادم و گریستم آنحضرت صلی الله علیه و سلم دست مبارک بر پشت من نهاده فرمودند که ای پسر قوم دهش که
 نا بخار رسیده بودم که شخصی مرا میبرد اگر در خواستم و بستر از شکم ترا فتم و بر زبانم یا رسول الله جاری بود حیران شدم که آنچه دیدم و چرا باید اگر شتم و در
 خواب از آنگریزی چنان افتادم و این هنگام چه بود و زمین جراتش گردید و این آواز توپ که آید و آن بزرگ کلام بود و ندا بقدر صد خواب را فراموش
 کرده بودم تا عرصه شاه درین خواب غور کردم و قافله قافله بعضی بعضی فهمیدم آمدند بعد اراده معمم شد که حال تعلیم آنگریزی ترک کنم چنانچه ترک کرده بودم
 آنم و بر آن زمان حال حاضر شای شریع کردم چون که بارها از زبان فیض ترجمان حضرت پیغمبر شد بر حق و احسان و حماد حضرت حافظ صاحب شنبه بودم لهذا
 برین خیال ادب احترام ایشان میکردم حضرت ایشان سعادت دوسال از من بزرگ بودند موافق همان خیال بخدمت ایشان حاضر شدم و مطلب حق
 عزیزم حضرت ایشان تا عرصه از چیزی مرا تلقین کردند از نوبت نهایت رنجیده خاطر میماندم و بر حالت خود بسیار حسرت میکردم و دوشی حسب معمول بخدمت
 حاضر بودم حسب متورق دیدن آستانه که از این نادیده من علوم بنیاد فقه و حدیث و غیره و بعد نماز ظهر مخصوص درس علم تصوف میشد حضرت حافظ صاحب
 درس عوارف المعارف بر حضرت و الامام خود مولانا شاکل الکبر قلندر قدس سره میخواندند تا گاه بر آسمان نرویی معلوم شد که بدینش خود بخود خواب مذکور را با
 در بر روی دیده بودم یا دم مرا اگر چه آن زردی جهان روشن نبود و گریه سبب بسیار میشد پس در فضا جزو آن خواب که بزرگی از زمین برآمده بود شب سنا
 که فراموش کرده بودم نیز یاد آمد و نفیس کامل شکم از آن بزرگ مدب بهین حافظ صاحب تذکره بنوقت عوارف میخواندند از آن وقت عزیمت بخدمت
 کردم که صحبت ایشان را نگذارم و از این باب مرادایت این ملاست که هر آنچه مرا حاصل خواهد شد از وسیله ایشان خواهد شد بعد چند روز در اقامت
 دیدم که حضرت پیغمبر شد بر حق و دم گریه بدست بر او بزرگ خود حضرت قطب الافراد شاه مید علی قلندر قدس سره و او ندو حضرت قطب الافراد و ستر
 برست حضرت حافظ صاحب اندو ایشان مرا فیض باب ساختند انتی بودی شاه عظیم الدین کاگودی که از بنابر حضرت مولانا حاجی امین الدین
 محدث کاگودی و خلفای حضرت جاهد شد مولانا شاکل الکبر قلندر قدس سره الامام از فقیر حقیر بیان کردند که در ابتدای عمر خویش مرید کسی نبودم
 عبد الله شاه کامل پیش که با بال وقت بودند و اکثر درین حصه می آمدند و بوقت حاجتی که بخواهم با ما جعفر رفته بودم و در آنوقت شایسته تو چه بودم و آنکه
 از آن کیفیت برین طاری گوی چون مکان و پیش شدم در انتهای راه با او دیدم که اگر اجازت دهند بهر ایشان شوم که سلسله حضرت حاجی
 هم نقشند به است و سلسله ایشان نیز در راه فرمودند که حال با هیچ کس که بخانه من و هم از آن خندان و مردان حضرت کثیر نفی که کمالیست و این
 اگر خور طلب همان شب زیارت حضرت مقدسای جهان شرف شد و دیدند که آنحضرت شایسته کرده میفرماید که این پسر خود را بمن و بهید چون
 و اندامم میدارند از آنرا عین نفعه نموده که کنن بیت از حضرت که مناسب معلوم میشود بعد چندی بخواب دیدم که بخانه جعفری میفرماید که میفرماید

حضرت مقتدای جهان تشریف آورده دست من گرفته چنانکه در سبیت میگردد چون بیدار گشتم از همانوقت قلب من بجانب حضرت حاضر صاحب
 گرایید و بی اختیار خواش محبت از ایشان پیدا شد چنانکه از حضرت مقتدای جهان بسیار تعریف حضرت حاضر صاحب شنیده بودم لهذا بدست
 مبارک ایشان محبت که از حضرت بسبب تعارف بمصالح حمیده و شایسته پندیده بمقبولیت خاص در حضور حضرت پیروم شد برین وجدین محمد بن
 اشتد اکثر اوقات میفرمودند که شفقت و مکرمت مرشدی بر من بشاید بیش بود هرگاه بحضور حاضر می گشتم هفت سلام از من می گنایند و بگویند
 هر سلام بجای مخصوص یاد میفرمودند و تکیه شرف محبت حاصل نمودم بعد از اجازت و خلافت سلاسل کلاه شریفه بلوسه عروا نقار فرادان
 بخشیدند و جرات و دلیری بحضور خود جهان دادند که یکبار قاضی در مجلس عرس شریف این شعر غزل آنحضرت می سر میزدند خوبان مستوفی بودند
 بسوی خوش مشوق پیر پرچم و توطین + من کنایت از حضرت نشسته بودم از من فرمودند که اینچنین بگوید عرض کردم که راست دست میگوید فرمودند بگویند
 غرضم از آنست که چنانکه من فدای حضور ام و حضور مشوق پیر من اند با سماع این معروفه بسیار فرشته بکار خود متنگ کشیده فرمودند که شاباش مرید را
 با پیر چنین باید بود نیز جمله عنایات حضرت مرشدین بیان میفرمودند که یکبار بعد از وفات حضرت پیروم شد بر حق در زمانه طایلی بعد از نماز مغرب
 که وقت مطالعه کتب سیریه در آرزوی زیارت پیدا شد و چندان ترقی و شغف در آن شد که از محال و سبق باز ماندم مجبوراً خاموش شستم که شاید
 این خیال واقع شود مگر بجای آن خیال مجوری فراق جمال حضرت هم افزون گشت یکایک غمزه آمد که بر مرار فانیان الانوار حاضر بایده شد شاید آنجا
 تسلی شود چنانچه حاضر شدم چون دروازه روضه شریفه گشادم دیدم که آنحضرت باین مزار خود میبری تکیه نه نشسته و دست میخوانند چه که در آنوقت
 کتب معنویات میخوانم خیال آن مکه و هم مست باز نور کردم دیدم که حضرت ایشان جنبش کفان سوره و آیه میخوانند تا آنکه کعبه اعلی سوره شریفه
 شنیدم آنوقت با خود گفتم که در این نیست بکایه مشاهده است پس متبایانه برای قدمبوسی ششایم قریب رسید به دستور مراد شریف را اندوختن سبکها
 یا فتم فاتحه خواند بر آوری بخت و گرم مرشدی نازان این دم در یافتیم که این همه بقراری برای حصول شرف زیارت بود سه
 تا که نشد از و طلب و کسی نشد به این همه جستجوی من هست از جستجوی او + باز منی بخواب دیدم که بر درگاه فلک شنباه حضرت عارف
 یا شد شاه محمد کاظم قلندر قدس سره برای فاتحه خوانی حاضر شده ام چون داده فاتحه خوانی کردم و سستی از مراد شریف حضرت عارف یا شد بر آرم سابق با
 مستحکم گفتم هر چند پراهمم بگویم که نشد یکایک بیدار گشتم دین خواب بحضور حضرت مقتدای جهان قدس سره عرض کردم فرمودند که بیدار شو و بگویند
 حضرت صاحب بجانب من متوجه است گاه گاه حاضر مراد شریف بوده باشد که شمر یکپاره است تحمیل ارشاد اکثر حاضر میشدیم و فیصدا می اندوختیم
 بعد از آن یکبار بخواب دیدم که در بلوغ و نعت خاتمه عالمیکه بایک بسیار شادان پر بهار است موجود ام و حضرت پیروم شد بر حق بر چارپای
 خود تشریف فرما اند و حضرت مقتدای جهان نیز خود بنفس نفس به آبیاشی بلوغ مصروف حضرت صاحب بمن فرمودند که بنشین در خان سر و
 این باغ بر بار قدر تا گشتی به حب ارشاد دیدم بر این بزم گوش خود دیا فتم عرض کردم که چه اراگشت مکن از بعد حضرت صاحب بسبب جنوب باغ
 اشاره کرده بمن فرمودند که این طرف بر وی حضرت شده ولی الله حدیث دهلوی تشریف می آید استقبال کرده بیاریه قدی چند رفته بودم که دیدم
 بزرگی تشریف می آید بزرگ هیئت میانه قد اسم الله تعالی قوی ای حبه حساب است و کتابی در نعل سلام کردم چوایش داده همراه من تشریف آورده نزد حضرت
 صاحب بر چارپای نشسته و سخن می گفت و کتابی بفقیر عنایت کردند دیدم که کتاب فیض الحرمین حضرت معصومه است که در آن مشاهدات
 و اوقات خود که در حرمین شریفین را دیده اند تشریف و تعظیماً معاویه مقرر فرموده اند بیدار گشته این خواب بحضور حضرت مقتدای جهان گذران
 کردم ارشاد شد که این کتاب اکثر در محال مبارک بخوبی مفید است - تعلیم و کار و شغالی افکار و مراقبات خاندانی در بهار زمانه تحصیل علم از خداست

بعد رحلت جدی خویش حضرت قطب الافراد مولانا شاه حیدر علی قلندر قدس سره یافتند و با دای انگور اسرار و انجمن نیز حسب معمول خانه‌انی را مشغول
 اکثر کوفه میفرمودند که هرگاه کلامه ای می‌دید یا سواد حضرت مقدس بجهان قدس و سوره خلوت و صوم وصال فرمودند چنانچه ثابت و دیگر و خلوت مانده
 روز اول اشتیاقی طعام بسیار پیدا شد و روز دوم کیفیت جنگی و احضار سنگی را یاد معلوم شد و خواهش طعام کم نگردد و روز و رخت خاطر عدم اطمینان
 از بس لاج و ماند و چون که صوم بلا انفصال نه خوردن آب طعام و غیره نایازده روز خواست و یک روز خواه چهل روز خواست و رخت و رخت را با حلافت
 میشود بدینچنین غایت خلق و ضلالت نصیب می بود لیکن از روز سومی کیفیت سکون آرام نصیب گردید و چنان سگی در جسم پیدا آمد که بیشتر زین
 و طبلان معلوم میشد و با موکلین اسامی شریفه کار می‌چیده می باشند اکثر اوقات مکالمات میماند و فرحت و سرور بسیار در رک شد و بغایت لطیف و
 ذوق و فرحت و شوق آن چله با انجام رسیده - اتفاقات خاطر عالی جانب درس و تدریس طلبه چنان بود که از سن هفت یا هجده سالگی برزیده است
 و الان تحت گرفتن و تالیوم عرض مرض وصال سلسله اش قائم داشتند در ابدت انوبت پدرس پناه و شصت سببی آمد مگر بعد چون فی اطلب
 کم گشت اسباق هم صرف هشت یا نه ماند اکثر طلبه لطافت و جوار علاقه داشت گمان تصدیق کوری نیز از کاسه لیسان خون بر فیض و نوازش بودند
 اکثر از انما موجود و بکلیه علم فضل آراسته و چون که بمثل عاها حضرت هدا و عالی مرتبت بک حضرت ایشان اینهم بوده که شاگردان شبانی بهر خواهش
 ماند اند از آن ارشاد فیض بنیاد ظاهر آمد و در اوقات مطالب سبق هرگز خاص بود تا وقتیکه مطالب موجوده ذهن و قادر خویش بخوبی ذهن طلبه را
 تیسر و نه خاموش نمیدادند و میفرمودند که چنانکه مؤذنه می خواند از زبان طالب علم می شنومدم قرآن میگیر و هرگاه که آخر قسم مطالب را بشنواش ظاهر میگردد و تحقیق
 و تحقیق آن در سر گرفته تحسینش میکرد و میفرمودند که این شخص بی استعداد و فهم است و آنچه طریق اکثر درین است که قبل تدریس کتاب خود هم مطالعه میکنند
 حضرت ایشان از نبود و با وصف ایهم بسلسله تصنیف و تالیف نیز جاری بود بسا اوقات چنان میشد که هنگام درس مضمون از کتابی فاجران گذشت
 و موقوف آنرا ملا خطه نموده اگر کسی نقل کند و شال تصنیف می نمودند و خود بدست و توجیه تدریس میماندند و امکان نبود که از تلامذه و در میان عبارات
 غلطی شده و آنرا متنبه ساختند که اکثر اوقات اینهم میشد که از درس طلبه فارغ شده متوجه تصنیف و تالیف شدند و در حال حال کسی اخذ شد یا اعتراض
 متعلق سبق خود ظاهر شد و عرض نمود و فوراً جوابی میدادند و از چنین اختلاط منزه نمیدادند و در تشریح و انشاء عبارات مقصود و وسیع بطولی داشتند
 و آنرا از خدمت ناظر با کمال نشی تکیه خصال جناب نشی احمد حسین صاحب ساکن لویه نزل کاکوری حاصل کرده بودند اکثر مکاتیب رساله و تحریرات
 فی تفسیر القلندر و تکرار و تفسیر سوره يوسف که نامم ماند بران شاه عادل ندوین بخاری محد و بلغاری نبود بلکه آورد و هم بسیار صاف و عمیق و
 خیر میفرمودند و در رساله ایست موسوم به بکله سه تشریح و درین معروف بارمغان شکیبای تشریحی آرد و فارسی نوشته تلامذه حضرت ایشان اصلاح داده
 خود اصل قصه کی است مگر عبارات مختلف تحقیق و تدقیق علمی بسیار پسند میکردند و از طلبه میفرمودند که بعضی اوقات در بیان مطالب و از ما بلند میکرد
 از آن خیال ناگهاری مینماید کرد که این عادت من عجول حضرت استاد و تلامذات بود است ممکن است که اگر از یکبار اتمام مطلب بن نشین نگردد پس مگر یکبار
 از من تحقیق نمایند و مرا عاجز ندانید تصانیف زبان ابتدای بلغاری اند و باقی بار و مکاتیب زنان نزد اکثر حضرات موجود اند عبارت و کتب
 انیس دارند و محتوی بوقایع و غرائب هنگام تفرز معلوم میشد که گویا بحسب نوع از طریق نوع نوع از آن سر میزنند و از چنان ضبط و اقلان و
 و احاطه اطراف و جوانب میبود که مخاطب بجز سکوت و محبت و قبول و تسلیم چاره نمیدید یا درم که یکبار وقت درس که از صبح تا دوپنجمه بود و مخاطب
 اکثر زنی خوان که میلان مجلس بجا نیل میداد و هر وقت بود حاضر خدمت فیض جت گشت و بلا انتظار ختم سبق گفتگو فضول غار کرد و بحضرت ایشان
 گفت که از روی قاعده عقلی و اصول فلسفه در ظاهر گشت که خدا چیزی نیست و خود با خدا اگر بودی بار ضرور محسوس شده حضرت ایشان

فرمودند که قول شما صحیح نیست و از پایه اعتبار ساقطه محسوسات اکثر اشیا چنین موجودند بطرفی آیند و در آنجا خود احوال و کلام و خلق این شهر ساقط
که قابل شماست میخوانید گفت که چرا قایل است و از آنکه نشو و نما اینهم بر کمال ملذذ و نشو و نما یا نه وی عرض کرد که نشو و نماش به جودت تا میسر است که
نرم و جود است حضرت ایشان فرمودند که بیشک این امر مسلم است اگر بجای آن وقت معین سازید که در این است یا شش دی عرض کرد که انصافش بجای این
نبست بلکه در نامه شجر سلایت و اندک توقف نموده گفت خوب رشاد فرمودند و این جواب حضرت کافی است و تا در رشته زحمت نگذاید و در امر شریع
و جوابات مسائل اعتقاد تمام میفرمود و در حق که در مسائل جرمیه هم بلاجمع کتاب جواب میدادند و هیچ اعتراضی نداشتند اکثر سالین جواب میفرمودند
نخواستند بچوبش جوابات کتاب بلا توقف از دست دیگر نویسند و میفرستادند و میفرمودند که چرا که انقدر فعل حضرت مقتدای جهان قدس سره و
پس بر همان حال هستم و اگر کسی بر دستخط امر میگوید میفرمودند که معمول غایبان نیست ازین امر معذورند و جمیع علمای زمانه گفته که چنین امر شایع است
آنهاست و گاهی این هم میفرمودند که ارشاد حضرت خواجه عبدالحق عجدانی رحمة الله علیه اکای به قاضی مشو و مفتی مشو و در حق انصاف تمیز
حضرت مقتدای جهان قدس سره نگذاشته ازین امور خود را تخریم و در دستخطی کنم معمول بود که از جمیع ناد و پسر سلسله درس و تدریس می ماند بعد از آنکه
و فیکه از تخریر مکاتبات خالی می بود و در مطالعه کتب صرف میشد بعد در کتب از تصوف باز سلسله تصنیف و تالیف تا ناز عصر می ماند اول رساله
که بلاد و تالیف کرد و در حوصله اول میلاد شریف موسسه به نفع العیوبی که در اول الحسب است که در و انبات قیام و استحسان میلاد شریف و طاعت فضائل محبت
یا حضرت رسالت چاه صلی الله علیه و سلم و کثرت و دروغ و کثرت و کیفیت پیدایش محالات معراج شریف بطرز خوب و در حق خوش سلوکیان فرموده و آنچه
و مناهاد مغریه که بر زبان تخریرش واقع شده اینست میفرمودند که بار اشتیاق حصول زیارت حضرت سرور انبیا صلی الله علیه و سلم پیدا شد باین خیال که
اولا قدوسی کنم و جسم شریف را مس کرده خود را متبرک از هم بشی دیدم که میدنیت و وسیع و در مکانیت رفیع و پاکیزه و منظر و هر چهار طرف در و از راه دارد
و سلسلای گرد آرد و در صف دروازه اخیر سمت شمالی کشاده است و همو جانب برون سالیان حضرت مقتدای جهان قدس سره تشریف فرما
و ندیم فرمودند که اگر زیارت حضور سرور عالم صلی الله علیه و سلم می خواهید درین مکان بروید حجابش برین بر منبوی حضرت مقتدای جهان قدس سره
ماند و داخل شدیم دیدم که بزرگ کلیم سیاه پوشیده و با سحر است انداز معانه این حال کفایت هیبت و رعب بر دل طاری شده و در همان حال فقرات بلی
بر زبان جاری شدند که یا حضرت خاتم النبیین رحمة الله علیه شمع المذنبین انیس المومنین راحة الماشقین مراد المذاقین سیه التکلین فی الکومین
عالم القبطین و سلطانی الدین از یک عالم فرمودم عمو بلیه مقبول بارگاه و چنان ذوق و دست داد که خود را با انتخاب ساندیم و قدبوس شده ساق
مبارک گرفته بجات ذوق و شوق و افرو بجای عرض حال نگراهمان کلمات که درین اثنا حضور سرور عالم صلی الله علیه و سلم روی میبایک گشوده بر خاستند دست
ساک بر پشت من نهاده از غایت سحر فرازی و گرم به بشارات فاکه و امتیاز و فرخنده در آن حال چنان ذوق و شوق باز یاد پذیرفت که بار بار
تخریر من شده آن کلمات ادا میساختم در همان حال پیدا گشتم و آن کلمات را در دلیان یافتم آنجا بعد جلد سائل بار و تصنیف فرمودند مثل سهر رسائل
دیگر میلاد شریف و کتب شهادت نامه الله جل و علا منقبات غوث الاعظم در ساله هجریه المقبول فی تحقیق صدق بعضه الرسول کفیت بخرطه آن
حجاب تا کجا نگارم تصانیف بی بها و شاه و علواند با علمای زمانه مثل مولوی شاه سکندر ریلانی خالص پوری تلمیذ رشید حضرت دالید باجه ایشان
و مولوی علی حیدر خان خالص پوری و مولوی عبد الصمد خالص پوری و مولوی عبد الحی مدنی و مولوی ابوالحسنات عبد الحی لکهنوی و مولوی علی
و مولوی محمد اکرم لکهنوی و مولوی علی احمدی شاه عبد الهی لکهنوی و مولوی عبد الله لکهنوی و مولوی محمد اکرم لکهنوی و مولوی عبد الله لکهنوی و مولوی
و مولوی عبد الصمد خالص پوری و مولوی عبد الحی مدنی و مولوی ابوالحسنات عبد الحی لکهنوی و مولوی علی و مولوی محمد اکرم لکهنوی و مولوی علی احمدی شاه عبد الهی لکهنوی و مولوی عبد الله لکهنوی و مولوی محمد اکرم لکهنوی و مولوی عبد الصمد خالص پوری و مولوی عبد الحی مدنی و مولوی ابوالحسنات عبد الحی لکهنوی و مولوی علی

[illegible]

بخت بزرگ حالی مرتبه مستند الله تعالی چنین بود که حکیم المرتب را آفرید ملامت با کرامت دارد و آفرید که حضرت شمس المصطفی صاحب الجلال بن شاه
 حبیب نور قلندر خیر آبادی قدس سره که سرگروه فرقا نذاریه فیلسوف حضرت مقتدای جهان قدس سره بودند وصال حضرت مقتدای جهان کیا رحمان
 آستانه عالی کاشف شد حضرت ایشان در از زمان جوان بودند و بیشتر وقت خود بدین تدریس طلبه صرف می نمودند جانشاه صاحب الجلال را فرستادند
 و بحث که حضرت ایشان میدانستند خیال گذشته که شاید ایشان را بجانب امور فقهیه طلبه است که وقت ایشان بیشتر بدین تدریس میگذرد و وقتی
 خاص بر او افتاد و اشغال علوم فقهیه بدین خیال یک شب روز بسترش روز دیگر وقت صبح هرگاه که حضرت ایشان در کعبه که تشریف آوردند به تدریس طلبه
 مصروف گشتند شاه صاحب به بدو ازاره که ایستاده میخواند گفتند که الله اکبر حال در غفلت بوده این ذات را الشاختم الحق که این ذات تعین حضرت
 شمس علیه العزیز کی قلندر و حضرت سید خضر و قلندر و حضرت سید نجم الدین غوث الدین قلندر و حضرت سید اسامی بزرگان سلسله قلندریه
 اما حضرت مقتدای جهان قدس سره بنیان آورده گفتند که همه تعینات حضرت قلندریه درین یک ذات موجود میباشند و بنیم و بر او شان حالت جوش
 و خروش و بی نظیری شد بجا است ذوق و شوق بسیار بار بار میگفتند که این یک ذات جل جلاله تعینات است من غافل بودم میدانستم حضرت ایشان بیعانی
 حالت مذکور و من موقوف نموده ارشاد کردند که جناب چه میفرمایند در خود هیچ لیاقت نمی یابم بجز اینکه معلم طفلان هستم و بیشتر وقت خود را در آن صرف میکنم
 پس من می توانم که از چنین امورهای یابیم مگر شاه صاحب بوجه و فور ذوق و شوق سخن دیگر زبان نیلور دهند و فرمودند که انحال ارشاد کردند که اگر شد ذات
 شمار از خیال خود صد چند یافتیم و جلوه نباشد که حامل نعمت آبی عالی مقدار خود مستند انبی و ائمه دیگر که شریعت و کتب و کتب و خبر گیری نیست
 که مضمونی نشی حاجی نام حسین صاحب کاکا کوری مرید مخلص حضرت تعلیم از ایشا حید علی قلندر قدس سره العزیز بیان میکنند که بزرگانیک در ریاست حیدر آباد کن
 طایف بودم ضلع کبک که شریف مستقر من قرار یافت دوازده وقت شام قریب عصر بر اسب سوار بجا می رفتم در آن راه بیرون آبادی انداسپ فاده
 بهیوش گفتم قریب شایع عام در خان بودند متصل آن قبر بود سائیس مراد داشته بر جوزه قبر غلط این چنین نشانده که کرام الله خان صاحب الجلال
 به خواب یا جنگ بهادر همه همایان برگزیده ملک به سواران راه گذشتند و مراد بخان می رسید بهیوش یافتند متوقف شده بر سواری خود هم میگردیدند
 او مقدر یاد دارم که آنوقت همراه جناب موصوف شمسو میان همگامی میبودند که تالی میبودند بعد آن باز بهیوش گشتم عرض از آنجا در قیام گاهم که متصل کجبری بود
 آورده اند و نشان رسانیدند و ذکر که یکبار آنها فوجی بود و دیگر شهری طلبه داشته معاینه نمایند و او شان بعد معاینه جو اصحاب دادند که این وقت علامه
 مکن نیست تا صبح اگر ایشان ندیده مانند البته تدبیر کرده خواهد شد و هر دست و پاسه من به چهار پای بسته و پس رفتند وقت یازده نواخت شب بیهوش
 آدمی هلاک الهیه خود بر سیم که در چه عالم و چو ملا را بستاند و بیان کرد که غما از اسب افتاده بهیوش گشته بودید و اگر صاحبان آمده معاینه کرده باین
 که کرب بندش کردند تیم کرده ساز فائده بهیوشی است با شایسته اد اکرم و بر حالت خود نظر کرد و میاوس شدم چند آنکه وقت طاری گشت در آنحال
 از جانب تکیه شریفی که راه در آن حضرت مرشدین فاخته خوانده متوجه شدم که گشته بود که بخواب فتم و حضرت پیروم شدند و هنر حضرت
 مولانا شاه قلی علی قلندر قدس سره ما را ابر باین خود گشته یا فتم اولاً بحضرت پیروم شد بر حق آداب نیاز مندی بجا آوردم
 آن حضرت از جانب من اعراض نموده جواب دادند بعد بحضرت مولانا صاحب متوجه گشته آداب
 نیاز مندی عرض کردم آن حضرت نیز اعراض نمود و جواب دادند که اندامیوس گشته زار زار اگر سیم چند آنکه بیدار گشتم باز از فر
 تیم کرده بجا نب حضرت حافظ صاحب متوجه شدم مرشد گشته بود که باز پیروم دیدم شام میان ما ششی بر پاست و چهار جانب
 قنات فده حافظ صاحب گشته قلت حیده از نصف صبح در آمده بسوخته من دیدن نیز نظر خود مقابل کردم اما بر قلب خود

جمع پندار نکند دانش منور در علوم رسمی است **کَلَامُ اللَّهِ عَنْ رِجَالِهِ وَمِنْهُمْ لَمُحَمَّدٌ**
بَيْنَ الْمُحِبِّينَ سِرْلَيْسَ يَغْثِيهِ : قول ولا قلم الخلق يحكيه ابن عباس گوید شبی با حضرت
 امیر المومنین علی رضی الله تعالی عنه صحبت داشتم تا روز شرح بار بسم الله فرمود من خود را پیش او چون
 سبوی یا قتم در پیش دریا بزرگ - و هم فرمود اگر تفسیر الله الذی خلق سبع سموات وارض
 الارض مثلهم فتناول الامر بینهم بگویم شمار اسنگسار کنید و حضرت امیر فرمایید که در سینه
 علمیت که اگر آنرا بر شما اظهار کنم بر خود بلرزد چنانکه ریمان دراز در چاه آب - و هم او فرمود لو شئت
 لا وقرت سبعین بعیرا من تفسیر فاتحة الكتاب و هم آنحضرت اشاره بسینه بکیننه خود کردند و فرمود
 ان ههنا العلوم واجدة لو وجدت لها حلة و در صحیح بخاری مذکور است که ابو هریره رضی الله عنه
 حلت عن النبی صلی الله علیه و آله وسلم و ما بین من العلم اما الواحد فبشنة

فیکم و اما الاخر فلو بشنة قطع منی هذا البعوم و امام زین العابدین رضی الله عنه فرمود
 الی لاکم من علی جواهره کیدهری الحق و جعلت فی هذا الجون و قد تقدم فی هذا الجون الی الحین و حتی قبله
 و رب جوهر علم لواء بوم و لا یقبل انت من یعدا و لا یقبل حال سلوم بیرون اقبه ما یا تونه حنا

سید الطائفة جنید رحمه الله علیه گفت لا یبلغ احد درج الحقیقه حتی یشهد فیہ الف صدیق بانه
 زندیق و امام غزالی در احیاء اقل میکند از بعضی عرفا که سبب پنهان شدن ابدال از چشم اکثر مردم آنست که
 ایشان طاقت دیدن علما ندارند بر آنست که این علما نفس الامری جالبان اند نزد خود و نزد جالبان علما

در نظر بازی مابے بصران حیرانند	من چنینم که نمودم اگر ایشان دهند
عاقلان نقطه پر کار و جو دند و لے	عشق داند که دران دایره سرگردانند
و صفت رخساره خورشید زخفاش میر	که درین آئینه صاحب نظران حیرانند
ا تقدح فیمین شرف الله قدسه	و ما زال مخصوصا به طیب المشان
رجال لهم سر مع الله صادق	ولا انت من ذاک القبیل ولا انا

ز نهار و نهار ز نهار از انکار اولیا احترام کن و با اعتقاد و تمیض بروی دل باز کن شیخ محی الدین ابن
 عربی در باب هفتاد و سیوم از فتوحات گوید شیخ ابو یزید با ابو موسی دلیلی گفت ای ابو موسی چون بیایی
 کسی را که ایمان بخن را باب طریقت داشته باشد التماس کن که براتے تو دعا کند براتے آنکه دعا او

در میان مجبین سرایت که پوشیده نمیکند و بر اقوال و نه قلم براتے خلق که حکایت میکند و بر ۱۲ خدا یکد آفرید بهت طبقات
 آسمان و مانند آن زمین فروست آرد - امریکه یا بین اینهاست ۱۲ اگر خدا هم بر آید با کرم بقا و بشر ۱۱ از تفسیر سوره فاتحه
 تحقیق اینجا علوم اند انبوه اگر بایم و بر او بر دارم آنرا ۱۲ بر او شتر از آنحضرت علیه السلام و طریقت را از طریقت
 پس فاش کردم و بر او شتر و ما و دیگرین فاش کرد و بر او بریده شود از من این اهل ۱۲ تحقیق من پوشیده کنم از علم خود و بر او
 آنکه نه بدیدن را جالب پس دروغ گوید و مانند ما را و تحقیق مقدم شد و ابن ابوحن بسوی حسین و وصیت کرد قبل آن حسن و بشیر و جابر طریقت
 اگر آشکارا کنم و بر او شتر گفتند بر او شتر که نوازان کسانے که بر او شتر تانی را و طلال داشتند - مردان سلمان خرم مراد و بلندی
 در ترن چوبه را که گفتند نیک ۱۲ نه رسد کسی در حقیقت تا آنکه شهادت دهد و دیگران بعد از آن که دوزخ نیست ۱۲ اما تحقیق
 نه کنی در تنگی بزرگ کرد - الله مرتبه و بر او همیشه بود مخصوص برتے تعریف خوش مردان آنکه که او شتر و خدا شتر صادق است و نه در تنگی نیست

<p>بے شبہ متجرب است ۵ بر خیز که مفتاح سعادت طلبیم از باطن اعلیٰ فست سمت طلبیم از هر جتہ قبلہ ما ایشانند زان رو که بسے بزرگ و عالی شانند و وصلکم سؤل و دینی هو اکرم منامی منامکم و اختیار ی رضاکم</p>	<p>تا چند طریق جباه و شمت طلبیم تا باطن ما ز فیض معور شود آئینہ ذات حق چو درویشان اند کھر م نرسد بگرد ایشان هرگز و کل لهم سؤل و دین مند و انتم من الدنیا مرادی و همتی تو از موسی علیہ السلام فاضل تر نخواهی بود</p>
<p>۵ به بین که او را با خضر چه صورت تبار و نمود گفته اند پیش علما محفلت زبان باید کرد و پیش سلاطین محفلت چشم و پیش اولیا محفلت دل اگر ایشان میل مال کنند برے راحت فقر است و کار مخصوص بایشان خواه کج خواه راست رجال لا تلہیہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر اللہ و ما رزقناہم ینفقون گا ہیکہ آب تقوۃ از سر چشمہ جوشد و کاہے برد افتد آب کے گذار و کہ کاہے بچشمہ راہ یابد نور یقین بشاہ آن آب است و دل غار بشاہ چشمہ و دنیا بمنزلہ کاہ۔ با امام احمد غزالی گفتند کہ تو خود را در ویش نپداری و چند طویلہ سپ و شتر داری فرمود من میخ طویلہ در گل زدہ ام نہ در دل آن اللہ لا ینظر الی صورکم ولا الی اعمالکم و لکن ینظر الی قلوبکم و نیاتکم القصہ بطولما نفی درویشان جہالت صرف و ضلالت محض است اگر میدانی و کسے را ازین چه نقصان تو از کمال خود باز نیمانی لیکن چون ملحد بصورت موحد برے آید و ز ندیق بہتیا صدیق سے نماید تیز میان این طوائف مشکل است و طالبان صادق را ازین تمیز خون در دل ۵</p>	<p>۵ نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند نہ ہر کہ سربت باشد قلندر ی داند کہ در گرد اصفیٰ کمیاب گری دانند</p>
<p>نہ ہر کہ چہرہ ہر فروخت دلبری داند نہ ہر کہ باریک تر ز مو اینچاست غلام ہمت آن رند عافیت سوزم</p>	<p>۵ نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند نہ ہر کہ سربت باشد قلندر ی داند کہ در گرد اصفیٰ کمیاب گری دانند</p>
<p>۵ حاضر باش کہ صید اہل شہید نشوی و بفریب شیطان از راہ رزوی صوفی نہاد و دام سحر تہ باز کرد ایدل بیک ماہ پناہ خدا رویم فردا کہ پیشاہ حقیقت شود پدید ولا تتبع من سولت نفسہ لہ</p>	<p>۵ بنیاد مکر تا فلک حقہ باز کرد زانچہ استین کوتہ و دست در کرد شرمندہ رہرے کہ عمل بر مجاز کرد فصارت لہ امارۃ فاستمرت</p>
<p>۵ و ہر کہ است کہ برے دے دین مذہب است و صل شام خورشید من بہت و دین بہت شام و شام بہتید از دنیا مراد من و ہمت من خواب من خواب شام است و اختیار من رضائے شما ۱۱ مردانے کہ باز نہ دارو۔ ایشان را سوداگری و نہ خرید و فروخت از یاد حسد اء و از انجہ ایشان را رزوی دادہ ایم۔ خرج سے کنند۔ ۱۲ و تحقیق آئند نظر سے کند۔ بسوئے صورت تنہ سے شام و نہ بسوئے اعمال شام لیکن سے بند۔ بسوئے قلوب شام و نہ تنہ سے شام۔ ۱۳ و متابعت کن کے ماکہ چپ کند و بر نفس دے پس گرد و برے دے طاعت پس مستر شود۔ ۱۴</p>	<p>۵ نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند نہ ہر کہ سربت باشد قلندر ی داند کہ در گرد اصفیٰ کمیاب گری دانند</p>

نقد صوفی نہ ہمہ صافی بنے غش باشد	اے باخرقہ کیشا بستہ آتش باشد
اکثر درویشان زمان مادر بند آرایش و در مقام آسایش اند نہ از عرفان خبر دارند و نہ از احسان اثر	امتیاز ایشان از سائر مردم بصورت است و باطن ایشان پراز کدورت ۵
گویند جماعتی کہ را ہے داریم	وز کسوة عارفان پنا ہے داریم
اگر تاج نذکال ایشان باشد	مانیز از ان نذکلا ہے داریم
اما بحکم من تشبه بقوم فهو منهم	ع صد خا راز بھر گلے آب سید ہند ۵
و کسوة فتنہ کا ملان سے باشد	وزیر مند اہل دلاں سے باشد
مقصود رسید ہزار درویش یکراست	منکر نشوی کہ حبا ہلاں سے باشد
دو تن قواعد عقاید یا بطریق فکر است و آن مسلک متکلمین و حکما مشائین است یا بطریق ریاضت	و آن مسلک صوفیہ و حکما اشراقیین است مثل الفرقین کالاعی و الاصم و البصیر و السميع ہل یستلک
مثلا افلا تذکرہ و در طریق اول خارشہ و شک بسیار است و قدم عقل از رگہزار افکار	
پاے استدلالیان چوبین بود	پاے چوبین سخت بے تمکین بود
گر کہے از عقل با تمکین بودے	فخر رازی راز دار دین بودے
فخر رازی آرد و لیتی کبند	تا بمرغان جہان تی تی کند
غایتہ دلیل مناقشہ و خلاف است و اساس قیاس بر ظن و گزاف و ما یتبع اکثرہم الا ظن	ان الظن لا یغنی عن الحق شیئا بعضہ در مدرسہ میان اہل و سوسہ بسیار جان کندہ اند و کندے
چند از تقلید در گردن عقل گھنجدہ اند نہ در میخانہ تحقیق باوہ عرفان نوشند و نہ در قدم پیرغان	بہ تہذیب اخلاق کوشند امام اہل کلام فخر رازی گوید ۵
و اکثر سعی العالمین ضلال	و کم قدر آینا من رجال و دود لوق
فباد و جمیع امس عین و ذال	و کم من جبال قد علت شرفاتها
و حال فزالو و امجبال جبال	و ادواحنافی و حشہ من جسونا
و حاصل دنیا نا اذی و وبال	و لم یسند من بحشنا طول عمرنا
سوئے ان جمعنا فیہ قسیل و قال	و حاشا کہ اکابر متکلمین تصحیح عقائد خود بطلال کلان
کرده باشند ماخذ انوار عقائد ایشان مشکوٰۃ نبوہ است ۵ علم دین فقہ است تفسیر و حدیث	
۱۰ ہر کہ مشاہبت کرد بقومے پس ی از او شانت ۴ ۵ سال این دو فرق نیست ہند کورہ کر ہینا و شوا آبا ہر دو برابرند و صفت	آب بندے کے گریہ ۱۲۰ ۵ و بیرونی نہ کند بیشتر از ایشان گروہ را ہر آئینہ و ہم تفاوت میکند از معرفت حق جیسے ۱۲۰
۱۱ آیتانے کورہاے عقل با بندی است و اکثر کوشش عالمیان گراہی و لہذا دیدہ ام از مردمان و دولت پس ظاہر شدہ ہے جلہی کنندگان	و غرض کنندگان و بیا است از کورہ ہر بلند شدہ کلیشان و بلند شدہ پس بغیر نہ کورہ بچان کورہ مانند و رجائے مادہ و شست انداز
جسہاے ما و بیجو دنیاے مانہ او وبال است و نہ استفادہ کردیم از بحث مدت عمر خود سوائے ایک جمع کردیم در سے قبل و نقل ۱۰	

<p>ہر کہ خواند غیب را این گرد و خبیث</p>	<p>بعضی افکار تقلید از سر بردن انداختہ اند</p>
<p>اصلی را ستر بخون ساختہ اند۔ ونفی اولیاد درویشان بسیار کنند و سہرچہ بکوش ایشان رسد انکار کنند و بظاہر نبوت و توابع آن قانع نباشند و از خود سخن چہ بیودہ تہمت کنند و بیعت شان گذارند کہ بتقلید بروند کہ تو بیعت شان باشد کہ بوسے تحقیق شنوند مذہب بین بین ذلک لا آلی ہولاء ولا آلی ہولاء</p>	<p>کردند بکوسے گم رہی خود را گم</p>
<p>از بھرقاد و جنگ بعضی مردم در مدرسہ ہر علم کہ آموختہ اند تا چند چنین جاہل و اتر بودند در بند صفا باش کہ بسیار بدست</p>	<p>فی القبر یضرہم ولا ینفعہم ہر روز ز روز پیش بدتر بودند با مردم در ویش مکرر بودند</p>
<p>شیخ شہاب الدین عمر سہروردی قدس اللہ سرہ الغزیز در شرف میفرمایند کہ تا چرخ فقر فروختہ ام</p>	<p>وہ شفا سوختہ ام و این نظم دوست</p>
<p>شفاعہ ذہن کتاب الشفا فرغنا الی اللہ حتی کف وعشنا علی ملۃ المصطفی درو عاشق نشود بہ بد اولے حکیم کز دم صبح مدیاد و انفاس نیم ورنہ آدم نہ برد صرفہ شیطان جیم</p>	<p>و کہ قلت للقوم انتم عنہ فلما استہانوا بتوبیننا فما توا علی دین وسطا لیس فکر بیود خود ایدل ز در دیگر کن غنچہ کوتنگدل از کار فرو بستہ سبک و امخت است مگر یار شود فضل خدا انصاف آنکہ بچرخ عقل راہ حق نمی توان ی</p>
<p>و بوسیلہ برہان مطلوب اصلی کے توان رسید</p>	<p>و صیرت طریقی بین تلك المعالم علی ذقن اوقار عاصم نادم سید ہند آسے و دہارا تو نکر میکنند</p>
<p>لقد طفت فی تلك المعاهد کلہا فلم ارا الا واضعا کف حایر لے گدا سے خانقہ بردر گہ ویرمغان</p>	<p>و صیرت طریقی بین تلك المعالم علی ذقن اوقار عاصم نادم سید ہند آسے و دہارا تو نکر میکنند</p>
<p>تا آفتاب نبوتہ بر دل طالب تابد راہ بقصود خود نیا بدقل ان کنتم محبون اللہ فالتبعونی بحبیبکم</p>	<p>و صیرت طریقی بین تلك المعالم علی ذقن اوقار عاصم نادم سید ہند آسے و دہارا تو نکر میکنند</p>
<p>مصطفی گفتہ علی را کاسے علی لیک بر شیریں مکن ہم عمتید خوش در آدر سایہ آن عاقلی</p>	<p>شیر حق پہلوانی پر دلی اندر آدر سایہ نخل امید کس نیار و برد از رہ ناستلی</p>
<p>۱۵ متر و اندر و میان این و آن نہ بسوئے اینان اند و نہ بسوئے آنان ۱۶۰ در قریب تر خواہد داد و او شان را و نافع خواہد بود ۱۷ و چہ قدر گفتہ ام تو کہ شایر کن از مفاک ہستید۔ از کتاب شفا پس بر گاہ کہ ذلیل گفتند۔ او شان بسز نش کردن۔ نامتوجہ شیم بسوئے حق تا اسفند کافی شد ما را پس مروند شان بر دین از سطا طایس و زندہ نامند ہم با بروین مصطفی ۱۸ ہر آئینہ طواف کردم۔ در این جہان نازلی و گردا شد ہم چشم خود میان این نشانہا پس ندیدم مگر وارندہ دست بر نشان برزخدان با گردندہ دندان و نادوم۔ ۱۹ بکوسے محمد اگر دوست میدارید را شفا خدا را پس متابعت من کنید۔ دوست خواہد داشت خدا خدا</p>	<p>و صیرت طریقی بین تلك المعالم علی ذقن اوقار عاصم نادم سید ہند آسے و دہارا تو نکر میکنند</p>

<p>روح او سیرغ بس عالی طواف بسیح او را غایت و مقطع مجو فهم کن و الله اعلم بالصواب</p>	<p>اُطل او اندر زمین چون کوه قاف گر بگویم تا قیامت مدح او در بشر و پوشش گشته است آفتاب</p>
<p>کس از هوا جس نسانی و دوساوس شیطانی نجات دارد که طفل مکتب علمک مالک تکون تعلم و کان فضل الله علیک عظیماً باشد و اشک نیاز بر خاک راه ساکنان مسالک طریقت مالک</p>	<p>مالک حقیقت باشد ره برو با جناب پاک خدا هست چون چشم از الوان</p>
<p>توان یافت ذوق یاقوت شیخ سینا ابو علی بود چشم عقل از حقایق ایمان</p>	<p>بقیاسات عمل یونانی گر بنطق کس ولی بود و شیخ ضیاء الدین ابونجیب السهروردی قدس سره فرماید -</p>
<p>ان العلماء المجاهدين في متابعة الرسول صلی الله علیه وآله وسلم المقتدين بالصحابية ثلثة اصناف اصحاب الحديث والفقهاء والصوفية فاما اصحاب الحديث فانهم تعلقوا بظاهر الحديث فاشتغلوا بسماعه ونقله وتغيز صحيحه من سقيم وهم حراس الدين ورعاة واما الفقهاء فانهم فانهم فضلو اعم اصحاب الحديث بعد قبول علمهم بما خصوا به من الفهم والاستنباط من فقه الحديث والتحقق بتدقيق النظر واما الصوفية فالتفقا مع الطائفتين في معتقداتهم وقبول علمهم ولم يخالفوهم في معاشهم ورسومهم ثم انهم خصوا بعد ذلك بعلوم عالية واحوال سنية كالنوبة والزهد والورع والصبر والرضا والتوكل والمحبة والمشا واليقين والقناعة والصدق والاخلاص والشكر والذكر والفكر والمراقبة والاعتبار والوجدان والفناء والبقاء ومعرفة النفس ومجاهداتها</p>	<p>علماء مجاهدین در متابعت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم که مقتدا کنند صحابه اند سه قسم اند اصحاب حدیث رفقا و صوفیه اما اصحاب حدیث پس تحقیق او شان بظاهر حدیث تعلق کردند و بسماع و نقل و تغیز و سقیم و هم حراس الدین و رعایه و اما الفقهاء فانهم تفضیل داده شدند بر اصحاب حدیث بعد قبول علم بسبب آنچه که مخصوص شدند بران از فهم و استنباط از فقه حدیث و نظر و تدقیق و خور کردن و اما صوفیه پس متفق شدند و طائفه در معتقدات خود و قبول علم شان و نه مخالفت کردند او شان را در معاش و رسوم شان باز مخصوص شدند او شان بعد این بعلوم عالی و احوال سنیة مثل نوبه و زهد و ورع و صبر و رضا و توکل و محبت و مشایخ و یقین و قناعة و صدق و اخلاص و شکر و ذکر و فکر و مراقبه و اعتبار و وجدان و فناء و بقا و معرفت نفس و مجاهدات</p>
<p>در آموخته است ترا آنچه مفید استی و هست فضل خدا بر تو بزرگ ۱۲</p>	

در یافتن دوستانی را دشواری است.

و کیفیت خلاص از وی -

روایت کرده شد از شیخ عارف شهاب الدین
سروردی که گفت دے رضی اللہ عنہ بودم در او اعلیٰ جا
خود که بعلم کلام اشتغال پیدا شدم و کتب متعدد
این مقصد یاد گرفتیم و هم من مرا منع میکرد من
تسلیم نکردم تا اینکه اراده کرد که بجا به روز
قلب ربانی و غوث محمدی شیخ عارف شهاب الدین
و من هم در خدمت دے بودم و ادب گیران باد
پس فرمود که باش حاضر قلب پس به تحقیق تو داخل میشوی
برسبکه خبر میدار و قلب دے از حق و منتظر باش برکات
و نظرو دے را و بوسه خوش اثر و برپاس و فیکه نشستم
عم من اے سروار من این برادر زاده من است و سبب
حریص است به علم کلام هرگاه که منع کردم ویرانه نفع کرد ویرا وین
مقام توقف کرد پس فرمود که کدام کتاب یاد میکنی پس گفتم فلان کتاب
فلان کتاب پس مسح کرد دست شریف خود را بر سینه من پس فرمود
نه باقی ماند لفظ از آنچه که یاد گرفته بودم و برادر مدت عمر خود میکن
پر شد از علوم لدنیہ و عوارف ربانیہ نه کفایت کردم بوی او
پس برخاستم از نزد دے بزبان ناطق و قلب صادق و گفت
از من که اے عمر تو آخرین مشورستی به عراق و همچنان شش
تحقیق دے گفت شیخ اشیرخ در زمان خود امانت امانت
این باب یقین بر شیخ شهاب الدین و گشت همچنین به برکت
حسن اعتقاد دے در او لیا و هزار دے دے در بگزیده کلان
بر اے آنچه که سابق شد از بیاد سعادت
بخلات سعد الدین نعمانی را بی اختیار گفت بر اے دے
خواجہ بہاد الدین نقشبند و فیکه بد و دوست دے طرف
از آداب که بیا بسوے ما و متوجه شو بر ما که نه کنی ویرا و اصل

و ریاضات و قائق الریاء و الشهوة و الخفیة
و کیفیة الخلاص ہما ملا علی قاری حنفی ہر روزی
در شرح آداب المریدین گوید روی عن الشیخ العارف
شہاب الدین عمر السہروردی انه قال کنت فی
اوائل امری اشتغلت بعلم الکلام و حفظت
کتبا متعددہ فی ذلک المرام و عی کان یمنعنی
ولم امتنع الی ان اراد ان یدخل یوما علی القلب
الربانی والغوث الصمدانی الشیخ عبدالقادر الجیلانی
و اما فی خدمتہ و متادب بآدابہ فقال کن صبرا
القلب فانک تدخل علی من ینجبر قلبہ عن البصر
و انتظر برکات نظرہ و نفحات اثرہ فلما تعدنا
قال عی یا سیدی هذا ولد اخی و هو مولى
بعلم الکلام کلما منعته ما نفعه و توقف فی ذلک
المقام فقال ای کتاب تحفظہ قلت الکتاب
الفلا فی و الکتاب الفلا فی قسم یدہ الشریفیة
علی صدری فواللہ ما بقی لفظ ما کنت احفظہ
فی مدۃ عمری لکن امتلئت من العلوم اللدنیة
و العوارف الربانیة ما اکتفیت بہ فی امری فقلت
من عندہ بلسان ناطق و جنان صادق فقال
لی یا عمر انت اخرا المشہورین بالعراق و کان کلام
فانہ صادر شیعہ الشیوخ فی زمانہ بالا اتفاق شد
فقہ هذا الباب الیقین بالشیخ شہاب الدین
انما کان ببرکۃ حسن اعتقادہ فی الاولیاء
و ثور ارادہ فی الاصفیاء لما سبق من سیادۃ
السعادة بخلاف السعد التفتازانی حیث قال
خرجه بعلم الدین نقشبند حین رأی فی بیاد
من الماء تعالیٰ الینا و اقبل علینا التملاء علما

همالہ بنا فقال منكر اخاف اني افقد الماء ايضا
 لقربك فعدم يكندى من حبك فبعد عن مقام
 القرب وقنع بحجب الكتب ولم يد ر من كمال الغر
 والعجب ان نظرا لاولياء الكيد له تاثير كثير فحال
 كلب اصحاب الكهف وكتب شيفو نجم الدين الكوفي
 امر شيد وهو سبحانه عني ما يشاء قد ير حافظ كثير
 که نزد ماست پس گفت با شما که خوف میکنم اینکه گرم کنم
 آب را نیز بسبب قرب تو پس نابود شود نزد من حب تو
 پس بید گشت از مقام قرب و قانع گشت بحجاب کتب
 و ندانست از کمال غرور و عجب که نظرا لولیا براسطه
 اکبر است و در و س که اکثر کثیر پس حال سگ صحن
 و سگ شیخ نجم الدین کبری میفرمودست خداوند سبحان بر این موقوف است

بایه بخشی خدمت درویشان است
 فتح آن در نظر هست درویشان است
 منظر از چمن نزهت درویشان است
 کیمیا میست که در صحبت درویشان است
 کبریا میست که در شمت درویشان است
 به تکلف بشنو دولت درویشان است
 از ازل تا به ابد فرصت درویشان است
 منظرش آنمه طلعت درویشان است
 سروری در کعبت درویشان است
 همه در بندگی حضرت درویشان است

روضة خلیه برین حمله درویشان است
 کنج غرلت که طلسمات عجائب دارد
 قصر فردوس که رضوانش بدر بانی فرست
 انچه ندی شود از پر تو آن قلب سیاه
 و انچه پیش نبی تاج تکبر خورشید
 دوئی را که نباشد غم از آسیب زوال
 خسروان قبله حاجات جان اندولی
 روئے مقصود که شایان جهان می طلبند
 نه تو بگر مغرورش این همه نخوت که ترا
 حافظ اینجا بادب باش که سلطان ملک

شیخ الشیوخ شهاب المله والدین عمر السهروردی در وصف این گروه با شکوه گوید -

ضائرهم من مواهب الانس ملوۃ و مرانی
 قلوبهم بنور لقدس مجلوة فتنیات لقبول
 الامداد القدسیة و استعداد لورد و الانوار
 العلویة و اتخذت من الانفاس العطریة جلایا
 و اقامت علی الظاهر و الباطن من التقوی
 حر ساء و اشتغلت فی ظلم البشریة من الیقین
 نبوا ساء و استقرت فوائد الدنیا و لذاتها و اکثر
 مصائد الهوی و تبعاتها و امتطت غوارب
 الرعیوت و الرعیوت و استقرت بعلی
 همتها بساط الملکوت و امتدت الی المعالی اعلا
 قلوب شان از بخششهای امن پانده آینه های قلوب
 شان بنور قدس جلاداده شده پس آماده گشتند برای
 قبول امداد قدسیه و استعداد لورد و الانوار
 و بگرفتند از انفاس عطریه بنشین باد و قایم کردند بر ظاهر و باطن
 از تقوی و بختبانه اشتغال کردند در تار کیمیا بشریت از یقین
 چراغ و خیر پیدا شدند فواید دنیا و لذتها و ساء
 و ناخوش دانستند شکار گاه خواہش و تابعان و ساء
 و بگریز خود را خستند بلند بیایه خوف در جاذبه گریز
 بیاعتظار خود بساط ملکوت را دراز شدند
 بسوی بلند می گردنهای شان و بلند شدند

وطمحت الى اللامع العلوى احدا قها واتخذت
 من الملاء الاعلى مسامراً ومجاوراً ومن النور
 الاعز الاقصى مزوراً ومجاوراً اجساداً ارضية
 بقلوب سماوية واشباح فرشتية بارواح شرية
 نفوسهم في منازل الخدمة سيارة وارواحهم
 في فضاء القرب طيارة مذاهبهم في العبودية
 مشهورة وعلامهم في اقطار الارض منشورة
 يقول الجاهل بهم فقد داو ما فقد داو ولكن
 احوالهم فلم يدركوا وعلى مقامهم فلم يملكو
 كاثنين بالاجثمان باثنين بقلوبهم عن وطان
 الحد ثان لارواحهم حول العرش طواف ولقوا
 من خرائن البراسعاف يتنعمون بالخدمة
 في الداياجرو يتلذذون من وهم الطلب يظما
 الهواجر تسلوا بالصلوات عن الشهوات وتعوضوا
 بجلاوة التلاوة عن اللذات يلوح من صفحات
 وجوههم بشرا الوجدان ويتم على مكنون سرائرهم
 نضارة العرفان لا يزال في كل عصر و زمان منهم
 علماء قائمون بالحق واعون للخلق منقوا بحسن الخلق
 رتبة الدعوة وجعلوا للمتقين قدوة فلا يزال
 للخلق آثارهم وتزهو في الافاق انوارهم من قدهم
 بهم اهتدى ومن انكرهم ضل وغوى -

بجانب لوا مع بلند چشما سے شان و بگرفتند از
ملار اعلیٰ یعنی گروہ فرشتگان قصہ گو سخن گو و از نور عزیز
و دور تر زیارت کمینہ و نزدیک اجسام ارضی کہ قلوب
شان سہادی اند و اجسام فرشی کہ ارواح شان عرشی اند۔
نفوس شان در میان ازل خدمت سیرکنندہ و ارواح شان
در میدان قرب پر نور مذاہب شان در بندگی مشہورند
و ظہما سے شان در اقطار زمین پراگندہ مے گوید جاہل
باو شان کہ کم کردند او شان حالانکہ نہ کم کردند لیکن پوشیدہ
احوال شان پس جاہل ادراک نکرد و بر مقامات شان
عبور نیافت۔ بظاہر موجود اند بہ بدن و بہ قلوب جدا اند
از وطنہا سے خلق ارواح شان گرد عرش بسیار طواف
کنندہ اند و برائے قلوب شان از خزانہ ہا سے نیکی حاجت
خوش عیشے میگیرند بخدمت و شہما تار یک لذت میگیرند شدت طلب
دو پیر یعنی در شدت طلب آتچنان بجز است شوق نشہ اند کہ پیرا گم و سر نمیکند
خوبند شدند بسبب ناز از خواہشات نفسانی و عوض سیر
بملوات تلاوت از لذات مے در شدت از صفات وجہ شان
خوشی قلب و تمام میشود بر کنون قلبی شان نازگی عرفان
ہمیشہ مامند در ہر عصر و زمانہ از او شان علما سے باشد
دعوت کنندگان خلق بسوے حق عطا کردہ شدند او شان
بحسن اقتدار تہ دعوت کردہ اندین شدند بر مقتیان شوالہ
ظاہر خواہند شد خلق را آثار شان در روشن خواہند شد و آفاق انوار شان
بہر آنکہ وہاں شان ہدایت یافت ہر آنکہ وہاں شان نگاہ و گواہ گشت ہر آنکہ وہاں

مولائی و مرشدی فی رسالہ مجتہ الصوفیاء فی تشریح خطبہ الحوائف ۱۲

سید حسین ابن معین میندی از دورہ فاخرہ نقل میکند کہ شیخ ابن زید اندلسی گفت در بازار رسا کہ کہ
ابن احمد بن قاضی قرطبہ در رد امام غزالی نوشتہ بود و لعنت بر او کردہ خریدم چون اندکے مطالعہ کردم
کو رشدم پس توبہ و استغفار کردم حق تعالی باز بینائی ارزانی داشت ۵

با خلق جهان دشمن موافق باشد

هر کسی که بعشق دوست صادق باشد

کارے نکلند کہ غیبہ لائق باشد

کیا سختہ نگوید کہ نبیؐ پہ کفستن

وہم ابن زید روایت کنند کہ امام غزالی را در خواب دیدم کہ بزنجیر در گردن خو کے کر وہ بوہو ادا را

مے کشید گفتم این خاک چیت گفت ابن احمد ابن قاضی قرطبه است کہ خدائے تعالیٰ مراد و مسلط کرد
تا به یکم کہ بچہ سبب نزد اوستحق لعنت شدہ ام حضرت ایشان معنی مایند

صفت پاک در و نان صفایش کن
لقم شیر مشو دشمنی خویش کن
در حق ما هر چه گوید جائے بیج اگر نسبت
خود فروشان را بکوسے فروشان آه
ورنه لطف شیخ و زاہد گاہ ہست کاہیت

لے گرفتار خودی طعن بدرویش کن
جان سلامت نبری از نفس ویش
زاہد ظاہر بہت از حال ما گاہیت
بر درمچینانہ رخن کاریگر نکان بود
بنو پیر خراباتم کہ لطفش دائم است

و تحقیق بودند جامعہ از محدثین و متکلمین کہ کلام میکردند
انہ صوفیہ علی الخصوص در اہل سماع از ایشان
در علوم معارف شان باز توبہ کردند و رجوع آوردند
بعد انچہ کہ ثابت شد برائے ایشان امر حق و سلوک کرد
طریقہ ایشان را پس این را ایشان ظاہر کردند یعنی
داشتند از انانچہ کہ در انظارش بچہ اصمحت نہ داشتند بہین
و جو خاہی دید کہ مختلف میشوند روایات از انہ اربعہ و غیر ہم
در توسل و سماع و وجد و غیر این از امور صوفیہ از مدح و قدح
و عام از اہل مذاہب ظاہرین رائے شناسند امام محمد
آخر انہ اربعہ اند و اوائل حال خود پسر خود را از لہجات
صوفیہ منع میکرد تا اینکہ بیاہ بردے جامعے اصفیہ
و شب از ہوا پس پرسیدند شان دے را از مسائل
شرعیہ تا اینکہ عاجز گردند و دے را باز در ہوا صعود
کردند پس ازین وقت دے بیگفت با پسر خود کہ لازم
گیرم خود بجا است صوفیہ پس تحقیق ایشان یافتند
از خوف خدا اسرار شریفش انچہ کہ مانیانیتہم و متیکہ
از جواب مسئلہ عاجز شدے گفت از شیخ ابی حمزہ
بغدادی کہ چہ میگفتی درین مسئلہ صوفیہ پس و متیکہ
جواب میداد دے را چہ چیزے میگفت و یاد کرد کہ در
جائیکہ از آخرین محدث فقہ ابن ہب است چنانکہ نقل کردہ را شرعی

و قد کان جماعات من المحدثين والمتكلمين
يتكلمون في الائمة الصوفية سيما اهل سماع
منهم وفي علومهم ومعارفهم ثم تابوا وانا بان
بعدهما تحقق لهم الحق وسلکوا طريقهم فظنوا
ذلك واسعد امما لم يروا في اظهاره على ائمة
مصلحة ولذا تدرى تختلف الروايات عن الائمة
الاربعة وغيرهم في التوسل والسماع والوجد
وغير ذلك من امور الصوفية مدحا وقدحا
وعامة اهل مذاہب الظاہریة لا يعرفون
ذلك هذا الامام احمد آخر الاربعة كان في
اول امره ينهى ولده عن مجالسة الصوفية
حتى نزل عليه جماعة منهم في الليل من الهوا
فسأله عن مسائل في الشريعة حتى اعجزه بشم
صعد وفي الهوا فمن ذلك الوقت هو يقول
لوالده عليك مجالسة الصوفية فانهم ادركوا
من خشية الله واسرار الشريعة ما لم يدركه
ويكان اذا اعجز عن جواب مسألة يقول للشيخ ابی حمزہ
البغدادی ما تقول في هذا يا صوفی فاذا احبابه
بشيئ اخذ به ذكره جماعة من آخرهم المحدث الفقہ
ابن امين كما نقله الشعراني في اليواقيت فاذال

احمد یعتقد فیہم ویستند الیہم الی ان صار من
الابدال علی مارواہ جماعة من الحفاظ الا یقاظ فصلاً
یحسن سلم الصوفیة و در قصہم فیہ ویقول انہم
یفرحون برہم رواہ السلفی من جہۃ الطبرانی عن
عبد اللہ ابن احمد و صار علی ما ہوشان الابدال
فیما ذکر الفقہ الصوفی علاء اللہ ولہ فی العرفۃ و فی
لیسم السامع کما رواہ المقدسی وابن الجوزی و فی
حدثت عن عبد اللہ ابن احمد ابن حنبل قال
قلت قلت لابی بلغنی انک کنت تختلف الی معرف
اکان عندہ حدیث فقال یا بنی کان عندہ اس
الامر تقوی اللہ و کذا ابن معین ف ذکر غیر واحد
من الحفاظ منہم ابن الجوزی فی صفۃ الصوفی
فی ترجمۃ الامام معرفت الکرخی ان احمد ابن
معین کانما یختلفان الیہ ویسألانہ و کانما اعلم
منہ فی علم الظاہر ہذا مع تکلمہما ادلاً فیمت
ہو افضل من معرفت و کذا قدوة الشافعیۃ
ابو العباس ابن سریج کان اولاً لا یعتقد فیہ
حتی مر او حضر مرۃ بمجلس سید الطائفة بجنید
وسمع کلامہ و جمع فقیل کیف و جدت قال
قوم لا عرفہا غیر ان لہذا الکلام صولة لیست
بصولۃ مبطل و کان اذا اعجب الحاضرون
ممن یدیدہ لہم من العلوم یقول لہم انہ
من این لی ہذا انما حصل لی بہرکۃ محالستی عجیبۃ
رواہ جماعات من الحفاظ و کذا امام الحرمین
کان لا یحسن العقیدۃ فی الصوفیۃ فیدنا
ہو جالس یوما یدرس فی المسجد بعد صلوۃ
اذمر علیہ بعض مشایخ الصوفیۃ و معہ اصحاب

در یو اقیست پس پیوستہ امام احمد اعتقاد میکرد و اداشان و
میکرد و بسوے شان تا اینکه گشت از ابدال چنانکہ روایت کرد
این را جلستے از حفاظ با خبرت پس ہمیشہ سماع صوفیہ را دوست
میداشت و قص شان در و سے میگفت کہ تحقیق اداشان
فرحت میکنند بر ب خود روایت کرد ابن راسلنی از جہت طبرانی
از عبد اللہ ابن احمد گشت بر شان ابدال در آنچه کہ ذکر کرد غنیہ
صوفی علاء اللہ در عروہ و غیر امام احمد نیز سماع سے شنید چنانکہ
روایت کرد ابن راسلنی و ابن جوزی و در قوت القلوب
کہ روایت کردم از عبد اللہ ابن احمد ابن حنبل کہ گفت و قدس
کہ از پدر خود گفتیم کہ رسیدہ است ما را کہ شما اختلاف میکردتہ
بسوے معرفت کہ بودند و سے حدیث یا نہ پس گفت لے
پسر بودند و سے اصل امر یعنی تقوا سے خدا و همچنین ابن معین نیز
پس ذکر کرد و بر غیر سچے از حفاظ اداشان ابن جوزی است کہ
نقل کرد و صفۃ الصوفیۃ در ترجمۃ امام معرفت کرخی کہ امام احمد
و ابن معین ہر دو اختلاف میکردند بسوے و محو پرستیم
از سے بودند آن ہر دو عالم تراز و سے در علم ظاہر و ابن حنبل
آن ہر دو بود اولاً و کہ سیکہ و سے افضل بود از معرفت و همچنین
قدوہ شافعیہ ابو العباس ابن سریج بود کہ اولاً در تصوف اعتقاد
نمیداشت تا اینکه گشت یا حاضر شد بجای مجلس سید الطائفة بجنید
و شنید کلام و برادر جوع کرد پس گفت شد از وی کہ چگونہ یافتی گفت
اسرار قوم از منشا سم از آنکہ بر ای بن کلام صوفی سمع کہ در کلام مبطل
نہ باشد و دیکہ حاضرین را علوم ظاہر و شان خوش معلوم نمونہ
میگفت برائے شان کہ آیا میداند کہ این از کجا ما را حاصل شد
این حاصل شد ما را از برکت جالسہ عظیمہ روایت کرد ابن راسلنی
از حفاظ و همچنین امام الحرمین بود کہ حسن عتدات در صوفیہ نمیداشت
پس ناگاہ روزی نشستہ در مسجد درس میداد بعد نماز جمع کہ ہمہ
بعض مشایخ صوفیہ گشتند و ہمراہ شان یاران شان بودند

الی دعوۃ فقال الامام فی نفسه ما شغل هؤلاء
 الا الاكل والرقص فلما رجع الشیخ من الدعوة
 مر علیه فقال یا فقیه ما تقول فین یصلی الصبح
 وهو جنب ویقعد فی المسجد ویدرس العلوم
 ویقتاب الناس فتذکر امام الحرمین انه کان علیه
 غسل ثم حسن اعتقاده بعد ذلک فی الصوفیة
 اورده الامام الیافعی والقاری فی المرقاة وغیرهما
 وقد اسند فیما مضی تلقیه ولبسه من ید ابی طالب
 المکی ومصافحته ایاہ ولبسه من ید القشیری
 ولذا صاحبہ حجة الاسلام الغزالی کان اولاً اکثر
 العصبیة لا یری مشرب الصوفیة وذهب الحنفیة
 شیئاً بل قد اکثر من التکبیر فی بعض کتبه علی ابی حنیفہ
 فلما انتشر بحد مت الحضرات الصوفیة ترک العصبیة
 واثی علی ابی حنیفہ والحنفیة واحسن العقیدة
 فی الصوفیة وما اکتسب علومهم العالیة وصار
 یقول ضیتنا عمرنا فی البطالة وکان یقول ضیت
 العمر الغزیری فی تصنیف البسیط والوسیط والوجیز
 والمنتقد من الضلال ومشکوة الانوار والاحیاء
 وغیرها وحق معارفهم ومسائلهم سیما وحدة
 الوجود مع کثرة الوجود والسماح کذا انکر علیه الآخر
 واقتوا بتکفیرہ وحرقوا کتابہ الاحیاء ثم نصر الله
 نفاق علیهم وکتبوه بماء الذهب کذا الامام
 ابو الحسن ابن حرز هم کان اولاً یتکلم فیهم سیما
 فی الغزالی وکتابہ الاحیاء حتی افتی بالحرقة فلما غلظ
 بضره الاسواط بحضرت النبی صلی الله علیه
 وآله وسلم تاب واثاب ووصل واصل الی
 رب الارباب کذا ابن الجوزی کان شدیداً قویة

کہ بدعوت سے رفتہ پس امام در دل خود گفت کہ این
 کسان از شغل نیست بجز خوردن ورقص کردن پس دستیکہ
 شیخ از دعوت رجوع کرد بر امام بگفتہ است پس گفت شیخ چہ بگوید
 اے فقیہ در سیکہ بحالت جنابت نماز خواند و در مسجد نشیند
 و علوم را درس دهد و غیبت مردمان کند پس یاد کرد امام از آن
 کہ بروی غسل بود باز نیک کرد اعتقاد خود را در صوفیہ بعد
 ازین آورد این را امام یافعی و علی قاری در مرقاة وغیرہا
 و منسوب کرد در آنچہ گذشت فرقہ پوشی وے از دست ابی طالب
 مکی و مصافحہ وے از وے و خرقة پوشی وے از دست امام
 قشیری همچنین بود صاحب وے حجة الاسلام امام غزالی
 کہ اولاً تعصب بسیار داشت و مشرب صوفیہ و مذہب حنفیہ
 چیزے نے پنداشت بلکہ در بعض کتب خود بر امام ابی حنیفہ
 اعتراض کرده پس دستیکہ مشرب شد بحد مت حضرات
 صوفیہ ترک کرد تعصب را و تعریف کرد بر امام الحنفیہ و حنفیہ
 و نیکو کرد عقیدہ را در صوفیہ و علوم عالیہ شازا حاصل کرد
 و اکثرے گفت کہ ضائع کردم عمر خود را در بطالت و کجایی
 میگفت کہ ضائع کردم عمر عزیز در تصنیف بسیط و وسیط
 و وجیز و تالیف کرد منتقد من الضلال و مشکوة الانوار
 و احیاء وغیرہا و معارف و مسائل شازا تحقیق کرد و خصوصاً
 وحدت الوجود را باین کثرت وجود و سماع و همچنین انکار
 کردند بر وے آخرین و فتوے چہ تکفیر وے دادند و کجایی
 احیاء العلوم را نوشتند باند و داد و دیرا منہ تعالیٰ بر او
 و دیرا باب زر نوشتند همچنین امام ابو الحسن ابن حرز ہم
 اولاً در صوفیہ کلام میکرد و خصوصاً در بارہ امام غزالی و کتاب
 احیاء العلوم تا اینکه فتوے داد بہ سزا نیدن وے پس دستیکہ
 معذوب گردید شد بضرر تا زیانہ بجنور بنی محمّد صلی الله علیه وآله وسلم
 تو کہ رو بہ پیش صوفیہ و وصل شد بجن و همچنین بجن و بی غایت

فی الصوفیة من اشد المنکرة علیهم والمنفرقة
 عنهم ولبس علیہ ابلیس حتی صنف تلبیس
 ابلیس ذکر فیہ مداخل الشیطان مایخالف
 ظاهراً للشریعة فی فرق الامتہ عموماً و فی الصوفیة
 خصوصاً والطعن علیهم وکان ینکر علی الامام
 المحی الجیلی رضی اللہ تعالیٰ عنہ وقد سمعن بذلك فی
 المطبوعة خمس سنین کما فی الفصول الستة وغیر
 فلما حضر حضرته فسمع ذکر اخذہ وجد شد
 وخرق ثیابه رواه غیر واحد من الحفاظ منهم الخ
 بسند صحیح ولعل ما اختلف فی التصوف کالصوفیة
 والشیعات عند الممات کان بعد ذلک واللہ اعلم
 وکذا اخرجوا الشیخ ابا الحسن الشاذلی من بلاد
 المغرب بمجاعة ثم کانوا نائب اسکندریة با
 سيقدم علیکم مغربی زندیق وقد اخرجناه
 من بلادنا فالحذر من الاجتماع علیہ فناء الشیخ
 الی اسکندریة فوجد اهلها کلهم یستونہ
 ثم وشوا به الی السلطان ولم یزل فی الاذی
 حتی جم بالناس فی سنین کان الحج فیها قد انقطع
 من کثرة القطاع فی طریقہ فاعتقده الناس کذا
 فی طبقات الامام الشعرائی وکذا افخر الشافعية
 الحافظ المجتهد المجدد سلطان علماء مصره
 بل اهل عصره الامام عز الدین ابن عبدالسلام
 کان اولاً یتکلم فی الصوفیة ویقول وهل شم
 طریق للشریعة غیر ما بایدنا من انقول ثم یقول
 من زعم ان شم علما باطنا للشریعة غیر ما بایدنا
 فهو باطنی یقلوب الزندیق ثم بعد ذلک
 احسن العقیدة فی الصوفیة واستفاض من الشیخ

وصوفیه بود و شد یدنکر بر شان و منحرف از شان و لبس
 بروی حکامی کرد تا اینکه تلبیس ابلیس تصنیف کرد و ذکر کرد
 و در سبب جاس و دخول شیطان از انچه مخالفت ظاهر شرعیست
 است و در فرق است عموماً و در صوفیه خصوصاً و طعن بر ایشان
 و علی کبریا م محی الدین جیلی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و قید کرده شد
 باینوجه در نه خانه پنج سال چنانکه در فصول سسته و غیره است
 پس و قتیکه حاضر شد بخدمت و سبب شنید نصیحت
 ویرا و جد شد ید و گرفت و پارچه های خود در ید
 روایت کرد این را غیر یکچه از حفاظ از اوستان نحی
 بسند صحیح و شاید انچه تا لیس کرد و در تصوف مثل صوفیة الصوفیة
 و شیعات عند الممات بعد این واقعه کرد و الله اعلم و همچنین
 شیخ ابو الحسن شاذلی را خارج کرد و ندان بلاد مغرب بجماعت
 باز به نائب اسکندریه نوشتند که غریب خواهد آمد
 بر شما مغربی زندیق حالانکه ویرا بدر کرده ایم از شهر بای خود
 پس پر هیز کن از اجتماع بروی پس شیخ سوئے اسکندریه
 آمد و یافت ساکنان آنجا که دشنام میدادند جلالت
 شیخ را باز سخن چینی کردند بسوئے سلطان و در تکلیف باند
 تا اینکه همراه مردمان حج کرد و دو سال و در آن سالها حج از
 کثرت راز نازان موقوف شده بود باز مردمان معتقد که
 گشتند چنین است در طبقات امام شعرائی و همچنین غرض
 حافظ مجتهد مجد و سلطان علماء مصره خود بلکه زامانیان خود
 امام عز الدین ابن عبدالسلام اولاد ایشان صوفیه اعتراض
 میکرد و میگفت که آیا هست راسی براسی شرعیست سوا
 انچه که بدست ماست از نقول باز میگفت که سیکه گمان
 کند که براسی شرعیست علم باطن دیگر است سوا سبب انچه
 که بدست ماست پس و سبب باطنی است قریب به ذوق
 باز بعد این نیک کرد و حنیده در صوفیه و فیض گرفت

الشهاب الدين السهروردی ولبس خرقۃ التقي
 منه ثم اخذ من الشيخ الشاذلي وصار يحضر السماع
 في مجالس الصوفية ويرقص في الحال ويمدح طريق
 القوم كل المدح ويقول انها طريق جمعت خلاصة
 المرسلين ردا على كل او بعضه جماعات من المتفكرين
 منهم الامام الفقيه المحدث ابن عطاء الله
 الاسكندراني المالكي صاحب الامام ابى العباس
 المرسي في لطائف المدن وذكره القاضي عز الدين
 الهكاري في سيرة العز والعلامة الياقيني في المرآة
 والعلامة الكمال الاولاد قوی فی الامتاع والتسبيح
 في طبقاته الكبرى وابن حجر المكي في شرح المنهاج
 والشعراني والذهلوي وغيرهم وذكر الحافظ
 كمال الدين الدميري في حيوة الحيوان انه قد حكى
 غيره واحدا من الحفاظ ان القاضي الفقيه الامام
 علم الاعلام الطراز المذهب الملقب بالباز
 الاشهب حامل لواء مذهب الشافعي ففاشرا
 ومؤيدة في زمانه وفاصرة بل المفضل على جميع
 اصحاب الشافعي حتى على المزي كما ذكره الامام
 ابواسحاق الشيرازي حلي جلا الى التاج السبكي واليا
 بل كان يقال له الشافعي الصغير شليم الطبراني وغيره
 من الاعالي صاحب النفاخيت الكثير من المتفكرين
 فخر من كتبه على اربع مائة منقر عند جماعة من
 علماء عصره ومن بعدهم انه المجدد على راس
 الثلث مائة لمردين هذه الامة ابا العباس
 ابن عمر بن شريح كان اذا عجب الخاضعين حاضرين
 لهم من العلوم يقول لهم انذرون من اين هي
 انما حصل لي ببركة محالستي ابا القاسم الجنيدي

الشيخ شهاب الدين سهروردی وخرقة تصوف از دے
 پوشید باز از شیخ شاذلی اخذ کرد و در مجالس صوفیه
 به سماع حاضر میگشت و در حال رقص میکرد و در طریقه قوم
 مدح میکرد بغایت و میگفت که این طریقه است که جمع کرد
 اخلاق مرسلین رعایت کرد این را یکی بعضی جماعت
 از ثقات از دانشان امام فقیه محدث ابن عطاء الله اسکندی
 المالکی که از یاران امام ابی العباس مرسی است در لطائف المدن
 و ذکر کرد ویرا قاضی عزالدین هکاری در سیرت عز و علامه یاقینی
 در مرآة الجنان و علامه کمال اولادی در امتاع و تسبیح و در طبقات
 خود که سلسله به طبقات کبری است و ابن حجر مکی در شرح
 المنهاج و امام شعرانی و محدث دهلوی و غیرهم و ذکر کرد حافظ
 کمال الدین دمیری در حیوة الحیوان که تحقیق حکایت کرد و غیره
 از حفاظ که قاضی فقیه امام علم الاعلام طراز مذهب ملقب به
 باز اشهب بر وزن لواء مذهب شافعی و نشر کننده و
 و تأیید کننده و در زمان خود و در کار و سبب نصیحت
 داده شده بر جمیع اصحاب شافعی تا اینکه بر مزی چنانکه ذکر کرد
 ابن راهب و ابن شیری و دیگر سلسله و سبب تا شیخ تاج الدین
 سبکی و یاقینی بلکه گفته می شد ویرا شافعی صغیر شیخ طبرانی غیر
 و سبب از بزرگان صاحب شفا نیست کثیره مشتمل بر
 کتب و سبب بر چهار صد فقره کرده شده و نزد جمعی از علما
 زمان خود و از بعدشان که و سبب مجدد است و صدی
 دوم بر سبب امروزی و این است ابا العباس احمد
 ابن عمر بن سهروردی بود که وفاتیکه در نجف بود
 حاضرین را از آنچسب که ظاهر می شد براسه شان
 از علوم می گفت از دانشان که سید انیس
 این از کجا است براسه ما حاصل شد ما را
 این به برکت حاضری ما در خدمت ابا القاسم جنب

رضی اللہ عنہ و فی روایۃ القشیری و ابن الجوزی
و السبکی و قیل الجدید من این استفادت هذا
العلم قال من جلوسی بین یدک اللہ تعالیٰ ثلاثین
سنة تحت تلك الدرجة اوحی الی درجۃ
فی داره و ذکر جمیع من الحفاظ منهم شیخ الاسلام
الهرزی عبد اللہ الانصاری و الامام محمد بن
الغوی انه اجاز ابن سیرج المذکور مرۃ بمجلس
الجدید فسمع کلامه و انصرف فقیل له کیف
رأیت ای الجدید قال رموز قوم لا عرفها غیر
ان لهذا الشیخ صولة لیست بصولة المبطلین
و فی روایۃ ما ادری ما یقول و لکنی اے لهذا
الکلام صولة لیست بصولة مبطل و فی لفظ لکن
اجد کلامه صولة فی القلب ظاهرة تدل علی
عمل فی الباطن و اخلاص فی الضمیر و لیس کلامه
کلام مبطل و قال الامام خاتمة الحفاظ مجد مائة
و مجتهد و قته المستشرق برویۃ النبی صلی اللہ
علیه و آله و سلم و صحبته و مشافهة فی قیظته
الشیخ جلال الدین السیوطی فی آخر عقیدتہ
و یعتقد ان طریق ابی القاسم الجدید سید الصوفیۃ
علما و علماء و صحبة طریق مقوم فانه خالی عن البدع
مبنی علی اتباع الکتاب و السنة و فی العقیدۃ
الماکیۃ و مالت و سائر الائمة کذا ابو القاسم
هذه الامة و فی شرحه مثل کلام السیوطی
وقد استفاد عن الجدید و اشتهر بل کاد ان یقول
انه کان یقول غیر مرۃ مذهبنا و فی روایۃ علمنا
هذا مقید و فی لفظ مضبوط باصول الکتاب
و السنة من لم یحفظ القرآن و لم یتب الحدیث

رضی اللہ تعالیٰ عنہ و روایت قشیری و ابن جوزی و سبکی
است که گفته شد برائے جید از کجا حاصل کردی این علم
گفت از شست خود و بروی خداے تعالیٰ سالی
زیر این درجہ و اشیان کہ بسوے درجہ کہ در خانہ و سوے بود
و ذکر کرد جمیع از حفاظ از اینان شیخ الاسلام ہر و علی
انصاری و امام محمد الدین لغوی اند کہ تحقیق
بگذشت ابن سیرج مذکور بحسب ار مجلس جید پس
شنید کلام وے و باز گشت پس گفته شد برائے وے کہ
چگونہ دیدی یعنی جید گفت رموز قوم اند کہ نے شناسم ویرا
مگر برائے این شیخ صولتے است کہ بصورت مبطلین نہ
و در روایت دیگر است کہ سید انم چو یگفت و لیکن گفت
میکنم برائے این کلام صولتے کہ بصورت مبطل نے ماند و
بلفظ دیگر بیکہ و لیکن وے یا ہم برائے کلام وے صولتے
در قلب ظاهر و لالت یکسند برخل باطنی و اخلاص قلبی
و کلام وے کلام در روح گوئیست و گفت امام خاتمة حفاظ
مجد و صدی خود و جید وقت خود مشرف بہ رویت
نبی صلی اللہ علیہ و آله و سلم و صحبت وے و در و در و دین
در سیداری شیخ جلال الدین سیوطی در آخر عقیدہ خود
و اعتقاد میکنند انیکہ طریقہ ابی القاسم جید سر وار صوفیہ
در علم و عمل و صحبت طریق راست کردہ شدہ است پس
تحقیق وے خالی از بدعت و مبنی بر اتباع کتاب و سنت
است و در عقیدہ ماکیہ است کہ مالک و ہمہ ائمہ مثل ابو القاسم
رہنمایان است اند و در شرح وے مثل کلام سیوطی
و تحقیق گرفت شد از جید و مشہر شد بلکہ فریب توانر
رسید کہ وے میگفت بار کا کہ مذہب ما و بروایتے این
علم ما مشہد است و بلفظ دیگر مضبوط است بہ اصول کتاب
و سنت کیکہ نہ یا و کند قرآن را و نہ نوید حدیث

ولم يتفق له لا يقتدى به هذا الأمر في رواية
 علمنا هذا مشيداً بمحدث رسول الله صلى الله
 عليه وآله وسلم وقال الطرقي إلى الحق كلما
 مسدودة على جميع المخلوق إلا على المقتفين لا تار
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم والتابعين
 سنته كما قال الله تعالى وإن تطيعوه تهتدوا
 وقال الله تعالى لقد كان لكم في رسول الله
 حسنة رواها السلي و ابو نعيم والقشيري في
 وابن عساكر والسلفي والحامدي وابن الجوزي و
 وغيرهم قال الامام العالم العلامة عبد الله ابن
 اسعد ليا فعي اليمنى ثم المكي في الارشاد والتطهير
 بلغنا ان الشيخ العارف بالله المشهور الفقيه الامام
 المودع المشكور شمس الزمان ومفتي اليمن ذو السيرة
 الحميدة والمجد الاثيل احمد ابن موسى ابن الجليل
 رضي الله عنه ونفعنا به سئل عن سماع الصوفية
 فقال ان اجد فلسفة من اهل له وان انكره فقد
 سمعه من هو خير مني وجاء جماعة من فقهاء اليمن
 الى الشيخ بحر الحقائق وموضع الدقائق ابو الغيث
 ابن الجليل قدس الله روحه بمقونته في شيء فلما
 دنوا منه قال مرحبا بعبد عبدی فاستظمو ذلك
 ورجعوا فلقوا شيخ الطريقين وامام الفرقين بابا الله
 اسماعيل ابن محمد الحضرمي رضي الله عنه فاخبروه
 بما قال الشيخ ابو الغيث لهم فنهض وقال صدق
 وانتم عبيد الهوى والهوى عبدة وكان الشيخ
 ابو الغيث المذكور صيماً ويحضر مجلسه فقهاء البلاد
 ومبغضين به بالمسائل الدقيقة فيجيبهم وقال له الفقراء
 في بعض الايام تشرع في الصوم فقال الى اليوم القل

ونيك نذاق قد اسع وسع درين امر كرده شود و در
 روايتي است كه علم ما بن بلند كرده شده است بحد
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم وكففت جمله طرق الى الله
 مسدود اند بر جميع خلق مگر بر آنكه متبع است رسول الله صلى
 عليه وآله وسلم وتابع سنت و سعي اند چنانكه فرمود الله تعالى
 و اگر اطاعت ميكنند و پرايادت خواهيدي يافت و روي
 الله تعالى هر آنكه بجهت حق بر سر راه رسوله رسول هر
 اقتداي نيك روايت كرد اين هر دو را سلفي ابو نعيم
 وقشيري و هروي و ابن عساكر و سلفي و حاتمي و ابن جزي
 و سبكي وغيرهم گفت امام عالم علامه عبد الله ابن اسعد ليا
 يعني مكي در ارشاد و تطهير كه رسيد ما را اينكه شيخ عارف
 مشهور فقيه امام متوسع آفتاب زمانه و مفتي يمن حماد
 سيرت حميد و بزرگ گاهيل احمد بن موسى ابن
 الجليل رضي الله عنه و نفع دهر ما را بوسه پرسيده
 از سماع صوفيه پس گفت اگر سباح كنم و پرا
 نيستم از اهل آن و اگر انكار كنم و پرا پس بجهت شنيد
 و پرا كسيكه او بهتر از من است و آمد جماعتي از فقهاء
 يمن سوخته شيخ بحر الحقائق و دوايح كسندة وقايق
 ابو الغيث ابن الجليل پاك كند الله روح و پرا امتحان
 ميگردند او شان و پرا در چيزي پس وقتي كه قريب
 گشتند بركه گفت مرحبا به علامان غلام من پس پرسيد
 پنداشتند او شان اين را و باز گشتند پس ملاقات كردند
 به شيخ طريقين و امام فرقيين ابو الذبيح اسمعيل ابن
 محمد الحضرمي رضي الله عنه پس خبر دادند آن جامع شيخ ابو الغيث
 كه گفته بود شيخ ابو الغيث از او شان پس خنديد و گفت كه
 در اين كينه سا غلام خوش است و خوش غلام آن شيخ است و خوش
 نكند و خواند و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد
 پسران ميداد و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد و بخشد

کمان یوم سوق یا تیه القوافل فلما جاء ذلك اليوم
 جاء الخبر ان قطاع الطريق اخذوا القافلة ثم جاء
 بعض قطاع الحرامية بحب و جاء آخر بثور فقام
 الشيخ للفقراء نصرفوا فيه فصرفوا واحضروا العيش
 ففتح الفقهاء فدعاهم الفقراء للاكل فامتنعوا فقال
 فقال الشيخ للفقراء كلوا الفقهاء ما ياكلون احرام
 فرغوا من الاكل جاء انسان الى الشيخ وقال يا سيدي
 نذرت للفقراء كذا وكذا من الحب فلخذ الحرامية
 وجاء آخر ايضا اليه وقال نذرت للفقراء ثورا
 فنهب فقال لهم الشيخ قد وصل الى الفقراء متاعهم
 فبقى الفقهاء يضربون يدا الى يدي متشددين على
 ترك موافقة الفقراء وكان الشيخ رضي الله عنه
 بينكم السماع ويقابل من يتعاطاه في اول امره ثم خرج
 عن ذلك في الآخر وسببه انه قدم عليه بعض
 المشايخ الكبار في جمع من الفقراء عازمين على
 ان يدخلوا عليه قريته بالسماع فامراهل قريته
 ان يخرجوا بقتالهم بالعيان وخرج معهم فلما
 تقاربوا والنقاد موم في حال السماع اخذوا حال
 وصاديد وكمديد وراهل السماع الواجب فحب
 صيا به وكلوه ذلك فقال وعزت من له الغت
 مادرت حتى رأيت السماء وادرت انتهي واما
 عبد الوهاب شعرائي ورجح مور وگوید سکان
 الامام عبد الله ابن اسعد البياضي امام مکه
 في عصره في العلوم الظاهرة والباطنة يعتول
 حاجت نفسي خمس عشر سنة حتى مالت
 الى طريق الصوفية وذلك لانه ليس في افعال
 اهل الطريق شئ يوافق هوا النفس اذا مشى

پس برو باز قافله را ویرای آمدند پس هرگاه که آن روز
 آمد خبر رسید که رهنران قافله را گرفتند باز
 رهنران دانه آوردند و دیگری کاو پس گفت شیخ
 به فقر که دروے تصرف کنی پس تصرف کردند و بختند
 آن وقت همتا کناره کشی کردند و فقرا و شاز را بر او خوش
 طلبیدند پس ایشان باز ماندند پس گفت شیخ از فقرا
 بخورید فقرا حرام بخورند هرگاه از حدش فارغ گشتند مرد
 سوے شیخ آمد و گفت ای سرور من نذر کرده بودم یک
 فقر چنان چنان از دانه پس ویرار رهنران گرفتند و دیگری
 سوے شیخ آمد و گفت که برے فقر کاوے نذر کرده بودم بقاء
 رفت شیخ از ایشان گفت که سوے فقر متاع شان رسید
 پس همتا آنوقت کف افسوس مالیدند و بر ترک موافقت
 نادم گشتند و شیخ رضی الله عنه منکر سماع بود و در ابتداء حال خود
 متقابل میکرد از کسیکه بحث میکرد باز در آخر ازین رجوع کرد
 و سبب دے این بود که بیاد بروے بعض مشایخ کبار در
 فقر بر این اراده که داخل شوند در ديه و دے به سماع پس ایشان
 آن ویدارده قتل شان کردند بچوب و همراه شان آمدند و
 قریب شدند و مسافران در حال سماع بودند و در حال دے
 و در دے گرفت چنانکه سماع شوند کان بحالت وجد و سید
 اصحاب دے ازین امر متعجب شدند و ویرا پرسیدند
 قسم بعزت کیکه ویرا عزت است نکر ویدم تا اینکه دیدم آسان کرد
 کردش سیکر و تهمیدام عبد الوهاب شعرائي در بحر مور و گوید
 بودام عبد الله ابن اسعد یا فعی امام مکه در زمان تحریک
 در علوم ظاهری و باطنی میگفت پانزده سال
 علاج نفس خود کردم تا مایل شد بطریق صوفیه
 چرا که نیست در افعال اهل طریق چیزے که موافق
 باشد خواش نفس را و قسید برو د سالک

السالك فيها بالصدق والنفس بغير من ذلك
بطبعها ولا يجب الا التصديق في الدروس
والرياست من غير مراعات العل بمأملت
قال وكنت اشاور مشائخي من اهل العلم ببلاد
اليمن على اجماع على الصوفية واتباع بطريقهم
فهو الى عن ذلك اشد النهي فينا انا ما ربالشع
واذا بالورقة مكتوبة فقرأتها فاذا فيها
ولبت امر متعب به لك في عواقبه رضا الله
يفعل ما يشاء فلا يكن متعزها - فري معينا
في فريضت ذلك على بعض الفقهاء فقال يا
العلم الشرعي اساس طريق القوم اذا الترتي فيها
بمعرفة جميع دقائق الشريعة ثم انك اذا علمت
دقائقها فلا بد لك من شيخ يعلمك كيف الطريق
الى العمل فان الفقيه الذي لم يسلك طريق القوم
كالطبيب الذي يحفظ الادوية وهو جاهل
بتشخيص الامراض فلا يعرف كيف ينزل الدواء
على الداء ولو كان الفقهاء يعرفون طريق القوم بغير
شيخ ما احتاج مثل الامام الغزالي والشيخ عز الدين
ابن الاسلام الى شيخ يرشد هم الى وسادس اعلم
ولا الى الطريق المزيلة لامراضهم وكان سیدی
الشيخ ابو المواهب الشاذلي يقول حكم الملائك
القدوس ان لا يدخل حضرة احد من اهل التقوى
انتهى قائل يا اخي وامعن النظرة داخل في
علمك وعملك واجتمع باهل الطريق ليكمل لك
المشي على صراط المستقيم والله يتولى بذاك
وكذا المزيل علماء الظاهر يتكبرون ويتكلمون
في علماء الباطن في كافة الاعصار وامة الامم

وروس بصدق و نفوس ميگرند ازین بالبع و دوست
نیدار و مگر بر میچند شستن براس و دست
بلار عایت عمل با چنه که علوم شد گفت که مشون میگرد
از مشائخ اهل علم خود و بلایین بر اجماع خود بطریق
صوفیه و اتباع طریق شان پس منع کردند و اخی
ما را ازین به سخت مبالغه پس رونے براس
میگردد که دوتی نوشته یا فتم و یا خواندم دوی نوشته بودین شعر
و اکثر امر باعث تعب میباشد و برتست در انجام مے
خوشنودی حق تعالی میکند آنچه میخواهد پس متعرض نباید
پس معنی دے در من سلامت کرد پس حال خود را بجز
فقر عرض کردم و گے گفت ای برادر من علم شرع میباشد
نوم هست چه که زرتی در دے از شناخت جلد و قافی و تربیت
میباشد باز و فیکه دست و قافی آخر پس ضرور است
ترا شننے که تعلیم کند ترا که عمل طریق چگونه است پس فیسبه
که طریق قوم را نداند دے مثل طیبے است که ادویه را
یا دسیدارد و از تشخیص امراض جاہل هست و نمیداند که
چنان دوا بحالت بلاری داده میشود و اگر فقهای طریق
قوم را مے شناختند بے بغیر شیخ متعالج نے شد مے
مثل امام غزالی و شیخ عزالدین ابن عبد السلام شیخ
که راه نماید و اذنا را بسوے و سوے بے اعمال شان
و طریق زائل کنند امراض شان و بود سردار و ما شیخ ابو الوفا
شاذلی که میگفت حکم اکی است که در حضرت دے که از
اهل نفوس داخل نشود پس غم و فکر کن مے برادر من
دروے نظر کن و خلاص کن در عمل و علم خود و فیسب با اهل
که کامل شود سلوک تو بر صراط مستقیم و الله یمن متولی است
و همچنین همیشه علماء ظاهر انکار میگردند و در علماء باطن
عرض میگردند در کل زمانه و هر شهر

ثم يتوب عن ذلك جماعات منهم ببركاتهم
والحكایات الصیحة فیہ عن المشایخ الصوفیة
لا تعد ولا تحصى تدکر قال فیخ شیوخنا القشاش
ما خبرنی شیخنا ابو المواهب عن والده عن المشایخ
عن الحافظ جلال الدین السیوطی عن الحافظ تقي الدین
ابن فهد عن عهد الوهاب ابن عهد الله ابن
اسعد الیافعی عن ابیه الولی الکبیر عقیف الدین
عهد الله ابن اسعد الیافعی ثم المکی انه قال کتبت
نشر الحاسن الملقب بکفاية المعتقد ما نصه قلت
وما حکي واشتهر وروناه عن الشیخ العارف بالله
ابی الحسن الشاذلی رضی الله عنه انه رأى البی
صلی الله علیه وآله واصحابه وسلم فی النوم باھی
موسى وعیسی علیهما الصلوة والسلام بامام القراء
رضی الله عنه وقال فی امتکما حبر کذا قال
لا وقال الشیخ العارف ابو العباس المرسى رضی
الله عنه لما ذکر الغزالی ان الشهد له بالصدیق
الاعظم وفى السیرة المشهورة للشیخ الکبیر العارف
بالله الیمین المعروف بالصیاد رضی الله عنه
بالاسناد الیه انه رأى فی بعض الايام وهو
قاعد ابواب السماء مفتحة واذا بعصبة من
الملائكة قد نزلوا الى الارض ومعهم خلع خضر
ودابة من الدواب فوقفوا علی راس قبر من القبور
واخرجوا شخصا من قبره والبسوه الخلع وارکبوه
على الدابة وصعدوا به الى السماء ثم لم یزلوا
یصعدون به من سماء الى سماء حتی جاؤوا
السموات السبع وخرقوا بعدھا سبعین حجبا
قال فتجبت من ذلك وارتدت معرفة

باز تو به کرد ازین جامعها از او شای بوجه بکات شان حکایات
درین باب از مشایخ صوفیه بسیار اند تذکره یعنی
یاد داند اینان را بختی تذکره یعنی تذکره اسم فاعل واقع است گفت
شیخ شیخ ما قشاشی خبر داد ما را شیخ ما ابو المواهب از او
و دے از شترانی و دے از حافظ جلال الدین السیوطی و دے
از حافظ تقي الدین ابن فهد و دے از عهد الوهاب ابن عهد
ابن اسعد الیافعی و دے از عهد الله ابن اسعد الیافعی و دے از عهد الله ابن
عهد الله ابن اسعد الیافعی کی که گفت و دے در کتاب خود
نشر الحاسن که لقب داده شده است به کفایت المعتقد
که نه تغییر کرد این را گویم و آنچه حکایت کرده شد و مشهور شد
در حدیث کردم آنرا از شیخ عارف باسدانی حسن شاذلی
رضی الله عنه که دے بخواب دید جناب رسول الله صلی
علیه وآله و صحابه وسلم که باهاست که آنحضرت با موسی و عیسی
علیهم السلام به امام غزالی رضی الله عنه و گفت آیا هست
در امت شما دانشمند عالم مثل من گفتند و گفت شیخ
عارف ابو العباس مرسى رضی الله عنه که هرگاه ذکر کرده شد
امام غزالی بحضور دے میگفت که اگر ابی مهدی عمری دے
بصدیقیت غفلی و در سیرت مشهوره شیخ بزرگ عارف نبی و دے
رضی الله عنه و ادست که دے دید در بعض ایام که دے
نشسته است و در روانه بای آسمان کشاوه اند و حاجتی
از ملائکه سو دے زمین فرود آمدند و همراه شان جانه سبز
و جانور دے از چهار پایه است پس توقف کردند بر قبر
زقور و برآمدند شخصی ما از آن قبر پوشانیدند و بر جامه
و سوار کردند و بران چار پایه و صعود کردند و دے سوختن
باز میگفتند بهر ای دے از آسمان بآسمان و بیکدیگر
از هفت آسمان و گدشتند و شکافت بعد آن بهشتا و
گفت شیخ که منسوب شمع ازین و الاوده شناخته

ذلك الركب فقيل لهذا الغزالي ولا علم الى اين يبلغ
انتهائه قلت واخبرني بعض الصالحين من قديم
الشيخين الى الحسن ابن حزمهم بكسر الحاء المهملة
وسكون الراء وبعد هاء زاء بال ضبط المحقق فجمع
بين الناس بن حرازم فذكر قصة ابن حزمهم
المذكورة في باب اللقاء من المتن الشريف الى
قوله ثم نظر بعد ذلك في الاحياء فراه برأى آخر فقام
فها خلاص الفهم الاول فراه موافقا للكتاب والسنّة
ورأى النبي صلى الله عليه وآله وسلم مسم على ظهر
بيده المباركة الكريمة فشفي جسمه وقلبه بعد خمسة
وعشرين يوما ثم فتح عليه بعد ذلك و نال من
المعرفة بالله والخط العظيم ما نال بفضل الله الكثير
وصحبه الشيخ ابو مدين فراه ثم قال له قد فتحت
لك ستة افعال وبقي السابغ بفقه لك الشيخ
ابو يعزب الفقه الياء المشناه من تحت والعين المهملة
والراء المشددة فاذهب اليه فذهب فلما راى
الشيخ ابو يعزب قال له قال لك الشيخ ابو الحسن
اني فقه لك القفل السابع ها انا افتحه لك باذنه
ففتح له ففتح عليه وكان من امر الشيخ ابى مدين
وعظم شأنه ما كان رضى الله عن الجميع ونفعا
بهم قال اليا فعي قلت وقد روي ان ذلك مختصر
اخبرني الشيخ شهاب الدين ابن الميلاقا
قال اخبرني ياقوت الشاذلي قال اخبرني به الشيخ
ابو العباس المرسي الشاذلي قال اخبرني به الشيخ
ابو الحسن الشاذلي وزاد فيه قال وبقدمات
يوم مات واثر السياط على جسمه انتهى قلت كل
ذلك قد اوردته المحدث التاج السبكي في الطبقات

آن ذكرب كردم پر گفته براس من كه اين غزالي است ونيست
كه تا كجا رسيد انتهائى وى ميگويم و خبر داد مرا بعض
صالحين از اولاد شيخ ابو الحسن ابن حزمهم بكسر هاء حارمهم
وسكون الراء وبعد آن را است چنين است تحقيق و مشهور است
مرئان ابن حرازم است پس ذكر كرد قصه ابن حزمهم كه ذكر كرد
مباب لقا از متن تا قول خود باز بديد بعد اين در حيا
پس و پدر و برادر او را كه ديگر و فهم كرد مطلب را خلاص مطلب
سابقه و اعتقاد كرد آنرا موافق كتاب و سنت و بدو مختصر را
كه مسح كرد بر پشت وى دست مبارك خود را و شناخت
جسم و قلب وى بعد بست و بخور و باز نشا شد
بعد اين بر وى و يافت ار معرفت خدا و خدا و خدا عظيم آنچه كه
يافت بفعل خداى كريم و صحبت وى شيخ ابو مدين كريم
و پدر و شش كرد و پدر باز گفت بر وى كه شش قفل تو بچشم
هفتين باقى ماند خواهم كشاد آنرا شيخ ابو يعزب بفتح ياء
ثناة تخية و عين حمله و زاء مشدده و بر وى وى وى
پس رفت و قسمتي كه پدر و پدر شيخ ابو يعزب گفت
از وى كه شيخ ابو الحسن گفته است ترا كه خواهم كشاد
قفل هفتين ترا نگاه باشش كه ما خواهم كشاد آنرا بر وى
باجازت وى پس بچشاد و بر وى نيز كشاد گشت
و گشت از حكم شيخ ابو مدين و بزرگى شان وى چنانكه
گرويد راضى با و الله تعالى از همه و نفع و ديد مال و جسد
يا فعي ميگويد كه روايت كردم اين را مختصر خبر و مر شيخ
شهاب الدين ابن السليق شاذلي و پدر خبر داد ياقوت شاذلي و پدر
شيخ ابو العباس مرسي شاذلي و پدر شيخ ابو الحسن شاذلي
و ز ياد كرد و وى كه گفت شيخ حقيق مرويه نقل
خود را بخاليكه اثر تا ز ياد با بر جشش بود دستى ميگويم كه
اين همه را آورده است محدث تاج الدين بن سبكي

الکبریٰ ایضاً و فیہا و مکتب قریباً من متاع النہر
 ثم سکون عنہ الالم و مکتب الی ان مات و انزل
 علی ظہرہ و صار ینظر کتاب الاحیاء و یعظہ و یجملہ
 اصلاً اصیلاً و ہذہ حکایۃ صحیحۃ حکاھا الناجی
 من ثقات مشیختنا عن الشیخ العارف ولی اللہ
 یاقوت الشاذلی عن شیخہ السید الکبیر ولی اللہ
 ابی العباس المرسی عن شیخہ الشیخ الکبیر ولی اللہ
 ابی الحسن الشاذلی و ما اوردہ فیہا ایضاً قال ابو
 ابن الجوزی فی کتاب الثبات عند المات قال
 احمد اخ الامام الغزالی لما کان یوم الاثنين وقت
 الصبح تو غناء اخ ابو حامد و صلی و قال علی بکھن
 فاحذہ و قبلہ و وضعہ علی عینہ و قال سمعاً
 و طاعة للدخول علی الملك ثم مدّ رجلہ
 و استقبل القبلة و مات قبل الاسفار
 قدس اللہ روحہ انقہ۔

کبرئے و دروے این زاید است کہ ز نون ماند قریب
 یک ماہ رنجور از ضرب باز سکون یافت از الم و ز نون نام
 تا اینکه مرد در آنجا یکماہ اثر تا زیانہ ہا بر پشت وے موجود
 و میدیدہ کتاب احیاء و بزرگ میداشت و برا و صل الالم
 میدانست و این حکایت صحیحہ است کہ حکایت کردند
 ما را جامعہا از ثقات مشایخ ماہ شیخ عارف ولی اللہ
 یاقوت شاذلی و در او شیخ خود سید بزرگ ولی اللہ ابی العباس
 مرسی وے از شیخ خود شیخ کبیر ولی اللہ ابن ابی الحسن ابی
 و نیز از انچه آورده است وے در آن نیست کہ گفت ابو
 ابن الجوزی در کتاب ثبات عند المات کہ گفت احمد
 امام غزالی ہر گاہ کہ آمد دو شنبہ وقت صبح و صبح کرد و برادر من
 ابو حامد و نماز خواند و گفت بیار یکفن من پس گرفت آنرا و
 بوسہ دادہ بر ہر دو چشم خود برداشت و گفت تا بعد از شنبہ
 برے آمدن فرستہ باز ہر دو پاے را یکشہد و متقبل قبلہ
 و انتقال کرد قبل از برآمدن آفتاب پاک کند اللہ روح و بر آنجا

و قطب التحقيق علامہ شیرازی و در ذلک استاج گوید قتال رسول اللہ
 صلی اللہ تعالیٰ علیہ و آلہ و سلم علماء امتی کا نبیاء بنی اسرائیل
 عالمان ہست من در راہ یافتن حق و راہ نمودن بد و ہجو پیغمبر بنی اسرائیل اند و قال علیہ السلام
 العلماء و رتۃ الانبیاء یعنی عالمان میراث داران پیغمبران اند یعنی سرایہ و ملک و ملک پیغمبران قرب الہی
 و وصول بحضرت او با دستن علم شریعت کہ دستن حیات و حرکات و سکناات جسمانی معتدل است
 از ادارہ فرائض و آداب خدمت و عبادت و ادارہ حقوق حق و خلق کہ این جملہ بہریت و عدت است
 حکم شریعت و ایشان مستلزم ثبات آن قرب و وصول اشخاص امتان ایشان است بدو القرب کہ
 سبب صورت و انشا نعیم و لذات و ان نشاء باقی و ہمچنین قرب بحضرت الہیت با علم طریقت کہ
 دستن ہیأت نفسانی است از خصال برگزیدہ و افعال پسندین و کیفیت تزکیہ و تجلیہ جان از زایل
 و تجلیہ آن بفضائل و علم و قاتق سیرت نفس و میلہا پرورشیدہ او بشہوات و معرفت عیوب آفات
 و چگونگی خلاص او از ان عیوب و آفات کہ اخیلہ سبب شایستگی دل و جان سے شوند و وصول را بقرب

امام حجة الاسلام در منقذ من الضلال و غیر آن از کتب و رسائل از حال خود ادا کرده و همچنین شرح حال خود که همه دان بهمانی در ذوق الحقائق باز نمود درین باب کافی است و آنچه مقصود از باب بصائر میباشد از حد و صاحب اہل مشاہدہ در متابعت ایشان حاصل میشود چنانچہ در زبدة الحقائق میگوید -

نعم المعین للطالبین علی تصفیة الباطن ^{حق} اهل الذوق و محالستهم و خدمتهم من صمیم القلب و اعنی باهل الذوق اقواما طهرا ابواطنهم عن ذائل الاخلاق حتی فاضت علیہا من لطف الحق ما یستحیل عنه العبارة و السعادة للطالب ان ینفرد بکلیة روحه لخدمته و اصل منهم فقی فی اللہ و مشاہدۃ الحق حتی اذا افنی عمره فی خدمته احیاه اللہ تعالی حیوة طیبۃ و لیس منہا مع العلماء سوی رستم و اسف -

چه خوش مدوکار برائے طالبین صفائی باطن مصاحبت اہل ذوق است و ہم نشینی و خدمت شان بخلوص قلب مراد میگیرم باہل ذوق تو سے را کہ پاک کردند او شان باطنمائے خود را از اخلاق رذیلہ تا اینکه فائز گشت بر ایشان از عنایت حق آنچه کہ در عبارت کے بگنج و سعادت برائے طالب است کہ با کلیہ جان و نفس مغرور باشد برائے خدمت و اصل از ایشان کہ کافی باشد و حق و مشاہدہ سے تا اینکه ہر گاہ کہ فنا کنند عمر خود را در خدمت و سے زندہ گردند ویرا خداے تعالی بحیاء طیبہ و نیست از دوسے علماء است و اسف و رستم -

چون اہل حق از جدال میباشد بی با شد کہ مگر میال ایشان به پری از سر جہان یک سر مورخ نہ نمود از انجا بجز از فساد کارے نخواست

خواہی کہ رہے بکوی تحقیق بری با اہل ضدانشین و با ایشان باش در مدرسہ کریم بے گفت و شنود دیگر هر چند کشودیم بے مشغلا

انتهی قال الفاضل الجلیل مولانا محمد اسماعیل شہید معرفت الہی علیا الشہیدان معرفۃ اللہ اجمالا بذرا شجار الطاعات و ماء مزارع الحسنات و تفصیلا ثمرہ جلال العباد و ذرۃ ریاض الخیرات قد نهض لہا احرار القیام و تسابق الیہا فرسان لا قوام کیف لا و المورد العذب کثیر الزحام و للصوفیۃ انصاف من بینہم ید طولی و کعب علیا لم یبلغ احد من فرسان القوم الی هذا الا مدوان استعانوا بصنوف خیل و وف عدد من کان مستمعا لخیو فلیستم اخبارہم و متبع لا توفلیتم آثارہم فانہم قوم لا یشتقی بہم حلیمہم ولا ینحاف معہم

گفت فاضل جلیل مولانا محمد اسماعیل شہید معرفت الہی علیا ثم و زخمائے طاعات است و آب گشتہائے حسنات و بالتفصیل معرفت است کہ ثمرہ و سے عدد بایں عبادات و حصہ بالاسے با غنائے خیرات بہ تحقیق برخاستند برائے و از دوان مضبوط و سبقت کردند بسوسے و سے سواران قوم کج و نباشد کہ چشمہ شیرین جائے کثرت از دام میباشد و برائے صنوف از میان شان دستہ قوی است و جنتی بلند تر سید کے از سواران قوم تا این غایت اگر چه استعانت گرفتند باقسام سپاہ و ہزار در ہزار عدد کسیکہ شنوندہ خبر باشد پس باید کہ اخبار شان شنود یا جو یان اثر باشد پس بہت آثار شان کند بہت حق و شان تو مو اند کہ خبر بہ دنیا شد بہت شہان و خوف زدہ نم باشند

حلیفم اذ لا یحضر من فی ذمتهم ولا یعابون فی سنتهم بهم سداشان چکه نمکنند چنانچه خود مجب کرده
 ومن یکف المطا نصب - والمرء مع من احب - نمیشوند در طریقه خود و هر که باز دارد و ازان بریزد و با کسی که کتبی
 و شیخ الشیوخ و عوارف فرمود که مراد از صوفیان و اهلان و کمالان آنکه کلام مجید عبارت از ایشان به فقر و
 نه جماعتی که بجز و رسم و مطلق اسم از دیگران متمیز و مخصوص باشند چه هر که بدرجه مقربان حضرت جلال و سالکان
 صفت کمال رسیده اکابر طریقه و از باب حقیقه ادراصوفی خوانند خواه مترسم بود بر رسوم متصوفه خواه
 چنانکه جنید^{علیه السلام} گفته ما التصوف فقال ان تكون مع الله بلا علقه در دیکم گفته التصوف استرسال
 النفس مع الحق علی مایوید و ابو محمد جریری گفته التصوف الدخول فی کل خلق سنی و الخرج عن کل
 خلق دنی و حضرت جنید گوید التصوف هو ان یبیتک الحق عنک و یجلیک به و معروف میان عجم
 مردم آنست که اسم صوفی بر کسی اطلاق کنند که مترسم بود بر رسوم صوفیان و متلبس بود بری ایشان از اهل حقیقت
 بود یا نه و خواص از متصوفه اکثر مترسمان را صوفی خوانند بلکه تشبه بصوفیان خوانند بسبب اختصاص اکمال
 چون اسم آنست که اکثر ایشان از قدماء مشایخ مجتهدین و تزیید و نیا و مافیا لباس پوشیده و از براس
 تواضع و نه حال نسبت خود لطیف لباس و سمت ظاهر کرده یکدگر را صوفی خوانده اند و این اسم در میان
 ایشان متعارف شده و شهرت یافته و در زبانها متداول گشته استی - کاتب حروف گوید که چون سخن
 درین لطیفه باین حد رسید عطف غنان قلم واجب دانست ختم بر مطلب ضروری کرده و میشود شیخ عارف
 محقق امام الحائثین مولانا الشیخ عبدالحق الدهلوی نور الله صریح در برج البحرین گوید که موجبات اخذ و داعی
 انکار بر قوم پنج چیز است اول نظر بر علوی مرتبت و رفعت شان و صفوة حال و ملا خطه کمال ایشان است
 که چون تعلق برخصت کنند یا بادی از آداب اخلاص نمایند یا در امری از امور دین مسأله رود یا بصفته
 از صفات نقص متصف گردند و اعتراض متوجه گردد و انکار مسأله است کنند و هر چه لطیف تر و پاکیزه تر ظهور
 عیب و نقصان در وسع بیشتر چنانچه جائه سفید اگر یک نقطه سیاه بر وسع افتد نمایان گردد و در طریق
 دفع این نوع آنست که بدانند که هیچکس را کمال مطلق ثابت نیست و هر که باشد از نقص بشریت خالی نه
 و عصمت مخصوص انبیا است و وقوع مفوات و زلت بلکه خطا و معصیت نه بر وجه اصرار و اویان منافی
 مرتبه کمال و درجه ولایت نیست کما القدر و ثانی از وجوه انکار و اعتراض برین طائفه علیه وقت علوم
 و لطائف اشارات ایشان است که در فهم هر کس زود نه در آید و در حقیقت اشرف علوم و ادق لطیف
 آن علم تصوف است که بنات و سبب کتاب و سنت و ذوق صحیح و کشف صحیح است جنید میفرماید
 قدس سره که اگر زبیر کبودی آسمان علمی دیگر شریف تر ازین علم بود که با صاحب خود بدان تکلم میکنم سنی آن میگوید
 و در طلب آن می دوییم و نه علم را بجز و طبع و قوه عقل و معا و نیت قیل و قال و بحث و جدال درک

طایفه تصوف گفته اند که باطنی با ظاهر ملازم است تصوف در کمالش است با خدا بر ملازمه و ملازمه تصوف در کمالش است و در هر یکی از
 و خارج شدن از هر خلق و زنده ۱۲ تصوف نیست که میراند ترا خداست که از خودی تو و زنده و زنده ۱۲

توان کرد الا این علم را که با وجود سلامت فطرت و صحت قریحه وجودت فهم در ریاضت نفس و تصنیف باطن
و تخلیه سر از ماسوی اله نیز شرط است پس سبب انکار بحقیقت تصور فهم و نقصان استعداد و ضیق حوصله و فقدان
معرفت و ضعف ایمان بود و با وجود آن منکر اگر براه تورع و خوف و حذر و تحاشی و سلامت رو و معذور
است لیکن انصاف همان طریق توقف و تسلیم است ثالث از اسباب انکار کثرت مدعیان و مدعیات خلعت
مبطلان و متصفعان و متشیبان که صاحبان اغراض و طالبان اعراض اند و بعلت اشتباه اگر کسی از
محققان دعوی بحق کند او نیز در نظر ظاهر بنیان بصورت مدعیان مبطل نمایند اینجا دلیل و برهان باید متعارف
از محقق جدا کرد و اندوگاه باشد که نفس الامری دلیل باشد ولیکن ناظر را قوت دریافت آن نبود پس در اینجا نیز
توقف و تأمل اسلم باشد رابع خوف ضلالت عامه و وقوع در ورطه الحاد و عدم اعتبار بنظر او هر شریعت
چنانچه از اکثر قبایل و اهل بطالت مشاهد میگردد و این بحقیقت در اصل این طریقه و ذات این علم انکار است
بلکه بعارضه مصلحت و حکمت است و ذلالت شیئی آخر و خاص و جو بخل و شیخ و اعطای حق و اعتراف بدان
و قیام و ثبات بر طریق عدل و انصاف که در نفوس آدمیان نهاده اند با تفاوت مراتب و درجات آن چون
تعلق و توجه صوفیه بحقیقت است و ظهور حقیقت و غلبه و مصل و حاجی جمیع اعتبار است لاجرم ایشان را در حیات
حیات و بعد از ممات شانه مخصوص و امتیاز خاص و حسن صیبت و شهره امر و قبول قلوب و رجوع خلائق و
عزت و غلبه است که فقها و علما ظاهر را نیست ناچار نفوس بصفت حقیق و غبطه و حسد برآید و در اهل کمال بپای
و توضیح دخل نماید تا دلی خالی کند و ذلک نفخة الصدور و صاحب این قسم در انکار معذور نبود بلکه ضرور
و مغفون باز گردد و اهل اقسام سابق معذور اند بلکه مایه و سبب حقیقی در بقا حسن صیبت و ذکر جمیل عباد
و عرفانه فقها و علما ظاهر که از حلیه تصوف و تعبد و توجه الی الله عاری و عاقل باشد آنست که فقیه منسوب
و مشغوف بصفته از صفات نفس خود است که درک و فهم و فقه او باشد و آن با نقصان حس و حیات ظاهر
قوت مدبر و نابود گردد و عرفا و عباد منسوب به پروردگار حتی و باقی صفات او بیند که از ازل تا ابد باقی است
و چگونه میر و آنکه نسبت او بحی لاموت بے علت نفس درست شده باشد هرگز نمیر و آنکه دلش زنده
بشق و ثبت است بر جریح عالم دوام ما - و لهذا مجاهده فی سبیل الله که بشرف شهادت رسیده چون تحقیق کلمه الله
و اعلاے دین حیات معنی کرده بهر دو قسم حیات که حسی و معنوی است فائز گردد و لا تحسبن الذین قتلوا
فی سبیل الله امواتا بل احياء و چون عمل و عبادت و صلحا موجب تحقیق و اعلاے معنوی کلمه و دین و سبب
مخصوص بحیات معنوی و مقصر بر آن آمد و آن دوام کرامت و ذکر خیر و برکت است چنانچه گفته اند
قدمات قوم و هم فی الناس احياء - انقی و الله اعلم و علیه احکم -

۱۰ یعنی این جنس در رسیدن آما سیدن سینه مایه یعنی بے اعتقاد کردن مردمان است ۱۲ -

۱۱ و مرده گمان کن گمانی را که گشته شدند در را و خدا بلکه زنند اند ۱۲ -

۱۳ بدستیکه و قوم و حال آنکه در مردمان زنده هستند ۱۳

فصل دوم در بیان تقسیم سالکان راه حق و اختلاف مراتب طبقات مردم

بدانکه مراتب طبقات مردم علی اختلاف درجات بر سه قسم است قسم اول مرتبه واصلان و کاملان و آن طبقه علیا است قسم دوم مرتبه سالکان طریق کمال و آن طبقه وسطی است قسم سوم مرتبه مقیمان و مرتبه نقصان و آن طبقه سفلی است - واصلان مقربان و سابقان اند و سالکان ابرار و صاحب ایمین مقیمان اشهرار و اصحاب شمال و اهل وصول سه طائفه اند **طائفة اول** انبیا که حق سبحانه تعالی شان ایشان را بعد از وصول کمال حجت تکمیل ناقصان بخلق رجوع فرموده است و وجود ایشان را رابطه غیب و شهادت گردانیده تا خلق را بحق دعوت میکنند و ملک ملکوت را مسموم میدارند و **طائفة دوم** مشایخ صوفیه که بواسطه کمال متابعت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مرتبه وصول یافتند و بعد از آن در رجوع براه دعوت خلق با طریق متابعت ماذون و مامور شده چنانچه نص قرآن بذکر آن ناطق است قل هذه سبیلی ادعوا الی الله علی بصیرة انا و من اتبعنی و این دو طائفة کاملان و مکملان اند که فضل و عنایت از لی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع و بحر توحید از شکم ما هی قبا بساحل تفرقه و میدان بقا حلا می و نجاتی از زانی فرموده تا خلق را به نجات و درجات و ولایت کنند و اما **طائفة سیم** هم آن جماعت اند که بعد از وصول بدرجه کمال حواله تکمیل و رجوع بدعوت خلق بدیشان زلفت و غرقه بحر جمع گشتند و در شکم ما هی قبا چنان ناچیز و مستلک شدند که از ایشان هرگز خبری و اثری بساحل تفرقه و نجاتی بقا نرسید و در سبک زمره سبکان قیاب غیرت و قیلان و یار حیرت انحراف یافتند و بعد از کمال وصول و ولایت تکمیل بدیشان نفوذ ننگشت و اما اهل سلوک بر دو قسم اند - **طایبان** مقیمه علی و مریدان وجه الله کما قال تعالی و تقدس یریدون وجهه و **طایبان** مبتدیان آخرت کما قال عز و جل و منکم من یرید الاخرة اما **طایبان** حق و دو طائفة اند متصفوه و ملائمه متصفو آن جماعتی اند که از بعضی صفات نفوس خلاصی یافته اند و به بعضی از احوال و اوصاف صوفیان موصوف گشته و متطلع نهایت احوال ایشان شده و لیکن هنوز با ذیال بقایا سه صفات نفوس مستقر مانده باشند و بدان سبب از وصول غایات و نهایت اهل قرب و صوفیه متخلف گشته اما ملائمه چنانچه باشند که در رعایت معانی اخلاص و محافظه قاعده صدق غایت جهد مبذول دارند و در اخفای طاعات و کتم خیرات از نظر خلق مبالغت واجب دانند بآنکه هیچ فقیه از وصول اعمال مهمل نگذارند و تسک بجمع فضائل و نوافل از لوازم شمرند و مشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود و لذت شان در تفر و نظر حق با اعمال و احوال ایشان و همچنان که عاصی از ظهور بصیرت بر حذر بود و ایشان از ظهور طاعت که مظنه ریا باشد حذر کنند تا قاعده اخلاص خلل نپذیرد و بعضی گویند اما ملائمتی هو الذی یبظهر خیرا و لا یضمهر شررا و این طائفة هر چند عزیز الوجود و شریف الحال باشند و لیکن

سه گزاین را درین استعدادهای سه گانه خدا بجهت ظاهر من و پیران من نیز بنواهند ۱۲ سه چنانکه گفت حق تعالی مو طلبند روزه ۱۲ را ۱۲ سه چنانکه در حق تعالی را در شایسته که بنواهند ۱۲ طاعتی که است که ظاهر نماند خیرا و پوشیده نماند شررا ۱۲

حجاب وجود خلق هنوز از نظرشان کلی منکشف نشده باشد و بدان سبب از مشایخ عین جمال توحید و معانی
 عین تفرید محجوب مانده باشند چه اخفای اعمال و ستر احوال خود از نظر خلق مشعور و مؤذن است برویت وجود
 خلق و نفس که مانع معنی توحید اند و نیز نفس از جمله اغیار است اما هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار از مطلق
 اعمال و احوال خود به کلی نکرده اند و فرق میان ایشان و صوفیه آنست که جذبه عنایت قدیمه صوفیه را بجای
 از ایشان انزاع کرده حجاب خلق و انانیت از نظرشود ایشان برداشته لاجرم در اتیان طاعات صدق
 خیرات خود را و خلق را در میان نه بینند و از اطلاع نظر خلق مأمون باشند و باخفای اعمال و ستر احوال مقیدند
 اگر مصلحت وقت در اظهار طاعات بیند اظهار کنند و اگر در اخفای آن بیند اخفا میکنند پس ملائمه مخلصان
 باشند بکسر لام و صوفیه مخلصان بفتح لام انا اخلصناهم بخالصة وصف حال ایشان است اما طالبان
 آخرت چهار طائفه اند زاهد و فقرا و خدام و عباد - اما زاهد و طائفه باشند که بنور ایمان و یتقان جمال آخرت مشاهد
 میکنند و دنیا را در صورت قبیحه معانیه مینمایند و رغبت از التفات بریت مزخرف و نیاس فانی میگردد و نمند
 و در جمال حقیقی باقی رغبت مینمایند و خلف این طائفه از صوفیه بدانست که زاهد بخلف نفس خود از حق محجوب بود
 چه بهشت مقام خط نفس است فیها ما تشتهیه الا نفس و صوفی بشایع جمال ازلی و محبت ذات لم نری
 از هر دو کون محجوب همچنانکه از دنیا رغبت کرده باشد از آخرت نیز رغبتش مصروف بود چنانکه در حدیث صحیح است
اللہ نیا حرام علی اهل الآخرة والآخره حرام علی اهل الدنیا و ما حرامان علی اهل الله پس صوفی
 و زاهد مرتبه بود و راه مرتبه زاهد که خط نفس از آن دور بود اما فقرا آن طائفه اند که مالک هیچ چیز از اسباب
 و اموال دنیوی نباشند و طلب فضل و رضوان الهی مهاجرت او طمان نموده و ترک موقوفات کرده و للفقراء

المهاجرین الذین خرجوا من ديارهم و اموالهم یبتغون فضلا من الله و رضوانا
 و باعث این طائفه ترک یکم از سه چیز بود اول رجاء تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال حساب لازم
 و حرام راعقاب دوم توقع فضل ثواب و مسابقت در دخول جنت چنانکه جبریل روزی به حضرت رسالت
 بشارت و رد که یدخل فقراء امتك الجنة قبل الاغنیاء بنصف یوم و هو خمس مائة عام
 سوم طلب جمیع خاطر و فراغت اندرون از برائے اشرار طاعات و حضور دل در آن و تخلف فقر از ملائمه و متصفیه
 بدان است که او طالب بهشت و خواهان خط نفس خود است و ایشان خواهان حق و طالبان قرب
 و راه این مرتبه در فقر مقام است فوق مقام ملائمه و متصفیه و آن وصف خاص صوفی است چه صوفی
 اگر چه مرتبه او و راه مرتبه فقیر است و لم یکن خلاصه مقام فقر و مقام اودع است
 و سبب آنست که صوفی را مجبور بر مقام فقر از جمله شرائط و لوازم است و هر مقامی که از آن ترقی کند نقیضه
 است و بهشت باشد آنچه خواهش کند نفس ۱۲ و نیا حرام است برای آخره و آخره حرام است برای دنیا و آن هر دو حرام اند برای الله ۱۳
 ۱۴ آن فقران جبرع کنند راست آنکه مملکت کرده شد ایشان را از خانه های ایشان و اموال ایشان می طلبند و آنرا از پرده و حجاب
 و پوشش و دی ۱۵ داخل شوند فقر است و چون قبل از دنیا بنصف یوم و آن روز مقدار پنجصد سال باشد ۱۶ -

آزاد از انزع نماید و رنگ مقام خودش در پیش فقیر از مقام صوفی و صنفی دیگر لا بد بود و آن سلب نسبت جمیع احوال و مقامات است از خود و عدم تملک آن چنانکه هیچ عمل و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند و بخود مخصوص نداند بلکه خود را از خود نه بیند پس او را نه وجود بود و نه ذات و نه صفت محدود و محو و فنا در قیام بود این حقیقت فقر است که مشایخ در فضیلت آن سخن گفته اند و آنچه پیش ازین معنی فقیر را کرده شد رسم فقر است و صورت آن و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر بد است که فقیر باراده فقر و اراده خط نفس محبوب بود و صوفی رایج اراده مخصوص نباشد و صورت فقر و غنی اراده او در اراده حق محبوب و بل اراده او معین اراده حق باشد و بنا برین اگر صورت فقر و رسم آن اختیار کند باراده و نخستیار خود محبوب نشود چه اراده او اراده حق باشد و بعضی گفته اند الصوفی عو الخارج عن المنقو

والر سوم والفقیر هو الفاقدر للاشیاء و ابو العباس نهانندی رحمة الله علیه گفته است **نهایة الفقر** بداية التصوف بعضی از مشایخ گفته اند که فقیر صادق از غنا چنان محترز بود که غنی از فقر حیرت رسد که بدخول غنا فقر بر وی فاسد گردد و همچنانکه غنی بدخول فقر بر وی ترسد که غنا بر وی فاسد گردد و چنانکه وقتی تو فکر می کنی مقدار ده هزار در هم پیش ابرایم آورده ام و تا قبول کنی ابرایم آنرا ذکر و گفت می خاجی که ده هزار در هم نام مانده و آن فقر امحوی و فرق میان فقیر و زاهد است که فقیر بے وجود و زاهد ممکن بود چنانکه کسی ترک دنیا کند بغرض ثابت از سر بقیین و هنوز رغبت اندرون باقی بود بدان و همچنین زاهد بے فقر ممکن است چنانکه کسی با وجود اسباب غنی تر از آن مصروف بود و فقر را رسم است و حقیقتی رسم او عدم الماک است و حقیقت او خروج از احکام صفات و سلب اختصاص چیز بے خود و اسم فقر صورت زهد است و امارت آن و معنی زهد صرف رغبت از دنیا است حق سبحانه تعالی چون خواهد که بعضی اولیاء خود را در تحت قباب عزت از نظر اغیار محبوب گردانند ظاهر ایشان را لباس غنی که صورت رغبت است پوشانند تا اهل ظاهر ایشان را از جمله اهل دنیا پندارند و با حال حال ایشان از نظر نا محرمان پوشیده ماند و لب حقیقت فقر و زهد و صفت خاص و لازم حال صوفی است اما رسم فقر اختیار بعضی از مشایخ صوفیان است و مراد ایشان در آن وقت با بنیای تعلق از دنیا و ترغیب و دعوت طالبان با صورت فقر بزبان حال و اختیار ایشان در معنی هستند بطلب حق نه بطلب حظ آخری و آنگاه جا می آید باشد که خدمت فقر و طالبان حق اختیار نمایند چنانکه با او و علیه اسلام خطاب کردند -

یا د اود اذا رأیت لی طالباً فکن له خادماً و اوقات خود را بعد از ادا فراتقص در تفریح و ترفیه خاطر و حال ایشان از اهتمام با مودعاش و اعانت بر استعداد امر معاد مصروف دارند و آترب بر فوافل عبادات تقدیم دهند و در طلب مایحتاج ایشان در هر طریق که شرعاً مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب و بعضی بدیروزه و بعضی بفتح و نظر ایشان در اخذ و عطا بر حق بود و خلق را در اخذ رابطه اعطای حق خود ندارند و در اعطا واسطه قبول و از عزت این مقام بر طائفه حال خادم و شیخ مشقته نمود و خادم را از شیخ فرقی ننهادند

صوفی است که خارج باشد از صفات و رسوم و فقیر است که کم کنند اشیا باشد ۱۲ طایفه نهایت فقر بتدریج تصوف است ۱۲ -
 ۱۳ - و او دوستیکه بپیشی طایفه را بدست من پس خادم شود و یا ۱۴ -

و فرق آنست که خادم در مقام ابرار است و شیخ در مقام مقربان زیرا که مراد خادم و را اختیار خدمت نبل بود
آخرت بود و الا بدان مقید نگردد و شیخ بر ادق قایم بودند بر ادق نفس خود و اما عباد آن طائفه اند که پیوسته بر تقا
عبادات و فنون و نوافل و محبت و مداومت نمایند از برائے نبل ثواب اخروی و این وصف در صوفی بوجود
ولیکن معروض از شوائب علی و اغراض چه ایشان حق را از برائے حق پرستند نه از برائے ثواب اخروی
و فرق میان زباده و عباد آنست که با وجود غیبت بدینا صورت عبادت ممکن بود و فرق میان عباد و فقرا
آنکه با وجود غنا شاید که شخص عابد بود پس معلوم شد که در صلمان سه طائفه اند و ساکنان شمش طائفه
و هر یک از این طوائف سه گانه و تشبه دارند یکے حق و دیگرے مبطل اما متشبه حق را به انبیاء صلوات الله علیهم
مشایخ طریقت و علمای صوفیه اند که بتابعیت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم از سر بصیرت خلق را با حق و حق
میکند و تشبه مبطل آنکه با فک و بهتان دعوی نبوة کند و بکذب و افتراء و جی را نسبت بخود دهد و صحن اعظم
حمن افتوی علی الله کذابا و قال ادھی الحی و لمر یوح الیه شیء و الا یقنی خوانند چنانکه مسیله کذاب
در زمان دعوت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و بعد از انقضای عهد رسالت جامعیکه مرغ این بوی
و در مانع ایشان بعینه نهاد و عاقبت سر بر باد دادند و غلطان بقدر فزع آفتابند و اما متشبه حق بصوفیان
متصوفه اند که بنهایت احوال صوفیان متطلع و مشتاق باشند و به بقای تعلقات صفات نفوس از بلوغ
مقصود و مقصود و محوق و ممنوع و تشبه مبطل بدیشان جاست اند که خود را در رزقی صوفیان اظہار کنند و از حلیه
عقائد و اعمال و احوال ایشان عاقل و خالی باشند و رقیه طاعت اگر درین برداشته خلیع العذار در مرتع حیات
بچرخند و گویند تقید با حکام شریعت و طیفه عوام است که نظر ایشان بر بطور استیفاء مقصود بود و اما حال خواص و
اہل حقیقت از ان عالی تر است که بر سوس ظاہر مقید شوند و اتمام ایشان بر اعانت حضور باطنی پیش نبود و این طائفه را
باطنی و مبایه خوانند و اما متشبه حق بجزو بان و اصل طائفه باشند از اہل سلوک که سیر ایشان هنوز در قطع منازل صفات
نفوس بود و از تابش حرارت طلب وجودشان در قلق و اضطراب و پیش از طور طباشر صیغ کشف ذات و استقرار
صحیح و مکن در مقام فنا گاہ گاہ بر ترقی از بوارق آن کشف بر نظر شود و آن لایح و لامع گردد و نفی از نفحات و صل
از مبت فانی نام دل ایشان پیوند و چنانکه ظلمات صفات نفوس ایشان در لعان نور آن برق منطوی و متوہ
گرد و در جویب آن نفی باطن ایشان از هیچ آتش طلب و قلق و شوق روحی و آراسے بخشید دیگر باره چون آن برق
منقطع گردد و آن نفی ساکن شود و صفات نفوس و حرارت طلب و قلق و شوق معاودت نمایند و سالک خواهد
که بکلی از طلب صفات خود منسلخ و متخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از تعب وجود به یکبارگی بیاساید و چون آنحال
هنوز مقام او نگاشته باشد و گاہ گاہ بر فنا نازل گردد و باطن او بکلی متطلع و مشتاق این مقام بود و او را متشبه
حق بجزو بان و اصل نام کرده شد و اما متشبه مبطل به جزد و بان و اصل طائفه باشند که دعوی استغراق و
کسیت غلام ترا از آنکه تحت کذب بر خدا مدعی را گویند که مدعی کرده شد بسوس من مدعی لیکه مدعی نکردہ شد بسوس او چہیزے ۱۲

و استملاک درین توحید کنند و حرکات و سکناات خود را بیج بجز اضافت نکنند و گویند که حرکات ما همچون حرکات
 اجواب است که بے محرکی ممکن نبود و این معنی هر چند صحیح است ولیکن نه حال انجماعت بود زیرا که مراد ایشان
 ازین سخن تمهید عند معاصی و مناسبات بود و حال آنکه بارادت حق و دفع ملامت از خود این طائفه را زنا و فحشا
 سهل علی محمد الله رحمة الله علیه را گفتند شخصی میگوید نسبت فعل من بارادت حق همچنانست که نسبت حرکت اجواب
 با محرک آن گفتند این قایل اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت حدود و احکام عبودیت کند از
 جملہ صدیقان باشد و اگر کسی بود که از توطئه و انماک در مخالفت احکام شرع پاک نذر دین سخن از بر آید آن
 گویند تا وجه حال افعال با حق سبحانه و تعالی و اسقاط ملامت از نفس خود با تخلع از دین و ملت ظاهر
 گرداند از جمله زندیقان بود و اما متشبهه حق بلامتی باشد که به تعمیر و تخریب نظر خلق مبالغاتی زیاده نمایند و اکثر
 همی ایشان در تخریب رسوم و عادات و اطلاق از قیود آداب مخالطات بود و سرمایه حال ایشان جز فرغ
 خاطر و طبیعتی اقلب نباشد و ترسم بر اسم زیاد و عباد از ایشان صورت نه بند و اکتان و اقل و طاعات از ایشان
 نیاید و تسک بغرام اعمال نمایند و جز بر ادای فی الفیض مویلت نکنند و جمع و استکثار اسباب دنیوی بدیشان
 منسوب نبود و طبیعتی اقلب قانع باشند و طلب مزید اعمال نکنند ایشان را قلندریه خوانند و این طائفه از جهت
 عدم ریا با ملائمه مشابست دارند و فرق میان ایشان و ملائمه آنست که ملائمتی بفضائل و نوافل تسک جوید
 ولیکن آنرا از نظر خلق پنهان دارد و اما قلندری از حد فرائض و رنگدرد و باظهار و انفاست اعمال از نظر خلق مقید
 نبود و اما متشبهه مبطل بلامتی طائفه باشند هم از زنا و دقه که دعوی اخلاص کنند و بر اظهار فقر و فقر مبالغه نمایند و گویند
 مراد ما ازین ملامت خلق و اسقاط نظر مردم است و حق سبحانه تعالی از طاعت خلق بے نیازست معصیت
 ایشان غیر متضرر معصیت در آزار خلق منحصر دانند و طاعات را در احسان اما متشبهه حق بزهد
 طائفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا مصروف نشده باشد و خواهند که بیکبارگی از دنیا رغبت بگردانند
 و ایشانرا متر بد خوانند و اما متشبهه مبطل بدیشان جاعته باشند که از براس قبول خلق ترک زینت دنیا کنند و ظاهر
 از جمع اسباب دنیوی باز گیرند و بدان طلب تحصیل جاه کنند و میان مردم و ممکن بود که بر بعضی حال ایشان
 مشتبّه شود و پندارند که ایشان از دنیا اعراض کلی کرده اند و ایشان خود بر ترک مال جاه خیرین اند و ان شاء الله دنیا
 للذینا و لیکن که برایشان نیز حال خود مشتبّه شود و گمان برند که چون خاطر بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست
 علت آنست که اعراض کلی از دنیا کرده اند و این طائفه را مراتبه خوانند و اما متشبهه حق بفقیر آنست که ظاهرش
 بر ستم فقر مترسم بود و باطنش خواهان حقیقه فقر و لیکن هنوز میل بغنا دارد و به تحلف بر فقر صبی میکند و فقر حقیقی فقر
 لغتی خاص و اند از حق سبحانه تعالی و بران وظائف شکر جواره بقتدیم میرساند و اما متشبهه
 مبطل به فقر آنست که ظاهرش بر ستم فقر مترسم بود و باطن بجهت فقر آن غیر متطلع و مرادش مجرد اظهار فقر بود

و بصیت پر قبول خلق و این طائفه را هم مرآتیه خوانند و اما تشبیه حق بنجاد مست که همان بخدمت بندگان
حق سبحانه و تعالی قیام نماید و باندرون خواهد که خدمت ایشان را به شائبه غرض دنیوی مالی یا جایی نوس
مخبر دارند و نیت را از شوائب میل و هوا تخلیص کند لیکن هنوز به حقیقت خدمت نرسیده باشد پس وقتی
بجکم غلبه نور ایمان و اخلاقیات بعضی از تصاریف خدمات او در محل استحقاق افتد و وقتی بجکم غلبه نفس محذ
او به او را یا آمیخته بود جمیع را که در محل استحقاق باشد بتوقع محذرت و ناسخ خدمت بلیغ تقدیم رساند و بعضی را که
مستحق خدمت باشد محروم گرداند و در نتیجه کس را متخادم خوانند و اما تشبیه مبطل کس بود که او را در خدمت نیست
اخر دی نباشد بلکه خدمت خلق را دام منافع دنیوی کرده بود تا بدان سبب استجلاب اقوات و اسباب میکند
و اگر آنرا در تحصیل غرض و مسیر مراد خود موثر نبیند ترک کند پس خدمت او مقصود بود و بر طلب جاه و مال و کثرت
اتباع و اشباع تاد و محافل و مجامع بدان تقدم و مغاخرت جوید و نظر او در خدمت بجای بر خط نفس خود بود و اینچنین کس
مستخدم خوانند و اما تشبیه حق بعبادت کس بود که اوقات خود را مستغرق عبادت خواهد و لیکن بسبب بقای دوی
طبیعت و عدم کمال تزکیه نفس بهر وقت در اعمال و اوار و طاعات او فقرات و تعویقات افتد یا یکسکه هنوز
لذت عبادت نیافته باشد و بتکلف بدان قیام نماید و او را متعبد خوانند و اما تشبیه مبطل بدو شخص بود از جمله
مرآتیه که نظر او از عبادت بر قبول خلق بود و در اول او ایمان ثواب آخرت نباشد و اما اطلاع غیر بر طاعت
نه بنید بدان قیام نماید اعاذنا الله من السمعة والرياء و بالله العصمة والتوفيق کاتب الحروف
گوید که اینجمله تعاییم و تفاسیر و ترجیح و تفصیل یکدیگر و دیگر مبتنی بر اصطلاح مشهور است که مختار شیخ اشیرخ شیخ شهاب
ابو حفص عمر السهروردی و اتباع ایشان است و جمیع دیگر از کبر اهل تحقیق و تنقید در میان مراتب اهل سلوک مسلک
جدا گانه دارند و در اینجا قدری کافی از ان مشغول میشود تا حق مقام مرعی باشد - انتهی -

فصل سوم و تعریف اهل سلوک از فرق صوفیه ملائیه و حکایات و کلمات و اصطلاحات

قال الشيخ الفرد الحقيق محي الملة والدين ابو عبد الله
محمد بن علي بن محمد العربي الطائي الاندلسي رضي
الله عنه في الفتوحات الباب التاسع وثلاثمائة
في معرفة منزل الملائية من الحضرة المحمدية
وهذا مقام رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
وابي بكر الصديق ومن تحقق به من الشيوخ
حدون القصار و ابو سعيد الخراز و ابو يزيد بلخي
گفت شیخ من در زمانه محقق محي الدين ابو عبد الله محمد
بن علي ابن محمد عربي طائي (یعنی از قبیلہ بنی طائي اندلسی
نوشته شود و الله از دوسه در فتوحات باب ستم صد و نهم
در شناخت منزل ملائیه از حضرت محمدیه و این مقام
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و ابی بکر صدیق
است و کسیکه محقق شد بوسه از شیوخ
حدون قصار و ابو سعید الخراز و ابو یزید بلخی

المسطامی وهو حالنا وکان فی زماننا من سیات
 هذا لمقام ابو السعود ابن الشبل وعبد القادر الجیلی
 ومحمد الایوانی وصالح البربری وابو عبد الله الشرفی
 ویوسف الشبریلی ویوسف بن تاغر وابن جلدون
 الحناوی ومحمد بن قسوم وعبد الله بن تاخشت ابو
 عبد الله المهدوی وعبد الله القطان وابو العباس
 المحصار و ما یضیق الباب عن ذکرهم فی الملامة
 هم اصحاب العلم الصمیم فی ذلک فهم الطبقة العلوا
 سادات الطريقة المتیة والمکانة الرفی فی العدة الدنيا و
 القصوى ولهم البیضاء فی علم المواطن الی آخر
 ما قال وشیفه عبد الکریم الجیلی وشرح رساله
 اسرار الخلو کویده الشیخ شهاب الدین سهروردی
 یروح الصوفی علی الملامتی والشیخ ابن العربی یکس

است و انحال مانیتر هست و بود و زمانه ما از ساد
 این مقام ابو السعود ابن الشبل و شیخ عبد القادر
 و محمد ایوانی و صالح بربری و ابو عبد الله شرفی
 و یوسف شبریلی و یوسف بن تاغر و ابن جلدون
 حناوی و محمد بن قسوم و عبد الله بن تاخشت ابو
 عبد الله مهدوی و عبد الله قطان و ابو العباس
 حصار و آنچه که این باب از نوشتن اسماشان تنگ است
 پس ملائیه اصحاب علم صحیح می باشند و ایشان در طریقه
 و سدراران طریقه افزون و مرتبه قرب درجا بلند و نب
 و جایی دور و برایی شان است مست صافی علم آنها
 تا آخر کلام -

و شیخ شهاب الدین سهروردی صوفی را بر ملامتی ترجیح
 می دهد و شیخ ابن عربی عکس این می گوید

و شیخ محب الله حشمتی صابری اله آبادی و طرق الخواص می نویسد که می گوید شیخ قدس سره در باب صبی
 و نه از فتوحات کلی که موضوع است در تعریف ملائیه از حضرت محمدی که این مقام رسول الله صلی الله علیه
 و آله و سلم و مقام ابو بکر رضی الله عنه است و آنکه متحقق بود بد آن مقام از شیوخ حمدون قصار بود و ابو سعید خدری
 و بایزید بسطامی پست و ذکر و بعضی از اولیاء وقت خود را که ایشان اصحاب آن مقام بودند و ابو السعود ابن
 الشبل و عبد القادر الجیلی از ایشان بودند پست گفت که بدان ^{و فیک الله تعالی} که مردان خدا سه فرقه اند نه زائد بر آن یکی
 از آن سه فرقه آن مردان اند که بر ایشان غالب باشند زهد صاد شود و بر دست ایشان افعال زکیه که محمود باشند و تکریم کنند
 باطن خود را از صفات و سیمه در شرح لیکن ایشان ندانند که فوق آن حامد کالات و دیگر باشند و خبر ندارند از احوال و
 مقامات از علوم الهیت و لدنی و از اسرار و کشف و فتوح و هر کس که کمالان دارند و ایشان را عباد و خدایانند
 و چون یکی را از ایشان کسی سوال کند از دعا بگوید که من چه باشم که دعا کنم و آن نه منزلت من است تا راه نیاید
 آن مرد عجب در ماند از غوازل نفس در یاد و فرقه دیگر از آن سه فرقه فوق عباد باشند و ایشان می بینند که هر فعل را اثر را
 باشد و از الله تعالی و نمی یابند خود را صاحب هیچ فعلی از افعال و بوی از ریاء و بلغ ایشان نباشد و فیک
 بر سبب ایشان را از چیزیکه حذر دارند از آن اهل طریقه در جواب گویند اغیر الله تدعون ان کنتم صاد قین می گویند
 قل الله ثم ذکرهم ایشان مثل عباد باشند در جدد و اجتهاد و دوع و زهد و توکل و امثال آن لیکن ایشان می بینند

له آیا غیر خدا را می طلبید اگر هستید شما رستبازان را ^{و فیک الله تعالی} که بگویند پس بگذار ایشان را

فوق آن حیات چیز دیگر است که احوال باشد و مقامات و علوم و اسرار و کثوف و کرامات
 و امثال آن و همه ایشان متعلق باشد به نیل آن کمالات و چون مشرف شوند بدان ظاهر کمیند آنرا در
 عامه و باک ندارند از اظهار کرامات چه در نظر ایشان نماند مگر الله تعالی و نه بینند مگر آن را
 و ایشان اهل خلق و فوت باشند خوانند می شود ایشان را صوفیه و ایشان قیاس بفرقه
 ثالثت اصحاب رعونت باشند و از باب نفوس و تلامذع ایشان مثل ایشان طالب و منظر
 ریاست باشند بر مردان حناد و فرقه ثالث از فرق مذکور آن مردانند که زائد نکردند از
 صلوٰه خمس مکرر و متاب و تمیز نشوند از عامه مومنان بجای و حالتی زائد که معروف و مشهور
 باشند بدان و دیگر کمیند در اسواق و تکلم کنند با مردم و هیچ کس از خلق حناد نه بیند و احدی را
 از آنان که مست از باشند از عامه بشنود زائد از عمل مفروض و سنت معاده در عامه که ایشان یکجا
 باشند با حق تعالی و راسخ قدم در عبودیت و مترنزل نشوند در آن در یک طریقه العین و مفر
 از ریاست ندارند و سید هند هر موطن را حق آن دستر و محجب باشند از خلق چه ایشان عبد خا
 باشند و مخلص مر سر خود را و مشا بدان بر سبیل دوام در هر حال از اکل و شرب و بیداری و خواب
 و وضع می کنند اسباب را در مواضع آن و عارف اند بکثرت آن اسباب و آن فرقه است
 که میس به ملائمه باشند و ایشان ارفع رجال اند و تلامذۀ ایشان اکبر رجال و منقلب در اطوار و رجولیت
 و بیان کرد قدس سر و کمالات این فرقه را و ایشان خاص حق اند بنا بر آن ایشان محجب شدند از خلق
 و ستر کردند سر خود پس مکانت ایشان در دنیا مجهول العین باشد و عبا و تمیز شوند از عامه
 به تباعد و مقبری از مردم و ببقای حالات خود و صوفیه تمیز اند به عادی و خرق عادات و ببقای
 حالات خود پس ایشان در عزم خود نه بینند مگر الله تعالی را و غائب شد و فوت
 گشت از ایشان حکم کشید و آن حال که ایشان در آن اند قلیل السلامت است از
 مکر و استدراج و ملاستیه تمیز نشوند از هیچ احدی از خلق الله به هیچ شئی پس ایشان
 مجهول باشند و مختص شدند با سم مذکور به وجه یکجه ثابت می شود در تلامذۀ ایشان
 که آن تلامذع در ملامت نفوس خود باشند نه بینند در خود عکس که بدان فرح کنند چه
 فرح با حال نشود مگر بعد از قبول شدن اعمال و این از تلامذۀ غائب باشد و اما اکابر پس اطلاق
 کرده می شود اسم ملاستیه بر ایشان بخاطر آنکه ایشان با عامه باشند و عامه ملامت کنند
 کسی را که بر دست می واقع شود فصل نامرضی پس چون عامه می بینند ایشان را با خود و بر
 ستر ایشان واقف نیستند بنا بر آن قسمیکه به بینند بر دست ایشان افعال که موافق امر به عامه
 نباشد ملامت کنند ایشان را و ملامت واقع نمی شود مگر بر افعال ذمیمه غیر مرضیه

و آن از نادانی لایم است که و س نمیدانند که جمیع افعال از امر تعالی است پست گفت تحقیق حق تعالی
بر او لیا واجب الستر است چنانکه آن بر انبیا واجب الاظهار است که ایشان چون تشریع اند حکم دارند نفوس
و اموال اهل پس ناچار است مرایشانرا از دلیل که دال باشد بر آن حال چه رسول از جنس قوم خود باشد پس قلم آن
ندارند و دعوی آن بدولت حجت قاطع و برهان ساطع پس ولی که تشریع و حکم ندارد چه از ظاهر کند خرق عادت نیست
آن از ولی مگر بخاطر اینکه نامردم بدانند قرب مکانت آن نزدیک حق تعالی پس از رعونت ولی باشد پس آن مکرر
است راجح قریب تر باشد نه بکرامت پس ملائیه صاحب علم صحیح باشد پس ایشان طبقه علیا اند و سادات طریقه شلی
و مکانت زلفی در دنیا و آخرت و ایشان اصحاب ید بضم یا اند و علم موطن و اهل آن چنین که آن اهل مستحق این جنس
انتهی و خواجه محمد یار سالق شبندی و فصل الخطاب لوصول الاحباب گوید که گروهی از مشایخ قدس سره و احقر
طریق ملامت سپرده اند اما ملامت بر سه وجه باشد یکی راست فتن و دیگری قصد کردن و سوم ترک کردن صورت
لامت راست فتن آن بود که یکسے معاملات بین مراعات میکند و خلق او را ندانند ملامت میکنند این
خلق بود اندر و س و و س از جمله فارغ و صورت ملامت قصد کردن آن بود که کسی را جاه بسیار در میان
خلق پیدا آید و اندر میان ایشان نشان گرد و دلش بجای میل کند و طبعش در آن آویزد و خواهد تادل خود را از خلق
فارغ گرداند بحق سبحانه و تعالی مشغول سازد به تکلف راه ملامت خلق گیرد و در چنینکه تشریع را زیان ندارد و خلق
از و س نفرت آید و این راه او بود اند خلق و خلق از و س فارغ و صورت ملامت ترک کردن آن بود که یکی از کفر و
ضلالت طبعی گریبان گیرد تا تبرک شریعت متابعت بگوید و گویا این طریق ملامت است این راه او بود اندر او
این ضلالتی بود و واضح و آفته ظاهر و از دایره اسلام بیرون اما آنکه طریق و س است فتن بود و او را زیدین نفا
ویرا از ملامت خلق پاک نباشد و اندر همه احوال بر سرشته خود باشد و صاحب کتاب کشف المحجوب علی بن
عثمان میگوید که در آن زمانه ملامت را فعلی می بایست مستنکر بخلاف عادت اکنون اگر کسی خواهد که مرا و
منافق و مرانی خوانند گوید و کعبت نماز تطوع در از ترک و اما آنکه طریقی ترک باشد و بخلاف شریعت چیزی
بر دست گیرد و مقصودش از رد خلق قبول ایشان بود و این ضلالتی بود و واضح و کاره از دایره اسلام
بیرون و شیخ اهل ملامت حمد و ن قصار را رحمة الله علیه در حقیقت ملامت لطائف بسیار است از و س
از ملامت فرموده راه آن بر خلق دشوار است اما طریقی بگویم رجاء المرجیه و خوف القدر یتیه بهیچ چیز آن طبع
از و س گاه خداوند تعالی نفوذ تر از آن نکرود که بجای خلق و آدمی را چون کسی بسود و س جان و دل بدود و از
خدا یتعالی بد و باز ماند هر چند الفت از خلق گسسته تر بود و بحق پیوسته تر بود آنچه رو س همه خلق عالم بدان
بود و اهل ملامت را پشت بدان باشد و هم ایشان خلاف هموم بود و همیت ایشان خلاف همم -

و قال الشیخ العالم العارف ابو عبد الله محمد بن الحسن و گفت شیخ عالم عارف ابو عبد الرحمن محمد بن الحسین

له رجاء مرجیه و خوف قدریه و قدریه دو گروه اند از هفتاد و فرقه ۱۲

بن محمد موسیٰ السلی النیشابوری رحمة الله علیه
 فی رسالۃ سالتنی ان ابین لك طرقا من طرق اهل الملا
 واخلد قہم واحوالہم فالذین لقبوا بالملا متیة
 ہم الذین زین الله بواطنہم بانواع الکرامات
 من القربة والزلفة والانس والاتصال وغار الحق
 سبحانہ علیہم ان یجعلہم مکشوفین للخلق فاظهر
 للخلق منہم ظواہرہم التي هی معنی الاقتراف
 لیسلم لہم حالہم مع الحق سبحانہ وھذا من سنی
 الاحوال ان لا یوثر الباطن علی الظاہر وھذا
 شبیہ بحال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 لما رفع الی المحل الاعلیٰ من القرب والدنو وکان
 قاب قوسین او ادنیٰ رجع الی الخلق وتکلم معہم
 فی الاحوال الظاہرة ولم یوتر من حال الدنو وقل
 علی ظاہرہ شیء وحال الصوفیة وھم الذین یظہر
 علیہم انوار اسرارہم شبیہ بحال موسیٰ علیہ
 الصلوٰۃ والسلام لم یطق احد النظر الی وجہہ
 بعد ما کلمہ اللہ عز وجل ومن اصول اهل الملا
 ما قال عبد اللہ بن المبارک حین سئل عن اهل
 الملا مۃ ھم قوم لم یکن لہم فی الظاہر من الخلق
 ولا لہم فی باطنہم دعوے مع اللہ سبحانہ وھم
 الذی بینہم وبين اللہ عز وجل لا یطلع علیہ
 اقاربہم ولا قلوبہم وقال بعضهم طریقة
 الملا مۃ اظہار مقام التفرقة للخلق والتحقق بعین
 الجمع مع الحق سبحانہ ومن اصولہم قضاء الحقوق
 وترك اقتضاء الحقوق ومن اصولہم ان لغفلة
 ہی التي اطلقت للخلق النظر الی افعالہم
 واحوالہم ومن اصولہم ترک الانتصار للنفس

ابن محمد موسیٰ السلی نیشاپوری رحمۃ اللہ علیہ در رسالہ
 کہ سوال کردی اے مخاطب از من اینکه بیان کنم ترا طریقے
 از طرق اہل ملاست و اخلاق و احوال شان پس گمانیکہ لقب
 داده شد نہ بلامتیہ آن کسانے اند کہ زینت و ادا شدہ تعالیٰ
 باطنہائے شان را بہ اتمام کرامات از قربت و مشرکت
 و انس و اتصال و غیرت کرد و ادا شدہ انیکہ اوشان از باطن خلق ظاہر
 کند پس ظاہر کرد برائے خلق از اوشان آن ظواہر امور کہ
 در سنی تفریق کردن باشند تا کہ تسلیم کند برائے شان حال شان
 با حق سبحانہ تعالیٰ و این از عمدہ ترین حالات کہ اثر باطنی
 بر ظاہر نباشد و این مشابہ بحال آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم است و قتیکہ برداشتہ شد بسوے محل علی و دو تو
 یعنی نزدیکی یعنی در شب معراج و بود فاصلہ دو کمان یا تو
 ازین بازگشت بسوے خلق و کلام کرد با اوشان در
 احوال ظاہرہ و نہ اثر کرد از حال نزدیکی و قرب بر ظاہر
 چیزے و حال صوفیہ و گمانیکہ ظاہر شدہ بر اوشان انوار
 اسرار شان مشابہ است بحال حضرت موسیٰ علیہ السلام
 کہ طاقت نداشت کیکہ رے وے بیند بعد از آنکہ
 با خداے عز وجل و از اصول صاحب ملاست است اینچہ
 گفت عبد اللہ ابن مبارک و قتیکہ سوال کردہ شد از اہل
 ملاست کہ آن قومے اند کہ نے باشند اوشان از ظاہر آئینہ
 برائے خلق یعنی در ظاہر شان چیز چہین نمی باشد کہ خلق
 بسویشان تامل نہ کنند و نہ خود اوشان از در باطن با حق سبحانہ دعوے
 باشند و سرکہ در میان شان حق تعالیٰ باشد بر گے مطلع نمی باشد
 شان و نہ اعزاز شان و بعضو گویند کہ طریقہ ملاست ظاہر کردن مقام
 تفرقة است بر خلق ثابت شدن بیکتائی با حق سبحانہ و از اصول
 او کہ در حق است و ترک اقتضاء حقوق و از اصول شان کہ غفلت
 آنرا گویند کہ خلق را بگذراند تا کہ نہ بسویشان افعال و احوال شان از
 شانت ترک و اوشان ندان برائے نفس -

والانتقام لها وبذل النفس لمن يهينها ومن
اصولهم انهم اذا راوا لانفسهم اجابته دعوة
حزنوا واستوحشوا وقالوا هذا مكر واستدراج
ومن اصولهم مخالفة النفس في جميع الاحوال
قال سلطان العارفين ابو يزيد البسطامي الخلق
يظنون ان الطريق الى الله نعم اظهر من الشمس
وابين منها وانما سئوالى عنه سبحانه ان يعظم على
من الطريق اليه ولو بمقدار رأس ابرة وكذا لك
كانت سادات مشائخكم كلما كان حالهم مع الله
اصغر واعلى اكثر تواضعا واشد ذراعا باحوالهم
وانفسهم انتقم

يا انتقام كرم فتن برائے دے وادان نفس برائے یکے ذلیل
آزاد از احوال شانت کہ دھتیکہ بریند برائے نفس خود آجات
وعلما عظیم میشوند و وحشت میکنند از ان با سبکو بند که این کد
استدراج است و از احوال شانت مخالفت نفس در همه احوال
گفت سلطان العارفين ابو يزيد بسطامي که خلق گمان می برند که
طریق الی الله ظاهر تر از آفتاب و صاف تر از دے است و کد
من از دے سجا نه است که بجا یابد بر من طریق بخود اگر چه باشد
بمقدار سرسوزن و همچنین بودند سادات مشایخ وقتیکه
مے بود حال شان با حق صمیم تر و عالی تر مے گشتند
بسیار متواضع و سخت حقیر دارن احوال خود و نفوس
خود را -

عارف جامی قدس سره السامی در حال حمد و نحمسارگوید که از طبقه اولی است کینت او ابو صلیح است شیخ
و امام اهل ملاست بود و در پیشاپوش طریق ملاست را دے نشر کرد - اول مسئله که از دے و اصحاب و
بعراق بودند و احوال ایشان بگفتند سهل تشری و جنید علیهم الرحمة گفتند اگر روا بود دے پس از احمد مرسل صلی الله
علیه و آله و سلم پیغمبری بڑے از ایشان بود دے حمد و ن عالم بود و فقیه مذہب ثوری داشت انتی و صاحب
کتاب اصطلاحات فی باب الالف گوید -

الامناء هم الملا منية وهم الذين لم يظفروا
ظواهرهم مافی بواطنهم اثر التبتة وهم اعلى
الطائفة وتلا مذتهم يتقلبون فی اطوار
الرجولية و سمو با الملا منية لكونهم دائمی
الملا منية لانفسهم فهم مع انهم اعلى القوم
علما و عملا و حالا و مقامافانهم لا یرون انفسهم
کذا لك فلهذا لا ینفکون عن الملا منية لانفسهم
وقد ذکر الشیخ فی الفتوح المکی بابا فی ذکر هذه
الطائفة و شرع فیہ ما قد خصهم الله به من اتم
العالية والعلوم الالهية وللشیخ ابی عبد الله
السلمی کتاب اوردہ فی شرح احوال هذه

مراد از اشار ملا منیہ اند و آن کسانے اند کہ معلوم نمیشود بظاہر
شان آنچه کہ در باطن شان است از اثر یقینا و ادشایان بابت
گرده اند و شاگردان شان بسیار مے گردند در اطوار و ملا
و نام خود ملا منیہ نهادند بوجه بودن شان دائمی الملا منیہ
برائے نفوس خود پس او شان با انیم کہ اعلی قوم
اند به علم و عمل و حال و مقام لیکن نے بیند نفوس خود را
همچنین پس با نیو به از ملاست نفوس خود را جدا نمیکند
و ذکر کرده است شیخ محی الدین ابن عربی در فتوحات مکی
بابے در ذکر این طائفة و شرح کرده دے کسانے که ظاهر
کرد الله تعالی او شان را بلامت از مقامات عالیہ و علوم آئیم
و شیخ ابی عبد الله سلمی کتابے تصنیف کرده و در دے

الطائفة المسماة بالملامنية انتهى	احوال این طائفه موسوم به ملامتیه بیان می‌گردد
کاتب حروف گوید که حدیثیکه امام احمد و سلم و طحاوی و غیر ایشان از ابوهریره روایت میکنند که قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لا تشعث اغبر ذی طمرین لا یوبه له اعیین الناس لو اقسام علی الله لابیة	فرمود رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم که اکثر کسان آشفته موی گرد آلوده صاحب جامه کهنه اند که بوقت نماز مردمان ایشان را اگر قسم خوردند بخدا بقتل کسی که از اندام ایشان
مراد از آن نزد اهل تحقیق همین طائفه عالییه ملامتیه است شیخ عبد الرؤف مناوی در شرح جامع از امام بهام قطب عالمیتقام شیخ محی الدین ابن العربی نقل میکنند که گفت -	این کسانند که مراد گرفت اوشانرا رسول الله صلی علیه آله وسلم باین حدیث آن مردان که موسوم اند به ملامتیه
هولاء الذین ارادهم صلی الله علیه وآله وسلم بهذا الحدیث هم الرجال المسمون بالملامنية الذین کملوا من الولاية اقصى درجاتها وهذا مقام القرب اقتطعهم الله الیه وحبسهم فی جایز الاحمال الطاهرة فلا یعرفون بخرق اعواء فلا یلتفت الیهم بل هم خامضون فی الناس مغمودون فیهم وان عرف فی موضع انتقل الغيرة فان لم تملکه النقلة استقصی من یعرفه و آخ علیه فی حوائج حنی ینفر عنه وان کان عند مقام الخول فی الصورة تخول کما کان قضیب البان وهذا کله حیث لم یبرء الحق الطاهرة انتهى و معنی لو اقسام علی الله لو سأل الله شیئا فاقسم علیه ان یفعله لفعله اکراما واحتراما وقیل لو حلف ان الله یفعله ان لا یفعله صدق فی یمینه بان یأتی به لعظم منزلة ومكانة عند الله تعالی وان کان حقیرا عند الناس واختاره الامام النووی وقیل معنی القسم ههنا الدعاء و ابراده اجابته انتهى -	کامل شدند از ولایت بدرجه اعلى و همین را مقام قرب میگویند منتقطع کرد اوشانرا الله بسبب خود و مقید کرد و خیمه های اعمال ظاهر پس نمیشناسند کسان اوشانرا بخرق عادات و متوجه میشوند بسوی ایشان بلکه اوشان خود در عریض در مردمان باشند و پوشیده در اوشان و اگر شناخته شوند در مقام نقل کنند بغیر آن مقام و اگر نقل ممکن نباشد تباه رسانند کسی که می شناسند و الحاح کنند بروی در علاج خود تا اینکه نفرت کنند از دوس و اگر باشد نزد وی جای گشتن در ظاهر برگردد و چنانکه بود حضرت قضیب البان نهیم از آن است حق تعالی اظهارشان نخواهد است و معنی لو قسم علی الله نیست که سوا کنند از خدا چیز را باز قسم خورد بروی که بجند و برآهند بکند حق تعالی و برالسبب غرت دادن اگر کردن می و بعضی گویند که اگر قسم خورد که از این خود هر که را بخورد و برآورد و بکشد و کند بدو آزار بوی بوجه بزرگی مرتبه منزلت خود نزد حق تعالی اگر چه باشد حقیر نزد مردم و چنانکه از این را امام نووی و بعضی گویند که معنی قسم اینجا دعا است و از ابرار اجابت میسر است -
و شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشانی گوید ملامتیه قومی اند که حال خود را پوشیده دارند و نگارند که مردم ایشان را بولایت بشناسند و ایشان افضل طائفه اند -	و شیخ کمال الدین عبد الرزاق الکاشانی گوید ملامتیه قومی اند که حال خود را پوشیده دارند و نگارند که مردم ایشان را بولایت بشناسند و ایشان افضل طائفه اند -

<p>بر در سیکده زندان قلندر باشند خشت زیر سرو بر تارک هفت اختر پائے اگر ت سلطنت فقر به بخشند لے دل با گدایان در سیکده لے سالک راه قطع این بادیه بے جمعی خضر مکن پہچو جم جرعہ سے کش کہ بسیر ملکوت</p>	<p>کہ ستانند و ہند افسر شہنشاہی دست قدرت نگر منصب صاحب جاہی کتری ملک تو از ماہ بود تا ماہی با ادب باش گراز سرحد اکاہی ظلم تست ترس از خط گمراہی پر تو جام جهان بین دہت اکاہی</p>
---	---

حضرت نور بخش در معاش السالکین سے آرکہ تاجر سے در پیشاپور کینز کے جیلہ داشت برائے حضرت
صلاح بخانہ شیخ عثمان چیری فرستاد و نظر اوبے اختیار بر آن کینز گرفتار و عاشق شد و بعد از شیخ
خود ابو حفص صدور سانیہ فرمود کہ برے رود شیخ یوسف بن حسین را در یاب چون برقت و منزل او
طلب کرد ہمہ مردم ملاست و نصیحت کردند کہ چہین صلاحتی صدیق با چنان فاستے زندہ سیتے چہ کار دارد
و اور اندین بہ پیشاپور مراجعت کرو صورت حال بگفت شیخ باز فرمود کہ بہ صحبت یوسف باید رفت چون
چان نبود برقت دی پر سید تا در محلہ خرابات خانہ اور بیافت سلام گفت شیخ برخاست و ابو عثمان را تعظیم
کرد و کرامات و مقامات او ظاہر شد و در انحال پسر صاحب جمال پیش او نشسته بود و قرآن ہنہادہ

<p>صلاح کار کجا و من خراب کجا دل ز صومعه بگرفت خرقہ سالوس سجد الملامۃ فی ہواک لذیذہ</p>	<p>بہ بین تفاوت و ساز گجاست تا کجبا کجاست ویر منان و شراب کجا حتیٰ الذکر ک فلیملنی اللوم</p>
---	--

ابو عثمان گفت با وجود کمال این چہ حالت یوسف گفت ظالمی و ملکیت پیدا شد این محلہ را خرابات
ساخت و اینخانہ میراث من است کہ نشستم و این پسر فرزند صلیبی من است و این قرآن بخورہ است
ابو عثمان دید آب بود بر آستانہ بخانہ کمر سے پینی مزن پیا کے کہ معلوم نیست غیت او
گفت خود را چادری تمام تہمت میداری فرمود تا مردم مرا متدین و امین نہ سپن دارند و کینز من سپن
و مرا تعلق خاطر نشود ابو عثمان بر خاک افتاد و بگرسیت و دریافت کہ مقصود از فرستادن او یہ سے چہ بود

<p>صوفی بیا کہ است صافست جام را راز و رون پر وہ زندان ست پرس در کو سے منان ہر کہ ندارد گندے چون اشک پیا سے مردم اتم ہم دم مغربی گوید از خانقہ و صومعه و در سہ رستم</p>	<p>تا بسگری صفای سے لعل فام را کین حال نیست صوفی عہیتام را از صحبت عارفان نیا بد اثرے باشد کہ ز گوشہ بیابم نظر سے در کو سے منان بامی و معشوق نشستم</p>
--	--

لے سے باجم ملاست را در ہوا سے تولذیذ بوجہ محبت من بیکر تو بایکہ ملامت کند مرا ملامت کنندہ ۱۱

سجاده و تسبیح بیک سوے نگذیم
در مصطبها خرقه ناموس در یدیم
از دانه تسبیح شمردن برهیدیم
در کوئے منغان نیست شدیم از همه هتی
تأست و غرایم طلبکار شرابیم
زین پس مطلب هیچ ز ما دانش و فرنگ
المنه لله که از ان تقفس پرستی
تا مغربی از مجاس بارخت بدر برد

از خدمت ترساجبه ز ناریه بستیم
در میکده با توبه سالوس شکستیم
وز دام صلاح و ورع وز بهیمتیم
چون نیست شدیم از همه هستی بهیمتیم
با آنکه چوست است خراب است خودتیم
لے غافل و بوشیار که ما عاشق و سیم
رستیم بکلی و کنون باده پرستیم
او بود حجاب بر رو ما رفت و برستیم

کاتب الحروف گوید که نیست کلامی اجمالی در بیان مراتب رجال الله و تفصیل آن محول بکاتب
قوم است و جامعیکه گردنهای خود از ربقه اتباع شریعت حقه علی صاحبها الصلوة والسلام و اقتدای
سلف صالح در علم و عمل بر آورده و از او صاف مذکور اهل کمال بیکانه محض اندام صوفی و ملاطی قلند
برایشان عاریت است نه حقیقه قادی باشند یا قلندری حشیتی باشند یا نقشبندی مشلا

والی هؤلاء اشار شیم الشیوخ فی العوارف
حیث قال الباب التاسع فی من انتمی الی
الصوفیة و لیس منهم فمن اولئک قوم یستون
انفسهم قلندریة تارئة و ملامنیة اخریة
عمدة المحققین شیخ علی بن احمد مہامی در ذوارف
شرح عوارف گوید قوم من فتنهم الشیطان
علی صورة القلندریة او غیرها سمو
انفسهم ملامنیة لا یتیانهم بافعال تلوم
علیهم الشرع بہا و لبسوا البسة الصوفیة
و ما تسموا بالصوفیة لظہور انهم لیسوا
افعالهم بل لبسوا لباسهم لینسبهم العوام
الذین لا خبرہ لهم بامر الصوفیة الی الصوفیة
و ما هم من الصوفیة بوجه من الوجوه و انما
ملامنیة لا بالمعنی المتعارف عندنا بل بمعنی قوم
علیہم فی افعالهم القبیحہ فلیسوا البیضا بالملامنیة

و بسوے ہمین مردمان اشاره کرد شیخ الشیخ و عوارف
جائیکه گفت باب نهم در کسانیکه منسوب اند بصوفیہ
حالانکہ نیستند ایشان پس ازین کسان قومے اند
که نام نمادہ اند ذاتہائے خود را کلمہ بہ قلندریہ گاہی بملانیہ
قومے ازان کسانیکه در فتنة انداخت او شان را شیطان
بر صورت قلندریہ یا غیر آن موسوم کرد و خود را بملانیہ
و چه کردن شان افعالے را که ملاست حکم
آن شرع شریف و پوشیدند لباس صوفیہ
و نہ موسوم شدند بصوفیہ بوجه ظاهر شدن آنیکه
نیستند ایشان بر افعال صوفیہ بلکہ لباس پوشیدند
مثل شان تا کہ منسوب کنند او شان را عوام کہ آگاهی ندانند
بحال صوفیہ بصوفی بودن حالانکہ او شان از صوفیہ
نیستند از وجہ اگر چه باشند ملاقیہ نہ بمعنی مشہد زند با یکدیگر
که ظاهر شرع ملاست کنند او شان است در افعال قبیحہ

بل فی هر دو جهنم الاسم مطلقا بس و غلط است
 الاعتقاد و الافعال ليسوا بصوفية و لا ملامتية
 و قلندرية و لا يفيدهم التسمية باللامنتية
 و قلندرية شيئا اذ ليس معهم من معانيهم شئ و لا
 يفيدهم التلبس بلبسة الصوفية لانهم ليسترون بها
 قبايحهم توقيا عن ينسبهم الى الفسق الفجور فكيف يكونون
 احكاما لطوائف المذكورة و هم يتنجون منا هاهل
 الاباحه و الصوفية و الملامتية و قلندرية عن
 الواجبات و المحرمات و يزعمون ان ضمائرهم
 خلصت الى الله فكذلك هذا المخلص هو الظفر بالمراد
 بالا اعمال لانه انما يوقى بها التنوير الباطن و قد
 تنور اذ خلصت ضمائرهم الى الله تعالى فقالوا
 الامر تمام بما رسم الشريعة رتبة العوام ليفيد
 تنوير الباطن و تخليص الضمائر و هذا القول لا يفتقد
 منهم عين الاتحاد و الميل عن الدين الذي هو المراد
 المفسرة بكفر الباطن و اسلام الظاهر و عين الابعاد
 من الله تعالى اذ لو خلصت ضمائرهم
 الى الله تعالى لطلبوا مراضيه و اجتنبوا
 مساخطه كما هو شأن مقرري الملوك لا بنياد
 و لم يخرجوا عن مراسمه التي وضعها على الكل على ان
 تعطيل الظاهر بكفر الباطن لا محالة و ايضا انما استجاب
 المحرمات لغلبة الشهوات الملهذة اياها عليهم
 فان خلصت ضمائرهم الى الله تعالى من غير
 ان يعتدل شهواتهم كيهت و الانبياء و الملائكة
 المقربون و المشائخ المأخون قد قاموا باوامره
 و نواهيها خائفين فرعين و كل حقيقة مردتها
 الشرعية فهي زندقه لان الشريعة عبارة عن اكل

پس او شان ملامتية نميتمند بلكه در غرواين اسم و لباس و غلط است
 و افعال اندنه صوفيا اندنه ملامتيه و نه قلندريه و نه قلندريه
 و نه و هدايشان را كه نام نهادن بلامنتيه و قلندريه
 چيه كه نيت با و شان از معاني ايشان چيزي و نه ظاهر
 و هدايشان را لباس صوفي اختيار كردن چه كه او شان
 مي پوشند بآن لباس بد بهائے خود را به سنجيده است
 از آنچه كه منسوب كند او شان را بسوي فرقي و فخر و چگونه خواهند شد
 از يك طرفه بايے مذكوره و را نجا يكديگر ميروند راه اهل اجابت
 و صوفيه ملامتيه و قلندريه را هيچ يك اندنه واجبات و محرمات را
 و گمان ميكنند كه قلوب شان خالص شد بسوي الله تعالى
 و اين خلوص ظفر است كه مراد است باعمال چرا كه داده ميشود
 آن خلوص براسے روشن گيرد و اندين باطن آن منكشف ميگردد
 خالص شد قلوب شان بسوي الله تعالى و گفتند كه فرمانبرداري بر
 شريعت رتبه عوام است كه فائده و هدايشان را براي تنوير باطن
 و خالص كردن قلوب و اين قول و اعتقاد او شان عين اتحاد و
 از دين است كه آنرا ندانند يعني كفر باطن و اسلام ظاهر ميگويند و عين
 دوري از خدايے تعالى چه كه اگر قلوب شان خالص شد
 بسوي الله تعالى هر آنكه طالب مريضات و عي بود
 و از مقامات غضب و عجز بر بيز كردن چنانكه شان مقربين او شان
 و دينوي ميباشد و از مراسم شريعت كه براسے همه نهاده شده
 خارج نشد و علاوه اينكه بكياري ظاهر و باطن را لا محاله كه
 ميكنند و نيز آنچه كه محرمات و امباح كرده اند بسبب غلبه خواهشات
 كه لذت و برنده است او شان را پس از كمال خالص شد مقربين او شان
 براسے حق تعالى بغير اينكه خواهشات شان معتدل شوند چرا كه
 انجيل و ملائك مقربين و مشائخ متقدمين قائم گشته با و امر و نواهي
 التي ترسلان و هر اسان و هر حقيقت كه ويرا شريعت رد كند
 آن را زندقه است چرا كه شريعت مراد است از كتاب

وسنت واجماع و هر آنچه که مخالف دس باشد آن از خروج
از دین باشد و متفق شده اند محققین برین کلمه ۱۲

دور دار خود را از این که صحبت داری بایک از مدعیین
طریق صوفیه بشا بهت خصلت مثل جاهتگی که ذات خود
موسوم کردند با سماع مشایخ صادقین یا تباعشان
مثل ملاستیه و قلندریه حیدریه و بسطامیه و مانند شان
پس تحقیق غالب بر این کسان مخالفت طریقه آن بزرگان است
که ملقب شان ملقب گشتند و بوسه منسوب شدند و چه
از همه مشایخ خرقه منقول است تقیید بکتاب و سنت مثل
سیدی عبدالقادر جیلانی و سید احمد رفاعی
و سید احمد الہدوی و غیر ایشان از مشایخ تائید
سیدی حضرت شیخ عبدالقادر جیلانی بایاران خود گفت
که لازم گیرید بر خود تقیید بکتاب و سنت و دور دارید خود
از اینکه چیزی بعت کنید در دین خدا یا مخالفت با طریقه
مشایخ خود - ۱۳

والسنة لا اجماع و كل ما خالفها يكون خروجيا
عن الدين وقد اتفق المحققون على هذه الكلمة
و اما رباني حافظ عبد الوهاب الشعراني در ارشاد اطلبه
والمریدین گوید ایاك ان تعصب احد من المدعیین
للطریق بلبس الرزی كالجماعة الذین سمو انفسهم
باسماء المشائخ الصادقین او انهم من اتباعهم
كالملا متیة والقلندریة الحیدریة والبسطامیة
واشباھهم فان الغالب علی هؤلاء مخالفتهم لطریق
من تلقبو بلقبه و انتسبوا الیه فان المنقول عن
جميع اشیاخ الخرق كلها التقیید بالكتاب والسنة
كسیدی عبدالقادر الجیلی و سیدی احمد الرفاعی
و سیدی احمد الہدوی و غیرهم من المشائخ حتی
كان سیدی عبدالقادر الجیلی یقول لا صحابه
علیکم بالتقیید بالكتاب والسنة و ایا کم ان
تبتدعوا فی دین الله شیئا و تخالفوا هدی
اشیاخکم انتم - عارف جامی مندر مایه نظم

محو باشد در شهو و سرغیب اسرارشان
لیک پندارند خواب آلودگان بیدارشان
مشرق و مغرب گرفت بر تو انوارشان
این بود ساعت بساعت سر متغیرشان
شسته نقش حرف غیر از صفحہ پندارشان
ز آتش شوق محبت گرمی بازارشان
صد کسانش از در و صد بعبت از دیوارشان
اے خدا چه بود که جامی را کنی در کارشان

خدا تو میکند دید حق بود دیدارشان
جمله در کیف قنای هستی خوشت اند
گرچه اندازند خورشید جمال خود بگل
از خدا خواهند سرفراز خود و ذرات
در نیمه باران عرفان از حساب کرم
هر کی که را با خود از سودا سول بازار
یکدم از طوف در و دیوارشان منشین
اکارشان جز نفی ذات و وصف فعل تو نیست

و از بعضی ازین طائفه بسبب غلبه حال و سکر محبت کلمات و اشارات صادر شده که بفهم اهل ظاهر در نیاید
و بعضی اعمال و حرکات بوجود آمده که مخالف ظاهر فتوای شریعت باشد و آنرا شطیات مشایخ و بزرگان
خوانند مثل انانیت و سبحانی و لیس فی جہتی سواء و آنا هو و هوانا و تنویر کیمه و خرق ثیاب و القاع در انهم

و آری و القای نفس در ممالک و امثال آن و فشار صدور این طمع سکر و غلبه حال و فقهان ضابطه و این
و قسم دیگر است از اوضاع و آداب و اصطلاحات و مستحبات مخصوص این طائفه مثل بنابر ربط و الیاس
خرقه و اجزای مقراض و کیفیات ذکر و اتخاذ خلوات و جمیع جمع و مانندان در ایشان را در اینجا جهاد است
و استنباطات است چنانکه علماء فقها را و این از ابواب علم است که سخن در اینجا از صحت اجتماع و شرائط
آن و تحقیق سنت و بدعت رو دین قسم داخل احوال نیست و صوفی و فقیه در اینجا برابر است و هر دو ممکن
بوجود اصل و صحت دلیل اند لیکن قسم اول از غلیظت احوال است و آنچه ازین طائفه در حالت سکر و غلبه
صادر گردد و قولاً و فعلاً طریق اسلام در اینجا تسلیم است و ترک سیادت با سکار و اعتراض یا عدم جواز تقلید و صحت
اتباع دران و ایشان خود نیز مریدان را مبتداعت و اقتدا با امثال این امور و صیفت نمی فرمودند بلکه مانع بودند
که اتباع و اقتدا در احکام شریعت و قواعد طریقت رود که اساس آن بر علم است نه در تجربیات اذواق و
مواجید که بنابر آن بر حال است و باجمله مردم در غلبه احوال مشایخ و شطیحات ایشان سه فرقه اند اول فقها
صرف و علماء ظاهر که براه رو و اسکار رو ند و تسلیم آن نمایند و اول آنرا معذورند و باز در میان این
دو گروه اند گروهی که بحسب واقع و حکم نفس الامر سکر باشند و در ظاهر و باطن خط بطلان بر آن کشند و اول آنرا
ببطل و جنون نسبت کنند و فشار این کار از بے مناسبتی و بے مشربنی و جمود طبع و خرابی باطن است و در
حرمان از برکات و خوف سوختن خاتم بود و گروهی دیگر از فقها و ظاهر بقصد جرح و عوام و ستد ذرائع اسکار کنند
و در اظهار رو و اسکار با طائفه اول شریک باشند لیکن دل را باز بان موافق سازند و در باطن منکر نباشند
و این هر دو گروه در حق مشایخ براه تقصیر و تفریط نیستند علی تفاوت بینما - فرقه ثانی براه خلوص و افراط رو ند و
اعتقاد کنند که هر چه ایشان کرده اند حق است اگر چه خلاف شریعت باشد بلکه شریعت همانست که ایشان
کرده اند و گویند که حاشا و کلا از ایشان خلاف شریعت سر زند و نزد ایشان اقوال علماء و روایات فقه
اعتباری نباشد و این را محبت مشایخ و اعتقاد پیران خیال کنند اگر چه بعضی از ایشان به تکلف چرب
زبانی و مصلحت وقت اظهار انقیاد فقه و شریعت نمایند لیکن سبک وقت و ناصیه حال و دلاکت کند که مضمحل
باطن و مکنون ستر همانست و این طائفه را جمله صوفیه خوانند چنانچه فرقه اول را متقیان فقها گویند
و اگر چه فرقه اولی در جموده و ولادت بیشتر اند و لیکن قدم این فرقه ثانی در جبل و ضلالت بیشتر است پس
مقدار فرست که فرقه اولی بے عرفا ند و طائفه ثانی بے ایمان - اول در مقام معرفت نه در آمده اند ثانی
از دایره اسلام بدر افتاده اند زیرا که تسک منکر بجا هر شریعت و حکم علم است و دوسه دران معذور -
باجمله هر دو طائفه براه افراط و تفریط افتاده اند و طریق اسلام که مرکز دایره اعتدال و توسط است تسلیم است
چنانکه گفته اند اسلام حاصل معنی تسلیم بدان رود که بدانند که فشار این امور حال صحیح و نسبت درست
و نیت صادق است و لیکن غلبه حال و تقیه پلار و جد قدم ثبات از جائے در آمدن و عنان ضبط و اختیار

از دست رفته بحدیکه صورت این فعل و قبح شرعی و از نظر اعتبار سقوط پذیرفت و نظر بر صرف معنی و روح
 عمل که حضور و اخلاص است مقتضی آمد و قدم از وسط طریق لغزیده و اگر این حالت را در عالم ظاهر مشاهده
 طلبند جریان حالت غضب و فحش است علی حسب تفاوت در جا و تها و مراتبها که چگونه مرد عاقل را بجنبان
 و از اختیار بیرون آورد و بخود گرداند اگر چه آن حصه اختیار که مبادا فعل است باقیست لیکن سخن در زلبت
 ثبات و غالب و مغلوب می رود و غلبه و جد و حال را هم برین قیاس توان کرد و این جز در مقام سکون و یقین
 و بدایت حال نباشد اما در باب صحیح و ممکن که مبراته نهایت رسیده و در مقام استقامت و اعتدال حقیقی
 مستقیم گشته اند ظاهر ایشان با باطن برابر است و فرق ایشان با جمیع مساوی برایشانستی حال را حکم
 نباشد و افراط و تفریط را مجال نه و یا قطع نظر از بدایت و نهایت بعضی از این طائفه را اطوار و احوال
 عارض شود که از مقام ثبات و اختیار بیرون آرد یکسری از صفای عمل و ذکاوت نفس بر خیزد و دیگری را
 از نور ذکر و صفای قلب می کشد و دیگر را از سلطان مشایده و جلای روح بر همه تقدیر این حال صحیح است
 و نسبت درست و لیکن این قول فعل که از طمع و غلبه آن صدور یافته صحیح نیست و مشروع و محل اقتدا
 و اتباع نه اگر گویند که چون قول فعل نامشروع و غیر قابل اقتدا و اتباع دارند لاجرم از باب طاعت و بدایت
 نبود بلکه از قبیل معصیت و ضلالت باشد فمأذ أبعد الحق الا الضلال پس این اعتقاد عین انکار وین
 مشایخ باشد اگر چه در مرتبه کمتر از انکار فرقه اول بود و جوشش آنست که صدور امری در غلبه حال بطریق عصبانیت
 و قصد مخالفت امر و نهی نیست بویل طبیعت و هوای نفس و علت جهل و داعیه هوا نه بدلیل آنچه بقیع معلوم
 شده است از تقوی و ورع و اخذ غریبت و اتباع و محال علم و عمل و دیانت صاحب آن بلکه مقرون
 بصدق نیت و حسن قصد و قهر نفس و قطع اسباب و اسقاط اغیار و استیلائے محبت و غلبه شوق
 است و اینها همه احوال صحیح و مقاصد حسنه است بلکه گویند صاحب حال در حالت غلبه اصطلاحاً استبداد
 و غلبات حال و سطوات و جد حکم مجنون دارد که قلم تکلیف از وی مرفوع است و اگر این امور را نسبت
 بصاحب حال معصیت و قبح و نامشروع ندانند شاید که در طور اهل باطن که تابع صرف معنی افتاده اند بخیر
 داشته باشد و لیکن چون حکم شریعت عام است و عموماً شرعی با اختلاف افراد و اشخاص مختلف نگردد
 و بخصوصیت حال کسی مخصوص نشود و حسن و قبح فعل با مرونی شارع است نه کیفیت صدور و اعتبار
 حال فاعل لاجرم ذات این فعل و صورت این حرکت بصفت عدم مشروعیت موصوف بود و از دائره
 حکم و فتوای علم بیرون پس در حقیقت قبح و انکار راجع بذات فعل گردیده بفاعل و بسا باشد که اصل فعل خطا
 و معصیت بود و فاعل را خاطی و عاصی خوانند و علم اگر گفته اند که اکل شجره از آدم صغی معصیت بود اما او را
 علیه الصلوٰه و السلام عاصی خواندن از ادب نبود و قوله تعالی و عصى آدم ربه فغوى و نفس بود

کان من العاصین والفاوین بلکه در مقام اعتذار میفرماید فتنی و لم یخذله عذاباً و بحقیقت غلبه
 و حال نیز سبب نیان و عدم وجود غم است پس مرجع و مال مفوات مشایخ حکم زلات انبیاء صلوة الله
 علیهم جمیعین پیدا کرد با اختصاص عصمت بجنرات انبیاء چنانچه مبهات ایشان از مبهات قرآن تشبیه
 میکنند و گفتن مفوات مشایخ در حکم زلات انبیاء از راه تشبیه و تمثیل و احاط ناقص بکمال است و الا پس
 با حضرات انبیاء سلام الله علیهم جمیعین مشارکت در احوال و مقامات قرب نبود اگر چه حکم آنکه ولایت سابقه
 بنو است آنچه از صفات شخص است در سایه پیدا گردد و لیکن با وجود آن فرع با اصل کجا مانند مایع با تنوع
 برابر نبود و هر چه اولیا را از کمالات حاصل شود مبتابعت انبیاء شود و مشایخ فرموده اند قدس الله روحهم
 روح مومنان اقتباس افوار از افوار اولیا از افوار انبیاء و افوار انبیاء از افوار خاتم و خاتم از ذات اقدس
 تعالی شانه حکایتی از جنس این فعال که بخلبه سکر و طمع حال واقع شده مذکور میشود شاید که در
 مقصود و کفایت کند آورده اند که شبلی را قدس سره پسر فوت شده بود مادر پسر بی طاقتی کرد و برای
 جوع و فرغ رفت و موای سر برید و سر نیز ریش را نوره زد و پشت اهل بغداد بروی هم برآمد و بنزار
 شدند و هیچکس در مصیبت پسر بر سر و سر تبریزت نیامد یک از یاران و سر رسید که آخر آنچه حرکت
 بود که تو کردی گفت موافقه لایکلی گفتند حقیقت حال بیان کن باینها تسلی نمیشود بموافقت اهل و عیال
 ازینها نتوان کرد گفت اگر بجدی پرسی حقیقت آنست که خبری بمن رسیده است و هر که دیگر را
 تذکیر حق کنند و خود غافل باشند عمل لعنت و سختی بعد گردد و از نظر رحمت حق بمقتدر من نخواستم که مرد متعجب
 پیش من آیند و بچربانی چنانچه رسم و عادت است ترجیع کنند و تذکیر نمایند و دلباس ایشان از حق غافل
 و مجرب باشند و سختی لعن شوند و باعث بر آن و تقریب آن من پس بحیه خود را فدا کردم و خلق خدا را
 از وسط ضرر و هلاک باز داشتم اکنون به بین که این چه صدق نیت و چه تدقیق نظر است و چه قدر تعظیم ذکر حق
 و شفقت و رحمت بر خلق اوست و اینها همه احوال سنیة و مقامات علیه است و لیکن صد در این فعل
 که خلق بحیه است باین نیت در شرع جائز نباشد و از هیچ عاقله این کار نیاید و به بین که اتصاف او
 بعلم و عمل و تقوی و ریاضت در چه مرتبه است و با وجود غلبه این نیت و این حال از وی این فعل صادر
 شد تا چه مقدار غلبه و بی اختیار و سستی زور آورده باشد و الا قاعده آنست که نیت در مباحات و مستحبات
 رود نه محرمات و مکروهات جائز است که ویرا در آن حال حکم مجانبین دهند و الله اعلم شبلی امام اهل حق
 و سرگروه ارباب سکر و حال بود و دیگر بر او سر قیاس نتوان کرد چندان در غلبه حال از خود غائب
 و مستغرق و فروخته بود که آورده اند میوهایی را که عجب و شرف را می چید و بعضی اوقات پرت
 و گوشت خود را باز بنور می گرفت تا مگر بعلت تامل نمطه بخورد باز آید و افاقه دست و پا اهل زمان
 شد از گنه کاران و گرامان ۱۲ علیه پس فراموش کرده و نیا فتنیم او را قصد حکم ۱۱

از آنها نباشم که اذیت طیبانکم فی حیاتکم الہ دنیا در شان ایشان است و احوال فقرو شد
 اصحاب صفہ کہ لفظاً و معنی مستند و متمسک طائفہ صوفیہ اند خود معلوم است کہ چه بوده است و قصہ
 ابولبابہ را خود چه گوئی کہ بجهت یقین تو بہ و اعتذار از چنانست کہ از وے در حق خدا و رسول خدا و قضیہ
 بنی النضیر وجود آمدہ بود خود را با سطوانہ مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرستہ ترک طعام و شراب
 کردہ بود و بخلبہ جمع و عطش کور و کر شدہ و عهد کردہ تا رسول خدا آمدہ بدست خود بخشداید از بخانزدوم
 رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودند من چه کار کنم اگر وے اول نزد من آمدے برآے وے
 استغفار کردے و از پروردگار آمرزش خواستے چون وے خود را بدنگاہ خدا برست ہم مگر خدا بند و
 بخشاید من نتوانم کشاد بعد از وہ و از وہ روز و اللہ اعلم قرآن بقبول تو بہ ابولبابہ نازل شد پس آنحضرت بند
 ویرا بکشتا و اکنون این برہن ابولبابہ خود را با سطوانہ مسجد و ترک طعام و شراب کردن و در آمدن در پیش
 ہلاک چه بود شریعت بودنے در شریعت تو بہ و ندامت و غم است فقط اینہا داخل تو بہ نیست اگر
 تعذیب نفس و تشدید و تہجد وے در مقام مجاہد و ریاضت حرام و منہی عنہ است چرا آنحضرت صلی
 علیہ وآلہ وسلم اورا از ان منع نفرمود و باز نداشت این نبود مگر غلبہ حال و سکر و وجد و صحابہ را عنوان
 اللہ علیہم نیز غلبات حال وستیہا بود آخر تو اجد و رقص بلال و مسجد نزد نزول و لکن اللہ یہدی من شاء
 و منع عمر بن الخطاب آنحضرت را از صلح کفار و در حدیبیہ و عدم سکرو اتنان جائستہ صدیقہ از آنحضرت
 صلعم در نزول قرآن بطہارت ذیل و برآت حال وے رضی اللہ عنہا در قضیہ افک و قول معاذ بن جبل
 نزد جریان ذکر و باکہ آن رحمت است این است را خداوند ما عاذا ربنا اہل معاذ را ازین رحمت فرمود
 ممکن قول او در وقت طریان اغوا و سکرات موت اخفق خفقت فوعزتک لتعلم انی احبک
 اینہما ازستی وجد و غلبہ حال بود و اللہ اعلم و حرکات و افعال کہ از ارباب سکر و حال و صحابہ یا ضا
 و مجاہدات منقول است ایشانرا در اینجا قصہ ریاضت نفس و تحقیق حال و رسیدن بکنہ اوست
 و اینہا را از معالجت نفس وے دارند و مقرر است کہ علاج بصد باشد و طبیعت نفس چنان واقع
 کہ تا کار بردے اینچنین سخت کنند و تنگ گیرند وے بمرتبہ اعتدال نرسد و اگر معاملہ بالنفس سخت
 کنند بدائرہ حق نیاید و اگر مطالب بغیریت کنند برخصت آید مثل مشہور است کہ برآے مرگ گیرند
 تا رحمت اختیار کنند بالجملہ توقف و تسلیم و اقوال و افعال ارباب احوال کہ صادقان راہ و متوجہان
 و نگاہ اند و علم و تقوی و دیانت ایشان معلوم شدہ است اسلام است و خوض در آن باب بدو ہنگام
 بے مصلحت و ضرورت محل خوف و خطر اسلام سلم دنی مرتبہ در حق این طائفہ سوار بسوار است لا اله الا
 و لا حول الا باللہ و اگر توفیق رفیق باشد و بر سر کار اطلاع بخشد و از احوال و مواجید ایشان در باطن ہدیہ شود
 آہ آہ صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و در مذکوری دنیا ہی ۱۲ سال و لیکن خدا بخواہد راست میرساند ہر کہ را میخواہد و کفر نیشار و کفر نیشار تو پس قسم
 عزت تو ہر آنست میدانی کہ دوست میدام ترا ۱۲ سال گردن بندہ راہ رود و با کفار و موبلاست خدای ماند ۱۲

بہرے دیگر وساداتے دیگر است تا نصیب کیست برے تو ایسان و قحط از دست برده -

گفت سوار گروہ جنب بغدادی راضی با حد از او
ایسان بطاعت کہ این است از ولایت است -

سید الطائفة جنید البغدادی رضی اللہ
عنی عنہ الایمان بطریقنا ہذا من الولاية
توسط اعتدال صل واس ہر کمال است انتہی

گفت امام الربانی عبد الوہاب الشعرانی
فی البحر المورود سمعت شیخنا شیخ الاسلام
زکریا یقول احذر یا اخی کل احذر ان تبادر
الی رد شی من کلام اہل الطريق وانت لم تدر
طریقہم بل ترید کل التریص فی الفہم فی کلامہم
فان دائرة علوم اہل الولاية الخاصة بتبندی
من بعد نہایۃ اہل فکر و النظر و سمعہ یقول
مراد الایمانی لاحد ان یورد کلام القوم الاما
خالف صریح السنۃ و اجماع الامۃ ولعلہ لا
ذلک فی کلام احد منهم اذ الافہام لم تنزل غنثقة
فی کل عصر فحقق یا اخی مخالفة ذلک الکلام الذی
ینکر السنۃ و اجماع ثم بعد ذلک انکرہ و لا یخفف
علیک المقت والعبا ذبا للہ فان الانکار علی
اولیاء اللہ سم قاتل فی کلام ابی تراب النخشب
اذا الف القلب الاعراض عن اللہ صحبہ
الوقیعة فی اولیاء اللہ انتہی فعلم ان کلام القوم
اذا خالف ما فہمہ بعض اہل العلم دون
بعض فمن الاولی عدم الانکار و سمعت
شیخنا شیخ الاسلام زکریا یقول الاولیاء ثمة
لنا و یجب علینا التسلیم لہم کما یسلم المقلد
للمجتہد من غیر مطالبة بالدلیل قال ولما
اجتمع الشیخ محی الدین بن عربی بانخصر
علیہ السلام اخذ علیہ الہد بال تسلیم

گفت امام ربانی عبد الوہاب شعرانی در بحر مورود
کہ شنیدم شیخ خود را شیخ الاسلام ذکر یا رحمة اللہ علیہ
میگفت ہر ہیز لے برادر من حق پرہیز سیکہ مبارک کنی
بسوے رو کردن چیزے از کلام اہل طریق در انحالیکہ تو در
شان داخل نہ شدہ بلکہ بغایت متطرشو و فہم کلام شان
پس تحقیق دائرۂ علوم اہل ولایت خاص شروع میشود
بعد انتہائے اہل فکر و نظر یعنی بعد عاجز شدن از خود
و شنیدم از شیخ خود کہ گفت بار ہا لایق نیست کہ کہ رو کند
کلام قوم را کہ را بخجہ کہ مخالف صریح سنت اجماع است باشد و شایہ
کہ نحو ہی یافت این را در کلام کسے ادا و شان چہ کہ فہم مختلف
ہے باشند ہر زمانہ پس تحقیق کن لے برادر من مخالفت این کلام
کہ انکار کند ویرا سنت اجماع بعد از ان انکار و کسے کن ورنہ
برائے تو خوف بدی است نحو ما شد پس تحقیق انکار اولیاء اللہ
زہر قاتل است و در کلام ابی تراب نخشبی است کہ قستیکہ
میل کند قلب و گردانی از حد را ہر اہرہ شود ویرا بد گوئی
ہر گاہ کہ مخالف فہم بعض اہل علم نہ بعض باشد پس اولے
عدم انکار است و شنیدم از شیخ خود شیخ الاسلام ذکر را
کہ میگفت اولیاء پیشواں اند و بر ما واجب است تسلیم شان
چنانکہ تسلیم میکنند مقلد قول مجتہد را بلا مطالعہ
دلیل گفت و ہر گاہ کہ ہیوست شیخ محی الدین بن عربی
با حضرت خضر علیہ السلام ادا شیخ محمد تسلیم

لمقاتلات الاشیاء رضى الله عنهم

مقاتلات مثلث رضى الله عنهم

لطيفة اول منقسم بر دو و صل اول منقسم بر فصل فصل اول در حالات حضرت سرور کائنات علیه افضل الصلوة و آتيا

زیبا ترین نو که بلیان فصاحت بآن ترغیم نمایند و رعنا ترین زمره که عند لیان بلاغت بدان زبان کشاید
بعد حمد و ثنائی حضرت صدیت و کبریا لغت شمع جمع نبوت و نور شید فلک رسالت است که سید اینیا
و سند اصفیا اشرف انس و جان اکرم زمین و زمان سلطان آفاق بادشاه علی الاطلاق رکن یکین ایوان
پیغمبری اختر تابان قصر سروری بهائے اورج جبروت عفتائے قاف ملکوت قبله قدوسیان کعبه جبروتیان

کار فرمای ملک احتیاج	براه پادشاه همه	ملک تقاباد شاه همه	مه و مهر از کاسه لیسان او
سکویت فلک شئی نه گو	ز صفرای و کبرای هر دو جهان	نیجه شده شکل احمد عیان	جهان در کنار عدم خفته بود

که سلک وجود آن گهر سفته بود ابو القاسم احمد محبتی محمد مصطفی بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد

بفتح میم بن قصی بن بضم قاف و فتح صاد و تشدید یا بن کلاب بکسر کاف بن مرة بضم میم و تشدید را بر مملکت بن

بفتح کان و سکون عین مملکت بن نوک بضم لام و فتح واو و تشدید یا بن غالب بن فهر بضم فاو سکون طین بن

بن النضر بفتح نون و سکون ضا و جمعه بن کنانه بکسر کاف و نوین بن غزیه بنخا و زارجمین بن بلفظ تصغیر بن

بضم میم و سکون واه مملکت و کسر را بر بن الیاس بکسر همزه بر قول بعضی و بفتح آن نزو بعضی از یاس صندیر جلوه

برائے جل است صاحب مواب این را جمع گفته بن نصر بضم میم و فتح ضا و جمعه بن نزار بکسر نون و زار

مجمعه و در آخر را مملکت بن سعد بفتح سین و تشدید و ال بن عدنان بفتح عین و سکون دال تا اینجا متفق علیه است نزو

اهل سیر و اصحاب علم انساب و فوق آن معلوم نیست با اتفاق بر آنکه آنحضرت از اولاد اسماعیل است و ابراهیم

و نوح و شیث از اجداد او ویند صلوة الله علیهم و سلامه و مادر آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم آمنه بنت وهب

بن عبد مناف بن زهره بن کلاب بن مرة بوده - نوکد شریعت در مکة عام الفیل روز دوشنبه دوم شهر ربیع الاول

یا هشتم یا دوازدهم بوده - چهل و دو سال از سلطنت کسری نوشیروان و ششصد سال از زمان حضرت عیسی

علیه السلام و ششصد و هشتاد و دو سال از وفات اسکندر و می و از هبوط آدم علیه السلام شش هزار و

و سوم سال و آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم بعد از تولد تا هفت روز آمنه شیر واد بعد از آن شیریه بضم مثلثه

مرفوعه و سکون تخمانیه و موصوف در آخر عقیقه ابی لبب بشرف ارضاع مشرف گشت و سرشویه که شیر آنحضرت

صلی الله علیه و آله گنوده مسرف نام داشت بعد از آن حلیمه بنت ابو ذؤبب بخندیه آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم

بسکن خود بروی متعل ارضاع شد و چون مدت شیر که دو سال باشد تمام شد حلیہ او را بکے پیش آئندہ آورد و بواسطہ آنکہ خیر و برکت بسیار از آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مشاہدہ کردہ از آئندہ درخواست کردہ کہ چند گاہ و یکہ این طفل نزد ما باشد آئندہ ملتزم اورا قبول داشت حلیہ باز اورا بسکن خود برد و چون عمر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بدو سال و چار ماہ و قیل ہفت ماہ و قیل دو ماہ رسید عبداللہ پدر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در آنوقت کہ موضعے است مابین مکہ و مدینہ وفات یافت و در سہ سالگی یا چار سالگی جبریل و میکائیل صدرا لک شق نمودند و قلب او را برداشتہ چاک کردند و نقطہ سیاہ خون آلودہ کہ خط شیطانے بود بر آوردند و بکشتن پر ساختہ بجائے خودش اعادہ کردند و بیچ دروے والے با آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرسید و مابین نقین آنحضرت صلعم مہر نبوت کہ داشتند مالک بشائے چپ مقدار سیب خورد کہ رنگ آن رنگ بدن و بروے خالہائے چند بود و سہ بار دیگر شق صدر واقع شد یکجہ دروہ سالگی۔ دوم ہنگام بعثت در غار حرا۔ سوم در شب معراج کہ بیانش سے آید و پنج سالگی یا آغاز سال ششم حلیہ آنحضرت را بکے آوردہ وہ آئندہ مادر و سہ سپرد وہم آنحضرت شش سالہ بود کہ آئندہ فوت کرد و عبدالطلب در بخار خولیش پرورش میداد و چون بہشت سال و دو ماہ و دو روز رسید عبدالطلب در گذشت و عم او ابوطالب کہ برادر اعیانی عبداللہ بود متعل تربیت گشت چون بدوازہ سال و دو ماہ و دو روز رسید ہمراہ ابوطالب روانہ شام شد چون بمقام بصری رسید بخیرا را حسب بعلا مات نبوتہ آنحضرت را بشناخت و با ابوطالب گفت کہ او را ہمراہ مبرکہ یهودا یا خداوند رسانید لا جرم ابوطالب اورا بکے باز فرست و بار دیگر بہت پنج سالگی با میسر و غلام خدیجہ بتقریب تجارت شام رفت و باز آمد و خدیجہ را در آن تجارت منفعت دو چند حاصل شد و چون بہت پنج سال و دو ماہ و دو روز رسید خدیجہ را در کساح آورد و دوازہ اوقیہ مہر داد و اوقیہ عبارت از چہل درہم است پس جملہ مہر چار صد و ہشتاد درہم یا پانصد باشد و عمر خدیجہ در آنوقت بہت و بہت سال بود و پیش از وی پانزدہ سال آواز سے شغید و کھنہ را نمیدید و ہفت سال روشنائی مشاہدہ میکرد و ہاں شادان سے بود و چون ایام وحی نزدیک رسید خلوت و تنہائی را دوست گرفت و در غار کوہ حرا کہ سہ کردہ راہ است از مکہ خلوت میداشت و در ذکر قلبی مستغرق بود و آنکھابا شیر صبح نبوت و میدان گرفت و برہر وختہ و شکے کہ میگذاشت بزبان فصیح مے گفت اللہم علیک یا رسول اللہ و ہر طرف کہ نگاہ میکرد مشکے نے یافت و ہر خوابے کہ مے دید صلیح ہچنان ظاہر و مدت خلوت در وقت شش ماہ بودہ و ہر گاہ بچل سال و یک روز رسید روز و شنبہ دوازہم شہر ربیع الاول و در غار حرا جبریل بروے ظاہر گشت و بشارت رسالت داد و گفت بخوان آنحضرت فرمودش خواندن نیک پس جبریل آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بکبار گرفت و بیفشرد و چند آنکے بے طاقت گشت پس بکبار و گفت بخوان گفت من خواندن نمیدانم باز بیفشرد و تا سہ بار بیفشرد و بعد از سیدم بار گرفت قرآن اسماء

بخوان بکرت نام بعد کا نزد آفریدگار است آفریدادی را از خلق پاریائے بہتہ بخوان و ہمدگارتو بزرگوار تر است آنکے علم آموخت بدستیاری ظم آموخت آدمی را آنجے نے دانست ۱۲۔

ربك الذي خلق الانسان من علق اقرأ وربك الاكرم الذي علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم
 آنحضرت برخاند و ترسان نزد خدیجه آمد و گفت بپوشید مرا بپوشید مرا پس جامه بر آن حضرت انداختند تا آنکه
 ترس از او بر طرف شد و بعد از آن تا سه سال وحی منقطع شد و آنحضرت غمگین میماند و جبرئیل تسلی میداد تا آنکه وحی
 تنایع شد و آنحضرت خلق را بشرف اسلام و اتباع احکام دعوت کردن گرفت و قوم بنحیست او برخاستند و در
 سال نهم از بعثت آنحضرت بابنواشتم و بنو مطلب و دیگر مسلمانان در شعب ابوطالب محاصره کردند و چون به
 چهل و نه سال رسید از محاصره برآمد و بعد از برآمدن به هشت ماه و بیست و یک روز عم او ابوطالب وفات یافت
 و در سیوم روز از موت ابوطالب خدیجه در گذشت و این سال را عام الحزن گویند و چون پنجاه و یک سال و نه ماه
 رسید مقتدر هم رمضان یا شهر ربیع الاول در مکه عن سبجانه و قنایه او را بر تبه معراج مخصوص ساخت و آنحضرت
 از میان زمزم و مقام ابراهیم بوسه بیت المقدس بردند و سینه مبارک را شرح کردند و قلب مبارک بر آورده بآب
 زمزم شسته و بایمان و حکمت پر کرده بکانش باز گذاشتند و بر براق سوار کرده بسموات سبع بردند و آنجا نادیدنی
 بر آن حضرت صلی الله علیه و آله وسلم و است و مے فرض گشت و چون به پنجاه و سه سال رسید بیکم آبی از مکه بسوی مدینه
 روز دوشنبه ششم ربیع الاول هجرت فرموده و بهم روز دوشنبه دخل مدینه شد و ده سال در مدینه منوره اقامت کرد
 دین مدت بست و پنج مرتبه با کافران غزا فرمود و از انجمله در هفت غزوه که بدر و احد و خندق و بنی قریظ
 و مصطلق و خیبر و طائف باشد نفس نفیس خود مقابل کرد و سوائه غزوات پنجاه و هفت فوج با بطرف کفای
 روان کرد که آنرا بعوث و سرایا خوانند وصال مبارک روز دوشنبه وقت چاشت دوازدهم یا دهم شهر ربیع الاول
 بوده و شب چهارشنبه و نزد بعضی شب سه شنبه مدفون کردند و تاریخ وفات آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم
 بر قول اول که دوازدهم شهر ربیع الاول است متفق علیه اهل سنت و امامیه میشود قال محمد بن یعقوب لکینی
 من فقهای الشيعة فی کتابه الکافی قبض علیه السلام الاثنا عشر ليلة مضت من ربیع الاول
 یوم الاثنين و هو ابن ثلث و ستين سنة انتهی و لا یتعرض لرد ایستة اخرى مدت مرض آنحضرت
 صلی الله علیه و آله وسلم که شروع آن بصداع بود و از ده روز تا چهارده روز گفته اند و امیر المومنین علی و عباس
 و فضل و قثم و اسامه بن زید و شقران که هر دو موالی آنحضرت بودند غسل دادند و آوس بن خولی انصاری
 نیز در آنجا حاضر بود و فی خلاصة السیر للحب الطبری کفن رسول الله صلی الله علیه و آله
 و سلم فی ثلثه اواب بیض سحولیة لیس فیها قمیص و لا عمامة بل لغایب من غیر خیاطه
 یعنی کفن کرده شد آنحضرت صلعم در سه چادر سفید مشبوب بسجول و سجول موضعیت به بین نبود در آن چادر پیراهن
 و نه دستار بلکه لغافما بید و خت بودند و فی المواهب اللدنیة قال مالک و الشافعی و احمد یستحب
 گفت محمد بن یعقوب کلینی از فقها رشید در کتاب خود کافعی که سه چادر کشید روح آنحضرت صلعم
 به دوازده شب که گذشتند از ربیع الاول یوم دوشنبه و در سه سال عمر داشت تمام شد کلام و مے و لغرض
 نه کرده شد به روایت آخری و در مواهب لدنیة است که گفت امام مالک و شافعی را حدیثی است اینکه باشد سه لغاف
 که نباشد در سه چادر و نه عمامه ۱۱۰

ان تكون الثلاثة لفائف ليس فيها قبص ولا عامّة وبرزخه شريف مسلمانان يك يك علوه واما
وجامعت نماز گذاروند و در قبر آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم امیر المؤمنین علی و عباس و فضل و قثم و شتران آمد
و عمر شریف بر او ایستاد و آنحضرت سه سال بود جمیع الله علیه و آله وسلم علی رسول الله المختار و آله

الاظهار و صحبه الاخیار ما یقاب اللیل والنهار و آنحضرت جمله بست و یک زن را در سلج در آورد و از آن

هفت زن را طلاق داد و پنج ازواج در حضور آنحضرت فوت کردند و نه ازواج بعد وفات آنحضرت باقی

مانند سوده - عایشه - حفصه - ام حبیبه - ام سلمه - زینب بنت جحش - جویریة - صفیة سیموه و چهار پسر

نکاح داشتند اول ماریه قبطیة بنت شمعون که مقوقس والی مصر و اسکندریه برسم هدیه با آنحضرت فرستاد که در عهد

خلیفه ثانی رضی الله تعالی عنه در سال شانزدهم هجری وفات یافته در بقیع مدفون گشته - دوم ریحانة بنت

عمر قیل بنت شمعون - سیوم کنیز که از سبا یا با آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم رسیده بود - چهارم کنیز که کنیه اب

بنت جحش با آنحضرت داده و اصح آنست که اولاد آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم سه پسر و چهار دختر بود و پسران

قاسم و عبد الله و ابراهیم و لقب عبد المطلب و طاہر بوده و دختران زینب و رقیة و ام کلثوم و فاطمة بودند

که اسلام را در کربلا کردند و ایمان آوردند و هجرت نمودند و اولاد آنحضرت جمله از خدیجه الکبریٰ بودند مگر ابراهیم

از ماریه قبطیة متولد شده و محمد بن اسحاق گوید که پسر آنحضرت همه در ایام شیر خوارگی وفات یافتند و بعض

مفسران آورده اند که بعد از وفات انبار آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم مشرکان مکة شادی نمودند که پسران ابراهیم

و ذکریا بایشان باقی خواهد ماند و محمد را پسران مردند و نام آن محمد و خدا بدش حق تعالی این آیت فرستاد

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرًا مَلَا

مراد از باقیات الصالحات دختران باصلاح باشند نیست قدس مجل از سیر سید البشر صلی الله علیه و آله وسلم

که برائے توشیح و تشریف این جزو منقصر آورده شد و طالب تفصیل را باید که مبلولات فن رجوع کنند شاه

عبد العزیز محدث نسخہ صحیحہ روضۃ الاحباب میر جلال الدین محدث را که خالی از انحاء و تحریف باشد بهتر از همه

نصایف این باب مونیست و مدارج النبوة شیخ عبدالحق محدث دہلوی و سیرۃ شامیہ و مواہب لدینیہ قطلمانی

جسوط ترین سیرے شمارند و کتاب مستطاب بجهة المحافل از علامہ شیخ یحییٰ حامری مینی هم مختصر و لطیف و مستطاب است

اختبر بچ شرف کائنات

اکمل خدمت چو رقم سار کرد

نقطه وحدت چو قاف اوخته

بر حرف انداخته از دست پاک

گویی درج صدف حکمت

از همه پیشین این رقم آغاز کرد

از پی احمد لطف ساخته

زین دو کمان تیر ز شوشت پاک

جیش اول ز محیط قدم

سطح دیباچه این ایچ بست

نیسه از ان قوس جہا قدم

صد نشین اوست درین بارگاه

سلسله جنیان جود از عدم

پیشترین حرف که در احد است

قوس دگر ممکن بر دور عدم

کنست نبیا بود آن را گواه

درود خدا بر اسلام بر رسول مختار آل اطهار و صحابه و انبیاء و ائمه و سید عالم

مال و فرزندان و آتش زندگانی دنیاست و حیات پاینده نایسته بهتر اند نزد یک خدا از جهت ثواب و جزا از جهت اید و تن

بود رخ شمع نبوت فیروز
جز پئے آن شاه رسالت ب
تا فروغ از رخسار انداختند
خنده او جان بجان دروید
قامت طوبی ز قدش سایه
نور بین ناصیه پاک او
او چو خورشید صبح دیو است آفتاب
هست درین آرزو رسم دست

آب ندیده گل آدم بنو
چرخ نزد خیمه زین طرب
شعله مهر نیر و خستند
منصب احبابه سیاح رسید
سدره زکاخ شرفش بایه
جبل متین حلقه فراق او
صبح ز غورشید بود یونیا
تابش مهر از پس صبح ابرو
جامی از آلاش غر و دریا

نهفت از منبر افلاک را
جز پئے آن شمع هدایت
تا نظر بر قدش انداختند
برق دیو از وادی منوچهر
رشته جام کرش سبیل
تا ز ندش در خم فراق دست
گر نه فروغ ز رخسار تافت
نورشان است پیش چرخ
دزد صفت غرق این نور با

رونی ازو طلبه لولاک را
ماه نشد قسب این بارگاه
قامه عرش نیر افکند
لمعه نور آمده ز آتش پست
مرغ هوا عرش جبریل
عرش برین بر سر کشتی
صبح دے این نور کجایان
منع انوار همونت و بس

فصل دوم در بحث اسلام ابوین آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم

شیخ شهاب الدین احمد القسطلانی در مواهب لدنیه می آرد -

وقد روی ان آمنه آمنه به صلی الله علیه و آله وسلم بعد موته فردی الطبری بسنده عن عائشة ان النبی صلی الله علیه و آله وسلم نزل الجحون کئیا حزینا فاقام به ما شاء الله عز وجل ثم رجع مسرعا قالت فقال سألت ربی عز وجل فاجابی لی امی فآمنت بی ثم رده ورواه ابو حفص ابن شاهین فی کتاب الناسخ وایمنوخله بلفظ قالت عائشة حج بنا رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم حجة الوداع فمر بی علی عقبه الجحون وهو باک حزین مغتم فبکیت لبکائه ثم انه نزل فقال یا حمیرا فاستندت الی جنب البعیر فکثت ملیا ثم عاد الی وهو فرح متبس فقال ذهبت بقدر امی فسألت ربی ان یحبها فاحیاها فامتنع

و مرویست که آمنه ایمان آورد و آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم بعد موت خود پس روایت کرد طبرانی بسنده عن عائشة که بنی صلی الله علیه و آله وسلم نزل کرد در جحون ملول و غمگین و اقامت کرد بوی که آنچه خواست الله عز وجل باز رجوع کرد و مسرعه گفت عائشة پس من آنحضرت که سوال کردم از رب خود پس زنده کرد و بسبب من مادر مرا پس ایمان آورد و بمن باز کرد و در روایت کرد ابن ابی حفص ابن شاهین کتاب ناسخ و منسخ بلفظ دیگر گفت عائشة که حج کرد همراه رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم حجة الوداع پس گفتم همراه من بر حقه جحون در آنجا یک گریان و غمگین و حزین بود پس گفتم بسبب گریه دے باز نزول فرمود و من گفتم که حمیرا پس من یک گریه دے پس بوی که شتر و توقف کردم باز خود بسوئے من در آنجا یک مسرور و تبسم کننده بود و رفتیم به قبر مادر خود و سوال کردم رب خود را که زنده کند و من نیز زنده کرد و بسبب این ایمان آورد و بمن

و کذا روی من حدیث عائشة ایضا
ابو یه صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حتی أمنا
اور دہ السہیل و کذا الخلیب فی السابوت
واللاحق وقال السہیل ان فی اسنادہ مجاہل
وقال ابن کثیر انه حدیث منکر جدا وسند
مجهول وقد جزم بعض العلماء بان ابو یه
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ناجیان ولیسا
فی النار متمسکا بهذا الحدیث وغیره لتعقب
عالم آخر بانہ لم نرا حدیثا صرح بان الایمان
بعد انقطاع العمل بالموت ینفع صاحبه فان
ادعی احد ان خصوصية ضلیه الدلیل انتفی
وقد سبق لذلک ابو الخطاب بن دحیة
وعبارته من مات کافرا لم ینفعه الایمان
بعد الرجعة بل لو آمن عند المعانته لم ینفعه
ذلت تکلیف بعد الاعادة انتفی وتعقبه
القرطبی فی التذکرة بان رضائہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم وخصائصہ لم تنزل تنویلی
و تتابع الی حین ماته فیکون هذا ما فضله
اللہ به واکرمه قال ولیس احيائهما وایمانهما
ممتنع عقلا ولا شرعا فقد ورد فی الکتاب
العزیز احياء قتیل بنی اسرائیل و احیاء
بقائہ وکان عیسی علیہ السلام یحیی الموتی
و کذلک نبینا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
احیی اللہ علی یدہ جماعة من الموتی و اذا
هذا فما یمتنع ایمانہما بعد احيائهما و یکون
ذلک زیادة فی کرامتہ و فضیلته ثم قال
وقوله من مات کافرا الخ مردود بما روی

و همچنین روایت کرده شد از حدیث عائشہ نیز حیار ابوین
آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تا اینکه ایمان آوردند
آن ہر دو بوسے آورده ویر اسمیلی و همچنین خلیب سابق
واللاحق و گفت سہیل کہ در سند و سبب و سبب و سبب و سبب
مجهول اند و این کثیر گفت کہ این حدیث منکر است یقینا و سند
مجهول است و بعضی علما یقین کرده اند کہ ابوین آنحضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر دو نجات یا بندہ اند و مقتضی
در دوزخ متحرک اند باین حدیث و غیر آن و تعقب کرد ایرا
عالم دیگر باینکہ نے ہم کسرا کہ تصریح کرده باینکہ ایمان
بعد انقطاع عمل بالموت نفع دہ صاحب خود را اگر کسی
دعوی خصوصیت کند پس ویرا دلیل آوردن باید تمام
و سبقت کرد بر اسے این ابو الخطاب ابن دحیہ
و عبارتش اینکہ کسیکہ میر کا فر نہ نفع دہ ویرا ایمان
بعد رجوع بلکہ اگر ایمان آورد وقت معانیتہ این ہم نفع دہ
ویرا پس چگونہ خواهد شد بعد اعادہ و تعقب کرد این را
قرطبی در تذکرہ باینکہ فضائل وے صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم و خصائص وے پیشہ یکے بعد دیگرے خواہند شد
تا زمان وفات وے پس باشد این قبیل پنج فضیلت
داد اللہ تعالیٰ برے آنحضرت را و گرامی کرد ویرا گفت ویت
زندہ گردانیدن آن ہر دو ایمان شان ممتنع عقلا و شرعا پیش
وارد شد در کتاب حزقیل زندہ گردانیدن مقتول بنی اسرائیل
و خبر داود وے بتاتالی خدا و یہود و عیسے علیہ السلام کہ زندہ گردانید
مردہ را و همچنین بنی ماہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم زندہ گردانید
اللہ بر دست وے چلتے را از مر و کان و ہر گاہ کہ ثابت
این پس ممتنع نشد ایمان ہر دو بعد احياء باشد این ہم
زیادت کرامت و فضیلت بازگفت و قول مصنف
من مات کافرا تا آخر رد کرده شد ہست بانچہ کہ بعد از گفتہ

فی ایمان امه خصها بالذکر اولاً ثم ذکر بعد ما یدل
 علی ایمان ابیه ایضاً قوله وقال السہیلی ان فی
 اسنادہ الخ قال شیخنا النوری ولیس کما قال
 السہیلی وابن کثیر مطلقاً لان حافظ الشام عن
 ناصر الدین اثبت منه وقد حسنه بل صححه
 وسبقه الی تصحیحه القرطبی وارتفع بذلك
 بعض الحفاظ المجامعین بین المعقول والمنقول
 وقال الشیخ شہاب الدین ابن حجر المکی انتھی
 ان حدیث احیائہما فی امناہ شمس توفیا
 حدیث صحیح ومن صححه الامام القرطبی والفاظ
 ابن ناصر الدین انتھی وقال لعل حکمة عدم
 الاذن فی الاستغفار لہا اتمام النعمة علیہا
 باحیائہا بعد ذلك حتی نصیر من اکابر
 المومنین والامہال الی احیائہا لتؤمن
 بہ فیستحق الاستغفار الکامل حیثئذ وقال
 القسطلانی فی آخر المبحث الحذر المحذر
 من ذکر ہما بما فیہ نقص فان ذلك قد یؤذی
 النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لان العرب
 جاربانہ اذا ذکر ابو الشخص بما ینقصہ او
 یوصف بہ وذلك الوصف فیہ نقص تاذی
 ولہذا بدکر ذلك لہ عند المخاطبة وقد قال
 علیہ السلام لا تؤذوا الاحیاء بسبب الاموات
 رواہ الطبرانی فی الصغیر ولا ریب ان اذا
 علیہ الصلوۃ والسلام کفر بقتل فاعلہ
 ان لم یتب عندنا وقد اطنب بعض العلماء
 فی الاستدلال لایما ہما فاللہ تعالیٰ ینثیہ
 علی قصده الجمیل انتھی فی الحاشیۃ قوله

در ایمان مادر آنحضرت الاً اولاً ذکر کرد باز بعد آنچه کہ ولایت
 میکند بر ایمان پدر و سلم ذکر کرد قول دیگر یعنی گفت
 سہیلی کہ در اسناد وے تا آخر گفت شیخ مانوری نیست
 چنانکہ گفت سہیلی وابن کثیر چرا کہ حافظ شام از ناصر الدین
 ثابت تر است و تحسین کرد و ویرا بلکہ تصحیح کرد و سبقت کرد
 بہ تصحیح وے قرطبی و پسند کرد و ندان را بعضی حفاظ کہ جامع
 معقول و منقول بودند و گفت شیخ شہاب الدین ابن
 حجر مکی ختم شد

اینکہ حدیث احیار ابوین درین قول کہ ایمان آوردند
 آن ہر دو بوسے سلم باز وفات دادہ شد حدیث صحیح است
 و از صحیحان وے امام قرطبی و حافظ ابن ناصر الدین است
 تمام شد کلام شیخ و گفت کہ غالباً حکمت عدم اجازت طلب
 مغفرت کردن برے مادر تمام نعمت است بروی پزندہ گزندہ
 برے آنحضرت بعد سچا کہ باشد از اکابر مومنین یا مملت دادین
 بسوی احیار و ی تاکہ ایمان آورد بوسے و سستی استغفار کامل شود
 و قسطلانی در آخر این بحث گفت کہ بسیار پرہیز دار از ذکر آن
 ہر دو یعنی ابوین آنحضرت بسبب آنچه کہ در وے نقص است
 پس تحقیق این ذکر باعث ایذا و نوبی است سلم چہ کہ عرف
 جاریست باینکہ ہر گاہ کہ ذکر کردہ شود پدر کسے باینکہ نقصان
 دارد و ویرا یا وصف کردہ شود بوصف و آن وصف در وے
 نقص باشد ایذا یا بد پس وے باین ذکر نزد فحایطین و خود مؤثر
 آنحضرت سلم کہ ایذا نہ میدزد نگار بہ دشنام دادن و گمان
 روایت کرد این را طبرانی در صغیر و شک نیست کہ ایذا دادن
 آنحضرت کفر است قتل کردہ شود فاعل وے اگر نہ توبہ کند
 نزد ما ہر آئینہ طوالت کردہ اند بعضی علماء در استدلال
 بایمان ابوین و اللہ تعالیٰ ثواب دہد وے را
 بر قصد نیک وے تمام شد کلام قسطلانی در حاشیہ کہ

ولقد اطنب بعض العلماء لعل المراد به الشیخ جلال الدین السیوطی انتھ -
مراد از بعضی علما فالسبب شیخ جلال الدین السیوطی اند انتھ -

و شیخ عبدالحق محدث دہلوی در شرح سفر السعادت میفرماید کہ در حدیث مسلم آمده است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بزیارت مادر خود آمد و بکبریت و دیگران را نیز بکبریتہ در آورد و فرمود کہ طلب آمرزش کردم مادر خود را اذن ندادند و طلب زیارت کردم مادر خود را فرمود کہ زیارت کنی قبر را کہ مذکور است و گفتہ اند کہ حق سبحانہ تعالیٰ زندہ گردانید مادر و پدر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را پس ایمان آورد بوسے پس ازان بمیرانید و بعض این حدیث را تصحیح نموده اند و گفتہ اند کہ قصد زیارت و منع از استغفار و توسل ازین بود و درین باب متاخرین علما منع کرده اند از اطلاق کفر بر والدین آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بکبر بر جمیع آباء و سے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تا حضرت آدم علیہ السلام انتہی و تفصیل و تحقیق این بحث از تصانیف خاتمہ الحفاظ شیخ جلال الدین السیوطی و مورب لدینیہ قسطلانی و حاشی است علیک بہا شیخ محمد طاهر فتنی در مجمع البحار و ہم تذکرۃ الموضوعات مے گوید و قد صنف السیوطی فی احیائہما جزءاً لطیفاً

فصل سوم در بیان کف لسان و حق ابویں آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

شیخ عبد الوہاب الشعرانی المصری در کتاب الیواقیت و ابجواہر فی عتائہ الاکابر میگوید -

اعلم انه ينبغي لكل مومن بآحادہ و آباءہ المسلمین و عترآباء من اکابر الاولیاء من آدم الی ابیہ الاقرب انتھ -
بدانکہ لایق و مناسب است برای ہر مومن یکی کردن با آباء و سلیم خود و عزت کردن آباءے خود از اکابر اولیا از آدم تا پدر اقرب خود -

و اما در مسئلہ وجوب بازداشتن خود از غرور کردن در حکم ابویں آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در آنست پس درین مسئلہ شیخ جلال الدین السیوطی را شش مسئلہ اند و ہمہ را مطالعہ کردہ ام ہمہ راجع اند باینکہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ادب واجب است و ہر کہ ایذا داد ویرا پس بتحقیق ایذا داد و حسد را -
و فرمود حق تعالیٰ کہ تحقیق کسانے کہ اذیت میدہند اللہ و رسول ویرا لعنت کرد در شان را خدا در دنیا و آخرت و برائے شان عذاب عظیم است و ہم در قرآن عظیم است کہ نبودیم ما عذاب کنندہ تا اینکه بفریم رسولی را و یکدیگر مطالعہ

لہ و بتحقیق تفسیف کرد سیوطی در احیاء ابویں جزوی لطیف ۱۲

نقله اهل السیر من کلام عبد المطلب لما اراد مخر عبد الله في قصة حفرة بيزم شهم له بالتوحيد وصاحب التوحيد سعيد باي وجه كان توحيدة قال الجلال الدين السيوطي وقد ورد في الحديث ان الله حيي ابويه صلى الله عليه وآله وسلم حتى اصابه وعلى ذلك جماعة من الحفاظ منهم الخطيب البغدادي وابو القاسم ابن عساكر و**ابن** شاهين السهيلي والقرطبي ومحب الطبري وابن المنير وابن سيد الناس والصفدي وابن ناصر الدمشقي وغيرهم رضی الله عنهم اجمعين قال المحب الطبري والله تعالى قاض على ان يحيي ابويه صلى الله عليه وآله وسلم حتى يومنا به ثم يموتوا يكون ذلك مما اكرم الله تعالى به سيد الاولين والاخرين وقال القرطبي ليس احياءهم ايمانهم به صلى الله عليه وآله وسلم يمنع لا عقلا ولا شرعا فقد ورد في القرآن احياء قتيل بنی اسرائيل حتى خبر بقاتله انتهى وكان ابوبكر ابن العربي المالكي فقيه المحدث يقول ما عندي احدا شدا ذی لم يهول الله صلى الله عليه وآله وسلم ممن يقول ان ابوي رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم في النار وفي حديث مسلم لا تؤذوا الاصباء بسب الاموات فيهم جزما ان يقول ان ابوي النبي صلى الله عليه وآله وسلم في النار انتهى قال الجلال الدين السيوطي خاتمة الحفاظ مصرحه الله قد عزم جماعات كثيرة بان ابوي

انچه که اهل سیر نقل کرده اند از کلام عبد المطلب وقتیکه اراده کرد و فرج عبد الله را در قصه کند دیدن چاه زمزم گویای داده شد بر اے وے به توحید و صاحب توحید سعید است بهر وجه که باشد توحید وے گفت جلال الدین سیوطی به تحقیق وارد شد در حدیث که الله تعالی زنده کرد ابوی آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم تا اینکه ایمان آوردند آن هر دو بوسه برین اند جاعته از حفاظ از ایشان خلیب بغدادی و ابوالقاسم ابن عساکر و ابوجعفر ابن شاهین السهیلی و القرطبی و محب الطبري و ابن المنیر و ابن سید الناس و ابن ناصر دمشقی و غیرهم خوشنود ما ندانند از ایشان -

گفت محب طبري که الله تعالی قادر است بریکه زنده کند ابوی آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم تا اینکه ایمان آوردند بوسه باز میرند و باشند این خلیب اگر ام آتی بوسه که سردار اولین و احسنین است و قرطبی گفته که نیت احیار هر دو و ایمان شان بوسه صلی الله علیه وآله وسلم ممنوع و عقلا نه شرعا پس تحقیق وارد شد در قرآن مجید زنده گردانیدن مقتول بنی اسرائیل تا اینکه خبر داد به قاتل خود تمام شد کلام قرطبی بوی ابن العربي مالکی فقیه محدث که میگفت نیست نزد من کسی سخت اذیت دهنده برای رسول صلی الله علیه وآله وسلم ازیکه بگوید که ابوی رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم در دوزخ اند و در حدیث مسلم است که اذیت دهید زندگان ایشان را و ان مردگان پس قطعی حرام است که بگوید که ابوی نبی صلی الله علیه وآله وسلم در دوزخ اند - انتهى

شیخ جلال الدین سیوطی خاتم حفاظ مصرحه الله میگوید که تصریح کرده اند جاعته که کثیره باینکه ابوی بنی

صلی الله علیه وآله وسلم لم تبلغها الدعوة
والله تعالى يقول وما كنا معذبين حتى نبعث
رسولا وحكم من لم تبلغه الدعوة انه يموت
ناجيا ولا يعذب ويدخل الجنة قال وهو من
الاخلاف فيه بين المحققين من ائمتنا الشافعية
في الفقه والاشاعرة في الاصول ونص على
ذلك الامام الشافعي وتبعه على ذلك الاصحاب
قال الحافظ السيوطي وما توضع لك انهما لم
الدعوة انهما ما تاتي في حادثه بين رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم وصح العلاءي وغيره
ان والد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
عاش من العمر ثمان عشرة سنة ووالدته
ماتت في حدود العشرين ومثل هذا العما
له يسع التخص على المطلوب في التوحيد
مع القول بان الله تعالى لم يجييهما حتى
آمنابه مع ان ذلك الزمان الذي كانا فيه
من زمانا قد عم فيه الجهل والفترة انتهى -
وملاحظي حفي وشرح اشباهه كويدا علم ان لسلف
اختلفوا في ابوي رسول الله صلى الله عليه
والله وسلم هل ما تاعلى الكفر ام لا فذهب
الى الاول جمعة منهم صاحب التيسير وذهب
الى الثاني جماعة منهم متمسكين باحاديث
على طهارة نسبه الشريف عليه الصلوة
والسلام من دنس الشرك وشين الكفر
من الجمع الاول قالوا بنجاستهما من الناموس
الامام القرطبي فانه قال ان الله تعالى
احياها له عليه الصلوة والسلام وآمنابه

صلی الله علیه وآله وسلم را دعوت نرسیده و آنست
نیفر ما بد و خودیم با عذاب گشتند تا اینکه بفرسید
رسول را و حکم کسیکه دیر از دعوت نرسیده است اینکه
میرد و نجات یابند و عذاب نکرده خواهد شد و دخل
جنت خواهد بود گفت شیخ مذکور که این مذہب ماست و رو
خلاف نیست میان محققین از آنکه که شافعی ندرفقه و اشاعره
در اصول تقریر کرد بر این امام شافعی و صاحبش برین
حافظ سیوطی گفته که و از آنچه که واضح خواهد شد بر آن تو تمیز
که دعوت باو شان نرسیده و آن هر دو وفات یافتند
در صغری رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بقیع کرد علانی
اینکه والد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم زمانه عمر تا
پنجاه سال و والدہ دس و وفات یافت قریب
به بیست سالگی مثل این عمر گنجایش ندارد بر تماشای
در توحید با وجود قائل شدن باینکه الله تعالى
نه زن نگردانید آن هر دو را تا که ایمان آوردند
بود صلعم با این همه که این زمانه موجودگی شان آن زمانه
که جهل و فقرت یعنی زمانه میان دو پنجاه ساله بود
و بدانکه پیشینیان اختلاف کرده اند در ابوی آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم که مردند بر حالت کفر یا نه
پس بر صورت اولی که رفته که از او شان
صاحب تیسیر است بر صورت دوم جاعته رفته
بعضی از او شان تک میکنند با حدیثی که دلالت
میکند بر طهارت نسب شریف دے صلعم از چرک شرک
و عیب کفر و بعد دے چند از گروه اول قائل بنجاست
شان از دوزخ شدند از او شان امام قرطبی است
که گفت که الله تعالى زن نگردانید آن هر دو را
برائے آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و ایمان مدو

فان قلت ليس الحديث الذي ورد في احيا موضوعا قلت هذا زعم بعض الناس الا ان الصواب انه ضعيف لا موضوع ولقد احسن الحافظ ناصر الدين الدمشقي حيا

حبي الله النبي من فضل علي افضل مكان به رؤفا فاحي امه وكذا اباها لايمان به فضلا لطيفا نسلم فاقدیم بذات قدیر وانكان الحديث به ضعيفا

نص على كون الحديث المذكور ضعيفا لا موضوعا وقال الحافظ ابن سید الناس فی السيرة روى ان عبد الله ابن عبد المطلب وآمنة ابنة دهب ابوی النبی صلی الله علیه وآله وسلم اسلسا وان الله احيا هاله فآمنه به روى ذلك في حق جد عبد المطلب ثم قال وهو مخالف لما خرجه احمد عن ابی رزين العقيلي قال قلت يا رسول الله اين احمي فقال امك في النار قلت فاین من مضی من اهلك قال اما ترضی ان تكون امك معي ثم قال وذكر بعض اهل العلم في الجمع ما حله ان من المجائز ان تكون هذه درجة حصلت عليه الصلوة والسلام بعد ان لم تكن وان يكون الاحياء والايمان متاخرا عن ذلك فلا معارضة انتهى ملخصا وسئل القاضي ابوبكر بن العربي احد الائمة المالكية عن رجل قال ان ابا النبی صلی الله علیه وآله وسلم في النار فاجاب بانه ملعون لان الله تعالى يقول ان الذين يؤذون الله ورسوله لعنهم الله في الدنيا والاخرة لثبوت ان الله

آن هر دو بوسے پس اگر گوئی کہ نیست حدیثی کہ وارد شد در احیائے ایشان موضوع جوایش نیست کہ این گمان بعضے کان است مگر صواب نیست کہ این ضعیف است نہ موضوع وچہ خوش گفت در اشعار حافظ ناصر الدین دمشقی آنچه گفتہ دوست داشت خدا نبی را بزرگ بزرگی کہ بود بروے مہربان پس زغمہ گردانید مادر و پدر بچہین پدر زغمہ بسبب ایمان بوسے داد بزرگی لطیف پس تسلیم کن کہ قدیم بر این قادر است اگرچہ حدیث بوسی ضعیف است تصریح کرد بر بودن حدیث مذکور ضعیف نہ موضوع وگفت حافظ ابن سید الناس در سیرۃ کہ روایت کردہ شد کہ عبد المطلب علی بن عبد المطلب و آمنہ بنت دہب ابوی النبی صلی الله علیه وآله وسلم اسلام آوردند و الله تعالی زغمہ گردانید ہر دو را بزرگی وے و ایمان آوردند آن ہر دو بوسے در روایت کردہ شد این در حق جد وے عبد المطلب باز گفت کہ این مخالف است کہ بر آرد ویرا احمد از ابی رزین عقیلی کہ گفت عرض کردم یا رسول اللہ کجاست مادر من پس فرمود مادر تو در دوزخ است عرض کردم کہ کجاست آنکہ گذشت از اہل تو فرمود آیا راضی ہستی اینکہ باشد مادر تو ہمراہ مادر من باز گفت کہ ذکر کردہ بعضے اہل علم در جاعت کہ خلاصہ وی نیست کہ جائز است کہ باشد این بچہ کہ حامل شدہ برے وے صلعم بعد اینکہ نباشد و باشد زغمہ گردانیدن مایمان آوردن ازین موخر پس معاجزہ نباشد تمام شد این کلام بطور خلاصہ و پرسیہ شد فامنی ابوبکر ابن عربی کہ یکے از ائمہ مالکیہ بود از مردے گفت ابی بنی صلی الله علیه وآله وسلم در دوزخ اند پس جواب داد باینکہ وے ملعون است چرا کہ الله تعالی میفرماید کہ تحقیق کسانی کہ میرنجاسند الله و رسول ویرا لعنت کردہ شد ایشان را در دنیا و آخرت و برے ثبوت این

احیاءها له حتی آمنابه کذا فی مناقب الکردی
یعنی لثبوت ذلك فی حدیث ذکره غیر واحد
من الحفاظ ولم یلتفتوا لمن طعن فیہ و هو ان
الله احیاءها فامنا به خصوصیه لها وعمل
کون الایمان لا ینفع بعد الموت فی غیر الخصیة
وقد صرح انه علیه الصلوة والسلام ردت علیه
الشمس بعد مغیرها فغاد الوقت حتی صلی لهم
اداء اکرامه له صلی الله علیه وآله وسلم
فلذا هذا کذا فی شرح الهزیه لابن حجر الهیثمی
وقد امرنا ان تمسک اللسان اذا ذکر اصحابه
رضی الله عنهم بشئ یرجع ذلک الی العیب
والنقص فیهم فالامساک والكف عن ابویہ
احق و احری واذا تقرر هذا الحق المسلم
ان یمسک لسانه عما یجلی بشرف نسبه علیه
الصلوة والسلام بوجه من الوجوه ولا خفاء
فی ان اثبات الشریک فی ابویہ اخلاص ظاهر
لشرف نسب نبیه الطاهر فجله هذه المسئلة
لیست من الاعتقادات فلا حظ للقلب
منها واما اللسان فحقه الامساک عما یجلی
منه النقصان خصوصاً الی وهم العامة
لا نهم لا یقدر ان علی دفعه و تدارک هذا
خلاصة ما فی هذا المقام من الکلام والله
ولی الفضل والانعام -

امر است که آمد تعالیٰ زن گرو نیسان هر دو بر سر
و سلم تا اینکه ایمان آوردند بوسه همچنین است در مناقب
کردی یعنی برائے ثبوت این امر در حدیثیکه ذکر کرد و بر اخیر کلمه
از حفاظ و نه توجه کردند بکسی که طعن کرد در آن دان اینکه آمد تعالیٰ
زنده گردانید هر دو را پس ایمان آوردند هر دو بوی خصوصیت
برائے شان و عمل بودن ایمان که بعد موت نفع ندهد و غیر مستحق
است صحیح است اینکه برای آنحضرت صلعم رو کرده شد آنرا بنده واجب
گشتن و بروقت عود کردن تا اینکه نماز عصر را خواند بر او کرامت
و سلم پس همچنین نیست چنین است و شرح هم چنین
حجرتی و حکم کرده شد ما را که و فیکه ذکر کرده شوند اصحاب
رضی الله عنهم بچیزیکه رایج شود آن بوسه عیب نقصان ایشان
پس زبان خود را باز داریم پس باز ماندن و باز ایستادن
از ابوبین آنحضرت احق و لایق تر است و وقتیکه این ثابت شد
پس حق مسلم است که زبان خود را باز دارد و آنچه که غلط انداخته
باشد در شرف نسب و سلم بوجه من الوجوه و پوشش میدهد
اینکه اثبات شرک در ابوبین آنحضرت صلعم غلط اندازی ظاهر
است بسبب شرف نسب نبی و تعالیٰ شأنه که ظاهر اند
پس جمله این مسئله از اعتقادات نیست و نه قلب را از وی
خطی است و اما زبان پس حق و سلم باز داشتن است
از آنچه که بوی نقصان متبادر باشد خصوصاً به او عام عام چرا که
او شان بر دفع و تدارک و سلم قادر نیست این
خلاصه کلام این مقام است و الله دوست داند
فضل و انعام است -

در شرح حدیث مسلم بعد نقل قول قدما - در شرح مشکوٰۃ گوید که اما مشاخرین پس تحقیق اثبات کرده اند
سلام والدین بلکه تمامه آباء و امهات آنحضرت را صلی الله علیه و آله و سلم تا آدم علیه السلام ایشان
در اثبات آن سه طریق است یا ایشان بر دین ابراهیم بودند یا آنکه ایشان را دعوت نرسیده و مرد
که در زمان قدرت بوده و مرد پیش از زمان نبوت یا آنکه زنده گردانید خدا تعالیٰ ایشان را بر دست آنحضرت صلی الله علیه و آله

وسلم و بدعائے وے پس ایمان آوروند و ہمیشہ احیائے والدین اگر چه در حد ذات خود ضعیف است
لیکن تصحیح بخین کرده اند از بعد و طرق و این علم گویا مستور بود بر متقدمین پس کشف کرد از احق تعالی
بر شاخین و الله یختص بر حتمه من یشاء بما یشاء من فضله و شیخ جلال الدین سیوطی رحمۃ اللہ
علیہ رسائل تصنیف کرده اند و از بدلائل اثبات نموده و از شبهه مخالفان جواب داده و اگر از نقل کنیم
سخن دراز گردد و سہرا بخا باید نگرست و اللہ اعلم انتہی **فان معتمداً ابو عمر و ابن الصلاح یفسر ما ید**

ہر حدیث کہ دروے صفات حدیث صحیح نیافتہ شود
و نہ صفات حدیث حسن کہ بالا مذکور شد نہ پس
آن حدیث ضعیف است۔

امام نووی در او کار گفته کہ ذکر کردہ نہ وقتاً و محدثین
کہ تسک بحدیث ضعیف جائز است و مستحب است
علی در فضائل و ترغیب و ترہیب بہ حدیث ضعیف تا وقتیکہ
موضوع نباشد و اما در احکام مثل حلال و حرام و معاکل
پس علی نکرده خدا بد شد دروے مگر بحدیث صحیح
یا حسن مگر اینکه باشد در چیزے ازین جہت یا طبعاً کہ
وارد شد حدیث ضعیف بہ کراہت بعض اقسام
یا بکلچ پس مستحب نیست کہ ازین چنین پرہیز
ولیکن واجب نیست۔

زر کشی گوید کہ مصنف در جز و یکہ جمع کرده است
در سبب شدن قیام اتفاق بروے نقل کرده گفته
کہ اہل حدیث و غیرہ اتفاق کرده اند بر علی در فضائل
و غیر آن آنچه کہ نیست دروے حکم و نہ چیزے ازعت اند
و صفات اسد بہ حدیث ضعیف در فضائل احوال۔

و ذکر کردہ در شیخ مذهب کہ علی کند بحدیث ضعیف

کل حدیث لم یجتمع فیہ صفات الحدیث
الصمیم و لا صفات الحدیث الحسن المذکور
فیما تقدم فهو حدیث ضعیف انتہی۔
و در نسیم الریاض شرح شفا ر قاضی عیاض است
قال النووی فی الاذکار ذکر الققاء و الحدیث
انہ یجوز و یستحب العمل فی الفضائل و الترغیب
و الترہیب بالحدیث الضعیف ما لم یکن
موضوعاً و اما الاحکام کالحلال و الحرام
و المعاملات فلا یعمل فیہا الا بالحدیث
الصمیم او المحسن الا ان یكون فی استیاط فی
شیء من ذلک کما اذا ورد حدیث ضعیف
بکراہة بعض البیوع او الا نکحة فان المستحب
ان یتنزه عن ذلک و لکن لا یجب انتہی۔
و محمد بن علان بکری در شرح او کار گوید۔

قال الزدکشی نقل المصنف فی الجزء الذی
جمعه فی اباحۃ القیام الاتفاق فقال اجمع
اہل الحدیث و غیرہم علی العمل فی الفضائل
و نحوہا ما لیس فیہ حکم و لا شیء من العقائد
و صفات اللہ تعالیٰ بالحدیث الضعیف
فی فضائل الاعمال انتہی۔

و محمد بن علان بکری در شرح او کار نووی مویید
و ذکر فی شرح المذهب انہ یعمل بالضعیف

اذا روى من طرق مفردة انتهاب ضعيفة فانها
تقوى بعضها بعضاً ويصير حسناً ويقيم به
وجوز العمل بالضعيف مع الشاهد المقوى
دون الموضوع مع الشاهد لان للضعيف
اصلاً في السنة وهو غير مقطوع بكذا به
ولا اصل للموضوع فتأهده كالبناء على الماء
الانتهى ودر مختصر الطيبي و خلاصته الطيبي ميگوید
والضعيف هو ما لم يجمع فيه شروط الهجيم
والحسن وتفاوت درجاته في الضعيف
بحسب بعده من شروط الهجيم والحسن
ويجوز عند العلماء التساهل في اسانيد
الضعيف وروايته والعمل به دون الموضوع
من غير ضعفه في المواعظ والقصص فضائل
الاعمال وسائر فنون الترهيب والترغيب لاني
صفات الله تعالى واحكام الحرام والحلال وسائر احواله
تعلق بالعقائد والاحكام -

وتمیز کرده است کرده شود از طریقیکه ضعیف باشند مفرد است و اگر
بتحقیق قوی یکدیگر بعضی و بعضی را و میشود حسن جمع کردن و میشود
کرد و شد عمل به ضعیف مع شاهد مقوی نه موضوع شایع
چرا که برای ضعیف در سنت اصلی باشد و کذب و
یقینی نمی باشد و برای موضوع اصلی نیباشد
پس شایع و نه مثل عمارت بر آب است -

وضعیف آنست که نه مجتمع شوند در و نه شروط صحیح
و حسن و مختلف باشند درجه های او در ضعیف موافق
بعد و نه از شروط صحیح و حسن و جائز است نزد علما
آسانی فساد اگر فنون در سند های ضعیف در روایت
و نه عمل بوی نه موضوع بغیر ضعیف و نه در ضعیف
و قصص و فضائل اعمال و جمله فنون ترغیب
و ترهیب نه در صفات الهی و احکام حرام و حلال
و آنکه تعلق دارد به عقاید و احکام -

و شیخ عبدالحق محدث دهلوی در مقدمه شرح سفر السعاده میگوید احتیاج در احکام به خبر صحیح لذاته مجتمع علیاً
و همچنین بحسن لذاته نزد عامه علماء و آن طبق بصحیح است در احتیاج اگرچه در رتبه کمتر است و چون حدیث ضعیف
بتعدد طرق بر تبه حسن برسد آن نیز صحیح است و آنکه مشهور است که حدیث ضعیف در فضائل اعمال معتبر است
نه و غیر آن مفرد است مراد است نه مجموع که آن بتعدد طرق داخل حسن است نه ضعیف گما صرح به ائمه محدثان

وصل دوم شلم فصل فیصل اول در ذکر ختم الاولیاء

بعل الزهراء ابوالائمة الاتقیاء بذکر هذه الشجرة العلیاء التي اصلها ثابت وفرعها في السماء
امام الحسين يعسوب الواصلين مطلوب الكاملين خورشید سپهر امامت جشید سریر امامت واقف
مطالع لاهوت عارف مدارج ناسوت منبع عیون مشاهد جمیع فنون مجاهد منظر انوار فتوت مظهر انوار
مروت فلاحه تحجاب ولایت خاتمه مصحف و نصایت عنوان صحیفه عنایت و بیاض رساله هدایت مرکز
سله چنانکه تصحیح کرده بوی ائمه حدیث ۱۲ ص ۱۵۰ و صایا یعنی می شدن و پوستن چرب چرب ۱۰۰ تحب

دارۂ سیادت قطب فلک سعادت شمع لکن فصاحت سرورین صباحت نیک خوان ملاحات قمر سائر
 ساحت کامنی حکمۂ قضا و قدر صاحب راز حضرت سید بشر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آئندہ اسرار و
 صفات الہی لایق مرتبہ خلافت و شاہی منصوص بنقص ثمن گنت مولا، فعلی مولا، و منصوص بنقص
 ثمن انتجیہ و لکن اللہ انتجاہ آنکہ ہر فرقہ از ذوالفقار کلام او طبقہ از طبقات عرب را در ہم شکستہ
 و سلسلہ و الیان ولایت بنقطہ دل صاحب ہدایت او میوست۔ **نظم**

نور میگوید مدام از روئے قبر آفتاب
 ورنہ از بھر چوئے بینم فنا و آفتاب
 خرقہ ارزق گشت از چرخ در پر آفتاب
 جام کرد و بر کسار عوض کوثر آفتاب
 در خیال من شود ہر دم مصوّر آفتاب
 گر نشد اورا بجان منت داد و چاک آفتاب
 شد مگر از خاک در گاہش نمر آفتاب
 گویا زاسیدہ باہر شش ماہ آفتاب

قبرش را چون سواد الوجہ فی الدارین بہت
 افتحہ الا علی در سینہ خود نقش کرد
 چون شود صوفی صفت صافی زہر خیر او
 در قیامت چون رساند شربت کوثر خلق
 مگر مشالے از رخس خواہم کہ سازم آشکار
 کے ز مغرب باز گردیدی برائے طالعش
 نورے بخشد بخاص و عام عالم بے دریغ
 پائے تا سر غرق نور معرفت بے تمیزش

آدم اولیا خاتم صفیا صاحب اقسام مناقب ناصب اعلام مناصب امام المشرق والمغرب
 سدا اللہ الغالب امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب سلام علیہ و علی من تقرب الیہ
 آنجناب امام اول است از ائمہ اثنا عشر کیفیت وے ابو الحسن و ابو تراب بود و لقبش مرتضیٰ و بیچ نام
 اورا از ابی تراب خوشتر نیامدے تولد وے در مکہ معظمہ درون خانہ کعبہ روز جمعہ سیزدہم ربیع بعدی
 سال از عام الفیل وقوع یافتہ مادر وے فاطمہ بنت اسد بن ہاشم بن عبد مناف بودہ و ابو اول ہاشمیہ
 کہ ہاشمی راز اسیدہ و خود را بزور اسلام زینت دادہ و از مکہ بدینہ ہجرت کردہ و غیرہ از جنان وے
 نماز گزار دہ و از قمیہ مبارک خود کفن پوشانیدہ و در قبر وے در آمن اضطرار فرمودہ قال صلی اللہ

علیہ وآلہ وسلم اضطجعت فی قبرہا لا تخف عنہما من ضغطۃ القبر و البسترہا للتلبس
 من ثیاب الجنۃ در ریاض استطاب تصنیف علامہ محدث یحییٰ عامری مبنی آوردہ کہ آنجناب
 ہشت سالہ بود کہ ایمان آوردہ یا دہ سالہ یا چار دہ سالہ یا پانزدہ سالہ یا شانزدہ سالہ اما صواب نہست
 کہ از توقیت اسلام آنجناب اعراض باید کرد زیرا چہ آئینہ ضمیر میرش زنگ بست شرک بنود کہ قبیل
 آنرا پاک ساز و بجلہ مواہب الہی در بارہ وے آنست کہ قریش را قتل شدید رسید و کار ابو طالب
 کہ شکستہ حال و کثیر العیال بود بہ سختی کشید لا جرم عباس عم خود را بخانہ خود آورد تا ابو طالب از

طہ کہ یکہ ہاشم مولائے وے پس علی مولائے ویت ۱۲ طہ نہ صاحب راز کرد و میرزا و لیکن اللہ را زدہ اگر داند ویرا ۱۲ طہ فرمود
 رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر پہلو ختم در قبر وے تا کہ تخفیف کنانم از وے ضغطۃ قبر را و پوشانیدم ویرا تا کہ پوشانیدہ شود از جامہ پانی جنّت ۱۲

نقشه خیال بسکارشود حضرت علی را زیر سایه عنایت خود گرفت و در شمار خویش پرورش داد تا وقتی که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم مبعوث گشت و علی بشرف ایمان و تصدیق از سایر اصحاب سابقین و در روضه الاحباب و بهجة المحافل و سیر سیوطی و غیره با مسطور است که باتفاق علما اول کسیکه ایمان آورد خدیجه کبریٰ است رضی الله تعالی عنها و بعد از آن یک روز و برواستی در آخر همان روز علی بواسطه آنکه در حجر تربیت آنسرور بود چنانچه از وی به ثبوت پیوسته که فرمود صلی الله علیه و آله وسلم قبل الناس سبعة ايام بعد از آن زید بن حارثه که آزاد کرده خدیجه کبریٰ بود و بعد از آن ابوبکر و فضائل علی و علی و شائل جسی و نبی آنجناب زیاده بر آنست که در احاطه شمار و دایره انحصار گنجایش نماید امام حبیبیل فرمود که از هیچکس صحابه کرام آنقدر فضائل با نرسیده که از امیر المومنین علی ابن ابی طالب و سعید بن المسیب گوید غیر وی کسی نبود که گوید مسکونی و آنجناب در ذی الحجه سنه خمس و ثلثین برسید خلافت نشست و با سه طائفه باغی به محاربه کرد و اول جنگ جل که بام المومنین حائشه صدیقه و نصف جلدی الاخر سنه ست و ثلثین در بصره واقع شد و باعث آن طعمه و زبیر بودند و آن گروه را ناکشین خوانند که از بیعت برگشتند و ناکث عمد شکننده را گویند و درین جنگ طعمه و زبیر و هفده هزار کس از لشکر ایشان و قریب هزار سوار فوج حضرت مرتضی علی مقتول شدند و دو م حرب صفین که با معاویه و اتباع وی و وقوع یافت و این جنگ از غره ذی الحجه سنه سبع و ثلثین تا مدت یکصد و ده روز متادای گشته و درین مدت هفتاد و دو محاربه واقع شد از متابعان حضرت امیر بخت و پنجاه یا چهل هزار مرد شهید شدند و از لشکر معاویه چهل و پنجاه نفر بقتل رسیده آخر بصلح انجامید و ایشان را قاسطین خوانند و قاسط اینکه جور کنند و از جاده عدل انحراف نمایند و صفین موضعی است قریب فرات - سیوم حرب نهروان که با فرقه خوارج و نصف جلدی الاخر سنه ثمان و ثلثین دست داده و آن جماعت را مارقین نامند قال یخرجون

قوم من امتی یمرقون من الدین مرق السهم من الرمية یقتلهم علی ابن ابی طالب اخذ الطبرانی یعنی پیدا شوند گروهی از امت من که بیرون روند از دین مثل بیرون رفتن تیر از پیکار قتل کنند ایشان را علی ابن ابی طالب و آنجا از لشکر خلیفه حق زاده از نه نفر شهید شدند و از مخالفان زیاده از نه نفر جان نبردند آخر الامر نوزدهم شهر رمضان المبارک آخر شب جمعه سنه اربعین ابن محمد شقی و مسجد کوفه شمشیر بر فرق مبارک زد و دست و یکم شهر مذکور شب شنبه آنجناب بر یاض رضوان خرامید و حسنین علیهما السلام و عبداللہ بن جعفر غسل دادند و محمد بن الحنفیه آب میر بخت و کفن آنجناب بدستور کفن رسول بود صلی الله علیه و آله وسلم و در صواعق محرقه در فصل وفات آنجناب گوید و کفن فی ثلثة اواب لیس فیها قمیص و امام حسن نماز گزارد و در عری نجف اشرف مدفون ساختند عمر شریف بقول راجح شفقت الله نماز خواندم بانی صلی الله علیه و آله وسلم قبل از مردمان در عمر هفت ساله ۱۲ و کفن داده شد در شبه جاکمه قمیص در وی نمود ۱۲

سال بوده و مدت خلافت چهار سال و نه ماه و در عهده الطالب فی نسب آل ابی طالب گفته که اولاد ویرانگر
 و اکثر روایات سی و شش بوده - پیروزه پسر و پیروزه دختر و عتب انجذاب پنج پسر مانده امام حسن و امام حسین
 و محمد بن الحنفیه و عباس شهید الطغ و عمر الاطراف تنبیه و ایضا شیخ شهاب الدین ابن حجر مکی

گوید - قال الامام احمد مجاء لاحد من الفضلاء
 مجاء لعلي وقال اسماعيل القاضي والنسائي
 وابو علي النيسابوري لم يرد في حق احد من
 الصحابة بالاسانيد احسان اكثر من اجاء
 علي قال بعض المتأخرين من ذرية اهل بيت
 النبوي وسبب ذلك والله اعلم ان الله تعالى
 اطاع نبيه علي ما يكون بعده ما ابتلي به علي
 وما وقع من الاختلاف لما آل اليه امر الخلافة
 فاقضى ذلك نعم الامامة باشتهاه بتلاف
 الفضائل لتفصيل النجاة لمن تمسك به ممن
 ثم لما وقع ذلك الاختلاف واخرج عليه
 من سمع من الصحابة تلك الفضائل وثبها
 نصها للامة ايضا ثم لما اشتد الخطب واشتغلت
 طائفة من بني امية بتنقيصه وسببه على
 المنابر ووافهم الخواج لعنهم الله بل قالوا
 بكفره اشتغلت جهابذة الحفاظ من اهل السنة
 ببث فضائله حتى كثر نصها للامة ونظر
 للحق ثم اعلم انه سياتي في فضائل اهل البيت
 احاديث مستكثرة من فضائله فلتكن منك
 على ذكر فانه مرفي كثير من الاحاديث السابقة
 في فضائل ابی بكر فعل من فضائل علي واقصرت
 هنالك على اربعين حديثا لانها من غير فضائله
 مشتملة الاحاديث انقضى

گفت امام احمد که شيئا من كسے راضنا كل غياك آيد
 برائے علی ابن ابی طالب وگفت اسماعیل قاضی
 و امام نسائی و ابو علی نیشابوری که نه وارو شد و حق هیچ یکی
 از صحابه به سند مانده حسن بیشتر آنچه که در حق علی ابن ابی طالب
 گفت بعضی متأخرین از اولاد انبیت نبوی مسلم که
 بیش واسد اعلم این باشد که الله تعالی نبی خود را مطلع
 کرد و بر آنچه که بعد و بران علی ابن ابی طالب مبتلا کرده
 و آنچه اختلاف واقع شد در زمان خلافت پس این
 کلام حقنی شد تا اینکه امت را نصیحت کرده شود و بیشتر
 و بر این فضائل تا که هر که را که رسد و بوسه چنانک ندو
 نجات حاصل شود - باز هر گاه که اختلاف واقع شد و خرج بود
 منتشر کرد هر یک که شنید از صحابه این فضائل را فاش کند
 آنرا برائے نصیحت امت نیز باز و قتی که شدت گرفت کار
 و طائفه از بنی امیه مشغول شدند به کم کردن و دشنام
 و بر منبر و اوشاز موافقت کردند و خواجه الله لعنت
 اوشاز بلکه بگوش قائل شدند مشغول گشتند محدثین نقاد
 از اهل سنت به فاش کردن فضائل و بر آنیکه بیشتر شایع
 شدند برائے نصیحت امت و نصرت امر حق - باز بدانکه بیشتر
 در فضائل اهل بیت احادیث کثیره از فضائل و بر خواهند آمد
 پس باید که یاد و در پس تحقیق که گذشت در اکثر احادیث
 در فضائل حضرت ابی بکر صدیق اکثر از فضائل علی و اینها قضا
 کردم بر چهل حدیث چه که اینها از بهترین فضائل و بر
 باز سلسل بیان کرد احادیث را

و مولانا رشید الدین خان تلمیذ خاص قدوة الجمعین شاه عبدالغنی فاروقی محدث دهلوی در رساله

الحق المبین سے نوید کہ صاحب صواعق و مقصد خامس از مقاصد رابع عشر کہ در فضائل اہلبیت اطہار
 میفرماید کان ابو بکر رضی اللہ عنہ بکثر النظر الی وجہ علی رضی اللہ عنہ فسألته عائشة رضی اللہ عنہا
 فقال سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یقول النظر الی وجہ علی عبادة ومرتجو
 هذا وهذا حدیث حسن الختم۔ و در اواخر فصل ثانی باب تاسع کہ در فضائل و آثار امیر المؤمنین
 علی مرتضی است رضی اللہ عنہ میفرماید وروی ابن سماء ان ابا بکر قال له رضی اللہ عنہما سمعت
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یقول لا یجوز احد الصراط الا من کتب له علی الجواز۔
 و در مقصد خامس از مقاصد رابع عشر از فضائل اہلبیت میفرماید و لما جاء ابو بکر و علی لزيارة
 قبره صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بعد وفاته بستة ايام قال علی تقدم یا خلیفة رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فقال ابو بکر ما کنت لا تقدم رجلاً سمعت رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم یقول فیہ علی منی کنز لقی من ربی اخرجه ابن السمان و نیز صاحب صواعق و مقصد
 باب تاسع میفرماید و اخرجه ابو یعلی عن ابی هريرة قال قال عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ لقد
 اعطی علی ثلاث خصال لان تكون لی خصلة منها احب الی من حر النعم فسل و ما هی فقال
 تزویجه ائنته فاطمة و سکناه فی المسجد لا یجل لی فیہ ما یجل له و الراية یوم خیبر و روی احمد
 بسند صحیح نحوه صاحب مفتاح النجا و فصل تاسع عشر از باب ثالث میفرماید و اخرجه ابو نصر السجری
 فی الابانة و الخطیب و ابن عساکر عن عمر رضی اللہ عنہ مرفوعاً ینخرج قوم من المشرق حلقاً
 الرؤس یقرءون القرآن لا یجادون خارجهم طوبی لمن قتلوه و طوبی لمن قتلهم و قاتلین اشرار
 جناب حیدر کرار بودند چنانکہ در حدیث بخاری و مسلم کہ از ابی سعید خدری مرویست بتفصیل تمام مذکورست
 و این حدیث بطرق بسیار مرویست و آن همه در مفتاح النجا مجموع چون سر و آئینہ طوبی میخواست لهذا
 اشاره اجمالی بر آن کہ صاحب مفتاح النجا در کتاب نزل الابرار باصح من مناقب اہل البیت الاطہار
 میفرماید و ابو بکر رضی اللہ عنہ کہ بسیار نظر میکرد بر روی علی رضی اللہ عنہ پس پرسید ویرا عائشة رضی اللہ عنہا گفت شنیدم رسول خدا
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را کہ میفرمود نظر کردن بر روی علی عبادت است و گذشت مثل این حدیث و این حدیث حسن است ۱۲
 و روایت کرد ابن سماء کہ گفت ابو بکر رضی اللہ عنہ شنیدم رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را کہ می گفت بخوابید و بگردید
 و بر نوید علی جواز (جواز عبور نمودن) ۱۲
 و در کتاب کہ آمدند ابو بکر و علی رضی اللہ عنہما براسے زیارت قبر بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بعد وفات و پیش رفت
 گفت علی پیش روی من ای خلیفہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس گفت ابو بکر نیست من کہ مقتدم شوم از سر
 کہ شنیدم رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را کہ می گفت در حق و ستم کہ علی از من پیشتر نزلت من است نزد پیغمبر
 خود بر او و این را ابن السمان ۱۲
 و بر آورد ابو یعلی از ابی هريرة کہ گفت حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ کہ بہر آنکہ دادہ شد علی راسه نصیبت کہ اگر
 باشد یکے از آن نصیبت بر آن من دوست تر باشد بکوس من از سر شتر شترخ (از شتر سبک کوب است بہ مال کثیر)
 رسیده شد کہ آن نصیبت کدام اند گفت تزویج کردن با و سے دختر خود فاطمہ را و سکونت و سے در مسجد و نیست
 خلال براسے مادران آنکہ کہ حلال است ویرا و علم دادن بوم خیبر و کردایت کرد و احد بسند صحیح مشیل ویرا ۱۲
 و بر آورد ابو نصر سیمی در ابانت و خطیب و ابن عساکر از عمر مرفوعاً بر آید خواہند شد تو عی از سر
 سترہ سر خوانندہ قرآن و نمیکند قرآن از حلقہای شان و مخنبر بنی براسے سیکہ ایشان ویرا
 نقل کنند و یا وے ایشان را نقل کند ۱۲

ذکر نموده است اکتفا می رود آن نیست که میگوید
 لهذا حدیث طرق کثیرة وقد اخرج به
 غیر الشیخین ابو داؤد الطیالسی و احمد
 و ابو یعلی و ابن حبان و الحاکم و الخطیب
 و غیرهم باختلاف یسیر فی الالفاظ و قد را
 غیر ابی سعید من الصحابة جماعة مثل علی
 و عمر و عبد الله بن مسعود و عبد الله بن
 عباس و عبد الله بن عمر و بن العاصی عبد الله
 بن الحباب بن الازهر و عقبه بن عامر و سهل
 بن حنیف و ابو الطفیل و ابوبکر و ابوذر و ابی
 بزره و ابو امامة و سعد و عمارة رضی الله
 عنهم و در مقتل النجاشی ثانی عشر باب ثانی
 و اخرج الخطیب عن عمر رضی الله عنه
 ان رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 خرج الی تبوک و استخلف علیا فقال تخلفنی
 فی النساء و الصبیان فقال اما ترضی ان
 تكون منی بمنزلة هارون من موسی غیر
 انه لا نبی بعدی و در باب مذکور فصل مذکور میفرماید
 اخرج الحافظ ابوبکر محمد بن عبد الله الشافعی
 البغدادی البزاز فی الغیلانیات و البیوم
 فی فضائل الصحابة و ابن عساکر عن عمر رضی
 الله عنه ان النبی صلی الله علیه و آله
 و سلم قال لعلی یا علی یدک فی یدی تدخل
 معی یوم القيامة حیث ادخل صاحب عقی
 و فصل ثانی باب تاسع میفرماید و اخرج ابو یعلی
 عن عائشة رضی الله عنها قالت رايت النبی
 صلی الله علیه و آله و سلم التزم علیا و قبله

و برآی این حدیث طرق بسیار اند و روایت کرد
 و بر اسوای شیخین (یعنی بخاری و مسلم) ابو داؤد و طیالسی
 و امام احمد و ابو یعلی و ابن حبان و حاکم و خطیب
 و غیرشان مانند اختلاف لفظی در روایت کرد و بر
 غیر ابی سعید از صحابه جماعتی مثل علی و عمر و عبد الله
 ابن مسعود و عبد الله ابن عباس و عبد الله
 ابن عمر و ابن العاصی و عبد الله ابن حباب
 ابن الازهر و عقبه ابن عامر و سهل ابن حنیف
 و ابو الطفیل و ابوبکر و ابوذر و ابوبزره و ابو امامه
 و سعد و عماره رضی الله عنهم -

و بر آورد خطیب از حضرت عمر رضی الله عنه رسول الله
 صلی الله علیه و آله و سلم وقت تشریف بری
 بنزوه تبوک بگذشت بجای خود علی را پس گفت علی که
 میگذاری مرا در زنان و طفلان پس من و آنحضرت
 صلی الله علیه و آله و سلم آیا خوشنودیشوی از نیکه باشی
 از من بر تبه مارون از موسی علیه السلام سوأ میکنی که نبی بعدی
 بر آورد و حافظ ابوبکر محمد ابن عبد الله شافعی بغدادی
 بزاز در غیلانیات و ابونعیم در فضائل صحابه
 و ابن عساکر از عمر رضی الله عنه که آنحضرت صلی الله
 علیه و آله و سلم فرمود به علی که اے علی دست تو
 در دست من خواهد بود و داخل خواهی شد با من روز
 قیامت جایکه داخل خواهیم شد

و بر آورد ابو یعلی از عائشه رضی الله عنها که گفت یدم
 نبی صلی الله علیه و آله و سلم را که گرفت علی را و بوسه داد

وهو يقول بابي الوحيد الشهيد ونيز مي فرمايد -
 الحديث الثامن والعشرون اخرج الديلمي
 عن عائشة رضي الله عنها ان النبي صلى الله
 عليه وآله وسلم قال خير اخوتي علي وخير اعمالي
 حمزة ذكر علي عبادة الحديث التاسع والعشرون
 اخرج الديلمي عن عائشة ان النبي صلى الله
 عليه وآله وسلم قال السابق ثلثة فالسابق
 الى مواسم يوشع بن نون والسابق الى
 عيسى صاحب آل يسين والسابق الى محمد
 علي بن ابي طالب وصاحب مفتاح النجا فصل ثامن
 عشر مي فرمايد اخرج الحاكم عن عائشة رضي الله
 عنها وجابر قال قال رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم انا سيد ولد آدم وعلي سيد الغر
 وفيه فصل ساوس عشر ازان باب يگويده و اخرج ابن
 مردويه عن عطاء قال سألت عائشة عن
 علي رضي الله عنها فقال ذاك من خير البرية
 ولا يشك فيه الا كافر وفيه فصل ثامن عشر ازان باب
 يگويده و اخرج ابن مردويه عن عائشة رضي الله
 عنها ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم
 قال الحق مع علي يزدول معه حيث ما زال وفي
 رواية اخرى عنها علي مع الحق والحق معه
 وفيه فصل مي فرمايد و اخرج ابن مردويه عن عائشة
 رضي الله عنها انها لما عقر جملها ودخلت ارا
 بالبصرة فقال لها اخوها محمد انشدك الله
 ان تذكرين يوم حدثني عن النبي صلى الله
 عليه وآله وسلم انه قال الحق لن يزال مع
 علي وعلي مع الحق لن يختلفا ولن يتفرقا قالت نعم

ویرادر انحالیکه میگفت قربان باد بر تو پدر من که شهید و مجتهد
 حدیث بست و هشتم برآورد و دلیلی از عائشه رضی الله
 عنها که منبر بود آنحضرت صلی الله علیه و آله
 و سلم که بهترین برادران من علی است و بهترین اعمام
 من حمزه - ذکر علی عبادت است - حدیث بست و نهم
 برآورد و دلیلی از حضرت عائشه رضی الله عنها که فرمود
 بنی صلی الله علیه و آله و سلم پیش روزندگان سه
 مساند پیش روزه بوسه بوسه یوشع بن نون است
 و پیش روزه بوسه بوسه عیسی صاحب آل یسین است
 و پیش محمد صلی الله علیه و آله و سلم علی بن ابی طالب است -
 برآورد و حکم از عائشه رضی الله
 عنها و نیز جابر که منبر بود رسول الله صلی الله علیه
 و آله و سلم منبر دار اولاد آدم و علی منبر دار عرب است -
 و برآورد و بن
 مردویه از علی که گفت پرسیدم عائشه را رضی الله
 عنها از علی رضی الله عنه پس گفت و بهترین خلق است
 و نه شک خواهد کرد در دوسه مگر کافر -
 برآورد و ابن مردویه از عائشه رضی الله عنها
 که منبر بود بنی صلی الله علیه و آله و سلم که حق علی
 است زائل میشود با دوسه جایکه زائل شد و در روایت
 دیگر است که علی با حق است و حق با دوسه -
 و برآورد و ابن مردویه از عائشه رضی الله عنها
 عنها که تحقیق و قبیله که کرده شد شتر دوسه و در حدیث
 بخانه در بصره پس گفت برادر ابو محمد ابن ابی بکر صدیق رضی
 یا و دوازده ترا حدیث داشت معنی که شده جستن و شعر خواندن
 یا و میداری روزیکه حدیث بیان کردی مرا از رسول صلی الله
 علیه و آله و سلم که فرمود حق همیشه خواهد ماند با علی و علی هرگز غفلت
 نخواهند شد و نه متفرق فرمود عائشه رضی الله عنها -

و در فصل ثالث باب مذکور می فرماید -

و اخرج الدیلمی عن ابن عمر قال قال رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم لو ان السموات
والارض موضوعتان فی کفة وایمان علی
فی کفة لرحج ایمان علی و در فصل سابع باب مذکور
میفرماید اخرج احمد بسند صحیح عن ابن عمر
قال لقد اوتی ابن ابی طالب ثلث خصال
لأن تكون لی واحدة منهم احب الی من
حر النعم زوجة رسول الله صلی علیه وآله
وسلم بنته ولدت له و سدا الابواب الالباب
واعطاه الراية یوم خیبر

و صاحب صواعق محرقة در فصل ثانی باب تاسع فرماید
و اخرج الترمذی عن ابن عمر قال اخى النبی
صلی الله علیه وآله وسلم بین اصحابه فجاء
علی تدمع عیناه فقال یا رسول الله اخیت
بین اصحابك ولم تذاخ بینی و بین احد فقام
صلی الله علیه وآله وسلم انت اخی فی الدنیا
والاخرة و صاحب فتح النجا در فصل خاص عشر از باب ثانی

اخرج الطبرانی عن ابن عمر رضی الله عنهما و غیره
ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
قال بغدیر خم من کنت مولاة فعلی مولاة
اللهم وال من والاه و عاد من عاداه -

و در فصل سادس عشر از باب مذکور میفرماید
اخرج الحافظ ابو بکر احمد بن عبد الرحمن الجلی
الشیوازی فی کتاب القاب الرجال و ابن النجاشی
فی تاریخه عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول
الله صلی الله علیه وآله وسلم قال اللهم

بر آورد و دیلمی از ابن عمر میگوید که فرمود آنحضرت صلی الله
علیه وآله وسلم اگر آسمان و زمین هر دو در یک
پله داشته شوند و ایمان علی در یک پله هر آینه
مرج باشد ایمان علی رضی الله عنه -

بر آورد و امام احمد بسند صحیح از ابن عمر رضی الله عنه
که فرمود تحقیق داده شد این ابی طالب را خصلت
که اگر میشد بر سر من یکم از آن سه دوست تردا
از شران سرخ کتف اگر دانی و یا رسول خدا صلی الله
علیه وآله وسلم از دختر خود و اولادش و یا از آن و بنده
کرده شدند در وازه یا مگر در وازه و سه یعنی در وازه خانها
صحابه که در محاسن نبوی بودند همه بنده کرده شدند مگر در وازه خاتمه حضرت
امیر کرم الله وجهه و داد و یا علی و زبیر ۱۲
و بر آورد و ترمذی از ابن عمر میگوید که گفت مولا خاتمه کرد آنحضرت

صلی الله علیه وآله وسلم میان اصحاب خود مولا خاتمه یعنی
با کسی بر داری کردن پس آمد علی گریان و گفت یا رسول الله
مولا خاتمه کردی میان اصحاب خود و نکردی میان من و کسی پس
فرمود صلی الله علیه وآله وسلم تو برادر من هستی در دنیا و آخرت -

بر آورد و طبرانی از ابن عمر میگوید که رسول الله صلی الله
علیه وآله وسلم فرمود یوم غدیر خم که کسی که با شما
مولای من است پس علی مولای من است -

بار آلهادوست دار که دوست دارد و یا و دشمن
که دشمن دارد و یا دشمن دشمن است که دشمن دشمن است
بر آورد و حافظ ابو بکر احمد بن عبد الرحمن جلی شیرازی
در کتاب القاب الرجال و ابن خبار در تاریخ
خود از ابن عمر میگوید که فرمود رسول الله صلی الله علیه
و آله وسلم بار آلهادوست دار که دوست دارد و یا و دشمن

اللهم قد بلغت هذاخي وابن عمي
وصهرى وابود لى اللهم كبت من
عاده فى النار - وفصل سابع عشر از ان باب سيفر
واخرج الطبراني عن ابن عمر رضى الله عنهما
ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
قال الا ارضيك يا على انت اخي ووزيرى
تقضى ديني وتبخر موعدى وتبوء ذمتي من
احبك فى حيوته منى فقد قضى غيبه ومن
احبك فى حيوته منك بعدى ختم الله له بالان
والايمان ومن احبك بعدى ولم يرك ختم الله
له بالامن والايمان وامنه يوم الفزع ومن
مات وهو يبغضك يا على مات ميتة
جاهلية يحاسبه الله بما عمل فى الاسلام -
وفصل ثامن عشر از ان باب سيفر مايد -
واخرج الطبراني فى الكبير عن ابن عمر رضى الله
عنهما قال قال رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم من فارق عليا فارقنى ومن فارقنى
فقد فارق الله انتهى -

بار آلهما تبليغ كردم كه اين برادر من است و پسر عم من
وداد من و پدر او داد من - بار آلهما سر كوفى كن كه را
كه دشمن دارد و برادر و دوزخ -
بر آورد طبراني از ابن عمر رضى الله عنهما كه فرمود
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم آيا خوش خود كنم
تراى على كه تو برادر من هستى و وزير من ادا خوارى كرد
قرض مارا و وفا خواهى كرد و عده مارا و برى خود
دنه ما پس كييكه دوست دارد ترا در حيات من پس تا كنم
اجل خود را كه كييكه دوست دارد ترا در حيات تو بعد من
خدا ويرا ختم سازد با من و ايمان و هر كه دوست دارد ترا
بعد من و نه ديتر خاتمه و بسازد خدا با من ايمان پناه و دوست
روزي قياست و هر كه مرد در حاليكه بغض ميداشت از تو را على
مرد بوقت جايليت حساب خواهد كرد ويرا خدا از پنجه كه عمل كند
دبر آورد طبراني در مجسم كبير از ابن عمر كه گفت فرمود
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كييكه
مفارقت كرد از على مفارقت كرد از من و كييكه مفارقت
از من پس مفارقت كرد از خدا -

و من الوقت شاه ولي الله المحدث الفاروقى الهوى در ازالة النخاع من خلافة الخلفاء و ما شريكه
وامام الشجيين اسد الله الخالب على ابن ابى طالب ميگويد كه از ان جمله است كه با شخصت قربت
قريبه داشت و در شرافت نسب صاحب مرتبه اعلى بود هو على بن ابى طالب بن عبد المطلب
دامه فاطمة بنت اسد بن هاشم قال ابو عمر هى اول هاشمية ولدت هاشميا پس مر
واخوة او اول آن جماعت اند كه از جانب پدر و مادر هر دو هاشمى باشند و بعد از وى حضرت
حسين رضى الله عنهما و بعد از ايشان امام محمد باقر و عبد الله محض و اخوة او بهمين صفت بوده اند
و جناب نبوى صلى الله عليه وآله وسلم در باب فاطمه بنت اسد سيفر فرمودند كه كانت امى بعد اى
التي ولدتنى ان اباطالب كان يضع الصنم ويكون له المأكله وكان يجعل على طعامه
له آن على ابن ابى طالب بن عبد المطلب و مادر وى فاطمة بنت اسد بن هاشم كه و اول هاشمى بود كه زانيم فاطمى با
له بود مادر من بعد مادرى كه زانيد مادر او بود ابوطالب كه كار ميكرد و وى صفايت و حج ميكرد و مادر بطعام خود

فكانت هذه المرة تفضيلاً منه شيئاً فاحمد فيه اخرجها الحاکم و هم در این کتاب بعد سرد احادیث
 و آثار و آله بر فضائل و مناقب آنحضرت مینویسد این است سوابق اسلامی حضرت مرتضیٰ رضی الله
 عنه و احادیث دیگر که متضمن بیان فضائل و کرم الله وجهه زیاده است از آنکه احصای آن وقت
 آید بنویسند بلکه در حدیث و آثار و روایق بر تحکیم اخرج الحاکم عن احمد بن حنبل قال
 ما جاء الا حديث من اصحاب من الفضائل ما جاء لعلي بن ابي طالب رضي الله عنه
 عبد ضعيف كويد بسبب يعني اجتماع وجهت است و مرتضیٰ رضی الله تعالی عنه یکے رسم او در دنیا
 اسلامی چنانکه قدس پیشتر ازان بیان کردیم دو م قرب قرابت او با آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم
 و آنجناب او صلی ناس بار عام و اعرف ناس بحق قرابت بودند باز چون عنایت آئی مشاهد نمود
 حضرت مرتضیٰ را در مختار ترتیب آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم نداشت مرتبه قرابت و بالا شد
 و کرامت و بزرگوار او کردند رضی الله تعالی عنه باز چون حضرت فاطمه زهرا را رضی الله عنها و عقد او
 دادند منزله نبیلت با و یار شد باز در ایام خلافت او چون اختلاف بوقوع آمد و خواطر اهل عصر از وی
 بر گشت بقیه اصحاب جناب نبوی صلی الله علیه و آله و سلم در دفع این فتنه مسامحی جمیله مبذول داشتند
 و هر تریکیه در ترکش او شان بود صرف کردند بشک الله سبحانه و تعالی جنت دایره روایت احادیث فضائل
 کشاده تر شد بعضی بدرجه تواتر و بعضی آخر بدرجه حسان رسید باز چون فتنه تشیع سر بآورد و جماعت
 پیامکان پا از حد اعتدال بیرون نهاده وضع احادیث پیدا کردند و بیجا کبر هم وسیع علم الذین ظلموا ای
 منقلب ینقلبون بالجمله از ازیاد احادیث موضوعه و احادیث شذیه الضعف که کما رتبا بعات شری
 نے آید تخاصی و ایریم و انچه در مرتبه محبت حسن است یا ضعف تمیل دارد و آنرا در حدیثی که نقل و نقل
 من الاحادیث المتواترة و الحسان و غیره ای فضائله رضی الله عنه کاتب الحروف گوید که چون
 عدد احصاء فضائل آنجناب مقدور بشر نیست ناچار گفتا بر قدر جالی ازان کرده باقتضای وقت حال
 اند که از فضائل سیده النساء فاطمه الزهرا علیها السلام و نیرین غلین حضرت سبطین امام حسن و امام حسین
 علیهما السلام از صفات ثقات اہل سنت مذکور می شود۔

فضائل حضرت سیده النساء فاطمة الزهراء علیها السلام

صاحب مفتاح النجاة فصل رابع باب رابع میفرماید
 اخرج الخطيب عن عائشة رضي الله تعالى عنها
 بر آورد و خطیب از عائشة رضی الله تعالی عنها
 لحدس بعد این زن که زیاده میکرد از وی چه را که در باره میفرمود و آن برآمد و این ما حکم ۱۲
 احمد بن حنبل که گفت نیا مد بر ای که از اصحاب فضائل چنانکه آمد بر ای علی ابن ابی طالب رضی الله عنه ۱۳
 خالکان که بگویم جا باز خدا بندگان ۱۲ تا آخر آنکه ضعف و سلس بیان کرده از احادیث متواتره و غیره فضائل و غیره

کہ گفت فرمود پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
وقتیکہ خواہد بود در دنیا قیامت منادی ندا خواهد کرد کہ
فاطمہ حلاوتن سر در پیش بیگنہ سیدہ ماکہ بگذرد فاطمہ
دختر محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم۔

برآمد و حاکم از عایشہ رضی اللہ عنہا کہ گفت فرمود
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بفاطمہ کہ
اے فاطمہ آیا راضی نیستی کہ ہاشمی سر زنان
عالم و سردار زنان مومنین و سردار زنان
این است۔

برآورد و طبرانی از ابن عمر رضی اللہ عنہما کہ فرمود بنی
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہر بنی را کہ اولاد دختر
حصہ شان از جانب پدرشان اند سوا اولاد فاطمہ
پس تحقیق من حصہ شان و ولی شان ام۔

حدیث بست و یکم برآورد و طبرانی از ابن عمر رضی اللہ
عنہما کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
ہر بنی را کہ اولاد دختر بست حصہ شان سے باشد
از جانب پدرشان سوا اولاد فاطمہ پیغمبر من حصہ فلان
و پدرشان (حصہ یعنی آنا کہ وارث کے شوند و در واقع
حصہ ہر کے کہ بخشش کو باشد و اور حصہ معین و فریضہ معلوم
نہا شد و بعد از اہل قرآن ہر چہ بماند بگردد کہانی المنتخب ۱۲

برآورد ابو نعیم در حلیۃ الاولیاء از ابی بکر رضی اللہ تعالیٰ
عہ گشت بود بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ نماز
میخواند یا پس آمد حسن در آنجا کہ نبی صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم در سجود بود و در وقت صغیر بود بنی بنیست
آنحضرت یکبار برگردن وی پس پشت درازی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کرد

قالت قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
اذا كان يوم القيامة نادى مناد يا معشر الجن
طاعوا ورسلكم حتى تجز فاطمة بنت محمد صلى
عليه وآله وسلم وايضا وفضل مذکور سے فرماید
اخرج الحاكم عن عائشة رضي الله تعالى عنها
قالت قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
بفاطمة يا فاطمة المحترمين ان تكوني سيدة نساء
العالمين وسيدة نساء المؤمنين وسيدة نساء
هذه الامة ونيز و مقام مذکور سے فرماید اخرج الطبراني
عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله
عليه وآله وسلم قال كل بني انثى فان عصبتهم
لا يبيهم ملخلا ولد فاطمة فاني انا عصبتهم وانا
وليهم وصاحب هو الحق وفضل ثانی باب حادی عشر
حدیث مذکور را بن الفاظ نقل کرده

الحديث الحادي والعشرون اخرج الطبراني
عن ابن عمر رضي الله عنهما ان النبي صلى الله
عليه وآله وسلم قال كل بني انثى عصبتهم
لا يبيهم ملخلا ولد فاطمة فاني انا عصبتهم
وانا ابوهم انق۔

فضائل حسین علیہما السلام

صاحب مفتاح النجا و فضل رابع باب خاص فرماید
اخرج ابو نعیم فی الحلیۃ عن ابی بکر رضی اللہ تعالیٰ
عہ قال کان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
یصلی بنا فی بیئ الحسن وهو ساجد وهو اذا
صغیر فی مجلس علی ظهره و مرة علی رقبته فی مرة
النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رفع ارفیعا

فلما فرغ عن الصلوة قالوا يا رسول الله انك
تصنع بهذا الصبي شيئاً لا تصنعه باحد فلما
النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ان هذا ریحان
وان هذا ابني سيد وعسى ان يصلح الله له
بين فشتين من المسلمين وفي فصل ثالث باب في كونه
اخرج الطبراني عن عمر وغيره وابن عساكر عن
عائشة رضي الله عنها وغيرها وابن الاخير
عن ابن ابى بكر الصديق رضي الله عنهم ان
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال الحسن
والحسين سيدا شباب اهل الجنة وفي فصل رابع
باب في كونه مذكور في اخرج ابن عساكر عن عائشة
رضي الله عنها ان النبي صلى الله عليه وآله
وسلم قال اللهم اني احب حسنا فاجبه وحسب
من يحبه وصاحب صواعق وفي فصل ثالث از باب
حادی عشر میفرماید الحدیث الثامن والعشرون
اخرج ابن سعد والطبراني عن عائشة ان
النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال اخبرني
جبرئيل ان ابني الحسين يقتل بعدى باض
الطف وجاءني بهذا الترتيبه فلخبرني ان فریبا
مضجعه وصاحب صواعق وفي فصل ثالث از باب
حادی عشر میفرماید الحدیث الحادی عشر اخرج
ابن عساكر عن علي وعن ابن عمر وابن ملج
والحاكم عن ابن عمر والطبراني عن قرّة وعن
مالك بن الحويرث والحاكم عن ابن مسعود
ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال ابناي
هذان الحسن والحسين سيدا شباب اهل الجنة
وابوهما خير منهما ودر بین فصل و تحت ذکر حدیث

و قتیکه از نماز خانج گشت مساجد عرض کردند یا رسول الله
سیکینی باین پیچ آنچه نمیکنی با کسی فرمود صلی الله علیه وآله وسلم
هر آیتنه این ریحان من است و پسر من سید است
و قریب است که صلح کند الله تعالی بسبب و
سیان دو طائفه مسلمین -

برآورد طبرانی از عمر رضی الله عنه و غیره و ابن عساكر از
عائشه رضی الله عنها و غیره و ابن انضرا از حضرت
ابی بکر صدیق رضی الله عنه که فرمود رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم که حسن حسین سرور دوزخ و
اهل جنت اند -

برآورد ابن عساكر از عائشه رضی الله عنها که
فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بار آتسا
من دوست می دارم حسن را پس دوست دار
دیرا و دوست دار که را که دوست دار و اوست -

حدیث بست و هشتم برآورد ابن سعد و طبرانی از
عائشه رضی الله عنها که فرمود نبی صلی الله علیه وآله
وسلم که خبر داد مرا جبرئیل که پسر من حسین قتل خواهد شد
بعد من در زمین طف که (موضع است نزو کوفه کذا فی المنتخب)
و آورد پیش من خاک آنعام و خبر داد مرا که درین خاک خوابگاه
و یعنی مدفون خواهد بود -

حدیث یازدهم برآورد ابن عساكر از حضرت علی رضی الله
عنه و ابن عمر رضی الله عنها و ابن ماجه و حاکم از ابن
عمر رضی الله عنها و طبرانی از قرّة و مالک ابن الحویرث
و حاکم از ابن مسعود رضی الله عنه که فرمود
نبی صلی الله علیه وآله وسلم این هر دو پسران من
حسن حسین سرور جوانان جنتیان اند و پدرشان بهتر
ازین هر دو است -

سابع والعشرون ميفرايد - واخرج ابن سعد عن
عمران ابن سليمان قال الحسن والحسين اسمان
من اسماء اهل الجنة ما سميت العرب بهما
في الجاهلية واخرج البخاري عن عبد الرحمن
بن ابي نعيم قال سمعت عبد الله بن عمر
رضي الله عنهما وسأله رجل عن المحرم قبل
الذباب قال اهل العراق يسألون عن الذباب
وقد قتلوا ابن بنت رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم وقال رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم هاريجان تلعبان من الدنيا

و برآورد این سعد از عمران ابن سیمان گفت
حسن حسین و اسم انداز اسمار جنبیان نه نام نهاد
بآن عرب در زمان جاهلیت -

و بر آورد و بخناری از عهد الرحمن ابن ابی نسیم گفت
شنیدم عبدالعزیز بن عمر را رخصه الله عنهما و پرسید
مردی در بان قتل گیسو محرم را گفت ابله چرا می پرسد
از قتل گیسو و حال آنکه قتل کرد و ندانسته رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم را در آنجا بکشد و فرمود رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم که این هر دو در میان من اند و دنیا

اگر عمرے بیا را یم سخن را
سخن گیسرم که جزوئے عدالت
سخن گم بگذرد از چرخ خضر
کیا لشس گرچه نزد ماست ظاہر
دو گیتی را وجودش نیب زین

نشانید نظم من نعت حسن را
سزای وصف اخلاق خفیت
هنوز از وصف او باشد فرو
زبان باز مدح دوست قاصر
تطیر او اگر خواهی حسین است

فصل دوم در کیفیت کفالت ابوطالب مرتبة آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم راجع فضائل عامه جناب امیر علیه السلام

تفاضل عیسیٰ در فواحش گوید فاتحہ سابقہ و فضائل و احوال مرتضیٰ علیہ السلام بروفق حدیث و قرآن قدیم و آئہ فی ام الکتاب لدنیا علی حکیم پیرا و ابو طالب بن عبد المطلب بن ہاشم بود یک دقیقه از دقائق تقویت نبی علیہ الصلوٰۃ و السلام فرو نیگذاشت و بآن حضرت صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم محبت تمام داشت و از اشعار او فہم می شود کہ تصدیق بہ نبوت داشته لیکن از حیث تلمیح کلمہ ہاشم نے نمود و تفصیل آن در حرف دال و عین و لام خواهد آمد انشاء اللہ تعالیٰ و نظم اوست

ان عليا وجعفر اتفقوا عند طيم الزمان ان لا يخذل الله ولا يخذله من بني ذؤيب
لا يخذلوه انما ابن عمك لا يخى لامي ومن ينهني ابى

خود را که هست از جانب ما در پیوسته ۴۳

و ابن اثیر گوید او ایمان بحضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آورد و ہجرت بدینہ کرد و یا فخری گوید آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اور البقیع خود بخشن فرموده و خود او را دفن کرد و گفت کانت احسن خلق اللہ صینعا الی بعد ابی طالب و او مرتضی را اسد نام کرد و ابو طالب علی گفت و گفت سمیته بعلی مکی پید و مہلہ: عن العلو و خیر العزاد و مہ و مثل این شان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

<p>اتانی بنی بعد ناس و فترۃ من الله و شق له من اسمہ لیجملہ از مہر علی کے کہ یا بد عرفان این نکتہ طرفہ بین کہ ارباب کمال</p>	<p>والا و ثان فی الارض تعبد فذوالعرش محمود و هذا محمد نامش بہ دم نقش بود بر دل جان یا بسند ز بتیات نامش ایمان</p>
--	--

وحافظ محمد الدین فیروز آبادی در سفر السعاده و شیخ عبدالحق در شرح آن گوید کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کنیت کرد امیر المؤمنین علی را بہ ابوتراب و با کنیت اول کہ ابوالحسن است جمع کرد و با کنیت دوست تر و گرامی تر بود یعنی از کنیت اول از جہت تواضع و محبت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و قصہ تکفینہ و سہ رخصۃ اللہ عنہ باین کنیت چنانچہ بخاری و مسلم از سہل بن سعد ساعدی آورده اند آنست کہ گفت در آمد و سہ کہم اللہ وجہہ بر فاطمہ رضی اللہ عنہا پستریہ برون رفت و خپیدہ در مسجد و چون حضرت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در بیت فاطمہ در آمد و علی را ندید پرسید کجاست ابن عم تو یعنی علی و این بر عادت زبان عرب است کہ گویند و نخواست کہ زنج تو یا مانند آن گوید فاطمہ رضی اللہ عنہا گفت کہ میان من و وے چیزے واقع شدہ پس غضب کرد و بیرون رفت و قیلو لہ نزد من نکر و پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کسے را فرمود کہ پشیدہ کجاست علی آن کس آمد و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہست در مسجد خواب میکنی پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در مسجد بر سر وے آمد و دید کہ بر پہلو خنثہ و ردائے اواز پہلو افتادہ و بدن شریفش گرد آلود شدہ پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود تم یا اباتراب تم یا اباتراب از آن روز کنیت او ابوتراب شد و خالفان معاندان ویرا باین کنیت مے خواندند و بتقص و تحقیر وے خیال میکردند و حال آنکہ در وے کمال تنظیم و مکرم او بود و خاک شو خاک تا بر دید گل کہ بجز خاک نیست منظر کل بعض اہل تحقیق از ارباب تصوف را در ان اسم اشارہ مائے دقیق و معانی بلیغ است کہ دلالت بر کمال رتبہ و نہایت فضیلت او دارد و تراب را اشارہ بوجود اہل توحید و فنا دارند پس حاصل معنی ابوتراب آن شود کہ وے رضی اللہ عنہ اصل مقصد او امام و مرجع طائفہ فقر آوار باب فنا و اہل کمال است چنانچہ غنائے سلاسل مثل نخب طریقہ بذات شریفہ اوست و ہمین جناب حقایق آیات صاحب الاسرار والاوار جمال الدین خواجہ محمد باقی قدس سرہ در بعضے کلمات

۱۵ بود عهده تر خلق الله - افعال نزد من بعد ابی طالب ۱۲ نام نهادم و پیراهن علی تا که همیشه ماند و را عهود یعنی بزرگی و بهتر من جز آنست که پانزده باشد ۱۶ آمد ما را بنی بعد مردان و هر دو در فتره بعضی زمان میان و دو پیاپی آمدند و را علی که کشتش تاجان چشید و زمین و شکا که با

و کوی از احمقان که ندانند که در این باب چه شریعتی خدا (عز و است) در این مقام

<p>در رشته نظم آورده است نظم</p> <p>من حاصل این خطاب گویم خاک اندجامی که مردند از سطوت نور در شکسته گردونه پشت پائے ایشان سحر لقه خاکیان علی بود زان مجسمه و نه رتند بکشود معروف مسری حسید بغداد یکموی دگر لطیفه پاک سبطین رسول زین عباد این سلسله از طلای نایب است معنی ابوتراب این است</p>	<p>مضمون ابوتراب گویم هستی بخداے خود سپردند در آب بقا فرو نشسته در دلف پای خود چه امکان سلسله جهان علی بود یکموی حسن و حبیب و داد کز وی طرے کثیر و بکشا مستور بزی پرده خاک پس بافت و صادق بخوزاد این حسنه تمام آفتاب است تفسیر اشاره انجمنین است</p>
---	--

و بامثال این اشاره تصحیح کرده اند جامی از اکابر صوفیه چون مولانا اسماعیل ابن محمد البخاری
در شرح تعرف و قدوة نقش بندیه خواجه محمد پارسا و فصل الخطاب و مولانا ابی القاسم نقشبندی
شواهد النبوة و دیوان اشعار و غیر هم فی غیر یا صفی ابن حسین در رنجات می نویسد که عارف جامی
هرگاه که بشارت زیارت حرم حرمت نجف که قبله عزت و شرف است مشرف شد بدایه نشانی

<p>قد بداً مشهداً مولای آنچنان جلی رویش آن منظر صافی است که بر صورت چشم از پر تور ویش بخدا بنیاد زین عشق فزوده است و نیر و هرگز در جهان نیست متاعی که ندارد بدلی دعوی عشق و تو لا ممکن ای سیرت تو مشک بر جامه زدن سود ندارد چندان چون ترا چاشنی شهد محبت نرسید</p>	<p>نخل که مشاهد شد از آن مشهد مأنوار جلی آشکار است در عکس جلال ازلی جائے آن دارد اگر کور شود مستزلی لایزال بود این زندگی و لم یزلی خاصه عشق بود و منقبت بے بدلی بنفص از باب دل از یخزدی و دغلی چونکه در جامه گرفتار بگنده بغلی از شمه خفیل چه حاصل ز لباس علی</p>
--	---

جامی از قافله سالار ربه عشق ترا
اگر چه پرسند که آن کیست علی گوی علی

این تحقیق ظاهر شد مشهد مولای من پس بخوابان شهر مرا ۱۲۷۱ هـ اشاره است بآنکه لقب آنحضرت عیسی بلونین بود و یسوع بمعنی
ایمیران شهد ۱۳

و بعد از زیارت مشهد مقدس و مرقد منور حضرت امیر کرم الله وجهه در ضوان الله علیه قصید غفر
و منقبت آنحضرت بسک نظم حد آورده که نیست قصیده

اصبحت زانوالک یا شخته لب
تو قبله دعائی و اهل نیاز را
مے بوم آستانه قصر جلال تو
گم کرده بامے چشم مرصع بگوهرم
خوش عالم از تلامی خدام حضرت
رو کرده ام ز جمله انخاف سو تو
دارم توقع این که مشال رجائون
بر روی عارفان تو مفتوح گشته است
خبر گوهر و لای ترا پرورش نداد
خشم تو سوخت در تپ بت چو بولب
نسبت کنندگان کف جو ترا به بحر
رفت از جهان کسیکه نه پی در پی توست
ادصاف آدمی نبود در منالفت
زان پایه برتری تو که کس نه کمال تو
تا جنس راجه حد که زند لاف حب تو
جنسیت است عشق و موالات سبب
مشکل بود ز خوان نوالت نواله یاب
نه بے کلف ندید کسی وین عجب که
بر کشف سر کو کشف آنرا کجا ست

بهر شار مرتبه تو فت جان بخت
روے امید سوے تو باشد زهر طر
در دین اشک هذر تقصیر با سلف
فرش حریم قبر تو گرد و زین شرف
باش تخم تلامی عمر یک شتد تلف
تا گیریم ز حاد شته دمه در کف
یا بد ز تکلف فصل تو توقع لا تحف
ابواب کینت کنز به مفتاح من عرب
هر کس که با صفا درون زاد چون حد
نادرین از زبان قمرت منور تفت
از بحر جو دوشنا سند غیر کف
لب پر نفیر یا اسفا دل پر از اسف
ستر پدر که یافت ز فرزند یا خلف
داند شدن سهام خیالات را پند
او را بود بجانب مو هو م خود شفت
حاشا که جنس گوهر رخشان بود غف
خر سیرتے که دین بر آبست یا لطف
خورشید دار ما و جمال تو بے کلف
کز پوست پا بر و ن نه نهادیت چون

جامی ز آستان تو کا نجا پیے سجود
هر صبح و شام اهل صفای زند

گردد بدین رفت و بحیب صبا نفث	اهدای الی احبته اشرف التحف
انتی قال الحرافی وهو احد الفقهاء المحدثین	گفت حرافی که یکی از قضاة محدثین است که
سلسله اهل الطریق تنتهی من کل وجه	سلسله اهل طریق (یعنی صوفیه) منتهی میشود از هر طریق
صحیح کردم زیارت کمان تو لے سردار پنجم ۱۲	این اشاره است بسوی ارشاد شریف کو کشف الغطاء لما از دوت بقینا یعنی اگر
چند برانداخته شود هر آنکه یقین من زیاد مگرد ۱۲	بسیار بود احباب خود بزرگترین تلمذ ۱۲

من جهة المشائخ والمریدین الی اهل البیت
فجہات طرق المشائخ ترجع عامتها الی تلج العارفین
ابی القاسم المجنید وابو القاسم اخذها من حال
السری والسری ایتیم بمعروف وکان معروف مولی
علی موسی الرضا وهو عن آباءه رضی اللہ تعالیٰ
عنہم فرجع الکل الی علی کرم اللہ وجہہ انتهى نقل
الفاضل عبد الرؤف محمد المناوی المحدث الشافعی
فی شرح الجامع الصغیر والیہ الاشارة فی الآیة
انما طغی الماء حملناکم فی البحار یة ليجعلها لکم
تذکرة وتعیما اذن واعیة مع حدیث الا ان
مثل اهل بیتی فیکم مثل سفینة نوح من رکبها
نجا ومن تخلف عنها هلك وفي لفظ غرق رواه
احمد وابن جریر وحاکم عن ابی ذر الغفاری
والصولی من جهة الرشید عن آباءه عن ابن عباس
والبراء بن عازب عن الزبیر وحدثت سألت اللہ
ان يجعلها اذنک یا علی فقال علی ما سمعت
من رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم شیئا
فنتیة وحدثت یا علی ان اللہ امرنی ان اذینک
واعلمت لتعی انزلت هذه الآیة
وتعیها اذن واعیة فانت اذن
واعیة لعلی

شاخ و مریدین بسوے اہل بیت پس جہات
طرق شاخ بالعموم راجع بشوند بسوے تلج العارفین
ابی القاسم جنید وابو القاسم گرفت آنرا از خال خود
حضرت سری سقلی و دوسے اقتدا کرد بمعروف کرخی
دوسے بود غلام حضرت امام علی موسی رضا رضی اللہ تعالیٰ
عنہ و او گرفت از آباءے خود رضی اللہ عنہم پس راجع شد
بہمہ طرق جانب علی کرم اللہ وجہہ انتہی نیست انچہ نقل کرد فاضل
عبد الرؤف محمد مناوی محدث شافعی در شرح جامع صغیر و یک
ہمین اشارہ است در آیہ کریمہ انما طغی الماء الخ یعنی بقیق
و قتیکہ از حد گذشت آب سوار کردیم شمارا بکشتی روان تا
بکنیم این مقدمہ را براسے شاپندے و یاد دارد از اگر گوش
یاد دارندہ مع حدیث الا ان مثل اهل بیتی کمثل الی آخرہ
یعنی خبر در بیشک داستان اہل بیت من میان شما مثل کشتی
نوح است کہ ہر کہ سوار شد بر آن نجات یافت و ہر کہ باز ماند از آن کشتی
و در لفظ است غرق یعنی غرق شد روایت کرد ابن جریر و ابن
جریر و حاکم از ابی ذر غفاری و صولی از جنت رشید از آباء خود از
ابن عباس و بزار از دوسے و از ابن الزبیر و حدیث سألت اللہ
یعنی سوال کردم خدا را اینکہ گرداند ترا گوش خدا علی پس گفت علی نشیم
از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم چیزیکہ فراموش کردہ باشم آنرا دین حدیث کہ
او علی بقیق حکم کرد ما را خدا اینکہ وہم ترا تعلیم کنم ترا تا کہ یاد داری نازل
کردہ شد این آیت و تعیما اذن واعیہ پس گوش نگہ دارندہ علم منستی۔

وقدوة الاما جد والا کا بر مولانا شاہ عبد العزیز المحدث لکھنوی فتح اعزیز میفرماید یعنی تا بگردانیم آن کشتی را برائے
شما یادگار و ہر جا کہ خوف غرق داشتہ باشید و خواہید کہ سطح آب را قطع کردہ از ملکے بکے و از کنارے
بہ کنارے انتقال نمایند ہمین قسم غایت روانی از اجسام نباتیہ خشبیہ درست کردہ بکار برید و بتأمل عقلی
پے برید کہ نجات از ثقل طبیعی گناہان کہ مانند آب غرق کنندہ اند و در قعر ہا و پیہ اندازند بدون آنکہ کول
بجائے کردہ آید کہ خود را از ظرف الطیف اللطیف ساختہ باشند مانند چوب کہ خود را ظرف ہوا و لطیف
کردہ است ممکن نیست پس بہر نوع کہ ممکن شود خود را در دل آن ظرف لطیفہ جا باید داد کہ برکت آن

لطیف که منظوف آن ظروف است شامل حال ما هم شود و بکلم آنکه ما هم منظوف آن ظروفیم و آن
 لطیف هم منظوف آن ظروف است اما ظرف آن لطیف هم رسانیم و خود را از ثقل گنا بمان و از تمام
 و آن ظروف لطیفه در هر وقت کیاب و نادر الوجود میباشد لاجرم در طلب تفتیش آنها باید شد
 و بدل و جان در متابعت آنها باید کوشید که در دلهای آنها جا پیدا کنیم و برائے این است مرحوم
 آن ظروف لطیفه اهل بیت مصطفوی اند علیه السلام که متابعت ایشان موجب آن میگردد که در دلهای
 آنها این کس را جای پیدا شود چون آن دلهای از نور لطیف حضرت باری جل اسمه معمور و مملو است بسبب
 مشارکت ظرف و مجاورت مکان با آنجناب مناسبت پیدا آید که در دفع ثقل طبعی گنا بمان حکم تریاق دارد
 و لطیفه ما قبل ^{در هر وقت} موربجان هوس کرد که در کعبه رسد دست در پائے کبوتر زد و ناگاه رسید

و لهذا در حدیث شریف وارد است مثل اهل بیتی فیکم مثل سفینه نوح من رکبها نجی و من تخلف
 عنها غرق یعنی مثال اهل بیت من در شامش کشتی حضرت نوح علیه السلام است هر که سوار شد در
 کشتی از طوفان نجات یافت و هر که پس ماند از آن کشتی غرق طوفان گشت و وجه تخصیص حضرات
 اهل بیت علیهم السلام باین فریت و فضیلت است که کشتی نوح علیه السلام صورت کمال علی آنجناب
 و حضرات اهل بیت را نیز حق تعالی صورت کمال علی جناب خاتم المرسلین گردانیده بود که عبارت
 از طریقت است زیرا که کمال علی آنجناب بدون مناسبت شخصی با آنجناب در قوای روحیه و عصمت
 و حفظ و قوت و ساحت متصور نیست که در کس جلوه گر شود و این مناسبت بدون ولادت و علاقه
 اصلیت و فرحیت ممکن الحصول نیست پس این کمال را با جمیع شعب آن که معدن ولایات مختلفه است
 درین مجری جاری کردند و از همین ناودان بخت مند و همین است معنی امامت که یک مدیگر را از ایشان
 بآن وصی ساخت و همین است آنکه این بزرگواران مرجع سلاسل اولیائے امت شدند و هر که تسک
 بحمل الله می نماید چارونا چارند استفاضه او باین بزرگواران منتهی میگردد و درین کشتی نشینند بخلاف
 کمال علی آنجناب که بیشتر و محاسبه کرام جلوه گر ماند زیرا که انطباق آن کمال را صحبت تمیز با استقامت
 در از تعظیم مریضیات ادا نمودن آئین در آمد و در حل مشکلات و استخراج محمولات از ضرورت است و لهذا
 فرموده اند که صحابی کالجوم بایهیم اقتدیتم اھتدیتم چون قطع دریائے حقیقت بدون جناب علی و
 جناب علی ممکن نیست مرد مسلمان را بهر دو جنح تسک ضرورت است و چنانچه قطع دریا بدون سوار کشتی مرد
 حال نجوم تا بصحت توجه را از غیر سمت توجه امتیاز حاصل شود ممکن نیست و لهذا فرموده اند و لیعلمای یعنی یا
 و از قصه این کشتی را و کیفیت نجات از غرق طوفان را که مومنین را باین تدبیر حاصل شد اذن داعیه
 یعنی گوئی که یاد و دارن این قسم امور است در حدیث شریف وارد است که چون این آیت نازل شد
 صحابه بن مثل ستاره ما هستند هر که اقتدا کنید بایست خدایید یافت

آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت امیر المؤمنین مرتضیٰ علی کرم اللہ وجہہ رافرو بودند که سالت
 ان تجعلها اذ ناک یا علی وخصیص حضرت امیر المؤمنین باین شرف ومرتبت برائے ہمین ستمتہ است
 کہ معنی کشتی بودن اہل بیت بدون توسط حضرت امیر متصور نبود زیرا کہ اہل بیت آنحضرت صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم کہ قابل امامت این طریق بودند وآن وقت صغیر السن بودند و تربیت ایشان بدیکہ حوالہ
 کردن منافی شان کمال آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود لاجرم قواعد نجاست از نقل گناہان را بجناب
 امیر المؤمنین القافر مودن وایشان را امام ساختن وکمال علی خود را بصورت ایشان متصور نمودن ضروراً
 کہ ایشان بحکم ابوت آن کمال را ترقی تازہ بصاحبزادہ ہارسانند واین سلسلہ تا قیام قیامت بتوسط
 ایشان جاری ماند و لہذا حضرت امیر المؤمنین را یعوب المؤمنین خطاب دادہ اند و معتمد حضرت
 امیر بسبب آنکہ در کنار آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرورش یافتہ بودند و علاقہ دامادی با آنجناب داشتند
 و از طفلی در ہر امر شقیق و شریک مانن حکم فرزند گرفتہ بودند و بسبب قرابت قریبہ کہ داشتند مناسبت
 کلی در قواسم روحانی با آنجناب ایشان را حاصل بود پس جناب امیر علیہ السلام کو یا ظل و صورت کمال علی
 آنجناب بودند کہ عبارت از ولایت و طریقت است و بدعاے آنحضرت آن استعداد ایشان تعیناً
 پذیرفت و بہ نہایت مرتبہ کمال رسید چنانچہ آثار آن در ظاہر و باطن اولیا اسد از ہر طریقہ و ہر سلسلہ ظاہر
 و ہویدا است و احمد شہر و لہذا محققین صوفیہ نوشتہ اند کہ شیخین حامل کمالات نبوت ہودہ اند و حضرت
 امیر حامل کمالات ولایت و لہذا کار انبیا کہ جہاد با کفار و ترویج احکام شریعت و اصلاح امور ملت است
 از شیخین خوب سرانجام یافت و کار اولیا از تعلیم طریقت و ارشاد باحوال و مقامات سالکین و تنبیہ بر غفلت
 نفس و ترغیب زہد در دنیا از حضرت امیر بشیر مروی گشت و عقلی است کہ استدلال بر ملکات نفسانیہ بصورت
 افعال منقصہ بآن ملکات میتوان کرد مثلاً اگر شخصی در ہر معرکہ شہادت میکند و در مقابلہ اقران و صنعت
 و شان کار از پیشمے برد و دلیل صریح بر شجاعت نفسانیہ اوست بلکہ حب و بغض و خوف و رجاء و دیگر ہو
 باطنہ از ہمین راہ افعال و معاملات معلوم توان کرد بر ہمین قیاس امتیاز و کمالات باطنہ شخص کہ آیا از قسم
 کمال انبیا است یا از جنس کمال اولیا بمعارضہ او و دیکہ از دو کار خانہ عمدہ حاصل میشود و در حدیثی کہ شیعہ
 نیز در کتب خود آورده اند و ہو قولہ علیہ السلام ^{صلوٰۃ اللہ علیہم اجمعین} یا علی تقا تل الناس علی تاویل القرآن کما قاتلتہم
 علی تنزیلہ اشارہ صریحہ باین تفرقہ و امتیاز است زیرا کہ مقالات شیخین ہمہ بر تنزیل قرآن بود پس گویا تا زبان
 شیخین بقیہ زمان نبوت بود و زمان حضرت امیر ابتداے دورہ ولایت شد لہذا شیخ طریقت و ارباب معنی
 و حقیقت آنجناب را فاتح باب ولایت محمدیہ و خاتم ولایت مطلقہ نوشتہ اند و ازین است کہ سلاسل جمیع
 اولیا و ائمہ با آنجناب منتهی میشود و مانند جد اول از بحر عظیم نبی گد و چنانچہ سلاسل تلمذ فقہاء شریعت
 با لگدشت ۱۲ علیہ تحقیق لے علی قال خدای کہ مردمان از تاویل قرآن چنانکہ گری بر نازل شدن مے ۱۲

و مجتہدین ملت بشیخین و نوآیین ایشان مثل عبداللہ بن مسعود و معاذ بن جبل و زید بن ثابت و عبداللہ بن مسعود و رشخ از علوم ایشان میگردد و معنی امامت کہ در اولاد حضرت امیر باقی ماند و یکے مرد دیگرے را طاعت می ساخت ہمین قطبیت ارشاد و منیعت فیض ولایت بود و لهذا الزام این امر بر کافہ خلائق از ائمہ اطہار مروی نشدہ بلکہ یاران حمیدہ و مصاحبان برگزیدہ خود را بآن فیض خاص مشرف می ساختند و ہر یکے را بقدر استعداد و اباین دولت می نوختند این فرقہ بے فہم آنہم اشارات ایشان را بر ریاست عامہ و استحقاق نصرت در امور ملک مال فرو آورده و در وطہ ضلالت افادہ اند و نیز ازین است کہ حضرت امیر و ذریۃ طاہرہ و اوراثا است بر مثال پیران و مرشدان می پرستند و امور کو مینہ را با ایشان وابستہ میداند و فاتحہ و درود و وصیۃ و نذر و منت بنام ایشان رائج و معمول گردیدہ چنانچہ با جمیع اولیاء اللہ ہمین معاملہ است و نام شیخین درین مقدمہ کسے بر زبان نئے آورد و در فاتحہ و درود و نذر و منت و عرس و مجلس کسے شریک نئے کند و امور کو مینہ را وابستہ بایشان میداند گو معتقد کمال و فضیلت ایشان باشد بر مثال انبیا مثل حضرت ابراہیم و حضرت موسی و عیسی علیہم السلام زیرا کہ کمال ایشان مثل کمال انبیا مبنی بر کثرت و تفصیل و مغایرت است کما لا اولیا ہم ناشی از وحدت و جمع و غیبت اند پس اولیا را مرآت ملاحظہ فعل الہی بلکہ صفات او تعالیٰ می توان کرد و انبیا و ورثان کمالات شان را غیر از علاقہ عبدیت و رسالت خارجہ علاقہ دیگر در فہم مردم حاصل و باینجست آنہا را مرآت ملاحظہ او تعالیٰ نمیتواند کرد

فصل سوم در ایمان ابو طالب و دیگر اعمام آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

سید جمال الدین محدث در روضۃ الاحباب می نویسد کہ از اعمام پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم غیر حمزہ و عباس بن سلمان نہ شدہ اند و ابو طالب و ابولہب زمان اسلام را در یافتند لیکن حضرت حق جل و علا تو شیع نداد ایشانرا کہ سلمان شوند۔ جمہور علمابرین اند و صاحب جامع الاصول آورده کہ زعم اہل بیت آنست کہ ابو طالب سلمان از دنیا رفته و اللہ علم بصحتہ استہ۔

و شیخ عبدالحق محدث دہلوی در مدارج النبوة می آورد کہ چون عبدالمطلب وفات یافت و عمر او صد و ہر وایتے صد و بیست و بروایتے صد و چہل بود ابو طالب را کہ عم اعیانی آنحضرت بود در عمدہ کفالت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در آورده و اگرچہ زبیر بن عبدالمطلب نیز عم اعیانی آنحضرت بود لیکن بنی عبدالمطلب و ابو طالب زیادت محبت و ارتباط بود و وصیت کرد کہ محافظت و سے باقصی الغایت نمایند و در روایتے آمدہ کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را بخیر ساختند کہ کفالت کلام یکے از اعمام میخواستی آنحضرت ابو طالب را اختیار کرد و ابو طالب باقصی الغایت و حسن وجہ محافظت آنحضرت قبل از طہور نبوت و بعد از آن بتقدیم رسانید و بے وسے طعام میخورد و جامہ خواب آنحضرت بہ پہلوئے خود راست میکرد

و درون و بیرون خانه اورا همراه داشته و ابوطالب در مدح آنحضرت اشعار بسیار دارد از جمله کیه نیست

و شق له من اسمہ لیجبلہ فذلک العرش محمود و هذا محمد

و حسان ابن ثابت این بیت را تفسیر کرده است و گفت - شعر

الم تر ان الله ارسل عبده بایاتہ واللہ اعلم و اعجد

و شق له من اسمہ لیجبلہ فذلک العرش محمود و هذا محمد

که ذاتی روضۃ الاحباب و در عهد کفالت ابوطالب نیز در مکہ معظمہ قطعاً افتاده بود ابن عباس را از خبر و آواز
که گفت قدم آوردم مکہ را و در این قطع سالی بود و عظیم پس آمدند قریش نزد ابوطالب برائے استقبال
پس برآمد و حال آنکه گرد و گردگانند از قریش میان ایشان بود و کودکی که مثل آفتاب تابان که پرده از
از روی و برافشاده باشد پس گرفت اورا ابوطالب و بچپانید پشت اورا بکعبه پس اشارت کرد
آن کودک بانگشت خود بجانب آسمان و حال آنکه نیست در آسمان نشانی از او پس گرد آمد قطعهای از
از هر جانب و برهم نشستند و باریدن گرفتند تا روان شد و دو یا و پر شد وادی و درین قصیده گفته است
ابوطالب در مدح آنحضرت شعر و ابیض یستسقی الغمام بوجهه : شمال الیتامی عصمة للارامل
و این بیت از قصیده است که گفت ابوطالب در مدح آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم محمد بن اسحاق
این قصیده را زیادہ برہشتاد بیت ذکر کرده و گفته است که این ابیات را در وقت گفت که قریش جماع
کردند بر پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و متفرک شدند از وی کسی را که اراده میکرد اسلام را و درین ابیات
ہجو و مذمت قریش کرده در انکار و عداوت قریش مر اورا در ترغیب نموده بر اطاعت و اذعان قبول
وے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و ابن التین گفته کہ درین ابیات دلالت است بر آنکہ ابوطالب میباید
نبوت آنحضرت را پیش از بعثت باخبر بخیر بفتح موحده و کسر مہملہ و سکون تحتانیہ و را در آخر مقصور
کہ نام او جرجیس بود و غیر او بشان وے صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و شیخ ابن حجر عسقلانی گفته کہ انشاء ابی طالب
این شعر را بعد از بعثت است و معرفت ابوطالب نبوة آنحضرت را و بسیارے از اخبار آن و باین تنگ
کرده اند شیعه بر اسلام وے گفته کہ دیدم مر علی بن حمزہ بصری را و کتابے را کہ جمع کرده است در وے
اشعار ابوطالب و زعم کرده کہ وے مسلمان بود و بر اسلام رفته است از عالم و حیوئے زعم کرده اند کہ وے
کافر مرده است و استدلال کرده اند بر دعوی بچرخیکہ نیست دلالت دران انتہی کلام ابن حجر - و علما بر
احادیث وے آرند کہ دلالت دارند بر عدم قبول و اذعان وے دعوت اسلام و نیزے آرند کہ آنحضرت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وقت وفات بر وے رفت و دعوت کرد و واقع نشد از وے اجابت و نیزے آرند

و شافعی بر وے وے نام وے تا کہ بزرگی و سپس صاحب عرش محمود است و این محمد ۱۲ آیت آیت بیتی کہ اللہ تعالی فرستاد
بندہ خود را بآیات خویش و اللہ اعلم و بزرگ تر است و ترجمہ شعر دوم بالا گذشت ۱۳ یعنی آن مرد صبح الوجد کہ از وسیلہ
روے او بر طلب آب میکشد همین است ما و اے یتیمان و جائے پناہ بیوگان ۱۴

کہ عباس پس خود را نزد او برد و شنید از وے کلمہ شہادت و ہجرت رسانید پس گفت اسلام علیہ
یا رسول اللہ پس خوشحال شد آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واللہ اعلم انتہی حافی المذاہر ج
۱۲ و در شرح سفر السعاده مے نوید بدانکہ مثل نوح حدیث و علماء سنت بر آن اند کہ ایمان ابو طالب
بنیوت نہ پذیرفتہ و در صحاح احادیث است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در وقت وفات وے
بر سر وے آمد و عرض اسلام کرد و وے قبول نکرد پس آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفت من بہ
استغفار کنم مگر تا آن زمان کہ منع کردہ نشوم پس این آیتہ نازل شد ما کان للنبی والذین
امنوا ان يستغفروا للمشکین الخ و آنچه از اقوال و افعال و اشعار و خطب کہ در حالت حیات خود کردہ
دلالت صریح دارد بر محبت و معرفت وے بنیوت آنحضرت را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و در بعض روایات
آمدہ کہ ابو طالب گفت و اللہ یا ابن ابی اگر خوف آن نئے بود کہ مردم خواهند گفت کہ وے این کلمہ از
جست جزع و عجز موت گفتہ ہر آنہ میگفتم آنرا و آنرا نہان با تو بگویم و چون نزدیک رسید موت وے دید
عباس بجانب وے کہ لبہاے خود را مے جنبانید گوش نزدیک دہان وے برد و شنید کہ کلمہ یا
میگوید گفت یا ابن ابی و اللہ گفت برادر من کلمہ را کہ امر کردی اورا بدان فرمود من شنیدم ہمچنین آیت
در روایت ابن اسحق کہ وے اسلام آوردہ شیخ ابن حجر در فتح الباری میگوید کہ معرفت ابو طالب بہ بنیوت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در بسیارے از اخبار آمدہ و تمسک کردہ اند بدان شیعہ بر اسلام و
استدلال کردہ اند بر دعوی خود بہ چیزیکہ دلالت ندارد بران و گفتہ کہ ما بیان کردہ ایم آنرا در ترجمہ ابی طالب
در کتاب الاصابہ فی معرفۃ الصحابہ انتہی مخفی نامند کہ مبحث اسلام ابوین بلکہ سائر آباء وے صلی اللہ علیہ
وسلم مشہور است و متاخرین بر اثبات و تقریر آنند و درین باب مبالغہ دارند بر خلاف طریقہ متقدمین -
و شیعہ اسلام ابو طالب را نیز ازین قبیل دانند و اللہ اعلم و در جائے دیگر ازین کتاب تائید کہ با کلمہ قصہ ابی طالب
خالی از غرابت نیست بارے کم از ان نباشد کہ درین مسئلہ توقف کنند و صرفہ نگاہ دارند و اللہ اعلم و نیز شیخ
محدث دہلوی در اخبار الاخیار و احوال سید محمد بن یوسف حسینی الدہلوی الشہیر بہ سید گیسو دازے آرند
کہ فرمود و تفسیر ام المہانی نوید کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مدحہ الوداع علی را بصلحت فرستاد
چون علی از ان بصلحت باز آمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ لے علی شنیدی کہ خدا تعالی بہن
دوش چہ کر است کہ گفت نہ شنیدم یا رسول اللہ گفت دوش حلقہ گرفتہ و ابو طالب و مادر و پدر خویش را
منفرت خود تم فرمان شد ختم تقضی است بر من آنکہ بہ یگانگی من و بنیوت تو ایمان نیاورد و بتان باطل نگوید
اورا بہشت نہ ہم بر و بر فلان شعب مادر و پدر خویش و ابو طالب را اندکن ایشان چون زنن شوند پیش تو
بیانند تو دعوت کنی ایمان تو آرد بخان کردم بر بلندی بر رفتم فریاد کردم یا ابتاہ یا اہاہ یا عاہ
لے را بنود پیغامبر را و نہ سلا تا نرا کہ طلب آمرزش کنند برے مشرکان ۱۲

ہر ستن از خاکہ سر بآمدند و بمن ایمان آوردند و از عذاب خلاص شدند فرمود کہ این سخن غریب است
درام المعانی دین ام در کتابے دیگر ندیدہ ام انتہا۔ کاتب حروف گوید کلام دین سئلہ با عرضے و طویلیک
وارد در مواہب لدینہ قسطلانی و حواشی آن در دروضۃ الاحباب سید جمال الدین و ماریج العنبۃ مذکور است

من شاء الاطلاع علیہ فلیراجع
کتابک الاطلاع برہو خواہد پس تراجمت بآں کند ۱۲

لطیفہ دوم منقسم بر دو وصل۔ وصل اول در ذکر معنی قلندر قلندری و مجملہ از تراجم صحابہ سلسلہ علیہ قلندریہ رضوان اللہ علیہم اجمعین

بدانکہ در رسالہ غوثیہ مذکور است قلندر بلسان السریانیۃ اسم من اسماء اللہ تعالیٰ و در مراد المراد
ملفوظ حاج الحرمین الشریفین قاضی محمد تقی قلندر مرقوم است کہ قلندر و صوفی بمعنی واحد است چنانچہ قاضی صاحب
اکثر بہچین میفرمودند و قریب باین است آنکہ بعضی از اسلاف فرمودہ اند چون صوفی منتہی میشود قلندر میشود
پس انچہ مفاد صوفی است همان مراد از قلندر است و حضرت شاہ محبتہ قلندرا ہر پوری نیز در مکتوبے نوشتہ اند
کہ قلندر کسی است کہ از حالات و مقامات و کرامات گذشتہ چون شیخ عبدالغزینی بدان درجہ رسید
مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ویرا بخطاب قلندر ممتاز ساخت ۵

چونکہ او از مصطفیٰ این نام یافت خالی شدیم مثل نگین چونکہ از خودی	در جان معرفت آرام یافت نام و نشان او شدہ نام و نشان با
عارف محقق مولانا شمس المغربی از ہمین مقام گوید ۵	
تا مہر تو دیدیم ز ذرات گذشتیم چون جلد جان نظر آیات وجودند با ما سخن از کشف و کرامات گوئید بسیار ز احوال و مقامات ملافید از خانقہ و صومعہ و زاویہ رستیم از مدرسہ و درس و مقامات بحیثیم از کعبہ و تہخانہ و زنازل چلبہا در خلوت تاریک ریاضات کشیدیم در وسر ایشاد و مادور کن لے پیر	از جملہ صفات از پے آن ذات گذشتیم اندر طلب از منظر و آیات گذشتیم چون ما ز سر کشف و کرامات گذشتیم با ما کہ ز احوال و مقامات گذشتیم ز اوراد و رہبہدیم و ز اوقات گذشتیم و از شبہہ و تشکیک و سوالات گذشتیم و از میکدہ و کوسے خرابات گذشتیم در واقعہ از سبع سنوات گذشتیم کز پیر و مریدی و ارادات گذشتیم
۵ قلندر بزبان سریانی ہیست از اسمائے اللہ تعالیٰ ۱۲	

<p>دیدیم که اینها همگی خواب و خیال است اے شیخ اگر جملہ کمالات تو این است اینها بحقیقت همه آفات طریق اند</p>	<p>مردانه ازین خواب و خیالات گذشتیم خوش باشش کزین جملہ کمالات گذشتیم المنة بشه که ز آفات گذشتیم</p>
<p>ما از پی نور کے کہ بود شرقی انوار از معن ربی و کوکب و مشکوۃ گذشتیم</p>	
<p>انتہی و خواجه عبید اللہ احرار نقشبندی در کتاب فقرات گوید قلندری تجربہ حقیقت خود است از موی و دور کردن از جانب دوست و باقی داشتن آنچه از جانب حق سبحانه تعالی است و کم کردن خود را بحیثیتیکہ ہر چند خود را جوید دنیا بد چنانکہ مرید خواجه ذوالنون مصری قدس سرہ از سلطان ابی یزید بسطامی پرسید کہ ابو یزید کجا است سلطان گفت کہ سی سال است کہ با یزید را سے جویم نے یا ہم اگر تو بتوانی یافت بجوش و نیز گوید در ویشی تراشیدن رقم ہستی است از لوح وجود کہ ہر چند از خود و خود چیزے طلبند نیابند و اگر ہر دو عالم اورا طلبند نیابند و در اصطلاحات کاشی مرقوم است کہ قلندر و زنبیک معنی است و شارح گلشن را ز گوید کہ زند آن کس را میگویند کہ از اوصاف و ثنوت و احکام کثرات و تعینات معرکشتہ مملہ برزخ محو و فنا خود در ساختہ تقید ہیچ قید ندارد انتہی و خشارندی جدا گردیدن از خود برق پاکوشش و دو عالم گر خود بر ہم نخبند دست افروزش و سید اشرف جاںگیر سمنانی گوید قلندر آن بود کہ مجروحان و غنائی روزگار باشد و تجربہ ظاہر و باطن حاصل گردد و وسیعہ واقعہ از وقایع شریعت و مکملہ از حقائق طریقت فرو گذارد و خواص بحر شہود و مستغرق در یاسے وجود باشد انتہی و در کتاب مقصود الطالبین است کہ قلندری تجربہ است از کونین و تفرید است از دارین و ہر کہ اہل غرور است از قلندری دور است و قلندر عبارت از ذاتی است کہ از نقوش و اشکال عادتے و آمال بے سعادتے مجرود و با صفا گشتہ باشد و بہر تہ روح ترقی کردہ از قیود و تکلیفات رسمی و تعریفات اسمی خلاص یافتہ و درے از حاکمین و نصیب دارین تافتہ و ہمہ را از حق و بحق و برای حق دیدہ و دامن وجود خود را از ہمہ دریدہ و از ہمہ در کشیدہ و از ہمہ بدل و جان بریدہ و طالب جلال و عاشق کمال ذوالجلال شدہ و بدست حضرت رسیدہ از قیود نفس و عقل و خواہش خلاص یافتہ و در نشاط و انبساط و بشارت و اشارت افتادہ انتہی در خلاصۃ العوارف گوید کہ مراد از تجربہ ترک اغراض دنیوی است ظاہر و نفی عوارض آخری است باطناً و تجربہ حقیقی کسے بود کہ بر تجربہ از دنیا طالب عووضے نبود بلکہ باعث بران تقرب بضررت الہی بود فحسب زیر کہ بظاہر غرض دنیا را بگذارد و باطن بر آن عووضے در عاجل یا آجل طمع دارد و بحقیقت از ان مجروح گشتہ باشد و در معرض معاوضہ و متاجرہ بود و ہمچنین در جمیع طاعات نظر او بر اداسے حق ربوہیت بود بصرف عبودیت نہ بر عووضے و غرضے دیگر و اما تفرید نفی اضافت است از اعمال نفس و و عیب است از رویت آن بمطالعہ نعمت و منت حق سبحانہ بر خود چنانکہ گفتہ اند</p>	

ہر ہدایت کہ داری اسے درویش	منت حق شمر نہ قدرت خویش
ہم از ودان کہ جان بحد و کند	کابر مسم ز آفتاب جو د کند

پس حقیقت تجرید کہ ترک توقع احوال است لازم حال تفرید بود چہ ہر گاہ کہ توسیق تجرید و طاعت نعمت الہی دانند نہ فعل و کسب خویش بر آن عوضے توقع نداشت و بلکہ وجود خود را غرق منت بیند و صورت تجرید لازم حقیقت تجرید است از بہر آنکہ داخل است در و اما لازم تفرید نیست چہ شاید کہ با چوب اسباب تفرید حاصل بود و حقیقت تجرید لازم صورت تجرید نیست چہ شاید کہ با ترک عوضے متوقع بود و چنین تفرید لازم تجرید نیست چہ شاید کہ با ترک توقع احوال خود را در کسب مدخلی بیند و شاہ نعمت اللہ ولی در سالہ قلندر یہ آورده است کہ صوفی منتہی چون بقصد رسد قلندر گردد۔ و شاہ حسین بلخی گوید

قلندر کے بیاید در عبارت	قلندر کے بگنج در اشارت
-------------------------	------------------------

شیخ الاسلام احمد السامی الجامی فرماید۔

قلندر پر تو نور الہی است	قلندر طبع انوار شاہی است
قلندر را مقام کبریائی است	قلندر در بحر آشنائی است
قلندر موج کبر لایزال است	قلندر نور شمع ذوالجلال است
قلندر ذرہ صحراے عشق است	قلندر قطرہ دریاے عشق است

شیخ محمد چشتی دہلوی صاحب کتاب مطلوب الطالبین در بیان خانوادہ قلندر یہ نوشتہ است کہ مبداء این خاندان از شاہ حسین قلندر و شیخ شاہ حیدر قلندر است و از ہر سلسلہ ہر کس کہ بمرتبہ ابدال رسد قلندر مشرب گردد چنانچہ شمس الدین تبریزی سہروردی و مولانا جلال الدین رومی سہروردی و فخر الدین عسکری سہروردی و خواجہ حافظ شیرازی و مسعود یک چشتی و غیر ہم از ہر خاندان قلندر بودہ اند انتہی و شیخ عبدالرحمن چشتی صابری صاحب کتاب مرآۃ الاسرار در بیان خانوادہ ہا نوشتہ است باین عبارت کہ دو از ہم خانوادہ قلندر یہ است و آن چند فرقہ اند از ہر سلسلہ کہ خود را منسوب بشرب قلندر یہ گردانیدہ اند چنانچہ محمد قلندر و مریدان و سہ گروہ کثیر این مشرب غظیم القدر داشتہ اند این بیت از دست بیت

مازدر یا نیم و در یا ہم زماست	این سخن دانند کسے کو اشتناست
-------------------------------	------------------------------

و دیگر شاہ حیدر قلندر و شاہ حسین قلندر و مریدان ایشان و شیخ شمس الدین تبریزی و مولانا رومی و اصحاب و سہ و دیگر اہل اسمہ مثل شیخ فرید الدین عراقی و خواجہ اسحاق مغربی و خواجہ حافظ شیرازی و علی ہذا القیاس بسیارے از شاہبازان ہر خانوادہ قلندر مشرب بودہ اند و الی الآن اکثر دین مشرب باشند و ہمیشہ در آراستگی باطن کے کوشند چنانچہ در نعمات است کہ بخدمت مولانا روم علیہ الرحمۃ جماعتی التماس امامت کردند خدمت شیخ صدر الدین تونیوی نیز در انجاعت بود و مولوی گفت ما مردم ابدالیم ہر جا کہ کسی

نے نشیمن و مخیم امامت را اہل تصوف و تکلم لائق اند اشارہ بخد مت شیخ صدر الدین کرد تا وہ امام شد
و شیخ شرف الدین بوعلی قلندر بہین مشرب داشت و این بیت از دوست ۵

اگر بوعلی نواسے قلندر نواختی | صوفی ہدی از آنکہ دو عالم قلندر است

و از خلفائے حضرت فرید الدین گنج شکر شیخ علی صابر و نیز خلیفہ دے شیخ شمس الدین ترک قلندر روش
بودند و میر سید محمد گیسو از ہم بہین مشرب داشت و این ابیات از دوست ۵

زمین و آسمان ہر دو شریفند | قلندر را درین ہر دو مکان نیست
نظر در دید ہا ناقص فتادہ | و اگر نہ یار من از کس نہان نیست

و میر سید محمد کی کہ از خلفائے اعظم شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است نیز درین مشرب بود و این ابیات از دوست ۵

اندر رہ عشق سرسری نتوان فت | بے دین رہ قلندر ی نتوان فت
خواہی کہ پس از کفر بیابی ایمان | تا جان ندہی بکافر ی نتوان فت

و خواجه مسعود بک مرید و خلیفہ شیخ رکن الدین ابن شیخ شہاب الدین امام سلطان المشائخ نیز قلندر
مشرب و پیر میاک بود و در خانوادہ چشت مثل دے سخومتانہ و حقایق نامکے گفتہ باشند این تصنیف ۵

مجرد شوازدین و دنیا قلندر | کہ راہ حقیقت ازین ہر دو برتر

مخدوم ماقطب ابدال حضرت شیخ عبدالحق ردو لوی بہین مشرب عالی داشت انتہائے شیخ عبدالقدوس
گنگوہی صابری مشرب بے کامل ازین مشرب دارد سالہا در خدمت شاہ حسین قلندر مسرہر پوری متفقا
علوم و معارف این مشرب نمود چنانچہ از مطالعہ مکاتیب ایشان ظاہرست و بروایت خلافت از ب
وقت شاہ عبدالسلام قلندر جو پوری نیز داشت و شیخ مودود لاری کہ از مہرہ علوم توحید و مریدان مشرب تخرید
و تفرید و استاد شیخ امان است بر بہین مشرب بود شیخ امان پانی پتی شایخ لواحج در تصوف مشرب ملا متیہ
و ارتباط او بخاندان قلندریہ بدو واسطہ بشاہ نعمت اللہ ولی است و سلطان جلال الدین قریشی نیز مشرب قلندریہ
داشت و این بیت از دوست ۵ من مست موعشتم ہمشیار نخواہم شد : از رندی و قلاشی بیزار نخواہم شد
و شیخ سیف الدین والد شیخ عبدالحق محدث دہلوی کہ از اعظم خلفائے شیخ امان پانی پتی است و بہین
مشرب بودہ است چنانچہ شیخ محدث در اخبار الانیاء از احوال ایشان مے نویسد کہ روزے ذکر مشرب قلندریہ
پیش ایشان کردہ شد کہ ایشان را نوافل و مستحبات چندان نبود خلاصہ کار ایشان بعد از اداے فرائض
تخریب رسوم و عادات بود و طبیعت قلب مع اللہ سبحانہ فرمودند کہ ما خود چیزے نیستیم اگر باشم باین مشرب
خواہم بود و میفرمودند کہ ما را نوافل و مستحبات و عزائم کہ رونندگان این راہ باشد اصلا نیست جز عجز و نیستی و حیرت
و ندامت اگر قبول افتد و خواجه بیرنگ قطب زمان خواہ باقی باشد کمالی نقشبندی نیز بہین مشرب صافی داشت
در مکتوبے شیخ تاج الدین سبہلی کہ از شاہیر خلفائے ایشان اند رقم میفرماید فقیر را بعضے از خواہا چنان

می نماید که باطن شمارا بفقیر یک نوع عدم انقیادی و طغیانی هست و ظهور این وقائع بعد از بیماری فقیر است
 درین دفعه که آمدند شرم آمد که باین نوع چیزها توجه نموده اظهار آن نمایم مقصود حق است اگر حجاب در میان
 نباشد نور علی نور شکاکت محققین مطالعه نموده اند طریقه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بے تفاوتی و طریقه
 ایشان است اخلا و عدم امتیاز از خلق و شکستگی و متواضع بودن و خود را در دایره عوام انداختن و اکتفا
 به سنن معتاده نمودن و با سبب ظاهر توسل نمودن طریقه حضرت مصطفی است صلی الله علیه وآله وسلم
 چنانچه شیخ اکبر محی المله والدین محمد ابن العربی در کتاب فتوحات مکیه که هذا مقام رسول الله صلی الله

علیه وآله وسلم و ابی بکر الصدیق و من المشیخته ابی یزید البسطامی و حمدون القصار و ابی

سعید الخراز و من سادات هذا المقام ابو السعود و هذا حالنا انتبه

زاهد از راه برندی نبرد معذور است	عشق کار است که موقوف هدایت باشد
ساقی از طرز ملامت زدگان و آفت است	قدح چند بگوئید بغاز دهند
صنایع و قلندر سرزدار بمن منائی	که دراز و دور و دیدم سر کوس پارسانی
قدح می مغانه بمن آرتا بنوشم	که دگر من اندام را سرنه بد و پارسانی
می صاف اگر نباشد بمن آرد در تیره	که ز درد تیره یا بد دل و دین روشنائی
بقمار خانه رستم همه پاکجا زد دیدم	چو بصومعه رسیدم همه یا فقم دعائی
بزین چو سجده کردم ز زمین نذر آمد	که مرا خراب کردی تو بسجده ربائی
بطواف کعبه رفتم بحرم رهم ندادند	تو بروی در که باشی که درون خانه آئی
در ویر چون زدم من ز درون بیامد آوا	که در آذر آعرافی که تو هم حریفی بانی

و مویذ مقوله خواجه صاحب است آنچه خواجه محمد پارسا بخاری که از اجله اصحاب خواجه بهاء الدین نقشبند است
 در کتاب مستطاب فصل الخطاب لوصول الاحباب آورده اند که سلسله مشایخ خواجه بکر صلی الله علیه و آله وسلم
 و باز بسلطان فارسی و باز بابو بکر صلی الله علیه و آله وسلم پیوند دهم من ساحات اهل الملامه و آنچه مذکور شد از احوال
 اهل ملامت بیان احوال خواجه بکر صلی الله علیه و آله وسلم است که سلسله مشایخ خواجه بکر صلی الله علیه و آله وسلم
 طریق اکابر اهل الله که ملامتیه باشند در عبادت تبعیت میان روی است نه تکامل و تکامل و نه رواروی و نه
 دوادوی و ایشان زیاده بر آنچه از رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم واقع شده نمکنند و از شایسته جلال حق و از دست
 رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم برحق مائل به بدعات عنه نشوند و سعی و اجتهاد در راه ترک سنن راتبه نهند اگر چه جمیع
 آن بردست ایشان نزد مشت ازان متروک شود انتبه و نیز آنچه عارف جامی قدس سره السامی در کتاب
 سلسله الذهب در بیان اشاره قول مشهور الصوفی کائن بائن افاده فرموده است

جان بحق تن بغیر حق کان	کائنات باطن بود صفتش	هر که حق داد نور معرفتش
باطن او حلق بگسسته	ظاهر او حلق پیوسته	تن ز حق جان ز غیر حق باطن
راه اهل ملاست است این راه	و از برون در لباس بیکانه	از درون آشنای و همبانه
هر چه داری بجاک این ره پاش	خیز جامی و خاک این ره پاش	وز خراست سلامت است این راه

است و نیز قریب بمقوله خواجه صاحب هست آنچه شاه محمد مجیدی نقشبندی اله آبادی از مقدمه رساله اورا و شیخ عبدالحق محدث دهلوی آورده که طریقه سلسله نقشبندی که از اقصاء است بر ملازمست ذکر خفیه و تصفیه قلب از نقوش اغیار یا عدم استقصا و استغناء اقسام عبادات ظاهر از صلوة و صوم و اعمال و اوراد و طریقه معتبر است و نزد اهل انصاف طریقه تحصیل قرب و وصول و فنا اولی و اقرب از ان نتوان یافت و خواجه عبد الله الشیرین خواجه خرد و فرزندان شید خواجه باقی بالله در تجرید و تفرید و اختیار دخول و اجتناب از شهرت و جاه که حقیقه درویشی قلندری است بر قدیم والد خود بودند و شاه گلشن نقشبندی مجددی نیز همین مشرب صافی داشتند

وقت آن شیرین قلندر خوش که در احوال
ذکر تسبیح ملک در حلقه زمار داشت

مولانا کمال الدین حسین میبذی در نفحات الیه گوید

العارف غیر مقید بشئی من الرسوم والعادات و التكلفات قال النبی صلی الله علیه و آله و سلم انا و اتقیاء امتی براء من التكلف و ترک التكلف راحة عظيمة و لیت شعری بالقلعة فی ارتکاب ما لم یأمره الله و رسمه بذاک یتوهم من قولهم ان العارف مطلق انه غیر مقید بالشرائع و مصنفات العقل کیف و مثل هذا المطلق اصل من الحیوانات بل المراد انهم مطلقون عن الرسوم و التكلفات العادات و اعظم الکرامات عندی خرق العادة بهذا المعنی ای ترکها و ابطالها و المراد ان العارف عند البقاء بالله لبقاء فیہ لا یبقی معه صفة و لغت فهو مطلق عن کل قید	عارف آنست که مقید بجزئی از رسوم و عادات و تکلفات نباشد فرمود بنی صلی الله علیه و آله و سلم من یرتکب است من بری اند از تکلف و ترک تکلف راحت عظیم است و کاشکے اگر قاعده بودے در ارتکاب آنچه که حکم کرد بوسے خدا و رسول وے بهتر بودے و از قول شان که عارف مطلق میباشد این امر و هم نکرده شود که وے غیر مقید میباشد بامور شرعیہ و تصانیف عقلی چکه مثل این مطلق گمراه تر است از حیوانات بلکه مراد است که او شان مطلق میباشد از رسوم و تکلفات و عادات و اعظم کرامت نزد من خرق عادات است باین معنی گزاشتن وے و باطل کردن وے و مراد نیست که عارف را وقت بقا با صمد و فنا در وے با وے صفت و لغت باقی نماند وے مطلق میباشد از هر قید ۱۲
---	---

گویند راجع فیلسین انداختیم و فرستیم
دیوانگان شاهیم زند برهنه پاییم

حضرت ایشان صاحب المناقب میفرمایند اشعار

بے بخیر چه پرسی از مذہب قلندر
اہل حقیقت است اوقال بوحسنت او
او بگزرد و در ہستی کو شد بحق پرستی
زورش حضور با حق شب غیبت ازین
عبدالغزیز کی شیخ است و مقتداش
تعلیم حق گرفت مثل تراب من ہم

برحق بود انا الحق در مشرب قلندر
حرف دہنی نہ شنود کس از لب قلندر
جز نود حق نتابد در کوکب قلندر
رنگے عجیب دارد روز و شب قلندر
از لطف او بر آید ہر مطلب قلندر
تا نام حق بخواند دم در کتب قلندر

و مولانا خلیفہ الدین الشیرازی السہروردی صاحب معارف العوارف گوید مراد از قلندری اشارہ لطیف
است کہ سکر خوش دلی مالک ایشان شدہ تا عادات خراب گردانیدند و مقید گشتن بآداب مجاہدات
و محالطات از خود دور گردانیدند و در میادین خوشدلی سیاحت کردند تا باند کے از اعمال و فرائض نماز
روزہ قناعت کردہ اند و جز فرائض نگذارند و بہ تناول لذات دنیوی باک ندارند از ہر چیزیکہ آثر بہخت
شرع مباح بینند و بیشتر اختصار بر فایز رخصت و حقایق غریبہ را طالب نگردند و با آنکہ چنین باشند
تبرک از خار و جمع استکثار متمسک باشند و بر اسم متشققان و متریدان و متعبدان مترسم نشوند و بخوشدلی
ایشان با خدا قناعت کنند و بدان اختصار نمایند و بزیادہ آنچه ایشان دران انداز طبیعت قلوب تطیع نکنند
و التفات نہ نمایند و بیچ شے مقید نگردند و بدینچہ از حال او بداند یا ندانند باک ندارند و اس المال فی
آن خوش دلی بود انتہی و شیخ محب المہشی آلہ آبادی در طرق الخواص گوید کہ اکابر اہل السہروردی در کثرت عباد
و طاعات عرفی نکنند و جز بروجہ الی السہروردیہ نخواستند در عبادات و خارج از عبادات و مقصود ایشان ذکر اللہ
و شاہدہ است چنانچہ گفت حق سبحانہ تعالیٰ و اذا قاموا الی الصلوٰۃ قاموا کسالی و لایذکرون
اللہ الا قلیلا و نیز گفت اقم الصلوٰۃ لذلکری غرض از ایشان مجاہدہ و تقوی و روح عرفی و غیر آن
کہ بدان تمیز شود صاحب آن از عامہ نزدیک عامہ واقع نشود و با عامہ باشند در معاملات مراعات
اسباب و در عین آن کار دیدہ ایشان مفتوح باشد بروجہ اللہ اینما قولوا اقم وجہ اللہ و ہو معکم
اینما کہیتم و اگر احدے از ایشان مامور شود بارشاد و ہدایت مردم چک زند و احادیث نبویہ و کلمات
اولیاء کبار و نقل میکند معارف از آن احادیث و کلمات با عامہ تا عامہ نیز ویرا بخود یا بندہ گویند کہ
از نعلہ سخنان سلف است نہ از اصحاب حالات و از باب اذواق و نظر آن عزیز در آن امر ہین است
کہ عامہ ویرا بخود دریا بند و ممتاز نشود و در دنیا از عامہ مگر نزدیک طالبان خود کہ واقف باشند بر قرب
مراتب رجال السہروردیہ کہ عثمان ہمارہ گوید کہ بنہ بین حجر بود و با ابراہیم بن ابراہیم و محمد بن ثوبان و عبا
منقری سخن میگفتم و جوانے دور تر نشسته بود و بارادت و نیاز تمام گفت کہ اے جو انمروان من مردے ام
لہ و چون منافقان ہوتے نماز بر خیزند کابلی کفان بر خیزند و یاد میکنند خدا را کہ اندکے ۱۷ لکھ و بر پا کن نماز را برای یاد کرد من ۱۸

کہ کہ دین کار میگردم بہ شب خنجم و بروز ہرچ نخورم و عمر خویش را بخش کردہ ام یکسال حج کنم و یکسال خروچ
کہ مرابوے میرسد و در دل خود چیزے نے یا بم و نمیدانم کہ شاہچہ میگوید عثمان عمار گفت کہ ہرچکس از ما
جواب دے باز نداد و در سخن خویش رفتند آخریکے از یاران گفت کہ مرادل بر نیاز او بسوخت پگفت
کہ لے جو افر و آنا نکہ گرد این کار میگردند و آنرا طالب اند نہ در فراوانی طاعت و خدمت میگوشتند بلکہ در
نگریستن و تیز بینی میگوشتند پس بہین کہ آن بزرگ در جواب آن طالب چہ گفت و آن طالب در کثرت
طاعت بود چنانچہ از حال خود گفت شیخ الاسلام گفت این نہ آنست کہ خدمت کہ خدمت و طاعت
نبا یکدیگر یعنی با آن چیز دیگرے باید صوفی بخیرست نبود اما تصوف نہ خدمت است صوفیان خدمت
نگذارند بلکہ از ہمہ خلق زیادت آرند اما انچہ کنند بر و نشانند یعنی عوض و مزد و مکافات با آن طلب نکنند
و مایہ ایشان چیزے دیگر است در باطن نہ در ظاہر ظاہر تبلیہیں گزرا نند و بیاطن و جہان دیگر زیندہ است

در کوے خرابات کسے را کہ نیاز نہست انجا نپذیرند نماز و ورع و ہمد تاستی رندان خرابات بدیدم اسرار خرابات بجز مست نداند	ہر شیاری مستیش ہر عین کاوا انچہ از تو پذیرند درین کوے نیاز نہست دیدم بحقیقت کہ جز اینکار محباز نہست ہر شیاری چہ داند کہ درین کوے چہ راز نہست
--	---

ایضاً

زادہ ظاہر پرست از حال ما آگاہ نہست بر در حینانہ رفتن کار یکہ گمان بود بنی پیر خرا با تم کہ لطفش دائم است	در حق ما ہرچہ گوید جائے ہیج اگر انہست خود فروشان را بکوی میفروشان راست ور نہ لطف شیخ و زاہد گاہ ہست و گاہ نہست
--	--

نظم

ہر کس کہ بعشق دوست صادق باشد یک سخنہ نگوید کہ نبا ید گفتن پ	با خلق جہان دشمن موافق باشد کارے نمنند کہ عنیر لایق باشد
--	---

ساکنان این طریق غریق دریائے یقین اند ہرچہ شنوند و بینند حق بینند و حق شنوند مصطفیٰ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم در شان ایشان فرمود و استوقاۃ الی لقاء اخوانی من بعدی صفحہ اورا کہ ایشان
از حروف غیر پاک و ستر ایشان در قدم ہر بے سرو پا خاک باشد آئینہ دل ایشان رنگ و بادہ توحید
ایشان رنگ ندارد و غلام ہمت آنم کہ زیر چرخ کہود زہر چہ رنگ تعلق پذیر و آزاد است
طائفہ باشند بن غلیم الشان رشیع القدر و مشاہق حق کنند کما ترون القمر فی لیلة البدر

ببین حقیر گدایان عشق را کہین قوم پ	شہان بے کمر و خسروان بے کلمہ اند
------------------------------------	----------------------------------

لے با است شوق من ہوئے ملاقات برادران من کہ بعد از من خدا ہند شد ۱۲ لے چنانکہ بے بینید ماہ را در شب متاب ۱۲

<p>قدم منہ بہ خرابات جز بشرط ادب غلام ہمت در دے کشان یکہ نگم ز ابدار راہ برندی نبرد معذرت سیماے پاکبازان ہر جنبہ نہ بیند</p>	<p>کہ ساکنان درشس محرابان بادشہ اند نہ این گروہ کہ ازرق لباس دل سہا بند عشق کارست کہ موقوف ہدایت با اسرار عشق درزی ہر بخیر نداند</p>
---	---

محقق سامی مولانا نورالدین عبدالرحمن جامی سے فرمایہ نظم

<p>لے بصوفی گری آوان بلسند دل چو حسم چند بر آواز نہی چون دہد کو کس برون بانگ نپست نشتی صوفی ازین نام چہ سود کے سیاہی شود از رنگی دور پیر بہر خان چہ کشائی ز ہوس طوطی متدسی داری پش کسے ذوق صوفی گری گر ہست ترا صوفی است کہ از خود رست است بند ہستی و ز ہستی سادہ با اضافت ز اضافت بیرون در مکان نے و مکان ازوے پڑ ابدش را بہ ازل جنکے نہ نہ زاد و آواز در و تاشیرے کر جن فیض سک و اورج سما گیر و اندر دل پاکش حسانہ دل او موج زمان دریائست ہفت دریا چو یکے شبہم ازو گنج عرفان بودش حاصل کب جلوہ گر گشتہ برو وحدت ذات</p>	<p>کردہ زین شعل باوازہ بسند ناید آواز جز از حسم تہی بانگ اوشا ہر بیند از دست دعوی پختگی از حسام چہ سود گر چہ خواہند بہ نامش کافور جامہ و قوطہ چہ پوشی چو مگس میزنی پر بہ ہوائے گسے باید از خویش نظر بست ترا از کج جہتہ و از بد رست است زادہ کون و ز کون آزادہ در مسافت ز مسافت بیرون در زمان نے و زمان ازوے پڑ از شش را ز ابد نہ گے نہ نہ ز اطوار در و تغیرے و انچہ محصور بود بینما نختہ احصائش کہ ہست آن بانیہ کش فنون از دو جان پنایت بلکہ یک در کرۂ عالم ازو قبلہ اش نیست بجز ذات غیب نختہ رنگ تقابل ز صفات</p>
---	---

پیش او لطف بہان مسر بہان
 نوشش دروش بہان نہ بہان

وصل دوم ذکر العارف الا واحد الکامل الامجد والفضائل المکارم قدوة الاصحاب العلیه صاحب السلسله العالیه القلندر حال لوا البنی المختار الشیخ عبد الغزیز المکی المعروف بعبد الله اقدس

بدانکه در کتب اکابر خانواده علیہ قندریہ می نویسند کہ این خانواده منسوب بحضرت شیخ عبد الغزیز المکی علمبردار است
بہر کہ نسبت ارادت باین خاندان دارد ویرا قلندر میگویند و حضرت شیخ عبد الغزیز المکی از اصحاب صفہ بود و از بنا
مہتر صالح علیہ الصلوٰۃ والسلام قبل از بعثت پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام منظر ظهور ایشان بودند و بعد از ظهور
بہ شرف اسلام شرف شدہ داخل جماعت اصحاب صفہ کہ عاشقان جلال جان آراءے او بودند شدند
و در پاسبانی حجرہ شریفہ سعادت ایں دانستہ از کونین روگردانیدہ بکار دیگر رونے آوردند و در سفر و حضر
بجز حضور در خدمتگزاری شغل دیگری نداشتند چنانچہ در رسالہ غوثیہ مرقوم است کہ طریقہ مشایخ بابا صاحب صفہ می باشد
کہ اسرار از حضرت بابرکت پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام بالشافہ گرفته اند و ایشان از خواص اولیاء خدا اند و عباد
اند و محمد عیان تو می از اولیاء خدا اند و مخرج اسم طرف است بمعنی مکانے پوشیدہ و در اصطلاح نہانخانہ است
را گویند یعنی این گروه از نسبت قرب و وصول بہ نہانخانہ رسیدہ اند کہ آنجا کے راستے نہ و بر آن بسا و گزیر
انا الحسنی و المحدث مقامی - قول حضرت سیدی عبدالقادر جیلانی مشہور است و نیز درین رسالہ کہ
کان بیدہ لواء النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و از آنست کہ طقب بہ علمبردار شد و عمر شریف
ایشان دراز است و مراد المریدین گوید کہ زمان عیسی علیہ السلام در کمرہ اند و عالم و مقتداے دین بصد
بودہ اند و صحبت سید الانبیاء خاتم المرسلین مشرف شدہ اند و اخذ فیوض و برکات و اسرار شریعت و حقیقت
نمودہ قدوہ اہل اسلام گشتند شیخ محدث دہلوی در تاریخ مدینہ از قاضی عیاض مالکی نقل میکند کہ صفہ بضم صا
و تشدید فاطمہ بود در پایان مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ فقرا و مساکین صحابہ کہ از مال و منال اہل
عیال چیزے نداشتند در آنجا می بودند و نسبت بآن مکان ایشان را اصحاب صفہ می گفتند و ذہبی جوارد
کہ قبلہ پیش از تحویل در جانب شمال مسجد نبوی بود و از تحویل حانقہ قبلہ بحال خود گذشتہ اند تا جائے بودن
فقرا و مساکین باشد و اصحاب صفہ گاہے کم و گاہے بسیار می شدند بسبب اختیار ترفیع یا موت یا نفی
و مثال آن و حافظ ابو نعیم در حلیۃ الاولیاء زیادہ از صد عدد اسامے ایشان کردہ و خواہ بگاہ ایشان در شب نیز
ہمان مسجد بودے و غیر آن جائے دیگر نداشتند و آنحضرت را بکلمہ التی کہ وا صبر نفسك مع الذین یدعون
سربہم با ایشان مجالستے خاص و استینا سے مخصوص بودے

۱۱ ما از اولاد امام حسن ہستم و مخدع مقام من است یعنی مخدع بالا گذشت ۱۲ بود بدست دی علم بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ۱۳
۱۴ و بدین خود را با آنکہ یاد میکنند بہر در کار خود را ۱۵

ہلا خوش باش کان محبوب جان را | بہ درویشان و مسکینان سر ہے بہت

و قہا بودے کہ جامعہ از ایشان از شدت گرسنگی و غایت درماندگی بر در آن سرور آفادہ سے بودند
آیندگان خیال میکردند کہ مگر دیوانہ اند و آنحضرت بر سر وقت ایشان میر سید و تسلی میداد و میفرمود
شما با من اید و فرمودے اگر بدانید کہ قدر مرتبہ شما پیش خدا چیست ہر آیینہ دوست دارید تا زیادہ
شود این فقر و فاقہ شما ابو ہریرہ روایت میکند و دے نیز از اصحاب صفہ بہت کہ ہفتاد نفر را دیدم
از اہل صفہ ہر کدام را از ایشان جز از ارے کہ بہ نصف ساق رسد نبود و در وقت سجدہ آنرا بہت
گروے آوردند تا کشف عورت نشود و ہم ابو ہریرہ روایت کرد کہ وقتہا بودے کہ از غایت گرسنگی
سنگ بزرگم بستے و جگر بر زمین زدے در مواہب لدنیہ گوید۔

اعتقاد کردہ است یعنی مشقت اختیار کردہ و یکجا کردن اسامی
اصحاب صفہ اہل لاہرانی و سلمی و حاکم و ابو نعیم و پیش ہر یک
از او شان آنست کہ نزد دیگر نیست یعنی اختلاف است
و آنچه ذکر کردہ اند در ان اعتراض و مناقشہ است کہ قریب ہزار
گفت ابن تیمیہ و نبودند جملہ اصحاب صفہ کہ بجای شدند در یک
وقت بلکہ بعضی از او شان مخرج کردہ میگرفتند یا یکجا
دیگر منتقل گشتند کہ برے شان آسان میبود وے آوردند
جمع بعد جمع و گاہے کم میشدند و گاہے زیادہ چنانچہ گاہے
دہ تن میبودند یا کمتر از ان و گاہے بہت تن و سی تن و زائد
ازین و گاہے شصت و گاہے ہفتاد و لیکن جدک آنے کہ
قرار گرفتند در صفہ با وجود متغیرق بودن پس قریب
چہار صد صحابہ بودند و بعضی گویند کہ زائد از ان
نہ بیان کردے یکے را از او شان و جمع کردہ است اسما
او شان را شیخ ابو عبد الرحمن سلمی در کتاب تاریخ اہل صفہ
نبود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ظاہر
کنندہ حقیقت ہائے صحیح کہ از مومنین و میبود قبیل بنی
اسلام با اصحاب صفہ و بودند شان تا کہین دنیا
ساکنین را خدا واصلین بودے حقیقت
انتہا۔

قد اعتنى بجمع اصحاب الصفة ابن الاعرابي
والسلي و الحاکم و ابو نعیم و عند كل منهم ما ليس
عند الآخر و فيما ذكره اعتراض و مناقشة
قاله في فتح الباري و در حاشیہ مواہب جوآرد کہ
قال ابن تیمیہ و لم یکن جمیع اهل الصفة یجتمعون
فی وقت واحد بل منهم من يتأهل او ینتقل
الی مکان آخر یتسیر لهم و یجئ ناس بعد ناس
و كانوا تارة یقلون و تارة یکثرون ف تارة یکونون
عشرة او اقل و تارة یکونون عشرين و ثلاثين
و اکثر و تارة یکونون ستین و سبعین و اما
جملة من آوی الی الصفة مع تفرقهم كانوا
نحو اربع مائة من الصحابة و قد قبل كانوا اکثر من
ولم یعرف کل واحد منهم و قد جمع اسمائهم الشیخ
ابو عبد الرحمن السلمی فی کتاب تاریخ اہل الصفة
صاحب نفحات التبیہ گوید لم یکن النبی صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم مظہر الحقیقة کل احد
من المؤمنین و انما کان هذا القبیل من کل
مع اصحاب الصفة و قد كانوا تارکین لل دنیا
ساکنین فی سبیل اللہ و اهلین الی الحقیقة انتہا۔

قاضی ناصر الدین جیناوی گوید۔

اصحاب صفہ قریب چار صد تن بودند از فقرائے مهاجرین در گوشه مسجد ساکن میشدند و جملہ اوقات خود در تقوی و عبادت صرف میکردند و در ہر شکر کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم میفرستادند بیرون میرفتند انتہا	اصحاب الصفۃ کا فوائدا من اربعائۃ من فقراء المهاجرین یسکنون صفۃ المسجد یستغفرون او قاتہم بالتعلم والعبادۃ و کافوائجرجون فی کل سربیتہ بفتحہا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انتہ
--	---

در جوامع التفسیر است کہ اصحاب صفہ قریب چار صد تن بودند کہ ایشان را در مدینہ منورہ کے کشتہ بان
بسربردند بود تا بابا باب و ضیاع چہ رسد و بزرگو طاعت چنان مستغرق بودند کہ پرواہ کے کسب نہ داشتند
و بہ سوال و طلب روزی پیر اختیار نہ سکند ایشان شب صفہ مسجد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
و بہ روز ملازم آنحضرت بودند و در سفر و حضر یک دم از خدمت سید عالم صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم غائب
نہ بودند و در سویدے دل بغل ایشان جز سو دے محبت خدا و رسول نے و بر ضمیر منیر آفتاب تاثیر
ایشان یک ذرہ اندیشہ وح و دم خلق و پرواہے رد و قبول نے ایشان را صعا ایک المهاجرین میگفتند
و در اخبار آئمہ است کہ صدر رسل صلوات اللہ علیہ ایشان را میگفت کہ مرده باد شمارا اے گروه صعا ایک لہذا
بہ نور تام و روشنی تمام روز قیامت و شمار بر یاض بہشت در آئید قبل از اغیار است من بہ پانصد سال
و ابن عباس رضی اللہ تعالیٰ عنہ روایت میکند کہ روزے رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بدیشان گذشت
و فقر و محنت و احتمال ریخ عبادت و خوشدلی ایشان بدان بنیوائی مشاہدہ فرمودہ گفت ابشر ابا صحاب
الصفۃ ہر کہ از امت من جانند و عمر گذارد و بدین نعت و صفت کہ شما ہستید خوش شود و باشد از حال غم
روز قیامت در منازل کرامت از رفیقان من بود و فضائل اصحاب صفہ از سرحد وعدہ و احصاء تجاوز است
خوشا حال آن صوفیان صفہ صفا و مجاوران حرم صدق و وفا مستکفان خانہ خدا ہو تلفان خدمت مصطفی
باہل دنیا آمیزشے نہ و بہ کار دینی آویزشے نہ از غوغائے خلق بگرختہ و با سو دے عشق حق در آغیتہ پائے
طلب شان در راہ است و دامن بہمت شان از کونین کوتاہ ایشان بودند ستیاح دریائے حقیقت
و سا جان سدا بر طریقت گرم روان را و تجرید و پاکہازان کوے تفرید یکجاہ خیزان بسیار نماز اشک و رونا
شناورین و صغیر

باسوز و کدازے	راہ نور دان شکستہ قدم	راز کشتایان فرو بستہ دم
مستکفان حرم کبریا	شستہ ز دل صورت کہر و تاب	بادہ پرستان شراب است
وزفتوح بخودی افتادہ دست	شاہ نشینان بساط قدم	راہ نشینان رباط عدم
دین نہ و کون و مکان در نظر	بال نہ و ہر دو جهان زیر پر	ملک نہ و نوبت شاہی نہ

سے بشارت دیدہ با صحاب صفہ ۱۲

تحت در اوان اسلحه زده از این و آن گسته پیوسته ایم ما هنگامی مع الله مخرج باخیزیم	بانیستی حرفیم باد و ستایش کنیم بالحشمت نشسته نیکن خود جدیم کونین را چون غنیمتین انداختیم و قیم	جبریل را خبر نیست از عالمیکه ایم پیچیم و گستریم در کارگاه هستی دیوانگان شایم رنید بر منبر پائیم
--	--	---

و در رساله خوشیه مذکور است قال الراوی کان له ای
للشیخ عبد العزیز المکی اربعة قبور فی کل قبر
مکث اربعین سنة والناس یحکون انه توفی
وهو لم یتوف و یخرج من قبره و یدور علی
وجه الارض هکذا فاعل ثلث مرات و قد خرج من قبره
بعد اربعین سنة و الرابع هذا القبر الذی کان عند
قبر شیخ الاسلام فرید الدین و من هذا القبر یمخرج
و ایضا فیها مدینه عمر البیته عبد العزیز مکی سنه ثمان سنه کان بیده لواء
علیه الصلوة والسلام و کان قبر شیخ الاسلام
فرید الحق والدین الملقب بشکر کفیه قدس سره
عند قبره و یزوره الناس و یقضون حاجاتهم
بعقد تیاتهم مولانا عبد القادر جو پوری در رساله مذکور است

راوی گوید که بود شیخ عبد العزیز کی را چهار قبر و در
هر قبر تا چهل سال ماند و مردمان میگویند که در
وفات کرده حال آنکه در وفات نیافت و بر جوی
از قبر خود و بر زمین گشت سبکند همچنین بار که در گنج
از قبر خود بعد چهل سال بر آمد و چارمی این قبر است
که قریب است از دوسه قبر شیخ الاسلام فرید الدین
و ازین قبر بیرون نیامده بهم در دوسه است که مدت
عمر شیخ عبد العزیز کی ششصد سال است بود در شصت
علم بنی صلی الله علیه و آله و سلم در گشت قبر شیخ الاسلام
فرید الحق والدین ملقب بشکر گنج نزد قبر دوسه مردمان
زیارت میکنند و قضای حاجات خود میجویند
حسب اعتقاد نیاات خود ۱۲

خواجہ عبد العزیز عبد الباق در مکانه گرفتار شفق شعب لشکرش گبوش رسید من فدائے غلام و چاکر او این وصی و سیت و شیر خدا بیعتش کرد و خدش بگریزید	آن علمدار مصطفی ز سپاه تا زمانے کہ حیدر صفد با فاقست درآمد و بدید قوم گفتند رفت از دنیا علی مرتضیٰ میر ہدی ہر کہ فہمید ستر مرتضوی	بابی بود در سفر بوقت سوی صفین را اند با شکر گفت کہ مصطفی و لشکر او و از پس او سہ مرد از خلفار تا بدولت با نجاب رسید خواند مارا قلند ر علوی
---	--	---

و بعضے گویند عمر شریف عبد الله علمدار بیعت شد و چند سال و تربیت ایشان از رسول کریم است
و با هر چهار یا بیعت کرده اند و بعد بیعت از خلیفہ چارم غرلت و انزو اختیار کرده اند و از کتب دیگر
بیعت عبد العزیز کی سوائے از جناب رسول کریم و علی مرتضیٰ ثابت نیست و الله اعلم بحقائق الامور
و از موقوف بندگی نظام الدین امینوی کہ جامع آن شاه عبداللہ بن شاه عبدالرزاق بن محمد شیخ خاصہ خداست معلوم
میشود کہ محمد و مذکور از فرزندان حضرت عبد العزیز کی علمدار اند و عبارت در باب سویم از ان کتاب نیست
کہ مشار این سلسلہ یعنی قلندریہ جد کلان این کاتب الحروف شیخ عبد الله کی علمدار پیغمبر است صلی الله

علیه وآلہ وسلم کہ معروف شیخ عبدالغفریہ مستند عمر طویل داشتند و بیانیخ دوازدهم ذی الحجہ در سر واپہ درآمد
روپوش شدند همان روز عرس آنحضرت میشود۔ قبر حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر اندرون شهر پیش است
کہ از مضافات شهر ملتان است و قبر حضرت عبدالغفریہ کی قلندر بیرون شهر است مردم شهر و اطراف
برائے زیارت می آیند و بر قبر مبارک احاطہ کشیدہ اند و گنبد نیست کذا فی مراد المریدین و حضرت
ایشان میفرمودند هکذا سمعت من الثقات بدانکہ سلسلہ قلندریہ دو نوع است یکے کہیہ کہ حضرت عبدالغفریہ
کی بلا واسطہ احدے از پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام استفادہ کردند و دوم علویہ کہ بواسطہ حضرت علی مرتضی
بہ پیغمبر خدا میرسد و طول عمر و بقاے ایشان جائے استبعاد نیست حافظ ابن حجر عسقلانی در اصحابہ در ترجمہ

سلمان فارسی میگوید و یقال انه اى سلمان احدث
عيسى بن مريم عليه السلام وقيل بل احدثه عيسى
عليه السلام قال الذهبي حديث لا قوله في سنه كذا
انما هو في الزائد قال ثم رجعت عن ذلك وظاهر
انه ما زاد على الثمانين قلت لم يذكر سنده
في ذلك واطنه انه اخذه من شهود سلمان
الفتح بعد النبي صلى الله عليه وآله وسلم
وتزوجه امرأة من كندة وغير ذلك مما يدل
على بقاء بعض النشأ لكن ان ثبت ما ذكره
يكون ذلك من خوارق العادات في حقه
وما المانع من ذلك فقد روى ابو الشيم
في طبقات الاصفهانيين من طريق العباس بن
يزيد قال اهل العلم يقولون عاش سلمان ثلث مائة
وخمسين سنة فاما ما ثنتين وخمسين فلا يشك
فيما انقضى واما محمد بن ابي السعادات الشنيزي
الاثير الجعزي در جامع الاصول گوید وکان یسلما
من المعمرین قیل عاش مائتین وخمسين سنة
وقيل ثلثمائة وخمسين والاول اصح انتهى

وگویند کہ سلمان یافتہ است عیسیٰ ابن مریم علیہ السلام
و بعضے گویند کہ وصی عیسیٰ علیہ السلام ریا فیتہ
زہبی گفتہ کہ در سن دسے جملہ اقوال برین دلالت کنند
کہ تجاوز کردہ از دوصد و پنجاہ و اختلاف در زائد است
گفت ذہبی کہ باز رجوع کردم ازین و ظاہر شد مار کہ زائد
از ہشتاد و سال نشد میگویم کہ دسے سند خود درین امر ذکر
نکردہ و گمان من اینست کہ این را ذہبی اخذ کردہ از حاضرین
سلمان در قہاتیکہ بعد بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واقع شد
و خارج کردہ از دسے زنہ از قبیلہ کندہ و غیر ازین از پنچہ
کہ دلالت میکند بر بقاے حصہ زندگانی لیکن اگر ثابت شد
پنچہ کہ ذکر کردہ اند خواہد بود از خوارق عادات در حق دسے
و ازین مانع نیست چرا کہ روایت کردہ ابو ایشخ و طبقات
اصفہانیین از طریق عباس بن یزید کہ گفت کہ اہل علم
گفتہ اند کہ زنن ماند سلمان تا سہ صد و پنجاہ سال و اما
در دوصد و پنجاہ سال پس او شازادہ کئے نیست۔

و امام محمد بن ابوالسعدات الشہیر باین الاثیر الجعزی در
جامع الاصول گوید و بود سلمان از معمرین بعضے گویند
کہ زنن ماند صد و پنجاہ سال و نزد بعضے صد و پنجاہ
اول اصح است۔

شیخ محمد طاهر قنبري در خاتمه مجمع البحار در ترجمه قس بن ساجد گوید
 قس بن عجم قاف یذکر حدیثه کثیرا و هو من آمن
 به صلی الله علیه و آله و سلم قبل المبعث
 و بشر به و کان من حکماء العرب و فصحاءهم
 قبل انہ عمر سبعاً ثلثة سنه و کان یلبس المسوح
 انتمی و امام نووی در تہذیب الاسما میگوید -

نقلوا اتفاق العلماء علی ان سلمان الفارسی
 عاش مائتین و خمسين سنة و قيل ثلثمائة
 و خمسين سنة و قيل انه ادرك وصی عیسی
 ابن مریم علیہما الصلوٰۃ والسلام و علی قاری
 در شرح شمائل منوید ہوا ی سلمان صحابی کبیر
 قيل عاش مائتین و خمسين و قيل ثلثمائة و خمسين
 و الاول اصم و قال ابو نعیم ادرك عیسی علیہ
 السلام و قرأ الکتابین النکحہ -

قس بن عجم قاف ذکر کرده میشود اکثر حدیث وے وے
 از کسانی است کہ ایمان آورد بہ بنی صلی الله علیہ وآلہ
 و سلم قبل بعثت و بشارت داد و بود وے صلی الله علیہ وآلہ
 و سلم بود از حکماء عرب و فصحاءے شان میگویند کہ زندہ
 تا ہفتصد سال وے پوشید مسوح یعنی پلاس -

نقل کرده اند اتفاق علماء بر اینکہ سلمان فارسی زندہ ماند
 دوصد و پنجاہ سال و نزد بعثت سصد و پنجاہ سال
 و بعثت گویند کہ وے یافت وصی عیسی بن مریم علیہما
 السلام -

سلمان صحابی بزرگ است بعثت گویند کہ زندہ ماند و صد
 و پنجاہ سال و نزد بعثت سصد و پنجاہ و اول اصم است
 و گفت ابو نعیم یافت عیسی علیہ السلام را و خواند بزرگ
 و کتاب - انتہی

و وجود خضر و عیسی و الیاس و ادریس علیہم السلام و اصحاب کہف پیش از زمان سرور انبیاء صلی
 علیہ وآلہ وسلم و بقار ایشان الی الآن خود ثابت و متحقق است -

قال الامام محی السنۃ البغوی فی المعالم و قالوا
 اربعة من الانبیاء فی الاحیاء اثنان فی الارض
 الخضر و الیاس و اثنان فی السماء ادریس
 و عیسی علیہم السلام
 و امام محی السنۃ بغوی در معالم نوشته کہ گفتہ اند از انبیاء
 چار کس زندہ اند دو بر زمین یکہ خضر و دیگر الیاس
 و دو در آسمان یکہ ادریس و دیگر عیسی علیہم
 السلام -

و قد وہ اہل کشف شیخ علاء الدین سمنانی فرمودہ کہ ہر کہ انکار وجود خضر میکند از غایۃ جہل اوست و قریب
 باین حکایت است انچہ در اصحابہ آورده

فذكر لی الحافظ ابو الفضل العراقي شیخنا ان شیخ
 عبد الله بن اسعد الیافعی کان یعتقد ان الخضر
 حی قال فذكرت له ما نقل عن البخاری و الحرلی
 و غیرہا من انکار ذلك فغضب و قال من
 قال انہ مات غضبت علیہ قال فقلنا
 و ذکر کرد از من شیخ من حافظ ابو الفضل عراقی کہ شیخ
 عبد الله بن اسعد الیافعی اعتقاد میداشت کہ خضر زندہ است
 پس ذکر کردم از وے انچہ نقل کردہ شد از بخاری
 و حرلی و غیرہا از انکار شان درین امر پس خشمگین شد
 و گفت ہر کہ گوید کہ وے بمرد بروے غضب کردہ خواہ شد

رجبنا عن اعتقاد موته انقی قال الامام محی الدین
النووی فی شرح صحیح مسلم جمہور العلماء علی ان
الخصم صحیح موجود بین اظهرنا ذلك متفق علیہ
عند الصوفیة واهل الصلاح والمعرفة وکلیاً
فی رویته والاجتماع به والخذ عنه وسؤاله
وجوابه ووجوده فی المواضع الشریفة وموطن
الخیبر اکثر من ان تحصر واشهر من ان تسرد قال الشيخ
ابو عمر ابن الصلاح وهو محی عند جماهير العلماء
والصالحین والعامۃ منهم فی ذلك دامننا شذ
بانکاره بعض المحدثین انتم

پس نفهم کہ بجرع کر دیم از اعتقاد موت دے امام محی الدین
نوی در شرح صحیح مسلم گوید کہ جمہور علما برین ہستند کہ حضرت
زندہ است و موجود است میان ما این متفق علیہ است
نزد صوفیہ و اہل صلاح و معرفت و حکایات شان
در روایت دے و ملاقات دے و فائدہ گرفتن از او
و سوال و جواب و موجودگی او در مقامات شریفہ و موضع
خیبر زیاد از شمار است و مشہور تر از نیکہ فاش کردہ شود و شیخ
ابو عمر ابن الصلاح گوید کہ دے زندہ است نزد جمہور علما
و صالحین و عام از او شان و خلاف قیاس انکار کردہ اند
باین بعضہ محدثین۔

و شیخ عبدالحق محدث دہلوی در اخبار الاخیار در احوال سید محمد بن جعفر المکی الحسینی کہ از اعظم خلفا شیخ نصیر الدین
محمود است نقل میکند کہ در بحر المعانی میگوید کہ صفوان ابن قسیمی برادر عبد مناف را کہ در پیش حضرت سالت
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بشرف ایمان مشرف شدہ است دیدم در فارے مشغول بود در آرزو خدمت ایشان
قد مبوس کردم نہضہ و نوود و دو سالہ بودند فرمودند کہ حضرت رسالت در حق من دعا کردہ اند بہ درازی عمر۔
این قصہ صفوان کہ درین کتاب مسطور است در بحر الانساب کہ تصنیف اوست نیز ذکر کردہ است انتہا
و شیخ محمد نجی الہ آبادی گوید کہ مصافحہ معمری در میان مشایخ شہرت دارد و حضرات القدس نقل میکنند کہ شیخ احمد
سربندی نقشبندی مصافحہ کرد با حاجی عبد الرحمن بدخشی کابل مشہور بجاجی رمزی و دی با حافظ سلطان
ادہبی کہ صد و دہ سال عمر یافتہ مصافحہ کردہ و او با شیخ محمود و او با شیخ سعید معمر حبشی و او با حضرت سالت
پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مصافحہ کردہ و در ضمن اجازات خود دے نوید کہ اجازت ہشتم حضرت شیخ
بہار الدین جوہوری را از حضرت سید ناصر الدین بن سید تقی الدین از سید صفی الدین از شیخ زین الدین خانی
از شیخ شہاب الدین احمد فروانی از شیخ ابوالعباس اثم از شیخ معمر از جناب نبوت صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم و شیخ معمر رویت از عرب کہ در حد و سنۃ سبعۃ یا بعد از ان برآمد و دعوی کرد کہ دے انجھا
است و مصافحہ کردہ است پیغمبر را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و آنحضرت او را دعا کرد و فرمود یا معمر عمرک اللہ
و ببرکت دعا آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تاحد و مقصد از ہجرت باقی ماند و تحدیث کرد و روایت نمود
کہ شنیدم از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گفت من شمم الورد و لم یصل علی فقد جفائی کذا فی شرح
سفر السعاده انتہا۔ شیخ محمد طاهر قزنی در خاتمہ مجمع البحار گوید۔

۱۔ معمر خدا عز و تراز کند ۱۲۷ کیکہ بویہ کلاب را و درود نغیرید برین پس ظلم کر بر ما چنین است در شرح سفر السعاده ۱۲۷

قد دفع لی سلسلۃ المصاحفۃ فی الصلحاء اصغیا
 اللہ فی ارضہ ونرجوا منہ البرکۃ قال الشیخ المصاحف
 صاحب الفضل والصلاح الشیخ کمال الدین
 بن شیعہ جمال الدین متع المسلمون بہ قد صفا
 مع امیر عبد اللہ البرزشا بادی وهو مع شیعہ
 حیدر اصفہانی وهو مع شیعہ عبد الباقا نا باذ
 وهو مع شیعہ سعید الحبشی وهو مع حضرة
 النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وقال صلی
 اللہ علیہ وآلہ وسلم من صافحنی صافحتہ
 یوم القیامة ووجبت علی شفاعتہ وکذا
 من صافح من صافحنی الی سبع مرات فصافحو
 الشیخ کمال الدین و اجازنی ان اصافح من شیئا
 اللہ وانا سادسہم وکل نرجوا من اللہ بفضل
 واللہ اعلم انتہا۔

وہر آئندہ واقع شدہ اسلسلہ مصافحہ وصلحاکہ پر مجیدہ
 خداوند ہمدردی زمین و آسمان برکت از من و انکم گفت
 شیخ صالح صاحب فضل وصلاح شیخ کمال الدین ابن شیخ
 جمال الدین فائز یا بند مسلمانان ہوئے کہ مصافحہ کر دہم
 با امیر عبد اللہ برشا بادی و دے با سید حیدر صفہانی
 دے با شیخ عبد الباقا نا باذ کافی دے با شیخ سعید
 حبشی دے با حضرت نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 و فرمود آنحضرت کہ سیکہ مصافحہ کر داز من مصافحہ کنم
 ویرا یوم قیامت دو واجب شود بر من شفاعت دے
 و همچنین سیکہ مصافحہ کند با سیکہ مصافحہ کر داز من
 تا ہفت بار پس مصافحہ کر دم من با شیخ کمال الدین
 و اجازت داد مارا کہ مصافحہ کنم کسی را کہ خدا
 خواہد و من ششمی کس ادشانم و ہمہ امید داریم
 فضل اتی را و اللہ عالم تر ہست۔

و در لغات الانس ذکر یافتہ کہ شیخ علی لا الا بصحبت بسیارے از مشایخ رسیدہ بود و سفر ہندوستان کرد
 و صحبت ابو الرضارتن رضی اللہ عنہ دریافتہ و امانت رسول کریم علیہ الصلوٰۃ والسلام از دے گرفتہ
 چنانچہ شیخ رکن الدین علاء الدولہ آنرا تصحیح فرمودہ گفتہ کہ

صحبت داشت شیخ رضی الدین علی لا الا صاحب جمال
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابو الرضارتن بن ابی
 بن ابی النصر فاعطاہ مشطا من امشاط رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم۔

صحبت داشت شیخ رضی الدین علی لا الا صاحب جمال
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابو الرضارتن بن ابی
 النصر را پس داد دے شیخ رضی الدین را شانہ از
 شانہ ہائے رسول اللہ علیہ وآلہ وسلم۔

و شیخ رکن الدین علاء الدولہ آن شانہ را در خرقہ سجیدہ و آن خرقہ را در کاغذے و بخط مبارک خود بر آن کاغذ نوشتہ
 هذا المشط من امشاط رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم وصل الی هذا الضعیف من حماد
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وهذا
 الخرقۃ وصلت من ابی الرضارتن الی هذا الضعیف
 و ہم شیخ رکن الدین علاء الدولہ بخط مبارک خود نوشتہ است کہ چنین گویند کہ آن امانت برائی شیخ رضی الدین

این شانہ از شانہ ہائے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 رسیدہ بوئے این ضعیف از صاحب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 علیہ وآلہ وسلم و این خرقہ رسید از ابی الرضارتن بن ابی
 این ضعیف۔

علی لا ابوده است از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم انتی و سلطان اشرف جهانگیر سمنانی گوید که وقتیکه این فقیر بلازمست حضرت ابی الرضارتن رسید از انواع لطافت ایشان بهره مند شد و یک نسبت خرقه این فقیر بجنرت ابی الرضارتن میرسد و او را بجنرت مصطفی صلی الله علیه وآله وسلم و شیخ الاسلام و الحافظ شهاب الدین ابن حجر عسقلانی در درکامنه فی احوال اعیان المائتة الثامنة در ترجمه شیخ علاء

گفته تفقه و طلب الحدیث و بدع فی العلم ثم تاب و اناب و دخل الخلوة الى ان قال قال الذهبي كان اماما جامعاً كثير التلاوة له وقع في النفوس الى ان قال اخذ عنه صدر الدين بن حمويه وسراج الدين القزويني اى الحافظ الحنفى و امام الدين على بن المبارك البكري و ذكر ان مصنفاته تزيد على ثلثمائة انتهى كذا فى مسالك الابوار للشیخ ابراهيم الكردى

فقه حاصل کرد و طلب حدیث کرد و در علم غالب آمد باز توبه کرده رجوع بجای کرد و در خلوة داخل شد تا اینکه گفت که ذهبی گفته که شیخ علاء الدوله امام جامع بسیار بخود قرآن در نفوس مردم ویراند و گفته روداده تا اینکه گفت کلم اخذ کرد از وی صدر الدین ابن حمویه و سراج الدین قزوینی یعنی حافظ حنفی و امام الدین علی ابن مبارک بکری و ذکر کرد که تصانیف وی زائد از سه صد کتب است چنین است در مسالك لا برار شیخ ابراهيم کردى -

و قدوة العلماء الراشدين بحمد المعلوم مولانا الشيخ عبد العلى الانصارى در فوائذ الرحمت میگوید

بينغى ان لا يذكر المرتن بالشرك احتمال الصحة حذراً عن الوقوع فى الكبرية لكن روى فى النفا ان الشیخ ركن الدين علاء الدوله كتب بخط الشريف انهم كانوا يقولون ان تلك الامشاة كانت امانة رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم للشیخ رضى الدين على لا لا وهذا اى كون المشط امانة ان لم يكن بقول المرتن فهو بالكشف فاذن صحته ثابتة لا مجال للريية فيه و مثل المرتن ما يدعون الاولياء القلندرية البروة الكرام صحبة عبد الله و يلقبوا بعلم بره ارونسبون خرقههم اليه و يدعون اسناداً تهملاد و يحكون حكاية عجيبه و يدعون بقائه الى قريب من ستمائة و لا مجال لنسبة الكذب اليهم فانهم اولياء الله صاحب الكرامات

مناسب اینست که رتن را به بدی یاد نکنند که ممکن است ویرا صحبت واقع شده باشد تا که وقوع در گناه کبیره یعنی در یاد کردن و بدی بدی احتمال غیبت است و آن گناه کبیره و احتراز از و واجب، البکی در نفحات مرویست که شیخ رکن الدین علاء الدوله بخط خاص خود نوشته که مردمان میگفتند که این شانه امانت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بود بر اے شیخ رضى الدين على لا لا و این یعنی بودن شانه امانت و می صلعم اگر چه بقول رتن نیست مگر بکشف است و این وقت صحبت ثابت میشود و مجال شک در وی ثابت نمیشود و همچنین مثل رتن آنست که اولیا بزرگ قلندریه دعوی میکنند صحابی بودن عبد الله را و ویرا به علمبردار لقب میکنند و خرقه خود را بر منسوب میکنند و سند متصل میدارند و حکایت عجیبه نقل کرده بقاء عمر ویرا قریب پشتمصد سال مدعی اند و مجال نیست که نسبت کذب سوائے شان کرده شود که هر آنه او شان را بر

محموظون من الله تعالى والله اعلم انتم
 ودر اصابه فی تمیز الصحابه گوید رتن بن عبد الله
 الهندی ثم لتبرندی و يقال المرثدی و يقال
 رطن بالطاء بدل التاء المثناة بن ساهوك بن
 چكند یور كهذا وجدته مضبوطاً مجوداً بخط
 من یوثق به وضبط بعضهم بقاف بدل الواو
 يقال رتن بن نصر بن كربال و قيل رتن بن منذر
 بن هندی شیخ خفی خبره بزعمه دهر اطویلا
 ان ظهر على راس القرن السادس فادعى
 الصبغة فردى عنه ولداً محمود وعبد الله وهو
 بن محلی بن بندار الدستری و الحسن بن محمد المحسن
 الخراسانی و الكمال الشیرازی و اسماعیل العارفی و ابو الفاضل
 عثمان بن ابی بكر بن سعید الاربلی و داؤد بن اسعد
 بن حامد القفال الخروزی و الشراف علی بن محمد الخراسانی
 الهروی و المعمر بن بكر المقدسی و الهمام السهرکندی
 و ابو مروان عبد الملك بن بشر المغربي لكنه لم يسمه
 قال لقيت المعمر فوصفته بنحو ما وصفوا به رتن ولم
 اجده في المتقدمين في كتب الصحابة ولا غيرهم
 ذكر لكن ذكره الذهبي في تجريدة فقال رتن الهندي
 شيخ ظهر بعد ستائنه بالشرق و ادعى الصبغة فسمع
 منه الجمل و لا وجود له بل اختلق اسمه بعض
 الكذابين و ايضا فيها وقد اتفق اهل الحديث على
 ان آخر من رأى النبي صلى الله عليه وآله وسلم
 موتاً ابو لطفيل عامر بن داثة و ثبت في الصحيح
 ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال قيل
 موته بشرا و نحوه ارايتم لي لستم هذه فانه على
 راس مائة سنة منها لا يبقى على وجه الارض

صاحب كرامات اند و خلافت كرده شدگان از بایران و تاجران
 رتن ابن عبد الله هندی تبرندی و بعضی مرثدی
 گویند و بعضی رطن گویند یعنی بجای تاء ثناة
 طاء مله می نویسند بن ساهوك بن چكند یور چنین
 یافتیم ویراضط کرده شده نوشته کیکه اعتماد کرده شده است
 برو ضبط کرده اند بعضی بقاف بجای و او گفته میشود
 رتن بن نصر بن كربال و نزد بعضی رتن بن منذر بن ساهوك
 بزرگ است پوشیده ماند خبر و بعضی بجان و بعضی تازمان
 تا اینکه ظاهر شد در ابتدا قرن ششم پس دعوی صحبت کرد
 در روایت کردند از و بعضی دو پسر و بعضی دو پسر و بعضی
 بن محلی بن بندار الدستری و حسن ابن محمد حسینی الخراسانی
 و کمال شیرازی و اسماعیل عارفی و ابو الفضل عثمان ابن ابی بكر
 ابن سعید الاربلی و داؤد و ابی سعد بن حامد القفال الخروزی
 و شریف علی ابن محمد الخراسانی هروی یعنی ساکن
 هرات و معمر ابو بكر مقدسی و الهمام سهرکندی
 و ابو مروان عبد الملك ابن بشر المغربي لیکن و بعضی
 سمین نکرد اسم ویرا گفت که ملاقات کردم معمر را و صفت کرد و
 چنانچه صفت کردند مردمان بوسه رتن را و نیاقتم با و
 در متقدمین و نه در کتب صحابه و نه غیرشان ذکر کرده لیکن
 ذکر کرد ویرا و بعضی در تجرید خود و تجرید سازان صنفه و بعضی است
 و گفت رتن هندی پیری بود که ظاهر شد بعد از شصت و شش
 و دعوی صحابی شدن کرد و شنیدند از و بعضی جلالان و ویرا وجود
 نیست بلکه مدعی به نام ویرا یعنی مدعی گویان و هم مدعی است که
 کرده اند این حدیث برای که آخر کسی که دیدن منی مسلم را از جهت موت
 عامر بن داثة است و در صحیح ثابت گشته که آنحضرت مسلم را دید
 آن قبل از وفات خود و نه بعد از آن دیدید شما مدعیین شب پس
 تحقیق بر ابتدا صدی سال این شب باقی نخواهد ماند و در این

من هو اليوم عليها احدى ايضا فيها قد تكلم
 الصلاح الصفدي في تذكرته في تقوية وجود
 رتن وانكر على من ينكر وجوده وايضا فيها
 ولما اجتمعت بشيخنا محمد الدين الشيرازي
 شيخ اللغة بزبيد من اليمن وهو اذ ذاك قاضي
 القضاة ببلاذ اليمن رأيت يكر على الذهبي
 انكار وجود رتن وذكر لي انه دخل ضيعته
 لما دخل ببلاذ الهند ووجد فيها من لا يحصى
 كثرة يقولون عن آباءهم واسلافهم عن قصة
 رتن وثبتون وجوده فقلت هولم يحرم بعد
 وجوده بل تردد وهو معد ورائحه وشيخ محمد الدين
 شيرازي استاذ ابن حجر قاموس گوید رتن مکه
 ابن کربال بن رتن التبرندی قيل انه ليس بجها
 وانما هو كذاب ظهر بالهند بعد الستمائة وادعى
 الصفة وصدق وروی احادیث سمعناها
 من اصحاب اصحابه انتهى

کسیکه امروز بزین موجود است و ہم در وے است که تحقیق
 کلام کرد صلاح صفدی در تذکره خود در تقویت وجود رتن
 کرد و بر کسیکه انکار وجود رتن کند و ہم در وے است که هرگاه
 جمع شدم با شیخ خود محمد الدین شیرازی که استاد علم
 لغت بود در زبید که ازین است و وے درینوقت قطعاً
 بلا دین بود و دیدم ویر که انکار میکرد و بذهبی بوجه انکار کرد
 وجود رتن را و ذکر کرد از من که وے داخل شد بهائے تجارت
 و تھے بلا دین و یافت و وے چندان مردم کثیر را
 از شاکر که نقل میکردند از آباء و بزرگان خود قصه رتن را و وے
 وے ثابت میکرد و ند پس گفتم که وے یعنی شیخ محمد الدین
 یقین نمیکند بعدم وجود وے بلکه وے تردد است و معنی
 رتن حرکت داده شده این کتب
 بن رتن التهرندی بعضی گویند که وے صحابی نیست بک
 کذاب است ظاهر شد در هند بعد سنه ششم
 و دعوی صحابی شدن کرد و بر این تصدیق وے کردن
 و روایت کرد احادیث را که شنیدیم آنها را از یاران یار او

کاتب الحروف گوید که آن احادیث در اصابه و دیگر کتب با سانی مذکور اند من شاء الاطلاع علی
 خلد اجم الیها و از عبارات اصابه واضح گوید که انکار یا تردد در وجود رتن اولاً از ذهبی است و ابن حجر
 و ابن حجر عسقلانی و سید جمال الدین محدث و علی قاری و غیر هم از اتباع ذهبی چنانچه عبارات بزرگواران این
 ناطق پس باقتضائے مقام قدرے از ترجمه ذهبی از کتب حفاظ اعیان و ثقات اثبات بعبض نقل کرده

فصل اول در حال علامه ذهبی کیفیت تشدد وے

حافظ سمعی در کتاب الانساب گوید الذهبی بفتح
 الذال المعجمة والهاء و فی آخرها الیام المنقطه
 لو اخذت النسبة الى الذهب وتخلیصه من لئنا
 واخراج الغش منه وبعضهم کان یعمل حنوط الذهیب
 ذهبی بفتح ذال معجمه و هاء و آخر
 وے یا منقوطه اگر گرفته شود این نسبت بسوی ذهیب
 و خلاص کردن وے از انش و خارج کردن کساد او
 و بعضی گویند که عمل حنوط مذکور وے را تا بند

له کسیکه اطلاع خواهد بر آن احادیث باید که رجوع کند بسوے آن کتب بها ۱۷

التي يقال لها يزدرشة انتهى وصاحب مدنية لعلو
 گوید الذہبی ہو محمد بن احمد بن عثمان شمس الدین
 ابو عبد الله الذہبی محدث العصر امام الوجود
 حفظاء ذہبی العصر معنی ولفظاً ولد سنة
 ثلث وسبعين وسبعائة وطلب الحديث
 وهو ابن ثمان عشرة سنة فسمع يد مشق ومصر
 وبلبلک وبالاسکندرية وسمع منه الجمع الكثير
 الا انه كان شديد الميل الى راء الخبالة كثير الاذراً
 باهل السنة فلذلك لا يصرفهم في التراجم انتهى
 وفي موضع آخر من هذا الكتاب كان شافعي المذهب
 وحنبلي المعتقد ولذا كثيراً لا زراء ولا شاعرة
 في تصانيفه سيما في تاريخه الكبير انتهى ولفظاً العصر
 شيخ الاسلام تاج الدين السبكي وطلحات كبري كويد
 واما تاريخ شيخنا الذہبی غفر الله له فانه على
 حسنة وجمعه مشكون بالتعصب المفرط الاخذ
 الله فلقدا اكثر الوقوع في اهل الدين اعني لفظ
 الذين هم صفوة المخلق واستطال بلسانه
 على كثير من الائمة الشافعين والحنفيين انتهى
 وشيخ اسلام سيد المتأخرين ابن دقيق العيد واقرح
 شيخنا الذہبی له علم وديانة وعنده على اهل
 السنة تحامل مفرط فلا يجوز ان يعتمد عليه
 ونقلت من خط الحافظ صلاح الدين خليل
 بن كيكلاي العلاني ما لقيه الشيخ الحافظ
 شمس الدين الذہبی لا اشك في دينه ووجه
 ونثر به فيما يقوله في الناس ثم ساق كلامه
 في انه اذا ترجم واحداً من يميل اليهم قال
 يطعن في وصفه بجميع ما قيل فيه من المحاسن

سیگویند یعنی تارکشی -

ذہبی نام دے محمد بن احمد بن عثمان شمس الدین ابو
 عبد الله ذہبی محدث زمانہ امام وجود بحسب حافظ
 و زرین زمان محسباً و لفظاً ولادت دے در سن
 ہفتصد و ہفتاد و سہ بود و طلب حدیث کرد در عصر
 ہیجده سالگی و شنید در دمشق و مصر و بلبلک و در کثیر
 و شنید از دے گرد سہ کثیر مگر سخت میلان داشت
 بسوے راسے خابله و سخت عیب کن اہل سنت ازین
 است کہ در بیان تراجم (یعنی حالات) صفت ایشان
 بیان نکرد و در جائے دیگر ازین کتاب است کہ بود شافعی
 مذہب و حنبلی معتقد و ازین وجہ بر اشاعرہ عیب جوئی
 میکرد و در تصانیف خود خصوصاً در تلخیص کبیر خود -

ولیکن تاریخ شیخ ما ذہبی است تعالیٰ عنہ نفرت دے کند
 بر عہدگی و جمع خود مشمول بر تعصب زائد است ہر آئینہ فخر
 خواہد کرد و حسد و بدو بسیار داشت و قریب ازین دین یعنی
 نقرا کہ برگزین خلق اند و زبان خود دراز کرد و بر اکثر ازین
 شافعی و حنفیہ -

شیخ ما ذہبی مدبر علم و دیانت است و باہل سنت
 تحامل زائد (تحامل بمعنی کلفت نامد انطاقت برداشتن) یعنی
 اعتراض و تعصب دارد پس جائز نیست کہ بروے تمام
 کردہ شود و نقل کردہ شدہ از تحریر حافظ صلاح الدین خليل بن
 کیکلاي العلاني کہ تحریر کردہ در بارہ حافظ شیخ شمس الدین
 ذہبی کہ شک ندارم در دین و عصر دے و اندیشہ کرد
 و آنچه کہ میگفتند و بر میان مردم باز نوشته در انیکہ و تنکیہ
 بیان کند یکے را از کما تنکیہ میل دارد بسوے شافعیان و یکن
 وصف میرا بچہ آنچه کہ در تقریر دے گفتہ شدہ -

و یبالغ فی وصفه و یتغافل عن خطائیه و یتأول له
 ما أمکن و اذا ذکر واحدًا من الطرقت الاخر
 کا امام الحرمین و الغزالی و نحوهما ما یبالغ فی وصفه
 و یكثر من قول من طعن فیہ و یعید ذلك یبذل
 و یعتقد دینا و هو لا یشرع و یرض عن محاسنهم
 الطائفة فلا یستوعبها انتهى قال الامام السبکی
 و الحال فی شیخنا الذہبی ازید ما وصف و هو
 شیخنا و معلنا و لکن الحق الحق ان یتبع و قد وصل
 من التعصب المفرط الی حد یضر منه و انما خشی
 علیہ یوم القيمة من غالب علماء المسلمین و اعتمد
 الذین حلوا لنا الشریعة النبویة فان غالبهم اشاعوا
 و هو اذا وقع با شرعی لا یمتی ولا یدر الذی
 احدثه انهم خصما یوم القيمة عند من لعل
 ادناهم عنده اوجه منه فانه المستولان
 یمنع عنه و ان یلهمهم العفو عنه و ان یمنعهم
 فیہ و الذی ادرکنا علیہ المشایخ النہی عن النظر
 فی کلامه و عدم اعتبار قوله و لم یکن یتجوز ان
 لکته التاریخیة الا لمن یغلب علی ظنه انه لا ینقل
 عنه ما یجاب علیہ انتهى و اما قول العلائی
 رحمہ الله فی دینہ و ورعہ و تحریرہ فیما یقولہ
 فقد کنت اعتقد ذلك و اقول عند هذه السنه
 انه ربما اعتقدها دینا و منها امور اقطع بانہ
 یرف بانها کذب و اقطع بانہ لا یختلفها و اقطع
 بانہ یحب و ضعیف فی کتبہ و یشترک و اقطع بانہ
 یحب ان یعتقد سامعها صحتها بغضًا للقدس
 فیہ و تغیر الناس عنه مع قلة معونیہ بدو لا
 الالفاظ و مع اعتقاد ان هذا مما یوجب

بلکه مبالغہ میکند و از خطائے غفلت می دزد و کلام ویرا
 بعد امکان تاویل میکند در وقتیکہ ذکر میکند
 یکے را از جانب دیگر مثل امام الحرمین و غزالی و غیر ہما
 مبالغہ نمیکند در وصف دے و اقوال طعن کنندگان برو
 بسیار مینویسند و احادیث میکند و یربط بکثر و بہین را دین
 اعتقاد میکند حالانکہ شعور نیست در دہمراض میکند از محاسن
 شان پس استغاب نمیکند ویرا امام سبکی گوید کہ حال شیخ ما
 ذہبی را ندانست کہ وصف کرده شود دے شیخ من ہست
 من است لیکن امر حق سزاوار اتباع است تحقیق رسید بہ
 زائد بحدیکہ منفرکہ شود از دے و ما خوف میکنم برو و در وقت
 از اکثر علماء مسلمین و انکہ شان کہ برداشتہ اند برائے ما
 شریعت نبویہ را پس تحقیق شان اشاعہ اند و دے اگر و تنوع
 بشخصہ اشعری نہ باقی ماند نہ گذشتہ شود و آنچه کہ اعتقاد میکنم
 ویرا نیست کہ او شان دشمنان دے خواهند بود و روز قیامت
 نزد کس کہ امید دارد کثر شان را و جہ تراز دے پس سوال از جناب
 باری نیست کہ تخفیف کند از دے و الامام کند طارکہ ویرا
 معاف کنند و شفاعت کنند ویرا در ان روز و آنچه کہ یا فتم
 بروے مشایخ را نیست کہ ممانعت کرده اند مردمان را از
 دیدن کلام دے و غیر معتبر دانستن قول وی نیست بیکہ بنیدیشہ و ظہا
 کند کتب تاریخہ ویرا لکے غالب کماں و باشد کہ نہ نقل کردہ شود
 از کلام وی چہرہ کجہیب دانستہ شود برو و بکن قول علانی حقہ الله علیہ و
 وی و دے وی و اندیشیدن در آنچه کہ ویرا میگویند بہ تحقیق من اعتقاد
 میکنم این را میگویم و وقت این اسناد کہ میکنم اعتقاد میکنم ویرا چہ
 دین و بعضی امور را یقین میکنم کہ معلوم میشوند و دے و یقین میکنم
 کہ مو اختلاف نخواہد کرد و ان یقین میکنم کہ دے ایراد از او و
 در مصنفات خود تا کہ فترت شود یعنی عام گردد و یقین میکنم کہ ویرا
 کہ حقاً کند ریاست ان بصورتی کہ بعضی کس را کہ انرا بدیدند و
 و مردمان را ندیدند و نفرت از انرا چہ داشتہ حالی انرا نگاہ داشتہ

نصراً العقيدة التي يعتقد لها هو حقاً ومع
مما رتب للعلوم الشرعية غير اني لما اكثر
بعد موته النظر في كلامه عند الاحتياج الى
النظر فيه توقفت في تحريه فيما يقوله ولا ازيد
على هذا غير الاحالة على كلامه فليتنظر كلامه
من شاء ثم ليصبر هل الرجل متع عند غضبه
او غير متع واعني بغضبه وقت ترجمته لو
من علماء المذاهب الثلاثة المشهورين من
والمالكية والشافعية فاني اعتقد ان الرجل
كان اذا مد القلم للترجمة احدهم غضب
غضباً مفراطاً ثم طم الكلام وخرقه وفعل
من التعصب ما لا يخفى على ذي بصيرة بشي
هو مع ذلك غير خير بمد لكالات الالفاظ كما
فر بما ذكر لفظه من الذم لوعقل معناها
لما نطق بها الى قوله ثم حلفت في آخر الكتاب
انه لم يتعد فيه هو النفس فاني هو النفس عظم هذا

مد وعقيدة معتقده است که در لحن داند و با این
در علوم شریعت مشق ندارد و علاوه ازین و قتی که بعد
وفات و کلام ویرا بسیار دیدم و مطالعه ویرا حاجت
داشتم توقف کردم در اندیشه کردن و در آنچه گفتم
که نه زیاد کنم بر این غیر این که حواله کنم بکلام و پس باید
که به میند کلامش را هر که خواهد باز به میند که این کس است
غضب خود غور کند است یا نه و مراد از غضب خفت
وقت نوشتن حال یکی از علمای مذاهب سه گانه مشهور
از خفیه و مالکیه و شافیه پس من اعتقاد میکنم که قتی که آن
انسان ترجمه یکی از ایشان نوشت و قلم دراز کرد و ترجمه
یکی از ایشان چنانگی شد باز آب گرم ریخت بر کلام
و برید آنرا و بوجه تعصب آنچه کوبه صاحب بصیرت مخفی
نیست مگر با اینهمه و خبر دار نیست بر معانی الفاظ آنچه
باید پس کاسه چنان میشود که لفظ ذم ذکر میکند که اگر معنی
بدا نه هر آیت نگوید تا اینکه خود اثر کتاب قسم خورده که این را
نخوردیم بالقصد از هوای نفس حالانکه ازین بزرگتر کلام بود از نفس غلبه

و شیخ محمد بن ابی الدی و کلمات مؤلفه گوید که باعث استبعاد محمد بن از طول عمر تنه
و عمر معنایی مفهوم میشود از آنچه در او اخر صواعق محرقه مذکور است که

آخرین از ایشان یعنی از صحابه علی الاطلاق
در وفات بلا خلاف ابو الطفیل عامر بن وائله
یشی است چنانکه یقین کرد و کلام مسلم در صحیح خود
و کلمات و فاش بر مذاهب صحیح در سال یکصد و نود و پنجاه
یکصد و ده تصحیح کرد این را ذهبی بوجه مطابقت حدیث
صحیح و آن قول نبوی صلی الله علیه و آله و سلم است
یکصد قبل از وفات خود که باقی خواهد ماند بر روی زمین
در ابد است ای این سال کسیکه امروز موجود
است و در روایت مسلم چنین است

آخر من مات منهم یعنی من الصحابة
على الاطلاق بلا خلاف ابو الطفيل عامر
بن وائله الليثي كما جزم به مسلم في صحيحه
وكان فوته سنة مائة على الصحيح وقيل
سنة عشر مائة و صححه الذهبي لمطابقة
الحديث الصحيح وهو قوله صلى الله عليه
وآله وسلم قبل وفاته بشهر على رأس
مائة سنة لا يبقى على وجه الارض
من هو عليها اليوم احد في رواية

مسلمہ ایتکم لیلکم هذه فانہ لیس من نفس
منفوسۃ یأتی علیہا مائۃ سنۃ فاراد بذلک
انحرام القرن بعد مائۃ سنۃ من حین مقالته
والقول بان حکمراس بن ذویب عاش بعدۃ
الجل مائۃ سنۃ غیر صحیح و علی التذلل فمعناہ
استکملہا بعد ذلک لانہ بقی بعدہا مائۃ
کما قال الائمة وما زعمتہ جماعة فی رتن لہند
ومعہا مغربی ونحوہا فقد بالغ الائمة بینہما اللہ
فی تزئیفہ وبطلانہ انتہی

دلیل تصحیح ذہبی کہ نقل در آمد محل تامل است و بخاری و ادا محمد ثانی بحدیث مذکور است لال کردہ
بر موت خضر و عدم بقائے او بخاری از عبد اللہ بن عمر بن خطاب رضی اللہ عنہما در باب ذکر العشارا و

روایت نموده کہ قال صلی لنا رسول اللہ صلی
علیہ وآلہ وسلم لیلۃ صلوۃ العشاء وہی
التي یدعوہ الناس العتۃ ثم انصرفوا فخلل
علینا فقال ارايتم لیلکم هذه فان علی رب
مائۃ سنۃ منہا لا یبقی من ہوا الیوم علی ظہر
الارض احد شیخ شہاب الدین قسطلانی در شرح
این حدیث از شرح صحیح بخاری گفتہ کہ لا یعیش
احد بعدہا اکثر من مائۃ سنۃ سواء قل عمرہ
ذلک ام لا ولیس فیہ نفی عیش احد بعد ذلک
اللیلۃ فوق مائۃ سنۃ و حقیقہ بہ البخاری
و غیرہ علی موت الخضر و احباب الجمهور
بأنہ عام ارید بہ الخصوص اوان المراد
بالارض الارض التي نشاء بها علیہ السلام
و حیثذ فیکون الخضر فی ارض غیر ہذا وقد
تواردت اخبار اکثرین من العلماء والصلحاء
باجتماعہم علیہ مما یطول ذکرہ و سبق فی باب

فرمود عبد اللہ ابن عمر کہ بخواند بابا
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نماز عشاء شب کہ بخواند
مرغان آنحضرت را برائے نماز بازگشت و متوجہ شد
بسوے ما و فرمود کہ دیدید شما درین شب پس تحقیق برایت
سال صدی ازین شب نہ باقی خواہد ماند کسیکہ امروز
بروے زمین موجود است -

زمن نخواہد ماند کہ بعدوے اکثر
از صد سال خواہ قلیل باشد عمر وے بعد این یا نہ
و نیست دروے نفی زندگی کہ بعد آن شب
زاد از صد سال و حجت گرفت ازوے امام بخاری
و غیرہ بر موت خضر و جمهور جواب دادہ اند کہ این عام
مراد ازین خاص مردمانند یا مراد ازین زمین است
کہ وے علیہ السلام در آن پیدا شدہ و اینوقت خضر
علیہ السلام در زمین دیگر غیر این زمین بودہ باشد
و وارد شدہ اند اخبار اکثر علما و صلحا از ملاقات شان
با حضرت خضر علیہ السلام و ذکر وے طویل است و در باب

السم بالعلم ان المراد ارضه التي بها نشاء
 وفيها بعث كجزييرة العرب المشتعلة على الحجاز
 و تهامة و نجد فهو على حد قول الله تعالى
 او ينفوا من الارض اى بعض الارض التي
 صدرت الجنازة فليست الالف واللام
 للاستغراق وبهذا يندفع قول من استدل
 بهذا الحديث على موت الخضر عليه السلام
 كالمؤلف وغيره اذ يحتمل ان يكون الخضر
 في غير هذه الارض المعهودة ولئن سلمنا
 ان الالف واللام للاستغراق ففوله احد
 عموم محتمل اذ على وجه الارض الجن والانس
 والعمومات يدخلها التخصيص باحدى قرينة
 واذا احتل الكلام وجوها سقط به الاستدلال
 قاله الشيخ قطب الدين القسطلاني وقال
 النووي المراد ان كل من كان تلك الليلة
 على الارض لا يعيش بعدها اكثر من مائة
 سنة سواء قل عمره قبل ذلك ام لا وليس فيه
 نفى حيوة احد بعد تلك الليلة مائة سنة
 ودر شرح شامل از ملا عصام اسفرائيني در شرح
 قول ابو الطفيل ابن واسله كه آخر من مات
 من الصحابة است رايه النبي صلى الله
 عليه وآله وسلم وما بقى على وجه الارض
 احداة غيري مذکور شده كه بهذا الحديث
 يستدل بان الاشبه وبسرا وجعفر ولسطو
 الرومي و باهديته البصري المدعين
 للصحة كذا بون وان با بارتق الهندي
 المدعي للصحة بعد الثلاثين و ستمائة و ربيع

السم بالعلم كد شته كه مراد از زمين آن زمين است كه
 پيدا شد در وى و نيز در ان مبعوث شد مثل جزيره عرب كه
 شامل است بر حجاز و تهامة و نجد پس وى بر حد
 قول الله تعالى شانه است او ينفوا من الارض يعنى
 از بعض زمينها كه در ان گناه صادر شد پس الف لام
 استغراقي نيست و باين كلام دفع ميشود قول كسيكه
 باين حديث دليل آورده بر موت خضر مثل مؤلف غير
 چه كه احتمال است كه خضر در غير اين ارض معينه باشد
 و اگر تسليم كنيم كه الف لام بر اى استغراق است پس
 قول مے صلى الله عليه وآله وسلم احد عام احتمالي شته
 شده است چرا كه بر وى زمين جن و انس نيز اند
 و در الف لام عام خصوصيت نيز ميباشد به اذنى قرينه
 و قتيكه كلام محتمل و جوبات باشد از وى استدلال
 ساقط باشد گفته است اين را شيخ قطب الدين
 قسطلاني و نووي گفته كه مراد منيت كه هر كسيكه باشد در آن
 بر وى زمين نه زنده خواهد ماند بعد وى زائد از صد سال
 خواه عمر وى قليل باشد قبل ازين يانه و در وى نفى
 زندگاني يكى بعد آن شب تا صد سال نيست -
 و در شرح شامل از ملا عصام اسفرائيني در شرح
 قول ابو الطفيل ابن واسله كه آخر كسيكه مراد از صحابي
 وديم آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم و اني كيه
 نه باقى بود بر وى زمين كى مبنده وى
 سوائى من - باين حديث دليل آورده
 ميشود كه اشج و بسرا و جعفر و لسطو و الرومي و باهديته
 البصري كه مدعي صحابي بودن هستند كذا باند
 و با بارتق الهندي كه مدعي صحابي شدن
 كرد بعد ستمائة و ربيع

بن محمود الذی جاء بعده باطلان والذی
اشکل فیما اخبر به النبی صلی الله علیه وآله
فا یو الطفیل وجود خضر علیہ السلام فانه
اتفق کلمة اهل الصدق فی وجوده ولا یمکن
ان ینکر **واجواب** بان خضر کان علی وجه
الماء حین اخبار النبی صلی الله علیه وآله
وسلم لا ینفع لان الخبیر انه لا یمقی علی وجه
الارض من کان فی زمانه لا انه لا یمقی من
وجه الارض ولا انه بهذا التاویل یفتم باب
صدق من یدعی الصحبة بان یقال لکن
حین اخبار النبی علیہ السلام علی وجه
الارض وثنی در منزل الخفا عن الفاظ الشفا کفته
هذا الحدیث عام فممن یشاهد الناس ینالو
لا فممن لیس کذلک کاخضر بدلیل ان له جما
خارج عن هذا الحدیث لما روی مسلم
من حدیث الحساسة الدال علی وجود
الدجال فی زمن النبی صلی الله علیه وآله
وسلم وعلی بقائه الی زمان ظهوره مع ان
مسلم روی عن ابن عمر رضی الله عنهما ان المرأ
بقوله صلی الله علیه وآله وسلم علی رأس
مائة سنة لا یمقی من هو علی ظہر الارض انما
ذالك القرن انتهى واما محی الدین نواوی در
شرح صحیح مسلم گوید **باب** بیان معنی قوله صلی
علیه وآله وسلم علی رأس مائة سنة
لا یمقی نفس منقوسة من هو موجود الآن
قوله صلی الله علیه وآله وسلم ارا یتکم
لیلتکم هذه فان علی رأس مائة سنة منها لیتی

ابن محمود که آمد بعد وے باطل اند و آنکه اعتراف
کرده در خبر دادن آنحضرت صلی الله علیه وآله
وسلم و ابو الطفیل در بان وجود خضر علیہ السلام پی تحقیق
انست که متفق اند اقوال اهل صدق در وجود وے
علیه السلام و انکار آن ممکن نیست و این جواب که خضر
علیه السلام وقت خبر دادن آنحضرت صلی الله علیه وآله
وسلم بر وے آب بود نافع نیست چرا که خبر نیست که
نه باقی خواهد ماند بر وے زمین کی که بود در زمان و
نه اینکه باقی نخواهد ماند چسب کس از آن کسانیکه بر وے
زمین باشند و ازین تاویل کشاده خواهد شد باب
صدق کی که دعوی صحابیت میکنند باینطور که گفتند
که بود خضر علیہ السلام بر روی زمین وقت خبر دادن آنحضرت صلی الله علیه وآله
این حدیث عام است برائے کی که بین مردم مان را
و او شان آمیزش دارند با و نه برائے کی که چنین
نباشد مثل خضر علیہ السلام بدلیل اینکه دجال ازین حدیث
خارج است چنانکه روایت کرد مسلم از حدیث حسانه
که دجالست کننده است بر وجود دجال در زمانه نبی صلی الله علیه وآله
علیه وآله وسلم و بر بقای وے تا زمان ظهور خود حال آنکه
مسلم روایت کرد از ابن عمر رضی الله عنهما که مراد از قول
نبوی صلی الله علیه وآله وسلم علی رأس مائة سنة الی آخره
قطع شدن این قرن است -

و اما محی الدین نواوی در شرح صحیح مسلم گوید
باب در بیان قول نبی صلی الله علیه وآله وسلم
علی رأس مائة سنة لا یمقی الخ یعنی برآبتهای صدق
این سال نه باقی خواهد ماند کس ذی روح از کسی که
این وقت موجود اند قول وے صلی الله علیه وآله وسلم
آیا دیدید شما درین شب که برآبتهای صدق الی باقی

ممن هو اليوم على ظهر الارض احد قال
 ابن عمر واما قال رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم لا يبقى من هو اليوم على ظهر الارض
 احد يريد بذلك ان يخترم ذلك القرن وفي
 رواية جابر انه سمع النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم قبل وفاته بشهر يقول ما من نفس
 منفوسة اليوم يأتي عليها مائة سنة وهي
 حية يومئذ وفي رواية ابى سعيد مثله لكن
 قال قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم
 ذلك لما رجعت من تبوك هذه الاحاديث
 قد فسر بعضها بعضا وفيها علم من اعلام النبوة
 والمراد ان كل نفس منفوسة كانت تلك الليلة
 على الارض لا يعيش بعدها اكثر من مائة
 سنة سواء قتلها قتل ذلك ام لا وليس فيه نفى
 عيش احد يوجد بعد تلك الليلة فوق مائة
 سنة ومعنى نفس منفوسة اي مولودة وفيه
 احتراز من الملائكة وقد احتج بهذه الاحاديث
 من شذ من المحدثين فقال انحضرت ميت الجمهور
 على حياته ويتأدون هذه الاحاديث على انه
 كان على البحر لا على الارض او انها عام مخصوص
 وقوله يخترم ذلك القرن اي ينقطع وينقضي
 وقال الامام المحدث الشيخ ابراهيم الكرجي
 في المسالك انه عام اريد به المخصوص
 بنفسه لا يشتمل الخضر ولا المعمر الا منى والجنى
 انتهى - وخاتمة الحفاظ لجلال الدين سيوطي در
 منشور صغير ما يدرج ابن الجوزي في كتاب
 صفوة الصفوة من سهل بن عبد الله قال

خواهد ماند کسیکه امروز موجود است بر روی زمین
 ابن عمر گفته که من بعد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 نه باقی نخواهد ماند کسی از ان کسان که امروز بر روی زمین
 واراده کرده باین کلام که منقطع خواهد شد این قرن و در
 روایت جابر نیست که دس شنیذ از نبی صلی الله علیه
 وآله وسلم بیکاه قبل از وفات و س که فرمود نیست هیچ جای
 امروز که بگذرد بر روی صد سال و دس همان روز زنده
 باشد و در روایت ابوسعید مثل و س است لیکن گفت
 ابوسعید که فرمود رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 این احادیث را وقتیکه رجوع کرد از غزوة تبوک و تفسیر کرد
 بعض احادیث بعض را و در و س علمی است از علمای
 نبوت و مراد نیست که هر نفس جاندار که درین شب است
 بر روی زمین نه زنده خواهد ماند بعد و س زاندا بعد
 سال خواه عمر و س کم باشد قبل ازین یا نه و درین نفی آن
 نیست که بعد آن شب یافته شود زاندا بعد سال و منی
 نفس منفوسه یعنی پیدا شده و درین قول احتراز است
 از ملائکه و باین احادیث حجت گرفته کسیکه بدرجه شاة
 (یعنی خلاف قیاس) است از محدثین و گفت که خضر موده
 و جمهور قائل حیات و س اند تاویل این احادیث میکنند
 که و س در دریا بودند بر زمین یا اینکه این عام مخصوص است
 و قول و س تخترم ذلك القرن معنی نیست که منقطع و منقضى
 خواهد شد و امام محدث شیخ ابراهیم کردی در مسالك
 گفته که این حدیث عام است و مراد از و س خصوصیت
 ذاتی گرفته شده شامل نیست خضر را نه معمر را و قوم انسان
 باشند یا جن - انتهى

بر آورد ابن جوزی در کتاب صفوة الصفوة
 از سهل بن عبد الله که گفت

كنت في ناحية ديار عاد اذ رايت مدية
من حجر منقور في وسطها قصر من حجارة تاديه
الجن قد خلت فاذا شيخ عظيم الخلق يصلي
نحو الكعبة وعليه حبة صوف في حياطة القميص
من عظم خلقته كتعجب من طراوة جبته
فسلمت عليه فرد علي السلام وقال
يا سهل ان الابدان لا تخلق الثياب وانما
تخلقها روائح الذنوب ومطاعم السمات
وان هذه الحجة على منذ سبعة سنة
لقيت بها عيسى ومحمد صلى الله عليه وآله
وسلم فآمنت بهما فقلت له ومن انت
قال انا من الذين نزلت فيهم قل اوحى
الي انه استمع نقر من الجن انتم

بودم در کنار دیار عاد که دیدم شهر سنگین نقشه
در وسط وے مکاشنه بود از سنگ که ماند در آن
جن پس داخل شدم و دیدم شخصی عظیم الجثه که نماز
بسوے کعبه و بر وے حبه صوف بود که در آن ترو تازی
بودیش متعجب گشتم از عظیم الخلقه وے چنانکه تعجب کردم
از تازگی حبه وے پس بر وے سلام کردم و وے رد سلام
کرد بر من و گفت اے سهل هر آنکه اجسام پارچه پار کهنه
نمیکند بلکه وے را کهنه میکنند بواسطه گناهای و طعام
حرام و این جبه بر من از هفتصد سال است و باین
ملاقات کردم عیسی علیه السلام و محمد صلی الله علیه و آله
و ایان آوردم باو شان پس گفتم ب وے که شما کدام کس
هستید گفت ما از ان کسانیم که در حق شان نازل شد این
قل اوحی الی انی یگوید محمد که وحی فرستاده شد بر او که گویند نبی است

و شیخ عبدالحی محدث در صراط مستقیم گوید و آنکه آنحضرت در آخر عمر شریف فرموده که هیچ جاندار
که بر وے زمین است بقای وے از صد سال نگذرد و باین حدیث جماعه که انکار بقای خضر کنند
تسک نمایند باعتبار اکثر و اغلب خواهد بود یا مخصوص بوجهیکه خضر از ان بیرون آید و الله علم و دشته الحقا
در شرح حدیث جابر از باب قرب الساعة است که قال سمعت النبی صلی الله علیه و آله و سلم

يقول قبل ان يموت بشهر تسلو في عن الساعة و انما عليها عند الله و اقيم بالله على الارض من
نفس منقوسة یا آتی علیها مائة سنة و هي حية يومئذ و اة مسلم گوید که باین حدیث تسک
کرده اند بعضی از اکابر علماء حدیث در موت خضر علیه السلام چه وے در وقت خبر دادن آنحضرت
علیه السلام از مولودان و موجودان بر وے زمین بود و بکم خبر صادق باید که بقای وے از صد سال
در نگذرد و بعد از گذشتن صد سال بمیرد و جواب میدهند که خضر از ان عموم مخصوص است و آنحضرت صلی الله
علیه و آله و سلم خبر از احوال است خود داده است که از است من که در نیوقت موجود اند بعد از صد سال
همه بمیرند و بعضی گویند که شاید خضر در وقت بر زمین نباشد بلکه بر آب بود یا بتوا از امام محی است
نقل کرده اند که چهار کس از انبیاء زغن اند و بر زمین خضر و الیاس و دوبر آسمان الیس و عیسی
و اخبار در وجود خضر از مشایخ و علما متواتر رسیده اگر چه آنرا بعضی تاویل کنند که هر زمان را خضر نیست که مرئی

بله گفت جابر که شنیدم نبی صلی الله علیه و آله و سلم که میفرمود بیکاه قبل از وفات که بے پرسید مرا از قیامت و علم وے نزد خدا
در قسم بخدا از هیچ جاندار بر وے زمین که بگذرد بر و صد سال و وے امروز زنده باشد و دیت کرد این را سلم

و فیض آنست و لیکن از کمال اولیا وجود جهان شخص از بنی اسرائیل که مصاحب موسی علیه السلام بود آمد
 و از حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین عبدالقادر جیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ منقول است کہ گاهی
 در آثار کلام خود میفرمود و اشارت بجانب هوا میکرد و گفت یا اسرائیلی و اسمع کلام الحمدی منمود
 بایست ای اسرائیلی و بشنو کلام محمدی را مراد ذات شریف و کلام خود را میداشت و اللہ اعلم
 انتہی و علی قاری در مرقاۃ در شرح این حدیث گوید۔

قال الا شرف معناه ما تبقى نفس مولود في
 اليوم مائة سنة اراد به موت الصحابة
 رضی اللہ تعالیٰ عنہم وقال صلے اللہ علیہ وآلہ
 وسلم هذا على الغالب والا فقد عاش
 بعض الصحابة اكثر من مائة سنة انتھ۔
 ومنهم انس ابن مالك وسلمان وغيرهما
 والا فظهر ان المعنى لا تعیش نفس مائة سنة
 بعد هذا القول كما يدل عليه الحديث لا آتی
 فلا حاجة الى اعتبار الغالب ففعل المولودين
 في ذلك الزمان افترضوا قبل تمام المائة
 من زمان ورود الحديث وما يؤيد هذا المعنى
 استدلال المحققين من الحديث وغيرهم
 من المتكلمين على بطلان دعوى بارتن
 الهندي وغيره من ادعى الصحبة ونزع
 انه من المعمرين الى المائتين والزيادة بقى
 ان الحديث بظاهرة يدل على عدم حياة
 الخضر والياس وقد قال البغوي في المعجم
 اربعة من الانبياء في الحيات اثنان في الارض
 الخضر والياس واثنتان في السماء عيسى
 وادريس فالحدیث مخصوص بغيرهم والمراد
 ما من نفس منقوسة من امتي والنبي لا يكون
 من امته نبی آخر وقيل قيد الارض يخرج الخضر

گفت اشرف کہ معنی دے نیست کہ نہ باقی خواہ ماند
 نفس زائیدہ شدہ امر در صد سال مراد گرفته بوسے
 موت صحابہ رضی اللہ عنہم را و فرمود رسول اللہ صلی اللہ
 وآلہ وسلم کہ غالب بہین است ورنہ بعض صحابہ زائد از
 صد سال زین ماندہ اند و از آئنا انس ابن مالک و
 سلمان و غیر ہما اند و ظاہر ہنیکہ مراد از زین ماندن
 کہ تا صد سال بعد این قول است چنانکہ حدیث آئینہ
 بروے دلالت میکند پس حاجت بہ اعتبار زمانہ
 نیست چکہ شاید مولودین آن زمان گذشتہ شدہ
 باشند قبل تمامی صدی از وقت ورود حدیث
 و انچہ مؤید نہیں است استدلال محققین از
 محدثین است و غیرشان از متکلمین بر بطلان دعوی
 بارتن ہندی و غیرہ از کہانیکہ دعوی صحبت
 میکنند و گمان کردہ کہ دے از ان معمرین است
 کہ دو صد سال یا زائد از ان عمر یافتہ باقی
 ماندہ اینکہ حدیث بظاہر خود بر عدم حیات
 حضرت خضر و حضرت الیاس دلالت میکند
 چنانچہ امام بغوی در تفسیر معجم گفتہ کہ چارہ انبیاء زندہ اند
 دو بر زمین یکے خضر و دیگرے الیاس و دو در آسمان
 یکے عیسے و دیگرے ادريس پس حدیث مخصوص بغيرہما
 است یا مراد نیست کہ نیست ہیچ جاندار از امت من
 و نبی منیب باشد از امت نبی دیگر و بعضی گفتہ کہ از قید الارض

والیاس فانهما کا علی البحر حینئذی واللہ اعلم۔ انتھ
 ولای یقوب در غیر جاری شرح صحیح بخاری گوید
 قوله علی ظہر الارض احتراز عن فوق السماء
 کعبی علیہ السلام والملائكة وعن الحضرة
 کان علی ساحل البحر الارض والجمهور علی انہ
 حی وعلی وجه الارض وبقائه مشہود منقول
 عن الاولیاء رحمہم اللہ کما مر ذکرہ وکذا عن البلیغ
 اللعین لانه اما فی الماء او علی الهواء والمراد بلفظ
 من الانس الموجودون ظاہرا و هذا هو الوجه
 فلا حاجة الی بیان اخراج غیرہم ودرجہ دیگر
 از زمین شرح گوید اکتفم بهذا الحدیث البخاری
 وغیرہ علی موت الحضرة واجاب الجمهور عنه
 بانه عام مخصوص البعض او المراد بالارض
 الارض المخصوص کارض مکة والمدینة
 مثلاً کذا فی القسطلانی ولا ینفی ما فیہ
 من التکلف اذا العموم المعلوم من اللفظ
 لا یتبرک بمختص غیر معلوم الوجود فالاول
 ان یقال ان العموم باعتبار من کان فی تلك
 اللیلة علی ظاہر الارض والحضرة لعلہ لم ین
 علی وجه الارض فی تلك اللیلة او فی تلك
 الساعة بل کان فی البحر علی وجه الماء وهذا
 الحدیث لا یدل علی فناء من فی الارض حیثاً
 وان وجد بعد زمان وجود الکلام الشریف
 حتی یلزم منه قیام القیمة فیلزم استحالۃ ^{تخلف}
 لان المراد فناء الموجودین فی تلك اللیلة
 کما نص علیہ الشراح انتمی موضع الحاجة

والیاس علیہما السلام خارج اندچہ کہ آن ہر دو ہا وقت ہر یک
 واسر اعلم۔

قول دے صلی اللہ علیہ وسلم بر پشت زمین درین آخرت
 است از کمانیکہ بر آسان اند مثل حیث علیہ السلام ملائکہ
 و خضر علیہ السلام کہ دے بر کنار دریا بودند بر روی زمین
 و جمهور بر آنند کہ دے زندہ است و بر روی زمین آثار کے
 موجود چنانچہ منقول است از اولیاء اللہ رحمہم اللہ و ذکر کے
 گذشتہ زمینیں از بلیس لعین کہ دی آب بود یا بر ہوا یا
 بہ لفظ انس موجودین ظاہری اند و زمین وجہ است پس حجت
 بہ بیان خارج کردن غیر شان نیست۔

تحت گرفتہ باین حدیث بخاری وغیرہ بر موت خضر
 و جمهور از دے جواب دادہ کہ این عام مخصوص البعض
 یا مراد از زمین زمین مخصوص باشد مثل زمین کہ یا تہ
 مثلاً چنین است در قسطلانی و درین امر انچہ کہ تکلیف است
 نفی نیست چہ کہ عموم معلوم از لفظ ترک کردہ نمیشود
 بلاخص غیر معلوم الوجود پس اولے نیست کہ
 گفتہ شود کہ عموم باعتبار کسے است کہ باشد
 در آن شب بر روی زمین و حضرت خضر خالص
 در آن شب یا در آن ساعت بر روی زمین نبود
 بلکہ در دریا بود و بر روی آب و این حدیث
 دلالت نمیکند بر فناء جمیع کسانیکہ بودند بر زمین و اگر
 یافتہ شود بعد زمانہ صد و این حدیث و ازان
 قیام قیامت لازم آید پس استحالۃ تخلف لازم خواہد
 چہ کہ مراد انجبا فناء کسانے است کہ در آن شب
 موجود بود و چنانچہ شرح تفسیر تفسیر کردہ اند
 تمام شد کلام حسب ضرورت۔

مولوی عبدالقادر جوہوری در معنی این حدیث نوشتہ اند کہ ظاہر آنست کہ خطاب باین حدیث

باجامعت مردم اهل عادت بوده است معنی آنست که کسی از حاضران اینوقت بعد از صد سال
بقائے عادی استمراری که بطریق تخلیف یا تحیل واقع است باقی نخواهد بود و بقائے خضر و الیاس
و اشخاص دیگر از جماعه الناس نه بر وجه عادی استمراری است کاتب حروف گوید چون حال لال
فنی بر نفی وجود رتن هندی و انکار صحابیت او و غیر او واضح شد اگر ایراد مستلزم جرح و تعدیل
که تعلقه باین مقام دارد و مرتبت اقدام ناظرین است برائے ایضاح مرام و از ازا حته او بام هم عمل آید
نافع تر باشد

فصل دوم در ذکر علم جرح و تعدیل

قال الشيخ زين العراقي في الفية الحديث
اختلف في التعديل والجرح هل يقبلان
او احدهما من غير ذكر اسبابهما ام لا يقبلان
الا مفسرا على اربعة اقوال الاول هو الصحيح
التفرقة بين التعديل والجرح فيقبل التعديل
من غير ذكر سببه لان اسبابه كثيرة فيثقل
ويشق ذكرها لان ذلك يوجب المعدل الى
ان يقول ليس يفعل كذا ولا كذا ويعدهما يجب
عليه تركه ويفعل كذا ويفعل كذا فيعد تماثلا
عليه فعله فيشق ذلك ويطول تفصيله اما
الجرح فانه لا يقبل الا مفسرا مبين السبب
وهذا القول هو الذي نص عليه المشايخ
وقال الخطيب هو الصواب عندنا وقال
ابن الصلاح انه الصحيح المشهور وحكي
انه ذهب الائمة من حفاظ الحديث ونقاد
مثل البخاري ومسلم وغيرهما الى ان الجرح
لا يقبل الا مفسرا قال ابن الصلاح وهذا
ظاهر مقرره في الفقه واصله انتهى قال السيد
السند في مختصر الطيبي جواز الجرح والتعديل
صيانة للشرعية وبها يتميز صحيح الحديث

گفت شيخ زین الدین عراقی در الفیة الحدیث که اختلاف
است در تعدیل و جرح که مقبول اند آن هر دو یک
از آنها بغیر ذکر اسباب شان یا غیر مقبول اند باین
درین چهار قول اند اول آنکه صحیح و مشهور است
یعنی مندرق کردن در تعدیل و جرح مقبول کردن
تعدیل را بلا ذکر سبب و سبب که اسباب و کثیر باشد
و ذکر کردن جمله آنها ثقیل و شاق باشد چرا که این امر چنان
میکند تعدیل کننده را باینکه گوید که خواهر و چنین و چنان
و شمار کرده خواهد شد از متروکات و سبب و باین قول که
خواهر و چنین و چنان را پس شمار کرده خواهد شد از پنج
که کردن شان برود و همبست این ویراشاق خواهد شد
و تفصیل و سبب دراز است و اباج پس نه مقبول خواهد شد باین
و باین سبب باین قول تصریح کرده است امام شافعی و خطیب
که این صواب است نزد ما و ابن الصلاح گفته که این صحیح
مشهور است و حکایت کرد خطیب که رفته اند از خا خا حدیث
و نقاد شان مثل بخاری و مسلم و غیر شان باینکه جرح مقبول
بلا تفسیر ابن الصلاح گفته که این ظاهر و مقرر است در مقبول
و سبب و میر سید شریف در مختصر الطیسی گفتم
که تجویز کرده شد جرح و تعدیل بوجه خلافت
شریعت و باین تمیز کرده میشود در صحیح حدیث

وضعیفه فیجب علی المتکلم التثبت فیها فقه
 اخطاء غیر واحد فی ترجمیم بما لا یجرح انتہی
 وقال مولانا ہبۃ اللہ المحدث وجوزوا ذلك
 مع حرمة الفتنة صيانة للشریعة ویجب
 علی المتصدی لذلك التتبع والتصفی والمبلغ
 فی طلب علامات الجرح والتعذیل فان
 کثیرا ما اخطاء فی ذلك الجرح لما ینکون
 سببا للجرح انتہی قال المحافظ الثقة تاج الدین
 السبکی وما ینبغی ان یتفقد عند الجرح حال
 العقائد واختلافها بالنسبة الی الجراح
 والجرح فرما خالف الجراح الجرح فی العقید
 فجرحه لذلك والیہ اشار الراعی بقوله ینبغی
 ان ینکون المزکون براء من الشحناء والعصبیة
 فی المذهب خوفا من ان یجلهم ذلك علی جرح
 عدل او تزکیة فاسبق وقد وقع هذا کثیر
 من الائمة جرحوا بناء علی معتقدہم وھم
 المخطئون والجرح مصیب وقد اشار شیخ
 الاسلام سید المتأخرین تقی الدین ابن
 دقین العید فی کتابہ الاقتراح الی هذا فقال
 ومن امثله قول بعضهم فی البخاری تزک
 ابو زرعة وابوحاتم من اجل مسألة اللفظ
 فی اللہ والمسلمین الجوز لا حد ان یقول البخاری
 متروک وھو حامل لواء الصناعة ومقدم
 اھل السنة والجماعة وقال الشیخ ابو عمرو بن
 الصلاح فی المقدمة واما الجرح فانه لا یقبل
 الا مفسرا مبین السبب لان الناس یتلفون
 فیما یجرح وفيما لا یجرح فیطلق احدهم الجرح بناء

وضعیف حدیث پس بر مستحکم وجہت ثابت ماندن
 چرا کہ خطا کرده اند غیر یک در محروح کردن شان بچہ یک قابل
 نیست ومولانا ہبۃ اللہ محدث گوید کہ علماء تجویز کرده اند جرح
 وتعذیل را با وجود حرمت فساد برائے حفاظت شریعت
 و کہ سبکہ مستعد این کار شود ہر دے وجہت کہ و طلب
 جرح وتعذیل متبع کند و صفحہ صفحہ نگردد و سبب آنکہ چہ کہ اکثری
 خطا کرده اند در آنچه کہ باعث جرح نبوده انتہی
 وحافظ ثقتہ تاج الدین سبکی میگوید از آنچه کہ مناسب است
 حین آن وقت جسج کیفیت عمت اند و اختلاف
 دے بہ نسبت جرح و محروح چہ اکثر جراح
 مخالفت محروح کرده است در عقیدہ و جسج کرده
 چنانچہ بر این اشارہ کرد رافعی باین قول کہ و نزول
 است برائے مریمان (یعنی جرح کنندگان) کہ پاک باشند
 از تعصب و سختی در مذہب بوجہ اندیشہ اینکہ باعث شود
 او شان را ہمین امر بر جرح مردے عادل با تزکیہ یعنی
 پاک کردن) مردے فاسق و واقع شدہ است بنحیث کہ اکثر
 از ائمہ کہ جرح کردند ایشان بر بنابر عقائد خود حالانکہ او شان
 بر خطا بودند و محروح بر صواب و اشارہ کردہ بسبب ہمین
 شیخ الاسلام سید المتأخرین تقی الدین ابن دقین العید در کتاب
 خود موسومہ بہ اقتراح و گفت کہ از مثال و قول بودہ است
 در بارہ امام بخاری کہ ترک کردہ ویرا ابو زرعة و ابو حاتم و
 سند لفظ پس کجا جائز است برائے یکہ بگوید کہ بخاری
 ترک کردہ شدہ است و راغبا لیکہ دے بردارن علم این
 صنعت و مقدم اہل سنت و جماعت است و شیخ ابو عمر
 ابن الصلاح در مقدمہ گفتہ کہ و اما جسج مقبول نخواہد شد
 بلا تفسیر و بیان سبب چرا کہ مردمان اختلاف دارند
 در آنچه کہ متاعل جرح است یا نیست پس اطلاق یکہ
 از او شان جرح را بر سبب

عنه امر اعتقده جرحاً وليس يخرج في نفس الامر
فلا بد من بيان سببه لينظر فيه اهو جرح
ام لا وهذا ظاهر مقرر في الفقه واصوله وقال^{الشيخ}
ابن حجر في شرح التلخية وينبغي ان لا يقبل الجرح
والتعديل الا من عدل متيقظ فلا يقبل جرح
من افرط فيه قال المحافظ زين الدين العراقي
استناد ابن حجر العسقلاني في الالفية والشيخ
شمس الدين السخاوي في شرحه ثم ان الجرح
والنكاح اماماً معتداً في ذلك فربما اخطأ فيه
كما صرح النسائي في احمد بن صالح المصري
بقوله غير ثقة والامامون وهو امام حافظ
به البخاري في صحيحه وقال انه ثقة ما رايت احداً
يتكلم فيه بحجة وكذا ثقة ابو حاتم الرازي
والعجلي واخرون وقد قال ابو يعلى الخليلي
اتفق الحفاظ على ان كلهم النظماء فيه تحمل
وذكر الشيخ نفق الدين ابن دقيق العيدان
الوجه التي تدخل فيها الالفية خمسة احداً
الهوى والغرض وهوشرها والثاني المخالفة
في العقائد والثالث الاختلاف بين المنصفين
واصحاب العلوم الظاهرة والرابع الكلام
بسبب الجهل براتب العلوم واكثر ذلك
في المتأخرين لا شغلهم بعلوم الاوائل
وقد علم ان علوم الاوائل قد انقسمت
الى حق وباطل فمن الحق علم الحساب والهندسة
والطب ومن الباطل ما يقولونه في الطبيعيات
وكثير من الاهليات واحكام النجوم والخامس
الاخذ بالتوهم مع عدم الورد هذا يحصل

امر اعتقاد کرده خود آن در واقع جرح نباشد پس
بیان سببش ضروری است تا که دین شود که مخرج آن
باشد و این ظاهر و مقرر است و فقه و اصول و شیخ ابن حجر
در شرح نخبه گوید که مناسب است که جرح و تعدیل
قبول نکرده شود مگر از مرد عادل باشد یعنی هر که دین
باب و اقیسیت نیک دارد پس مقبول نخواهد شد جرح
یکه درین امر زیادتی کند و گفت حافظ زین الدین عراقی
استاد ابن حجر عسقلانی در الفیه شیخ شمس الدین سخاوی در شرح و
که جرح اگر چه باشد امام معتد درین امر لیکن اکثر خطا کرده
چنانکه امام نسائی تصریح کرده در بیان احمد بن صالح مصری
بقول خود که ثقة نیست و نه مامون (یعنی محفوظ از غلطی) حالاً
و نه امام است و حافظ و حجت گرفته است بوسه امام بخاری
در صحیح خود و گفت که و نه ثقة است کسی را ندیدم که در باره
و نه و لیلی یا حجتی آورد و همچنین متعدد داشت ویرا ابو حاتم رازی
و عجمی و دیگران و گفت ابو یعلی خلیلی که اتفاق کرده اند حفاظ
بر اینکه کلام و نه درین امر که یا تکلیف زائد از طاقت ادا
است و ذکر کرد شیخ نفق الدین ابن دقیق العید که آن وجود
که و نه آفات اندر پنج اندیکه آنست که بوجه خواش نفس
باشد و عن عرض و این بدترین است دوم مخالفت در عقائد
سوم اختلاف میان متصوف و علمای ظاهر و چهار کلام
کردن با وجود جهل در مراتب علوم و بیشتر این امر درست اخذ
بوده که در علوم ادب اشتغال داشتند و معلوم است که علوم
ادب را تقسیم گشته اند بوسه حق و باطل پس از علوم حتم
علم حساب و هندسه و طب است و از علوم باطل است
که میگویند در طبیعیات و اکثری از آلیات
و احکام نجوم و نجوم و نجوم اخذ کردن چیزهای بر توهم
با وجود عدم پریمیزان انیت خلاصه

کلامه وقد عقد ابن عبد البر فی کتاب العلم
 باباً لکلام القرآن المتعاصرين بعضهم فی بعض
 وراى ان اهل العلم لا یقبل الجرح فیهم الا ببیان
 واضح انتهى وبعض المجاحین اشد من بعضهم
 كالقطان وابن معین و غیرهما والنسائی
 و ابی حاتم وابن حبان حتی ان الثلاثة ربما
 ضعفوا من اختتم به الشیخان ومن المحدثین
 الجارحین جماعات حملهم علی الکلام فین
 تکلموا فیہ فقد وحسدا قال عبدان سمعت
 فضلاً الرازی وجعفر بن الجنید یقولان
 المعری کذاب ثم قال عبدان حسداً لانه کان
 رفیقاً ما کان اذا کتب حدیثاً غریباً لا یفید
 ومنه تکلم الفلاس فی الامام ابن المدینی
 وما بلغ ذلك ابا عبد الله محمد بن یعقوب
 الحافظ قال والله لو وجدت قوة لخرجت
 الی البصرة فبليت علی قبره ومنه کلام محمد بن
 محمد النیسابوری و ابی زرعة الرازی والنسائی
 فی امام اهل مصر احمد بن صبا لمح الغرض النفسا
 كما بینه العقيلي وابن حبان وابن عدی وعلی
 مذهبية قال ابن حجر فی مقدمة اللسان
 ومن ینبغی ان یتوقف فی قبول قوله فی الجرح
 من کان بینه و بین المجرح عداوة سببها
 الاختلاف فی الاعتقاد فان المحاذق
 اذا تأمل تلب الی اسحق الجوزجانی لاهل
 الکوفة یرى العجب وذلك لشدة انحرافه
 فی النصب وشهرة اهلها بالتشیع فتراه
 لا یتوقف فی جرح من ذکره منهم بلسان الحق

کلام شیخ و منعقد کرده است ابن عبد البر در کتاب العلم
 بابی در کلام استر ان معاصرین خود که بعض ایشان
 در حق بعض کرده اند و عفتا کرده که نزد علما مرجع قبول
 نخواهد شد بغیر بیان واضح و بعضی جرح کنندگان
 میباشند از بعض مثل قطان (یعنی ابویحیی) و ابن معین و غیر
 و نسائی و ابی حاتم و ابن حبان تا اینکه هر سه ضعیف
 گفته اند کسانی که حجت گرفته اند باو شان شیخان یعنی
 بخاری و مسلم و از محدثین جرح کنندگان جماعات اند که
 باعث شد او شان را کلام بر کلامیکه در و س کینه و حسد
 عبدان گفته که شنیدم فضلاً رازی و جعفر بن جنید را که گفتند
 که معری کذاب است باز گفت عبدان که این بوجه حسد
 گفتند چه که معری رشیق آن هر دو کسان بود پس هر گاه که
 می نوشت حدیث غریب را فافتن نمیداد او شان را و از آنست
 که کلام سیکر و فلاس در باب امام ابن المدینی و هر گاه که این
 خبر به ابو عبد الله محمد بن یعقوب حافظ رسید گفت که قبح
 اگر می یافتم در خود قوت بر فتم بسوے بصره و بول میکردم
 بر قبر و س و از نیست کلام محمد بن محمد نیشاپوری و ابی زرعه
 رازی و نسائی در باب امام اهل مصر احمد بن صبا لمح بوجه
 نفسانی چنانکه بیان کرد ویرا عقيلي و ابن حبان و ابن عدی
 یا بوجه عداوت مذهبی باشد گفت ابن حجر در مقدمه لسان
 المیزان و سنن او را است اینکه توقف کرده شود در قبول کردن
 قول کسیکه میان و س و مجروح عداوت باشد و سببش
 اختلاف اعتقادی شود چه که مرد زیرک و متبکی خود را خواهد کرد
 در عیب کردن ابی اسحق جوزجانی اهل کوفه را متعجب خواهد شد
 و این بوجه سخت میلان و س و درنا صبیئت و مشهور بودن
 همراه ایشان و س به شیعہ بودن پس ببین که
 توقف نیکند در جرح کسیکه ذکر کرده اند علما و ایرا
 بزبان نیک -

و عبادة طلاقة حق انه اخذ بلین مثل الامیر
والی نعیم و عبد الله بن موسی اساطین الخ
دارکان الروایة فهذا اذا عارضه مثله
او اکبر منه فوثق رجلا ضعفه قبل التوثيق
افتی و شیخ عبد الرؤف مناوی در شرح جامع غیر
در ترجمه کلماتین اکامه افتخار الاکامه صاحب
اصح الکتاب بعد القرآن صاحب بل الفضل
علی الزمان الذی قال فیه امام الاکامه
ابن خزيمة لیس ما تحت اديم السماء اعلم
بالحدیث منه و قال بعضهم انه من آیات الله
یشی علی وجه الارض قال الذهبی کان
من اخرا دالعالم مع الدین والورع والمتأدفة
هذا کلامه فی الکاشف و مع ذلك علیه
الخص من اهل السنة فقال فی کتاب الضعفاء
والمترکین ما سلم ای البخاری من الکلام
لاجل مسألة اللفظ ترکه الرازیان ای
ابو حاتم الرازی و ابو زرعة الرازی
هذه عبارته و استغفر الله تعالى و نسأل الله
السلامة و لغو ذبه من الخذلان قال التاج
السبکی شیخنا الذهبی عنده علی اهل السنة
تخامل مفرط و اذا وقع با شعری لا یبقی و لایله
فلا یجوز الاعتدال علیه فی ذم اشعری و لا
حبلی انتهى قال بعض الافاضل فلا ت
لایجوز الاعتدال علیه فی الکلام فی الصوفیة
الاعلام اولی فانه کما ذکر هذا المحدث
التاج السبکی و صاحب المجد الفیروز آبادی
و فیرواحد و تشهد به کتبه کان کثیر الوقیة

و عبارت فصیح تا اینکه دے گرفته به نسبت (یعنی ضعف)
شل عیش و ملی نعیم و عبد الله بن موسی را که معتد ان شیخ
دارکان روایت اند و این متنی است که مقابل کند شیخ
یا بزرگتر از دے پس معتد میکند دے را که بیشتر برضعیف است
زینت است و فخر آنکه مصنف صحیح ترین کتب بعد قرآن
مجید صاحب دامن فضل بر ختم زمانه آنکه گفت
در باره دے امام الاکامه ابن خزيمة که نیست زیر دے
آسان عالم تر بحدیث از دے و بعضی گفته که دے از
علامات آملی است که میرود بر دے زمین و ذهبی گوید
که بود از زمانه د عالم بادین و دررع و قنات نیست
کلام دے در کاشف و با اینهمه غالب است
بر دے تنفس از اینست جماعت و گفت در کتاب بعضی
والمترکین نه سالم ماند امام بخاری از امتراض
بوجبه سکه لفظ مترک کردن دے را ابو حاتم
رازی و ابو زرعة رازی نیست عبارت دے و
طلب آمرزش میکنم خداے تعالی را و سلامت
میجویم و پناه میگیرم ب دے از رسوا شدن گفت
تاج الدین سبکی که شیخ ما ذهبی را بر اهل سنت
جماعت اعتراضات بجد است و گاهی اگر شخصی
از مشاعر یا میزد دے او را سلامت نگذارد
پس جائز نیست اعتقاد بر دے اگر ذمت اشعری
کند یا تعریف حنبلی و بعضی بزرگان گفتند
که هر آنکه ناجائز است اعتقاد بر دے در باره حضرت
بر حضرات صوفیه دارد چنانکه ذکر کرده محدث
تاج الدین سبکی و صاحب دے عبد الدین فیروز آبادی
و غیره و کتب دے نیز بران شهادت میدهند به این معنی

فی السادة الصوفية من اشد المنكرة عليهم
مبطناً بعضهم قد ست اسرارهم العلية
وقد عاد شوم كلامه فيهم وتخلیط اياهم
عليه فوقع مع ذلك الحفظ والعلم في افلا
فاحشة اكثر مما يتيسر منهم به الى ان ذكر جماعة
من الصحابة اولى النجاة في الضعفاء والنجاة
باوهام وقعت له في معرفة كونهم صحابة
وقد تتبع عليه من ذلك الحافظ ابن ناصر الدين
المشقي في كتاب الاعلام بما وقع في مشتبہ
الذهبي من الاوهام وقد اكثر من بيان
ذلك الحافظ ابن حجر في الاصابة وتهذيب
التهذيب وغيرها وكذا السيوطي وغير واحد
ومع هذا قد وقع للذهبي نفسه كلام حسن
مجلد في هذا المرام قال التاج السبكي في ترجمته
من طبقات الكبرى ويعجبني من كلام شيخنا
ابي عبد الله الحافظ فضل ذكره بعد تصنيف
كتاب الميزان وانا مودع بعضه قال قد كتبت
في مصنف الميزان عدداً كثيراً من الثقات
الذين احتج البخاري او مسلم او غيرهما بهم
لكون الرجل منهم قد دون اسمه في مصنف
المجرح وما اوردته لضعف فيه عندي
بل ليعرف ذلك وما زال يمر بي الرجل الثابت
وفيه مقال من لا يعبا به ولو فتحنا هذا الباب
على نفوسنا لدخل فيه عدة من الصحابة
والتابعين والائمة فبعض الصحابة كقوله
بتاويل ما والله يرضى عن الكل ويغفر لهم فاما
بعضهم من ولا اخلاقهم ومعاربتهم بالحق

سخت بزرگان صوفیه بود بلکه از سخت تر سن کرین
قلبی اوشان پاک کند خدا اسرار علیہ شان را و
باز گشت بدی کلام وے در حق شان و به غلطی منسوب
کردن اوشان را بروے پس با وجود این مسلم و حفظ
و غلطیها سے فاحشہ از وے واقع شد نہ زائد از آنچه
کہ مردمان ویراستہ می کنند تا اینکه ذکر کرده جماعی
از صحابہ بزرگ و ضعیف و مجهولان بوجه و ہمہ سبکی
شد اور در شناخت صحابیت شان تحقیق متبع کرده است
این را حافظ ابن ناصر الدین مشقی در کتاب الاعلام با وقع
فی مشتبہ الذہبی من الادہام و این بیان بالتفصیل کردہ
حافظ ابن حجر در اعصاب و تہذیب التہذیب وغیرہ
و ہمچنین سیوطی وغیرہ و ہا اینہم از ذہبی خود ردین
باب کلام مجمل واقع شدہ شیخ تاج الدین سبکی در حال
وے کہ در طبقات الکبریٰ نوشتہ است میگوید کہ تعجب
مے آید ما را از کلام شیخ خود ابی عبد اللہ حافظ و علیحدہ
کرد ذکر ویرا بعد تصنیف کتاب المیزان و ما خبر وے
از ان آوردم و در تصنیف خود میزان نوشتہ ام عددی
کثیر را از مردمان ثقات کہ حجت گرفتہ اند باوشان
بخاری و مسلم وغیرہ چرا کہ مردے از اوشان حج کردہ
نام ویرا در کتب جرح و ما اورا بوجہ ضعف نیادرم
بلکہ بغرض شناخت آوردم و اکثر است کہ مردے
مقدم بیاید و در وے مردمان گفتگو میدارند و اگر این
مبحث نویسم اکثر از صحابہ و تابعین و ائمہ در و داخل شوند
کہ بعضی صحابہ تکفیر بعضی کہ دہ اند و گفتہ اند
کہ نیست چنین کہ اسم لقمانی از ہمہ
راضی باشند و بنیشتاید پس اوشان
معصوم نمیند و نہ اختلافات و معاربات شان چنین

تلیهم عندنا اصهاراً ولا بتكفير الخوارج لهم
 انطخت روایتهم بل صار کلام الخوارج وشیعة
 فیهم جرماً للطاعین فانظر الی حکمت رب تعالی
 نسأل الله السلامة وهكذا کثیر من کلام الا
 بعضهم فی بعض یندبھی ان یطوی ولا یروی الی
 قوله هذا ما لك الفهم الهادی بین الائمة
 وما سلم من الکلام فیه دکان الا وراعی ثقتة
 حجة ورمبا الفرد ودهم وحدیثه عن الزهری
 فیه شیء ما وقد قال فیه احمد بن حنبل حدیث
 ضعیف وراوی ضعیف وقد تکلف لمعنی
 هذه اللفظة الی قوله وهذا باب واسع والی
 اذا بلغ قلین لم یحل الخبث ثم ذکر جماعه
 من هذا الجنس اعنی من لا یضربهم کلام
 من نکلم فیهم بل یضرب المکلم ومنهم محمد بن ادریس
 الشافعی الامام الذی سارت الرکبان بفصله
 و معارفه فهو حافظ ثبت نادر لغلط حتی ان
 ابازرعة قال ما عند الشافعی حدیث غلط
 فیه وقال ابوداؤد ما اعلم للشافعی قط حدیثاً
 اخطأ فیه و قد روی ان ابن معین قال
 فیه لیس بثقة قال الذهبی فقد آذی ابن معین
 نفسه بذلك ولم یلتفت احد الی کلام الشافعی
 ولا الی کلامه فی جماعه من الاثبات کما یلیقوا
 الی توثیقه بعض الناس قال ابن خلکان قال
 یحیی بن معین کان احمد بن حنبل ینها ناعن
 الشافعی ثم استقبلته یوماً والشافعی اکب
 لثقلته وهو میشی خلفه فقلت یا ابا عبد الله
 تنها ناعنه وتمشی خلفه فقال اسکت لو کنت

که نزد ما اوست از انزم سازد (یعنی قابل خیال باشد)
 و نه بتکفیر فرقه خوارج امش از روایت شان اخطا پذیرفتند
 بلکه کلام خوارج و شیعه در حق شان باعث جح طعن و تکلان
 پس بین حکمت پروردگار خود را و سوال میکنم از وے سلامتی
 و همچنین بسیار است کلام معاصرین بعضی ایشان در حق بعضی
 که پوشیده نش مناسب است نه بیان کردن تا قول بساکی که این
 مالک تارده است که بدایت کننده است میان آنکه تسلیم
 کرده شد اعتراض در حق وے و همچنین از راسی است که ثقت
 و حجت است و اکثر منفرد شد در روایت و متوهم شد و حدیث
 که روایت از زهری دارد و ان خیر نیست (یعنی شک) چه باز
 وے امام احمد بن حنبل گفته که حدیث ضعیف است و هم
 ضعیف دیده شد و بر اے معنی این ثقت تکلف کرده باینکه
 گفت که این باب واسع است و آب هر گاه که برسد بقدر
 و سبوت محل نجاست نخواهد شد باز ذکر جاعته ازین قسم کرد
 یعنی کسانیکه مضرب نیست او شان را کلام معترضین بلکه خود مستکرم
 مضرب است و ازو شان محمد بن ادریس شافعی امام است که
 کبشرت اند فاضل وے و معارف وے حافظ مقصد است
 غلطی از وے کم صادر شد تا اینکه ابازرعه گفت که نزد شافعی
 حدیث نیست که وے در ان غلطی کرده باشد و ابوداؤد گفته
 که منید انم حدیثه مردیه امام شافعی که وے در ان خطا کرده باشد
 و مرویت که ابن معین در حق وے گفته که ثقت نیست و بهیشت
 که ایذا داد ابن معین ذات خود را و نه التفات کرده که بسو
 کلام شافعی و نه بسو کلام ابن معین جاعته از مردمان معتد خفا
 نه توجه کردند و معتد استن وے بعضی مردمان ابن خلکان گفته که
 یحیی بن معین گفت که امام احمد بن حنبل منع میکرد ما را از
 شافعی که وی پیش آمد روزی در انجا لیکه شافعی سوار بود بر استر خود و امام
 میرفت بر پشت وی و گفتتم ای امام! منع میکنی ما را از وی و خود میری
 وے گفت خاموش باش اگر لازم کردم

البغلة انتفعت وربما قد اتفق لاكثرهم
الاتفاق على تضعيف ثقة بمجرد تقليد متنا
وذلك بان تكلم مثله امام من اهل هذا
الشان في رجل بظن ظنه او على شديد شرطه
ملا لا يجرم الثقة او في شيء خاص فعمده حمله
في لجهته او تبعه على ظاهرة فتبعها آخر وهكذا
تتابع التابع الى ان كان الجمهور على هذا الصلة
كما ترى ثم ربما نظريه بعض من جاء بعد
وبحث عن حقيقة العلة فاذا الامر ليس
كما ذكر فو ثقة وبين الحقيقة فكثيرا ما
ذلك منه الى الشذوذ والحق معه والكل استلزام
الهي وحكمة لا تكاد تدر كها وقول الذهبي
لم يتفق اثنان من اهل الفت على تخرجه ثقة
ولا فو ثيق ضعيف تقوه محض وقد كان جاعلا
من النقطة يتكلمون في الرجال اول احسب
ظنهم من غير ان يكون لهم حجة بينة على
ذلك ثم يندمون على ما هنالك قال الامام
ابو طالب المكي في باب عقده في قوت
القلوب لنحو هذا المعنى وحدوثنا عن ابن
اخي عبد الرحمن بن مهدي قال كان
خالي قد خط على احاديث ثم صمغ عليها
بعد ذلك وقرأتها عليه فقلت قد كنت
خطت عليها فقال ثم تفكرت فاذا اني
ضدفتها اسقطت عدالة ناقلها فان
حاجباني بين يدي الله تعالى فقال سقطت
عدالتی رأيتني سمعت كلامي لم يكن لي
حجة انتمی وروی نحوه الخطيب في الكفاية

پس روے استروے پس نفع میگردم واکثر است که
اتفاق کرده اند بیشتر علی بضعیف گفتن مرد وثقه به صرف
تقلید متابعت و این بانی طور که کلام کرد که امام بزرگ
در باره مردی بر بعض گمان خود یا شرطی شدید که مجروح
کند مرد وثقه را یا در چیزی خاص و عام کرد و یا هر ایهی و
در زبان خود یا بر ظاهر و بر متابعت کرد و دیگران متابعت
وے کردند و بعد از آن جمهور بر آن متابعت کردند و اصلش این
بود که دین شد بعد از آن وقتیکه نظر کردند و روے بعضی
از متاخرین و از حقیقت علت بحث کردند و نیا فتد حال را
چنانکه شنیدند پس اعتماد وے کرده حقیقتش بیان کردند پس
اکثر این امور پشاد بودند (یعنی خلاف قیاس) منسوب
میشوند و حق همین است و همه آزمایش اتی است حکمت
که او را کش کردن نمیتوانیم و قول ذہبی که متفق نگشتند
و وے از اهل فن مجروح کردن مرد وثقه و نه معتد دانستن
مرد ضعیف سخن محض است و بودند جاعته از نافع دین
(یعنی سرکنندگان) که تکلم میکردند و اولاد در باره رجال
احادیث موافق گمان خویش غیر از نیکه او شازاد
شاهدے عادل باشد باز ندامت میکشیدند چنانکه
اینجا است گفت امام ابو طالب مکی در بابی که در قوت القلوب
منقذ کرده است درین معنی که بیان کردند ما را از خواص زوده
عبد الرحمن بن مهدي که گفت بود خالی من که خط کشیده بر آید
باز تصحیح وے کرد و خواندم آنرا بروے و گفتم که خط کشیده بود
بر اینها گفت آری مگر باز غور کردم دیدم که فتیکه اینها ضعیف دم پس ناچار
ساقط کردم پس اگر معارضه کرد وے با من رد و رد وے
حق تعالی و گفت از من که ساقط کردی عدالت را
و یح مارا و شنیده کلام ما را نخواهد بود و نزد من حجتی
و روایت کرده مشعل وے خطیب در کفایه

وفي تهذيب الكمال وطبقات السبكي قال
 ابو الربيع محمد بن الفضل البلخي سمعت ابا بكر
 محمد بن مهران بن الراسي يقول سمعت علي
 بن الحسين بن الجنيد يقول سمعت يحيى بن
 معين يقول ان النطعن على اقوام لعلمهم قد
 حطوا راحا لهم في الجنة اكثر من مائة سنة
 قال ابن مهران بن ميرة قد خلت على ابن ابي حاتم
 وهو يقرأ على الناس كتاب الجرح والتعديل
 فحدثته بهذا الحكاية فبكي وارتعدت يداه
 حتى سقط الكتاب من يده وجعل يستعيد في
 الحكاية ويبكي انتهى وشيخ ابن الصلاح
 ومعه مروي عن شمران على الاخذ في ذلك
 ان يتقى الله تبارك وتعالى ويتثبت ويتوقى
 التساهل لئلا يجرح سليمان ويسم برئنا شمية
 سوء يبقى عليه الدهر عارها انتهى وقال
 مولانا بحر العلوم الشيخ عبد الله العلي الاصفهاني
 في فوائده الرحموت لا بد للمزكي ان يكون عا
 عارفا باسباب الجرح والتعديل ان يكون
 منصفا ناصحا لا ان يكون متعصبا ومعجبا
 بنفسه فانه لا اعتدأ بقول المتعصب
 كما قدح الدارقطني في الامام الهمام ابي حنيفة
 بانه ضعيف في الحديث واهي شناعة
 فوق هذا فانه امام ورع تقى خائف من الله
 تعالى وله كرامات شهيرة فبأي شيء يطرق
 اليه الضعف فتارة يقولون انه كان مشتغلا
 بالفقه النظر بالانصاف اى قبل فيما قالوا
 بل الفقيه اولى بان يؤخذ الحديث منه

و در تهذيب الكمال وطبقات السبكي است كه گفت
 ابو الربيع محمد بن الفضل بلخي كه شنيدم ابو بكر محمد بن
 مهران بن راسي را كه ميگفت شنيدم علي بن حسين بن حنيفة
 و دوسه ميگفت شنيدم يحيى بن معين را كه ميگفت
 من طعن ميكنم بر آن قوم كه غالباً فرود آورده اند
 اسباب خود را در جنت اكثر از حد سال -
 ابن مهران بن ميرة كه ميگفت شنيدم علي بن ابي حاتم و دوسه
 ميخواند بر مردمان كتاب جرح و تعديل را پس
 اين حكايست از دوسه بيان كردم بگريست و هر دو دست
 و سه بلند پند چنانكه كتاب از دست و سه بيفتاد و از
 من اين حكايست را عاده ميكنانيد و ميگريست - انتهى
 بر آخذ روايت ضروري است كه تبرسان
 حق تعالى و ثابته ماند و از تساهل پرهيز نماييد
 بخند سالم را و نه نام نهد پاكي را بنام بد كه در نما
 باعث شرم شود -
 و مولانا بحر العلوم شيخ عبد الله العلي الاصفهاني در فوائده
 الرحموت مروي است كه بايد كه بر اے مزي ضروري است
 كه باشد عادل شناسنده اسباب جرح و تعديل
 و انصاف كننده و بصيحت كننده نه متعصب و مغرور
 بذات خود پس تحقيق قول متعصب اعتبار مے ندارد
 چنانكه دارقطني شرح کرده در باره امام همام ابو حنيفة
 رضي الله تعالى عنه كه دوسه ضعيف است در حديث
 و كدام رشتي است زانرا زين چه كه دوسه امام متورع شقي
 و ترسانده از خدا و تعالى و او را كرامات مشهوره است
 پس بچيز راه خواهد يافت بوي ضعف كاهي ميگويند كه
 مشغول بفقہ بود بين بانصاف كه كدام بدی است و آنچه
 كه گفته بلكه از فقيه حديث گرفته اولی است

و تارة يقولون انه لم يلاق ائمة الحديث
انما اخذ ما اخذ من حماد والاعمش وغيرهما
مع ان حماد اكان وعاءاً للعلم فاخذه منه
اغناه من الاخذ من غيره وهذا ايضا آية
ورعه وكمال علمه وتقواه فانه لم يكثر
الاستاذة لئلا يتكثر المحقوق فيخاف عمره
عن الابقائه وتارة يقولون انه كان من
اصحاب القياس والراي وكان لا يعمل بالحديث
ستقي وضع ابو بكر بن شيبه في كتابه باباً للرد
و ترجمه بباب الرد على ابي حنيفة وهذا الضم
من التعصب كيف وقد قيل المراسيل وقال
ما جاء من رسول الله صلى الله عليه وآله
وسلم فالراس والعين وملجاء من اصحابه
فلا اتركه ولم يخص بالقياس عام خبر واحد
فضلاً عن عام الكتاب ولم يعمل بالاحالة
والمصالح المرسله والعجب منهم انهم طعنوا
في هذه الايام مع قبولهم الاثام المشاهي
وقد قال في اقوال الصحابة كيف اتسلت
بقول من لو كنت في عصره لحاجته ورج المراسيل
وخصص عام الكتاب بالقياس وعل بالاحالة
وهل هذا الا بهت من هؤلاء الطاعنين
والحق ان الاقوال التي صدرت عنهم في حق
هذا الاثام مقتدى الاثام كلها صدرت
من التعصب لا يستحق ان يلتفت اليها
ولا ينظف نور الله باخوانهم فاحفظ واثبت
وسبب وقوعهم في هذا الامر القطعي انهم كانوا
سيئ الفهم يخذمون ظواهر الفاظ الحديث

وكانت يگویند که وے بائمه حدیث ملاقات نکرده
هر آنچه که گرفت از حماد و اعمش و غیرهما گرفت حالانکه
حماد بمنزل ظرف علم بود پس اخذ کردن امام از وے
باخذ کردن از غیر وے حاجتمند نگردانید و این هم از
علامات ورع و کمال علم و تقوی امام بود که استادن
خود بکثرت نکرد تا که حقوق بکثرت نشوند و خوف کرد در
زندگی خود از باقی داشتن حق استاد و گاهی میگویند
که امام از اصحاب قیاس و راسے بود عمل بر حدیث نمیکرد
و ابو بکر بن شیبہ در کتاب خود بابے معین ساخته در رد وے
و ترجمه وے کرده باینکه این باب است در رد امام بنی
و این هم از تعصب است چرا که بعضی گفته که مراسیل یعنی
احادیث مرسل اند و گفت که آنچه که آمد از رسول الله صلی
علیه وآله وسلم بر سر چشم است و آنچه آمد از صحابه آنرا
نیز ترک نه خواهم کرد و عام خبر واحد را مخصوص بقیاس نکرد
چه باینکه عام کتاب و عمل نکرد بر محال یا مصالح و عجب
از اوشان نیست که دران زمان طعن کردند با وجود
قبول کردن شان امام شافعی را حالانکه وے گفت
در اقوال صحابه که چگونه تسک کم بقول کسی که اگر دران
وے بودم البته حجت میکردم از وے و مراسیل
رد کرد و تخصیص عام کتاب کرد بقیاس و عمل کرد بر محال
گفتن و نیست این مگر دروغ بستن از انجمنین طعن
کنندگان و حق نیست که اقوالے که از اوشان صادر
شدند در حق این امام که مقتدای خلق است همه از
تعصب صادر شدند قابل التفات نیستند و نه فو
خواهد شد نور آتی از گفتن شان پس یاد دار و قیام
بشش و سبب وقوع شان درین امر قطعی نیست
که اوشان کم فهم اند ظاهراً الفاظ حدیث را

ولا يؤمنون فهم بواطن المعاني الدقيقة التي يعجز
عنها افهام المتوسطين وكان هذا التحذير الاهم
مؤيداً بالتأييد الالهي متعمقاً في بمار المعاني اخذ
لا ليه من قعر البحر الذي لا يقدر على الخوض فيه
احد الاحاد من المؤيدين بتأييد الله تعالى
وهؤلاء الطاعنون لقصور افهامهم عجزوا عن
ادراك ما فهمه هوليفروا عما قال كتفر الحيوان
الوحشي وظنوه شيئاً فرّياً وحكموا بانه خالف
الحديث فوقوا فيما وقعوا من الجهل المركب مثل
هذا طعن ما طعن به الشيعي ابن الجوزي على
قطب الاقطاب الذي قد على رقاب كل
ولي الله محي الملة والدين ابن رسول الله صلى
عليه وآله وسلم في النسب والحسب سيدي
وسيد هذه الامة السيد عبد العتادر
الجيلاني او صله الله على الجنان وبنانا
جواره ووقع بهذا الطعن في مهلكة عظيمة
ويقال انه يكاد ان يسلب ايمانه فقصم الله
تعالى بدعوة هذا القطب والقصة مشروحة
في شرح المشكوة الفارسي للشيعي عبد المحي
الدهلوي وكرامات هذا القطب متواترة
لا ينبغي ان ينكرها الا معاند فاحفظ الادب
في رجال الله وثبت انتھ -

وامام الحدين ابى عبد الله محمد بن اسمعيل البخاري
در صحيح خود از امام بهام والامام ابو حنيفة رضي
عنه بعض الناس تبخير ميكنند و در فتح الباري شرح
صحيح بخاري در جزو بست دوم در باب اللعان كرفت
كه قوله بعض الناس اراد به الامام الاعظم

ميدانند و بر فهم باطن معاني و مستيقه كه از ان افهام
متوسطين عاجز مي شوند قصد ميكنند و اين عالم
مؤيد بتأييد الالهي بود و غوطه زن در درياي معاني
و گيرنج گمراهي آبدار از قعر ديايكه كس قادرست
در فرورفتن بوي اگر چه مؤيد باشد بتأييد الالهي
و اين طاعنين بوجه قصور فهمي خود از يا فتن فميده
و عي عاجز شدند تا از گفته و بر مندرش رسيدن حيوان
وحشي و گمان كردند ويرا چيزي دروغ و حكم كردند كه
فخلفت حديث كره پس در جهل مركب واقع شدند
و مثل اين طعن آنست كه شيخ ابن جوزي كرده است
بر قطب الاقطاب آنكه قدم دس بر گردن جسد
ولي خداست و ابن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
است و زني كن مذهب و دين در نسب و حسب سزا
ما و سر دار اين است سيد عبدالقادر جيلاني رضي الله
برساند ويرا حق تعالى در اعلى طبقه جنت و جاده
مارا در قرب و س و بوجه اين طعن در مهلكه عظيمه افتاده
و ميگويند كه قريب بود كه ايمانش سلب كرده شود پس
داشت الله تعالى ويرا بدعاي اين قطب و تمام اين
بتفصيل در شرح مشكوة فارسي مصنف شيخ عبد المحي
دهلوي مرقوم است و كرامات اين قطب متواتره
است و آن نخواست كه در مكر كسيكه در خدمت و س خدا
پس با ادب باش و در حضور اوليا رفته و ثابت باش و كز
وامام الحدين ابى عبد الله محمد بن اسمعيل البخاري
در صحيح خود از امام بهام والامام ابو حنيفة رضي
عنه بعض الناس تبخير ميكنند و در فتح الباري شرح
صحيح بخاري در جزو بست دوم در باب اللعان ذكر يافته
قول بخاري است بعض الناس مراد گرفت بوي امام اعظم

امام الاثمة سراج الامة الذي سلمه له علماء
الامة سبعة اثمان العلم واختلفوا في ثمن جلد
وهكذا ذكره في كتاب الزكوة والحق انه كان
بين المصنف وبين العلماء الحنفية عناد بسبب
انه كان استفتى في صبيين اجتماعا على لبس شاة
فاقضى باختها وبجرمة النكاح بينهما فقامت الحنفية
بالزامه واخفى الامر الى ان اجلوه عن نجار قريبا
من سمرقند فلم يتزكوه ان يدخله وكان في موضع
يقال خرتك قريبا من سمرقند ولما رأى نفرة
الناس عنه واذا بهم تفجر عن حيوة الدنيا
واشتاق الى الآخرة فدعا في وقت سحر رب
قد صاقت على الارض بما رحبت فاقبضني
اليك فتوفى في ذلك الموضع والحاصل انه كان
في اكابر الامة ايضا نوع من الحسد والبغض
بناء على بشرتهم فكانوا يشيرون في تضائيفهم الى
تزييف اقوالهم ونرجوا ان يكون لهم في ذلك
نيات صالحة انشاء الله العزيز ولهذا السر
لا يروى المحدثين عن ابى حنيفة واصحابه
احاديث الا نضاف انه لا يليق بمنصف
اهل العلم والديانة ونيز وجزوبت ومفتسم
از نسخ الباري که آنجا در مسیح بخاری لفظ بعضی
واقع شده بطریق نقل از کرامانی وقوع یافته که
ما ذکره البخاری من امثال هذه المباحث
ای الاعتراضات علی ابی حنيفة غیر متناهی
بوضع هذا الكتاب اذ هو خارج عن قضیه
بل هو منہم المحقد والبغض بالنسبة الى ائمة
الدين موجب للتشيع والطعن علی عرفاء

که امام ائمه است و چراغ است تسلیم کرده اند و بر اهل
است مقدار هفت حصه از هشت حصه علم و اختلاف کرده
در یک حصه یعنی یک حصه میان دیگر ائمه منقسم گشته
و همچنین ذکر کرده است و برادر کتاب الزکوة و حق نیست که
سیان مصنف یعنی امام بخاری علماء حنفیه عناد باین چه که از امام بخاری
استفا کرده بود که اگر در پیش شکی بر بنوشند پس حرمت
رضاعت آنها ثابت خواهد شد یا نه پس فتوی داد که
آن هر دو همیشه رضاعی خواهند شد و نخل میان شان حرام
خواهد شد ازین وجه حنفیه بالزام و بر خاستند و وی این
امر را مخفی کرد تا اینکه و بر اجلاس وطن کردند یعنی از بخارا قریب
سمرقند فرستادند آنجا نیز باز ندادند تا اینکه ماند در موضع قریب
سمرقند که او را خرتک گویند و یک وقتیکه نفرت مردمان از
خود دید و ایندیش از منظر گشت از زندگی دنیوی مشتاق آید
و وقت سحر دعا کرد که بار آسمانی کرده است بر من زمین بسبب آنکه
مشاهده کرده بودی پس بر دارا را بسوی خود پس در همان موضع وقت
یافت و خلاصه کلام نیست که میان اکابر است نیز نوعی حسد
و بغض بود بوجه بشریت شان ازین وجه در تضائیف خویش اقوال
شان را ضعیف میکنند مگر امید داریم که درین امر نهایتی شان صالح
خواهد بود و انشاء الله العزیز و برای همین سرحدین و ایت حاویث از
ابی حنيفة و اصحابی نمیکنند و انضاف نیست که این چنین بر این مصنف
اهل علم و دیانت باشد سزاوار نیست -

آنچه ذکر کرد و امام بخاری از امثال این مباحث یعنی اعتراضات
بر امام ابی حنيفة بوضع این کتاب مناسب نیست چه که در خارج
است از غرضه و تنسیب بلکه آن راجع است بر اے
حق و بغض به نسبت ائمه و باعث طعن و تشیع بر عارفان

الباقين فالحمد لله من توابع المصنف يتصيرون
ويقولون هذه الاعتراضات وارادة وبيد
بخلافات يحط بها رتبة امام الائمة سراج الامة
ابن حنيفة واصحابه العلماء الاعلام وكذا الفقهاء
من الحنفية يستون الادب بالنسبة الى
ناقد احاديث النبي صلى الله عليه وآله وسلم
امام ائمة المحدثين انتهى قال بعض الافاضل
قد وقع لنقاد المحدثين او غالبيتهم بناء امرهم
على الافراط في الاحتياط والتشديد في الاستشراق
والاستناد الى استقرائهم والاعتماد على آرائهم
ومن ههنا ربما انكروا جدا شيئا لم يعرفوه
كما انكروا لامام مالك وغيره وجود خير التابعين
او ليس القرني ومنه كلام الامام احمد وغيره
في مراسيل الامام الحسن البصري وقد اوردته
ابن المديني وابو زرعة وغيرهما من الائمة
وربما حكموا على الراوي بارساله وانقطاعه
عن روى عنه لعدم علمهم باتصاله وجمعا
به مع ثبوته حقيقة كالحسن عن علي وربما
جزءوا لما توهموا في متن او سند مما وقع لهم
بانه موضوع صريح وهو موضوع صحيح وربما
تكلما في الثقات الاشباة بوجه وهموه
او ظن ظنوه ولم يتبينوه كقول الفطنان
في الامام المجمع على امامته وكرامته المتفق
اهل الحق على تلقينه بالصادق شيخ الامام
جعفر بن محمد الباقر مع روايته عنه في نفسي
منه شئ او بينوه كان رأي المرء يبول قائما
اتفاقا او يركض على برذون ويدعب اوعيب

صاحب يقين محدثين از تابعين مصنف اند که تصنیف
میکند و میگویند که این اعتراضات وارده اند و نشان
بر خلافات خود چنانکه از وی رتبه امام آمده چراغ است
ابن حنیفه و اصحاب و کسانی که علمای مشهور اند اخطا پذیرند
و همچنین فقهای حنفیه اند که نسبت ناقد احادیث نبوی
صلى الله عليه وآله وسلم که امام ائمة محدثین است بر ادبی
میکند که کتاب الحروف میگوید که از امام ائمة محدثین است
غالباً بسوی امام بخاری خواهد بود و الله اعلم - بعضی علما گفته
که اکثر از نقاد محدثین افراط و احتیاط دارند و در شرائط و سند
محققان جستجو کردن و بر رویای شان اعتماد کردن بسیار
دارند و از اینجا است که اکثر انکار کرده اند قطعاً چیزی را
که نشناخته اند و بر چنانکه امام مالک و غیره وجود خیر تابعین
او پس قرنی را انکار کرده اند و ازین قبیل است کلام امام احمد
و غیره در مراسیل امام حسن بصری و آورده است ابن اثیر
و ابو زرعه و غیره تا این را از ائمة دیگر و اکثر است که حکم کنند
بر روی بارسال و انقطاع از کسی که روایت
کرده اند با وجودیکه علم ندارند بملاقات و اجتماع و
بامروى عنه با وصف ثبوت او و حقیقت مثل اتصال
حسن با حضرت امیر علیه السلام و اکثر بر وجه خود که در متن یا سند
واقع شد گفتند که موضوع صحیح است و حالانکه وی موضوع
صحیح بود یقین کردند و اکثر در ثقات معتدین به صرف و تخم
یا گمان خود که در خیال آمد کلام کردند و باز توضیح و سناختند مثل
قول قطان درباره امام جعفر بن محمد باقر علیهما السلام که جماع
کرده شد بر امامت و سناخت و ادب اهل حق متفق گشته اند
بر لقب و صادق حالانکه خود از وی روایت دارد و گفت
که نفس من از وی چیزی است یا بیان کرد که گویا پدر من
که پیاده بل میگرد و اتفاقاً یا حرکت میداد بر اسب و من میگرد و لب

قد نقل عن اهل اللغة ان الاسم يتناول صيغة
ساعة واكثر اهل الحديث قد نقلوا الاستغناء
في الشرع والعرف على وفق اللغة فوجب المصير
اليه والله اعلم -

قاضی نقل کرده است از اهل لغت که اسم صحابی شامل است
مگر کسی که صحبت در یک ساعت باشد و اکثر اهل حدیث نقل کرده
استغال شرعی و عرفی را بر موقوفت اهل لغت انداخته
بسوی آن واجب شد و الله اعلم -

فصل چهارم در بیان آنکه شناخت صحابی چیست

قال الامام الاثير الجزدي في جامع الاصول
لعرفة الصحابي طريقان احدهما يوجب العلم
وهو الخبر المتواتر انه صاحب النبي صلى الله
عليه وآله وسلم والاخر يوجب الظن وهو
اخبار الثقة والنقل الصحيح انتهى وقال الحافظ
نقي الدين ابن الصلاح في المقدمة ان كون
الواحد منهم صحابياً تارة يعرف بالتواتر وتارة
بالاستفاضة القاصرة عن التواتر وتارة بان
يروي عن احاد الصحابة انه صحابي وتارة يقو
واختباراً عن نفسه بعد ثبوت عدالته بان
صحابي انتهى وايضاً ان الصحابة باسرها هم
خصيصة وهي انه لا يسأل عن عدالته احد
منهم بل ذلك امر مفروغ منه لكونهم على
الاطلاق معدلين بنصوص الكتاب السنة
واجماع من يعتد به في الاجماع من الامة انتهى

امام اثير جزري در جامع الاصول گفت که برای
شناخت صحابی دو طریق اندک ازان موجب علم
و آن خبر متواتر است که این کس بابنی صلی الله علیه و آله
وسلم صحبت یافته است و دیگر ازان موجب ظن است
که بر خبر دادن مرد ثقة یا نقل صحیح باشد و حافظ نقی لدین
ابن الصلاح در مقدمه نوشته است که بودن یکی از ایشان
صحابی گاهی به تواتر شناخته میشود گاهی به بذریعه تفحص
که از تواتر کم باشد گاهی به پاینده روایت کند یکی از صحابه
که در سبب صحابی است و گاهی به بقول شیخ و خبر دادن از
نفس خود بعد ثبوت عدالت خود که آن صحابی است
انتهی و نیز براساس صحابه تا مترخصویت نیست که
که کسی از عدالت شان نپرسد بلکه این بوال
روشان فارغ باشند چرا که او شان مطلقاً
عادل میباشد از آیات کتاب و
سنت و جماع است - انتهى

فصل پنجم در حدیث صحابه

سید جمال الدین محدث در روضه الاحباب گوید - بدانکه حدیث صحابه در عددی معین معتبر است
یا از جهت انتشار ایشان در بلاد و بلادی متفرقه و عدم اطلاع مردم بر حال جمیع افراد آن فرقه
و قدر روی الامام البخاری فی صحیحه علی کعب
ابن مالک رضی الله تعالی عنه انه مال فی

امام بخاری در صحیح خود روایت کرده است از کعب
ابن مالک رضی الله تعالی عنه که در حدیث

قصه تخلفه عن غزوة تبوك واصحاب رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم کثیر لا یجمعهم کتاب

قصه واپس ماندن خود از غزوه تبوک که صحابہ
صلی الله علیه وآله وسلم کثیر اند نه جمع کرد و ایشان زیاد دارند و کثیر

حافظ یعنی الدیوان لکن ضبط عدد ایشان در بعضی از غزوات و اسفار وارد شده مانند تبوک و حجة الوداع
و تبوک سی هزار تا چهل هزار یا هفتاد هزار و در حجة الوداع زیاده از صد هزار ملازم حضرت رسول الله صلی
علیه وآله وسلم بودند مرویست که در مجلس ابو زرعه رازی که از کبار ائمه حدیث است گفتند میگویند
حدیث رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم چهار هزار بیش نیست ابو زرعه گفت هر کس شکلم باین کلام شد
و ندانم که پیش او شکسته باد این قول زیاد و قد و ملاحظه تواند بود کیست که در صد و احصار حدیث آنحضرت
تواند آمد و حال آنکه چون از دنیا رحلت فرمود زیاده از صد هزار صحابی در روی زمین بودند که جمله بدو
دیدار رسید ابرار صلی الله علیه وآله وسلم رسید بودند و در آنچه از احادیث آن سرور بشر اور سر رشته سمع و سماع
ضبط و جمع کشیدند از وی سوال کردند که این حج کثیر و این جم غفیر کیان بودند و در کدام موضع از وی
حدیث می شنودند جواب داد که اهل حریم شریفین و جامعیتکه مسکن ایشان مابینما بود و اعراب و اشراف
که از جوانب و اطراف به ملازمت آن معدن جود و منبع الطاف میرسیدند و آنرا که در سفر حجة الوداع در
مراحل و رباع بان سرور شرف التحاق و اجتماع می یافتند همه او را دیدند و از او شنیدند و انتهی و جامع

گوید اما عدد اصحاب النبی صلی الله علیه وآله وسلم
و سلم فمن رام حصر ذلك رام امراً بعیداً و لا یحیط
ذلك حقیقته الا الله عز وجل لکن ثمة من سلم
من اول البعث الى ان مات رسول الله صلی
علیه وآله وسلم و ذلك ثلث و عشرين سنة
او خمس و عشرين و قد ورد انه سار عام الف
فی عشرة آلاف من المقاتله و الى حنین فی ثنی
عشر ألفاً و الى حجة الوداع فی اربعین الفاً
و الى تبوک فی سبعین الفاً و قدره ای انه
قبض صلی الله علیه وآله وسلم عن مائة
الف و اربعة و عشرين الفاً و الله اعلم بحقیقه
و قال الیثم ابو عمر ابن الصلاح فی المقدمة
روینا عن ابی زرعة انه سئل عن حدیث
روی عن النبی صلی الله علیه وآله وسلم

و اما شمار اصحاب نبی صلی الله علیه وآله وسلم پس هر که
اراده حصرش کرد گو یا اراده امر بعید کرد و نمیدان
حقیقت این را مگر الله تعالی عزوجل بوجه کثرت کسانیکه
اسلام آوردند از اول بعثت تا وفات رسول الله صلی
علیه وآله وسلم و آن زمانه بیست و سه سال یا بیست و پنج
سال بود و آورده اند که آنحضرت صلعم هرگاه در فتح که
تشریف برده هزار صحابی بودند و مقاتله و وقتیکه
بغزه حنین رفت و دوازده هزار و در حجة الوداع چهل هزار
و در غزوه تبوک هفتاد هزار و مرویست که وفات داده شد
آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و صحابه یک لک و بیست
و چار هزار بودند و السلام ترست بحقیقت حال و
و شیخ ابو عمر بن الصلاح در مقدمه نوشته که از
از ابی زرعه که پرسیده شد از وی مقدار کسانیکه
روایت کردند از نبی صلی الله علیه وآله وسلم

فقال من يضبط هذا شهد مع النبي صلى الله عليه وآله وسلم حجة الوداع اربعون الفاً وشهد معه تبوك سبعون الفاً وروينا عن ابى زرعة ايضا انه قيل له اليس يقال حديث النبي صلى الله عليه وآله وسلم اربعة الاف حديث قال ومن قال ذا قل الله اينابه هذا قول الزنادقة ومن محصى حديث رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم عن ما ألف واربعة عشر الفاً من الصحابة ممن رآه وسمع عنه وفي رواية من رآه وسمع منه فقل له يا ابا زرعة هؤلاء اين كانوا اين سمعوا منه قال اهل المدينة واهل مكة ومن بينهما واكلعاب ومن شهد معه حجة الوداع كل رآه وسمع منه بعرفة انتهى وفي كتاب التقيد والايضاح لما اطلق واخلق من كتاب ابن الصلاح الحافظ ابى الفضل العراقي قوله ابى زرعة في كتاب ابن الصلاح قبض رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم عن مائة الف واربعة وعشرين من الصحابة ممن رآه وسمع منه في هذا التحديد بهذا العدد نظر كثير وكيف يمكن الاطلاع على تحديد ذلك مع تفرق الصحابة في البوادي والقرى والموجود عن ابى زرعة بالاسانيد المتصلة اليه ترك التحديد في ذلك الى قوله وقد جاء عن الشافعي ايضا عادة من توفي عنه النبي صلى الله عليه وآله وسلم من الصحابة ولكنه دون

پرس گفت کدام شخص این را ضبط میتواند کرد و حاضر بودند یا نبی صلی الله علیه و آله و سلم چهل هزار صحابی در حجة الوداع و در غزوة تبوک هفتاد هزار و نیز از ابی زرعه روایت کردیم که از وی گفته شد که آیا نیست چنین که میگویند که حدیث نبوی چهار هزار اند گفت که کدام کس گفت این را بحسب باند خداوندانهاست یا این قول زندیقان است و کدام کس است که حدیث رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم را شمار کرده فاتی آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم در یکی از چهارده هزار صحابی وجود بودند که از آنحضرت روایت کرده بودند و نیز سماعت حدیث داشتند و در روایتی است ممن رآه و سمع منه یعنی کسانی که بینندگان آنحضرت بودند و نیز شنیده بودند پس سید ندای ابوزرعه این کسان کجا بودند و کجا از وی شنیدند گفت که این کسان باشندگان مدینه و مکه و طائف و اعرابی و حجازی حجة الوداع بودند همه آنحضرت را دیدند و از وی بعضی حدیث شنیدند و در کتاب التقید والايضاح لما اطلق وخلق من کتاب ابن الصلاح مصنفه حافظ ابی الفضل عراقی است که قول ابی زرعه در کتاب ابن الصلاح که فاتی داده شد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم در آنجا یک کلمه و بیست و چهار هزار از صحابه بنیاده و شنونده از وی موجود بودند درین حد معین کردن نظر است و بجه طور برین حد معین اطلاع ممکن است با وجودیکه صحابه در بیابان و دیهات متفرق بودند و در باره موجودین از ابی زرعه بسند متصل بسوی وی درین باب نبودن حد معین است تا قول وی که آمده است از امام شافعی نیز چند احادیث از کسانی که موجود بودند وقت وفات آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم از صحابه ولیکن وی

هذا بكثر رواه ابو ذكريا الساجي في مناقب الشافعي
 عن محمد بن عبد الله بن عبد الحكيم قال اخبرنا
 الشافعي قال قبض رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم والمسلمون ستون الفاً ثلثون
 الفاً في قبائل العرب وغير ذلك وهذا اسناد
 جيد ومع ذلك فجميع من صنف في الصحابة
 لم يبلغ مجموع في تضائيفهم عشرة الاف هذا
 مع كونهم يذكرون من توفي في حياته صلى
 عليه وآله وسلم في المغازي وغيرها من عصره
 وهو مسلم وان لم يره وجميع من ذكره ابن
 في الصحابة كما قال ابو موسى قريب من ثلثة
 الاف وثمان مائة ترجمته من رآه او صحبه
 او سمع منه او ولد في عصره او ادرك زمانه
 او من ذكر فيهم وان لم يثبت ومن اختلف
 في ذلك ولا شك انه لا يمكن حصرهم بعد نشوء
 الاسلام وقد ثبت في صحيح البخاري ان كعب
 بن مالك قال في قصة خلفه عن غزوة تبوك
 واصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 كثير لا يجمعهم كتاب حافظ يعني الديوان الحديث
 هذا في غزوة خاصة وهم مجتمعون فكيف يجمع
 من رآه مسلماً انقح حافظ شهاب الدين ابن حجر
 عسقلاني در اصحابه في تميز الصحابة كويد قد جمع في
 ذلك جمع من الحفاظ تضائيف بحسب ما وصل
 اليه اطلاع كل منهم فاول من عرفه صنف
 في ذلك ابو عبد الله البخاري افردي في ذلك
 تصنيفاً فقل منه ابو القاسم البغوي وغيره و
 اسماء الصحابة مضمومة الى من بعدهم جملة

این را زائد جمع کرده این را ابو ذکریا ساجی در مناقب شافعی
 روایت کرده از محمد بن عبد الله بن عبد الحکیم گفت
 خبر داد ما را شافعی که وفات داده شد رسول الله صلی الله
 علیه وآله وسلم در آنجا لیکه مسلمانان صحت هزار بودند
 سی هزار و قبائل عرب و غیره بودند این را اسناد جید
 و با اینهمه پس جمله آنچه که تصنیف کرد در صحابه مجموع شان
 در تضائیف او شان برصفت داده هزار نخواهند رسید
 با وجودیکه او شان خود ذکر کرده اند کسانی را که وفات یافتند
 در حیات و صلی الله علیه وآله وسلم در غزوات و غیر آن یا معاشر
 آنحضرت بودند مسلمان بودند اگر چه بشرط زیارت شریف
 و جمله آنچه که در باره صحابه ابن مسنده ذکر کرده و از قول ابو موسی
 معلوم شده قریب سه هزار و هشتصد بودند و ترجمه شان
 بود که کدام کس دیده آنحضرت را و صحبت و دریافت شنید
 از وی یا در زمان وی متولد شد یا زمانه وی نیست
 یا کدام ذکر کرده شد در جماعت صحابه اگر چه صحابیت ثابت
 نشد یا اختلاف کرده شد در آن و شک نیست که حصر شان
 بعد وجود اسلام ممکن نیست و ثابت صحیح بخاری گفت کعب
 مالک در قصه و سپس مانند خود از غزوة تبوک که صحابه را
 صلی الله علیه وآله وسلم کثیر اندن جمع کرد او شان را کس
 دارند در کتابی یعنی دفتر یا تا آخر حدیث این در غزوة خایه
 که صحابه مجتمع بودند پس چگونه خواهد بود یکدیگر را مسلمان دیدار
 جمع کرده اند درین باب حافظ حدیث در مضنات
 خویش هر آنچه که بر آن مطلع گشتند و اول کسی که
 میدانم تصنیف ویرادرین باب ابو عبد الله بخاری
 است که تصنیف مفرد دارد درین باب و از وی
 ابو القاسم بغوی و غیره نقل کردند و مجموع کرد
 اسما صحابه را تا بعد این حفاظ جامع که از

من طبقة مشائخه كخليفة ابن خياط وعمر بن
 سعد ومن قرأه كيعقوب بن سفيان ابی
 بن ابی خثیمة وصنف فی ذلك جمع بعدهم
 كابی القاسم البغوی والی بکر بن داود وعبد
 ومن قبلهم بقلیل كطین ثم كابی علی بن
 والی حفص بن شاهین والی منصور المادری
 والی حاتم بن حبان وكا لطبرانی ضمن معجمه
 الكبیر ثم كابی عبد الله ابن مندة والی
 ثم كابی عمر بن عبد البر وسمى كتابه الاستیعاب
 لظنه انه استوعب ما فی كتب من قبله
 ومع ذلك ففاته شی كثير فذیل علیه ابی
 بن فحون ذیل حافل وذیل علیه جماعة
 فی تصانیف لطيفة وذیل ابو موسى المدنی
 علی بن مندة ذیل کبیرا فی اعصار هؤلاء
 خلائق يتعصر حصرهم من صنف فی ذلك
 ایضا الی ان كان فی اوائل القرن السابع
 عزالدین ابن الاثیر كتابا خلاصا ما اسد
 الغایة جمع فيه كثير من التصانیف المتقدمة
 الا انه تبع من قبله فخلط من لیس صحابیا
 بهم واغفل كثير من التنبيه علی كثير من
 الواقعة فی كتبهم ثم جرد الاسماء التي فی كتابه
 مع زیادات علیها الحافظ ابو عبد الله الذي
 دا حل من ذكر غلط او لمن لا تقم ولا يستحب
 ذلك ولا قارب وقد وقع لی بالتبع كثير
 من الاسماء التي لیس فی كتابه ولا قبله
 علی شرطها فجمعت كتابا کبیرا فی ذلك ميز
 فیها الصحابة من غیرهم ومع ذلك

كرهه مثل ابی القاسم بغوی بود مثل خليفة ابن خياط وعمر بن
 سعد وازاقران وشی مثل یعقوب بن سفيان ابی بکر
 بن ابی خثیمة وتصنیف کردند درین باب جمع بعدشان
 مثل ابی القاسم بغوی وابی بکر بن داود وعبدان
 قبل شان قلیل اند مثل طین یا ابی علی ابن اسكن وابی
 خص ابن شاهین وابی منصور مادری وابی حاتم
 و ابن حبان و طبرانی که بشمول سیم کبیه خود نوشته
 باز ابی عبد الله ابن مندة و ابی نعیم و ابی عمر ابن
 عبد الله که کتاب خود را استیعاب نام نهاد
 ما بین خیال که استیعاب کرد جمله مضامین کتب
 متقدمین را و با اینهمه از وی اشیا کثیر فوت
 گشتند پس ابو بکر بن فحون بران حاشیه تمام نوشته
 و نیز جماعتی دیگر در تصانیف لطیفه خود بران حاشیه
 نوشتند و ابو موسى مدینی بر علی ابن مندة نیز بر
 افزونی در آخر آن کرد و در زمان این بزرگان بسیا
 کسان بودند که درین باب مصنفات میداشتند
 و حشر شان دشوار است تا اینکه در اوایل قرن هفتم عزالدین
 ابن الاثیر کتابی جامع موسوم به اسد الغایة نوشت و در آن
 اکثر مضامین تصانیف متقدمین نیز تحریر کرد و مگر متابع
 علماء را قبل خود کرد و کسی از اصحابی نبودند با صحابه مخلوط کرده
 از تنبیه کردن بر اکثر او بام که واقع گشتند در کتب متقدمین
 باز تجدید آن اسامی نمود در کتاب خود مع امر زائد بران فط
 ابو عبد الله ذهبی و خبر داد از کسی که ذکر شان از غلطی آمده
 یا آنکه صحبت شان صحیح نشده مگر بتعیاب این امور نکرد
 و نه قریب این امور کردید و از جستجو ما را خود معلوم گردید که اکثر آنها
 در کتاب موجود نیستند و نه هلسش موافق شرایط شان موجودند
 و ما کتابی بزرگ درین باب جمع کرده ام و در آن صحابه را از غیر شان
 جدا کرده ام مگر با اینهمه ما را و کیفیت برد همین همه از اسامی صحابه

فلم يحصل لنا من ذلك جميعاً الوقوف على
 من اسامى الصحابة بالنسبة الى ما جاء عن
 علي ابن ابي زرعة الرازي قال توفي النبي
 صلى الله عليه وآله وسلم من رآه ومن
 سمع منه زيادة على مائة الف انسان
 من رجل وامرأة كلهم قد روى عنه سماعاً
 ورؤية قال ابن فنجون في ذيل الاستيعاب
 بعد ان ذكر ذلك اجاب ابو زرعة بهذا
 سؤال من سأل عن المرات خاصة فكيف
 بغيرهم ومع هذا فجميع من في الاستيعاب
 يعني من ذكر فيه باسم او كنية وهما ثلثة
 آلاف وخمسمائة وذكر انه استدرج عليه
 على شرطه قريباً من ذكر قلت وقرئت بخط
 الحافظ الذهبي من ظهر كتابه التجريد لعل
 الجميع ثمانية آلاف ان لم يزيدوا ^{بقصص} واثم
 ثم رأيت بخطه ان جميع من في اسد الغابة
 سبعة آلاف وخمسمائة واربعة وخمسون
 نفساً وما يؤيد قول ابي زرعة ما ثبت
 في الصحيحين عن ابن مالك في قصة نبوك
 والناس كثير لا يحصيهم ديوان وثبت عن
 الثوري فيما اخرجه الخطيب بسنده الصحيح
 اليه قال من قدم علياً على عثمان فقد ازداد
 على اثنتي عشر الف مات رسول الله صلى
 عليه وآله وسلم وهو عنهم راض فقال النووي
 ذلك النبي صلى الله عليه وآله وسلم باثني
 عشر عاماً بعد ان مات في خلافة ابي بكر
 في الردة والفتوح الكثير من لم يضبط اسما

حاصل گشت به نسبت آنچه که آين از علی ابن ابی زرعه
 رازی که گفت وفات یافت بنی صلی الله علیه وآله وسلم
 و بیننده و شنونده از وی زائد از یک کلمه از مردم
 زن بودند و ایشان همه از وی روایت و شهادت
 هر دو طریق یعنی سماع و روایت ابن فنجون و ذیل
 استیعاب بعد ذکر این امر نوشته که جواب داد
 ابو زرعه باین قول سوال کسی را که پرسیده بود
 از وی را و باین خصوصاً پس چگونه باشد
 بغير را و باین و با وجود این امر پس جمله کسانی که
 در استیعاب اند یعنی ذکرشان دران موجود است
 خواه با اسم یا بکنیت سه هزار و پانصد اند و ذکر کرده
 که در یافت کرده است موافق شروط آنها را که ذکرشان
 آورده میگویم که خوانم بحفظ حافظ ذهبی بر پشت کتاب
 و سه موسوم به تجرید که شاید جمیع صحابه پشت هزار
 بشرطیکه کم یا زائد نباشند باز دیدم بخط وی
 که جمله کسانی که مندرجه اسد الغابه اند هفت هزار
 و پانصد و پنجاه و چار کس اند و مؤید قول ابی زرعه
 است که در همین ثابت گشته از کعب بن مالک
 قصه فرزند نبوک که مردمان کشیر اند شمار
 نمیتواند کرد و سه را در قریه و از ثوری ثابت گشته
 بروایت خطیب بسند صحیح بوی که گفت کسی که
 مقدم کند علی را بر عثمان پس معیوب ساخت و از ده
 هزار کسان را وفات یافت رسول الله صلی الله علیه وآله
 و سلم در آن حالیکه ز او شان راضی بود - نووی گفته
 که این دوازده سال بعد رسول الله صلی الله علیه وآله
 و سلم بود تا اینکه در زمان خلافت ابی بکر صدیق رضی
 عنه در حالت ارتداد و فتوح بسیار کسان فوت
 که اسامی شان منضبط نیستند -

شتم مات فی خلافة عمر فی الفتوح و فی طاعون
العام و عمواس و غیر ذلك من لا یحصی کثرة
و سبب خفاء اسمائهم ان اکثرهم اعراب
و اکثرهم حضرا و ا حجة الوداع و الله اعلم -

بعد از ان در زمان خلافت عمر رضی الله عنه در فتوح طاعون
عمواس و غیره بسیار کسان فوت شدند که شمار آنها
معلوم نشد و بعضی بودند آسمانیان نیست که کثرشان با دشمن بود و اکثر
آن حجة الوداع حاضر بودند یعنی بکثرت بودند که در میان آمدند و الله اعلم

فصل ششم در بیان آخر سیکه از صحابه وفات یافت

قال الامام المحافظ تقي الدين ابن الصلة
آخرهم على الاطلاق موتا ابو الطفيل كما
بن واثلة مات سنة مائة من الهجرة و اما
بالاضافة الى التواحي فآخر من مات منهم
بالمدينة جابر بن عبد الله و داود احمد بن حنبل
عن قتادة و قيل سهل ابن سعد و قيل التائب
ابن يزيد و آخر من مات منهم بمكة عبد الله
ابن عمر و قيل جابر بن عبد الله و ذكر علي بن
المديني ان ابا الطفيل مات بمكة فمواذا
الآخر بها و آخر من مات منهم بالبصرة انس
ابن مالك قال ابو عمر بن عبد البر ما علم
احدا مات بعده ممن راى رسول الله
صلى الله عليه و آله و سلم الا ابا الطفيل
و آخر من مات منهم بالكوفة عبد الله بن
ابي اوفى و بالشام عبد الله بن بسر و قيل
بلى ابو امامة و تنبسط بعضهم فقال آخر من
مات من اصحاب رسول الله عليه و آله
و سلم بمصر عبد الله بن الحرث بن جبر الزبيدي
و بفلسطين ابي ابن ام خزام و بدمشق اثلة
بن الاسقع و بمصر عبد الله بن بشر و باليمن
الهراس بن زياد و بالجزيرة العرس بن عيتر

امام حافظ تقي الدين ابن الصلة گوید که آخر صحابه
در وفات ابو الطفيل عامر بن واثلة بود که در سنه یکصد
هجری وفات کرد و اگر چه نسبت اطراف دیده شود پس
آخر سیکه از اوشان وفات یافت در مدینه جابر
ابن عبد الله بود و روایت کرد این را احمد بن حنبل
از قتاده و نزو بعضی سهل ابن سعد است و بعضی تائب
ابن یزید را میگویند و آخر سیکه وفات یافت از اوشان
در مکه عبد الله بن عمر بود و نزو بعضی جابر بن عبد الله بود
و علی ابن المدینی نوشته که ابو الطفيل در مکه وفات یافت
پس درین وقت آخر همه بودند که و آخر سیکه وفات
یافت از صحابه در بصره انس بن مالک بود ابو عمر بن عبد الله
گوید که نمیدانم کسی را که وفات یافت بعد از اینست
رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مگر ابو الطفيل را و آخر
سیکه وفات یافت از صحابه در کوفه عبد الله بن
ابی اوفی بود و در الشام عبد الله بن بسر بود و نزو بعضی
ابو امامه بود و بعضی درین باب فراخی کرده اند گفته
که آخر سیکه وفات یافت از اصحاب رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم در مصر عبد الله بن حرث بن
جبر الزبيدي بود و در فلسطين ابي ابن ام خزام و در دمشق
واثلة بن الاسقع و در مصر عبد الله بن بشر و در یمن
هراس بن زياد و در جزیره العرس بن عیسیر

و با فریقہ رویف بن ثابت و بالبادیۃ
فی الاعراب سلمۃ بن الاکوع رضی اللہ تعالیٰ
عنہم جمعین و فی بعض ما ذکرنا خلاف
لمنذکرہ واللہ اعلم انتہا -

و در افریقہ رویف بن ثابت و در بادیه یعنی اعراب
سلمۃ بن الاکوع رضی اللہ عنہم جمعین و در بعض
کسان مذکورین اختلاف است کہ آنرا ذکر نکردم
واللہ اعلم انتہی -

کاتب الحروف گوید کہ آن خلاف و الفیہ حافظ زین الدین عراقی و شروح آن کہ از ماتن علیہ الرحمۃ
و حافظ سخی دہی شیخ ذکر یا انصاری و دیگر مطولات فن اند با حسن و جود مذکور است من اداد الاطلاع علیہ

لطیفہ سوم منقسم برودہ وصل
الوصل الاول فی ذکر الامام الہمام سید التابعین سید العارفین شمس الحق
برہان اہل الطریقۃ حامل اسرار النبوتہ والولایۃ السید الاعظم سلالۃ الال
الرسول الاکرم سیدنا الاکبر الخضر الرومی لقلبت قدس سرہ

اصل ایشان از ولایت روم است و از اعظم خلفائے حضرت شاہ عبدالعزیز کی قلندر اند و نعمت چشت
از خواجہ قطب الدین بختیار اوشی نیز یافتہ ہر گاہ کہ سید قدس سرہ از روم بدہلی رسیدند خواجہ صاحب
خرقہ خلافت خویش ہمیشہ آنحضرت آوردند چون عمر حضرت خواجہ کم بود و قلندر صاحب کبیر السن
فرمودند بہ بنید کہ این طفل با ما بازی میکند حضرت خواجہ فرمودند من از خود نمیگویم بلکہ بموجب امر
میگویم بعد از ان حضرت سید نیز بگرفتند طریق چشت مامور شدند تا خود بیکان خواجہ صاحب رفتند و طریق
چشت و خرقہ و کلاہ از خواجہ صاحب گرفتند و اذکار چشتیہ دیدہ فرمودند کہ چشتیان خدا را مفت یافتند
در ملفوظا قاضی محمد تقی قلندر مرقوم است کہ حضرت سید چرم پوش بودند و کجکول قلندریہ با خود داشتند
ہر چہ کسے گذاریند در ہمان کجکول سے گرفتند در سیر و سفر ہر گاہ ہر چہ کہ دل میخواست از ہمان کجکول
بر آوردہ میدادند و کرامات و خوارق عادات از حضرت سید بسیار بوجود می آمد و تربیت ایشان با
از شیخ عبدالعزیز کی است و عمر حضرت سید ششصد سال است و حضرت سید با سط علی قلندر الہ آبادی
نوشتہ اند کہ ولادت حضرت سید خضر رومی قلندر در آغاز صدی پنجم ہجری است و وفات در ہفتصد و پنجا
ہجری و عمر صد و پنجاہ سال و بقولے پانصد سال کسرے کم و در سالہ خوشیہ نوشتہ است کہ یکصد
سال کہ خواہد اطلاع بر آن بایک مراجعت بکتاب کند ۱۲

دو د سال است و وفات حضرت سید میرزا دهم حبیب است در روضه آنحضرت بشهریکه روضه غانجی
خواهرزاده سلطان شمس است مشهور است و در مناقب الاصفیا نقل میکند که قبر ایشان در روم است
بعد وفات آنحضرت مولانا بحری که خادم خاص و در سیر عرب و عجم همراه بود بان شان قایم مقام شد
هرگاه که حضرت سید نجم الدین غوث الدهر از سفر حجاز مراجعت فرموده بر فرار فائض الانوار حاضر شد مولانا
بحری را بر مقام حضرت سید یافت مولانا بحری از سید نجم الدین قلندر گفت که این مقام شماست
حضرت سید فرمود قف فی مقامک فان قوم سفر در غوثیه نوشته که سید السادات سید حضرت
دو سید را تربیت کرد و از خلفائے خود گردانید و هر دو کامل و مکمل بودند یکی سید نجم الدین قلندر
غوث الدهر که سفر عرب و عجم کرد و در هر زمین که رسید الوف مردم مشرف به بیعت شدند - دوم
سید روح الله و او در خدمت سید زمانه دراز ماند و صاحب خوارق و کمالات بود - آب و دهن را
بر تنگه سیم می مالید و آتش می انداخت تنگه زر می شد تا این خبر بحضرت سید رسید طلب فرمود
و یاران را گفت گلیتم او بگیرد و گفت اینجا میباش و در بلاد فرنگ اقامت کن او آنجا تا دیر زیست آنچه
و شرف الدین ابوعلی قلندر پانی پتی از خلفائے سید بحری قلندر است و بر وایتی مرید حضرت سید حضرت
رومی قلندر است و بر وایتی سلسله ایشان بحضرت امیر المؤمنین اسد الله الغالب علی ابن ابی طالب
کرم الله وجهه بطریق اویسیست و ملاقات روحانی میرسد صاحب سفینه الاولیا گوید که شیخ شرف الدین
پانی پتی کینت ایشان ابوعلی و لقب قلندر است از عتلاای مجانین و بزرگان این طائفه و کبار مشایخ
هند اند در علم تصوف و توحید یگانه روزگار بود و اولیائے وقت را رجوع بایشان بود و از معاصران
سلطان نظام الدین اولیا قدس سره اند عالم بودند بلعوم ظاهری و باطنی و ممتاز در ریاضت مجاهده
علمائے ظاهر از حضور فهم خود برایشان انکار داشته اند و نسبت ارادت و استفادة ایشان بمولانا سید
تبریزی و مولانا جلال الدین رومی قدس سرهاست چنانچه در بعضی از مکتوبات خود نوشته اند که
در روم بمولانا شمس الدین تبریزی و مولانا جلال الدین رومی رسیده ام و از ایشان نوازشهای
به پانی پت آموختم و قبر ایشان در پانی پت مشهور و معروف است یزاد دیتوک به و قبریکه در
کرنال است اصلاً ندارد و فقیر مکرر زیارت رسیده و برین بکثوف شده که ایشان در آن قبر آسوده
این رباعی از اوست رباعی

آوان عشق ما بهر خانه رسید	در و دل ما بخویش و یگانه رسید
از دست غم عشق تو هر جا که روم	گویند ز راه دور دیوانه رسید
و صاحب مراد المردین نقل میکند که شرف الدین ابوعلی قلندر بعد تحصیل تکمیل علم ظاهر لغت باطن از	
سه توقف کن در مقام خویش که ما قوم مسافر هستیم ۱۱	

حضرت قطب الہند خواجہ قطب الدین نجب تیاراوشی یافتہ و مرشد دوم ایشان حضرت نجم الدین غنی
قلندراند و شیخ عبدالحق محدث دہلوی در اخبار الاخیار گوید کہ شرف الدین پانی پتی اور ابوعلی نیز
گویند از مشاہیر مجاہذیب اولیا است گویند در او اہل حال تحصیل علم کرد و طریق مجاہد و ریاضت
سلوک نمود و در آخر مجذوب شد و تماہبارا در آب انداخت نسبت ارادت او بیکے از مشاہیر
است بعضے گویند کہ خواجہ قطب الدین نجب را کہ کی ارادت داشت و بعضے گویند بہ نظام الدین
اولیا و پس یکے ازین دو نقل بہ صحت نرسیدہ است اورا مکتوبات است بزبان عشق و محبت
مشتمل بر معارف و حقائق توحید و ترک دنیا و طلب آخرت و محبت مولی و جملہ آن بنام اختیار اللہ
میگوید و رسالہ دیگر در عوام الناس شہرت دارد کہ اورا حکیمانہ شیخ شرف الدین میگویند ظاہر است
کہ آن مختصرات عوام است واللہ اعلم انتہی۔

الوصل الثانی فی ذکر سلطان السالکین بان کو اہلین شیخ الاسلام
وہ سلیم قدوۃ السائحین فی ملکوت السموات الازہین علی المثنون
فی اعلی مقامات المقیرین السید السعید قطب التارکین سیدی
نجم الدین غوث الدہر قلند قدس سرہ

ہذا کہ حضرت ایشان سید حسینی است و نسب شریف ایشان بامام زید شہید فرزند امام ہمام بن ابی
منفہ میشود چنانچہ در اصول المقصود دیگر کتب ثقات مرقوم است جد بزرگوار ایشان سید مبارک غزنوی
از خلفائے شیخ الشیوخ شیخ شہاب الدین السہروردی است چون بوجود آمد والد ماجد اورا بخدمت
شیخ برد شیخ دید و فرمود ^{وہذا ہست} چون بخانہ آمد بعد از چند روز بیمار شد و بظاہر حیاں شد کہ گویا مرده است
مگر والد در تدفین توقف ساخت و گفت کہ شیخ در حق او فرمودہ است ^{وہذا ہست} اورا از شیخ نصیبے خواہد بود
او چگونہ پیش ازین بمیرد و بخدمت شیخ حاضر شدہ حال بعض رسانید حضرت شیخ فرمود کہ شاید سکتہ باشد
و یاران را گفت بیا سید بہ ہم آمدہ دید و چارہ از روعے او کشید و فرمود صحیح است پس با فاقست مدگریہ
کرد و ہر گاہ بلوغ رسید شیخ تربیت فرمود و خلیفہ خود گردانید و بقرنین ہر اسے ہدایت و ارشاد فرستاد
رضی اللہ عنہ و حضرت سید نجم الدین قلندر اولاد و خدمت سلطان نظام الدین اولیا ارادت آورد

در یافتن سید چون کشتو کار شد حضرت سلطان الاولیا فرمود چنان نموده اند که کشتو کار تو بر دست
 سید المجدوبین و حجة المجدوبین سید خضر رومی است که مقتدا سے قلندر یہ است و در ولایت روم
 میباشد برو و او را آنجا طلب کن حضرت سید بلاد روم رسید و در بعضی از بازارهای روم چهار
 دید که امام شان مردی با عظمت و ہیبت و جلالت با حلیه که سلطان الاولیا نشان داده بودند
 از سکنه آنجا پرسید که این پیر نورانی و این جماعت کیستند گفتند که سید المجدوبین سید خضر رومی
 است و این جماعت قلندران است حضرت سید گوید که بن حصول معرفت بر قدمائے مبارک سر
 نهادم حضرت سید بدون استفسار فرمود یا نجم الدین جنت سالما خانگا و فرمود برادر من نظام الدین
 خوش است بزبان ادب گفتیم که شیخ خوش است و فرمود من سیدانم که شیخ ترا من فرستاده است
 خوش آمدی و قبول کردم چون بمنزل خود رجوع فرمود مر ازیر نفس خود جاداد و نسبت نفس براقه فات او
 بود پس در خدمت او سالها سفر کردم و اقطار زمین را بگشتم و در اقبال او امر و سقیقه نگذاشتم و بخدمت
 حضرت سید به بند رسیدم و حضرت سید تربیتی و تلقینی فرمود تا آنکه صحبت جماعت قلندریه گذشت
 بمقام امام الاولیا حجة الاصفیا مولانا معین الحق و الدین چشتی آدم و بدعوت اسم غلام مشغول شدم تا این
 خبر بسبع مبارک حضرت سید رسید فرمود یاران بروید سید نجم الدین را بیمارید که بغیر خدا اشتغولی دارد
 یا آن آمده مرا بآن حضرت آورد و ندانم پس بخوردن نان و گوشت دشوار با امر فرمود که در دعوت اینم ترک
 شدن بود پس مرا بخلوت در آورد و تلقین اذکار کرد و تربیت چنانکه باید فرمود و عند تحقیق در میان تلقین
 سلطان نظام الدین اولیا و تلقین سید المجدوبین تفاوتی و فرقی نیافتم مگر فتح الباب بر دست
 مبارک حضرت روزی من بود بعد ازین پنج سال دیگر صحبت حضرت سید المجدوبین مانند ما مر اخلاص
 بخشید و بیعت در سینه من آنچه حق در سینه او رحمت و وداع فرمود و بسوئے که رفتم در غوغیه مذکور است
 که حضرت غوث سی و سه حج گذارد و ولادت در سال شصت و سی و هفت هجری است و عمر و صد سال
 و وفات تیاریخ بستم ذی الحجه روز چهارشنبه سنه شصت و سی و هفت هجری است و از مثل چشت شیخ
 فرید گنج شکر و سلطان نظام الدین اولیا را دین بود و سید اشرف جہانگیر و شیخ کبیر سر هر پوری و سید
 عبدالرزاق نور العین بلاقات حضرت غوث رسیده و قبر حضرت در کربلا مانده و بر حوض چند لا است
 و در اصول المقصود است که قبر آنحضرت در صوبه مالوه قریب گده مانده و در موضع ماچکه که متصل گماثی نهر
 است که در اینجا محل سلطان غوری است و حوض عظیم است بجانب غرب آن حوض مرقده مبارک ایستاده
 و بجانب شرق محل مذکور است آن حوض را تالاب چند لا و میگویند که معروف بتالاب بی بی باندی است

الوصل الثالث فی ذکر العارف کلیل المرشد الکامل الداعی الی الله

سالك الطريقه نايح مناجحه قده اهل الكشف والشهود واسوۃ ارباب اليقين سیدی قطب الدین بنیاد قلندر اچونفوری قدس سرہ

بدانکہ حضرت ایشان از فرزندان خلیفہ دوم عمر بن الخطاب اند و خلافت از غوث مان سید نجم الدین بنیاد قلندر قدس سرہ دارند و مراد المریدین گوید کہ چون سید نجم الدین بسر ہر پور کہ از توابع جوینور است رسید حضرت قطب الدین بنیاد قلندر را دیدند کہ در اطفال بازی میکنند فرمودند این ہمہ سیر من بر این پسر بود و بہ تربیت مشغول شدند چون کار ایشان با انصرام رسید ہمہ امانات سلسلہ قلندریہ و سلاسل دیگر تفویض نموده بہ قطب الدین بنیاد قلندر از غوثی ملقب ساختند و خود روانہ شدند و ملقب کردن بہ بنیاد قلندر بسبب آن کہ ایشان را چشم ظاہر نبود و آنچه مردم از چشم ظاہر میدیدند بلکہ نمیتوانستند و دید ایشان بہ دل میدیدند و وجہ لقب سران از غوثی آنست کہ در سلسلہ قلندریہ ذکر سیت کہ آنرا ذکر غوثیہ میگویند آنحضرت این شغل را بحد رسانیدہ بودند چنانچہ حضرت شاہ مجاہد الدین العاشقین در بیان ہمین کسب نوشتہ اند کہ حضرت غوث الاعلیٰ قطب الدین بنیاد قلندر را سیر سموات و ارض از ہمین کسب حاصل بود در اثنا سے دین ذکر سر مبارک ایشان جدا سے شد و این مرتبہ غوث را میباشد و آن حضرت را اجازت و خلافت سلسلہ قلندریہ مکئہ و علویہ و طفویہ و چشتیہ قطبیہ و نظامیہ و قادریہ و سہروردیہ نظامیہ از سید نجم الدین غوث الدہرست و اجازت و خلافت سلسلہ فردوسیہ از شیخ حسین بن مغربن مس البلیغی یافتہ در کتب اکابر قلندریہ مرقوم است کہ چون شیخ حسین بن مغربن بحشف معلوم شد کہ امانت شاہ قطب الدین بنیاد قلندر نزد ماہست در سر ہر پور آج تلقین و تعلیم علوم و اعمال و اذکار سلسلہ فردوسیہ بحضرت ایشان کردند و این تعلیم و تلقین قبل از ملاقات حضرت سید نجم الدین غوث است چنانچہ مولوی معنوی بحر العلوم و المعارف مولانا عبد القادر جوینوری در رسالہ منظومہ سے نوید کہ شیخ حسین بن مغربن تلقین ادکائے گفت کار شام با زور است پ سیدی کوکنون بنار حیرت و اجازت و خلافت سلسلہ سہروردیہ بہا سیکہ منسوب بہ شیخ بہار الدین ذکر یا است از شیخ بدیع الدین است کہ ایشان از ظفر آباد بخانہ قطب الدین بنیاد قلندر آمدن درخواست ادکار قلندریہ کردند قلندر صاحب فرمودند کہ دشوار است در پیرانہ سالی کے میتواند شد پس بخانہ رفتند و از انجا اجازت و خلافت سلسلہ سہروردیہ کہ نزد خود داشتند نوشتہ فرستادند چنانچہ مولوی معنوی در رسالہ منظومہ سے نوید

آمد از قطب خواست صعب انکاشت رفت و اہل نمود انچہ بداشت

و تولد حضرت بنیاد قلندر در ۱۰۸۰ ہجرت ۱۶۷۰ میلادی و وفات در ۱۱۵۰ ہجرت ۱۷۳۷ میلادی و عمر شریف یکصد و اچھل و نہ سال و پچھونہ و قبر در علن پور و خلفائے حضرت ایشان بسیار اند اینجا بر ذکر بعضی اقبصار اختیار رفت و شاہ نظام الدین قلندر بہاری شاح قصیدہ کبرے و محمد شاہ عماد الدین

بد بحر العلوم والمعارف مولوی عبدالقادر جو پوری دیگر سید فیصل اللہ معروف بہ سید گشتائین قہبی منیری
 کہ از اولاد امجاد حضرت غوث الثقلین محی الدین عبدالقادر الجیلانی اند دیگر شاہ داؤد سرست قلندر گشت
 دامادی بآ حضرت نیز دارند و شاہ نصیر قلندر و شاہ نور قلندر ابن شاہ نصیر قلندر و سے خلیفہ والد خود
 نیز بود و گویند چون شاہ نصیر قلندر علوم مرتبت ایشان دیدند فرمودند کہ دو آفتاب یکجا نمی تابند
 بنا بران ایشان در سر ہر پورا قامت کردند و قبر ایشان در اینجا است و اپنے در اخبار الاخیار است کہ شاہ
 قلندر مرید شاہ داؤد است و شاہ میرک از و سے تربیت یافته آن شاہ نور دیگر است کہ مزارش در باندہ
 واقع است و دیگرے امیر سید وجہ الدین حسینی قادری عرف سید گشتائین سمندر توحید و ابراہیم
 صوفی وغیر ایشان کہ در عدا سمار متبرکہ آنہا طوی ہست اگر ہست تفصیل احوال ایشان منظور باشد
 رجوع بکتاب مستطاب اصول المقصود و فصول سعودیہ و مناقب لاصفیاء و مراد المریدین غیر ہا ملاحظہ فرمائید

الوصل الرابع فی ذکر الشیخ الامام سلطان لاصفیاء برہان الاتقیاء

الشیخ محمد قطب قلندر الجونفوری

ایشان فرزند اکبر شاہ قطب الدین بینا دل اند بیعت و تربیت و کسب اکتساب اذکار و اذکار و مراقبات
 و اسرار سلسلہ علی قلندریہ و دیگر سلاسل کہ تفصیل آہنا بجائے خود مذکور است از خدمت والد ماجد خود نو
 مدت العمر بر ریاضات و مجاہدات گذرانیدند صائم النہار قایم لیل بودہ اند و در امور فقر خلف الصدق و خلیفہ
 راستین والد خود اند و در جملہ سلاسل با جمیع انہاج مجاز و مافوقین بعد وفات والد خود بر سر ارشاد قیام
 مع الاستحقاق نمودہ عالی را فیض رسان بودہ اند و شش ایشان ^{اجازت دادہ شد} معمول و انزو او تنہائی و انقطاع بودہ است
 و در اخفاء و استتار سعی لمیغ داشتہ اند عمر شریف نو سالہ بود و وفات ^{گشتائین} بیارخ نیم ذیقعدہ واقع شد
 و قبر پائین قبر والد خود شان است و از مشاہیر خلفائے ایشان فرزند ایشان شاہ عبدالسلام اند و از
 شجرات بعضے از اکابر معلوم میشود کہ شیخ عبدالسلام خلافت از جد خود شاہ قطب الدین بنیاد
 نیز دارند و السلام علم۔

الوصل الخامس فی ذکر الشیخ الامام شیخنا الفلاح فی الاقطار فواح نفحات اللہ

فی الآفاق لوامع کراماتہ السالک فی عالم القدس افکارہ البلیغ بجمہ الرحمن

آثارہ قطب لوری شیخ الاسلام الشیخ عبدالسلام قلندر الجونفوری قدس سرہ

ایشان مرید پدربزرگوار خود اندر تربیت و تعلیم ایشان و اجازت و خلافت سلاسل از پدربزرگوار خود دارند و نزد بعضی اجازت و خلافت از جد امجد خود حضرت شاه قطب الدین بینا دل نیز دارند صاحب مراد المریدین می نویسند که در شجره بعضی اصحاب نام حضرت شیخ محمد قطب قلندر داخل نیست و میتواند که شیخ الاسلام حضرت شاه عبدالسلام قلندر زمانه جد بزرگوار خود رک نموده اند زیرا که تائیدیه هم مقتصد و هشتاد و هجری حضرت بینا دل بر صدر حیات بود و نکما یفهم من الصراط المستقیم و بعد از آن مدتی زندگانی نموده اند محمد بن شیخ عبدالرزاق بن محمد و خاصه خدا پیش از شصت و نه صد و هفتاد و پنج هجری در جوین پور فستق بنجد مست شیخ عبدالسلام رسیده مستفید شدن در آنوقت بن شریف حضرت شیخ الاسلام یکصد و پانزده سال بود چنانچه این مضمون از مقامات متفرقه محبوب القلوب و مناقب حضرت بندگی و خزانة بندگی که هر سه نسخه در بیان احوال حضرت بندگی نظام الدین ساکن ایشی است معلوم میشود پس در نصوص احتمال دارد که تربیت تلقین شیخ عبدالسلام از خدمت جد خود بلا واسطه شده باشد و فائز ایشان پانزده ذلیقعه واقع شد و قبر را بر قبر محمد بن شیخ محمد قطب جانب مغرب بلا فصل هست و ایشان را خلفاء اصحاب اکشف الکرام بسیار اندیکه از آن شاه عبدالرحمن قلندر لاهر پوری جد حضرت شاه مجا قلندر اند و دیگر شاه محمود قلندر لکنوی است که عمر و زیادت و خلقه از ایشان فیضیاب شده شیخ نظام الدین ساکن ایشی سالها در خدمت ایشان بوده اند و در لکنو در بنگالی باغ زیارتگاه و خلافت بوده است و دیگر شاه عبدالرزاق بن محمد و خاصه خدا ساکن ایشی که خلافت از حضرت ایشان نیز دارند چنانچه شیخ عبدالسلام ولد شاه عبدالرزاق و خزانة بندگی در باب دوم آورده که شیخ من و پدر من از چند جا خلافت دارد یک از حضرت بهاء الحق خاصه خدا معروف بنجد و شیخ خاص دوم از شیخ الاسلام شاه عبدالسلام المعروف بشیخ علن قلندر جوین پور سیوم از بندگی نظام الدین ایشوی و سلطان محمود جد مادری ملا محمود جوین پوری نیز از خلفائے ایشان اند.

الوصل السادس فی ذکر ایشخ الامام عمدة الابرار قدوة الاخيار قطب الاول علامته الدنيا ایشخ عبد القدوس قلندر الجوفوری قدس سره

ایشان خلف رشید و خلیفه راستین قطب العالم شیخ الاسلام شیخ عبدالسلام اند که کالات ایشان زمانه از آنست که تجریر آید خمول گنای و بی تعلقی و انقطاع از جمیع ماسوئله نقد حال شان بوده است در حقیقت ایشان است که شاه عبدالسلام پیش از وفات بار پادشاه عبدالقدوس میفرمود که بعد از من بنجد مست قطب جهان شاه عبدالرحمن قلندر لاهر پوری باید رفت چنانچه حضرت ایشان مدتی در صحبت قطب جهان مانده و علوم ظاهری و باطنی کرده باحوال و مقامات عالیہ از باب ولایات فائز شده رخصت مراجعت بطنج گرفت و رانائے راه که گذر به لکنو افتاد شیخ محمود قلندر لکنوی برائے استقبال از شهر بیرون آمد و باکران نام

در منزل خویش آورده بوظائف ضیافت قیام نمود از آنجا متوجه قصبه امیثی شد شیخ عبدالرزاق بن محمد دوم خاصه خدا پیشتر رفته با احترام و تعظیم بسیار لیکن خود آورده در ادای مراسم ضیافت مسکن بسیار نمود در ایام اقامت امیثی شیخ نظام الدین امیثوی را با حضرت ایشان صحبتهای پرفواید و فیوض ماند و وفات حضرت ایشان روز یکشنبه دوازدهم شوال سنه ۵۶۲ هجری کبیرا در پنجاه و دو واقع شد و قبر وی در عین پور نزد قبر پدر و جد و نیست و خلفائے ایشان بسیار اند که از ان دیوان شاه عبدالرشید جوینپوری اند که فضائل و مناقب علمی و عملی ایشان از هر من الشمس اند و دیگرے قدوة العلماء عمدة العرفاء شیخ عطار الله والد مولوی غلام نقشبند سجادہ نشین شاه پیر محمد لکنوی و دیگرے سید راجی احمد مانچنوی که از کمل اولیا و وقت و سجادہ نشین شیخ حسام الحق مانچنپوری اند و دیگرے ملا محمد نعیم ساکن بدوسری و ملا بدلی نیز از خدمت قطب العالم بیعت داشتند کمالات این هر دو بزرگ علمی و علمی مشهور عالم است شیخ شمس الدین محمد جوینپوری ^{رحمۃ اللہ علیہ} مجد محمد دوم الملک نیز از مشرکان قطب العالم بوده است -

الوصل السالک فی ذکر الشیخ العالم الربانی والمحدث المادی الصمدانی فخر ربنا
الوجود امام اصحاب المشہود جامع علوم الشرعیة و تحقیقة العقوت الاثمن
والقطب الاعظم صاحب التصانیف الشہیرة مصداک الکرامات الکثیرة
سیدی الشیخ مجتبی المعروف بشاہ مجاقلند اللاہر پوری قدس سرہ

ایشان از اعظم خلفائے حضرت شاه عبدالقدوس جوینپوری اند صاحب طبقه و صاحب خلافت کبرئے بوده اند سلسله قلندریه از ذات ایشان رواج و رونق تمام یافت نسب شریف ایشان بحضرت عبداللہ بن عباس میرسد ریاضات و مجاہدات و کشف و کرامات حضرت ایشان نہ چند نیست کہ تحریر و تہریراچا آن کند اگر کتاب مناقب الاصفیاء و مراد المریدین و فضول مسعودیہ و قبول المقصود و مطالعہ کردہ شود برقی از ان اطلاع حاصل مے تواند شد عمر شریف آنحضرت شصت و سہ سال و وفات بتاریخ پانزدہم ربیع الثانی سنہ ۸۸۲ هجری بمشہاد و چہار ہجری است و قبر و قصبہ لاہر پور کہ ہفت کردہ از خیر آباد است واقع است و خلفائے ایشان بسیار اند شاه عبدالرسول کچندوی و شاه عبدالرسول سترکی و شاه عبدالرسول بناری و شاه فتح قلند جوینپوری و شاه محمد ماہ قلند آلہ آبادی و شاه یوسف قلند را میثوی و شاه ابو نجیب قلند امیثوی و شاه جنید ثانی بنیرہ بندگی نظام الدین امیثوی و شاه عباس قلند و شاه قاسم دہلوی و شاه بہار الحق ابن شام فتح قلند و شاه محمد عاشق قلند نقای معین الدین المعروف بقیس تہانوی و شاه عبدالعزیز اکبر آبادی و شاه

محمد مرینح و شاه محی الدین بگلرای و شاه مظفر او دہی وغیرہم -

الوصل الثامن فی ذکر العارف الجلیل والحق النبیل سلطان الطیرق المنصر فی الوجود علی التحق سیدی شاہ فتح قلندر الجوفوری قدس سرہ

ایشان از کل خلفائے حضرت شاہ مجاہد قلندر اند و در او اعلیٰ بخدمت عم بزرگوار خود حضرت شاہ عبد القدوس
حاضر بوده اخذ علوم ظاہر و باطن کرده اند و در او اخبر بعد وفات عم خود بخدمت شاہ مجاہد قلندر آئین استغاثہ
کمالات کما ینبغی نموده بخلافت سلاسل سرفراز شدند از ذات ایشان اشاعت طریقہ قلندریہ ہر قدر کہ
ظہور یافت از دیگرے نشد ہزاران مردم از بلاد دور و دست حاضر شدہ بدرجہ کمال و تکمیل رسیدند منقول
کہ آنحضرت را چار ہزار مرید صاحب الکشف و الکرامات در ممالک عالم بودہ اند از انجملہ قاضی عبد الرحمن
شریحی و شاہ ابو محمد و شاہ محمد صنف حسینی و سید محمد کی و سید ابراہیم حسینی وغیرہم کہ عدا ساسی شریفہ شان
طولے دارد وفات حضرت ایشان بتاریخ بست و دوم شعبان در سال ۸۱۷ یکنزد و یکصد و ہنزدہ ہجری واقع شد
و قبر و قلندر پور است کہ از توابع اعظم گذرہ است -

الوصل التاسع فی ذکر ایشخ العلامة العارف الفہامۃ المشہولہ لقطبۃ العظمیٰ ایشخ الامجد سیدی حبیب اللہ احمد سید شاہ امید احمد قلندر اللہ پور قدس سرہ

بدانکہ ایشان برادر زادہ حقیقی شاہ مجتبیٰ قلندر و خلیفہ راستین شاہ فتح قلندر اند و لا کسب علوم ربانیہ از علماء شہر خود
کریدہ و طلب مرشد پیش مشائخ زمان خود فرستند آخر آ در بیت و ارادت شاہ فتح قلندر داخل شدہ مدتی
در خدمت عالی حاضر بودہ و تکمیل علوم باطن و کتاب طریقہ کما حقہ نمودہ بشرف اجازت و خلافت شرف
شدند و از قلندر پور ریضت شدہ در لاہر پور اقامت اختیار فرمودند عالی از ذات بابرکات ایشان مقفیض
وفات آنحضرت بست و دوم ماہ ذی الحجہ ۸۱۷ یکنزد و یکصد و چهل و ہفت ہجری است و قبر در لاہر پور
درون روضہ حضرت شاہ مجاہد قلندر است و مولانا عبد القادر جوہوری در تاریخ وفات گفتہ اند و طبع تاریخ

وارث مرتبہ قاب و دوقوس

شاہ امدیہ احمد سیرت

خوان زقرآن یدثن الفرج و س

بہر سال سفر آنحضرت

و از خلفائے حضرت ایشان سید امدیہ بہر گامی صاحب التصانیف الذلکۃ و الذلکۃ و الذلکۃ و الذلکۃ
تجانی مبارک گوپاموی شارجہ سلم و محشی زواہد ثلثہ و شاہ عزت اللہ نواسہ شاہ شرف الدین محی میری

ومولانا محمد مقیم و شاہ منظم و سید مراد رسول و مولانا نظام الدین و مولانا اکرام احمد و مولانا عبد الغفور آلہ آبادی
ومولوی محمد حسن قدوائی و شاہ غزنویہ دہلوی و شاہ ولی احمد دہلوی کہ از فرزندان خواجہ باقی باللہ نقشبندی
و غیر ہم و اکثرے از خلفائے ایشان عالم و مدس و صاحب تصانیف در انوار علوم اند۔

الوصل العاشر فی ذکر السید السادات منبع الکرامات و الافادات شیخ
الاسلام و المسلمین وارث الانبیاء و المرسلین شیخ المشائخ و الاقطاب
امام الائمہ فروالاحباب خلیفۃ الرحمن فی الغیب و الشہادت بطا نعم
باسط الایادی سیدی شاہ باسط علی قلندر آلہ آبادی قدس سرہ

بدانکہ آنحضرت سید رضوی نیشاپوری نقاۃ دودمان سیادت و سلالہ اہل علم و عبادت اند و صغیرین
بارادہ تحصیل علم از وطن مالوف مہاجرت اختیار کرد و سالہا از اساتذہ عصر خود استفادہ علوم عقلی و نقلی نمود
بعد چندے طالع رسا بخدمت شاہ الہدیہ احمد قلندر لاهور پوری برسانید چند سال در خدمت بابرکت
حاضر ماند و بشرف بیعت و ارادت و تعلم ادکار و انکار قلندریہ شرف گردید روزے قلندر صاحب فرمودہ
کہ علم ظاہر کہ بچندین ریاضت حاصل کردہ اند و قریب بفران رسیدہ اند بایکہ در خدمت حاجی صفتیہ
خیر آبادی رفتہ از انہم فارغ شوند چنانچہ سید صاحب صلیح روز دوم رخصت شدہ پیش حاجی صاحب
رسیدہ پنج سال در خدمت ایشان ماندہ جلدین اخیرین ہدایہ و شرح مواقف و حاشیہ سید زاید ہنری
بر امور عامہ و دیگر کتب معقول و کتب تفسیر و حدیث از ایشان تلمذ کرد و سند و دست نمودہ بعد از ان
باز بخدمت قلندر صاحب آمدہ کتب تصوف و حقائق از ایشان خواند و اربعینیات کثیرہ برائے
تعمیل اسما بر آورد و آخر بخلاف و اجازت سلاسل سبعمہ سرفراز گردید و بحال امور باقاست و وطن مالوف خود شد
و عالی را از فیض ارشاد سیر و سیراب نمود و تفضیل ریاضات و مجاہدات حضرت ایشان را کتاب مقاب
الاصفیاء و فضول مسعودیہ و حصول المقصود و مجاہدات الاولیاء کافیتست و فوات تبایخ ہفتہ ہجری الحجہ در
۱۹۱۰ لکنہار و یکصد و نود و شش ہجریست مولوی عبدالقادر جوہنوری در تبایخ و فوات نوشتہ اند۔

حضرت منظر حق قطب مان غوث جہان	رخت از دار فنا بست سوباغ ارم
وقت و روز و مہ و سال از تو بہر سند بگو	شب شنبہ سحر ہفتہ ہم عید دوم

و بر قبر شریف در موضع و گدھ کہ چند کردہ از شہر آلہ آباد است روضہ لب یار نفیس کہ ہزار ہا روپیہ و دعوات
صرف شدہ است از تعمیر مہاراجہ کیت رائے بہادر واقع است یزاد و بیتوں بد و از اعظم خلفائے ایشان

که جامع علوم ظاهری و باطنی و صاحب تصانیف اند عارف بالله شاه محمد کاظم قلندر و مولانا عبد القادر
جوینوری و مولانا فضل علی و مولانا حفیظ الله اند و حال دیگر خلفا از حصول مسعودیه و مناقب لاصفیا بایزیت

لطیفه چهارم مثل بر دو وصل

الوصل الاول فی ذکر السید الاجل سلاله السادات الاما جد الکرام متجه الیها
الاکابر العظام قدوة ارباب الطریق زین اصحاب التحقيق المخصوص بالفضل
والکمالات المخصوص بشرف المقامات و الحالات النورانیة
والنور الازهر سیدی شاه مسعود علی قلندر الاله ابادی قدس سره
شماره پید ۱۲ روشن بر ۱۳

بدانکه حضرت ایشان فرزندان کبر و صاحب سجاده سید باسط علی قلندر آله ابادی اند از ابتدا سنی تمیز غافل
شباب در حجر عنایت والد بزرگوار تربیت یافته خطی کامل و فیضی وافر اند و ختم عالم بعلم کتاب و سنت
و کامل در شریعت و طریقت و حقیقت بوده اند کتب تصوف و علوم دیگر مضبوط و اتقان تمام بر والد خود خوانند
و اسرار باطن از آنجناب اند و ختم جمیع معارف ایشان در حقیقت معارف والد ایشانند که در مرآت باطن
ایشان از غایت صفاد جلایر توانداخته و همه علوم ایشان در واقع علوم آنجناب اند که بر ساحت استعدا و کمال
شان ورود یافته نظر در حال ایشان موجب مزید ایمان بکمال تصرف و قوت فیض جناب ولایت آب
والد ایشان میگردد و فی نفس الامر همه کمالات ایشان افاضتی است که کسب را در آن مدخل نیست و تخلیه
از زوایل و تعلیه بفضائل در ذات ایشان و بهی است که تحصیل را در و کسب گنجائی نه هیچ وقت خود از لیل و نهار
خالی از طاعات نمیکند زاینده را در مراقبه بود و یاد نماز و مناجات و یاد تلاوت قرآن بیعت و اجازت
و خلافت و جانشینی در حین حیات والد خود یافتند - ولادت با سعادت ایشان روز یکشنبه بیست و نهم
محرم سنه یک هزار و یکصد و شصت و پنج هجری است و وفات بیست و پنجم جادی الاولیاء روز دوشنبه سنه یک هزار
و دویست و بیست و یک هجری واقع شد - عمر شریف پنجاه و شش سال و قبر در موضع دگم در برابر قبر حضرت
شاه محمد واصل قلندر عم ایشان طرف مشرق است

الوصل الثاني فی ذکر السید العارف و حمید زمانه و فرید آوانه بهمنید الکرام
فی الشریعة و الطریقة و الطوبی و الشایخ فی المعرفة و الحقیقة ناصر السنته
شماره پید ۱۲ روشن بر ۱۳

وقامع البدرۃ سراج اللہ الموضیع لیستغنی عن البشائر من عبادہ و یوسف
 المسلول علی اعدائہ قبلۃ العرفاء و صفوة العلماء المتوجہ الی البدر بالکلیۃ
 قطب المصلین و غوث السالکین جامع مکارم الاخلاق مرضی الشانل
 فی الآفاق حاوی حقائق علمی الطاہر و الباطن ایتاد الموالی شرح شیخ
 الامجد و الاعالی الامام العالم الامعی شاہ ابی تراب محمد کاظم القلندر العکبر

تا کہ شود دادرس تا چہ دہد غنبا
 در حکم راز او غارت ایمان روا
 شمع جگہ " ببا زار و کوست دزد بپردہ ہر
 لیک زنا آگہی آگہی از کتب
 در رہ این رسم و راہ کے روی و با
 پوشش بیدان دل سایہ مخ
 پردہ ما و شمس پردہ ما و شمس
 روئے کہ و سوئے کیست و بسوا
 غلغلہ افکنند در عالم علم خدا
 بر لب من الامان در دل من مرجا
 جائے چو خود غیر نیست جاش مجو خود
 شاہد دے رند راست عین شناود
 روئے یہ سرمہ نگر سستی فزا
 ہو کہ ہمارے کند ظل لوائے ولا
 یوسف احمد جمال احمد ایزد لقا
 و ز روش احمدی پیشرو اولیا
 منظر شان کمال خسرو ملک بقا
 خواجہ جعفر بیان جعفر جیون سنا

پرد گئے غمرہ ریخت خون و لم دھنا
 در بران ۱۲ " شکار از خون بران ۱۲
 در رسم ناز او خون تنبہ ہر
 حکم روئے منوش عشوہ زند راہ ہر
 مگر چہ خود از سر قدر آگہی نیست
 بر سر این کار و بار کے رسی عقلند
 عقل با یوان عشق حلقہ بیرون در
 ما و شمس در خیال ما و شمس بود ہم
 روئے مخوان سوگو سو زلفت دیوت
 آہ ز عشق صنم اوست کہ پیش از ظہور
 جو رنمایان دوست پریش نہان
 راہ رو کعبہ پات بنگ آمل است
 قبلہ حاجات ماست کوئے خرابا تیا
 خوئے گنہ حلقہ طرہ طرہ دوست
 نالہ کدرا علم خاصہ گدائے چمن
 لے شہ موئے کلام موسی مہدی
 از کنش ایزدی دلبر خیل سل
 شاہد عاشق نوال عاشق شاہ جمال
 حیدر اسرار دان کاظم کاظم نشان

شام زمیوت گرفت غازه رنگ ظلم
روے تو صبح فتوح بوئے توجان
خاک رهت تخت من آنت مبارک سیر
یک سخن از لعل تو صد دم روح الهی
چند گدازم همی بر سر آتش چوم
جس از آن کم بهاست لے لب آب جیا
خاتم گوید مد جان به تن بیدلان
دین مجنون شود دامن چرخ ارشفت
قطره آبے دهر زندگی جاودان
از کف صنجان بر دول نکه سمنگ
گیوے فروت را روے کندر اختصا
مراد از شیخ صنجان ۱۲

صبح زرویت سدهم صفت دهم صفا
لعل تو تر یاک روح چشم تو ایزد من
خل درت تاج من اینست هیامون هما
یک نکه مھ تو صد گرم کرم کبیا
چند سپارم همی سنزل خوف جیا
نقد دلم نارواست لے نکت کبیا
سرخ را مان کن دشویش محشر بیا
عارض لیے شود طرف چمن از ہوا
در کف خاکی رسد جان تن گوسا
وز بر موئے بر دچوب عصاے بلا
دین بے نور را بوے دہر تو تیا

خادم دیریت را رہ نہد پرده دار
و اے کہ عیشی فتد و ز رعصمت سرا

بدانکہ حضرت ایشان از اعظم خلفائے حضرت سید شاہ باسط علی قلم در الہ آبادی اند در سلاست
ذہن وجودت ادراک و خوبی صفات حسن اخلاق نادرہ آفاق تخلیہ از زایل و تخلیہ بغضایک در ذات
ستودہ صفات ایشان فطری است و تزکیہ ظاہر با حکام شریعت و تصفیہ باطن با اداب طریقت
جلی در علوم طائفہ علیہ صوفیہ مرتبہ بلند و پایہ ارجمند داشت و در تقریر سلسلہ توحید بیانی شانی
و تقریرے وافی و از اصطلاحات ایشان نیک ماہر و در حل مسائل ہمہ عقائد از سر اختلاف ادیان
و امتیاز طریقہ اینہا و بیان سبب تکلیف و مجازاۃ و معاوجہ جمانی و بیان سر قدر سلسلہ تحقیق متقنانے نمود
اوائل کتب درسیہ بخندست عمدۃ العلما را لکھنوی مولانا حمید الدین نور اللہ ضریحہ گذرانیدند و او اسط
و او اخر از رئیس الاذکیا سید غلام محی بہاری و ملا حمد اللہ السندی ملی تحصیل فرمودند و فی الحقیقہ علوم
ہمہ و ہمیہ بودہ اند و فائدہ این تحصیل صوری محافظت بر سنتہ اللہ بودہ است و درس و مطالعہ کتب
قدما بر صوفیہ چون تعرف ابابکر کلا باذی و قوۃ القلوب ابو طالب کی و رسالہ ابوالقاسم القشیری
و کشف علی غرنوی و امثالہم و از متاخرین کتب حجتہ الاسلام محمد الغزالی و غوث الثقلین محی الدین
عبد القادر الجیلانی و شیخ محی الدین ابن عربی و مولانا نور الدین عبد الرحمن الجامی و اتباعہم از معمولات
بودہ است و روش شاہ ولی اللہ محدث در سلوک و تحقیقات ایشان را بسیار پسند میفرمودند و در
تعظیم شیخ اکبر محی الدین ابن عربی و تصویب تحقیق مذہب ایشان مبالغہ تمام مرعی داشتند باریا
رہنگوی محقق ۱۱

فرمودے اگر تہذیب از اعتیاف و القیاف بانصاف کہ خیر الاوصاف است در میان باشد
 این علوم را بر سر منبر میتوان گفت بطریقیکہ اصلاً در انجاء مجال انکار نباشد چنانچہ کلمات و قرأت
 جماعت منکرہ از متفقہ و مستکین و منتبان طریقہ نقشبندیہ شہودیہ حاضر شدہ و بحث ہا کردہ آخر
 جز اعتراف بہ تصویب علوم معارف شیخ اکبر و اقرار بحقیقت سلسلہ توحید و جود و چارہ ندیدند
 و اعتقاد و اذعان بکمال علمی و علمی حضرت ایشان درین علوم شریفہ اظہار نمود و از انکار خود ہیب
 تائب گردیدند ^{یقین برین} سند الوقت حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در بوارق الولایۃ از والد خود شیخ
 عبد الرحیم نقل میکند کہ حضرت ایشان شیخ محی الدین ابن عربی را بسیار تعظیم میکرد و میفرمودند اگر
 خواہم خصوص را بر سر منبر تقریر کنم و جمیع مسائل آرا بآیات و احادیث مبرہن سازم و بوجہ بیان نمایم
 کہ ہچاکس را شبہ نما ندانستہ حکایتی مناسب مقام از کتاب کشف الکلتوری ایراد می یابد تاری
 محمد شریف مدنی بخدمت حضرت سید ابراہیم ارجی قادری عرض کرد کہ من شنیدہ ام کہ خدمت مولانا
 قاری امیر نظام الدین را عبور بر مصنفات شیخ محی الدین ابن عربی کما یبغی است خوشحال کہ وقتے
 ذکر کتاب خصوص الحکم شدہ باشد حضرت سید اشارہ بسوے حضرت مولانا فرمودند کہ ای مولانا
 ہماننداری ہمان پر ضرورت قاری صاحب را خوش باید داشت حسب الامر از تیارخ دوم شوال بعد
 ظہر تبرکات دس کتاب جامع الاصول بعدہ ذکر خصوص الحکم مقرر گردید القصہ در مدت بستین روز
 کتاب از فص آدمی بفض عیسوی رسید و درین مدت عجیب و غریب نکات با تطبیق تفاسیر و احادیث
 مذکورہ شد چنانچہ التزام فرمودند کہ اول یک فقرہ شیخ قدس سرہ باشد و دہ آیتہ یاد و از دہ آیتہ
 کلام اللہ و ہمین قدر دہ و از دہ حدیث رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود و این التزام زیادہ تر
 باعث حیرت و انشراح قلوب سامعین بود و صاحبانیکہ مذکور کہ صحیح و تدقیق نظر بمقامات تفاسیر
 و احادیث داشتند برین مانع نبوی خود را زیادہ تر سیر و سیراب می یافتند و بے اختیار بزبان حال باین
 آیتہ خوشنودی و ہمائے خود می پرداختند ذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل
 العظیم جناب سید صاحب متوجہ بقاری صاحب شدہ فرمودند کہ اے قاری صاحب تقریر مولانا
 خیال مکنند کہ شیخ قدس سرہ بطفیل جذبہ من جذبات اللہ بران راہ یافتہ در حالت استغراق کلی
 این سلسلہ نازک را حوالہ قلم نمودہ و مولانا ہمان سلسلہ را بصحوا خالص از جمیع خدشات و اعتراضات
 محضون و محفوظ نگہ داشتہ بے تکلفانہ بشاہراہ احمدی قدم را سخ نہادہ خوش می رود قاری صاحب
 عرض کردند کہ از کدام زبان مدح مولانا نمودہ آید کہ از مدت دراز علماء ماضی و حال را گفتگو با برفتیم
 حضرت شیخ بشدت آمدہ بہت اگر درین معرکہ موجود بودند سے حال تحقیق شیخ رضی اللہ عنہ و کشف غوامض
 سہ نیست خدایا میدہش بہر کہ خواہد خداوند فضل بزرگ است ۱۷

به تدقیق تمبیق مولانا ناظا هرے شد انتہی الحق بعد دریافت روش آنحضرت و تحقیق مسائل از ہر علم واضح میشود کہ از جملہ عنایات و ہاب کریم جل مجدہ در بارہ نفوس زکیہ افاضہ شیعہ و یقین ہست بہ نسبت عقائد حقہ و افادہ طریق تقصیتی از مضایق شبہات و اہیہ و الہام وجہ جمع در میان مذہب مختلفہ و نزد کمل عرفا مقرر است کہ تالف نفس نا طاقہ شخصی صورتہ علمی را از مبداء فیاض قبول نکرده است و در عین ثابۃ او آن نور را ودیعت نہ نمادہ اند کلمہ بآن علوم از جهت تحقیق و ایمان صورت ندارد

لما قال العارف الجاحی ^۵ جامی اوصاف ^۶ عی صاف نیار گفتن ^۷ چہ گریہ فیض ^۸ سدر باطن ^۹ خم کردہ ^{۱۰} و در ریاضات و مجاہدات آیتے بودند از آیات اللہ اگر تفصیل آن مرقوم شود کتابے مستطیل مطول باید راسم گلزار برابر غوثی حسن منڈوری شطاری در حال شیخ محمد غوث گوالیاری مے نویسہ کہ ایشان سیزدہ سال و چند ماہ بخلوت گزینی و چلہ نشینی در کوہستان چنار گزرا نیدند و خود شیخ مرحوم در جوہر سوم از جوہر خمسہ ذکر این حکایت آورده و مدت اربعینیات حضرت ایشان زاید بر پانزدہ سال کہ ربع عمر شریف است بار عایت شرائط مقررہ اہل دعوت بوده است و میفرمودند کہ عرض اولے از اعتبار این خلوات و مشاق و ریاضات محض تصحیح نفس و تجلیہ و تخلیہ ہست کہ نتیجہ تطہیر ظاہر و باطن و حضور قلب و خلوت تائسہ ^{۱۱} عنی از خود و از خلق و توکل و تاریکی مقام و صوم دوام و قلت کلام و بنام است نہ امرے دیگر کہ عوام اہل دعوت بدان مشغوف اند و بلا تہذیب نفس و تکمیل مقامات ^{۱۲} خواب ^{۱۳} طریقہ اختیار آن اعمال مے نمایند و ہر است وجہ توفیق جمع در میان دو قول شیوخ کہ یکے طرفہ دعوت از عزائم اعمال و شرفیات احوال میدانند و دیگرے نفی آن مے کنند چنانچہ شیخ محدث دہلوی در زادانہ در احوال شیخ عبدالوہاب متقی قادری شاذلی مے نویسند کہ عرض کردہ شد کہ طریق دعوت کہ بعضے درویشان میکنند چہ حکم دارد از طریق اصول است یا نہ فرمودند کہ شاید باشد لیکن اہل دعوت اخلاقی ایشان مذہب کم میباشد ایدائے خلق متوانند کشید بہر کہ با ایشان بد باشد زود در مقام مکافات و مے شوند و عمدہ درین راہ تہذیب اخلاق و تحمل ایذا و بلا خلق است فرمودند شیخ مارانیز این طریق معمول نبود ما را از جائے اجازت سیفی بود و سند عالی داشت و شیخ را نبود و قتیکہ بفقیر اجازت علوم شریفہ و طرق طریقہ میدادند اول اجازت سیفی را از فقیر گرفتند بعد از آن فقیر را اجازت آن دادند تا این فقیر از جانب ایشان مجاز مطلق و خلیفہ کل باشد و قریب باین مقولہ است انچہ شیخ کلیم الحشتی نقشبندی کہ از اکابر علمای صوفیہ است مے نویسند کہ سأل استادی عن الشیخ برہان البرہان فودی ما للشیوخ

انہم یامردن المریدین فی الادائل بالدعوة ویصرفون اعمارہم عمالا یعنون فاجاب انہم لما لم یرد فیہم قوۃ الطباع الجذب یامردہم بالریاضۃ لیصفوا ینتجذبا تنذیمہ عالم ربانی مولانا محمود اکاشا

۱۴ شیعہ یقین نمیکند کہ در آمدن اگر کسی از مذہب سنی بہ ہستاد من از شیخ برہان پوری کہ صحبت بزرگوار کردہ اند مریدین را حکم میکنند بدعوت و عمر با خوششان صرف نکنند از انچہ کہ قصود نیکو دارند چنانکہ او را نشان ہر گاہ در اوشان قوت منطبع گشتن جذب نمیشوند باریاضت حکم میکنند تا

و اگر طور کرامات در طریق کسے افتد که در نیت مخلص بود و در غریت صادق سبب قوت یقین و ثبات است
 او گردد و چون شرائط اخلاص مراعات کرده شود باید که اگر مطالبی شرعاً برود متوجه بود از روی مظهر استخلا
 از غیبی یا از ازاله غلی یا حدی یا حدی یا حدی اول از عمده آن برون آید و اندرون خود را با همه کس پاک و صاف
 گرداند با جمیع صورت خلوت مجبوعه ایست که از چند گونه مخالفت نفس و ریاضات تالیف یافته یکے از آن
 تعلیل طعام دوم قلت منام سوم قلت کلام چهارم ترک مخالفت انام پنجم مداومت بر ذکر ششم نفی خواطر
 هفتم دوام مراقبه تا هر یک از آن اجزاء جزوی از کثافت و کدورت و قلت از وی تحلیل پذیر و ضعیف
 و لطیف و صافی گردد انتی و در طریق علی قلست در یہ علویہ رضی اللہ عن شایخنا حضرت ایشان را شانه
 عظیم و عالی بس فخم عطا شده اگر کسے بهره کامل از اتبلاع سنت و غریت و جناب از بدعت و خصیت
 کما حقہ نداشته باشد بدق سخن ایشان نتوان رسید و گاهی در انظار معارف و حقائق سر متفاوت
 و تجاوز از جاده قومیہ شریعت نمروده و در ترک و تجرید و تمیز و انقطاع از ماسوا و تجنب از مرام تشیخ و
 بتعد از تکلف عادات و تصلیف عبارات و استغراق در ادکار و افکار و نشر علوم قوم قدمے را سخاوت
 و از مشایخ که معاصر ایشان بوده اند کسے در شدت ریاضت و قوت مجاہدت و انقطاع از صفات نفس
 و فراغ قلب و خلوع ستر میا بهم و مشارک ایشان نبوده است **نظم**

برون ز مشرب هر شاربے است مشرب
 از آن شراب که پیوسته میکشد لب
 که هست ذات مقدس سپهر کوکب
 سوار هیچ روانے بگرد مرکب
 که روز ما رخ او بود و زلف او شب
 و قوف یافت ز سود و زیان کسب
 که سوخت است چو ما ز آه ما و یارب
 که دین و مذهب حق است دین مذہب

در اے مطلب هر طالعے است مطلب
 بکام جان کسے هیچ جرعه نرسید
 سپهر کوکب ما از سپهر باست برون
 بتاختند بے اسپ دل و لے نرسید
 هنوز روز و شب و کاینات هیچ نبو
 کسے که جان جهان داد و عشق او بخرید
 ز آه و یارب ما آن کسے خبر دارد
 تو دین و مذهب ما گیر در اصول و فروع

نخست لوح دل از نقش کاینات بشوے
 چو مغربیت اگر هست عزم مکتب ما

اللہ تعالیٰ قوت عظیم و عظمت تمام در قلوب خواص و عوام نهاد و مرتبه قطبیت کبرے و ولایت عظمیٰ
 عطا فرمود و جمیع فرق ناس را از فقها و فقا و طلبه علوم از اقطار ارض و آفاق عالم توجه بجناب عرش تاب
 اوداد و چشمه های حکمت از محیط قلب شریف بر لسانی فیض ترجمان جاری ساخت و از ملکوت اعلا
 تا بیسوط اسفل آوازه کمال و جلال ایشان در فکند و علامات قدرت و ولایت و شواهد
 مراد از زمین ۱۱

چشتیہ در خدمت حضرت ایشان صاحب المناقب میخواند و در آن کتاب نسبت بہ بزرگے مرقوم بود کہ
ایشان ذکر سپاہیہ را کہ از اذکار معمولہ خاندان چشت است چهل ہزار بار میگوید و بقدر دیگرے در خانقاہ این
بزرگ نمیکردا نتیجہ اش شاہ انشا اللہ قلندر کہ یکے از اصحاب حضرت ایشان بود ہم شریک سماع کتاب بود
این مقولہ را شنیدہ گفتند کہ این مقدار مقدارے نداد اگر میگوید ندب یار نبود فقیر آنرا شصت ہزار بار
ہر روز کردہ است و مدتے بر آن مداومت داشتہ و با اینہمہ نزد حضرت پیر و مرشد قدرے و مقدارے
معتد بہ نبود انتہیت الحکایت در فصول مسعودیہ کہ ملفوظ سید السادات سیدی شاہ باسط علی قلندر را کہ آبا
است مینویسد کہ حضرت ایشان مدت دہ سال در خدمت مرشد طریقت خود حاضر ماندہ تحصیل علم
و تکمیل اذکار و افکار و دعوت اسما بوجہ حسن نمودہ با جازت سلاسل سبعہ سرفراز شدہ ملقب بحصا
الستر عارف باللہ شاہ محمد کاظم قلندر شدند و در وطن خود رخت اقامت و استقامت نہادہ عالی را
بانوار طاعات و مجاہدات و آثار افادت علوم دینی و اخاضہ معارف یقینی مستقیم و مستفید ساختند
تحت اصول المقصود و مجاہدات الاولیاء و ثنوی شیخ مرحوم شیخ فیض بخش صاحب کہ از اجلہ احباب
و عمدہ اصحاب حضرت ایشانند در شرح و بیان حالات و مقامات حضرت ایشان وافی است
ولادت آنحضرت ہفتدہم ماہ رجب نزد و شنبہ سال یکہزار و یکصد و پنجاہ و ہشت ہجری است و وفات
شب چار شنبہ بہشت و یکم از ماہ ربیع الثانی سال یکہزار و دویصد و بیست و یک ہجری و عمر شریف
شصت و نہ سال قطعات تاریخ بسیار اند و سہ از ان مرقوم میشوند از مائل ساکن ایٹلی -

قطعات تاریخ

<p>شاہ کاظم یگانہ آفاق بود آژادہ مرد راہ خدا یعنی از جذبہ محبت دوست روح پاکش برنگ دستہ گل پے تاریخ آن خدا آگاہ</p>	<p>رخت رحلت ازین جهان برست ناگہ از قید و ہم ہستی رست قفس عنصری ز ہم شکست رفت تا ساق عرش دست بہت مائل حنتہ سزگون بہشت</p>
<p>حور بدل چنین نداسکد بنہ نیک با خدا پیوست</p>	
<p>ایضا از شیخ معظم اکبر آبادی</p>	
<p>قدوہ اہل عیتین زبدہ ارباب شمع ایوان تصوف مہ برج عرفان</p>	<p>واقف کنہ ازل کاشف رمز اجبا محل بستان ہدیے باغ صفا راشنا</p>

هر که گردید مریدش شده فائز بمراد	هر که شد طالب او غایت مطلب نیست
ذات او بود امام صفت اصحاب او	حضرت عارف بالله محمد کاظم
که بود در سفر عاقبتش خیر الزاد	چید از نخل جهان میوه تقوی و برت

ما تق غیب تیاریخ وفاتش فرمود
قبله حق طلبان قطب سپهر ارشاد

ایضا

گر دید بقدر سیان جنت واصل	زین دار فنا چو شاه کاظم گنجش
بس ریخ و الم بخلق گشته شال	از رحلت هجو مرد عارف باشد

از ما تق غیب سال او پرسیدیم
گفت با نجا رسید مرد کامل

ایضا

روح پاکش رسید بر افلاک	حیف صد حیف شاه کاظم مرد
عارف حق فقیر با ادراک	صاحب علم و زهد و تقوی بود
پان کرد دید و دیده با منناک	در فراکش دل صغیر و کبیر

گفت ما تق ز سال رحلت او
جانموده به سوے روضه پاک

ایضا از قضی نقصان مولانا محمد نجم الدین خان بھادر

هو خالد فی الجنات

ایضا از حافظ معنی الله صاحب

رخت هستی بجانب اعلى	شاه کاظم ازین جهان بر بست
سکنے یافت جنت الما دے	از حسد ازیرا فیر طوبے

ایضا از قدوة العرفا صاحب المناقب قدس سره تیاریخ صومی

صاحب سر و عارف حق خواند	شاه کاظم که مرشدش از غیب
-------------------------	--------------------------

شاه امید علی قلندر الجوفوری - و الشیخ العارف السالمک سالک الصدق والسداد و عمدة الامثل
والامجد الشیخ طفیل علی العلوی - و الشیخ الکبیر المتسکب تمحاحب الرياضات والمجاهرات حج المحرمین
المکرمین الشیخ محمد محفوظ - و الشیخ الجلیل والعارف البلیل المتوجه الی الله والمعرض عما سواه المولوی
شفاعت علی العلوی

فہولاء ہم الاعلام المذکورون المشہورون
المشہود لہم بالفضل والکمال جمعوا علوم
الموارث الی علوم الکتاب و طلبوا الفقه
والکلام والنہی و حصلوا علم القرآن
وسمعوا الحدیث و سلکوا طریق العزلة
والخلوة و حملوا الذکر و اسقاط الجاہ عند
الخلق و قلة الالفتات الیہم والخدم متوبل
للمال والمجاهد و جاهدوا انواع المجاہدات
تذکوا الاشتغال بخیر الخلق و شرہم و لا ذل
لجہر و الانکسار و رکوب الاهیال ففاذوا
ما طلبوا و بلغوا اقصى مراتب الکمال فجمع من
شریعة والطریقة والحقیقة والعلم والحال
الصحو والسكر والفناء والبقاء افاض الله علینا
من برکاتہم -

پس این بزرگان مذکور کہ مشہور اند بر فضل و کمال شایان
شہادت ہست جمع کردند علوم موارث با علوم کسبہ و
طلب کردند فتنہ و کلام تصوف را و حاصل کردند
علم قرآن را و شنیدند حدیث را و اختیار کردند
طریق عزلت و خلوت و گنای را و نظر را
مرتبت خود در خلق نی پسندیدند و نہ الفتات
کردند بسوی شان و اختیار کردند خدمت متوبل
مال و جاہ و اقسام مجاہدات را و عدم اشتغال
بہ بدی و نیکی خلق و لازم گردانیدند مجہد بخیر
و بے خوف شدن پس فائز شدند بر مطلق
در رسیدن بر اعلى مراتب کمال و جمع کردند میان
شریعت و طریقت و حقیقت و علم و حال و صحو
و سکر و فناء و بقا را و افاضت مقید گردانند
ما را از برکات شان

ما عتے دیگر سوائے این اکابر در خدمت بابرکت و افادت حضرت ایشان حاضر بوده و استفادہ فیض
برکات طریقہ شریفہ نمودہ شرف اجازت و نخصت تعلیم و ارشاد طالبان مشرف شدہ اند تفصیل تر
میشان در کتاب مستطاب اصول المقصود با حسن وجہ مرقوم است - فائزین جلیلہ بدانکہ مشارقت
سایط در این سلسلہ علیہ قلندریہ طول اعمار مشایخ است چنانچہ در تراجم این صفایکشان بہ ہستی
در سلاسل دیگر نیز کہ ہست از نبیبت است شیخ عبدالحق محدث دہلوی در اخبار الاخیار در حال شیخ
در کتومی نویسد کہ وہی از اعظم مشایخ ولایت گجرات است و در سر کچ کہ از مضافات احمد آباد است
ضہ منورہ او مقامے است بس لطیف و منزہ و مصفا و مروج کہ نظار او بر روی زمین کہ باشند
چون نام دیہی است قریب اجمیر - آبا کے شیخ از دہلی اند و وہی نیز در آوان طفولیت در دہلی بود چنان
کہ وقتے در دہلی طوفان بادی شد و ویراہم در طفولیت کہ در میان طفلان بازی میکرد و بجائے
تاریخ وفات بہتم ریح الاول

دیگر انداخت و از وطن مالوف آوان ساخت بعد از مدتی بدست بابا اسحاق مغربی که در پیشه کامل بود و در کتب که از قریات جمیر است جائے داشت افتادیم از آوان طفولیت در سایه تربیت و غایت بابا اسحاق نشو و نما یافته بمرتبه کمال رسید و نعمت اجازت و خلافت و سے مشرف شد و سلسله ایشان بشیخ ابو مدین مغربی میرسد و مجتبی علی عمار مشایخ و سائط وصول بحضرت سید کائنات صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قلیل اندین بابا اسحاق پی پنج واسطه بآنحضرت میرسد هر کدام از مشایخ ایشان صد و پنجاه سال بلکه بیشتر عمر داشتند انتی بموضع الحاجتہ و در حال شاه بدیع الدین مارمینو سید که سلسله او بسبب کبر سن یا جتے دیگر به پنج و شش واسطه بحضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم می پیوندد انتی۔

فائق جلیله۔ بدانکه سلسله شریفه قلندر یه علویہ را شعب بسیار اند۔ اکبر و اکثر و اوثق از ان شعبه مجتبیایه هست که بواسطه پیشوائے قلندران عظام حضرت شاه محبتی المعروف بشاه مجا قلندر لاهر پوری میرسد و این شعبه نیز منشعب بشعب کثیره شدن و ارتباط حضرت ایشان صاحب المناقب بدو شعبه است۔ یکے شعبه مسعودیه که بواسطه سیدی شاه مسعود علی قلندر رضوی اله آبادی میرسد و دیگرے بشعبه کاظمیه که بواسطه سیدی شاه محمد کاظم قلندر علوی میرسد چنانچه در شجره منطومه میفرماید

بعد حمد خالق ارض و سما مے کشم در سلاک نظم و پذیر کاندران جمله ز لطف کار ساز اولاً از والد خود شاه دین بعد از ان از شاه مسعود ولی در طریقت والدین مرشد است فیضیاب از با سطان آن هر دو شاه	هم پس از نعت محمد مصطفی مجلد نام هم پیران پیر از دو شاہنشاہ گردیدم مجاز آن شه کاظم بن العافین جانشین سید باسط علی لیک شیخ بیعتسم آن سید است یک خلیفہ یک خلف بے اشتباه
--	---

لطیفه پنجم منقسم بر دو وصل

الوصل الاول فی ذکر السید المرشد و الهادی الموحّد فرد الافراد قطب الاول
عمده المشایخ فی الآفاق وارث الانبیاء بالاستحقاق مولی ارباب العلم
و الاعرفان جامع المکارم و المعالی فی الاعصار و الازمان مقتدی الانام

زمانه ۱۲

شیخ الاسلام کاشف اسرار الملک و الملکوت ناظر انوار القدس
 فی مناظر الجبروت قدوة اصحاب النفوس القدسیة الطاهرة اسوة
 ارباب القلوب الانسیة البایرة تاج العرفاء امام العلماء حامی آیات
 السنن البیضا حامی سمات البدعة العوجاء حجة الله علی البریة بریل الطرافة
 روشن ۱۲ صفت ۱۳ محکمه ۱۴ علامات ۱۵ کج ۱۶ خلق ۱۷

نور جلال ازل روئے نامے قدم
 شعشعہ روئے او کرد جهان مستنیر
 مظهر پیش بروز مشرق نور یسین
 دین ادراک اوناظر کائنات احکام روح
 خالط و قواد کاشف اسرار غیب
 از رغبتش فراغ و از رهبتش امان
 ساقی لطف قدم داد بحبام کرم
 کرده دود بحر نوشش ناشده یکدم
 لاح من اسرار طلع صبح یقین
 را بر صفا پیش رو اولیا
 شیخ شیوخ جهان قطب بین زمان
 ناشر علم یقین کاشف عین یقین
 مفصل فیاض نیاہ عالم عالم نواز
 نیسی از ستم از پس احمد رسول
 در نظر بختش جمله جهان نیم جو
 سالک مجذوب را بردار و بازگشت
 عقبه آسمان او قبله اهل النعم

کرد جهان آشکار از تنق احتجاب
 بخانه نور او کرد جهان مستجاب
 مظهر پیش شب نو و ماه تاب
 چشم دل پاک او مشرق ام کتاب
 پر تو انوار او محرق نور حجاب
 در کایتش نعیم در جبر و تشق باب
 بھر و شش دسدم از خم حلت شراب
 باز شده در خروش سینه او کباب
 راح بانوار ظلمة لیل ارتباب
 هم کشف انبیا صاحب حق کامیاب
 غوث همه انس و جان مالک معتق توب
 وصل حق یقین با دی مهدی خطاب
 مکمل کامل صفات عالی عالیجناب
 آمد از حق یقین و محی بد و صد کتاب
 در کف دریا و شش هفت فلک کباب
 طالب و مطلوب را از در او فتح باب
 کعبه آسمان او ماسن اهل العقاب

پرسی اگر از جهان میت امام زمان
 نشنوی از آسمان غیر جواب تراب

بدین شید از اسرار و صورت صبح یقین و آسایش یافت به انوار و س تاریکی شب و دم ۱۲

الذی لم یوجد نظیره فی الانام ولم یظفر بمثلہ الا یام من حضرت حضرتہ العلیاء صعد
معارج الولايات ومن بحر سدتہ العظمی بعد عن نتائج السعادات سیدی دمرید

و شیخی و سندی شاہ ترازاب علی القلندر العلوی الکاظمی روح اللہ رحمہ و افاض
علینا فیہ صنفہ و فتوحہ اگرچہ تعریف و مدحت حضرت ایشان مناسب مرتبہ امثال ما فقیرانست
چہ ہر کس بحسب استعداد و قدر مرتبہ خود ایشان چیزے سے دریا بد و ہر چہ اندیشد و گوید مناسب ہر تہ
و استعداد و سے خواہد بود و لیکن چون فقیر حقیر مدت مدید چہ اخلاص بر ایشان رفعت اختصاص ایشان
سودہ و از صدق این اخلاص را بحسب لطف ایشان بشام طمان رسیدہ نیم غایت از ریاض مرحمت مؤید
و از حضرت ایشان بقدر استعداد مشاہد احوال کردہ است و سخنان و معارف شنیدہ و جمیع صحیف
و رسائل ایشان کہ تعلق بسخنان صوفیہ دارد و بعضے دیگر از کتب این صفا کیشان در ملازمت حضرت
ایشان گذرانیدہ و از انجا یقین بدو چیز پیدا کردہ یکے بعلو شان این طائفہ علیہ قدس السلام اسرار ہم
و دیگرے با حکام شرعیہ خصوصاً احکامے کہ در نظر او ہا م مستبعد نماید بنا بر این زبان صدق سدا
و لسان عجز و انقیاد متصدی بیان شتمہ از اقوال و احوال حضرت علیہ الرحمۃ والرضوان شد رزقنا اللہ

تعالی من احوالہ الشریفۃ خطا و افرا و من اتباع اقوالہ و افعالہ نصیباً متکاثرات متقیان انوار
ولایت از مشکوۃ نبوت و روشن دلان پر تو ہدایت از قبلہ ارباب فوت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم
بحکمہ المتصوف انما هو تلبس و کتمان در اخفای سر معنی کوشیدہ اند و خود را از نظر اغیار پوشیدہ
صد ہزار محیط بیکران در دامن تشنہ لب بر بخار ساحل استادہ اند و چندین وادی شوق و عزائم پیوہ

قدم از قدم برداشتہ اند و تری الجبال تحسبہا جامدۃ و ہی تمر مر السحاب
ہزار قافلہ پے در پے است در روضہ عشق عجب تر آنکہ پے یک روغن نیندیت

و این بحقیقت ثمرہ غیرت ملک غیور است جل شانہ و عظم بر ہانہ کہ چون بفرمودہ یحییٰ علیہ السلام و یحبونہ
این صافی فطرتان را بسبق محبت خود سرفراز کردہ اند و بہ محض غایت بے علت خود ایشان را محبوب
خواند و غیرت محبت مقتضی آن شد کہ ایشان را در حجاب غیر خود در آورده از نظر غیبار محضی گردانند۔

اولیائی تحت قبائی لا یعرفہم غیری و ستبان سلسلہ علیہ قلندر یہ قدس السلام تعالی ارواحہم
در معنی سروانخا از جمیع صحاب طرق ممتاز بودہ اند و درین معنی مبالغہ بلین و اہتمام تمام داشتہ اند
و حضرت ایشان علیہ الرحمۃ والرضوان تکمیل و تمیم این معنی از ہمہ امتیاز تمام داشتند و در تمامی اوقات
شریفہ ہمت بر این گماشتہ

۱۰ روزی دہ ما را آمد قبالی از احوال شریفہ و سے خط و افرازی روی اقوال و افعال و سے حصہ کثیر ۱۲ تصوف جز این نیست کہ جامہ
پوشیدن و تہان کوشتن را بگویند ۱۲ و بیہی گوہ ہار اپنداری آنرا بر جامے استادہ و آن میروند فائدہ رفق ۱۲ دوست مباداد
ایشان را و ایشان دوست میدارند اورا ۱۲ اولیائی من زیر قبائے من اندنے شناسد او شانرا و غیرین ۱۳

ز دیده دروش جاکر دم دل در دینان
هنوز این نیم ترسم که بنید چشم اغیارش

خواجہ صحت بخاری گوید

کے راد انم اہل استقامت	کہ باشد بر سر کونے ملاست
زاد صاف طبیعت پاک بردہ	باطلاق ہویت جان سپردہ
تمام از گردن دامن فشانن	برفتہ سایہ خورشید مانن

شیخ ابوعلی قاضی گفتم کہ استقامت آنست کہ ستر خود را از ماسوے اللہ محفوظ داری۔ علم با عمل و فصل با کمال و تجرید و تفرید و سخا و کرم و ایثار و انکسار و خمول و گنہامی و رعایت معنی اخلاص و محافظت قاعدہ صدق و انظار طاعات و کتم خیرات با انکسار و بیخ و قیقہ از صولح اعمال مہل نگذارند و تسکاب بجمع فضائل و لوافل و التزام ادا سے آن بکمال حضور و انخاف از مشاہیر و صاف آنحضرت است ہرچہ از غیب میرسد صرف فقرار و مساکین و اہل استحقاق سے بود و غم فردا ہرگز بر دل جمعیت منزل نگذشتہ و زہد و مجاہدین با تقوی و وسع در ہر حال مرعی و معمول قوام عالم و برکت بنی آدم از ذات قدسی صفات ایشان دین سے شد مرتبہ طہیبت و غوثیت و ہرچہ توان گفتن در ذات شریف مودع و در کثرت عبادت از بسنی تاشیخوختہ بر یک حال بودہ اند و از آن روز کہ شعور ہم رسانیدند نماز را بقضا نخواندند کہ اگر سلف ازین پیشہ شد و آنحضرت را دیدہ تصدیق جمیع کمالات بنی آدم شاہدہ و معائنہ میکرد فقیر عاجز یا را سے عید کمالات و احوال و مقامات ایشان نیست چہ برائے این زبانے باید و دلے و فہمے سے شاید امر و آن زبان کہ شنائے ایشان کند کجا و دلے کہ حقیقت ایشان در یاد و فہمے کہ واقف حال ایشان باشد کہ ہمین قدر البتہ توان دانست کہ انچہ در احادیث ثابت شدہ است کہ بعد از ہر صد سال مردے پیدا شود کہ احیاء سنت سنیت و احکام بدعت شیعہ کند درین جزو زبان ذات با برکات حضرت ایشان بودہ است و التزام آداب ظاہر شریعت و تسکب کتاب خدا و سنت رسول مجتہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و سلوک طریقہ سلف صالح و اعتقاد اہل سنت و جماعہ و ریاضت نفس و عدم ترک دران و صبر جمیل و طلب مولے و تحمل بر بلا و وجد دائم و جہد قوی و اشتغال بعلوم دینیہ و مجالست با فقرا و استغفار از ملوک و اختیار دوام التجاہد بوسے خدا از مکر یا سے اعدا و امید و التمس بہ لطف خدا و حزن طویل در دل و بشر تمام در وجہ و طول سکوت و جولان فکر و تفقد براخوان و ترحم بر مسکینان و اختیار جہد و امور و احتراز از ہزل و رعایت طریقہ اعتدال در ہر حال و حب فی اللہ و بغض بشہ و امر بالمعروف و نہی عن المنکر و شفقت بر مسافر و سختی در امور دین و ترک نزاع و جدال و طیب مذاق و حسن اخلاق و ستر احوال و کتمان معانی و سلوک طریقہ توحید و استواری در افعال و ترک اختیار و رضا بقضا و استغراق و محبت شیخ و دوام توجہ بوسے و سے و مضبوطی عقیدہ و یگانگی مطلب و کار فرمائے غیرت و محبت و فنا و مٹانے

و دوری از وسواس و اشتیاق دائم و عشق دائم و اعراض از خلق و عدم خوف از ملامت و حصول قلب
 با خدا و توجه اتم بسوی وی و محبت صحیحہ بار رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و حفظ لسان از مقالات
 ضلول و بیجاصل و نصیحت پسرلین و دعا برائے ایشان و آراہہ خیر برائے شان در ظاہر و باطن و مطالعہ
 و درس کتب دینیہ عموماً و حضرات صوفیہ خصوصاً علی الدوام و غنیمت دانستن صحبت اہل دین و اجتناب
 از صحبت اغیار و خود را نگاہ داشتن از امور باعث تشویش و غم و عدم اختیار سلع چنانکہ عادت
 کرد و نہ بیزاری از ان اگر اتفاق افتد و حصول قلب در آن در صورت اتفاق ہمہ در ذات قدسی برچسب
 نام مشہود کجاست و صف کنندہ کہ وصف شمار کردن ندارند سبک حقیقت چنین بنود کہ در ان ویران
 محکم بنود و نہ در ولایت درجہ بود کہ در ان ویران فیجیبہ شامل بنود و نہ مقامی در نہایت کہ ویران
 قدسے راسخ بنود و نہ نزولے بشاہدہ کہ ویران مشربے خوشگوار بنود و نہ امرے در عالم ملک
 و ملکوت کہ ویران کشفے خارق بنود و نہ احوال علم عزت است و حاکم شکر یاے محبت و منفصل
 عند تولیت و معرفتی بدجنت نخواہد بود ہم نشین وی و غائب نخواہد بود از وی حاضر وی ہستے
 نیست فوق از ہدف وی و اقتدائے نیست در شرع اشد از اقتدائے وی آن صوفی بود و موجود
 و معدوم بیاطن متصل با حق و منفصل از خلق حاضر با حق و غائب از خود بطاہر از زمینیان بود و بیاطن
 از افلاکیان اجمال و تفصیلش و آغاز و انجامش نور دین بود در متابعت حضرت مصطفوی صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم لا یدرک الوصف المطری خصائصہ وان یک سابقتانی کل ما و صفنا

روح اللہ تعالی روحہ و افاض علینا فتوحہ مشرب الی ملامت کہ بخاراکا بتحقیق است
 مرضی و مقبول خدام عالم مقام بود از اینست کہ گاہے صفت شعر شاعری را بسیار احوال و حجاب ستر حال
 فرمود و اگر اتفاق صحبت افتاد و در پناہ شعر گریختے و بصورت شاعری برآمد و گاہ از صفت
 علم پردہ ساختے و در لباس طالب علمی برآمد و با بطل بہ طریق کہ آنحضرت سیر شدے دست در ان زدے اما بکم
 حدیث نبوی علی مصدر دھا الصلوۃ والسلام حیث سئل من الاولیاء اللہ قال الذین
 اذا رآؤکرا اللہ - نور معنی ولایت و بر تولیہ ہدایت از چہرہ مبارکہ لایح و ہویدا بود - نظم

ہر خطہ جمال خود نوع دیگر آرائی	شور و گراںگیری شوق دیگر ہنرانی
بے پردہ آب و گل بنائی روئے خود	خورشید درخشان راتا کے بگل آرائی

مے فرمودند کہ ستر حال شرط این طریق بہت و در حجاب صفتے است کہ عین لازم سلوک ارباب تحقیق است
 محقق سامی مولانا نور الدین جامی گوید

راے ادراک نخواہد کرد تعریف کنندہ سجد خالص ویرا اگرچہ بابت سبقت کنندہ در اینجا کہ تعریف کردہ است تروتازہ دارد و حق تعالی روح ویرا
 و بریزد و برافروزد و سہ چنانکہ پرسیدہ شد کہ اولیسا اللہ کدام اند - فرمود کسانے اند کہ ہر گاہ دیدہ شوند خدا یار و آید ۱۲

<p>ہر کہ حق داد نوز معرفتش جان بحق تن بغیر حق کائن</p> <p>ظاہر و باطن پیوستہ از درون آشنا و ہم خانه</p> <p>راہ اہل ملامت است این راہ</p>	<p>سکائن باین بود صفتش تن ز حق جان ز غیر حق باین</p> <p>باطن او ز خلق بگستہ وز برون در لباس بیگانه</p> <p>وز عزامت سلامت است این راہ</p>
--	--

خیز جامی و خال این رہ باش
ہر چہ داری بجاک این رہ پاش

در نفحات الانس سے آرد حمد و نعت تہذیب و اخلاق و امام اہل ملامت بود و در نیشاپور طریق ملامت را
وے نشر کرد۔ اول مسئلہ کہ از وے و اصحاب وے بعراق بردند احوال ایشان بگفتن شیخ سہل
تستری و ابوالقاسم جنبہ گفتند اگر دوا بودے پس از احمد مرسل پیغمبری بودے از ایشان بودے در
ستر حال و اخلاص مقام بشایہ بودند کہ ہرگز از ایشان ظاہر نشدے کہ دین راہ قدس نہادہ اند و از علوم
این طائفہ بلکہ از سائر علوم چیزے دین و دانستہ اگر از ایشان سوالے کردندے فرمودے کہ بکتاب رجوع
کنم یا تحویل بردیکرے از حضرات نگاہ شریف فرمودے۔ خلاصہ نیست کہ ذات بابرکات آیتے از آیات نور
از انوار و سترے از اسرار الہی بود و در علم ظاہر و باطن و صاحب تصرف نفس و آفاق از غایت تواضع و انکسار
و حسن خلق و صمیمت بسیار از سائر خلایق متمیز نے شد نہ بمرتبہ کہ اصحاب و اہل ارادت خود را از اطاعت
شرائط تعظیم و تکریم خود طاقت نموده میفرمودند کہ با من سلوک و معاملہ بطریقے کہ میان خود ہاوارند نموده باشند

جمل دوم در نسب شریف آنحضرت منقسم بر چہار فصل

فصل اول در بیان شجرہ نسب پیش

بدانکہ حضرت ایشان شاہ تراب علی قلندر ابن شاہ محمد کاظم قلندر ابن شیخ محمد کاشف ابن حافظ
خلیل الرحمن شہید ابن مولانا شیخ عبدالرحمن ابن حافظ غلام محمد ابن مولانا سیف الدین ابن شیخ
ضیاء الدین ابن شیخ العالم الربانی و القطب الصفا فی مولانا عبد الکریم ابن الحافظ شہاب الملک و الدین
المعروف بحافظ سوندسہ صاحب ابن مقتدی الانام مرجع الخاص و العام القاری امیر نظام الملک و الکلی
المعروف بالخدم البکاری ابن القاری امیر سیف الدین ابن القاری امیر حبیب اللہ المعروف
بامیر سلطان ابن القاری امیر نصیر الدین دلیل اللہ ابن القاری محمد صدیق المعروف بابو محمد الحسن فی

ابن القاری عبید اللہ ابن القاری عبد الصمد ابن القاری امیر شمس الدین خود و المعروف بقاری متوفی
جامع جمیع البوامع کبیر لغت احادیث و تفاسیر ابن القاری عبد المجید دربان است تائید رسول الشعلین
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ابن حلاج الحمرین امیر سلطان حسین ابن القاری امیر ابراہیم بنیہ و خلیفہ سید العزیز
والجہم سید عبد الرزاق اہلبی فرزند و لبند حضرت غوث الشعلین محی الدین عبد القادر اہلبی رضی اللہ تعالیٰ عنہ
ابن القاری سلطان عبد اللطیف ابن القاری امیر عبید اللہ الخافی ابن مولانا شمس الدین الصمد
ابن القاری مجید الدین الخافی ابن القاری امیر سلیمان المفسر ابن مولانا وجیہ الدین احمد ابن القاری
محمد ابن القاری احمد ابن علی ابن ابی القاسم محمد بن الخنفیہ ابن الامام المرتضیٰ والولی المجتہب سید الصمد الخائب
علی ابن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہم تفصیل تراجم ابن بزرگواران از تذکرہ حمیدی مصنفہ آقا حمید الدین
بدخشان و در الاخرہ مصنفہ مولانا عبد الرشید ملتانی کہ از اجلہ خلفائے حضرت قاری امیر نظام الدین القادی
العلوی اند و اصول المقصود و کشف المتواری و مجاہدات الاولیاء کہ تصانیف حضرت ایشان است طلب
باید کرد و آنچه ذکر آن دین و اوراق ہم بہ است بقید کتابت مے آید

فصل دوم در ذکر حضرت محمد بن الخنفیہ

حافظ امام ابو السعادات ابن اثیر در جامع الاصول
در ترجمہ محمد بن خنفیہ نوشتہ است کہ وے
قاسم محمد بن علی بن ابی طالب ہاشمی شری
است و مادر وے خولہ بنت جعفر بن قیس از قبیلہ
بنی حنیف است انتہی۔

محمد بن علی بن ابی طالب مشہور بہ ابن خنفیہ
و نام مادرش خولہ بنت جعفر بن قیس بن مسلم
بن ثعلبہ بن یربوع بن ثعلبہ بن دول بن جنفیہ
کنیت این محمد ابو القاسم است و ابو عبدہ
نیز میگونیہ متولد شد بعد دو سال قیام از خلافت
عمر بن الخطاب و حدیث شنید از عثمان و پدر خود
رضی اللہ عنہما روایت کردند از وے پسران و
حسن و عبد اللہ و ابراہیم و عون و جعفر از تابعین

قال الحافظ الامام ابو السعادات ابن اثیر
فی جامع الاصول فی ترجمہ محمد بن الخنفیہ
هو القاسم محمد بن علی بن ابی طالب الهاشمی
القرشی و امہ خولہ بنت جعفر بن قیس الخنفیہ
انتہی و امام محی الدین نووی در تہذیب الاسماء یگوید
محمد بن علی بن ابی طالب المعروف بابن الخنفیہ
واسمہا خولہ بنت جعفر بن قیس بن مسلم
بن ثعلبہ بن یربوع بن ثعلبہ بن الدول
بن حنیفہ کنیتہ محمد هذا ابو القاسم ویقال لہ
ابو عبد اللہ ولہ بسنتین یقینا من خلافتہ
عمر بن الخطاب و سمع عثمان و اباءہ رضی اللہ
عنہم رووی عنہ بنوہ الحسن و عبد اللہ
و ابراہیم و عون و جماعات من التابعین

رویتاً عن ابیه قال قلت یا رسول الله ان لا
لی مولود بعدک اسمیته باسمک وکنیته
قال نعم قال احمد بن عبد الله الامام الحافظ
ثلاثة یسمون محمداً رخص فی کنیتهم بابی القاسم
محمد بن ابی بکر و محمد بن علی و محمد بن طلحة بن
عبید الله و قال ابراهیم بن عبد الله بن الجعید
الحافظ لا نعلم احداً اسند عن علی عن النبی
صلی الله علیه وآله وسلم الا کثراً مما اسند
محمد بن الحنفیة قال عمرو بن علی و ابو نعیم فی روایات
عنه مات ابن الحنفیة سنة اربع عشرة و مائة و قال النبی
قال ابو نعیم مات سنة ثمانین و قال یحیی بن بکیر سنة ثمانین
و ثمانین و قال المدائنی سنة ثلاث و ثمانین و فی طبقات
النفقہ للشیخ ابی اسحاق عن الهثیم بن عدی سنة ثلاث
او ثنتین و سبعین و فی تاریخ البخاری عن ابی حمزة
بالجامع قال قضینا نسکنا حریق بن الزبیر ثم رجعنا
الی المدینة مع محمد بن الحنفیة فکث ثلاثة
ایام ثم توفی و هذا یوافق قول ابی الهثیم فان
ابن الزبیر قتل سنة ثلاث و سبعین و قیل
سنة اثین انتهى و یقال لمحمد هذا محمد بن الحنفیة
و یقال محمد بن علی و یقال محمد بن الحنفیة بن
علی فینسب الی ابیه و امه جمیعاً فعلی هذا شیخ
ان ینتسب الی ابیه و یکنب ابن الحنفیة بالالف
و یکون اعرابه محمد لانه و وصف لمحمد
لا لعلی و لهذا نظر قد افردها فی جزء منها
عبد الله بن مالک ابن الجعنة مالک ابنة
امه و عبد الله بن ابی بن سلول المناقب
ابی ابوه و سلول امه و اسمعیل بن ابی

روایت کردیم از دوسه دوسه از والد خود که گفت
یا رسول الله اگر پیدا شود برائے من پسرے بعد تو آیا نام سے
بر نام تو نیم و کنیت و سے نیز مثل کنیت تو دارم فرمود بے نام
حافظ بن عبد الله گفت کہ سہ کس اند کہ نام ایشان محمد بود و
کنیت شان بہ ابو القاسم حضرت دودہ شد یکے محمد بن ابی بکر
دوم محمد بن علی سوم محمد بن طلحہ بن عبید الله و ابراهیم بن عبید
بن جعید حافظ گوید کہ منید انم هیچ یکے کہ روایت کرد و بذریعہ
جناب امیر ان حضرت صلی الله علیہ وآلہ وسلم اکثر و صحیح از محمد
بن حنفیہ عمر بن علی و ابو نعیم در روایات خود کہ از دوسه
درست میگوید کہ وفات یافت ابن حنفیہ در سنہ یکصد
و چہار دہ و امام بخاری گفت کہ بقول ابو نعیم وفاتش
در سنہ ہشتاد و ست و یحیی ابن بکیر گوید کہ در سنہ ہشتاد و یک است
و نزد اثنی در سنہ ہشتاد و سہ است و در طبقات الفقہاء حضرت
شیخ ابی اسحاق بر روایت شمیم ابن عدی است کہ وفات
حنفیہ در سنہ ہفتاد و د و یا سہ بود و در تاریخ بخاری از ابی حمزہ
منقول است کہ گفت ادا کردیم قمر بانیہاے خود را ہر گاہ
کہ قتل کردہ شد نہ ابن الزبیر باز واپس آمدیم بسوے
مدینہ ہمراہ محمد بن حنفیہ و توقف کرد و سہ روز در وفات
و این موافق قول ابی الہثیم است چہ کہ واقعہ قتل ابن الزبیر
در سنہ ہفتاد و سہ یا ہفتاد و د و واقعہ گشت انتہ و ابن محمد
محمد بن حنفیہ میگویند و ہم محمد بن علی و ہم محمد بن حنفیہ بن علی
گشت بسوے مادر پدر خود ہر دو پس باین قول شرط است
کہ لفظ علی باتنویں خواندہ شود ابن الحنفیہ بالالف نوشتہ
و اعرابش نیز همان خواندہ شود کہ آن اعراب محمد است چہ
و حضرت محمد است نہ حضرت علی و این را نظیر بدانکہ در کتب
مفرد آورده ام از بخاری عبد الله بن مالک ابن جعینہ است کہ لک
نام پدر و ست و جعینہ نام مادر و عبد الله بن ابی بن سلول نام
کہ ابی نام پدر و ست و سلول نام مادر و اسماعیل بن ابی اسیم

بن علیة مثلها والمقداد بن عمر بن لاسق
ابوہ الحقیقی عمر و تنبأه الاسود فنسب الیه
واسحق بن ابراهیم بن راهویج ابراهیم
ومثله محمد بن یزید بن ماجه صاحب السنن
ماجه هو یزید و آخرون كذلك انتهى -

بن علیہ نیز مثل این هر دو است و مقداد بن عمر بن لاسق
که پدر حقیقی و عمر بود و متنبی ساخت و اسود
پس منسوب کرده شد به عمر و اسحاق بن ابراهیم بن راهویج
که و اسحاق بن ابراهیم است و مثل و محمد بن یزید بن ماجه صاحب
ماجه است که نام و یزید است و دیگران نیز چنین اند

و عمدة الحدیث حضرت شاه عبدالعزیز الدہلوی مد رسا کہ اصول حدیث میفرماید کہ در بعضی جاها نام
مادر پدر مشتبہ میشود لیکن بخوض و تحقق معلوم میشود کہ نام مادر است چنانچہ در حدیث معاذ و معوذ بنی
جعفر امیر پس عفرار نام مادر آنهاست و پدر آنها عارف است و در بعضی روایات آمده بلال بن حاتم
و او بلال بن رباح است خادم پیغمبر علیہ الصلوٰۃ و السلام نام مادر او حامه است و نیز در صحیحین آمده عبد اللہ
بن یحییٰ نام مادر او است و نام پدر او مالک است و در بعضی مواضع جمع کرده گفته اند عبد اللہ بن مالک ابن یحییٰ
پس در اینجا نام مادر او بنام جد او مشتبہ میشود و لذا مقرر کرده اند کہ در میان لفظ مالک و یحییٰ الف ابن رباح است
دارند و ساقط نکنند تا معلوم شود کہ صفت عبد اللہ است نہ صفت مالک و مانند محمد ابن الحنفیہ کہ پدر
بزرگوار او امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب است و حنفیہ نسبت بمادر او است و نامش خولہ بنت جعفر است
کہ سر در پیامہ و سید بنی ضیفہ بود و مانند اسماعیل بن علیہ نام پدر او ابراهیم است انتهى و در قاموس کرم
حنیفہ کسفینۃ لقب اقبال بن لجین ابو حنیفہ منهم خولہ بنت جعفر الحنفیہ ام محمد بن
علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ انتهى و علی قاری حنفی در جمع الوسائل فی شرح الشامل از شرح
ملا عصام اسفرائینی نقل میکند محمد بن الحنفیہ المکنی بابی القاسم المشہر بالعلم و الشجاعة
و هو افضل اولاد علی بعد السبطین انتهى -

فصل سوم فضیلت اولاد حضرت علی کرم اللہ وجہہ و اولاد شیخین رضی اللہ عنہما

باید دانست کہ عقیدہ اہل سنت و جماعت اینست کہ اولاد اسد امیر الغالب علی ابن ابی طالب
الکاشمی کہ بفاطمہ زہرا سیدۃ النساء اہل الجنۃ نسبت داشته باشند یا نہ افضل اند از روئے نسب از اولاد
شیخین رضی اللہ عنہما چہ اولاد علی بنی ہاشم و بنی عبد مناف اند و اولاد شیخین تیمی و عدوی و از روئے احادیث
صحیحہ بوضوح پیوستہ است کہ بنی ہاشم و بنی عبد مناف افضل اند از دیگر قریش و نیز عقیدہ اہل سنت
و جماعت است کہ اولاد علی کہ حسنین رضی اللہ تعالیٰ عنہما اند از روئے درجات اخرویہ افضل اند از اولاد
سبطہ حنفیہ مثل سفینۃ لقب اقبال ابن یحییٰ پدر ضیفہ است و از اوشان است خولہ بنت جعفر حنفیہ مادر محمد بن علی بن
ابی طالب کرم اللہ وجہہ سبطہ محمد بن حنفیہ کہ حنفیہ است ابو القاسم است و مشہور بعلم و شجاعت و دے بزرگترین اولاد
علی است رضی اللہ عنہ بعد حسنین علیہما السلام ۱۲ -

شیخین صلیبیه باشند یا غیر صلیبیه چه در معرفت احوال و درجات اخروی عقل انسانی را استقلال نیست بر شایع اطلاع بر آنها غیر ممکن و از احادیث صحیح بشارت بالجنته مخصوصاً در حق حسین رضی الله عنهما با ثبات رسیده و در اولاد شیخین بالجنته بشارت بالجنته از شایع منقول نگشته و مراد از شرافت اخروی همین بشارت بالجنته است اخراج الترمذی و المحاکم عن ابی سعید الخدری قال قال رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم الحسن و الحسین سیدا شباب اهل الجنة و احادیث دیگر بر همین نیز در صحیح وارد اند و در حق اولاد شیخین بخصوصاً اصلاً بشارت بالجنته از شایع وارد نشده پس با ثبات رسید فضیلت اولاد علی کرم الله وجهه بنی فاطمه الزهرا باشند یا غیر آنها از روایات نسب از اولاد شیخین و اما بحسب درجات اخروی پس اولاد علی که بنی فاطمه باشند اگر چه بالجنته در حق هر یک علی و علیّه علی حده بشارت بالجنته نیامد لیکن بر سبیل عموم در حق بنی فاطمه احادیث بشارت بالجنته وارد اند پس بنی فاطمه عموماً هم فضل اند بحسب درجات اخروی و از اولاد شیخین عموماً و اما بحسب خصوصیت پس هر دو اما این که امام حسن و امام حسین رضی الله عنهما اند بخصوصاً بمشرب بالجنته اند و از اولاد شیخین نیز بخصوصاً بمشرب بالجنته نیست این است جواب سوال سائل که تحریر گشت انتی کاتب حروف گوید که استیعاب شواهد این هر دو مطلب که در جواب مذکور شد عرض و طولی دارد و تالیف مجلد مستقل بخیرا بر این ابرار ایجاز و اقتصار بر ذکر چند حدیث اقتصار نموده می شود -

<p>مطلب اول پس از شواهد دسی آنست که در مشکوٰۃ اثر بر روایت وائل بن الاسقع رفعه الله عنه است که گفت شنیدم رسول الله صلی الله علیه و سلم را که میفرمود که الله تعالی برگزیده ساخت از اولاد اسمعیل علیه السلام بنی کنانه را و برگزیده از کنانه قریش را و برگزیده از قریش بنی هاشم را و برگزیده از بنی هاشم ما را - روایت کرد این را سلم و در روایت ترمذی است که الله تعالی برگزیده از اولاد ابراهیم علیه السلام اسمعیل علیه السلام را و برگزیده از اولاد اسمعیل علیه السلام بنی کنانه را -</p>	<p>اما المطلوب الاول فمن شواهد ما فی مشکوٰۃ عن وائل بن الاسقع رضی الله عنه قال سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم یقول ان الله اصطفیٰ کنانة من ولد اسمعیل واصطفیٰ قریشا من کنانة واصطفیٰ من قریش بنی هاشم واصطفانی من بنی هاشم رواه مسلم و فی رواية للترمذی ان الله اصطفیٰ من ولد ابراهیم اسمعیل واصطفیٰ من ولد اسمعیل بنی کنانة</p>
---	---

<p>و خاتمه الحافظ شیخ جلال الدین سیوطی در جامع صغیر بر فخر مسلم و ترمذی از وائل بن الاسقع آورده تحقیق برگزیده کرد خدای کنانه را از اولاد اسمعیل علیه السلام و برگزیده کرد از کنانه قریش را و از قریش بنی هاشم را و از بنی هاشم ما را -</p>	<p>ان الله اصطفیٰ کنانة من ولد اسمعیل واصطفیٰ قریشا من کنانة واصطفیٰ من قریش بنی هاشم واصطفانی من بنی هاشم</p>
--	--

بر آورد ترمذی و محاکم از ابی سعید خدری که گفت که فرمود رسول الله صلی الله علیه و سلم که حسن و حسین سرور جوانان دلی جنت اند

و بر مرترمذی از وائل بن الاسقع آورده -

ان الله اصطفی من ولد ابراهيم اسمعيل
واصطفی من ولد اسمعيل بنی کنانة ^{صطفی}
من بنی کنانة قریشا واصطفی من قریش
بنی هاشم واصطفانی من بنی هاشم

و بر مرترمذی از عباس بن عبد المطلب آورده

ان الله تعالى خلق الخلق فجعلنی فی خیر ^{قائم}
و خیر الفرقین ثم تخیر القبائل فجعلنی فی خیر ^{نقیله}
ثم تخیر البیوت فجعلنی فی خیر بیوتهم فانا
خیرهم نفسا و خیرهم بیئا

و شهاب الدین قسطلانی در مواهب لدینه آورده

وفی الدلائل لابی نعیم عن عائشة عن ^{قلبت}
صلی الله علیه وآله وسلم عن جبریل قال ^{قلبت}
مشارق الارض و مغاربها فلم ادر جلا ^{فضل}
من محمد علیه افضل الصلوة و السلام و لم ^{بنی}
ای افضل من بنی هاشم و کذا اخرجہ الطبرانی

فی الاوسط و قال الحافظ شیخ الاسلام ابن حجر

لواء الصحة ظاهرة علی صفحات هذا المتن
و عن العباس قال رسول الله صلی الله

علیه وآله وسلم ان الله خلق الخلق فجعلنی

فی خیر فرقته و خیر الفرقین ثم تخیر القبائل

فجعلنی فی خیر القبيلة ثم تخیر البیوت فجعلنی

فی خیر بیوتهم فانا خیرهم نفسا و خیرهم

بیئارا و اه الترمذی هکذا منفردا به و قال حیدر

حسن ای خیرهم روحا و ذاتا و خیرهم بیئا

ای اصلا و قاضی عیاض مالکی در شفا آورده که

روی عن علی رضی الله تعالی عنه علیه الصلوة

تجلیت برگزیده که چند از اولاد ابراهیم علیه السلام
اسمعیل علیه السلام را و برگزیده که از اولاد اسمعیل علیه السلام بنی کنانة
را و برگزیده که از بنی کنانة قریش را و برگزیده که از قریش
بنی هاشم را و از بنی هاشم ما را -

تجلیت خدا پدید اگر خلق را و گردانید ما را در بهترین فرقشان
و نیک کرد و دو طائفه شان باز برگزیده قبیله ما را گردانید ما را در بهتر
قبیله باز برگزیده خانه ما را گردانید ما را در بهتر خانه های شان
پس ما بهتر شان اتم بحیثیت ذات و خانه -

و در دلائل النبوة ابی نعیم بروایت عائشه مروی است

از آنحضرت صلی الله علیه و سلم و وی روایت کرد از جبریل علیه السلام که گفت

بر گردیدم مشارق و مغارب بنین را مگر ندیدم کسی را افضلتر

از محمد صلی الله علیه و سلم و ندیدم پدر قبیله ما را افضلتر

از بنی هاشم و همچنین بر آورد این را طبرانی

در اوسط و شیخ الاسلام حافظ ابن حجر گفته

که بشوئی که صحبت این کلام بر صفحات این متن (یعنی شش زمین) ظاهر است

از حضرت عباس مروی است که فرمود رسول الله

صلی الله علیه وآله وسلم که الله تعالی خلق را پدید آورد و گردانید

ما را در بهترین فرقشان بلکه در بهترین و فریق باز برگزیده قبیله ما را

و گردانید ما را در بهتر قبیله باز برگزیده خانه ما را گردانید ما را

در بهترین خانه های شان پس من بهتر شان ام ذاتا و بیئا

روایت کرد این را بهمین طور ترمذی تنها و گفت که این حدیث

حسن است یعنی بهتر شان بستم روحا و ذاتا و بهتر شان بیئا

یعنی اصلا -

و روایت است از حضرت علی رضی الله تعالی عنه و وی روایت کرد از آنحضرت

والسلام فی قوله تعالى من انفسکم قال
نسبا و صہرا و حسباً لیس فی آبائی من لدن
آدم سفاح کلها نکاح شاج شفا گوید
یعنی فی قرأۃ من فتح الفاء و النسب القرابة
مطلقاً و من جهة الآباء و فی النہایت النسب
الولادة القریبة و هو صلی اللہ علیہ و آلہ
و سلم اشرف الخلق نسباً و كذلك سائر الانبیاء
علیہم الصلوۃ و السلام کما و رد فی الحدیث
لم یبعث بنی الا و هو ذ و نسب فی قومہ
و الصہر واحد الصہار قال النخیل اهل
المرءة و الحسب بفتح الحین ما یعد من المأثر
و هو مصدر حسب بالضم و قال ابن السکیت
و الکرم یمکن فی الانسان و ان لم یمکن لا ہاء
و قال الا زہری الحسب الشرف الثابت لہ
و لا ہاء انتہی و اما المطلب الثانی فمن نشوء
ما فی الصواعق حیث قال الحدیث العاشری
اخرج احمد و الترمذی عن ابی سعید الطہرانی
عن عمر بن علی و عن جابر و عن ابی ہریرۃ و
عن اسامة بن زید و عن البراء و ابن عدی
عن ابن مسعود ان النبی صلی اللہ علیہ
و آلہ و سلم قال الحسن و الحسین سید شباب
اہل الجنة الحدیث الحادی عشر اخرج ابن
عساکر عن علی و عن ابن عمر و ابن ماجہ و الحاکم
عن ابن عمر الطہرانی عن قرۃ و عن مالک بن
الحویرث و الحاکم عن ابن مسعود ان النبی
صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم قال انبأی هذا
الحسن و الحسین سید شباب اهل الجنة

صلی اللہ علیہ و سلم و قول باری تعالی شانہ من انفسکم فرمود
کہ مراد ازین نسب صہریت است (یعنی دامادی) جو نیست نہ آبائی
از زمان آدم علیہ السلام مفلح بلکہ نکاح یعنی ہمہ از نکاح متولد شدند تا
یعنی من انفسکم در قرأتی بفتح فاء آمدہ و مراد از نسب مطلقاً و نسبت
خواہ از جانب آباء باشد و در نہایت است کہ مراد از نسب ولادت
قریب است و و سے صلی اللہ علیہ و سلم اشرف خلق
نسباً بود و همچنین جمیع انبیاء علیہم الصلوۃ و السلام
اند چنانکہ در حدیث است کہ نہ فرستادہ شد
بیچ نبی مگر و سے صاحب نسب بودہ در قوم خویش
و صہر واحد اصہار است خلیل گفتہ کہ مراد از ان صاف
زن است و حسب بفتح الحین آنست کہ از آثار نیک شمرہ شود
و آن مصدر حسب است بالضم و ابن السکیت گوید کہ حسب
و کرم در انسان می باشد اگرچہ آبائی و پیران باشد
و از ہری گوید کہ مراد از حسب بزرگی است کہ وی و آباء
و پیرا حاصل باشد و اما مطلب دوم پس از نشوء است
انچہ کہ در صواعق آمدہ چنانکہ گفت حدیث و ہم بر آورد
احمد و ترمذی از ابی سعید طہرانی از
عمر و و سے از علی و از جابر و ابی ہریرہ و اسامہ
بن زید و براء بن عازب و ابن عدی از ابن
مسعود رضی اللہ عنہم کہ فرمود آن حضرت صلی اللہ علیہ
و آلہ و سلم کہ حسین سردار جوانان اہل جنت اند
حدیث یازدہم بر آورد ابن عساکر از علی و ابن عمر
و ابن ماجہ و حاکم از ابن عمر و طہرانی
از قرۃ و مالک ابن حویرث و حاکم از ابن
مسعود کہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ
و سلم کہ این ہر دو پسران من حسن و حسین
سردار جوانان اہل جنت اند

و ابوہا خیر منہما الحدیث الثانی عشر اخرج
 والترمذی والنسائی وابن حبان عن حذیفۃ
 ان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال لہ
 اما رأیت العارض الذی عرض لی قبل ذلک
 هو ملک من الملائکۃ لم یہبط الی الارض
 قط قبل ہذہ اللیلۃ استأذن ربہ عز وجل
 ان یسلم علیّ ویبشر فی ان الحسن والحسین
 سیدا شباب اہل الجنۃ وان فاطمۃ سیدۃ
 اہل الجنۃ الحدیث التاسع عشر اخرج البخاری
 وابو یعلی وابن حبان والطبرانی والحاکم عن
 ابی سعید ان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 قال الحسن والحسین سیدا شباب اہل الجنۃ
 الا ابی الخالۃ عیسیٰ بن مریم ویحیی بن زکریا
 وفاطمۃ سیدۃ نساء اہل الجنۃ الامکان من
 مریم الحدیث السادس والعشرون اخرج
 ابو یعلی عن جابر ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ
 وآلہ وسلم قال من سترہ ان ینظر الی سید شباب
 اہل الجنۃ فلینظر الی الحسن۔

و الدیشان بہتر است از ایشان حدیث دوازدهم برآورد
 و ترمذی و نسائی و ابن حبان از حذیفہ کہ
 فرمود آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم از منی
 کہ آیا ندیدی عرض من و ہندہ را کہ پیش من آمدہ بود
 و من فرشتہ بود از فرشتگان کہ گاہی فرود نیامدہ بود زمین
 قبل این شب اجازت خواست از پروردگار خود کہ سلام
 گوید از من و بشارت دہد بمن کہ حسن و حسین
 سردار جوانان اہل جنت اند و فاطمہ سردار زنان
 اہل جنت است۔ حدیث نوزدهم برآورد و بخاری
 و ابو یعلی و ابن حبان و طبرانی و حاکم از ابی سعید
 کہ فرمود آن حضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ حسن و حسین
 سردار جوانان اہل جنت اند مگر دو پسر خالہ
 من عیسیٰ بن مریم و یحییٰ بن زکریا علیہم السلام
 و فاطمہ سردار زنان اہل جنت است مگر آنکہ باشد از مریم
 حدیث بیست و ششم برآورد و ابو یعلی از جابر
 کہ فرمود آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 سیکہ خوش دارد او را کہ ببیند بسوتے سردار
 جوانان اہل جنت ببیند بسوتے حسن۔

فصل چہارم در بیان اذآل نبی علیہ وسلم السلام

باید دانست کہ آن نزو امام غفرم رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بعضی علماء دیگر عبارت از بنی ہاشم است
 عبدالمہدی بن صدیق بن عمر ہروی ماتریدی صاحب کتاب احکام الاعتقاد فی رد الفلستہ والاحاد
 در رسالہ کہ برائے تحقیق کلمات وارده در باب صلوة بر سید کائنات تالیف کردہ است در فصل کہ برائے
 تحقیق معنی آل و بیان اختلاف در آن مقصود است مے فرماید۔

و اختلاف کردہ اند علماء در آن جمعی صلی اللہ علیہ وسلم
 باقوال مختلف ہیں بعضی میگویند کہ آن کسانے اند کہ صدقہ

و اختلافوا فی آل النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 مع اقوال فقہل ہم الذین حرمت علیہم الصدقۃ

وفيه ثلاثة مذاهب احدها انهم بنو هاشم
وهذا مذهب الامام الاعظم وهو رواية
عن احمد ومختار ابى القاسم من المالكية وابن
اثير ورهائيه فرمايد قد اختلف في آل النبي
صلی الله عليه وآله وسلم فالاکثرون علي
انهم اهل بيته قال الشافعي دل هذا الحديث
اي حديث لا يجزى الصدقة لمحمد وآل محمد
علي ان آل محمد صلى الله عليه وآله وسلم
هم الذين حرمت عليهم الصدقة وعوضوا
منها الخمس وهم صليبة بنى هاشم ^{بالمطلب} وبني
وصاحب صواعق محرقة وراوا خبر بحث آية اولي
وفي رواية اخرى والذى نفسى بيده لا يؤمن
عبد بي حتى يجنبى ولا يجنبى حتى يحب ذوى
فاقامهم مقام نفسه ومن ثم صح انه صلى الله عليه
وآله وسلم قال انى تارك فيكم ما ان تمسكتم
به لن تضلوا كتاب الله وعترتى والمحفوظ ايضا
في قصة آية المباهلة في آية قل تعالوا ندع ابنا
وابناءكم الآية فقد النبي صلى الله عليه وآله
وسلم محتضنا الحسين اخذا بيده الحسن
وفاطمة تمشى خلفه على خلفها وهو لاهم
اهل الكساء فهم المراد في آية المباهلة كما انهم
من جملة المراد بآية انما يريد الله ليذهب عنكم
الرجس اهل البيت فلهذا باهل البيت وفي كل ما جاء في فضلهم
او فضل آل او ذوى القربى جميع آله واهم
مومناو بنى هاشم والمطلب انتهى وبعد ازان
بفاصله يسيره سيفرمايد الاصح في الآل انهم من نوا
بنى هاشم والمطلب انتهى -

واول او شانه احرار است ودرين سه مذاهب اول اينكه او شانه
بنى هاشم مذواين مذاهب امام اعظم است وچين اين است
از احمد و اختيار كروه ابى القاسم است كه از مالكيه است
وابن اثير و رهايه فرمايد و اختلاف است در كنجي
صلی الله عليه وآله وسلم پس اكثر بر آنند كه
مراد از او شان اهل بيت اند امام شافعي گفته كه اين
حديث كه صدقه حلال نيست بر بنى محمد و آل محمد صلى الله عليه وسلم
دالالت ميكند برين امر كه آل محمد صلى الله عليه وآله وسلم
آن كسانند كه صدقه بر بنى شان حرام است و عوض آن
چشم حضرت زهرا و ديگر بنى غنيمت او شان داده شد و او شان را صليبي بنى هاشم
از آيات فضائل اهل بيت اطهار ميگويد -
در روايت ديگر است كه قسم آنكه جان من قبيضة قدرت است كه
كامل نخواهد شد بنده تا وقتيكه دست نذارم و روانه دست نخواهد شد
تا وقتيكه دست نذارم و قربانيان ما را بر قلم ساخت و شان را بجا آورد
و در صحيح شدين آل آنحضرت صلى الله عليه وسلم كه فرمود ما و هم گنداشتند بيته
كه اگر ترك كنم ابيد گردم بچشم كه فرمود ما و هم گنداشتند بيته
علامين حديث و قصه است مبايله آن بيتين است عقل تعالى منع اجناسنا
و ابناكم كه تا آقايت يعني بگويايد تا بخوانم فرزندان خود را و فرزندان شما را
پس بر آندي صلى الله عليه وسلم وقت صبح و راخلايكه كنار گرفته بود حسين و
بدست حسين را و حضرت فاطمه و زهرا پس پشت و حضرت علي بن حنفية
بودند و چنين كرد مراد از اهل كسا كه بنى هاشم و چنين كرد مراد از اهل
مبايله چنانكه مراد از دين آيه كه بيا نمايز بالله يذهب عنكم الرجس اهل
يعني جز اين نيست كه ميخواهد خداي كه در كنار شما پيروي را بنى اهل بيت پس
مراد اهل بيت دين آيت و درمجايعه كه آيد و فضائل شان با فضائل
آل يا قربانيا جميع اولاد بنى محمد صلى الله عليه وسلم است آنها مومنين بنى هاشم و
صحيح تر در آل نيست كه مراد از اهل بيت
بنى هاشم و بنى مطلب است -

و مراد بودن حضرت سیده الفاروق علی مرتضیٰ حسنین علیهما السلام بخصوص هم از آیه مبارکه و آیه تطهیر
 منافات بعوم معنی آل ندارد چه اینحضرات مورد اولی آیتین مذکورین و از افراد کامله آل آنحضرت اند
 علیه وعلیهم الصلوة والسلام اگر در آن مقام توهم کرده شود که در حدیث شریف وارد است ^{آلی} کلی
 مومن تقی پس هر مومن تقی در آل آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم داخل و فضائلی که در حق آل وارد است
 هر مومن تقی را حاصل باشد بجز آب گویم اولاً این خبر نیز ضعیف است صلاحیت استشهاد ندارد و چنانچه
 صاحب صواعق در مقام سابق الذکر میفرماید خبر آلی کلی مومن تقی ضعیف بالمره و ثانیا هرگاه آنفا
 از تفسیر صاحب صواعق ظاهر شد که از اهل بیت در هر آیه و حدیث که متضمن فضل اهل بیت و آل
 و ذوی القربی و عترت وارد است مومنین بنی هاشم و بنی مطلب مراد بلکه تفصیل اهل بیت و عترت
 در متون احادیث نبویه علی مصداقها الصلوة و التحیة و در پس بمقابله آیت تصریحات بچو احتمالی
 و در انکار ساقط الاعتبار و ثالثاً فضائل اهل بیت جائز بلفظ آل و جائز بلفظ ذریت و جائز بلفظ عترت
 وارد است پس این همه الفاظ را چگونه بر کل مومن حل خواهند کرد که در حدیث کلی مومن ذریتی و عترتی وارد است
 و رابعاً اعتقاد بفضائل اهل بیت خاتم النبیین از ضروریات دین است پس در ضروریات دین همچو تحریفات
 پیش کردن گشتن از ملت بیضا و رجوع بطرف باطنیت عو جار است مثل آنکه از صلوة دعا و از صوم بازدار
 خویش قبل از نماز و از زکوة تزکیه نفس و از حج قصد خیرات و امثال آن مخوفه شود و تعوذ بالله منه و خامساً
 بر تقدیر تسلیم خبر آلی کلی مومن تقی گویم مراد از آل در آن حدیث توابع اند و اطلاق آل بر آنها شایع است
 نه آل آنحضرت بمعنی بچو عنه که احکام مخصوصه مثل حرمت صدقه تعظیم و وجوب محبت شان مثل وجوب محبت
 آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و غیر آن بایشان متعلق است و سادساً اطلاق آل بر هر مومن تقی باعتبار
 احکام متبوع تبلیغ است چنانچه در حدیث وارد است ^{مولى} مولى القوم منهم و سلمان منا اهل البیت
 کذا فی حق المبیین فی فضائل اهل سید المرسلین للفاضل المتین مولانا رشید الدین الدهلوی

لطیفه ششم در ذکر مبادی حال آنحضرت مشتمل بر فصل

بدانکه ولادت با سعادت در سال یک هزار و یکصد و هشتاد و یک بود و از بدو شروع در تحصیل علم و فضل مجبول
 و مظهر بود و در بصلاح و تقوی آراسته و پیر و در ایام صبا از جهت حسن ادب و سلیقه مورد نظر عنایت و اذ
 ماجد خود بوده کتب صفار فارسیه و عربیه از مطلق قدرت الله بگرا می و مولوی معین الدین بنگالی و باقی از قدوة
 العلماء الراغبین مولانا حمید الدین الکا کوری که از اجله فضلا عین ابرار و اقیار عصر بودند تحصیل کردند

۱۵۰ و اولاد هر مومن تقی است ۱۵۱ حدیث آلی کلی مومن تقی ضعیف است بیک سطر ۱۵۲ هر مومن اولاد من است مفرزند من ۱۵۳
 ۱۵۴ از اد کرده قوم از ان قوم است و سلطان من اهل بیت است چنین است و در حق اهل بیت و فضائل اهل بیت و اهل بیت
 مصنفه فضل بر دست مولانا رشید الدین دهلوی ۱۵۵

و بعضی از رسائل عروض و رخصت قضی القضاة قاضی محمد نجم الدین خان حضور و جلدین اخیرین از ہدیہ ہر
 فضل امیر ساکن نیوی گزرا نیدند و در حین تحصیل علوم رسمیکہ کسب معارف و تحقیق و اشتغال بعلوم صوفیہ
 معمول بود و کیفیت مطالعہ و قوت ادراک مطالب غامضہ امر مسلم و مقرر نزد شکر کار در سر ایشان بود
 و در ایام تحصیل کہ متوجہ درس و سبق می شدہ اند بسیار می بود کہ جزوے از کتابے گرفته بخط مطالعہ فرمود
 چون پیش استاد برای درس حاضر می شدند ہر کثرت کہ تمام شب در مطالعہ گذرانیدہ بودند غالباً فرمود
 از ان جہت جملہ اساتذہ تحسین و تصویب مطالعہ وحدت ذہن و سلامت طبع ایشان می نمودند بار بار از
 آنحضرت سموع شدہ کہ با وجود بی اعتنائی از جہد و جہد تحصیل علوم رسمیکہ بجهت اہتمام و تحصیل تکمیل اشتغال
 باطنیہ انچہ دیگران را در مطالعہ تمام شب مفتوح می شدہ ذہن فقیر در اندک زمان بہ آن میرسید و کتب سلوک
 و طریقت و حقائق چون تصانیف امام حجتہ الاسلام الغزالی و شیخ اکبر محی الدین ابن عربی و عوارف شیخ الشیوخ
 و تعرف با شرح آن و رسائل فخر الدین عراقی و مولانا جامی و رخصت والدہ ماجدہ خود گذرانیدند چنانچہ در
 زمان تحصیل این کتب بایامے بعضی از احباب و اجازت حضرت والدہ ماجدہ و مقامات عشرہ را از
 تعرف بنظم در آورده سے باصل المعارف ساختند و حضرت شیخ بزرگ ابن تالیف را بسیار پسند فرمودند
 حضرت ایشان در کشف المتواری رقم میفرمایند کہ اجازت و خلافت فقیر در سلاسل سبعہ و تربیت و تعلیم امور
 فقرہمہ از حضرت والدہ ماجدہ خود است اولاً و ثانیاً از پیر بیعت خود حضرت سید شاہ مسعود علی قلندر و ثالثاً
 از حضرت شاہ عبداللہ قلندر لاهر پوری برادر زادہ و خلیفہ حضرت شاہ عبدالرحمن قلندر لاهر پوری و در سلسلہ
 نقشبندیہ نیز از والد خود مجاز است و آنحضرت از مولوی احمدی خلیفہ شاہ محمد عدل بریلوی و در سلسلہ
 چشتیہ نظامیہ و قادریہ اویسیہ کہ از حضرت شیخ محی الدین ابن عربی بسید شاہ علی اکبر مودودی رسیدہ
 و از او شان بسید خواجہ حسن مودودی رسیدہ ہم اجازت و خلافت دارد خلاصہ نیست کہ سی
 و چند سال در خدمت والدہ ماجدہ خود فرمود کہ سب مقامات سلوک نمودہ و انواع ریاضات مجاہدات
 برنج مقرر از باب طریقت در عمل آورده بہ تشریف کلمہ پیدہ کیدی مشرف شدند و در اختیار خلوت
 و اربعینات بر قاعدہ غمار اہل تحقیق و نیز اہل دعوت اسامی راے ادا سے زکوٰۃ و نصاب و دور مدو
 و غیرہ بہ تبعیت والدہ خود واقعہ نامری نگذاشتہ با قضی الغایتہ تکمیل این امور کوشش فرمودند تا آنحضرت
 شیخ بزرگ علیہ الرحمۃ بار بار فرمودند کہ ایشان را برائے خلافت و جانشینی خود متعین کردہ شد حکم

اوحدی شصت سال سختی دید	ما شبہ روئے نیکبختی دید
سرگفتار ما مجاز نیست	باز کن دین کین بہ بازی نیست
ساہما چون فلک بستر شیم	تا فلک واردین در شیم

۱۲ مراد از حضرت شیخ بزرگ مرشدنا حضرت شاہ محمد کاظم قلندر والدہ ماجدہ ایشان ہستند ۱۲

فصل اول شرح معنی خلوت و ارکان و شرائط و غایت و مقصود آن از صحائف شرافت اکابر

اہل اللہ عموماً و ماؤزہمرا خلوت و شرح آن کہ اوشیخ اکبر محی الدین ابن عربی و مطلب الوقت شیخ عبدالکریم بھلی
 البین است خصوصاً توان دریافت و اینجا اختصار بہ نقل کلام بعضی از اجلہ علماء حدیث و تصوف مناسبت
 مے نماید مسیفر مایند کہ خلوت طالبان راہ حق و سالکان قرب و سہر چند کوتہ باشد اول آنکہ برائے
 طلب مزید علم بحق بود از حق بطور نور ذات اقدس در باطن طالب و بنور لطیفہ مدد کہ دے بدان آرزو
 علم لدنی خوانندہ از فکر و نظر کہ رجوع است تفتیش تفحص علوم مودعہ بر جزئیات خیال و ترتیب و تالیف آن
 تا از ادواج آنها علم دیگر زاید کہ آرزو نتیجہ خوانند و این اخذ علم لدنی از حق بے واسطہ فکر غایت مقاصد
 اہل حق و طالبان قرب در گاہ است پس ہر کہ در خلوت یا کوفی از اکوان خواہ ذات خوش باشد یا علوی
 مودعہ در ذات در سخن آید و یاد ان فکر کند اگر چہ بظاہر در خلوت از خلق نماید و لے بحقیقت در خلوت باشد
 یکے از طالبان کہ از خلوت جز در گوشہ خالی نشستن و با خداوند تعالی بدل یا بزبان مناجات کردن
 و حوائج و مطالب درخواست نمودن نے دہست بزرگے را کہ صاحب خلوت حقیقی بود گفت اذکر فی
 عند ربک فی خلوتک مرایا و کن نزد حق چون با حق در خلوت باشی آن بزرگ در جواب وے فرمود
 اذا ذکر تک فلت معہ فی خلوت یعنی چون ترا یاد کنم پس با حق در خلوت کہ حقیقت آن نسیان
 ماسوائے حق است نبودہ باشم اینجا نکتہ است بشنو آنم و اگر خود را بآن بزرگ باز مے بست و اتصالی حتی
 بحقیقت روحانیت او پیدا میگردد بحکم المزمع من احب و اتم باوے میبود و میر سید و را از علم
 و نورانیت کہ از حق بر جوہر آن بزرگ مے تافت اگر چہ از دے التماس یاد آورد و فکر دے و او را
 بدان شعور نبودے از اینجا است کہ گفتہ اند سعی کن کہ کلمے را در دل تو جایے باشد یا خود را در باطن
 جائے کنی اگر او را در دل تو جائے باشد نورانیت وے در من تر نورانی گردد و نور حق کہ دوست یا
 بادست ظلمت زدای آئینہ دل تو گردد و اگر ترا در باطن وے جائے باشد باطن وے محل نزول
 رحمت است و نظرات عنایت حق در اینجا مے افتد چون ترا در اینجا یا بدلا بد پر تو نظری بر تو نیز افتد
 بر اندازہ نسبت محبت و یگانگی کہ باوے داری و از اینجا کہ حقیقت ذکر بیان کردیم ستر حدیث قدسی
 انا جلیس من ذکر فی معلوم شود یعنی مراد بذكر اینجا حقیقت ذکر است کہ بیان ماسوائے ہمنشین
 عنایت از حقیقت خلوت کہ در اینجا غیر را کنجایش نبود ستر معنی این حدیث و حقیقت دے نیست
 والا ہر کہ خداے را یاد کند بہر وجہ کہ باشد خواہ بزبان خواہ بدل بہر حال رحمت حق دعائیت وے
 قرین حال وے گردد شرائطین خلوت حقیقی کہ بدان اشارت رفت آنست کہ ذکر وے ذکر یقینی و جانی
 بود نہ نفسی و زبانی مراد از نفس اینجا ذات است و از ذکر نفسی ذکر قلبی کہ عبارت از توجہ و حضور
 بحق است نہ تلفظ نہ گزینش آن بہ جبکہ بیان ماسوائے آرو و لغوش اعتبار از صفہ ضمیر بند و اید

و قبله باطن جز احدیت حق نباشد ذکر حقیقی و ذکر صافی که گفته اند این است و همچنین را در طریقه علقه شبنم
 ذکر خفی و وقوف قلبی و توجه خاص و شهود و وصول و وجود گویند و حقیقت و وقوف قلبی چنانچه حضرت
 خواجه عبید الله احرار در بعضی کلمات قدسیه خود نوشته اند عبارت از آگاهی و حضور دل است
 بجناب حق سبحانه بر آن وجه که دل را هیچ باطنی و تعلقی بغیر حق نباشد و هر قدر که این نسبت است
 اگر چه لجه و ساعتی بوده باشد چون بنده از غیر حق منقطع گردد و در آن زمان بحق وصل باشد و چون این
 نسبت ملکه گردد و دوام پذیرد سالک بمقام فائز رسد و دوم خلوتی است که بر سه صفائی فکر بود
 یا نظر بصیرت و سه و طلب معلومات صحیح آید و بحسب طرق تفرقه و پریشانی و تسلط او باطمینان
 از راحت و سدا و بیرون نیفتد و این خلوت کسانی است که علم را از جناب قدس به تصفیة بطن
 از ماسوائی طلبند بلکه از ترازو حکم عقل و قاعده و سه بگویند و تحت و فساد آزار امیزان معقول میگویند
 و بحقیقت اعتماد بر صحت و حقانیت علوم عقلیه نتوان کرد چه این ترازو بغایت لطیف است و نازک
 باندک هوای و میل و وسوسه که پیدا گردد و از اعتدال و استقامت بیرون شود و لهذا میل انکار را باید
 مذاهب اکثر بجانب مذہب خود بود بلکه معنی نصوص را هم موافق اعتقاد خود فهم کنند و تاویل نمایند
 و وزعم ایشان چنان نمایند گویا تاویل نیست و مفهوم ظاهر همین است و طالعالبان حق که علم را از جناب
 قدس الهی استفاضه می نمایند و چنین خلوت نرود و این خلوت ایشان را سادگان نبود و بکار ایشان
 بلکه خلوت ایشان مذکور بود و بحسب اشتغال باطن بحضور حق و سیما ماسوائی را بر ایشان هیچ تسلط
 و قدرتی نیست چه فکر از اقسام خواطر بود و خواطر را بر ایشان غلبه و تسلط بود چنانکه شاغل گردد و از ذکر خود
 باز دارد و نبود و اگر به ناگاه سر بکشد هم در ساعت منقطع و نابود گردد و یا به بیعت همراه رود و خلل در
 کارخانه حضور نیفتد بر مثال خسه که بر آب روان رود و از جریان باز دارد و این نیز اکثر در حالت
 ابتدا بود و در آخر حکم بجاء الحق و ذوق الباطل گیرد و هر گاه که فکر بر صاحب خلوت بحق راه یافت
 و غلبه کرد باید که بداند که سه از اهل این خلوت نیست و قابل این کار از خلوت بیرون شود و بداند
 که از اهل علم صحیح الهی نیست و اگر از اهل آن علم بود سه عنایت ربانی که مستغفل حال متوجان چنانچه
 رحمت است او را در مقام جمعیت و خلوت انس تشنگن داشته و میان سه و سرشتگی فکر عاقل
 و حکم آنکه ناامیدی برابر با بطریق کفر است از آنچه گذشته استعاده نموده و التجا بجناب رحمت حق
 آورده بامید عصمت و قبول در خلوت بشر الطهارت آمده امیدوار بنشیند شاید که این بار چهره آید و
 مقصود به بیند که الله علی کل شیء قدیر سوم خلوتی است که جمعی از طالعالبان راه بر سه دفعه است
 و پریشانی خاطر و فوری وقت که از غفلت بنی نوع پیدای آید اختیار می کنند و چون در دیدن
 سه آمدن حق و تامل شد دین باطل ۱۲ سه هر آنکه غلبه بر چیز توانا است ۱۳

خلق و بدون با ایشان وحشت و انقباض می یابند تنهایی اختیار میکنند و برای سلامت از این فقرت خلوت می گیرند و حاصل وجه اختیار این خلوت دفع شر خلق از نفس خود و سلامت حال از آفت ایشان بود و اگر نیت دفع شر نفس خود از خلق و سلامت حال ایشان از آفات خود به آن جنم کنند احسن اولی باشد و ابعد بود از محجب و ایسات ظن چهارم خلوتی است که برای طلب زیاتی لذت که در خلوت می یابند اگر چه در صحبت نیز وحشت نذرند و لذت ذکر و فکر به تمام از دست ندهند و لیکن در خلوت بیشتر یا بند و وقت و ذمین در و س صاف تر بود و این هر دو قسم در خلاصه مقصود نزدیک به یکدیگر اند و ممد و معاون قسم اول که اصل و مقصود بالذات اند و خلوت حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم از قسم اول بوده که از کل ماسوائی حق انقطاع نمود و از مجموع اشیا که بآن معاشره و معاشرت بود تا از اهل و مال و هر چه در دست تصرف در ذات او بود بکلی دوری نمود و در ریاضه و ذکر و استغراق شد و از اضداد و اغیار بکلی منقطع شد و انس بیاد آنکه در خلوت بر اے وے بود پدید آگشت و همیشه در آن انس روز افزون می بود فقط۔

فصل دوم بیان خلافت مشایخ و اقسام آن و ممول حضرت ایشان

درین باب مشایخ طریقت خلافت را چند قسم می نویسند اتصاله اجازه آجاها و آشته حکماً تکلیفاً و این اتصاله آنکه کائے بامر آتی یکے را خلیفه خویش گیرد و جانشین خود گرداند چنانچه در سیرالاولیاء در استخلاف سلطان نظام الدین اولیاء مرقوم است و اجازه آنکه شیخ مریدے را وارث باشد یا بیکانه قابل کار دیده برضا و رغبت خود خلیفه گیرد چنانچه رسم جمهور مشایخ است و این نوع خلافت رضائی نیز سگویند۔ و اجماعاً آنکه شیخے ازین عالم نقل کرد و کسی را خلیفه نکردت قوم قبیلہ وارثے یا مریدے را بخلافت وے تجویز نمایند چنانچه رسم عام است و این خلافت نزد مشایخ مرویت و این را خلافت افتراء نیز گویند چرا که اهل اجماع بر این خلافت اگر بر تبه ارشاد و استخلاف رسیده اجازت یکے از ایشان کافی است حاجت اجماع نیست و اگر بر تبه ارشاد و استخلاف رسیده اند پس استخلاف و اجازت ناقصان چه نفع بخشد اگر کسی گوید که خلافت حضرت صدیق اکبر و دیگر خلفا نزد اهل سنت و جماعت باجماع است ثابت شد پس باید که این نوع خلافت از انواع دیگر بر تبه که در خیر القردان سلم الثبوت شد جواب ازین و سوسه باین منط باید گفت که خلافت باطنیه که تمیل ناقصان بآن بآرسته است در خلفاے اربعه را در حضور حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله و سلم باجارت خاصه آنحضرت حاصل گشته بود و این خلافت بدون اجازت شیخ حاصل نمیگردد و از اجماع ثابت نمیشود و خلافتیکه بعد از انتقال حضرت سید المرسلین بخلفاے آنحضرت باجماع مسلم گشته

خلافت ظاہریہ بود کہ بآن ترویج شریعت و انتظام مصالح معاش و معاد عباد کنند و این خلافت باجماع ائمتہ ثابت میشود و راجعہ آنکہ شیخ ازین جهان نقل کرد و خلیفہ را بجائے خود نگذاشت و آری کہ شایان این امر بود بر سجادہ نشست و خود را خلیفہ گرفت این نوع را مشائخ منظور نداشته اند و اگر احیاناً آن شیخ اوراد باطن امر فرماید و ابودو لیکن چون اسناد این خلافت مظاہر قطع است بظاہر شیخ فحاش است خلافت انقطاعی باشد و چندان فائدہ نہ بخشد ملا علی قاری در شرح آداب المریدین میگوید

و باید کہ پرہیز کن نجوبی از آنچہ کہ واقع شد در بعض مقامات بسبب فتنہ بلے مردمان و عابدان کہ سخت بوارث میکنند از نسب بلا تحقیق این امر کہ در حسب حال دارد و چنانکہ بادشاہی ظاہری در ذریت سلاطین محصور گردانند اگرچہ او شان بر طریقہ شیاطین باشند تا اینکہ عوام بیعت کردن سادات بزرگ و علمائے کرام و مشائخ بزرگ معتبر ندانستہ اند اگرچہ باشند دانستہ این مقام ۱۲

و اتخذ کل الحذر عما وقع من عموم الفساد في بعض البلاد فتنه للعباد والعباد جعلوا المشيخة بالارث في النسب من غير تحقق في الحسب كما جعل الملك الظاهر محصوراً في ذرية السلاطين وان كانوا في طريق الشياطين حتى لم يعتبر والعوام مباحية السادات العظام والعلماء الكرام والمشايع الفخام ولو كانوا فرسین في هذا المقام انتهى

و عالم ربانی شیخ نجی اللہ جی النور بخشی الجیلانی در شرح گلشن راز گوید چون ارشاد و ہدایت مرتبہ کامل است کہ تصدق بعلم و مبنی و عمل شایستہ و احوال معنوی بودہ باشد و بقوۃ این جامعیت در باطن مرید تصرف تواند نمود و سر و باطن اورا از اخلاق و اوصاف و سیمہ کہ ستر راہ حقیقت اند پاک تواند کرد و وصول ایمانی و قیام میسر و محصل تواند بود کہ اورا بر تمامہ صور شالی اعمال و اخلاق اطلاع باشد و علم طریقہ کما مینوی داند۔ تا زوالہ امراض قلوب تواند کرد و ہمین بجزو نسب میسر و محصل نمے گرد و از ان جہات شیخ ناظم مے فرماید و لیکن شیخ دین کے گرد و آن کو بی ندانند نیک از بد پذیر نیکو یعنی بجزو نسب شیخ و مقتداے دین کے مے شود کہ نیک و بد اعمال و اخلاق و اوصاف را ندانند و فرق میان نیک و بد نکند تمیز نیک اخلاق سببہ بجنہ تصرف در باطن مرید تواند کرد و لیکن عوام الناس و جماعتی کہ بصیرتے ندارند و تقلید بر طبع ایشان غالب است بجزو نسب اعتقاد کمال در بان اولاد مشائخ با وجود جہل و اعمال ناپسندیدہ ایشان مے نمایند و در ان اصرار مے کنند و فی الواقع آن غایت نادانی است و در زمان شیخ نیز ہمین معنی کہ حالیا واقع است بودہ انتہی و حکم آنکہ بزرگے وفات یافت و خلیفہ نداشت و وارثان او با یکدیگر مناقشہ بر پا کردند بادشاہ وقت وارثے لایق دانستہ بخلافت ممتاز ساخت این نوع خلافت بر حکم اطیعوا اللہ و اطیعوا الرسول و ان لی الامر منکم جاری مے نمایند بشرط آنکہ والی امر صاحب فرمانبرداری کنند خدا را فرمانبردار و فرمانبردار را ملا و بخشش خویش ۱۲

نسبت باطن و کمال ناقصان باشد اگر چه در ظاهر سلطنت و پادشاهیت دارد و اگر والی امر نسبت
 باطن ندارد اجازت و بی هیچ نیست و کلیتاً آنکه مرید از پیر به بتکلیف سفارش یا حمایت
 و یکره یا بتکلیف مزاحمت خود خلافت را دریافت این خلافت روانها شد و هم بر خرداری و ان
 و او یساً آنکه شخصی از روح بزرگ که ازین عالم نقل کرده است تربیت گیر و خلافت یا بد
 این نوع خلافت را بعضی از بزرگان ما تقدم رو اداشته اند لیکن این خلافت بظاهر شیخ مربوط
 نیست و منقطع الاسناد است پس چندان معتبر نباشد شیخ الطریقه فرید المله و الدین العطار نیز
 که قوی از اولیا را لله عزوجل که ایشان را مثل شیخ طریقه و کبریه حقیقه اولیایان نامند و ایشان را در ظاهر حقا
 به پیر بنود زیرا که ایشان را حضرت نبوت صلی الله علیه و آله وسلم در حجر عنایت خود پرورش میدهند و
 غیر چنانکه او پس را و ادرضی الله عنه و آن غلیم مقام بود و پس عالی تا اگر انبیا رسانند و این دولت
 رویه نماید ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء و الله ذو الفضل العظیم و بسیار از مشایخ را در
 سلوک توجیه باین مقام بوده است چنانچه شیخ بزرگوار شیخ ابوالقاسم گورگانی طوسی را که سلسله مشایخ
 حضرت ابوالجناح نجم الدین الکبرئیه بایشان می پیوندد و از طبقه شیخ ابوسعید ابوالخیر و شیخ ابوالحسن
 انحرافانی اند و ابتدا ذکر این بوده که علی الدوام گفته او پس او پس و مولانا عبد الغفور لاری علیه الرحمة و جلال
 نفحات الانس آورده اند که در معنی او پس لازم نیست که از روحانیت حضرت صلی الله علیه و آله وسلم نسبت
 یا بد بلکه هر کس که از روحانیت و لیلی از اولیا را لله تربیت یا بد او را او پس خوانند خواه آن ولی در حیا
 باشد یا نباشد و همین معنی صدم اختصاص او پس تربیت از روحانیت حضرت صلی الله علیه و آله وسلم
 ظاهر می شود از عبارات نفحات الانس چنانکه می نویسد که حضرت خواجه بها و الدین نقشبند را او پس
 بوده اند و تربیت از روحانیت خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند و حال بزرگان دیگر هم مثل ابوالحسن قانی
 و ابویزید بسطامی و جم غفیر از اولیا بر است و ال بر نفی اختصاص یافته می شود و اکثر از ان اکابر کرام
 و اولیا عظام قدس اسرار هم با وجود توسل به پیریت در ظاهر بحیثیت باطنی او پس بوده اند و اقتضای
 بر ذکر او پس بودن بعضی از ایشان باعتبار اشتها رو قطعیت آن نزد اولوالالبصار است که ذاتی الکمال
 المولفقه للشیخ محمد یحیی بسند الوقت حضرت شاه ولی الله محدث در همحات میفرماید که از جمله نسبتها
 معتبره نزدیک قوم نسبت او پس است و حقیقت او است که نفس ناطقه انسان بمنزله مرآت است
 کیفیات روحانیه و جسمانیه را و هر کیفیت را استعدادی است خاص و در میان این دو استعداد معنای کلی را
 و از جمله این کیفیات روحانیه یک است که آن نفوس که از حیض ناسوت بزرگوار است منتقل شده
 و بهیئت حسیه و ذهنیه را ترک کرده حامل کیفیات طیبیه و فانی دران شده اند و در رنگ مشک که درو می هوا
 است مثل خلاصه پیش بر که خدا بد و خدا خداوند فضل بزرگ است ۱۲

بقوت نفخ کنند تا از آن متنگی گردد و در آب فرو نه نشیند از ایشان رنگی در مرآت این نقش منطبق گردد پس
این شخص را مناسبتی خاص حاصل شود باین ارواح طیبه و کیفیات ایشان از انس و انشراح و انجذاب
بجانب غیب و انخفاف اشیا که از غیر ایشان ستر باشد در آن نقش ظاهر شود و خواه این مناسبت
به نسبت ارواح انبیا باشد یا اولیا است یا ملائکه است یا مخلدوم شیخ سعدی در وی چشتی خیر آید
در شرح رساله مکیه گوید که بعضی بودند و هستند که ثبوت خلافت در حالت خواب کردند که پیرین مرا
در حالت خواب خلافت داده است و معلوم است که بخواب حکم از احکام شرع ثابت نشود و ثبوت
خلافت که تعلق بجهنم و زندگی دارد چگونه شود انتهای عبارت و برین از شیوخ خلافت را بدو قسم دیگر
تقسیم کرده اند صغری و کبری صغری آنست که پیر مجاهده در ریاضت و بیداری بجا برین نخل غایتش
نواز و کبری آنکه بر دل شیخ کرات و مرآت الهام حق تعالی با عطا خلافت مرکی را ظهور یابد چنانکه
آن منظره از دل رافع نماید مرتفع نشود و این خلافت کبری است که شیخ با عطا آن بچو اسطه از طرف
حق مامور است شاه محمد یحیی نقشبندی قادری در کلمات متولفه گوید که اجازت عام است و خلافت خاص
اجازت پیش از بلوغ مجاز به نهایت مرتبه نیز مجوز است شیخ احمد فاروقی سرهندی در مکتوب صد و نهم
از مکتوبات جلد اول که بمیر محمد نعمان صدور یافته میفرماید که مشایخ طریقت پیش از تمامی بعضی مریدان را
اجازت تعلیم طریقت داده اند حضرت خواجه نقشبند قدس الله سره مولانا یعقوب چرخ را بعد از تعلیم
طریقت و تسلیک بعضی از منازل فرموده بودند که ای یعقوب هر چه از ما بتو رسیده است بخلق برسان
و حال آنکه فرموده بودند که بعد از من در خدمت علماء الدین خواهی بود و اکثر کار در خدمت خواجه علامه الدین
گمده حتی که خدمت مولانا عبدالرحمن جامی و نفحات ایشان را اول از مریدان خواجه علامه الدین می شناسی
و ثانیاً بحضرت خواجه نقشبند نسبت مودهند و در رساله مبدی و معاد آورده اند که گاه باشد که کاس
ناقص را اجازت تعلیم طریقه میکنند و ضمن اجتماع مریدان کار آن ناقص با تمام میرسد حضرت خواجه
نقشبند مولانا یعقوب چرخ را پیش از وصول بدرجه کمال اجازت تعلیم طریقه فرموده بودند و گفته بودند
که ای یعقوب آنچه از من تو رسیده است بمردم برسان و کار مولانا در خدمت خواجه علامه الدین عطا
سر انجام یافت از آن قبیل است که کاس مرید را که استعداد یک درجه از درجات ولایت
دارد بعد از حصول آن درجه آن مرید را اجازت تعلیم طریقت دهد و آن مرید من وجه کامل است و من
وجه ناقص همچنین است حال مرید که استعداد دو درجه یا سه درجه از درجات ولایت دارد و من
کامل است و من وجه ناقص چه پیش از رسیدن بنهایت النهایه همه درجات از یک وجه کمال دارد
و از یک وجه ناقص مع ذلک شیخ کامل او را بعد از حصول مرتبه استعدادی او اجازت تعلیم طریقت
میکند پس اجازت موقوف بر کمال مطلق نشد باید دانست که نقص هر چند منافی اجازت است

من اراد الاطلاع فليدراجها -

فصل سوم درین مملکت حضرت ایشان از حیث شرائطی و علمای و عقاید ایشان

و هرگاه که شخصی شریف بود یا وضع و فقیر بود یا غنی در حضور حضرت ایشان اظهار طلب بعیت و ارادت میکرد و گاهی برائے امتحان صدق طلب و رفعت شان و جلالت مرتبه شیخی و مقتدائی عذر عدم اهلیت خود ظاهر میفرمودند و تحریر و ترغیب بر جوع مشایخ دیگر بحد تمام بعمل می آوردند باین تقریر که درین ملک مشایخ بسیار با اعتبار و اوقات در اند بخدمت ایشان رجوع نمودن استغفار و استفادہ از خدمات شان اولی و انسب است و فقیر اهلیت تحمل این بار غلیم ندارد که خود هیچ است و کمتر از هیچ و شیخی و مقتدائی را مصلح بسیار در کار اند علم منقح و عقل سلیم و کشف بصیر و ذوق صریح و شرف نسب و حسن ادب کمال سیرت و جمال صورت و تحمل ظواهر و تحمل باطن و قوت ارشاد و هدایت و دولت فقر و قناعت و جذب قلوب طالبان و تهذیب نفوس ناقصان ۵

نه هر که آئینه سازد سکندری داند
کلاه داری و آئین سروری داند
نه هر که سرتراش قلندری داند

نه هر که چهره برافروخت دلبری داند
نه هر که طرف کله کج نهاد و تن داشت
نه هر که تریز مو انبیا است

که در محیط نه هر کس شناوری داند
که در گدا صفت کیمیاگری داند

در آب دین خود غرقه ام چه چاره کنم
غلام همت آن رند عاقبت سوزم

و پیشوائے و رهنمائے در دین شان و حال عرفا و کامل است که جامع علوم شریعت و طریقت و محضر احوال حقیقت باشند و او شان را علم بکالات نفوس انسانی و آفات و امراض آن علی و واجد الکمال حاصل باشد تا از آله مرض و خط صحت بارشاد و تکمیل ایشان تصور بود و مریدی در حقیقت آموختن علم دین است که بداند که از عقائد و اعمال و اوصاف چیست که مانع از قرب حق است و از ان همتا باید که کدام علم معتبر است که موجب قرب حق است و پیوسته بکتاب آن مشتعل باشد تا شمرات و تلاحج ارادت و بیعت فائز شود قال قائلهم ۵

چراغ دل بنور اندر روشن

مریدی علم دین آموختن بود

و باعث برین آباد مثل محض تبری از جاه و همت را بخود و گمنامی و دوری از خود نمائی بوده است

نه آید هرگز از دوی خود نمائی

کس که با حق آشنائی

چه پز ظاهری است که آشنائی و قرب با حق و کمال معرفت بهین فنا نیستی خود است حضرت ایشان است

چو کم رهنما به فکر بے نشان مین

اے کیا فکر بے نام و نشان کی

تو فرعونی و این دعویٰ خدائی است	کرامات تو گرد خود نمائی است
و هر که آتش نابا حق شد البته از خود بیگانه شد و با اختیار خود اظهار کمالات خود قطعاً دلیل بیکانگی از حق است	و موجب بُعد و دور که در اظهار کمال خود روی دل همه بخلق است و بدترین امراض معنوی است
رحم کم جواز دل سندان او باز گویم دفترے باید دگر ترک نازش گیر و با آن ره بسا باز آرز خود فروشی و زان سو و دیگر	هیچ شود آره تو از دندان او پیش و شانه این ریاست را اگر ایمن آباد است این راه نیاز در کوئے ماشکسته دلی میخند پس
و گاهی وقت حضور و درخواست بیعت طالب را امر با ستیخاره میفرمودند تا مانع و اجازت واضح شود. و جائے بعد تفرس صحیح و کشف صیرج یا ظهور صدق طلب بقرائن دیگر بلا توقف متبشیر قبول بیعت مشرف میفرمودند و در بیعت جمله آداب و ارکان و شرائط که حضرات مشایخ سلاسل بر اختیار آن متفق و متوافق اند و در کتب و رسائل خود و قبل آن امور را متمم با قرار داده اند مرعی و معمول می داشتند چه اختیار غریمت و ترک رخصت در جمله احوال و اعمال و اولویت عمل بالا حیط و الجمع علیه در سائر احوال مقبول حضرت ایشان بوده است و گاهی بمشاهده حال پیران و مریدان زمانه که جز حرص بر جمع مردم و طلب جاه و شهرت در عوام و صرف اوقات در مناهی و تلعب و انماک در خطوط محرمه و مکروه و بیخود نظرها نیست اعراض از مرید گرفتن با وجود اصرار بلیغ از طرف طالب ضروری میدانستند و اگر دشمن آن تجنب و تنقیذ از خواسته شرکاء بر این منصب فحتم منظور باشد هم و در نیست	
شکر کیم چون آید درین کار	خوالم بهتر از شهرت به بسیار
صاحب گلشن را ز گوید چو خواجہ قصہ آخر زمان کرد به چندی جا از یعنی بیان کرد شاج گوید یعنی چون حضرت خواجہ کائنات علیه الصلوات و التسلیات قصہ آخر زمان میفرمودند بچند محل از یعنی که جلال و جمال و شش پیداشوند و دعویٰ انبیینی کنند و اضلال خلق نمایند اظهار فرموده است ابوهریره رضی اللہ تعالیٰ عنہ روایت کند کہ رسول علیہ السلام فرمود لا تقوم الساعة حتی یبعث دجالون کذابون و باز هم از روایت می نماید کہ بینما النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یحدث جاء اعرابی و قال متی الساعة قال فاذا ضیعت الامانة فانتظر الساعة قال کیف اضاعتها قال اذا وشد الامر الی غیر اهلہ فانتظر الساعة	
لے قیامت قائم نخواهد شد تا اینکه فرستاده شوند و جلال بسیار در و ظهور لے روزی نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نشسته سخنان میکند ناگاه اعرابی آمده گفت کہ قیامت بکدام وقت خواهد شد فرمود کہ هرگاه ضائع خواهی کرد امانت را پس منتظر باش قیامت را اعرابی گفت چگونه ضائع خواهد فرمود و فتنه اقامد خواهی کرد برائے از غیر اهل آن پس منتظر شو قیامت را ۱۲	

و در تعداد او شش اطمینان فرموده که و گمان ز عجم القوم از زلهم و مانند اینها که همه دلالت
بر کذب آن و دجالان و دعوی دار می کنند بسیار است و بیس الخیر کالبعثه حالیا می فرم
که شیخ روزگار که خود را در صد شیخی و مرید گرفتن می دارند از انجمله آنکه هیچ اطلاع و وقوف بر حقایق
فقر و فقر او نبیا و اولیا ندارند و اگر بشنوند باور نیز نمیکنند و شیخ و پیشوا گشته اند و خود را کامل و مرشد
می شمارند و جاهل می گشتند و تفاوت ازلی ایشان را مدبر و بخت گردانیده به تبلیغات آن شیخ متضمنه
مرید و معتقد می گردند - مولانا جلال الدین محمد رومی در حال این طائفه میفرماید **نظم**

بپو این شیخان باطل و علم لاف شیخی در جهان انداخته هم ز خود سالک شده واصل شد عرف درویشان و نکته عارفان احتمان سر در شد ستند و ز بیم پس جلبیس اسد گشت آن یکجفت	که نمید آگه ز فقر از بیش و کم خویش تن را بایزیدی ساخت مخلفه و اگر ده در دعوی کده بسته اند این بے حیا یا ن بر زبان عاقلان سر با کشیده در تکلم که به پیلو سعید برده خست
---	--

انتی صحبت عوام و مخالفت و معاشرت با آنها کاره می بودند و سبب تشبث و تشبث مریدان
قال قلم **مبادای** هیچ با عاست سر و کار
تلف کردی بهره نازنین عمر
چو با عامه نشینی سخ کردی

که از فطرت شوی ناگه نگویند
نگوی در چه کار است بچنین عمر
چه جائی مسخ یک ره نسخ گردی

یعنی مجالست و مصاحبت با عوام الناس اگر شود مسخ می گردی یعنی از مرتبه انسانی بحکم الصحت و
بمرتبه حیوانی تنزل می نمائی بلکه از حیوانی بمرتبه نباتی و جادوی میرسی **م** بین اکنون که کور و کربان شد
علوم دین همه بر آسمان شد یعنی بدیده اعتبار نظر کن که آنچه از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه
و آله وسلم منقول است چگونه وقوع یافت که کور و کور حافظ کلام گو سفند شده اند چه منصب شیخی و ارشاد
مانند چوپا می است که چنانچه شبان محافظت و رعایت گو سفندان می نماید و از شر گرگان
و درندگان محفوظ میدارد و شیخ نیز که فی نفس الامر بینما و مرشد باشد مریدان با اخلاص را از اوصاف
و اخلاق حیوانی و سبغی نگاه میدارد و چون آن شیخ خود کور است و دیده بینا ندارد و بنی که گو سفندان
نفوس مریدان گرگان و سباع اوصاف و اخلاق ذمیمه میدرند و می کشند و گوش شنوا ندارد
که فریادشان بشنود و نعره فریاد برآرد که بانگ بسیار از چنگال شان خلاصی دهد و بحکم فرمود
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله وسلم که **ان من اشرط الساعه ان یرفع العلم**
ل و باشد پیشوای قوم کینه زین او شان **م** محقق از نشانه های قیامت که علامت خود و جل بسیار گردد

و بیکثر الجهل علوم دین که منشاء عدالت و انتظام بوده بر آسان شد یعنی از زمین استعداد ظهور بر آسان
 بطون مکنون گشت و عدل و انصاف انسانی بر خاسته ظلم و جور و فسق و فجور استیلا نموده نظام عالم
 رو با خلل آورده ^{۱۱} فاده سرور اکنون بجهال ^{۱۲} ازان گشتند مردم جلد بد حال ^{۱۳} عا خدا الله
 تعالی من الجهل والجهال ومن سوء الحال والمال و از وضع و طریقه متشیخه زمان که در اختلاط
 و موافقت و کثرت مراد و بیت ^{۱۴} باطوالف کسبیه بیا کیها دارند بیعت و ارادت آنها را ذریعه و وسیله
 جلب اموال و متعجب و جذب نفوس مردم او باش گردانین اند ^{۱۵} ایا تمام و اتقاع کلی داشتند و مکروه
 و قبیح تر می پنداشتند و اگر کسی ازان جماعت بعد توبه خالصه و انابت کامله ازان کسب شیع و قطع
 و بعد درآمدن در نکاح مردی مسلم و اختیار احتجاب و پرده نشینی آمده طلب ارادت و بیعت می نمود
 بعد تسویه و تعلل البته به تشریف قبول بیعت مشرف میفرمودند شاه کلیم اندیشی شاه جهان ^{۱۶} بی
 در مکتوبی از مکاتیب که بنام مولانا نظام الدین بلگرامی ثم الاورنگ آبادی ارتقام فرموده اند می گویند
 که در های و هوای زنان نباید افتاد که اینها را هزاران دین اند ^{۱۷} در را و خدا که رهنمان اند ^{۱۸} آن
 همین زنان اند - و قاضی محمد تقی قلندر که از اجله مشایخ این دیار اند هرگاه فقیری را از فقراء خاندان خود
 یا غیر خاندان خود مایل باین وضع مذموم می دیدند اتهام بلوغ در زجر و منع او می میداشتند و میفرمودند
 که ^{۱۹} النبیاء حباله الشیطان قلندر هر چه گوید دین گوید ^{۲۰} زینهار از قرین بد زینهار ^{۲۱} و قضا
 رتبا عذاب ^{۲۲} الناب ^{۲۳} شیخ رکن الدین علاء الدوله سمنانی که از اجله علماء صوفیه اند می نگارند که
^{۲۴} بزرگان دین و روندگان را ^{۲۵} با یقین باتفاق گفته اند از معرفت حق برخوردار می گویند که یا بد که طیب
 و صدق بجه شعار و دثار خود سازد چون این هر دو مفقود باشد از طایبات و تر بات ^{۲۶} چه مقصود است
 و شک نیست که منشاء کثرت اختلاط و ایتلاف با اموال و نفس این مردم که کسب ایشان بزرگان
 صاحب شریعت حرام و خبیث باشد بعضی بوعث نفسانی و دواعی شهوانی است ثمره و متع و انتفاع
 باین جنس اموال که ناشی از دنات و پست فطرتی است سوائے ظلمت باطن و انطفا بر نور ایمانی است
 و با علوی منزلت و سمو مرتبه شیخی و مقتدری که اینها بعضی طهارت و لطافت و شرافت ^{۲۷} مکتب
 باید تضاد کلی دارد ازین است که در نه کمین این خلوط از وقاحت و در ذات و زالت و از نسیج
 و ثمرات آن هر چه است خود ظاهر است هر چه دین و شنیده میشود از غایت ظهور و محتاج اظهار است
 فرو مصلحت نیست که از پرده برون افتد ^{۲۸} ورنه در محفل رندان خبر نیست ^{۲۹} نیست
 براس توضیح این سلسله تحقیقی بس نفیس از کلام قدوة المحققین شاه عبدالعزیز محدث دهلوی آورده
 می شود تا باینچرا ان تبغیه و مرده دلا نرا ایضا باشد -

پناه دهد مارا الله تعالی از نادانی و مردان جاهل و بدی حال و نجس ^{۳۰}

قال رحمهم الله تعالى وتحقيق المقام
ان النجاسة المعتبرة في الشرع على طبقا
شقي ولكل طبقة حكم خاص بهما فالطبقة
الاولى النجاسة الجسمية وينقسم الى ثلاثة
اقسام لانها اما ان تدرك بالوهم فقط
ولا يساعد ها في ادراكها العقل بل يكذب
ويخالفه مثل الخياط والبراق والاولى
المعدة للبول والبراز قبل ان يتلخ بهما
وبعد تطهيرها بالغسل فهذا القسم يسمى
بالمقتذرات فلا يصح بالنجاسات ولا
عنها متنظف لا متطهر وهذا هو الفرق
بين التنظيف والتطهير وقد اعتبرها
الشرع في كنس المساجد ومواضع الصلوة
فاوعد على البراق في المسجد ونهى عن
الصلوة في معاطن الابل والحام وغير
ذلك واما ان تدرك بالوهم والعقل
معاً وهي النجاسات الحقيقية كالبول والبراز
والدم المسفوح وفضلات الحيوانات
وغير ذلك واعتبرها الشرع ايضا فوجب
غسلها عند ارادة الصلوة وحرم تلويث
البدن والثياب بها بلا ضرورة ملجئة
واما ان تدرك بالعقل فقط ولا يساعد
الوهم في ادراكها وهذا القسم على ضرب
مختلفة فمنه ما يدركه العقل بعد التلويث
بنور الشرع وهي النجاسات الحكمية كالحد
والجناية والحيف والنفاس فان نجاسة
البدن كله يخرج المحدث والمخى او دم

علا رحمهم الله تعالى لگفته اند که تحتین مقام نیست
که نجاستی که در شرع معتبر است بر طبقات مختلف است
و بر طبقه حکم خاص است پس طبقه اولی نجاست
جسمیه است و آن منقسم است بر سه قسم چه که آن نجاست
از دوطرف خالی نیست یا ادراک کرده شود بوجه صرف
و عقل موافقت آن بخیر بلکه تکذیب و کند و مخالفت
و س سازد مثل آب بینی و لعاب و دهن و نظری که
که بر آب بول و براز باشد قبل اینکه آلوده شوند ببول
و بعد پاک کردن و غسل پس این قسم را مقتذرات
گویند نه نجاسات پرهیز کننده و یا متنظف خوانند
نه متطهر و همین فرق است میان تنظیف و تطهیر و معتبر
داشته و یا شرع و خطائی مسجد و مقامات نماز
پس شرع و عید کرده بر براق که در مسجد واقع
شود و نهی کرده از نماز در جائی قیام شتران و حمار
و غیر آن و یا ادراک کرده شود بوجه عقل هر دو
و آن نجاسات حقیقیه است مثل بول و براز و دم مسفوح
و پس غوره جانوران و غیر آن و شرع آن را
هم معتبر بار کرده و واجب کرده غسل بر وقت
اراده نماز و حرام کرده آلودگی بدن و جامه را
بوسیله ضرورت مجبور کننده و یا اینکه ادراک
کرده شود بوجه عقل صرف و دو هم موافقت و س نازد
و ادراک این قسم بر اقسام مختلفه است بعضی
از دو چنین است که عقل ادراکش کند
بعد منور بنور شرع گشتن و آن نجاسات حکمیه است
مثل حد و جایت و حیض و نفاس پس بر اینک
بدن همه بوجه خارج شدن حدث و
منی و خون حیض

الحیض والتفاس مما لا یدرکہ الوہم لکن
 العقل بعد ما تنور بنور الشرع یدرکہ ذلك
 كما لو جذا نبات ویتادی بها کما یتادی
 من النجاسات الحقیقیة بل اشد ومنہ
 مما لا یدرکہ العقل الا بعد مخالطة الملا
 ومصاحبتهم کنجاسة الکذب والغیبة
 والھیمة وبعض الاخلاق الفاسدة الکامنة
 فی جوہر النفس وقد ورد فی الحدیث الصمیم انه
 اذا کذب العبد تنبا عد عنه الملک میلا
 من نتن ما جاء یدہ وکنجاست الخمر والمسکر
 المطینة وکنجاسة دراهم الربوا وکنجاسة الرثا
 والنواني وهذا القسم بالحقیقة من الطبقة
 الثانية اعنی النجاسة الروحانیة لکن
 لما اثرت فی الاعمال والاخلاق التي یراد
 بالابدان ظہر اثرہ فی البدن عند التعق
 والمصلحة بالملائکة ولذلك اجتنب
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 عن اكل القدر الذي فیہ البقولات وقال
 لصاحبه کل فانی انا حی من لا تنجی وطبقة
 الثالثة النجاسة الروحانیة التي لا یظہر اش
 علی البدن بوجه ما وہی نجاسة اعتقاد
 الباطل واشد انواعہ الشریک فہذہ النجاسة
 لا یدرکہا العقل بوجه من الوجوه ولما
 اختلفت طبقات النجاسة کان کل منها
 حکم خاص بها فاما الطبقة الاولى فوجب
 علی الخاص والعام الاجتناب عنہا
 فی کل الموضع فی کل الاوقات الا عند الضرورة

ونفاسی باشد و وہم اور اکشن نمیکند لیکن
 عقل بعد منور گشتن خود بنور شرع اور اکشن میکند
 و جذا نبات و یتادی بها کما یتادی
 از نجاسات حقیقیہ بلکہ سخت تر از وے و بعضا زوے
 چنین است کہ عقل اور اکشن نمی سازد تا وقتیکہ مصاحبت
 ملائکہ نصیب نہ نگردد مثل نجاست دروغ و غیبت
 و سخن چینی و بعض اخلاق فاسدہ کہ در جوہر نفس
 پوشیدہ اند و در حدیث صحیح وارد شدہ است
 کہ ہر گاہ بندہ دروغ میگوید و در میشود از وے
 فرشتہ مقدار یک میل بوجہ بدو کہ از وے می آید
 و مثل نجاستہائے شراب و مسکرات کحل آلود و نجاست
 در ہمائے سود و نجاست زانیہ یا وزانیان
 و این قسم در اصل از طبقہ ثانیہ یعنی نجاست روحانیہ
 است لیکن ہر گاہ کہ اثر کرد در اعمال و اخلاقیہ کہ
 کہ در ابدان داخل اند اثرش در بدن نیز ظاہر گشت
 وقت غور کردن و مصاحبت ملائکہ و ازین وجہ رسول
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرهیز کردہ از خوردن بیک
 کہ در آن ترہ و سبز ہیا میشد و سر سود یا بار خود کہ
 بخور پس من مناجات میکنم کہ را کہ تو مناجات میکنی
 آنرا و طبقہ سوم نجاست روحانیہ است کہ اثرش
 بر بدن ہیچ وجہ ظاہر نمیشود و آن نجاست عقائد
 باطلہ است و سخت ترین اقسام مے شرک است
 و این نجاست را عقل از ہیچ وجہ ادراک نمیزد و ہر گاہ
 کہ طبقات نجاست مختلف شدند برائے ہر یک از این
 حکم خاص گشت پس طبقہ اولی واجب بر خاص و عام
 پرهیز از آن در کل مقامات و کل اوقات
 بجز وقت ضرورت مثل کسیکہ مے را

کصاحب الرعاف الدائم ومن في معناه
 واما الطبقة الثانية فوجب الاجتناب
 عنها للخواص الاذكياء ذوى الشرف منهم
 كحرمة مال الصدقة على بنى هاشم
 دون غيرهم ومخالطة الفساق في حال
 الصوم والغيبة والكذب ايضا في تلك
 الحال وفي حال الطهارة واما الطبقة الثالثة
 فلم يجيب الاجتناب عنها على احد وانما
 ظهر اثرها في المسجد الحرام الذى هو قبلة
 الصلوة والموضع المختص بالله تعالى
 وقد قاس مالك رحمه الله سائر المساجد
 على المسجد الحرام في هذا الباب فنع من الخ
 المشرك فيها ايضا لكن الجمهور فرقوا بين
 سائر المساجد والمسجد الحرام لان سائر
 المساجد كالخليفة والتطل له وهو الاصل
 في كونه قبلة مختصة بالله تعالى فله مرتبة
 ليست لغيره من المساجد انتهى -

دائمی عاریتہ خون از بینی آمدن باشد یا آنکه مثل
 دے باشد ولیکن طبقہ ثانیہ واجب است پرہیز
 ازان برائے پارسایان خاص کہ بزرگ باشند
 مثل حرام بودن مال زکوٰۃ بر بنی ہاشم نہ
 غیرشان و ملاقات فاسقان بحالت رونہ و در آن
 حالت فہیت کردن و دروغ گفتن و نیز ارتکاب
 ہمین امور در حالت طہارت ولیکن طبقہ سوم
 واجب نیست پرہیز از دے بر کسے و البتہ ظاہر
 گشت اثر دے در مسجد حرام کہ آن قبلہ نماز
 و مقام مختصہ بخداے تعالیٰ و امام مالک جملہ
 مساجد را بر مسجد حرام درین باب قیاس
 کردہ اند و منع کردہ اند از دخول شدن مشرک
 در دے مگر جمهور سرق کردہ اند میان جملہ مساجد
 و مسجد حرام چرا کہ مساجد دیگر مثل نائب اند
 و سایہ دے و مسجد حرام بوجہ قبلہ بودن مخصوص
 بخدا ہون اصل است پس مرتبہ کہ ویراست
 دیگر مساجد را نیست انتہا -

بنابر نیست کہ شیوخ طریقہ از اخذ اموال صدقہ زکوٰۃ باشد یا غیر زکوٰۃ احتراز میدارند سواء کاذبا
 ہاشمین او غیر ہم لہما من اوساخ الناس و علی الشیطان یکون متطہرا متنتظفا لامتمدنسا متتوا

من آن نگین سلیمان بیخ نشام کہ گاہ گاہ بروست اہر من شد

صیبت عظمی نیست کہ اخلاف و اتباع در اشاعت و اذاعت طریقہ ذمیمہ اسلاف خود از اسلاف چالاک

بہ نیم بیضہ چو سلطان ستم روا دارد زندگانش را پیش ہزار مرغ بیخ

صدق حال بد مال اسلاف و اخلاف است مولانا روم علیہ الرحمۃ میفرماید

ہر کہ او بہاد و ناخوش ستے سوے او نفس زین رود ہر ساعت

کیوان رفتند سنتہا بماند و زیہمان ظلم و لعنتہا بماند

و از مقررات دینیہ است کہ یکہ گناہ کند و سبب گناہ کردن دیگرے ہم شود ہم محبت فعل و ہم
 نسبت حامل آنے شود ہذا در حدیث شریف وارد است کہ یکہ سنتے نیک در میان آرد
 لہ خواہ ہاشمی باشد یا غیرشان چہ کہ مال زکوٰۃ از ہر کما مردمان و بیخ و جب است کہ صفائی و پاکیزگی دادہ نہ کہ چرا کہ وہ ہاشمی

اجر آن سنت و اجر سیکہ بآن سنت عمل کند اجر از کند بے آنکه از اجر آن دیگران چیزے کم شود
و سیکہ سنتے بد پدید نماید بروے است و زرا و وزر سیکہ بآن عمل کند بے آنکه از گناہان بآن عاملان
چیزے کم شود فقط صاحب مشکوہ شریف مے آرد

عن اسامة بن زيد قال قال رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم ما تركت بعد
فتنة اخر على الرجال من النساء وعن ابي
سعيد الخدري قال قال رسول الله صلى
عليه وآله وسلم الدنيا حلوة خضرة وان الله
مستخلفكم فيها فينظر كيف تعملون فاتقوا
الله والنساء فان اول فتنة بني اسرائيل
كانت في النساء رواه مسلم وعنه جابر
قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله
الا لا يبيتن رجل عند امرأة ثيب الا ان يكون
ناكحا واذ همم رواه مسلم وعنه عقبه
بن عامر قال قال رسول الله صلى الله
عليه وآله وسلم اياكم والدخول على النساء
فقال رجل ارسى قال انما الموت متفق عليه
وعن جرير بن عبد الله قال سألت
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
عن نظر الفجأة فامرني ان اصرف بصري
رواه مسلم وعنه عمر عن النبي صلى الله
عليه وآله وسلم قال لا يخلون رجل بامرأة
الا ان يكونا لثهما الشيطان رواه
الترمذي خاتمة الحفاظ شيخ جلال الدين
سيوطي در جامع صغير آورده عن ابن عباس
القول الدنيا والنساء فان ابليس طالع
لصاد و ما هو بشئ من فحوة با وثق

مروى است از اسامة بن زيد که گفت فرمود
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم نگذاشتم
بعد خود فتنة ضرر رساننده تر بر مردمان از زنان
و از ابی سعید خدری مروی است که گفت فرمود
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم دنیا شیرین
و سبز است یعنی در نظر خوش مے آید و الله تعالی
شمار اخلیفه کننده است در آن پس مے بیند که چگونه
عمل میکنند تر سید از دنیا و زنان که تحقیق اول فتنة
در بنی اسرائیل بوجه زن بود روایت کرد این را مسلم
و از جابر مرویست که گفت فرمود رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
و الله و سلم خبر از شب باش نشود مردے باز نماند ثیب یعنی
مگر آنکه شوهر و باشد یا محرم روایت کرد این را مسلم و عقبه
بن عامر مرویست که گفت فرمود رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
دور دارید خود را از دخول شدن بر زنان مردے گفت آیا
دین یا رسول الله جموع را فرمود که جموع است و جموع
غریز زن از جانب شوهر مثل برادر شوهر یعنی از وی خلوت
مناسبت احتیاط باید کرد این حدیث متفق علیه تجاری
و مسلم است از جریر بن عبد الله مرویست که گفت پرسیدم
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم که از نظر ناگمانی افادن پس حکم
ما را که باز گردانیم از وی بیانی خود را روا کرد این چند را مسلم و از جریر
مرویست از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فرمود که خلوت نکنند مرد
باز و اگر آنکه سویم کس از ایشان شیطان میباشد این ترمذی و ابن
مازین هاشم مرویست و در او خود را از دنیا و زنان پس تحقیق
ابلیس بسیار از موده کار و نظر دارنده است و نسبت چیز و اندام

لصبيده في الاققياء من النساء
برائے شکار وے درستیان پیشتر از عورت

و شیخ عبدالکروف مناوی در شرح ابن حدیث نقل میکند

قال ابو حمزة الخراسانی النظر رسول البیلا
وسهام المنايا وقال بعض الحكماء من
غلبت هواه عقله افقهم ومن غلبت
استراح وقال بعضهم لا شیء اشد من ترك
الشهوة تحريك الساكن ایس من تسکین
المحرك وقال ابن الحاج قال صاحب الانوار
اخذ روا لا غتراء بالنساء وان کن نساء
عباداً فانهن توکن الی کل بلیة ولا یستحسن
من کل فتنه وقال بعض العارفين ما ایسر
الشيطان من انسان قط الا اناه من قبل النساء
لان حبس النفس یمکن لا همل الکمال
الا عنهن لا نهن من ذوات الرجال
وشقا لقم ولسن غیرا یمکن التباعی
والترزعنه هو الذی خلقکم من نفس واحدة
وخلق منها زوجاً فاتباع هو النفس فیہ
آیة تکذیب الرحمن وعلامة الاسترسال
مع الشيطان وتصد یقه فیما یرتبه
من البهتان ولذا اقری الکامل الحازم
منقاد امسترسل الزمام لتلك الناقصا
عقلا و دینا و قصوداً تحت حکم من فعلی
من ابتلی بالمیل الیهن فصارعه الشيطان
فاذا غلبت بالشهوة الوقاع المحرم بحیث
لا یمیک منها فرجها و هکله ولم یمیک
طرفها و هکله ولم یمیک قلبه ان ینظر
الی مادة قوة الشهوة من الاطعمة فقلها

ابو حمزة خراسانی گوید که نظر قاصد بلیات است
و تشاء آرزو یا بعضی حکما گفته اند کسیکه هوائے نفسانی
وے عقل وے غالب باشد ضیعت شود و کسیکه
بند کن چشم خود را آرام باید و بعضی گویند چپے سخت تر
از ترک شهوت نیست حرکت دادن ساکن آسان است
از ساکن کردن متحرک و ابن الحاج گوید که صاحب انوار
گفته که پر بنی کنیز از فریفتگی به زنان اگر چه آنها عابد
باشند چه که آنها میل میکنند بسوے هر بلا و نه افتنه
و حش میکنند و بعضی عارفين گفته که شیطان از
انسان عاجز نمیشود بلکه می آید وے را بذریعہ زنان
چرا که بازداشتن نفس کاملین را ممکن است مگر از زنان
ممکن نیست چه که آنها از ذاتها س مردمان اند
و کشادگیهای شان غیر نیستند که از آنها پر بنی و بعد
ماندن ممکن باشد چنانکه از آیه کریمه معلوم میگردد
که و آن کس است که پیدا کرد شمارا نفس واحد و
کرد از وے زن ویرال پس پیروی کردن هوائے
نفس دران علامت تکذیب الرحمن است و علامت
خوگر شدن با شیطان و تصدیق وے در آنکه وے
ترتیب سید بر از بهتان ازین وجه کامل تحاطر مطیع
و گذارنده غنان طبائع آن ناقصات عقل و دین و تصد
خواهی دید محکوم شان خواهی یافت پس کسیکه خود
میل بطرف شان نیابد بداند که وے را شیطان بر
زمین نگندد لذا هرگاه که باعث شهوة جلع حرام
بر وے غالب شود باین طور که مالک فرج خود نباشد
یا نیست گرداند آنرا (یعنی آن باعث را) و مالک چشم خود
نباشد یا مالک کند آنرا و مالک قلب نباشد یا بنده بسوے خود نشود

لما كلفوا وتمس عراك الغضب وهو النظر
ففي خبر احمد النظر الى محاسن المرأة سهم
من سهام ابليس وهذا السهم يسدده
ابليس نحو القلب ولا طريق لرجه الى النفس
ولا يخاف من جهة الرمي فانه انما يرمي
هذا السهم عن قوس الصورة فاذا لم تقف
في طريقها اخطاك السهم وان تصب قلبك
عرضا اصابك وان تستلي النفس بالمباح
المعرض عن المحرام

وويراكم كسب مدد مقدار و کیفیت و قطع کند محرک
غضب را که نظر است که در حدیث مرویه امام احمد است
که نگاه کردن بسوی خوبیا و کن آن تیرے است از
تیرا می آید پس این تیرا ابلیس راست میکند با قلب
و از این جهت برای و دو سو چشم بند کردن و از جهت آتیر
منور گشتن چه که شیطان تیرا ندانی میکند بجان صورت
پس هرگاه که در راه دے توقف نخواهد کرد و نشانه خطا خواهد
دیدی عذاب ثواب برو مرتب خواهد شد) اما اگر برید قلب را عذر
پس برید را اگر نفس را تسلی دی بذریعہ امر مباح که تسلی و تسکین

اما استخلاف و اعطاء خرقه خلافت پس عمل حضرت ایشان بدین باب ایمان نظر در حال طالب
و ترک استعمال بوده است و میفرمودند که برای این منصب نجیم و مرتبه عظیم چند امور ضروری است
صحت عقیده و تکمیل علم و صلاح عمل برضوا بط شرع و طریقت و دوام ریاضت باجد و جهد در اورداد
و ادکار و اشغال و تهذیب ظاهر و باطن و عدم انهماک در خلوظ و لذات مباحه و قناعت بر قدر ضروری
و مطالب و مطاعم و مساکن و مصاحبت طویلہ در خدمت شیخ جامع الشرائط و انقطاع از موانع
صوری و معنوی همت و ترک التفات بزخاریف و بنویه و اجتناب از صحبت عوام ع بسیار سفر
باید تا بخت شود خامے شاو کلیم احشیتی نقشبندی مولانا فاضل ام الدین رضی الله عنهما را ارقام میفرماید
که امر خلافت را آسان ندانند کسیکه فاضل یا طالب علم باشد برای او البته بنویسند و اگر
عاری باشد و حال عالی دارد و ریاضت شاق باو هم جائز است و عاری محض را نه آن امر الحلافت

له شان و عند اعطاءها للجهل لیستهان فعلیکم ان تتعقوا فی هذا الامر فان الخلیفه
بمثل المستخلف والناس یقیسون حال المستخلف من حال الخلیفه انتحی
و ملا اکرم صوفی چشتی نقشبندی در مناجیح آورده که بعضی از محققین این قوم گفته اند که اصل در خلافت
این است که مرید وقتیکه تبرکیه و تصفییه رفع حجب موهوم کرده و مدارج کمال طے نموده است
تکمیل دیگران پیدا کند و فانی بقا ماتم شود و عند استحقاق خلافت میگرد و پیش از وصول بمقام
مفکر اگر تیر خلافت دهند خلیفه نشود و نیز می نویسد که خلیفه دو جهت میباشد جهت اول
و تصرف که جهت باطن است و باین جهت نائب و خلیفه حق است تعالی شان و جهت
متابعیت و ارشاد که جهت ظاهر است و باین جهت خلیفه حضرت سید کائنات صلی الله
و آله وسلم پس جتین مذکور تین از امکان و دو عالم خلافت اند چه جهت ولایت جهت فنا
له تحقیق بدان هر خلافتی است بهکام عطا کرد و بی پایان غلطی بکند وین است پس شایسته است که دین امر خوب کند چه خلیفه مثل خلیفه کند
و مردمان قیاس میکنند حال خلیفه گیرنده را از حال خلیفه امتحان

فی الامر است و جهت متابعت جهت بقا باشد و خلافت بدون حصول صفت فنا و بقا صورت نمونند
و گویند که چون شیخ با عطاء خلافت بیک از مریدان مامور شود از حق تعالی شانه یا حضرت
صلی الله علیه و آله و سلم یا از جانب شیخ خود بر او لازم است که آن مرید را خلافت دهد و قوی بر آید
که چون پیرو مرید معامله نیکو بیند جائز است که او را خلافت دهد و انتی و شاه محمد نجی اله آبادی گوید که
حال خلافت مثل شیخ نیست که چون شیخ کامل کل و اصل موصول یک از اصحاب خود در رتبه خویش
بیند او را بخلافت خود میگزیند و اکثری با جازات اکتفا نمایند و غالباً این قسم کسیکه شایستگی
خلافت در او بود متعدد نمی باشد حضرت ایشان یعنی شیخ محمد فضل اله آبادی میفرمودند که سخن با
طریقت است قدس الله روحه که آسمان را یک آفتاب و پیر را یک مرید و استاد را یک شاگرد
یعنی چنانکه در آسمان ستارها بسیارند اما آفتاب یکیش نیست همچنان پیرو استاد را پیر
و شاگردان بسیارند اما آنکه حامل اسرار و انوار پیر و استاد تواند شد و مرتبه او را چنان
تواند نمود و اطلاق خلیفه و قائم مقام بر او واقع شود از یکیش بیش نمی باشد انتی میر عبد الواحد بلگرامی
که سهروردی چشتی اند و در سنایل خود میگویند که امروز پیران و مریدان و خلافت و نشان و خلافت
پوشان بسیار پیدا شدند که از شکایت حال ایشان دفترها سیاه شود و آن خود حال ما مدبران
است ما سراسر آنکه خرقه در بر کردیم جامه کعبه را بجل غر کردیم و همین معنی شیخ فرید و دود و دهره فرمود
که صحیح معنی آن بزبان پارسی این باشد قطعاً مؤلف راست

انادان تر است مرد که گیر بے خرد موشی که خود خرسنه ننگد ز تنگیش سے ستراش دل تبراش از هوا نفس چندین هزاریش تراشیده هر طرف	مرد کلاه ده بر یقین سخت بے حیا بند و بنحویش بارگران در مضیق جا کز سترایشیت بنود راه دین حصول زینها یکے بدر که موسی لے نش قبول
--	--

این هر دو دود و دهره بروج انتباه است از غفلت مریدان را و گذشتن از عظمت پیران را انتی -
خاتم این بحث بر حکایت کرده میشود که در فحاشات جامی نقش بندی و لطائف اشرفیه چشتیان گو
است اینجا عبارت لطائف اشرفیه که نزد مشایخ چشت اهل بهشت بزمید اعتبار و اعتماد شهرت
دار و نقل کردن کافیهست میفرمودند یعنی سلطان اشرف جهانگیر روح الله روحه که در بهنگامیکه
شیخ الاسلام شیخ احمد جام زدن فیل بجانب فرارات متبر که چشت صاهنا الله عن الآفات متوج
شده بودند از آن طرف حضرت خواجه بود و دود چشتی قدس الله سره با اصحاب کثیره برآمدند و در آنجا
التقاء افتاد و در یکدیگر اندک تعرض بنیاد شده بود بعد از رفع که ورت خواطر بعد که شیخ الاسلام
حضرت خواجه بود و دود چشتی قدس الله سره را فرمودند که دو خدا نگار نگاهدارند و سه روز توقف کنند

چنانچه خواجہ رافرموده بودند حضرت خواجہ چنان کردند و پیش شیخ الاسلام آمدہ گفتند کہ چنانچہ گفتہ
 امتحان کردیم و دیگر چہ فرمایند تا چنان کہینم شیخ الاسلام فرمودند کہ اول مصلیٰ بر طاق نہ و بر علم
 بخوان کہ زہد بے علم سخرہ شیطان باشد و تبعید بے فقہ پیچو خرناس بے تحسین بود گفت قبول کردیم
 و دیگر چہ میفرمایند فرمود چون او تحصیل علم فارغ شوی احیاء خاندان و انشاء دودمان خود کن کہ آباء و
 اجداد تو بزرگ بوده اند و صاحب کرامات و جامع مقامات خواجہ مودود گفت چن مرابہ احیاء خاندان
 میفرمایند ہم برو جہ تبرک و تمین مرا اجلاس فرمایند شیخ الاسلام گفت پیشتر آئی پیشتر آمدند و دست
 وے گرفت و بر رخاں چار بالش خود بنشانند و سہ بار فرمود بشرط علم پس سہ روز در خدمت
 شیخ الاسلام بودند و خواہند بسیار گرفتند و نوارش بشمار یافتند و باز گشتند و بعد از ان بانکہ فرستہ
 بہت تحصیل علم بجانب بخارا و پنج تشریف بردند و مدت چار سال بقدر وسع و امکان در ان باب
 اجتہاد نمودند و در ان دیار ہر جا از ان حضرت آیات غریبہ و کرامات عجیبہ کہ تفصیل آن بتطویل
 ظاہر شد بعد از ان ہدیہ ارچشت مرحبت فرمودند و بہ تربیت مریدان و استفیذان مشغول
 انتہ و ہر کہ طلب خلافت یا فرقہ درویشی میکرد در حضرت ایشان مبعوض قبول نمیرسید و بے طلب
 و بدون اظہار استحقاق البتہ اعطای خلافت و فرقہ جائز میدانستند صاحب مشکوٰۃ در کتاب

والتقصا ۳۱۰ ارد عن عبد الرحمن بن سمرۃ قال قال لی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ

وسلم لا تسأل الامارۃ فانک ان اعطیتہا عن مسئلۃ وکلت الیہا وان اعطیتہا عن
 غیر مسئلۃ اعنت علیہا متفق علیہ یعنی کہ امارت ظاہر و کذا خلافت باطن امر عظیم
 و شاق است کہ قیام نمیتوان نمود بآن مگر با عانت اتہی تعالیٰ و عند الطلب طالب بنفس
 مے سپارند و بجزل و قوت او مے گذارند و بلا سوال و طلب یاری دادہ مے شود بران یعنی لطفت
 اتہی یاری میدہد و مدد میکند و توفیق مے بخشد بر اتمام و اکمال حقوق آن واللہ اعلم

فصل چہارم در بیان نبوت شوآن از احادیث نبوت علیہ الصلوٰۃ و التحیۃ

قشاشی در کتاب سبط المجید فی شان البیعتہ و الذکر
 و تلقینہ و سلاسل اہل التوحید گفتہ است
 کہ فرمود خدا تے تعالیٰ جل جلالہ ہومان تبرید
 از خدا و طلب کنید بسوے وے وید و جہاد کنید
 در راہ او تا رستگار شوید گفت امام جامع

قال القشاشی فی کتاب السبط المجید فی
 شان البیعتہ و الذکر و تلقینہ و سلاسل
 اہل التوحید قال اللہ جل ثناؤہ و یقہ
 اسماءہ یا ایہا الذین آمنوا اتقوا اللہ
 وابتغوا الیہ الوسیلۃ وجاهدوا فی سبیلہ
 لعلکم تفلحون قال الامام الجامع بین

المعقول والمنقول الصالح المتعبد الزاهد
القاضي ناصر الدين ابو الخير عبد الله بن
عمر البيضاوي رحمه الله تعالى في اوائل
سورة البقرة والمتقى اسم فاعل من قولهم
وقاه يقي والوقاية فرط الصيانة وهو في
عرف الشرع اسم لمن يقي نفسه عما يضره
في الآخرة وله ثلاث مراتب الاولى التقوى
عن العذاب المخلد بالتبري عن الشرك
وعليه قوله تعالى والزمهم كلمة التقوى
والثانية التجنب عن كل ما يؤثم من فعل
او ترك حتى الصغائر عند قوم وهو المتقا
باسم التقوى في الشرع وهو المعنى بقوله
تعالى ولوان اهل القرى آمنوا واتقوا
والثالثة ان ينزله عما يشغل بسرع الحق
ويتبذل اليه بشرا بيرة وهو التقوى الحقيقي
المطلوب بقوله اتقوا الله حق تقاته وقد
قوله تعالى هدى للمتقين على الوجه الثالثة
انتهى وحيث ان الخطاب في الآية السابقة
الذين آمنوا فالمراد ما بعد المرتبة الاولى
والطاهراتها الثانية بناء على ان الثالثة
ما يترتب على قوله وجاهدوا بعد قوله واتقوا
اليه الوسيلة وذلك ان المرتبة الثالثة
لا تيسر لطلبها الا بالجهاد في سبيل الله
مع اعداء الباطنة والظاهرة على ميزان حق
ولا يهتدى اليه على وجه الكمال الا استيقظ
الا العلماء الذين هم ورثة الانبياء علماء
وحالا قال الله تعالى قل هذه سبيلي ادعوا

معقول ومنقول صالح عابد زاهد قاضي
ناصر الدين ابو الخير عبد الله بن عمر
بيضاوي رحمه الله عليه در اوائل سورة
بقره كه متقى اسم فاعل است از قول خدا
وقاه يقي ووقاية بمعنى زيادتي حفاظت است
و در عرف شرع اسم است بر كسيكه نفس خود را
نگاهدارد از آسيائيكه در اضر رسانند و آخرت و دويرا
سه مرتبه اند اول خود را نگاه داشتن از خداي بديهي
از شرك و بر اين است قل و تعالى طمئنههم كلمة التقوى
يعني لازم گردانيد او را تا كلمة تقوى و دوم پرهيز كردن از كل آنچه
مضيت باشد از كردن يا نكردن تا اينكه گناهان صغيره و
قوي و عظيم مشهور است باسم تقوى و شرع و عظيم مراد است
بقول و ترجمه شان و لوان اهل القرى آمنوا و اتقوا يعني و اهل
اين ديه ايمان آورند و در سه و پرهيز گاري گردند و سوم
پاك كردن است از ان چيز كه از حق باز دارد بلكه تمامتر
خود را از هر چيز مستغنى گردانيد و بسوى حق گذارد و عظيم است
تقوى و حقيقى كه مطلوب است از قول و ترجمه شان كه اتقوا الله حق تقاته
تبريد از خدا حق ترسيدن از وى و تفسير كرده شده است و قول و ترجمه شان
هدى للمتقين بر عظيم سه وجه و از بجا است خطاب آيت سابقه الذي
آمنوا پس مراد از بجا است كه بعد مرتبه اولي است و ظاهر است
كه مراد مرتبه دوم است از بجا كه مرتبه سوم است كه مرتب است
بقول و ترجمه شان و جاهدوا بعد قول سابقى و اتقوا
الوسيلة و وجهش نهيت كه مرتبه سوم گرفتن طالب آسان نيست
تا و كيكه در راه خدا با دشمنان ظاهري باطني جهاد كنند بر قاعده
و نه در راه خدا بسوى وى بر وجه كامل تمام گردانند كه وارث انبيا
عظيم اسلام اند در علم و حال و الله تعالى
ميفرمايد كه بگو اين راه من است ميخواهم

الى الله على بصيرة انا ومن اتبعني فمن اتبعه
 اتباعاً خاصاً حصل على نهاية صحيحة باذن الله
 فكان داعياً الى الله على بصيرة ووراثته
 لان طريقها لما كان اجل الطرق واسناها
 لكون غايته هو الحق سبحانه تعالى الذي هو
 اشرف الموجودات واخر المعلومات
 لا اله الا هو فلا يدل سالكها الا من كان
 على بصيرة ناشية من اتباع خاص كامل
 قد انزله منزلة وورثة الانبياء علموا
 فان مقام الدعوة الى الله الذي هو مقام
 الشيخة هو مقام الورثة الكاملة للرسل
 الذين هم خواص الانبياء عليهم الصلوة
 والسلام واحاصل فيه من الورثة يقا
 له الشيف والوارث والاستاذ فلا بد ان يكون
 عارفاً بوجه الجهاد مع الاعداء الظاهرة
 والباطنة ومن ههنا قال الامام محي الدين
 قدس سره في صفة الاستاذ ان يكون
 عارفاً بالخواطر النفسانية والشيطانية
 والملكية والربانية عارفاً بالاصل الذي
 تنبعث منه هذه الخواطر عارفاً بمحركاتها
 الظاهرة عارفاً بما فيها من العلل والامراض
 الصارفة عن صحة الوصول الى عين الحقيقة
 عارفاً بالادوية واعياً نها عارفاً بالافئنة
 التي تحمل المرید على استعمالها عارفاً بالامثلة
 عارفاً بالعلائق والعوائق الخارجية
 مثل الوالدين والا اولاد والاهل والسلطان
 عارفاً بسياساتهم وتجنذبته والمرید صاحب

بسوے خدا با حجت ظاہر من وپسروان من
 نیز بنحو اند پس یکہ پیروی محے بطور خاص کرد
 ویرانیت صحیحہ حاصل شد بحکم خدا وگشت دعوت کنند
 مردمان بسوے خدا بر وجه بصیرت ووراثت چکہ
 این طریقہ بزرگ تر طرق و روشن تر است چکہ نہایت
 وے بحق سبحانہ تعالیٰ است کہ اشرف موجودات
 و عزیز تعلومات است معبود وے نیست سوا وے
 و راہ نخواهند یافت از سالكین وے مگر آنانکہ باشند
 بر بینائی کہ پیدا میشود از اتباع خاص کامل و ہمین اتباع
 بر مرتبہ وراثت انبیاء علما و حالامیرساند چکہ مقام
 دعوت بسوے حق کہ آنرا مقام شیخی میگویند ہمین مقام
 و ارشین کامل رسولان است کہ انبیاء خاص اند علیہم السلام
 و آنکہ حاصل دران مقام مکیں از وراثت ویرایش
 و وارث و نیستاد میگویند و ضروری است ویر کہ بشد
 شناسندہ طرق جهاد باعدار ظاہری و باطنی امام
 محی الدین قدس سرہ گفته کہ استاد آنست کہ عارف
 باشد بنحو اطر نفسانیہ و شیطانیہ و ملکیتیہ و ربانیہ
 و عارف باشد با ساس آنها کہ از احباب
 برے آیند و شناسندہ حرکات ظاہری شان
 از علت و مرضیہا نیکہ مانع اند از صحت
 وصول بعین حقیقت و شناسندہ دوائی
 شان و صحت آنق شان و عارف بزمانہ ہائیکہ
 مرید دران زمان بر استعمال آن دواہیا
 تحمل نخواہد شد و عارف بر فراج مرید و علما
 و عوائق خارجیہ وے مثل والدین و اولاد و
 زوجہ و بادشاہ و عارف بیاسات شان
 و عذب کردن قلب مرید کہ مرید صاحب علت است

من بین ایدیه هم ثم قال فلا بد ان يكون
عند الشيخ دين الانبياء وتدابير الاطباء
وسياسة الملوك وحيث يقال له اوستاذ
انتهى واذا علمت هذا ظهر لك ان الشيخ
يعلم ان يطلق عليه الوسيلة وراثة كما
ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يعلم
ان يكون وسيلة بالاصالة بالوضع الا
وذلك ان الوسيلة كما قال البيضاوى
من وصل الى كذا اذا تقرب اليه ولا شك
ان الشيخ كونه واسطة ودليل للمريد
فى سلوك طريق جهاد كونه يامره بالمعروف
وينهاه عن المنكر فى سلوكه على تفاوت
درجاتها زمانا ومكانا وخصوصا نياية خلافة
عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
وهو ما يتقرب به المريد الى الله تعالى كالنبي
صلى الله عليه وآله وسلم اذ من المعلوم
ان سلوك المريد على هذا الوجه الخاص
مقرب له الى الله تعالى باذنه قربا خاصا
والواسطة فيه بعد النبي صلى الله عليه
وآله وسلم هو الشيخ باذن الله فصح ان يكون
وسيلة كالنبي صلى الله عليه وآله وسلم
واذا ظهر لك صحة هذا الاطلاق تبين
ان معنى الوسيلة لا ينحصر فيما قيد به
البيضاوى حيث قال اى ما يتوسلون
به الى ثوابه والرفق منه من فعل الطاعة
الى آخره على ان ترك المعاصى قد فهم من قوله
اتقوا الله لما امران المراد به ما بعد المرتبة

روبروے شان باز گفت و بر شیخ واجب است
که در امور دینی مثل انبیا باشد و در تدبیر مثل طعیان
و در سیاست مثل بادشایان پس اینوقت ویرا
استاد خواهند گفت و هرگاه که دوستی این را ظاهرا
خواهد شد بر اے تو که بر شیخ اطلاق وسیله کردی
بوجه وراثت صحیح است چنانکه نبی صلی الله علیه وآله وسلم
وسیله گفتن اصلا بوجه وضع آئی صحیح است و این
از بوجه است که وسیله بقول بیضاوی شتق است
از من وصل الی کذا (هر که قرب جوید بسوے وے) و شک
نیست که شیخ چونکه واسطه و رهنما بر اے مرید است در هر
طریق جهاد و هم ویرا در سلوک وے امر بالمعروف و نهی
عن المنکر میکند حسب اختلاف درجه وے در زمان و
مکان و حالت بوجه بودن وے نائب و خلیفه رسول
صلی الله علیه وآله وسلم و ازین امر قرب
وے یا بد مرید بسوے حق تعالی مثل نبی صلی الله
علیه وآله وسلم هر که معلوم است که سلوک
مرید بر این وجه خاص مقرب وے است بسوے خدا
باجازت خدا و آن قرب بطور خاص می باشد و ذریع
دران بعد نبی صلی الله علیه وآله وسلم آن شیخ است
باجازت خدا پس صحیح گشت که آن شیخ هم وسیله
مثل آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
و هرگاه که ظاهر گشت تراصحت این اطلاق شیخ
که معنی وسیله منحصر نیست دران معنی که بیضاوی
گفت که وسیله آنست که ذریعہ جویند
بوے مردمان بسوے ثواب خدا و قرب ازوے
از کردن عبادات تا آنکه علامت آنکه که می خود از قول
وے تعالی اتقوا الله مفهوم گردد و چنانکه که شیخ

اولی دلیل کون الخطاب مع المؤمنین
واذا يجب انحصاراً فيما ذكره وصح كون
الشيخ كالنبي صلى الله عليه وآله وسلم
وسيلة ظهران الابتغاء المطلوب بعد
الايمان والمرتبة الثانية للتقوى كما كان
بالنسبة الى الصحابة ابتغاء النبي صلى الله
عليه وآله وسلم ابتغاء خاصاً يتبعه جهاد
خاص ينتج فلاحاً خاصاً كما يشير اليه البيضا
رضي الله عنه في الآية حيث يقول وجاهدوا
في سبيله بحاربة اعدائه الظاهرة والباطنة
لعلكم تفلحون بالوصول الى الله تعالى
والفوز بكرامته انتهى كذلك يكون بالنسبة الى
غير الصحابة في عهد النبي صلى الله عليه
وآله وسلم ابتغاء ورثة الكل ابتغاء خاصاً
يتبعه جهاد خاص ينتج فلاحاً خاصاً باذن الله
وذلك في الطائفتين بمحصل المرتبة الثانية
للتقوى وما يتضمنه على حسب تفاوت
درجات سلوكهم وجهادهم المنبعثة من
تفاوت درجات استعداداتهم الساقفة
في علم الله تعالى الا ان في ثم هذا الابتغاء
الخاص للوسيلة اليه تعالى يتضمن مبايعة
خاصة غير المبايعة الاولى التي هي المبايعة
على الاسلام فان البيعة تختلف باختلاف
المقامات فان رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم لما جاء الابرار ليسلم بايعه
على الاسلام ولما كان يوم الحديبية
منطة لرجوع القتال بناء على ما بلغهم من

ازدعي ما بعد مرتبة اولی است باين دليل الخطاب
بسوے مومنان است وازين انحصار شش واجب باشد
در امر مذکور و صحیح خواهد شد بودن شیخ وسیله نبی صلی الله
وسلم و ظاهر شد انیکه طلب کردن مطلوب بعد ايمان است
و مرتبه دوم برائے تقوای است که بود صحابیه
رضی الله عنهم خواستگاری نبی صلی الله علیه آله وسلم بطور
خاص که پیروے وے میکردند و جهاد و تقوی آن
فلاح خاصے یافتند چنانکه اشاره کرده است بسوے آن
بیضاوی رضی الله عنه در تفسیر آیت و گفت که جهاد کنيد
در راه وے بحرب کردن از اعدای ظاهری و باطنی
شاید که فلاح یا بید معنی وصل بخدا شود و بجز است
وے فائز گردید و چنانچه بے باشد نسبت غیر صحابه
زمان بنوی صلی الله علیه آله وسلم بسبب خواستن و است
کامل بود جهاد خاص که نتیجه وے فلاح خاص میباشد
بحکم خدا و این امر در فریقین بود حصول مرتبه
سویقی تقوای و آنچه در ضمن آن باشد میگردد
موافق اختلاف درجه برائے سلوک طالبین
و جهاد ایشان که بر انگیزین میشود از اختلاف
درجات استعدادات شان که در علم ازلی
اتهی سابق گشته باز این طلب خاص وسیله
بسوے حق تعالی متضمن مبايعة خاص است
که غیر مبايعة امل است که در اسلام واقع شد
(مبايعة یعنی با کسی خرید و فروخت کردن و عهد میثاق بستن)
چرا که بیعت مختلف میشود باختلاف مقامات چه که
اخرابی هرگاه که بخنور آنحضرت صلی الله علیه
وآله وسلم برائے مسلمان شدن آمد آنحضرت
بر اسلام بیعت گرفت و چونکه یوم غزوة حدیبیه گمان جنگ

ارادة المرید فی ارادة الشیخ و لهذا قالوا
 الارادة ترك الارادة وقالوا من شرط المرید
 ان لا یکون له ارادة بل یکون مع الشیخ
 علی ما یرید الشیخ فهو مرید لما یرید الشیخ
 و تارك الارادة ما سواه مثاله کما قال الکبر
 للاکرم فان اتبعنی فلا تسألنی عن شی
 ای مطلقا حتی احدث لك منه ذکرای
 ابتداء منی لا بسؤال منك فاذا حصل
 التوحید الارادی فی التعدد الصوری
 فقد حصل علی طرف من التوحید فی عین
 الکثرة فی مبتداء امره والیه المنتهی اذا
 سلك و تم له الامر باذن الله فانكشف له
 بتوحید الافعال مع اثبات الکسب الناسی
 من توحید الصفات فما فی قه فی عین تعدد
 و اذا حصل هذا التوحید فی الارادة حصل
 نوع اتصال معنوی بالشیخ و قلب الشیخ
 الوارد الکامل موضع نظر الحق و معدن
 علومه و حضرة اسرار و خزینة انوار
 فعند اتحاد الارادة و اندراج ارادة المرید
 فی ارادته یمد الشیخ برقیقتها المتصلة بهذا
 من الفیوض الواردة علیه من الحق سبحانه
 و تعالی و لندکر ههنا بعض احادیث البیقة
 تبرکاً و ذکراً فاسند عن البخاری قال فی باب
 کیف یرایع الامام الناس حدیثنا همجیل
 حدیثی مالک عن یحیی بن سعید اخبرنی
 عباد بن الولید اخبرنی ابی عن عباد
 بن الصامت قال بايعنا رسول الله صلى الله عليه

ارادت مریدنا ارادت شیخ و همین وجه میگویند که اگر
 آشت که اراده نماید و بعضی گفته اند که از شرط مرید است
 که ویرا اراده نباشد بلکه با شیخ خود موافق اراده و باشد
 یعنی هر چه اراده شیخ باشد همان اراده مرید باشد غیر این
 چیز نباشد و هر چه باشد ترک کند مثل آنست
 که الله تعالی که کریم است اگر م خود گفت که اگر بری
 من میکنی پس نه سوال کن از من چیزی را یعنی مطلقاً چیزی
 که باشد تا اینکه بیان کنیم تواز و ذکر بعضی از ما پس
 نه از خود پس قتی که او را توحید ارادی در تعدد صورت
 حاصل گشت پس حاصل شد ویرا طرفی از توحید در کثرت
 در ابتداء حال خود و بسوی و منتهای است
 در سلوک و تمام شد کار و به حکم خدا و اینجا توحید
 افعالی ویرا منكشف خواهد شد با ثبوت علی که از
 توحید صفات پیدا میشود یعنی علم توحید مع علم غیر
 ویرا حاصل خواهد شد پس بحالت عین تعدد یعنی علم تفرقة
 فوق ازین چیز غیبت و هرگاه که این توحید ارادی حاصل
 پس یرا اتصال معنوی با شیخ حاصل شد و قلب شیخ کامل و اثر
 حق حای نظر توجه حق است و کان علوم الهی ببارگاه اسرار
 و خزانه انوار پس وقت متحد گشتن اراده و مندرج گشتن
 اراده مرید در اراده شیخ افاضه خواهد کرد و شیخ به بند
 قرب یافست با خود فیوض حقانی را یعنی نور آن فیوض
 که بر قلب شیخ دارد و میشوند شیخ آنرا بقلب مرید منتقل
 خواهد کرد و اینجا بعضی احادیث بیعت تبرکاً و نصیحتاً ذکر
 میکنیم روایت کرده شد از امام بخاری در باب بیان این
 که امام از مردمان بگونه بیعت بگیرد که حدیث بیان کرد ما
 همجیل و در آن مالک و یحیی بن سعید و در آن عباد بن الولید
 و در آن خبر داد پدر خود و روایت کرد از عباد بن الصامت که گفت
 بیعت کردیم از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم

عليه وآله وسلم على السمع والطاعة في المنشط والمكروه وان لا تنازع الا مراعاة وان نقوم او نقول يا نوح حيثما كنا لا نخاف في لومة لائم قال الحافظ ابن حجر المراد بالكيافة الصيغ القولية لا الفعلية بدليل ما ذكره فيه من الاحاديث الستة هي البيعة على السمع والطاعة وعلى الهجرة وعلى الجهاد وعلى الصبر وعلى عدم الفرار ولو وقع الموت وعلى بيعة النساء وعلى الاسلام وكل ذلك وقع عقد البيعة بينهم فيه بالقول انتهى يعني ان الباعث لم يذكر في هذا الباب حديثا يدل على الكيافة المبايعة الفعلية اعني كيفية المصافحة الواقعة بين المتبايعين وانما ذكر الاحاديث المتضمنة للصيغ القولية وآية ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يد الله فوق ايديهم حالة على احدى الكيفيات الفعلية يوضحها في الدر المنثور في سورة البقرة من قوله واخرج الطيالسي وعبد بن حميد عن نافع قال جاء رجل الى ابن عمر فقال يا ابا عبد الرحمن رايت رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم باعينكم هذه قال نعم وكلمتموه بالسنتكم هذه قال نعم وبايعتموه بايمانكم هذه قال نعم قال طوبى لكم فقال ابن عمر لا اخبركم بشئ سمعته من رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال بلى قال سمعته يقول طوبى لمن رآني وآمن بي وطوبى لمن آمن بي ولم ير في ثلث مرات انتهى فدا

بر اين استرار كه اطاعت خواهيم كرد و محالت خوشي و ناخوشي و نه نزاع خواهيم كرد و در امر و انكه و قائم خواهيم ماند بر عهد و امر حق خواهيم گفت و چاره كه باشيم و نه خوف خواهيم كرد و در امر حق از ملامت ملامت كننده حافظ ابن حجر گويد كه مراد از كيفيت مبايعه قولی اندنه فعلی بآن دليل كه ذكر كردند درين باب احاديث سه و آن بيعت بر سمع و اطاعت است و بيعت بر هجرت و بيعت بر جهاد و بيعت بر صبر و كفار و بيعت بر نكرختن از جنگ اگر چه بميرند و بيعت بران و بيعت اسلام و در جمله اين امور بيان صحابه بيعت به منع كشت مراد از اين انيت كه امام بخاري درين باب حديثي چنين ذكر كرده كه بكيافت مبايعت فعلی و لا كنه يعني بكيافت مصافحه كه ميان بيعت كننده و بيعت گرنده واقع ميشود بلكه آن احاديث ذكر كرده كه متضمن بودند مصافحه قولی و حالانكه اين آيت ان الذين يبايعونك آخره يعني هر آنكه آنا كه بيعت ميكنند با تو جز اين نيست كه بيعت كنند با خدا دست خداست بالاى دست ايشان لا است ميكنند از كيفيات فعليه و فتح ميسازد از آنچه كه تفسير در مشهور و معتبر واقع است از قول مصنف كه بر آيد بود او و طيالسي عهدين از نافع گفت مروى بخير است بن عمر آمد و گفت اي ابو عبد الرحمن ديده ايد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم را چنان خود گفت به كلام كرده ايد يا آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم زبان خود گفت به و بيعت كرده ايد از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بدست خود گفت به آن مروى كه خوشنودى با بوشمارا بن عمر گفت كه خبر ميدهم ترا كه هر كس شنيد نام از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كه ميغريد خوشنودى پي در اى كي كه و يد را و ايمان آورد من و خوشنودى با دوى كه ايمان آورد و بر من و ند يد را و دین سخن سازد خوشنودى

ان المبايعه كانت كيفيتها المشهورة للخصا
 بالايمان كما يصرح به ايضا قول النساء في حديث
 ائمة بنت رقيقة كلاهما بالتصغير فيما
 رضى الله عنهما يا رسول الله الانضاجنا
 قال اني لا اصباح النساء فولى لما امرأة
 كقولى لا امرأة واحدة اخبره جماعة منهم
 الترمذى والنسائى وابن ماجة وحيث
 ان المریدین للسلوك متعرضون للجهاد
 الاكبر فثبتهم اماهم في ذلك نيابة عن
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فالذين
 يباليعون انما يباليعون رسول الله صلى
 الله عليه وآله وسلم بواسطة مشايخ
 اليه يد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 بواسطة فوق ايديهم كما يوضحه قول عمر
 بن الخطاب رضى الله عنه لمن جاءه فقال
 اني اريد ان اباليعك قال او ما اباليع
 اميرى قال بلى قال اذا اباليعت اميرى فقد
 اباليعتنى الحديث وكما يشير اليه جواب نسائى
 الا انصار لعمر بن الخطاب رضى الله تعالى
 عنه لما بعثه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 اليهم ليباليعهم فقال انى رسول الله
 صلى الله عليه وآله وسلم اليكم فقلن
 مرجا بر رسول الله وبر رسول الله صلى
 الله عليه وآله وسلم فرحب بر رسول الله
 فى رسوله بمقتضى ما فى قلوبهن من الرجا
 به صلى الله عليه وآله وسلم المنتهى الى مقادير
 الاحسان اللائق بهذا المقام كانهم

كلام دلالت ميكند برين امر كه مبايعت كيفيت مشهوره بود
 يعنى مصافحه به دست چنانكه قول زمان تصريح ميكند
 در حديث ائمة بنت رقيقة و اين هر دو نام بعينه
 رضى الله عنهما كه گفت چرا با ما مصافحه ميكنى يا رسول الله
 فرمود كه ما با زمان مصافحه ميكند و قول من آنچه كه با صد
 زمان ميباشد همچون طور يك زن ميباشد بر آوردين
 حديث را جماعت كه از او شان ترمذى و نسائى و ابن ماجة
 نيز اند و چونكه مریدین سلوك مستعد ميباشند بر اى جهاد
 اكبر پس شيخ شان امام شان ميباشد بوجه نيابت
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كه چنانكه بيعت شيخ ميكند
 گويابيعت از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم سبب است
 مشايخ سلسله و دست رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 بواسطه مشايخ بالاى همه دستها ميباشد چنانكه از قول
 حضرت عمر بن خطاب رضى الله عنه واضح ميشود كه شخص
 بنجدت شان آمدن در خواست بيعت كه گفت يا ائمة
 كرده از امير من گفت بى گاه كه بيعت
 كردى از امير من پس بيعت كردى از من آخر
 حديث و چنانكه اشاره ميكند باين امر جواب زمان
 انصار كه حضرت عمر بن خطاب رضى الله تعالى عنه از او
 هر گاه كه او شان را رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بر اس
 گرفتن بيعت بطرف شان فرستاده بودند حضرت
 عمر فرمود كه من فرستاده رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 و سلم هم سبب شام زمان گفتند مرجا بر رسول الله
 و بر رسول الله و مرجا بر عرب سبب تعظيم همان كود خيبر
 مصدق بى گاه بغير فراخ شدن و ايفاء علامت است برين زمان
 گفتند رسول الله بوجه نيابت شيخ من حضرت عمر بن خطاب
 صلى الله عليه وآله وسلم بجهت آنچه كه در قلوبشان بود از ايمان ب حضرت
 صلى الله عليه وآله وسلم و شوق ب خدمت او و تمام احسان كه لائق
 اين مقام است گويان آن زمان -

و قد دعوتنا اليوم الى دعوة متجهة للناس
متوعدة عليهم ودعوتنا الى ترك دنيا
واتباع دينك وتلك رتبة صعبة فاجبتنا
الى ذلك ودعوتنا الى قطع ما بيننا وبين الناس
من الجوار والارحام القريب والبعيد وتلك
رتبة صعبة فاجبتنا الى ذلك ودعوتنا
ونحن جماعة في دار عز ومنعة ولا يطمع
فينا احد ان يرؤس علينا رجل من غيرنا قد
افرد قومهم واسلمه اعمامه وتلك رتبة
صعبة فاجبتنا الى ذلك وكل هذه الارب
مكرهه عند الناس الا من عزم الله له على
رشدته والقسم الخيري عواقبها وقد اجبتنا
الى ذلك بالسنتنا وصدورنا ايماننا اجبتنا
ونصديقا بمعرفته ثبتت في قلوبنا نبأ اليك
على ذلك ونبأ على الله ربنا وربك يد الله
خوف ايدينا ودماء وناحون دمك وابدنا
دون يدك تمنع بما تمنع منه انفسنا وابنائنا وبناتنا
فان نفى بذلك فبالله نفى ونحن به اسعد
وان تغدو فبالله تغدو ونحن به اشقى
هذا الصديق منا يا رسول الله المستعان
ثم اقبل على عباس بن عبد المطلب بوجه
فقال واما انت ايها المتعرض بالقول
دون النبي صلى الله عليه وآله وسلم
فان الله اعلم ما اردت بذلك ذكرت انه
ابن اخيك وانه احب الناس اليك
فنحن قد قطعنا القريب والبعيد والرحم
ونشهد انه رسول الله صلى الله عليه

ودعوت کرده ما را امروز بدعوتیکه هجوم کننده مردمان است
و دشمنان کننده شان و دعوت کرده ما یا زنا ترک دین
و پیروی کردن دین خود حالانکه این رتبه سخت است
لهذا این قبول کردیم از تو و دعوت کرده ما را برآید
چیزیکه میان ما و مردمان است از همسایه و اعز و قریب
و بعید حالانکه این رتبه سخت است لهذا قبول کردیم
از تو این و دعوت کرده ما را در اینجا لیکه ما حاجتی ایم با حق
و حرمت و طمع نمیکند کسی میان ما که سردار کرده شود
بر ما مردی که از غیر قوم ما باشد و قوم در را
نیتا نمیده باشند و اولاد و عزا و دوی و ایتیم کرده باشند
و این رتبه سخت است پس قبول کردیم از تو این امر و علیه
این مراتب مکرده اند نزد مردمان لکن کسیکه خداوند تعالی
بر منهای و سوار کرده باشد و دعوت او آید و جواب
خیر باشد حالانکه قبول کردیم از تو این امور بربانان خود و خود
خود بوجه ایمان آوردن ما با آنچه که آورد ما را و تصدیق بفرست
که در قلوب ما یا ن ثابت گشته بیعت میکنم ترا باین امور
و بیعت میکنم الله تعالی که پروردگار حق است دست خدا
بالا و دستمان ماست و خونهای ما و دستهای ما
از خون و دست تو باز خواهیم داشت نفوس خویش و اولاد خویش و زبان
خویش از ان ما که منع خواری کرد اگر وفا این امور مذکور کنیم
پس با خداوند فاکند و اینجا لیکه بوسی سعادت جویم اگر از امور بخواهی کنیم
و یعنی بر این عمل نشوم پس خدا بیوفای کنیم و شقی گردم این رتبه سختی
من است یا رسول الله خدا تعالی طالب طاعت است و بیعت با من و تو
بوسی عباس بن عبد المطلب گفت ای تعرض کننده قبول خبری را
علیه تو و علم و دستهای ما تر است بر ما و ما گفته بودی که نبی را
علیه تو و علم برآورده است و محبوب ترین مردم نزد تو و ما طمع داریم
قرابت تو باشد یا بعید گوای میبیم که دعوتی خدا را

وآله وسلم ارسله من عنده ليس بكذاب
وان ما جاء به لا يشبه كلام البشر واما
ما ذكرت انك لا تطئن اليها في امره حتى
تأخذوا ثبثنا هذه خصلة لا نزوها
على احد لرسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
فخذ ما شئت ثم اقبل الى النبي صلى الله عليه
وآله وسلم فقال يا رسول الله خذ لنفسك
ما شئت واشترط لربك ما شئت فقال
النبي صلى الله عليه وآله وسلم اشترط
لربي عز وجل ان تعبدوه ولا تشركوا به
شيئاً ولنفسى ان تمنعوني مما تمنعون منه
انفسكم وانباءكم ونساءكم قالوا فذلك
لك يا رسول الله انتهى قال فينبغي للنبى
الخبير ان يتنبه لفقرات الكلام المنتهية
الى درجات الاحسان فى الايمان ببادى
القرينة الالهية التى بها انتهوا فانهوا
الى الايمان برسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم حتى اجابوا بما ذكره اخصوصاً
قبوله فى صريح التوحيد والايمان بالله وما
جاء به عنه اجمالاً قبل التفصيل من قوله
لرسول نبايعك على ذلك ونباع الله نبيا
وديك يد الله فوق ايدينا وهذا من قبل
نزول الآية وكذا قوله فان نفى فبالله نفى
ومنحن به اسعد وان تغدر فبالله تغدر
ومنحن به اشقى فهذا هو التكليف كله وبلغ
الايمان وهذه العقبة التى من فقهاها
اول اصحاب الميمنة وما ادراك ما العقبة

وآله وسلم فرستاده حق دروغ گوئيت وآنچه گويي
مشابه كلام بشريت وبعده از آنچه ذكر كړي
كه همينان نذاري در باره وى از ما يان تا ونيكه
عهد نامه نگيري پس اين خصلت است كه ويرا
بر كسى رو نخوايم كرد كه برائى رسول الله صلى الله عليه
وآله وسلم سازد پس بگير آنچه ميخواهي باز بسو
آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم متوجه گشته عرض كرد
كه يا رسول الله بگير برائى ذات خود هر چه ميخواهي و
شرط كن برائى پروردگار خویش آنچه خواهی
پس آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم فرمود
كه برائى پروردگار خود اين شرط ميكنم كه وى را
عبادت كنيد و با وى بچيزى شرك نكنيد و برائى
ذات خود اينكه منع كنيد ما را از چيزى اينكه خود را باز ميكنيم
و اولاد خود و زنان خود را گفتند كه اينهمه براى توست يا رسول الله
سيوطى گويد كه سزاوارست بزرگي خبردار كه در فقرات اين
كلام كه منتهى است بسوى درجات احسان يا يان ميديشه
به قلب ايماني كه از كدام امر برسيد نديگر ته ايمان به
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و اين خطاب داود
خصوصاً در اختيار كردن توحيد صافى و ايمان بحق و آنچه
آمده است از حق بوى صلى الله عليه وآله وسلم بطور محمل
نه مفصل و قول شان به رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
كه بيعت ميكنيم تو بر اين امور و استعا پروردگار ما و تويت
و دست وى بالا دستهاي ماست و اين از قبل نزول آيه
است همچنين قول وى يعنى هدين زارعه كه اگر وفا كنيم پس بخدا
وفا كنيم و از ان بكيخت شويم و اگر بيوفاي كنيم از تو و ادائي من
پيل خدا بيوفاي كنم و از ان بخت شويم پس اين تشريف است در حق
و اين عقبة كه سبب بشارت و احوال صحاب ميمنه است (يعنى انك مني)
و چه خير ترا مطلع است كه حيرت محضه يعنى كند گاه سخت و اين آيه

وهذا ما نزل به تفصيل القرآن كما قال هذا
الصدق منا والله المستعان فكل هذه
غايات الايمان وبها زالت عنهم صعوبات
المكارة ابتداء لانه لم نيتة ذكر الاحسان
في الايمان الا الى ما قال من عبادته لله
في قوله كانه يراه فيما يحب لله ورسوله
ولنفسه ومثله فرقا الله الى ذلك وقوله
وبه استجابوا ونطقوا بما نطقوا به هو تفصيل آيات
القرآن وصالح السنة لمن تدبره واستغنى
ولم يرقوا الى ما ذكره والآية وبروياً لا مستغنى
بالله وان لا يسعاده منه ولا شقاء منه
فزال عنهم صعوبات الامور المذكورة
كلها بتوحيد الله وهو كمال التوحيد لا
بد يهتد ولا ينبغي ان كل هذه المكارة للصفا
قد تقع لبعض مریدی السلوك وان
تكون بيعة متضمنة للبيعة عليها
شروط وجه خاص اعني من حيث كونها
علاء حق وعوائق اذا كان المريد كثير العلاء
والعوائق وفي الحديث تنبيه على ان من
وفق لهذه البيعة الخاصة بموافقة قلبه
للسان والافدام على اقامه وشرائط ذلك
الرتب المكروهة الصعاب كان ذلك
علامة كونه ممن عزم الله على رشد
ويلتقم الخیر فی عواقبها فان الجنة حق
بالمكارة وفيه انه لا ينبغي له ان تمنعه غرة
ورياسة العرفية عن الانقياد لغريب
مفرد عن قومه بعد مظهره بالقرائن انه

که دست آن شریف تفصیل آن نازل گشته یعنی در
بلد چنانکه احد گفت که این راستبازی من است و خدا
طلب مدد است پس اینها انتها که ایمان است بسبب
آن از مردم سختیهای امور ناخوش او را زایل گشتند
چرا که ذکر احسان ایمانی منتهی نمیشود مگر بسوی این قول
که کسیکه عبادت و براسی خدا باشد پس اعتقاد کند
اینکه من بنم خدا را یا خدا ما را من بنم و اعتقاد کند در آن
که دوست میارود و براسی خدا و رسول من دوست خود
و مثل آن پس برسانید خدا و بر این مقام و قوم و بر قبول کردند
اورا بسبب گفتند آنچه که از تفصیل آيات قرآنی و احادیث
صحاح است بود (مراد از صحاح سته بخاری شریف و مسلم شریف و ابوداود
شریف و ابن ماجه شریف و ابوداود شریف و ابی حنیفه شریف است و نیز
بخاری و ابن ماجه شریف موطأ امام مالک است) و این تفصیل آيات قرآنی
و احادیث نبوی بر کسیکه بنظر غایب نیست باید که بخور کند و خدا
و رحمت و این مراتب که در دنیا مقصد گردند و این سستی و خلوص
و با اعتقاد و طلب ان از حق نیست شکست سعادت و شقاوت از
جانب خدا است پس این سبب نیز به جهت توحید خاص کمال توحید ایمان
باید تا آن موقوف است سختیها را بگذرد و بالا از ایشان یک
و غنی نیست جمله این مکروهات سخت اکثر بعبه لکن این پیش مراد نیست
شان دشمن جو خواص هم میباشد یعنی بحیثیت علائق و عوائق و غیره
و تکیه بر یکثیر العلائق و عوائق باشد در حدیث تنبیه است اینکه
هر که این بیعت خاص قلب را باز بان موافق سازد و پیش
آمدن رطبه های مراتب مکروه و سخت پیش قدمی نماید باشد و این
از کمال است که او را از راه راست انحراف و جویا مونس باشد و خدا
آن چه که جنت گرد آورده شده است با امور مکروه و در آن نکته است
اینکه نزد او نیست که آن شخص حرف درازی و از اطاعت کردن برود
غریب از قوم خود تنها باشد مانع گردد بعد آنکه در از قرینه ظاهر نشود

بصيرة في دعوة الناس الى الله فسيظهر له
مصدق ولله العزة ولرسوله وللمؤمنين
هذا الايمان الخاص فيعلم ان العز الحقيقي
في هذا الذل والا تقيا للوارث الكامل
وفي قوله وايد ينادون يدك اشارة الى
الكيفية الثانية من صورة المبايعة وهي
ان يضع المريد يده على يدي محبوب عين واليمنى
اعلاه تحت يدي الشيم فانها احد وجوه
ذلك الكلام ولولا اشارة وفيه تنبيه
الى غير ذلك مما لا نطيل بذكره وبالله
التوفيق انتهى والله اعلم بالصواب -

که آن مرد غریب که مرد ما را دعوت بحق میکند بر مرتبه
بنیای است و ظاهر خواهد شد ویرا مصداق این آیه کریمه
که و برای خداست عزت و برای رسول و مؤمنین
این ایمان خاص است پس معلوم شد که عزت حقیقی درین
ذلت و اطاعت مردی کامل که وارث حق باشد
بوده است و در قول من که دستهای ما کمتر انداز دست تو
اشاره است به کیفیت دومی بیعت و آن اینست که
بند مرید هر دو دست خود را جمع کرده و دست راست
فوق چپ باشد زیر دست شیخ چرا که این هم یکی
از وجوه این کلام است اگر چه با اشاره باشد و هم تنبیه
بسر و غیر این صورت که ذکر کردن دست باطل است
بخداست مدد دادن در امور

فصل پنجم در شریک بیعت زنان و نابالغان

قال البخاری فی باب اذا جاءکم المؤمنات
مهاجرات صدثنی استخی ابنانا یعقوب
بن ابراهیم حدثنی ابن اخی ابن شهاب
عن عمه قال اخبرنی عروة ان عائشة
زوج النبی صلی الله علیه وآله وسلم اخبر
ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
کان یمتحن من هاجر الیه من المؤمنات
بهذه الايات یا ایها النبی اذا جاءک
المومنات یتبايعنک الى قوله غفور
رحیم قال عروة قالت عائشة فمن اقر
بهذا الشرط من المؤمنات قال لها
رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
قد بايعتک کلاما و لا والله ما مسمت
بده ید امرأة قط فی المبايعة ما بايعهن

امام بخاری در باب بیان معنی آیه کریمه اذا جاءکم
المومنات مهاجرات میگوید که حدیث بیان کرد و ما را
استحق که خبر داد ویرا یعقوب ابن ابراهیم و گفت که حدیث
بیان کرد و ما را برادر زاده من ابن شهاب از عم خود گفت
که خبر داد و ما را عروہ که ویرا خبر داد حضرت عائشہ زوجه نبی
صلی الله علیه وآله وسلم که آنحضرت امتحان میکرد
از زن زنان مسلمان که هجرت کرده بودند همراه
باین آیات یا ایها النبی اذا جاءک تا آخر
یعنی ای پسر چوین بیا نذر نزدیک تو زنان مسلمان
که بیعت کنند با تو باین شرط که شرکاء که شریک مقرر نکنند غدا
چیزی را و دوزی نکنند زن را نکنند و لا و خود را پیش نیارند
و در نسخ که بر بسته باشند از در میان و ستمت خویش و در میان
پایان خویش و بی فریادی نکنند ترا در کار نیک و بد بیعت
قبول کن از ایشان و طلب مرزش کن بر ایشان هر آنکه خدا آمرزگار
مهربان است عروہ گوید که عائشہ گفت که هر گاه تو از برین شرط گذارن
مسلم را آنحضرت از وی میفرمود بیعت گرفته ترا از کلام خود و هم خدا که
من که دست و خود دست نذر را قطع از بیعت گرفتن و بیعت گرفتن

إلا يقوله قد بايعتك على ذلك وفيه ما يقتضي ان محل البيعة من غيرهن البعدان مبايعة الرجال باليد كما وضع يده على يده عن عثمان رضي الله عنه فما كانت بالقول بل باليد الله فوق ايد يهم وقال في باببيعة النساء حدثنا محمود حدثنا عبد الرزاق اخبرنا معمر عن الزهري عن عروة عن عائشة رضي الله عنها قالت كان النبي صلى الله عليه وآله وسلم يبايع النساء بالكلام بهذه الآية لا يشركن بالله شيئاً قالت وما مسست يد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم يد امرأة الا لم يملكها وقال في باب اذا جاءك المومنات يبايعنك حدثنا ابو معمر حدثنا عبد الوارث حدثنا ايوب عن حفصة بنت سيرين عن ام عطية قالت بايعنا رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فقرأ علينا ان لا يشركن بالله شيئاً وانهما عن النبي فقبضت امرأة يدها فقالت اسعدني فلا نه اريد ان اجزيها فما قال لها النبي صلى الله عليه وآله وسلم شيئاً فانطلقت ورجعت فبايعها قال الحافظ ابن حجر في فتح الباري في حديث عائشة ولا والله ما مسست يدها امرأة الى اخره القسم لتأكيد الخبر وكان عائشة اثناً بذلك الى الرد على ما جاء عن ام عطية

انوشان گر نيکه فرمود که بيعت گرفته ام از تو برين كلام و اين كلام مقتضي اين امرست که محل بيعت از غير زنان دست بوده و بيعت گرفتن از مردان دست بوده چنانکه نها و یک دست خود بر دست ديگر نجا حضرت عثمان رضي الله عنه پس آن بقول نبود بلکه دست موافق مفهوم آيکه ميه يد الله فوق ايد يهم و باز امام بخاری در باب بيعت زنان آورده که حديث بيان کرد ما را محمود از عبد الرزاق و دوسه از معمر و دوسه از زهري و دوسه از عروه و دوسه از عائشة رضي الله عنها که گفت بودند بنی صلی الله علیه و آله وسلم که بيعت ميگرفت از زنان بکلام يعني اين آيت مذکوره که شریک مقرر چيزی را تا آخر و مس نکرد دست رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم دست زنی را سواي آن زن که در ملکيت خود داشت مثل زوجه و غيره و گفت امام بخاری در باب بيان بنی آية اذا جاءك المومنات يبايعنك الخ حديث بيان ما را ابو معمر از عبد الوارث و دوسه از ايوب و دوسه از حفصة بنت سيرين و دوسه از ام عطية که گفت بيعت کردیم از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم پس خواند بر من آيت لا يشركن بالله شيئاً الخ و منع کرد ما را از توجه کردن پس بگرفت زنی دست ام عطية را و گفت که نيکينت گشتی تو فلان زن را ميخواهم که بخواد هم ويرا آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم از وی پرسيد و آن زن رفته باز آمد و بيعت کرد و حافظ ابن حجر در فتح الباري در بيان بنی حديث حضرت عائشة و لا والله ما مسست يدها امرأة الخ ميگويد که قسم براسه تاکيد خبرست و حضرت عائشة بدین حديث اشاره کرده است بر وحدانيت که آين است روايت آن از ام عطية -

عن ابن خزيمة وابن حبان والبيهقي والطبراني
وابن مردويه من طريق اسمعيل بن عبد الرحمن
عن جدته ام عطية في قصة المبايعة قال
قد بده من خارج البيت ومددنا ايدينا
من داخل البيت وقال اللهم اشهدوا
لابي يعلى به نحوه والضمير في مد لعمر رضي
عنه قال وكذا الحديث بعدة حيث قالت
فيه قبضت امرأة منا يد هافانه يشترها
كن يبايعنه بايديهن ويمكن الجواب عن
الاول بان مد الايدي من وراء الحجاب
اشارة الى وقوع المبايعة وان لم تقع
مصداقته وعن الثاني بان المراد بقبض اليد
التاخر عن القبول او كانت المبايعة تقع
بماثل روى ابو داود في المراسيل عن الشعبي
ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم حين بايع
النساء اتى ببرد قطري فوضع على يده قال
لا اصباح النساء وعند عبد الرزاق من
طريق ابراهيم النخعي مرسل نحوه وعند سعيد
بن منصور من طريق قيس بن ابي حازم
كذلك وعن ابن اسحاق في المغازي من
رواية يونس بن بكير عنه عن ابان بن
صالح انه صلى الله عليه وآله وسلم كان يغمس
يده في اناء وتغمس المرأة يدها فيه ويحتمل
التعدد وقد اخرج الطبراني انه بايعهم بوا
وروى النسائي والطبراني من طريق محمد
بن المنكدر ان اميمة بنت رقيقة
بقا فين مصغرا اخبرته انها دخلت في

وآن انيكه موبست از ابن خزيمة ابن حبان وبيهقي
وابن مردويه از طريق اسمعيل بن عبد الرحمن كه خود ايت كرد
از جدته خود ام عطيه در قصه مبايعت كه گفت دراز كرد
حضرت عمر دست خود را از بيرون خانه دراز كرد و يم دستها
خود را از اندرون خانه و فرمود با رجا يا كواه شود ابو يعلى
نيز چنين روايت كرده و ضمير كه در مد است بليع است
بسوي حضرت عمر رضي الله عنه ابن حجر گفته كه چنين حديث
ما بعد است و در وي گفته كه زنه از ما قبض كرده است
خود را پس اين كلام مشعر اين امر است كه آن زنان بيعت
يد است كرده بودند در صورت اول جواب باین طور ممكن است
كه دراز كردن دستها از پشت حجاب اشاره است بسوي واقع
گشتن مبايعت اگر چه بطور مصافحه نه واقع شده باشد در
صورت دوم اينكه مراد از قبض دست پس نماندن از قبول است
يا بيعت بذريعه چيزي حائل واقع گشته باشد روايت كرد
ابو داود و در مرسل خود از شعبي كه آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم
هنگام بيعت زنان طلب كرد چادره قطري (ممنوع است زنان
واسط و بصره و با كسرى است بيان شيراز و كرمان و نوري از حاشيه
بر كذا في المنخب) و نهاد بر دست خود و فرمود كه مصافحه ميكند با زنان
و نزد عبد الرزاق از طريق ابراهيم نخعي حديث مرسل است كه
بن منصور از طريق قيس بن ابي حازم نيز چنين است از ابى اسحق
در مخازي بر روايت يونس بن بكير ويرا از ابان بن صالح است
كه گفت بود بنى صلى الله عليه وآله وسلم كه فروم برود
دست خود را در ظرف و فروم بر وزن بيعت كنده است
خود را در آن ظرف و اين احتمال تعدد دارد و برآورده است
كه بيعت گرفت آنحضرت زنان را بواسطه نسائي و طبراني از طريق
محمد بن منكره روايت كرده كه اميمة بنت رقيقة بدو قاف و او را مخ
است ويرا خبر داد كه من داخل شدم در جماعت

نسوة تبایع فقلت یا رسول الله المسطیدك
 نصافحك فقال انی لا اصافح النساء وكن
 ساخذ حلیكن فاخذ علینا حتى بلغ ^{بعضه} ^{فقلت}
 فی معروف فقال فیما اطقن واستطعن ^{فقلت}
 الله ورسوله ارحم بنا من انفسنا فی رواية
 الطبری ما قولی لمائة امرأة الاكفولی لامرأة
 واحدة وقد جاء فی اخبار اخری انهن كن
 یاخذن بیده عند المبایعة من فوق ثوب
 اخرجه یحیی بن سلام فی تفسیره عن الشعبي
 وفی المغازی لابن اسحق عن ابان بن صالح
 انه كان یغس یدیه فی اناء فیغسهن یدیهن
 فیه انتهى قال القشاشی واقرب ما یجمع به
 بین الروایات احتمال التعدد ثم انها تارة
 بالقول فقط من غیر مصافحة لهن وتارة
 بالمصافحة لهن بمائل ثوب وتارة بواسطة
 غمس الید فی الماء فیصم قول عائشة رضی
 عنها کلها انه صلی الله علیه وآله وسلم ما
 یدیه امرأة قط ای بلا حائل الامرأة یمسها
 ویكون قولها ما یمسها لایقوله قد
 بايعتك علی ذلك محمولاً علی مبلغ علمها
 فی ذلك ویشهد للمبایعة بالكلام وعدم
 المصافحة ما اخرجه الطبرانی فی الکبیر عن
 اسماء بنت یزید قالت انما من النسوة
 الا فی اخذ علیهن رسول الله صلی الله علیه
 وآله وسلم وكننت جاریة ناهدة جریتة علی
 مسئلة فقلت یا رسول الله ابسط یدك حتی
 اصافحك قال انی لا اصافح النساء وكنواخذ

زنان که بیعت میکردند از آنحضرت پس گفتم یا رسول الله
 بجشاد دست خود را که مصافحه خواهیم کرد از تو فرمود که من مصافحه
 نمیکنم از زنان و لیکن عنقریب خواهیم گرفت از شما عهد پس
 عهد گرفت از ما بر این آیت کریمه تا که رسید بر این آیت و ^{فقلت}
 فی معروف پس گفت در آنچه که آن زنان طاقت استطاعت کردند
 آن سید شتند گفتیم که خدا و رسول رحم کننده تر است بر ما
 از نفوس ما و در روایت طبری است که آنچه قول من پسند
 زنان باشد همان بایک زن میباشد و در اخبار دیگر آمده است
 که زنان میکردند دست بنوی صلی الله علیه وآله وسلم را و بپشت
 از بالای ثوب برآورد این را یحیی بن سلام در تفسیر خود از یحیی در
 مغازی ابن اسحق است بروایت ابان بن صالح که بود آنحضرت
 صلی الله علیه وآله وسلم که آب فرو برد دست خود را در ظرفی
 و زنان نیز دست خود را در آن آب انداختند و قشاشی گفت که جمع
 میان روایات نیست که طرق متعدد درین باب است گاهی بیعت
 بقول بود یا مصافحه از زنان و گاهی مصافحه بذریع جامه که جامه
 میشد و گاهی بذریع فرو بردن دست در آب پس صحیح شد قول عائشة
 رضی الله عنها بطور کلی که مس نکرد دست آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
 دست زنی را قطعاً یعنی بغیر حیرت حال مگر آن زن که در ملک خود شتند
 (یعنی دست و دیگر فتن را مصافحه نمیدانستند و بپشت میگفت) و قول حضرت عائشة
 که بیعت نمیکردند زنان را مگر بقول خود قد بايعتك علی ذلك یعنی
 گرفتم از تو بر این امر محمول است بر مقدار علم وی و شاید بر این امر که بیعت
 به کلام و عدم مصافحه بود آن حدیث است که برآورد و بر این
 در معجم کبیر از اسماء بنت یزید که گفت من از آن زنان ام که بگفتند
 رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم را و دشان و بودم دختر فریه و
 جسیم و جرری بر سوال پس گفتم یا رسول الله بجشاد دست
 خود را تا که مصافحه کنیم از تو فرمود من از زنان
 مصافحه نمیکنم و لیکن

عليهم ما اخذ الله عليهم يشهد وقوع المصالح لما اخذ
 الطبراني عن معقل بن يسار ان النبي صلى
 عليه وآله وسلم كان يصالح النساء من تحت
 الثوب ويشهد لمسل الشعبي عند ابى داود
 ما اخرج به الطبراني في الكبير حدثنا محمد بن
 عبد الله الحضرمي اخبرنا جبارة بن المغلس
 اخبرنا عبد الله بن حكيم عن حجاج عن داود
 بن ابى عاصم عن عروة بن مسعود الثقفي
 رضى الله عنه قال كان رسول الله صلى الله
 عليه وآله وسلم عنده الماء فاذا بايع النساء
 غمسن ايديهن فيه وهذا يحتل انه اكتفى بمجر
 الغمس من غير مصافحة الكفاءة بانصال ايدي
 بها اتصلت نأيه يد رسول الله صلى الله عليه
 وآله وسلم بلا واسطة ويحتل انه صافهن بعد
 الغمس من الطرفين اكتفاء بجبلولة الماء كالغنيص
 وربما يشبه بصحة كون الماء حائلا بالنسبة
 الى بعض ما في الجامع الكبير ومعز والابن سعد
 والطبراني عن السجاء عن قول صلى الله عليه
 وآله وسلم انطلقى فاختصني الله تعالى حتى
 ايايما قال الحسن وروى الطبراني في الكبير
 عن ابى قريصة رضى الله تعالى عنه في قصة
 بدء اسلامه بعد ما ذكر اسلامه فذهبت
 انا واهي وخالتي فاسلمن وبايعن رسول الله
 صلى الله عليه وآله وسلم وصالحن الحديث
 قال القشاشي والذي يؤم المتعد ووقعها
 بواسطة عمر بن الخطاب رضى الله تعالى عنه
 كما اشار اليه في الفقه فيما نقلناه عند الطبراني

محمد يكرم از او شان آنچه حق تعالى از او شان گرفت و
 بر وقوع مصافحه بجاى آن حديث است كه برآورد و طبراني
 بن يسار كه بنى صلى الله عليه آله وسلم مصافحه ميكرد و زنان را از
 زير جامه و شايد بر حديث مرسل شعبى نزد ابى داود آن
 حديث است كه روايت كرد و طبراني در معجم كبير كه حديث
 بيان كرد و از ما محمد بن عبد الله حضرمي و وير اخبر واده
 جباره بن المغلس و وير عبد الله بن حكيم و وير حجاج
 و وى از داود بن ابى عاصم و وى از عروه بن مسعود
 ثقفى رضى الله عنه كه گفت نزد رسول الله صلى الله عليه آله
 وسلم آب بود پس هرگاه كه بيعت ميگرفت از زنان آب
 فرو ميبرد و زنان دستهاى خود را و اين حديث
 دارد كه آنحضرت اكثفا كرده صرف فرو بردن دست در آب
 بلا مصافحه يا متصل گشتن دستهاى شان بدست وى
 صلى الله عليه آله وسلم بلا واسطه و هم احتمال دارد كه مصافحه واقع
 شده باشد باز زنان بى فرو بردن دست در آب زهر و
 و بجاى گشتن آب اكثفا كرده شده باشد مثل پيران (يعنى پيراني)
 متصل بحميم بياشند و مفصل نيز بآن طريق مصافحه هم شده باشد
 و هم شايد صحت بودن آب جاك نسبت بعض آن حديث است
 كه در جامع كبير بنو بياين سعد و طبراني است از سودا كه از قول
 صلى الله عليه آله وسلم واضح گشت يعنى فرو بردن آن سوداى كه برده
 مخصوص كن بار باز بيا تا كه بيعت گيرم از تو حسن گويد كه طبراني روايت
 در معجم كبير از ابى قريصه رضى الله عنه در قصه ابتداء اسلام وى
 بعد ذكر اسلام وى كه گفت رفتم من مادري خاله من پس سلمان
 شدند و بيعت كردند با رسول الله آن زنان مصافحه نيز كردند
 تا آخر حديث قشاشي ميگويد كه چيزيكى متعدد شدن طرق را واضح
 ميكند و واقع شدن وى بويطه حضرت عمر بن الخطاب رضى الله
 عنه چنانكه در شرح اشاره كرده شده در انكه نقل كرده ايم و پيران و طبراني

عن ام عطية قالت لما دخل رسول الله
 صلى الله عليه وآله وسلم المدينة جمع للنساء
 في بيت ثم بعث اليها عمر بن الخطاب فقام
 على الباب وسلم فقال اني رسول الله صلى الله
 عليه وآله وسلم قال بعثني اليكن لا بايعكن
 على ان لا تشرقن الى آخره فاخرجنا ايدينا من
 خارج الباب واخرج يده فبايعناه الحديث
 فان ام عطية قد بايعت رسول الله صلى
 عليه وآله وسلم بلا واسطة عند البخاري
 كما مر وههنا كانت في اللفظ بايعن عمر وقد
 وقعت المبايعة متعدياً من الرجال
 فالنساء اولى بذلك كما سيظهر ثم هذا
 الاخراج يختل الاكتفاء فيه بمجرد الاشارة كما
 سيبي عن ابن حجر ويختل المصافحة بمأكل والله
 اعلم ومن ههنا يظهر بناء على تعدد البيعة
 لهن ووقوع جميع الكيفيات المذكورة كل
 منها مرة او اكثر وكل منها بطائفة مخصوصة
 وتكرر بعض الكيفيات لاكثر من طائفة انه
 صلى الله عليه وآله وسلم لم يبايعهن بتلك
 الكيفيات المختلفة كل فرقة او اكثر مرة واحدة
 او اكثر بكيفية واحدة او اكثر مراعاة الاختلاف
 في احوالهن ومقتضى طبايعهن وتفاوت
 درجاتهن في كونهن مالكات للطبع غير
 مالكات له وتفاوت درجاتهن في احتياجها
 الى تزويج او لا والله اعلم قال الحافظ ابن
 حجر في التبراري في حديث عائشة المذكور
 في باب بيعة النساء وقد ذكرت في تفسير

از ام عطية كه گفت هرگاه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 داخل مدینه شد زنان را در یک خانه جمع کرد و بسوی
 شان حضرت عمر بن خطاب را فرستاد و بیعت
 ایستاده سلام کرد و گفت که من فرستاده رسول ام
 صلى الله عليه وآله وسلم بسوی شما تا بیعت گیرم از شما بر این
 امور که خیانت نه کنید تا آخر آیت پس دشمنان خود را
 از خارج دروان بیرون کردیم و دوسه نیز دست خود را
 بیرون کرد و از دوسه بیعت کردیم تا آخر حدیث و ام عطیه
 بیعت کرده از آن حضرت صلى الله عليه وآله وسلم بلا واسطه
 نزد امام بخاری چنانکه گذشت اینجا بیان آن زنان است
 که از حضرت عمر بیعت کردند و بیعت از مردان متعدد
 واقع گشت پس باز زنان را بیعتی اولی خواهد بود چنانکه آئینده
 معلوم خواهد شد و این بر آوردن دست احتمال دارد که
 درین صورت بر مجرد اشاره اکتفا واقع شده باشد چنانکه خواه
 آمد از ابن حجر و احتمال دارد که مصافحه بذریعہ چیز سے حاصل واقع
 گشته باشد و الله اعلم و از اینجا بنا بر تعدد بیعت زنان خواهد شد
 و وقوع جمیع کیفیات مذکوره هر یک از دوسه یکبار یا از اندک
 بطائفة مخصوصه و مکرر شدن بعضی کیفیات برائے اکثر طائفة
 نیست که آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم بیعت گرفته باشد
 از زنان بکفیات مختلفه هر فرقه یا اکثر از آن یکبار یا از اندک
 یکبار یا از اندک بوجه رعایت اختلاف حالات شان و مقتضای
 طبايع شان و اختلاف درجات شان در صورتیکه او شان بر طبق
 خود یا مالک شوند نه ملوک و اختلاف درجات شان در صورتیکه
 او شان احتیاج بر زائدند میباشند باشد و الله اعلم
 حافظ ابن حجر در فتح الباری در بیان معانی حدیث
 مرویه حضرت عائشه که در باب بیعت زنان نوشته
 است میگوید که ذکر کرده ام و در تفسیر

المتقنة من خالف ظاهر ما قالت عائشة من
 اقتضاه في مبايعته صلى الله عليه وآله وسلم
 النساء على الكلام وما ورده انه بايعهن بمائل
 وبواسطة ماء يعني عن اعاقمه وقد يؤخذ من
 قول ام عطية في الحديث الذي بعده فقبضت
 امرأة يدها ان بيعة النساء كانت ايصالا
 بالأيدي فيخالف ما نقل عن عائشة من
 هذا المحصر واجيب بما ذكر من المائل ويحتمل
 انهن كن يشرن بايديهن عند المبايعة
 بلا مأساة وقد اخرج اسحق بن راهويه بسند
 حسن عن اسماء بنت يزيد مرفوعا اني لاصح
 النساء في الحديث ان كلام الاجنبية مباح
 سماعه وان صوتها ليس بعورة ومنع لمس
 بشرة الاجنبية من غير ضرورة كذلك انتهى
 قال القشاشي الاشارة بايديهن عند المبايعة
 من غير مأساة محتمل كما قال ولكنه لا يتم
 كليا اذا كان امرهن بان يشرن بايديهن
 من تحت الثوب مثلا اخف مؤنة وستر
 لهن من ان يقول لواحدة منهن اطلعي
 فاختصمني ثم تعالى حتى ابايعك او تقول
 الواحدة منهن لا ابايعك حتى يفتري
 كفياك كانهما كفا سبع وهو عند الجي
 داؤد على ما في جمع الجوامع للسيوطي والتعد
 وان المبايعة قد وقعت بالكلام فقط هو
 ما شهدته عائشة رضي الله عنها وقد
 وقعت مع المصافحة بمائل مع تفاوت
 مراتبه كثافة ولطافة حيث لم تطلع

سورة متحمة که سیکه مخالفی لعنت کرد ظاهر مقوله حضرت
 عائشه را یعنی درباره بیعت زنان از آنحضرت صلی الله
 علیه وآله وسلم گفت که بر مخرج کلام بودند آنکه وارد شد
 که بیعت زنان بجزیره حائل یا بذریعہ آب بود پس
 اعاده این کلام را ضرورت نیست و گاهی گرفته میشود
 از قول ام عطیه ز حدیثیکه بعد آن حدیث است مقصود
 زنی دست خود را تا آخر که بیعت زنان هم بدست بوده
 پس مخالف آن حدیث خواهد بود که از حضرت عائشه نقل
 کرده شد این حصر که بیعت زنان بکلام بود باقی
 نخواهد ماند پس جوابش نیست که بیعت بذریعہ چیزی جایز
 و هم احتمال دارد که آن زنان اشاره کرده باشند بر دستها خود
 وقت بیعت بغیر سر کردن یکی دیگر را و آورده اسحق بن
 راهویه بسند حسن از اسماء بنت یزید مرفوعا که من مصافحه میکنم
 باز زنان و در حدیث است که شنیدن کلام اجنبیه مباح است
 و آواز زن عورت نیست و همچنین منع کرده ام اندام جنبیه را ضرورت
 انتمی قشاشی گفته که اشاره بدست وقت بیعت بغیر سر کردن یکی
 دیگر را احتمال آن دارد که گفته شد ولیکن بطور کلیه نیست و قیاسا حکم کرده
 باشد آنحضرت صلی الله علیه و سلم زنان را اشاره کردن و دستها خود را بر
 مثلا و این آسان تر است و تکلیف پوشیده تر بر ایشان از سر کردن گفته
 یکی از ایشان که بر مخصوص کن باز آمده از من بیعت کن یا بگوئی بیه را
 از آن زمان که بیعت نخواهم گرفت از تو تا وقتی که خالی دهنه شود
 هر دو دست تو گویا که هر دو مثل دست درنده است این حدیث
 مروی بود او دست چنانکه در جمع الجوامع است که از سیوطی
 سیوطی است و تعدد و نیز بیعت اکثر بذریعہ کلام صرف
 واقع شده و آن بهمان است که حضرت عائشه بموسی شهادت
 داد و گاهی بیعت بمصافحه بذریعہ چیزیست حائل و اگر گفته
 مع فرق مراتب آن کس بوجه گفتن لطافت و عوارضی که

که اشکارها رضی الله عنها الحديث السبلة
ومثله مع ثبوت وصحة حديثه والله اعلم
المبايعة متعددة مع الرجال والنساء اخرج
الى ذلك وذلك ان كلبيعة تحدث اتصالا
معنويا بين المتبايعين وكل اتصال امدا
خاص من المنوع والمبايعة والنساء اخرج
الى مزيد الامداد والتقوية لكونه ضعيفا
والله اعلم وقال البخاري في باب من بايع من
حدثنا ابو عاصم عن زيد بن ابي عبد عن
سليمة قال بايعنا النبي صلى الله عليه وآله
وسلم تحت الشجرة فقال لي يا سليمة الاتباع
قلت يا رسول الله قد بايعت في الاول
وفي الثاني انتمى للمحافظ السيوطي مغرطا الى
البغوي وابي نعيم عن عتبة بن عبد
رضي الله عنه قال بايعت رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم سبع بيعات خمساً
على الطاعة واثنين على المحبة انتمى وهذه
البيعات السبع كانها بازاء الاطوار السبعة
للقلب المتقلب فيها باطوار الصفات
السبع الجامعة للباقي وكلبيعة اتصال
وكل اتصال امدا والله اعلم حديث
غمس اليد في الماء عند المبايعة يظهر منه
ان المبايعة لما كانت اتصالاً لا احتساباً بين
المتبايعين يورث اتصالاً معنوياً والماء
اصل الموجودات كما يدل عليه حديث
ابي هريرة رضي الله عنه مرفوعاً كل شيء
خلق من الماء والتوحيد اصل الدين

مبحث برآن چنانکه حضرت عائشة ازین صورت اشکار کرده
بوجه حدیث سابط حصه مکان بیرونی را گویند) و مثل آن با وجود
ثبوت وصحت آن حدیث و اصل علم مبايعة یعنی بیعت کردن
متعدد میباشد با مردمان و زنان را حاجت بسیار میباشد
به بیعت و وجهش غایت که از بیعت قرب معنوی میان متبايعين
یعنی بیعت کننده و بیعت گیرنده پدید آید و بهر قرب با دیگران شایسته
و بالغة میزان بوجهی ضعیفتر بودن خود بخیر امداد و تقویت زائد
حاجت دارند و اصل علم (متنوع یعنی پیروی کرده شده) امام
بخاری در صحیح خود در باب من بايع مرتين (یعنی بایک یکبار
دو بار بیعت کردند) گفت که حدیث بیان کرده ما را ابو حاتم
بن ابی عبید روایت کرده و از سلمه گفت بیعت کردیم از حضرت صلی الله
وآله وسلم زیر شجره پس فرمود از من که ای سلمه چرا بیعت میکنی گفتیم با او
بیعت کرده ام در مرتبه اول فرمود که دوباره نیز بکن انتمی و حافظ
سیوطی نیز حدیثی دارد که منسوب است بسوی بخوی و ابی نعيم که
روایت دارند از عتبة بن عبد عنی الله عنه که گفت بیعت کردم
بر دست رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم هفت بار پنج بار بر طاعت
یعنی اطاعت خواهم کرد بهر حال) و دوبار بر محبت انتمی از این بیعت
نهنگانه که گویا بمقابل اطوار سبعة قلب اند که قلب در آن گردیده
به اطوار صفات سبعه که جامع بقیه صفات دیگر اند برای بیعت
قرب خاص است و بهر قرب امداد و اصل علم (مراذ صفات
سبعه جیات و علم و قدرت و اراده و مشیت و سمع و بصر اند) و از
حدیث غوطه دادن دست در آب وقت بیعت ظاهر شود
که مبايعة اگر چه بمنزله قرب حسی بود میان بیعت کننده و بیعت
گیرنده مگر باعث قرب معنوی نیز هست و آب چونکه اصل
موجودات است چنانکه دلالت میکند بر آن حدیث ابی هريرة
رضی الله عنه مرفوعاً که هر چیزی از آب پدید آید لهذا توحید
اصل دین است و داده شد.

واول ما يبايع عليه المؤمن والمؤمنة تجعل
 واسطة الاتصال بالمبايعة ما هو سهل في
 الوجود ليقع الاتصال في سهل الدين بما هو
 سهل في الوجود تنبيها على ان هذه البيعة
 رجوع الى الفطرة التي ولد عليها كل مولود ثم
 تغيرت في بعض كما ان الماء اصل اللطائف
 والكتائف ولم يبق على لطافتها في اكثر المحسوسات
 واشارة الى ان الايمان والمبايعة عليهما طهر
 معنوي كما ان الماء طهر حسي وفيه اشارة
 الى تفاوت مراتب الايمان ودرجات الايمان
 كما ان تفاوت درجات غمس اليد في المباح
 كذا وبعضها على اختلاف درجاته والله اعلم
 ولا حمد ولا بخاري في باب بيعة الصغير عن
 ابي عقيل زهرة بن معبد عن جده عهد الله
 بن هشام وكان قد ادرك النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم وذهبت به امه زينب بنت جهميد
 الى رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم فقالت
 يا رسول الله بايع فقال النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم هو صغير فسمي راسه ودعاه وكن
 يضي بانشارة الواحدة عن جميع اهله قال
 الحافظ بن حجر في فتح الباري باب بيعة الصغير
 اي هل شرع او لا قال ابن المنير الترجمة
 موهمة والمحدث يزيل ابهامها فهو دال على
 عدم انعقاد بيعة الصغير انتهى وقال العيني
 في حلية القاري ولم يذكر الحكم فيه على عادة
 غالباً اما اكتفاء بما بين في حديث الباب
 واما محل الخلاف فيه فقال جماعة من العلماء

واول انفسه كسبعت ميكند بران مومن ومومنه ميكنند
 واسطه قرب بذريعه بيعت قرار داده شد وصل وجود
 تاكه واقع شود اتصال در اصل دين بذريعه آنكه اصل است
 وجود ونيتر تنبيه باشد بر آنكه اين بيعت رجوع است بسو
 فطره تكميله پيدا شده بران هر مولود و باز در بعض امور تغير واقع
 چنانكه آب اصل است اي شياي لطيف و كشيفت و كشيفت
 شياي محسوسه بر لطافت خود باقي نماند ونيتر اشارة است
 بسو اين امر كه ايمان و عهد بستن بران بمنزله طهارت
 معنوي است چنانكه آب باعث طهارت حسي است ونيتر
 اشارة است بسو فرق مراتب ايمان و درجات اعمال
 چنانكه مختلف است درجات فرو بردن دست در آب
 كذا يا بعضاً بر اختلاف درجات ايمان و اسلام است
 و امام احمد و بخاري در باب بيعت صغير روايت ميكنند
 از ابي عقيل زهره بن معبد از جده عهد بن هشام كه
 در يافته بود نبي صلي الله عليه وآله وسلم كه بر دويرا مودري
 زينب بنت حميد بن جهميد رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم
 و گفت يا رسول الله بيعت بگير از اين طفل پس فرمود
 كه و صغير است مسح كرد سر ويرا و دعاه بركت
 كرد و راسه و دعاي كرد و بود كو سفند را
 از جانب جلوس كنان خانه خود - حافظ ابن حجر
 در فتح الباري در باب بيعت صغير مثنوي كه اين
 مشروع است يانه ابن منير گفته كه ترجمه اين باب
 در وهم اندازد و حديث نازل كننده آن وهم است
 و دلالت ميكند بر منع گذشتن بيعت صغير انتهى و عيني
 در عمدة القاري شرح صحيح بخاري در نوبه كه درين باب
 نه ذكر الحكم ويرا موافق عادت خویش اكثر يا بوجه اكتفاء در آن
 بيان كه در حديث اين باب مذکور شد و يا بوجه محل خلاف در آن

البيعة لا تلزم الا من يلزمه عقود الامم
 كلها من البالغين وقال بعض العلماء انها
 تلزم الا صاغرمبايعة آباءهم وقد باع
 عبد الله بن الزبير رضي الله عنهما ومات
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم وهو ابن
 ثمان سنين انتهى وقال القشاشي الطاهر
 ان مردة ان الصغير لا يبايع ببيعة الكبير
 لانه يصنع معه ما يليق بحاله مما يحصل به نوع
 القبال فان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 قد مسم راسه ودعاه له ومسم راسه لونه من
 الاتصال الحسى اللائق بحال الصغير كما لمصحة
 اللاتقة بحال الكبير فله احدث الاتصال مغنى
 يليق بحال الصبي فيقبل لقبول الاجازة والرواية
 اذا دعى وسوف نظهر نتيجة امداده كنيته
 دعائه له بالبركة حتى ان مثل ابن عمر وابن الزبير
 كانا يلتمسان بركته كما في البخاري في باب الشكر
 بعد ايراد الحديث ما نصه عن زهرة بن معبد
 انه كان يخرج به جده عبد الله بن هشام الى
 السوق فيشتري الطعام فيلقاه ابن عمر وابن
 الزبير فيقولان له اشركنا فان النبي صلى الله
 عليه وآله وسلم قد دعاه لك بالبركة فيشركهم
 فربما اصاب الراحلة كما هي فيبعث بها الى
 المنزل انتهى - وقال الحافظ ابن حجر في قوله
 دكان اى عبد الله بن هشام يضحى بالشاة
 الواحدة عن جميع اهله الى آخره فيه اشارة
 الى ان عبد الله بن هشام عاش بعد النبي
 صلى الله عليه وآله وسلم زمانا بركة دعاه

گفته اند كه بيعت لازمست مگر يكديرا و فاكردن يكديرا
 سلام لازمست و همه براسه بالغين است و بعضی علماء
 گفته اند كه بيعت لازمست خوردان را بسبب بيعت
 آباء خود و بيعت كرده عبد الله بن الزبير رضي الله عنهما
 در نخليكه وقت وفات آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم
 هشت ساله بود انتهى - قشاشي گويد كه ظاهر نيت كه مراد
 عيني اين باشد كه بيعت صغير مثل بيعت كبير نيت باشد
 چرا كه باو همان كرده ميشود كه با حال و سى لائق ميشود
 از حصول قسم از اتصال چكه آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم
 مسح كرده سر ويرا و براسه و دعا كرده مسح سر و سى اتصال
 حسى است كه بحال صغير لائق است مثل مصافحه كه بحال كبير
 لائق است پس ويرا اتصال مغنوى جديد است كه بحال
 بچه سزاوار است لهذا مقبول خواهد شد مثل قبول اجازت
 و روايت از و سى وقت طلب از و سى و غنريب ظاهر
 خواهد بود كه در نتيجه امداد و سى مثل نتيجه دعاه بركت و تا انكه
 ابن عمر و ابن الزبير جوياسه بركتش ممانند چنانكه در بخاري
 شريف در باب الشكرت بعد آوردن حديث است كه كثر
 از زهره بن معبد كرده كه گفت بودم من كه ميرفت با من جده
 من عبد الله بن هشام سو بازار و خريد ميكرد طعام را پس ملاقات
 كرده اند از و سى ابن عمر و ابن الزبير و گفته اند كه ما را شريك كن
 چكه آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم براسه تو دعاه بركت
 كرده است پس شريك كرده عبد الله بن هشام آن مرد را
 و اكثر دس را سفر ميشد مآدم پس نچه بود بسوسه مكان
 شان ميرستاد و انتهى و گفته حافظ ابن حجر در شرح قول باوى
 كه بود عبد الله بن هشام كه در فوج ميكرد و كو سفند را از جانب جده
 خانه خود تا آخو دين اشاره است بسوسه اين امر كه عبد الله بن
 بعد آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم تازمانه زنده ماند بركت و دعا

له انتهى فحصل اثر ذلك المسح والدماء عليه
 كما ظهر على المتبايعين بالمصافحة الاثر المرد بل
 عند الطبرانی ما يدل على ان الصغير اذا كان
 مبيعا يابح ثم اسند النقشاشي عن الطبرانی
 في الكبير قال حدثنا علي بن عبد العزيز حدثنا
 الزبير حدثنا احمد بن سلمان بن عبد العزيز
 بن الدناوردي عن جعفر بن محمد عن ابيه
 ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم بايع الحسن
 والحسين وعبد الله بن عباس وعبد الله
 بن جعفر وهم صغار لم يعقلوا ولم يبلغوا
 يبايع صغيرا لا منتهى - وسند الوقت شاه
 ولي الله محمد بن وهب في قول كميل كوفي قال قال الله تعالى
 ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله يدا الله
 فوق ايديهم فمن نكث فانه ينكث على نفسه
 ومن اوفى بما عاهد الله عليه فليس عليه عذاب
 واستفاض عن رسول الله صلى الله عليه وآله
 وسلم ان الناس كانوا يبايعونه تارة على الهجرة
 والجهاد وتارة على اقامة اركان الاسلام قتادة
 على الثبات والقرار في معركة الكفار وتارة على التمسك
 بالسنة والاجتناب عن البدعة والحرص على
 الطاعات كما صح انه صلى الله عليه وآله وسلم
 بايع نسوة من الانصار على ان لا ينجن من التمسك
 وروى ابن ماجة انه بايع ناسا من فقراء
 المهاجرين على ان لا يسألون الناس شيئا فكان
 احدهم يسقط سوطه فينزل عن فرسه فيأخذ
 ولا يسأل احدا وهما لا شك في ولا شبهة انه
 اذا ثبت عن رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم

انتهى پس حاصل گشت ويرا اثر مسح ودماء بر خود و ظاهر شد آنچه
 که بر متبايعين يعني بيعت کنندگان بزرگه مصافحه اشتهاد شد
 و بطبرانی این کلام دلالت نمیکند بر اینکه صغیر هرگاه تمیز دارد
 میان خیر و شر آنوقت بیعت کند بلکه هرگاه که خواهر بیعت
 کرد باز روایت کرد نقاشی از طبرانی که در گفت درمجم کبریت
 بیان کرد از ما علی بن عبد العزیز و عی از زبیر و عی از احمد بن
 بن عبد العزیز و عی از امام جعفر صادق و عی از زبیر
 خود امام محمد باقر که بنی صلی الله علیه و آله وسلم بیعت گرفته اند
 حضرات حسین و عبد الله بن عباس و عبد الله بن جعفر و عی
 که او شان صغیر بودند حاصل بالغ نبودند و بیعت نگرفته اند
 صغیر که از مادر یعنی هر که از جماعت ما میبود از وی بیعت میکرد
 انتهی الله تعالی یفر ما ید که تحقیق کسانیکه بیعت میکنند
 از ترس محمد بن ابی نضیر که بیعت میکنند از خدا دست خدا
 است بالای دستهای شان پس هر که عهد شکنی کرد از تو پس
 عهد شکنی کرد و حضرت رسالت بر ذات خود هر که وفا کرد
 آنرا یعنی بر آنکه عهد کرده از خدا و تعالی این است که خدا را خدا
 ویرا اجر عظیم و در احادیث مشهوره از رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
 منقول است که هر مان از آنحضرت گاهی بیعت میکردند بجهت جهاد
 و گاهی بر قائم کردن اركان اسلام یعنی نماز زکوة روزه حج و گاهی بر
 و قرار در معرکه کفار (چنانکه در بیعت الرضوان بود) و گاهی بر تمسک
 بپسند نبوی و پرهیز از بدعت حریف شائق بودن بعبادت
 چنانکه بر روایت صحیح ثابت گشته که آنحضرت صلى الله عليه وآله وسلم
 گرفت از زنان انصار بزرگوارن فح و ابن ماجة روایت کرده که
 صلى الله عليه وآله وسلم بیعت گرفت از چند فقیر مهاجرین بر اینکه از مردمان
 بیرون رسول نکنند چنانچه از ان کسان بگویند که اگر تاز بیاوند
 موافق از او پس خود فرو داده میبرد داشت از کسی سوال بشود
 باز یا نه نمیکرد و آنچه که در ان شک شبه نیست نمیکند هرگاه رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم

فعل على سبيل العبادة والاهتمام بشأنه فإنه
لا ينزل عن كونه سنة في الدين بقى الله صلى
عليه وآله وسلم كان خليفة الله في أرضه
وعالمها بما أنزله الله تعالى من القرآن والحكمة
معلما للكتاب والسنة ومزكيا للأمة في أخلاقه
على جهة الخلافة كان سنة للخلفاء ومما
على جهة كونه معلما للكتاب والحكمة وفري
للامامة كان سنة للعلماء الراشدين ^{فلينبش}
عن البيعة من أي قسم هي فطن قوم انها
مقصودة على قبول الخلافة وان الذي
تعداد الصوفية من مبايعة المتصوفين
ليس لشيء وهذا ظن فاسد لما ذكرنا من
ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم كان
يبايع تارة على اقامة اركان الاسلام
وتارة على التمسك بالسنة وهذا صحيح ^{لكن}
شاهدنا على انه صلى الله عليه وآله وسلم
اشتراط على جبهته مبايعة فقال والنص
لكل مسلم وان بايع قوما من الانصار فاشترط
ان لا يخافوا في الله لومة لائم ويقولوه الحق
حيث كانوا فكان احد هم يجاهروا امراء
والملوك بالرد والاكثار وانه صلى الله عليه
وآله وسلم بايع لسوء من الانصار واشترط
الاختتاب عن النوحة الى غير ذلك وكل
ذلك من باب التزكية والامر بالمعروف
والنهي عن المنكر فالحق ان البيعة على اقسام
منها بيعة الخلافة ومنها بيعة الاسلام
ومنها بيعة التمسك بحبل التقوى ومنها

نوع بطريق عبادت مستعدى برادائه و ثابت شد پس
آن فعل از سنت نبوی کمتر نخواهد بود و چونکه بیعت گرفتن با نبی
مذکور بطریق عبادت بحال اهتمام بود پس در سنون بودن
بیعت شک و شبهه باقی نماند باقی ماند این امر که آنحضرت ^{صلی الله علیه و آله}
علیه آله وسلم خلیفه حق بودند بر زمین و عالم بر آنچه که نازل گشت
حق تقوا و آن حکمت بران تعلیم کننده قرآن و حدیث پاک
کننده است لهذا هر فعلی که آنحضرت بنا بر خلافت کرد آن
برای خلفا سنت گشت هر فعلیکه بحسب تعلیم کتاب و حکمت و تزکیه
است کرد آن برای علماء و راسخین سنت گشت (در ادوار علماء و راسخین
آن کسانی که جامع علم ظاهر و باطن هستند پس باید که بحث کنیم از
بیعت که از کدام قسم است بعضی کسان گمان برده اند که بیعت حضرت
بر قبول خلافت و طاعت آنکه از عادات صوفیه است که با هم از آن
نصوف بیعت میگیرند آن شرعاً چیزی نیست این گمان فاسد است
از ان دلیل که بالا ذکر شد که تحقیق رسول الله ^{صلی الله علیه و آله} و
کما هو بیعت می گرفت بر اقامت اركان اسلام و كما هو بر تمسك سنت
و صحيح بخاری شریف شهادت میدهد بر اینکه آنحضرت ^{صلی الله علیه و آله}
شرط کرد از جزیره ی وقت بیعت و محو که لازم کن بر خود خیر خواهی مسلمانان
و هم بیعت گرفت از قوم انصار برین شرط که نترسند و
امر خدا از طاعت طاعت گری و امر حق گویند هر جا که
باشند چنانچه بعضی کسان از او شان چنین بودند که بر امر او
سلاطین علانیة رو و انکار میکردند و آنحضرت ^{صلی الله علیه و آله}
و آله وسلم بیعت گرفت از زنان انصار برین شرط
که از فوجی کردن پیر سیزند و سواے ازین در بسیار امور
بیعت ثابت است و آنهم از قبیل تزکیه و امر بالمعروف
و نهی عن المنکر بودند پس حق نیست که بیعت برخیزد قسم
بیعت خلافت بیعت اسلام بیعت بر تقوی بیعت
بر محبت و جهاد

بیعت الحجة والجهاد ومنها بیعت التوفی فی الجهاد کا
 بیعة الاسلام متروکه فی زمن الخلفاء اما
 فی زمن الراشدین منهم فلان دخول التمسک
 فی الاسلام فی ایا مهم کان غالباً بالقهر ^{للسیف}
 ولا بالتالیف واطهار البرهان ولا طوعاً
 ورغبةً واما فی غیرهم فلا نهم کانوا فی الظلم
 ظلمة فسقة لا تهتمون باقامة السنن کذا
 بیعة التمسک بحبل التقوی کانت متروکه
 اما فی زمن الخلفاء الراشدین فکثرة الصالحین
 الذین استناروا بصحبة النبی صلی الله علیه
 وآله وسلم وتأدبوا فی حضرته فكانوا لایة اجماع
 الی بیعة الخلفاء واما فی زمن غیرهم فحقاً
 من اقتراق الكلمة وان یظن بهم مبايعة
 الخلافة فتمییم الفتن وکانت الصوفیة یومئذ
 یقیمون الخرقه مقام البيعة ثم لما اندرس
 هذا الرسم فی الخلفاء انتهت الصوفیة الفریقة
 وتمسکوا بینه البيعة والله اعلم فاعلم ان البيعة
 سنة ولیست بواجبة لان الناس بالیعا
 النبی صلی الله علیه وآله وسلم وتقربوا بها
 الی الله تعالی ولم یبدل دلیل علی تأشیم
 تارکها ولم ینکرها حد من الائمة علی تأکدها
 فكان کالاجماع علی انها لیست بواجبة
 وشاه عبدالعزیز فرزند رشید شاه ولی السمرقند
 سمعت رجلاً من اصحاب سیدی شیمینی
 حضرت جدی ان سیدی المجد باحث
 رجلاً من علماء عصره فی کون البيعة سنة
 او بدعة واستدل بالآیة الکرامیة علی

بیعت برسیام در جهاد (یعنی ثابت ماندن در آن و
 نگرختن از جنگ) و بیعت اسلام در زمانه خلفا متروک
 بود اما در زمان خلفای راشدین پس باین سبب متروک
 بود که دخول مردمان در اسلام در زمانه شان اکثر بوجه
 و شمشیر بودند نه بتالیف قلوب و اظهار دلیل بر اسلام نه بخدا
 اسلام بر رضامندی و محبت بود و سواران و غارتگران و غارتگران
 مروانی و عباسی بیعت اسلام ازین وجه متروک بود که اکثر
 ازو شان ظالم و فاسق بودند و در قانم کردن سن دین سعی
 یکنیم نمکند و همچنین بیعت با اختیار تقوی نیز در زمانه خلفا متروک
 شده بود لیکن در زمانه خلفای راشدین بوجه کثرت صحابه
 متروک بود که اوشان بوجه اختیار صحبت نبوی صلی الله علیه
 وآله وسلم توارکین گشته بودند و متادب شده بودند و حضور
 آنها حاجت بیعت بردست خلفا نمیداشتند و سواران و غارتگران
 باین سبب خوف متفرق گشتن و نیز این خیال که بیعت کنندگان
 گمان بیعت خلافت نکرده شود و از آن فساد پیدا آید نشد
 یعنی بیعت مذکوره متروک بود و در آن وقت اهل تصوف
 و ادن را قائم مقام بیعت میدانستند باز بعد از وفات
 ابن رسم بیعت در لوک سلاطین معدوم شد آنوقت حضرت
 صوفیه این را غیبت دانسته بر سنت بودن بیعت جنگ
 در زدند و الله اعلم بهر آنکه بیعت سنت است نه واجب چه که صحابه
 بیعت کردند از رسول الله و بوجه آن فرب جنت و جهنم و تسکین
 و عذاب شرعی بر حاصی بودن تارک بیعت لالت نمیکند و نه امتدین
 تارک بیعت انکار کردند پس این عدم انکار بترکه اجماع شد و بیعت
 در حاشیه قول امسیل می نویسند که
 تنبیه ام از مردی که از صحابه یعنی مریدان جدا و مجرب و پیر
 یعنی حضرت شاه عبدالرحیم قدس سره بود که شخصی از علماء معاصر
 با حضرت جدا و مجرب و صوف در باره سنت بودن بیعت
 ابرعت بودن آن بحث میکرد پس حضرت جدا و مجرب بفرمود

مأموریتها یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا
 الیه الوسيلة وجاهدوا فی سبیلہ لعلکم تفلحون
 فقال لا یمکن ان یکون المراد بالوسيلة الايمان
 لان الخطاب مع المؤمنین كما یدل علیہ صدر
 الآية ولا العمل الصالح فانه داخل فی التقوی
 لانها الايتار بالادام والاحتجاب عن النواهی
 ولان قاعدة العطف یقتضی المغايرة بین
 المعطوف والمعطوف علیہ وكذا الجهاد لما فرقتین
 ان یکون المراد الارادة والبیعة مع المرشد ثم
 بعد ذلك المجاهدة بالذكر والفکر حتی یصل
 بالفلاح الذی هو عبارة عن الوصول الى الذی
 والله اعلم بالصواب والیہ المرجع المآب انتهى
 وهم ور قول بحبل میفر ما یند اعلم ان الله تعالى
 اجری سنة ان یضبط الامور الخفية المضمر فیها
 بافعال واقوال ظاهرة ویضبطها بمقامها كما ان
 ان التصدیق بالله ورسوله والیوم الآخر خفی
 مضمرا فاقیم الاقرار مقامه وكما ان رضی المتعالي
 یبذل الثمن والمبیع امر خفی مضمرا فاقیم الايجاب
 والقبول مقامه فکذا لك التوبة والغزوة علی
 ترك المعاصی والتسك بحبل التقوی خفی مضمرا
 فاقیمت البیعة مقامها وهم در ان کتاب است
 اعلم انه یجب ان یکون المبايع عاقل بالغاً
 راغباً وقد جاء فی الحدیث انه عرض
 علی النبی صلی الله علیہ وآلہ وسلم صبی
 لتبایعه فسلم علی راسه ودعاه بالبركة
 ولم یبایع ومن المشائخ من یجوز بیعة الصغیر
 تبرکاً وتقویاً والله اعلم۔

بیعت ازین آیت یا ایها الذین آمنوا اتقوا الله وابتغوا
 الیه الوسيلة وجاهدوا فی سبیلہ لعلکم تفلحون
 نیست که از وسیله ایمان مراد باشد چه که خطاب با منین
 است چنانچه لفظ یا ایها الذین آمنوا برین دلالت میکند
 و نه مراد از ان عمل صالح است که در تقوی داخل است
 چه که تقوی عبارت است از اتشال ادام و احتراز از نواهی
 وقاعدة عطف نیز متضمنی است که میان معطوف و معطوف علیہ
 مغايرت باشد همچنین جهاد هم مراد نیست بدلیل مذکور
 یعنی در تقوی داخل است پس متعین گشت که مراد از وسیله
 ارادت بیعت باشد است و بعد از ان مجاهده و ریا
 بزرگ و فکر تا باعث حصول صلاح باشد که عبارت از وصول
 الی الله است و خدا عالم تر است بر این صواب و بسوی و می است
 مرجع و آسب استهـ و هم در قول بحبل میفر ما یند و بدانکه سنت
 الهی است بر اینکه آن امور خفیه که در نفوس پوشیده اند
 ضبط آنها را با افعال و اقوال ظاهری باشد و افعال و اقوال
 قائم مقام امور قلبیه باشند چنانچه تصدیق بخدا و رسول قیاس
 که امر خفی است پس اقرار ایمان بجاای تصدیق قلبی قایم
 کرده شد چنانکه رضا مندی بائع و مشتری بر قیمت داد
 شے سبب امر خفی است و ايجاب قبول قائم مقام رضا
 پوشیده جانبین کرده شد همچنین توبه و عزم بر ترک معاصی و
 جنگ زدن بر مضبوط گرفتن سن تقوی امر پوشیده است
 لهذا بیعت قائم مقام وے کرده شد و هم در ان کتاب است
 و بدانکه واجب است که بیعت کننده عاقل بالغ و بالغ و بالغ
 در امور اخروی باشد که در حدیث آمده است که طایفه بخنیز
 آنحضرت صلی الله علیہ وآلہ وسلم بغرض بیعت آمد پس آنحضرت
 سر و براسی کرده دعای برکت برآه وے کرده و بیعت نکرد
 و بعضی شایخ بیعت طفل حاضر داشته اند بنا بر بركت
 و قال نیک و الله اعلم۔

حضرت مصنف میگویند که تجویز شلخ بقیه صبی را بحديث صحیح مسلم است
 بیعت و حضور آنحضرت حاضر ساختند در حالیکه عبداللہ بیعت
 ایشان را بطرف خود متوجه دین قسم فرمودند و بیعت کردند امام
 نبوی و در شرح مسلم گوید که این بیعت تبریک و تشریف بود و بیعت تکلیف چه آن سن تکلیف
 نیست و ملا علی قاری شافعی گویند قالوا ان المريد الصبي اذا جعل مريداً لغيره فلهما الخيار بعد
 البلوغ ان شاء جعله شیخاً وان شاء اتخذ شیخاً اخوانته و شیخ محمد بن محمد بن عبدالحق بن محمد بن
 گوید که بقا اختیار صبی در صورت مذکور بعد بلوغ شنبه است با نچه در فقه مقرر شد از اختیار بلوغ و حق
 صغیر و صغیره در آن صورت که سواے پدر و جد نر و عدم پدر و دیگرے نکاح کرده و داده باشد و وجه آتش
 پدر و جد آنست که در صورت تزویج آنها صغیر و صغیره اختیار آنها باقی نیست و این معنی اقتضای آن میکند
 که اگر پدر و جد صبی را مرید کسی گردانند بعد بلوغ او را در ابقا و فسخ اختیار ندارند پس آنچه از علی متقی منقول شد
 محل اشتباه بود مگر آنکه فرق کنند در تزویج و بیعت و گویند که تزویج امر دینی است و منافع و مضار آن هم
 بصغیر و صغیره و هم بولی آن هر دو متعلق است پس شفقت پدر و جد و ولیان آن هر دو سبب اختیار نمودن
 بود و بیعت امر دینی است و سود و زیان آن جز بصاحب بیعت تعلق ندارد پس او را اختیار بلوغ باشد
 و آنکه زینب بنت حمید پسر خود زهره بن معبد بن عبداللہ بن هشام را نزد آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ
 وسلم برد و گفت یا رسول اللہ یا یقیناً فرمود و هو صغیر و سر او را مسح کرد و بر او دست و دعا فرمود چنانچه
 در کتب از ابواب کتاب الشریکة از شیخ بخاری مذکور است ^{بیعت بعد از بلوغ} دلیل آنست که مادر را ولایت آن نیست که
 صغیر را پیش کسی برد و از او استدعا کند که آن صغیر را بیعت دهد چنانچه در باب تزویج در فقه مقرر شده
 و آنچه در فتح الباری از جمله فوائد این حدیث مذکور شده که فی الحدیث مسح راس الصغیر و تدرک
 مبايعته من لم يبلغ حرفه و روی زیادہ باید کرد و آن نیست که ترك مبايعته من لم يبلغ اذا
 كان وليه امرأة پس این حدیث منافی نہ شود آنرا کہ از علی اکابر طریق گذشت کہ صغیر را بموجب
 درخواست پدر او بمریدی قبول کرده اند و در صورت مذکور اگر صغیر حاضر می باشد سر او را مسح می کنند
 و اگر حاضر نیست بقبول اکتفا مینمایند است و نیز در قول الجلیل است -

اعلم ان البيعة المتوارثة بين الصوفية على
 وجه احدها بيعة النوبة من المعاصي ^{لثان} است اول بیعت توبہ است از معاصی و دوم
 بيعة التبرك بالدخول في سلسلة الصالحين ^{یعنی بقصد برکت} دخول در سلسلہ

گفته اند کہ مرید صبی هر گاہ کہ بیعت پیش کند و یا اختیار است بعد بلوغ اگر خواہد همان شیخ را
 کند ^{۱۲} در حدیث است کہ مسح کرد بر سر صغیر را و ترک کرده بیعت کسیکہ بالغ نباشد ^{۱۲}
 تا بالغ را و قسیر کسیکہ ولیہ وے زنی باشد ^{۱۲}

بمنزلة سلسلة اسناد احمد يث فان فيها بركة

عظيمة والثالث بيعة تاكدا لعزيمة على الفجر

لاهم الله تعالى وتترك ما نهى عنه ظاهراً وباطناً

وتعليق القلب بالله تعالى وهو الاصل ولما

الاول لان قالو فاء بالبيعة فيها ترك الكبائر

وعدم الاصرار على الصفات والتسك بالاطاعة

المذكورة من الواجبات والسنن الراتب

والنكت بالاخلال فيما ذكرنا واما الثالث

فالوفاء البقاء على هذه الهجوة والمجاهدة

حتى يكون منتوراً بنور السكينة ويصير

ذلك ديدناً له وخلقاً وجبة فعند ذلك

قد يورخص فيما اباحه الشرع من اللذات

والاشتغال ببعض ما يحتاج الى طول التعهد

كالتمريض والقضاء وغيرهما والنكت بالاخلال

في ذلك انتهى -

وسمى انا رفيع الدين محدث دهلوی نے نویسنده پیچیدگی پیش صوفیہ معتبر و مقبول است چار قسم یافته

میشود و هر قسم را شرط علیحدہ است و ثمرات دیگر سبب و وسیلہ و بیعت شریعت و بیعت طریقت و بیعت

حقیقت و سوائے این آنچه برائے تحصیل مال و جاہ یا برائے تحصیل حاجات دنیوی از مرشد باشد

فی الحقیقت اعتبار سے ندارد و مبضمون من كانت هجرة الى الله ورسوله فجهته الى الله ورسوله

ومن كانت هجرة الى دينا يصيبها او امرأة يتزوجها فجهته الى ما هاجرا اليه اما بيعت و سبب

پیش حقیقتش آنکه حضرت رب العزت راجل شانہ باہر یکے از ائمہ طرق بشارتہا و وعدہ ہائے بزرگوار

است مردمان ناقص محبت یکے از این اصحاب طرق حاصل کردہ و مناقب و فضائل ایشان

بر یافتہ و ہم خواہند کہ استحقاق آن بشارات حاصل نمایند چون این بزرگان از نظر عوام مخفی اند یا چاہ

ایشان کہ در حق آنها کلام مفید و کالت مانند یکدہ کیدی و قولہ کفولی فرمودہ باشند

تاجل و علا در حق خاتم النبیین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است ان الذين يبائعونك انما

بجرت و سبب سے خدا و رسول دی باشند پس در پراہان نصیب است و یکہ ہجرت دی بغرض دنیا یا کسب

من ہجرت دی سبب سے آنست (یعنی ہر چہ غیبت دی خواہم بود بہان واقع خواہد شد) ۱۲ گد دست و مشعل

و قول و سبب قول من ۱۳ ہرگز نہ کسانیکہ بیعت نمکنند از تو بجز این نیت کہ بیعت میکنند با خدا ۱۴

و آن بمنزلہ سلسلہ

غمیم ہست و سوم بہ

دکشتن برائے خلوص امر من

و تعلیق قلب با حق تعالی شانہ کہ اصل الاصول است

و اما در دو قسم اول پس وفا بالبیعت مراد است از ترک

کبائر و عدم اصرار بر گناہان صغائر و چنگ زدنی عبادات

مذکورہ از قسم واجبات و سنت مؤکدہ و عمدہ شکنی مراد است

از خلل انداختن در امور مذکورہ یعنی ارتکاب کبائر و صراحتاً

بصغائر و نہ مستعدی بر عبادات و در طریقہ سوم تمامی است

مراد است از مداہم ثابت ماندن بر ہجرت و مجاہدہ ریا

تا آنکہ روشن گردد بنور اطمینان و این عادت و خو جہلی

و سے گردد و بلا تکلف پس برین حال گاہی رخصت داده شود

در مباحات شرعیہ از قسم لذات و اشتغال ببعض امور کہ

در آنها تامل و تصرفیت می باشد مثل درس علوم دینی و

و غیرہ و شکستن بیعت است از لای دزدی وین حق قبل از نورانیست

بول ایشان منسوب به موکلان ایشان شود پس بنابرین بیعت بر صدق
 لایق باشد و شرط آن قیام بتعلیم و یادگاری ایشان و مزاوالت
 مال ایشان است یا نوعی از مناسبت به ایشان متحقق گردد پس ثمره آن اتصال
 بان بررکان است در قبر و حشر و امداد ایشان آن طالب را وقتاً بعد وقت و اما بیعت شریعت پس
 تحقیقش آنکه مرد عامی که عمر را در غفلت و معصیت گذارده هرگاه بر آن حال متنبه شود و ندانست میگذرد
 و رجوع براه تقوی و طاعت بنماید و حصول یقینی بدون حکیم عالم متقی بر ظاهر و باطن خود در عادت
 منظم نمیتواند شده دیدن کتب شریعت مانند مراجعت کتب طب است بیمار را بدون حصول ملکه
 طب و معالجه باین قدر اصلاح مزاج و دفع مرض دشوار است همچنین بقول هر عالمی عمل کردن خوب
 تیر است که هر یک صحیح الفکر نباشد پس بنابرین ضرورت سیدار مردی را که با وجود علم و تقوی و
 داشته باشد بیک عدم ساهلت و مداخلت در مقام امر بالمعروف و النہی عن المنکر و ممانعت از
 بحال طالب فضل و سهل است پس این کس را اختیار کند و زمام امور خود را بدست و سپارد و متابعت
 بر خود لازم گیرد تا بمراد خود رسد و ثمره این رسیدن است به نجات کلی در عقبه و دخول اولی در جنات
 و تحصیل رضائے مولی که ما قال ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات اولئک هم خیر البریة

جَزَاءُ هُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عِدْنُ مِنْ تَحْتِهَا اَلْاَنْهَارُ خَالِدِینَ فِيْهَا اَبْدًا رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُمْ
 وَ رَضُوا عَنْهُ و شرط آن راضی داشتن شیخ است تا بر خاطر او غبار ملال نشیند و پنهان ندانند شستن او را
 از شیخ ظاهر است که نمیشود در آن شیخ متحقق خواهد بود که او نیز بر دست شیخ تربیت یافته باشد و فیض
 صحبت ایشان از مکاید نفس آگاه گشته پس او را آن سلسله میباید و اما بیعت طریقت پس تحقیقش
 آنکه مرد خوش سمیت هرگاه فضائل و مناقب اولیا و تصرفات عجیبه ایشان مثل حصول مراد مردم و قوت
 و بهمت و تصرف بر دلها و کشف احوال مولی و کشف مستقبلات حوادث و ملاقات ارواح طیبه مانند
 آن میشود شوق تحصیل آنها در دل او غالب میشود و از قبیل متعارف است که هیچ صفتی بغیر مزاوالت و
 اخذ آن از ما بر آن فن بکمال نمیرسد پس چیزیکه مانند آن در دست شخصی دیده نمیشود از فکر ناقص و
 چگونگی آن کمال را تحصیل خواهد کرد پس کسی که در این اشغال و اعمال مهارت کامل داشته باشد
 و خود مصدر این آثار باشد و این امور را در اسهل الحصول باشد استاد خود ساخته حق تعالی
 آنها را ادانماید و هر شریکیه قیام فرماید از مجاهدات نفسانی و جسمانی بجا آورد تا درین کار راه
 و به مقصد خود برسد و ثمره آن مصفا ساختن وجه روح است از کمالات جسمانی و منور و مکمل

له چنانکه گفت هر آنکه ایمان آورد و کارهای شایسته کرد ندانند بهترین خلق جزای ایشان
 ایشان است بستانند همیشه باشند است میرود و در آن جوهرها و دان همیشه خوشنود شدند
 و خوشنود شدند ایشان از خدا ۱۲

آن بانوار روحانی و اسرار ربانی و مبدی فیض الهی گشتن بر

تا بطیفیل آن در جناب الهی بحکم المخلوق حیال الله فاجهم الی

محبوبیت مشرف گشتن و باز مره اولیا و صلحا شریک فضائل شدن

پیدا کردن و اما بصیت حقیقت پس حقیقتش آنکه مردمان عالی بهت را که حق تعالی ایست بر

جمال خود مرآه ساخته و برآی احوال مرادات خود آله چهارم فرموده است و از روز ازل کشتش محبت

ذاتی در جوهر روح ایشان نهاده به تقریبی از تقریبیات آن تیر مکنون از درون شورش میزد تعلقات

مکنونات را از ضمائر ایشان از هم می پاشد پس اشتاق دوام حضور بے مزاحمت آثار اکو اعلی شوق

جمال ایزد می شود و بدون آن قرار نمیدارد و فنا و وجود و بقا وجود الهی از ته دل می جوید چون طلب

ایشان حقیقی است و وجود الهی با مقصدا کمال و آفرینش ایشان برآیست اما جوهر نفس هر یک

سوا از انبیاء کالمین از ان قبیل نیست که خود بخود باین مقصد عالی تواند رسید برآی تربیت

ایشان و ایصال ایشان بآن مقصد اعلی یک از کالمین بر سر وقت ایشان می گذارند تا با عادت

درا نهائی او حل مشکلات و دفع ترددات و کشف شبهات که لازم بشریت است فرموده باشد

و باندک تربیت فائده بے نهایت می یابد همچنین کسانی را که تمنی در جوهر نفس اگر چه مندرج است

لیکن آن قوت نیست آنرا با کمال می رسانند که از پر تو باطن او و بطلیت او باین مراتب عالی میسر

شود و شرط این فنا و وجود و قطع تعلقات کونی و حفظ نفسانی و بے تعلقی از مالم و جاه و علا و دار است

و ثمره آن موجود بودن بنو تجلیات ذات الهی و تا گشتن حجب وجود و علمانی است گویا حقیقت خلقت

رب الغر برآی ایشان است و حدیث کنیت سمعه و بصیر بیان حال ایشان و حدیث

ان الله عباد الا يستتر الرب عنهم صادق برایشان و الله اعلم انتی و نیز در قول انجیل است

اما بیعة النساء فبان یاخذ الشیخ طرف ثوب والی تبائع طرفه الاخر والله اعلم و صحیح بخاری

است عن عروة عن عائشة رضی الله تعالی عنها قالت کان النبی یبائع النساء بالکلام

بهذه الایة لا یشترک بالله شیئا و قالت ما مسّت ید رسول الله صلی الله علیه و آله

و سلم ید امرأة الا امرأة یمکها و عینی شاح بخاری گوید اما بالنکاح او بملك الیمین و قوله

بالکلام لان المصافحة لیست شرطا فی صحة البیعة و قال الکرمانی فی اشارته الی ان بیعة

الرجال کانف بالید و نیز در صحیح بخاری است عن ام عطیة قالت با ینا النبی صلی

الله علیه و آله و سلم و تحقیق بر او شان ۱۲ باشد

۱ آنکه حجاب میبندد بر روی کار از او شان ۱۲ و لیکن بصیت دنان بر طریقه آن نیست که بگیه شیخ گوشه از جامه و زین

منده گوشه دیگر آن جامه را بر سر ۱۲ روایت کرد عروه از عائشه رضی الله عنها که گفت بصیت میگردنت بنی صلی الله علیه

و آله و سلم نهان معانی این است الا یشترک بالله شیئا تا آخر و گفت که نشود دست رسول از دست زنی را قطع نمود و نه که در

بیعت ۱۲ ملک خواه بطور نكاح باشد یا بملك الیمین قولی که بکلام بود مردان از ان نیست که مصافحه بصیت شرط نیست کرمانی

ن اشارت است باینکه بصیت مردمان بدست هم بود ۱۲ مردی است از ام عطیة که گفت بصیت کردیم از بنی صلی

عليه وآله وسلم فقراء علينا لا نشركن بالله شيئا وبها ناعن النياحة فقهضت امرأة

منايدها عيني كويد قال الكرماني هذا مشعر بان البيعة لهن ايضا باليد قلت لعلهن

كن اشركن باليد عند المبايعة بلا ماسة وسيد جمال الدين محدث در روضة الاحباب

در حكايه بيعت هند زوجه ابوسفيان مے آرد كه هند گفت ميخواهم كه در حين بيعت دست بدست

تورسانم فرمود بدستيك من مصافحه نميكنم باز نان و قول من صدر زانرا مثل قول منست مريگ

زن را صاحب تلخيص المغازي آورده كه اين روايت ثبت است از آنكه مے گوئيد حضرت ثوبه

بر دست خود نها و تا زانان از بالا مے آن ثوب دست ويرا سح نمود و زانكه مے گوئيد قد مے

آب آوردند تا پيغمبر صلي الله عليه وآله وسلم دست خود را آنجا آوردند و الله اعلم و شيخ عبد الحق

محدث در مدارج النبوة گوئيد كه بيعت زنان بزبان بودند بدست گوئيد كه طريقه مبايعت زنان

چنان بود كه يك گوشه ردا را بدست مبارك گرفته بود و گوشه ديگر بدست ايشان داده و بعضي گوئيد

قد مے آب آوردند و آنحضرت صلي الله عليه وآله وسلم دست شريف خود را آورد و دهايشان داد

تا دستها مے خود را در آنجا آوردند و صحيح است كه بزبان بود چنانكه در حديث عائشه رضي الله عنها

صريح آمده است و بين مبايعت زنان اين آيت است كه يا ايها النبي اذا جاءك المؤمنات

يبايعنك الالية و ملاسين و اعط و تفسير خود زير اين آيت مے نويسد كه عائشه فرمود كه بيعت زنان

بسخن بود و دست آنحضرت صلي الله عليه وآله وسلم دست بوج زن را نمود و قولي است كه زنان دست

در قح آب فرو بردند بعد از ان آنحضرت صلعم دست مبارك خود را در آب برد و گفته اند كه اسيه خواهر

خديجه را رضوا الله عنها فرمود تا بيعت زنان فرا گرفت انهي از نجا است كه مثل سخ طريقت وقت بيعت

نساء بدست راست خود پا رچه طاهر جديد باشد يا غسيل حميده دست ناسمے گيرند و شيخ كليني هم

چشتي نقش بندي در مکتوبه بولانا نظام الدين اوندك با دقي مے نويند برادر من زنان را بيعت

كنند اما باز زنان جوانان خلوتها مے طولي كه موجب فتنه مردم شود و كنند و وقت بيعت داسنه را

دست خود چپيده دست بردست او دارند كه مس اجنبه حرام است انته در قول ابي بكر گوئيد

شرط من ياخذ البيعة امورا احدها و در بيعت گيرنده يعني شيخ بودن چند امور شرط اند-

علم الكتاب والسنة ولا اريد المرتبة شرط اول علم قرآن و حديث و مراد من اين نيست كه علم

القصوى بل يكفي من علم الكتاب ان يكون بدرجه كمال شرط است بلكه در قرآن اتقوا كافي است كه تفسير

قد ضبط تفسير المدا رك او الجلالين او ملاك يا تفسير جلالين يا سوا مے آن

عليه وآله وسلم بخواند بر اين آيت لا تشركن بالله شيئا تا آخر و منع كرد ما را از نوحه كردن پس قهقز كرد زنه

از ما دست خود را مے كرماني گفت كه اين حديث مشعر است باینكه بيعت زنان هم بدست بود ميگويم كه شايد آن

زنان وقت بيعت از دست اشاره كرده باشند و مسكون يكي را ديگر مے واقع شده باشد و سنجاب هر چن بيان زن نيك تو زنان را كه

بيعته كنند با تو تا آخر ۱۲

شیخ عبدالحق محدث دہلوی در مقدمہ شرح سفر السعادت کہ صراطِ استقیم نام دارد می نویسد کہ فرمودہ اند کہ قبلہ توجہ یکے باید چہ امام شریعت و چہ شیخ طریقت تا بنا بر توحید محکم و قہتم قی راسخ گردد و چہ تشعب و تفرق اصل موجب تشعب و تشتت منہج بود پس ضبط نفس باصل مرجع الیہ فقہاء و اصولاً و تصوفاً لازم بود و کذا ذکر بعض المتحققین من الصوفیۃ انتہی -

فصل ششم در بیان صلیت اعطاء شجرہ مثلیخ بہ مرید

دوی الحفاظ الایفاظ و الثقات کالزین العراقی والمجد الشیرازی والعسقلانی والسفہاء و محمد بن یوسف الدمشقی وغیرہم عن ^{الصحیح} سفیان ابن عیینہ انه قال عند ذکر الصالحین تنزل الرحمۃ و نسب الحفاظ ابو عمر ابن عبد اللہ فی کتاب العلم و کتاب الاستغناء عن الکنی الی شیخہ سفیان ابن سعید التودی وغیرہ صاحب جمیع الاحباب الی الامام عبد اللہ ابن المبارک و قال ابن الصلاح فی الحدیث مروی عن ابی عمر و اسماعیل ابن نجید انه سأل اباجعفر ابن حمدان و کان عبدین صالحین فقال لہ بائی نية اکتب الحدیث قال الستم تزودون ان عند ذکر الصالحین تنزل الرحمۃ قال نعم قال فرسول اللہ صلی علیہ وآلہ وسلم راس الصالحین قال علی القاری لکن اللفظ ان کان تزودون بولید من الروایۃ فیدل فی الجملة علی انه حدیث وله اصل وان کان تزودون من الریۃ محمولاً او معلوماً فلا دلالة فیہ اذ معناه یعتمدون او یظنون و قال السیوطی و السخاوی غیرہ

روایت کردہ اند حافظین با علم و آگاہی و مردان ثقہ مثل زین الدین عراقی و مجد الدین شیرازی و ابن حجر عسقلانی و شمس الدین سخاوی و محمد بن یوسف دمشقی و غیرہ از امام سفیان ابن عیینہ کہ گفت وقت ذکر صالحین رحمت نازل میگردد و نسبت کرد این را حافظ ابو عمر ابن عبد اللہ در کتاب العلم و کتاب الاستغناء از کما یہ بسوئے شیخ خود سفیان ابن سعید ثوری و صاحب جمیع الاحباب ویرا نسبت کرد بسوئے امام عبد اللہ ابن مبارک و ابن الصلاح در علم حدیث گوید کہ روایت کردہ ایم از ابی عمر و اسماعیل ابن نجید کہ وسے پرسید اباجعفر ابن حمدان را و آن ہر دو مرد صالح بودند کہ بکدام نیت حدیث نویسم گفت آیا روایت نکردہ اید کہ وقت ذکر صالحین رحمت نازل مے شود و گفت بے ابو جعفر گفت کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اصل و سر را صالحین اند علی قاری گفت اگر تزودون بدو و او باشد مشتق کردہ شود از روایت پس دلالت خواهد کرد فی کلہ بر بودن حدیث و بر لے و بر اصلے خواهد بود و اگر لفظ تزود مشتق از رویت داشته شود و صیغہ معروف باشد خواہ محمول پس دلالت خواهد کرد بر این معنی و بر این تقدیر نیز خواہند بود کہ عطا میکنند یا گمان می برید و سیوطی و سخاوی غیرہ

تبعاً لائمه

هذا الكلام واضح

دلیل جلیل علی ثبوت

لایقال بالرای وقد ذ

خبراً فلعله ظفر به وذكره

فی الکعب الدری اثر او فی

الاسلام الهروی ان شیخ بغداد

بن منصور الطوسی الصوفی المحدث

المحافظ عثمان بن سعید الدارمی بینما

یتکلم فی جمع وکانه جری الکلام فی الملامتیه

فقال احد هم مالنا ولهذا فقال الامام عنه

ذکر الصالحین تنزل الرحمة فاذا الغیث

صار ينزل من غیر سحاب قالوا کان ذلك

صورة المعانی الفائضة ولهذا کان بلا سحاب

فالرحمة النازلة هی تلك المعانی ومن هنا

یظهر ان ما اسنده الی یلی عن معاذ رفعه

ذکر الانبیاء من العبادة وذكر الصالحین كفارة

الحديث له اصل وان کان فیہ بعض من تکلم

فیہ ومن هنا نقین الاستحسان لقرآء اسأخی

مشایخ الطریقة فی اسانید التحقیقة المعروفة

بالشجرة وفي الصواعق المحرقة بعد اسنا حدیث

من طریق الامام علی بن موسی رضا مسلسلا

بآبائه اکرام علیهم وعلیه الصلوٰة والسلام

قال الامام احمد لو قرأت هذا الحديث علی

مجنون لبرء من جنونه فی حینه وفي رواية

له لو قرء علی مجنون لا فاق او علی مریض لبرء

وهی المحاکم فی تاریخ نیسابور بسند لیس فیہ

در

بعض حدیث مخصوص به

وخبر راه اخبار لوک و سلاطین ایام ماضیه استعار

هر وی است که شیخ بغداد امام محمد بن مغبوطی صوفی محدث است حافظ عثمان

بن سعید در می سخن میکرد و جاعل و کلام بود و فرقه ملاطیه پس بکار او

گفت که ما را ازین صحبت پس امام گفت که وقت ذکر صالحین و مجتهدین

میشود پس نگاه باران بود که میبارید و باران گفت که این صور معانی

فائضه است از همین جهت بغير ابر است پس رحمت نازل بهمان فی اند و ازینجا

میشود که آنچه دیلی ادایت کرده از سخا زین جبل رفوها که ذکر انبیاء و صلوات

و ذکر صالحین فائده گنا مان تا آخر حدیث و در اصل است اگر بعضی

کلام کرده اند ازینجا متعین است سخنان پراو قاریان اسای شایع است

که بشجره معروف است یعنی خواندن شجره تحسین و در صواعق محرقة بعد

حدیث از طریق امام علی بن موسی رضا که مسلسل است بآبائه

اکرام علیهم الصلوٰة والسلام مذکور است که گفت امام احمد

اگر خواند شود این حدیث بر مجنون اسبته صحت یابد

از مجنون خود و مجنون زمان و در روایت دیگر از دوسه است که

خوانده شود بر مجنون البتة افاقه یا بد یا بر منین البتة صحت یابد

و حاکم در تاریخ نیشاپور روایت کرده بسند بکر کسے در دوسه

هر گرفت ایتمه

مام احمد بن حنبل و اسحاق

دی سوجو د بودند پس پدغم گفت

مہر مری از شما آنکہ یاد داری پس بوجہ

یان کرد از من علی بن موسی رضا و دوی روست

۱. ہاں یہ مقام خود این حدیث کہ ایمان قول و عمل ہے

بن عبد اللہ گفت کہ بعضی از او شان گفتند

یہ اسناد حقیقت پسید رہن گفت از وہی کہ این داروی عجیب است

هرگاه که در مینی انداخته شود یعنی بطور دو اهر آینه مجنون صحت یابد

نہ نوید باید دانست بر مرید لازم است کہ اسمی مثل انشیخ خود

رسالت نیاہ علیہ الصلوٰۃ والسلام یادگیر کہ از ضروریات طالب این راہ است

چہ بر شاعل واجب است کہ ہنگام ذکر و مراقبہ پیرایہ خاطر آوردہ اشتغال بآن نماید اگر حضور حاصل نشود

ابتداء پیر راجا طائر دو اگر حضور نیا بد پیر پیر را و اگر از وہم حضور نیا بد پیر پیر را و اگر از وہم حضور نیا بد

پیہ پیہ پیرا تا بحضرت رسول صلی اللہ علیہ آکہ وسلم و نزدیک ہر کلام ازین بزرگواران کہ حضور دست

ابتداءً ذکر ازوے کند و بصورت پیریمون مرتصو د اشتہ بعد استعانت ازوے مشغول بنکر کردو

چنانکہ حضرت میر سید علی ہمدانی در رسالہ تور یہ تصریح بیان فرمودہ پس اگر براسامی مشائخ خویش اطلاع نہ آید

باشد بآشناشنائی پیدا کند و هر چه که ادنی رتبه آشنائی باین برگزیده گان معرفت آشنائی اسامی ایشان

است و چون آشنائی بذات مقصدشان حاصل نگردد حضور اینها همگام فکر استعانت از اینان در آن نماند

چگونه صورت بند پس بنا بر این تحقیق با جماع متاخرین از مشایخ پیر اضرور است که مریدان را شجره آن سلسله

که درو مرید کرده به بدعت تا بسبب آشنائی با سامی شان آشنائی بمسمیات آنها حاصل آید که انتقال به مسمی

از اسم حاصل بگیرد و لهذا در ذکر حق تعالی نیز اولاً استغفار با اسم و تبرک و تقدس است و بعد حصول

آشنائی تمام باسم انتقال ہے است کہ ذات مقدس حق است تعالیٰ شانہ و چون در قدم و سبیل

انک بودند بے فخره اسامی شیوخ یا دے مانند و اعطا سے آن بریلین ضرور نمیدانستند و میگو

فاتحہ تفصیلی شان نیز در یابند اگر چه فاتحہ اجمالی بے ستجرہ ہم میتوان خواند موی این مطلب است آنچه

صاحب معدن المعانی در باب بست و دوم در ذکر تجربه پیران فرموده که تجربه پیران یاد باید گرفت

و بعد ہر فرض باید خواند کہ در ان برکات بیشتر است و اگر کہے را مہم پیش آید دینی یا دنیاوی و ضوئ

و دو رکعت نماز

انشاء الله تعالی

شیخ مروی است سلسله

از سلسله آنکس که بوساطت قدس

می آید و نیز از ثقات مروی است

سازند همچنین تاصدیک و پیش از خدا

اول بعینه در اخیر نیز حاصل است چنان

بیان است من اداد الاطلاع علیه

بندگی شیخ عبدالقدوس گنگوہی قدس سره چنین نور

در نوشتن شجره ابتدا از نام حضرت رسالت پناه علیه افضل

ولیکن پیران مافرموده اند ولی نیست که پیر در نوشتن شجره بر اسم مرید

تا بحضرت سید کائنات علیه الصلوٰۃ و السلام برساند تا استعانت و استمداد از جناب

وساطت باشد که در رعایت ادب بلغ است و در قبول نیز اثر عظیم دارد چنانکه عارف تیرازی

قدس سره فرموده در میر و وزیر سلطان را بے وسیت مگر و پیر امن - و رعایت طریقه

ترقی هم درین است کما لایخفی و مرید در خواندن شجره مختار است بهر طوریکه خواهد بخواند و گروہ از مشایخ

نقشبندیہ و غیره برخلاف جمهور ایشان رفته شجره و کلاه بمریدان نمیدهند بایشان که برابر می تواند کرد

که اینان از خط رابطه شیخ هم برگزیده اند و بتوجه شیخ اکتفا کرده مرمانند صاحب صبر و قناعت

حریصان این راه را همه چیز باید و از ایشان قناعت راست نیاید فهم من فهم تحقیقان گفته اند چنانچه در

شریعت بر اسم اثبات مدعی و گواه ضرور است همچنین مدعی ارادت را در طریقت بر اسم اثبات

دعوی مذکور و گواه که شجره و کلاه باشد لابد است و صدق اخلاص امریت مصلحت هر کس آنرا در نمیتواند

یافت تا دلیل بر آن قایم نشود این احتجاج شجره و کلاه و اتباع شیخ در اقوال و افعال و احوال و لیلے است واضح

بر آن چه محب شیخ را تبرکاتش عزیز می نماید و برابر جان نگاه میدارد و غیر محب بر عکس آنست چنانچه محبت

قرآن و اتباع نبی دلیل ایمان است مؤمن را اگر چه مردمانی که اتباع ندارند هم مؤمن اند و بشان مایه

الایمانین هرگاه که در محبت مجازی هر چه از محبوب باشد خوش می نماید در محبت حقیقی که محبت شیخ است

هر چه از آن و سے باشد خصوصاً که و سے آنرا بدو به بخشید چنانچه خواش نماید خاص ترک اسمی پیران و

کلاه این روشنفریان باشد و یکسے ذوق او را ک معانی داشته باشد از آیه کریمه و اخذ ک اسم بر تبارک

ایضا استنباط یا ذکر شجره پیران و اعطای آن بمریدان نمیتوان نمود چه معنی آیه مذکور آنست یا و حق

۱۔ آنحضرت
است و امور بزرگ رنج
در دگر است لازم بر آنحضرت
از افراد است ذکر نام مری و
لازم شد ذکر نام مری مری ایضا سلسل

په مری مری مری است کما لایحی پس ب
بود مریه مریان را و کسے که پیر گرفته است
چون مری خوش و حق تبارک و تقدس بوساطت
در میت ظاهری و باطنی و می کند اگر چه آن مرید را
مرین پیر بلکه پیش از وجود پیر و مرید ایضا حق تبارک تعالی بوساطت

مریدین در مرتبه اعیان مقرر محقق شده است و موافق همان مرتبه در خلج ظهور می کند و شخصی که اصلاً
مرید کس نشود و بے پیر میر و آنکس مرید شیطان است هر چه باو میرسد بوساطت شیطان است که

من لا یشفله فیضه الشیطان صدق رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم السعید

من سعد فی بطن امه و الشقی من شقی فی بطن امه چه سعادت و شقاوت هر کس در مرتبه
عین ثابت و کس که ام اوست مقرر شده است و چون بنا بر این تحقیق ذکر نام پیران مرید را لازم حال
گردید و قینکه و سائل بسیار در میان پیر و حضرت رسالت پناه علیه الصلوٰه و السلام باشد اعطاء
شجره مرید را ضرورت تا یاد آسانی پیران که و سائل شده اند بر و آسان گرد و انتہی -

فصل مفہم در بیان جواز وضع شجره و قبر

باید دانست که بعضی از شیوخ متأخرین وضع شجرات و قبور مریدان تجویز می نمایند و گویند که جانب
بالین میت که بفرق ارادت تشریف یافته است بالائے سیر و طاق کندیده شجره و کلاه بند
که بپرکت آن نجات مراد و حاصل آید یا کلاه را در دستار کس که بر سر و کس گذارند و بچ
آن پیمپند اگر دستار بدهند و مجوزان وضع شجره و قبر بایستی که مرید شده مرده باشد
فعل حضرت علی کرم الله وجهه راستند می سازند که در حین حیات آنحضرت خبر فوت شخصی آوردند و گفتند
که محتاج توجہ و دعاست آنحضرت این دو بیت بر پرچہ نوشته دادند که برینہ آن میت بگذارند و آن دو بیت است

۱۔ کیکو و رنج یعنی پیر نباشد پس شیخ و شیطان است و در دست گفت رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم که نیک بخت آنست
که نیبخت شود در شکم مادر خود و بد بخت آنست که بد بخت گردد در شکم مادر خود ۱۲

العارف محمد بن احمد اليوميني صاحب الشيخ
 القطب عبد الله البطاحي انتهى وقال القطب
 شمس الدين محمد بن عبد الرحمن السنجي
 في الجواهر المكللة وكنت بحمد الله من لبس
 الطائفة الصوفية من جماعة كثيرين منهم
 الامام الزاهد الخير مفيد القاهرة الزين
 رضوان المقرئ المحافظ بلباسه لها
 من الشيخ القدوة الحجال عبد الله بن العلا
 العسقلاني بلباسه لها من الشيخ الرحلة
 الصدر محمد بن محمد البكري بلباسه لها
 من قطب الكبير ابني بكر محمد بن احمد العسقلاني
 بلباسه لها من الامام الشهاب ابني حفص
 السهروردي بلباسه لها من قطب الاقطاب
 المحيوي ابني محمد عبد القادر بن ابني صالح الكيلاني
 بلباسه لها من ابني سعيد المبارك بن علي الخنفي
 وهو من ابني الحسن علي بن احمد الهكاري وهو
 من ابني الفرج الطرطوسي وهو من ابني الفضل
 عبد الواحد التيمي وهو من والده عبد العزيز
 وهو من ابني بكر الشبلي وهو من سيد الطائفة
 ابني القاسم الجليلي لبغدادى وهو من خاله
 ابني الحسن السري السقطي وهو من ابني محفوظ
 معروف الكرخي وهو فيما يزعمهم الصوفية من
 ابني سليمان داود بن نصير الطائي وهو كذلك
 من ابني محمد جيب العجمي وهو فيما هو ممكن من
 الامام ابني سعيد الحسن البصري وهو فيما
 عند الصوفية من علي بن ابني طالب رضي الله
 عنه قال وانما اثبت هذا ههنا بتركابذكم

عارف محمد بن احمد يوميني که از اصحاب شیخ قطب وقت
 عهده بطاحی بودند انتہی و حافظ شمس الدین
 محمد بن عبد الرحمن سنجدی در جواهر مکتله
 کہ درستم من بشکر خدا از کسانی کہ طایفه صوفیہ
 پوشیدہ اند از جماعت کثیرہ کہ از ایشان امام
 زاهد صالح فیض رسانن قاهرہ زین رضوان مقرئ
 حافظ اند کہ لباس یافتہ اند از شیخ پیشوا جمال
 عبد اسد بن علا عسقلانی و دوے نیز لباس خودیہ
 بودند از شیخ صالح صدر محمد بن محمد بکری
 نیز لباس خود یافتہ بودند از قطب کبیر ابني بكر
 محمد بن احمد عسقلانی و دوے نیز لباس خود یافتہ
 از امام شهاب الدین ابني حفص سهروردي و دوے
 نیز لباس خود یافتہ بودند از قطب الاقطاب
 ابني محمد عبد القادر بن ابني صالح کيلاني و دوے
 لباس میداشت از ابني سعيد مبارک بن علي
 مخزومي و دوے از ابني الحسن علي بن احمد الهكاري
 و دوے از ابني الفرج طرطوسي و دوے از ابني الفضل
 عبد الواحد تيمي و دوے از والده خود عبد العزيز
 تيمي و دوے از ابني بكر الشبلي و دوے از سيد الطائفة
 جعید بعث راوي و دوے از خال خود ابني الحسن سري
 سقطي و دوے از ابني محفوظ معروف الكرخي و دوے
 موافق گمان صوفیہ از ابني سليمان داود
 بن نصير طائي و دوے همچنين از ابني محمد جيب
 عجمي و دوے موافق آنچه کہ ممکن است از امام ابني سعيد
 حسن بھري و دوے موافق آنچه کہ نزد صوفیہ
 است از علي بن ابني طالب رضي الله عنه
 سنجدی گوید کہ آنچه اینجا نوشتم تبرکاً بذکر

الصالحين واقتفاء الكثير من ائمة الحديث
 المأخضتين لا تكوني معتد صحة انصاليها
 بل هي منقطعة في غير ما موضع وكذا قال
 شيخنا رحمه الله تعالى يعني ابن حجر انه ليس في
 شيء من طرقها ما يثبت ولم يرو في خبر صحيح
 ولا حسن ولا ضعيف ان النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم لبس الخرقه على الصورة المتعارفة
 بين الصوفية لاحد من اصحابه ولا امراً واحداً
 من اصحابه بفعل ذلك وكما يروى من ذلك
 صريحاً باطل قال ثمان من الكذب المفتوى
 قول من قال ان علياً لبس الخرقه الحسن
 البصري فان ائمة الحديث لم يثبتوا الحسن
 من علي سماعاً فضلاً عن ان يلبسه الخرقه
 قال السخاوي ولم يتفرد شيخنا بهذا بل سبقه
 اليه جماعة حتى ممن لبسها والبسها كما بينته
 في جزء افردته لا سائدي فيها والله المستعان
 وقال في المقاصد الحسنة حديث لبس الخرقه
 الصوفية وكون الحسن البصري لبسها من
 علي رضي الله عنه قال ابن دحيه وابن الصلاح
 انه باطل وكذا قال شيخنا ولم يتفرد شيخنا
 بل هذا سبقه اليه جماعة حتى ممن لبسها
 والبسها كما له ميأطي والذهبي والهاكاري
 والبي حبان والعلاني ومغلطائي والعراقي
 وابن الملقن ولا نباسي والبرهان الحلبي
 وابن ناصر الدين وتكلم عليها في جزء مفرد
 وكذا افرادها غيره ممن توفي من اصحابنا
 ووضحت ذلك كله مع طرق بها في جزء مفرد

صالحين واقتداء اكثر من ائمة حديث متقدمين
 نوشتن اما صحت اتصال اين سلسله معتد بهست
 بلکه در اکثر مقامات قطع و همچنین فرموده است شيخ من
 يعني ابن حجر حجت الله عليه که نیست ثابت از طرق
 چیزے و نہ روایت کرده شد در حدیث صحیح حسن
 یا ضعیف که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم پوشیده
 است خرقه را بر طریقه معموله صوفیه به هیچ یکی
 از اصحاب خود و نکست را حکم فرموده بکردن آن و آنچه
 روایت کرده میشود درین باب بطور صریح پس آن
 باطل است باز سخاوی گفته که از دروغ افترا پردازا
 آنچه میگویند که حضرت علی پوشید خرقه حسن بصری را
 رضی الله عنه حال آنکه ائمة حدیث سماع حسن بصری را
 از حضرت علی ثابت نکرده اند چه جائیکه پوشانیدن خرقه
 باز سخاوی گفته که این قول تنها شیخ ما نیست بلکه جامع ترین
 فتنه اند حتی که در آن آئینان نیز اند که خود پوشیدند
 و دیگران را پوشانیدند چنانچه بیان کردم این را در جزوه
 علیحدہ کہ نوشتنم در بیان اسانید خود و از خدا میجویم مد
 در جلد امور و در مقاصد حسنه گفت کہ حدیث پوشیدن خرقه صوفیه
 و پوشیدن حسن بصری آنرا از جناب امیر رضی الله عنه ابن حبه
 و ابن الصلاح گوید کہ این باطل است و همچنین قول شیخ
 و تنها این قول شیخ من نیست بلکه بسوے آن جامع فتنه
 حتی کہ در آن آئینان نیز اند کہ خود پوشیدند و دیگران را پوشیدند
 مثل میاطی و ذہبی و ہکاري و ابی حبان و علانی و غلطانی
 و عراقی و ابن الملقن و انباسی و برہان جلی و ابن طریق
 و در جزوے علیحدہ در بارہ خرقہ کلام کرده و همچنین دیگر از صحابہ
 کہ وفات کرده نیز در بارہ خرقہ جزوے علیحدہ نوشتن
 و در آن طرق ما را نیز بہ بیان واضح آورده

و کذا فی ضمن غیره من تغالیقی هذامع البی
ایاها جماعة من الاحیان المتصرفه امثالاً
لزامهم لی بذلک حتی تجاء الکعبة المشرفة
تبرکاً بذکر الصالحین واقتفاء لمن اشتهر
من الحفاظ المعتمدين انتمی ونبهه ابن ربیع
والقسطلانی والقداری مرة والفتنی والسموکی
وقال الشیخ محمد بن محمد علان البکری الشافعی
فی فتوحات الربانیة شرح الاذکار والنواویة
قال الشیخ تقی الدین بن الصلاح من القرب
لبس الخرقه وقد استخرج بها بعض المشایخ
اصلاً من هذا الحدیث ای حدیث امرأه
قلت اشار به الی السهروردی فانه ذکره فی
عوارف المعارف فقال وصل لبس الخرقه
من السنة هذا الحدیث وقال لبس الخرقه
ارتباط بین الشیخ والمرید و تحکیم من المرید
للشیخ فی نفسه فالتحکیم شائع فی الشرع لمصلحة
دنیویة فکیف ینکر هذا فیلبسه الخرقه
اظهاراً للتصرف فيه فیکون لبس الخرقه علامه
للتفویض والتسلیم ودخوله فی حکم الشیخ ووضو
فی حکم الله وحکم رسوله واحیاء سنته الملبیه
مع رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ثم
قال ولاخفاء بان لبس الخرقه علی الهیئته
التي یعتقدها المشایخ فی هذا الزمان لم ینک
فی زمن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
وانما هو من استحسن الشیوخ وید الشیخ
فی لبس الخرقه ینوب مناب ید رسول الله
صلی الله علیه وآله وسلم قال وقد رأینا

و همچنین است و غیر آن از حاشی من مع کیفیت پوشانیدگی
من آن خرقه را بجای آن از صاحبان متصرفه بود و احاطت
من پوشان را با اختیار کردن این طریق تا اینکه ذکر کرد
آن خرقه را نیز که قریب کعبه شریف واقع گشته بسبب تبرک ذکر
صالحین اقتدای امر ثابت کرده خفا مقبرین است و ذکر گشت
آن را ابن ربیع قسطلانی و علی قادری و تقنی و سهرودی -

و شیخ محمد بن محمد علان بکری شافعی در فتوحات ربانیة
شرح اذکار نوادیه که از تصنیف امام نووی است گفته
که گفت شیخ تقی الدین بن الصلاح که از عبادت است
پوشیدن خرقه و بعضی مثل آن صاخش از حدیث ام خاله
بر آورده اند گویم که ایشان کرده است بان شیخ شهاب الدین
سهروردی در عوارف المعارف یعنی گفت که اصل پوشیدن خرقه
از سنت از این حدیث است و گفت که مراد از پوشیدن
خرقه ربط نخانیدن است میان شیخ و مرید و تحکیم است
از مرید بسوی شیخ و نفس خویش و تحکیم در شرع بود و صلحت
دنیویة شائع گشته در حکم حکم کردن کسی را میان دو خصم که از آن
پس چگونگی خواهد شد انکار و پیوستن از پوشیدن خرقه بود
اظهار تصرف در مرید می باشد پس پوشیدن خرقه علامت
سپردن و راضی گشتن و در حکم شیخ و آردن است
و هم در آردن در حکم خدا و حکم رسول و سوزنده گردانیدن
سنت بیعت با رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم با گشت
که پوشیده نیست که پوشیدن خرقه باین طریق که مشایخ
زمانه آنرا معتقد داشته اند در زمان رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم
علیه وآله وسلم نبود بلکه این طریقی مروج از مستحبات
شیوخ بوده است و دست شیخ در پوشانیدن
خرقه قائم مقام است رسول خدا صلی الله علیه
وآله وسلم است و نیز گفت که دین ام

من المشايخ من لا يلبس الخرقه ويسلك من غير
لبسها وكان طبقة من السلف الصالحين لا
يعرفون لبس الخرقه ولا يلبسونها للمريدين
فمن يلبسها فله مقصد صحيح واصل من السنة
وشاهد في الشرع ومن لم يلبسها فله رأي
وكل تصاريح المشايخ محمولة على السداد والحق
ولا تغلوا عن نية صاحبة انتهى وفي الموهب
اللدنية من قال ان عليا لبس الخرقه للحسن
البصري فمن الكذب المفترى فان ائمة
الحديث لم يثبتوا للحسن سماعا من علي
فضلا عن الباس الخرقه قال الدمياطي
والذهبي والعلاءي ومغلطائي والعراقي
والانباري والحلي وآخرون مع كون جماعة
منهم لبسوها تشبها بالقوم لكن نقل الفاكهي
فيما ألفه من مناقب الشيعة احمد بن حجر الهيثمي
من الشيعة ابن حجر الهيثمي لقنه انه صحيح مسند
انصبا لها من الحسن بعلي تبعاً للحافظ بن حجر
في تهذيب التهذيب ونقل التميمي عن جمع
من المتأخرين كالحافظ السيوطي وقال فمن
اثبت سماع الحسن من علي الحافظ الضياء المقدسي
في المختارة وتبع عليه الحافظ في التهذيب
ثم قال ابن حجر الهيثمي في معجمه بعد ان ذكر
شيئا فاذا تعلمت ما ذكر به علمت ان ما عليه
الصوفية من اسانيدهم التي تمتد الى الحسن
البصري لا مطعن ولا انكار عليهم فيها واطال
في تأييد ذلك ورد على ما خالفه انتهى كلامه
الفاكهي وقال الشيعة ابراهيم الكندي ثم الراجح

بعضه مشايخ را که خرقه نه پوشیدند و بغير لبس آن
سکون میکردند و طبقه از سلف صالحین بود که پوشیدن
یا پوشانیدن خرقه را برای مریدین چیزی نمیپوشیدند
پس هر که میپوشد از او را نیز مقصد صحیح است و اصل
سنت و شاهد در شرع و هر که نه پوشد پس این را
و نه است و جمله افعال مشایخ معمول اند بر استی
صواب و از نیت صلح خالی نیستند انتہا۔ در سوابق
نوشته است که هر که قائل الباس خرقه علی رضوانه
بحضرت حسن بصری است پس این از دروغ افترا پر و ادعا
چکه آنکه حدیث سماع حسن بصری را از حضرت علی ثابت
نکرده اند چه جائز الباس خرقه را در میان علی و ذریه علی
و مغلطائی و عراقی و انباری و حلی و دیگران با وجود
بودن شان از جماعت خرقه پوشان بوجه محکم است
آن قوم گفتند که فاکهی در رساله خود که در مناقب
شیخ احمد بن حجر هبشی تألیف کرده از شیخ ابن حجر
تیمی نقل کرده که شیخ گفت که اتصال یعنی ملاقات
حسن بصری با حضرت امیر صحیح است بوجه متابعت نقل
حافظ ابن حجر در تهذیب التهذیب و نقل کردیم این
روایت را از جاعته متأخرین مثل حافظ سیوطی گفت
که کیست که سماعت حسن بصری را از حضرت امیر ثابت کرد
از حافظ ضیاء مقدسی و بخار و تابع و درین قول
حافظ شد در تهذیب با زبان حجر در معجم مصنف خود بعد
بیان گفت که هرگاه دانستی این کلام را پس بدانکه آنچه
صوفیه نزد خود بجز حضرت حسن بصری می رسانند در این
طعن و انکار برادشان نیست و صورت حال نیز اینست
میکنند و نیز ابن حجر مخالف آنرا در کرده تا اینجاست
کلام فاکهی و شیخ ابراهیم کردی گفت که ترجیح این است

ان الحسن البصري سمع من علي بن ابي طالب رضي الله عنه فان الحفاظ مختلفون في ذلك فانكم جماعة منهم واثبته جماعة قال الحفاظ السيوطي في المختار الفرقه وهو اى الاثبات هو الراجح عندي بوجه وقد رجه الضياء المقدسي في المختارة فانه قال بن ابي الحسن البصري عن علي بن ابي طالب رضي الله تعالى عنه وقيل لم يسمع منه وتبعه على هذه العبارة الحفاظ ابن حجر في اطراف المختارة ولكنه بعد رجم سماعه وصححه انتهى اقول فيه رد جيد من السيوطي على عصره السخاوي وغيره ممن لم يقف عليه واغتر بما لديه في نسبة الانكار اليه فاثباته لسماعه في اطراف المختارة وفي غيرها بعد كما نقله عنه السيوطي فيما مقدم على لقيه له فيما نقله عنه السخاوي وغيره لان المثبت مقدم على الثاني لانه معه زيادة علم واما قول السخاوي ولم يرو ان النبي صلى الله عليه وآله وسلم البس الخرقه على الصوذة المتعاقبين الصوفية لاحد من الصحابة الخ فليس فيه الا نفي ورد الكيفية المخصوصة لهم اما الكيفية المخصوصة من فعله صلى الله عليه وآله وسلم فقد فعلها بعلي بن ابي طالب وعبد الرحمن بن عوف في لباس العامة وبالعباس وولد فجعيل كل احد من هؤلاء كيفية فدل على الاطلاق وجواز الكيفيات بعد ثبوت الالباس ايضا بالجماعة والابن جانية وغيره انفي الكيفية كما ذكر غيرنا اخلا يلزم من ذلك نفي صل الالباس بخير تلك الكيفية وهو ظاهر ولا يري ان الشيخ شهاب الدين

الحسن البصري سمع من علي بن ابي طالب رضي الله عنه چراكه حفاظ حديث درين باب مختلف اند جماعتی از او شان انكار ميكنند و جماعتی اين را اثبات ميكنند حافظ سيوطي در اطراف الفرقه گويد كه اثبات سماع ایشان نزد من راجح است بچند وجه و ترجيح داده است يراضيان در مختاره و گفت حسن بن ابي الحسن بصری دوسه از علي بن ابي طالب رضي الله عنه و بعضی گویند كه دوسه سماع ندارد و اما جماع این قول شد حافظ ابن حجر در اطراف مختاره لیکن بعد آن مرجح ساخت سماع دیر و تصحیح این روایت کرده است میگویم كه درین كلام ردّ جید است از سيوطي بر معاصرك سخاوي و غیر آن از ان كسان كه نه واقف گشتند بران غرض كردند بوجه نسبت انكار خود بر خود پس اثبات سماع از او در اطراف مختاره است و در غیر آن بعد دوسه واضح گشته چنانكه نقل کرده از دوسه سيوطي در آنچه كه بالا گذشت آن مقدم است بر كیفیت لقاس حسن بصری از حضرت امیر و آنچه كه نقل کرده از دوسه سخاوي و غیر آن چراكه دلیل ثابت كننده مقدم میباشد بر دلیل نفی كننده چه كه دیر اعلم ندمی باشد و نقل سخاوي كه نه روایت کرده شد این امر كه بنی صلی الله علیه و آله وسلم پوشانید خرقه را بر صورت متعارف میان صوفیه بجهت اوجها تا آخر پس درین قول نیست مگر نفی و رد كیفیت مخصوصه بر خصوص لیكن كیفیت مخصوصه از فعل آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم ثبوت آن از دو امر یافت میشود يكی فعل آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم با علی بن ابي طالب و دیگر با عبد الرحمن بن عوف و عباس پس ایشان كه عامه پوشانید آنها را پس از میر كردن اینها ثبوت این كیفیت یافت شد بطالع جمیع حواكفیت بعد ثبوت لباس هم بجماعه هم بانجانیه و انجانیان كلیم میگویند كه در خطوط نباشد و غیث باشد و غیر آن پس زلفی كیفیت مذكوره مضر طلب نیست ازین كلام نفي صل الالباس لانهم نمی آید بغير این كیفیت محض و بمحوله حضرت صوفیه كه ظاهر است نمی بینی كه هیچ شهاب الدين

السهم وحی قد قال فی العوارف لا خفاء باللبس
الخرقه علی الهيئة التي يعتمدها الشيوخ فی هذا
الزمان لم يكن فی زمان رسول الله صلى الله
عليه وآله وسلم هذه الهيئة والاجتماع لها
ولا اعتماد بها من استحسن الشيوخ انتهى
مع انه لم يذكر هذا الكلام الا بعد ما روى
حديث ام خالد المثبت لاصل اللبس بكيفية
ظهران عدم ورود الكيفية المخصوصة
لهيئتي في رد اصل اللبس بغير تلك الكيفية
على انه قد ثبت تعدد الالباس منه صلى الله
عليه وآله وسلم بكيفيات مختلفة وهو دليل
على ان الامر فيه توسعة وليس محصوراً في
كيفية خاصة ولا في ثوب خاص ولا مختصاً
بالذكر ولا بالانثى ولا بالصغير ولا بالكبير
فقد مر انه اللبس علياً وابن عوف العامة وارجى
للاول طرفها والثاني طرفها وكلاهما كيفية ثبت
في حديث ام خالد انه البسها خبيصة سوا
بيده وقال لها ابل واخلقي وثبت في حديث
ابن عباس عند الترمذي انه صلى الله عليه
 وآله وسلم اللبس عباساً وولده كساءً ود حاله
شمر روى حديث الترمذي عن ابن عباس
قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
للعباس اذا كان غداً الاثني فأتني انت
وولدك حتى ادعوك ثم بدعوة ينفعك الله
بها وولدك فغدداً وغداً ونامعه البسنا
كساءً ثم قال اللهم اغفر لآل عباس وولداه مغفراً
ظاهرة وباطنة لا تغادر ذنباً اللهم احفظه

سهروردی در عوارف نوشته است که مخفی مباد که پوشیدن
خرقه باین طریق که معتقد داشته اند وے را مثل این
زمانه در زمان برکت نشان آنحضرت صلی الله علیه وآله
وسلم نبود بلکه این طریق و اجتماع بران و اعتبار بوی از
پسندین داشتن شیوخ است انتہی۔
و با اینهمه این کلام را نہ ذکر کرده تا وقتیکہ حدیث
مرویہ ام خالد کہ ثابت کنندہ اصل لبس مع اندک کیفیت
وے است مذکور ساخته پس معلوم شد کہ نہ وارکش کیفیت
مخصوصه منافی اصل لبس بغیر این کیفیت نیست علاوہ این
ثابت گشته است متعدد بودن الباس از آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم بکفیات مختلف و آن خود دلیل این
امر است کہ درین باب وسعت است و نہ صغر کرده شد
و کیفیت خاص و نہ درجائہ خاص و نہ مخصوص بمرد و نہ
و نہ بزرگ و نہ صغیر و مذکور شدہ کہ آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم پوشانید علی و ابن عوف را عمامہ
و بیاویخت براسے اول یک طرف و براسے دوم دو طرف
و این ہر دو کیفیت اند و در حدیث ام خالد ثابت شدہ کہ
آنحضرت پوشانید ویرا کلیم سیاه بدست خود و فرمود
از وے کہ پیش و کمند کن و در حدیث ابن عباس روایت
ترمذی ثابت شدہ کہ آنحضرت پوشانید عباس و ہر
ویرا کلیم دو عمامے برکت برد براسے شان باز ترمذی روایت
کرد از ابن عباس کہ گفت فرمود رسول الله صلی الله علیہ
 وآله وسلم عباس را کہ ہر گاہ کہ باشد فردا و شنبہ پسین نزد
من مع پسر خود تا کہ دعا کنم براسے شہاد عانیکہ نفع و ہر ترا
خدا بوی و پسر ترا پس صبح گردید یا صبح کردیم ما
با وے صلی الله علیہ وآله وسلم و پوشانید ما را کلیم و فرمود
کہ یا رب خدا یا بخش عباس و ولد و یا رب انجما ہا بن ظاہری و باطنی چنانکہ
نہ مقرر گرد و بخفا ہے یا رب خدا یا حفاظت کن

فی ولده وقال ابو عیسیٰ هذا حدیث حسن یحییٰ
 لا یغفره الا من هذا الوجه و زاد رزین العبدی
 فی آخره واجعل الخلافه باقیة فی عقبه وقال الطی
 فی مرقاة الصعود الی سنن ابی داؤد وقد استنبطت
 للخزقة اصلاً من السنة وضح من حدیث ام خال
 وهو ما اخرجہ البیهقی فی شعب الایمان من
 طریق عطاء الخراسانی ان رجلاً اتی ابن عمر فسا
 عن اعضاء طرف العمامة فقال له عبد الله ان
 رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بعث ستر
 و امر علیہما عبد الرحمن بن عوف و عقدوا اداء علی
 عبد الرحمن ابن عوف عمامة من کرل بید مصغرة
 بسواد فدعاہ رسول الله صلى الله عليه وآله
 و سلم فخلی عمامته ثم عممه ببیضاء و افضل من عمما
 موضع اربع اصابع او یخوذ لك فقال هكذا فاعتم
 فانه احسن و اجمل فهذا وضح فی کونه اصلاً
 الخزقة من وجوه احدهما ان الصوفیة انما یلبس
 طاقية علی الراس لا ثوباً عاماً لجمیع البدن الثانی
 ان حدیث ام خالہ فی اللباس غطاء و کسوة
 و هذا بالراس تشریف و هو السبب للباس الخزقة
 و وجه ثالث ان لبس الخزقة نوع من الملبایعة
 كما اشار الیہ السهروردی و ام خالہ كانت جلیبة
 لا تضل الملبایعة بخلاف حدیث ابن عوف
 و قال القشاشی و هو کذلک ای ان الاستدلال
 بحدیث ابن عوف لا یلبس الخزقة انب
 من الاستدلال بحدیث ام خالہ و لکن الاستدلال
 بما فی الجامع الکبیر و الفنا و من احادیث یقیم
 النبی صلى الله عليه وآله وسلم علیاً رضی الله

در اولاد و سے ابو عیسیٰ ترغی گفت کہ این حدیث حسن
 غریب است ثم شناسم انرا کما رزین طریقہ و رزین عبدی
 در آخر این حدیث انی قدر عبارت زائد کرده و بگردان
 خلافت را باقی در اعتقاد و دیو علی در مرقاة الصعود
 الی سنن ابی داؤد نوشته کہ بر چہ یہ ام براس طرفه اصلاً
 از سنن واضح تر از حدیث ام خالہ آن است کہ بر آؤد
 و بر ابیہقی در شعب الایمان از طریق عطاء خراسانی کہ مرکب
 بخدست ابن عمر رضی اللہ عنہ آمده سوال کرد از آؤد بخن
 طرف عامہ پس گفت ویرا عبد اللہ یعنی ابن عمر کہ رسول
 صلی اللہ علیہ وآلہ فرستاد لشکر را و در آن امیر ساخت
 عبد الرحمن بن عوف را و بہ بہت ویرا علی و براوشان
 عامہ بود از پارچہ ہاے رنگین بزرگ سیاہ پس بخواند
 ویرا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و بجشاد عامہ ویرا
 باز بہ بہت عامہ را بہت خویش و افزون گردانید
 از عامہ و سے مقدار چهار انگشت یا مثل آن و فرمود کہ
 چنین عامہ باید بہت کہ نمکتر و خوشتر نماید پس این
 حدیث واضح تر است و در بودن آن عامہ اصل برائے لبس
 خرقہ از سہ وجہ یکے اینکه سے پوشند طاقیہ را بر سر نہ جامہ
 کہ عام بر جمیع بدن باشد و دوم اینکه حدیث ام خالہ و
 بر سر و پوشیدگی است و این بر سر یعنی پوشانیدن طاقیہ
 نیز تشریف یعنی بزرگ گردانیدن است و این سبب است
 بر لبس خرقہ و سوم اینکه پوشش خرقہ سے از سبایعت چنانکہ
 شیخ اشیر سہروردی فرمودہ و ام خالہ صغیرہ بود و صلاحیت بعیت
 یا بعیت گرفتن نمیداشت بخلاف حدیث عبد الرحمن بن عوف
 کہ از آن صلاحیت بعیت گرفتن نیز ظاہر میشود اتقی و قشاشی گفتہ
 استدلال بحدیث ابن عوف در پوشانیدن خرقہ مناسب است
 از استدلال بحدیث ام خالہ لیکن استدلال بانجام کہ در جامع کبیر
 و قادح است از احادیث عامہ پس این حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم علی

العامّة النسب من الاستدلال بحديث ابن
عوف لوضوح ان السلاسل لا تنتهي الى ابن
عوف وانما تنقل بعلي ابن ابی طالب رضی الله
عنه وعن سائر الصحابة اجمعين انتهى وتبعه
الشيخ ابراهيم الكرمي وقال الشيخ محمد عبدالمسيح
والا فحديث ام خالد اولی ما يستدل به لان
الباسه صلى الله عليه وآله وسلم كان بحضور
جمع عظيم من الصحابة انتهى قلت تعميم ابن عوف
رضي الله عنه ايضاً كان بحضور ابی بكر وعمر
من المهاجرين رواه الدارقطني في الافراد ابن
عساكر وفي رواية له ولا يبي نعيم في المعرفة والبر
في مسنده ومحمد بن عمرو بن اسحاق انهم كانوا
احد عشر رجلاً فيهم الخلفاء الاربعة وندعهم
على رضي الله عنه حين بعثه الى خيبر كان
في جمع منها جميعاً اكثر وهو على المحدث اظهر
من ان يذكر الاستدلال بتعميم رضي الله
يوم غد يرخم اولی واحرى من جميع ما تقدم
لانه كان بحضور حاضرات كثيرة من الصحابة قال
القشاشي وفي حديث عبد الرحمن بن عوف
اثبات اصل الباس وانه سنة مشروعة
من تبعها من الكبراء مع تابعه مطلقاً والآخر
هو الاخص بما ذكره الله اعلم وقال الشيخ احمد
المعروف بن زروق المغربي في قواعد الطريقة لبس
الخرقه ومناولة السبحة واخذ العهد والمصاحبة
والمشاكلة من علم الرأية الا ان يقصد بها
حال فتكون لاجله واخذ والباس الخرقه
من احاديث وردت في خلعه صلى الله عليه

این زائد مناسب است از استدلال بحديث ابن عوف
رضی الله عنه چه که این امر واضح است که سلاسل بحضرت
عبد الرحمن بن عوف منتو نمیشوند بلکه بحضرت علی ابن ابی طالب
رضی الله عنه البته متصل میشوند و بهم با دیگر صحابه منتو و تلج
گشت ویرایش ابراهیم کردی و شیخ محمد عابد سندی گفت
که و اگر چنین نیست پس حدیث ام خالد بهتر است و دلیل
گرفتن چرا که پوشانیدن آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
ویراد موجودگی جماعت عظیم صحابه بود منتو میگویم که عاصم بن
آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم مر عبد الرحمن بن عوف
نیز موجودگی حضرت ابی بکر صدیق و عمر فاروق و جماعته
از مهاجرین رضی الله عنهم بود چنانکه روایت کرد این واقعه
در حدیثات مفرد و ابن عساكر و بروایت دیگر ویراد ابی نعيم
نیز در (كتاب موسومه به) معرفت است و بزار و مسند خود
محمد بن عمرو و محمد بن اسحاق گویند که حاضرین مجلس آنوقت
یازده نفر بودند که بمجلس آن یازده خلفاء اربعة نیز بودند
و عامه بن آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم علی مرتضی را وقت مشغول
بسو خیر موجودگی جماعت بود که کثیر بودند چنانکه برده انده فزون
ظاهر است حاجت عاده نذر و استدلال به عامه بن آنحضرت
علی مرتضی را يوم غدیر خم (نام مقامیست چنانکه بالا گذشت) از
روایات مذکوره بالا بهر و لایق تر است چرا که موجودگی جماعت
کثیره صحابه بود قشاشی گفت که در حدیث عبد الرحمن بن عوف
ثبوت اصل الباس است و اینکه وی سنت مشروعه است بر او بزرگوار
بود و از دو تابعین شایعاً حدیث دیگر مخصوص شخص مذکور است علم
شیخ احمد معروف بن زروق مغربی در قواعد الطريقة نوشته است
که پوشش خرقه و عطا کردن تسبیح و گرفتن عهد و مصافحه کردن
از علم روایت است لیکن اگر از روی حال مقصود گرفته شود پس
و نیز غیره باید بود و گرفته اند شایع است لباس خرقه را از احادیث
که وارد گشتند در باب خلعت دادن آنحضرت صلی الله علیه

والله وسلم على غيره احد من اصحابه انتهى
 قال القشاشي واذا ثبت الباسه صلى الله عليه
 وآله وسلم للصغير والكبير والمفرد والجمع والمذكر
 والانثى بالكيفيات المختلفة دل على ان الامر
 توسع وان كان بما اراه الله بنور النبوة ما
 هو الاثر بالتحال والشخص الثوب فذلك اشبه
 الوارث له بفعل ما اراه الله بنور الولاية لا نقا
 بحال الشخص وزمانه ومكانه اذ لا شك ان احوال
 تختلف باختلاف الاشخاص والازمان
 والامكنة فيدعي الشيخ بنور الولاية الموروثة
 له بالاتباع للنبي صلى الله عليه وآله وسلم
 ما هو الاثر بالتحال والزمان والمكان على
 اختلافها وهو في كل ذلك متبع للسنة لما
 عرف من عدم الحصر في كيفية والله اعلم
 وحيث ان الخرقه كما قال السهروردي في العوا
 عتبة الدخول في الصهبة وبالصهبة تنجي المرید
 كل خير انتهى كان الظن بهم انهم ما احتاروا
 هذه الهبة الا لكونها في زمانهم انفع
 للمريد فيما هو المقصود منه من التخلق بخلق
 والتأديب بادابهم وكلما يكون وسيلة الى
 المطلوب فهو مطلوب وان لم يكن واردا
 بخصوصه عن رسول الله صلى الله عليه وآله
 وسلم وقد يدخل في عموم قوله صلى الله عليه
 وسلم من سن سنة حسنة حيث حصل به
 ما هو احسن وان كان حدثا فقد قرنته السنة
 القولية فدل على حسنه وانه من الحسنه فلما
 الاعمال بالنيات وانما لكل امرئ ما نوى انتهى

والله وسلم بالكثر من اصحابه خویش استه
 قشاشی گوید که وقتیکه ثابت گشت پوشانیدن آنحضرت
 صلی الله علیه وآله وسلم لباس صغیر و کبیر و شخص واحد
 و مردمان متعدد را از مردمان و زنان بکفیات مختلفه
 پس معلوم شد که درین باب امر بوسعت است و آنکه
 آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم را الله تعالی معانته نماید
 بنور نبوت حالات مردمان که کدام لائق است باین امر
 و سر و دار این جائه مجتنبین شیخ که وارث آنحضرت میباشد
 بنور ولایت الله تعالی ویرا معانته میکند که کدام
 کس لیاقت این کار میدارد و یاد کرد که در وقت یا مکان یا
 لیاقت این کار پیدا خواهد شد چه که شک نیست که حالات مختلف
 میباشد بوجه اختلاف مردمان و اوقات و مقامات پس
 شیخ که منور باشد بنور ولایت موروثة از متابعت حضرت نبوی
 واجب است که رعایت کند آنچه که لایق باشد باحوال مردمان
 اختلاف حالات و اوقات مقامات و شیخ در جمله این امور متبع
 سنت خواهد بود چنانکه دوستی سابقا از نه حضور بودن لباس خشن
 در کیفیت خاص الله علم و خوشی شیخ سهروردی در عوارض است
 که خرقه عیال است از دخول مجلس و صحبت از صحبت مریدان است
 اموری و غیره و آنچه که گمان این بودن میتوانست که صوفیایان
 محض بوجه نافع تربویان بجز مریدان بسبب اوج بودن در این دنیا
 کرده اند و مقصودشان از آن نیست که مریدان باخلاق ایشان آداب
 ایشان بخور شود و هرگاه که این وسیله یافت مطلوب این مریدان
 اگر چه بطور مخصوص از آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم وارد
 نمشته لیکن بطور عموم درین ارشاد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم
 و فعل است که کسیکه طریقه نیک نهد در اسلام تا آخر و سال
 بوسه ایچ حسن بود و اگر چه امری جدید است مگر سنت
 قولی آنحضرت ویراثا است که درین حالات بر امر نیک بودن
 پس این امر نیز از امور حسنیه پس جز این نیست که احوال موقوف بر تنها

میانند و برات هرکس است که در این جزای کار موقوف بر نیست است چنانکه یکند و بداند این عمل حضرت محمدیه حسن و طاعت است و این است

وقال الشيخ لا يكون محي الدين ابو بكر ابن العربي في رسالة
الخرقة وكان مما جاء به رسول الكريم من الله
العلي الحكيم في الكتاب المنزل الذي هو القرآن
العظيم يا بني آدم قد انزلنا عليكم لباسا يواري
سواكم ويرشاهو لباس التقوى ذلك خير
فالضردى من اللباس الظاهر ما يستر السوء
وهو لباس التقوى من الوقاية والريث ما يزيد
على ذلك بما يقع به الزينة التي اخرج لعبادة
من خرائن غيره وجعلها خالصة للمؤمنين
في الحياة الدنيا ويوم القيمة فلا يحاسبون عليها
واذا لبسوا هادزينوا بها من غير هذه لينة
ولا هذا المحضود ولبسوا هادزوا خيلاء فتلك
زينة الحيوة الدنيا فالثوب واحد ويختلف
الحكم عليه باختلاف المقاصد ثم انزل
في قلوب العباد الاختيار لباس التقوى وهو
خير لباس وهو على صورة لباس الظاهر سوء
فمنه لباس ضرورى يوارى سوء الباطن
وهو تقوى المحارم مطلقا ومنه ما هو مثل الثوب
في الظاهر وهو لباس مكارم الاخلاق مثل
نوافل العبادات كالصوم والاصلاح وامكان
المشاعر قد اباح لك اخذ حقك ولكن تركه
مما يتزين به الرجل في باطنه فهو زينة الله
في الباطن وهو كل لباس باطن ندى الشريعة
اليه فقد تحقق لباس الباطن انه على صورة
الظاهر شرعا وكما يختلف الظاهر بالمقاصد
والنيات كذلك يختلف لباس الباطن
بالنيات والمقاصد فلما تقر هذا في نفوس

وحضرت شيخ اكبر محي الدين ابو بكر ابن عربي در رساله خرقة مضمونه
خود ميفرمايد كه هست از آنچه كه نازل شده بر رسول كريم از
جانب خداى على حكيم (اين هر دو از اسماء باريتعالى شانه اند)
در كتاب نازل شده كه موسوم بقرآن عظيم است يا بنى آدم قد
انزلنا عليكم لباسا يواري سواكم ويرشاهو لباس التقوى
ذلك خير يعنى اى فرزندان آدم هر آنكه ما فرود آوريم بر شما لباسى كه
شركا شما را فرود آوردم جارى دينت را و لباس نيك كارى را زينه
پس لباس ظاهرى آن مقدار ضرورى است كه پوشد شرنگاه را و آن لباس
تقوى است كه باطنى نيك است مراد از پوشش آنست كه بر زياده باشد سبب
زينة خداى تعالى بندگان خود مقرر ساخته از خانه كنجب گردانيد از خانه
مؤمنين در دنيا و هم يوم قيامت واقع شود پس از آنها حساب نفع خواهد شد هر كدام
اوشان بغير اين نيت خواهند پوشيد و زينت بدان خواهند گرفت محضود و بطن
شان نخواهد بود بلكه بطور كبر و زنا خواهند پوشيد پس اين نيت نيا خواهد بود و زينت
پس چاره كه است حكم بران مختلف خواهند بود بختلف بطن مقصد از نازل شده است
در قلوب بندگان نيك لباس تقوى را و آن بهترين
لباس است و نيز بر صورت لباس ظاهرى است و از
آن لباس ضرورى است كه پوشد زشتى باطن را و مراد
از زشتى باطن ترسيدن است از چيزهاى كه محارم اند
مطلقا و بعضى از وى مثل زينت اند و ظاهر و آن لباس
مكارم اخلاق است مثل عبادات نافله يا در گذشتن از كنى
و درست كردن كارى اگر چه شايع عليه اسلام تراست
فرموده اند كه رفتن حق خوشت را ليكن ترك آن باعث
زينت باطن است براى انسان پس آن زينت آتى
است در باطن و آن هر لباس باطن است كه خوانده است
ترا بسوى وى شرع شريف پس ثابت گشت كه لباس
باطن آنست كه بر صورت ظاهر شرعى باشد و چنانكه ظاهر
مختلف ميباشد در مقاصد و نيات همچنين لباس باطن هم بنيات و
مقاصد مختلف ميشود و هر گاه كه اين امر در نفوس

اهل الله ارادوا ان يجمعوا بين اللبستين ويتزينوا
 باثنتين ليجمعوا بين الحسنيتين فيثابوا من لطف
 فبسبب لباس هذه الخرقه على الهيئة المعلومة
 عندهم ليكون تزيينها على ما يريدونه من لباس
 بواطنهم وجعلوا ذلك صحبةً وادباً واصل هذا
 اللباس عندي على ما التقى في سرى ان الحق
 لبس خرقه قلب عبده فانه قال ما وسعني
 ارضي ولا سمائي ووسعني قلب عبدی فان
 الثوب دسم لا يسه ثم قال فظهر الجمع من اللبستين
 من زمان الشبلي وابن خفيف الى هلم جرافر بينا
 على مذهبهم في ذلك فلبسناها من ایدی مشا
 جمه سادات بعد ان صحبناهم وناذ بنا باذا
 ليصير اللباس ظاهراً وباطناً ومذهبن في لباس
 مرید النینه هو على غير ما هو عليه الامر اليوم
 وذلك ان الشیخ المری بنظر فی حال المرید الذي
 يريد ان يلبسه فاني حال يكون المرید فيه
 نقص فان الشیخ يتلبس بذلك الحال حتى
 يتحقق به ويعمره فيسرى قوة ذلك الحال في الثوب
 الذي يكون على الشیخ فيجده في الحال ويكسوه
 ذلك المرید فيسرى فيه سر بيان الخرقه في اعضا
 فيعمره ويتم له الحال فالبستك ايها الولي لهم
 موفق الدين احمد بن علي بن احمد بن مریم
 القيسي الشبلي هذا اللباس من الصحبة
 والا د ب من یدی فا قول دانا محمد بن علي
 بن محمد العربي الحاتمي من ذرية عبد الله بن حاتم
 لبست هذه الخرقه المعلومة بين اهل التصوف
 من يد جمال الدين بولس بن يحيى بن أبي الحسن بن

اهل الله ثابت گشت پس خواستند که جمع کنند میان
 هر دو لباس زینت کنند میان خرقه که جامع شوند میان
 هر دو و ثواب یا بند از هر دو جانب پس سبب پوشیدن
 این خرقه بر صورت معلومه نزدشان نیست که اوشان را
 تنبیه باشد بر آنچه که اراده میکنند آنگاه از لباس باطن خوش
 و قرار دادند این را بطور صحبت و ادب و اصل این لباس
 نزد من چنانکه در قلب من القا کرده شد نیست که حق تعالی
 خرقه قلب بنوع خود پوشیده چنانکه خود فرمود که نه
 کرد ما را زمین من و نه آسمان من و وسعت کرد ما را قلب
 بنوع من پس تحقیق باینه وسعت میکند پوشنده خود را باز گفت که ظاهر
 جمع میان هر دو لباس از زمان شبلی و ابن خفیف تا ایام
 سلسله بسلسله و میر ویم بر مذهب اوشان درین باب
 پوشیده ام ویرا از دستهای مشایخ کثیر بزرگان صحبت
 یافتن از اوشان و ادب آموختن از اوشان تا که دست
 آید لباس بطور ظاهر و باطن و مذهب مادر دادن لباس من
 زینت خلافت آنست که امروز میشود باینوجه که شیخ تربیت
 کننده می بیند در حال آن مرید که لباس دادن و س را
 منظور میدارد پس حالیکه مرید در آن ناقص میباشد شیخ
 هم در آن حال لباس میدهد تا که مرید در آن ثابت گردد و
 آباد سازد پس قوت آن حال در آن ثوب که بر شیخ میباشد
 میکند و س آزان فی الفور از آن مجرور کرده بمرید پوشانده
 حال در مرید ساری میشود چنانکه شراب سرایان میکند در اعضا و
 پس آن حال قلب مرید را آبادان میکند و حال دیر کمال میا ز پس
 مر پوشانم ترا بعد دست خالص موفق الدین احمد بن علی بن احمد بن
 قیسی الشبلی این لباس را از دست خود بوجه صحبت و ادب بگویم که من
 محمد بن علی بن محمد بن عربی حاتمی از اولاد عبد المعین حاتم ام پوشیده
 این خرقه مشهوره میان اهل تصوف را از دست جمال الدین بولس بن

ابی البرکات بن احمد بن عبد الله بن محمد بن احمد بن حمزة بن اسماعیل بن محمد بن عیسی بن موسی بن علی بن عبد الله بن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بمكة نجاً الرکن الیمانی من الکعبة المعظمة بالمسجد الحرام الشریف وذلك سنة تسع وتسعين وخمسين بعد ان صحبته واخذت عنه وتادبت به ولبس یونس من ید شیخ الوقت عبد القادر ابن ابی صالح بن عبد الله الجبلی ولبس عبد الله من ید ابی سعید المبارک بن علی المخزومی من ید ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف القرشی الهکامی ولبس الهکامی من ید ابی الفرج الطرطوسی لیس ابوالفرج من ید ابی الفضل عبد الواحد بن عبد الغریز التیمی لیس عبد الواحد من ید والده عبد الغریز التیمی من ید ابی بکر محمد بن حجد الشبلی ولبس الشبلی لابل صاحب ابوالقاسم الجندی بن محمد وتادب به و الجندی صاحب خاله السری السقطی واخذ عنه وتادب باده والسری صاحب معروف بن فیروز الکرخی ومعروف صاحب علی بن موسی ^{التمی} بلفظ مختصراً وقال الشیخ محمد الدین البغدادی فی التحفة وكان یربی النبی صلی الله علیه وآله وسلم بواطن الصیابة وظواهرهم وکانت امارۃ کمال باطنهم من حیث صوره الاستفاده رجوع النبی صلی الله علیه وآله وسلم الی الحضرة وانصافهم بالصدیقۃ والفاروقۃ والحیاء والرجلیۃ والعلم وامارة کمال ظاهر

بن ابی الحسن بن ابی البرکات بن احمد بن عبد الله بن محمد بن احمد بن حمزة بن اسماعیل بن محمد بن عیسی بن موسی بن علی بن عبد الله بن رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم بمكة معظمه طرف رکن یانی از کعبه معظمه در مسجد حرام در سنه ۹۹۹ یا نصد و نود و نه بعد اینکه صحبت دے یافتم و فیضها از دے گرفتم و ادب حاصل کردم بذریعہ دے و جمال الکریم یونس پوشید از دست شیخ وقت عبد القادر ابن ابی صالح بن عبد الله جبلی و دے پوشید از دست ابی سعید مبارک بن علی مخزومی و دے از دست ابی الحسن علی بن محمد بن یوسف قرشی ہکاری و دے از دست ابی الفرج طرطوسی و دے از دست ابی الفضل عبد الواحد بن عبد الغریز التیمی و دے از دست ابی بکر محمد غلف بن محمد شبلی و دے نہ صرف پوشید بلکه صحبت یافت ابوالقاسم جندی بن محمد و ادب آموخت از و جندی صحبت یافت از خال خود سری سقطی و منیع گرفت از دے ادب آموخت از دے و سری سقطی صحبت یافت از معروف بن فیروز کرخی و معروف صحبت یافت از امام علی بن موسی رضا رضوان الله علیہم جمعین شیت مختصرے از رسالہ خرقۃ شیخ محی الدین ابن عربی استے و شیخ محمد الدین بغدادی در تحفۃ البرہہ نوشتہ است کہ آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم تربیت میکرد و ظاہر و باطن صحابہ را و بود علامت کمال باطن شان و شیت صورت استفادہ رجوع آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بسوے حق تعالی برے شان و موصوف گشتن شان باوصاف صدیقیت و فاروقیت و حیا و مرواگی و علم و علامت کمال ظاہر شان

ان شرفهم بخرقه ولباسه كما هم من ذلك بحكم
النقل انه البس علياً رضي الله عنه والبس
على الحسن البصري وكيل بن زياد والبس كميل
عبد الواحد بن زيد والبس هو ابا يعقوب
السومني والبس هو ابا عبد الله بن عثمان
والبس هو ابا يعقوب الطبري والبس هو ابا
يعقوب الزهرجوري والبس هو ابا القاسم
بن رمضان والبس هو ابا العباس بن ادريس
والبس هو داود بن محمد المعروف بخادم الفقراء
والبس هو محمد بن مالك والبس هو شيخ الورع
اسماعيل القصري والبس هو شيخنا ابي الجناح
احمد بن عمر الصوفي والبس هو هذا الفقير لاما
طريق الحسن البصري فهي اكثر شهرة فان اكثر
الخرق يبتقى الى المجنيد وهو يبتقى الى خاله السري
وهو يبتقى الى المعروف الكرخي وهو يبتقى الى داود
الطائي وهو الى جبيب العجمي وهو الى الحسن البصري
إله اني رأيت بخط الشيخ الامام شهاب الدين
ابي حفص عمر بن محمد السهروردي متع الله المسلمين
بطول بقائه وهو احد المختبرين في هذا الشأن
فيما كتب لواحد من مريديه وقد البسه الخرقه
فذكر لباس الخرقه الى المجنيد وبعد ذلك
اقتصر على الصبيحة وغيرها من المشايخ يبتقون
الخرقة ويدكرون عنقته الخرقه مسلسله
الى النبي صلى الله عليه وآله وسلم ولقد اعتمد
السهروردي في تحقيق سنية الخرقه على حديث
ام خالد بنت خالد انها قالت اتى النبي صلى
عليه وآله وسلم ثياب فيه خميصه سوداء

این بود که مشرف ساخت او شانز خرقه ولباس خویش بپوشید
صحیح است این امر که نقل که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم پوشید
صلی الله علیه وآله وسلم را علی بن ابی طالب و پشاند حسن بصری کمیل بن ابی
دکبل ابن زیاد و پشاند عبد الواحد ابن زید را و پشاند
ابو یعقوب سومنی را و پشاند ابو عبد الله بن عثمان را و
پشاند ابو یعقوب طبری را و پشاند ابو یعقوب زهرجوری
و پشاند ابو القاسم بن رمضان را و پشاند ابو الجناح
بن ادريس را و پشاند داود بن محمد را که مشهور بخادم الفقراء
و پشاند محمد بن مالک را و پشاند شیخ الورع اسماعیل
قصری را و پشاند شیخ ما ابی الجناح احمد بن عمر صوفی را
پشاند این فقیر را یعنی شیخ محمد الدین بغدادی مصنف کتاب
تحفة البرهه را و اطریق حسن بصری پس آن شهرت بسیار
چرا که اکثر خرقه با منسوب اند بحضرت هبند و پشاند
بسوی خال خود حضرت سمری سقنی و پشاند بسوی
حضرت معروف کرخی و پشاند بسوی حضرت
داود طائی و پشاند بسوی حضرت جبيب العجمی
و پشاند بسوی حضرت حسن بصری مگر من دیدم بخط امام شیخ
شهاب الدین ابی حفص عمر بن محمد سهروردي فائدة بنجد الله تعالى
سلمان را بد رازی حیات و پشاند بسوی یکی از معتبرین
این زمانه است که بسوی از مریدان خود نوشته و هم آن مرید
خرقه پوشانیده پس نسبت پوشانیدن خرقه تا حضرت هبند
و بعد آن به محبت اقتضای کرده و غیر و پشاند خرقه را تمام
کرده اند و نسبت خرقه را یکی بعد دیگری مسلسل تا حضرت نبوی
صلی الله علیه وآله وسلم ذکر کرده اند و شیخ سهروردي تحقیق سنت
خرقه را قیام کرده است بر حدیث ام خالد بنت خالد یعنی گفت ام خالد
آورده شد نزد چند جامه نزد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و در آن
کلیه سیاه خود هم بود.

میکویم که محقق اہل حدیث این اقبال با حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را منکر اند باین صوفی خرقہ پوشند و می فرمایند
باین دلیل که اصل وے از بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
ثابت است و ہم نسبت میکردند ویرا بسوے بنی القاسم
جنید بغدادی و تابعین وے -

واللہ اعلم -

و حسن بصری را ہمہ اہل سلوک منسوب میکنند بسوے
حضرت علی رضی اللہ عنہ اگرچہ اہل حدیث این را ثابت
نمیدارند شیخ احمد قشاشی از جانب اہل سلوک کلامی
قشاشی آورده است در کتاب خود السطحا المجید فی سلاسل
اہل التوحید و اللہ اعلم - انتہی

قلت والمحققون من اهل الحديث ينكرون
هذا الاتصال من النبي صلى الله عليه وآله وسلم
ومع ذلك فلم يزالوا يلبسون ويلبسون لأن
ثابت من النبي صلى الله عليه وآله وسلم ولم
يزالوا ينسبونه الى ابى القاسم المجنيد البغدادي
ومن في طبقة واللہ اعلم و جائے و گیرے نویند
والحسن البصري ينسب الى سيدنا علي رضي الله
عنه اهل السلوك قاطبة وان كان من اهل الحديث
لا يثبتون ذلك وقد انتصر الشيخ احمد قشاشي
لاهل السلوك بكلام واضح شاف في كتاب السطحا
المجيد في سلاسل اهل التوحيد واللہ اعلم انتہی

کاتب حروف گوید کہ خلاصہ آن در فخر الحسن و مزید بر آن در شرح آن مذکور است

کیکہ بران اطلاع خواہد باید کہ بدان کتاب رجوع کند -
و شیخ اکبر در فتوحات بعد حکایت آنچه کہ واقع شد ویرا
باسیدنا خضر علیہ السلام نوشتہ کہ جمع شد باوے شخصے از
شیوخ ما و وے علی بن عبد اللہ بن جامع بود کہ از یاران
علی متوکل و ابی عبد اللہ قضیب البان بود کہ سکونت میداد
در محله کہ بیرون شهر موصل است در باغ کہ ویرا بود و حضرت
خضر علیہ السلام ویرا خرقہ پوشانینم رو بروے قضیب البان
و مارا نیز شیخ پوشانید و ران مقامیکہ حضرت خضر ویرا پوشانید
از باغ وے و نیز مع آن صورتیکہ در الباس حضرت خضر بآن شیخ
واقع شدہ و من پوشیدہ بودم این خرقہ از حضرت خضر
از طریقیکہ بعید تر ازین بود یعنی من پوشیدم از دست صاحب
تقی الدین عبد الرحمن بن علی بن میمون بن آب التورزی
و وے پوشیدہ از دست صدر الدین کہ شیخ الشیوخ
بود در شہر بایں مصر و وے از حمویہ و جد حمویہ
پوشیدہ بود از دست خضر علیہ السلام -

من شاء الاطلاع عليه فليرجع اليه
وقال الشيخ الاكبر في الفتوحات بعد ما حكي
ما جرى له مع سيدنا الخضر عليه السلام
ما نصه واجتمع معه رجل من شيوخنا وهو
بن عبد الله بن جامع من اصحاب علي المتوكل
وابي عبد الله قضيب البان كان يسكن بالبقلي
خارج الموصل في بستان له وكان الخضر عليه السلام
قد لبسه الخرقه بمحمود قضيب البان و البسنا
الشيخ بالموضع الذي البس فيه الخضر من
بستانه وبصورة الحال التي جرت له مع
اياها وقد كنت لبست خرقه الخضر بطريق
من هذا من يد صاحبنا تقى الدين عبد الرحمن
بن علي بن ميمون بن آب التورزي ولبسها
من يد صدر الدين شيخ الشيوخ بالديار المصرية
وهو من حمويه وكان عبده قد لبسها من يد الخضر

علیه السلام ومن ذلك الوقت قلت بلباسها
 الخرقه والبستها الناس لما رأيت الخضر قد استبشروا
 وكنت قبل ذلك لا أقول بالخرقة المعروفة
 الآن الخرقه عندنا عبارة عن الصلحة واللباس
 والتخلق ولهذا لا يوجد لباسها متصلاً برب
 الله صلى الله عليه وآله ولكن يوجد صحبة
 وادباً وهو المعبر عنه بلباس التقوى فخرجت
 عادة اصحاب الاحوال اذا رأوا واحداً من
 اصحابهم عنده نقص في امرها وادوا
 ان تكملوا له حالة يتجدد به هذا الشيم فاذا تجد
 اخذ ذلك الثوب الذي عليه في ذلك الحال
 ونزعه واخرعنه على الرجل الذي يريد تكملة
 حاله فيسرى فيه ذلك الحال فتكمل له ذلك
 فهذا هو اللباس المعروف عندنا والمنقول
 من المحققين من شيوخنا انتهى وذكر المنادي
 في شرح الجامع الصغير في خبرنا سمي الخضر
 خضراً وقرده قال القشاشي واجيب بان هذا
 امر متعلق بالرواية لا بكشف الحقائق بخلاف
 اهلها معتبر وقد اثبتة جماعة ممن بين الفقه
 والحدیث والتصوف ومن المقر في الاصول
 كما مر ان المثبت مقدم على النافي وقد قال
 الشیخ محی الدین فی الفتوحات ما نصه ^{ويعتبر} لا يفتقر
 عندنا ما يخالفنا فيه علماء الرسوم الا في نقل
 الاحكام المشروعة فان فيها يتساوى الجمع
 ويعتبر فيها المخالفة بالقدم في الطريق الموصل
 او في المفهوم باللسان العربي واما في غير هذا
 فلا يعتبر الا مخالفة الجنس وهذا في كل صنف

وازين وقت قائل لباس خرقه شدم وبرد مان
 پوشانیدم هرگاه که دیدم حضرت خضر علیه السلام
 که مقبر بندها شتند آنرا و قبل ازین من قائل این خرقه که
 درین زمانه مشهورست نبودم چه که خرقه نزد من مراد است
 از صحبت و ادب و خوشگفتن بآن و ازین وجه یافته میشود
 پوشیدن و متصل بر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
 البته صحبت و ادب یافته میشود که تعبیر کرده شن است
 از ان لباس تقوی پس عادات صوفیه با احوال برین
 جاری گشته که هرگاه که میدیدند یکی را از اصحاب خویش
 نزد خود که در روی اند که از نقصان امری میشد و اراده
 تکمیل حال و میسر شدن چنین که متجدد شود با شیخ خود پس هرگاه
 که آن مرید متجدد میگرفت شیخ آن جامه را که بر روی خال
 میبود و فرو داده بآن مرید که تکمله حاصل مقصود میشد
 و آن حال در روی سرایت میکرد و تکمیل و می ساخت پس
 همین لباس معروف است نزد ما و منقول از محققین شیخ ما
 و ذکر کرده این را منادی در شرح جامع صغیر در حدیث و تسمیه
 حضرت خضر علیه السلام بخبر وثابت کرده آنرا قشاشی گفته که
 بعضی جواب داده اند که این امر متعلق بروایت است نه بکشف
 حقائق پس خلاف اهل و معتبر است وثابت کرده اند
 ویراجاعی که جامع اند میان فقه و حدیث و تصوف از تقریر
 اصول است چنانکه گذشت که ثابت کند مقدم است بر نفی
 کننده و شیخ محی الدین در فتوحات گفته است که تصریح برین
 معلوم نشده و معتبر نیست نزد ما آنچه که مخالف است با کفایت
 علماء رسمی و نقل احکام شرعی که در ان همه مساوات دارند
 و در روی معتبر است مخالفت بذریعه قبح و طریقیکه صلی
 باشد یا آنچه که بذریعه زبان عربی مفهوم شود و لیکن در غیر این
 پس معتبر نیست مگر مخالفت جنبی و این در هر قسم است

من العلماء بعلم خاص انتهى بلفظه قدس سره فيه
 الكفاية والحمد لله رب العالمين ولكن ينبغي ان
 يفيد بما ذكره في كتابه عقلة المستوف حيث قال
 ما نصبه ثم نقول انما اوردنا شيئا ما ذكرناه
 او ذكره من جزئيات العالم الا واستنادنا فيه
 الى خبر نبوي يصححه الكشف ولو كان ذلك الخبر
 بما تكلم في طريقة فنحن لا نعتمد فيه الا على ما يجزئ
 رجال الغيب رضی الله تعالى عنهم انتهى -

فالحاصل ان كل حديث تكلم في طريقه ائمة الجرح
 والتعديل فان حكمهم معتبر الا ما صححه الكشف
 فان الحكم للكشف وان ضعفوه ائمة النقل
 ورب حديث يورده في الفتوحات يقول فيه
 ما معناه صحيح كشافا غير ثابت نقله كقوله في الباب
 الثاني وثلاث ما نؤمنه ونصه ولقد ورد في حديث
 نبوي صحيح عند اهل الكشف ولم يثبت طريقة عند
 اهل النقل لضعف الراوي ولقد صدق فيه قال
 قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لو كنتم
 في حديثكم وتمر في قلوبكم لرأيتم ما اري لسمعتم
 ما اسمع انتهى ومن ههنا قالوا في اصول الحديث
 اذا وجدت حديثا باسناد ضعيف فلاك ان
 تقول هذا ضعيف وتعني بذلك الاسناد ليس
 لاك ان تعني بذلك ضعفه مطلقا بناء على
 ذلك الطريق اذ لعل له اسناد آخر صحيحا ثبت
 بمثله الحديث الى ههنا كلام القشاشي -

از علماء که عالم باشند و علم خاص تمام شد عبارت شیخ با الفاظ
 قدس سره و در انقدر کفایت است و جمیع ستایش ثابت است
 مر خدا را که پروردگار عالمی است لیکن این کلام مترادف است
 که مقید کرده شود با آنچه که شیخ در کتاب خود عقلة المستوف فرموده
 و تصریحش نموده باز میگویم که ما یاد در ویم چیزی را از آنچه که ذکر کرده ایم
 ویرایا آئینده ذکر خواهیم کرد از جزئیات عالم نکرد ما در ان بحديث نبوی
 می باشد که کشف صحیح می کند اگر چه این خبر چنانست که در طریق و شیخ
 کرده اند پس بران اعتبار نخواهیم کرد و داخل حال مران غیب خبرش را ده باشد و انهم

خلاصه کلام اینست که حدیثی که در طریق و سائمه جرح و تعدیل
 سخن کرده باشند پس حکم شان مقبول است مگر در صورتیکه کشف
 تصحیح و سائمه کرده باشد که حکم صحیح بر کشف هم می باشد یعنی اگر
 از کشف تصحیح حدیثی شده باشد پس آنهم مقبول است اگر چه از نقل
 ویراضی و اند و اکثر احادیث چنین اند که شیخ اکثر فتوحات آورده
 و در باره و سائمه گفته که معنی این حدیث بطور کشف صحیح نیست و نقل
 ثابت چنانکه قول دیت در باب سصد و دو که تصریحش کرده باطل
 که هر آینه وارد شد در حدیث نبوی نزد اهل کشف اگر چه طریق و سائمه
 نزد اهل نقل بوجه ضعف راوی ثابت نیست مگر تقدیر و گوید
 گفت راوی که فرمود رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم اگر زیادتى نکرد پیش ما
 در حدیث خود بسبب غیر استقلال در قلوب خود هر آینه میدیدید آنرا که
 برینیم و می شنیدید آنرا که می شنوم انتهى و از اینجا در اصول حدیث گفته اند که
 هرگاه یافته شود حدیثی بضعیف پس عاجز است ترا که بگویم که این ضعیف
 یعنی باین اسناد و اینکه آن حدیث ضعیف است پس مطلقا ضعیف
 ویرا نگوییم که ممکن است که ویرا سند دیگر صحیح باشد و از ان مثل آن حدیث
 ثابت شده باشد تا اینجا است کلام قشاشی رحمه الله علیه -

محمود قشاشی در باب پنجم خلاصه العوارف که در استحکات متصوفه است می گوید که مراد از استحسان استحباب امر
 و اختیار است که متصوفه آنرا با جهاد و خود وضع کرده اند از جهت صلاح حال طالبان بے آنکه دلیل واضح
 و برهانی لایح از سنت بر آن شایر بود و مانند الباس غرقه و بنائے خانقاه و اجتماع از بهر سلع و نشستن در حلقه

و غیر آن هر چند آن اخبار از تشبیه و تمسک به سنتی خالی نبود و نظر ایشان در تقیید ظاهر مریدان و مستشرقان
 بر اعمالات آن رسوم و محافظت بر آداب آن همگین تحصیل اجتماع بوطن و منع آفات و حفظ اوقات
 و تاکید رابطه محبت و الفت ایشان مقصور و تکلف و ریاء و طلب شهرت و سمعت و امتیاز و اختصاص
 از دیگران درین قصد بل جمله مقاصد از ایشان دور و طائفه پریشان که برایشان انکار دارند گمان برند
 که مراد این طائفه در وضع این رسوم و اختیار این اوضاع جز مجرد سعی و مطلق رسم نیست و بر عقل و کبریا
 شان صورت حال ایشان قبیح نمیشود و نباید و باشد که زبان طعن و قبیحیت در ایشان دراز کنند و گویند
 که این طریقه بدعت است و بدعت عین ضلالت و تمسک بدین حدیث که شیخ الامود محدثان
 و کل بدعة ضلالة و امثال آن کنند و جواب آنست که مراد از بدعت مذموم آنست که مزاحم سنتی
 بود اما هر بدعت که مزاحم و منافی سنت نبود و متضمن مصلحت باشد مذموم نبود بلکه محمود باشد مانند قیام کردن شب
 و خل مجلس چه این عادت در روزگار رسول صلی الله علیه و آله و سلم سنت نبوده است تا حدیکه رسول را
 علیه السلام و التحیه قیام نکرده اند و بعد از آن حادثی مستمر گشته میان اهل اسلام و مراد ایشان از آن
 حصول استیناس و دفع استیجاش بود و این عین مصلحت است و مصلحت در شرع معتبر و متبع و
 نیز تصنیف کتب و درس علوم مستنبط در عهد رسالت نبوده و بعد از امتداد زمان علماء اسلام
 چندین کتب در علوم اسلامی تألیف کرده اند و بعضی علوم از خود استخراج و استنباط نموده مانند اصول
 فقه و اصول کلام و مسائل اجتهادی و رفقه و بیسح شک نیست در آنکه احداث و ابداع این علوم پسندیده
 و علم احکام و استحکام قواعد دین اسلام بدان منوط و مربوط است پس اگر هر بدعتی ضلالت بود
 بایستی که احداث این امور همه ضلالت بود و چون حال چنین بود چرا نشاید که این طائفه نیز رسو
 چند احداث کنند و مرادشان از آن تزکیه نفوس طالبان و تصفیه قلوب راغبان طریق حقیقت و استیلا
 انوار یقین و حفظ قواعد دین بود و عمل بدین حدیث که من سن سنة حسنة فله اجرها و احسن عمل بها
 مستحب و تحسن باشد و علم بالصواب و اما الباس خرقه پس از جمله رسوم موضوعه صوفیان یکی الباس خرقه
 است و غیر لباس معهود که مشایخ در بایست تصرف در احوال مریدان آنرا نیز مستحسن داشته اند و از سنت
 آنرا سند نیافته الا در حدیث ام خالد که روایت است از رسول صلوات الله علیه که روزی جامه چند
 بحضرت رسول صلوات الله علیه آوردند و در انبیا گلی می بود سیاه کوچک آنرا برداشت و رو به سجده
 کرد و گفت من تو را که سواد هه همه خاموش شدند فرمودند ابنتی بام خالد ام خالد را حاضر کردند
 آن گلیم رو به پوشانید و گفت ابلی هذا و اخلفی دوبار باز گفت و بران گلیم چند بود و زد
 و سرخ دران جایگاه می کرد و میگفت یا ام خالد هذا اسناء و ساد در زبان حبش نیکو باشد و تمسک
 بدین حدیث در تقییم الباس خرقه بروضع و بیاسی که رسم متصرف است بعید است بدیع نیست و مع
 باین

اگر چه از سنت آنرا سند صحیح نیست ولیکن چون متضمن فوائد است و مزارع مستی نه قمار و ستم بود چه اتباع
 مصالح طریق مشروع است و از اینجا است که پیش مالک رحمة الله علیه مصالح مرسله که آنرا از سنت شایع
 نبود معتبر است و از جمله فوائد آن یکی تغییر عادات است و فطام از مالوفات طبیعی و خلط نفسانی نفس را
 همچنانکه در مطعومات و مشروبات و منکوحات مسرت و لذت است در بلوسات نیز خط و مسرت است
 و هر لباس که پوشیدن آن نفس را عادت گشتن از آن مخصوص از آن قرار گرفت بیشک او را در اینجا خط بود
 و از روی حلاوتی یا بد پس تغییر لباس صورت تغییر عادات بود و تغییر عادات عین عبادت از اینجا است حدیث
 بعثت لرفع العادات و چون تغییر عادات در لباس پدید آید تعدی و سرایت آن بد دیگر عادات متوقع بود
 و فائده دیگر رفع مجانیست اقران السوء و شیاطین الانس است که بجا نیست صورت و مشابست بهیئت
 یکدیگر مائل باشند پس هر گاه که مخالفت بتغییر لباس و تبدیل معیت در ظاهر مرید پدید شود اقران و خلایق که بر طبع
 طبیعت و واسطه خلط و نفس بصحبت او مائل باشند از روی مفارقت کنند چه خرقه صورت ظل و ولایت شیخ است
 که بر وجود مرید افتد و شیطان از ظل اهل ولایت بریدن چنانکه در حدیث صحیح آمده است ان الشیطان
 یفر من ظل عمر رضی الله عنه و مرید را چنانکه صحبت اختیار و واجب است تارنگ ایشان گیر و مجانبت
 و مفارقت اشرار در مقدمه آن شرط است تا قبول صحبت اختیار در و پدید آید بر مثال جامه که آلوده و مست
 بود بیشک رنگ نه پیریزد الا بعد از الت آن فائز و دیگر اظهار تصرف شیخ است در باطن مرید بسبب تصرف
 در ظاهر او چه تصرف ظاهر علامت تصرف باطن است تا اول باطن مرید قابل تصرف و ولایت شیخ نگردد
 و او را کامل و مکمل شناسد و بظاهر متجاوز و تسلیم او نشود و ناصیه اختیار خود در دست تصرف او ننهد
 و اخذ نواصبی مریدان صورت تمنی است فائز و دیگر بشارت مرید است بقبول حق سبحانه مراد او را چه البس
 خرقه علامت قبول شیخ است مرید را قبول شیخ امارت قبول حق پس مرید بواسطه خرقه پوشیدن از دست
 شیخ صاحب ولایت بدانند حق تعالی او را قبول کرده است و تالیف و اجتماع او با شیخ بواسطه صدق اراد
 و حسن قبول او آینه گردد و او را که دروے صورت سر سابقه حسن خاتمت خود مشابهن کند چه تالیف اشیاخ
 تعارف ارواح است و تعارف علامت جنسیت و معیت در عالم غیب چنانکه در خبر است الامر و اح
 جنود مجنده فما تعارف منها ایتلف و ماتنا کما منها اختلف و همچنین خرقه پوشیدن از دست
 شیخ صاحب فراست صورت سر ارادت مرید با شیخ و محبت شیخ است با مرید و جمله احوال سنیة تلایح او
 این دو معنی است و خرقه بر دو نوع است خرقه ارادت و خرقه تبرک خرقه ارادت آنست که چون شیخ بنور
 بصیرت و حسن فراست در باطن احوال مرید نگردد و در آثار حسن سابقت تفس کند و صدق ارادت
 او و طلب حق مشاهده نماید و یا خرقه پوشانند تا بشیر او گردد و بحسن عنایت الهی در حق او و دین و دوش
 له ارواح بنزد انبوه لشکر بود و پس هر که با هم از ان و دیگرے را بشناخت الفت گرفت و آنکه انکار کرد از انانها اختلاف گرفت ملا

سپید لایق حال مشایخ است که بکلی از کدورات صفات نفوس خلاص یافته باشند و این وجود و اشغال آن کدورت
 قریب اند و لیکن به تکلف آمیخته اند و به تصفیه آن گنجینه و تقصید بدان فضیلت زیادت ندر و چهل این طریق سه
 فرقی اند اول مبتدیان و حال ایشان ترک اختیار بود و با شیخ و ایشان را خود هیچ چیز از ملابس و ماکل و غیر آن جائز
 نه الا به ارادت شیخ و فریق دوم متوسطان و حال ایشان ترک اختیار بود و با حق و ایشان را در لباس مخصوص
 اختیار نه هر چه مقتضای وقت بود ایشان بکمال آن باشند و فریق سوم منتهیان و ایشان با اختیار حق مختار
 باشند هر چه ایشان اختیار کنند مختار بود و در حقیقی چون نام مختار بدست تصرف شیخ کامل و صاحب تصرف سپارد و میفاد و مستعمل
 او که در شیخ او را از عادات طریقی مالموفات نفسانی نظام فرماید و جمله امور دینی و دنیوی و تصرف پس اگر بیند که او را در لباس مخصوص سرزنش
 او را از آن فرج آن لباس دیگر پوشاند مثلاً اگر بیند که میل خاطر او بجامه فاخر و ناعم است و یا خرقه خشن پوشاند و اگر
 بیند که او را در لباس خشن رغبته هست بجهت ریاضت یا رعوتی و یا لباس ناعم پوشاند و عیله نادر الوان
 و بیت لباس اگر بیند که میل برنگی مخصوص یا بیت مخصوص دارد او را از آن منع کند و همچنین در جمله احوال
 پس اختیار الوان و بیت لباس مرید بنظر شیخ تعلیق دارد و نظر شیخ به مصلحت وقت و چون چنین بود مخصوص
 نباشد به سیاه و ارزق و سفید و غیر آن چه شاید که شیخ مرید را در اوقات مختلف لباس مختلف فرماید و هر
 لباسی که صلاح حال او در آن بود و بعضی از مشایخ مریدان را به تغییر لباس نفرموده اند و هم بر آن کسوت و بیت
 که داشته بملازمت ترغیب نموده و نظرشان بر اخفای حال ترک اظهار بوده و مشایخ رحمهم الله بر مثال طهبیب
 و امراض مریدان مختلف هر یک بنوعی که دانسته اند و صلاح در آن دین معاجزت کرده پس جمله تصرفات
 ایشان مبنی بر صلاح و ثواب بود و مبنی از طریق نجاح و فلاح و الله اعلم هذا و التفصیل فی مصنفات

شیخی و مولائی خدا را الله مصلحه

فضل نهم در بیان جواز نوشتن اسم شیخ عبدالغفری بنی بعد اسم شیخ
 عبدالواحد بنی در شجره عالییه قادریه و جمول حضرت ایشان در
 باب طریق مسنون در بندش عا

شاه محمد بنی نقشبندی در کلمات متولفه بعد نقل شجره قادریه خاندان خود که در آن نام شیخ عبدالغفری نیست فرمود
 که در شجره بعضی در ایشان در میان شیخ یوسف طرطوسی و شیخ شبلی دو واسطه دین شد باین نوع که شیخ یوسف
 طرطوسی از عبدالواحد بن عبدالغفری بنی از پدرش عبدالغفری بنی از ابو بکر شبلی بدست بخاطر تراثت باه بود
 است که شاید یک نام از شجره مابسه و کاتب سابقا شده و شجرات مشایخ رجوع افتاده در بعضی از آنها

سابق یعنی بجز نام شیخ عبدالعزیز و در برنئے موافق لاحق یعنی با ثبات نام شیخ عبدالعزیز بنظر و آمد
برائے رفع این اختلاف در تفحات الاشیاء ملاحظه رفت موافق سابق برآمد و در رساله لباس شیخ محی الدین
ابن عربی موافق لاحق دین شد انتہی کاتب الحروف گوید کہ جائے از حفاظ و علماء صوفیہ مثل حافظ محی
و شیخ اسحاق محدث طبری و فقیہ تفتی شعبی و حافظ برہان علوی و فقیہ جلال بن عمر و حافظ شمس بن الجزری و
حافظ ابی الفتوح طاوسی و محدث روداد و امام یافعی و امثال ایشان راوی طریقہ اولی اند و جمعی دیگر از
ثقات اثبات مثل حافظ یونس عباسی و صاحب او محی الدین بن عربی و امام شہاب الدین سہروردی
و صاحب او قطب الدین قسطلانی و جمال عسقلانی و جلال بخاری و امام فقیہ محدث موفق الدین ابو محمد
عبد اللہ بن احمد بن محمد بن قدامہ و حافظ ابو الطغفر یوسف و حافظ شمس الدین ابو عبد اللہ و شقی الشہیر بابن
ناصر الدین و حافظ زین رضوان المقرئ و حافظ شمس الدین السخاوی و شیخ علی متقی و محدث احمد قشاشی و
ابراہیم کرمی و غیر ہم روایت مے کنند از ابی الفضل عبد الواحد بن عبدالعزیز تیمی کہ گفت پوشانید مرا
خرقہ والد من عبدالعزیز بن حارث الیمیمی و ویرانی بکر شبلی و مسند الوقت شیخ عبدالحق محدث و ہلوی
و شاہ ولی اللہ محدث دہلوی و دیگران از اجلہ نقاد و شاخ ہند بہ طریقہ ثانیہ اند و حضرت ولی نعمت
طاب ثراہ تصحیح ہر دو طریقہ میفرمودند و معمول و مختار حضرت ایشان طاب ثراہ در اخبارات و شجرات منظومہ
و منشورہ بہین طریقہ ثانیہ بودہ است و ادراج و اثبات نام شیخ عبدالعزیز اولی و احسن مے دانستند
و از رسالہ اقبالہ شیخ علامہ لدولہ سمنانی نقل میفرمودند کہ در خرقہ ہر چند واسطہ بیشتر راہ روشن تر
و سلوک آسان تر بخلاف اسناد حدیث کہ انجام ہر چند واسطہ کمتر بود حدیث صحیح تر چہ آنجا کہ خبر است
ہر چند واسطہ بیشتر بود احتمال تغیر بیشتر بود و اما اینجا کہ خرقہ و کار سلوک است و بعد از راہ رفتن ہر چند نور
بیشتر بود راہ روشن تر و مدد ایشان بیشتر کہ راہ غیب رفتن بے نور شاخ میسر نیست و شیت آہی خود
انیت کہ در وسائط طلبتے نہادہ است کہ ہر چند و تکمیل چیزے واسطہ بیشتر آن چیز بکمال تر باشد انتہی
و ملا علی قاری در مرقاۃ شرح مشکوۃ گوید

<p>قال العلماء كلما كثرت الواسطة في الخرقۃ النبویۃ فھو افضل من اجل حصول برکۃ البقیۃ بخلاف الاسناد حیث كلما قلت الواسطۃ فھو اعلی درجۃ لانہ البعد من الخطاء فی الروایۃ انتہی تلبیہ قال الشیخ ابن حجر الیمیتی قد ثبت ارسال العذبۃ بین الکتفین والی الجانب الايمن والاول</p>	<p>علما میگویند کہ وقتی کہ واسطہ در خرقہ نبویہ زائد باشند پس مے افضل است بسبب حصول برکت بازماند بخلاف اسناد یعنی سلسلہ حدیث کہ ہر قدر کہ واسطہ در آن قلیل خواهند بود آن اعلی خواهد بود و در جبہ چہ کہ بسیار بعید خواهد بود و از خطا در روایت انتہی شیخ ابن حجر یمیتی گفتہ کہ ثابت گشتہ فرد گذشتن عذ بہ میان ہر دو شانہ و ہم بجانب راست و اول</p>
--	--

تحت انجلیک برے زد و گاہ بے علاقہ مے بست و اکثر عامہ بر طاقیہ چمیدے و گاہ بے طاقیہ
و گاہ بے بطاقیہ بے دستار اکتفا کر دے و طول دستار آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در کتاب اجداد
و سیر نظر رسید اما بعضی از ائمہ حنفیہ آورده اند کہ دستار یکہ رسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہمیشہ بر سر
ہشت گز بوده است و دستار یکہ بروز جمعہ و عیدین بر سر مے بست و دوازده گز بوده و ائمہ اعظم
و در مارج النبوة مے نویسند کہ بود عامہ شریف آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بس یا ربزرگ و گاہ
کہ از ان بر سر مبارک بارے بود و نہ صغیر کہ قاصر بود از وقایہ سیر از حر و برد و آمدہ است کہ از چہارده ذراع
زیادہ بود و گاہ ہفت ذراع بودے و ذراع شرعی یک دست است از سر انگشت میانی تا بندہ میانی
و آن دو شیر است مقدار بست و چہار انگشت عد و عرف لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم و در تحت عامہ قلنبوہ بود لاطیہ یعنی پست بر سر پیوستہ نہ بلند مثل طاقیہ انتہی و در رسالہ
لباس کہ از صاحب مارج است مے نویسند کہ کلاہ برد و نوع است یک لاطیہ و دوم ناشترہ لاطیہ
آنرا گویند کہ بر سر متصل باشد و آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آنرا بر سر نہادہ اند و ناشترہ آنست کہ
متصل بر سر نباشد بلکہ افراشتہ باشد و آن طاقیہ سیاہ است و رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
کتر بر سر نہادہ اند و بعضی مشایخ بر سر مے نبند جائز است -

و قال الشيخ الخزري في تصحيح المصباح قد
الكتب و تطلبت من السيرة والتواريخ
على قدر عامة النبي صلى الله عليه وآله
وسلم فلم اقف على شيء حتى اخبرني من اثن
به انه وقف على شيء من كلام النخوي
ذكر فيه انه كان له صلى الله عليه وآله
ضميرة وعامة طويلة وان القصيرة كانت
سبعة اذرع والطويلة اثنا عشر ذراعاً
انتهى و ظاهر كلام المدخل ان عامة كانت
سبعة اذرع مطلقاً من غير تقييد بالضميرة
والطويلة انتهى قال القشاشي في تذييل
العمامة و ارضاء العذبة اشارة الى استبعاد
الامداد الا لى للابس من بين يديه
ومن خلفه في مقابلات افعاله كالاقبال

و شيخ جزري در تصحيح المصباح گفته کہ بسيا تجسّن نقص در کتاب
و ہم در کتاب سیر و تواریخ جستجّم تا کہ بر مقدار عامہ نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ
واقف شوم مگر نہ واقف شدم بر چیزی از ان تا اینکہ خبر داد
مرا آنکہ اعما و میکنم بروے اینکہ در واقف گشته بر قدری از ان
از کلام امام نووی کہ ذکر کرده است و تحریر بود آنحضرت صلی اللہ علیہ
و آلہ وسلم را دو عامہ یکے کوتاہ و دیگرے طویل کوتاہ بمقدار
ہفت گز شرعی بود و طویل بمقدار دوازده گز است - و از ظاهر
کلام مدخل (مصنف ابن اسیر الحلی) چنین معلوم
میشود کہ عامہ آنحضرت بمقدار ہفت گز بودہ بلا قید
کوتاہ و طویل استے فتاشی در بارہ دنبالہ کردن
عامہ و فرغ گذشتن عذبہ گفتہ کہ درین اشارہ است
بسوے فرو آمدن امداد الہی بر اے پوشندہ
از ہر طرف رو بر باشد یا از پشت در مقابلات فعل
و مے مثل متوجہ شدن از پس در آمدن

والادبار والکسوالفر والامر والنهی والایمان
والامتناء فی الظاهر والباطن والغیب
والشهادة فان المرید المسالك من المجاہدین
معنی کما ان الملائکة یومر بدار وکذا امر
السریة من المجاہدین حساً فیقتصر السالك
الی الامداد الالهی کافقار همد او اشد
انتهی والتفصیل فی کتب الحدیث السید
وشروحها۔

در آملن وگر بختن و بازگردانیدن و حکم کردن و ممانعت
کردن و کار سازی کردن و پایان رسانیدن در ظاهر
و غیب و شهادت چو که مرید سالك از مجاہدین معنی
است چنانکه ملائکة یومر بدار بودند و همچنین امیران سریه
از مجاہدین حس اند پس سالك بر امداد الهی کوتاهی میکند
مثل احتیاج ملائکة یا سخت تر از ان انتہی تفصیل این
کلام در کتب حدیث و سیر و شروح موجود است در سیر
و تشدید یا فوج لشکر از پنج کس تا صد چاه سرفکس که در کتاب

لطیفہ ہفتم در بیان مسلک خدایان اصول و غیر آن منقسم بہ فصل

فصل اول در ذکر عقائد حضرت ایشان روح اللہ روح و اوصل الینا فیوضہ در اصول میفرمودند
کہ صوفیہ کرام تحقق اند بر آنکہ نخست چیزیکہ سالك باید تصحیح عقائد است بر پنج عقائد صحابہ و تابعین سائر
صحابین ادا سے ارکان اسلام و اجتناب از کبائر و در مقام و سائر آنچه شریعت غزایان فرمود و حدیث
جبریل کہ در اول مشکوٰۃ است مشعر است بآنکہ دعوت آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مشتمل است بر ستہ امر
ایمان و اسلام و احسان و حکمت و ران دعوت تواند کہ آن باشد کہ کمالی انسانی بنوعی از تقسیم ستہ قسم
اول تہذیب قوۃ عقلیہ و لازم آن تصحیح عقائد است کہ در شرح با بیان تعبیر کنند۔ دوم تہذیب قوۃ عملیہ
از حیث ظاہر و جوارح و آن اسلام است سیوم تہذیب قوۃ عملیہ از حیث اخلاق باطن و آن احسان
و بدیہی است کہ اسلام مقبر نیست مادام کہ ایمان نباشد و همچنین احسان بمنزکہ شرعہ است مہر و در پس
تحصیل ایمان یعنی تصحیح عقائد مهم ترین مطالب انسانی است لیکن باید دانست کہ عقائدیکہ آنحضرت بآن دعوت
کرده اند و مایان بدان مکلف ایم و در قرآن شریف و احادیث لطیف مذکور اند اعتقاد بہان عقائد و کما
ضرور است و تحقیق بکمال نوعی بہان قدر کافی است و آنچه بعضی متاخرین بتکلیف در ترجمہ عقائد نسفی زیادت
ذکر کنند پس باید دانست کہ شائع بآن تکلیف نکرده است و اعتقاد بآنها نہیکہ ایمان شرعی معتبر باشد خصوصاً
مثلاً و قرآن واقع است و **لا اله الا الله** المحسنی پس اعتقاد بآنکہ برائے اللہ تعالیٰ اسماء و صفات است
و قد اے رہت نام ہے نیک
کہ مصداق افعال و آثار است در ایمان ضرور است اما بحث نمودن کہ این اسماء و صفات عین حق اند
یا غیر باین عین اند و نہ غیر حاجت نیست و در زمان صحابہ و تابعین کہ تفتیش نہ نمود پس در اینجا ہرچ
صوفی و متکلم و حکیم ذکر میکنند از علوم مذمہ است اعتقاد بآن در ایمان شرعی ضرور نیست زیرا کہ بر نصف

نسبت ظاهر است که هرگاه مردم استعمال اسما و صفات میکنند هرگز اتفات سوے زیادتی و عدم زیادتی نمیکند بلکه اتفات سوے صد و افعال دارند مثلاً هر که چیز را بیند که متحرک و حساس است ویرای گوید که حی است و اتفات نمیکند که حیات زائده ذات است یا ذاتی حیوان است و غیر این از تزیقات فلسفیه و مثلاً در کتاب وسنت رویتہ اللہ تعالیٰ در آخرت ثابت است پس اعتقاد بآن در ایمان ضرور است اما آنچه در کیفیت آن تفصیل ذکر می کنند از علوم زائده است و همچنین اعتقاد ثواب و عذاب قبر در ایمان ضرور است اما تفصیل کیفیت آن از علوم زائده است بلکه اکثر عوام را آن تفصیل ضرر میکند و لهذا اگر آن تفصیل بیان نمی آمد و بر همان اجمال که شایع بیان فرموده بود اقتصار کرده و می فرموده بود

انیقدرنذا مہب مختلفہ پیدائے شد لکن کما ان امر اللہ قد را مقدر و را امام حجة الاسلام در احیاء العلوم در بیان جہات مدح و ذم علوم فرموده که انبیا علیہم السلام اظہار قلوب اند و دانایانند بآیات حیات اخروی پس در عقائدی که بآنها مردم را تکلیف داده اند اسرار لطائف است که عقل محیط نتواند شد چنانچه در خواص احجار چیزها است که عقل آنرا نتواند دریافت بچکس نہ دریافت بسبب کشیدن مقناطیس آهن را پس آنچه شریعت آنرا بیان فرموده کافی است در عقائد مبدا و معاد زیرا که بیک از مردم که در علوم دقیقه خوض کردند پس بآن متضرر شدند و عجب مدار که بعضی علوم بعضی مردم را ضرر کنند زیرا که گوشت طیور و انواع شیرینی بآنکه از لطائف طعام است طفل شیر خواره را ضرر میکنند انتمی مفاد کلامه پس باید دانست که چون کمال نوعی منوط بہمان عقائد است کہ آنحضرت بآن دعوت کرده اند پس در حصول اعتقاد بے تقلید غیر صاحب شرع مستحسن نیست چه تقلید غیر معصوم مفترض الطاعه من عند اللہ جائز نیست و بچکس سوائے آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم معصوم مفترض الطاعه من عند اللہ نیست پس برہمان اجمالات کہ در کتاب وسنت است اقتصار نمودن اولیٰ باشد زیرا کہ در ریای علم بالحقائق غواصی نمودن را ہلاکت ہم پیش است ۵ بدریاد منافع بیشمار است ۶ اگر خواہی سلامت بر کنار است لیکن کسانیکہ لطیفہ عقلیہ در جبلت ایشان قوی و غالب باشد ناچار منافع میشوند بخوض در علوم خواہ فائز شوند خواہ ہالک قال اللہ تعالیٰ قل کل یعمل علیٰ شاکلۃ ۷ پیش شاہان گر خطر باشد بجان ۸ بیک نشکیند عالی ہمتان ۹ صحبت عاقبت گر چه خوش آفاد لے دل ۱۰ جانب عشق عزیز است فروگذارش پس سبیل ایشان آنست کہ بر عقائد اجمالیہ کہ در کتاب وسنت است محکم باشند و ہر چه در تفصیل آن صوفی و متکلم و حکیم بگوید از زوائد علوم شمارند پس اگر رسوخ فی العلم میسر شد و تحقیق رسید نہ فیہا دالا از جبل مرکب و حیرت مذمومہ محفوظ باشند بسبب استحکام آن عقائد اجمالیہ مصیبت غلیظہ نیست کہ بسبب اختلاف علوم اکثر مردم امتیاز عقائد شرعیہ ضروریہ از علوم زائده نمی کنند انا للہ وانا الیہ راجعون ۱۱ عزیز نے خوش گفتہ کہ دین محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہنر نہ متنی است کہ یک ترجمہ دہ شریعت بود و در جہت کند بہریم

دارد ترجمه محدثین اند و سه شرح مستکمل و صوفی و حکیم پس با آنکه بعضی شرح از بعضی بهتر باشد هر واحد از شرح بودن بدر فیر و لیکن ترجمه با متن اولی است و از تشویشات شیخ با هم دیگر محفوظ - باید دانست که صوفیه اشبه فرق اند با محدثین بلکه اکثر صوفیه محدثین بوده اند اما چون آخرین وین فن تصوف کردند تفصیل بسیار بر روی کار پس بسبب آن تفصیل از محدثین متنازع شد و باید دانست که مسائل دین محمدی صلی الله علیه وآله وسلم دو قسم است خواه عقائد باشد یا اعمال قسم اول آنچه با الفاظ احادیث مستفیضه و مشهوره و اتفاق جمیع قائلین ملت یا اکثر ایشان ثابت شده و این قسم از ضروریات دین است مثل قرآن عظیم و اصول عبادات معانی و عقائد قطعی پس انکار این قسم کفر است و تاویل بعید در این قسم منجر به کفر زیر که بضرورت معلوم شده که این قسم را آنحضرت آورده برائے تکمیل نفوس بمقتضیات صورت نوعیه و براهته معلوم است که کمال هر جنس عبادات از ظهور صورت نوعیه او است تمام احکام و آثار خود یا با کثر آنها خواه بوجهی خواه بکسب پس هر که این قسم را انکار کند یا تاویل بعید نماید از مقتضیات صورت نوعیه و در افتد و مستوجب لعنت شود و درین قسم عدم علم

حجت نشود و تکیه که مجاهده نکرد و الای یا فت قال الله تعالی و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا ^{و آنکه جاهد کردند در راه ما البته دلالت کنیم ایشان را بر راه ما که خود را} چنانچه یهود را عدم علم نبوة حضرت عیسی حجت نه شد و همچنین یهود و نصاری را عدم علم نبوت آنحضرت حجت نشد و سر در این است که شان انبیاء علیهم السلام و هر چه ایشان از ضروریات دین آورده اند نزدیک الله تعالی چنان رسیع و محبوب است که هر که مخالف باشد مستوجب لعن و عقاب شود زیرا که لغت مقتضیات صورت نمیشود و مگر به سبب عصیان ماده و نقصان جبلت چنانچه در بهار با آنکه همه چیز نشو و نما می یابد امر به سودا و می متضرر میشوند همچنین حال کسانی که بر دو حالیت مجبول اند مثل کودکی که خضر علیه السلام ویرا کشت و از اینجا متفرع می شود که بعضی صحابه و بعضی اولیایان نیز بسبب اختصاص با آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم وقعت شان و مرضی بودن ایشان نزدیک الله تعالی بآن درجه رسد که منکر ایشان مستوجب لعنت و عقاب شود

لهذا آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم در حق صحابه فرمود من اجهم فاجهم فاجبی اجهم ومن الغضهم فغضهم ^{هر که دوست داشت او را دوست داشت و هر که دشمنی با او داشت دشمنی با او داشت} ان الغضهم من اذهم فقد اذانی ومن اذانی فقد اذی الله و من اذی الله حیو شاک ان یا حده ^{دشمنی از دشمنان پس بوجه دشمنی من دشمنی داشت و هر که اینها داد و او را دشمنی نداشت او را دشمنی نداشت و هر که اینها داد و او را دشمنی نداشت او را دشمنی نداشت} رواه الترمذی قسم دوم مسائل دین محمدی آنچه نه چنین باشد بلکه باخبار احادیث و یافته باشد و حاکمین که بگوید و یا خدا و رایت کرد این حدیث را از پیروی ۱۲ ملت و این امور و قولی است قول باشد و هر یک استنباط دلیل بر آن قول خود میکنند پس در این قسم مجتهد مصیب و دواجر است و محطی را یک اجر و نه باید که در چنین مسائل یکی دیگر را نسبت بکفر کند بلکه انکار و تشنیع هم منزه است

نیست پس باین تحقیق وجه توفیق توان یافت در میان دو قول علما لا یکفر احد من اهل القبلة و قوی ^{کافر نیست هیچ یک از اهل قبلة و قوی} یکفر من قال باستحالة الردیه و امثال ذلك و هم برین مطلقا با دیگر اختلاف مستکمل و صوفی ^{اینکه قائل باشد بحال بودن ردیه و امثال آن} حکیم در علم بالتحقیق زیرا که اگر اختلاف در اصل عقیده شرعی ضروری است پس بر روی قائل مردود است و اگر اختلاف با وجود اثبات اصل عقیده در تفصیل است پس انکار و تشنیع یکی مردود است و راجح است

و ترجیح است بلامرغ زیر که اندک سجانه رفیع الدرجات است پس جائز است که تفصیل هر یک از حجت
بعض درجات صحیح باشد و در سخن فی العلم تفصیل را بر وجهی و بی فرد آرند و نیز باید دانست که هر
علم با محتاق بعد از وحی انبیا علیهم السلام یا بر بیان عقلی است یا وجدانی کشفی و در هر یک تصور و اختلاف
پیدا است زیرا که در میان مذاهب متکلیف و حکما باید دید که چه قدر اختلافها است و همچنین در صوفیه اختلاف
در مکتوبات ظاهر شد که ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه}
که هر طرف جماعتی رفته اند و مستشرقین معنیها و تأملات فریقین با هم نزاع آغاز کردند و دعوی هر یک
آنکه مذهب مابکتاب و سنت اولی است و مذهب دیگر را بدلائل رد میکنند بلکه متعصبان بجهت شنیع و
کفیر می رسند اعاذنا الله منه و مذهب مختار حضرت ولی نعمت طاب ثراه که از عمده قائلین بتوحید و
فی تعدد الوجود و از کمال اتباع شیخ اکبر محمد الدین ابن عربی اند ترک افراط و تفریط و غلو بقصیر بوده است ازین
است که در مصنفات حضرت ایشان ذکر مسئله توحید و وجودی شنبه واقع شده است که اوله عقلیه و
کشفیه و اثبات آن مطابق و متطابق هر اند و سیف فرمودند که بر طالب حق فرض است که صحبت شیخ کامل و
و کمال که ظاهرش موافق کتاب و سنت و باطنش منور بانوار باشد اختیار نماید که اکسیر غلم است و ازین
صحبتش آنچه واضح شود همان مختار خود گرداند ^{اے بسا ابله ای آدم رومے هست پیس بهر دستے نہایت}
و ادوست - و اما قبل از ان از راه حسن ظن با ولیا رسد حق را در بین مسکلتین اند و اگر از راه کمال حسن
با حضرات مشائخ خود یکے ازین دو مسئله ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه} ^{چنانکه پیش از این در کتب معتزله و اشعریه}
در رد انکار اقداس مشائخ خود که بر ایشان حقیقت یکے ازین دو مسئله واضح ساخته اند نه نمایند زیرا چه
ایشان آنچه میگویند از دید خود میگویند مصرع قلند هر چه گوید دین گوید پس ایشان در انکار خلافت
وید خود معذور اند نه مقلد ایشان و آنچه درین زمانه رواج یافته که جماعتی از بخروان که بزی صوفیه
در آمد صرف اعتقاد در این مسئله کمال خود می انکارند و ظاهر شرع را از نظر انداخته از قبل رسوم
ظاهر می شمارند حضرت ایشان هرگز راضی بآن نبودند و می فرمودند که اتباع شرع شریف کمال
اعظم امت محمدی است و فوز بعبادت سرمدی متعلق باوست -

<p>بعضه عارفین گفته اند همه سعادت و اتباع شرع است هم در ظاهر و هم در باطن پس کسیکه نخواهد که باشد سعد در دنیا و آخرت پس هر آنکه باید که لازم گرداند باطن خود را بحتائق و ظاهر خود را به تقوئے و بازداشتن نفس خود از خواہشات بد و در همه امور باموالا خلاص ورزد چنانکه و سے تعاد دست میدارد و سے پسند پس نگار که چنین خواه بود واضح خواهند شد ویرا -</p>	<p>قال بعض العرفاء السعادة كلها في اتباع الشرع ظاهرًا و باطنًا فمن اراد ان يكون سعيدا في الاولى و العقبى فليعلم ان طم با محتاق و ظاهره بالتقوى و نهى النفس عن الهوى و ليكن مخلصا لا موده لمواه كما يجب و ترضاها فاذا كان كذلك يضمن</p>
---	--

<p>من معارف الربانية الصميمة والاسرار الخفية ما لا يعرف الا بالذوق</p>	<p>آن نساء وکتابانیة صحیحہ و سراسر خفیہ کہ بلا ذوق شائسته نمی شوند ۱۲</p>
<p>تراب از حق همیشه خواهم بختب شرع و طریقی احمد</p>	<p>خدای دیدن خدای گفتن بذر و فکر خدا آفریدن</p>
<p>حجة الاسلام امام محمد غزالی طوسی در مشکوٰۃ الانوار گوید -</p>	
<p>ترقی العادخون من حضيض المجازالی بقاع الحقیقة و السکملوا معراجهم فأروا بالمشاهدة العیانیة ان لیس فی الوجود الا الله وان کل شیء هالک الا وجهه لانه یصیر هالکا فی وقت من الاوقات بل هو هالک از لا و ابد ولا یتصور الا کذلک فان کل شیء سواه اذا ذاته من حیث ذاته فهو عدم محض و اذا اعتبر من الوجهة الذی یسری الیه الوجود من الاول الحق ربی موجود الا فی ذاته لکن من الوجهة الذی یلی موجد ه فیکون الموجد وجه الله تعالی و تقدس فقط فکل شیء جہا وجه الی نفسه و وجه الی ربه فهو باعتبار وجه نفسه عدم و باعتبار وجه الله حی فاذن لا موجد الا الله و وجهه عز و تقدس فان کل شیء هالک الا وجهه از لا و ابد و لکن هو لا الی یوم القيامة یسمعون اداء الباری تعالی لمن المملک الیوم لله الواحد القهار بل النداء لا یفارق سمعهم ابدا -</p>	<p>عارفین ترقی کردند از پستی مجاز بر بلندی حقیقت و کمال معراج خود کردند و دیدند بمشاهده صاف که موجود بجز خدا چیزی نیست و هر شیء فانی است سوائے ذاتی نه اینکه و س فانی میشود در وقتی از اوقات بلکه او فانی یباشد در ازل و ابد و تصور نمیشود مگر باین طور - پس تحقیق هر چیزی که سوائے حق است هر گاه که اعتبار کرده شود ذات و س مطلقا پس آن عدم محض است و وقتی که اعتبار کرده میشود از وجهیکه ساری میگردد بسوی و س وجود اول از حق دیدن میشود موجود نه در ذات غرضش لکن از ان وجه که قریب باشد بموجود خود پس موجود نخواهد بود و وجه الله تعالی صرف پس هر چیز را در و طور از طور س بنفس خود و طور س بر ب خود پس آن شیء باعتبار وجه نفس خود عدم است و باعتبار وجه الله موجود است پس موجود نخواهد بود مگر الله و وجهی تعالی پس تحقیق هر شیء را که شونده مذرات و سیم و ازل و هم در ابد محتاج غیند این چیز را بسوی روز قیامت تا که بشنوند ندای باری تعالی که برای کد ام است ملک امروز هست براس خدای که یکتا است و بسیار عظیم بلکه این ندا از سمع شان گاهی جدا نخواهد شد ۱۲</p>
<p>لاجلال و دانی در رباعیات گوید رباعیته هستی تو بذات و ما بتو هست نما</p>	<p>الله چه تفاوت از کجا تا کجا</p>
<p>هستی تو غنی مطلق و حسیل گدا واجب که وجودش تو کس نیست هستی است که هم هستی هم هست کس هستی تو به هستی که جز ذات تو نیست</p>	<p>دارند ز تو وجود و از غیش فنا تصویر وجودش تو کس نیست رباعیته هر چه سرپا ز سر دست تو مانست بذات خود و هست بتو</p>

باتحاد وجود واجب تعالیٰ و تقدس با حقیقتش چنانکه مذهب حکما صوفیه یوحده است و بیانش
 آنست که موجودات را بتقسیم عقلی سه مرتبه میتوان بدو اول موجودیکه وجود او سفارذات و سے باشد
 مستفاد از غیر حین ممکنات موجوده دوم موجودیکه حقیقت و سے سفارذات وجود و سے باشد مقتضی آن
 بر وجهیکه انفکاک وجود از و سے محال باشد اگر چه بنا بر تعارذات وجود و تصور انفکاک ممکن است
 چون واجب الوجود بر مذهب متکلمین بنیوم موجودیکه وجود او عین ذات او باشد یعنی بذات خود موجود
 بودن بامرے سفارذات و لا شک چنین موجود واجب بود زیرا که انفکاک شے از نفس خودش تصور
 نمی توان کرد پس چگونه بحسب خارج واقع تواند شد و پوشیده نماند که اکل مراتب وجود مرتبه بنیوم
 است و فطره سلیقه جازم است بآنکه واجب تعالیٰ و تقدس می باید که بر اکل مراتب وجود باشد
 پس ذات و سے عین وجود و سے باشد -

فصل دوم در بیان معنی وحدت وجود و ثبوت آیات احادیث قدس از حال حضرت شیخ اکبر قدس قائلان وحدت وجود مع ذکر اقسام عقل و ذکر وحی و شفق

باید دانست که از اینجا معلوم شد که چون لفظ وجود هستی بر واجب تعالیٰ اطلاق کنند مراد بیان آنست
 است که موجودات نفس و موجودات مرغی خود را نه کون و حصول و تحقق که معانی مصدریه و مفهومات است باین
 که آنرا تحقق وجود و نیست مگر در ذهن تعالیٰ ^{بزرگوار است خدا انبیا بر بلندای بزرگوار} عن ذلک علوا کبیرا جموعه کونین و
 سبق پذیریم نقص و رقاب بعد ورق و حاکم ندیدیم و نخواهیم در و پز جز ذات حق و شیون ذاتیه حق
 قدس اهل تحقیق شاه عبدالعزیز علیه الرحمة در جواب سائل در مکتوبه ارقام میفرمایند که معنی وحدت
 الوجود آنست که وجود حقیقی یعنی مابا الوجودیه نه بمعنی مصدری اعتباری یک چیز است که در واجب و
 و در ممکن ممکن و در جوهر هر دو در عرض عرض و این اختلافات موجب اختلاف در ذات میشوند مثل
 شعل آفتاب که بر پاک و ناپاک می افتد و فی ذات پاک است ناپاک نمیشود و این سلسله فی نفس حق
 و بچگونه مخالف شرع نیست زیرا که هر مرتبه از مراتب وجود حقیقی حکم جدا گانه دارد و شرح شریف
 بیان حکم هر مرتبه میکند بعضی را بادی و بعضی را فصل و بعضی را واجب الاطاعت و بعضی را واجب
 الحسیان و بعضی را پاک و بعضی را ناپاک و بعضی را حلال و بعضی را حرام میفرماید مردم کوتاه میبینند
 که این همه اختلاف ذات است حاشا و کلا بلکه اینهمه اختلاف شیون و اعتبارات است مانند آنکه
 در معرکه جنگ غیر از جسم نمودار نمی باشد اگر قاتل است جسم است و اگر مقتول است جسم است علی هذا

شرائع و تخلیفات نمودند عنایت خداوندی حضرت شیخ احمد سرهندی را بر روی کار آورد و علوم عمیق
 بر ایشان القاف نمودند ^{این قدر در آن مردم} قبیل نقیض بل الحیاة بالبارد والرطب بالیابس ما بیت اعتدالیه
 و راذیان مردم جائے گرد و باطل میز و جحق ارتقاء و استفا پذیرفت و همین است مصداق معنی مجدی
 والله اعلم و علمه احکم و قدره اتمتعین و زبدة المذتین مولانا الشیخ رفیع الدین بلوی در فیض الحق
 سے نویند کہ حق صریح آنست کہ سئلہ وحدۃ الوجود و کلام اللہ و کلام الرسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
 صریحاً منصوص است و بعد ازان از کلام جمیع اصحاب و تابعین تصریحاً بہ ثبوت پیوستہ اما بدستور ساق
 مسائل دینیہ در این طبقات اہل آن دورہ بسبب صفار باطن حصول صحبت حضرت پیغامبر علیہ الصلوۃ
 و السلام و اصحاب و سے و قرب عمدتاً آن زمانہ و بسبب حصول کمال سکینت از جہت شغیجان
 و جی التی تبدین و تنقیح این سئلہ پذیرا خند و بوضع اصطلاحات و تاسیس مبادی و مقدمات
 و تفریع جریات این دقیقہ نظر انکشاف شد و در رنگ اکثر مسائل دینیہ ضروریہ این سئلہ کمال جمال خود
 و بعد معنی این قرون اہل حق بسبب حدوث ہرج و مرج و انتشار ابوار بر دو قسم گشتند قسمی بنا بر سعی و راحت
 صراط مستقیم بہ بحث و نقض با مبتدعین مشغول شدند و درین رد و بدل بسیار سے از مسائل اسما
 و صفات و اکثر سے از تفصیلات احوال معاد و غیر ذلک کہ بدان کتاب و سنت ناطق است مجہول التبدیع
 و متروک التحقق گشتند و تاخرین مقلدین ازان فریق نیز بسبب اکتفا بر تقلید سلاف خود و اسباب
 دیگر برہین روشن قلمند و این سئلہ نیز دران زمرہ منطوی علی غیرہ بود و حجاب جل بر بعضی از مقلدین
 چنان پس و دل گشت کہ بانکار این زبان دراز گردند و دیگر بنا بر قرار بدین خود از رفتن بعد خلوت و عزت
 با مثال احکام شرعیہ و اخلاص در عبادات و عمل موافق علم مشغول گشتند و بہ تحصیل ثمرات عبادات
 پرداختند و در قدام انبیا گرامی این سئلہ فحیمہ در غایت اشتہار کاشمش فی رابعۃ النہار بود اما بہجت
 عدم شیوع تدوین و تصنیف دران جماعت مگر نادراً بہجت سعی در کتمان احوال و حقائق خود ازان اہل
 این سئلہ و قید کتابت و تصنیف نیامد و اتباع این فریق این سئلہ را در ضمن احوال و کلمات ایشان
 تدوین نمودند و بعد ازان این سئلہ یو یا فیو ما شائع گشت و خلق تقابلی نمودند آنکہ در زمان حجۃ الاسلام
 محمد غزالی و امام احمد غزالی و عین القضاۃ ہمدانی رسائل کثیرہ درین باب مدون گشت و ہم محققین در ہواوی
 عمیق الارجا و تحقیق کیفیت این معیت بہجت صدور کثرت از وحدت و آرد کہ باید دل علیہ دستاورد
 تا آنکہ زمان شیخ اکبر شیخ محی الدین ابن عربی رسیدہ شمس حقیقت از طرف مغرب طلوع نمود و این دقیقہ
 باصوہما و فروہما و تخلیما و برہما بر دل شیخ نزول فرمود و این نعمت بردست ایشان تمام شد و بسبب
 کمال نفس ایشان و تحقیق مسائل و وسعت کشف و قوت تقریر و تحریر این سئلہ رنگے دیگر گرفت و صورت
 دیگر ہر شمس و شلخ و برگ این شجرہ طیبہ با سمان سر کشید و شیخ رضی اللہ عنہ جارحہ الہیہ در منبع ساقن

نفوس اہل استعداد باین صبیح آتی آمد و خاتم و فلاح این سرنگد گشت که پیش آنده بود و سے یکس باین لیت
تحقیق نرسیده و بعد از و سے هر که باین فیض ستیفیض گشت اقتباس آن نور از مشکوٰۃ ایشان نمود و ذلک فیض خدا
یوثقه من یشاء والله ذو الفضل العظم و در وقوع این شرح و بسط سلسلہ توحید و جودی و معرفت
تشریفات وجود که اصل حصول معارف و علوم حقہ آئیم است بر دست ایشان اسرار عجیب است
لا یعرفها حق معرفتها الا من اوتی خیرا کثیرا و انتی و شیخ عبدالوہاب شمرانی در کتاب الیومیت
نشان میدهند بر این شش شخص و هر یک یک دایره شریفه کشیده اند و در هر یک یک کلمه درج کرده اند
و ابجاء هر فی عظام الا کا بر سے نویسد۔

دامن اثنی علی الشیخ من العلماء و مدح
مولفاته فقد کان الشیخ مجد الدین الفیروز آبادی
صاحب کتاب القاموس فی اللغة یقول فی
عن احد من القوم انه بلغ فی علم الشریعة
و الحقیقة ما بلغ الشیخ محی الدین ابدا و کان
یعتقد غایة الاعتقاد و ینکر علی من انکر
علیه و یقول لم یزل العلماء منکبین علی اعتقاد
فی الشیخ و علی کتابه مولفاته بحل الذهب
فی حیاته و بعد مماته و الذی اقولہ و اتحققہ
و ادین الله به ان الشیخ محی الدین کان شیخ
الطریقة علما و حالا و امام التحقیق حقیقة
ورسما و محی علیم العارفین فعلا و اسما و اما
کتبه رضی الله عنه فی البحار الذ و اخرها لقی
ما وضع الواضعون مثلها و من خصائصها
ما و اطلب احد علی مطالعتها الا و لنفقد
حل مشکلات الدین و معضلات مسالک
و هذا شأن لا یوجد فی کتب غیره فخطا
کتب الشیخ قرینة الی الله تعالی و من قال
غیر ذلک فهو جاهل زائغ من طریق الحق
فلقد کان الشیخ فی زمانه صاحب الولاية
العظمی و الصدیقة الکبری فیما یعتقدونه

اما سیکه شاکر و شیخ رانز علما و تعریف مولفات و مکرر
شیخ محمد الدین فیروز آبادی مصنف کتاب قاموس
که در لغت است بود میگفت که نرسیده هرگز مارا یکروز
تو هم که گفته که کس رسیده باشد در علم شریعت و حقیقت
مثل شیخ محی الدین و در خدمت و سے بسیار اعتقاد داشت
و منکر و پرا بد و پنداشت و میگفت که همیشه بودند علما
بر و و نگفتند به اعتقاد در خدمت شیخ و بنوشتن مولفات
و سے باب زرد زمانه حیات و هم بعد مات و سے
و آنچه خواهم گفت و ثابت خواهم کرد آرزو خراسید هم خدا
آبان نیست که شیخ محی الدین شیخ طریقت بود هم در علم
و هم در حال و امام تحقیق در حقیقت و رسم و زنج کهنه
علوم عارفین در فعل و اسم و اما کتب و سے رضوانه
بمنزله در یاس ناپید کنارا ندکه وضع کنندگان مثل
و سے وضع نگردانند و از خصائص آن نیست که اگر کسی
ویرا همیشه در مطالعه خود دار و حل مشکلات دین و سخت
مسائل و سے بسیار از و سے صادر شود و این امر شایع
که در غیر کتب و سے نیافته شد پس مطالعه کتب شیخ بنظر
عبادت آتی است تعالی شانہ و اگر کسی غیر این گوید
و سے جاہل است میل کننده از طریق حق پس بر آن
شیخ در زمان خود صاحب ولایت بزرگ بود
و دوست بزرگ و در آنچه که اہمقتاد میکنند

من الله تعالى به خلافت ما عليه جماعة
 فمن مقمهم الله فخر ما خزانة ووقعوا في
 بهتاناً ذوراً ومن انكر عليه وقع في خطر
 الامور وقد كان الشيخ سراج الدين المحمدي
 فيهم الاسلام يقول اياكم والا تكار على شيء
 من كلام الشيخ محي الدين فان محرم الاوليا
 مسمومة وهلاك اديان مبغضهم معلومة
 وبعضهم تنصروا مات على ذلك ومن اطلق
 لسانه فيهم بالسب ابتلاه الله تعالى
 بموت القلب ومن اثني عليه ايضاً الشيخ
 كمال الدين الزمكاني وكان من اجل علماء
 الشام وكنى الشيخ قطب الدين المحمدي قيل
 لما رجع من الشام الى بلاده كيف وجدت
 الشيخ محي الدين فقال وجدت في العلم الزهد
 والمعارف بجزا خازناً ساحل له ومن اثني
 عليه ايضاً الشيخ صلاح الدين الصفدي
 في تاريخ علماء مصر قال من اراد ان ينظر
 الى كلام اهل الله فليتنظر في كتب الشيخ
 محي الدين العربي فانها من العلوم اللدنية
 ومن اثني عليه ايضاً الشيخ قطب الدين
 الشيرازي يقول ان الشيخ محي الدين كان
 مكمل في العلوم الشرعية والحقيقة واليقين
 فيه الا من لم يفهم كلامه ولم يؤمن به
 كما لا يقدر في كمال الانبياء عليهم السلام
 نسبتهم الى الجنون والبهر على لسان من لم
 يؤمن بهم وكان الشيخ مؤيد الدين يقول
 ما سمعنا احداً من اهل الطريق اطلع على ما اطلع عليه

از خداي تعالي مردم باوے خلاف آست که جامع
 از کسانیکه دشمن گرفته او شانرا خداي تعالي بر آن فرست
 و از خواند وے محرم ماندند و در عزت وے بهتان کذب
 واقع کردند و هر سیکه انکار وے کرد واقع شد و بدتر آن
 و بدو شیخ سراج الدین محمدي شیخ الاسلام که میگفت و در
 دارد خود را از انکار بخیزد از کلام شیخ محي الدين که گو
 اولیاء را سب زهر داده شده اند و هلاکی دینای نجات
 شان معلوم است چنانکه بعضی از او شان نصرانی گشتند
 و بران مردند و سیکه زبان را بگذاشت در حق و بیست نام
 دادن بتلاک و ویران تعالی در مرض قلبی و بخله کسانیکه
 کرده اند بروی شیخ کمال الدین زمکاني است رحمة الله
 علیه و بود از اجله علمای شام و همچنین شیخ قطب الدین
 محمدي است هرگاه که از ملک شام بوطن خویش واپس آمد
 مردمان از وے گفتند که چگونه یافتی شیخ محي الدين گفت
 که یافتم ویران علم و زهد و معارف بجزایر کناره که خواند
 نذر و بخله کسانیکه نایش کرده اند شیخ صلاح الدین الصفدي
 است در تاریخ علمای مصر و گفت هر که خواهد که کلام اهل الله
 بیند باید که ببیند کتب مصنفه شیخ محي الدين العربي رحمة الله
 علیه را که آنها پر انداز علوم لدنیه و بخله کسانیکه نایش کرده
 شیخ قطب الدین شیرازی است میگفت که شیخ محي الدين
 کامل مکمل بود در علوم شریعت و حقیقت و مقصد نخواهد شد
 بکلام وے مگر سیکه کلام ویران فهمیده باشد و ایمان آورده
 باشد (این ضمیر غالباً بسوی کلام وے راجع است) چنانکه بعضی
 ننیز در کلام انبیا علیهم السلام نسبت شان بسوی جنون
 و سحر بر زبان کسیکه ایمان باو شان نیا ورده باشد
 و شیخ مؤید الدین میگفت که شنیدیم کسی را از اهل طریق
 تصوف که مطلع شده باشد بر آنچه که مطلع گشته بر آن

الشیخ محی الدین وکث کان یقول الشیخ شهاب الدین
 السهروردی الشیخ عبدالوہاب کمال الدین
 الکاشی وقال انه الکامل المحقق صاحب
 الکملات الکرامات مع ان هؤلاء الاشیا
 کانوا من اشد الناس انکاراً علی من یحکم
 کلامه ظاهراً لشریعة وضمن اثنی علیه
 الامام فخر الدین الرازی وقال کان الشیخ
 ولیداً عظیماً و سئل الامام محی الدین التوکی
 عن الشیخ محی الدین بن العربی قال تلک
 امة قد خلت ولكن الذی عندنا انه
 یجزم علی کل عاقل ان یسئ الظن باحد
 من اولیاء الله تعالی و یجب علیه ان یأول
 اقوالهم وافعالهم ما دام لم یلحق بجمهم
 ولا یجزم عن ذلک الاقلیل التوفیق فمن
 اثنی علیه ایضاً الامام ابن اسعد لیا
 و صرح بولایته العظمی کما نقل ذلک عن
 شیخ الاسلام ذکره فی شرح الروض و من
 اثنی علیه من مشائخنا الشیخ محمد المغربي
 الشاذلی الشیخ الجلال السیوطی و ترجمه
 بانه مربی العارفین کما ان الجلیلید مربی
 المریدین قلت وقد صنف الشیخ سراج
 الخرمی کتاباً فی الرد عن الشیخ محی الدین
 وقال کیف یسوغ لاحد من امثالنا
 انکار علی ما لم یفهمه من کلام الفتوح
 او غیرها وقد وقف علی ما فیها من الخوف
 ما لم یلقوها بالقبول قال وقد شرح کتاب
 الفصوص جماعة من علماء الشافعية

شیخ محی الدین و همچنین میگفت شیخ شهاب الدین سهروردی
 و شیخ کمال الدین کاشی رفته اند علیها و نیز گفت که در
 کمال محقق صاحب کملات و کرامات است با اینمه که این
 شیوخ شدیدا تر انکار داشتند بر کسیکه کلام و
 مخالف ظاهر شریعت میشد و بجهت کسانیکه شنایش کرده اند
 امام فخر الدین رازی است که گفت بود شیخ محی الدین
 ولی بزرگ و از امام محی الدین نووی در باره و س پرسیدند
 گفت که این گروهیست که در گذشت و لیکن نزد من نیست
 که حرام است بر هر مردی که گمان بد کند به یکی از اولیای
 تعالی و واجب است بر او که اقوالشان و فعلشان را تا و لی
 کند تا و قهیت که بر درجه شان فائز شود و ازین امر عاجز
 نخواهد شد مگر مردی که توفیق و از کسانیکه شنایش
 کرده اند امام ابن اسعد یافعی است و تصریح کرده بولایت
 بزرگ و س چنانکه نقل کرده شد از شیخ الاسلام
 ذکره یا در کتاب شرح روض و از کسانیکه شنایش
 کرده از مشایخ ما شیخ محمد منسوبی شاذلی استاد
 شیخ جلال الدین سیوطی است که گفت که شیخ
 مربی عارفین است چنانکه حضرت جنید مربی مریدین
 بود میگویم که شیخ سراج الدین خندومی کتابی
 تصنیف کرده است و در کسانیکه بر شیخ محی الدین
 معترض شده اند و در آن گفت که چگونه جانتو است
 بر اے کسی از امثال ما انکار بر آنچه که نفهمد کلام ویرا
 از فتوحات و غیر آن حال آنکه واقف گشته
 بر آن قریب یکمزار عالم و قبول کرد و ندید و انتخاب
 و س فصوص را جامع از علمای شافعیه

و غیرهم و منهم الشیخ بدالدین بن جماعة
 و کان من ائمة عصره من علماء الشام و مکة
 یعتقدونه و یاخذون عنه و یعدون
 انفسهم فی بحر علمه کلاشی و هل ینکر علی
 الشیخ الا جاهل او معاند و کان الشیخ خالداً
 بن عبد السلام یقول ما وقع انکار من
 بعضهم علی الشیخ الا دفقا بنضواء الفقهاء الذین
 لیس لهم نصیب تام من احوال الفقهاء و خفا
 ان ینفخوا من کلام الشیخ امر الا یوافق الشرع
 فیضلوا و لو انهم صهبوا الفقهاء لعرفوا مصطلح
 و امنوا من مخالفة الشریعة و قال الفیروز
 بعد ان ذکر مناقب الشیخ و بالجملة فانکر
 علی الشیخ الا بعض الفقهاء القم الذین لا یخط
 لهم فی مشرب المحققین و اما جمهور العلماء
 و الصوفیة فقد اقرؤا بانه امام اهل تحقیق
 و التوحید و انه فی العلوم الظاهرة فرید
 و حیداً قال الشعرانی و قد صنف شیخ الاسلام
 المحمدری کتاباً سماه بکشف الغطاء عن اسرار
 کلام الشیخ محی الدین و قد صنف شیخنا
 الشیخ جلال الدین سیوطی کتاباً فی الرد
 عن الشیخ محی الدین سماه تنبیه الغبی
 فی تبیین ابن العربی و کتاباً آخر سماه قمع المعاد
 فی نصره ابن الفارض انتقی

و غیرشان شرح کرده اند و از و شان شیخ بدالدین بن جماعة
 است که از آنکه زمان خویش بود از علماء شام و مکة
 و سے افتقاد میداشتند و فوائد از وی میگرفتند و خود را
 در دریای علم و سے خیرے نمیداشتند و انکار نخواهند کرد
 بر شیخ مگر جاهل یا مرد عاقل و اندیشمند شیخ عزالدین ابن عبد السلام
 میگفت که آنچه از بعضی علماء بر شیخ انکار واقع شده محض بوج
 هر بانی و رفق با فقهای ضعیف که از احوال فقر انصیب تمام
 ندارند واقع شده و هم با این خوف که از کلام شیخ امر سے
 چنین نفهمند که موافق شرع نباشد و از آن گمراه شوند و حالیکه
 از و شان محبت قلم سے یافتند سے هر آنکه بر اصطلاح و شان
 واقف شد سے و از مخالفت شرع محفوظ ماند سے و محقق
 فیروز آبادی بعد از ذکر مناقب شیخ گفته که و بالجملة بر شیخ انکار
 نموده اند مگر بعضی از فقهای بعضی که از مشرب محققین و از و شان
 نصیب نیست و اما جمهور علماء و صوفیة پس اقرار میکنند بانیکه
 و سے امام اهل تحقیق و توحید بود و در علوم ظاهری و باطنی
 بے مثل و نام شعرانی گفت که تصنیف کرده است شیخ الاسلام
 المحمدری کتاب سے موسوم بکشف الغطاء عن اسرار کلام الشیخ
 محی الدین و شیخ جلال الدین سیوطی نیز کتاب سے در رد
 از جانب شیخ محی الدین نوشته که تنبیه الغبی فی تبیین ابن العربی
 نام دارد و هم کتاب سے دیگر موسوم بقمع المعارض فی نصره
 ابن الفارض است

کاتب حروف گوید انیکه مذکور شد اندک سے است از بسیار سے که در تصانیف شعرانی لایستاد و تنبیه الانبیاء
 علی قطرة من بحر علوم الاولیاء و الدلائلین فی مناقب الشیخ محی الدین مذکور است من نشاء الاطلا
 علیه فلیما جمعها و مولانا عبد الرحمن الجامی در لغات الناس در ترجمه شیخ محی الدین بن العربی محی الدین
 که و سے قدوة قائلان بوحدة الوجود است و بسیار سے از فقهاء و علماء ظاهر و درو سے طعن کرده اند

واند کے از فقہاء جماعتی از صوفیہ و بزرگ داشته اند غنوة تقویا عظیمہ و مدح و احکامہ مدحاً
کریماً و وصغہ بعلم المقامات و اخبار واعنہ بما یطول ذکرہ من الکرامات ذکرہ
الہام الیافی فی تاریخہ یکے از کبار مشائخ بغداد در مناقب وے کتابے جمع کردہ است
و در انجا آوردہ کہ مصنفات حضرت شیخ قدس سرہ از پانصد زیادہ است و عظیم اسباب طعن طاعن
در وے کتاب فصوص الحکم است و بہا کہ منشا طعن طاعنان یا تقلید تعصب است یا عدم اطلاع
بر مصطلحات وے یا غموض معانی و حقائے کہ در مصنفات خود درج کردہ است و آن مقدار است
و معارف کہ در مصنفات وے تخصیصی خصوص و فتوحات اندراج یافتہ است در یک کتاب یافتہ نیست
و از یک پس ازین طائفہ ظاہر شدہ است انتہی و ملاحظہ انوار در تملکہ المنہات آوردہ کہ مولانا جلی
سیف مودند کہ سئلہ توحید سخنی است قدیم و در ادیان سابق نیز بودہ است و بسیارے از آیات
قرآنی را اگر تاویل نکنند بر بمعنی وال است و از بعضے ائمہ و اصحاب رضوان اللہ علیہم درین باب حکایات
منقول است و احوال مشائخ طریقہ در بمعنی تفاوت است بعضے افشاء آن معنی کردہ اند و بعضے و ستر
و انحصارے وے کوشیدہ و بعضے ساکت و ستر و بودہ اند و اندکے ازین طائفہ نفی بمعنی کردہ اند سیف مودند
کہ مبادی حال درین سئلہ متردد و از اندیشہ متوحشے بودم تا آنکہ این سئلہ را در کلام حضرت خواجہ
محمد پارسیا یا قثم خاطر از وحشت نجات یافت و باندیشہ بمعنی شتافت سیف مودند و در کثرت از حد
بغیر طریقہ توحید طریقے دیگر در تحت اندیشہ نے آید و این سئلہ پیچ وضع از اوضاع و پیچ حکم از احکام
شریعت مخالف نیست فرقہ کہ نفی بمعنی کردہ اند نفی راستند بامرے داشته کہ بآن منفی تنسک و د
و دلیل بر نفی و نفی دلیل در بعضے تصانیف حضرت ایشان مذکور است سیف مودند کہ بایکے از دانشمندان کہ
ازین طائفہ بودند سخنی و بمعنی واقع شد تا کہ بمقد ماتے مے نمود کہ بقانون علوم رے منفع شود و میفرمود
این سئلہ را بہ برہان عقلی اثبات مے توان کرد اگر انصاف در میان آید جماعتے کہ در معنی نفی این معنی
باشند اکثر از ان قبیل اند کہ موضوع و محمول را تصور ناکردہ نفی حکم مے کنند اگر امام غزالی کہ از جملہ قائلین بوجہ
وجود است متاخرے بود از شیخ زمان شیخ محی الدین و پرخان وے مے گذشت در ان معنی عرض تمام میکرد
و توضیح و تفسیر بلیغ مے نمود و حقنا اللہ لما ہول الحق و علمنا ما ہوا الصدق و سیف مودند کہ بعضے
از سخنان مشائخ چون بعضے دیگر از سخنان انبیاء علیہم الصلوٰۃ و السلام کہ عقل با مدد قوت متفکر
ہر یافت و مے متحقق نئے تواند شد بلکہ طریق دریافت وے طہارت ظاہری است کہ عبارت
از استقامت بر حدود شرعیہ است و اعمال آلات و قوی ظاہری و باطنی در انچہ براسے وے

۱۵ بزرگ داشته اند و بزرگی عظیم و مدح کردہ اند کلام و بزرگ و تعریف کردہ اند و بزرگی بلندی مقامات و خبر
دادہ اند از وے بآنکہ در از میثود و ذکر مے از کرامات چنین ذکر کردہ امام یافعی و بزرگ تاریخ خود ۱۲
۱۶ توفیق و بزرگ خدا با نچہ کہ حق است و علم و بزرگ با نچہ کہ راست است ۱۲

مخلوق اند و اعراض از خلاف آن و طهارت باطنی که عبارت از قطع تعلیق و توجه از ماسوی است و تخلیص
 دل از غیر حق سبحانه و مترصد بودن تا از مبداء فاضل شود آنچه بعقل میسر نگردد و انتیج شاه عبید الغفری
 محدث دهلوی در مکتوبی می نویسد که مسئله وحدت وجود حق و مطابق واقع است زیرا که دلائل
 یقینی از نقلیات و عقلیات بران قائم اند چنانچه در رساله ادله التوحید شیخ علی مهائی گجراتی مشروح
 و مبسوط است و علمای متکلمین را انکار این مسئله یکی از دو وجه است اول آنکه بر این مسئله سبب کمال
 وقت و باریکی شبهات نقلیه و عقلیه بسیار دارد و می شوند که در نظر آنها حل این شبهات میسر
 ناچار بانکار پیش آمدند نیست حال شطحیان از متکلمین دوم آنکه این مسئله از علم اسرار است و شرائع و ادیان
 موقوف بر دانستن این مسئله نیستند بلکه عوام را تلقین این مسئله موجب انفعالی باب احادیث و اباحت
 شرور و فساد و مذهب است در امثال تکلیفات میگرد و پس بیان این مسئله که در باریکی و وقت باین
 و در استلزام فساد باین مرتبه در کتب عقائد ممنوع و مخدور است و امساک لسان از آن واجب

چنانچه در حدیث شریف وارد است اذا ذکر القدر خامسکوا و اذا ذکر اصحابی خامسکوا
 و اذا ذکر القوم خامسکوا معلوم شد که تفصیل و تفتیش و تحقیق در امثال این مسائل دقیق منجر بفضلال
 و اجتنال میگرد و نیست حال متحققین متکلمین و معجزان جماعت اجمالاً در تصانیف خود ایام باین مسئله
 داده اند کالغزالی و الرازی و غیره اما من ائمة هذا الفن اگر تفصیلات منظر باشد در کتاب تنبیه المحجوبین
 مطالعه باید کرد و باجمعه انکشاف این مسئله در ابتدا بدلائل و رسمیات نبوده است بلکه بعضی موهبت
 و معرفت و در انتها نیز این مسئله را تحصیلی و کسبی نباید فهمید بلکه حواله بر ورود آخالات باید داشت
 آری اگر کسی را بقا حسن ظن خود باولیا که بآن مسئله مستحکم شدن اند منظور است و خواهد که در جناب
 ایشان بد اعتقاد نشود و در رسائل توحید نظر کند تا بر دلائل عقلیه و نقلیه قوت یافته اعتقاد فاسد در جناب
 اولیا راسد نرسد مضائقه ندارد و الا مسلک دریافت این مسئله نظر و فکر عقلی نیست و همین معنی گفته اند

هو طود و داع طود العقل و نیز گفته اند ع قلندر هر چه گوید وین گوید - و عامیکه هنوز باین مرتبه
آن طور است سوائه طویله عقل ۱۲
 نرسیده اند عالم و مسلک شده مکلف است باینکه اجمالاً بداند که صوفیه صافیه آنچه گفته اند حق گفته اند گویند
 بآن نرسد مثل تشابهات قرآنی و نیز بداند که علمای متکلمین که عتقاد بر اقوال آنها است انکار کثرتش
 نکرده اند بلکه سکوت و رزین و از بیان آن دم در کشیده لوجه الذی ذکرناه آری مقلدان
 علمای متکلمین سکوت ایشان را انکار گمان کرده مثل تفصیلاتی و قاضی عسکری و دیگر متأخرین لیکن معلوم است
 که درین باب مقتضایان امام غزالی و امام رازی و امثال آنها اند نه متأخرین است و قدوة الحجتین
 و اسوة الحكماء المشائین شیخ ریغ الدین دهلوی در فیض الحق بعد ایراد بستی و دودلیل بر اثبات این
 مسئله هرگاه که ذکر کرده شود مسئله تضاد قدس زبان خود را باز دارد و از تقریر در آن دهرگاه که ذکر صحابه من کرده شود چنانکه
 نیز همچنین کنید و نیز وقت ذکر قوم هم ۱۲

مسئله میفرمایند که این دلائل از کلام اکابر که ائمه معقول و بانی قواعد استدلال اند نقل کرده شد و هر یک از آن در اثبات مدعی وانی و کافیت و هر که از فن و شمس دی بهره دارد و برکت استدلال عبور کرده باشد با یقین می داند که دلائل مطالب عمد و استدلالیان که در آن ادعای قطع میکنند از آن دلائل در قوه و متنا کثر اند و سوائے آن دلائل و دلائل دیگر است بر آن مطلب که در کلام بزرگان یافت میشود و نقل آنها در مقام باعث تطویل است اختصار - و جای دیگر از آن کتاب میفرمایند باید دانست که مقصدی اقامت دلیل عقلی بر این مسئله امام محمد غزالی است در شرح اسماء حسن و مشکوة الانوار تفسیر آیه کریمه **اللَّهُ يُولِجُ السَّمَوَاتِ** و **الْأَرْضِ** و غیر آن از تصانیف خود و امام فخر الدین رازی در بعضی مواضع از تفسیر کبیر و ابو نصر فارابی در فصوص و ابو علی بن سینا در عیون الحکمة و تعلیقات و غیر آن و فضل الدین کاشی و علامه شیرازی در شرح حکمة الاشراق و سید شریف جرجانی در حاشیه شرح تجرید و شیخ عبدالرزاق کاشی در شرح فصوص و شیخ داود قزوینی در مقدمه شرح فصوص و شیخ شمس الدین قناری در شرح مفتاح الغیب و شیخ علی مهتمی در ادلة التوحید و شرح آن اجلة التوحید و مشروع الخصوص و مولانا جلال الدین دوانی در ذوق المتاملین و زورار و مولانا جامی در اکثر تصانیف خود و در این فن و غیاث الدین منصور در مرآة المتحلق و علامه خفزی در بعضی رسائل خود و باقر داماد در بعضی رسائل و صدر الدین شیرازی در اسفار و غیر آن و ملا محمود جوینوری در حرز الایمان و مولانا سید محمد زاهد هروی در حاشی شرح مواقف و منیه حاشیه شرح تهنذیب و شیخ ابراهیم کردی در شرح تحفه مرسله و غیر آن از تصانیف خود و قطب المحققین شاه ولی الله دهلوی در چند رسائل خود و شیخ شرف الدین دهلوی در تلیقات الموامع و قول فصل این ائمه و غیر ایشان بر این عقلیه قطعی قائم نموده اند بر آنکه معیت حق عز وجل از قبیل معیت ذاتی است و وصف قیومیت از قبیل معیت وجود بوجود و دفع شکوک کما ینبغی نموده اند -

و هو الماهر و ن فی المعقول من اراد تصدیق هذا الدعوی فلیرجع الی تصانیفهم المنقولة المشهورة شرقا و غربا و ازین جماعت اند بعضی که بنیاد علوم معقول نهاده اند و بعضی آن علوم کما ینبغی تنقیح نموده انتهی کتاب الحروف گوید که ادراک این مسئله شریفه از غایت دقت و لطافت بر سایر از تکلیف و در باب شهود مخفی مانده انجبا صاحب طبع و قواد و ذهن ذکی باید نه جامد الطبيعة و جامد القرینیه ملا سعد الدین تفازانی در شرح مقاصد مغت شبهه بر این مسئله وارد کرده بر آن راضی گردین و از صوفیه علامه الدوله سمنانی بر کلام شیخ اکبر رضی الله عنه بحجت خوار اصطلاح حضرت شیخ مناقشه فرموده -

و علامه شمس الدین قناری در مصباح الانس بین المعقول و المشهود فی شرح مفتاح غیب الجمع و الوجود و علی مهتمی در ادلة التوحید و مشروع الخصوص و دفع آنها نموده بمالایه تصور من ید علیه و صاحب المحمد الفاضل و ناصحه الموحیدین که از اعلام شهودیه اند هم در اتباع منکر آن و حدة الوجود و تقویت و تائید

و این کسان ماهر بودند در معقول کیکی تصدیق این دعوی خواهد باید که به تصانیف شان که مشهور اند در مشرق و مغرب رجوع کنند ۱۳

جانب شان بزعم خود دقیقه نامی نگذاشته و شیخ ابراهیم کردی در تحائف الذکی و غیره و شیخ سلیمان کردی در جلال النظر و صاحب القول الفصل بار جاع الفرع الی الاصل و سید نقوی مولانا عبد القادر رضوی در اصل الاصول فی مطالعة اکشف بالمعقول و المنقول و صحائف المعارف در ازا حجت و ازاله شکوک و ادوای ایشان باقصی الغایه کوشش کرده بر طالب صاوق لازم است که بمطالعه این کتب مستفیض شود تا حق از باطل ممتاز گردد و نسخه سوار السبیل و روض المجرور از مختصرات برائے دفع این واریضیال حکم تریاق مجرب دارد و کتاب ستطاب فیض الحق که ملقب بدمنع الباطل است و تحقیق و تدقیق و تهذیب و تنقیح و تفصیل و توضیح آن سلسله با ثبات و دلائل و وثاقت بر این از عقلیات و نقلیات و کشفیات عظیم النظم است من شاء الاطلاع فلیرجع الیهما

و ادیم تراز گنج مقصود نشان
 دور بینان بارگاه است
 ذات پاکش ز چونی و چندی
 در مکیان و مکان چه فوق و چه تحت
 وحدت گشته کثرتش طاری
 از حد و تعلقات برون
 نه پیرام قیود صید شده
 هم مقید خود است هم مطلق
 قید او ساز و ار با اطلاق
 اوست مغر جهان جهان همه پست
 بود کل در جهان در دست
 کل در عین اوست او در کل
 آب در گل گل است و گل در آب
 برتر است این سخن ز درک فہوم
 نہ رسد کس بدین بہ ہوا ہوسی
 عقل بگذار کان محقق نہ تست
 عقل جزوی درین نشمین کسب
 بہ دلیل علیل و فکر ستیم
 بوریا بانس اگر چه بشکافند

گر من نہ رسیدیم تو شاید برسی
 پیش ازین رہہ نبوده اند کہ بہت
 ہستی سادہ از نشان مندی
 وحدت سافج است و ہستی بخت
 در ہمہ ساری از ہمہ عاری
 و ز قیود تعینات مصنون
 نہ با طلاق نیز قید شدہ
 کہ ز باطل منودہ گاہ از حق
 ز ہر شش آمیز کار با تریاق
 خود چه معنزد و چه پوست چن ہمہ پست
 کرد و کل بذات خویش ظہور
 عین کل ہچو آب اندر گل
 عین آب این وقیتہ را در یاب
 کہ شود درک جز تبرک رسوم
 بگذر از اسم و رسم تا برسی
 دانہ مکہ و دام حیلہ تست
 بھر آداب بسندگی است فخب
 کہ شناسد صفات ذات قدیم
 موبعنعت حریر چون بافند

اسوۃ الحکما المشائین مولانا رفیع الدین محدث دہلوی در فیض الحق سے نویند کہ لفظ عقل را بالا شتران یا حقیقت
و مجاز طلاق کرده میشود۔ بر چند معنی معنی اول قوتی است نفس ناطقه را کہ بسبب آن ادراک مقولات
واقع میشود باین معنی عقل لبستہ خوض در جمیع علوم میشود زیرا کہ ہر علم قائم است بنفس ناطقه و حاصل است
مروۃ اورا۔ و معنی دوم عقلی است کہ از فرداۃ محسوسات حاصل میشود مثل عقل عوام یا از مقدمات چند کہ
مخترع و متعل قاصرین فلاسفہ اند مثل معقولیان خام این زمانہ۔ و ہائینی خوض بعقل چہ در امور کشفیہ و چہ در
امور شرعیہ مذموم است بجهت قصور از درک آن مطالب عالیہ و کثرت غلط در مقدمات آن و بے خبری
از مبادی آن۔ و بہین عقل است کہ مولوی جامی علیہ الرحمۃ در درۃ فاخرہ بآن اشارت کرده کہ فوق عقل و جو
بسیار از ادراک است کہ نسبت عقل بآن وجہ نسبت وہم است بعقل و بہین عقل است کہ صوفیہ بآن اشارت
میکند و میگویند کہ طور ما و رار طور عقل است و قال فی نقد النصوص این طوریت و رار طور عقل یعنی قوت
عقلیہ با دراک آن وافی نیست نہ آنکہ منافی طور عقل است حجة الاسلام وراحیا العلوم گوید اعلم انہ
لا یجوز ان یظہر فی طود الولاية ما یقتضی العقل باستمالہ لغیر یجوز ان یظہر فی طود الولاية
ما یقصر العقل عنہ بمعنی انہ لا یدرک مجرد العقل و من لا یفرق بین ما یخیلہ العقل

و بین من لا ینالہ فهو احسن من ان یخاطب انتمی۔ و قال المحقق الدوانی فی شرح الرباعیات
این مرتبہ فوق مرتبہ عقل است و تا شخص محیط بر مرتبہ عقل نشود انمینی اورا منکشف نگردد چنانکہ گھسے از روزن
مشاہدہ نور نماید و نظر او مستعد و متجربہ سے نماید و چون سر از روزن بیرون آرد مشاہدہ کند کہ این ہمہ نوار
است و نقد و تجزی بواسطہ قصور ادراک او و جب و فوہل سے نمود و معنی سیوم عقلی است کہ مذہب است
بمعرفت مقدمات صادقہ عقلیہ صرفہ و منور است بنور شریعتی و کشف و باسماں و غور بکنہ معانی میرسد
حق تعالی در وصف اہل آن فرمودہ ^{اولئک ہم الاولیاء} و قال ان فی ذلک لذکر لی

لمن کان له قلب او القى السمع وهو شہید الی غیر ذلک من المواضع و خصوص این
عقل سراسر سعادت است و بہین عقل است کہ از اعظم حجج اتہی است و جناب مرتضوی در حق آن فرمودہ
کہ اہل نار در نار ہیج امر از صوم و صلوة تمنی نمیکند فایتہ افسوس ایشان بر نقدان عقل باشد
حیث یقولون لو کنا نسمع او لعقل ما کنا من اصحاب السعیر انتمی۔ قال ابن القضا

الہمدانی اعلم ان العقل میزان صمد و احکامہ صدادۃ یقینۃ لا کذب فیہا و هو
عادل لا یتصور منہ جور فان فیض الحق است باید دانست کہ فضل انجا علم و صدق ان
عقل بجز انصاف و عدل و از دو علم بیان نمائید ۱۲

۱۔ بدانکہ جائز نیست کہ در طور ولایت جزئی ظاہر شود و عقل باستحالة سے اتفاقاً کند البتہ این جائز است کہ در
طور ولایت آن ظاہر شود کہ عقل از او رقتش قاصر شود یعنی بجهت عقل مدرك نشود و ہر کہ فرق نمکند میان خیال کردہ
عقل و میان نہ باینہ آن کہ پس آن کمتر است از انجہ بوسے خطاب کردہ شود ۱۲
۲۔ ہر آنکہ درین معتمد نہ پند است کہے را کہ دے دار و یا گوش بند متوجہ شدہ ۱۲
۳۔ و گویند اگر ما سے شنیدیم یا سے شنیدیم داخل در زمرہ اہل دوزخ ۱۲

وحی است پس هر طریق که شبه باشد باو اصدق باشد و مشابست با وحی یا در مبادی طریق است
 یا نفس طریق یا در اشارات طریق و اینهمه تقارب متلازم اند پس هر طریق که شبه باشد بوحی در جمیع
 این وجوه اصدق طرق بعد از وحی باشد باز چون تامل کنیم معلوم شود که غیر از طریق کشف طریق شبه
 بوحی نیست اما مشابست او در مبادی پس زیرا که مراد از مبادی امور است که بعد از وحی میشود و این
 عند تنقش مجاهدات و ریاضات و موافقت حکام خدیه آسمیه است از جمیع قوی چه علمیه و چه عملیه زیرا که
 در میان هر دو قوه ربط نهاده اند طبعی نشان آن متفرع بودن هر دو است بر حال بوجه تاثیر و خلقت
 این هر دو در حال توجه و تاثیر با چون همه قوی بزرگ عبادت و رضای الهی رنگین شوند و مشابست قوی
 با خلیفه العکس پیدا نمایند و امر که منافی آنحضرت است از جمیع قوی بر طرف شود و استعداد تلقی علوم
 مرتبه در آن موطن گردد که شان خلیفه العکس افاضه عامه است بر هر استعدادی بحسب استعداد
 و همین است مبادی کشف چنانچه بر عارف باحوال مکاشفین پوشیده نیست مگر آنکه وحی منسوخ
 اینساخته است نه کشف و وحی بنی بر استعداد و جلی کسی است معانه کشف لهذا وحی خاص و اقل از
 کشف میباشد اما مشابست نفس طریق پس زیرا که طریق وحی آنست که موطن الیه خلق کند لباس
 نسبی خود را که متلوث است بعلوم خارجی و عادات بشریه و آن مزاج حالات اتصال است پس
 تلقی نماید علی را از خلیفه العکس و باز بطبیقه خود رجوع کند و همین است طریق کشف الا آنکه در وحی خفای
 امر موطنی از خلیفه العکس می باشد به محاطت طبقات سفلیه همچنین کسوة معنوی او یا لفظی و معنوی هر دو
 نیز از آن موطن فائز می شوند و کشف لباس لفظی و معنوی از مزاج استعداد کشف له و علوم مخزونه او پیدا
 می شود و فرق دیگر آنست که باعث برافاضه علوم و رویشتر اراده خلیفه القدس می باشد و بعد از وحی
 جارحه می سازند و اصطناع می نمایند پس هیچ دقیقه از علوم مقصوده الانزال فرو نمیگذارد و در کشف
 بیشتر سلسله جنبانی از جانب مکاشف می باشد و خلیفه العکس بنا بر عموم فیض خود با قصد
 افاضه علوم بقصد طبعی نه اصلی بقدر حوصله و استعداد مکاشف علوی میریزد و دقایق بسیار بحسب
 و محقق می ماند و همین جهت در همین غالباً اختلاف صوری هم نمی باشد الا اختلاف فاضل و
 لا یجانبه و در کشفین اختلاف صوری اکثر می باشد و در آن مرتبه قوه می دارد که بر غیر تحقیق وجه
 تطبیق واضح نمی شود و اما مشابست او در آثار طریق پس زیرا که آثار روحی نزول سکینه و تصدیق
 بر عقل و غریزه و فیضان تمام بر قلب و سریان متابعت در جوارح و اشباح برکت در حامل وحی و تلامذ
 آثار الکشف لحدیثها الا آنکه در وحی تصدیق و غریبت و مطاوعت در امور ظاهر می شود که از مقتضیات
 چنین نیست و نیز در وحی تصدیق و غریبت و مطاوعت در امور ظاهر می شود که از مقتضیات
 صورت صفیه مبعوث الهی است بخلاف کشف و لهذا انکار روحی کفر است و انکار کشف کفر نیست

گو موجب عتاب شدید باشد قال الله تعالی فی الحدیث القدسی من عادی لی ولیاً فقد
اذنتم بالحرب چون ایستد رعد شد پس باید دانست که عموم ناس قابل وحی و کشف نیستند
قال الله تعالی بل یرید کل امرء منهم ان یؤتی صحفاً منشره کلابیل لا یخافون الاخرة فکلا انهم
تذکره فمن شاء ذکره پس چون خداست تعالی اراده فرماید که علم را در بنی آدم نازل فرماید
بطریق وحی یا بطریق کشف که از خاصان درگاه خود را که در علم ازلی لایق آن کاروانسته است
بر میگزیند قال الله تعالی الله اعلم حیث یجعل رسالتہ و این علم را بر دل و میسریند کمال
نزل به الروح الامین علی قلبک لتکون من المذذین و قلوب جماعه را بهمان نور منور ساخته
و استعداد ایشان را با استعداد انبیاء و اولیاء نمود و افکار ایشان را بتفقیح آن علم با عانت خود بر میگرداند
و تفصیل این مضمون امام رازی در تفسیر کبیر تحت قوله تعالی المص کتاب انزل الیک فلا یکن
فی صدرک حرج منه لتذکر به و ذکر می للمؤمنین بکلام مبسوطه بیان نموده فمن شاء
فلیرجع الیه با جمله این طائفه برگزین آن علم را باسان متعارف اهل عقل تقریر می کنند و با تمام عموم
قرب می گردانند تکمیل النعمه و اتماماً للرحمة قال الله تعالی و ما ارسلنا من رسول
الا بلسان قومه لیبتن لهم فیصل الله من یشاء ویهدی من یشاء و هو الغزیر الحکیم
از اینجا معلوم باشد که سعی این جماعت در اقامت دلائل و براہین بر علوم انبیاء و مکشوفات اولیا
از کسب سعادت و تحصیل اجر و نصرت دین آتی چه رتبہ دارد و ثواب ایشان بحدوش ثواب آنکه
مجتهدین است و مخالفت ایشان مورد سخط و طرد آتی خلاصه کلام ما سبق اینکه باید دانست که کشف
استوہ حسنہ است بوحی چنانچه وحی من حیث هو وحی تابع قواعد عقلی و مکتب از وی نیست اما ورثه علوم
که مجتهدین و علما اند باید که بدلائل متعارف مدلل سازند و تقریب با زبان طالبان نمایند و از مورد
انکار اذ بان عوام را در نگاه دارند و سعی ایشان درین باب مشکوک و ایشان در سعی خود ما جرانند علی ذلک
کشف من حیث ہو کشف تابع قواعد عقلی نیست اما تابعان و ورثه علوم مکاشفان از تقویت آن بدلیل عقلی
ضرور است و اگر مقدمات عقلیه مخالف کشفی از کشف اولیا واقع شود بقدر امکان لا بد است
از تطبیق مینما و اگر ممکن نشود یا حواله بر اراده قائل گسند و خطایمان اجالی بردارند چنانچه مذہب سلف است
در تشابهات یا تاویل کنند تا ویل صحیح قریب الدلاله من الکلام چنانچه محنت را تاخرین است
الله تعالی در حدیث قدسی فرموده که هر که عداوت دارد با ولی من پس اجازت میدهم ویرانم ۱۲
بلکه میخورد هر شیئی از ایشان که داده شود و نامهای کشاده نهی بلکه نمیترسند از آخرت نهی هر آنکه قرآن پند است پس هر که خواهد
بخواند آنرا ۱۳ و خدا و اناتر است چهل نهادن پیغمبری خود ۱۴ چنانکه فرموده فرود آورده و روح الامین یعنی جبرئیل بر وی توانایی
از رسانندگان ۱۵ این کتابی است که فرود آورده شد بسوی تو پس باید که نباشد و سینه تو را تنگی از تبلیغ فرود آورده شد و تا بهیم کنی این
درباری پند سلمان ۱۶ برای کمالی کردن نمط تمام کردن رحمت فرموده است که و نفرستادیم هیچ پیغمبر را مگر نبیان قوم و انبیاء گسند
برائے ایشان پس گمراه سازد و خدا را بخواد و راه نماید هر که خواهد و او دست غالب با حکمت ۱۷

لیکن حکم حکم کشف اکابر اولیا و مکمل و صلیب است زیرا که رسیدن هر سالک بخیرة اقدس ممکن نیست
 ایستلم کل امر منہم ان یدخل جنة النعیم مگر موسیٰ بن جاب اندر شتر شد۔ و تعیین این قسم از
 اهل کشف که حاملان علم نبوت و وارثان مناصب تبلیغ و رسالت اند آنست که متصف باشند بوفور
 علم ظاہر از شرعیات و تعلیمات و جامع باشند میان علم و کشف و شہود اتم و اکمل و قادر باشند بخیال
 اصول و تقنین قوانین و تفسیر فروع در معارف ربانیه و سلوکیہ و آرم باشند بمعرف و ناہی از انکار
 متعقد بشریعت ظاہر و باطن و اشارات مشائخ بکمال ایشان و اشارات جناب رسالت علیہ الصلوٰۃ
 و السلام در مقامات و در افعات بسوئے حقیقت طریق ایشان باستفاضہ رسیدہ باشند و نظر
 ایشان نافذ و عقیدہ ایشان صحیح و قلب ایشان صافی و قوت عاقلہ ایشان از شوب غیلات شعریہ
 و ہمیات رسمیہ بری و علوم ایشان منضبط و باقی استقامت۔ اکنون تقریر سکتین با مختصار و ایجاب از کہ مناسب
 وضع این کتاب شریف بآید شنید و بآید التوفیق بدانکہ معنی وحدۃ وجود آنست کہ در میان وجودات
 خاصہ کہ حقائق الاشیاء ثابتہ عبارت از آنست جتہ است جامعہ و آن وجود منضبط است نسبت
 این وجودات خاصہ با وجود منضبط و مبسوط آنها باوے اگر چه از ان عالی است کہ از محسوسات چیزے نفیر
 باشد اما ایشانما کہ بوجہ تقریب ذہن میکنند آنست کہ مثل ظهور وجود منضبط و وجودات خاصہ مثل ظهور صوت
 نوعیہ در افراد است و مثل نسبت آہن با اسلحہ و در نوع نسبت مار البحر با حجب و امواج و لآلی و جہان
 و نسبت طین با آوانی و نسبت ذہب با جلی زیرا کہ بحکم مامن کثرتہ الا وقد ضبطها بالوحدۃ و بحکم
 کل متعین مسبوک باللا تعین بآید کہ این وجودات خاصہ ظلال و اشراقات وجود منضبط باشند
 و اگر خواہی بگوئی ظہورات و تنزلات وے باشند و اگر خواہی بگوئی تعقیدات و تعینات وے باشند زیرا کہ معانی
 ہمہ تعبیرات آنست کہ وجود منضبط اصل است و موجودات خاصہ کہ حقائق اشیا است فروع آن پس این
 خصوصیات بمنزلہ قوالب مومومہ باشند و تحقق بجز وجود منضبط هیچ نیست زیرا کہ چون موجودات را
 تحلیل کنیم باہیہ و وجود آنکاه و وجود ازوے منسلخ نہایتیم من جمیع الوجوہ یسبح نامہ مثلاً از طین سبوسے سایم
 و صورت طین را از سبوسے جدا کنیم و سبور از طین در تصور جدا کنیم سبوسے و نہی بیش نیست نباشد کہ آنرا تحقیق
 و عند الامر تراج چون بشکافیم ہر اثریکہ هست از طین است لیکن طین را احتمال بود کہ کعب کنیم یا کوزہ
 یا سبوسے دیگر سازیم و این اشکال بمنزلہ قالب است طین را و ہر یکے در حد ذات خود امر موموم است
 کہ اورا با طین نسبت مہول کہیفہ پیشے آید و باین سبب نام طین سبوسے میشود و احکام سبوسے
 از طین ظاہر میشود پس انچہ صوفیہ میگویند کہ عالم وہم و خیال است و اعیان ثابتہ از وجود بویہ نمیدہ
 و مثل این عبارات پس مراد آنست کہ موجود بوجہ دیکہ مغایر این وجود منضبط باشند نیستند و اصناف وجود

حقیقی بسوے اینها محض وهم و خیال است لیکن از وقت معنی و ضیق عبارت مقصود کما یبغی واضح نمی شود
 و بموجب خلاف میگرد و عجب است که مردم با صوفیه مؤدینند و با کسانیکه وجود را محض صفت انتزاعی
 میگویند و منشاء ترتب احکام و آثار بهائزای پندارند و آویزند و حال آنکه عقل سلیم بداهت رد
 میکند زیرا که اجتماع دو امر اعتباری که ماهیت و وجود یعنی کون و حصول باشد منشاء ترتب احکام و آثار
 نمی تواند شد باید دانست که هرگاه که مادر اشیا رتبه الاحکام و آثار خود را پس در هر یک از این
 اشیا را بعضی امور را یا هم که بآن مجامع گردانند و هر یک را بسبب آن امور جداگانه نام می نهیم
 مثلاً فرس و انسان و نسبت آن امور برای هر یک چند احکام و آثار مختص میگردد و این امور را ماهیات میگویند پس
 هر شئ را ماهیتی است که بآن ممتاز است از دیگر اشیا مستلزم است بعضی احکام و آثار را باز هر یک از این ماهیات دیدیم که گاهی بر آنها احکام
 و آثار آنها ترتب میشوند و گاهی نمیشوند و دانستیم که اینجا امر دیگر هم هست که بسبب آن امر اشیا بوجود
 از اشیا معدوم جدا نمیشوند و آن امر از جمیع اشیا رتبه الاحکام و آثار مساوی اند پس این
 امر مشترک معنویت و نیست است در جمیع ماهیات و بسبب لحاظ اجمالی بسوے جمیع اشیا رتبه الاحکام و آثار
 صورتی در اذیان ما مترتب میشود پس آن امر را تغییر بوجود میگویند پس وجود امریت انتزاعی که بسبب لحاظ
 اجمالی در اذیان ما تمثیل شده باز چون خصوص کنیم یا هم که انتزاع و س از قبیل فقرات و هم مثلاً اینها
 و اغوال نیست که هیچ مستند نداشته باشد بلکه خیا حقیقی است نفس الامری که منشاء و مسبب
 انتزاع این مفهوم است و بسبب بودن آن حقیقت عبادق میشود و هذا موجود و کاذب میشود و هذا
 لیس بوجود و بسبب نبودن آن حقیقت قضیه با سانس شود پس این صورت معلوم شد که در اشیا
 رتبه الاحکام و آثار هرگاه عقل تحقق کند تحلیل کند آنها را بسوے سه امریکه ماهیت آن چیز که
 از ذات آن چیز است و بآن ماهیت آن چیز آن چیز است - دوم وجود یعنی مفهوم انتزاعی کون الشیء
 فی الخارج یعنی عقل از بودن چیز در خارج معنی انتزاع میکند که محاذی آن در خارج چیز با نیست پس وجود
 با معنی از معقولات ثابته باشد و از قبیل عرض عام است مرجع موجودات را نسبت آن با ماهیات نسبت
 عارض است بهر حال سیوم امریکه سبب انتزاعی است و بسبب آن امر ترتب احکام
 و آثار ماهیت شده زیرا که ماهیت معنی است احکام و آثار خود نیست و الا تخلف آن احکام و آثار در
 بعضی اوقات سابقه و یا لاحق متصور نمی شد و ایضا ماهیت من حیث هی لا موجود و لا معدوم است
 کما تحقیق فی موضع پس چگونه سبب آثار خود تواند شد و وجود یعنی کون و حصول نیز سبب آثار احکام
 ماهیتی نمی تواند شد که مفهوم انتزاعی و معقول ثانوی است و ثبوت آن فرع وجود ثبوت است زیرا که
 از جمله احکام خارجی است و ایضا از انضمام دو امر اعتباری چگونه موجود خارجی رتبه الاحکام و آثار
 مستحق شود پس ناچار ترتب احکام و آثار بسبب آن امر سیوم باشد که سبب و منشاء آن این مفهوم

انتزاعی است و ظاهراً بسبب همین مبدئیت و غنای صوفیانه امر میوم را بوجوه تعبیر می کنند و نسبت
 با مایات مانند نسبت معروض است به وارض و خویش آنکه چنانکه زید و عمرو را دیدیم و از هر دو نسبت
 انتزاع کردیم و مستند این انتزاع در هر دو مثبت یا قیتم همچنین انسان و فرس را دیدیم و از هر دو حیوان
 انتزاع کردیم و مستند این انتزاع در هر دو مثبت یا قیتم پس همچنین التفات کردیم بسوئی تمام مایات
 اشیاء بر مرتبه الاحکام و آثار و باین التفات اجمالی وجود را انتزاع کردیم پس مستند این انتزاع
 البته مثبت است در همه اشیاء موجوده پس چنانکه مستند انسان ذات زید و عمرو بود و بحدف تشخصات
 شخصی و مستند حیوان ذات انسان و فرس بود و بحدف تعینات نوعی همچنان مستند وجود ذات

جمع اشیاء موجوده است بدون تعینات و تعینات لهذا قال بعض الکبراء العالم اعراض
 جمع کرده اند در این ذات ۱۲
 و ذات الذاتیات باشد لیکن هرگاه مقرر است که انما يعرف الاشياء باصدا دهاه و مستند
 وجود و انتشار و ریاض صند نیست و در هیچ ملاحظه نمیشود و از اجابت اکثری از اهل نظر
 متنبه بذاتیت و نشاند زید که متنبه حاصل نمیشود مگر تجالاف احکام و فعدان آنها وقت و وجود
 آنها وقت و چون ترتب احکام و آثار بر جمیع مایات بویست باید که ترتب احکام و آثار را و که از جمله
 آن انتزاع وجود معنی الکون و الحصول است و را بخود ثابت باشد و فعلاً للتسلسل پس این امر حقیق
 قائم بخود باشد پس تصور مشترک این در مایات مثل تصور مشترک کل افراد صورت نه بنسبت
 بلکه بنظر دقیق روشن شود که مایات را نسبت مجهول الکلیفیه که الماهیات است با و حاصل می شود
 که بسبب آن نسبت ترتب احکام و آثار بر آنها می شود و صوفی از همین نسبت مجهول الکلیفیه بمعیت ذاتی
 و احاطه ذاتی و انضمام و اقتران تعبیر می کنند لا غیر پس ازین بیان هویدا شد که هر موجودیکه
 مایه الوجودیه از اند بر مایهیه متعلق شود البته محتاج باشد در موجودیه خود بسوئی وجود معنی
 مایه الوجودیه و هیچ چیز از محلی واجب نتواند بود پس هیچ چیز غیر وجود واجب نباشد پس مایه الوجودیه
 واجب باشد پس آنچه حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه حق سبحانه تعالی را وجود مطلق گفته اند باین معنی
 لیکن از کلام شیخ صدر الدین قونوی چنان استفاد می شود که مایه الوجودیه جمیع موجودات ممکنه
 صادر اول است که از آن بوجود و منبسط نفس حافی تعبیر کنند پس معلوم شد که حضرت شیخ اکبر مرتبه
 وجود و منبسط را با مرتبه الوجود الحق بطریق تسامح کمربته شمرده اند و در اکثر جایها در کلام خود احکام وجود منبسط
 بر حضرت الوجود الحق محمول ساخته اند زیرا که چون نسبت صادر اول با مایه المبادی حسیه المتعلقه
 نسبت عینی و غیریه است چنانچه گویند مایهیه من حیث هی مرتفع است از متقابلین و نقیضین پس
 در آن تسامح حضرت شیخ اکبر رضی الله عنه بحدی حق قصد نکرده باشد و کسی را برایشان مجال

اعراض نرسد نیز که از چنین نسبت دقیقه هر چه که تغییر کند من وجه صادق خواهد بود که لا یخفی علی
 السبب المنصبت بانکه صدور وجودی بطریق ابداع است و معلوم ثانی شیخ ابو نصر فارابی در عمیون
 المسائل گفته الابداع هو حفظ ادامة وجود الشئ الذی لیس وجوده لذاته ادامة
 لا یتقبل بشئ من العلل غیر ذات المبدع پس تدقیق نظر باید نمود و ذوق و وجدان را کار باید نمود
 که هرگاه حافظ و قیوم معلول ابداعی غیر ذات مبدع هیچ چیز نباشد پس مفاد این کلام چه می شود و مال کار بجای کش

وقال المدقق الذواتی فی الزوراء حدوث الشئ لا عن شئ محال ما ایسران تقدس ابن الاکسان فی الحدوث الذاتی ایضاً لکذا فاقن المعلول لیس مبأثن الذات للعللة ولا هو لذاته بل هو بذاته لذات العللة شان من شئونه وجه من وجوهه حیثیة من حیثیاته و لما کان منتهی سلسلة العالیة واحداً و لکل معلول له اما ابتداء او بواسطة فهو الذات الحقیقة و اکل شیونه و حیثیاته و وجوهه الی غیر ذلک من العبادات الدقیقة انتهی کلامه	جلال الدین دقانی در رساله خود زوراء می نویسد که حادث شدن چیزی غیر از علل غیر محال است و آسان نیست که انسان نیز در حدوث ذاتی خود همچنین خیال کرده شود چه که درین وقت معلول مخالف ذات علت خود نیست و نه خاص بر آن ذات و نه است بلکه معلول خود بالذات بر آن ذات علت است و عالی از حالات و نه و وجه از وجوه حیثی از حیثیات و نه و چونکه انتهای این سلسله عالی و واحد است و همه معلول و نه اند خواه در ابتدا یا بواسطه پس همان ذات و حقیقت و همه شیون و حیثیات و وجوه و غیر ازین که از عبارات دقیقه مفهوم می شود تا اینجا است کلام محقق دقانی -
--	--

پس معنی قولی بوحث وجود و وضع است که وجود واحد است و موجودات متعدده باین وجود موجود اند پس این
 قول با قول حقائق الاشیاء ثابتة منافات ندارد و فی الجمله غیریت که منافی احکام و آثار نشأتین تواند شد
 اشیا ثابت است چنانچه فی الجمله غیریت در میان اسلمه و در و مع با یکدیگر که متعارف اختلاف و آثار شده است
 است با آنکه اصل هر یک به آهن است آیان می بینی که همه صوفیه قائل اند باختلاف احکام و آثار اشیا مثل
 حرارت نار و برودت آب و زنجبیل گرم است و کافور سرد است و نماز نیک است و زنا ناپسند است و عدل
 حسن است و ظلم قبیح و هر عالم را صانع است که مدبر سموات و ارض است و خطا مرتب ضروریست
 و این همه امور نیست که بحدی پس از عوام و خواص در آن شبه ندارد و ممکن نیست که کسی با سلامت عقل در آن
 شبه کند چه باین کمال پس هر که بر صوفیه نسبت اقوال ایشان انکار میکند ظاهر از قول بوحث
 وجود و قول بوحث موجود می پندارد و یا وجود مطلق را بمعنی کلی طبعی توهم می نماید یا وجود بمعنی المکول المصنوع
 مبادی المبادی می انکار و سبب آن تصور نفهم و فطانتی تیار است اعاذنا الله من ذلک
 له ابداع نگاراشتن همگی وجود آن چیز را گویند که وجود وی بر آن ذات خود نباشد و آن دوام هم چنین را از محل بجز ذات مبدع قبول کنند

چو بشنوی سخن اہل دل گو کہ خلا است سخن شناس نہ دلبرا خطا اینجا است

آسید از فضل و کرم حق سبحانہ آنت کہ ہر کہ مقدمات این برہان قاطع را بوجہ حسن بے رین تعلید و تعصب بفہم بروے ہویدا شود و آنچه مصنف ناصحۃ الموحیدین و امثال وے اعترافات ذکر کردہ اند از بیت عنکبوت سست تراند و اللہ الہادی الی سبیل الرشاد آنتے معنی قول بوحیدت شہود است کہ در میان این موجودات خاصہ جتے جامعہ نیست بلکہ ہمہ حقائق مختلفہ دارند و ہمہ آثار فاعلہ از فاعل حقیقی است و وجود فاعل کہ متقناتے ذات اوست غیر آن وجودات خاصہ است بمع وجہ اما آنکہ اکابر اولیاء اللہ را مرتبہ توحید حالی حاصل میشود و در آن آثار فاعل این آثار را مشاہدہ میکنند پس سبب علیہ محبت و استیلا عشق است مثلاً کسی تجدیق نظر در قرص شمس کند تا آنکہ در حق مشترک وے صورت قرص شمس منقطع و راسخ شود پس ہر چیز را کہ بنید از اول شہود وے قرص شمس شود پس گوید ما رأیت شیئاً الا و دایت الشمس قبلہ و باز بعضے را چون نظر در خود رفتہ گوید سبھا فی ما اعظم شانی ولیس فی جبتی سوی الشمس و بعضے انا الشمس گویند و بضرورت و بدایتہ عقل معلوم است کہ شمس ہرگز عین شیئاً نشدہ است

قال بعض الصوفیة هذا هو المشهور علی الالسنۃ من معنی وحدۃ الشہود لکن لست اظنّ یا لاکا بر با نھم ہکذا قالوا بل اخطاء من تضدی لتحریر مذہبہم واللہ اعلم بمراد ہم لانه یرد علیہم ان کون التوحید الحالی الخواص هو الکمال الا قصہ متفق علیہ عند جمیع الصوفیۃ فلو کان کذا لکن ان ریاعنا نھم و مجاہدنا نھم شہوداً خیر النفس الامری من قبیل اغلاط المحس و قد قال اللہ تعالی والذین جاہدوا فینا لنھدینھم سبیلنا الا یۃ فجاہدھم عن ذلک انتمی و رواق حق حکم مذکور است ان بعض الجہلاء یقولون ان اثبات لایۃ شہنیۃ الحقیقیۃ بین الخالق والخلق حق و اثبات العبد

بعضے صوفیہ گویند کہ ہمین شہود است برا کثر زبانان و معنی وحدت شہود لیکن من پر نسبت بزرگان گمان نمیکنم کہ او شان چنین نیست با شد بلکہ ہر کہ شہر زید بہب شان کرد خطا کرد و حداد تا تر است بر او شان چرا کہ بر این صورت بر او شان اعتراض دارد و خواهد کہ حالی شدن توحید بر اے خواص منتہاے کمال است و جلد صوفیہ بر این اتفاق دارند پس اگر ہمچنین است البتہ لازم خواہد آمد کہ انہ را احسان تجاہد است شان رین ثمرہ شہود حاصل شدہ باشد کہ غیر واقعی و از قبیل غلطی حسی است حالانکہ اللہ تعالی فرمودہ است و کسانیکہ جاہد کردہ اند در راہ ما ہر آنہ ہدایت خواہیم کرد و او شان را راہ ماے خود را پس او شان را ازین امور دور باید داشت انتہا بعضے جاہلان ہیگویند کہ ثابت کردن ووحی حقیقی برین خالق و مخلوق حق است و ثابت کردن و حدث مثل

لے ندیدم چیزے را مگر دیدم آفتاب را قبل وے ۱۲ لے پاک ہستم وچہ بزرگ است شان من و دینت درجہ من سوے آفتاب ۱۱

والتشليل بطومع ذلك يقولون ان الاولياء
في حال كما لهم يتخيل لهم وحدة الشهود
فيظنون ان الخلق والخالق شيء واحد وذلك
نتيجة الرياضات الشاقة فكانهم يقولون
ان الكفرة والزنادقة والفلاسفة والمنكسرين
المجوبين والفاسقين واهل الشوق كلهم
على الحق لقولهم بالاثنية وان الاولياء
على الباطل لا لهم يشاهدون ما هو بطن
الامر فما وجه تفضيل الاولياء مع بطلان
شهودهم على الكفرة والفاسقين مع كونهم
على الحق في زعمهم الباطل على ان الله تعالى قال
والذين جاهدوا فبنا لنهم سبلنا والقل
لنهد بينهم سبل البطالة واسى فائدة في الريا
والمجاهدة اذا كان منتجا بشهود ما هو باطن
في نفس الامر بخلط حسني انتهى

ومثال دادن باطل است و با اینهمه میگویند که اولیا
در حال کمال خود وحدت شهود (یعنی همه از دست) در خیال
می آید و از ان گمان می برند که خلق و خالق یک چیز است
و همین نتیجه ریاضات شاقه است پس گویا اودشان
قائل این امر اند که کفار و زندیقان و فلاسفه و منکسرين
خود مجبوب اند و فاسقین و صاحبان شوق همه بر حق اند
بوجه قائل بودن شان بدوئی و اولیا را سربا
چرا که اودشان مشاهده میکنند باطل هر چیز را در واقع پس
بزرگی دادن اولیا را سربا وجود باطل شدن شهودشان
بر کافرین و فاسقین با وجود بودن شان بر امر حق در
گمان باطله شان و چون دارد علاوه این الله تعالی در کلام
فرموده و کسانیکه جاهد کرده اند در راه ما هر آینه هدایت بخیر
اودشان را راه ما می خود را نگفت که هر آینه هدایت خواهیم کرد
اودشان را راه ما می بطالت و کلام فائده در ریاضت و مجاهدت
که نتیجه آن شهود چیز می باطله و قیبه بخلط حسنی باشد انتهى

و شیخ ابوالمکارم مشرعی در تثنیه المجوبین گوید بدانکه قوس از اینها عبارتست از عبارات سلف را که در وحدت
گفته اند تا ویل بوحده شهود میکنند و ما نیز میگویم که وحدت وجودی نفس الامر مسئله حق است تا بر کسی
منکشف نشود و او از مجوبین است و سوتی است نه صوفی پس بعد از انکشاف همان وحدت وجود صوفی
بوحده شهود گردد و اول مرتبه کشف و شهود آنست که سالک این سلسله را بدلائل آیات قرآنی و احادیث
نبویه و اقوال سلف اثبات نموده در مطالعه شهود وحدت مد کثرت استعمال نماید بعد از ان اگر او را وصول باین
مسئله بجز الیقین و غیر الیقین حق الیقین نشود نزد این طائفه داخل اهل ولایت صغری است
نه کبری فان الولاية الكبرى عبارة عن رفع المحجب الامكانية الموقفة فی الاثنية و مع ذلك
وصیت سید الطائفة و سلطان العارفین در حق و رفعت است باینکه گفتند

له ف بدانکه یقین را سه مرتبه است یکم علم الیقین و آن دانستن امر می یا چیز می است بحال یقین بکیفیت ما بهیت آن کلام
دوم یقین در آن باشد و دوم علم الیقین و آن دانستن امر می یا چیز می است بحال یقین بکیفیت ما بهیت آن کلام
و آن داخل شدن است در آن چیز یا خود آن چیز گردیدن یا در آن محو گردیدن مثلا داخل شدن در شکر که از دور دیده میشود سوخته شدن
از آن درین قسم یقین از یقین دوم نیز قوی تر است یا شائش با نیطور باید فهمید که چنانچه شخصی میداند که خوردن در هر یکش در این علم الیقین
مواکد و یکدگر بر روی او کسی زهر خورده و در این صین الیقین است و اگر خود بخورد و در نزع افتاد درین حق الیقین است ۱۲
سلف پس تحقیق و هدایت کبریه عبارت است از رفع محجبات امکانیه که در دوئی واقع میشوند ۱۲

اذا رأيتم من يعتقد بسلام هذه الطائفة فالتسليم له الدعاء فانه مستجاب الدعوة
و يحكم من احب قوما فهو منهم معدود منا اما اين ابهان ميگویند که معنی وحدت شهود
که بنده از خدا جداست و دوی حقیقی در میان هر دو واقع است و میگویند که هر که اعتقاد بوحثت
میکند ضال و زندق است اما در نظر کل اولیا در بعضی احوال منکشف میشود که هر دو یکی است و بطلان
آن معنی نزد اولی الالبصار مخفی نیست انتی باید دانست که روش ارباب تصوف جلد مبنی بر کتاب و سنت
و اتباع صحابه و سلف صالح رضوان الله علیهم عجین است قولاً و فعلاً و اعتقاداً و ایشانند علماء ربانیه که علم ربانیه
علم حقیقت ذات و صفات و افعال باریست جل و علا و ایشانند ورثه علوم انبیا و ایشانند که در باب ایشان

علماء امتی کا نبیاء بنی اسرائیل و ایشانند که در شان ایشانست و من خلقنا امه بهدون
علمان است من مثل انبیاء بنی اسرائیل اند و از ان جماعت که سید کرده اند هر که در
بالحق و ایشانند که اختران برج اقتدا و مقتدر راه بر اند شریعت دانسته و طریقت گزیده به حقیقت رسیده
و در هر دو کلمه علم و عمل ایشان برابر آمده

در هر دو کلمه علم و عمل ایشان برابر آمده	در هر دو کلمه علم و عمل ایشان برابر آمده
در هر دو کلمه علم و عمل ایشان برابر آمده	در هر دو کلمه علم و عمل ایشان برابر آمده

کما یبدل علیه الرجوع الی المنقذ من الضلال
لذا ما الغزالی رحمه الله اذا اتم هذا تفقوا
ما یبدل علی حقیقة مسئله توحید الوجود فی تعدد
الموجود مع حفظ المراتب من الکتاب قوله تعالی
ولله المشرق والمغرب فاینما نزلوا فاقم وجهه
ان الله واسع عليم وقوله تعالی سنزیههم
ایاتنا فی الافاق و فی انفسهم حتی یتبین
لهم انه الحق اوله کیف بربک انه علی کل
شیء شهید الا انهم فی مرية من لقاءهم
الا انه بکل شیء محیط وقوله تعالی هو الاول
والآخر والظاهر والباطن وهو بکل شیء
علیم وقوله تعالی و اذا سألک عبادی عنی
فانی قریب وقوله تعالی و نحن اقرب الیه منکم
ولکن لا تبصرون وقوله تعالی وهو معکم

چنانکه دلالت میکند برین مطلب رجوع کردن طالب
به کتاب منقذ من الضلال مصنف امام غزالی رحمه الله علیه هرگاه
که این تمهید بیان کرده شد پس میگویم که آنچه دلالت میکند بر حق بودن
مسئله توحید وجود و تعدد موجود با حفظ مراتب از کلام الهی قول
باری تعالی است ولله المشرق والمغرب الخ یعنی و خدا در هر
مشرق و مغرب هر سو که رو آرید همان جاست روئے خدا
هر آنکه خدا فرخ نعمت است و انا و قول و تعالی است که ترجیح آن
اینست که خواهیم نمود ایشان را نشانناست خود و اطراف عالم
و در نفس ایشان نیز تا آنکه واضح شود بر ایشان که این سخن حق است آیا
پس نیست پروردگار تو که او بر هر چیز مطلع است آگاه شو که ایشانند
از طرف ملاقات پروردگار خویش آگاه شو که خدا بر هر چیز دیگرنده است و قول
تعالی که او بخشنید همه و او است بخشنید همه و او است بخشنید همه
بر هر چیز و اناست قول و تعالی که چون استغفار کنند ترابندگان من
از حال من پس من هر آنکه نزدیکم و قول و تعالی که و ما نزدیک تر ایم
باومی از گرجان با و ما نزدیک تر ایم با و نیست شما لیکن نزدیکم و قول و تعالی که و ما

هرگاه که بنید گس را که اعتقاد سیدار و به کلام این طائفه (یعنی صوفی) پس بطریق از روی دعا و ارادت خود که و مستجاب الدعوات
و حکم این قول که هر که دوست سیدار و تو را پس و از او شان است یعنی شمار کرده خواهد شد از ما ۱۲ ۱۲ ۱۲

اینها گفتند و قوله تعالی و ما رمیت اذ رمیت
ولکن الله رمی و قوله تعالی ولا تدع مع الله
الها آخر لا اله الا هو کل شی هالك الا
وجهه له المحکم والیه ترجعون و قوله تعالی
ما یكون من بنوی ثلاثة الا هو ابعهم
ولا خمسة الا هو سادسهم ولا اذنی من ذلك
ولا اکثر الا هو معهم اینها کانداد قوله تعالی
ان الذین یمایعونک انما یمایعون الله
بین الله و بین ایدیههم و قوله تعالی و لما جاء
موسی لم یقاتلوا کلمه ربیه قال رب انی
انظر الیک قال من ترائی و لکن انظر الی انما
قال استقر مکانہ فسوف ترائی فلما تجلی ربہ
للمجمل جعله دکا و حرم موسی صغقا و قوله تعالی
فلما جاء نوحی ان یوردک من فی النار من
حولها و سبحان الله رب العالمین یا موسی
انی انا الله العزیز الحکیم و قوله تعالی فلما
انفخ نودی من شاطیء الوادی الا یمین فی
المبارکة من الشجرة ان یا موسی انی انا الله رب
العالمین و قوله تعالی هل ینظرون الا ان یتیم
الله فی ظلم من الغام و الملائکة و قضی الامر
والی الله ترجع الامور و قوله تعالی هل
ینظرون الا ان تأتیم المملکة او یاتی ربک
او یاتی بعض آیات ربک و قوله تعالی فانما
الله من حیث لم یحسبوا و قوله تعالی و جاء
ربک و الملائکة صفافا و قوله تعالی و ما یمکون
فی شأن ما تتلوا منه من قرآن ولا تعلمون
من علی الا کنا علیکم شهودا و لفیضون فی

هر جا که باشند و قول وی تعالی که تو با نوح میگذاری و میگذارند
ولکن خدا انگند و قول وی تعالی و خوان با خدا میجوگر و نیست هیچ
معبود حق غیر او هر چیز هلاک شونده است مگر روای او و مرد او است و راست نروا
و بسوئے و ی باز گردانیده شود و قول وی تعالی که باشد با یکدیگر
راز گفتن سه شخص مگر خدا چهارم ایشان است و نه باشد هیچ شخص
مگر خدا ششم ایشان است و نه کمتر ازین و نه زیاده تر ازین مگر خدا
با ایشان است هر کجا باشند و قول وی تعالی است هر آنکه
بیعت میکنند با تو جز این نیست که بیعت میکنند با خدا و دست خداست
بالای دست ایشان و قول وی تعالی و چون آمد موسی بوجه
کاه ما سخن گفت با او پروردگار او گفت اے پروردگار من منین
بخشش تا نظر کنم بسوی تو گفت خدا نخواهی دید مرا و لیکن نظر کن بکوه
پس اگر قرار گیر و بجای خود خواهی دید پس و فیکه ظهور کرد پروردگار
او بر آن کوه گردانید آن کوه را بر زمین هموار ساخته و اقامت موسی
بیموش شده و قول وی تعالی پس چون رسید بر آتش آواز کرد
که برکت داده شد که را که در آتش است و که را که در دوزخ است
و پاکی است خدا را که پروردگار عالمهاست ای موسی هر آنکه سخن
که من خدای غالب با حکمت ام و قول وی تعالی پس چون آمد
نزدیک آتش آواز داده شد از کاه راست میدان و در آنجا
با برکت از میان دخت که اے موسی من خدایم پروردگار عالمها
و قول وی تعالی انتظار میکنند اهل عصبان مگر آنرا که بیاید
با ایشان خدا یعنی بیاید عذاب و در سایه آئینا از ابرو بیاید
فرشتگان و بانجام رسانیده شود کار و بسوئے خدا باز گردانیده
میشود کارها و قول وی تعالی انتظار میکنند کافران الا آنکه
بیایند با ایشان فرشتگان یا بیایند فرمان پروردگار تو یا بیاید
بعض نشانهای پروردگار تو و قول وی تعالی پس بیاید ایشان
خدا از آنجا که نود استند و قول وی تعالی بیاید پروردگار تو و بیاید
فرشتگان صفت شد و قول وی تعالی و شما نباشی هیچ شایسته و خواهی بود از طرف

و اینست که هر کس از این روایت را بخواند و در آنجا که فرموده است که خدا از آنجا که نود استند و قول وی تعالی بیاید پروردگار تو و بیاید فرشتگان صفت شد و قول وی تعالی و شما نباشی هیچ شایسته و خواهی بود از طرف

وقوله تعالى الا الى الله تصير الامور - والجمع
الحمل باللام يفيد الاستغراق وقوله تعالى والله
غيب السموات والارض واليه يرجع الامر كله
وقوله تعالى افمن هو قائم على كل نفس بما ^{كسبت}
وقوله تعالى والذين كفروا اعمالهم كسرا
بقية يحسبه الظان ماء حتى اذا جاءه
لم يجده شيئا ورحل الله عنه فواته
حسابه وقوله تعالى فلم تقتلوهم ولكن
قتلهم وقوله تعالى ام امنتم من في السما
ان يخسف بكم الارض وقوله تعالى
وهو الله في السموات وفي الارض وقوله تعالى
الله نور السموات والارض ومن السنة
قوله صلى الله عليه وآله وسلم
اصدق كلمة قالتها العرب قول لبيد
الا كل شئ ملخلا والله باطل - وقوله
صلى الله عليه وآله وسلم ان احداكم
اذا قام الى الصلوة فامنا متاجي رتبوا ^{فان}
وبين القبلة فلا يلزقن احداكم قبل قبلة
ولكن عن يساره او تحت قدمه وقوله
صلى الله عليه وآله وسلم عن الله تعالى
لا يزال عبد يبتغي الى بالنوافل حتى
احبته فاذا احبته كنت سمعه الذي
يسمع به وبصره الذي يبصر به ويده الذي
يمطش بها ورجله الذي يمشي بها وقول
صلى الله عليه وآله وسلم ان الله تعالى
يقول يوم القيمة يا ابن ادم مرضت فلنقل
الخم وقوله صلى الله عليه وآله وسلم ارجوا

وقول ويوتى الله الكافر ما يستحقه
باللام فائدة استغراق مبدية وقول ويوتى الله
اسماها وزين بسوى او بازكر دائره ميشو وكار عجمه وقول ويوتى الله
ايكسيكه خبر كبريه است بربر كس بجز انچه عمل كرده است وقول ويوتى الله
وانا نكافر شند اعمال ايشان مانند سراني بست بيد انما كنجند
تشنه آبي تا وقتيكه بايد نزديك آن نيايش چيزي ويافت خدا را
نزديك او پس تمام رسانيد بوسه حساب ويرا - وقول ويوتى الله
پس شما ز كشته ايد آن جماعت را وليكن خدا كشت ايشان را
وقول ويوتى الله آيا اين شده ايد اگرسيكه در آسمان است از آنكه
فرور و شمارا زمين وقول ويوتى الله وادست خدا در آسمانها
و در زمين وقول ويوتى الله كه خدا نور آسمانها و زمين است ثبوت
اين سلكه وحدت وجود از احاديث نبوي صلى الله عليه وسلم
از اين اقوال شريفه بافته ميشود كه قول و صلى الله عليه وسلم است
كه رست ترين مقول عرب قول لبيد شاعر است كه نگاه باش - كه
سواي خدا چيزيكه هست باطل است وقول و صلى الله عليه وسلم
كه هر آنكه يكی از شما وقتيكه قائم ميشود بسوى نماز پس جز اين نسبت
كه مناجات ميكند پروردگار خود را در آن حال كه پروردگار سبحان
و میان قبله ميباشد پس بايد كه براق نيفكند كس از شما بسوى قبله
خوش بلكه جانب چپ انگند باز بر قدم وقول و صلى الله عليه وسلم
بهر حكايست از پروردگار خود كه هميشه بماند بنده من كه نزد يكى ميروي
بوسه من بندي نوافل تا اينكه دوست ميگيرم و پارس و نيك
دوست ميگيرم و پارس ميشوم سمع او كه ميشنود از و چشم او كه مي بيند
از و دست او كه مي گيرد از و پاى او كه نشي ميگند از و -
وقول و صلى الله عليه وسلم كه الله تعالى يوم قيامت
خواهد فرمود كه اے ابن آدم بپا راندم - پس نه عبادت
كردى ما را تا آخر - وقول و صلى الله عليه وسلم
كه خوشش داريد نفوس خوشش را (اباغ بالكم سببا فنن و در بپا راندم
و چهار شدن كفاني انتخاب)

علی انفسکم انکم لاتدعون اصم ولا غابا
 عنکم انکم تدعون سمیعا بصیرا و هو حکم
 والذی تدعونه اقرب الی احدکم من حیث
 راحلته وروی الترمذی فی حدیث طویل
 والذی نفس محمد بیده لو ولیت بحمل الی الارض
 السفلی فهبط علی الله ثم قرء هو الا ولا اخر
 والظاهر والباطن وهو بکل شیء علیم وقوله
 صلی الله علیه وآله وسلم واخرج البخاری فی حدیث
 الشفاعة یجمع الله الناس یوم القیامة
 فیقول من کان یعبد نبیا فلیتبعه فیتبع من کان
 یعبد الشمس الشمس ویتبع من کان یعبد القمر
 القمر ویتبع من کان یعبد الطواغیت الطواغیت
 ویبقى هذه الامة فیها منافعها فیا یتهم
 فیقول انار بکم فیقولون انت ربنا فیتبعونه
 وقوله صلی الله علیه وآله وسلم ان الله اطلع
 علی اهل بدر فقال اعملوا ما شئتم وقد غفر
 لکم وقوله صلی الله علیه وآله وسلم یحیی
 فی الارض یمیتها فیمیتها عباد الله صلی الله علیه وآله
 وسلم فی تمت من اللیل فتوحات وصلیت قدر
 نفست صلو فی حق شغلک فاذا اناب ربی تبارک وتعالی من
 تقایم محمد فقلت لبیک یا رب قال فیم یختصم
 الملاء الا علی قلت لا ادری قالها ثلاثا
 قال فرأیته وضع کفه بین کتفی حتی وجدت
 بردا فامل بین یدیی فجلی لی کل شیء وقوله
 صلی الله علیه وآله وسلم احفظ الله یحفظک
 تجاهاک و فی رواية امامک الی غیر ذلک
 من الاحادیث والقلیل یدل علی الکثیر

بتحقیق شما طلبیده خواهید شد گنگ و نه از خود فراموش بلکه
 طلبیده خواهید شد شنونده و بننده در آنجا لیکه و بیانشات
 و آنکه طلبیده ویرا قریب تر است بسوی شما از سواری شما
 و ترمذی و حدیث طویل روایت کرده که قسم بذاتیکه نفس محمد
 در قبضه قدرت اوست اگر بنیاد بشمار سنه را بر همه زبرین
 زمین پس فرو آید بر خدا باز خواند این آیه کریمه هو الا اول و الا
 و الظاهر والباطن و هو بکل شیء علیم (ترجمه این آیت بالا گذشت)
 و قول وی صلی الله علیه وسلم که بر آورد امام بخاری در حدیث
 شفاعت که جمع خواهد کرد حق تعالی مردمان را یوم قیامت و
 خواهد فرمود که هر یک یک پرستیده باشد چیزی را پس پیروی و کند
 پس پیروی خواهد کرد پرستنده آفتاب آفتاب را و پرستنده ماه
 ماهتاب را و پرستنده بنان بنان را و باقی خواهد ماند این امت
 در آن جماعت مخالف شان پس خواهد آمد و شانرا این مذهب انبیا
 که ما پروردگار شما پس خواهند گفت آن همه که تو پروردگار هستی
 و پیروی و خواهند نمود و قول وی صلی الله علیه وسلم که خدا مطلع شد
 بر اهل بدر و فرمود که بکنید آنچه میخواهید که بخشیدم شما را و قول وی
 صلی الله علیه وسلم که حجر اسود بر زمین بمنزل (قسم) دست است
 که مسافره کرده میشود بوسیله بطور عبادت و قول وی صلی الله علیه وسلم
 که بر من بر خاستم شب و وضو کردم و نماز خواندم آنچه مقرر کرده شد بر او من
 پس غنودگی آمد مرا و نماز تا اینکه گرانبار شدم پس گاه دیدم که بخسود پروردگار
 خود حاضر ام که در بهترین صورت است و فرمود پروردگار من اے محمد
 عرض کردم که حاضر ام ای رب من فرمود که در کدام ملائکه مقربین من میکنی
 عرض کردم که نمیدانم باز فرمود کلام سابق را تا حضرت بمفرمایند که چه بود
 خود را که نهاد دست خود را میان هر دو شانه من تا اینکه یافتم کف من
 و بر میان هر دو جانب سینه خود پس منکشف گشت ما را هر چیز
 و قول وی صلی الله علیه وسلم که هر حاجتی را خواهی یا و ما قریب خود و در روایت
 دیگر پیش خود و سوگند این حدیث دیگر نیز اند و قلیل لالت میکند بر کثیر

ومن اقوال الصحابة والتابعين رضي الله عنهم
 قول علي كرم الله وجهه في كلمة الخمسة نود
 بشرق من صلواتك ازل فيلوح على هياكل التوحيد
 آثاره وقوله رضي الله عنه اطاني المصباح
 فقد طلع الصباح وقوله ان بين جنبي
 علما لو قلت لخصبتكم هذه وهذه واشتا
 الى بحيته وعنقه وقوله في الخطبة الاولى
 من خطب نهيم البلاغة هو مع كل شيء
 لا بمقدارة وغير كل شيء لا بمنزلة تعجز
 عمر رضي الله عنه كنت ادخل على رسول الله
 صلى الله عليه وآله وسلم وهو ابو بكر يتكلم
 في علم التوحيد فاجلس بينهما كافي ذنبي
 لا اعلم ما يقولان نقله المحدث الشهاب
 الطبري في رياض النضرة ولا شك ان هذا
 حال اوائل عمر رضي الله عنه لا اواخره وملاوي
 عن ابن عرفة سلم عليه انسان وهو
 في الطواف فلم يرد عليه فاشتكى الى بعض
 اصحابه فقال كئنا نترجي الله في ذلك المكان
 وما روى الواحدى والبغوى عن وهب
 ابن منبه نودي من شجرة فليل يا موسى فاجاب
 سرديا فقال ما تدري ما دعاك فقال اني اسمع
 صوتك ولا اري مكانك فاين انت فقال
 انا في قلبك ومعك وامامك وخلفك واثرب
 اليك من نفسك فعلم ان ذلك لا يذنب
 ان الله عز وجل فانيقن به وما نقله الشيخ
 الرستي ابوبكر الكلاباذي البخاري في كتاب
 التمرات عن الحسن بن علي رضي الله عنهما

وثبت اين سلكه از اقوال صحابه و تابعين رضي الله عنهم
 قول حضرت علي كرم الله وجهه است در كلمات خمسة نود
 که می نشند از صبح ازل و ظاهر می شود بر صور تله توحيد
 آثار و کوی و قول و می رفته اند عنه است که خاموش کن چنانچه
 که طلع کرده است صبح و قول و می رفته اند عنه که تحقیق میان
 دو پهلو من می است که اگر بگویم آناه را نه رنگین سازند
 این را و اشار که دوسو ریش و گردن خود و قول و است
 در خطبه اولی از خطب پنج البلاغت که و می با هر چیز است
 بغیر نزدیک و غیر هر چیز است بلا ذوال و قول حضرت عمر
 عنه است که داخل میشدم بجنور رسول الله صلی الله علیه و آله
 و می ابو بکر رفته اند عنه سخنان در علم توحيد بیکر و نه و نشاند
 ما را در میان خود و من مثل رنگی بودم که می دانستم که چه میگفت
 نقل کرد این را محدث مشهور طبری در ریاض النضرة و شک
 نیست که این حال اوایل حضرت عمر رفته اند عنه بودند و اخذ
 شان و آنچه از حضرت ابن عمر رفته اند عنه روایت کرده اند
 که سلام کرد بر و می شخص در حالت طواف و نه رد کرد
 و می جواب سلام را بر آن شخص پس و می از بعضی یاران
 حضرت عمر شکایت کرد پس در جواب فرمود که من سیدیم
 خدا را در آن مکان یا آنچه که واحدی و بغوی از وهب بن منبه
 روایت کرده که نما آمد از شجره که می می شنید و و می جوابش
 فی الفور او را باز پرسیده شد که میدانی که کدام طلبیده است
 پس حضرت می شنید گفت که می شنوم آواز ترا و نمی شنوم
 جلی ترا پس کجائی فرمود که من فوق تو و همراه تو و پیش
 و پس تو ام و قریب ترا از نفس تو بسو تو پس معلوم
 که این کلام لایق نیست مگر خدا عز وجل را پس یقین کرد
 و می و آنچه شیخ محقق ابو بکر کلاباذی بخاری در کتاب
 تعرف الحسن بن علی رفته اند عنه -

انه سئل متى يكون العارف مشهد الحق
قال اذا ابد الشاهد وفنى الشواهد وذهب
الحواس وضمحل الاخلاص وقال الامام
جعفر الصادق رضى الله عنه انى اكر آية
حتى اسمع من قائمها الى غير ذلك من الأقوال
التي لا يمكن احصاءها

نقل کرده که از وی پرسیده شد که در کدام وقت عارف جا شود
حق میشود و فرمود و شکی که ظاهر میگردد شاهد فانی میشود و شاهد
حواس و ضمحل و بریزد خلاص یعنی هرگاه که خودی و تقنیات
خودی فانی میشود آنوقت شهودات برای طالب میرود و در تمام
صفتها عنه میفرماید که مکرر میخوانم آیت را تا که بشنوم از قائل و
و علاوه ازین اقوال بسیار اند که شمار و مکن نیست

مولانا رابع الدین دهلوی گوید که انیمه دلائل افاده میکند اتحادی بین الحق و الخلق که موجب
احکام یکدیگر است پس عنیت فی الجمله ثابت شد و اجزای این آیات بر ظواهر آنها همانست و سبب
قدما اهل سنت و جماعت نه تا ویلات بعید که تحت ارا اهل آراء و احوال است

وهو المنقول عن الائمة الاربعة وقال القائل
ابن حجر لم ينقل عن النبي صلى الله عليه وآله
وسلم ولا من احد الصحابة من طريق صحيح
التصريح بوجوب تاويل شئ من ذلك يعني المتشابه
ولا المنع من ذكره ومن المحال ان يامر الله
نبيه بتبليغ ما انزل عليه من ربه و ينزل عليه
اليوم اكملت لكم دينكم ثم نزل هذا الباب
فلا يميز ما يجوز نسبة اليه تعالى مما لا يجوز
على التبليغ عنه لقوله ليبلغ الشاهد الغائب
حتى تقولوا اقواله وافعاله ما فعل بحضرة
علي انهم اتفقوا على الايمان به على الوجه الذي
اراد الله منها و اوجب تنزيهه عن المشابهة
المخلوقة بقوله ليس كمثله شئ فمن اوجب
خلاف خلاف بعدهم فقد خالف سبيلهم
انتقل وقال الشيخ الاجل ولي الله بن عبد الله
الله هلم في شفاء القلوب و اقرأني ابو الحسن
المدينى بخط ابيه ان الشيخ ابى الحسن الاشعري
قال في كتابه انى على مذهب احمد في مسألة

و همین منقول است از ائمه اربعه و حافظ ابن حجر گفته که نقل
نکرده شد از آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم و نه از هیچ یک از اصحاب
بطریق صحیح تصریح به واجب بودن تاویل چیزی ازین تشابهات
و نه منع از ذکر و نه از محالات است که حکم کند خداست
بخی خود را برسانیدن آنچه که نازل گشت بروی از جانب حق
و نازل گشت بروی این آیت که امر و کامل کردم برایت شما
دین شما را باز آن باب را ترک کند پس معلوم نموده شد
که نسبت کدام چیز بسو حق تعالی جایز است و کدام نه
بعضی امور چنان هستند که در رسانیدن شان تذکیر است
چنانکه ارشاد است که برساند حاضر غایب را تا اینکه نقل
کرده شد از اقوال و افعال و نه آنچه که در حضور و نه انوار
گشته پس معلوم شد که علماء اتفاق دارند بر ایاں بدان حکم
است تعالی از وی مراد گرفته و واجب گردانیدن منزله کردن و
از مشابهات و مخلوقات به ارشاد خود که نیست مثل وی چیزی پس
هر که واجب گردانید خلوت این را بعد از احوال پس مخالفت هر
خلان کرد و انتی گفت شیخ بنگلی علی السید بن عبد الرحیم دهلوی
و شفاء القلوب که خواندیم را ابوطاهر مدنی بخط پدر خود که
شیخ ابوالحسن اشعری در کتاب خود گفته که یکس از امامان است

موضع فی کتابه الیه والسمع والبصر فتاوتت
الجمیة هذه الروایات وفتروها علی غیر
ما فسر اهل العلم وقالوا ان الله تعالى لم یخلق
آدم بیده وقالوا انما معنی الید القوة وقال
اسحاق بن ابراهیم انما یكون التشبیه اذا قال
یدہ کیدی او سمعه کسمعی او مثل سمعی فهذا
تشبیه واما اذا قال كما قال الله تعالى ید وسمع
وبصر ولا یقول مثل سمع ولا کسمع فهذا لا یدون
تشبیهاً وهو كما قال الله تبارک وتعالی فی کتابه
لیس کمثله شیء وهو السمع البصیر انتهى -

مقامات از کتاب خود دست و سمع و بصر را ذکر کرده
پس جمیع تملیل این دایات کرده اند و تفسیر و خلاف
آنچه کو مفسر و علما است نموده اند و گفته اند الله تعالی نه پدید
آدم علیه اسلام را بدست خود و میگوید که بدیعنی قوت است
و اسحق ابن ابراهیم گفته که تشبیه آن وقت گفته خواهد شد
که هرگاه که گفته شود که دست و سمع مثل دست ماست
یا سمع و موش سمع ما و هرگاه که خود حق تعالی ید و سمع و بصر را فرمود
و نه فرمود مثل سمع پس این تشبیه نخواهد بود بلکه از آن قبیل خواهد بود چنانکه
الله تعالی خود در کلام پاک خود فرمود که لیس گفته شئی و
هو السمع البصیر یعنی نیست مثل و نه چیزی و در شریف و نه

بهر تقدیر ازین آیات و احادیث و از اقوال صحابه لا سیما کلمات مرتضوی استفاد میشود که عالم تمام
موضوع است و او تعالی صانع و او را با عالم ارتباطی است معلوم الایمنیه و مجهول الکفیه
و تعالی بے تکلیف بے قیاس چه هست رب الناس را با جان ناس - و تعبیر ازین ارتباط بمعیت
و قرب و احاطه منصوص شده پس هر مفهومی که مبائن این سه تعبیر و امثال آن باشد کالما بانیته و لا انفسا
و الخارج و الغیریة بمعنی انفکاک العالم عن الواجب تعالی و استقلال الخلق عن الخالق

فی وجه الاستفاد منه و قطع النسب المذكور عنه اصلاً و العینیه و امثال ذلك اطلاق
توان کرد هر فطریکه سویم خلافت این تعبیرات ثلثه و ما فی حکما اطلاق کند اگر از اهل بدی باشد به وجه
کلامش را تاویل باید نمود اگر تاویل است بکلمه کالای بدیش خاوند بر روی اوی باید زد زیرا که کلام
نصوص متواتره واقع شده و ما اذا بعد الحق الا الضلال و قال رسول الله صلی الله علیه و آله
و سلم من احداث فی امرنا هذا ما لیس منه فهو رد باجماع این مسئله کم از مسئله است و اگر
نیست که آن از کتاب و سنت بضرورت ثابت است و کیفیت آن غیر معلوم الا للراستخین فی العلم
فمنکر هذه المسئلة کمکر الا استواء علی العرش باحتیاد القیام الدلیل الشرعی حذوا
بمجد و بل هذا اهم منه کذا فی دمع الباطل کاتب حروف گوید مسئله جز تاویل متشابهات منع

مثل جدا شدن یکی از دیگری و منفصل بودن و خارج شدن و غیر شدن یعنی شفاک بودن عالم از واجب تعالی شانه مستقل بودن
خلق از خالق در وجود خویش که حاصل کرده شده از دوسه است و قطع کردن نسبت مذکور از دوسه تمام و عینیت و امثال آن ۱۲
و حسبیت ابن بعد حق مکر ضلال و رسول الله صلی الله علیه و سلم فرموده که سیکه نو بدید کند - امر ما که این است چیزی را که از خویش
پس آن رد کرده خواهد شد ۱۳ مگر براسه را چنین در علم پس منکر این مسئله مثل منکر استواری علی العرش است باعتبار
تمام شدن دلیل شرعی مقابل یکی دیگر که بلکه این اهم است از دوسه چنین است در دمع الباطل ۱۲

از ان مسئله تحقیق الحق فی المصور در کتب خاتمه الحقیقتین شیخ ابراهیم کورانی و شیخ عبدالوهاب شعرانی و شیخ
 اسماعیل ابن ابوسلیمان کردی بشرح و بسط تمام مذکور است من شاء الاطلاع فلید اجمع الیهما منوب
 گویند وجود لا بشرطی مرتبه احدیت جمع و هویت ساریه در جمیع موجودات است و بشرط لا مرتبه احدیت
 و برزخ البرزخ و عا و بشرط جمیع اسما و صفات مرتبه الوهیت و مرتبه واحدیت و اطلاق عا بر مرتبه احدیت
 موافقیت است نزدی میگوید ابو زرین عقیلی از بنی صلی الله علیه و آله و سلم پرسید این کان سر بنا قبل ان
 یخلق خلقه فرمود کان فی عماء ما فوقه هواء و ما تحته هواء و خلقی عز الله علی الماء و عا
 رقیق است و چون ابرسوس را هوا که فوق و تحت لازم نیست بقی لازم نیست فرمود که مراد ابرسوس
 و قدما رکما در مسئله وجود موافق صفیه اند و قائل اند بمریان نور حق در مراتب و از ایشان بطریق
 رمز منقول است که از تجزیه وحدت نقطه پیداشد و از حرکت نقطه خط و از حرکت خط سطح و از حرکت سطح حجم
 پس دور شد که گنبد چرخ این بد نشید
 سدا بار پر میکده این ماجرا شنید

ما بی بانگ چنگ نه امروزی بخوریم
 ما باده زیر خمر نه امروزی کشیم

و ابو علی در منطق ناسع از اشارت گفته العارف عشق و یقین و بشتام یجمل الصغیر من تواضعه
 مثل ما یجمل الکبیر و ینشط من الجاهل مثل ینشط من البنیه و کیف لایهش و هو فرحان بالحق
 و بكل شیء فانه یرى فیہ الحق و کز معرفت نور و صفادید
 حضرت سید شریف قدس سره در حواشی شرح تخریق تحقیق سخن ایشان کرده میفرماید

کل مفهوم مغائر للوجود کلا انسان مثلا
 فانه ما لم ینضم الیه الوجود بوجه من ان
 فی نفس الامر لم یکن موجودا فیها قطعاً
 و ما لم یلاحظ العقل انضمام الوجود الیه
 لم یکن له المحکم بکونه موجوداً و کل مفهوم
 مغائر للوجود فهو فی کونه موجوداً فی نفس
 الامر محتاج الی غیره الذی هو الوجود و کل
 ما هو محتاج فی کونه موجوداً الی غیره فهو
 ممکن اذ لا معنی للممکن الا ما یحتاج فی کونه
 موجوداً الی غیره و لو کان النیر وجوده فکل
 مفهوم مغائر للوجود فهو ممکن و لا شیء من
 الممكن یوجب ذللاً شیء من المفنومات
 هر مفهوم مغائر وجود است چنانکه انسان مثلاً تا وقتیکه در وجود
 و وجود منضم نگردیده شود از هیچ وجهیکه باشد و نفس الامر آن در واقع
 قطعاً موجود نخواهد بود و تا وقتیکه انضمام وجود در عقل بودی لحاظ
 نخواهد کرد و حکم بر موجودیت و نه کرده خواهد شد پس
 هر مفهوم که مغائر وجود باشد آن در موجودیت نفس الامر
 خود محتاج بغیر خواهد شد که مراد از ان وجود است
 و هر چیزی که در موجود بودن خود محتاج بغیر باشد
 آن ممکن باشد چه را که ممکن را معنی دیگر نیست بجز
 در موجود بودن خود محتاج بغیر باشد و اگر باشد مراد
 از غیر وجود و نه پس هر مفهوم که مغائر وجود خواهد
 بود آن ممکن خواهد بود و از ممکن چیزی و واجب نیست
 پس لازم آمد که از مفنومات

بهر عارف مطلقان و فرغان بسیار میسر گشته می باشد بزرگ میدار و صغیر را از تواضع خود شکل آنگاه بزرگ میدار و کبیر او خوش میشود از جاهل چنانکه خوش میشود
 از غفلت و چون نرسد از ان شود و انحالیکه او نشاندان است باقی و هر چیز پس تحقیق او می بیند در ان حق را

المغايرة للوجود لواجب وقد ثبت بالبرهان
ان الواجب موجود فهو لا يكون الا عين الواجب
الذي هو موجود بذاته لا بمغايرة لذاته ولما
وجب ان يكون الواجب جزئيا حقيقيا قائما
بذاته ويكون تعيينه بذاته لا بامر ذاتي على ذاته
وجب ان يكون الوجود ايضا كذلك اذ هو عين
فلا يكون الوجود مفهوما كلياً يمكن ان يكون
له افراد بل هو في حد ذاته جزئي حقيقي ليس
فيه امكان تعدد ولا انقسام وقائم بذاته
منزه عن كونه عارضا بغيره فيكون الواجب
هو الوجود المطلق اي المعراض عن التقيد
بغيره والا نضمام اليه وعلى هذا لا يتصور
عروض الوجود للماهيات الممكنة فليس معنى
كونها موجودة الا ان لها نسبتة مخصوصة
الى حضرة الوجود القائم بذاته وذلك النسبة
على وجه مختلفه وانحاء شتى يتعدى الاطلاع
على ماهياتها فالوجود كلي وان كان الوجود
جزئيا حقيقيا هذا ملخص ما ذكره بعض المحققين
من مشائخنا قال ولا يعلمه الا الراسخون في العلم
وما يؤكّد كون الوجود عين الواجب ان الوجود
في حد ذاته ينافي العدم وهو البعد المفهوم
عن قبول العدم لان ما عداه لا يمتنع عن
قبول العدم لذاته بل بواسطة ولا شك
ان الواجب هو الذي ينافي العدم لذاته لا
ما ينافيه بواسطة غيره فان قلت ما ذا تقول
في من يرى ان الوجود مع كونه عين الواجب
غير قابل للتجزى والا انقسام قد انبسط على

مغايرة وجود جزئي واجب نيت وتعيين ثابت گشته
از اوله يقينيه که واجب موجود است پس وجود نخواهد شد
مگر عين واجب که بذات خود موجود است امری مغاير ذات
در مدخله نیست و هرگاه که ضروری بود که واجب حقیقی
قائم بذات خود باشد و تعیین وی عين ذات و سبب باشد
نه امر ذاتی بذات پس ضروری شد که وجود نیز چنین باشد چه که
آن وجود عين ذات وی است پس وجود هم مفهوم کلی نخواهد بود
که ویرا افراد ممکن باشند بلکه در حد ذات خود جزئی حقیقی است
که در وی امکان تعدد یا انقسام نیست و بذات خود قائم
و منزه است از نیکه بغير عارض باشد پس مراد از واجب
آن وجود است مطلق که خالی باشد از تقيد بغير و انضمام جزئ
بخود و بر این قول عارض شدن وجود بر ماهیات ممکنه
خیال نه کرده خواهد شد پس معنی موجودیت ماهیات ممکنه
اینست که آنها را بحضرت وجود قائم بالذات نسبت مخصوصه
و این نسبت بر طرق مختلفه و اقسام متفرقه است که بر بابیت
آنها اطلع خیل دشوار است پس موجود کلی است اگر چه
وجود جزئی حقیقی است این است خلاصه کلام بعضی محققین
مشائخ ما نمیدانند این را مگر علمای را سخین در علم
و موکد بودن وجود عين واجب اینست که وجود در
حد ذات خود منافی عدم است و آن بعید ترین مفهوم
در قبولیت عدم چرا که امری دیگر بالذات از قبول عدم
منع نمیکند بلکه بواسطه منع میکند و شک نیست که
واجب آن است که مخالف عدم بالذات باشد نه
آنکه بواسطه غیر پس اگر کسی گوید که چه خواهی گفت درباره
سبب اعتقاد می کند که وجود با این همه
که عين واجب است و قابلیت جزو جزو شدن
یا منقسم شدن ندارد و منبسط گشته بر -

ہی اکل الموجودات فظہر فیہا فلا یجوز عنہ شیئ
من الاشیاء بل ہو حقیقتہا و عینہا و انما
امتازت و تعددت بتعینات و تقیدات
و تشخصات اعتباریہ و یمثل ذلک بالبحر و
فی صمد الامواج المتکثرۃ مع انہ لیس ہذا لک
الاحقیقۃ البحر فقط قلت ہذا طود و راء طود
العقل لا یتوصل الیہ الا بالمشاہدات
الکشفیۃ دون المناظرات العقلیۃ و کل
میسر لما خلق لہ - **نظم**

اے دل ز طریق عقل پا پیرون نہ خواہی کہ چو لالہ رنگ و بوے یابی ہر دم کہ دل بعشق و ہی خوشدے بود بار از منع عقل ترسان وے بیار	دائگاہ قدم بر قدم مجنون نہ صد داغ چو من بر جبگر پر خون نہ در کار خیر حاجت بیسج استخارہ نیست کان شمعہ در ولایت مایچکارہ نیست
--	--

صوفیہ گویند ادراک ذات بحبت و غیب ہویت کہ از اشارات و عبارات معرا و از قیود و ہتہا

مستراست محال است لایحیطون بہ علم
آدمیان در نگاہ خدا از روی و اشارت
نہیں توان خبرے دادن از حقیقت و دست

رابعی	رابعی
ناگر و تعین نہ نشانی اے دل خواہی کہ بری راہ بسر نزل او	مسکلی کہ شہود حق تو افی اے دل مے رو بہ نشان بے نشانی ایدل

رابعی	رابعی
اے آنکہ بجز تو نیست در ہر دو جہان ہر چند کہ مین ہر نشانے لیکن	برتر ز خیالی و مسترا ز گمان اینست نشانست کہ تر نہایت نشان

حضرت ولی نعمت طاب ترادہ سر مودہ اند	
نشان اسکا کسی سے کب بیان ہو	وہی پاوے نشان جو بے نشان ہو
تراب اسکا ٹھکانا کیا تہا وے	خدا جانے وہ ہر جانی کسان ہو

الضامنہ	
تراب کیا کہے اس بار بڑا نشان	کہ بے نشان نشان محض بے نشانی ہے

الحق آنها که در معرفت یگانه اند و در بے نشانی نشانه از بے نشانی ذات چنین نشان داده اند و بواسطه
 الحال رافت و رحمت که در شان عباد و ایشا از اتمامل ذات خود تحذیر فرمود تا اوقات ایشان ضلالت
 یحذر که الله نفسه والله رؤف بالعباد ع غفا شکار کس نشود دم باز بین و کاجا همیشه
 با و بدست است دام را - و حضرت سید بشر صلی الله علیه و آله وسلم فرمود ماعرفنا الحق معقول
 و هم فرمود ان الله تعالى اجتبى من العقول كما اجتبى عن الا بصدار ان الملاء الاعلى يطلبونه
 لکما يطلبونه انتم ع در عشق نشد کس یقین مجسم را ز و هر کس بر حسب فهم گمانے دارد -
 و ابن عباس رضی الله عنه گوید جمیع فکر در ذات خدا میگردند آنحضرت فرمود تفکروا فی خلق الله
 ولا تفکروا فی الله فانکم لن تقدروا حادثة ع

من گدا و تناسل و صل او بیست	۵	مگر نجواب به بینم جمال منظر دوست
دل صنوبریم همچو بسید لرزانست	۵	ز حسرت قد بالای چون صنوبر دوست
قد تحبوت فیک خذ میدی	۵	یاد لیلاً لمن تحب فیک
ذاتے که نگنجد بحیال من و تو	۵	شد فهم صفات او کمال من و تو
ایدل چه همیشه گردنش گری	۵	ترسم که بسوزد پروبال من و تو

اما ادراک ذات متعالی باعتبار ظهور نور او در مجالی ممکن است و یک قسم آنکه ادراک او ست با ذریع
 آنکه بدرک عین حق است همه را هست چنانچه اسیر المؤمنین علی مرتضی کرم الله وجهه میفرماید ان الله تجلی
 لعباده من غیر ان رأوه و اراههم نفسه من غیر ان یجلی لهم و قسم دیگر که ادراک او ست
 باشعور بامر مذکور مخصوص خواص است حضرت مرتضی فرمود رأیته فعرفته فعبدته و لم اعبد
 رباً با حق لم اراه شیخ محی الدین عربی در فتنه نوے گوید ان الحق فی کل خلق ظهوراً خاصاً
 فهو انما هر فیکل مفهوم و هو الباطن عن کل فهم الا عن فهم من قال ان العالم صوره
 وهو بینه

آن حسن که جلوه میکند هر نفس	۵	او صاف کمال او نهانت بس
دین طرفه که انچه میشود هم طاهر	۵	صدفته شود اگر بگویم بکس

و متکلمان گویند که معرفت ذات ممکن است اما امام غزالی و امام الحرمین و حکما در استحاله موافق
 ع ترا ندیدند شراعت از خود و خدا بسیار در این است برندگان ع تحقیق خدا و تعالی از عقلها محجب است چنانکه از عیانها محجب است
 اما از عیانها از عیانها که شامه طلبند ع فکر کنند در خلق او و فکر کنند در ذات خدا از راه شفا فاده اند و بعد قدر او را عیان اند و او را
 ع تحقیق میگردند و در ادراک ذات او بکس نیست مگر از راه همانندگی که بکس جوت زده شد در تو ع تحقیق فرمود حق تعالی هر چند گمان
 غیر از آنکه بینند آنها و در ادراک ذات خود از راه همانندگی که بکس جوت زده شد در تو ع تحقیق فرمود حق تعالی هر چند گمان
 سزاوارت است ع دیدم او را پس شفا فاده اند و او را پس بکس نیست مگر از راه همانندگی که بکس جوت زده شد در تو ع تحقیق فرمود حق تعالی هر چند گمان
 حق در هر خلق ظهوری خاص است پس اظاهر است در هر مفهوم او و باطن است از هر فهم مگر از فهم آنکه گفت که عالم صورت
 و هویت او ست ع

صوفیہ اند شیخ ابو علی گفت ۵

عجز الواصفون عن صفتك	اعتصموا لودي بمعرفتك
ما عرفناك حق معرفتك	تب علينا فانا بشرك

آرے اور ابھر صورتہ کہ ملاحظہ کنی تحقیقت نہ اور ملاحظہ کردہ و بواسطہ تصور آن صورت ہنوز در پس پردہ

مطلق کہ بود ز ہر صفت پاک	ہرگز نتوان نمود ادراک
زان رو کہ بعقل چون در آید	البتہ بصورتے بر آید
پس ہر چہ تو میکنی خیالش	باشد ز منظر ہر جہالش

و ہر چند کہ تصور کنہ ذات در غایت خفاست تصدیق بوجود او در غایت ظہور است فی اللہ شک فاطر السموات والارض و بعضے از متحققان مثل امام راعب بیدار است آن قائل شدہ اند جید را گفتند ما الدلیل علی اثبات الصانع گفت لقد اغنى الصباح عن المصباح و ظاہر آنست کہ کمال ظہور سبب خفای اوست الشیء اذا اجاز حده العکس الی صندہ ۵

آن یار کہ غمیر او مرا یارے نیست	در گاشن وصل او مرا خارے نیست
اگر کنہ حقیقتش خفای دارد	در ہستی ذات او خفا بارے نیست

صوفیہ گویند ذات معدوم از صحرای عدم محض و نفی صرف قدم بمنزل شہود و موطن وجود نمی ہند چنانچہ معدوم محض رنگ وجود نے پذیرد آئینہ وجود حقیقی ہم رنگ عدم نے گیرد ذات پیچ چیز را معدوم نے توان ساخت مثلاً اگر چوب را باتش بسوزی ذات او معدوم نشود بلکہ صورت او قبل گردد و ہیأت خاکستر ظہور کند و واجب الوجود ذاتی است کہ در جمیع احوال باقی و ثابت است

و ممکن الوجود و صور و احوال کہ تبدل سے یا بد ذلک بان اللہ هو الحق و انما تدعون من دونه هو الباطل و ایجاد حق عالم را بطور نور حقیقہ مطلقہ اوست بصورتہ متعددہ کہ مشاہدہ

میکنی اللہ نود السموات والارض فی السماء الہ فی الارض الہ ۵

نوریکہ بذات خویش پیدایش است	از دیدن حسن خویش شیدایش است
در صورت حسن میکند جلن گری	در کسوت عشق بے سرو یا شین است

وجہ مطابق بمقصود این طائفہ است التصریف تحویل اصل الواحد الی امثله مختلفہ

لحان مقصود لا تحصل الایہا ۵

۱۱ رنگ زدن خلق بمعرفت تست عاجزند صفت کنندگان از صفت تو بقبول کنی کہ انرا ہم نشناختیم ترا حق معرفت تو ۱۲ آیا در خدا شک است کہ بید کنندہ آسمانہا و زمین است ۱۳ چیست دلیل ثبوت صانع بر زمینہ ضرورت بر اراع مانند بوجہ کثرت ۱۴ سے و فیکہ از خدا خود میکند و منعکس میشود بوسے مخالف خود ۱۵ این کار را بسبب آن است کہ خدا انہو است ثابت و سبب آنست کہ اگر سے رستند بجزوے باطل است ۱۶ خدا انور آسمانہا است و زمین ۱۲ در آسمان معبود است در زمین نیز معبود است ۱۳ تعریف عبارت است از تحویل اصل واحد بسوے مشابهے مختلفہ بر معانی مقصودہ کہ حاصل سے نمود - مکررات ۱۲

عالم همه اسم و فعل و مشتق باشد پس هر چه در نظر کنی حق باشد	مصدر مثل هستی مطلق باشد چون هیچ مثال خالی از مصدریت
و بنوید الدین جندی در شرح فصوص گوید مشرب الحقیق الا تم یقتضی ان لا یخلوا الارواح عن مادة و كما ان الصور الجسمية لا یستغنی فی الوجود عن المادة فکذاک الصور الروحیة لا بد لها من مادة صالحة لتصور تلك الصور و هی حقیقة الحقائق و جوهر الجواهر و هو الکل و اصلها و هیولة الحاملة لصور و جربها و امکافا	
در دین اهل کشف مرآة حق است در باطن او فکر که آن ذات حق است ماهیت ماه روے او روشن شد اعیان جهان تمام چرخ روزگار شد	هستی که در و طور آیات حق است در ظاهر او بسین که معرض قنات تابیغ و لم ز فیض حق گلشن شد آن روز که خورشید رخس جلوه نمود
و بعضی از فقهاء فرموده اند که ضمیر وجه در کل شیء هالک الا وجهه راجع بشیء است و مراد از وجه حقیقت است وجه مناسب است آنکه ملحوظ اول عرفا از هر شیء حقیقت اوست چه این طائفه استدلال از مؤثر باثر کنند از اثر بمؤثر اولی که یکت بوبک انه علی کل شیء شهید و لهذا صدیق اکبر رضی الله عنه فرموده مادایت شئی الا و رایت الله قبله و وجهه و الفقر سواد الوجهه فی الدار همین معنی است و سواد و عبارت از زوال تعین است	
وین ظرفه که عنبر نقطه را نیست و جو یک نقطه شود مرکز پرکار شود خاک رفعت و تاج فقیر کمیت دایم بقین که دار و منصور کمیت	از نقطه چه حرفه ای جید که نمود آنگشت ز حرف غیر اگر بر داری در نهد ب من چو سایه و نور کمیت آنجا که مقام پای کجا زان باشد
صوفیه گویند که هیچ چیز از حق جدا نیست و هیچ ذره بے نور خدا نیست نیشوی که میفرماید ما یكون من بخوی ثلاثة الاله و ابعهم و ے فرماید لقد کفلا الذین قالوا ان الله ثالث ثلاثة ایحاطه ذاتی بجمع ارواح و اشباح دارد و در زمین استعداد هر موجود بذات خود تخم هستی ے کار و الا انهم فی مریة من لقاء ربهم الا انه بکل شیء محیط رباعی	
در ذات و صفات هر کرا باشد سیر	هر گز نبود در نظرش صورت غیر
مشرب تحقیق اتم آن میزاید که ارواح از ماده خالی نباشند و چنانکه صور جسمیه در وجود از ماده مستغنی نیست همچنین صور روحیه را ضرور است از ماده صالحة برآی تصور آن صور و آن حقیقت الحقائق است و جوهر الجواهر و هویت کل و اقل آن هویتی عالم صور و وجوب و اسکان ۱۲ ط ۱۲ هر چند پاک شونده است مگر ذات و ے نقالی ۱۲ آ یا پس نیست پروردگار خود که در همه چیز مطلع است ۱۲ همه ندیم چو ے را که آید و یم الله بکل و ے فقر عبارت است از زوال تعین در هر دو جهان ۱۲ ے ے باشد با کمال از خلق سیمین مگر خدا چارم ایشان است ۱۲ ے ے را ے که فرشتند که خدا سیوم کس است ۱۲ ے ے آگاه شود ایشان در سهیم اند از طرف ملاقات پروردگار خویش آگاه شود خدا هر چند در کبریا ے است ۱۲	

در شرب او یکے شود باده و آب
در مذہب او یکے بود سجد و ویر
اینا تو لو افتم دجه الله ان الله واسع علیہم وھو معکم اینما کنتم - نحن اقرب الیہ
من جبل الوردیۃ ونحن اقرب الیہ منکم - ولكن لا تبصرون

مرضت فلم تقد فی
عبارة تناشتی وحسنت واحد
استطعت فسلمه تطعمنی
وکل الی ذلک الجمال یشیر

نظم

دست او طوق گردن جانت
بتونزدیک تر ز جبل ورید
چند گردی بگرد ہر سر کو
پست و بالا و پیش و پس سنگ
نزدبان پایہ سراچہ غیب
سر بر آوردن از گریبانست
تو در افتادہ در ظلال بعید
در و خود را و دواہم از خود جوے
در کش اندر رو گریبان سر
ہست از دامن تو پارہ جیب

دنی انفسکم اخلا تبصرون ۵ من عرف نفسه فقد عرف ربه ۵ اشتعا

عاشق دید از دل پر تاب
دانش را گرفت آن غمخوار
چون در آمد ز خواب بخش درویش
حضرت حق تعالی اندر خواب
کہ ندارم من از تو دست دگر
دیچہ حکم گرفت دامن خویش

ترمذی روایت کند از ابو ہریرہ کہ نبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود الذی نفس
محمد بیدہ لو انکم ولیتم یحبل الی الارض السفلی لھبط علی اللہ پس خواند
ھو الاول والاخر والظاهر والباطن وھو بکل شی علیہ ۵

گفت پیغمبر کہ معراج مرا
آن من بر پسخ و آن او شیب
قرب نے بالا ز پستی رفتن است
ایدل چہ بہر زہ گرد مردم گردی
چیزے ز تو گم نیست کہ آنرا طلبی
نیست بر معراج یونس اجتبا
زانکہ قرب حق بردشت از حیب
قرب حق از صحن سستی رستن است
تار و شن و پر صفا چون نجم گردی
ز نہار درین کوشش کہ خود گم گردی

۱۲ ہر سو کہ رو آرید جا نخواستہ رود خدا ہر آنکہ خدا فراموش نیست و دانایان ۱۲ واد با شاست ہر جا کہ باشید ۱۲
۱۲ ما نزدیک تر ایم بہ آدمی از رگ جان ۱۲ و ما نزدیک تر ایم باو بنیت شاد و لیکن نے نگرید ۱۲
۱۲ بیار شدیم و تو عیادت مانگیدی و گرسنہ شدیم و تو مراد خورایندی - قولی کا مختلف اند و حسن تو بر یک حالت است و ہر کہ
بسوے ہمین جال ہمارہ میگرد ۱۲ و در ذات او نشاننا نشاننا است آمانے نگرید ۱۲ ہر کہ شناخت نفس خود را
بسختی شناخت رب خود را ۱۲
۱۲ قہر بذا نیک نفس محمد در مقصد قدرت اوست اگر بیند ازید شمار سے بر حصہ زیرین زمین پس فرو آید بر خدا ۱۲
۱۲ اوست تختین ہمہ و اوست آفرین ہمہ و اوست آشکار و اوست پنهان و اوست بر ہر چیز دانایان ۱۲ -

<p>اے مرغِ دولت گشتہ مقیدِ قفس گر ہستی خوشتن حجاب نشود</p>	<p>کمال نشوی تا کنی ترکِ ہوس دائمِ غفلت بذات حق باشد و بس</p>
<p>ظوراتِ متنوعہ و عجلیاتِ متکثرہ در صورتِ ذات و کمالِ صفات او قیامِ نیست و ما النوبۃ و احد غیرانہ</p>	<p>اذا انت اعدت المرایا تعددا</p>
<p>پرتو آفتاب کہ بر زمین سے افتد در حد ذات خود متعدد و متکثر نہ شود و اگر بر شیشہ ہائے متلون تابہ ہر جا برنگے نماید و نفس الامر از الوان مبرا است و اگر بر قاذوراتِ افتد در هیچ نقص پیدا نشود چنانکہ اگر بر بعض افتد بیسج شرف او زیادہ نگردد و جمیع صور مظاہر از نور حق اند خواہ ذہنی خواہ خارجی خواہ کامل خواہ ناقص قال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ان الحق یتجلی یوم القیمة للخلق فی الصودۃ منکرۃ فیقول انار بکم الا علی فیقولون لنعوذ باللہ منک فیتجلی فی صودۃ عقائد جہد فیسجدون له و قال ایضاً ان الحق یتجلی یوم القیمة بصودۃ نقصان فینکر نہا ثم یتحول بصودۃ الکمال فیتقبلونہا</p>	
<p>در عشقِ خافتہ و خراباتِ فرق نیست</p>	<p>ہر جا کہ هست پرتوِ روئے حبیبِ هست</p>
<p>بنابرین شیخ در قصہ ہر دو می بیند ماید۔</p>	
<p>ایاک ان تقید بعقد مخصوص و تکفر بما سوا فیؤمنک خیر کثیر بل یفوتک العلم بالامر علی ما هو علیہ فکن فی نفسک ہیول سائر المعتقدات کلہا فان اللہ تبارک و تعالیٰ اوسع واعظم من ان یحصہ عقد دون عقد فانه یقول فایما تولوا فثم وجہ اللہ و ما ذکرنا من این ذکر اندہ شد وجہ اللہ و وجہ الشئ حقیقتہ فنبہ لہذا قلوب العارفين لئلا یشغلہم العوارض فی الحیوة الدنیا عن استغفار مثل ہذا فانہ لا یدری العبد فی ائی نفس یقبض یقبض فی وقت غفلۃ فلا یستوی مع من یتبع علی خصوص</p>	<p>دور دار خود را از یکہ مقید کنی بعقد مخصوص و در سوا کفر مانی از ما سواے او پس فوت شود ترا خیر کثیر بلکہ فوت ترا علم بامر ہر آنچہ کہ آن امر براوست پس باش و نفس خود بیہولی سائر معتقدات پس تحقیق خدای تعالیٰ وسیع تر و عظیم تر است ازینکہ او را عقدے حصہ کند چہ کہ وے خود میسر ماید فایما تولوا فثم وجہ اللہ و نہ ذکر کرد اینے را بلکہ ذکر کرد وجہ الامر و مراد از وجہ شے حقیقت است و تشبہ کرد قلوب عارفین را تا کہ شغل نہ کنند و عوارض و ریاضات دنیا از طلب حاضر کردن شل وے پس ہر آنہ بنہ نید اند کہ در کدام ساعت قبض کرده خواہد شد پس گاہے قبض کردہ سے شود و در وقت غفلت پس ساوی نخواہد شد باکی قبض کردہ شود و در وقت</p>
<p>شیخ و نیست وجہ کہ سواہر یکہ بر گاہ متعدد و دارای آئینہ عکس ہم متعدد و خواہند بود و اگر فرمود حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ حق تعالیٰ در روز قیامت و صورت بدیجی خدا بر فرمود و ارشادند ہر فرمود کہ من برورد و کار بزرگ شام مردمان خواہند گفت فناء علیہم و انوار پس در وقت قیامت بدیجی خدا بر فرمود پس محمد و خواہند کرد و بدیجی فرمود کہ حق تعالیٰ خواہد کرد بسوے نقصان پس مردمان را آنگار خواہند کرد پس باز خواہد کرد یہ بصورت کمال و مردمان او را قبولی خواہند کرد و ۱۲۔</p>	

حکم ستوری وستی همه برخاسته است کردی آخر همه عمر از من و معشوق بگیر	کس ندانست که آخر بچه حالت برود حیف اوقات که یکسر بجلالت برو
حکما و اکثر مستکلمان به تنزیه حق قائل اند و بعضی مستکلمان به تشبیه و شبهه مستک اند به الرحمن علی الرحمن اسئوی - و ایما تَقُولُوا فَنُجِ دَجَهَ اللَّهِ وَايِدُ اللَّهِ فَوْقَ اَيِّدِهِمْ - وَلَتَصْنَعَ عَلٰی عَيْنِيْ - وَيَا حَسْرَةً	
علی ما فرطت فی جنب الله - السموات مطويات بيمينه حتی نقنع الجبار قد مه فی النار و قلب الموصیین اصبعین من اصابع الرحمن و وضع کفه و ضحك حتی بدت نواجذه حدود	
یومئذ ناضرة الی ربها ناظره و انکم سترون ربکم كما ترون القمر لیلۃ البدر لا تقنأون فی ربه ویتة و رأیت ربی فی احسن صوره - و رأیت ربی فی صوره شات امر د قططه و قره	
من شعر و فی رجليه نعلان من ذهب الحديث رواه الطبرانی و غیره مرخوفاً و قال الحافظ السیوطی و هو حدیث صحیح و نقول است که ابوذر غفاری گفت یا رسول الله هل رأیت	
ربک فرمود نورانی اراده نورانی را در لفظ و کلمه می سازند نورانی بفتح هجره معنی من این و شبه آنرا یک کلمه میدارند مثل روحانی - و صوفیه گویند حق بحسب ذات شریف منزّه است از تنزیه و تشبیه در مراتب اسما و صفات موصوف است بهر دو سیکه از تشبیه تنزیه میگزیند و نمیدانند که تنزیه تشبیه مجوز است	
فانقلت بالتشبيه کنت مقیداً وانقلت باللامرین کنت منسداً	وانقلت بالتشبيه کنت محمداً و کنت اماماً فی المعارف سیداً
زنها که از لفظ ظهیر و هشال آن که صوفیه گویند تو بهم بکنی که ایشان به حلول و اتحاد قائل اند چنانچه بعضی ناقصان پنداشته اند مقصود ایشان بسیار دقیق است بعبارت درنمی آید و اشارت برنمی تابد بیچ لفظ نمیتوان یافت که ادا می مراد ایشان بے زیادت و نقصان کند هر چه درین سلسله گویند اگر از وجه تقریب ذهن است به مقصود از وجه دیگر تبعید است	
وان قميصاً خيط من سبع شعة	و عشرین حرفاً من معانيه قاصراً
عرفا گویند اسرار حقیقت نمیتوان گفت و این را دو محل است یکی آنکه گفتن آن بظاهر شریعت راست نیست و یکی دیگر آنکه عبارات با دایه آن وفا نمیکند و کفر و افشاء سر الربوبیه کفر - بر تقدیر اول مقابل اسلام است و بر تقدیر ثانی مقابل انظار یعنی هر عبارت که بایه فاش سر الربوبیت گویند به	
۱۱ و گویند بنده است بر عرش قرار گرفت ۱۲ هر سو که رو آید تا جاست رو و خدا ۱۳ دست خداست بالا دست ایشان ۱۴ و گویند که پرورد شوی بعضی من ۱۵ و او چنانی من بقصر کردن من در حق خدا ۱۶ و آسمانها تجرد شوند و دست راست او تا آید بنده جبار قدم خود در دوزخ ۱۷ قلب مومن بیان دو بخش است از ایشان خدا ۱۸ و نهاد دست خود را و تسمیه کرد آنرا اینک ظاهر شد و ندان پیشین و ۱۹ و یکه بازه روسته با آن رود ناره باشند بسوی پروردگار و نظر کنند ۲۰ بر آنکه قریب است که خواهد دید رب خود را چنانکه می بیند مانتاب را شب چهارم و شب خواهد آمد از در و ۲۱ و ۲۲ ۲۳ و دیدم رب خود را در یک تر صورت ۲۴ و دیدم پروردگار خود را در صورت جوان امر و بے زیش و بروت کسودار دومی در آنکه در پای و پا پوشش بود زین تا آخر حدیث روایت گردان را طبرانی و غیره و مرغی و حافظ سیوطی گفته اند که این حدیث صحیح است ۲۵ یا رسول الله آیا دیدی پروردگار خود را - ۱۶ ۱۷ نورانی است و دیدم و ۱۸ پس اگر قائل به تنزیه خواهی شد بقیه خواهی گفت و اگر قائل به تشبیه خواهی شد بقیه گفته خواهی بود و اگر قائل به رد خواهی بود پس بر او صواب خواهی گفت و در معارف انام و سزار ۱۹ و اگر کسی دوخته شود از رشته لبت و در حرف تا هم از دریافت همه معانی و س قاصد با ۱۲	

خاشود و مولانا نظام الدین ^{رحمۃ اللہ علیہ} تفسیر اذ اسألك عبادى عنى فانى قريب سيفرايد لا ذرة من ذرت
العالم لا ذرة الا نود محيط بها قام عليها قريب منها اقرب من وجودها اليها لا يحجر العلم
نقط ولا يجمع الصنع ولا ييجاد فقط بل بضرب آخر لا يكشف المقال عنه غير الخيال
مع ان التعبير عن بعض ذلك لوجب مشقة الجمل

سزمت اليه خداه الرقيب	وكتمان سرّ الحبيب حبيب
اذا ما تلا شيت في نوره	يقول ادع عبدى فانى قريب

عارف جامی گوید بر طالب خبیر پوشیده نماند که بجز حفظ مقالات ارباب توحید و تمسک
آن گفتا کردن و آزار مرتبه از مراتب کمال شمردن غایت خسران و نهایت حرمان است

علیک در خون جگر باید خورد	علم و ادب و کتاب کے دار و سود
---------------------------	-------------------------------

نه هرگز از مشاهدات صوفیه تعبیر کن صوفی شاید باشد و نه هرگز از معارف ارباب توحید میزد

این همه گفتگوئے توحید است	راه وحدت ترک و تجرید است
سخن وحدت است همچو سراب	از سراب اے پسر که شد سیراب
سخن وحدت آنکه از عمامی	زا نیچه خیزد بغیر بدنامی

رضوان الله علی الشیخ الربانی اوحده الدین الکرمانی حیث قال رباعی

اسرار حقیقت نشود حل بسوال	نے نیز بدر با ختن دولت مال
تا دین و دل خون نہ کنی خجہ سال	هرگز نہ مهند راهت انو قال بجال

آمید بواجب الوجود آنکه سالکان طریقت را بمنزل مراد رساند و طالبان حقیقت را شراب صال چشاند

یارب ز جهان روئے دلم برگردان	رباعی	حالی که مرا هست نکوتر گردان
راهم بسرا پرده توحید نمائے	ایضاً	تا چند بهر طرف روم سرگردان
یارب بر یانیم ز حسد مان چه شود		راہے دہیم بجوے عرفان چه شود
صد گبر کہ از کفر مسلمان کردی		یک گبر دگر گنی مسلمان چه شود

فصل سوم در بیان تجدد و امثال

بدانکه این سلسله نیز از عظم مسائل صوفیه صافیه است و خلا فیکه میان علما و کلامیه و حضرات صوفیه

۱۵ و چون استفسار کنند ترانندگان من از حال من پس بر آنند من نزدیک ۱۲ سال نیست ذره از ذرات عالم بگردان نور انوار بروی
محیط و غالب است و قریب است از دوسه زانند از وجود دوسه بجز و علم با صبح یا ایجاد بلکه بر ششم دیگر که از افقین راست نمی آید
بجز خیال با وجود یک نوشتن یعنی از ان باعث ختن و شطینع قاطبان است ۱۶ ساله اشاره کردم از چشم بسوی دوسه
در مواجهه رقیب که پوشیدن را از دوست امری پسندیده نه باشد بر نگاه که متلاشی شدم - در نور دوسه را نمی گفت
که بخوان بنده ما اگر من از دوسه قریب ۱۲ - ۱۵ خوشنودی غذا با دیرین ربانی اوحده الدین کرمانی چنانکه گفت ۱۲

در این سلسله واقع است از اشک خلافت است و تفصیل تحقیق و تدقیق در آن با ذکر اصول و اجزای در
تصانیف شیخ اکبر و شرح کلام شان ثابت و مقرر و محرز است هر که اطلب آن باشد رجوع بدین مکتب
و نظر النور و رساله عید المثال فی تجدد الامثال نماید و اینجا بر همان اصل سخن که مختار صوفیه صافیه است
اکتفا می رود. بدانکه حضرات صوفیه صافیه گویند که ذات حق را در هر آن شانی است که نه در آن سابق
آن شان داشته و نه در آن لاحق خواهد داشت شیخ ابوطالب یکی در قوه القلوب فرموده ^{۱۱} لا یجلی
الحق فی صوره مرتین و لا فی صوره الالئین - و اسرار جلالی در هر آن خلج وجود از موجودات میکنند
و اسرار جمالی در همان آن ایشانرا متلبس بلباس خود می سازند ^{۱۲} بل هم فی لبس من خلق جدید
و تروی الجبال تحسبها جامدة و هی تمر مر السحاب فیض حق مانند آب روان است و موجودات
مانند نهر هر چه جزو از اجزای نهر که تعیین کنی آبیکه درو باشد غیر آب نیست که در آن سابق آنجا بوده و غیر آب است
که در آن لاحق آنجا خواهد بود - چراغ رانے بینی که شعله او بنفس هو میشود و شعله تازه بعد و فیکه و روغن وجود
می یابد و تو پسنداری که شعله بیک حال باقی و ثابت است رباعی

در آن وجود یا باز قسرت
از بهر ظهور او بر آن وجه که هست

هر جا که لطف ایزدش بر هم بست
این لبس وجود و خلق وانی که چهر است

حاضر گردن تخت بلقیس نزد سلیمان بآن بود که او در سباینا بر خلق مذکور معدوم شد و در همان آن
بهیمت آصف که از کل اولیا آن زمان بود نزد سلیمان موجود گشت و نظام از مستکلمان در این سلسله
موافق صوفیه است سیکوید که جسم مرکب از اعراض است و وجود اعراض در هر آن متجدد میشود شیخ اکبر
و نفس شیعنی فرماید که عالم عبارت است از اعراض منجمعه و عین واحد که حقیقه هستی است و آن قبل
و متجدد میگردد و مع الانفاس و الالبات در هر آن عالمی بعد می رود و مثل آن دیگر که وجود و تابد
و اکثر اهل عالم از معنی غافل اند که اقال سبحانه و تعالی بل هم فی لبس من خلق جدید
و از ارباب نظر کسی بر این معنی مطلع نشده است مگر شاعره در بعضی اجزاء عالم که اعراض است
حیث قالوا الاعراض لا تبقي زمانین دیگر حسابیه که معروفند بسو فطایه در همه اجزاء عالم چه
چنانچه حکما گفته اند که اعراض در هر دو زمان باقی می ماند ^{۱۳}
جواب هر چه اعراض و هر یک از فریقین من و چه خطا کرده اند و شاعره بسبب آنکه اثبات جواب متعده
کردند و راه حقیقت وجود و اعراض متجدد متبدل را با آنها قائم داشته و ندانسته اند که عالم جمیع اجزا
نیست مگر اعراض متجدد متبدل مع الانفاس که در عین واحد جمع شوند و در هر آن ازین عین زایل میشوند
و امثال آنها بوسیله تبلیس میگردد پس ناظر بواسطه تعاقب امثال و غلطی افتد و می پندارد که
این امر نیست و احدی هم که میگوید لا شاعره فی تعاقب الامثال علی محل العرض من غیر

^{۱۱} بجای آنکه حق در یک صورت دو بار و نه در دو صورت در یک وقت ^{۱۲} بلکه ایشانرا در شبهه انداز افزایش نو ^{۱۳}
^{۱۴} و بهر آنکه با راست داری آن را بر جا بسته اند و آن میرود و مثل روشن ابر ^{۱۵} چنانکه میگویند شاعره در پی آمدن مثالها
بر محل عرض غیر غالی بودن آن از آنکه عارضی که شایسته اهل باشد و بیننده گمان برد که این امر واحد است ^{۱۶}

خلو ان من شخص من العرض مائل الشخص الاول فيظن الناظر انها امر واحد رباعي	
بحریت نہ کا ہند نہ افزائیدہ عالم چو عبارت از همین اسواج است عالم بودار نہ غیرست عاری نہ واندر ہمہ طور ہاے نہرے جاری	اسواج بروردن و آسندہ نہ نبود دوزمان بلکہ دو آن پائیدہ نہرے جاری بطور ہاے طاری سریست حقیقتہ امتحان ساری
اما خطایہ سوفسطائیہ است کہ مع قولہم بالتبدل فی العالم باسراہ متبہ نہ شد نہ بآنکہ یک حقیقت کہ متبلس می شود بصور و اعراض عالم و موجودات متعینہ متعددہ میناید و ظہور نیست اور در مراتب کونی جز باین صورت و اعراض چنانکہ وجود نیست اینارادر خارج بدون او۔ رباعی	
سوفسطائی کہ از خرد بے خبر است آرے عالم ہمہ خیال است وے	گوید عالم خیالے اندر گذر است جاوید در حقیقتہ جلوه گر است
اما در باب کشف و شہود می بینند کہ حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ در ہر نفسی تجلی است تجلی دیگر و در تجلی او اصلاً تکرار نیست یعنی در دو آن بیک تعین و یک شان تجلی نمیکرد و بلکہ در ہر نفسی بہ تعین دیگر ظاہر می شود و در ہر آن بشانے دیگر تجلی میکند۔ رباعی	
ہستی کہ عیان نیست و آن در شانے این نکتہ بجز کل یوم فی نشان	در شان دیگر حبلوہ کند ہر آنے گر بایست از کلام حق بُر ہانے
و سردرین است کہ حضرت حق سبحانہ و تعالیٰ را اسرار متقابلہ است بعضی لطفیہ و بعضی قہریہ و ہر و احماد و کاراند و تعطیل و برپس یک جائزہ پس چون حقیقتی از حقائق امکانیہ بواسطہ حصول شرائط و ارتفاع موانع مستعد وجود گردد رحمت رحمانیہ اورا دریا بدو بر وے افاضہ وجود کند و ظاہر وجود بواسطہ تبس بہ آثار و احکام آن حقیقتہ متعین گردد و تعین خاص و تجلی شود بحسب آن تعین بعد از آن سبب قہر احدیت حقیقی کہ مقتضی ضحلال تعینات و آثار کثرت صورت تعین منسلخ گردد و در ہر آن اسلخ بر مقتضای رحمت رحمانیہ بہ تعینے دیگر خاص کہ مائل تعین سابق باشد متعین گردد و در آن ثانی بقہر احدیت ضحعل گردد و تعینے دیگر رحمت رحمانیہ حاصل آید و ہکذا الی ما شاء اللہ پس در ہر دو آن بیک تعین تجلی واقع نشود و در ہر آنے عالی بعد م سیر و دو دیگرے مثل آن بوجود آید اما محبوب بہجت تعاقب امثال و تناسب احوالے پندارو کہ وجود عالم بر یک حال است و در از منہ متوالیہ بر یک منہ	
سبحان اللہ زہے خداوند و دود در ہر نفسے برد جہانے بعد م	استجمع فضیل و کرم و رحمت وجود آرد و کرے چو آن ہمہ سالنم بوجود
لہ باوجود تحمل شان بہ تبدل گشتن چیز با تامل در عالم ۱۲	

<p>انواع عطا اگر چه خدا می بخشد در هر آنی حقیقت عالم را</p>	<p>رباعی هر اسم عطیه جدا می بخشد یک اسم فنا کی بقا می بخشد</p>	
<p>و دلیل بر آنکه عالم مجموع اعراض مجتمعه است و عین واحد که حقیقت وجود است آنست که هر چند متخالف موجودات را متحد میکند و در حد و ایشان غیر از اعراض چیز عطا نمیشود مثلاً وقتی که گویند انسان حیوان ناطق است و حیوان جسم نامی حساس متحرک بالاراده و جسم جوهر قابل ابعاد ملته و جوهر موجود لانی الموضوع و موجود ذاتی است که او را تحقق و حصول باشد در این حدود و هر چه مذکور میشود همه بر تفصیل اعراض است الا آن ذات بهم که از مفومات ملحوظ است زیرا که معنی ناطق ذات له النطق است و معنی نامی ذات له النطق و یک ذاتی البوائی و این ذات بهم عین وجود حق و برستی حقیقی است قائم بذات خود و قیوم است مر این اعراض را و آنکه در باب نظر میگوید که اشغال این مفومات حصول نیستند بلکه آن از حصول تعبیر میکنند بواسطه عدم قدرت بر تعبیر از حقائق فصول بر وجهیکه متناز شوند از ماعدا می خود بغیر این لوازم که از اینها انقضی باشد مقدمه ایست ممنوع و کلامیست نامسموع و بر تقدیر تسکیم هر چه با جوهر ذاتی باشد قیاس آن عین واحد عرضی خواهد بود زیرا که اگر چه داخل است در حقیقت جوهر خلج است و آن عین واحد و قائم است بوسی و دعوی آنکه اینجا امر است جوهری و راس عین واحد و در ذات سقوط است. تجفیف و فیکه کشف ارباب حقیقت که مقتبس است از مشکوٰۃ نبوت بخلاف آن گواهی دهد و مخالف عاجز باشد از اقامت دلیل و الله یقول الحق و هو یرشدی السبیل</p>		
<p>تحقیق معانی از عبارات مجو خواهی یا بی زحمت جل شفا گشتی بوقوف بر مواقف قانع هرگز نشود تا کنی کشف حجاب در رفع حجب کوش نه در جمع کتب در جمع کتب کجا شود مشارح</p>	<p>رباعی رباعی ایضا</p>	<p>بے رفع قیود و اعتبارات مجو قانون نجات از اشارات مجو شد قصد مقاصد از مقصدان انوار حقیقت از مطالع طالع کز جمع کتب نمی شود رفع حجب طی کن همه را و علی الله و نبی</p>
<p>اینست قدر ضروری که از لواحق جامی منقول شد. و شرح و بسط آن از اشعه اللوامع که از شیخ امان پانی و فوائج شرح اللوامع که از عا دو کمینی است طلب کرده شود. ایماست</p>		
<p>هر زمانه نیست میگردد جهان جمله عالم می شود هر دم فنا هست عالم در سیر و سیر و سیر</p>		<p>هم در آن دم هست گرد و بیگان باز پیدا می نماید در بیتا نیست خالی یکسر از خلق و بس</p>
<p>و خدا میگردید سخن راست و ادوات میکند بر راه ۱۶</p>		

غیر آن که ز قید با کلی بریت

پچاس را آگهی زین حال نیست

و علی هذا وجدنا شيخنا ارباب الكشف والشهود -
و برین یافتیم شایخ خود را که ارباب کشف و شهود بودند ۱۲

فصل چهارم در بیان مسئله تفضیل شخنین

و اعتقاد آنحضرت ولی نعمت طاب ثراه و بحث تفضیل شخنین بر آل عبا علیهم التحية والثناء آنست که مراد از
من وجه است نه من جمیع الوجوه و همین است مختار اهل تحقیق از صوفیه صافیہ و علمای متکلمین چنانچه عمده الحاد
شاه ولی الله محدث دہلوی فاروقی در رسالہ حسن العقیدہ مے گویند -

<p>و ابوبکر افضل الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ثم عمر رضي الله عنهما و مراد نمی گیریم فضیلت از جمیع وجوه تا که عام باشد نسب و شجاعت و قوت و علم و امثال آنرا بلکه بسیار نفع رسانیدن و مے در اسلام - انتہا</p>	<p>و ابوبکر افضل الناس بعد رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ثم عمر رضي الله عنهما و مراد نمی گیریم فضیلت از جمیع وجوه تا که عام باشد نسب و شجاعت و قوت و علم و امثال آنرا بلکه بسیار نفع رسانیدن و مے در اسلام - انتہا</p>
---	---

و در این عبارت تصریح است بجزا از فضیلت دیگران شخنین باعتبار نسب و شجاعت و علم و غیر آن
و مولانا جلال الدین دوانی در او اخر شرح عقائد عسندیہ واضح تر از آن گفته است -

<p>قال معنى الافضلية اى المعنى المراد منها بمعناها اكثر ثوابا عند الله بما كسب ثوابا من خير لا انه اعلم و اشرف نسبا و ما شبه ذلك فانه صيغة افعال موضوعه للزيادة في المصدر اى اى بوجه ما اعم من ان يكون من جمیع الوجوه او بجمیع صفات الفضائل من حيث المجموع و الذى وقع الخلاف فيه ههنا هو الرجحان بهذا الوجه اعنى من حيث الثواب لا الرجحان من الوجوه الاخر فلا ينافي ذلك رجحان الغيوب في احاد الفضائل الاخر ولا في مجموع الفضائل من حيث المجموع</p>	<p>معنى مقصود از فضیلت درین مقام آنست که اکثر ثواب یا بسنده از حق تعالی باشد بسبب آنچه که کسب ثواب کرده از امور خیر نه اینکه عالم تر و بزرگ تر باشد در نسب و مانند آن چرا که افضل صیغه اسم تفضیل بر وزن افعال وضع کرده شده است براسے زیادتی در معنی مصدری بوجه عام ازینکه از جمیع وجوه باشد یا بجمیع صفات فضائل بحیثیت جمع و آنچه خلاف دران واقع شد باین مقام آن در رجحان این وجه است یعنی حیثیت ثواب نه ترجیح از وجوه دیگر پس منافاتی نیست این رجحان غیر در یکے از فضائل دیگران در مجموع فضائل بحیثیت جمع انتہا -</p>
--	--

و رشید المتکلمین گویند که درین کلام تصریح است باینکه مقصود اهل سنت از فضیلت یک فرد است که
کثرت ثواب عند الله بما کسب من خیر باشد نه اینکه فضیلت بحوث عنها فضیلت باعتبار علم و نسب
بآنچه که از امور خیر حاصل کرده ۱۲

و غیر آن ہم ہست بلکہ جائز است کہ غیر شیخین برایشان در دیگر احادیث فضائل بل مجموع آن سوائے فضیلت
سموٹ عنہما راجع باشد و خسرو رومی محشی شرح عقائد مذکور کہ اذا عاظم علماء متاخرین است در حاشیہ
متعلقہ قول والذی وقع الخلاف فیہ دھوالرحمان از حواشی شلج بر شرح تجرید نقل کردہ گفتہ
لا ینکر احد من اهل السنة رجحان علی رضی اللہ عنہ فی کثیر من الفضائل انتہی دُرین
کلام اشعار است بر اجماع علماء اہل سنت بر رجحان امیر المومنین علی مرتضی رضی اللہ عنہ در فضائل سیما
بل اکثر آن و علامہ تفتازانی در شرح مقاصد گوید۔

<p>پس اگر کسی گوید کہ اللہ تعالیٰ فرمودہ است کہ جزائے عنکم الرجس اهل البيت و یطہرکم تطہیراً وقال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انی ترکت فیکم ما ان اخذتمہ بہ لن تضلوا کتاب اللہ وعنونی و اهل بیتی وقال النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انا تارک فیکم الثقلین اولہما کتاب اللہ فیہ الہدی والنور فخذوا بکتاب اللہ واستمسکوبہ و اهل بیتی و اذکرکم اللہ فی اہل بیتی اذکرکم اللہ فی اهل بیتی اذکرکم اللہ فی اهل بیتی و مثل ہذا ایشعر بفضلہم علی العالم و غیرہ قلنا نعم لا نضا فہم بالعلم والتقوی مع شرف النسب الخ</p>	<p>پس اگر کسی گوید کہ اللہ تعالیٰ فرمودہ است کہ جزائے کہ میخواہد خدا تاد و رکند از شما پلیدی راے البیت و پاک کند شمارا پاک کردنی آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ من گذاشتہ ام میان شما آن چیز را کہ اگر بگیریہ شما ویرا ہرگز گمراہ نشوید یکے کتاب اللہ و دیگر اولاد ما و اہل بیت ما و ہم فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ ترک کنندہ ام و شما ثقلین را کہ اول شان کتاب اللہ است کہ دروے ہدایت ہست و ثانی پس گبریہ کتاب اللہ را و تمسک کنید بوسے۔ و دیگر اہل بیت و یاد سید ما نعم خدا را بشما و اہل بیت خود سہ بار تکرار فرمود این کلام و چنین کلام بر فضل شان بر عالم غیر آن خبر سید ہر خواہم کہ بے بوجہ تصف بودن شان بعلم و تقوی و شرف نسب بودہ است۔</p>
--	---

و شاہ عبدالعزیز محدث دہلوی در جواب سوال ثالث از اسولہ عشرہ مے فرماید کہ تفضیل الشیخین
رضی اللہ تعالیٰ عنہما بر حضرت علی مرتضی رضی اللہ تعالیٰ عنہ من کل الوجہ نیست بلکہ علماء محققین نوشتہ اند۔
کہ تفضیل احد الشیخین علی الآخر من جمیع الوجہ محال است چہ تفضیل حضرت مرتضی در جہاد سیفی و سنانی
و فن قضا و کثرت روایت حدیث و با شمیم و خبتیت لایسا زوجیت بتول زہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہما
بر صدیق اکبر قطعی است و همچنین تفضیل آنجناب در قدم اسلام و اول من صلی بودن بر حضرت فاروق
نیز قطعی است بلکہ مراد تفضیل شیخین بر جناب مرتضی نیست مگر تفضیل اینہا در شبیہ بنی نبی جہت
سیاست است و خطہ دین و سد باب فتنہ و ترویج احکام شرعیہ و اشاعت اسلام در بلدان افاقت
حدود و تعزیرات و ہمین است مقاصد خلافت کبرئیت و رشید المتکلمین و رحق المبیین گوید

لے منکر نیست کہ از اہل سنت در ترجیح حضرت مرتضی علی ر ضی اللہ عنہ در اکثرے از فضائل انتہی ۱۲

بلکہ تفصیل آل عبا بر شیخین باعتبار جزمیت شان با حضرت صلوات اللہ علیہ وآلہ وسلم و باعتبار کمالات دیگر نیز مثل
 شان کمالات نبوت را کہ وجوبیت و علم و امثال آن باشد مطابق تصریح اکابر اہل سنت و جماعت
 ثابت است انتہی و نیز در حق البین گوید کہ در بحث تفصیل شیخین بر آل عبا علیہم التَّحۃ و الذَّکَا کہ بعضی روایات
 در کتب معتبرہ اہل سنت منقول شدہ مثل حدیث الحسن و الحسین سید اشباب اہل الجنۃ
 کہ از حضرت بکر صدیق و حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہما منقول شدہ و روایت من سرہ ان ینظر الی
 اعظم الناس منزلة و اقربہم قرابة و افضلہم مآلة و اعظمہم عناحقا عند رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فلینظر الی هذا الطالع کہ مقولہ حضرت ابوبکر صدیق است رضی اللہ
 عنہ و مثل روایت ہذا مولای و مولی کل مؤمن و من لم یکن مولای فلیس بمؤمن کہ مقولہ حضرت عمر
 رضی اللہ عنہ و غیر آن از روایات کثیرہ و ال است بر تفصیل آل عبا بر جمیع من عداہم لہذا ناظر غیر با ہر مدین
 امثال آن روایات متحیرے شود و در اینکہ ہر گاہ احادیث ہذا فی آل عبا مشتمل بر تصریح ایشان بر عتہ
 اہل جنت و اقوال شیخین رضی اللہ عنہما مشعر بر تفصیل این بزرگواران باشد درین صورت تفصیل کہ اہل
 آزار برائے شیخین ثابت میکنند چہ معنی داشته باشد و چون منشاء آن حیرت عدم دریافت معنی تفصیل
 اصطلاحی اہل سنت است کہ برائے شیخین اعتقاد بہ آن کردہ اند و بعد و ضوح آن معنی ظلمت آن حیرت
 خود بخود از ہمے پاشد لہذا معنی تفصیل مذکور رابع ما یتعلق بتفصیل دادہ مے آید پس مخفی نہ اند کہ چنانکہ
 ازان احادیث نبویہ و آثار شیخین و غیر ہما سن الاولیہ تفصیل آل عبا بر شیخین ثابت مے شود و چنانکہ از
 احادیث مرفوعہ دیگر و اقوال حضرت امیر المومنین حیدر رضی اللہ عنہ وادلہ آخر کہ در صواعق محرقة و دیگر
 تحت کلامیہ و غیر بطرق صحیحہ موجود است تفصیل شیخین بر حضرت امیر المومنین علی مرتضی و من عداہ
 ما خلا النبی والمرسلین ثابت و از آنجا کہ اصل اعمال ادلہ است نہ اہمال انہا علماء را ماضی
 علیہم جمیع تفصیل شیخین را بر آل عبا و ماس آن عنی تفصیل آل عبا بر شیخین بطورے بیان فرمود
 کہ تو ہم تعارض از ادلہ مرفوع شدہ ہر یکے بر محل خود فرو آوردہ تفصیل این اجمال آنکہ تفصیل شخصی کو از
 اعلی باشد بر دیگرے کو از ادانی باشد من جمیع الوجہ غیر معقول است چہ جائز است کہ مفصول
 بہ بعضہ صفات تعلی باشد کہ فاضل مفروض بتفصیل از پیش آن عاری بود پس اعتقاد تفصیل شخص عظیم تقدیر
 بر شخص وضع القدر من جمیع الوجہ از غلط تصور نیست فاما ظنک بعلماء اہل السنۃ و الجماعۃ من انہا

لے حسن حسن سردار جو انان اہل جنت اند ۱۲ لے کے و محشر آید کہ پسند ہوے بزرگترین مردمان در مرتبہ و قریب
 شان در قربت و افضل شان در حالت و بزرگتر شان از ما نزد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در حق پس باید کہ پسند
 ہوے و من طالع ۱۳ لے این مولائے من است و مولائے ہر مومن و کسیکہ نباشد این مولائے مے پس انکس
 حوزہ نیست و مولے بالفتح آواز کفندہ و آزاد کردہ و سزاوارتر و پسر عم و یار و دوست و ہمسایہ و ہم حد کذا فی
 ۱۴ لے پس چہ گمان است بعلماء اہل سنت و جماعت از دعایت حدیث شان در حق شیخین بر اہل بیت سید کریمین رضی اللہ
 عنہما کہ شیخین روایت حدیث کردہ اند پس در بارہ اہل بیت بفریق ادلے روایت کردہ خواہند بود ۱۲

فی حق الشیخین علی اهل بیت سید الکنین بل تفضیل بیوت عنه نزد ایشان محض معنی عظیم النفع فی الاسلام
 با کثر ثواب عند الله بکسب من خیر است یعنی کثرت اسباب موجب برائے ثواب و اکثری از شواهد
 این دعوی از علماء بیشتر و کتب مشتهر منقول شده است و بعضی را میباید شنید حضرت شاه ولی الله
 دهلوی فاروقی در کتاب قرۃ العینین فی تفضیل الشیخین میفرماید اکثر سلف فضل را هم از فضل کلی
 و فضل جزئی می گرفتند و کلمات ایشان ظاهر امتناقص است چون اقاول را بر قاعن تطبیق فرود آیم
 آن تناقض ظاهر از هم پاشد مانند آنکه از امام مالک نقل می کنند که گفت من تفضیل نمیدهم بر جزیفیم
 صلوات الله علیه و آله و سلم هیچکس را و مراد او فضل جزئی است انتی و مولوی محمد اسماعیل حنیف ایشان را
 مستقیم در فائده که مقصود برائے سلسله تفضیل است بعد بیان تفضیل شیخین میگویند و حضرت مرتضی
 رضی الله عنه را یک نوع تفضیل بر حضرت شیخین ثابت است و این تفضیل بحسب کثرت اتباع ایشان
 و وساطت مقامات و ولایت بل سائر خدمات است مثل قطبیت و غوثیت و ابدانیت و غیره با همه از عهد
 کرامت ممد حضرت مرتضی تا انقراض دنیا بوساطت ایشان است و در سلطنت سلاطین و امارت
 امارت بهمت ایشان را دخلی است که بر سیاحین عالم ملکوت مخفی نیست الی آخر ما قال پس انکار فضیلت
 آل عباس شیخین رضی الله عنهما بطوریکه ایشان را هیچ فردی از افراد فضیلت بر شیخین ثابت نباشد
 مقتضای عقل است از مذهب اهل سنت و جماعت بل عدول از حکم عدل صائب است و من الله التوفیق
 الی نیل المطالب الدقیق و شیخ عبدالحق محدث دهلوی در تکمیل الایمان میگویند که فضیلت خلفا
 اربعه بر ترتیب خلافت است یعنی فضل اصحاب ابوبکر است ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضوان الله تعالی علیهم
 و مراد از فضیلت اکثریة ثواب است عند الله و تحریرش چنانکه بعضی علم کرده اند است که قول ناقلاً
 فاضلتر است از غیر خود زیاده و بر جان آن فلا نرا طلب نسبت بآن غیر و این رجحان تواند که جمیع وجوه در
 جمیع صفات باشد یعنی در هر صفتیکه تصور کنند و موازنه نمایند آن فلان راجع آید و کامل بود یا در جمیع صفات
 و فضائل من حیث المجموع و این بآن جمع شود که در مفضول صفتی از صفات کمال باشد که در فاضل نبود
 و تواند که این رجحان از وجهی خاص و معنی مخصوص باشد و محل خلافت درین سلسله رجحان با وجهی خاص است
 یعنی کثرت ثواب عند الله نه بوجه دیگر مثل زیاده علم و شرف نسب و قوه ملکات نفسانیة مثل شجاعت
 و شهامت و امثال آن از آنچه عقلاً آرد عرف فضیلت خوانند و مخصوص جوهر نفس و لازم و سه بود
 و این منافات ندارد و رجحان آن غیر در احاد فضائل دیگر یا در مجموع فضائل من حیث المجموع و اسباب
 کثرت ثواب مآثر و فضائل بود که منافع و نتائج آن بدین اسلام راجع و متعدی گردد مثل سیقت ایمان نصرت
 در دین و تقویت اسلام و امداد مسلمانان و کثرت خیرات و صلوة و مبارکات و هدایت ناس و امثال
 میگویند که این صفات در ذات ابوبکر رضی الله تعالی عنه بیشتر است چه از مرتب سیر معلوم شده است

کہ دے رضی اللہ عنہ از آنکہ کہ ایمان آورده کار و دعوت اسلام و نصرت دین بود و عثمان و محمد
 و زبیر و سعد بن ابی وقاص و عبدالرحمن بن عوف و عثمان بن مظعون که از اکابر صحابہ و رؤسای مہاجر
 اند بر دست و سے ایمان آوردند و دایم در رفع منازعہ کفار و اعدای اسلام دین بود چہ در حالت حیات
 آنحضرت و چہ بعد مات آنحضرت - در صحیح بخاری آورده است کہ دے رضی اللہ تعالیٰ عنہ در مہاجر
 ایام بعثت کہ در اظهار شعار دین و شرائع کے را مجال نبود - مسجدے بر دروازہ خود بنا کرده بود و
 در آنجا نماز میگذارد و قرآن مے خواند و نسا و اطفال و جوانان قریش گردے آمدند و قرآن و شنیدند
 چون تحریر مطلب کرده شروع در تقریر آن کنم و ہر چہ از اقوال علماء در خباب آمدہ است نقل نمایم - بدانکہ جمہور
 اہل سنت و جماعت برین ترتیب اندکہ مذکور شد - و مرسے از امام مالک و غیر دے از بعضے اسلاف
 اہل سنت توقف است میان عثمان و علی رضی اللہ عنہما از مالک پرسیدند کہ فضل است بعد نبوت
 گفت ابو بکر ثم عمر - گفتند علی و عثمان رضی اللہ عنہما را چہ گوئی گفت از مقتدایان دین از انہا کہ من
 در یافتہ ام هیچ یکے را نیافتہ ام کہ تفصیل کیے برویگرے سیکرد ازین دو مذہب امام الحرمین نیز توقف است
 میان این دو و منقول است از ابو بکر بن خزیمہ تفصیل علی مرتضیٰ بر عثمان رضی اللہ عنہما در جہا ہر الاصول
 کہ منقول از اہل کوفہ تقدیم علی است بر عثمان و مختار ابن خزیمہ نیز ہمین است و در مقدمہ شیخ ابو عمر بن
 نیز مذکور است کہ مذہب اہل کوفہ تقدیم علی است بر عثمان و سفیان ثوری نیز قائل ہمین است و از علماء
 حدیث آنکہ تقدیم علی بر عثمان کردہ است محمد بن اسحاق بن خزیمہ است کہ اورا امام ائمہ حدیث میگویند
 و امام محی الدین در شرح صحیح مسلم میگوید کہ بعضے از اہل سنت از اہل کوفہ تقدیم علی بر عثمان رفتہ اند و قول
 مشہور تقدیم عثمان است بر علی رضی اللہ عنہما و ہم امام نووی در اصول حدیث میگوید فضل صحابہ علی علیہ السلام
 ابو بکر است بعد از ان عمر با جماع اہل سنت و خطابی کہ از علماء اہل سنت است از اہل کوفہ تقدیم علی
 بر عثمان نقل کردہ و ابو بکر ابن خزیمہ نیز بران رفتہ است و قطلانی در شرح صحیح بخاری میگوید کہ بعضے از
 تقدیم علی بر عثمان فرستہ اند و سفیان ثوری از ایشان است و بعضے گفتہ اند و دے در آخر از ان رجوع
 کردہ است و اللہ اعلم و بیقی در کتاب الاعتقاد میگوید کہ ابو ثور از شافعی روایت میکند کہ یسح کیے از صحابہ
 و تابعین در تفصیل ابو بکر و عمر و تقدیم ایشان اختلاف مے نہ کردہ و اختلاف مے نہ کردہ دعلی و عثمان است
 و با جملہ قرار داد مثل اہل سنت بر آن است کہ در تقدیم ابو بکر و عمر بر سایر صحابہ و رعایت ترتیب میان
 ایشان خلافت نیست لیکن بعضے از فقہاء محدثین در شرح قصیدہ مالئہ نقل کردہ اند کہ فضیلت خلفاء
 مخصوص است با عدا و اولاد پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و ابن عبدالبر کہ از شاہیر علماء حدیث است
 در استیعاب ذکر میکند کہ سلف اختلاف کردہ اند در تفصیل ابو بکر و علی - و میگوید مرسے از سلمان و ابو ذر
 و مقداد و جناب و ابو سعید خدری و زید بن ارقم است کہ مرتضیٰ اول کسی است کہ اسلام آورده و لیکن

مفضول با وجود فاضل جایز نباشد و عظم اهل سنت و جماعه بر آنند که امام فضل باید و لیکن اگر نصب
و سب موجب هرج و مرج و بیجان فتنه و فساد گردد و نصب فضول بر تقدیر ابیت و استحقاق
او مراعاته را باستجماع صفات و شرائط از قرشیه و علم بجلال و حرّام و مصالح و مہام دین اسلام
و قبح و عدالت و شہامت و ثبات جایز باشد و میگوید کہ نزد من این سلسلہ یعنی اولویت نصب
افضل قطعی نیست و جز اخبار احاد کہ در غیر این امامت کبرے کہ سخن ما در است یعنی امامت نماز کہ امامت
صغیر اش میگویند وارد شد نیست مثل قول آنحضرت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم یومکم اقرکم
یعنی باید کہ امام در نماز کسے شود کہ قرآن خواندہ تر و فقہ دانندہ تر باشد و این خود بقطع نمیرسد
پس صحیح آنست کہ در امامت و خلافت افضلیت شرط نیست و نزد ما دلیل دیگر نیست کہ قاطع بود
و دلالت کند بر فضلیت بعضی امہ بر بعضی چہ عقل را بدر کہ حقیقت آن را نیست و اخبار کہ در فضائل
ایشان وارد یافته متعارض اند پس جز توقف و سکوت سبیلے نباشد لیکن غالب بر ظن چنان
مے آید کہ ابوبکر افضل خلائق است بعد رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و بعد از دسے عمر و ظنون در
علی و عثمان متعارض است و میگویند کہ از علی مرتضی نیز روایت کرده اند کہ فرمودہ است کہ بہترین
مردم بعد از پیغمبر صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ابوبکر و عمر است بعد از ان خداوند داننا تر است
با آنکہ بہتر کیست تا اینجا ترجمہ کلام امام الحرمین است و میگوید کہ این قولے است کہ ما برائے
خود اختیار کردہ ام و از را و تقلید مجانبیت نمودہ براہ حق واضح رفتہ ایم استے و بعضی از فقہاء
محدثین از اہل مدینہ در شرح قصیدہ امالیہ نقل میکنند کہ شیخ احمد زروق کہ از اعظم فقہاء و علمائے
مغرب است در شرح عقیدہ حجۃ الاسلام مے گوید کہ علما را خلاف است در آنکہ تفضیل قطعی است
یا ظنی مثل اشعری یا اول است و مختار با قلابی ثانی و این تفضیل در ظاہر و باطن است معاً یا در ظاہر
فقط - اینجا دو قول است استے و قاضی عضد در مواقف بعد از ایراد تفضیل فضائل علی کرم اللہ وجہہ
کہ شیعہ بدان استدلال کردہ اند با فضلیت و سے و جواب از ان بحمل فضلیت بر کثرت ثواب کردہ
مے گوید بد آنکہ سلسلہ فضلیت از ان قبیل است کہ در و سے جرم و یقین را طبع نتوان داشت و عقل را
بمعرفت افضلیت بمعنی کثرت ثواب بطریق استدلال راہ نیست مستند آن جز نقل نتوان بود و این
سلسلہ نیست کہ متعلق بعقل باشد تا بمجر ظن در آن باب اکتفا توان کرد بلکہ این سلسلہ از باب علم و اعتقاد
است کہ مطلوب در و سے جرم و یقین است و مخصوص مذکورہ از طرفین با وجود تعارض دلالت آنہا
قطعی نہ و غایتہ دلالت آنہا بر اختصاص سبب کثرت ثواب باشد و وجہ کثرت ثواب نوافل
موجب زیادہ ثواب قطعاً نبود چہ اجر و ثواب بفضل خداست و وابستہ بہ سعی نہ و سے سبحانہ اگر خواہ
غیر مطیع را ثواب بدہد کہ مطیع را نہ بد چنانچہ در ماسبق در بیان عقائد معلوم شد و ثبوت امامت

اگر چه قطعی است لیکن از اینجا قطع با فضیلت لازم نیاید الا غالب ظن چه امامست مفضل با وجود محال
 نزد اهل سنت جایز است و عدم جواز آن قطعی نیست لیکن با مثل سلف را چنان یافتیم که میگویند
 فضل ابو بکر است ثم عمر ثم عثمان ثم علی و حسن ظن ما برایشان آنست که عقدا کنیم که اگر ایشان دلیل
 بران نمانند و شد حکم بدان نمیکردند و اتفاق بران نماند و مادرین سلسله اتباع ایشان کنیم
 و بره تعلید ایشان میرویم و حقیقت امر را بعلم الهی تعالی تفویض می نماییم و آدمی که از افاضل علمای
 اصول فقه و کلام است میگوید که مراد تفضیل اختصاص یک از دو شخص افتد تفضیل و صفته که در دیگر
 نباشد خواه در اصل فضیلت و صفت چنانکه عالم فاضلتر است از جاهل بصفت علم که در دوسه موجود است
 و در جاهل نیست و خواه زیاده و کمال آن فضیلت و اصل فضیلت مشترک بود چنانکه یک عالم گویند
 از دیگر که صفت علم در دوسه زیاتی و کمالات دارد که در دیگر نیست اگر چه اصل علم در هر دو مشترک است
 و باین معنی نیز در صحابه قطع نتوان کرد چه هر فضیلتی که در یکی از ایشان اثبات کنند دیگر سه شریک در آن
 باشد و اگر شریک در آن نباشد تفضیل دیگر مخصوص بود که در مقابل آن افتد و بکثرت فضائل ترجیح
 نتوان کرد چه یک فضیلت بجهت زیادت شرف و نفاست راجع تر از صد فضیلت آمد چنانچه یک گوهر
 بقیمت زیاد از صد نیز ار درم بود پس تواند که صاحب آن فضیلت را نزد الهی تعالی اجر و ثواب
 بود که از باب فضائل کشید و را نبود پس جزم با فضیلت یعنی کثرت ثواب نیز منقطع به نباشد این ترجمه
 کلام مواقف و شرح اوست انتهای - و مولانا سعد الدین نقض ازانی در شرح عقائد نسفیه نیز سخن باین
 طرز گفته است میگوید که ما سلف را برین یافتیم و ظاهر آنست که اگر ایشان را دلیل بران نماند
 حکم بدان نمیکردند و ما خود دلائل جانبین را متعارض یافتیم و این سلسله را از ان قبیل نیافتیم که چیزی
 از اعمال بدان تعلق باشد و توقف در دوسه نخل بچیز از واجبات گردانته - و جریان کلام محقق
 و دانی در شرح عقائد عضدیه نیز بر این پنج است و شیخ ابن حجر مکی در صواعق محرقه که در روشیه
 با و کد و جوه و اشده طرق کرده و داد تشدد و تعصب داده است میگوید که ابوالحسن اشعری میل بدان
 کرده که تفضیل ابو بکر بر سایر صحاب قطعی است و قاضی ابوبکر باقلانی میگوید که ظنی است و محتسناً
 امام الحرمین در ارشاد نیز همین است و صاحب فہم در شرح صحیح مسلم نیز جزم بظنیت آن کرده است
 و ابن عبد البر در استیعاب از عبد الرزاق نقل کرده که معمر گفته است که اگر مردی گوید که عمر فضل از ابو بکر
 است منقش بخیمه با و سه درشتی کنیم و اگر علی را فاضلتر از ابو بکر و عمر گوید نیز با و سه درشتی کنیم اگر تفضیل
 شیخین معتزت آید و بایشان محبت دارد و داد مدح و ثناء برایشان بد آنچه ایشان مستحق و اهل اند بد هر
 پس عبد الرزاق میگوید که این سخن را از معمر بوجع نقل کردم و را نیز خوش آمد و حسین کرد و شیخ ابن حجر
 میگوید که بنا بر این عدم منع و درشتی جز آن نیست که تفضیل مذکور ظنی است نه قطعی و اگر گویند

که ظنیت تفصیل مذکور بر قول کسیکه دعوی اجماع نخند و نوش بر روایات شاذه که در جانب خلاف نقل کرده شد منهد ظاهر است ولیکن بر تقدیر دعوی اجماع بر فضلیت مذکور چنانچه راجع و مختار همان است حکم بطنیته آن درست نیاید چه اجماع از دلائل قطعیه است جمایش آنست که در اصول فقه مفسر را مبرهن شده است که اجماع دلیل قطعی است ولیکن نه جمیع انواع و اقسام بلکه قطعی آن قسم است که در آن جا خلاف اصلا نبود و آنکه در دعوای خلاف بود اگر چه شاذ و نادر بود و از قطعیت بر آید هر چند آن خلاف بجهت شذوذ و ندرتش معتد به نبود و مانع از انعقاد اجماع نیاید ولیکن در اخطا ط درجه دس از قطعیت بے تاثیری نبود تا آنکه اجماعی که در اینجا است برین فضلیت ظنیه است و اهل اجماع نیز قطع بآن نکرده اند چنانچه از عبارات ائمه و اشارات ایشان مفهوم گردد پس صفت ظنیت در این مسئله قید محکوم به است نه عارض حکم بعد از اجماع و نیز خبر آن نیست که چون بدلیل قطعی ثابت شد که خلافت برین ترتیب است ظاهر آنست که فضلیت هم برین طریق باشد ولیکن از ترتیب خلافت ترتیب فضلیت بر وجه قطع لازم نیاید آیات مبنی که اهل سنت و جماعت بر حقیقت حضرت عثمان بن عفان خلافت اجماع دارند و در فضلیت او خلافت پس معلوم شد که از قطعیت خلافت قطعیت فضلیت لازم نیاید و ظنیت فضلیت خلافت را مستلزم نگردد و نیز حقیقت فضل همان است که نزد پروردگار تعالی است و اطلاع بر آن جز باخبار و وحی ممکن و اخبار در مدح و ثنا همه ایشان در و دیافه و متعارض آید است آنها که ادراک زمان وحی و شان و احوال آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم نموده باشند بقرائن و امارات دریافته باشند ولیکن باین که نظر بر صرف دلیل و مفهوم کلام افتد و مفهوم کلام متعارض اند و دلیل ایشان خبر تقلید و اتباع پیشینیان و حسن ظن با ایشان نبود ولیکن نظر با حدیث و اخبار که در فضائل و کمالات اصحاب ورود یافته جز توقف و امساک نیارود و اینهمه ترجمه کلام صواعق محرقة است انتهای و ملا سعد الدین در شرح حدیث

لما ذهب معظم اهل السنة و کثیر من القدر	هرگاه که بزرگان اهل سنت و اکثر فرق با باین طرف
الی ان المتعین للإمامة افضل اهل العصر	رفته اند که براسه امامت آنکس تعیین کرده شود
الا اذا کان فی تعیین حرج و هیجان فتحتاج	که افضل اهل زمانه باشد مگر آنوقت که در تعیین حرج
الی بحث الافضلية فقال اهل السنة الا	حرج نباشد یا خیال بزرگ بختی گیتی فتنه ها نشود و لذا ضرورت
ابوبکر ثم عمر ثم عثمان ثم علی رضی الله	افتاد به بحث فضلیت پس اهل سنت میگویند که فضل حضرت
عنهم و قد قال البعض منهم الی تفضیل علی	ابوبکر اند پسر حضرت عمر پسر حضرت عثمان پسر حضرت علی رضی الله
علی عثمان و البعض الی التوقف فیما بینهما	عنهم و بعض از ایشان قائل اند بفضلیت حضرت علی بر حضرت عثمان
قال امام الحرمین مسئله امتناع امامة	و بعض توقف میکنند درین مسئله امام الحرمین گفته اند که مسئله امتناع

المنفصول ليست بقطعية ولا شاهد من
 العقول على تفضيل بعض الأئمة على البعض
 لا خيار الواردة في فضائلهم متعارضة
 تكن الغالب على الظن ان ابا بكر افضل ثم
 عمر ثم يتعارض الظنون في عثمان وعلي رضي الله
 عنهما انتهى و ملا علی قاری در شرح فقه اکبر گوید -
 اعلم ان جميع الرافض و اكثر المعتزلة يفضلون
 عليا على ابي بكر مدعي عن ابي حنيفة تفضيل
 علي على عثمان والصحيح ما عليه جمهور اهل السنة
 وهو الظاهر من قول ابي حنيفة على ما رتبهم
 وفق مراتب الخلافة وفي شرح العقائد النسبية
 على هذا الترتيب وجدنا السلف والظاهر انه
 لو لم يكن لهم دليل هنالك لما حكموا بذلك
 وكان السلف متوقفين في تفضيل عثمان عليه
 تعالى حيث جعلوا من علامات السنة الجماعية
 تفضيل الشيخين وعبة المختين والاضاف
 انه ان اريد بالافضلية كثرة الثواب
 فلم توقف جهة وان اريد كثرة ما يعده
 ذوى العقول من الفضائل فلا انتهى و مراد
 بالافضلية افضلية عثمان على علي بقرينة
 ما قبله من ذكر التوقف فيما بينهما لا الافضلية
 بين الاربعة كما فهم اكثر المحشين حيث قال
 بعضهم بعد قوله فلا لان فضائل كل احدهم
 كانت معلومة لاهل زمانه وقد نقل اليينا
 سيرتهم وكما لا تهم فلم يكن للتوقف بعد
 ذلك جهة سوى امكارة وتكذيب العقل
 فيما يحكم به اشته قال والمنقول عن بعض

مفضل قطعي نیست و نه شاهدی عقلی دارد بر تفضیل
 بعضی آنکه بر بعضی بوجه احادیث وارده در فضائلشان
 که باهم تعارض دارند لیکن غالب گمان اینست
 که ابوبکر افضل اند پسر عمر باز متعارض اند گمان درباره
 عثمان و علی رضی الله عنهما -
 بدانکه جلد روافض و اکثر معتزله تفضیل می دهند علی را
 بر ابی بکر رضی الله عنهما و از امام ابی حنیفه تفضیل علی بر
 عثمان رضی الله عنهما مروی است و صحیح است که جمهور اهل سنت
 بر آنند و آن ظاهر است از قول امام ابو حنیفه چنانکه ترتیب
 داده است اینجا موافق مراتب خلافت و در شرح عقاید
 نسبیة است که برین ترتیب یا فم سلف را و ظاهر است
 که اگر اوشان را دلیل نبودے اینجا هر آینه برین حکم
 نکرده و سلف متوقف بوده اند و تفضیل عثمان بر علی چه
 اوشان از علامات اهل سنت و جماعت تفضیل شیخین
 و عبة المختین را قرار داده اند (مراد از شیخین حضرت ابی بکر
 صدیق و حضرت عمر اند و مختین حضرت عثمان و حضرت علی اند
 حقن بفتح تین داماد و پدر زن و برادر زن) و انصاف اینست که اگر
 مراد گرفته شود با فضیلت کثرت ثواب پس براس توقف و جهت
 و اگر مراد گرفته شود آن کثرتیکه عقلا و پرا از فضائل ے شمارند پس
 آن نیست نه و مراد از افضلیت فضیلت عثمان بر علی است بقرینه قبل
 این کلام یعنی توقف کردن میان این حضرتین نه فضیلت میان
 هر چهار صحابه چنانکه اکثر محشین فهمیده اند و بعضی از اوشان
 بعد قول فلا نوشته اند که فضائل هر یک از اوشان اهل زمان
 معلوم است و متوقف گشته اند بسوی ما حالات و کمالاتشان
 پس ضرورت توقف نماند سوے سکاره و دیکاره با معارفه و کن
 مقصود از آن محض جنگا باشد و ابحاث نباشد یا تکذیب عقل در آنچه که بگوید
 حکم کرده شود

المتاخرين انه لا حزم بالا فضلية بهذا
 المعنى ايضا اذ ما من فضيلية تروى ^{هم} ^{صها} ^ص
 الا ولغيره مشاركة فيها وبتقدير اختصاص
 به حقيقة فقد يوجد لغيره ايضا اختصاص
 بغيرها على انه يمكن ان يكون فضيلة واحدة
 ارجح من فضائل كثيرة اما الشرفها في نفسها
 اول زيادة كميتها وقال المحشي آخراي فلا
 جهة للتوقف بل يجب ان يحزم بافضلية على
 اذ قد توافي حقه ما يدل على عموم مناقبه
 ووجود فضائله وافتضاه بالكمالات واختصاص
 بالكرامات هذا هو المفهوم من سوق كلامه
 ولذا قيل فيه رائحة من الرض لكنه فريفة
 بلا مربة اذ كثرة فضائل على عليه السلام
 وكما لانه العلية وتوافي النقل فيه معنى
 بحيث لا يمكن لاحد انكاره ولو كان هذا
 رفسا وتذكا للسنة لم يوجد من اهل الرضا
 والدراية سني اصلا فايك والتعصب
 في الدين والتعصب عن حق اليقين انتهى
 صافي شرح القاري -

واز بعضه متاخرين منقول است که بر فضیلت بدین معنی یقین
 نیست چه که فضیلت چنین نیست که براسه یکے روایت کرده
 ویکے را در ان شاکست نباشد در صورت مخصوص بودن
 و س بدان کس و حقیقت اکثر براسه غیر هم یافته میشود و
 و س بنیز علاوه اینکه ممکن است که یک فضیلت راجع تر باشد
 از فضائل کثیره یا بوجه شرف و س در ذات خود یا بوجه
 مقدار و س باز محشی گفته که وجه براسه توقف نیست بلکه
 واجب است که یقین کرده شود بر فضیلت علی چه که در حق
 متواتر گشته آنکه دلالت میکند بر عام مناقب و زیادت
 فضائل و س و موصوف بکمالات بودن و مخصوص بکرات
 شدن همین مفهوم میشود از سیاق کلام و س و براسه همین
 سبب تعبیر گفته اند که درو یعنی در امام ابی حنیفه بوالفضیله
 لیکن این بلا شک دروغ است چه که کثرت فضائل علی علیه السلام
 و کمالات عالیہ و س و تواتر نقل در ان چنین است که کسے
 انکار و س نمیتواند کرد و اگر این رض و ترک سنت باشد
 از اهل روایت و روایت پس کسے سنی نیافه خواهد شد
 قطعاً پس دور و دور خود را از تعصب در دین و دور شدن
 از حق الیقین تا اینجا است آنچه که در شرح
 علی قاری است -

کاتب حروف گوید که سخن درین بحث بسط خواهد کرد و وقت مساعد نیست من شاء الاطلاع
 علیه فليطلب من المطولات الفن ^{فصل}

آسمان را سرفرازی است از بالا س من
 پائے درو من گشت فکر فلک پیائے من
 تا نگردد غیر جش ظاهر از اجزائے من
 ابرگو هر بار جو پر سبخن اندر پائے من
 نیک دیدم آمدن بر دین بنیائے من
 نقد کرده مرا این نفس اثر دین من

بسکه تابد محراب هر دم از پائے من
 چون سخن گویم ز معراجش که آن دوش سبکی
 بهر وصفی او ستر اقدم گشتم زبان
 طبع من گشت چون دریا ز فیض مرقعی
 خاک را شش درو چشم من بجائے سرت
 اگر نبودی ذوالافتاب و در دستل

نے من تنہا بدشس سرفراز ہی کی کم	غیر ازین ہرگز کے نشیدہ از آبا میں
اے صبا در گردنت خاکم بہرے	بعد مردن چون سروریز قدم چھٹائے

ایست

داری دلا برا سے سلوک طریق حق	باید قدم نہی برہ شاہ اولیا
شاہ ہے کہ از بلندی قدش خبر دہ	ایزد بہ ہل آتی و تبا کید انشا
بر تخت ملک فقر چو او شاہ مطلقیت	شاہان فقر جسدہ بد کردہ اقتدا
وصف کمال اوست سلونی و کشف	کس را نبود عرضہ این بعد انبیا

تدوۃ المحققین مولانا جلال دوانی گوید ۵

رو رخت طلب بمانی کو ترکش	دو کو ترکش کرتے وحدت درش
لا ینظاء اصلا ابدانہا و نہا	رہزیت ازین سے ارتوانی درش

تفسیر غزالی ہرگز کاتبہ و مستندہ ۱۲

رباعی

در ملک حقیقت است آن شاہ مد	دست طلب از دامن آن شاہ مد
آن باب مدینہ علوم است و را	زان در کہ رسی زود بسندگہ بار
غور شید کمال است بنی ماہ ولی	ایضا اسلام محمد است و ایمان است علی
اگر بیتے بر این سخن سے طبعی	بنگہ کہ ز بنیاست اساست جلی

و خود مولانا علیہ الرحمۃ متکفل شرح این رباعیات است من شاء فلیرجع الیہ و عمدہ مشلخ
نقشند یہ حضرت شاہ غلام علی دہلوی در ملفوظات شیخ خود حضرت مرزا منظر جان جانان قدس
سرہ السامی سے نویند کہ مے فرمود نہ نسبت باجناب امیر المومنین حضرت علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ
میرسد و فقیرا نیاز سے خاص باجناب ثابت است در وقت عروض عارضہ جسمانی توجہ بہ حضرت
واقع میشود و سبب حصول شفا مے گردد۔ یکجا قصیدہ کہ مطلعش نیست ۵

فروغ چشم اگا ہی امیر المومنین	ز انکشت ید اللہ امیر المومنین
-------------------------------	-------------------------------

بجناب ایشان عرض نمودم نواز شہا فرمودند میفرمودند محبت امہ اہل بیت اطہار رضی اللہ عنہم
موجب ایمان و سرمایہ بقاے تصدیق و ایتقان است پرچ علیہ بجز محبت این اکابر رضی اللہ عنہم
عنہم وسیلہ نجات نداریم و نیز بر زبان شریف این شعر گذشت ۵

انکہ در منظر ما طاعت و رفت بنجاک	نجات خود بتولایے پو تراب گذشت
----------------------------------	-------------------------------

انتہی شیخ امان پانی پتی کہ در تصوف شانے بزرگ دارد و شارح لوائح است میفرمود سرمایہ درویشی
پیش ما و چیز است تہذیب اخلاق و محبت خاندان پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودے کہ علما

کمال محبت آنست که از محبوب مبتلعان او تجاوز کنند پس علامت کمال محبت حق آن باشد که محبت او متابعت پیغمبر کند و علامت محبت پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم آنکه محبت اہل بیت او سرایت کند فقیر کاتب الحروف گوید این کمال را در ذات حضرت ولی نعمت طالب ترائے بدرین ظاہر و باطن دیدم و در تمام

جودل سے در ذکر سے شاہ بوترا ب کا نام
پہنچی ہے فریاد تیری ساقی کوثر تک
پستی پہ ہے ہمیشہ تری شاہ محبت ہے

جهان میں خاکِ شفا کی خاک کیون نہیں
تشنہ کامی سے تر آبِ اپنی تو کیون کھاتا ہو
تجہر تو لے تر آبِ علی کا کرم سے نیست

از اشعار حضرت ایشان است -

فصل خیم

در ذکر بعضی احادیث دالہ بر وجوب محبت و تعظیم اہل بیت اطہار
من غیر تخصیص اسمائهم الشرقیة و القابہم المنیفة

صاحب صواعق محرقة در باب حادی عشر کہ در فضائل اہل بیت است و صحبت آیہ رابع عشر و مقصد ثانی از ان معینر ماید

و صحیح است کہ فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم دوست دارید خدا را با چہ کہ میخوراند شمار از نعمت و دوست دارید ما را بوجہ محبت خدا سے عزوجل و دوست دارید اہل بیت ما را بوجہ محبت من - و در روایت دیگر است ہرگز فائز نخواہد بخیرے تا وقتیکہ دوست نخواہید داشت ما را براسے خدا و ہر قربت من و در روایت دیگر است کہ ہر کس کہ من کامل نخواہد بود یہج کیے از او شان تا وقتیکہ دوست نخواہد داشت بوجہ دوستی آیا امید میدارید کہ دخل خواہید بشناخت من جنت امین امیدارند	و صحیح انہ صلی الله علیه وآله وسلم قال احبوا الله لما یغذوکم من لعلہ و احبوا فی الحبب الله سنو جل و احبوا اہل بیعتی لحبی و نیز میفر ماید و فی روایة اخری لن تبلغوا خیرا حتی یحبکم الله و لقرابتی - و فی اخری ولا یؤمن احدکم حتی یحبکم لحبی اتوجون ان تدخلوا الجنة اشفاعتی ولا یرجع الا بنو عبد المطلب بقی اہ طرف اخری کثیرة انتہی
--	--

و قاضی عیاض مالکی کہ از اسے کبار فن حدیث است در کتاب شفا فصل علیحدہ براسے تعظیم و توقیر
اہل بیت معقود نموده است و ان معینر ماید -

و من توقیرہ صلی الله علیه وآله وسلم و توقیرہ بقرآن آلہ و ذریتہ و امہات المؤمنین ازواجہ	و از تعظیم و سے صلی الله علیه وآله وسلم و توقیرہ بقرآن کردن است با آل و عو ذریت و عو ذل و زوجہ و کرامات المؤمنین
---	---

و از تعظیم و توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت

و از تعظیم و توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت و از توقیر اہل بیت

کما خص علیه السلام و سلمه السلف الصالح
رضی الله عنهم قال الله تعالی انما یرید الله
لیذهب عنکم الرجس اهل البیت الایة
وقال الله تعالی و ازواجه امهاتهم الایة
عن زید بن ارقم قال قال رسول الله صلی الله
علیه وآله وسلم انشدکم بالله و اهل بیته
ثلاثا قلنا لزیید من اهل بیته صلی الله علیه
وسلم قال آل علی و آل جعفر و آل عقیل و آل عباس
رضی الله عنهم و قال صلی الله علیه وآله وسلم
انی تارک فیکم ما ان اخذتہ رب لن تضلوا
کتاب الله و عترتی اهل بیته فانظروا کیف
تختلفونی فیها و قال صلی الله علیه وآله وسلم
معرفة آل محمد براءة من النار و حب آل محمد
جواز علی الصراط و الولاية لآل محمد ما من العباد
و قال بعض العلماء معرفتهم هی معرفة مبکاة
من النبی صلی الله علیه وآله وسلم فاذا عرف
بذلك عرف وجوب حقهم و حرمتهم بسببه انتهى

چنانکه خصوص کرد آنحضرت صلی الله علیه
وآله وسلم و بین فرست اندلس صاحب رخصه الله عنهم
میفرماید که جز این نیست که بخوابد خدا تا دور کند از شما پلیدی را
ای اهل بیت تا آخرت - و فرمود حق تعالی و از ولج آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم مادر سلمانان اند تا آخر مروی است
از زید بن ارقم که فرمود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم
که قسم سید هم شما را بخدا و اهل بیت خود سه بار از زید پرسیدیم
که اهل بیت نبوی صلی الله علیه وآله وسلم کرام بودند گفت آل علی
و آل جعفر و آل عقیل و آل عباس رخصه الله عنهم و فرمود رسول خدا
صلی الله علیه وآله وسلم که من گذرانده ام در شما چیزی را که اگر
اورا خواهید گرفت هرگز گمراه نخواهید شد کلام مجید و ادوات
که اهل بیت اند پس بینید که چگونه عوض می نماید ما را و ایشان
و فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم شناخت آل محمد با
برسی گشتن است از دوزخ و محبت آل محمد باعث روان شدن
بر صراط و ولایت آل محمد باعث امان از عذاب است و بقیه
گفته که معرفت اهل بیت بهین معرفت مرتبه ایشان است بسبب حق
علیه وآله وسلم پس تنبیه که گشتن ایشان را بطریق و در حق و در حق
و جناب قدوة المحدثین سید المسدین حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی در قررة العینین فی تفضیل ائمه
در فضائل حضرت علی مرتضی سیرماید از آنجمله است قول آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم در خدی رخم -

کافی قد دعیت فاحببت و انی قد ترکتم فکیف
الثقلین احد هما اکبر من الآخر کتاب الله و عترتی
فانظروا کیف تختلفونی فیها فانها لئن یتفرقا
حتى یوردا علی المحوض ثم قال ان الله عز وجل
مولائی و انا ولی کل مؤمن ثم اخذ بید علی
فقال من کنتم ولیه فهذا ولی الله ثم قال من
حکاه و عاد من عاداه

من طلبیده ام پس قبول کردم و من گذاشته ام میان شما
ثقلین را یکی از ایشان بزرگ است از دیگری یکی کتاب خدا
و دیگر او را من پس بینید که چگونه عوض می نماید ما را و ایشان
پس تحقیق که آن هر دو متفرق نخواهند شد تا اینکه بیانید مال
بر حوض باز فرمود که خدا عز وجل مولا من است و من ثلثی هر
باز گرفت دست علی را و فرمود کسی که با من است و من ثلثی هر
ولی من است باز خدا و دوست کسی که دوست دارد من و من ثلثی هر

و معنی این حدیث و وجوب محبت اهل بیت است و اعتقاد فضائل ایشان و تعظیم و تحویل ایشان است

و صاحب مفتاح النجاة مناقب آل العباس فرماید -

اخرج الترمذی والحاکم عن ابن عباس رضی الله عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم احبوا الله لما يفضوكم من نعمة فاجبوا له بحب الله واحبوا اهل بيتي لحبي -

و ايضا فرماید و اخرج المحافظ ابو عبد الله محمد بن يزيد ابن ماجة الربعی القزوینی و ابو بکر محمد بن هارون الریانی والطبرانی فی الکبیر و ابن عساکر عن محمد بن کعب القرظی عن العباس بن عبد المطلب رضی الله عنه ان رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم قال ما بال اقوام یجدون فاذا ادأ الرجل من اهل بیتی قطعوا حدیثهم والذی نفسی بیده لا یدخل قلب امرئ الا یمان حتی یحبهم الله و یقر بهم منی اقول قد اشار المحافظ احمد بن حجر الهیثمی المکی الی صحة هذا الحدیث انتهى

برآورد و ترمذی و حاکم از ابن عباس رضی الله عنه گفت که فرمود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم دوست دارید خدا را بسبب آنچه که میخوراند شمار از نعمت پس دوست دارید ما را بسبب دوستی خدا و دوست دارید اهل بیت ما را بوجهی که برآورد و در حفاظ ابو عبد الله محمد بن یزید ابن ماجة ربیع قزوینی و ابو بکر محمد بن هارون رویانی و طبرانی و کبیر و ابن عساکر از محمد بن کعب قرظی از عباس بن عبد المطلب رضی الله عنه که فرمود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم چیست حال آن قوم که سخنان میکنند و هرگاه که من بنیزم و من را از اهل بیت من قطع میکنند سخنان را و قسم بذاتیکه نفس من بقبضه قدرت اوست نه داخل خواهد شد ایمان در قلب کسی تا وقتی که دوست ندارد اهل بیت مرا براسخ خدا و بسبب قرابت من میگویم که اشاره کرده است حافظ ابن حجر عیسی مکی به صحیح بودن این حدیث است

و نیز صاحب مفتاح النجاة در نزل الابار بیا صرح من مناقب اهل البیت الاطهار می فرماید

اخرج مسلم عن زید بن ارقم رضی الله عنه قال قام رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم یوما فینا خطیبا بماء و یدعی خابین مكة و الید الله و اثنی علیه و وعظ و ذکر ثم قال اما بعد الا ایها الناس انما انا بشر یوشک ان ینتفی رسول ربی فاحیب دانی تارک فیکم الثقلین او لهما کتاب الله فیه الهدی النور فخذوا بکتاب الله و استمسکوا به فحث علی کتاب الله و رغب فیه ثم قال و اهل بیتی اذکرکم الله فی اهل بیتی

برآورد و مسلم از زید بن ارقم رضی الله عنه گفت قائم شد رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم میان ما و من مقام خم خدی میان مکه و مدینه و خطبه خواند پس حمد خدا و ثنایش کرد و پند نصیحت نمود باز فرمود که آگاه باشید مرا من مردمان که من بشیرام قریب است که بایاید ما را فرستاده رب و قبول کنم ویرا یعنی خبر و بقرینات خیرش و تحقیق من خواهم گذشت میان شما نقیص که اول آن کتاب است و در آن هدایت و نور است پس بگیرد کتاب و چنگ زنی بدان و رغبت و داند بر کتاب الله و بنمایند کرد بدان باز فرمود اهل بیت من یا مود و یا حم و یا ثار الله و اهل بیت خود

اذکرکم اللہ فی اہل بیتی و نیز می فرماید -
 اخرج احمد و ابن جریر و المحاکم عن ابی ذر الغفاری
 رضی اللہ عنہ انه قال و هو اخذ بباب الکعبة
 سمعت النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یقول
 الا ان مثل اہل بیتی فیکم مثل سفینة نوح
 من دیکم یا نخی و من تخلف عنها هلاک -

و نیز می فرماید اخرج المحاکم عن عبد الرحمن
 بن عوف رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ
 صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ایها الناس انی
 فرط لکم و انی اوصیکم بعنقرتی خیرا و وعدکم
 الخوض و اخرج عن ابی ہریرة رضی اللہ عنہ
 ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال
 خیرکم خیرکم لاہلی من بعدی و نیز می فرماید
 و اخرج احمد و الترمذی عن عبد المطلب
 بن ربیعہ قال قال رسول اللہ صلی اللہ
 علیہ وآلہ وسلم واللہ لا یدخل قلب احدکم
 ایمان حتی یحبکم اللہ و لقرابتی -

و این را سه بار مکرر فرمود -

و بر آورد احمد و ابن جریر و محاکم از ابی ذر غفاری رضی اللہ عنہ
 کہ گفت و را بخا لیکہ بدست گیرنم بود و را زہ کعبہ شریفہ
 کہ شنیدم بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ می فرمود آنجا
 باشد کہ مثال اہل بیت من در شامش کشتی نوح است
 کسیکہ سوار شد بران نجات یافت و کسیکہ باز ماند آنجا ہلاک
 و بر آورد محاکم از عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ کہ فرمود
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مردمان تحقیق من فراطم
 بر آید شامش فراط یعنی پیش فرستادن سول بہر کہے مردمن
 کہے در کوپن و غیرہ منتخب و تحقیق من وصیت میکنم شما را با و لاؤ
 کہ بہر وعدہ دہندہ اند شما بوض کوثر و بر آورد محاکم از ابی ہریرہ
 رضی اللہ عنہ کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمود کہ بہترین
 شما آنست کہ نیک باشد با اہل من بعد من -

و بر آورد امام احمد و ترمذی از عبد المطلب بن ربیعہ کہ فرمود
 رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ قسم بخدا نہ داخل خواہد شد
 ایمان در قلب کہے تا وقتیکہ دوست ندارد شما را بہر اس
 خدا و بسبب قرابت من -

فصل ششم

در ذکر نیک و از احادیث و آلہ بر حرمت بغض اہل بیت اطہار عموما و سوا
 حال باغضین این ابرار -

صاحب صواعق و مقصد ثانی از آیہ رابع عشر کہ در فتن اہل بیت است می فرماید

صحیح است کہ فرمود رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قسم بخدا
 نفس من بقبیلہ قدرت اوست کہ نہ دشمن خواہد داشت
 اہل بیت ما را کہیم نزد اہل خواہد کرد و اللہ را دروغ و بر آورد امام
 مرفوعہ کہ کسیکہ دشمن دارد

صحیح انہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال والذی
 نفسی بیدہ لا یبغض اہل البیت احد الا
 ادخلہ اللہ النار و اخرج احمد مرفوعا عن النبی

اهل البيت فهو منافق واخرج الديلمي مرفوعاً
بغض بني هاشم ولا نصاً وكفر بغض العرب
نفاق انتهى وصاحب منقح النجاد اهل تخلف مرفوعاً
نفاق انتهى وصاحب منقح النجاد اهل تخلف مرفوعاً

واخرج المحافظان ابوالشيمه عبد الله بن محمد بن
حيان الخزازان الاصبهاني في تفسيره وابو نعيم
احمد بن عبد الله الاصبهاني عن عبد الله
الاصبهاني عن عبد الله ابن بدر الحطمي
عن ابيه رضي الله عنه ان النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم قال من احب ان يبارك له في اجماله
وان يمنعه الله بما خوله فليخلفني في اهلي خلافة
حسنة ومن لم يخلفني فيهم بتك عمرة وودد علي
يوم القيمة مسوداً وجهه اخول يبارك له في
اجمله اي في عمرة وبتك اي قطع ونيز منير ما يد
واخرج المحافظ ابو حاتم محمد بن حبان ^{لقيني} البستي
في صحيحه والحاكم عن ابى سعيد الخدري رضى
عنه قال قال رسول الله صلى الله عليه وآله
وسلم والذى نفسى بيده لا يبغضنا اهل البيت
احدا الا اكبه الله في النار وفي رواية اخرى
عند الحاكم لا ادخله الله النار واخرج ^{طبراني} ابو
في الكبير عن الحسن بن علي رضي الله عنه
عن النبي صلى الله عليه وآله وسلم قال
لا يبغضنا ولا يحسدنا احد الا نزيد يوم القيمة
عن الحوض بسياط من النار واخرج ابو نعيم
عن علي كرم الله وجهه عن النبي صلى الله عليه
 وآله وسلم قال من آذاني في اهلي فقد آذنى الله
وصاحب صواعق درفصل ثانی از باب جادى عشرین
الحديث الحادى عشر اخرج ابن عساکر عن

وبرآوردند هر دو حافظ یکے ابو الشیخ عبد الله بن محمد بن
حيان الخزازان اصبهاني در تفسير خود و دیگر ابو نعیم احمد بن
عبد الله صبهانی از عبد الله صبهانی از عبد الله بن بدر الحطمي
از پدر خود که فرمود رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم که
کسیکه دوست دارد که برکت دهد الله تعالی در عمر و
وفاته و در ویرا با آنچه که داده است ویرا پس باید که مرا
محض داند در اهل من بوجهی خیرتر و هر که مرا عوض نداند
در او شان قطع کند عمر خود را و باید نزد ما روز قیامت
روسیاه - میگویم که نفاذ اجل درین قول مبارک که فی حلیه
بمعنی عمر است و بتک بمعنی قطع -

وبرآورد حافظ ابو حاتم محمد بن حبان بستی در صحیح خود
و حاکم از ابی سعید خدری رضى الله عنه که فرمود رسول الله
صلى الله عليه وآله وسلم قسم بذاتیکه نفس من بقضيت
اوست که نه دشمن خواهد داشت اهل بیت را کی که مگر دشمن
خواهد کرد و یا خدا در دوزخ و در روایت دیگر نزد حاکم
که مگر داخل خواهد کرد خدا و یا در دوزخ و برآورد طبرانی
در معجم کبیر از حسن بن علی رضى الله عنه دو سے انحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم که فرمود نه دشمن خواهد داشت
ما را نه حسد خواهد کرد و بر ما کس مگر نه کرده خواهد شد
یوم قیامت با دے تا زیا نه از دوزخ و ابو نعیم برآورد
از جناب امیر کرم الله وجهه دو سے انحضرت صلی الله
علیه وآله وسلم که فرمود انحضرت که هر که ایذا داد مرا در باره
اهل بیت من پس تحقیق ایذا داد خدا را -
صحت یا زدهم برآورد ابن عساکر از علی رضی الله

علی رضی الله عنه ان رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم که هر که ایذا
 دآله و سلم قال من آذی شعرة منی فقد آذانی
 و من آذانی فقد آذی الله
 که فرمود رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم که هر که ایذا
 داد بر بار من از من پس تحقیق ایذا داد اما دهر که
 ایذا داد اما پس تحقیق ایذا داد خدا را -

فصل هشتم

در ذکر کلمات و معانی خلفا را شریفین صحابه باوین و ائمه دین و علمای متقیان اهل
 و جماعه در حق اهل بیت اطهار

و آن در کثرت حدیث ندارد پس گنجایش آن درین مختصر غیر تصور لیکن حکم مآلاید که لا ینزله
 بر ذکر اقل قلیله از ان اکتفای کند پس از انجمله است آنچه صاحب صواعق در مقصد خامس از مقاصد
 آیه رابع عشر از آیات فضائل اهل بیت میسر ماید

اخرج البخاری فی صحیحہ عن ابی بکر انه قال
 والذی نفسی بیده لقربته رسول الله
 علیه وآله و سلم احب الی ان اصل من
 قرابتی فی ردایة احب الی من قرابتی فی
 والله لئن اصلکم احب الی من ان اصل قرابتی
 لقربتکم من رسول الله صلی الله علیه وآله
 و سلم و لعظم لعظیم الذی جعله الله علی کل
 مسلم و اخرج ایضا عنه ارقبوا محمد صلی الله
 علیه وآله و سلم فی اهل بیتہ انتہی و قال
 صاحب الصواعق فی مبحث الاية الرابعة
 من آیات فضائل اهل البيت فی شرح هذا
 الکلام ای احفظوه فیهم فلا تؤذوهم
 و از انجمله است آنچه در بحث آیه رابعه از فضائل اهل بیت
 قال ابو بکر علی عتره رسول الله صلی الله
 علیه وآله و سلم ای الذین حث علی القسوة
 بهم فخصته لما قلناه و کذلک خصه صلی الله
 بر آورده بخاری و صحیح خود از ابی بکر شریفی که گفت
 قسم بذاتیکه نفس من بقبضه قدرت او دست بر آینه قرابت
 رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم دوست تر هست بسوی
 من از اینکه بیا میرم من از قرابت خود دور روایت دیگر
 است که دوست تر هست نزد من از قرابت من دور
 روایت دیگر هست که قسم بخدا اگر بیا میرم از شما دوست
 تر هست بسوی من از اینکه بیا میرم قرابت خود را با قرابت
 شما از رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و هر آنکه بزرگ است تقییم
 کسی که گردانید ویرانند فرض بر هر مسلمان و بر آورده شد نیز از
 که چشم دارد بر محمد صلی الله علیه وآله وسلم را در اهل بیت و انتہی و صاحب
 صواعق در بحث آیت رابعه از آیات فضائل اهل بیت در شرح این
 گفته که یاد ولایه علی را در اهل بیت و این را سازند او سازند
 ابو بکر شریفی فرمود که علی از اولاد رسول الله صلی الله
 علیه وآله وسلم اند یعنی از ان کسانی که ترغیب داد و آنحضرت
 بر جنگ زدن باو شان و مخصوص ساخت ویرانچنانکه گفتیم

علیه وآله وسلم بمأمر یوم غدیر خم

و از آنجمله است آنچه در مقصد فاس از مقاصد آیات رابع عشر آیات فضائل اهل بیت اطهار میفرماید

اخرج العسکری عن انس رضی الله عنه

قال بیما النبی صلی الله علیه وآله وسلم

فی المسجد اذا قبل علی رضی الله عنه فسلم

ثم وقف ینظر موضعاً یجلس فیه فنظر صلی الله

علیه وآله وسلم فی وجه الصحابة رضی الله عنهم

ایقهم یوسم له وکان ابوبکر رضی الله عنه

عن یمینه فتنزع له عن مجلسه وقال ههنا

یا ابا الحسن فجلس بین النبی صلی الله علیه وآله

وسلم و بین ابی بکر رضی الله عنه ففرق السر

فی وجه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم

وقال یا ابا بکر ما یعرف الفضل لاهل الفضل

الاهل الفضل و از آنجمله است آنچه در مقام مذکور میفرماید

واخرج الدارقطنی عن الشعبي قال بیما ابوبکر

جالس اذ طلع علی فلما رآه قال من سره ان ینظر

الی اعظم الناس منزلة و اقربهم قرابة و اقربهم

حالة و اعظمهم عناحقا عند رسول الله صلی الله

علیه وآله وسلم فلینظر الی هذا الطالع -

و از آنجمله است آنچه در مقام مذکور میفرماید

واخرج ابن ابی الدنیا عن عمر رضی الله عنه

لما اراد ان یفرض للناس قالوا له ابداء

بنفسک فابی و بدأ بالاقرب الی رسول الله

صلی الله علیه وآله وسلم فلم یأت قبيلة

الا بعد خمس قبائل و فرض للبدرین خمسة

الآف و لمن ساداهم اسلاما و لم یشهد

بدا خمسة الآف و للعباس رضی الله عنه

و همچنین مخصوص کرد و در آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم بآنکه یوم غدیر

بر آورد و عسکری از انس رضی الله عنه که گفت آنحضرت

صلی الله علیه وآله وسلم در مسجد تشریف می داشت که علی

رضی الله عنه بیامد و سلام کرد و متوقف شده میدید

جائے را بر آسایش نشست خود پس نظر کرد آنحضرت

صلی الله علیه وآله وسلم بسوی صحابه رضی الله عنهم

که از ایشان کدام شخص جامیدهد و حضرت ابوبکر و عمر

بجانب راست آنحضرت نشسته بودند پس دو گشت از جای

نشست خود گفت بنشین اینجا ای ابوبکر و نشست حضرت

علی میان آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم و حضرت ابی بکر

رضی الله عنه و شناخته شد کیفیت سرت و چهره آنحضرت صلی الله

و آله وسلم و فرمود ای ابوبکر بزرگی کسی نمی شناسد مگر آنکه

خود بزرگ باشد -

و بر آورد و دارقطنی از شعبی که گفت روزی حضرت ابوبکر

رضی الله عنه نشسته بود که برآمد حضرت علی پس هرگاه

که دید حضرت صدیق دیر گفت که اگر کسی را خوش آید که

بسوی بزرگترین مردم در مرتبه و قریب ترین مردم در قرابت افضل

در حالت عظیم تریشان نمایان حق فرمود خدا صلی الله علیه وآله وسلم را بدید که بزرگ

این طالع -

و بر آورد ابن ابی الدنیا که حضرت عمر رضی الله عنه هرگاه که

خواست که حصص مردم از مال خنیت معین سازد مردمان

که از ذات خود شرمع یعنی اهل حصه خود معین کن پس آنکار

و ابتدا کرد و از اعزای قریب رسول صلی الله علیه وآله وسلم و نداد

پنج قبیل را مگر بعد پنج قبیله و معین کرد باقی بر زمین پنج هزار

و باقی آنرا مگر مساوی و ایشان بودند در اسلام و در بدر حاضر

نیز همین قدر برابر حضرت عباس رضی الله عنه

<p>دوازده هزار و برائے حضرات حسین رضی اللہ عنہما مثل ایشان شان و ازین وجه حضرت ابن عباس فرمودند که عمر دوست خدا را و او شان را چه که بزرگی داد او شان را و عطا بر او لا دشمن</p>	<p>اشی عشر الفاً و الحسین رضی الله عنهما کما بیها و ثم قال ابن عباس رضی الله عنه انه کان یحییها لانه فضلهم فی العطاء علی اولاده</p>
<p>و لهذا منجمله است آنچه صاحب منقح النجا فصل ثالث از باب خامس می فرماید - برآورد ابو سعید عثمان از ابن عباس رضی اللہ عنہ که وقتیکه شهر مدائن در زمان خلافت حضرت عمر رضی اللہ عنہ فتح شد پس حضرت فاروق امر فرمود به گستره آیدن فرش چرمی در مسجد نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و جمع کردن مال غنیمت پس اول حضرت امام حسن علیه السلام آمدن فرمود که یا امیر حق من آنچه که خدا بر مسلمین مقرر کرده است عطا کنی حضرت عمر رضی اللہ عنہ فرمود بالرحب و الکرامة یعنی آمدن شاعیت که است و لایق مرجا گفتن است و هزار درهم بدو عطا کرد بعد تشریف بری شان امام حسین علیه السلام آمد و گفت یا امیر المؤمنین حق من آنچه که خدا مقرر کرده است بر مسلمین عطا کنی حضرت عمر فرمود بالرحب و الکرامة و هزار درهم بدو عنایت کرد بعد از آن پسر و حضرت عباس بن عمر آمد و گفت یا امیر المؤمنین حق من آنچه که خدا مقرر کرده است بر مسلمین عطا کنی حضرت عمر فرمود بالرحب و الکرامة و پنجاه درهم بدو عنایت کرد حضرت ابن عمر گفت که یا امیر المؤمنین که من جوان بودم در عهد رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جہاد میکردم حسین صغیر السن بودند و در کوچی هائے مدینه بازی میکردند او شان را هر روز در هر عطا کردی و ما را پنجاه امیر المؤمنین فرمود که بے پروا و بسیار مارا پدرش پدرشان و مادرش مادرشان و جد مثل جدشان و جد مثل جدشان و عم مثل عمشان و عمه مثل عمهشان و خال مثل خال شان و خاله مثل خالهشان پس تحقیق تو</p>	<p>اخرج ابو سعید عثمان عن ابن عباس رضی الله عنه عنه انه قال لما فتح الله تعالى المدائن على اصحاب رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ايام عمر عمر بالانطاع فبسطت في مسجد رسول الله فادل من بدد اليه الحسن بن علي رضي الله فقال يا امير المؤمنين اعطني حق ما فتح الله المسلمين فقال عمر رضي الله عنه بالرحب والكرامة فامر له بالف درهم ثم انصرف فبدد اليه الحسين بن علي رضي الله عنهما فقال يا امير المؤمنين اعطني حق ما فتح الله فقال عمر رضي الله عنه بالرحب والكرامة فامر له بالف درهم ثم انصرف فبدد اليه ابنه عبد الله بن عمر فقال يا امير المؤمنين حق ما فتح الله علي المؤمنين فقال عمر رضي الله بالرحب والكرامة فامر له بخمسة مائة درهم فقال يا امير المؤمنين ان انا رجلى مشتدا ضرب بالسيف بين يدي رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم و الحسن و الحسين طفلان يدي فسيكك المدينة تعطيهم الف الف و تعطيني خمسة مائة درهم قال عمر رضي الله عنه نعم اذهب فائتني باب كاهيها و ام كاهيها و جد كجدها و جدة كجدتها و عم كعمها و عمه كعمتها و خال كخالها و خالة كخالها فافك</p>

لا تأتني به اما ابوها فاعلى المرتضى واماها
 فاطمة الزهراء و جد هاهما محمد المحبط صلی الله
عليه وآله وسلم و جدتها خديجة الكبرى
 و عمها جعفر بن ابی طالب و عنهما امها فانی
 بنت ابی طالب و خالها ابراهيم بن سفيان
صلی الله عليه وآله وسلم و خالته مكرمية
 و ام كلثوم بنت رسول الله صلی الله عليه
وآله وسلم فسمع بذلك على كرم الله وجهه
 فقال سمعت رسول الله صلی الله عليه
وآله وسلم يقول عمر بن الخطاب سراج
 اهل الجنة فبلغ ذلك عمر رضي الله عنه
 فقام و معه جماعة من اصحاب رسول الله
صلی الله عليه وآله وسلم فاتي الى باب
 على كرم الله وجهه فتضرب الباب فخرج
 على كرم الله وجهه فقال اسمعت رسول الله
صلی الله عليه وآله وسلم يقول عمر بن الخطاب
 سراج اهل الجنة قال نعم قال اكتب
 لي خطا فكتب بسم الله الرحمن الرحيم
 هذا ما ضمن علي ابن ابی طالب لعمر بن
 الخطاب عن رسول الله صلی الله عليه
وآله وسلم عن جبرئيل عليه السلام عن
 تبارك و تعالی ان عمر بن الخطاب سراج
 اهل الجنة في الجنة فاخذها عمر رضي الله عنه
 و اعطاها احدا اولاده و قال اذا انامت
 و غسلتونی و كفتونی فادرجوا هذه معي
 في كفني حتى اتقي بهاربي عز وجل فلما اتفق
 به الموت غسل و كفن و ادرج معه في كفني

خواهی آورد مثل شان اما پدرشان علی مرتضی است
 و مادرشان فاطمه زهرا و جدشان رسول خدا
صلی الله عليه وآله وسلم و جدۀ خدیجۀ کبریٰ و عم جعفر طیار
 و عمۀ اُم فانی بنت ابی طالب و خال ابراهیم بن رسول
صلی الله عليه وآله وسلم و خالۀ رقیه و ام کلثوم دختران پیغمبر
صلی الله عليه وآله وسلم و سلم اند پس ابن عمر ساکت شدند
 و این خبر بحضرت علی مرتضی رسید او شان فرمودند که
 من از آنحضرت صلی الله عليه وآله وسلم شنیده ام که
 که عمر ابن خطاب چهره اهل جنت اند این خبر بحضرت
 عمر رسید او شان با جمعی از صحابه رسول الله صلی الله
عليه وآله وسلم بر دروازه حضرت علی کرم الله وجهه
 اطلاع کردند بها وقت حضرت علی کرم الله وجهه از اندر دروازه آمدند
 بیکدیگر و علی ایستاده اید شما از آنحضرت صلی الله عليه
وآله وسلم که من فرمود که عمر بن الخطاب چهره
 اهل جنت است گفت بئین این حدیث را از آنحضرت
 شنیده ام حضرت عمر گفت که این حدیث را از دست
 خود نوشته بمن عنایت کن حضرت امیر از دست خود
 تحریر کرد و بسم الله الرحمن الرحیم - خوانا ضمن علی ابن ابی طالب
 عمر بن الخطاب عن رسول الله صلی الله عليه وآله وسلم عن جبرئيل
 عليه السلام عن تبارك و تعالی ان عمر بن الخطاب سراج
 اهل الجنة يعني اين آن امر است که ضامن شد علی ابن ابی طالب
 براسه عمر بن الخطاب منقول از رسول الله صلی الله عليه وآله وسلم
 دوسه از جبرئيل دوسه از جناب خداوند تبارك و تعالی که عمر
 بن الخطاب مثل چراغ اند براسه اهل جنت و جنت حضرت
 عمر آن نوشته را گرفته بیک از اولاد خود پس در وصیت کرد که بزرگواران
 یادم و مرا مثل او دفن کنید آنوقت این تحریر را در کفن من باید نهاد تا این
 زیاده از خدا عز وجل ملاقات کنم پس تنگید و بر ششید من حق وصیت
 بعمل آورند -

و از آنجمله است آنچه صاحب صواعق فہرست ثالث از باب تاریخ منقول
اخرج ابن سعد عن ابی ہریرۃ قال قال عمر
ابن الخطاب علی اقتضانا و اخرج عن سعید
بن المسیب قال کان عمر بن الخطاب یثغو
باللہ من معضلة لیس لہا أبو الحسن یعنی

بر آورد ابن سعد از ابی ہریرہ کہ گفت حضرت عمر بن خطاب
علی حکم کنندہ تر است میان ما و بر آورده شد از سعید
بن المسیب کہ گفت بود حضرت عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ
کہ پناہ محبت بنزد رسول اللہ مشککہ کہ در آن بود این یعنی حضرت علی بن ابی طالب

یعنی با خدا و رسول و کلمہ

و از آنجمله است آنچه در مقصد خاص از مقاصد آیتہ رابع عشر کہ در فہرست اہل بیت است مے فرمایند

و اخرج الدارقطنی ان عمر رأی رجلا یقع فی
علی فقال ویحک أتعرف علیا هذا بن عمہ
واشار الی قبرہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واللہ
ما أدیت الا هذا فی قبرہ و از آنجمله است آنچه در مقام کوثر فرمود
ایضا عن ابن المسیب قال قال عمر رضی اللہ عنہ تجیبوا الی الاشارۃ
و توددوا و اتقوا علی اعرضکم من السفلة و اعلوا و ان لا یتیمم
الا بولاية علی رضی اللہ عنہ و از آنجمله است

و بر آورد دارقطنی کہ حضرت عمر رضی اللہ عنہ شخصی را دید کہ بدست
حضرت علی را پس گفت کہ رحم کند بر تو خدا مے شناسی علی را
کہ کہ ام است و سے برادر عمر را دانست و اشارہ کرد بسوی
قبر نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قسم بخدا کہ تو ایذا ندادی بگزارا کہ دین را
و بر آورده شد نیز از ابن المسیب کہ گفت فرمود حضرت عمر
رضی اللہ عنہ کہ اجابت کنی را شراف را و دوست را دید
او شان را و نگاہ را بر آید آبرو ہائے خود را از مردم کینہ و بدبختی

آنچه در مقام مذکور مے فرماید و اخرج ایضا ان عمر
سأل عن علی فقیل لہ ذہب الی ارضہ فقال
اذ ہبوا بنا الیہ فوجدہ یعمل فعلموا معہ ساعة
ثم جلسوا یتحد ثون فقال لہ علی یا امیر المؤمنین
ارأیت لوجاءک قوم من بنی اسرائیل فقال
لاک احدہم انا ابن عم موسی علیہ السلام
اکانت لہ عندک اثرۃ علی اصحابہ قال نعم
قال فانما واللہ اخو رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وآلہ وسلم و ابن عمہ قال ففرع عمر رداءہ فبسطہ
فقال لا واللہ لا یكون لک مجلس غیورہ حتی تفرق
خلم یزل جالساً علیہ حتی تفرقوا و ذکر لہ علی
ذلک اعلما بان ما ضل معہ من محبتہ الیہ و عملہ
معہ فی ارضہ و هو امیر المؤمنین انما هو لفرق
من رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فر

کہ هیچ شرفی تمام نمیشود مگر بولایت علی رضی اللہ عنہ - و ہم
بر آورد و سے کہ حضرت عمر رضی اللہ عنہ پرسیدند اعلی
مردمان گفتند کہ سے رفته است بسوی زمین خود گفت
کہ ما را ہم برسانید بسوی سے چنانچہ رسانیدند و سے را
پس یافت حضرت عمر حضرت علی را کارکنان پسر خود
مع ہر اہیان نیز موقت و کرد و ساعتی باز نشسته ننہا آغا
کردند پس گفت باو سے علی کہ لے امیر المؤمنین آیا دیدی کہ اگر
بیایند نزد شما قوم از بنی اسرائیل و بگوید یکرا از اشراف شما کہ من پسر عمر
موسی علیہ السلام ہستم خواہد بود ویرانند شما بزرگی بر ہر اہیان گفت آری
باز علی گفت کہ من قسم بخدا برادر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہوں و اگر
عمر چارہ خود را و گسترده گفت کہ نیست نخواہد بود قسم بخدا بر تو نشسته ننہا
سوی این تا آنکہ علی مدہ شوی از اینجا نشسته ماند بر آن تا وقت تمام مجلس
حضرت عمر حاضرین بر آئے آگاہی شان فرمودند کہ آنچہ ما ذکر کردیم
از گفتار اینک را و در شرکت کار زنداغت بجا و جود بودن خود و جود
امیر المؤمنین ہمہ بوجہ قریب و کربا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بود

عمر فی اکرامه واجلسه علی ردائه واخرج یحییٰ
 ان عمر سأل علیاً عن شیء فاجاب به فقال له
 عمر اعود بالله ان اعلیش فی قوم لیس فیهم
 ابوالحسن واخرج ایضاً انه قیل لعمر انت
 تضرع لعلی شیئاً ما تفعله ببقیة الصحابة
 فقال انه مولای واخرج ایضاً انه جاءه
 اعرابیان یخضمان فاذن لعلی فی القضاء
 بینهما فقضی فقال احدهما هذا یقضی بیننا
 فوشب الیه عمر واخذ بتلبیبه وقال یحییٰ
 ما تدری من هذا هذا مولاك ومولای
 کل مؤمن ومن لم یکن مولاة فلیس بمؤمن
 واز انجمله است انچه در مقام مذکور می فرماید -
 واخرج الدارقطنی انه قال لفاطمة ما من
 الخلق احداً احب الینا من ابیک وما من
 احد احب الینا منک بعد ابیک واز انجمله
 است انچه ابن جوزی در کتاب تنظیم در مناقب حضرت
 عمر ذکر کرده و قد نقل عنه صاحب المستطیر
 فی اواخر الباب السابع قبل حکایت المتکلمه
 بالقرآن لما ولی عمر رضی الله عنه الخلافة بلغه
 ان اصدقة ازواج النبی صلی الله علیه
 وآله وسلم خمسائة درهم وان صدق
 فاطمة رضی الله عنها علی علی رضی الله
 عنهما اربعائة درهم فادی اجتهاد امیر المؤمنین
 عمر انه لا یزید رجل علی صدق البضعة
 النبویة فاطمة رضی الله عنها فضعف المنبر
 فحمد الله واشنی علیه وقال ایها الناس
 لا تزیدوا فی مهور النساء علی اربعائة

بعد از آن همیشه در تعلیم و تکریم و سستی کوشید و بر سر او خود را
 و هم سعید ابن اسیب روایت میکند که حضرت عمر از حضرت
 چیزی پرسید پس می گویشد و بعد از آن حضرت عمر گفت
 که پناه بجوم بخدا از اینکه زن نامزدان تو میکند که حسن میان
 شان نباشد را بگو حسن کنیت حضرت امیر است رضوان الله
 و هم از وی مرویست که گفت مردمان از حضرت عمر پرسیدند
 که شما انچه با علی میکنید با غیر شان از صحابه نمیکنید پس گفت
 که وی مولای من است و هم از وی مرویست که بیامدند و علی
 نزد حضرت عمر نزاع کننده و آنجا حضرت علی نیز بودند پس حضرت
 حضرت علی را اجازت داد که انچه مناسب باشد میان ایشان حکم کند
 پس حکم کرد پس یکم از ایشان گفت که این حکم خواهد کرد میان
 پس بجزت بگوئید حضرت عمر و بگرفت گریبان و بر آنحضرت
 و بر آورد و دارقطنی از حضرت عمر که وی گفت از حضرت فاطمه
 که نیست پس یکم از مردمان محبوب تر نزد من از پدر تو همچنین
 نیست کسی محبوب تر نزد من بعد پدر تو از تو
 و نقل کرده است صاحب ستیغ در اواخر باب بیستم
 قبل حکایتی که در بیان زنی متکلمه بقرآن است هرگاه حضرت
 عمر رضی الله عنه متولی خلافت شدند او شازما معلوم است
 که تعداد مهور ازواج آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم پانصد
 درهم بود و تعداد مهر حضرت فاطمه رضی الله عنها بر جناب
 امیر چاه صد درهم بود پس رای امیر المؤمنین عمر بر این
 قرار یافت که کسی را زیادتی کردن از مقدار مهر بضعة
 نبویة یعنی حضرت فاطمه رضی الله عنها (بضعة بمعنی پاره
 گوشت) ناپدید انچه باید بر منبر و حد و شائسته الهی کرده
 گفت که ای مردمان نه زیادتی کنید و مهور زنان بر مقدار
 چهار صد درهم

نقل کرده است صاحب ستیغ در اواخر باب بیستم
 قبل حکایتی که در بیان زنی متکلمه بقرآن است هرگاه حضرت
 عمر رضی الله عنه متولی خلافت شدند او شازما معلوم است
 که تعداد مهور ازواج آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم پانصد
 درهم بود و تعداد مهر حضرت فاطمه رضی الله عنها بر جناب
 امیر چاه صد درهم بود پس رای امیر المؤمنین عمر بر این
 قرار یافت که کسی را زیادتی کردن از مقدار مهر بضعة
 نبویة یعنی حضرت فاطمه رضی الله عنها (بضعة بمعنی پاره
 گوشت) ناپدید انچه باید بر منبر و حد و شائسته الهی کرده
 گفت که ای مردمان نه زیادتی کنید و مهور زنان بر مقدار
 چهار صد درهم

درهم الى آخر الرواية واز انجمله است آنچه صحاب
صواعق ورمع نام مذکور میفرماید و صحیح عن ابی بکر
ایضا انه حمل الحسين على عنقه مع ما نرجحه
لعلى رضى الله عنه بقوله وهو حامل له شبيه
بالنبى صلى الله عليه وآله وسلم ليس شبيها
بعلى ولى يرضك واخرج الدارقطنى ان الحسن
جاء لابی بكر رضى الله عنهما وهو على منبر
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
قال انزل عن مجلس ابى فقال صدقت
والله انه لمجلس ابى ثم اخذته واجلسه
فى حجره وبكى فقال على رضى الله عنه اما والله
ما كان عن رأتى فقال صدقت والله ما
فانظر لعظم محبة ابى بكر وتعظيمه وتوقيره
للحسن حيث اجلسه على حجره وبكى ووقع نحو
ذلك الحسين مع عمر وهو على المنبر فقال المنبر ابىك والله
لا منبر ابى فقال على والله ما امرت بذلك فقال
عمر والله ما انعمناك نزار ابن سعد انه خذ
فاقعده الى جنبه فقال وهل ابنت الشعر
على رؤسنا الا ابوك اى ان الرفعة ما
نلناها الا به واز انجمله است آنچه در مقام مذکور میفرماید
واخرج الدارقطنى ايضاً ان الحسن استأذن
على عمر فلم يؤذن له فجاء عبد الله بن عمر فلم
يؤذن له فمضى الحسن فقال عمر على به فجاؤا فقال
يا امير المؤمنين قلت ان لم يؤذن بعد الله
لا يؤذن لى فقال انت احق بالاذن منه
وهل ابنت الشعر فى الرأس بعد الله الا انتم
وفى رواية له اذا جئت فلا تستأذن واز انجمله

ما آخر روایت (دور روایت دیگر چار صد مثقال است
بجای چار صد درهم) - و روایت صحیح
آمن است از حضرت ابی بکر صدیق رضی الله عنه
نیز که دوسه برداشت حسین را بر دوش خود
در انجا لیکه مزاج میکرد و با علی رضی الله عنه میگفت که من
بر دوش دارم کسے ام که مشایه است به بنی صلی الله
علیه وآله وسلم نه بشما لى علی و حضرت علی سے خندیدند
دارقطنی کہ بیا حسن بن علی رضی الله عنهما نزد حضرت ابی بکر
رضی الله عنه در انجا لیکه دوسه بر منبر نبوی صلی الله علیه وآله وسلم
بود و گفت فرود آ از نشنگاه پدر من پس ابی بکر صدیق
گفت که راست گفتی قسم بخدا که این جائے نشست پدرت باز نرفت
ویرا و نشاند و در آغوش خویش دیگر سیت جناب امیر
گفت که قسم بخدا آگاه شو که این فعل از راس من نشد و حضرت
صدیق گفت که راست مے گوئی من هم ترا تمت نمیکند و این را
بقسم میگویم پس بین این محبت شدید حضرت ابی بکر را بگویم
و توقیر و با حسن که نشاند ویرا در آغوش خویش و دیگر که
و همچنین واقع گشته حسین را با حضرت عمر که دوسه نیز بر منبر
گفته بحسین که این را منبر پدرت نه منبر پدر من و جناب
امیر علیه السلام آنوقت نیز گفت که و الله من باین حکم نکند و حضرت عمر
فرمود که قسم بخدا من نیز ترا باین امر تمت نمیکند ابن سعد درین روایت
و نیز بر آورد و دارقطنی که حسن اجازت در آمدن طلب کرد از حضرت
عمر پس نه اجازت یافت باز بیا عبد الله بن عمر ویرا هم جانش
نگشت باز حسن از نجابت پس عمر گفت که بر من ضروری است ملاقات
چنانچه بخانه مے آمد و معذرت کرد پس گفت حسن که باکے نیست چنانکه
نه اجازت دادی عبد الله را نه اجازت دادی و از حضرت عمر گفت که
شما سرور و سرسید بجا اجازت از وی نیست که که رو پاینده باشد این
در سر عهد خدا که اگر شما در رتبه دیگر است که فرمود حضرت عمر که بگوایا
پس طلب اذن کن ای بنی از حضرت امام حسن خطاب کرده گفت -

بجای چار صد درهم - و روایت صحیح
آمن است از حضرت ابی بکر صدیق رضی الله عنه
نیز که دوسه برداشت حسین را بر دوش خود
در انجا لیکه مزاج میکرد و با علی رضی الله عنه میگفت که من
بر دوش دارم کسے ام که مشایه است به بنی صلی الله
علیه وآله وسلم نه بشما لى علی و حضرت علی سے خندیدند
دارقطنی کہ بیا حسن بن علی رضی الله عنهما نزد حضرت ابی بکر
رضی الله عنه در انجا لیکه دوسه بر منبر نبوی صلی الله علیه وآله وسلم
بود و گفت فرود آ از نشنگاه پدر من پس ابی بکر صدیق
گفت که راست گفتی قسم بخدا که این جائے نشست پدرت باز نرفت
ویرا و نشاند و در آغوش خویش دیگر سیت جناب امیر
گفت که قسم بخدا آگاه شو که این فعل از راس من نشد و حضرت
صدیق گفت که راست مے گوئی من هم ترا تمت نمیکند و این را
بقسم میگویم پس بین این محبت شدید حضرت ابی بکر را بگویم
و توقیر و با حسن که نشاند ویرا در آغوش خویش و دیگر که
و همچنین واقع گشته حسین را با حضرت عمر که دوسه نیز بر منبر
گفته بحسین که این را منبر پدرت نه منبر پدر من و جناب
امیر علیه السلام آنوقت نیز گفت که و الله من باین حکم نکند و حضرت عمر
فرمود که قسم بخدا من نیز ترا باین امر تمت نمیکند ابن سعد درین روایت
و نیز بر آورد و دارقطنی که حسن اجازت در آمدن طلب کرد از حضرت
عمر پس نه اجازت یافت باز بیا عبد الله بن عمر ویرا هم جانش
نگشت باز حسن از نجابت پس عمر گفت که بر من ضروری است ملاقات
چنانچه بخانه مے آمد و معذرت کرد پس گفت حسن که باکے نیست چنانکه
نه اجازت دادی عبد الله را نه اجازت دادی و از حضرت عمر گفت که
شما سرور و سرسید بجا اجازت از وی نیست که که رو پاینده باشد این
در سر عهد خدا که اگر شما در رتبه دیگر است که فرمود حضرت عمر که بگوایا
پس طلب اذن کن ای بنی از حضرت امام حسن خطاب کرده گفت -

و ذکر کرده شد علی نزد عائشہ رضی اللہ عنہا برگشت
که او عالم ترین قبیله اهل سنت است -

مروق گفت که منتهی شد علم صحابه بنوی
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر عترت و علی
و ابن مسعود رضی اللہ عنہم

گفت عمر ابن عبدالعزیز بعد از ابن حسن بن حسین
رضی اللہ عنہم که هرگاه ترا حاجت پیش آید پس آزا بسو
بنویس چکه مارا از حن دا شرم می آید که مردمان ترا بر
دروازه من بهینند و وقتیکه رفت نزد و س فاطمه
بنت علی رضی اللہ عنہا دو سه دران روز با امیر مدینه
بود بیرون کرد و پیرا از نزد خود و بوی گفت که برو
زمین اهل بیت کس دوست ترا از شمانیت نزد من آید
شما دوست ترا بد بسو من از اهل بیت من -

و داخل شد عبدالعزیز حسن شنی بن حسن سبط رضی
حضرت امام حسن علیه السلام و سبط یعنی فرزند آمده است و در
رضی اللہ عنہم به عمر بن عبدالعزیز در آنجا یک صغیر السن بود و بسیار
بسیار بر سر داشت پس بر فراست عمر بن عبدالعزیز
جلس خود و تقبال می کرد پس مردمان قوم و پیرا بر این فعل و
ملاست کرد پس گفت که بیان کرده اند از من مردمان ثقات
و بنیدین از اوشان چنان اعتماد میدارم که گویا خود از زبان رسول
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم شنیدم که فاطمه پاره گوشت من است هر که او را
ماراست میدرد و مارا میدرد که اگر فاطمه اینوقت ندید بود اعتبار ازین فعل
و امام ابوحنیفه رضی اللہ عنہ بسیار تعظیم اهل بیت اطهار میکرد
و تقرب و محبت بخج کردن آن پد نشینان ایشان و غیر ایشان تا آنکه
بعضی گفته که فرستاد یکبار یکسوی پده نشینان ایشان و زنده نبردیم
نیز بچنین امور تعزیر میکرد -

است آنچه صاحب صواعق و فصل ثالث از تابع
میفرماید و ذکرای علی عند عائشہ فقالت
انه اعلم من بقی بالنسبة و از انجمله است آنچه
در همین مقام میفرماید و قال مسروق انتهی علم
اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله
الی عمر و علی و ابن مسعود از انجمله است آنچه
صاحب صواعق در مقصد خاص از آیه را شرح
که در فضائل اهل بیت است میفرماید قال عمر بن
عبدالعزیز بعد از الله بن الحسن بن الحسین
اذا كانت لك حاجة فاكتب لي بها فاني
استقي من الله ان يراك على بابي ولما دخلت
عليه فاطمة بنت علي وهو امير المدينة اخبرني
من عنده و قال لها ما على ظمرك لارضاه لبيت
احب الي منك و لا نتم احب الي من اهل بيتي
و از انجمله است آنچه در مقام مذکور میفرماید
و دخل عبد الله بن الحسن المثنى بن الحسن
السطح على عمر بن عبد العزيز و هو حديث
السين وله و فرة فرغ عن مجلسه و قبل عليه
خلامه قوم فقال ان الثقة حدثني حتى كافي
اسمعه من في رسول الله عليه وآله وسلم
انما فاطمة بضعة مني يسرني ما يسرها
و انا اعلم ان فاطمة لو كانت حية لسرها
ما فعلت بانها و از انجمله است آنچه در مقام
مذکور میفرماید و كان ابو حنيفة رضي الله
يعظم اهل بيت كثير و يتقرب بالانفاق على
منهم و الظاهر من حتى قيل انه بعث الممنون
منهم باثني عشر الف درهم و كان يحض صحابه

حلی ذلک و از بجله است آنچه صاحب مفتاح الخبا و در فصل ثانی باب اول می فرماید -
 و کان الامام الاعظم ابو حنیفه النعمان بن ثابت الکو فی رحمه الله یعظم اهل البیت
 کثیرا و یتقرب بالافتاق علی المستترین منهم
 و انظارین و هذا الا بیات منسوبة الیه
 نیز می گوید امام منسوب اند
 ابیات

و ولا هو لنبی اخیه باد لمسیحهم یجزامن الا هو ادا قتلوه او و سموه بالاحقاد فی آله و الله بالمرصاد	حب الیهود لاول موسی ظاهر و کذا النصارى یکرهون محبة فتمی یوالی آل احمد مسلم لم یحفظوا حق النبی محمد
---	---

و از بجله است آنچه صاحب صواعق در او در فصل رابع از باب تاسع می فرماید -

و من کلوم الشافعی رضی الله عنه	ابیات
اذا نحن فضلنا علیا فانا و فضل ابی بکر اذا ما ذکرته فلا نزلت فارض و نصب کلاهما	و رافضی بالتفضیل عند ذی الجمل و سمیت بنصب عند ذکر علی بجملها حتی اوسد فی الرمل

و قال ایضا رضی الله عنه ۵

قالوا ترفضت فقلت کلا لکن تولیت عنید شام ان کان حب الولی رفضا	ما الرفض دینی و لا اعتقادی خیرا ما رویدها دی فانی ارفض العبادی
--	--

و قال ایضا ۵

یا را کبا ف بالخصب من منی سیرا اذا فاض الحجج الی منی ان کان رخصا حب آل محمد	و اهتف لساکن خیفها و الناض فیضا کملتظم الفرات الفاض فلیشمد الثقلان انی رافض
---	---

۵ محبت قوم پیوسته بآل موسی ظاهر است و دوستی شان با اولاد برادر حضرت موسی نیز معلوم و همچنین نفسا را
محبت با حضرت یحیی علیه السلام را نیز بزرگ میدانند مثل گیم کردن آب از بیمه یا پس چگونگی ز دوست نخواهد داشت مسلمان
اولا و اما اصل علی علیه السلام و علم فاعل کند و یا عیب کند به بدین شکل و نه نگاه داشته اند و مان حق می رسد علیه السلام را در آل و عیال
خدیجه و انظار است که از کلام امام شافعی است که هرگاه که فضیلت می رسد علی را پس میباشیم و رافضی سبب آن فضیلت نزد جانان
و فضل ابی بکر را که سبب است از حبش شدن کرده می شود پس همیشه خود میزد رافضی و یا حبشی بر و سبب محبت هر دو تا وقتیکه کردن در یک
از موفقی و در حق شدن کرده اند - بلکه در نه گفتار است و می گویند که در مان گفتار که شافعی شده آید پس در جواب گفتار شافعی در زمین است
نه اعتقاد من لیکن بلا شک دوست می دارم بنابر امام و بنده ای را و اگر محبت علی را رافضی نامیده اند پس من فدای او می دهم و رافضی و بنده ای را
اگر او خود تو هستی من در محبت او و با من در محبت او که انان باشد یا حیران که بنده ای را و ان می شود جانان و دوست من مثل روافی است
سوی زنده و زوت که اگر باشد محبت آل محمد علی علیه السلام و علم رافضی پس باید که هر دو جان بداند که من رافضی ام و محبت تمام مقایسه اندان بنظر من

کہ در فضائل اہل بیت است میفرماید

واخرج الخطيب ان احمد بن حنبل رضي الله عنه كان اذا جاءه شيم او شاب من قرشي او لاشراف قد مهم بين يديه وخرج وراءهم وازانجمله است آنچه صاحب صواعق وفضل ثانی باب غاس میفرماید قال احمد جاء واحد من الفضائل ما جاء لعلی وازانجمله است آنچه در همین فصل میفرماید قال اسماعیل القاضي والنسائی وابو علی النیسابودی لم یرونی حق احد من الصحابة بالاسانيد الحسن اكثر ما جاء فی علی وازانجمله است آنچه در مقصد خاص از مقاصد آیة رابع عشر میفرماید قال ابو بکر بن عیاش لما فی الشفاء لوانانی ابو بکر وعمر وعلی لبدا تبحاجته علی قبلهما لقرابته من رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم وانه أحد من السماء الی الارض احب الی من ان اقد هما علیه وازانجمله است آنچه صاحب نفع النجا وفضل رابع باب ثالث میفرماید - قال الامام حجة الاسلام ابو حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالی الطوسی رحمه الله فی الاحیاء ان لیلته بات علی بن ابی طالب کرم الله وجهه علی فراش رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم ووحی الله تعالی الی جبرئیل ومیکائیل انی اخیت بیکما وجعلت عمر احد کما اطول من عمر الاخر فایکما یثوب حیة بمیوتة فاختار کلها الحیوة واحباها فادعی الله تعالی الیهما افلا کنتما مثل علی بن طالب

و برآورد خطیب که امام احمد ابن حنبل را وقتیکه پیر یا جوانی از قریش نزد او می آمد یا از بزرگان می آمد تقدیم او میکرد و در مشایعت او میرفت یعنی از مکان تابیر و آن برائے رسانیدن می آمد -

گفت امام احمد که نیامد کسی را چنین فضائل چنانکه آمدند علی ابن ابی طالب

گفت اسماعیل قاضی و نسائی و ابو علی بخاری که نه وارد شد در حق هیچ یک از صحابه حدیثی با سند حسن زائد از آنچه وارد شدند در حق علی مرتضی رضی الله عنه -

گفت ابو بکر بن عیاش موافق آنچه که در شفا است اگر بیایند ما را ابو بکر و عمر و علی رضی الله عنهم برائے حاجتی هر آینه ابتدا کنم بروا کردن حاجت حضرت علی قبل آن هر دو بوجه قرابت و او از رسول الله صلی الله علیه وسلم و هر آینه اگر موخر کرده شوم از آسمان بسوزین دست تراست بسوزین از نیک مقدم کنم آن هر دو - یعنی حضرت ابو بکر صدیق و حضرت عمر رضی الله عنهما را بر او - گفت امام حجة الاسلام ابو حامد محمد بن محمد بن محمد الغزالی طوسی رحمه الله علیه وراحیا العسوم که شب خواب کرد علی بن ابی طالب کرم الله وجهه بر بستر رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم و وحی تعالی بسوز جبرئیل و میکائیل علیهما السلام که من برادری کنایدم میان شما که دانستم عمر یک از شما را طویل تر از عمر دیگر پس که امام از شما بر میگزیند همراهی خود را بر خودم زندگی پس اختیار کردند او یک دیگر را از خود و دوست داشت و بر او پس وحی فرستاد الله تعالی که چنانچه باشد شما مثل علی ابن ابی طالب

وصاحب الفصول من الامامية وشیخ ابن حجر و صواعق و میرزا محمد بخشی در مفتاح النجا از تیلخ نیشاپور شیخ
محقق عبدالحق در شرح سفر السعادت از دیلمی و دیگر علمائے کرام در تالیفات خود آورده اند۔ و روایت
پیر کرامت نیست کہ چون حضرت امام علی رضا رضی اللہ تعالیٰ عنہ در نیشاپور داخل شدند بر استرے
سوار بودند شقیق بلخی کہ از احاطم صوفیہ اہل سنت است پیش امام علیہ السلام میرفت و جلو داری میکرد
و جماعت دیگر از صوفیہ اہل سنت بجا در ہائے خود بر امام سایہ کردہ بودند و حافظ ابو ذرہ رازی و محمد بن مسلم
طوسی کہ از جملہ اکابر علمائے محدثین در آن شہر بودند با جمیع طلبہ علم و کتب حدیث از مدارس و رباطات خود بجا
زیارت امام برآمدند و غوغائے عظیم در شہر برخاست و مردم برائے دیدار مبارکش هجوم آوردند و عرض دادند
کہ روئے مبارک خود بایشان نماید و محدثین اہل سنت التماس نمودند کہ حدیثی از آباء و اجداد خود جهت ایشان
روایت کنند بعد از تضرع بسیار امام علیہ السلام قبول نموده استرے را کہ بران سوار بود بازداشت
و غلامان را امر فرمود تا پردہ از روی مبارکش برداشتنند و چشم خلایق را برویت طلعت پیر کرامت خود روشن
ساخت و نظر مردم چون بدو گیسوے و سے کہ بدو شہائے خود انداختہ بود افتاد و تضرع و زاری درآمدند
بعضی گریہ و فریاد می نمودند و بعضی خود را در خاک انداختہ بودند و بعضی سم استریش را بوسہ میدادند و انگاہ علمایان
بر آوردند و گفتند کہ ای معاشرناس زمانے ساکت باشید چون ساکن شدند شیخ ابو ذرہ و محمد بن مسلم
باز اعادہ التماس نمودند و گفتند کہ اگر یک دو حدیث بسند آباء خود کہ سلسلہ الذہب است بخیر
کہ مجمع خلق السد است روایت فرمائی کمال منت خواہی نهاد امام علیہ السلام بند آباء سے خود روایت
این حدیث فرمود لا اله الا الله حصنی فمن قال هذا دخل حصنی ومن دخل حصنی امن من عذابی
مروی است کہ عدد جمیع کلم و دوات آورده این حدیث را نوشتہ قریب بیست ہزار سے شد و امام
احمد رحمۃ اللہ علیہ چون این سند را ذکر میکرد میگفت لو قرأ علی عجبین لا فاق او علی مریض لدوی اللہی
المرایۃ وصاحب مفتاح النجا بعد نقل این روایت فرمودہ

قال الشيخ الكامل الاستاذ ابو القاسم عبد الكلي بن هوازن القشيري ان هذا الحديث بهذا السند بلغ بعض امراء السامانية فكتبه بالذهب واوصى ان يدفن معه فلما مات رأى في المنام فقيل ما فعل الله بك فقال غفر لي بتلفظي بلا اله الا الله ونصدا يقى محمد رسول الله صلى عليه وآله وسلم مخلصا فاني كتبت هذا الحديث بالذهب تعظيما واحتراما۔	حضرت شیخ کامل استاد ابو القاسم عبد الکرم بن ہوازن قشیری میگویند کہ وقتی کہ ابن حدیث باین سند بہ بعض امراء سامانیہ رسید پس وی این را بخط زر نویسیدہ وصیت کرد کہ این را ہمراہ من دفن نمایند چنانچہ همان واقع شد پس ہر گاہ کہ وسے ہر کسے و خواب از وسے پرسید کہ خدا باتو چه کرد گفت بخشید ما را از غفلت من بہ لا اله الا الله و تصدیق من کہ محمد رسول خدا اندیدہ و خود قلب این حدیث اسبب التحمید و احترام من و از آباء زرتو سیانہ بودم
---	--

و از آنجمله است آنچه صاحب صواعق و فصل اول باب ناسع در فضائل حضرت امیرالمومنین علی مرتضی
رضی الله تعالی عنه میفرماید

و هو احد العشرة المشهود لهم بالجنة واخو
رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم بالولاية
وصهره على فاطمة سيدة نساء العالمين احد
السابقين الى الاسلام واحدا لعلماء الزمان
والشجعان المشهورين والزهاد والخطباء
المعروفين واحدا من جهم القرآن وعرضه
على رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم
وعرض عليه ابو الاسود المدولى وابو عبد
السلامي وعبد الرحمن ابن ابی لیلی واما هاجر
صلى الله عليه وآله وسلم فمات في المدينة امرا
ان يقيم بعده بركة ايام حتى يجرى عنه
امانته والودائع والوصايا التي كانت عند
النبي صلى الله عليه وآله وسلم ثم يليق به
باهله ففعل ذلك وشهد مع النبي صلى الله
عليه وآله وسلم سائر المشاهد الا نبوءة فانه
صلى الله عليه وآله وسلم استخلفه على المدينة
وقال الحذيث انت مني بمنزلة هارون من موسى
كما مر وله في جميع المشاهد الا آثار المشهورة
واصابه يوم احد ست عشرة ضربة واعطاه
صلى الله عليه وآله وسلم اللواء في موطن
كثيرة سيما يوم خيبر واخبر صلى الله عليه وآله
وسلم ان الفقه يكون على يده كما في الصحيحين
وحمل يومئذ باب حنينا على ظهره حتى صعد
المسلمون عليه ففقهوا وانهم جرد بعد
ذلك فلم يحمله اربعون رجلا

دو س یکی از عشره مبشره است که آنحضرت صلی الله
علیه وسلم بختی بودن شان خبر داده است و برادر رسول خدا
صلی الله علیه وسلم بذریعہ موافقه و داماد و یزنی زوج حضرت فاطمه
سر دار زمان عالم و یکی از سبقت کنندگان بسوئے اسلام
و یکی از علمای تابعین و شجاع مشهورین و زاهدین و خطباء مشهور
و یکی از جامعین قرآن و پیش کننده سوئے بحضور رسول خدا
صلی الله علیه وسلم پیش کرد و بر و آنرا ابو الاسود دؤلی
و ابو عبد الرحمن سلمی و عبد الرحمن ابن ابی لیلی و وقتیکه
هجرت فرمود آنحضرت صلی الله علیه وسلم بسوی مدینه
حکم فرمود ویرا که اقامت کند بعد آنحضرت روزی چند
در مکة بغرض ادا س امانت خود و امانات و وصایا
که بود نزد حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم باز باید
بسوئے اهل خود پس کرد این را و همراه آنحضرت
صلی الله علیه وسلم بود و جمله مشاهد یعنی غزوات و سوا غزوه
بنوک چو که آنحضرت صلی الله علیه وسلم ویرا در آن زمانه
خلیفه خود ساخته در مدینه گذاشته بودند و در همان زمان
فرموده بودند که در بوقت تو او علی بن ابی طالب بر تبه بارون
استی از موسی علیه اسلام چنانکه گذشت و ویرا در جمیع مشاهد
آثار و علامات مشهوره بوده اند و در یوم غزوه اُهد شانه زخم
ویرا رسیدند و آنحضرت صلی الله علیه وسلم داده است علم ویرا
در مقامات کثیره خصوصاً یوم خیبر که خود آنحضرت خبر داده بود که
امر فرست بردست همین شخص خواهد بود چنانکه در صحیحین
یعنی بخاری و مسلم مذکور است و همان روز در وازه قلعه خیبر
بر آورده و پشت خود را بذریعہ آن مسلمانان بر آن آمده
و در آنجا ماند و بعد از آن وقتیکه آن در وازه را کشیدند از محل مردم
هم در کشیدن نمی آمد (یعنی اینقدر وزن بیشتر و تنها حضرت امیر

و از آنجمله است آنچه صاحب صواعق و فصل اول باب ناسع در فضائل حضرت امیرالمومنین علی مرتضی رضی الله تعالی عنه میفرماید

و از انجمله است آنچه فضل بن روزبهان شیرازی در ابطال الباطل منسوخ نموده

من یکن قار کا دلاء حلیت
کچھ ممکن است کہ کسی را
کچھ بین الا نام یذکر سبب
لین قوی بقا علی السبب

لست اذ حق مؤمنی زکیا
من ویرا من غلام محبت و نہ پای
لذی کان للنبی و حبیب
آن سان خلافت بدست نام ذکرده شود

و از انجمله است آنچه شیخ محقق عبدالحق دہلوی در تمیل الایمان منسوخ نموده و دعا کے مارا و نامہ

مسلمانان را از محبت و موالات ہر کہ با اہل بیت نبوت بدبودہ و بداندیشیدہ و حق ایشان را پامال کردہ
و با ایشان براہ محبت و صدق عقیدت نیست و نبودہ نگاہ از مارا و دوستان مارا در زمرہ محبان ایشان
محشور گرداند و در دنیا و آخرت بر دین کیش ایشان دارد و بمنہ گرامی ہو قریب بحیب آمین ہمتی

و از انجمله است آنچه حضرت مجدد الف ثانی قدس سرہ در بعضے مکاتیب خود فرمودہ اند کہ اہل سنت نیز
اہل بیت را دشمن دارند و بطعن و تشنیع ایشان قائل اند و از انجمله است آنچه شیخ محقق عبدالحق قدس سرہ
در کتاب استطاب جذب القلوب الی دیار المحبوب در مقام آداب زیارت ائمہ اہل بیت و ثواب
آن از کتاب فصل الخطاب از حضرت امام علی رضا علیہ السلام حدیث طویل مشتمل بر آداب زیارت دعا

کہ بوقت نزدیک رسیدن بقبر باید خواند بطریق نقل آورده و خاتمہ اش نیست انی ابوا الی اللہ من عبدا
محمد و آل محمد من الجن و الانس و از انجمله است آنچه ملک العلماء شہاب الدین بن عمر دولت آبادی در
رسالہ مناقب السادات فرمودہ کہ اگر کسی علوی را بتحقیر علویک گوید کافر گردد و از انجمله است آنچه حضرت

مجدد الف ثانی قدس سرہ در بعضے مکاتیب خود کہ در بحث امامت و حقیقت مذہب اہل سنت و جماعت
و مداحی اہل بیت طہارت نوشتہ اند فرمودہ اند چگونہ عدم محبت اہل بیت در حق اہل سنت گمان برودہ شود
کہ آن محبت نزد این بزرگواران جز ایمان است و سلامتی خاتمہ را بر سوختن آن محبت مربوط ساختہ اند و اگر

این فقیر کہ عالم ہوں نہ بعلم ظاہری و بعلم باطنی در اکثر اوقات ترغیب بحبت اہل بیت اطہار میفرمودہ اند کہ این
در سلامتی خاتمہ مدخلت است عظیم نیک رعایت آن باید نمود و در مرض موت ایشان فقیر حاضر بود چون معلّم
ایشان با خورسید و شعور باین عالم کہ ماند فقیر در آنوقت سخن ایشان بیا و ایشان داد و از آن محبت تنفس

نمود در آن وقت فرمودہ اند کہ غرق محبت اہل بیت شکر خدا بجا آورده شد محبت اہل بیت سرمایہ اہل سنت است
خالعان از بینی خافل اند از ہمتی کلامہ بلفظہ الشریف و از انجمله است آنچه در کتب فقہیہ مثل ہدایہ و شرح وقایع
و دیگر کتب فقہیہ متعارفہ مسطور است کہ اگر ناکسہ در حق علوی کلمہ بے ادبی گوید مستحق تعزیر گردد و از انجمله است

آنچه جناب عمدۃ المحدثین شاہ المسندین حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی والد ماجد صاحب تحفہ و تصنیف
اطیب النغم فی مدح سید العرب و العجم و شرح آن مے فرماید -

تو یما علی از خام الف الف الف

قال رسول اللہ لا ذال امرہم

واہل بیت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہمیشہ باحوال ایشان راست و درست بنجاگ آلودہ کردن
بینی جمعہ کہ عداوت اہل بیت دارند

ثلث خصال من تعاجیب ربنا | نجابتہ احقاب لوالد طالب

یعنی نہ خلعت از عجبہ ہائے انما قدرت پروردگار راست - یکے نجابت اولاد بی طالب چون ابی طالب
و شعر راست نے نشست بلفظ والد طالب نقل کردہ شد الی آخر ما قال و در کتاب بدور باز نہ فرمایند

فی الحدیث ان النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
قال لعلی رضی اللہ عنہ انما انا منذر و علی
الہادی فالمنذر مہنا من یقول ان اللہ تعالیٰ
قد اوجب علیکم اطاعتی فلو عصیتونی
اعذبکم و الہادی من یقول لو اطعتمونی
حصلت لکم القربۃ و النافی من غیر ان یقر
العذاب علی ترک الانبیا فہذہ الایۃ تدل
علی ان الامۃ لا تخلو عن راشد مرشد
ینصبہ اللہ تعالیٰ ہدایۃ للخلق لا یزال
یا مرہم بما امرہم بہ النبی النذیر و لذلک
قال تعالیٰ تبارک الذی نزل الفرقان علی
عبدہ لیکون للعالمین نذیرا و لم یقل نذیرا
و لبشیرا لان النذیر اخص و اعلیٰ من البشیر
فاکتفی بہ عنہ و نیز تغیبات میفرماید و منها
انی را بیت ارواح ائمتہ اہل البیت فی حظیرۃ
القدس بآتم وجہ و اجل وضع و علمت ان
منکرہم و المشاجن لہم فی حظیر عظیم و نیز تغیبات
میفرماید ان علیا رضی اللہ تعالیٰ عنہ لما
ارتفعت قدمہ فی الحکمۃ و وضع لہ الشرع
و یرای لہ الشرع الذی ہو فی ملکوت من شیخ
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لمنبع
الشرعیۃ فحصل لہ عروج الیہ فریق بذلک الوصی

و حدیث است کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بحضرت
علی رضی اللہ عنہ فرمود کہ من منذر ام و شما ہادی پس منذر
انجا آن کس را گویند کہ بگوید کہ خدا اطاعت من بر شما واجب
کرده است اگر نخواستید کہ از دست خواہید یافت و ہادی
آنست کہ بگوید اگر اطاعت من خواہید کہ حاصل خواہد
شمار اقربت بلا ذکر ترتب عذاب بر ترک طاعت پس
این آیت دلالت میکند بر این امر کہ است خالی نمی باشد
از مرشد و اصل کہ اللہ تعالیٰ اور انصب میکند بر او
خلق و ہمیشہ امور شان مطابق ارشاد نبی نذر صلی اللہ
علیہ وسلم راست و درست میشوند و برائے ہمین
اللہ تعالیٰ فرمودہ است - تبارک الذی نزل الفرقان
علی عبدہ لیکون للعالمین نذیرا (یعنی با برکت است
آن ذات کہ نازل کرد فرقان را بر بندہ خود تا کہ باشد
برایے عالمیان ترسانندہ) و نہ فرمود نذیرا و بشیرا
چرا کہ نذیر اخص و اعلیٰ است از بشیر لہذا اکتفا کردہ بر
و از نعم الہی کی نیست کہ دیدم ارواح ائمہ البیت را در حظیرۃ القدس
باتم وجہ و اجل وضع معلوم کردم کہ منکر شان بداندہ شان در
عظیم است - و حضرت امیر رضی اللہ عنہ چونکہ قدم محکم داشت
در حکمت و شرع و یراد وضع گشتہ و چونکہ منبع شریعت
برائے وے آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کشادہ نمود
آن شرع نیز کہ در ملکوت است میرا معائنہ کنانیدہ شد و در
عرض بدان مقام جاہل گشت پس روزی دادہ شد بوجہ و وصی
(و وصایت بالفتح و الکسر یعنی وصی شدن و پیوستن چیز و شخص بہ)

و نیز توفیقات میفرماید آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم یکم از هشتاد و یک قیامت آمد آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم با قیامت مثل سحاب و وسط با هم پیوسته اند یعنی که آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم فاتح را و ولایت را که روبات سلخ عالم دارد و مقدمه است از مقدمات فناء بخت از آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم هر فاتح که هست در باب ولایت است و فاتح اول ازین است علی مرتضی است کرم الله وجهه که فاتحیت آنحضرت را بمنزله جار گشته شعله نبوت را که زبانهاش بوق مرتفع میشد معکوس ساخت تا زبانهاش ببطون بطون مفتوح شد و نیز در رساله مقاله الوضیة فی النصیحة والوصیة فرموده و فقیر لمعلم شده است که امه اثنا عشر رضى الله عنهم قطاب نبی بودند از نسبتها انحراف در صحاح میفرماید ارواح امه اهل بیت را مشاهد افشاء که یکبار من دیگر دست محکم زده یک سلسله شده در عالم ارواح متصل بحقیقه القدس تمکنی در سونج عجیب دارند و قوت ایشان در مغز مغز عالم ارواح بیشتر است از خارج انتی و در کتاب خجده الله البالفه و در تعداد طبقات است میفرماید -

<p>و از ان کسان شهدا اند که بر آورده شدند برای مردمان و در آمد و در او شان رنگ طاراعی یعنی فرشتگان مقربین از لغت کردن کافران و خوشنودی با مومنان و امر بالمعروف و نهي عن المنکر (یعنی حکم امر خیر دادن و از بد پرہیز داشتن) و اعلامت نبوی صلی الله علیه وسلم پس در روز قیامت با کافران خصوصت خواهند کرد و بر او شان شهادت خواهند داد و او شان بر مرتبه اعصاب بنی صلی الله علیه وسلم خواهند بود و بعثت آن حضرت با او شان تا که امر مقصوده بوجه بخت کامل گردد و همین وجه تفصیل و توقیر او شان بر غیر واجب است و علمای را تخمین صاحبان عقل و ذکا که هرگاه از بنی صلی الله علیه وسلم امور علم و حکمت را می شنیدند می یافتند بجز و سماع استمدادی را که آن در باطن شان می افزود و از نیوجہ در او شان فهم معانی کتاب الله چنانکه باید از اندک چنانچه اشاره کرده است بآن جناب امیر غنی اسم عنه بارتشاد خود که او فهم اعطیه رحل مسلم یا فهمیکه داده شود بمرده مسلمان -</p>	<p>و منهم الشهداء الذين اخرجوا للناس وحل فيهم صبيغ الملاء الاعلى من لعن الكافرين والرضا بالمومنين والامر بالمعروف والنهي عن المنكر احواء الملة بواسطة النبي صلى الله عليه وآله وسلم فاذا كان يوم القیامة قاموا يتخاضعون الكفارة ويشهدون عليم وهم بمنزلة اعضاء النبي صلى الله عليه وآله وسلم في بعثته بهد ليكمل الامر المراد بالبعثة ولذلك وجب تفصيلهم على غيرهم و توقیرهم والمراسمخون فی العلم اولو ذكاء و عقل لما سمعوا من النبي صلى الله عليه وآله وسلم العلم والحكمة صادف ذلك منهم استغلاطفهم اريد لهم في باطنهم فهم معاني كتاب الله على وجهها واليه اشار جلي رضي الله عنه حيث قال او فهم اعطيه رحل مسلم</p>
---	---

و در بیاض خود که بطریق کشول است و فوائد متفرد در آن جمع نموده میفرماید -

<p>همه تعریف ثابت است مرقد اگر که پر ساحت قلوب ما را از دگر داشت محبت غیر را جاسی مقدار موی باز حکم داد ما محبت رسول خود محمد صلی الله علیه وآله وسلم پس نشان بجز دست دشمن که محبت نشان شعبه محبت خداست باز حکم داد ما را پس بجز علیه السلام محبت الهیست و در حقین از مهاجرین انصار پس نشان از دست محبت رسول که آن نیز شعبه است از محبت تضرع تا نبی است کلمات شریفه در</p>	<p>الحمد لله الذي ملأ قلوبنا بحبه فلم يدع لمحبة غيره موضع شجرة ثم انه امرنا بحبة رسول محمد صلى الله عليه وآله وسلم فاحببنا لمحبة الله انما محبة شعبه من محبة الله عز وجل ثم امرنا محمد صلى الله عليه وآله وسلم بحبة اهل بيته واهل السوابق من المهاجرين والانصار فاحببنا لمحبة وانما محبتهم شعبته من محبة صلى الله عليه وآله وسلم انتهت كلامه</p>
<p>و این قسم مطالب نفیسه در مقدمه محبت تعلیم و بیان مارج اهل بیت اطهار در تحفه آشنا عشریه و تفسیر فتح الغر و دیگر مولفات جناب کرامت مآب صاحب تحفه بسیار است و در تحفیس قصیده طیب النغم میفرماید</p>	<p>بنفسی اخذی آله دایم نصرهم و ناهیک فخر فی الخلائق فخرهم</p>
<p>لقد طاب دیا هم و قد فاح نشرهم و آل رسول الله لا زال امرهم</p>	<p>بنفسی اخذی آله دایم نصرهم و ناهیک فخر فی الخلائق فخرهم</p>
<p>قویا علی امر خام الف النواصب</p>	
<p>و من قر به والله اعلاء بغینا ثلث خصال من تعاجیب ربنا</p>	<p>بجاء رسول الله لیسهل صعبنا وقد دام فینا بعده رحمة ربنا</p>
<p>نجابة اعقاب نوالد طالب</p>	
<p>نفی صلبه قد کان نسل صفینا خلافة عباس و دین نبینا</p>	<p>خصوصا لمولی المومنین علینا اذا نلت هذا فاستمع لبقینا</p>
<p>تزییدی الا قطار من كل جانب</p>	
<p>از آنجمله است آنچه قاضی ثنائی در صدیقی که از مشایخ خلفاء نقشبندی و علمای ایشانند در سیف سل می نویسد که بعضی از اکابر اولیای اوست را کشف صریح ظاهر گشته که فیوض و برکات کارخانه ولایت که از جناب آسمی بر اولیا رسد نازل میشود و اول بر یک شخص نازل میشود و از آن شخص قسمت به هر یک از اولیا عصر و وقت مرتبه و بحسب استعداد او میرسد و یکس از اولیا رسد به توسط انجمن غیر رسد و کسی از مردان خدا به وسیله او درجه ولایت نمی یابد اقطاب جزئی و او تا دایم ابدال و نجباء و نقباء و جمیع اقسام اولیا بر خدا بوی محتاج می باشند</p>	
<p>سن انفس خود خدا می شود آل رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم همیشه با پدر و نشان - چه خوشگوار است خوشبوی شایسته که نشتر شده بوی خوش ایشان - و کافی است ترابا قبا و فخر در خلافت خردشان و ولایت رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم همیشه با و صل ایشان است و درست - علی رغم الف رقه ناصیه یعنی بنجا که آلودگی بینی جیکه دشمنان الهیست اندک بعد حق مرتبه رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم آسان شود و پیش ما و از قرب ایشان بجزا بلندی باشد مطلوب ما را و تحقیق دانم شد در ما بعد ایشان رحمت پروردگار بها - در خصلت از انجبه های آثار مشیت پروردگار است که یکی از آنها نجابت اولاد ابی طالب است علی الخصوص براس مولای مومنین حضرت علی ماست که در صلب ایشان نسل صفی (برگزیده) تا فیکه قفسی بن رایش شود که برای نقیبه خلافت عباس و دین نبی ماست صلی الله علیه وآله وسلم که فرود در اقطار زمین از برجا ۱۰</p>	

که ولایت علم باطن است و وراثت علم ظاهر و اماست علم باطن و ظاهر و صایت خناسلسه باطن و خلافت
خط سلسله ظاهر و جناب امیر المومنین علی علیه السلام بعد از نبی علیه الصلوٰۃ و السلام ولی و وراثت
و امام و وصی بود اما خلیفه نبود و بعد از عثمان خلیفه هم شد و از انجمله است آنچه عارف سامی مولانا ابی
در سلسله الذهب می گویند

مرحمت خویش کن کنده یعنی
و از خدا هم بود و سید و مہر اس
نیت از وطن کج نهادم پاک
دشمن خصم بد خصال و بیم
نفت من از دکان ایشانست
مخمت روشن چراغ من زان ریت
کمان منہم و لا اخاف اللوام
لا یخافون لومة لائم
که زکید منافقان ترسم
اسم معروف اہل عرفانست
رضن منہ رض است بر ذکی و غبی
خلیشہم الثقلان انی راض
ز جہتہم تویم اوست قوی
گفت در طے شعر محمد آئین
یا تو لا عجزا ندان بتول شہ
کہ شد من ز غیر رض بری
رفع من رض و ما بقی خفض است

ما و ح اہل بیت در معنی
مومنم موستنم خداے شناس
از کجیسا در اعتقادم پاک
دوستدار رسول و آل و بیم
جو ہر من دکان ایشانست
مسلمان شدم ز اہل لہیت
انا مولیٰ لہم و مولیٰ القوام
ست عشق اندامشان دایم
چون بود عشق صادقان درسم
این نہ رض است محض ایانست
رض اگر بہت حب آل بنی
لوکان رض صاحب آل محمد
شافعی آنکہ سنت نبوی
بزبان فصیح و لفظ مستین
گر بود رض حب آل رسول
گو گوا باش آدمی و پری
کیش من رض دین من رض است

انتہی و از انجمله است آنچه کہ شیخ روز بہان کہ از افضل متقلین اہل سنت است در متن رسالہ اعتقاد گوید
اعتقاد کنیم کہ آل حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم واجب التظیم و لازم الاقتداء اند و در شرح
آن گوید اما تعظیم آل پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اعتقاد است کہ فرض است بنا بر احادیث صحیحہ
کہ در ان باب وارد شدہ از انجمله آنکہ در حجتہ الوداع و خطبہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ است
یا ایہا الناس انی ترکتم فیکم الثقلین کتاب اللہ و عترتی اہل بیتی ما ان تمسکتم
من غلام شان ام و مولاے قوم میباشند از ای قوم و منے ترسم از عات کے ۱۲ نے ز سب از عات کت کنند

لن تفضلوا بعدی الی آخره و در حدیث دیگر فرموده اذکرکم الله فی اهل بیتی و این کلمه را بسته
 تکرار فرمود از آنجا مستفاد شد که تعظیم و محبت ایشان واجب باشد و رعایت حقوق ایشان لازم و نیز چون
 فرموده اند که اگر بدین اهل بیت چنگ زنید هرگز گمراه نگردید پس امر فرمود باقتدای ایشان و مراد از اهل بیت
 کسانی اند که صدقه برایشان حرام باشد قوله فی المتن ما ایشان را موالی هستم و بدوستان ایشان تولا
 نمایم و از دشمنان ایشان تبراکم و فی الشرح مراد از موالی کسی است که بایشان تولا نماید و موالات در
 زبان عرب بمعانی بسیار می آید و مراد از موالات درین مقام اظهار ولایت و محبت است بایشان
 و آنکه خود را در اعداد موالی و بندگان ایشان شمارند و مراد از تولا آنکه ایشان را جبر و متصرف در امور دین
 خود دانیم و آن لازم اقتضا است و مراد از تبرک از اعدای ایشان آنکه از دشمنان ایشان خود را برمی شماریم
 و هر کس که دشمن ایشان است از آن محبت که آلی پیغمبر اند بر آن لازم و فی المتن و حکایات منازعات
 که میان ایشان و صحابه واقع شده نگوییم و فی الشرح بسیار از اصحاب منازعت کرده اند و بعد
 کشته اند و الله جمیع گناهکار خواهند بود و طعن در گناهکار و فاسق و بدعمل مخلوق نیست جواب آن همه
 حکایات منازعات را حمل نمائید باینکه گفت که هر چه در میان ایشان واقع شده همه تا ویلات لایق
 دارد و علماء همه را بیان کرده اند درین باب باید که اعتماد بر سخن محدثان کنند که ایشان در همه
 ابواب اهل و ثوق و اعتماد انداخته و از آن جمله است آنچه عمره الحدیث و قدوة المستکملین شاه عبدالعزیز
 در رساله اعتقادیه که شرح عقیده والد ماجد ایشان است می نویسد باید دانست که اعتقاد در جناب
 اهل بیت علیهم الصلوٰۃ والسلام دو مرتبه دارد مرتبه اول که باتفاق شیعه و سنی لازم ایمان و رکن
 اسلام است و عوام و خواص در آن شریک اند و اگر شخصی در آن مرتبه قصور کند در خروج و نواصب
 معدود شود و از دایره اسلام بیرون رود و معاذ الله من ذلک و آن مرتبه دوم است که محبت آنحضرت
 مثل ایمان به پیغمبر فرض شمارد و عداوت آنحضرت را مثل کفر حرام انگارد و آن حضرات را یقیناً از اهل بیت
 داند و تعظیم و توقیر پیش آید و لازم این مرتبه اعتقاد آنست که دشمنان آنجناب را مبغوض دارد و خصمه
 آن مرتبه اعتقاد آنست که مناقب آنحضرت را که از روئے احادیث و آیات ثابت است در تعظیم
 خود روایت کند مرتبه دوم از اعتقاد در جناب آنحضرت آنست که عرفا کمالین دارند و بعضی مراتب
 قرب و کمال را مخصوص جناب آنحضرت می انگارند و علماء رقت را از آن غافل اند و اگر احیاناً از زبان اهل
 جاری می شود از فهم متعالی و ادراک اسرار آن پیغمبر می باشند باید دانست که شاه ولی الله صمد است
 و ظهور اثرات عصمت می کند بر اهل بیت و آنرا میراث پیغمبران میدانند که در خاندان
 حضرت باقی مانده چنانچه در تفهیمات اللمیة می فرمایند حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم در او اکل حال
 قبل از نبوت حکمت و محبت و قطبیت باطنه اکتساب فرموده بودند بعد از آن کمالات لاحق آنحضرت

بیان کرده اند در آخر می فرمایند پس اهل ولایت آنحضرت هم بته قسم قسمند و ان شاء الله الذین اخذوا
الحکمة والعصمة والقطیبة الباطنة هم اهل البیت خاصه و در کتاب خیر کثیر که ملقب
بخزان الحکمة است در جزئیة سابعه میفرماید ^{علیه} ان هولاء المستنیرین بنود النبوة علی
طبقات ثلث الاولی و ادرث الحکمة والعصمة والوجهة و هم اهل البیت و قد جرت
السنة الالهیة علی ان تكون اهل بیت کل نبی من و ادرث هذا التفضیل الجلی و هولاء
علی و اولاده و فاطمة رضی الله تعالی عنهم اجمعین و نیز حضرت ایشان یعنی شاه ولی الله محدث
اثبات و صایت میکند بر اے جناب حضرت امیر المومنین و لفظ صی رسول الله بران جناب اطلاق نموده
و این نیز نزول علی بر ظاهر تحقق و منع نمی شود و حضرت ایشان بتأیید ربانی بتقیق و ثیق بر او بوجه اتم فرموده اند
پنجاه و نه تفهیمات الهیه مقرر و مقرر گردیده است و در کتاب همعات میفرماید و از است آنحضرت صلی الله
علیه و آله و سلم اول کسی که فاتح باب جذب شده است و در اینجا قدم نهاده است امیر المومنین علی اندکرم
وجه و لهذا سلسل طرق بدان جناب راجع می شوند و نیز حضرت ایشان بر اے جناب امیر المومنین
مرتبه دیگر ثابت میکنند که علماء شیعه و اهل سنت هر دو از ان غافل اند و آن مرتبه است بس عالی
که تعبیر از ان در قرآن مجید بوجاهت واقع شده در حق دو کس از انبیاء اولوالعزم در حق حضرت موسی
علیه الصلوٰة و السلام فرموده اند و کان عند الله و جیهما و در حق حضرت عیسی علیه السلام و جیهما
فی الدنیا و الاخرة و من المقربین انتهى ملخصا و نیز شیخ روزبهان در متن رساله اعتقادیه گوید
ما همه صحابی را دوست داریم و در شرح گوید که اشاره بدان است که همه صحابه را دوست باید داشت
و مراد از ان محبت نه میل طبعی است و نه محبت کمائی که حاصل از اعتقاد کمال می شود زیرا که شاید که
انکس نسبت با بعض صحابه اعتقاد نفی داشته چچو جائی که بر علی رضی الله تعالی عنه خروج
کردند و با او مقابله نمودند و آنکس که محب علی رضی الله عنه باشد البته با ایشان خوش نیست
بنا بر آنکه هر که با دوست کسی دشمن باشد و عداوت کند البته میل طبع و خاطر باو نیست و نخواهد بود
و نیز اعتقاد کمال در شان او ندارد بنا بر آنکه مقابله با علی رضی الله عنه نفی است و با وجود اعتقاد
اعتقاد کمال چگونه صورت بند و بلکه مراد از ان محبت تعظیم اوست بر حسب و رد حکم شرع زیرا که شرع
حکم فرمود که ایشان را تعظیم کنند چون مصاحبان حضرت پیغمبر اند صلی الله علیه و آله و سلم و پیغمبرند فرمود
مصاحبان مرا تعظیم کنند مومن را باید که خطوط طبع را گذاشته شرع را فرمانبردار باشد انتهى

۱۲ پس وارثین ولایت آن کسانند که حاصل کردند حکمت و عصمت و قطبیت باطنه را همانند اهل بیت با خصوص ۱۲
۱۳ باز تحقیق بدان که این کسان که حاصل کنندگان نور نبوت اند هر سه طبقه اند اول آنکه وارث اند حکمت و عصمت و جاهت
و ادرث ان البیت با خصوص و عادات الهیه بر این امر جاری است که آن وارث کسی میباشد که از البیت نبی باشد بوجه ان
نیز کی ظاهری و مراد از این کسان حضرت امیر رضی الله عنه و اولاد و و حضرت فاطمه رضی الله تعالی عنهم اجمعین بوده اند
و بود موسی نزد خدا با آیه ۱۲ و آنست و از نزدیک کرد و کان حضرت عزت ۱۲

قاضی ثنار السقشبندی در سیف مملول می گویند که بعضی صحابه بر بعضی فضل اند و بعضی صفات که سابق
 مذکور شده اما چون اجمال بر ترتیب فضیلت دیگر صحابه بعد از خلفاء راشدین منعقد نه گشته چنانچه
 بر ترتیب خلفاء راشدین منعقد گشته لذا متبعین با فضیلت یکدیگر بر دیگر حکم نمی کنند مگر باوصاف
 کلیه چنانچه می گویند که سابقین بهتر اند از لاحقین و اصحاب بدر و احد و حدیبیه از غیر ایشان و بعد صحاب
 کرام در امت محمدی سبب فضیلت دو چیز است علم و عمل و علم دو قسم است یکی علم باطن یعنی علم با مذکر عبارت
 است از دوام حضور و پاک قلب از تعلق با غیر خدا و پاک نفس از زرائل اخلاق و چون این علم تاثیر صحت
 پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم به جا آورده و اصحاب به تبعید بکنند و احد بعد و احد رسیده و تعلیم و تعلم زبانی را داخل نیست
 لهذا آن علم را علم باطن گویند و دوم علم ظاهر که بتعلیم و تعلم زبانی تعلق دارد و از عقائد و فقه و تفسیر و حدیث و وجوه
 قرأت و تجوید و همچنین عمل بر دو قسم است یکی انواع ریاضات و عبادات بدنی و مالی که اصحاب آنرا عباد و زهد
 گویند و دوم جهاد فی سبیل الله که اصحاب آنرا را غازیان گویند و اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم
 این همه انواع علم و عمل مجتمع بودند و بعضی در بعضی صفات اتم و اکمل آمدند و بعضی در دیگر صفات و بعضی در همه
 اتم و اکمل بودند اما بعد صحابه هر یک از اقسام علم و عمل جدا جدا شدند و جدا جدا نام یافتند
 صوفیان و علمای زهد و غازیان افضل آن همه صوفیان اند که بسبب صفات قلب خلاص بهم رسانیده اند
 که بمنزله روح است جمیع اعمال را و بسبب تزکیه نفس پاک از زرائل اخلاق شده اند پیتر علمای ظاهر
 از زهد و غازیان و تفصیل هر یک از آن بسط بسیار میخواند چون در مقام که در مطامع صحابه ظاهر شده که
 منازعات و مشاجرات که در صحابه واقع شده بنا بر خطای اجتماع می است و بکفر نیز رسانیده چنانچه امیر المومنین
 گفت: ^{عنه} انما اهلنا نقاتل اخواننا فی الاسلام علی ما دخل فیہ من النبیخ و الاصل حجاج و المشبهه
 و التأویل کذا فی نهج البلاغه و رسول الله علیه السلام در حق امام حسن علیه السلام فرموده اینی هذا
 سید لعل الله یصلی به بین فئتن عظیمتین من المسلمین پس مشاجرات آنها سنانی
 نیستند بر بودن معاویه و عمر بن عاص از اصحاب رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و چون از اصحاب
 پیغمبر بودند پس فضیلت شان بر غیر صحابه در ضمن عموماً لازم آید اگر چه از فضیلت تا فضیلت تفاوت
 زیاده از عرش تا فرش دارد و هو المقصود پس آنها را جز به نیکی و دعاوی خیر یاد نباید کرد و به آنها
 کینه و عداوت نباید داشت قال الله تعالی والذین جاءوا من بعد هم یقتلون ربنا
 اغفر لنا ولاخواننا الذین سبقونا بالایمان ولا تجعل فی قلوبنا غلا للذین آمنوا یعنی و آما نمی
 راست آمدند بعد از مهاجران میگویند ای پروردگار ما بیا مر ما را و برادران ما را که سبقت کردند بر ما بایمان
 ۱۵ و صبح کردیم تا قال کنیم از برادران اسلامی خود بر آنکه داخل شده در اسلام شک و شبهه دگی و تاویل چنین
 است - و نهج البلاغه ۱۲
 ۱۶ ابن طفیل من سردار است و امید که خدای تعالی صلح کند بر رویه و می بیند و جمع بزرگ از مسلمانان ۱۶

آوردن و پس از آن در دل ناپسندیدگی نسبت آنانکه ایمان آوردند و مرویست از علی بن حسین رضی الله عنهما که بر اسم صحابه و اطبا و درود بر آنها فرستاد و میگوید باید که از مشاجرات آنها گفتار لسان کند و تاویل نیک نماید قال الله تعالی یا ایها الذین آمنوا علیکم انفسکم لا یضرکم من ضل اذا اهدیتهم و قال الله تعالی لولا اذ سمعتموه ظن المؤمنون والمؤمنات بانفسهم خیرا یعنی ای مسلمانان محافظت کنید خوشتن را از ضرر نیرساند شما را کسی که گمراه شد چون شما را یا شیخ و فرمود حق تعالی چنان شد که چون شنیدید از گمان میکردند مردان مسلمانان و زنان مسلمانان در حق خویش نیکو را و قال علیه السلام الله الله فی صحابی لا تتخذوه من بعدی و قال علیه السلام اذا ذکر اصحابی فامسکوا قال علیه السلام اگر ما اصحابی را خاتم خیار و قال علیه السلام لا تتبوا اصحابی فلو ان احدکم اتفق مع مثل احد ذهابا ما بلغتم مد احد هم ولا نصفه اینها احادیث صحیح اند و درین باب احادیث بسیار وارد شده لیکن اینقدر مسلم که چون ما را محبت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بر اسم محبت صحابه بر اسم محبت پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم و همین معنی ناطق است قول و صلی الله علیه و آله و سلم من احبهم فحببی احبهم پس بعضی از اصحاب یعنی معاویه و اتباع او که آنها را محبت با آل پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم بنظر آید بلکه بخلاف آن مروی گشته طبیعت اسلامی مقتضی نیست که بایشان محبت باشد بلکه بنظر بعضی روایات مشعره عداوت با آل پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم است و بایستی که عداوت بودی لیکن روایات احادیث معتبره نیست خصوصاً در آن معرکه با و اکثر روایات احتمال افراط و تفریط است و ناموریم بحسن ظن و جهت صحابی بودن آنها مقتضی ترک کینه و عداوت است با آنها قوله تعالی ولا تجعل فی قلوبنا خلا للذین آمنوا از آن جهت عداوت با از صحابه نمیتوان کرد که دلیل منلالت است اما محبت با هر یک از آنها بقدر محبت با هر یک از آنها است با رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم است و شاه عبدالغفری محدث دهلوی در جواب سوال خاص از جمع سوال که عده و عده نوینند که مردان علیه اللغنه را بگفتن و بدل از و نیز از بودن خصوصاً در سلوک میکده با حضرات حسنین و اهل بیت رضوان الله تعالی عنهم نموده و عداوت در دل داشت از لوازم سبیت و محبت اهل بیت است که از جمله فرائض ایران است و اما معاویه بن ابی سفیان پس صحابی است و در حق او بعضی احادیث نیز وارد شده اند و اما اهل سنت در حال اختلاف اند و علماء ماوراءالنهر و متشیفین نقیض اینها حرکت جنگ

۱۰) و فرمود نبی علیه السلام بگیرید خدا را در اصحاب من و نگریه و نه دارید از او شان غرض بعد من (یعنی او شان را محض بلایت بزرگ و اندیشه بوجه آمیزش فرستاد) و فرمود نبی علیه السلام هرگاه که ذکر کرده شوند اصحاب من پس باز دارید (یعنی زیادهای خود را از من در او شان) و فرمود نبی علیه السلام بزرگ دارید اصحاب ما را که او شان بزرگترین شما اند و فرمود نبی علیه السلام و شما ندیدید اصحاب ما را پس تحقیق اگر یکی از شما خبیث کند برابر کرد و حد طلار نخواهد رسید برابر یکی از او شان و نصف حد طلار ۱۲

عموماً ذکر صحبت ایشان با پیغمبر علیہ الصلوٰۃ و السلام یقینی است و نقلهاے دیگر یعنی وطن با یقین معارض
نگردد و با بطل سرحد دار الاسلام و سنت با معاویہ و عمر بن العاص و غیره بن شعبه و امثال ایشان است
هر که بر اہ اتباع مشائخ سنت جماعت رود گویان را از سب و لعن ایشان بر بند اگر چه بجهت تصور بعضی
از امور که را باب سیر و تواریخ نقل کنند باطن را و خسته و خاطر را که دور تے دست و پد با وجود آن سلامت
در انظار حق و کف لسان است و علیاً سنت جماعت گویند که نہایت کار معاویہ و امثال او یعنی و خروج است
بر امام ^{چون} خلیفہ مطلق کہ علی مرتضیٰ باشد چنانچہ در حدیث عمار بن یاسر کسر حد شریف تو از مرتضیٰ رسیدہ است ^{تقدیر}
اللہ للباغیۃ تدعوہم الی جنۃ یدعونک الی النار اثبات آن میکنند و آن موجب کفر و مستوجب لعنت نگردد و اؤسیج
یکے از علماء برجستہ دین سلف صالحین لعن بر ایشان منقول نشده است و در اصل عادت و شیعہ اہل سنت
ترک سب و لعن است کہ المؤمنین یلعن و لعنت بر خصوص شخص اگر چه کافر بود جائز نہ از نزد چنانی کہ عاقبت
کار او بہ ایمان و سعادت بود مگر آنکہ بعضی معلوم نشود کہ موت او بر کفر و شقاوت است تا آنکہ بعضی درین مذمت
نیز توقف کنند و بعضی بر اہل فساد و افراتر شان او و موالات او و ندو گویند وے بعد از آن کہ باتفاق مسلم
امیر شد اطاعت او بر امام حسین علیہ السلام واجب شد لہذا یؤخذ ما یلہ من ہذا القول و ہذا الاعتقاد
کہ وے با وجود حضرت امام حسین علیہ السلام امام و امیر شود و اتفاق مسلمانان بروے کے شد جمع اصحاب
کہ در زمانہ وے بود و اولاد اصحاب منکر و خارج از طاعت او بودند نعم جماعت از بدینہ مطہرہ بشام نزد وے
کہ با وجہ آفرشتہ او و جائزہ ہائے سنی و ماندہ ہائے شہتی نزد ایشان نہاد بعد از آنکہ حال قباحات مال
او را دیدند بدینہ باز آمدند و خلع بیعت وے کردند و گفتند کہ وے عدو اللہ شارب خمر و تارک صلوٰۃ
و زانی و فاسق و ستمگر محارم است و بعضی دیگر گویند کہ وے امر بقتل آنحضرت نکرد و بدان راضی نبود
و بعد از قتل وے و اہل بیت وے سرور و ستبش نہ شد و این سخن نیز مردود و باطل است چہ عداوت
آن بے سعادت با اہل بیت بنوی صلے اللہ علیہ و آلہ و سلم فاستبشار وے بقتل ایشان و اذلال
و اہانت او و اشر ایشان را بدرجہ تو اتر مہنوی رسیدہ است و انکار آن تکلف و مکابرہ است و بعضی گویند
کہ قتل امام حسین گناہ کبیرہ است چہ قتل نفس مؤمن ناحق کبیرہ است نہ کفر و لعنت مخصوص بکافر لکن ا
ولایت شرعی کہ را باب این اقادیل با حادیث نبوی کہ ماطق اند بدانکہ بعضی و ایذا و اہانت فاطمہ زہرا
و اولاد امجاد او موجب بغض و ایذا و اہانت رسول اللہ است صلے اللہ علیہ و آلہ و سلم چہ میگویند و آن
سبب کفر و موجب لعن و خلود نار جہنم است بلا شک و آیتہ ان الذین یؤذون اللہ و رسولہ لغنم
اللہ فی الدنیا و الاخرۃ و اعد لہم عذابا مہینا و بعضی دیگر گویند کہ خاتمہ وے معلوم نیست شاید
کہ وے بعد از انتخاب آن کفر تو بہ کردہ باشد و نفس اخیر متوبہ فرستہ و میل امام غزالی در احیاء العلوم
لہ قتل خدا ہند کردہ ترا باغیان کہ بخوانی تو از شارب طرف جنت عاودان بخوانند ترا بعد و دفع ۱۲ طہ ہر آئینہ آنکہ مورخانند خدا پیغمبر او را
لعنت کردہ خدا ایشان را و دنیا و آخرت و مہیا ساختہ بر اے ایشان عذاب خوار کنند ۱۳

باین حکایت است و بعضی از علما سلف و اعلام ملت مثل امام احمد بن حنبل و اشال ایشان بروحانیت
 کرده اند و ابن جوزی که کمال شدت و عصبیت و خط سبب و شریعت دارد در کتاب خود لعن ویرا و سلف قتل
 کرده و بعضی منع کرده اند و بعضی متوقف مانده اند باجمله و بعضی منع ترین مردم است نزد ناوکار با یک
 آن بے سعادت و این است که در هیچ کس نکرده بعد از قتل سید الشهدا حضرت امام حسین رضی الله تعالی
 عنه و اهل بیت اشک بر تخریب مدینه مطهره و قتل اهل آن فرستاد و بقیه احوال و تابعین را امر
 به قتل کرد و بعد از تخریب مدینه امر با سواد و مردم مکه مظلوم قتل و غارت نمود و بعد از آن همه در آن
 دین حالت از دنیا رفت و دیگر اخلاقی توبه و رجوع او را خداوند تعالی و دلداده ما را و تمام مسلمانان
 از محبت و مولات و سب و احوال و انصار و سب و هر که با اهل بیت نبوت بدیده و بداندیشید و
 حق ایشان را پایمال کرده و با ایشان براه محبت و صدق حقیقت نیست و بدیده نگاه دارد و ما را و دوست
 ما را و زمره محبان ایشان محسوس کرده و در دنیا و آخرت بروین گدازد و ایشان را در دین و دین و دین و دین
 قریب عجیب انتهی دقایق شناسد و باقی پی در پیست مسلط بعد از که احوال عالم را از دست و در تجویز
 و منع از لعن یزید میگویند که محبت از نزد فقیر آنست که لعن بر یزید است و لعن است و مذنب محققان
 از اهل سنت از اهل حدیث منهم ابوالفتح بن الجوزی و فاضل بن ابی یوسف و علماء و ائمه و ائمه و ائمه
 می بارد علی المتعصب العنید المانع من ذم یزید و آن کتاب نویسد که سلسله از من سوال کرد از یزید
 بن معاویه جواب داد و میگوید ما چه پس گفت که لعنت بر یزید جائز است یا نه گفتیم علماء و متقین آنرا
 جائز داشته اند منهم احمد بن حنبل که ذکر کرد و حق یزید آنچه از لعنت هم زیاد باشد پست بر ابن جوزی از
 قاضی ابی یعلی روایت کرده که او در کتاب خود معتدلاً اصول با سواد خود از معاوی بن احمد بن حنبل روایت
 کرده که صالح گفت اے پدر من قوی ما را نسبت می کند بدوستی یزید آنچه گفت اے پدر من که ایمان
 بخدا دارد و دوستی یزید هم می تواند کرد و چهره لعنت نگرفته شود و بر کسی که خدا لعنت کرده بروی و کتاب
 خود گفت اے پدر کجا حق تعالی یزید را لعنت کرده گفت جائز است گفت لعنت لعنت لعنت ان قولی ان لعنت
 فی الارض و تقطعوا ارحامکم اولئک الذین لعنهم الله فاعلموا و اعلموا ابصارهم
 ابن جوزی گفته که قاضی ابی یعلی کتابی نوشته و در آن کتابی که مستحق لعنت اند ذکر کرده و یزید
 هم در آن شمرده پست بر ابن جوزی ذکر کرده حدیث من اخاف اهل المدینه ظلاً اخافه الله و علیه
 لعنة الله و الملائكة و الناس اجمعین و خلاف نیست و در آن که یزید بر سرینة منوره شکر فرستاد
 و مردم مدینه را خوف داد ملا سعد الدین در شرح عقائد نسفی نوشته که رضا یزید بر قتل امام حسین علیه السلام
 و از او شان ابوالفتح بن جوزی است و کافی است و می تواند علم و بزرگی ۱۲ پس بے ضعیف ایمان اگر متولی امور مردمان
 شود و البته نزدیک آید از آنکه تیر کاری کشید در زمین و قطع قبیله واری نمایند این جماعت آنرا لعنت کرده و او را شایسته
 پس که ساخت ایشان را و کرد چشم ایشان را ۱۲ هر که ترسانند از آنکه یزید را از ظلم خود ترسانید و خدا را لعنت خدا است
 فرستاده و سائر مردمان بروی ۱۲

دخوش شدن بدان و امانت کردن او اهل بیت نبوت را بدرجۀ تو اتر رسیده من حیث المعنی گو تفصیل
آن احاد باشد پس مادر حال او توقف نمیکنم و نه درایمان او یعنی او کافر است یقیناً لعنة الله علیه
و علی اعوانه و انچه صریح است بر کفر یزید آنست که چون سر مبارک امام حسین علیه السلام نزد یزید آورد
و پیش آن لعین نهادند بسیار خوش شد و چوبی در دست داشت آنرا در سر مبارک او میخلانید و ابی
ابن زبیری میخواند و در آن ابیات دو بیت که صریح بر کفر دلالت دارد زیاد کرد و دیگر آنست که چون
پیش از مردن خود معاویه بن یزید را خلیفه ساخت معاویه بن یزید مردی صالح بود جوان بعمر نسیب
چون معاویه بن یزید خلیفه شد بر سر منبر برآمد و حمد و سپاس الهی و نعت و درود رسالت پناهی بخواند
پس گفت

ان هذه الخلافة جعل الله وان جدی
معاویة نازع الامرا هله ومن هو احق
به منه علی ابن ابی طالب ركب بكم
ما تعلمون حتی اتته مینة فصار فی قبره
رهیناً بذنوبه ثم قلد ابی الامر و كان
غیر اهل له و نازع ابن بنت رسول الله
صلی الله علیه و آله و سلم فقصفت عمره
و انتبه عقبه و صار فی قبره رهیناً بذنوبه
ثم بکی و قال ان من اعظم الامور علینا
علنا بسوء مصرعه و بئس منقلبه و قتل
عترة رسول الله صلی الله علیه و آله
و سلم و اباح الخمر و خرب الکعبة و الحیا
لم اذق حلاوة الخلافة فلا اخرج مراد
فتشاکم امرکم و الله لئن کانت الدنيا خیراً
فقد نلنا منها حظاً و لئن کانت شرّاً فکفی
ذریة ابی سفیان ما اصابوا منها فشا نلکم
امرکم حذوه و من رضیتکم فو کوه ففتد
خلعت بیعتی من اعناقکم و السلام منتهی
ما نقل القاضی

این خلافت آئین محکم خداست و جد من معاویه ابن ابی
سازعت کرد با خود با و با علی مرتضی با و وجود یکدانشان
احق بخلافت از معاویه بودند و کرد و انچه شما میدانید حتی
فوت شده در قبر خود ازین گناهای و بال بر و بعد و می بین
اگر چه پیچ و بجه لیاقت و استحقاق نمیداشت تقلید او بود
برخت سلطنت نشست بهر استحکام سلطنت خود نواسه و جگر گوشه
رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم را کشت و بالاخر جوانی
یافت و و بال نکال داری بر طبع حکومت چند روزه هر آنچه
در قبر بر و باز گریه نموده میگفت که من مسببم که بنگار
من که با حضرت امام عالمیقام حسین علیه السلام واقع شد
سخت بد بود که انجام و من نهایت بد شد و الحال مقام دوزخ
است بوج قتل کردن و و اولاد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم و
کردن و و شراب را و خرابی کردن در بیت الله شریف مسو را دبی کرد
با و من لذت نمی یابم در اختیار این خلافت امارت پس من
ممنی آنرا جرعه هم نخواهم نوشید شمارا در کار شما اختیار است و هر
اگر دنیا بهتر بود من البته از آن حصه گرفته و چونکه بد است اولاد
ابی سفیان را کافی باشد انچه ایشان را رسیده پس شمارا اختیار است
اگر رضی باشد از اولاد ابی سفیان و یا امیر کنید من تلاوه میکنم
از رقاب مسلمانان خارج می سازم و اسلام تمام شد انچه از من
شمار الله نقل کرده شد

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم لعن ابا مروان ومروان في صلبه وادعته ورثته
 ابن مباحث سكوت است و امام شافعی رحمت الله علیه از عمر بن عبد العزيز نقل میکند ثلاث دماء
 طهر الله يدي منها فلا اخضب لساني بها و علی رسنت و جاحت رثته الله تعالى عنهم
 منع بلخ از سب این طائفه کرده اند و از علی رضی الله عنه منقول است که در عرب جل فرمود و اخواننا
 بغوا علينا لیکن شیخ علام الدوله نقل از ابو سعید خدری میکند که پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم
 در عیدین استیلا بنا کردی و مروان ولالت بتقدیم خطبه میگفتیم این الا مبتدا و صلاوة
 گفت یا ابا سعید قد ترك ما تعلم و الذی نفسی بیده لا تاتون بخیر مما علمت من شیخ
 یقین ترک شد آنچه میدانستی

سیفر یاید

ن

ان مروان اتحاد اهل من الحمار بشرائح ايمان
 وقد جعل الايمان وسيلة الوصول الى الله
 لا قربة الى الله ورسوله و من يذهب
 مذهبه و مذهب جوحشه و مذهب
 معاوية و جرد لا يحشرون معهم ولا نصيب
 من شفاعته النبي صلى الله عليه وآله وسلم
 انتمى و مولانا سعد الدين قناراني قدس سره در
 شرح مقاصد فرماید فان قيل من علماء المذاهب
 من لم يجوز اللعن على يديهم مع علمهم بانه
 يستحق ما يوجب على ذلك و ينه يد قلنا انما هي
 الى ان يرتقى الى الاعلى فالاعلى فرأى مقتضى
 بامر الدين الجام العوام بالكلية طريقا الى
 الاعتقاد في الاعتقاد

مروان حمار جاہل تر از حمار بود بشرائح ایمانی
 و حال آنکه ایمان براسه و سبیل وصول است
 گردانیده شدند و سبیل تقرب بسوے خدا
 و رسول و هر که باشد بر مذہب و سے و مذہب دیگر
 و سے و مذہب معاوین و سے که بزرگ باشند
 خواه خورد باشند حشرشان همراه او شان خواهد
 و از شفاعت نبوی صلی الله علیه و آله و سلم او شان را
 نصیب نخواهد بود و اگر کسی گوید که بعضی علماء را ملائمتی
 لعن بریزید نگردانند و با وجود مستحق لعن بودنش ساکت
 خواهم گفت که این براسه یکو ماذن است از یک لعن
 مستحق نشود بسوے اعلى و از اهل این ناکه در امر دین
 اعتقاد دارند اعتقاد کردند که عوام را ازین امور با کلیه
 باز دارند تا که او شان را اعتقاد طریق متوسط اختیار سازند و بر راه
 افراط و تفریط خود را نیندازند

بقیه حاشیه صفحہ ۳۸۹ این آیت در باب دے یعنی عبد الرحمن بن ابی بکر نیامده و لیکن رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم بعد
 از آنکه لعنت کرده است در انجا یک مروان در پشت دے بود ۱۲ ساله این خونما هستن که پاک کرده خدا استهای مادر آن دے پس
 در همین خونما هم ساخت زبان خود را بوسه ۱۳ ساله قسم بر کسی که نفس من بجهنم قدرت دے است نخواهید یافت کسی را از ما آنچه که میدانم

لطیفه هشتم در ذکر مسلک حضرت علی نعمت طالب شه و تعبیر
و تنسک التزام و اتهام در نوافل عبادات از صلوة نافله و قیام
و غیر جامع هشت مسائل که شامل مسلک حضرت ایشان مستنبط
میشود و تقریر این مسبق است بمقدمه عظیم النفع

بدانکه شیخ عبدالحق محدث که جامع بین الحدیث و الفقه و التصوف اند میگویند که طریقه محدثین از اهل
مخصوص است که نقل صحیح ثابت شون با جواز عمل بحديث ضعیف در فضائل اعمال لایسباز و نقد
طرق و تعاضد آن و طریقه فقها اعتبار سخن و علت حکم و قاعده باب است مگر آنکه نفس صریح مقابل آن افتد
و اکثر صلوة ایام و اسباج و اشهر و مواسم لیل باشد یا نهارى نزد محدثین به ثبوت نرسیده بلکه احادیث آثار
وارد در آن موسم بوضع شده و صلوة زفاف که در شب جمعه اول از رجب کیفیت مخصوص بگذرانند و در میان
شاخ مشهور است نزد ایشان از آن قبیل است و در منع تشنجه آن تشدید نموده اند و اکثر غریب نمایند و حدیث
که در آن باب نقل کنند ملعون است و نماز یائیکه در نصف شعبان که آنرا شب برأت خوانند و در روز عاشورا
و امثال آن بگذرانند نیز همین حکم دارد و در شب برأت جز قیام لیل و تطویل سجده باد و یائیکه در روز عاشورا
و زیارت قبور و دعا و استغفار مر اهل قبور را و در روز عاشورا جز صوم و توسیع طعام ثابت نشده و احادیث
توسیع طعام نیز ضعیف اند و تعدد طرق جز آن نقصان کرده و اما در صوم روز عاشورا تاکید تمام درود یافته
در جامع الاصول از احادیث صحاح آورده که حضرت صلی الله علیه و آله و سلم صوم عاشورا و سنت فخر
و صوم سه روز از هر ماه در سفر و حضر ترک نکرده و این سه چیز از او که سنن بود و نزد صلی الله علیه و آله
و سلم و علمائے دیگر که آنرا احفال عشره گویند از غسل و اکتحال و امثال آن در روز عاشورا صحیح نه شده
الا صوم و صوم سه شوال صحبت پیوسته و احادیث وارده در آن باب صحاح و حسان و ضعاف
و موضوعات در رساله ما ثبت من السنه فی ایام السنه مجموع است و طریقه اکثر مشایخ دیار عرب
خصوصاً اهل دیار مغرب موافق محدثین است و گفته اند که در اخذ بصحیح کفایت است مر طالب را و استغناء
است از ما سواد امثال آن اعمال و عبادات نزد بعضی از مشایخ معمول آید و در کتب ایشان نوشته
توت القلوب شیخ ابو طالب مکی و احیاء العلوم امام حجه الاسلام غزالی غنیة الطالبین حضرت سید عبدالقادر
جیلانی در او شیخ اشیرخ و اتباع ایشان باید دید و بنائے اختلاف درین باب اختلاف طریقه است

اگر چیزے نزدیکے ثابت نہ ہو لازم نیست کہ نزد دیگرے ہم ثابت نشود و تحقیق مقام و تفصیل کلام آنست کہ این اعمال و نیک را طاعت از شائع کہ قابل و عامل اند از شائع خود دین و شنیده شائع از دیگران رسیده و آن دیگران روایت از بحسن ظن و ترک اتهام و بپروان ظن از راویان قبول کرده بکذا با شدت حرص و دلیع تعب و تنک و اعتقاد حسن عبادت و استحسان طاعت علی الاطلاق و العموم و قطع نظر از خصوصیت وقت و حال و لیکن طریقہ محدثین تحقیق تفیش احوال و تزکیہ و تعدیل رجال است و استعمال تفرس و حزم و تصحیح اسناد و آثار و باطن و باطن و باطن تصحیح و تحقیق احادیث و آثار و عمدہ ایشان است و اعتماد و رجوع دین باب ایشان است ہچنانکہ تحقیق احوال نفس و مکائد آن تصحیح احوال باطن و وقایق آن بصفیہ صافیہ است و در بیان علل حرمت و صحت و فساد اعمال بفقہاء و ہمہ محتاج یکدیگر و مدد و معاون یکدیگر اند امام مسلم در مقدمہ صحیح خود میگوید کہ وجود احادیث موضوعہ و شیوع آن اکثر از قبل اہل ورع و صلاح آں کہ ہر کہ با ایشان حدیثی نقل کرد کہ معارض و مصادم حکم و قاعدہ شرع بنود و دظاہر کلیہ صدق و صلاح آں استہ بود ایشان بحسن ظن و احتیاط صدق آنرا قبول کردند و فعل در آوردند و روایت نمودند و شائع را نیز نقلھا و سندھا است و مسئلہ ظنی است نہ قطعی۔

لکن الکلام فی الدائم والمرجوح والحق الحق آن	لیکن کلام است در رائج و مرجوح و امر حق نرا و در متناہت
والله اعلم بالقول الفیصل فی هذه المسئلة	والله اعلم بقول فیصل دین مسئلہ آنست کہ شیخ محدث یعنی
ما ذکره الشیخ المحدث فی توصیل المریض الی الماء	شیخ عبدالحق (در توصیل المریض الی الماء ذکر کرده است۔

و بعضے از اعزہ کلام شیخ محدث را تغیرے سیر کرده گویند کہ تحقیق مقام نیست کہ چنانکہ در صحت و ثبوت احادیث را نزد محدثین بر صحت و ثبوت اسانید ظاہر است ہچنان بناے صحت اعمال و افعال نزد حضرت صوفیہ بر صحت اسانید باطنی است و کل حزب بما لدیہم فرعون آرسے اگر از شائع منع صریح و نہی صحیح در خصوص علیہ از اعمال وارد شود و آنرا محدثین بطور خودشان با ثبات رسانند البتہ صوفیہ را حجت بر اے اثبات جواز آن ممنوع خواہد فستاد کہ مخصوصان خدا و محرمان اسرار کبریا در مسائل و احکام شرعی اتباع شائع را از دست نداده اند و از آنجا کہ منع در حدیث صحیحہ مرویہ بطور ارباب ظاہر و اشعار این اعمال وارد نشده پس تنها کلام در اسانید احادیث مرویہ در اثبات موجب الزام بر صوفیہ نمیشود کہ عدم صحت دلیل بر عدم صحت مدلول آن دلیل نزد علما نیست کہ ممکن است کہ همان مدلول بدلیل دیگر فائز بہ ثبوت باشد و چون بطلان دلیل سمعی مستلزم بطلان دلیل عینی نیست از عدم صحت سند ظاہر عدم صحت باطن لازم نمی آید معذرت تقصیف محدثین اسانید احادیث مستندہ صوفیہ را قاطع در عمل بہ مدلولات آنہا نمی تواند شد کہ ضعاف احادیث را محدثین در خصوص فضائل اعمال معتبر داشتہ اند چنانچہ در کتب آنہا مبین و مقرر است و قول فیصل و نجیبا ہمین قدر است کہ بطوریکہ ایجاد

مُعْتَمَدِ مَحْدُثِین در صحت و ثبوت شروط بشرط مقرن ایشان است همچنان است احادیث معنی صوفیه
صافیة در صحت و ثبوت منوط بشرط معینه روایت آن طائفة عالی شان است و از اینجا است که بسیار
از احادیث مروی کتب صوفیه است که محدثین یقیناً و اثباتاً تعرض بدان مکرده اند اگر جائے تعرض معنی
در احکام احادیث آن هر دو طائفة اتفاق نیست در محافلین آداب هر دو طائفة لازم که بعمل تطبیق که بر
رفع تعارض میان احادیث محدثین بکار می برند و دفع آن نمایند و در آن شک نیست که اولیاء خدا مشرف
برویت و معزز بمصاحبت و مجالست حضرت سرور انبیا علیه الصلوٰۃ و السلام شده اند و می شنود پس سخن
از زبان حق ترجمان آن سرور علیه الصلوٰۃ و السلام بلا رتیب و بغیر حجاب بشنود چگونگی بعمل آرد و هر گاه
محدثین طایع احادیث معنی لازم و واجب است صوفیه را اتباع احادیث بشافیه بطریق اولی
واجب و لازم خواهد بود که دیدار بر شنید مرتبے که هست خود ظاهر است چون این مقدمه نموده شد پس دانستی
است که حضرات صوفیه صافیة که اصحاب ریاضات و مجاہدات اند و تهذیب نفس و تزکیه آن نزد ایشان
امر مهم تر است در التزام این عبادات نافله و تحمل محن و مشقت و اختیار تکالیف شاقه در آن برضوائی
نمی بینی که سرور انبیا و سید اصغیا علیه الوف التحیة و الشناحہ قدر اهتمام در ادای عبادات نافله و طاعات فای
مرعی داشتند و نزدی در شمائل می آرد که

<p>خواند رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم نمازی یعنی بسیار گوش صرف کرد در آن تا اینکه هر دو پائے مبارک در دم کرد و ند صحابه عرض کردند که چرا این تکلیف میکنی یعنی نفس خود را چرا بنقد کلفت و مشقت ناقابل برداشت می اندازی حال آنکه آمرزش نمایان پیشین پسین تو فرمود آیا پس نباشم بن شک گذران استم و فرمود حق تعالی که عبادت کن پروردگار خود تا وقتی که برسد بتو یقین (یعنی موت) یعنی عبادت کن پروردگار خود را در جمیع زمانه حیات خود نه وحی کرده شد بسوی من اینکه جمع کنم مال را و باشم از سوداگران لیکن وحی کرده شد این امر که بیای کی یاد کن پروردگار خود را با ستایش او و باشش از سجد کنندگان و عبادت کن پروردگار خود را تا وقتی که رسد بتو مرگ -</p>	<p>صلی رسول الله علیه وآله وسلم ای اجتمند فی الصلوة حتی انتفخت ای تو رمت قدم ماه فقیل له التکلف هذا ای تلزم نفسك بهذه الکلفة والمشقة التي لا یطاق وقد عفا الله لك ما نقد من ذنبك و ما تاخر قال افلا اکون عبدا شکوذا انتهی و قال الله تعالی و اعبد ربك حتی یا نیک البقین ای الموت ای اعبد ربك فی جمیع الزمنة حیاتک و امام می استغنی بغوی و ابونعیم روت میکنند که فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم ما اوحی الی ان اجمع المال و اکون من التاجرین لکن ما اوحی الی ان یسبح یحمد ربک و کن من السالکین و اعبد ربک حتی یا نیک البقین</p>
---	--

و خواجه محمد پارسا در فصل الخطاب بوصول الاجاب نقل میکنند که امام ابن الامام جگر گوشه خیر الانام علیه الصلوٰۃ
و السلام حضرت علی صغریٰ بن العابدین رضی الله عنه در روز شب هزار رکعت نافله و طیفه داشت

مسئله اول در اثبات استحسان جلسه ذکر و اوصیاء ذکر معموله صوفیه

شیخ عبدالحق محدث دہلوی در زاد المتقین در احوال شیخ عبدالوہاب متقی مے نویسد عرض کردہ کہ این کیفیت جلسہ ذکر و اوصیاء و انواع ذکر کہ بعضی درویشان میکنند چگونہ است آنرا سند صحیح و درست فرمودند اینہا از مستحبات مشائخ اند در اصل کارے کہ از ذکر مقصود است دخل دارند و دروے موثر اند و اصل ذکر همین لا الہ الا اللہ است و انواع دیگر راجع بہین است لفظاً و معنی و تصوراً است

مسئله دوم در تحقیق عدم اشتراط ذکر جہر در سلسلہ علیہ نقشبندیہ

شاہ ولی اللہ محدث دہلوی در مہمات مے نویسد کہ بعضی صوفیہ از مقلدین سلسلہ نقشبندیہ گمان مے کنند کہ در طریقہ ما اوراد و طائف نیست و قول ایشان بآن صورت و کیفیت غلط است و خود چہ ممکن است کہ حضرت خواجہ نقشبند بعد صحت و شہرت احادیث از کار صبح و شام و وقت خفتن و غیر آن بآن باب را بکلی سد و دارند بلکہ حضرت خواجہ و اتباع ایشان حوالہ بر کتب حدیث کردہ اند و در پے ضبط و ترتیب اوراد و نافذ اند و انچہ حدیث وید متاخران است و در احادیث صحیحہ مستفیضہ آنرا اصل نیست امر نکردہ اند کہ اشتغال بہ نسبت از ان مہم تر نہ باشد و اگر مصالح شتی جمع شوند ترجیح اہم فالاہم باید کرد و ازین قبیل است بعضی از کلام ایشان دہر کہ درین مسئلہ شک داشتہ باشد باید کہ در رسالہ انسیہ کہ تالیف مولانا یعقوب چرخانی است مطالعہ کنند و در کلمہ جامعہ حضرت خواجہ نقشبند کہ بنابر طریقہ ما بر متبع احادیث و آثار است تامل فرمایند و نیز در مہمات مے نویسد کہ بعضی اتباع سلسلہ علیہ نقشبندیہ مے گویند کہ حضرت خواجہ از جہر منع میکردند و حقیقہً بحال آنست کہ حضرت خواجگان پیش از حضرت خواجہ نقشبند جہر و خفیہ ہر دو مے کردند بل جہر برایشان غالب تر بود و در روز و شبہ نخست بہ جمعیت تمام میکردند حضرت خواجہ نقشبند بہجت آنکہ ذکر جہر مذہب خفیایان مکروہ است و ذکر خفیہ اولے و اتوے دیدند آنرا اختیار کردند نزدیک ایشان تاثیر صحبت بغایت قوی بود و آن کفایت میکرد از جہر اما در اکثر احیان و بحسب اکثر استعدادات ہیچ چیز نافع تر از جہر نیست و تشکیک در این معنی مکارہہ است انتہایجا حکایتی از انفاس العارفين آورده میشود باید شنید شیخ ابوطاہر مدنی کہ شیخ حدیث شاہ ولی اللہ محدث اند و فرزند رشید خاتمہ المتقین شیخ بہر اہم کردی میگویند کہ اوستاد بادی شاہ روم کہ آنرا اہل آن دیار جوہ میگویند بزیارت مدینہ منورہ آمدہ و صحبت شیخ ابراہیم با جماعتی از علماء و با واجہ عظیم رسید و چون ملاقات شیخ دریافت گفت من در شام بدعتی آشکارا دیدم و در قلع و قمع آن سعی بلیغ کردم شیخ فرمود آن بدعت چہ بود گفت ذکر جہر در مساجد میکردند شیخ این آیتہ بخوان و من اظلم من منع مسلحاً اللہ ان یدکر فیہما اسمہ و سعی فی خرابہا قیافہ جوہ متغیر شد و بروک لے و گشت سحرگاہ تر از آنکہ منی کہ مسجد ہارا از آنکہ یاد کردہ شود نام خدا در دے و کوشش کرد و در رانی آنها ۱۲

بغایت و شوارآمن بعض نقول فقهیه که از فتاوی قاضی خان و غیر آن نوشته بود از جیب برآورده بدست
 شیخ داد شیخ فرمود اگر تعلیق سخن میگویند من مقلد کس نام و شما مقلد کس محبت شما بر من لازم نیست اگر
 از تحقیق سخن میگویند اینک گوی و میدان پس عنقریب در این باب رساله حافظه تحریر فرموده و از شبهات
 آن خوبه خوبه قاطعه ذکر فرمود و یاران شیخ از تغییر مزاج خو که در دولت عثمانیه پایه بلند داشت ملاحظه کردند
 و شیخ گفت چندان مبالغه درو مناسب نیست شیخ گفت از حق نتوان گذشت هر چه شود با کماله آخر خوبه و صحیح
 و سخن نتوانستند گفت و بهوت ماندند و کلمه الحق یعلوا ولا یعلی بظهور پیوست است و شاه توفیق
 تمیز خاص و خلیفه با اختصاص حضرت شاه ولی محمد شاه حدیث شاه عبدالعزیز مرحوم در بیست و یکمین و بیست و دو
 حضرت شیخ من در مهمات فرموده که اسعد ناس بدکر که است که صحیح المزاج و قوی العشق باشد آنکه متساوی
 و محض المزاج است یا صفت عشق بر روی مستولی نمیشود و او را از ان راه چندان بهره نیست با کماله ذکر برود
 وضع است لسانی و قلبی اما لسانی پس اکثر جا که در شرع اله بدکر دارد شده عند الجمهور مراد از ان فکر لسانی است

سر کان اد جهر اما قلبی هم از قول حق سبحانه و اذ کور ربك فی نفسك قضر عا و خیفه و دون
 الجهر من القول بالغدو و الاصل و لا تکن من الغافلین استنباط نموده اند که مراد از ذکر فی النفس ذکر
 قلبی است بقرینه عطف و من الجهر من القول که عبارت از ذکر فی لسانی است و نهی از غفلت در نوم
 و یقظه که گویا بالغدو و الاصل اشاره بد آنست که غفلت قلبی میتواند شد نه لسانی و تقید بضرع و خوف
 آنست که از غفلت و اقبیل حدیث نفس نباشد و غرض بضرع و خوف جی است که محب را از غایت محب
 و حضرت محبوب پیش می آید و الله اعلم بالصواب و این قسم در مساجات معده و دیگر و پس در ان قسم هر
 مجوز نیست قال النبی صلی الله علیه و آله وسلم اربعی علی انفسکم فانکم لا تدعوا اصم و لا خائبا
 و وقتی باعث بران ذکر محض جوش و شورش شوق می باشد که لمحوظ دران ند و اسلح نیست بلکه اینجا بهین
 شوق مذکور است که بصورت ذکر بر می آید پس در اینجا هر مقدار که جبر باشد جائز می تواند شد زیرا که از ان قبل
 نیست که مورد و عید گشته و الله اعلم بالصواب کتاب الحروف گوید که فقها بر خفیه در منع ذکر جبر و است
 دارند و جمیع از متاخرین نقشبندیه تابع شان اند و جماعی از مشایخ صوفیه صافیه رضوان الله
 علیه هم اجمعین دانسته علماء حدیث در جواز بلکه استحباب ذکر جبر سائل نوشته اند و او تحقیق داده اند
 هر که نما در رساله خاتمه الحفاظ جلال الدین سیوطی و هر دو رساله شیخ ابراهیم کردی مختصر و مطول
 بهیچان الحق الصریح صریح الحق معنی کن ز عشق تو ای مفتی زمان بد معذور است که تو او را ندیده
 و این حق صریح است و صریح حق ۱۲

و یاد کن پروردگار خود را و ضمیر خود بزاری و ترس و یاد کن پروردگار خود را بکلام پیست ترا از بلند آوازی با مداد و مشابیه
 و مباحث از فاضلان ۱۲
 ۱۲ لسانی که سید بزرگوار خود پس تحقیق شایسته اند که را و نه غائب را ۱۲

مسئله سوم در بیان عدم تخصیص وجود حدیث موضوع بر علم ارباب ظاهر
در کتب مشایخ

باللغة في حق بوالقزنجي است مے نوید

اجتهدت في تهذيب عز والأحاديث إلى
مخرجها من أئمة الحديث من الجوامع والسنن
والمسانيد فلا اعزذ إلى شئ منها إلا بعد التقص
عن حاله وحال مخرجه ألا اكتفى بغزوه إلى من ليس
من أهله وإن حل كعطاء المفسرين قال ابن الكوا
كتب التفاسير مشهونة بالأحاديث الموضوع
وكا كابر الفقهاء فإن المصدر الأول من اتباع
المجتهدين لم يعينوا الضبط التفريج وتميز الصريح من
غيره فوقعوا في الجزم بنسبة أحاديث كثيرة إلى
النبي صلى الله عليه وآله وسلم وفعوا علينا
كثيراً من الأحكام مع ضعفها بل ربما دخل عليهم
الموضوع - قال الحافظ زين العراقي خطبة تخرجه
الكبير الأحياء عادة المتقدمين السكوت عما
أوردوا من الأحاديث في تصانيفهم وعدم
بيان من جرحه وبيان الصحيح من الضعيف إلا إذا
وانكأوا من أئمة الحديث حتى جاء النووي
فبين انتهى وقال الحافظ ابن حجر العسقلاني تلحقوا
بالزهاد في ذلك المتفهمة الذين استأزوا
نسبة ما دل عليه القياس إلى النبي صلى الله
عليه وآله وسلم وقال أبو العباس القرطبي استأ
بعض فقهاء أهل الرأي نسبة الحكم الذي دل عليه

چند بسیار کردم در تهذیب نسبت احادیث بطرف مخیر آنها
 از آنکه حدیث که در جامع می باشد و سنن و مسانید مگر نه منسوب
 کردم بچینی از آنها با و فتنیکه بخوب تر و ج از حال آن حدیث
 و حال مخیر و بعضی نکردم مگر باز نیز گفتا کرده ام نسبت
 کردن و بعضی که اهل و می باشد اگر چه بزرگ باشد
 مثل بزرگان مفسرین ابن کمال گفته که کتب تفاسیر پر شده
 اند براه حدیث موضوعه و هم کار برهما موافق و بعضی گفته اند
 چرا که در زمانه او اهل بزرگان که از تابع مجتهدین بودند ضعیف
 تخریج یا تمیز حدیث صحیح از غیر آن اعتنا نمی کردند بلکه خوف
 و یقین کردن به نسبت احادیث کثیره تا بنی صلی علیه السلام و بر آن اکثر
 احکام مستفوع کردند با وجودیکه اکثر از این ضعیف اند در بعضی از آن موافقت
 هم راه یافته حافظین الدین عراقی در خطبه کتاب تخریج الکیبر که در تخریج
 احادیث احیاء العلوم است تحریر کرده که احادیث مستفیدین چنین بود که
 هر که از احادیث که در تصانیف خود می آوردند از بیان جامع و میامیج
 بودن ضعیف بودن و سکوت میکرد و ندوگا بر میوردند از بیان هم کرده
 اگر چه آن کسان از آن حدیث می بودند مگر بیان نمی کردند تا اینکه از
 امام نووی رحمه الله علیه مدد می این امور را بیان کرد اتخوف باید است
 که کتب حدیث طرق مختلفه دارند یک قسم را جامع گویند و جامع در اصطلاح
 محدثین آنست که جمله اقسام حدیث در و یافته شود یعنی احادیث صحاح و مسانید و
 احکام و احادیث رفاق (یعنی رقت قلب) و احادیث آداب اهل شریعت
 و تقوی و قیام و قعود و احادیث متعلقه بقبضه احادیث تاریخ و سایر احادیث فتن
 احادیث مناقب و غیر آن قسم دیگر سنن است و آن چنین است که احادیث
 سنن میگویند از کتاب الطهارة تا کتاب الوصایا بر ترتیب و قسم دیگر مسانید
 اصطلاح محدثین آنست که احادیث را بر ترتیبی ذکر نمایند موافق حروف و می
 موافق سوانق اسلامی یا موافق شرافت نسبت بنو عقیل و حافظین غیر
 عقلانی گفته که بهین چه متفق که شغل اختیار کردند به نسبت کردن چیزی که قیام
 بر آن لایق است و بعضی تخریج صلی علیه السلام و بر اهل الحق شدند ابو العباس
 و طبرانی که بعضی فقها بر اهل و شغل اختیار کردند به منسوب ملک که لایق کنند

<p>القیام من الی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نسبة قولیة فیقول فی ذلک قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کذا لہذا تری کتبہم مشحونة باحادیث موضوعة انتہی من شاء الاطلاع علی تفصیل ہذا المسئلة فلیراجع کتب اصول الحدیث متونہا وشرحہا۔</p>	<p>قیاس سبوحی آخرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بطور نسبت قولی پس میگویند کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم درین بارہ چنان فرمود و ہمین وجہ خواہی دید کتب شان را پر از احادیث موضوعہ تمام شد کلام قرطبی و ہر کہ تفصیل این مسئلہ اطلاع خواہد باید کہ رجوع بکتب اصول حدیث متون باشد یا شرح ناید۔</p>
---	---

مسئلہ چہارم در بیان ذکر خدا

<p>نقل شہاب الدین الحفاجی فی نسیم الریاض شرح شفاء قاضی عیاض ان ذکر اللہ بتکریر الجلالة بدعة لا ثواب فیہا قال الخطابی فی شرح مختصر الشیخ خلیل سئل الغریب عبد السلام رحمہ اللہ عن یقول اللہ اللہ مقتصر علی ذلک هل هو مثل سبحان اللہ واللہ اکبر ونحوہ فاجاب بانہ بدعة لم ینقل مثله عن احد من السلف وانما یفعلہ الجملة والذکر المشرع لا بد فیہ کله من ان یکون جملة مفیدة ولا اتباع خیر من الابتداء ونحوہ ما افتی بہ البلقینی رح فی قوم لا یزالون یقولون محمد محمد کثیرا ثم یقولون فی آخرہ مکرم معظم فاجاب بانہ ترک ادب و بدعة لم تنقل ولا یشاب علیہا و کذا قولہم علی محمد و تابعہ علیہ کثیر من العلماء اقول ما ذکرہ فی اسم النبی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مکرا من کونہ بدعة ظاہر لانه مع کونہ لم یتعبد بمثله داخل فیما انہی عنہ لقولہ تعالی لا تجعلوا دعاء الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضا ولم یمن وتعلیم النبی</p>	<p>شہاب الدین خاجی در نسیم الریاض شرح شفاء قاضی عیاض نقل کردہ است کہ ذکر خدا با تکرار جلالت و سہ بدعت است در ان ثواب نیست خطابی در شرح مختصر شیخ خلیل گفتہ کہ سید شیخ عز الدین بن عبد السلام از کسی کہ گوید اللہ اللہ بلادت ایمانیت این مثل سبحان اللہ اکبر و غیر آن پس جواب داد کہ این بدعت است مثل آن ازیکہ ہدف منقول نشدہ لبتہ جاہلان ویرا میکنند و در ذکر مشروع ضروری است کہ کل آن جملہ مغیدہ باشد و پیروی کردن از بدعت کردن بہتر است و ہمچنین فتوئے دادہ است بلقینی در بارہ تو میکہ او شان محمد محمد بسیارے گفتہ باز در آخر و سہ کرم منظم میگفتند پس جواب داد باینکہ این ترک ادب و بدعت است کہ منقول نگشتہ و ذبران ثواب دادہ خواہد شد و ہمچنین است قول شان علی محمد و اکثرے از علما برین متابعت و سہ کردہ اند میگویم کہ انچہ ذکر کردہ شد در بارہ اسم بنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مکر را ز بودن و سہ بدعت ظاہر است بجهت اینکہ و سہ پرستش کردہ نمے شد و این دلیل است در انچہ کہ نمی کردہ شدہ است از وی بسبب ارشاد حق تعالی شانہ لا تجعلوا دعا الرسول بینکم کدعاء بعضکم بعضا یعنی شما را در میان خویش مانند طلبیدن بعض از شما بعض دیگر را و دعا پرستش کردہ شدہ منظم نمی</p>
--	---

صلوات الله عليه وآله وسلم لا بالذعاء له
 والصلوة والسلام عليه فلو علم بمثل ذلك
 كان راغماً للسنة ولو ذكر احد سلطاناً باسمه
 من جوده واهانه فما بالك باشراف الخلق عظيمهم
 واما ذكر الله فقد ورد الامربه ووعده وذكره
 بالثواب في آيات واحاديث لا تحصى كقوله
 تعالى والذاكرين الله كثيراً والذاكرات في حث
 القدسي من شغله ذكرى عن مسألتي عظيمي
 افضل ما اعطى السائلين الى غير ذلك مما لا يحصى
 ولم يقتد بقتيد على ان الذاء كقصد التعظيم
 والتوحيد فهو اذا قال الله ملاحظاً معناه
 شكاه قال معبودي واجب الوجود مستحق
 جميع المحامد ولم ينزل اهل من العلماء والصلوات
 يفعلونه من غير تكبير وكان الاستاذ البكري
 رحمه الله يفعلها ويقول استغفر الله ما
 سوى الله وكل شئ يقول الله وفي مجلس
 اجلة العلماء والمشايخ وهذا هو الحق قد
 في رحمة مقالة ابن عبد السلام هذه حد
 سائل رأيناها ومن صنعت فيها القطب
 القسطاني والعارف بالله المصنف والشيخ
 عبد الكريم الخلق وبه افقي من علمها
 اللهم احشني في زمرة الذاكرين ولا تجعلني
 من الغافلين

صلوات الله عليه وآله وسلم مگر بدعا برائے دے و صلوة بیکه
 پس اگر این عظیم دهنه شود باشد مخالف سنت اگر کسی
 بادشاه و بانام دے ذکر کند مردمان و پادشاه می کنند
 و ذلیل می پندارند پس چه خواهد بود حال تو با شرف خلق و عظم
 شان و اما ذکر خدا پس تهنس وارد شده دران باب حکم و حد
 ثواب بان و ذکر کرده و در ابواب در آيات و احاديث
 بیشتر بخانه قول دے تعالی است و الذاکرین الله کثیراً
 و الذاکرات یعنی و مردان یا دکننده خدا دے و بسیار دے
 و زنان یا دکننده و در حدیث قدسی آمده است کسیکه بازدا
 ویر ذکر من از سوال کردن بمن خواهم داد و پادشاه گزین خیریکه
 می دهم سوال کنندگان را تا غیر این از آنچه که دشمنان نیاید
 و نه مقید کرد بان قید که قصد ذکر از ان تعظیم و توحید بود
 پس دے هرگاه که گفت الله بلحاظ معنی دے پس گو یا که گفت
 معبود من واجب الوجود است و مستحق جمع محامد و اهل الله
 از علماء و صلی همیشه این را میکرده اند بلا انکار است و بکری
 رحمه الله علیه نیز این را میکرده و میگفت طلب آمرزش میکنم خدا
 از آنچه که سوائے و نیست و هر چیز میگفت الله الله و در مجلس
 علم و مشایخ بودند و همین حق است و دے رحمه الله علیه
 کرده است در رد قول عزالدین ابن عبد السلام سائل که یادم
 آتھا را دیگر اجله می کنید درین باب تصنیف کرده اند منجمه از ان
 قطب سطلانی و عارف بالله مصنف و شیخ عبد الکريم خلوتی بود
 و همین قول مذکور فتوے داده است همعصر ما بار خدا یا حشر
 ذکر کرده و ذکرین و مکر دان ما را از غافلين -

مسئله پنجم در بحث سقوط تکلیف و متعلقان

شاه ولی الله محدث دہلوی در رسالہ فیوض الحرمین گویند -

الاولیاء کثیرا ما یلہون بان الله تعالی اکثر دے اولیا را الله را الهام میشود کہ خدا دے تعالی

استقط عنهم التكليف وانه خيرهم في الطاعة
 ان شاء و افعلوها وان لم يشاءوا لم يفعلوها
 حكى لي سيدي الوالد رضي الله عنه عن نفسه
 ان الهم بهذا وانه دعا الله تعالى ان يفكر
 عليه التكليف وما اختار الا التمس وكن
 من مذهبه سقوط التكليف عن احد من
 خلق الله ما دام عاقلاً بالغاً فآية يري الله
 حقاً ويرى مذهبه حقاً و يتخير في التطبيق
 و اخبرني عن سيدي العم قدس سره ان كان
 يتخير عن نفسه انه الهم بسقوط التكليف قبل
 ان عبادت خوفاً من النار فانما قد اجزأك
 عن النار وان عبادت طمعاً في الجنة فانما
 وعدنا ان ندخلك اياها وان عبادت
 طلباً للرضا فقد رخصنا عندك رضا لا سخط
 بعده فقال ربي انما عبدك لا لشيء وذاك
 وكان قدس سره يميل الى ان التكليف
 التكليف والله سبحانه هو الذي يفتقر عليهم
 النواميس من غير اختيارهم و هكذا روى
 عن كثير من اولياء الله تعالى و السر في ذلك
 عندى ان الانسان اذا انتقل عن الايمان
 بالغيب بهذه النواميس الى الايمان بها
 على بينة من ربه و وجد هذه العبادات
 و النواميس في نفسه مثل الجوع و العطش
 مما لا يقدر على تركه و لا معنى لتعلق التكليف
 به لانه من الجبل التي جبل عليها سواء كان
 هذا السر واضحاً مشروحاً او مجمل لا تشتمل على ذلك
 على باطنه خطاب من الحق انما مثارة هذه

تكليف شرعى و از اوشان ساقط کرده و مقتضای داده اوشان
 در عبادات اگر خواهند کنند و رکن کنند حکایت بیان کرد این
 حضرت والد من رضی الله عنه از نفس خود که اوشان را نیز
 این الهام شد مگر اوشان از خدا کار کردند که بین تکلیف
 قائم داشته شود و هر چه بود پنهان میداشتند و نبود از
 شان سقوط تکلیف شرعی از کسی از خلق الله تا وقتی که قائل
 بالغ باشند و نیز دین ام اوشان را که این الهام راجع میداد
 و مذهب خود را نیز حق می انگاشتند مگر در تطبیق و س
 تمیز بودند و خبر داده شدم از حال حضرت عم خود قدس سره
 اگر باشد این خبر از نفس خود شان که الهام کرده شدند باین
 تکلیف شرعی و از اوشان گفته شد که اگر عبادت میکنی بوجه خوف
 و فرح پس ما ترا از دوزخ نجات دادیم و اگر عبادت میکنی بجهت
 پس ما تو را عین میکنیم بودی که ترا داخل بهیم کرد و در آن و اگر عبادت
 میکنی براس طلب خوشنودی ما پس ما از تو راضی شدیم چنانکه بعد
 آن عهده نخواهد بود گفت ای پروردگار من عبادت تو بفرص
 چیزی که غیر تو باشد نمیکنم و عم من قدس سره میلان داشت
 بسوی این امر که از کمالین تکلیف شرعی ساقط میگردد و خدا
 تعالی بر اوشان نوامیس را قائم میکند و نوامیس جمع ناموس
 بمعنی صاحب راز و جبریل و حیل و پنهانی بغیر اختیار شان چنین
 روایت است از اکثر اولیاء الله تعالی و سر دین امر نزد
 من نیست که انسان هرگاه که منتقل میشود از ایمان بالغیب
 بذریع نوامیس مذکور بسوی ایمان بدان بوجه شایرین
 از جانب پروردگار خود و این عبادات و نوامیس را در ذات
 خود مثل جوع و تشنگی می یابد که بر ترک و ترکش نمی باشد و تعلق
 تکلیف بر آن معنی ندارد چرا که آن امری جمعی است که بر آن بشر
 واقع شده عام ازینکه این سر بردی بطور واضح شرح یابد
 مجمل تر شرح گشته باشد بر بعضی از این خطاب از جانب حق تعالی

الحالة الاجمالية والتفصيلية ان الله تعالى
اسقط عنه التكليف وانه اختار بعد ذلك
التنيس من اختيار وقصد وانما مثل هذه
الامور عندى مثل الرويا يحتاج الى تغييرها
وانما تغيير هذا الالهام حصول هذا المقام
هو مشار الالهام والحق عندى ان الالهام
كله حق ولكن منه الفاضل عن لسان خاص
ومشار معلوم ومنه الفاضل عن لسان القضا
الحاكم على الوقت الاول متبع بحسب مقام
دون مقام والثانى هو المتبع المطلق ومن
الالهام ما يحتاج الى تغيير فلا بد من استنباط
رجل تام المعرفة ومنه ما لا يحتاج فذهبنا

صورت اجمالية وتفصيلية آنست که امر تقاضاى ساقا کرده
از وى تکلیف و دى بعد از ان نپسنى را پسندید
بقصد اختیار و قصد و انما مثل هذه
تعبیرشان مى افتد و تعبیر این الهام حصول همین مقام
که نتیجه الهام است و حق نزد من نیست که همه الهام حق اند و لیکن
بعضی از ان آنست که فیض رسان اند از زبان خاص به نتیجه
علوم و بعضی از ان آنست که فیض رسان اند از حکم حاکم وقت
اول آنکه اتباع وى کرده شود باقتضای تقاضاى
دیگر و دى آنست که مطلقا اتباع وى کرده آید
و بعضی از الهام است یلج تغییر دارند پس ضرورى است
برای وى از استنباط مردى تام المعرفة و بعضی الهام
محتاج تغییر نباشد پس فکر کن و دریاب این کلام را -

و در انفس العالین حکایت عم و الابار خود را واضح ترین نوشته اند چنانکه گفته میفرمودند پیش ازین
به بست سال مر الهام کرد و نگار با امید رحمت ما نماز میگذاری تر از حم کردیم و اگر رضا را میجویی
از تو راضی شدیم گفتیم بار خدا یا غرض من ایشال امر است و بس اما حالا معامله دیگر است آنگاه فرمودند
الصوفیة عبید الطواهر احرار البواطن می فرمودند اصحاب شهود را کلفت عبادت نیست
لیکن خدایتعالی برایشان عبودیت را قایم می دارد و حکم آنکه ایشان از نفس بل روح نیز خلاص اند
بقبل حج چون بزنا و شرب خمر التفات نمیکنند و نادرا اعتبار میست - کاتب الحروف گوید اصل کلام
آنکه عبادت را عارف و مستانف همه می کنند لیکن در مراتب اخلاص تفاوت است - مرتبه اول
حضور و ترک ریاء و سمعه و عجب است بعد از ان آنکه عبادت بحسب ذاتیه کنند نه بخوف نار یا طمع
بعد از آنکه بحول و قوه حق عزوجل کنند نه بحول قوه خود - بعد از ان مرتبه هست دقیق تر که فهم عامه و انجا
بمخند باجماع غرض حضرت ایشان اشارت باین مراتب است نه تساهل در امر عبادات معاذ الله و قرینه
این معنی آنکه حضرت ایشان چندان مقید بودند که هیچ ادب و سنت از ایشان ترک نمیشد
الى آخر العمر - و قرینه دیگر آنکه می فرمودند ادار انبیا علیهم السلام ظاهر اعمال را منافی خیریت
ایشان نیست از قید تکلیفات که آن اقامت حق است برایشان یا بایشان اقتدا کرد و در
پس معلوم شد که از خیریت معنی اراده کرده اند که در انبیا علیهم الصلوات بوجه اتم موجود است

مسئلہ ششم در بیان طریق اسلام و خصوص صدور بعضی افعال مخالف ظاہر شریعت از اکابر مع دوام

انچه از بعضی اکابر صدور بعضی افعال کہ مخالف ظاہر شریعت اند منقول است طریق اسلام در آن
بعد تسلیم صحت نقل عدم انکار و نفی تجویز قتل است و حمل بر غلبہ حال و استیلا رنکر است چنانچہ
شیخ عبدالحق محدث در برج البحرین سے فرماید۔ واجد و صاحب حال چون وجد و حال او بجائے رہے
کہ زمام اختیار از دست رود و مالک نفس نماند معذور است و حکم مجنون دارد و در حق سقوط اعتبار
افعال و عدم جریان احکام تکلیفیہ اما برقت دیریکہ وجد و حال سے محقق و صحیح بود و از شائبہ تکلیف
و اختیار معرا انچه ازو سے در آن حالت فوت شود استدر آن فائت لازم گردد باعت بار و وجوب
و اختیار در قسب و مباشرت اسباب مثل سکران اگرچہ در حالت سکر قدرتہ و اختیار ندارد و لیکن
چون تحصیل آن حالت بارتکاب و اختیار اوست قضاے فوائت واجب بخلاف مجنون اصل
با وجود عذر و رفع مواظقت ابدان فعل جائز نباشد تو واجد نورمی نزد سیاف و وقوف ابو حمزہ
در چاہ و حال شبلی در حلق لمحیہ و امثال آن از ظواہر اعمال کہ بغلبہ وجد و حال چنانچہ از عنوان آن
تکالیات لائح است صدور یافت و رقص و تواجد و سماع نیز ازان باب است اگر بے شک تکلف و خلعت
اختیار و قصد مخالف بوجہیکہ صبر و ثبات در آن ممکن نباشد صادر گردد و از حیط ضبط و مجال حفظ خارج بود صاحب
آن معذور است و حال سے بر تقدیر تحقیق و صحت مسلم بے مبالغہ در انکار و تعصب در عفت او چون
آن امراة مجنونہ بحضرت رسالت آمد صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم و از صرع و جنون سے کہ داشت از انکشاف
عورت و حرکات شنیعہ کہ در آن وقت ازو سے صدور سے یافت شکایت کرد فرمود اگر خواہی صبر کن۔
تا ترا بجزا سے این بلا و محنت بہشت برین دہند و اگر خواہی دعا کنم و از پروردگار تعالیٰ در خواہم کہ شفا
دہد و از این بلا خلاص گرداند و آن زن راضی نشد کہ صبر کند وہ بہشت رود پس تنجیم حضرت اورا
در صبر بر جنون و طلب شفا و تقریر تسلیم سے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم اور اختیار جنون و ولایت دار
بر معذوریت و عدم تقرر سے بحکرات نامرضیہ در آن حال انتہی و معنی حال و غلبہ حال و امثلہ
و شواہد آن از کتاب وسنت در کتب علماء رضویہ بشرح و بسط تمام مذکور است و قدر سے کافی ازان
در اوراق سابقہ گذشتہ قندکر۔ مولانا عبد الرحمن جامی در نفحات الانس نقل سے کند پیش شیخ
عبد القادر قدس سرہ گفتند کہ قنیب البان نماز نے گڈا دگفت گوئی کہ ہمیشہ سر سے در خانہ کعبہ
و سجود است امام عبد اللہ یا فی رحمۃ اللہ علیہ گفت کہ یکے از اہل علم مرا خبر کرد کہ یکے از قہراران سے دیدند

که نماز سے گزارد۔ روزے اقامت نماز کردند و او نشسته بود فقہیہ از سر انکار گفت برخیز و نماز جماعت بگذار۔ برخاست و با ایشان تکبیر نماز بست رکعت اولیٰ بگذار و فقہیہ منکر بہ پہلوئے او بود چون بر رکعت دوم برخاستند فقہیہ بوسے نظر کرد کہ دیگر وید غیر بوسے کہ نماز سے گزارد و ازان تعجب شد و در رکعت سوم کہ دیگر غیر آن دو کس کہ اول نماز سے گزارد و در رکعت چہارم دیگر غیر آہنا۔ چون سلام دادند دید کہ ہماں کس اول است بر جائے خوشستہ و ازان سہ کس کہ در حال نماز دیدار شد بنوہ آن فقہیہ بوسے نظر کرد و بخندید و گفت اے فقہیہ کدام یک ازان چہار کس باشما نماز گزارد۔ شیخ عبد اللہ یافعی گوید کہ مثل این قصہ شنیدم کہ صادر شد از قنصیب البان یا بعضی از فقہاء قاضی موصل را نسبت بسوئے انکار سے تمام بود یک روز وید کہ در یکے از کوچہائے موصل از مقابل دسے سے آمد با خود گفت ویرا سے باید گرفت و قصہ ویرا بحاکم رفع کرد تا بسیارست رساند ناگہ دید کہ بصورت گرد سے برآمد و چون مقدار سے دیگر پیش آمد بصورت اعرابی برآمد چون نزدیک شد بصورت یکے از فقہاء ظاهر شد چون بقاضی رسید گفت اے قاضی کدام قنصیب البان را بحاکم سے ہری و سیاست میکنی قاضی از انکار خود توبہ کرد و مرید شد شیخ محی الدین ابن العربی قدس سرہ و بعض رسائل سے فرماید کہ ازان طاغفہ یا بعضی دین ایم کہ بصورت روحانیت انسان متجدد و متثل سے شود و صورت جہانیت ایشان بر آن صورت تجدد افعال و احوال سے گذرانند حاضران سے پندارند کہ آن بر صور جہانیہ ایشان سے گذرد میگویند کہ فلان کس را ویدیم کہ چنین وچنین میکرد و حال آنکہ ازان فعل مبرا است و مابین را بار بار از بسیارے ازین طایفہ مشاہدہ کردہ ایم و معانہ دین ایم و چنین بود حال ابو عبد اللہ موصلی کہ معروف است بقنصیب البان۔ و باید کہ بر آن انکار سازی کہ اسرار حاد را در افراد عالم بسیار و بزرگ است و بقوت عقل و ادراک غور آن نے تواند کرد و انتہے و ازین قبیل است انچہ در کتب ثقات مروی است کہ بعضی از اولیاء السعد روح ہر ارواحم در زمان واحد بلکہ آن واحد در مکانات متعددہ متابعہ دین شدند۔

فصل اول در بحث تحقیق مثل اولیاء اللہ بصورت متعددہ در آن حد

باید دانست کہ خاتمہ الحفاظ شیخ جلال الدین سیوطی در کتاب المنجی فی تطور الولی سے نویسد کہ قد نص علی امکان ذلک ائمة الاعلام منهم العلامة علاء الدین القونینوی شارح المحاد و الشیخ تاج الدین السبکی و کریم الدین شمیم الحانقاہ الصلاحیہ و سعید السعداء صنفی اللہ ابی المنصور عبد الغفار بن فح القوصی و قوص الیقین نصبت (رو یا مصر)

صاحب التوحید والعفیف الیافعی التاج
بن عطاء السراج ابن الملحق والبرهان
الانباسی والشیخ عبد الله المتوفی
وتلمیذه الشیخ خلیل المالکی صاحب المختصر
والابو الفضل محمد بن ابراهیم المالکی وحکی
آخره وحاصل ما ذکره فی توجیه ذلك
ثلاثة امور الاول انه من باب تعدد
الصورة بالتمثل والتشکل كما یقع ذلك للجماع
والثانی انه من باب علی المسافة وانزواء
الارض من غیر تعدد خیراة الرایان کل فی
بیته وهی بقعة واحدة الا ان الله تعالی
طوی الارض ودفع الحجب المانع من الاستطلاع
فظن انه فی مکانین وانما مکان واحدة هذا
احسن ما یجمل علیه حدیث رفع بیت المقدس
حتى رآه النبی صلی الله علیه وآله وسلم
بمكة حال وصفه ایاہ القریش بمیمة الاسراء
والثالث انه من باب عظم حجة الولی
تحت ملأ الکون فتوهده فی کل مکان
كما خرم بذلك شان ملک الموت ومنکر
واکلیل حیث یقبض من مات فی المشرق
وفی المغرب فی ساعة واحدة ویسأل لان
من قبض فیها فی الساعة الواحدة فان ذلك
احسن الاجابة فی الثلاثة ولا ینافی ذلك
لروایته علی صورته المعتادة فان الله یحب
الرائد عن الابصار او یدفع بعضه فی بعض
كما قیل بالامریین فی ردة جبریل فی صفة
وحیة وخلقته الاصلیة اعظم من ذلك

صاحب توحید وحنیف الدین یافعی و تاج الدین ابن عطاء
وسراج الدین ابن الملحق و برهان الانباسی و شیخ عبد الله
مرحوم و شاکر و دوسے خلیل مالکی صاحب مختصر و ابو الفضل
بن ابراهیم مالکی و دیگران نیز حکایت کرده اند و خلاصہ
انچه در این مقام در توجیه این بیان ذکر کرده اند
اول اینکه این از باب تعدد صورت است در مثل
صورت گرفتن چنانکه در جنات واقع می شود دوم اینکه
از باب علی مسافت است و فراہم آمدن زمین بلا تعدد
پس می بندد و رابینندگان همه در خانه خود و آن
یک بقعہ می باشد مگر سوائے این چه گفتہ شود کہ اسرار
تعالیٰ زمین را می پیچد و عجایب را کہ مانع از نظر
می باشند رفع می سازد پس در گمان می آید
کہ یک شخص در دو مکان موجود است و حالانکہ آن مکان
یک می باشد و این محل نیک است براس حدیث رفع
بیت المقدس بکہ براس ملاحظہ آنحضرت صلی الله علیه
وآله وسلم وقتیکہ آنحضرت از قریش توصیفش فرمودہ بود
بوقت صبح از شب معراج و سوم اینکه این امر از قبیل بزرگ
شدن حجتہ ولی باشد در عالم دنیا و در ہر مکان مشاہد
شدہ باشد چنانکہ خواندہ شدہ حال ملک الموت و منکر کہ
کہ قبض میکنند روح آنکہ بیرون در شرق و مغرب در یک عت
و آن ہر دو نیز سوال میکنند از او شان در یک ساعت
و این حمہ ترجواہ است در این ہر سه صورت و ہم منافی
نیست بحدیث آنکس بر صورت معلومہ متعذر چاکہ است
شے زائد را از معاینہ محبوب میکنند یا بعضی را بعضی و س
در ہم سازد چنانکہ بیان کردہ ایم متعلق ہر دو امر در
روایت حضرت جبریل بصورت وحیہ کلی مالانکہ خلقت
صلیب و س ازین بزرگ تر است

بحيث ان جناحين من اجحة يستدان الا فحق
قال العلامة علاء الدين في تاليف له سمي
الاعلام وفي الممكن ان يخص الله تعالى
بعض عباده في حال الحياة لخاصية النفس
الملكية القدسية وقوة لها يقدرها على التصرّف
في بدن آخر غير مدتها المعلوم مع استمرار
تصرفها في الاول وقد قيل في الابدال انما
سما ابدالاً لا لانهم قد يرحلون الى مكان
ويقيمون في مكانهم الاول شجراً آخر شبيهاً
لشجرهم الاصل بل لانه اذا جازى الجن
ان يتشكّلوا في صور مختلفة فالانبياء والاولياء
اولى بذلك واشتت الصوفية عالماً متوسطاً
بين عالم الاجسام وعالم الارواح سموه بعالم
المثال وقالوا هو اللطف من عالم الاجساد
واكتف من عالم الارواح وبنوا على ذلك تجسّد
الارواح وظهورها في صورة مختلفة من المثال
وقد يستأنس بذلك بقوله تعالى فيتمثل لها
بشراسويًا فيكون الروح الواحدة كروح جبرئيل
مثلاً في وقت واحد مدبرة بشخصه الاصل
ولهذا الشجر المثالي قال ابن السبكي في الطبقات
الكبرى الكرامات انواع الى ان قال الثاني
والعشر من التطور بطوار مختلفة وهذا الذي
تسميه الصوفية بعالم المثال وبنوا عليه
تجسّد الارواح وظهورها في صور مختلفة من
عالم المثال واستأنسوا اليه بقوله تعالى
فتمثل لها بشراسوياء ومنه قصة قصيب البان
انتهى

چنانکه دو بازوے ایشان بجهل بازو ماے دیگر افق آسان
البتة بند سازند علامه علامه الدين در تاليف خود که علامه
نام دارد و می نگارد که ممکن است که الله تعالی بندگان
خود را در حالت حیات مخصوص بنحیث نفوس ملکوتیه
گرداند و قوتی هم گرامت فرماید که از ان قادر شود بر
کردن جسم دیگر غیر مدت معینه با استمرار تصرف در اول و بزرگان
گفته اند که ابدال را ابدال بانیوه میگویند که اوشان شجر
نقل میکنند بسوے مکانی و با وجودش در مکان اول
هم اقامت دارند و صورتی و کالبدی دیگر مشابهت
و کالبد اصلی که بدل و می تواند شد میدانند و هرگاه که
این چنین در جن جائز است که قسطنطین می شود در صورتی
مختلف پس در انبیا و اولیا بطریق ادنی جائز خواهد بود
ثابت کرده اند علی متوسط میان عالم اجسام و عالم ارواح
که آنرا عالم مثال نام نهاده و میگویند که در لطیف
است از عالم اجسام و کثیف تر از عالم افعال و بهرین قول
بنام تجسّد بودن ارواح و ظهوری در صورت مختلفه از عالم
مثال نهاده اند و گاهی اصل می گیرند درین امر از قول
تعالی شأنه تمثیل لها بشراسویا یعنی پس صورت گرفت
برای مریم آدمی درست اندام شده پس خواهد بود یک
روح مثل روح جبرئیل مثلاً در وقت واحد تدبیر کننده مجسم اصلی
و باین صورت مثالی نیز ابن السبکی در طبقات کبری نوشته است
که کرامات بر چند قسم اند تا اینکه گفت قسم سبت و دوم طور گرفتار
است بطوار مختلفه و بهرین اوصاف می بینیم که در بنام تجسّد
ارواح و ظاهر گرفتن و در صورتی مختلفه از عالم
برین نهاده اند و اصل آن از قول باری تعالی شأنه گرفته
تمثیل لها بشراسویا چنانکه لا کثرت این تمثیل است قصه قصیب البان و صلی
طوبی الفی که اطوار جمع و آنکه بر طرف چپ و راستی چپری باشد و عالم
میان دو خبر و اندانه و گردن گردن کنایه است و هر چند مجسمه گرفتار

و شیخ عبدالحق محدث دہلوی در مدارج النبوة در بیان مراتب وحی سے نویسد ثالث آنکہ تمثیل میگرد
 جبرئیل آنحضرت را بصورت مردی و خطاب میکرد و اورا تا با و سنے گرفت با نچہ سے فرمود و اکثر در صورت
 وحیہ کلبی رضی اللہ عنہ سے آمد کہ صحابی بود و قبیلہ بنی کلب خوش رو سے در غایتہ حسن و جمال و
 و تحقیق تمثیل جبرئیل علیہ السلام بصورت وحیہ کلام است اہل ظاہر اشکال سے آرند کہ چون تمثیل میگرد
 جبرئیل در صورت وحیہ روح جبرئیل کجای سے بود اگر در جسد شریف سے بود کہ مرآزا ششصد جناح است
 کہ صورت اصلی است پس انچہ سے آمد نزد آنحضرت صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم روح جبرئیل نبود و نہ جسد او و نہ
 دین جسد سے بود کہ در صورت وحیہ است و از جسد اصلی مفارقت کردہ در آن جسد سے آمد پس نامی مرد
 جبرئیل بانتمقال روح از جسد سے یا خالی سے ماند آن جسد از روح منتقلہ و بے روح سے زیست و در جسد
 اندھنی کہ شایع بخاری و خفی المذہب است گفت ورنیت کہ نباشد انتقال روح موجب موت پس
 باقی ماند جسد و نقصان پذیرد از مفارقت و سے چیز سے و انتقال روح بجسد ثانی بچون انتقال روح شہدا
 باشد با بدن طیور خضر و موت اجساد بمفارقت ارواح امر سے واجب نیست عقلاً بلکہ بعادت سے است کہ
 جاری گردانین است حق تعالی در ابن آدم و لازم نیست کہ در غیر نبی آدم نیز بچنین باشد بلکہ در ابن آدم
 نیز جائز است عقلاً و داخل است در قدرت حق سبحانہ تعالی این کلام ظاہری است کہ بعضی علما گفته اند
 و نزد اہل تحقیق کیفیت تمثیل بصورت وحیہ آنست کہ صورت علمیہ از وحیہ در ذہن جبرئیل بسبب قدرت کاملہ اراد
 شامکہ کہ دارد افاضہ وجود خود بر آن صورت علمیہ بصفائے کہ مراد است نمودہ خود را بصورت وحیہ نمود و آن صورت
 علمیہ را تلبیس بآن صفات موجود گردانید و جبرئیل در مقام خود ثابت و کائن است بذات و صفات کلی
 کہ دارد و وحیہ در جائے خود است بصورت کہ داشت و این صورت حاصل بہ تمثیل نہ عین جبرئیل
 است زیرا کہ جبرئیل حقیقت دیگر دارد و صورتے دیگر و نہ غیر اوست زیرا کہ بیان ذات و صفات جبرئیل است
 کہ بآن صورت بر آید و تمثیل گشتہ چنانکہ اہل توحید در تہذیب سبحانہ و تعالی و تمثیل و سے بصورت
 عالم سے گویند و ہمین طریق است تمثیل روحانیات بصورت جسمانیات و تمثیل حق بصورت بشر و تمثیل بعضی
 کل اوسیا بصورت متعددہ فاعلم انتہی

فصل دوم در ذکر عالم مثال

<p>شیخ داؤد قیصری در مقدمہ شرح فصوص الحکم نوشتہ کہ بدان لے طالب کہ عالم مثالی عالم روحانی است مرکب از جوہر نورانی کہ مشابہ است بجوہر جسمانی</p>	<p>قال الشيخ القيصري في مقدمة شرح الفصوص اعلم ان العالم المثالي هو عالم روحاني من جوہر نورانی شبیہ بالجوہر الجسمانی</p>
---	---

فی کونه محسوساً مقدار یا و بالجواهر مجرد العقلی
 فی کونه خدایا و لیس بحسب مرکب مادی
 و لا جواهر مجرد عقلی لانه برزخ وحد فاصل
 بینهما و کل ما هو برزخ بین الشیئین لا بد
 ان یکون غیرها بل له جثمان یشبه بکل منها
 ما یناسب عالمه اللهم الا ان یقال انه جسم
 نوری فی غایة ما یمکن من اللطافة فیکون
 حداً فاصلاً بین الجواهر المجردة اللطيفة و بین
 الجواهر الجسماً ذیة المادیة الکتیفة و ان کان
 بعض هذه الاجسام ایضاً الطف من البعض
 کالسماءیات بالنسبة الی غیرها فلیس بعلم
 عرضی کما زعم بعضهم لزعمه ان الصور المثالیة
 منفکة عن حقائقها کما زعم فی الصور العقلیة
 و الحق ان الحقائق الجوهریة موجودة فی کل
 من العوالم الروحانیة و المثالیة و لها صور
 بحسب عوالمها و قال لا بد ان تعلم ان کل
 ماله وجود فی العالم المحسوس و هو فی العالم
 المثالی بدان العکس لذلك قال اد باب
 الشهود ان العالم المحسوس بالنسبة الی المثالی
 کحلقة ملقاة فی سبیل لا نهیة لها اما اذا
 الحق تعالی ظهور مالا صورة لنوعه فی هذا العالم
 فی صورة المحسوسة کالعقول المجردة و غیرها
 یتشکل بانسبالات المحسوسات بالمناسبات التي
 بینها و بینهم و علی قدر استعداد ماله التمثیل
 کظهور جبرئیل علیه السلام بصورة دحية الکلبی
 و بصور آخر کما نقل عمر رضی الله عنه من حدیث
 السؤال عن الایمان و الاسلام و الاحسان

در بودن خود محسوس مقدار و نیز شایع بر هر مجرد عقلی
 در بودن خود نورانی و نیست جسم مرکب از ماده باشد و در مجرد
 مجرد عقلی چرا که آن برزخ است و حد فاصل میان آن هر دو
 و آنچه که برزخ میان دو چیز باشد ویرا ضروری است
 که غیر آن هر دو باشد بلکه براس و جهت اند که هر یک
 از آن مشتاق باشد با آنچه که مناسب عالم وے است
 بار خدایا و این گفته شود که وے جسم نوری است و رغایت یافت
 پس حد فاصل خواهد بود میان جواهر مجرد لطیف و میان جواهر
 جسمانیة مادیة کثیفه اگر چه باشند بعض این اجسام نیز لطیف تر
 از بعض مثل اشیای سادی به نسبت اغیار و پس
 آن عالم عرضی نخواهد بود چنانکه بعضی از اوشان برین زعم
 خود گمان برده اند که صورتهای مثالیة از حقائق خود
 جدا می باشند چنانکه در صور عقلیه گمان کرده اند و حق آنست
 که حقائق جواهری موجود اند و هر یک از عوالم روحانیة
 و مثالیة و براس شان صورتهای باشند موافق عوالم
 شان وے نیز شیخ قیصری گفته که تراستن این امر نیز
 ضروری است که هر آنچه که ویرا در عالم حسی وجود خواهد بود ویرا
 در عالم مثالی نیز خواهد بود و بغیر عکس یعنی ضروری نیست که هر
 در عالم مثالی وجود وے باشد ویرا در عالم حسی نیز باشد
 و از همین سبب ارباب شهو و گفته اند که عالم حسی به نسبت عالم
 مثالی مثل حلقه انداخته شده است و عوالم بے نهایت لیکن
 هرگاه که حق تعالی ظهور آن چیز که صورت نوع وے درین عالم
 بصورت حیة الزده یک شکل مقول مجرود و غیر آن شکل بیکر و با شکل
 و آن عالم می باشد و نیز برانده استعداد آن چیز که ویرا شکل مرکب
 مثل ظهور جبرئیل علیه السلام بصورت دحیة الکلبی و بصورت
 دیگر چنانکه نقل کرده حضرت عمر رضی الله عنه از حدیثیکه
 سوال از آنحضرت است در باب از ایمان و اسلام و احسان

<p>و در آن حدیث در جمله اهل مکتوت شریف غسل اکل کتاب با و یا کتب و همچنین باقی ملائکه سادی و غضری و جن نیز انکار چه باشند چه آنها اجسام ناری یعنی آتشی چنانکه احد تعالی فرمود و خلق الجان من مایع من نار یعنی و آفرید جن و ملائکه آتش و نفوس انسانیه که در غیر شکل میشوند با شکلیکه غیر شکل محسوسه شان باشند با وجود موجودگی شان در دوار دنیا بسبب قوه اقطاع شان از ابدان شان و بعد انتقال شان بدو آخرت و زیاتی این رفع گشتن موانع بدنی میباشد و دخول شان در کل حوالم مکتوبه می شود چنانکه دخول ملائکه درین عالم سیگردد و نیز شکل با شکلی مناسب و هم او شان راست ظاهر شدن در خیالات نگارین چنانکه ظاهر میشود ملائکه و جن و همین کسان اند که موسوم اند به مُجَرَّر (یعنی بادل) و اکثر صاحبان ذوق یعنی فقرای حقیقی میکنند میان شان و ملائکه با حصول خاص خویش باو شان و الهام میکند حق سبحانه او شان را آنچه علم به نسبت شان حاصل میکنند و گاهی خود از حالات خویش خبر میدهند و هرگاه که بطور میکند خود را غیر کاشف را که از صاحبین و فابین میباشد پس و در آن فرق کردن نمی تواند بغیر قرینه که از آن صرف گمان حاصل میشود مثل خبر دادن از اموفی و اطلاع بر حالات قلوب و خبر دادن از خطرات قبل واقع شدن شان در قلوب و احد اعلم -</p>	<p>و کذا لک باقی الملائکة السماویة والعنصریة والجن ایضا و ان کان لها اجسام ناریة کما قال الله تعالی و خلق الجن من مایع من نار و النفوس الانسانیة الکاملة ایضا یتشکل بأشکال غیر اشکالهم المحسوسة و هم فی الدار الدنیة لقوة النسل و هم من ابدانهم و بعد انتقالهم ایضا الی الآخرة و از دیاد تلك القوة بارتفاع المانع البدنی و لهم الدخول فی العوالم الملکوتیة کما کدخول الملائکة فی هذا العالم و تشکلهم بأشکال اهله و لهم ان یتظهروا فی خیالات المکاشفین کما یتظهر الملائکة و الجن و هؤلاء هم المسمون بالبدلاء و قد یفوق بینهم و بین الملائکة اصحاب الادواق بمقادیر الخاصة بهم و قد یلهمهم الحق سبحانه ما یمحصل بهم العلم بهم و قد یمحصل باخبارهم عن انفسهم و اذا اظهر احد غیر المکاشفین من الصالحین و العابدین لا یمکن له ان یفوق بینهم الا بقرائن یمحصل منها الاظن فقط مثل الاحیاء عن المغیبات و الاطلاع بالضمائر و الانباء عن الخواطر قبل وقوعها فی القلب و الله اعلم</p>
<p>بدانکه احادیث کثیره و دلالت دارند بر اینکه در وجود علی غیر غضری است که صورت می گیرند در دوسه معانی باجسام مناسبه دوسه در صفت و یافته میشوند آنجا خبر دایه چند قبل وجود خود در زمین بیک نوع تحقق پس هرگاه موجود میشوند بعینه از اندازة همان معانی بلکه بود بود چنان می باشند و اکثر آن اشیا که در نظر عامه مردمان جسم شان غیر باشد و بعضی</p>	<p>انتی شاه ولی اسر محدث و جلوی در حجه الباقی میگوید اعلم انه دلت احادیث کثیرة علی ان فی الوجود عالم غیر عنصری یتشکل فیہ المعانی باجسام مناسبة لها فی الصفة و یتحقق هنالك الاشیاء قبل وجودها فی الارض و من التفتق فاذا وجد کانتم همی معنی من معانی هو هو و ان کثیرا من الاشیاء عالم اجسام لها عند العالمة</p>

وتنزل ولا يروها جميع الناس قال النبي صلى الله عليه وآله وسلم لما خلق الله الرحم وقامت لها لثام هذا مقام العايد بك من القطيعة وقال ان البقرة وآل عمران تأتيا يوم القيمة كأنهما غمامتان أو غيايتان أو فرقان من طير صواف تحاجان من اهلها وقال تعالى لا اهل يوم القيمة فتجى الصلوة ثم تجى الصدقة ثم تجى الصيام الحديث وقال ان المعروف والمنكر خليفتان تنصبان للناس يوم القيمة فاما المعروف فيبشر اهله واما المنكر فيقول اليكم اليكم ولا تستطيعون له الا لزوما قال ان الله تعالى يبعث الايام يوم القيامة هكيتها ويبعث يوم الجمعة زهراء منيرة وقال يوتى بالدين يوم القيامة في صورة عجز شطاء زرقاء انيا بها مشوة خلقها وقال هل ترون ما ارى فاني لا ارى من اقاع الفتن خلل بينكم كواقع القطر قال حديث الاسراء فاذا اربعة انفار نهرا باطنان نهرا ظاهرا فقلت هذا يا جبرئيل قال اما الباطن ففي الجنة والظاهر فالنيل والفرات قال في الحديث صلوة الكسوف والجنة والنار وفي لفظ بيبي وبين جدار القبلة وفيه اذ بسط يده يتناول عنقود من الجنة وانه تكلعكم من النار ولقم من حرها وراى فيها سارقا المحجوب والامرة التي ربطت الهرة حتى مات وراى في الجنة امرة مؤمنة ستمت الكلب ومعلوم ان تلك المسافة لا تنفع للجنة والنار باجسادها المعلومة عند العامة وقال حفت الجنة بالملك وحفت النار بالشهوات ثم امر جبرئيل ان ينظر

ونازل مشيوند و عامه مردم ويرانه بيند فرمود بنی صلی الله علیه وآله وسلم که هرگاه خدا تعالی رحم را آفرید و درست شد فرمود حق تعالی که این مقام کسی است که از قطع تعلق در پناه تو آید و فرمود که سوره بقره و سوره آل عمران خواهند آمد روز قیامت در صورت دو ابر یا پرندگان صفت و با خوانندگان خود حجت خواهند کرد و فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم که آورده خواهند شد اعمال روز قیامت پس اول نماز خواهد آمد بعد از آن صدقه بعد از آن روزه و آنحضرت فرمودند که کار بد و کار نیک نیز هر دو مخلوق شده بر روز قیامت بمو اجمه مردم استاده کرده خواهند شد پس کار نیک مردمان نیک را فرده خواهد داد و کار بد مردمان را از خود دور خواهد کرد مگر او شان استطاعت علیگی از دوسه نخواهند داشت فرمود که خداوند تعالی روزها را بصورت خود با خواهد انگشت پرستش و در صورت پیر زال که مویش سفید بسیار می آید خواهند بود و چنانکه کبود و دانه شش کشاده و فرمود که مومنین آن چیز را که من مجربم من معاصیه میکنم بر پشتیهای مکان شما سبب داخل مقامات وقوع باران و فرمود در حدیث شب معراج که دیدم چهار نفر را دو در ظاهر و دو در باطن گفتتم که این چه پست است جبرئیل دو گفت که دو باطنی آنند که درشت و این دو ظاهر بی پیرین تل فرات اندر بل که برود و معراج گویند و فرمود بالضم رو کوفه و فرمود در حدیث نازک کوفه که صورت گرفتند پیش جنت و در فرخ و روایت دیگر و لفظ دیگر نیست که میان خود و دیوار قبله صورت و در فرخ و دیدم و هم در آن است که آنحضرت بکشت دوست خویش را تا که گریه خسته از جنت و از آتش و فرخ پس پشت آمد از حرارت و می و می فرمود و در آن کسی را که مال حاجیان را میزد و زنی که گریه بربسته بود و فرمود و در آنجا و او تا آنیک در حالت برود و در جنت دیدم زنی را که دو می گریه را دیده بود و معلوم است که جسمانیت جنت و در فرخ که در خیال عامه مردم است و درین مسافت قلیله توان آمد (یعنی کنهائش ندارد و بر او آید) و فرمود

و فرمود که هرگاه خدا تعالی رحم را آفرید و درست شد فرمود حق تعالی که این مقام کسی است که از قطع تعلق در پناه تو آید و فرمود که سوره بقره و سوره آل عمران خواهند آمد روز قیامت در صورت دو ابر یا پرندگان صفت و با خوانندگان خود حجت خواهند کرد و فرمود آنحضرت صلی الله علیه وآله وسلم که آورده خواهند شد اعمال روز قیامت پس اول نماز خواهد آمد بعد از آن صدقه بعد از آن روزه و آنحضرت فرمودند که کار بد و کار نیک نیز هر دو مخلوق شده بر روز قیامت بمو اجمه مردم استاده کرده خواهند شد پس کار نیک مردمان نیک را فرده خواهد داد و کار بد مردمان را از خود دور خواهد کرد مگر او شان استطاعت علیگی از دوسه نخواهند داشت فرمود که خداوند تعالی روزها را بصورت خود با خواهد انگشت پرستش و در صورت پیر زال که مویش سفید بسیار می آید خواهند بود و چنانکه کبود و دانه شش کشاده و فرمود که مومنین آن چیز را که من مجربم من معاصیه میکنم بر پشتیهای مکان شما سبب داخل مقامات وقوع باران و فرمود در حدیث شب معراج که دیدم چهار نفر را دو در ظاهر و دو در باطن گفتتم که این چه پست است جبرئیل دو گفت که دو باطنی آنند که درشت و این دو ظاهر بی پیرین تل فرات اندر بل که برود و معراج گویند و فرمود بالضم رو کوفه و فرمود در حدیث نازک کوفه که صورت گرفتند پیش جنت و در فرخ و روایت دیگر و لفظ دیگر نیست که میان خود و دیوار قبله صورت و در فرخ و دیدم و هم در آن است که آنحضرت بکشت دوست خویش را تا که گریه خسته از جنت و از آتش و فرخ پس پشت آمد از حرارت و می و می فرمود و در آن کسی را که مال حاجیان را میزد و زنی که گریه بربسته بود و فرمود و در آنجا و او تا آنیک در حالت برود و در جنت دیدم زنی را که دو می گریه را دیده بود و معلوم است که جسمانیت جنت و در فرخ که در خیال عامه مردم است و درین مسافت قلیله توان آمد (یعنی کنهائش ندارد و بر او آید) و فرمود

اليها وظل ينزل البلاء فيعالمها الله عاء وقال
خلق الله العقل فقال لها اقبل فاقبل وقال له
ادبر فادبر وقال هذان كتابان من ربك ^{لن} فقال
الحديث وقال يؤتى بالموت كانه كبش فيذبح
بين الجنة والنار وقال الله تعالى فارسلنا
اليها روحنا فقتل لها بشرا سويا واستفاد
في الحديث ان جبرئيل كان يظفر للنبي ^{صلى الله}
عليه وآله وسلم ويتراعى له فيكلمه ولا يراه
سائر الناس وان القبر ليسم سبعين ذراعاً
في سبعين او يضيح حتى تختلف الاضلاع
المقبود وان الملائكة تنزل على المقبور
فتسأله وان عمله يتمثل له وان الملائكة تنزل
الى المحتضر بايديهم الحريد والمسلم وان الملائكة
يضرب المقبور بمطرقة من حديد فيصير
صيحة يسمعها ما بين المشرق والمغرب قال
النبي ^{صلى الله} عليه وآله وسلم يسلط على الكافر
في قبوره تسعة وتسعون تنبأ تهمسه وتلدغه
حتى تقوم الساعة وقال اذا دخل الميت القبر
مثلت له الشمس عند غروبها فيجلس يسيب
عينيه ويقول دعوني اصلي واستفاض في الحديث
ان الله تعالى يتجلى بصور كثيرة لاهل الموقف
وان النبي ^{صلى الله} عليه وآله وسلم يدخل عليه
وهو على كرسیه وان الله تعالى يكلم ابن آدم
شفاهها الى غير ذلك مما لا يحصى كثرة والنظر
في هذه الاحاديث بين احدى ثلاث اما ان يقرا
بظاهرها فيضطر الى اثبات عالم ذكرنا شأنه
وهذه هي التي يقتضيها قاصد اهل الحديث

بسوء آن هر دو فرمود که بمانازل می شود پس آنرا دعا
دفع می سازد و فرمود که خداوند تعالی بیا فریضه را گفت
از تو که رو برو شو پس و برو شد باز گفت پس پشت شو و رو بخدا
گردید و فرمود که این دو کتاب اند از جانب پروردگار عالمی که
و فرمود که آورده خواهد شد موت و صورت کبش و ذبح کرده خواهد شد
میان جنت و دوزخ و فرمود حق تعالی که فرستادیم ماسک و ریوی
میثم (ریخ خود را پس صورت گرفت برای وی آدمی درست اندام شد
و ازین حدیث معلوم شد که جبرئیل علیه السلام رو برو آنحضرت ^{صلی}
علیه آله وسلم ظاهر میشدند آنحضرت ^{صلی} علیه آله وسلم او را می فرمود
و با وی گفتگو میکرد و گرسنگی آنحضرت مردمان دیگر و یا نمودند و این نیز
شده که قبر می افزاید مقدار در بنفاد گز با زبان منم میشود که استخوانها
پس بگویند صاحب قبر علیچه میگردد و فرشتگان نزد میت صاحب
آمده سوال میکنند و این اعمال می باشد که رو برو وی صورت گرفته
می آیند و هم ملائکه نزد مرد می آیند که قریب مرگ می باشد و در دست
شان حریر یا پلاس می باشد و پلاس نوعی از جامه بادشت و کم بها
و یعنی کلیم) ملائکه نزد صاحب قبر می آیند و دیگران را بهی می زنند
پس می بانگ میکنند چنانکه می شنوند و ملائکه میان مشرق و مغرب اند
و فرمود آنحضرت ^{صلی} علیه آله وسلم که مقرر کرده میشود بر کافر در قبر و
نود و نه تنین که میگزند و از دندان نیز میگزند و یا تا قیام قیامت در
بالکسر و تشدید نون ماری است بزرگ و آنچه در آسمان از تقاطع منطقه
فلک جزا و مائل بصورت مار بزرگ که یک طرفش را اس گونند و طرف دیگر
دنب آنرا نیز تنین گونند و در بندی آنرا از دها گونند که انی انتخاب
والغیث) فرمود که هرگاه مرده در قبر داخل کرده میشود آنوقت ویرا غروب
آفتاب نظر می آید پس می شنید و چنان خود می بالد و میگوید که بگذر ای مرد
تا نماز خاتم و از حدیث این هم معلوم میشود که استخوان برای اهل موقف
یعنی آنانکه در عرفات ایستاده میشوند بصورت کتیه و تخی میفرماید و بیک
آنحضرت ^{صلی} علیه آله وسلم میگویند پروردگار را حاضر میشد و پروردگار را
تقدس بر کسی خود می بود و اینکه خداوند تعالی کلام میکند با ایشان و در بعضی
ازین مشاهدات بیشتر اندک اندک درین قسم احادیث غریب می کنند حال شان از
حالات می شود یا او شان اقرار معانی ظاهری این احادیث میکنند پس لا محاله
او شان بر ثبات کلام حقین عالم میگویند که ذکر کبریا بالاکرام و همین را قاصد

نبه على ذلك السيوطي وبها أقول وإليها اذهب
 أو يقول ان هذه الوقائع تتراعى المحس الرأى
 وتمثل له في بصره وان لم تكن خارج حته وقا
 بنظير ذلك عبد الله بن مسعود في قوله تعالى
 يوم تأتي السماء بدخان مبين انهم اصابهم
 جذب فكان احدى منظر السماء فيرى كهيئة الدخان
 من الجمع ويذكر عن ابن الماجشون ان على
 حديث جاء في النقل والرواية في المحشر فعنا
 انه يغير ابصار خلقه فيرونه نارا متجليا
 ويناجي خلقه ويخاطبهم وهو غير متغير عن
 عظمتهم ولا منتقل ليعلموا ان الله على كل
 شئ قدير ويجعلها تمثيلا لتفهم معان
 اخرى ولست ارى المقتصر على الثالثة
 من اهل الحق وقد صود الامام الغزالي
 في عذاب القبر تلك المقامات الثلاثة
 حيث قال امثال هذه الاحبار لها ظواهر
 صهيحة واسرار خفية ولكنها عند ارباب
 البصائر واصله من لم ينكشف له حقائقها
 فلا ينبغي ان ينكر ظواهرها بل اقل درجات
 الايمان التسليم والتصديق انتهى

سيوطي رحمه الله عليه نیز بر این تغییر کرده است ما نیز قائل این هستیم
 و بسوای این میرسیم یعنی همین مذنب من است دوم اینکه آن
 قائل این امر میزند که اگر چه از حس در خارج این واقعات موجودند
 مگر در نظر بنیده آن وقائع تمثل میشوند و نظیر همین قبل حضرت عبد
 ابن مسعود است در بیان معنی این آیه کریمه يوم تأتي السماء بدخان
 یعنی روزی که بیاد آسمان و دو خطا هر منتظر باش که رسیده بود او را
 قحط پس و قحط که شعله از او شان نظر میکرد بسوای آسمان بود که رنگی و بیرون
 دو خطا هر پیشه و ذکر کرده میشود از ابن ماجشون که هر حد می که درباره
 خدا یا منتقل شدن و در قیامت آمده اند معنی و س نیست که خداوند
 تعالی بنا فی مخلوق خود را تغییر خواهد داد با کلیه پس آن وقت او شان
 و بر تاجی کنان خواهند دید و خدا با او شان خطاب نیز خواهد کرد لکن
 در حقیقت و عظمت خداوندی تغییر یا انتقال نخواهد آمد و این از ان
 وجه خواهد بود و تمام و مان بداند که و س تعالی بر هر چیز قادر است و س
 یا آنحسان قائل این امر میزند که این اقوال معنی دیگر مراد اند برای فهمان
 این معنی بطور مثال آورده شدند اما هر که به نسبت این احادیث معنی سوم
 اختیار کند و س نزد من از اهل حق نیست و بیان کرده اند امام غزالی رحمه الله
 در بیان عذاب قبر این هر سه مقامات و نیز گفته که مثل خمین اخبار که
 ظاهر آن صحیح اند و در آن از باطنی نیز لکن نیز در باب بصیرت آمده اند پس
 تا وقتی که قائل آن برادر با حسن وجه نکشف نگردد انکار از معنی ظاهری و س
 نیست بلکه قائل درجه ایمان همین است که آنرا تسلیم کند و بر این یقین دارد و س

کاتب حروف گوید که تحقیق و تفصیل این عالم از کتب صوفیه صافیة رضوان الله علیهم جمعین چون فتوح
 مکیه و شرح فصوص طلب باید ساخت و خوب بچله از اقوال صوفیه اشاع کرده می شود تا فانی
 حسین مدینی در فتوح می آرد که صوفیه میگویند برزخه است که میان عالم اجسام است و عالم ارواح
 شش است بر صور هر چه در عالم اجسام است و شبیه است با اجسام از ان حیثیت که محسوس مقدار است
 و بار و روح از ان حیثیت که نورانیست و او را عالم مثال و خیال منفصل و ارض حقیقه خوانند -

و محقق کاشی در شرح فصوص نوشته که عالم مثال
 در اصطلاح حکما عالم نفوس منطبعه را گویند

و قال المحقق الكاشي في شرح الفصوص عالم
 المثال باصطلاح الحكماء عالم النفوس

المنطبعة وفي الحقيقة خيال العالم - که در حقیقت خیال عالم است -

و حکما و شرعاً آن عالم را کثرت من و مثل معلقت و عالم اشباح خوانند و مولانا سعد الدین تفسا زانی در شرح معانی از ایشان نقل کند که

کل موجود من المجرّدات و الأجسام و الاعراض
حتى الحركات و السكنات و الاوضاع و الیهیات
و الطعوم و الریح مثالی قائم بذاته معلق
لا فی مادة و محل یظهر للحس بمعونة مظهر کالمراة
و الخیال و هو عالم فیم غیر متناه یجذب و یجذب
العالم الحسی فی دوام حركة افلاک المثلثة
و قبول عناصره و مرکباته و آثار حركات
افلاک و اشراقات العالم العقلی و هذا
ما قال الاقدمون ان فی الوجود عالماً مقیداً
غیر العالم الحسی لا یتناهی عجائبه و لا یحصی
مدنه من جملة تلك المدن جابلقا و جابلصا
و هما مدینتان عظیمتان کل منهما الف باب
و لا یحصی ما فیها من الخلائق و علیه نبوا
المعاد الجسمانی فان البدن المثالی الذی
یتصرف فیہ النفس حکم حکم البدن الحسی
فی ان له جمیع الحواس الظاهرة و الباطنة
فتلذذ و یتألم بالذات و الآلام الجسمانیة
و ایضاً یکون من الصور المعلقة نورانیة فیها
نعیم السعداء و ظلمانیة فیها عذاب الاشقیاء
و کذا امر المنامات و کثیر من الاذکات
فان جمیع ما یوی فی المنام و یتخیل فی البقعة
بل یشاهد فی الامراض و عند غلبة الخوف
و نخذلك من الصور المقدریة التي تحقق لنا
فی عالم الحس کلها من عالم المثال و کذا کثیر

برای هر موجود از مجردات و اجسام و اعراض تا اینکه حرکات
و سکنت و اوضاع و ہیئت و خوردن و خوشبوها مثالی است
قائم بالذات و معلق بغیر ماده و محل حس اظهارش
بدون شخص سکن مثل آئینه و خیال و آن عالمی است کشاد
بے انتها و مقابل دے عالم حسی است درد و اوی بودن گشت
افلاک مثالی و قبول کردن دے عناصر و مرکبات را
و آثار حرکات افلاک و دے و روشنی های عالم عقلی این
همان است که متقدمین گفتند که در عالم وجود عالم مقید
است غیر این عالم حسی که انتها ندارد و عجائب دے و شمار
ندارد و شهرهای دے و منجمله از آن شهرها جابلقا و جابلصا
و آن دو شهر بزرگ اند و هر یک از آن هر دو را یک هزار دروازه
است و شمار ندارد و حقائق آن هر دو شهر و بران بنیاد
امر معاد جسمانی من داده اند چرا که آن بدن مثالی که نفس در
تصرف میکند حکم دے حکم بدن حسی است و اینکه ویرا جمیع
حواس ظاهری و باطنی اند پس لذت میگیرد و لذات
الم دے یا بدیه آلام جسمانی و نیز هست از صورتهای معلقه
نورانی که در آن یکجنان نیکی و مال است و در ظلمانی از آن عذاب
است براسے بد بخان و همچنین حکم خوابهاست و کثرت
ادراکات چرا که هر آنچه که دین میشود در خواب یا در بیداری
بخیال دے آید بلکه مشاهد کرده میشود در بسیار بسیار
غلبه خوف و مثل آن از صورتهای مقداریه که ثابت
گشته ما را در عالم حس همه از عالم مثال اند
و همچنین اکثر دے

من الغرائب والخرق العادات كما يحكي عن بعض
الاولياء انه مع اقامته ببلدته كان من حاضري
المسجد الحرام في ايام الحج وانه ظهر من بعض جدران
البیت وخرج من البیت المسدود والابواب
والكوات وانه احضر بعض الاشجار والثمار وغير
ذلك من مسافة بعيدة في زمان قريب الى غير
ذلك وارسطو راثلوجيا گوید من وراء العالم سما
وارض وجر حیوان ونبات وناس سماء وین
وکل من في ذلك العالم سمائي ولبس هنالك
شئ ارضي والروحانيون الذين هنالك ملائكة
ولانس الذي هنالك لا يتفر بعضهم عن بعض
وكل واحد لا ينافر صاحبه ولا يضار به بل يستقيم
اليه وشرح محي الدين در باب هشتم از فتوحات گوید
فكل نفس خلق الله فيها عوالم يسبحون
الليل والنهار لا يفترون وخلق الله من جملة عوالمها
عالما على صورنا اذا ابصرها العارف يشاهد
نفسه فيها وقد اشار الى ذلك عبد الله بن
عباس فيما روى عنه في حديث هذا الكعبة
وانها بيت واحد من اربعة عشر بيتا وان في
كل ارض من الارضين السبع خلقا مثلنا حتى
ان فيهم ابن عباس مثلي وصدق هذه الرواية
عند اهل الكشف وکل ما فيها حيي ناطق وهي
باقية لا تغني ولا تتبدل واذ ادخلها العارفون
انما يدخلون بارواحهم لا باجسامهم فيتركون
همنا كلهم في هذه الارض الدنيا ويجردون
وفيها مدائن لا تحصى وبعضها يسمي مدائن
النود لا يدخلها من العارفين الا كل مصطر

از غرائب يعني امور نامور و خارق عادات اند چنانکه حکایت کرده اند
از بعض اولياء الله که در مع وجود قامت خود در شهر خویش
از حاضرین مسجد حرام بود در ایام حج و نیز ظاهر گشته از بعضی دیوار
بیت یا بیرون آن از خانه که راه آمد و رفت در مع سد وجود و هم
در وازه با وسواغ دیوار نیز داشت یا بعضی درختان و ثمار
و غیره که در شهر با مع در و دروازه می شود موجود گردانیدند در زمانه
و غیر آن - و ارسطو راثلوجیا گوید که سوا مع این عالم سما
است و زمین و دریا و حیوان و نبات و مردمان که آسمانی اند درین
درین عالم است آسمانی است و چیزی مع آنجا ارضی نیست
و روحانیون کسانی هستند آنجا مناسبند درین با مردمان آنجا
و نفرت نمیکند بعضی از او شان از بعضی و نه هر یک نفرت
میکند از همراهی خود و نه مضرت میرساند ویرا بلکه طلب حاجت
میکند از او مع -

در هر نفسی پیدا کرده الله تعالی در آن عالمها که تسبیح میکنند
شب و روز و مانده میشوند از آن و نیز الله تعالی بنجد
مذکور عالمی بر صورتها مع ما پیدا کرده هرگاه که عارف
ویرا مع بنید ذات خود را در آن مشاهد میکند چنانچه اشارت
کرد بسو مع این امر حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما و
که روایت کرده شد از وی در این حدیث که شروع آن نیست این
کعبه است این یک بیت است بنجد چهارده بیت اینک در هر زمین از
زمینها مع هفت گانه مخلوقات اند مثل ما تا اینک میان شان این
نیز مثل من اند و تصدیق این روایت کرده شد نزد اهل کشف هرگاه
که در مع است زنده است و ناطق بقای است که ز فانی میشود و
تبدل و هرگاه که عارفین در آن داخل خواهند شد بحکم روحانی و دخل خواهند
بجسم فصری و اینجا همه آنچه که در مع دنیا حاصل کرده بودند ترک کرده و کل
مجد خواهند شد و در آن عالم شهریاری بشمار اند و بعضی از او شان را
میکویند یعنی شهریاری و فانی اند و دخل خواهند شد و در آن عارفین نیز که

مختار و کل حدیث و آیت و روایت عندنا مما
 صرفها العقل عن ظاهرها و وجدناها على ظاهرها
 في هذه الارض و كل جسد يتشكل فيه الروحاني
 من ملك و جن و كل صودة يرى الانسان فيها
 نفسه في النوم فمن اجساد هذه الارض و اتباع
 ابو لثم بن محمد بن حنفية كويند ان كل ظاهر
 باطنا و كل شخص روحا و كل تغزيب قايلا
 و كل مثل في هذا العالم حقيقة في ذلك العالم
 و هو العلم الذي استأثر به على رضى الله عنه
 و ابنه محمد بن حنفية انتهى

و صاحب اختیار خواهند بود و هر حدیث و آیتیکه وارد گشته نزد ما
 و عقل با معانی و میرا از ظاهر هر برگردانیده ما و بر ظاهر هر یافتم
 در آن زمین و هر جسمیکه روحانیت در او قبول میکند از صور
 ملک و جن یا هر صورتیکه میند انسان در آن نفس خود را در
 پس آن از اجسام این زمین بوده است و اتباع ابو لثم
 بن محمد بن حنفیه گویند که برائے هر ظاهرے باطنے است
 و برائے هر شخصے روح و جو و برائے هر تغزیل یا و لوت تغزیل مجاز یعنی
 قرآن یا کتب منزله دیگر و برای هر شاکل درین عالم حقیقت است و در آن عالم
 و آن علم است که برگزین است بوسے خداے تعالیٰ علی فواید
 و پسر و محمد بن حنفیه را انتهى۔

و شیخ محی الدین عربی در باب سی صد و سبست و یکم از فتوحات گوید بر زنی که روح بعد از مفارقت با دنیا
 منتقل میشود غیر بر زنی است که میان ارواح و اجسام است و اول را غیب محالی گویند و ثانی را غیب
 امکانی جمعی که مشابهن غیب امکانی کنند و از حوادث آینده واقف باشند بسیار اند بخلاف غیب محالی
 که مکاشفه احوال موتی نادر است و در وصایای فتوحات دین ام که شیخ ابو الرزج الملقب شنیده بود که
 مصطفیٰ صلی الله علیه و آله و سلم فرمود که هر که بقتاد هزار بار لا اله الا الله گوید و نیت آزادی خود یا کسی دیگر
 از آتش دوزخ کند آن آزادی محقق شود و او این ذکر کرده بود شخصی اورا بفضیافت برد و جوانی از پیش
 آنجا حاضر بود در اثنائے طعام خوردن بگریست و گفت مادر خود را در دوزخ می بینم ابو الرزج در دل آن بگریست
 و سبب نجات مادر او ساخت جوان در حال گفت الحمد لله که مادر من از دوزخ خلاص شده و راحت خداست
 قبر و حال آن اعمال و اخلاق ما است تجدد میشود و انما هي اعمالکم و حالکم

این اعمال ظاهر اند که در کتب معتبره مذکور است

استم از غمره می آموز که در مذہب عشق
 هر عمل اجرے و هر کرده جزاے دارد

یوم یجد کل نفس ما عملت من خیر محضاً
 و ما عملت من سوء فقد لوان بینها و بینه
 امداً بعیداً

آنروز که حاضر آمدند هر کس را آنچه عمل کرده است از نیکی و نیکو
 کرده است از بدی دوست دارد که کاش بودے در میان وے
 و در میان آن بدی مسافتے دور۔

گاه با لطف ادگاہ بلا میرسد
 صورت اعمال ماست هر چه بامیرسد

حضرت مصطفیٰ صلی الله علیه و آله و سلم فرمود ان الجنة قاع صفيص لیس فیها عمارة فاکتروا
 من غراس الجنة فی الدنيا گفتند یا رسول الله ما غراس الجنة فرمود التسميم و التمليل و هم تخضرت
 له تخمیر جنت زمین صاف و چهار است و در عمارتے نبت پس بسیار کنید از درختهای جنت در دنیا

فرمود دوزخ آتش با خود دوزخ می برد

هر دل که بوا دی فتنه را و نبرد	پسے جانب بحر علی مع الله نبرد
اے دایے بر آنکه وقت رفتن جهان	با خود دل پاک و جان آگاه نبرد

و استبعا و نکمی که چگونہ عمل ماکہ درین موطن عرض است دران موطن جو هر باشد مبین که صور ذمیه جماعه
قائم بذهن اند و در خارج قائم بذات خود اند انتہی حضرت مولانا روم قدس سرہ الغریز و رشتنوی شریف

هفت دوزخ حسب اعمال بد است	هشت جنت حسب اخلاق خود است
حشر تو بر صورت اعمال تست	هر چه بینی نیک و بد احوال تست
جمله اخلاق و اوصاف لے پسر	هر زمان گرد و ممشل در صور پسر
گاہ نارت می نماید گاہ نور	گاہ دوزخ گاہ جنان و گاہ حور
لے به نزد جوے آب جوے شیر	نیست جز اوصاف مرد و لیسید

نئے بینی که آنچه در روز می کنی در شب بصورت ناگون بخواب می بینی که النہم را خ الموت
هر چه بکاری به دروی

و هقان سال خورده چه خوش گفت بهار	کای نور چشم من تو بجز کشته نه در کار
----------------------------------	--------------------------------------

در رشتنوی گلشن را ز گوید

کدام است آن جان کو نیست پیدا	که یک روزش بود یک سال تحیا
------------------------------	----------------------------

شایع گوید این عالم اشارت به برنخ مثالی است که حد فاصل است میان غیب و شهادت و بحسب برزخیت
جامع احکام هر دو عالم است که ظاهر و باطن اوست در این عالم جسمانی تقید بر زمان و مکان و کوتاهی و درازی
و ماه و سال بواسطه ثبات است

همین نبود جهان آنکه دیدی	نه مایه بجهان آخر شنیدی
مایه نباشد که جا بفت کدام است	جهان شمس جا بجا چه نام است

و خلق شهر جا بلقا لطف و اصطفی اند زیرا که خلق جا بجا بحسب اعمال و اخلاق ردی که در نشاء دنیویہ کسب
کرده اند مشیر آنست که مصور بصورت مظلّم باشند و اکثر خلائق را تصور آنست که این هر دو برنخ یکے است
فاما باید دانست که برنخ که بعد از مفارقت بدن دنیا ارواح مجردہ و اجسام واقع است کاتب حروف گوید
که وجود عالم مثال ثابت است از قرآن و حدیث و اقوال اساطین حکمت و شہود ارباب کشف شایع بر آن
و انکار بعضی از متکلمین ناشی از تصور راداک و نارسائی است

و تمام القول في هذا البحث يطلب من كلام	و سخن تفصیل درین بحث از کلام شیخ الکبر محی الدین ابن عربی
الشیخ الکبر محی الدین بن العربی و الشیخ الکبیر	و شیخ بزرگ صدر الدین تونیوی و شارحین کلام

صدا الدین القزینی و شرح کلام میرزا کا جند
والفرغانی و الکاشانی و القیصری و القناری
والجأمی و غیرہم رضوان اللہ علیہم اجمعین -
ابن ہرود و شل جندی و سنہ غانی و کاشانی و قیصری
و قناری و جأمی و غیرہم رضوان اللہ علیہم اجمعین -
بر او شان طلب باید کرد -

و آنچه فقیر از عجب و غرائب و معجزات و معنی این عالم از شاخ خود که جامع علوم عقلیہ و نقلیہ و کشفیہ بودہ
دین و شنیدہ اگر نبوی در کتاب بے کثیر انجم می تواند شد

مسئله ہفتم در بیان انیکہ مقصود از عبادات وصول بحق است

بدانکہ نزد محققان غرض از شرائع و اعمال و عبادات ظاہر و باطنہ قرب و وصول بحق است
و ساکنان راہ آلہ چون بواسطہ عبادات و اتباع او امر و نوای بہایت کمال ^{پس و تہنیک و ذریعہ بہادری} فاخذ الحنبہ کنند
سمیعہ و بصیرہ و راجلہ و بیدہ و لسانہ و اصل می شوند و بہتر بہ محبوبی میرسند بدو قسم می شوند
اول آنکہ نور تجلی الہی سائر نور عقل شان گشت و در بحر وحدت محو شدند و از ان استغراق و بخودی
بار دیگر باصل صحو و مرتبہ عقل نیامد چون سلوب عقل شدند با اتفاق اولیاء و علماء تکالیف
شرعیہ از اینان ساقط است چہ در تکلیف بر عقل است و ایشان را و الہامان طریقت میگویند

گفت لقمان سرخسی کاے آگہ بنی بنم غم کشم شادیم بخش ہائے تنے گفت اے حرم را خاص محو کرد عقل و تکلیفش بھم گفت آہی من ترا خواھم مدام پس ز تکلیف و ز عقل آمد برو گفت اکنون من ندانم کیستم بندگی شد محو و آزادی نماند مے ندانم تو منم یا من توئی	پیرم و سرگشتہ و گم کردہ راہ پیر گشتم خط آزادیم بخش ہر کہ او از بندگی خواہد خلاص ترک گیر این ہر دو را در نہ قدم عقل و تکلیفم نماند و السلام پائے کو بان دست میزد و در جنون بندہ باری نیستم پس چہیستم ذوق در دل غم و شادی نماند محو گشتم در تو و گم شد دوتی
--	---

دوم آنھا لفظہ اند کہ بعد از استغراق در دریائے وحدت و فنائے ہستی خود و بقائے ہستی حق
ایشان را از ان استغراق توحید و سکر بحسب ارشاد خلق باصل صحو بعد المحو و منق بعد الجمع
فرو و آوردن آن گروہ چنانکہ در ہدایت امر قیام با دایہ حقوق شرعیہ از فرائض و زواجر و منسل نمودہ اند
در نہایت نیز نے نمایند و رعایت اوضاع شرعیہ و عبادات فرو گذاشت کنند و دست از وسائل
باز نمایند چہ حکم ظاہری و باطنی در انجا دین اند و آنچه دیگران را گمان است ایشان را یقین است

و این قسم آخر بدو قسم منقسم اند یکے آنکه از مرتبه وحدت و جمع چون بمقام فرق و کثرت می آیند بطور آثار کثرت ازان وحدت و جمع محتجب می شوند باز رعایت آن وسائل عبادات و اذکار کما هو حقّه می کنند تا باز آنحال برشان ظاهر گردد و الصوفی ابن الوقت حکایت ازان جماعت است زیر که در حکم وقت اند و بمقام تلوین دارند ۵

هست صوفی صفی چون ابن وقت	وقت را همچون پدر گرفت سخت
--------------------------	---------------------------

و باتفاق همه ایشان را رعایت تمام مراسم شرائع و عبادات از دو جهت می باید نمود یکے آنکه تا خود ازان مرتبه تلوین و احتجاب بمقام تکمیل رسد دوم آنکه هدایت و ارشاد مسترشدان تواند نمود و ازین دو جهت ادا امر و نواهی از ایشان ساقط نیست و اگر مبتدیان از یک جهت مکلف و مأموران ایشان از دو جهت مکلف اند ۵

بس فراید در جاد و کوشش او هر کس ز اندازۀ روشن دلی هر که صیقل بیش ز داویش دید گر تو گوئی آن صفی فضل خداست	تا که بیند هر زمانه وصل هو غیب می بیند بخت در صیقل بیشتر آمد در معنی پدید نیز آن توفیق صیقل از عطا است
---	---

و قسم دیگر اینکه ایشان را بعد از استغراق توحید و وصول از مرتبه جمع و طلاق بمقام جمع الجمع و بخت بعد الفنا بجهت تکمیل ناقصان و ارشاد مسترشدان فرستاده اند و از غایت کمالی که دارند کثرت ایشان حاجب وحدت نیست و وحدت ایشان حاجب کثرت بهم نیست و پیوسته در مقام انکشاف حقیقت کل یوم هو فی شأن تنگن اند و سلاطین ممالک تحقیق و تکمیل اند و با وجود اینهمه قرب و تعین تام بحکم یحیی علی لان یهدی الله بک رجلاً واحداً خیر لک من الدنیا و ما فیها و فی سراج ایه خیر لک مما تطلع علیه الشمس و تغرب من عند الله مأمورانند و با عبادات ظاهره و باطنیه و اقامت حقوق ادا امر و نواهی بجهت تکمیل ناقصان و ارشاد و هدایت دیگران با وجود محبوبیت حق و کشف مطلق یک سر موئے تجاوز از جاده شریعت و طریقت نمی نمایند و بموجب اخلاکون عبداً شکوفاً علی الدوام در مقام اطاعت و انقیاد ۵

جمع صورت با چنین معنی شریف در چنین مستی مراعات ادب	نیست ممکن جز سلطان شکر خود نباشد و در بود پادشاه عجب
---	---

و در کتب عقائد اهل سنت می نویسند -

۵ لے علی اگر هدایت دهد خدا بدو عیش و سرور می دهد و اگر هدایت ندهد خدا بدو عذاب و آفتاب و غروب شود و از جانب خدا می آید و در روایت دیگر است که بهتر باشد بر او طالع کد بر او آفتاب و غروب شود و از جانب خدا می آید و در روایت دیگر

ولا یصل العبد مادام عاقله بالغاً الى حيث
 یسقط عنه الامر والنهی لعموم الخطایات المولدة
 فی التكالیف واجماع المجتهدین علی ذلك وذهب
 اهل الاباحه الى ان العبد اذا بلغ غایة
 المحبة وصفی قلبه واختار الايمان علی الكفر
 من غیر اتفاق یسقط فیہ الامر والنهی لا یخله
 النار بارتكاب الكبائر وبعضهم الى انه
 یسقط عنه العبادات الظاهرة ویکون
 عبادته التفرک وهذا کفر وصدل فان کل
 الناس فی الايمان والمحبة هم الانبیاء
 خصوصاً حبیب الله مع ان التكالیف فی
 حقهم انقضاء واما قوله علیه السلام
 اذا احب الله عبد لم یغتره ذنب فعناه
 انه عصمه من الذنوب فلم یلحق ضرراً

وغيره بنوع ما تقتضیه عاقل وبالغ است بقا می که
 در نجاسات شود از دس امر و نهی بوجه آنکه عموم خطایات
 دارد اند در تکالیف شرعی و مجتهدین نیز برین اتفاق دارند
 و اهل اباحت برین طرف رفته اند که بنوع هرگاه که میرسد
 بر نهایت محبت و قلب و صاف میباشد و ایمان
 بر کفر اختیار میکند بلا اتفاق و بغیر و می کردن از منتخب قتل
 میشود در باره دس امر و نهی و داخل نمیکند ویرا بوجه ارتکاب
 کبائر و در دوزخ و بعض از ایشان برین طرف رفته اند که از دس
 عبادات ظاهری ساقط میشوند و عبادت دس صرف تفکر باقی
 میماند (تفکر یعنی اندیشه کردن در صفات باری تعالی تا تابین حد که
 جزو کل ویرا مشاهده کند) و این کفر کفری است چرا که کمال ترین مردمان
 در ایمان و محبت انبیا علیهم السلام اند علی الخصوص حبیب الله محمد مصطفی
 صلی الله علیه و آله و سلم مگر تکالیف شرعی در حق ایشان هم بوجه تمام و کمال
 ماندند و ساقط نشدند اما قول حضرت صلی الله علیه و آله و سلم که هرگاه دوست
 من سازد خدا بنده را نقصان میرساند ویرا کفر یعنی ویرا نیست که هرگاه دوست
 او کسان یا محب او داشت پس نرسد آنرا لایق حال دس خواست داشت

و وجه تطبیق شان میان قول عرفا و علمائست که ازین سه طائفه که بمقتضای جمع و توحید حقیقی رسیده اند -
 قسم اول که از استغراق دس کسر بصورتی اند و سلب العقل گشتند بالاتفاق که تکالیف شرعی بر ایشان
 نیست و ترخان حق اند لا یقتدی بهم ولا ینکر علیهم و آن دو طائفه دیگر که مأمور بارشاد اند ازیک
 بصورتی اند که تکالیف شرعی بر ایشان ساقط نیست و سخن علمائی نفس الامر بیان واقع است و سخن عرفا
 نیز راست زیرا که قسم دوم که رجوع از سکر بصورتی کرده اند و بطور آشکار کثرت از وحدت محبوب میشوند بمحبت
 تکمیل خود و دیگران مکلف بادا س حکام شرعی اند بلکه سب الفه شان در بجا آوری احکام زیاده از دیگران
 است و قسم سوم که کل از هر دو ولت و خلاصه ایشانند و دعوت تمام میکنند و استقامت میکنند و مشا ه
 وحدت و کثرت و مشا ه کثرت در وحدت نمایند و یک حجاب دیگر نیست نزد عرفا که عبادت
 پیش ایشان مقصود بالعرض است بمحبت ارشاد و تکمیل دیگران عبادت از ایشان البته ساقط نیست بمقتضای
 او امر و نواهی من عرف الله مکلف و مأمور اند پس قول علماء که لا یصل العبد مادام عاقله بالغاً
 الى حيث یسقط عنه الامر والنهی بسبیل عموم باشد و همین است مذہب مختار اکابر اهل اسلام که سبیل
 مالک طریقت و حقیقت اند و از طریق تصفیة و شهود عبور بر مراتب نموده اند و از سر حد محسوس منقول
 سیر نموده تا دقتیکه ماقبل بالغ است بقا می که ساقط شود از دس امر و نهی ۱۲

درگذشته و بانوار تجلیات اسمائے وصول یافتہ در پر تو انوار تجلی ذات محمود فانی گردید اند۔

وہ بقائے احدیت باقی گشتہ متحقق بجمع اسماء و صفات آئی شدہ اند و علامت کنا مشائخ
 بروح الله ادواجم حضرت ایشان ولی نعمت داین بار ہائے فرمودند
 بازہ دارد و ارواح فی زمانہ

بود مردانکہ در حال تمامی کنند با خواجگی کا عظامی

یعنی مرد تمام و کامل آنست کہ از غایت تمامی و کمال کہ دارد با وجود آنکہ از مرتبہ تعین بعین کہ
 مستلزم عبودیت و متابعت است عبور نموده بر ترسہ فائے خودی و بقائے
 با مد و انصاف بصفات اکسبیہ وصول یافتہ غنی مطلق و خواجہ جہان گشتہ با انجمنین خواجگی و متغنا
 کہ دارد کار خلاصی کہ عبارت از متابعت و عبادت است مے کند و از جادہ عبودیت تجاوز نذر و

رہبر راہ طریقت آن بود :	کو با حکام شریعت مے رود
این چنین کمال بجوگرہ رومی	تا ز وصل دست با بہرہ شوی
عارفان کہ جام حق نوشیدہ اند	راز ہا دانستہ و پوشیدہ اند

شرح و کشف این داستان از کتب قبلہ اہل تحقیق حضرت شیخ اکبر محی الدین ابن العربی
 و اتباع ایشان طلب باید کرد انجبا بر نقل حکایتی کہ در باب چہل و چہارم فتوحات مذکور است
 کفایت است شیخ میگوید کہ وقتی مرا از من بستند روزگار مے بر من گذران شد نہ کہ نماز مے گذارم
 بجماعت و امام بودم و جمیع اعمال نماز چنانچہ مے باست بجائے آوردم و مرا بہ آن ہمیشہ شعور مے
 نہ بجماعت نہ بجل آن و نہ ہمیشہ چیز از عالم محسوس و بعینیکہ مے گویم مرا بعد از افاقہ خبر کردند نہ بخود میدستم
 ہر چہ از من واقع شدہ بود چون حرکات نوزائیدہ بود کہ از دے صادر مے شود و دے از ان گاہ
 دانستم کہ حق تعالی وقت مرا بر من محفوظ داشتہ بود و با من آن کرد کہ با شبلی کردہ بود کہ در اوقت
 نماز دے باز میداد اما منبہ انم کہ دے بآن مشہور مے بود یا نہ آزا با جنید قدس سرہ گفتند گفت
 الحمد لله الذی لم یجر علیہ لسان ذنب

مسئلہ ہشتم در بیان سرق میان بروز و تناسخ

از جملہ مسائل مہمہ مسئلہ بروز و تناسخ است کہ حضرات صوفیہ صافیہ رضوان اللہ علیہم اجمعین
 با مکان بروز بلکہ بوقوع آن قائل اند و تناسخ را باطل مے گویند و علما رظاہر ہر دورا منکر انجبا
 باقتضائے مقام ہر قدر مے ضروری درین مسئلہ سخن میرود۔ بدانکہ شیخ محمد بن جی بحبی لانی

لہ جمیع ستایش ثابت است کہ جاری خواہد شد بروی زبان گنج ہیکار ۱۲

النور بخشی در شرح گلشن می گوید بدانکه روح اعظم را که عبادت از حقیقت محمدی است علیه الصلوٰۃ و السلام
در عالم مظاہر بسیار است از انبیاء و اولیاء علیہم السلام و مقام ہدایت و قطبیت کبرئے در جمیع
از منہ آن حقیقت است چنانچہ ما تن در صدر تمثیل فرمودہ

بود نور بنی خورشید اعظم	اگر از موسی پیدا و گزاد م
-------------------------	---------------------------

و این را بر وزات کل می خوانند و حل تمیعی بر تناسخ نمی توان کرد زیرا کہ تناسخ مخصوص
بعضی دون بعضی نیست و این بروز مخصوص کل است و ظهور حقیقت محمدی علیہ السلام در صورت
مختلفہ کل مثل ظهور نبویہ حق است در مظاہر اسماء و صفات و ادراک تمیعی جز بکشف خاص
میسر نیست

آن یار عین ماست نہ از روی تجا	این خانہ پراز دست ولیکن نہ از حلول
دانش ہمہ بہ مذہب من بہت معرفت	در دین ما جز این نہ فروغت نے ہول

و کل را قوت ظهور در عالم شہادت بعد از انتقال بعالم غیب است چہ ایشان مطلق گشتہ اند و در برابر
تقید نہ شدہ اند و در ہنگامیکہ در عالم شہادت بودند با وجود حجب ظلمانی جسمانی از عالم غیب و طلاق
منوع نبودند و مطلق العنان گشتہ در جمیع عوالم سیران داشتند ہر گاہ کہ در عالم غیب نیز باشند از ظهور
در عالم شہادت یقینی است کہ ممنوع نخواہند بود زیرا کہ غرض از احیاء عالم معرفت یقینی و معرفت تام
بے ہدایت و ارشاد کامل میسر نیست و ہدایت و ارشاد حقیقی کہ منجر بحق الیقین باشد در جمیع ادوار
و از منہ حقیقت آنحضرت راست و آنچه در احادیث وارد شدہ کہ آنحضرت در دوزخ و آییند و بعضی
از ایشان خود را برون برند دلیل عدم تقید است بمرتبہ دون مرتبہ و این بروز و ظهور حجب اوقات از ما
و استعدادات اہل ہر زمان مختلف می باشند زیرا کہ بعثت کامل در خور استعداد زمانہ و اہل زمانہ
می باید بود و در بعضی نشانات آنست کہ می دانند کہ پیش ازین در کدام مظاہر ظهور نمودہ است
چنانچہ کلمے می فرماید

ہر س و یوسف و علی بودم	موسی و عیسی و بے زنیہا
------------------------	------------------------

و در بعضی نشان معلوم دارد کہ در چند منظر ظهور نمودہ است چنانچہ کلمے دیگر فرمودہ

اگر بگویم شرح حال زندگی	ہیچو سبزہ بار بار و سیدہ ام
در کمال سیر اطوار وجود	نصہد و ہفتاد قالب دین ام

و حکایت خضر علیہ السلام از آنجملہ تواند بود کہ در ہر منظر می کہ ظهور نماید دانند کہ همان حقیقت خضریت
و این خصوصیت مخصوص اوست و در بعضی دیگر آنست کہ علی الاجمال دانند کہ او را ظهور در منظر ہر دو
لا علی التبعین و در بعضی دیگر آنست کہ می دانند کہ بعد ازین در کدام نشان ظهور خواہد کرد - و بعضی دیگر

آن باشد که نشانیات باطنیه و آیه و نند و کل درجات و چون حقیقت همه همان یک حقیقت باشد در هر آن که گویند
 دیگر ماضیاکان او مستقبلا ستم راست گفته باشد اگر چه در آن وقت بواسطه غایت مناسب و احتیاج که
 بین المظهرین باشد نداند که در نشان دیگر است که آن ظهور خواهد بود چه او بحقیقت خارج از حکم زمان است
 و قید ماضی و مستقبل را در مرتبه اطلاق او راه نیست و آنچه شیخ سنائی فرموده ۵

بجند اگر بزیر چرخ کبود | چون من بود و هست و خواهد بود

باین معنی فرموده است چه همان یک حقیقت است که در هر زمان بصورت کامل آن زمان بروز نمود
 و بحقیقت همه یک است و الا با وجود حضرت ختم محمدی علیه الصلوٰه و السلام و حضرت خاتم الولايت
 چون تواند فرمود که مثل من نبوده و نخواهد بود و آنچه بعضی معنی این بیت بآن حل می نمایند که هر کس
 از مبادر مخصوص نفیض خاص است که هیچ شیء دیگر در آن فیض باو شریک نیست از غایت قصود
 فهم است چه بمعنی مخصوص کاملان نیست و جمیع ذرات موجودات بآن خصوصیت قائل اند و تکرار در تجلی
 نیست و آن خصوصیت شامل ناقص و کامل است و موجب امتیاز کامل نمی گردد بنابراین مقدمات
 کشفیه یقینیه میتوان دانستن که آنچه از بسیار کاملان سابق و لاحق نقل کرده اند که ایشان فرمودند
 که ما خاتم الولايت ایم همه صادق بوده اند و از کمال مبینائی همه را نظر بر این حقیقت صرف نمائیم
 شخصی افتاده است و از ایشان این دعوی اگر قطع نظر از تعصب نمایند دلیل نیست که همه در
 زمان خود اکمل آن زمانه بوده اند و مرتبه طبعیت کبریه که مخصوص حقیقت محمدی است علیه الصلوٰه
 و السلام داشته اند ۵

مرد می باید که باشد شمس | تا به بیند شاه را در هر لباس

و تمام اولیا و عرفا نفی تناسخ و اثبات سلسله بروز فرموده اند و نزد کسی که ذوق سلیم دارد
 فرق بینا ظاهر است و محتاج تطویل نیست ۵

گر بروز است و گر تناسخ صرف | آنچه حق بود گفته شد به شما
 هر لحظه بشکل آن بت عیار برآمد ۵ | هر دم بلباس و گر آن یار برآمد
 القصه همون بود که آمد و میرفت | تا عاقبت آن شکل عرب وار برآمد
 این نیست تناسخ سخن وحدت صرف | کافر شده آنکس که بانکار برآمد

صاحب گلشن راز می فرماید ۵

تناسخ زان سبب شد کفر و باطل | که آن از تنگ چنگی گشت حاصل

شایع گوید جمیع بر آن رفته اند که روح انسانی قائم بفس خود نیست و زوال و عدم نیز بر او طاری
 نمیکرد و پس لابد است آن روح را از منظر جسمانی معضی که قیام آن روح بآن منظر باشد و هر وقت

کہ آن منظر متلاشی و خراب گردد۔ باید کہ منظر عنصری دیگر باشد کہ بے انقطاع متعلق باو گردد چہ تناسخ عبارت
از انتقال روح است از بدن عنصری بہ بدن عنصری دیگر خواہ اعلیٰ باشد خواہ ادنیٰ ہجوکتا بے
کہ از صفہ انتقال بصفہ دیگر نمایند و تنگ چہی این طائفہ انواع است۔ اول آنکہ محققان کہ وہ اندک
بدان کہ مظاہر ارواح اند منحصراً اجسام مادیہ اند از ابدان مکتبہ ثالیہ و برزخیہ غافل اند و بحاذاث اعمال
بطریقیکہ موعود انبیاء است علیہم الصلوٰۃ والسلام قایل نہ شل اند دوم آنکہ چون قائل بر آن اند کہ نفوس
قدیمہ اند و منحصراً اعداد متناہی مے گویند کہ علی الدوام همان نفوس مکررہ اند کہ با بدن متعددہ
متعلق مے شوند و نہ اندک ہر لحظہ حق را شیون و ظهور بنوع دیگر است و نفوس تجلی دیگر تجلی
میکرد و دیگر در تجلی اتی واقع نیست شیخ ابو طالب گوید لا یقبل فی صلوٰۃ مرتین کافی صلوٰۃ الاثنین

در آئینہ دین دل اہل دلان را	ز جلوہ پایا پے رسد امانہ تبار
خود آئینہ درد و جان حسن تر نیست	دگر گاہ تجلی بحر از دین نظر آرد

و از عموم منیع اتی کہ آنانا با بر فرات موجودات فاضل است غافل اند سیوم آنکہ چون از ریاض
قدسی سیمی بشام جان شان نہ رسیدہ و روح ایشان عالم تراہت و طلاق مذین است
نفی استعلال ارواح قدسی نمودہ اند مقید بقفار باجسام عنصری داشتہ اند و حقیقت دریافتہ اند
کہ ارواح باقی اند و بہجت بقفار احتیاج باجسام مادی ندارند مولوی معنوی منہ ماید

آن توئی کہ بے بدن داری بدن	پس چرا ترسی ز جان بیرون شدن
----------------------------	-----------------------------

و این مذہب منشعب بہا شعبہ است اول مذہب جامعے است کہ تجویز انتقال روح انسانی
ببدن انسانی مے نمایند و بس و این مسمے منسخ است دوم مذہب جامعے است کہ تجویز انتقال روح
انسانی بمظاہر حیوانی علی حسب المناسبتہ مے یابند و بس و این را منسخ مے نامند و سیوم مذہب
طائفہ است کہ تجویز انتقال روح انسانی باجسام معدنی و نباتی کردہ اند و این را نیز منسخ مے نامند
چہارم مذہب طائفہ است کہ گویند روح دائماً دائر است میان منظر جادی و نباتی و حیوانی و انسانی
و ہر گاہ کہ دائرہ تمام مے کند منسخ آن دورہ نمودہ است دائرہ دیگر مے نماید و این را منسخ مے گویند
و تفصیل اقوال فلاسفہ و ترسانخ از حکمت الاشراق و شروح آن طلب باید کرد و فاضل میبذی در فوہج گوید
گوینا مذہب قدما آن بودہ کہ نفوس را در آخرت بدن مثالی مکتب مناسب اخلاق و اعمال او بہت
بعض بصورت انسانی و بعض بصورت حیوانات و اتباع ایشان پنداشتہ اند کہ سخن در بدن عنصری است
و بعض سخنان صوفیہ رنگ تناسخ دارد و ایشان ابعدا طوائف اند ازین مذہب لیکن بہ بروز قائل
و حضرت نور بخش قدس سرہ مے فرماید

الفرق بین التماسخ والبروز ان التماسخ وصول الروح اذا غارق من جسد الى جنين قابل للروح يعنى في الشهر الرابع من وقت سقوط النطفة وقرارها في الرحم وكانت تلك مفارقة من جسد والوصول الى آخر معاً من غير تراخي والبروز ان يفيض روح من ارواح الكل على كامل يفيض عليه التجلية وهو يصير مظهره ويقول انا هو انتهي

فرق میان تناسخ و بروز اینست که تناسخ وصول روح را میگویند هرگاه که مفارقت کند از جسم طرف جنین که قابلیت گرفتن روح دارد یعنی در ماه چهارم از وقت سقوط نطفه و قرار دهنده در رحم و میباشند این باعث مفارقت از جسم و وصول بدیگرے بیکه فعه بلا تاخیر و بروز آنست که فیض دهنده کائے مرکائے دیگر را که ویرانگی شده باشند و آن کامل فیض یافته شده مظهر و مظهر شود چنانکه اگر بگویند مرتان منم صادق آید (محمل یعنی رسیدن سقوط یعنی قط شدن)

و بعضی در شرح این عبارت نوشته اند یعنی بروز که بعضی از مشایخ گفته اند تناسخ نیست زیرا که در تناسخ تعلق نفس بدن ثانی از برائے ثبوت حیات است و برائے حس و حرکت آن بدن است و در بروز تعلق نفس به بدن دیگر از برائے آن غرض نیست بلکه مقصود ازین تعلق حصول کمالات است مر آن بدن را و وصول بدرجات است مر او را چنانچه جنه بفرد انسانی تعلق پیدا کند و در شخص او بروز نماید این تعلق برائے حیات آن مرد نیست چه ادنی و حساس و متحرک پیش ازین تعلق است و چیزیکه از ان تعلق دروے حادث می شود ظهور صفات و حرکات و کمالات آن جن است و مشایخ مستقیم الاحوال را به بروز و کمون هیچ حاجت نیست کامل اگر تربیت ناقص خواهد بود بآنکه دروے بروز نماید با قدر حزن و اندول و علا صفات کامله خود را در مرید ناقص منعکس مورا و بتوجه و التفات آن انعکاس را ثبات و استقرار دهد تا مرید انقبض بجمال آید و از صفات رفوئیه بصفات حمیدة گراید و هیچ بروز و کمون در میان نه آید ذلک فضل الله یؤتی به من یشاء انتهی قبله اهل تحقیق بولانا شاه عبدالعزیز دهلوی در مکتوبے می نویسد در سلسله بروز تناسخ آنچه از کتابے منقول نموده بودند درست است و فرقی که در میان تناسخ و بروز مرقوم بود نیز صریح بلکه نزد صوفیاء این نوع تصرف از روح حی باشد یا نیست در اصل از خواص حقیقه احتیاق تعالی و تقدس است و چون نسبت او تعالی با مخلوقات نزد ایشان نسبت ظاهر مباهر و قیومیت است در مخلوقات بران نوع تصرف ثابت می کنند آری صدور این نوع تصرف در بعضی از مخلوقات که از ملائکه و جنیان باشند عادی و مطرد است در دیگر مخلوقات که ارواح بنی آدم اند خارق عادت و در قصص الانبیاء ازین باب چیزے بسیار منقول است و خود حضرت شیخ اکبر ازین باب قدرے کافی روایت کرده اند و مشارکت ارواح بنی آدم با ارواح جنیان

مثل شیخ سدد و غیره در این امر موجب نقصان و قدسے نے شود چہ مشارکت در مثل و مثل با شکل
 مختلفہ فیما بین ملائکہ و شیاطین ثابت است و از اولیاء ہم بسیار منقول است چنانچہ قصہ جیل غریب
 سید علی ہمدانی قدس اللہ سرہ و غیرہ از ان باب است و اصلاً موجب قبح و نقصان ملائکہ و اولیاء
 نے گود و اگر شیاطین را باقتضای نثار خود این قدر شاہت با ملائکہ و اولیاء حاصل شود
 چہ باک کہ نیکان و بدان از ہر جنس با ہم در امور بسیار شریک اند وے باشد مثل مشہورست کہ اپنے
 آدم سے کند بوزنیہ ہم فرق نیست کہ شیاطین مثل شیخ سدد و غیرہ این تصرف را برائے
 ایذا سے بنی آدم و بقصد تائید و طلب عبادت و نذر و قربان برائے خود سے کنند و ارواح مقدسہ
 برائے ابقائے علی باحداث ^{جمع و ان} تحقیق محمودہ در روح قابل این عمل سے نمایند و بیشتر در ہنر قی
 در نیکان و بدان بقصود و غرام دنیاات ملکہ صالحہ و خبیثہ سے باشند در صورت مثل شہداء و کافران
 در استعمال سلاح و اجراء سیف و شان و قواعد شناسی فرو بیت یکسان سے باشند و تقاضا
 کہ فیما بین افریقین است از راہ جن نیت و خبیثہ آنست و بس و مشاہدات این عمل ارواح مقدسہ
 با عمل شیخ سدد و غیرہ از شیاطین و تشبیہ یک عمل دیگر چندان نزد صوفیہ سے بقدر نیست
 بلکہ برائے تفہیم این تمثیل و ارواح ایشان واجب اند کہ گور است حتی در حق حضرت مقدسہ رہو بیت
 چہ جائے ارواح دیگر در تائید شیخ ابن فارض مصری علیہ الرحمہ واقع است ۵

بمجموعة یتنبک فی الصبح غیدھا علی شہابی مستہاجین جنت

و مولانا سے رومی در سنوئی بہن معنی را در فارسی سے فرماید ۵

چون پری غالب بود بر آدمی	کم شود از مرد و صفت آدمی
چون پری را این دم و قانون بود	کر و کار سے آن پری خود چون بود

و کہ آن مقام آنست کہ نسبتہ کہ روح را با بدان خود از قیومیت سے باشند وے تواند کہ روح
 دیگر را کہ اوس و اقرب با طلاق از ان روح است باین روح ہم رسد و آن روح حکم
 روح الروح او پیدا کند و بر قدر وسعت و طلاق زیادہ تر شود این تصرف زیادہ تر
 بر وزن ساید حتی کہ در حقیقہ ابحاثی کہ روح جمیع ارواح است ان معنی اتم داد فرستحق باشد
 و از انجناب بر ہر روح این نوع تصرف فائض میتواند شد آری سے استعداد قابل شرط است
 نیست انچہ بر قواعد تصرف منطبق سے تواند شد اما علما رظاہر این قسم را بالا جماع حل میکنند
 بر تلبیات شیاطین و جن زیرا کہ این نوع تصرف ایشان را بالا جماع ثابت است پس ایشان
 در روح از ارواح آن نوع تصرف سے نمایند و گاہے نام یکے از بزرگان میگردد تا مردم
 بانکار بر بخیرند و بتعلیم پیش آیند و کلام ایشان را با اعتقاد بشنوند و دانستن مسائل تصوف و مہذب

فصوص نزویک جنیان و شیاطین سہل کاریت آری بعض از شیاطین باین نوع تصرف صریح
 و خواہشہ سے کنند و نزد خواص تلبیس ایشان پیش میرود و بعضے از بہادر پروردہ ارشاد و تعلیم خود کردن
 مردم بر جوع سوئے خود قصد می نمایند و در این تلبیس خواص نیز در رنگ عوام اشتباہ پیدا کنند
 و بنا بر همین نام کسی از بزرگان و اکابر سے گیرند و در زمان جاہلیت دیدن شیاطین نزد بعضے
 اشخاص ہمگین وضع مثل عنق و سیلج و دیگر کارہنایان آنوقت قریب بتواتر انجامیدہ جائے انکار نیست
 و اللہ اعلم و دلیل علماء در این دعویٰ آنست کہ اگر این نوع تصرف از ارواح طیبہ انبیاء و اولیا
 و ملائکہ با حضرت حق واقع شود حال آنکہ بالقطع و یقین این نوع تصرف از شیاطین و ارواح خبیثہ
 واقع است تلبیس عظیم لازم آید و اشتباہ قوی رود و دجالہ را ممکن شود کہ بر وزیر روحی مقدس
 و خود ادا نمایند و اقوال و افعال آنها جائے انکار نشود و محاسن اہل حق لازم آید
 بلکہ و حال اکبر را کہ بروز حضرت حق بخود ادا خواهد نمود اسکا ^{بجای} الزام ممکن شود
 و قصص کہ از اولیاء درین باب منقول است چنانچہ در فتوحات در ذکر احوال الدین
 کرمانی است و همچنین در فتوحات شیخ اکبر پس این ہمہ قصص اولیا را حیا است
 کہ بر روح زنی و دیگر تصرف کردہ اورا محطل ساختند و بجائے او نطق و تکلم کردہ اند
 و ہمین جائے اشتباہ نیست کہ در حالت حیات اگر شخصی ادعائے بروز روحی از ارواح
 زندگان نماید و قولے و فعلے از وی صادر شود بآن زن و جوع کردہ حل شبہہ
 میتوان کرد بخلاف ارواحی کہ در برزخ اند یا ملائکہ یا حضرت حق جل و علا و اہل مشرب
 تصوف کہ تجویز بروز ارواح اولیا مطلقا خواہ زن و خواہ مردہ سے نمایند ازین دلیل
 چنین جواب سے گویند کہ اشتباہ و تلبیس چون سریع الارتفاع باشد و قریب الزوال
 از ان باکے نیست و این تلبیس و اشتباہ از ہمین قبیل است کہ بادنے رجوع بدلائل کتاب
 و سنت و احکام شرعیہ مرتفع سے شود اقوال و افعال آنکس را باید کہ بر معیار شریعت
 حل نماید اگر مطابق آن باشد بروز روح پاک است و اگر بخلاف آن باشد بروز روح
 خبیث است و نیز سے گویند این نوع تلبیس و اشتباہ در خباثت اہلیہ و شرف ملائکہ و وحی
 اتہی و تمنی شیطانی و الہام علی و وسوسہ شیطانی و تمیل بشری کہ از ملک و از جن و شیاطین
 سے شود نیز واقع است و انچہ از طرق رفع تلبیس و اشتباہ در انجا بکار بردہ سے شود در انجا ہم جاری
 خواهد شد و ماہذا جاد و قار و دہ کسرت با بملہ طریق اسلم ہمین است کہ امکان را
 بر قاعدہ تصوف انکار نمایند و وقوع را کہ محل اشتباہ است مسلم نمایند داشت کہ دلیلی
 نہ نیست برین شبہہ اول کہ شکستہ شدہ باشد ۱۲۔

بران سواے این دو نہقتل بر وقوع قائم نیست و بروز و کوفی که مجمع علیه صوفیہ است
 و راسے این نوع صور بسیار دارد که در کتب تصوف مشروح است اما از سواہر این بروز در
 کتب حدیث قصہ زید بن خارجہ است کہ ابوبکر بن ابی الدینا فی کتاب من عاش جلد موت
 قاضی ابوبکر بن فحلہ و دیگر محدثین روایت کردہ اند کہ بعد از موت و قبل از دفن روح او
 با بدن متعلق شدہ آوازے کرد و مضمونش آنکہ

محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خاتم النبیین بود
 و نشیخ نبی بعد وے آین بود در کتاب سابق باز گویند
 گفت خان خود کہ بہت گفت بہت گفت باز گفت کہ ابوبکر خلیفہ
 رسول اللہ بود نہ و صدیق و امین و ضعیف بود نہ و جسم
 و قوے در اداسے حکم آتی بود این در کتاب سابق
 باز گویند کہ گفت بزبان خود کہ بہت گفت بہت گفت باز گفت
 کہ میانہ شان سخت ترین قوم بود کہ نے ترسید از
 ملاست کنندہ و منع کرد مردمان را از اینکہ

بخورد قوی شان را عباد اللہ عمر امیر المؤمنین
 بود این در کتاب سابق باز گویند کہ گفت بزبان
 خود راست گفت راست گفت باز گفت کہ عثمان
 امیر المؤمنین بہت و وے رحم کنندہ بود با مؤمنان
 و معاف میکرد مردمان را از گناہان بسیار
 گذشتند و شب و گردنیدہ شد ندز باہنا
 گنگ و باقی ماند چار سال اینکہ منتظرے نبود
 براسے مردم و بچہ با از زنا پیدا شد نہ و قریب
 شد قیامت و خورد نہ مردمان بعضی شان بعضی را
 باز نیکو برگشتند مؤمنین ازان سال تا آخر
 قصہ طویلہ -

محمد رسول اللہ خاتم النبیین لا نبی
 بعدہ کان ذلک فی الکتاب الاول ثم
 قال قائل علی لسانہ صدق صدق
 ثم قال ابوبکر خلیفۃ رسول اللہ
 الامین الذی کان ضعیفا فی جسده
 قویا فی امر اللہ کان ذلک فی الکتاب
 الاول ثم قال القائل علی لسانہ
 صدق صدق ثم قال الوسط
 اجلد القوم الذی کان لا یخاف لومة
 لویثم الذی کان یمنع الناس ان یاکل
 قویہم ضعیفہم عبد اللہ عمر امیر المؤمنین
 کان ذلک فی الکتاب الاول ثم قال
 القائل علی لسانہ صدق صدق ثم
 قال عثمان امیر المؤمنین و هو رحیم
 بالمؤمنین و هو یجافی الناس من ذنوب
 کثیرة خلعت لیلتان وجعلت السنتان
 کلیلتین و بقی اربع سنتین ولا نظام لہم
 و انتحت الاحماء و دنت الساعة و اکل
 الناس بعضهم بعضا ثم ارعوی المؤمنین
 الی آخر القصۃ الطویلۃ

و ازین قصہ معلوم ے شود کہ در انجا بروز و روح شدہ بود یکے از آنہا روح
 بن خارجہ بود کہ با بدن خود متعلق شدہ تکلم ے کرد و دوم ے دیگر بود کہ بعد از ہر کلام ورا

تصدیق کے کردہ ہم بزبان او پس بروز تنافع فیہ ثابت شدہ و در کتب حدیث قصہ دیگر نیز ہمین وتیرہ وارد است کہ الفاظ آن بیاد نیست انتہی۔ کاتب الحروف گوید کہ آن حدیث در شرح الصمد و باختلاف الفاظ ہم مذکور است

لطیفہ نہم در ذکر سبیل غنا

بدانکہ درین سلسلہ اختلاف بسیار است قدیما و حدیثاً و قولاً و فعلاً و ردّاً و قبولاً و انکاراً و ایثاراً
 لکما لا یخفی علی من تتبع کتب التفاسیر و الاحادیث و الفقه و التصوف و چون حضرت
 ایشان ولی نعمت دارین روح اللہ روح و افاض علینا فتوحہ گاہے بعد اجتماع شرائط
 و ارتفاع موانع بتقریب از تقاریب مشروعہ سبیل بسبیل غنا سرمودہ اند اگر بحلیہ از آن سلسلہ
 اشارت کردہ شود و در بنا شد و ہر کہ طالب تفصیل باشد رجوع بمصنفات قدیم نماید
 و کشف القناع عن حکم السماع و امتناع باحکام السماع درین باب دانی و کافی است۔
 فقیر کاتب الحروف اینجا از کلام شیخ عبدالحق محدث قادری دہلوی کہ جامع بین الحدیث
 و الفقه و التصوف اند چیزے ایراد مینماید بگوش ہوش باید شنید قال الشیخ فی المدا رج
 ورنجیائہ طائفہ اندیکے مذہب فقہا است و ایشان انکار میکنند اشد انکار و سلوک میکنند
 سبک تعصب و عناد و الحاق مے کنند فعل آنرا بذنوب و کجائز و اعتقاد آنرا بکفر و زندقہ
 و الحاد و آن افراط است و خروج از طریقہ اعتدال و انصاف کہ خیر الاوصاف است
 و نے باید بدان جرأت کرد و خصوصاً در موضع خلاف نغم نقل کردہ شدہ است از علماء مذہب
 ہر انچہ دلالت دارد بر حرمت و کراہت۔ دوم طریقتہ محدثین است و ایشان مے گویند
 کہ ثابت نشدہ است در تحریم آن حدیث صحیح و نص صریح بلکہ ہرچہ وارد شدہ است در این
 باب از احادیث یا موضوع است یا مطعون و همچنین آیات قرآنی اگرچہ تفسیر کردہ اند آنرا بعضی
 مفسرین بچیرے کہ دلالت میکنند بر حرمت غنا اما آنرا تاویلات و محال دیگر ہم ہست کہ
 ذکر کردہ اند غیر ایشان از علماء و چون ثابت نکرد حرمت ثابت شود حلت و اباحت
 بدلائل قول و سبائح و احل لکم الطیبات و بعضے گویند ثابت نشدہ است
 نہ بر حرمت و نہ بر اباحت آن دلیل قطعی شرعی پس سلسلہ مبنی گردد بر اصل در اشیا کہ
 خطر است یا اباحت۔ سیوم طریقہ سادات صوفیہ و مذہب ایشان درین باب
 جسامت و عینیت و بعضی محتجب آندہ بعضی محتجب کردہ بعضی مباشرت نمودہ و باید کہ انکار ایشان شدہ و جہالت ایشان
 مختلف و افعال مختلف و بعضی محتجب آندہ بعضی مباشرت نمودہ و باید کہ انکار ایشان شدہ و جہالت ایشان
 سلسلہ چنانکہ بر شہادت بر یک یکہ مجبور کردہ است کتب تفاسیر و احادیث و نقد و تصوف ۱۱۱ کہ گفت شیخ فی المدا رج ۱۲
 سلسلہ و حلال کردہ شدہ برائے شما ۱۲

زیرا که مذهب ایشان اخذ بغیر میت و احتیاط در اعمال و افعال است در جمیع اوقات و احوال
 ولیکن بر بعضی از ایشان غالب آمده و تبع و شوق و شکر و محبت و صغیح حال و وجد و همسان
 و حکم ایشان حکم والد و مکران است و شک نیست در تاثیر نغمات در نفوس و تطریب قلوب و انبساط
 کوهن بواطن و این معلوم است بمشاهده و عیان حتی در حیوانات و بندگان پس متکلمان
 ایشان ثابت اند بر ساطح حکم و ادب بار سوختن و قدم و متلونان از اهل شوق و فرح و مستقر
 بغلبه وجد و غرام و بعضی از عارفان گفته اند که سماع از براس اهل تجلیات صفاتی از ارباب
 مواجید است که میگذرد بر ایشان احوال مختلفه و صفات متباینه و اما صاحب تجلی ذاتی
 مقام ایشان و راز هر دو است و تحقیق بیان کرده اند این طائفه شرائط و آداب آنرا
 و کفایت می کنند طالب مستمع را که جامع است میان احکام و معارف نظر در کتاب عارف
 که عقد کرده است بانی در رد و انکار و بانی دیگر در قبول و ایثار و بای دیگر در ترفع و استغنا
 از سماع و بانی دیگر در ذکر تا ادب و اعتنا و انس و علم و صاحب کتاب از امتاع با حکام السماع
 گفته که غنا بر دو نوع است - نوعی است که جاری شده است عادت که استعمال کرده می شود
 برائے تشنیه قلوب و محاولیت اعمال و حمل اثقال و قطع مفاوز در طریق حج در وصف کعبه
 و زمزم و مقام و در طریق غزا و وصف حرب و جهاد و مبارزت مثل حدیث و نصب و مثل
 غنا برائے تسکین اطفال و مانند آن و این مباح است اگر سالم باشد از ذکر فوجش
 و محرمات بلکه منسوب است که موجب نشاط است بر اعمال - نوع دوم غنائی است که نتایج
 می کنند آنرا مغنیان که عارف اند بصفه غنا اختیار می کنند شعرهای رقیق را تمجید میکنند
 بتجلیات رقیق که تشبیه می کنند نفس را و تطریب می کنند آنرا و این نوع مختلف فیه است
 میان علما جاعلین متباح داشته و قومی حرام گفته و قومی مکروه و میگویند که اصح و شهر
 از مالک و شافعی و ابو حنیفه و احمد قول بکراهت است و طلاق حرام نیز آموخت و حکایت کرده است
 قاضی ابو الطیب تحریم از امام ابی حنیفه و شیخ شهاب الدین بهروردی در عوارف گفته که
 امام ابو حنیفه میگرداند غنا را از ذنوب و محرمین نقل کرده قاضی ابو الطیب تحریم از حاکم و شعبی
 و سفیان ثوری و حاکم و غنی و فاکهی بسندیکه دارد روایت کرده است از سفیان که میگوید پسریده شد
 از غنا پس گفت که آن بمنزله باد می است که از یک گوش در آید از گوش دیگر بدر رفت و
 گفته اند که آن اشارت است از و می باباحت آن و نقل کرده شده است حرمت آن از
 اهل کوفه و اهل مدینه و اهل عراق و طائفه باباحت آن رفته و اطلاق کرده قول در آن
 و تفصیل نکرده میان رجال و نساء و مردان و تنویر کرده میان آن ولیکن بشرط امن از فتنه

و قوع در آن و بعضی فرق کرده اند میان قلیل و کثیر در رجال و نساء و گفتند
 قائلان با بابت که روایت کرده شده است غنا و سماع آن از جماعت کثیر از اکابر
 صحابه که در ایشان چندے از عشرۃ مبشرہ اند و جم غفیر از تابعین و تبع تابعین و اتباع
 تبع و دیگر علمای محدثین و علمای دین کہ از ارباب زہد و تقویٰ و علم و عبادت بوده اند
 و نقل کرده شده است درین باب از ایشان روایات و حکایات کہ کفایت است
 در آن و بیشک معلوم گرد کہ ائمہ دین و اکابر اہل بیتین مختلف بوده اند در آن -

امام عبد اللہ بن جعفر رضی اللہ تعالیٰ عنہ سماع غنا از وی مستفیض و مشہور است
 و نقل کرده است از اہر کہ معیان ^{عمر} کرده است در این سلسلہ از فقہا و حفّاظ و ارباب
 تواریخ و ابن عبد البر در استیعاب گفته نے دید وی بغنا با وی بود امیر المومنین
 در آن زمان عم وی علی بن ابی طالب و میرفت وی رضی اللہ عنہ در خانہ حبیلہ
 کہ از مغنیات بود و سوگند خورده بود کہ تقنی نکنم بر اے کسی مگر در خانہ خود پس تقنی
 کرد بر اے وی و خواست کہ بیاید در خانہ وی رضی اللہ عنہ و بشنوا ند اورا و کفارت
 و ہذا زمین خود پس منع کرد وی رضی اللہ عنہ اورا از آن و گفت اند کہ بودند مر عبد اللہ
 بن جعفر را جاری کہ تقنی میکرد و دف می زدند بر اے وی و آوردہ اند کہ سعید
 بن السیب کہ افضل تابعین است و زدہ می شد بوی مثل در ورع می شنید غنارا و
 مستلذ می شد بسماع آن و همچنین سالم بن عبد اللہ بن عمر و قاضی شریح شنید غنا
 از کنیزکان با جلالت قدر و کبر سن وی و سعید ابن جبیر کہ از اعاظم تابعین است شنید از جاریہ
 کہ تقنی میکرد و دف می زد و همچنین عبد الملک بن جریج کہ اجماع است بر عدالت و جلالت
 وی می شنید غنارا وی دانست الحان را و ابراہیم بن سعد مردی بود امام عصر خود در حقہ
 و روایت و نے شنوایند طلبہ را حدیث تانے شنوایند ایشان را غنا و فتویٰ داد و مجلس
 رشید تحلیل غنا و پر سید نداز وی از حال مالک پس گفت خبر دادند مگر عھوتے بود
 در بنی یربوع و بود با قوم دفوف و عود ہا کہ تقنی میکردند و لعب نمودند بدان - و حکایت میکرد
 صاحب تذکرہ محمد بن سیر کہ پرسیدہ شد امام ابو حنیفہ و سفیان ثوری از غنا پس گفتند ہر دو

کہ نیست غنا از کبار و نہ از اسیر صغائر و نقل کرده اند کہ امام ابو حنیفہ را ہمایہ بود کہ ہر شب
 برے خاست و تقنی سے کرید و امام گوشش میداشت بتقنی او نہ شنب شبے آواز اورا
 پرسید از اہل و سے کہ چہ شد امشب کہ شنیدہ نمے شود آواز و سے گفتند کہ سیر و نہ
 بر آں بود و سے امشب پس گرفتند و در زندان کردند اورا پس پوشید امام عمامہ
 خود را و رفت نزد امیر و شفاعت کرد اورا و خلاص گردانید و پرسید امیر کہ نام اوست
 گفتند عمر پس بر آورد از زندان ہر کر عمر نام بود و گفت امام بآن مرد باز گرد با نچہ سے کردی
 ہر شب و چون گوشش داشت امام ابو حنیفہ بغنائے او و نہی نکرد اورا دلالت کرد بر اباحت
 تقنی نزد و سے و استماع و سے ہر شب بآن ورع و تقوے کہ و سے داشت حل نمے توان کرد
 مگر بر اباحت و انچہ وارد شدہ است از و سے برخلاف آن حل کردہ شود بر غنائے مقترن بعبادت
 بر اے جمع میان قول و فعل و سے و حال آنکہ گرفتہ نشدہ است تحریم مگر از مقتضائے فعل سے
 نہ از نص قول و سے چنانکہ زلفت بولیمہ کہ در و سے غنا بودہ و مانند آن و حکایت کردہ است
 ابن قتیبہ کہ ذکر کردہ شد نزد ابو یوسف مسئلہ غنا پس ذکر کرد قصہ ہمایہ ابو حنیفہ را
 و حکایت کردہ شدہ است از امام ابو یوسف کہ بسیار حاضرے شد مجلس رشید را و سے پو
 در و سے غنا پس سے شنید و سے گریست و پرسیدہ شد از مالک از سماع پس گفت دیکم
 اہل علم را در بلخ خود کہ مدینہ طیبہ است علی صاحبہا الصلوٰۃ والسلام کہ منکر نیستند از آواز و سے شنید
 از آن و گفت منکر نمے شود آواز مگر عامی یا جاہل یا عربی غلیظ الطبع و ہمچنین نقل کردہ است
 از و سے غزالی رحمۃ اللہ علیہ و حکایت کردہ است اباحت را از و سے امام قشیری و اشتہار
 ابو منصور و قہن سال و غیر ایشان و انچہ نقل کردہ شدہ است از مالک رحمۃ اللہ علیہ کہ گفت
 نمے شنود آواز مگر فاسقان محمول است بر غنائے کہ مقترن است بسوے منکر جمعا بین القول و الفعل
 و اما امام شافعی گفتہ است غزالی کہ تحریم غنا مذہب اونیست و متبع کردم چندین از مصنفات
 اورا پس ندیدم نفعے تحریم و سے اشتہار ابو منصور بعنادی گفتہ کہ مذہب و سے اباحت
 سماع است چون بشنود مرد از مرد بقول و احسان یا از جاریہ خود یا امر آتہ کہ حلال است نظر بوے
 یا بشنود در خانہ خود یا خانہ بعضی از ہمدقا خود و بشنود آواز در راہ و مقترن بگرد و سماع بچیز سے

از منکرات و ضائع بخند بسبب آن اوقات نماز را و روایت کرده است ابو منصور بغی دای
از یونس بن عبد الله که شافعی است حیاب کرد مرا بسوے مجلس که دروے فتنه بود که تغنی میکرد
و چون فارغ شد فتنه گفت شافعی آیا خوشش گردی تو ازین گفتیم نه گفت اگر راست میگوئی نیت
ترا حسن صحیح یعنی خوش داشتن غنا علامت سلامت طبع و صحت حس است و ناخوش داشتن
آن نشان احوال طبعیت و نقصان حس و ازینجا معلوم می شود که دلیل شرعی بر حرمت و
و کراهت آن نیت و اگر بود خوش داشتن طبع آزار چه فایده می کند و ترنا نیزه در طبع
هیچکس را سخن نیت که حیوانات موجود است چه جائی انسان و منقول است از شافعی الغنایه
لهو مکروه یثبته الباطل و گفته اند که تواند که مراد بکروه آن باشد که ترک آن اولی
است که اطلاق آن باین معنی آید است و غزالی گفته که دلالت نیت آزار بر حرمت و کراهت
بلکه اگر باطل نیز گفتی دلالت نبود زیرا که معنی باطل آنکه فایده نباشد دروے و مباح نیت
فایده دروے - و گفته که حل کرده شود چیزه که وارد شده است از ان الفاظ که دلالت دارد
بر تعلیظ بر غنا یک مقرر است بفحش منکر پس تحریم از جهت عارض باشد نه از جهت معنی که در
ذات غناست و بالجمله تحقیق صحیح شده است از قول و فعل شافعی چیزیکه صریح است در اجابت
و نیت نص در تحریم و اما امام احمد بن حنبل پس صحیح شده است ازوے روایت که وے شنیده است
غنا را نزد پسر خودش که نام صحاح روایت است از ابو العباس غانی که میگفت شنیدم صالح بن احمد بن حنبل را که می گفت
بودم من که دوست میداشتم سماع را و بود پدر من که ناخوش میداشت آنرا پس وعده کردم ابن
جناده را که باشد نزد من شبی پس باشد نزد من تا دانستم که خواب کرد پدر من پس شروع کرد
ابن جناده در تغنی پس شنیدم آواز پائے را بالائے بام پس برآمد بالائے بام و دیدم پدر خود را
بالائے بام که می شنود غنا را و ابن اوزیر بغل اوست و وے می خراشد بالائے بام گویا که قص
میکنند و مثل این قصه از عبد الله بن احمد بن حنبل نیز منقول است و این دلالت دارد بر اباحت
سماع نزد وے رضی الله عنه و آنچه منقول است از وے مخالف این محمول است بر غنا مذموم
مقررین فحش و منکر و روایت کرده شن است از احمد که وے شنید توالی را نزد پسرش صالح و انکار

پس گفت پس روئے پد آتیا بودی تو که انکار میکردی و کرده سید اشتی تو آن را گفت بمن چنین
 رسانیده اند که استمال می کنند با و می منکر را و حکایت کرده اند از داؤد طائی که و می حاضر
 شد سماع را و راست می شد پشت و می در سماع بعد از آن که منتهی شده بود از کبر بن و بود و می
 رحمه الله قتیبه عالم حنفی تلمیذ امام اعظم ابو حنیفه کوفی و گفته است فقیه عالم ناصر الدین ابو انیر اسکندری
 در فتاوی خود که سماع اگر باشد بشتر طور محل خود از اهل خود صحیح است و اختیار کرده است این قول را
 از خالقه ابو بکر حسلال صاحب جامع و صاحب و می عبد العزیز و حکایت کرد آنرا صاحب مستوعب
 از جماعت ایشان و نقل کرده است سماع آنرا از صالح و عبد الله و پسر احمد و قتیبه کرده است آنرا
 ابو الفضل مقدسی و غیر و می از ظاهریه و ذکر کرد آنرا ابو محمد بن حزم در مصنفات خود و مراد راساله
 است در آن باب و تصنیف کرده ابن طاهر و نقل کرده اجماع صحابه و تابعین را بر آن پیوسته کرده
 با ساندی که دارد - و نقل کرده است شیخ تاج الدین عبد الرحمن فراوی شافعی شیخ دمشق و مفتی
 آن و ابن قتیبه اجماع اهل حرین را بر آن و نقل کرده ابن قتیبه از اکثر اهل عراق در روایت کرده
 ابن طاهر بسند خود که چون مبنی اهل مدینه را که اجماع کرده بر چیز پس بدانکه آن سنت است
 و روایت کرده است یونس ابن عبد الاعلی که پرسیدم از شافعی از اباحت اهل مدینه سماع را
 پس گفت نمیدانم هیچ یک را از علمای حجاز که کرده دارد سماع را مگر آنچه در اوصاف زمان
 است و ذکر کرده است ابو یعلیٰ حنبلی که یوسف بن یعقوب الماجشون و برادران و می خصمت
 میکردند در سماع و گفت یحیی بن معین که از اعاظم علمای حدیث است که می آدم ماجشون
 پس تحدیث میکرد ما را در خانه و جاری او میزدند و مفرقه را در خانه دیگر و ایشان علمای
 ثقات از اهل حدیث اند که مخرج اند در صحاح و گفته اند عبد العزیز بن سلمه ماجشون که
 مفتی اهل مدینه بود و روایت می کنند آنکه از و می و تخریج کرده اند از و می در صحیحین خصمت
 میکرد و و می در عود و نقل کرده است صاحب نهایه در شرح هدایه از حنفیه بعد از نقل کردن
 و می تحریم را از بعضی از ایشان اباحت را و قتی که تقبی کنند تا استفاده کنند بآن نظم توانی را
 و بگرد فصح اللسان و گفته لا یأسی به - و بعضی از حنفیه گفته اند که اگر تنها باشد و تقبی کند
 معافانه نیست بآن^{۱۱}

بر اے دفع و حشت از نفس خود لا باس به و باین اخذ کرده است شمس الائمہ سرخس۱۱ است
 کرده است بر آن بانگه بودانش بن مالک رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ سیکرد آزار خانہ خود
 و نمیکرد آزار بطریق تلمی و گفته است کہ ہر کہ قائل است بکراہت مطلقاً عمل میکنہ حدیث انش را
 بر نشاند آن اشعار مباحہ و بنرم کرده صاحب بدائع از خفیه بجزیکہ ذکر کرده است شمس الائمہ
 و تعلیل کرده است بانکہ سماع غنا نرم میگرداند دل را و صاحب ذخیرہ از خفیه نقل کرده است
 از بعضے خفیه کہ لا باس به فی الاعمال و بعضے گفته اند لا باس به در اعمال مضافہ ندارد در عرس ۱۲
 اوقات سر و سباحہ اختیار کرده است آزار از علماے متقین شیخ الاسلام ابو محمد بن عبد السلام
 و صاحب دے شیخ محمد بن دقیق لعید و گفته است صاحب استماع کہ تحقیق بودند و صفیہ
 جماعت از اہل فتنہ و حدیث و معرفت بانواع علوم شرعیہ مثل استاد ابو القاسم قشیری
 و شیخ ابو طالب مکی و شیخ شہاب الدین سہروردی ذکر کرده اند ایشان در رسائل و تصانیف
 از انجہ دلالت میکنند بر اہانت سماع قولاً و فعلاً و بودند رضی اللہ تعالیٰ عنہ فتنہ کہ
 فتوے میداد بر مذہب ابو ثور و حکایت کرده است از وے قشیری و سہروردی و غیر ہما کہ وے
 گفت نزول میکنند رحمت برین طائفہ در ستہ موضع نزد اکل زیرا کہ فیخور مذکر نزو قافہ و
 نزد مجاورت و مکالمت زیرا کہ تکلم میکنند و مقامات صدیقین و انبیاء مرسلین و نزول سماع
 زیرا کہ ایشان مے شنوند بوجد و شہود حق و حکایت کرد از جماعت از علما صحابہ درین باب
 حکایات کہ اکثر اینہا مذکور اند در کتب قوم بدانکہ صاحب استماع ذکر کرده است و سماع سہ قول را
 حرمت و کراہت و اباحت و ذکر کرد دلائل ہر مذہب را و ترجیح کرد مذہب اباحت را چنانکہ مدعاے
 اوست و جواب داد از استدلالات و تمسکات حرمت و کراہت و اطناب کرد در اثبات ہر
 اباحت و اثبات کرد آزار بکتاب و سنت و جماع و قیاس و وجہ قیاس آنکہ چون ثابت
 شد در سنت صحیحہ جواز تغنی بقرآن پس در شعر نیز جائز باشد بجامع آنکہ تغنی درست آن اثبات میکند
 غزن و شوق و خشوع و استعجاب و خضوع را و این در اشعارے کہ مشوق اند بطاعات و مناجات
 و زہد و رنیا و رغبت در آخرت و بیشتر مرید محبت الہی تعالیٰ و تقدس و متابعت حضرت
 رسالت پناہی صلے اللہ علیہ و آلہ و سلم نیز جائز باشد و بعضے قیاس بر حد و نصب و تشدید
نہادین انہی یمنعون من غرضہ

اعراب و اقسام دیگر که جائز و مباح اند با اتفاق نیز قیاس کنند و انجمله بر تقدیر سه صورت
 بند و که نص قاطع بر حرمت و کراهت غائب نگردد و الا قیاس در مقابلہ نص لازم آید۔
 و قائلان با بابت میگویند که نص در اینجا نباشد و رو دنیا فتنه است و اگر یافته بصحت
 نرسین است۔ و مقصود کاتب حروف از نقل اقوال اباحت آنست که تا معلوم شود که مسئله
 مختلف فیه است جزم کردن بیک جانب و ترجیح نمودن و تعصب نمودن در آن مناسب طریقہ
 اختلاف نیست اگر کسی را صلاح وقت در آن نماید که توقف کند و ملاحظہ و احتیاط نماید و در
 خلاف و نزاع نیست و سلامت حال خود در آن بیند و احتیاط و تقویٰ در آن اندیشد مبادی
 اما باید که زبان قال و حال از طعن و تشنیع و تضلیل و تبیج بزرگان و افتادن در ایشان با وجود
 تعارض اولی و تباین طرق و وجود علل و همتا و عرفا در اینجا نباشد و دیگر قطع نظر از راجع و مرجع نگذارد
 و سر رشته انصاف را نگیرد ۵

صحبت عافیت گرچه خوش افتاد اید	جانب عشق عزیز است فرو گذارش
-------------------------------	-----------------------------

و قائلان با بابت را نیز مناسب نیست که تعصب و رزند و سنکر اقوال علما شوند خصوصاً
 آنها که سالک طریقت دینت و نصیحت باشند و لکن وجهه هو مولیها فاستبقوا
 الخیرات و هر دو طائفه را باید که رعایت طریقت تمیز و تضلیل از دست ندهند که توقف
 و احتیاط در همه کار با محمود است و انحراف و تفریط در همه جا مذموم و بالله التوفیق و منه
 العصمة و همچنین صاحب امتناع در آلات و مزامیر نیز سخن کرده و گفته که معروف در مذاهب
 ائمہ اربعه حرمت فرامیر است و با وجود آن از بعضی علماء مذہب شافعی و اصحاب ظواهر
 و غزالی و مشال و سخی خلافت نقل کرده و انواع آلات و مزامیر ذکر کرده اما در مختلف فیه است
 بعضی مطلق مباح گفته و بعضی مطلق حرام داشته و بعضی فرق کرده در جلال دار و غیر آن
 و صواب اباحت اوست در نکاح و بعضی اعلان آن بدست استحب داشته و در ثبانه که بعضی
 نے است نیز اختلافها ذکر کرده و یکی از مزامیر عود است که آنرا بر بطنیز گویند و تار با دارد
 که آنرا زیر و بم گویند و در دوسری نیز اختلافها ذکر کرده و گفته که معروف در مذاهب اربعه

۵ و هر کس را جانبداری است که در متوجه آنست پس شایب کشید به سبب نیکبیا ۱۲ ۵ و بخدا است توفیق و از دست عصمت ۵

آنست که زد و آن و شنیدن آن حرام است و فرستادن طائفه از علماء بجز آن بکفایت کرده اند سلع آنرا از عبد الله بن جعفر و عبد الله بن عمر و حکایت کرده شده است که درآمد عبد الله بن عمر بر عبد الله بن جعفر پس یافت نزد و میز و عود پس گفت عبد الله بن جعفر مر عبد الله بن عمر را آیا می بینی درین بائس گفت لا باس بهذا و نقل کرده اند سلع آنرا از عبد الله بن الزبیر و معاویه بن ابی سفیان و عمرو بن العاص و حسان بن ثابت و از غیر صحابه عبد الرحمن بن حسان و خارج بن زید که از فقهاء سبعة مدینه است و نقل کرده است استاد ابو نصر از زهری و سعید بن السیب و عطاء بن ابی رباح و شعبی و عبد الله بن ابی عتیق و اکثر فقهای مدینه و حکایت کرده است خلیل از عبد الغزیز بن ماجشون که و سه رخصت میکرد و عود و حکایت کرده است ابن سمعان از طائوس و حکایت کرده است از ابراهیم بن سعد که درآمد

بر رشید و گفت اسید العود پس گفت رشید عود الجحرام عود المزم قال لا بل عود المزم پس رشید عود را و بنواخت آنرا ابراهیم بن سعد و فتوا داد با بابت عود و نقل کرده است فاکهی در تاریخ مکه بسندی که دارد از موسی بن المغیره اللخمی که خواند و عطاء بن ابی رباح را پس درآمد و بودند در اجناقوه که میزدند عود را و تغنی میکرد چون دیدند عطرا که درآمد باز ماندند از آن پس گفت نه نشینم تا عود نکنید با نچه میکردید پس نشست و تغنی کرد و صاحب استماع بهین عود را اصل ساخته و فرامیر دیگر را بران قیاس کرده و با بخله و سه درین باب از وسعت و خلاعت خالی نیست و جمیع آلات و مزهیر نیز نقل کرده گفت اختلاف است بمیان قائلین تجریم که آن کبیره است یا صغیره دستاخرین از شافعی بر آنند که صغیره است بخیند کلمه از کتاب مذکور نقل کرده شد و العبد العبد علیه و غرض از نقل خبر آن نیست که اگر احیاناً ازین طائفه چیزی از آن نقل کرده شود مبطل است در تشدید و تبخیل و تشیع و تفسیق و تقلیل ننمایند و ستر عیوب و زلات قوم شیوه خود سازند و عامه را نگذارند که تقلید ایشان کنند فالحمی احتیاج ان یتبع و الله اعلم و علمه حکم و این صعیف دین است که در مواضع متعدد ذکر کرده است و در هر طریقه تفصیل و تردید و توسط

همیشه ایشان یا حیه تو حق گفت نه بلکه حیه تو از نه ۱۲ پس امر حق نزار به پیری کردن و خداوند است و علم و حکم ۱۱

نخا پر ہشتہ باد نے میلے بجانب حرمت یا کر اہت و درین کتاب نقل افتاویل جانب
اباحت غالب افتا و زیر کہ آنجانب دیگر مشہور و مقرر شدہ است در اذہان حاجت بنقل ہزار
ونیت ہرانت کہ گفتہ شد ۵

عیب چہ ہر گفنی ہر شش نگویا | نفی حکمت مکن از بہر دل حاسے چند

اللہم ادرنا الخی حقا و ادر ذنبا اتباعہ و ادرنا الباطل باطلا
و ادر ذنبا اجتنابہ و العاقبۃ بالخیب۔

و باید دانست کہ در ہر زمان از بہت ادر حال تا الان ہر کہ بجانب اباحت تغنی و سماع
آن رفت قولاً یا فعلاً انکار و استبعاد بوسے متوجہ شد چنانکہ از حکایات و روایات
کہ درین باب آئن است روشن میگردد و در مشکوٰۃ آورده است کہ ابو سعود انصاری
رضی اللہ تعالیٰ عنہ کہ اور ابدری نیز میگویند یا بسبب آنکہ در غزوہ بدر حاضر بود
یا بجهت آنکہ سکن دے داوی بدر بود و صحابی دیگر از اعیان صحابہ با ہم نشسته بودند
و سماع غنا میکردند۔ مردے دیگر کہ حاضر بود شنیدن ایشان غنا را بروے
گران آمد و انکار نمود و گفت ای صاحبی رسول اللہ انتما لے دو یا پیغمبر صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم شماسرودے شنوند ایشان گفتند اگر میخواہی تو نیز بشنوی با ما بنشین
و بشنو و گر نہ برد اذن داده است ما را پیغمبر خدا کہ بشنویم و این در عروسی بود کہ تغنی دران
باتفاق مباح ہت بالا تر ازین عبد اللہ بن جعفر کہ باین کار موع و مشغوف بود و معاویہ
نیز با دے شریک و موافق بود و با دے تو دود و تحشیش ^{در آئینہ ۱۲} ^{حریص ۱۳} ^{بیاد دست و شستن ۱۴} مے نمود زن معاویہ اظهار انکار
کرد بر عبد اللہ و عیب گرفت بروے۔ و گفت معاویہ حال او این است تو چہ
معتقدی بوسے روزے دیگر عبد اللہ بخانہ معاویہ آمد و نماز بسیار گذارد و تعب
سیار کرد۔ معاویہ با زن خود گفت کہ این را نگردد کہ چہ مے کنند پس زن از انکار
باز آمد و حقیقت حال و انتشار اختلاف آن مے نماید کہ سرود شنیدن و آلات و مزامیر

۱۵ بار آتہا بنما مرا حق بطور درست و روزی دہ مارا بہ پیروی دے و ہنما مرا باطل را باطل و روزی دہ مارا بہ ہنر
از دے و نیکی انجام ۱۶

زودن در زمان قدیم کار بے قیدان و لاجبان و فاسقان و شراب خواران بود و لهذا
در حدیث صحیح آمدن است که آنحضرت فرمود فرستاده شده ام من و امر کرده شده ام
که محکم و بشکنم معارف را که نام آلات و مزایر ملاهی است و منی کنم از شرب خمر و زنا و دراصل
نام غنا هو است و ذکر دے در باب ملاهی سے کنند و بعد از محو و محی آثار این امور و رفع
و ازالہ این منکرات چون این رسم و عادت نماند مسلمانان و صالحان و پارسایان
نیز در آن افتادند و ازان مخطوط گشتند بے ملاست لعیق و منکرات و مخالطت باہل فسق
و فجور و جماعت دیگر چون دیدند کہ این عادت فاسقان است و نشان بے قید است
و مشابہت بحال ایشان دارد و خوف آنکہ مبادا سرے با نجانب کشد اجتناب نمودند و تحذیر
فرمودند و از شارع نیز اگر باین ملاحظہ تحذیر سے و منع و وعید سے صادر شدہ باشد
دور نباشد و آنکہ محدثان گویند کہ منی از شارع بہ ثبوت نہ پیوستہ و هیچ حدیثی درین
باب بصحت نرسیدہ بعد از تقریر آنکہ دائرہ صحت باصطلاح این طائفہ تنگ است مراد آن
خواہد بود کہ منی علی الاطلاق و تحریم آن لذاتہ ثابت نشدہ چنانکہ از خمر و زنا و امثال آن
و آنکہ بعضی از اہل ظواہر گشتہ اند کہ هیچ حدیثی وارد نشدہ این سخن خالی از مکارہ نیست مثلاً
انچال قضیہ ظروف و ادائی است کہ آنہا را ختم و مزفت و نقیر و دوبار نام است کہ در وقت
اباحت خمر استعمال آن سیکردند و شراب در آن میخوردند و چون شراب حرام شد استعمال آن
قسم ادائی و خوردن مشروبات دیگر در آن چندان گاہ حرام ساختند از براسے محو و قلع آثار آن و چون
حرمت خمر ثابت و مقرر شد و احتیاج بقلع و تملیح آثار و علامت آن نماند منع و منی ازان ادائی
نیز نماند و باوجود آن کہ دین و علماء و فرقہ سنیہ مجمع بمنع رفتن از استعمال آن ادائی
و قوے تجویز نکاح ذکر فی موضعہ و در ما نحن فیہ نیز مانند این دو فرقہ منع آمدند قوے

۱۱ منقہ بفتح حاء مہملہ سکون نون و فتح فو قانیہ کوزہ ۱۲

۱۱ مزفت بضم میم و فتح را و فائے شد و وزفت ط لاکوہ شدہ و زفت بکسر زائے مجر و سکون نا پذیریت
کہ بکشتی و مانند آن بماند تا آب نہ در آید و آنرا قار و قیر نیز گویند و نقیر بفتح نون از تقریبی کا و یدن و مراد
بنج درخت است کہ بکاوند و دروے آب اندازند - و دوبار بضم دال و قشید بے سوحہ شدہ کہ دو دو
نیز از ظروف خمر است یا کہ و غیرہ یا صراحی کہ بر شکل آن بسازند ۱۲ چنانکہ ذکر یافت در معام خود ۱۱

بنظر عادت قدیم که این صورت و نشان اهل فسق است منع و رسم احتیاط را گرفتہ ایستادند
و جمیع نظر بر معنی و حقیقت حال انداختند کہ اگر بلاست فسق و منکرات است حرام و اگر
نخنین است مباح والله اعلم و علمه احکم بعد از آن تبصیر و تشدد در میان
آمد ہم مانعان این را کردند و مرتکبان آنرا مطلقاً منسوب بفسق و کفر و زندقہ داشتند
و ہم میجان بر زعم آنها آنرا طاعت صرف و عبادت محض گرفتند و تمامہ اوقات شمول آن
و مشغول بدان ساختند و مجامع و معاشرتند و ہر دو طائفہ فرق میان اہل و ناهل نکردند
و سرشتہ انصاف کہ معنی آن یضعفی لی و یضعف لی است از دست دادند و طریقہ ادب
کہ حقیقت آن نگاہداشت حد ہر چیز است نگاہداشتن یک نشان اختلاف آنست کہ جمیع
نظر بر تاثیر و تصرف نعمہ در بواطن افتاد و از جارفتند و قوس را جواز عدم جواز فقہ و نظر
بر جائے خود ایستادند شیخ ابن عربی گفتہ است کہ تاثیر نعمہ بالذات بر روح حیوانی است کہ کم
و اضطراب کار اوست و روح انسانی منزہ است از آن کہ محل ورود معانی است و سکون و تسکین
و ناتوانی صفت اوست اما اینجا کہ رامیرسد کہ بگوید نعمہ تاثیر نعمہ بالذات بر روح حیوانی باشد
اما اگر بواسطہ جاری و اتصالی کہ میان روح حیوانی و روح انسانی است حال این سرایت
بآن کند چہ مانع است و نیز شیخ میگوید کہ نشان تاثیر قرآن در باطن آنست کہ بغنا و غیر غنا
یکسان باشد و آنکہ نغمہ تاثیر کند تاثیر قرآن نیست این تاثیر نعمہ است نہ قرآن این سخن
خالی از تکلف نیست نعمہ حلیمہ و زیورست آن است چنانکہ در حدیث آمد است زینبھا القرآن
باصواتکم و یکسان بودن ہر دو حال خارج از دائرہ امکان است مگر کہ کسی را کہ مشہود و مکتوب
مجرودات و صفات آسمی باشد و گویند کہ پیش از نقل غنا موسیقی و عرب انواع غنا
و حسن صوت بود مثل نصب و نشید اعراب و حد در کتابے و این اقسام ہمہ مباح اند خلایق
نیست هیچ یکے را در آن و برین اقسام حل میکنند بر غناے موسیقی آنها کہ قائل اند بجرمت انجہ منقول
است از صحابہ و تابعین و غیر ہم از اسلاف چنانکہ از سیاق خبر و آثار ظاہر میگردد -
نعم از بعضی صحابہ مثل عبداللہ بن جعفر و غیرہ سماع غناے موسیقی نیز از جاری مروی است و میگویند

کہ وے رضے اللہ تعالیٰ عنہ از مغنیات نیز شنیعہ و در معنی تمام خواہمہ یکے در ارجح بصوت
حسن است و تفاوتے نیست نعم در قرأت قرآن تفاوتے کمند کہ در غنائے موسیقی
مقطوع و تغیر بسیار است اینہمہ گفتہ شد و لیکن در لغی و استماع آن از حیثیت اتباع سید رسل
صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اقتضائے اصحاب و اتباع آنحضرت کہ بطریق تقرب و تعبد بر آن
اجماع میکردہ باشند خلجان باقی است -

جواب یہاں است کہ محل و مقام آنحضرت متعالی است و دیگران ملا و ضلع و مشارب
مختلف افتادہ بر بعضے تورع و اتقا غالب آمد و احتیاط و انگیز وقت حال شدہ و ذوق
و جمیعت در عبادات و طاعات و مست وادہ و بر بعضے سکر وستی غلبہ کردہ و ذوق شوق ایشان
در سماع افتادہ مدح آنست امریت مختلف فیہ و در امرے مختلف فیہ عیب یکدیگر نباید کرد
و ہر یکے را بحال خود باید گذاشت **فردی جمع اعلم بمن** ہوا ہدی سبیلہ و اللہ

اعلمہ بالصواب والیہ المرجع والمآب **صلی اللہ علی سید الخلق محمد**

وآلہ و اصحابہ و اتباعہ اجمعین **ہدایۃ طریق الحق** تحقی علم الدین

انتمی ما فی المدا رج و نیز شیخ محدث دہلوی علیہ الرحمۃ در شرح سفر السعاده زیر قول

حافظ محمد الدین فیروز آبادی کے گوید باب ذم سماع حدیث صحیح وارد شدہ بعد ایراد

اخبار و آثار در ذم سماع بلا تنقید و تنبیہ بر صحت و ضعف آہنامے نویسد - اکنون

شاید کہ تو گوی کہ ترا چہ عفت است و تو بکہام جاسنے - بدانکہ از کسے کہ براہ انصاف

و صحت را در و از کہ رخصت و مکابرہ صاف بود در مسئلہ کہ در وے نزاع و خلاف

راہ داشتہ باشد یا قطع نظر از راجح و مرجوح جز سکوت و توقف چہ صورت بند و درین مسئلہ

ہم میان فقہاء و مشائخ نزاع است و ہم میان مشائخ طریقہ بیکدیگر اختلاف و ہر کہ متبع احادیث

و اقوال فقہاء و سلف کند بدانکہ متعارف و مشہور در میان ایشان حرمت و کراہت آن بود

و غایت توجیہ و تطبیق آنست کہ آنرا مقید و معطل بطریق لہو و لعب دارند بقرینہ آنکہ آن فعل

دران زمان متعارف و شعار اہل فسق و تلمی بود و چون بعد از ان جائزے از ارباب ذوق و وجدان

دوله و محبت بجهت تقرب و تاثیریکه سماع غناء در نفوس و قلوب وارد و آثار است که از این طریقی
 مواجید و احوال کنند در آن افتادند و لهو و لعب گرد و سر پرده افسال و احوال ایشان راه ندارد
 از آن خارج بوده باشند و بالجملة آنچه در اینجا منع میگردان است که بر حرمت سماع
 علی الاطلاق و لیلے قطعی از ضروریات دین ثابت نشده و عمل و اعتیاد آن خلاف طریقت
 استماع است هر که آنرا بطریق علم و بحث در احادیث و آثار و اقوال اثبات کند محل گفتگو است
 و از هر که بطریق سکر و غلبه شوق و سلطوت حال صادر شود و هر چه از مردم اهل ادب
 و تورع بے ملاحظه و مبالغات آید منکر و الله اعلم و علمه احکم و نیر شیخ محدث در رساله
 قبح الاسماع فی بیان اختلاف احوال القوم و اقوالهم فی السماع نوشته است که مقصود
 درین رساله بیان اقوال و افعال مشائخ طریقت است در این باب که چه کرده اند چه گفته اند
 و ما بے شک حکایات مشائخ پیشین و پسین را در آن باب مختلف یافتیم با قطع نظر از غالب و منقول
 نقل است که شیخ حماد و باس که از مقتدایان وقت و از مشائخ طریقت حضرت غوث الثقلین سید
 عبدالقادر الجیلانی بودند روزی به نماز جمعه رفتند ناگهان راه را از سر و روی
 بگوش ایشان رسیده بایستادند و متوقف گشتند و گفتند آیا امروز چه معصیت از ما بوجود آمده
 که ببقوت آن باین بلا مبتلا شده ایم هر چند نفوس خود تفحص کردند چیزی از این باب
 نیافتند پس برگشته بخانه آمدند و تفحص حال نمودند بعد از تحقیق حال معلوم شد که کاسه خربز بود
 که مصور بودند و ندانید بود که بشومی آن گرفتار آیدیم این حکایت در نتیجه الاسرار مذکور است
 اختتام مقال الشیخ فی الرسالة کاتب حروف گوید که در لوا مع الانوار منتخب بهجت الاسرار
 مرقوم است که

<p>پرسیده شد از شهاب الدین احمد بن محمد عسقلانی رحمه الله علیه که آیا واروده شده از شیخ عبدالقادر رضی الله عنه که در سماع حاضر شده سماع را که خرا و یاز و اگر فرستند بجزیه و د و موصل که در هندی پنجا گویند و غیر این از آلات یا حکم فرمود بوجود کردن شان</p>	<p>سئل شهاب الدین احمد بن محمد عسقلانی علیه الرحمة هل ورد عن الشیخ عبدالقادر رضی الله عنه انه حضر السماع الذی اتخذه الفقهاء بالدفوف و المواهل و غیر ذلک من الآلات اداها من جنود او قال منه</p>
---	--

شیئا با باحة او محتریم فاجاب	یا نہ ہو و از ان چیزے و مسلح بودن یا نہ
رحمہ اللہ تعالیٰ و اما الشیخ	کردن پس جواب داد شیخ رحمۃ اللہ علیہ کہ
عبد القادر رضی اللہ تعالیٰ عنہ	شیخ عبد الفتا در رضی اللہ عنہ پس انچه
فالذی وصل البیان من اخیارہ	کہ ما را معلوم شد ہذلیہ اخبار صحیحہ نیست
الصمیمۃ انہ کان فقیہا زاہدا عابداً	کہ دے بود فقیہ زاہد عابد و عطا میگفت مرد ما را
یتکلم علی الناس وین غنہم فی الزہد	و رغبت میداد و ایشان را در زہد و توبہ و محبت
والتوبۃ و یحذہم من العقوبۃ	ایشان را از عقوبت بر معصیت واقع پس
علی المعصیۃ فکان یتوب علی بیدہ	توبہ میکرد و نہ بدست شریف وے خطہ کثیر
من الخلق ما لا یغنی کثرۃ ولہ کرامات	و بے شمار و وے صاحب کرامات مستقل بود
مستقلۃ لم ینقل لہا من احد من اہل	نقل کردہ شد از کہ از اہل زمان و نہ ما بعد
عصرہ ولا من بعدہ اکثر ما فعل عنہ	وے چیزے اکثر از انچه کہ واقع شد از آنحضرت
ولا اعرف عنہ فی مسئلۃ السماع بھذا	و نمیدانم از وے در مسئلہ سماع با این
الآلات شیئا انتہی	آلات نسخہ - انتہی

و خود حضرت شیخ دہلوی در زبدۃ الاسرار منتخب بہجۃ الاسرار در ذکر آداب سلسلہ شریف
 قادریہ جلیبہ سے نوید کہ عدم اختیار السماع و اعتیادہ و عدم اتبای
 الکلی منہ لو اتفق و حضور القلب فیہ علی تقدیر الا اتفاق و شیخ محی الدین بن
 عربی کہ قدوۃ علماء صوفیہ است و نسبت خرفۃ خود بیک واسطہ بحضرت غوث الثقلین
 سے رساند در باب یکصد و ہشتاد و بیوم از فتوحات در ذکر ترک سماع گوید و اما مذهبنا
 فیہ فان الرجل المتکلم من نفسہ لا یستند علیہ و اذا حضرۃ لا یخرج بسببہ
 و هو عندنا مباح علی الاطلاق لانه لم یعم فی تحریمہ شیئ عن سوا اللہ صلی اللہ

لہ و نہ اختیار کردن سماع و عادت گرفتن بوسے و نہ بیزار شدن بالکلیہ از دے اگر اتفاق افتد و
 حضور قلب در ان در صورت اتفاق ۱۲
 ۱۳ و اما مذہب من در سماع اہست کہ مردیکہ مضبوطی دارد از نفس خود خواہش دے بخند و ہر گاہ کہ موجود باشد بسبب
 دے از انہا بیرون نرود و دے نزد ما مطلقاً مباح است چہر کہ در حرمت و چیز و یعنی حدیث صحیح، از آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نقل

علیه وآله وسلم انتہی کلامہ و انکار و تشنیع کہ از شیخ ابن عربی منقول است
 ہمہ راجع بحال اہل سماع است کہ باوجود نقیض و شراط و اجتہاد و موافق و فتدان
 اہلیت در ارتکاب این فعل متک و حریص اند کما لا یخفی علی ناظر کلامہ
 الشریف ثم قال الشیخ الدہلوی فی الرسالة حکایت دیگر بشنو در جانب
 خلاف آن کہ از حامد باس شنیدی کہ از خواجہ اجل ابویقوب یوسف ہمدانی قدس سرہ
 و ہم در ہجۃ الاسرارے آر د کہ وقتے ایشان در سماع بودند و فقیہ آمدند و ایشان را
 از سماع منع نمودند۔ خواجہ در غضب آمد و گفت اما تکما اللہ تعالیٰ

بیلند شما خداے تعالیٰ فقیہان ہم در حال ببردند و شیخ یعقوب ہمدانی از کمال اولیاء و
 اجلہ ہضیا است و شیخ حامد باس نیز ہمچنین این اختلاف از کجا است یا رب مگر مبارک
 مختلفہ و شیخ ابویقوب پیر خواجہ عبد الخالق غجدوانی اند کہ سلسلہ نقشبندیہ اند
 و باوجود آن روش خواجہ بہاؤ الدین نقشبند را ترک سماع بود کہ میفرماید نہ اینکار میکنم
 نہ انکارے کنم و حضرت خواجہ عبید اللہ احرار بر طریقہ احتساب بودند و بعضی مریدان
 ایشان بعد از ایشان بر طریقہ احتساب ماندند و دعوے کردند کہ از حضرت خواجہ رخصتی در این
 باب داریم کہ نہ مودہ بودند کہ اگر بعد از ما بمصلحت وقت و بر عایت نفوس بعض سالکان
 کار کنند مختار اند و اللہ اعلم انتہی ما قال الشیخ الدہلوی کاتب الحروف
 گوید کہ علی بن حسین نقشبندی کہ از خلص اصحاب خواجہ احرار است در رشتات گوید کہ خواجہ
 عبد الخالق غجدوانی فرزند خود را وصیت کرد کہ سماع بسیار مکن کہ سماع بسیار نفاق پدید
 آرد و سماع بسیار دل را بمیراند و سماع را انکار مکن کہ اصحاب سماع بسیار اند۔ انتہی
 و ہم در رشتات است کہ خواجہ مسافر خوارزمی کہ از مخلصان ملازمان خواجہ بزرگ
 یعنی بہاؤ الدین نقشبند بودہ است و بعد از نقل خواجہ ہم باشارہ ایشان ملازمت
 حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ نمودند و حضرت ایشان اعنی خواجہ عبید اللہ

احرار اوشان را دین بودند و باوے صحبت داشته میگویی که در کرة اولی که بجانب
 هرات متوجه بودم در راه بنوا جہ مسافر ہمارا بودم و وے دراصل از خوارزم بود و معمر شدہ بود
 نوڈ سالہ بودہ باشد کہ صحبت درویشان و بزرگان بسیار دریافتہ بود و شرب رن کا
 داشت مے گفت کہ در ملازمت حضرت خواجہ بہاؤ الدین بسیارے بودم و خدمت ایشان
 میکردم اما بسلع میل بسیار داشتم۔ روزے مجھے از اصحاب ایشان اتفاق کردم
 کہ قوال و وقافت و نانی حاضر سازیم و در مجلس حضرت خواجہ مشغول شویم و بینیم کہ چه مے فرمایند
 ہمان کہ دیکم و گوئندہ و نوڈ زندہ آور دیکم حضرت خواجہ آن مجلس و بیچگونہ منع فرمودند و در آخر گفتند مانہ این کا
 مے کنم و انکار ہم نہ مے کنم انتھے مافی الرشحات و مولوی محمد اکرم نقشبندی در مناج
 بعد ذکر این حکایت میگوید کہ این عدم انکار آنحضرت سماع سرود را موجب جواز آنست
 نزد ایشان چه معلوم شد کہ نزد ایشان استماع غنا از منکرات نیست اگر مسکرے بود
 حضرت ایشان کہ در اتقار و اتباع سنن تقیہ تمام داشتند البتہ انکار آن مے کردند
 و مے گفتند کہ انکار آن مے کنم کما لایخفی۔ و نیز در مناج مے گوید کہ اکنون تحقیق دیگر
 کہ باین مقام مناسب است باید شنید کہ در طریقہ شریفہ نقشبندیہ ہم ذکر جبر و سماع
 جائز است اگر چه اولے اخفاست۔ چنانکہ صاحب طبقات حماسیہ در احوال شیر نال
 حضرت مولانا رخو اجل و ہبیدی کہ از کبار مشائخ نقشبندیہ اند و از احاطہ خلفائے
 مولانا محمد قاضی کہ از اجلہ خلفائے خواجہ احرار بودند مے نویسد چون از آنحضرت
 باقتضائے وقت و زمان و استعداد و مناسبت طالبان چیزے چند کہ عوام سلسلہ
 علیہ نقشبندیہ آزا مستبعدے پنداشتند بطورے آمد مثل ہر باستغفار در وقت عصر
 و قبل صبح و قیام بہ نماز تہجد بجماعت و سماع نے و ابیات در پردہ سرد و در قص
 بعضے از محدوم زاد ہائے این سلسلہ علیہ کہ بروایت مشہون حضرت خواجہ
 عبدالحق خلف رشید حضرت خواجہ احرار اند از ایشان لم این امور استفسار
 نمودند و عزیزان و دیگر نیز سوال کردند پس ایشان در ہر وقت مناسب آن وقت
 جواب مے فرمودند۔ گاہ پیغمبر فرمودند کہ ما باین امور ما موریم و الما مہم معدود و

وگاہے سے فرمودند کہ طریقت خواجگان ماطریقے است جامع صوم و شکر و سکون
 و اضطراب و جہر و خفا و رخصت و عزیت ہم درو است ہم جہر و خباہ علی را بینی و امیر
 سید کلال دارد و ہم اخا خواجہ بہاؤ الدین و خواجہ احرار و گاہے سے فرمودند میخواہم در
 ہر گوشہ سوختہ جانے داشتہ باشم کہ خلق از گرم باشند۔ وگاہے سے فرمودند
 اخا نسبت بہمدی و متوسطات و لایق حال منتی اظہار است و خدمت مولانا دوست محمد
 صحاف از ایشان نقل کردہ اند کہ سے فرمودند این طائفہ بہتہ زمان خود اند۔
 ہر نوعی کہ میدانند بندگان خدا را ارشاد سے کنند استہ و ہم ازین قبیل است
 کہ انجمن مولوی نعیم اللہ صاحب در معمولات نظم یہ سے آرند کہ در خدمت حضرت
 مجدد در ضئے اللہ تعالیٰ عنہ کسے عرض نمود کہ خواجہ ہاشم کشمی کہ از اجلہ خلفاء
 و جامع مقامات ایشانند بر خلاف این طریقت میل بسامع سے دارند فرمودند
 کہ ترا با او چہ کار است کہ او بہ مرتبہ کمال رسیدہ است و او را خلاف مائیز مجوز است
 ہر گاہ مارا از حال او تعرض نیرسد پس کسے را چہ مجال کہ متعرض حال او شود انتہی
 و ہم در طبقات حسامیہ است کہ وقتے مولانا خواجہ کی حالتے عالی داشتند بزرانوشتہ
 در مجلس دورے سے زدند و برنے را در آغوش کشین لب بلب او ہنوا دند
 و ویرا از خود سے ربودند چنانچہ داب شریف ایشان بود در آن اثنا یکے را بخاطر
 گذشت کہ این حالت اہل تلوین است مگر ایشان بتمام نرسیدہ اند در ان صین آنحضرت
 بر خاطر او مشرف گشتہ العظۃ للہ گویان بروقت اورفتہ فرمودند نشیندہ تلوی
 کہ بعد از تمکین است منافی کمال نیست منافی کمال تلوین قبل از تمکین است انتہی۔
 و این حکایت مولانا خواجہ کی نقشبندی در نسامات القدس من حدائق الانس و الیف
 محمد ہاشم بن محمد قاسم کہ از مستفیدان خدمت شیخ احمد سرہندی مجدد الف ثانی
 است نیز مذکور است من شاء الاطلاع علیہا فاعلیہ بالرجوع الیہا

و مولانا عبد الغفور لاری در تکتہ النہات در حال مولانا عبد الرحمن الجامی نقشبندی
 سے آرو کہ در نہایت احوال و اواخر اوقات کہ بنظم یوسف زین الشغل سے نمودند
 سے فرمودند کہ خاطر را بجناب عظیم بصورتی است کہ ویرا در خارج وجود سے گمان
 نے برم و در ان اوقات آثار حرقت و حرارت باطنی از ایشان ظاہر سے شد چنانچہ
 چند نوبت سماع سے فرمودند بطریق حرکت دوریہ و در ان مبالغہ سے نمودند و با متدا
 سے انجامید چنانچہ سازن و مغنی بے حال سے شدند و ایشان ازان حال باز نئے آند
 آخر آن بدرد پا سے انجامید متقاعد گشتند با وجود آنکہ قبل ازان در امر سماع متردد
 سے بودند۔ فقیر در این معنی کہ از حضرت ایشان شاہن سیکر دم متعجب و تحیر سے بودم
 تا کہ روز سے فرمودند کہ مارا حالت دست داد و کیفیت رو نمود کہ دفع آن جز بمسئع میر
 نبود انتہ۔ و شیخ محمد یحیی آلہ ابادی نقشبندی در کلمات متلفہ سے نوید کہ صاحب رشتا
 در حال مولانا جامی آوروہ کہ روز سے حضرت مولانا سیف الدین احمد شیخ الاسلام
 ہرات با سائر اصحاب تدریس در صحبت شریف ایشان آمد بعد از تقدیم مراسم ضیافت
 خوانندگان و سازندگان را منہ فرمودند تا در ان مجلس غزلیا خوانند و نفسہا پرور
 و ساز ہا نوختہ اتفاقا بعد ازان صحبت بدو روز حضرت محمد دوم اعنی مولانا جامی
 بجانب زیارت گاہ برسم سیر بے بیرون فرستند و آنجا با شیخ شاہ کہ از مشایخ متوہم
 است ملاقات کردہ و کیفیت صحبت شیخ الاسلام و خوانندگی و سازندگی پیش از فرست
 ایشان بشیخ شاہ رسیدہ بودہ است در آثار صحبت شیخ بایشان گفتہ است کہ شامتا
 علمائے عالم پیشوائے عرفا و عرب و عجم باشند چگونہ است کہ در مجلس شامانے و بار
 طرب سے نوازند و مہول دائرہ و امثال آن سازند چون شیخ اعراض کردہ است ایشان
 سر پیش گوش او بردہ اند و سخن در پردہ سر و خفا بسمع او رسانیدہ کہ هیچ کس از ان مجلس
 بر مضمون آن اطلاع نیافتہ است بیکبار فریاد سے از نہاد شیخ برآمد و بیوش افساد

و بعد از زمانے چون بحال خود آن در نظر ایشان نیاز مندی بسیار نموده و دیگر
 با مثال آن سخنان زبان بکشوده انتہی - مولاناے جامی گویند

بجپان پے نبرد بستر تقویت فیہ
 پرواے ریش مقرب و بلب تقویت
 یارب توئی پناہ من از شر آن بغیہ
 یادے بکن ز حال جگر تشنگان
 با او بسیج وجہ نمے مینت شبیہ
 چون شمع میکند دل من این نشاط پیہ

سنع سماع نغمہ و نمے میکند فقیہ
 مے وہ بانگ نے کہ نذر ہم بغیر عشق
 و اخطا بطعن باد و پرستان بان کشا
 مایم و تبیر بحر تو اے چشمہ حیات
 تشبیہ میکند درخت را بہ و لے
 گفتی ترا بر شتہ جان آتش افکنم

جامی حریم کوے مغان کعبہ صفاست

طوبی لسا کفنیہ و بشریٰ لزا اشیہ

قال الشيخ الدہلوی فی الرسالة در سلسلہ کبرویہ سماع ہست و حضرت شیخ
 نجم الدین کبرے و دیگر عزیزان این سلسلہ سماع مے کردند - و شیخ نجم الدین کبرے
 مرید عار یا سردا و مرید شیخ ابو نجیب سہروردی است انتہی -

کاتب حروف گوید کہ شیخ ابو نجیب سہروردی مرید امام احمد غزالی است کہ برادر
 حجة الاسلام محمد غزالی است در سالہ الملح فی تخییر منکر السماع ازوے است و تصانیف
 دیگر ہم دارد چون سوانح و ابو نجیب سہروردی در آداب المریدین بابے جداگانہ و در
 جداگانہ در احکام سماع نوشتہ و محمد الدین بعث را دی کہ از اجلہ خلفائے نجم الدین کبرے
 است در تحفۃ البرۃ سلسلہ سماع واسطے لایق دادہ و در اثبات اباحت و تحلیل سخن

۱۵ خوشنویس باد برائے باشندگان آغبا و بشارت برائے زیارت کنندگان ۱۶

۱۵ گفت شیخ عبدالحق دہلوی در سالہ ۱۶

مقتانہ گویہ شیخ اشیرخ شہاب الدین سہروردی در رد و قبول آن
براہ تفصیل رفتہ و چار باب در عوارف درہین سلسلہ نوشتہ چنانچہ در اوراق
سابعہ منقول شد در باب اول از ان ابواب میگوید اما المنکر للسلع

على الاطلاق من غير تفصيل لا يخلو عن احد امور ثلثه اما جاهل
بالسنن والآثار و اما مغتر بما انتج له من اعمال الاخيار و اما جاهل

الطبع لا ذوق له فيصير على الانكار انتهى و حکایت سلع مولانا جلال الدین رومی
و غلوے ایشان و سطر توجہ ایشان بقولان حسین و جمیل مشہور است۔ و کتاب
مناقب اعارفین کہ جامع آن شمس الدین افلاکی محال آن جملہ است و مشنوی شریف کہ
سرنامہ آن ۵ بشنوا ز نے چون حکایت میکند۔ ہم اشعارے باین مضمون دار

کما لا یخفی علی من له ذوق صحیح و شیخ محدث دہلوی در تحصیل التعرف گوید کہ
چنانکہ پوشیدہ نیست بر کسیکہ ذوق صحیح دارد ۱۲
عمل سلع مخصوص بطریقہ چشتیہ نیست چنانچہ در ہندوستان مشہور است بلکہ سہروردیہ

چشتیہ درین عمل مساوی الامتداد اند۔ حسن دہلوی در فوائد القواد از سلطان نظام الدین
اولیاء نقل میکند کہ روزے ذکر شیخ شہاب الدین سہروردی افتاد کہ او شان سلع
نہ شنیدے۔ بر لفظ مبارک راند کہ شیخ نجم الدین کبر نے گفتے کہ ہر نعمتے کہ در بشر ممکن است

شیخ شہاب الدین را دادند الا ذوق سماع انتہی قال الشیخ الدہلوی فی الرسالۃ
در بعضے طفوطات مشایخ چشتیہ نوشتہ اند کہ شیخ اوحد الدین کرمانی در ملازمت
شیخ شہاب الدین سہروردی آمد و سماع طلبید شیخ او را بدان اجازت داد و خود مشغول
بہ نماز شد و خدام را فرمود کہ طعام برائے درویشان مہیا سازند و نیز نوشتہ اند

۱۱ اما منکر سلع مطلق بغیر تفصیل از سہ امور خالی نیست یا حائل دست با عادیث و آثار و یا لغت
شدہ است یا خجہ کہ نتیجہ پیدا شدہ برائے وے از اعمال بزرگان و یا غیبی است کہ
ذوق ندارد و ہر انکار مصر باشد ۱۲

سنته توالتی بخد مت شیخ بهاء الدین ذکر یا که خلیفہ شیخ شہاب الدین سہ وردی
آمد و گفت بخد مت شیخ شہاب الدین بودم و قصیدہ نرزاو خواندم و شیخ ازان ذوق
گرفت و حال کرد پس شیخ بہاؤ الدین در مجبہ درآمد و چہ راغ را کشتند و قوال را امر
بخواندن آن قصیدہ کردند و حال نمودند و ذوق گرفتند بعضی مردم این حکایت را
غریب شمارند و پیچ غرابت ندارد اگر قصیدہ مثل بزرگوارا محبت و مقامات مہمان
کہ باعث بر شوق و مزید طلب و حضور دل و رفع خواطر و قوت باعث حمایت گردد و ذوق
گیرند چہ نقصان دارد۔ بعد ازاں کہ معلوم شد کہ اصل حسن صوت علی الاطلاق حرام
و مکروہ نیست این قدر خود از زمان سلف نیز از بعضی از ایشان بوجود می آید انشی
ما قال الشيخ في الرسالة کاتب حروف گوید کہ از شواہد مقالہ شیخ است۔ انہ
شاه ولی اللہ محدث دہلوی در کتاب ازالہ الخفادہ اثر فاروقیہ می گویند

الفصل الخامس فيما انطق الله به امير المؤمنين عمر من دقائق

مقامات السلوك و شرح الصوفية كلامه ذلك في كتبهم السماع

ابو عمر عن خوات بن جابر خريجا جامع عمر بن الخطاب فخرنا في

ركب فيهم ابو عبيدة بن الجراح وعبد الرحمن بن عوف فقال

القوم خننا من شعره فقال عمر دعوا يا عبد الله فليتنفن

من هقيات فواده يعني من شعره قال فما زلت اغنيهم حتى كان

السهر فتال عمر ارفع لسانك فقد اسهرنا۔ در روضۃ الاحباب

الصلخ پنجم در بیان انچه کہ بگفتار آورد بوسے خداے تعالیٰ امیر المؤمنین عمر از دقائق مقامات
سلوک و شرح کردن صوفیہ این کلام و یاد در کتب خود در بارے سماع ابو عمر نقل میکنند از خوات بن جبیر کہ بیرون
آمدیم بارادہ حج ہمراہ عمر بن الخطاب پس روان شدیم باجامعے کہ در او شان ابو عبیدہ بن الجراح و عبد الرحمن
بن عوف نیز بودند پس قوم گفت بسرائید ما را از شعر طرا پس فرمود عمر کہ بخوانید ابو عبد اللہ کہ بسرائید از انچه
کہ مرغوب طبع وے باشد یعنی از شعر خود را وی گوید کہ پس می بودیم کہ می سرائیدیم آنما تا آنکہ عمر شد حضرت عمر فرمود کہ خاموش
که تحقیق سحر کردیم ۱۱

مذکور است از جابر بن عبد الله که امیر المومنین بنی گداز کرد و بنیمة از انجا صدای خرین و آید

صلی علیه المصطفون الاحیاء

علی محمد صلوة الابرار

یا لیت شعری و المنایا اطوار

قد کنت قواما ابکار الاسما

بل یجمعنی و حبی الدار

گرچه بر امیر المومنین غلبه کرده و با او از بلند بگریست
و مکررا از گوینده آنرا طلب کرد و مکرر رقت نمود باز گفت عمر را در این ابیات درج نما
گفت و عمر فاغفر له یا غفار انتهى ما فی انزاله الخفا و قال الشیخ فی الرساله
بالا ترازین حکایتی است که در تکه نوشته آمد که جماعت صوفیه در خدمت
حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه حاضر بوده قوال شعر ^{شعر خواندن ۱۲} را
حال شد و بطیران درآمدند و از انجا هم بطریق طیران در خانقاه خود حاضر شدند
و نیز می آرند که شیخ عزالدین عبدالسلام که از اعیان و اکابر ائمه مذهب شافعی
است و از مقتدیان ایشان و بسے بزرگ و عالی قدر و ملقب بسلطان العلماء است و اول
حال سنکر مشایخ صوفیه بود و آخر به برکت صحبت شیخ ابوالحسن شاذلی براه اعتقاد و
انقیاد و مشایخ میرفت و در مجلس سماع ایشان نیز حاضر می شد - این حکایت صحیح
است و ثقات آنرا روایت کرده اند - و شیخ الاسلام خواجه عبداللہ انصاری گوید
که ذوالنون مصری و شبلی و حنزال و نوری و دراج همه در سماع رفته اند و غیر ایشان
نیز بوده اند از مشایخ و مریدان رحمهم الله که در سماع رفته اند و در حکایات ایشان
در نفحات الانس منقول است و یقین رسیده است که کبرائے مشایخ چشتیه

صلی بر محمد صلی الله علیه و آله و سلم در وینچان و در و فرستاده اند بر و بزرگان برگزیده تحقیق بودم بسیار قائم نشدم
سحر با انک جان من و آرزو با سگی گوناگون بلکه جمع میکنند مارا و محبت مارا با خانه ۱۲
صلی و عمر پس بخش ویرا سے آمرزگار تمام شد آنچه در اذله الخفا است ۱۲

و بزرگواران این سلسله قدس اسرار هم سماع شنیدند ولیکن با احتیاط و شرائط و آداب و بیشتر اوقات در خلوت می شنیدند که از ثقل وجود اغیار و نامحرمان خالی بود و گویند در عهد دولت قطب الدین بختیار اوشی در میان رون طے می گرفتند و ریاضت می کشیدند پس از آن در موسم اعراس مشایخ و غیره سماع می شنیدند و مشهور است که حلت خواجہ ہم در ضعف و بیماری است که در مجلس سماع حادث شده بود۔ چنانچہ اسیر خسرو دہلوی نیز در عنزل خود اشارتے بآن قصہ کرده است و گفتہ

قصہ کرده است و گفتہ

آرے این گوہر ز کانے دیگر است
ہر زمان از غیب جانے دیگر است

جان بر این یک بیت از ہست آن
کشتگان خجستہ تسلیم را

و قاضی حمید الدین ناگوری را کہ از علماء عرفا و وقت بود و مشرب عشق و محبت و توصید داشت در سماع غلوے تمام بود علمائے آن وقت بر سر آن محضرے ساختند و بحکم سلطان شمس الدین درویشان از سماع منع شدہ بودند الا در خلوت پنهان میکردند۔ و مولانا بربان الدین بلخی فرمودہ است کہ از خدا سید و ارام کہ مراد قیامت از هیچ گناہ کبیرہ نپرسند زیرا کہ بخودہ ام الا یک گناہ کہ شنیدنِ رباب است کہ آواز بسیار کردہ ام و اگر در این زمان یا ہم نیز کم اشارت بولع و بے اختیاری و گرفتاری خود می کند و با وجود آن اعتراف بتقصیر خود دارد و حضرت شیخ فرید الدین گنج شکر در باب سماع و اختلاف مردم فرمودہ اند۔ سبحان اللہ کیے سوخت و خاک تر شد و دیگرے ہنوز درختلاف است و در زمان سلطان المشایخ نظام الدین اولیا قدس سرہ این کار رواج دیگر یافت و در زمان تعلق شاہ برایشان نیز محضر ساختند و محاضر سابقہ کہ در زمان حمید الدین کردہ بودند نیز حاضر کردند غالباً قرار بتفصیل و تفریق یافت

و در مجلس ایشان مزامیر نبود و نه تصفیق و یاران خود را از آن منع می کردند و منبر مودند که باره
 اگر کسی بنفقت باید که از دایره شرع بیرون نفیست و این بنا بر آن است که در مسائل فقهیه
 مذکور است که شنیدن غنا خلافت است - اما شنیدن مزامیر با تفنن حرام است
 یکبار مزامیر خسرو در خدمت ایشان عرض کرد که صدقه خواجہ چون صحتی شود دنیا و مافیہا و آن وقت
 فراموشی گردد و هر چه چیز بر دل سر شود و جز یاد حق در درون نماند و در نماز آن حالت
 دست ندید چه باید کرد منبر مودند که سعی کنید که این حالت در نماز دست دهد چون در مجلس
 سماع حاضر می شد یکبار ایشان غالب بودند و قص و توجہ نقل آن از ایشان بنظر در نیامد
 و حضرت شیخ نصیر الدین محمود در غایت تورع و احتیاط و نگاہ داشت حدود ظاهر بود و همیشه
 بدین علوم دین مشغول و گاہ گاہی که سماع می شنیدند قوالان ہم اجنبس
 طالب علمان و در ایشان می بودند که در خدمت ایشان کار می کردند و ہمچنین
 شنیده شن است که یکبار در خانہ شیخ برہان الدین غریب مجلس سماع بود و مزامیر نیز بود
 شیخ نصیر الدین محمود از مجلس برخاستند و اعتراف نمودہ بنزد خود آمدند کہ گفت
 کہ از طریقت پیر برگشتی - گفت حجت نمیشود این خبر سلطان المشائخ رسانیدند - فرمودند
 خوب کرد و حق بجانب اوست و منتبان سلسلہ مخدوم شیخ نصیر الدین محمود غایت اجتناب
 و احتراز از شنیدن مزامیر دارند و ایشان می گویند کہ شیخ منبر مودہ است هر کہ سماع

مزامیر کنند از عقد بیعت و مریدی برآید و الله اعلم انتهی ما فی الرسالة
 کاتب حروف گوید کہ احوال و حکایات پیران چشت اہل بہشت در سماع غنا با مزامیر
 باشد یا بے مزامیر در ملفوظات ایشان مرقوم است کتاب سیر الاولیاء و فوائد الفوائد کہ بزمیہ شہرت اعتبار
 ممتاز اند بر آن دال و اجتناب و پرهیز از مزامیر نزد خلفاء سلطان المشائخ مسلم و مقرر چنانچہ مولانا فخر الدین
 رزادی کہ از احاطہ خلفاء سلطان المشائخ و استاد سید محمد کرمانی صاحب سیر الاولیاء است در رسالہ صلاہ الہول

اثبات اباحت سماع و رد اقوال اهل تحريم تصنيف کرده که گوید که سماع مشائخ
 حکام بلا مزامیر - و سید کرمانی در سیر الاولیاء نقل می کنند که شیخ شیخ العالم
 حضرت گنج شکر قریب زمانه وفات خود از سلطان المشایخ فرمود بخدا چه می خواهی
 من چیزی نمی خواستم شیخ مرا بخشید بعد پشیمان شدم که چرا نخواستم که در سماع میرم
 و تمام آن حکایت از سیر الاولیاء طلب باید کرد - و اخلاف این بزرگواران طریقه اسلاف
 خود گذاشته اند - و آنچه نزد پیران ایشان مکروه و ممنوع بود مرغوب و محبوب ایشان
 شن است - و میر حسن دهلوی در فوائد الفوائد می نویسد که در باب سماع فائز فرمود
 و گفت که چند چیز موجود شود آنگاه سماع شود - فرمود که آن چند چیز چیست مستمع و مستمع
 و سمع و آلت سماع آنگاه این تقسیم را فائز فرمود و گفت سمع گوینده است می باید
 که او مرد باشد و مرد تمام باشد که کودک نباشد و عورت نباشد مستمع آنکه می شنود
 او باید که حق شنود و ملوایا و حق باشد سمع آنچه می گویند باید که بزرگ و فاضل
 نباشد - اما آله سماع آن فرامیر است - چون چنگ و رباب و مثل این باید که در میان
 نباشد همچنین سماع حلال است آنگاه فرمود سماع صوتی است موزون چرا حرام
 باشد - و آنچه میگویند کلامی است مفهوم المعانی آن چرا حرام باشد - دیگر تحریک
 قلب است اگر آن تحریک از یاد حق باشد مستحب است و اگر میل بفساد باشد حرام است
 و هم درین کتاب است که یکی از حاضران گفت که درین روزها بعضی از درویشان آستانه
 در مجمع که چنگ و رباب و قهصا کردند و حاج ذکریه الله بالخیر فرمود که نیکو
 نموده اند آنچه نامشروع است ناپسندین است بعد ازان یکی گفت که چون آن طائفه
 ازان مقام بیرون آمدند و با ایشان گفتند که شما چه کردید دران جمع فرامیر بود شما چگونه

سلع شنیدید و رخص کردید ایشان جواب دادند که با چنان استغراق سماع بودیم که ندانستیم
 که اینجا مرا میراست یا نه خواجہ ذکر و احوال بالآخر چون این شنید فرمود کہ آن جواب ہم چیزے
 نیست این سخن در ہمہ مصیبتہا سنا یاد استے۔ حقیر کاتب حروف گوید کہ اینجا حکایتے دیگر است
 در جانب خلاف انچه از سلطان نظام الدین اولیا منقول شد و شمس الدین افلاکی در کتاب
 المعارفین آورده کہ مولانا جلال الدین رومی فرمود کہ رباب را شش گوشہ باید خست
 و رباب از قدیم العہد چہار گوشہ داشت فرمودشش رباب ما شارح سر شش گوشہ عالم
 است استے۔ و محقق جامی قدس سرہ السامی در نفحات مے آرد کہ شیخ روز بہان
 بقلی صاحب تفسیر العرائس در کتاب الانوار فی کشف الاسرار آورده کہ قوال باید کہ خبروے
 بود کہ عارفان در مجمع سماع بہت ترویج قلوب بسہ چیز محتاج اند۔ رواج طیبہ
 و وجہ بلخ و صوت صبیح۔ عارف جامی در نفحات در احوال مولانا مے روم مے آرد کہ روزے
 مولانا فرمود کہ آواز رباب صریر باب بہشت است کہ ما مے شنویم مینگو گفت ماینز
 همان آواز مے شنویم چون است کہ چنان گرم مے شویم کہ مولانا خدمت مولوی فرمود کہ لا دشا
 کہ انچہ ما مے شنویم آواز باز شدن آن درہت و انچہ تو مے شنوی آواز فرا شدن آن
 استے۔ و ہم در نفحات در حال شیخ فخر الدین عراقی مے نویس کہ روزی امیر معین الدین پروان
 کہ مرید شیخ بود بخدمت شیخ آمد و مبلغے زر ہمراہ آورد و بنیاز سندی تمام گفت کہ شیخ مارا
 بیج کارے نیفر ماید و التفاتے نہ نماید۔ شیخ بخدمتید و گفت لے امیر مرا برز نتوان بھنق
 بفرست و حسن قوال را ببا برسان۔ و این حسن قوال در جلال دلپذیر بود و در حسن صوت
 بے نظیر و جمعے گرفتار وے بودند و در حضور و غیبت ہوا دار وے چون امیر تعلیق خاطر
 شیخ را بوے دریافت فے الحال کسے بطلب وے فرستاد بعد از فوغائے
 عاشقان و دفع مزاحمت ایشان ویرا آوردند شیخ با امیر و سائر اکابر استقبال مے

کہ وند چون نزدیک رسید شیخ پیش رفت و بروی سلام گفت و کنار گرفت آنکہ شربت
خواست و دیرا بایاران بدست خود شربت داد و از انجا بنماقہ شیخ رفتند و صحبت و شربت
و سماع فرمودند خدمت شیخ دران وقت غزلها گفت و از ان جملہ این غزل است ۵

ساز طرب عشق کہ داند کہ چہ ساز است | کر زخمہ او نہ فلک اندر تگ و تاز است

بعد از مدتی حسن قوال اجازت خواست و بہت ام خود مراجعت کرد انتہا۔ کاتبِ حروف
گوید کہ این اختلاف بمنع و تجویز بلکہ انکار و اصرار ناشی از اختلاف مشارب و اذواق باید نہست
تخسب و اللہ اعلم و در سلسلہ شریفہ چشتیہ شعبہ دیگر است کہ از شیخ علی صابر بحضرت
فرید الدین گنج شکر می رسد اصحاب این طریقہ ہمہ در امر سماع و لد و شغف تمام دارند۔ شیخ
عبدالقدوس گنگوہی کہ راس و رئیس و مروج این طریقتہ اند صاحب علم و عمل و ذوق و
حلاوت و وجد و سماع اند و قاضی شان را اند پانی پتی در مکتوبے می نویسد کہ حضرت پناہ
عالمین شیخ عبدالقدوس گنگوہی با وجود کمال علم ظاہر و رفعت شان در علم باطن و سماع
غنا با مزایا فراطے و شہادت و از تصانیف ایشان است شرح عوارف کہ دران در اثبات
اباحت سماع علی الاطلاق سخن بسیار کرده اند و بعضی از فرزندان ایشان رسالہ جداگانہ
در اباحت سماع باطریق بسیار نوشته و نیزہ شان در رد آن رسالہ چیزے باقی نگذاشته
و دیگر اتباع سلسلہ شریفہ چشتیہ را در این باب اعمی اثبات اباحت سماع رسال و مکتوبات
است بعضی مختصر و بعضی منطوق و ہر یک بقدر استطاعت خود در بذل مجہود سعی موافق تقصیر

نکرده و لکل وجہ ہو مولیہا فاستبقوا الخیرات ۵ قال الشیخ فی الرسالۃ
سلسلہ سماع نزد مشائخ طریقت در انچہ نقل می کنند از اقوال و افعال ایشان مختلف فیہ یافتہ
جامعہ مجتبئ۔ و فرقہ مباشر۔ و طائفہ متوقف۔ و غالب در قدمائے این طائفہ کہ اتادان

طریقت و مقتدایان است اندر طریقه او لے است و در متاخرین کہ دالسان راہ و
 شوریدگان و مستان در گاہ اند۔ روش دوم از سید الطائفہ جنید بغدادی قدس سرہ
 مے آرند کہ در سبادی حال سماع کردے و با اہل سماع بنشتے و در آخر ترک کرو۔
 گفتند چہر سماع نمی کنی و نشنوی فرمود کہ از کہ بشنوم و با کہ بشنوم۔ ایشان بقصدان اخوان یاران
 کرد زیر کہ سماع ایشان از اہل بود و با اہل بود۔ چہ نخست یار مشائخ سماع را در جائے کہ کردہ اند
 بشرائط و آداب بود کہ در کتب ایشان مسطور است و گاہ گاہے بود نہ بر طریق استمرار و عادت
 و چون جنید رضی اللہ تعالیٰ عنہ ترک سماع در زمان خود بحجت فہت دان اخوان و شرائط
 کرد دیگر چہ توان گفت۔ و نیز مے آرند کہ از جنید رضی اللہ تعالیٰ عنہ پرسیدہ شد
 کہ در سماع چہ گوئی فرمود **كُلُّ مَا جَمَعَ هَكَ مَعَ اللَّهِ فَهُوَ مَبَاحٌ** این سخن از جنید
 رضی اللہ تعالیٰ عنہ نزد صوفیان است و اطلاقش محل لغزش است دام عوام و جہالت
 و صحت رسیدہ است از دے کہ فرمود اذ ابرایت المرید یطلب السماع فاعلم
 ان فیہ بقیۃ من البطالۃ و واجب اینست کہ مراد دے ازان قول آن خواہد بود کہ ہر چہ در
 شرع حرام و مکروہ متفق علیہ نباشد اگر باعث جمع ہم و حصول قلب شود با کہ نیست۔
 و چون دے رضی اللہ عنہ در باب سماع بایں اطلاق فرمود لا بد مطلق سماع نزد دے
 حرام نباشد۔ و مانا کہ حق نیز ہمین است۔ چہ دعویٰ حرمت سماع علی الاطلاق بدون وجود
 دلیل قطعی بر حرمت آن چنانچہ بزنا و شرب خمر و دیگر معصیت۔ چنانچہ بعضے متفقہ گویند
 مبارکہ است و حق آنست و اللہ اعلم کہ در شرع دلیلی قطعی ہیچانکہ بر اباحت او نیست

۱۱ ہر پنچہ کہ میج کند ارادہ ترا با حق پس آن مباح است ۱۲
 ۱۳ ہر گاہ کہ بینی مریدے را کہ سماع بخواد پس بدانکہ دے از بطالت باقی است (بطالت)
 بافع بیکاری و مطلق شدن ۱۴

بر حرمت اولذات نیز نیست - و در قوت القلوب میگویند که اگر با مطلق و محل آنرا بے تقید
به بعضی انواع تفصیل در احوال سامعان گویم لازم آید انکار بے از حدیثان و میل امام ابوحنیفه
محمد غزالی رحمتہ اللہ علیہ در این مسئلہ ہم بر این جانب است - و در کتاب حیا و العلوم بعد
از نقل اختلاف عمل مثل آن از نزد خود بدلیل معقول اثبات اباحت سماع میگوید
سماع غنا در ذات خود مباح است که صلاش سماع صوت حسن است و شنیدن آواز خوب
مرسامه را مباح الاصل است چنانچه با صرہ را ویدن الوان و شکلمائے خوب و سیر و تماشائے
محل و گلزار بس از ان بعارض و چیز بے بیرون از ذات گاه حرمت و گاه است پدید آید گاه
استحسان و استحباب و بسا که امر مباح در حد ذات خود بعارضی از عوارض خارج از ذات است
واجب و مستحب و حرام و مکروه گردد و میگوید اگر یک قصد راه حج فرض یا نافله دارد و در راه ماند
و نتواند چنانکه گاه شرع بر غیب هیچ شوق این آواز خوب و گلزار بشنود و راه دور و
بیک روز طے کند چرا حرام باشد و لکن مسائل حکم مقاصد هاین سخن امام غزالی
نیز مبنی بر آنست که سماع غنا در اصل مباح است و دلیل بر حرمت او نیست و الا وجود تازگی
و حدوث شوق چه فایده کند اگر یک مانده و افسرده شود و پیاله شراب بخورد که بدان
شوق در راه رفتن حج یا قوتی برگزاردن نماز پیدا کند در دست باشد یا نباشد حاشا
و کلاً - اول اثبات اباحت باید کرد پس از ان این سخن بگفت و دوسیمین کرده و مختار
تر دوسیمین اباحت غنا است - و حرمت و گاه است بعارضی است چنانکه گفت ایم و بعضی
گفته اند هو شبهة تبقی یعنی سر و شنیدن شبه حرمت دارد و تقوی در آنست که
نشنوند - در حدیث آمن است کان ابلیس من ناج و اول من تغنی و نیز در
حدیث آمن است از ابن مسعود ^{رضی اللہ عنہ} الغنا یثبت النفاق فی القلب الحدیث
رواہ البیہقی فی شعب الایمان عن جابر رضی اللہ عنہ و ابن مسعود و ابن
فرمودند و سوگند یاد کرده اند که مراد بلهوا الحدیث در کریمه و من الناس من یشترح
لهوا الحدیث سماع غنا است و مجاب گفت که مراد بصوتک در کریمه و استغفر من استغفرت
منہ

۱۲ سماع و برای وسائل حکم مقاصد است

۱۳ ابلیس اول کسی بود که نوحه کرد و اول کسی که سرانید

۱۴ سر و نفاق در قلب پیدا میکند تا آخر حدیث روایت کرد این البیہقی و شعب الایمان از جابر رضی اللہ عنہ

۱۵ و از مردمان کسی هست که شامی را که برای بازی است

۱۶ و از جابجانبان هر که توانی از ایشان آواز خود

البطال و شباً و بعد التیاء و التي واضح و لا یحشد که بر حرمت غنا علی الاطلاق باآلات باشد
برای طاعت و عبادت و برای آن
یا به آلات و دلیلی قاطع نیست و حرمت اگر باشد پس حرمت لذتها نیست بل بجایزها است و همین است مفاد
عبد فقهاء محققین از حنفیه چنانچه صاحب در مختار و صاحب جامع الرموز می گویند

ومن ذلك ای من الملهی ضرب النوبة
للتفاخر و المباهات فلوللتنبیه فلا بأس به کما
اذا ضرب فی ثلاثة اوقات لتذکر ثلث نفحات
الصورة لمناسبة بينهما فبعد العصر لاشارة
الی نفخة الفرع و بعد العشاء الی نفخة الموت
و بعد نصف اللیل الی نفخة البعث و صاحب
در المختار علی الدر المختار گوید و هذا یفید ان
آلة الله ولیست محرمة لعینها بل لقصد الله
منها اما من سامعها او من المشتغل بها و به
تسعر الاضافة الا ترى ان ضرب ثلاث الآلة
بعینها حل تارة و حرم اخرى باختلاف النية
والامور بمقاصدها و فيه دلیل لسادتنا الصوفیة
الذین یقصدون بما هم امورهم علم بها فلا
یبادر المعارض بالانکار کیلا یحرم برکتهم فانهم
السادة الاخیار امدنا الله تعالی بامداداتهم
واعاد علینا من صالح دعواتهم و برکاتهم انتی
و در بدایع حنفیه مذکور است که السماع فی
اوقات السرود تاکید السرود و تهیج المباح
اذا کان ذلك السرود مباحا کالفناء فی ایام
العید و فی العرس و فی وقت قدوم الغائب
و وقت الولیمة و العقیقة و عند ولادة
الولد و عند ختانه و عند حفظ القرآن
انتهی - و قاضی شفاء الله قلبه بندگی که اعلم علمای زمانه

و از امور لهو است نواختن نوبت براسه فخر و مباهاات یعنی ناز
کردن پس اگر نوبت براسه تنبیه باشد پس و سبب مضائقه
ندارد چنانکه نوبت در سه وقت نوازند براسه یا دو یا نی نفخ
کردن صور سه بار چه که در آواز نوبت و آواز صور فی الجملة مناسبه
هست پس نواختن نوبت بعد عصر اشاره است به نفخة
فرع یعنی خوف و در هشت و بعد از عشاء اشاره است
به نفخة موت و بعد از نصف شب اشاره است بنفخة بعث
یعنی از قبر بر آمدن و این قول فایه این امر میدهد که آنکه لهو
بالبذات در ایم نیست بلکه بقصد لهو حرام است شتونه و ویرا
یا هر که اشتغال دارد بدان و همین مشعر است اضافت غنی نبی
که نواختن این آله بالبذات گاهی حلال میشود و گاهی حرام
باختلاف نیت و احکام بمقاصد آن و درین دلیل است
براسه سرداران یا یعنی حضرات صوفیه که قصدمی کنند از
سمل آن اگر امور ضروری را که عالم تراند بدان پس اعتراض
کننده را با انکار آن عجلت نباید کرد که باعث محرومی از
برکات شان باشد چرا که او شان سرداران بزرگانند
فائده رسانند خدای تعالی بار امدادات شان و باز گردانند
برای اثری از نیک دعاها و برکات شان سماع در اوقات سمرت
برای تاکید سرود و برانگیخته کردن و سبب مباح است
هرگاه که آن سرود مباح باشد مثل سرود در ایام عید
و شادی و وقت واپس آمدن غائب و وقت ولیمه
و عقیقه و وقت ولادت طفل و وقت ختنه و سبب و وقت
حفظ قرآن -

و افقه ایشان و اتقی الناس بوده اند و مکتوب یک از غلاة محترمین سماع می نویسند که حضرت
جمع عالی یعنی از محدثان و کلامی
نفیه تر
ببرگزار

رسول کریم صلی الله علیه و آله وسلم در کحل بضرب و فوف امر فرموده اند و امام مالک آنرا شرط صحت نکاح گفته چون ضرب و فوف بر اے اعلان نکاح حلال و مستحب باشد دهل و طنبور و نقاره و غیره را از فوف چه تفاوت است بر اے لهو همه حرام است و بر اے غرضه صحیح همه حلال باشد که اعلان نکاح از همه می شود و فرق کردن در فوف و غیره امری است غیر معقول انتهی و نیز واضح شد که مدار حرمت این اسمها بر تلبی است و اختلاف حکم شیء باختلاف اغراض و مقاصد از مشهورات فقها است نمی بینی که شرب مثلث را بر اے تقوی جائز میدانند و بر اے تلبی حرام چنانچه در هدایه مذکور است و ضرب النوتیه بر اے تفاخر حرام و بر اے تنبیه لا بأس می نویسند و ضرب الطبل بر اے غازیان در غزا و بر اے حاجیان در سفر حج مباح می دارند و در غیر آن ناجائز و اصطلاح بر اے تلبی حرام و بر اے تحصیل قوت حلال مباح می گویند و نیز واضح شد که دفع تعارض از احادیث مانع و مجوز و تطبیق در آنها بغیر این تقریر میسر نیست

وایاکم و الاعتساف و شیخ عبدالحق محدث در این مسئله اهتمام می بخشد و در این است که تکلم کرده است در این مسئله در هر دو شرح مشکوٰۃ شریف در مواضع متعدده و در شرح سفر السعادت و مدارج النبوة و رساله قرع الاسماع فی اختلاف احوال القوم و اقوالهم فی السماع و تحصیل التعرف فی معرفه الفقه و التصوف و حاصل همه تقایر بر شیخ همین است که کاتب حروف عرض نمود و چون نسخ درین مسئله هنوز باقی است اگر قدری از کلام قاضی ثنائیه نقشبندی که رفعت شان شان در علوم و ینیه از تصانیف شان ظاهر است بنقل در آید مناسب تر است باید دانست که قاضی صاحب هم در این مسئله رساله مستقله دارند که در فصل اول ادله اهل تحریم و در فصل دوم ادله اهل اباحت از کتاب و سنت نقل کرده و تعارض ضیکه در احادیث محرمه و بییمه است دفع آن هم نموده و در فصل ثالث اقوال علماء دین آورده سئو گوید که فصل چهارم در شنیدن سرود اولیاء الله در این فصل بیج آیه یا حدیث وارد نیست و نیز از قدام مجتهدان در این باب روایتی نیست که در آن وقت سرود در صوفیه رایج نبوده و از متاخران هر که انکار کرده بر ظاهر پیچیده انکار کرده و از حال مستمغان جاہل و غافل است و چون کسی بغور آن رسد هیچ دلیله از ادله شرع حرمت و کراهت آن ثابت نمی شود لهذا علماء محققین با بانه فتوی داده اند

فی شرح الکافی و اعلام ان المکره من السماع و در شرح کافی است بد آنکه سماع مکرره نزد علمای ما آست که عند علماء ما یكون علی سبیل الله و ارادة بر سبیل الله باشد و اراده گناه باینطور که فاسقان و انجما جمع العصیان بان یجتمع العساق علی ذلک شوند و نماز و قرآن ترک کنند و اما آنچه از اهل نماز و قرآن و صالحین و بترکون الصلوة و القرآن و اما ما کان من باشد پس سماع وی حلال است بلا خلاف علمای ما و ازین سبب طاعت با هم و از حدیث لام مفتوح سه کرده شده و سه کرده و سه کرده و غیره انکار کردند و در بعضی آن بخشنیدن گفته باشند و یک صلواته باشند

اهل الصلوة والقرآن من جملة الصالحين
فسماع هؤلاء حلال بلا خلاف من علمائنا
ولا يريدون بذلك الا وجه الله تعالى وحضوره
ينكرون الله في خوف الآخرة وكل ذلك عموم
غير مضموم والتواجد والرقص ايضا غير مضموم
بهذا المعنى وفي شرح البرزوي المسمى بالنورى
اعلم ان السماع الذى اختلف علمائنا في حقه
فهو ما كان على سبيل النهي واللعن بان يجتمع الله
وشاربوا الخمر وتاركوا الصلوة وامامهم سمع وهو
صالح دائم الصلوة لا تارك الورود قراءة القرآن
فهو حلال بلا خلاف بين علمائنا وكذلك الرقص
والتواجد وفي الامتاع ان السماع يحصل به
سركة القلب والخشوع واثارة الشوق الى لقاء
الله تعالى والخوف من سخطه والمعنى ان ذوقه
فاذا كان السماع هكذا فكيف يكون فيه شائبة الله
والهولوقال الشيخ شهاب الدين السهروردى في
العوارف السماع يستجلب الرحمة من الله الكريم

سماع مقصودشان سواى توجبه حق وحضور وى امرى ديگر
نمی باشد یا دمی کند حق را بخوف آخرت و این همه
محمود است نه مذموم و تواجد در قص نیز باین معنی مذموم نیست
و در شرح برزوی که موسوم به نوری است نوشته بلکه
سماع که علمای ما در آن اختلاف کرده اند مراد از آن آنست
که باشد بطریق لهو و لعب باینطور که جمع شوند در انجبا
نوشندگان شراب و فاسقین و بی نمازان و اما هر که شنید و
در سماع حاصل است و نماز گذار نه تارک و در وقراءت
قرآن پس آن حلال است بلا خلاف میان علما و
همچنین است رقص و تواجد در سماع الممتنع است
که بوجه سماع نرمی قلب و خشوع حاصل میگردد و شوق
لقای خدا برانگیخته می شود و خوف می آید از گرفت
در سماع و مقصود اینست که این فعل سبب قربت است
پس هرگاه که سماع چنان خواهد بود پس چگونه در آن
شائبه لهو یا خواش نفسانی خواهد شد و شیخ شهاب
سهروردی در عوارف گفته است که سماع بسوی خود
می کشد رحمت را از خداوند کریم تعالی شانه

فائده اے برادر سرود عبارت است از کلام موزون با صوت موزون که در آن فکر محبوب باشد
و آن را تاثیر است در بهیجان شوق بقاء محبوب و اتیان برضیات و خوف از خشم و نامرضیات
او پس عوام الناس که قلوب شان ملو به محبت نساء و اما مردان و بر آنها اثر شنیدن سرود شوق
نساء و اما رو غالب می شود و بشهوة حرام می کشد پس در حق آنها حرام است و کسیکه بجا روبر
نکر لا اله الا الله - یعنی نیست هیچ معبود جز ذات پاک سینۀ خود را از محبت ماسومی الله
پاک کرده باشد و جز ذات پاک هیچ مقصود نباشد سرود او را بهیجان شوق لقاء الله تعالی
خواهد کرد و بر طلب مرضیات او تعالی خواهد گماشت و خوف از غضب او و احترام از نامرضیات
او خواهد افزود پس سرود او را مستجلب رحمت خواهد شد و در حق او عبادت باشد و داخل بهو الحدیث که
قرآن و حدیث بر جرمت آن ناطق اند نباشد چنانچه در عوارف گفته

گرچه مانند در نوشتن شیر و شیر

کار پاکان را قیاس از خود مکیر

پس ہر کس کہ درویشان را در سماع بیند باید کہ در حق آنها حسن ظن کند کہ ما ماموریم بحسن ظن و منوعیم از بدگمانی
و درین باب آیات و احادیث و اروا ئی کن کیسکہ شنیدن سر و اختیار کند بروے لازم است کہ خود
در نفس خود ملاحظہ کند و خود را از خود حساب گیرد بکلمہ حاسبوا قبل ان تعاتبوا انفسکم اگر خود را اہل آن دانند
شریک شود و اللہ شہید ۵

خنجر و شمشیر اندر آستین
نفس مکار است مکرے زایدت

انفس را تسبیح زاید در ہمین
اگر ناز و روزہ می فرمایدت

و اگر بشنود شرائط سماع را نگاہ دارد و شرائط سماع از ان بعضی ضروری اند و بعضی استحبابی در این
مقام ہفت بحث است اول در نفس قول دوم در قوال سیتوم در متع چہارم در زمان پنجم در مکان
ششم در اخوان ہفتم در مزامیر قول کہ بشنود باید کہ در آن کلمہ کفر و معصیت نباشد و ذکر حسن و
جمال زنے یا مردے کہ زندہ باشد نبود و اگر ذکر محبوبے غیر معین یا از گزشتگان مثل لیلی و مانند آن

باشد مضائقہ ندارد و فی حقہ القدیر و من المباح ان یکون فیہ صفة امرأة مرسلۃ بخلاف اذا کان لعیلہا حقہ و رسمہ
بانت سعاد کہ ذکر جمال سعاد گزشتہ بود بحضور پیغمبر علیہ الصلوٰۃ والسلام کعب ابن زہیر خواندہ و آنحضرت
منع فرمودہ و قول باید کہ تارک الصلوٰۃ و فاسق نباشد و معیشت او بر کسب سرود نباشد در فتح القدیر گفتمہ

التقنی للہ و الیہم المال حرام و لا یقبل شہادۃ من اتخذ التقنی منکعۃ یا کل منہا - یعنی سرود کردن بر اے
لہ و جمع کردن مال حرام است و ہر کہ سرود را وجہ معیشت خود کرد شہادت او مقبول نیست و شنوندہ
باید کہ بغنائے نفس فائز باشد تا نفس او را بہو حرام نکشد و وقت نماز و ذکر او را دبا شد و مکان خلوة باشد
و مسجد نباشد کہ رفع اصوات و شغب در مسجد حرام است بلکہ سوائے نماز فرض در مسجد بہتر نیست
و نوافل در خانہ بہتر و حاضران مجلس نامحرم و فاسق و ارباب نفس امارہ بالسور نباشند چہ اگر مغنی
و حاضران مجلس فاسق و غیر محرم باشند باطن صوفی از عکس صحبت آنها ظلمت پذیرد و نور تجلیات الہی
بروے فائز نکند و و حق تعالی می فرماید لا تقعد بعد الذکر مع القوم الظالمین یعنی منشین بعد پند دادن
با قوم فاسقان با فاسق ہما لہ قدر نشیند کہ او را پند و ہدایہ با معروف و نہی منکر کند زیادہ بآنها صحبت نکند

صحبت طالح ترا طالح کند

صحبت صالح ترا صالح کند

و مزامیر ہم اگر بنوید شوق و محبت الہی باشند آنرا حرام نتوان گفت چہ بر اے حکمتہ اعلان نکاح و
اعلام قافلہ و غازیان چون دف جائز باشد بلکہ طاعت بود بر اے ہجان شوق الہی البیتہ
بہتر باشد مولوی روم فرماید ۵

ہم چونے دمساز و مشتاقے کہ دید

ہم چونے زہرے و تریاقے کہ دید

لہ و در فتح القدیر است کہ مباح است انیکہ در ان تعریف زنے باشد گذاشتہ شدہ بخلاف آنکہ زنے معینہ باشد
و زندہ ۱۲

یعنی نے در حق فاسقان نہ ہرست و در حق صوفیان صادق تریاق است ^{۱۰} **بیتھ ما قالہ لقا فی السلاۃ المعولۃ فی حکام السماع**
 قد و اہل تحقیق و انصاف حضرت میرزا جان جاناں نقشبندی مجددی در مکتوبے بجواب سائلے ارغام می فرماید
 مخدوم و مادر مسئلہ سماع در میانہ ائمہ فقہا و حضرات صوفیہ رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہم اجمیع اختلاف قوی است
 فرقہ اولیٰ می گویند کہ سماع مطلقاً حرام است بنا بر مصلحت سد باب افراط و فرقہ ثانیہ می فرماید کہ بالاطلاق
 حلال است باقتضائے غلبہ ذوق و حال و انصاف آنست کہ سماع بر دو قسم است یکے آنکہ شخصے کہ محل
 فتنہ نباشد کلامے موزون باشکے موزون بے مداخلت مخدوم شرعی الشانہاید و فسادے ازان در بطن
 مستمعین نر اید بلکہ سرورے یا حزنے در قلب پدید آید این قسم سماع البتہ مباح است کہ مرکب از دو امر
 مباح کہ کلام موزون و صوت موزون باشد چہ اخیر مباح گرد و و نیز در قرن اول در تقریبات مشروعہ
 مثل نکل و قدوم اکابر معمول بودہ و اقلیاد علماء امت احياناً ارتکاب آن نمودہ اند چنانچہ از کتب احادیث
 ظاہرے شود اما این عمل ازان بزرگان بر سبیل اتفاق واقعے شدہ بطریق التزام قسم دوم آنست کہ
 غالیان متاخرین رواج دادہ اند آنرا بجد گرفتہ و امور غیر مشروعہ را در ان خلط نمودہ انقسم بقدر مداخلت
 امور غیر مباحہ از کہ است بجزمت خواہد رسید و اعتقاد اباحت محرمات متفق علیہا بکفر خواہد انجامید و انیکہ
 جماعتے از ارباب کمال رغبت بسماع مباح نیز ندارند از خصوصیات ذوقی است نہ از احکام شرعی
 مثلاً شارب خمر میل بنقل شیرین نمی کند و آنکہ معقاد بافیون است رغبت بنقل نمکین نمی نمایند با آنکہ
 یکے نقل دیگرے را حرام نمیدانند همچنین حضرات سلسلہ چشتیہ کہ نشاء نسبت اینہا بہ نشاء خمر مشاہیر
 است از شور نغمات متلذذ می شوند نہ بسکوت و حضرات طریقہ نقشبندیہ کہ نشاء نسبت شان بر بودگی
 افیون مناسب است از سکوت حظ بر میدارند نہ از شور و ہنگامہ پس نشاء این خلاف ذوق و
 طبع است نہ دین و شرع و اکابر جمیع طرق حقہ تابع دین و ملت اند نہ متبع ہوا و طبیعت و نیز ہمہ در
 اجتناب از غیر مباح متفق و جملائے ہر دو طرف از اعتبار ساقط اند و افراط و تفریط ممنوع است
 و تفصیل این مسئلہ از کتب مبسوطہ محققین مثل امام حجۃ الاسلام غزالی و شیخ الشیوخ سہروردی و غیرہما
 باید طلبید و اکھدند کہ فقیر از سماع غیر مباح تأتب و سماع مباح را تارک و در عقیدہ اباحت و غیر
 اباحت آن تابع کتاب و سنت است و تکلم از ذوق و وجدان زیادہ ازین ضرور نیست از کتب
 قوم ظاہر است کہ ارباب احوال صحیحہ و مقامات سنیہ در سماع مباح چاہا دادہ اند و ہر کہ از مذاق

۱۱ یعنی چہ کہ احوال مجر و مال بیلن میکنند پس نہر ہم شد و تریاق ہم باین طور کہ عشق را حرکت می دہد کہ آن نہر است در حق بدن
 و تریاق است در حق جان باینکہ موجب فنائی ہستی موہوم شد پس نہر شد در حق دے و مقام بقا بلی عطا میکند پس تریاق گردید **۱۲**
 از شاکر و دال مدثر خواندن و تعریف گم شدہ کردن **۱۳** سنیہ بفتح اول و کسرون و یائے محتاتی مشدود یعنی روشن و بلند **۱۴**
 مثل حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی رحمۃ اللہ علیہ کہ برین شعر حضرت شیخ احمد جام **۱۵** کشکان خیر تسلیم را بہر زمان از غیب جانے دیگر است
 جان خود را بجان سپردہ کہ قصہ اش **۱۶** خب را لا خیار حضرت شیخ عبدالقادر محدث دہلوی مرقوم است **۱۷**

علما، صوفیه واقف است و عقل سلیم و ذوق صحیح دارد قدر این تکریر میداند و بس خیر الکلام ماقبل
 و دل و السلام و مولانا محمود قاشانی در خلاصه العوارف می نویسد از جمله مستحبات صوفیه که محل
 انکار بعضی از علما، ظاهر است یکی اجتماع ایشان است از براس سماع غنا و احسان و استحضار قول
 از بهر آن و وجه انکارشان آنکه این رسم بدعت است چه در عهد رسالت و زمان صحابه و تابعین
 و علما و مشایخ سلف معهود نبوده است و بعضی از مشایخ متأخر آنرا وضع کرده اند و مستحسن داشته
 و جواب آنست که هر چند بدعت است ولیکن مزاحم سنت نیست پس مذموم نبود خصوصاً که مثل
 بود بر فوائد و از جمله فوائد یکی آنست که اصحاب ریاضات و ارباب مجاهدات را از کثرت
 معاملات گاه گاه اتفاق افتد که کلماتی و ملالتی در نفوس و قلوب حادث شود و قبضه و یا سبب
 که موجب فتور اعمال و قصور احوال باشد طاری گردد پس مشایخ متأخر از بهر رفع این
 عارضه و دفع این حادثه ترکیبی روحانی از سماع اصوات طیبه و احسان تناسیه و اشعار
 مهیبه مشوقه بر وجهی که مشروع باشد ترتیب نموده اند و ایشانرا بر تنادل آن بوقت حاجت
 تحریر فرموده تا بدان واسطه کلمات و ملالت از ایشان مرتفع شود و دیگر باره از شدت
 شوق و حدت شغف و بمعاملات آرند فائده دوم آنکه سالکان را در اثناء سیر و سلوک
 بسبب ظهور و استیلا و صفات نفوس و قفات و حجابات بسیار افتد و شاید که بدان
 سبب مدتی طریقی مزید احوال بر ایشان مسدود گردد و بطول فراق پیورت اشتیاق
 نقصان پذیرد پس ممکن بود که مستمع را در سماع احسان لذت یا غریزه و صفت اکمال او بود
 حالی غریب که تحریک دواعی شوق و تسبیح توابع محبت کند و روئے نماید و آن وقفه
 یا حجب از پیش بر خیزد و باب مزید مفتوح شود فائده سوم آنکه اهل سلوک را که حال ایشان
 هنوز از سیر بطری و سلوک بجزبه و محبیه بمجوبه نیجا میدهند باشد در اثناء سماع ممکن بود
 که مسمع روح مفتوح گردد و لذت خطاب از دل و عهد اول یاد آید و طائر روح بیک
 نهضت و نفیض غبار هستی و نداده حدوث از خود بیفتانند و از غوغا شنه نفس و قلب و جمله
 اکوان مجرّد گردد و آنگاه در فضا قرب ذات در طیران آید و سیر سالک بطیر مبدل
 شود و سلوکش بجزبه و محبیه بمجوبه و بیک لحظه چندان راه قطع کند که سالما و سیر و

۱۵ بهتر کلام آنست که اندک باشد و بسیار دلالت کند ماقبل و دل کنیه از کلام قلیل که دلالت کند مراد و مدعای
 بسیار ۱۲ شغف بالفتح رسیدن چیزه بر پرده دل و لغتین در آویختن چیزه بچیزه ۱۳ عجات جمع محب
 ضمتین معنی پرده ها این جمع حجاب است ۱۴ غواشی جمع غاشیه معنی قیامت و آتش و پوشش و پوشش و پوشش
 زمین و جرم و در دو بیاری ۱۵ اکوان بالفتح معنی موجودات و مخلوقات این جمع کون است که بالفتح باشد می تواند که جمع
 کائن باشد که معنی پیدا شوند است ۱۶

سلوک بغیر سماع نتواند شد و اگر منکر سماع این فوائد را به آفات که در سماع متوقع است مقابله کند گویم دفع آن آفات واجب آید و از امکان وقوع آن ترک سماع لازم نگردد و خیر اعمال که صلوة است در حق بعضی موجب فلاح است چنانکه -

قَدْ فَحِمَ الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ هَمُّ فِي صَلَواتِهِمْ خَاشِعُونَ هر آنکه رستگار شد نزد مسلمانان آنکه ایشان در نماز خویش نیالشی کنند و گمان

و در حق بعضی سبب ویل چنانکه -

وَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَواتِهِمْ سَاهُونَ وای آن نمازگذاران که ایشان از نماز خود غفلت می درزند

و با وجود احتمال سهو و غفلت که موجب ویل اند ترک صلوة جایز نبود و انصاف آنست که درین زمان سماع بروحیکه عادت اهل روزگار متصفوه است رسمه است عین و بال و محل انکار است چه بیشتر جمعیتها که درین وقت مشاهده می افتد بناء آن بر دو اعمی نفسانی و حظوظ طبیعت است نه بر قاعده صدق و اخلاص و طلب مزید حال که وضع این طریق در اصل بدان اساس بوده است جماعتی را باعث بر حضور مجلس سماع داعیه تناول طعامیکه در آن مجمع متوقع بود و طائفه را میل بر قص و لهو و طرب و عشرت و قوس را رغبت بشاهد منکرات و مکروهات و جمعی را استیلاب افسلم دنیوی و بعضی را اظهار وجد و حال به تبکبیس محال و گروهبی را گرم داشتن بازار شایخ و ترویج متاع تصنع و انجمله محض و بال و عین ضلال است و محل انکار اهل دیانات و هر جمعی که بناء آن بر یکی ازین مقاصد بود طلب مزید حال و صفاء باطن و جمعیت خاطر از انجا متعذر و متعسر باشد و احترار نمودن از آن طریق اولی و بساط این شکایت نه درین عهد بلکه در زمان رئیس القوم جنید رحمه الله علیه که وقت ظهور مشایخ و اجتماع صوفیان بود مبسوط آورده است و جنید رحمه الله علیه در آخر حال سماع غنائمیکه گفتند چرا اکنون سماع نکنی گفت صبح من یعنی بایک سماع کنم گفتند تسمه لنفسک یعنی از برائے خود بشنو گفت عین یعنی از که بشنوم درین قول اشارت بد آنست که سماع بایاران اهدر و باید کرد و از کسے باید شنید که صاحب درد بود و از سر صدق و اراوت گوید بخت محض آخرت و این هر دو مطلوب در آن زمان عزیز و مفقود بوده فکیف بهذا الزمان پس اگر کسے را حضور جنسین جمع دست و دهکفی بدن لا غنیة و الا ترک آن سلامت دین را اولی دانند و شک نیست که آوازهای خوش از جمله نعمت های الهی است و در سیر

این آیت که بزیادی الخلق ما یشاء آورده اند که آن زیاده آواز خوش است و چه عجب که روح انسانی را البساع اصوات طیبه و لغات متناسبه التذاف و استرواحی بود و حال آنست که روح بعضی از حیوانات از آن لذت یابد چنانکه اشتر به نغمه حدابارهای گران باسانی بکشد و یک روز چندین منازل از سر نشاط طے کند حکایت است از دوفی رحمه الله علیه که وقتی در بادیه بقیله از قبائل عرب برسیدم یکی از ایشان مرا بخانه خود فرود آورد و ضیافت کرد پیش از احضار طعام غلامی را دیدم سیاه در آن خانه بند بر پا نهاده و شرع چند مرده بر درخیمه افتاده آن غلام مرا گفت تو امشب سمانی و مولاے من همان ساخت گرامی دارد و توقع چنان است

که خدای را شفاعت کنی تا ازین بند خلاص دهد چون طعام حاضر کرد گفتم بخورم تا این بنده را خلاص دهی گفت
این غلام مل مرا همه تلف کرد و مرا بر خاک فقر نشاند گفتیم که سبب گفت تعیش من از منافع این فتران بود
و این غلام آواز سه بغایت خوش دارد بار بای گران برایشان حل کرد و بنمونه صدایشان را اگر مبر اند تا ده
سه روزه یک روز قطع کردند چون بنزل رسیدند و بار باینجا آمدند و میقتادند و جان بدادند اکنون او را بتو بخشیدم
روز دیگر خواستم که آواز او بشنوم و حال فتران را استماع لغات او مشاهده کنم معنی غلام را فرمود تا نموده صد
آغاز کرد و فترت آگاهی است بود چون آواز بشنید بر سر برگردید و ریمان بگست و من نیز از غایت خوشی آواز
او بیوش خدم و میقتاد تا مضیف اشارت نمودم که کس و هر که از آواز خوش لذت نیابد نشان آنست

که دلش مرده است یا سمع باطنش باطل گشته اند ^{اینکه استماع الموفق لا یتبع الصم الذی علم و انهم علی السمع لعمرونی}
وصف حال این طائفه است و نکته شافعی رحمه الله علیه در ساهی می گذشت یک با او همراه شد بجای
رسیدند که قوای فتره میکرد یا استاد و همراه را گفت تو ازین سماع هیچ طب می یابی گفت نه گفت پس
معلوم شد که حس باطن ندارد می از چندین پرسیدند که سبب چیست که شخص آرمیده باوقار ناگاه آواز می شنود
و اضطراب و تعلق در نهاد او می افتد و از دست حرکات غیر معنادار ظاهر میشود گفت چون حق سبحانه تعالی در عهد
ازل و میثاق اول با ذرات ذرات بنی آدم خطاب الیهت بر یکدیگر و ولادت آن خطاب و عذوبت آن
کلام در سماع ارواح ایشان بماند لاجرم هر گاه که آواز خوش بشنوند لذت آن خطاب باو نشان یاد آید
و بذوق آن در حرکت آیند و انیمانی مطابق قول ذوالنون مصری است رحمه الله علیه که آواز با سه یا کینه

مخاطبات و اشارات الهیه استودعها عند کل طیب و طیبیه بمنون محمد رحمه الله علیه گوید
مخاطبات و اشارات الهیه آنکه بطور امانت داشته است حق تعالی نزد هر پاک و صلال فرد باشد یا زن ۱۲

السماع نداء من الحق للارواح والوجد بعبادة	سماع نداء نیست از حق بار و روح و وجد عبارت است از قبول کردن
عن اجابة الارواح لذلك النداء والفتى بعبادة	ارواح آن نداء و فتی عبارت است از وصول حق در گریه نشانی
عن الوصول الى الحق البكاء ثم ان تافرح الوصول	است از نشانی فرحت و وصول ۱۳

و این که کاذب بمنون یا ذکر و نوعی است از انواع بکاء که آنرا بکاء فرح خوانند چه سبب بکاء یا خوف بود یا شوق یا فرح
یا وجدان و شوق اسلام قدس سره در عوارف آورده است که بکاء و وجدان دیگر است و بکاء فرح دیگر بکاء
فرح آنست که کسی از فرط سرور و بگریه چنانکه فرزند یا محبوبی منقطع الخیر ناگاه از سفر باز آید مشتاق
را از غایت فرح گریه پدید آید و اما بکاء و وجدان آنست که چون لعل از لوان حق القین طاری شود
و صدمه قدم بر حدوث آید بقیه وجود و اجد که سمیت حدشان دارد و تصادم قدم و حدوث بطریق ترشح
بر خیزد و اثر این حال در صورت تو کف قطرات عبرات ظاهر شود و گفته اند لا یسیر السماع الا بالوجدان نفسه

مینه و قلبه چنانکه ابو علی دقاق رحمه الله علیه گفته است -
یافت سماع نبرد در گریه که فرموده باشد

السمع عوام علی العوام لا یفهم یعون بحیوة نفوسهم و	سماع عوام است برای عوام چه که اوشان می شنوند در حاک
---	---

مباح للزهاد لا غم من ارباب المجاهدات و محب لا مها بن لا غم ليس معون بجهود وتلوهم -	زندگی نفوس خود و مباح است براس زاهدان چرکه اوشان از ارباب مجاهدات اند و محب است براس یاران با بر اگر اوشان می شنوند به زندگی قلوب خود
--	---

و از خیلی رحمة الله علیه پرسیدند که سماع چیست گفت -

ظاهره فتنه و باطنه عبدة فمن حصل له معرفة الاشارات حل له سماع العبدة والا فقد ابتلى بالفتنة -	ظاهره فتنه است و باطن وی عبرت است پس هر که اشارت اشارات حاصل شد و بر اسماع عبرت حلال است ورنه تحقیق در فتنه مبتلا کرده خواهد شد
--	---

و جنید گفت السماع فتنه لمن طلبه و ترويح لمن وجده و خاصیت سماع آنست که هر چه بر ولایت بشریت
سلطنت دارد از القویت کند و غالب تر گردد پس در حق طائفه که سرایشان بجهت و ارادت حق مشغول و
متعلق بود سماع ممد و معاون باشد بر طلب کمال و در حق بعضی که ضمیر ایشان بهو امتملی بود موجب هلاک و
هول و ازینجاست منشاء اختلاف اقوال ائمّه در تحرک و تحلیل سماع ذوالنون رحمة الله علیه گفته است

السماع و امره حق جاء يزعج القلوب الى الحق فمن اصفى اليه حتى يحقق ومن اصفى اليه بنفسه فزندق -	سماع و امره است از حق که جنبش میدهد قلوب را به سوی حق پس هر که صاف کرد خود را بر اسماع حق ثابت گشت و هر که صاف کرد خود را بر اسماع نفس زندیق گشت
--	--

و وجود در سماع اگر چه کمال حال مبتدیان است و لکن نقصان حال منتیان است چه وجد عبارت است
از باز یافتن حال شهود و باز یافتن بعد از گم کردن بود پس واجد در سماع بحقیقت فاقد بود و بسبب فقدان
حال شهود و ظهور صفات وجود و صفات وجود یا ظلمانی بود و آن صفات نفسانیست که محجوب مطلقا نیست
یا نورانی و آن صفات قلبی است که محجوب محققان است و منشاء وجد در سماع یا مجرد لغات طیبیه بود
و اصوات متناسبه و تلذذ ازان نصیب روح بود و بس دیا مجموع اصوات یا معانی ایات و التذوق
از ازان مشترک بود میان ارواح و قلوب در حق محققان و میان ارواح و نفوس در حق مبطان و در
مجرد نعمات که روح به استلذذ ازان منفرد بود و قلب استراقی سمع کند در حق محقق و نفس در حق مبطان
و منتیان را که بجهت خلاص از حجاب وجود حال شهود اتم بود و سماع مخاطبات سری متواتر سماع احسان
از عاج نتواند کرد چه از عاج بواسطه هجوم حال عزیز پدید آید و اهل شهود اتم و سماع متواتر
را حال شهود و سماع خطاب عزیز و عجیب نماید لا جرم ازان متخرج نشوند یک از اصحاب
سهل بن عبد الله حکایت کند که چندین سال در صحبت سهل بن عبد الله بودم هرگز ندیدم که
بسماع چیزی از ذکر قرآن و غیر آن متغیر شد تا آخر عمر این آیت پیش او خواندند که قال یوم لا یخذل
منکم مدینه ناگاه حال بر دے بگردید و چنان بلرزید که نزدیک بود که بیفتد بعد از ازان از دے سبب
از نشاند ۱۲

آن پرسیدم گفت نعم قد تلحقن ضعف و همچنین وقتی بسماع این آیت الملك في مئذنه الحق للرجل
 استغیر شد و در اضطراب آمد چون بحال و قرار خود باز گشت ابن سالم که از جمله اصحاب او بود از آن
 حال سوال کرد جواب داد که آن از ضعف بود گفتند اگر آن ضعف بود پس قوت چه باشد
 گفت قوت آن بود که هیچ وارد به شخص فرود نیاید الا که بقوت حال آنرا ابتلاع نماید
 و فرود خورد و از دس متغیر نشود و قوتی مشاد و نیروی جائی بگذشت که طائفه مبتدیان در سماع
 بودند چون او را بدیدند سماع را ترک کردند گفت همچنان با سر حال خود روید که اگر جمله طایفه دنیا
 در گوش من جمع گرد و هیچ ذره قصد مرا مشغول نگرداند و در مرا شفافند و در سماع سهل بن عبد الله
 رحمه الله علیه روایت است که گفت قال الصلوة كمال في الصلوة و این اشارت است
 بدوام حال شود و هر که او را انقیام بود حال او در سماع همچنان بود که پیش از سماع و هر دل که
 پیوسته حاضر حق بود و انقاء سمع کند از هر آواز که بد و در سماع آبی فهم کند پس سماع او
 موقوف نبود بر نعمات و احسان آدمی چنانکه ابو عثمان معمر بنی رحمه الله علیه گوید

من ادعى السماع ولم يسمع من صوت الطیور و صریر الباب و تصفیق الدیاح فاعلم ان دعواه افتراء و باطل -	هر که دعوی کرد سماع را و شنید آواز طیور را و آواز دروازه را و آواز جنبش برگ را پس بدان که دعوی دعوی است
--	---

بلکه چنان شود که سماع او از اندرون خود بود و محتاج سمعی خارجی نباشد چنانکه حصری گوید

ایشان عمل بسمع ینقطع اذا انقطع من سمع منه ینبغی ان یکون سماعك سماعاً متصلاً غیر منقطع	چه عمل کنم در سماع که منقطع شود هر گاه که منقطع شود شخصه که می شنود آنرا باید که سماع تو سماع متصل باشد نه منقطع
--	---

و همچنین کس که سماع او متصل بود پیوسته بدل حاضر غیب بود و گوشش باطنش از حدیث النفس
 خالی پس گاه خطاب الی شنود و گاه از خارج و قتی شبلی رحمه الله علیه شنید که در بازار
 بغداد یکی میگفت خیار ده بدانگه فریاد بر آورده گفت که چون خیار ده بدانگه بود حال اشرار
 خود چگونه باشد و قتی صاحب دس شنید که منادس بانگ میزد و شعثوری بیفتاد چون باز
 آمد پرسیدند که سبب چه بود گفت من از حق شنیدم که می گفت سمع مؤثر بزی روایت از

سلف ستر بافتح و دینه کوی کنایه منی الارب و این را اطباء و مینویند بحجت اجتناب از مشابیه بشیر که ذاتی غیث الفات بری
 بر بافتح منی بیابان و نیکو کار و در است گود بسیار و نامی است از نامهای حق تعالی که ذاتی المنتخب و یار برای نسبت است پس مفهوم ندائی دوی
 که صرف الفاظ ستر بری میگفت ابن بود که بودینه بیابانی میفرستد و الفاظی که ازین حدایان صاحب دل القا شد این بود که سمع تری بری اسع صیغه
 مذکر لمرحوم معروف است از سنی یعنی گوشش کردن و ترخفت تری است که صیغه واحد مذکر از مضارع معروف است یعنی خواهی دید و معنی
 بر بسیار بر این اسم از اسامی تعالی چنانکه بالا گذشت و یار برای واحد مذکر است پس میتوان شد که صاحب دل معانی این حدایین فهمیده باشد که سعی کن در
 راه حق خواهی دید بسیار تر از این اسمی که بر است ترا شده خواهد شد و از همین نوید صاحب دل را نشانده و مرتبه پیدا آمد که نوره و زینت و در
 اعرابی میان هر دو نفره و جلیب می و اهل زبان بوده است که اهل زبان اکثر رسا مد لحاظ اعراب نمی کنند و الله اعلم بالصواب

انتم علی ترک المباح بالافتاق بل یكون ما جوسرا
 اذا تركه للخروج عن رتبة الخلاف واما
 في جانب الاعتقاد فلا حوط ان يجنب عن الانكار
 علی من يباشره فان المسئلة مجتهد فيها ولا انكار
 في المجتهد فيه لان الاختلاف في الفروع رحمة
 من الله تعالى خص بها هذه الامة فلا يجوز الانكار
 عليه علی الصحيح كما هو مقرر في عمله ثم الانكار
 في هذه المسئلة خصوصا يؤدى الى شناعة عظيمة
 لا يجترع عليها مسلم فان في انكاره انكار علی الشارع
 صلی الله علیه وسلم وجماعة من اکابر المعابة ورضی
 الله تعالى عنهم والتابعين ائمة المذاهب المتبوعة و
 تبع التابعين الذين عد لهم رسول الله صلی الله
 علیه واله وسلم وشهد لهم بكونه خیر القرون في
 الانکار تسبیح علیهم باز تکالیف لفعل الحرام والمنکر
 لا یستعربن لك فان تردد متروک في ذلك فعلیه
 بتتبع السیر الاثار یظهر له ذلك انتهى -

نیست بالاتفاق بلکه ثواب داده خواهد شد و فتیکه ترک
 وے بغرض بیرون آمدن خود کرد از شائبه خلاف و اما
 در جانب اعتقاد پس مناسب تر ایست که انکار بر کسیکه این
 اختیار کرده برپیش کند پس تحقیق که این مسئله علی شده است و
 در چنین مسئله انکارے نشاید چرا که اختلاف در فروع رحمت است
 از حق تعالی خاص کرده شد بدان این است پس جائز نیست انکار
 بران بذهب صحیح چنانکه بمقام خود مذکور است باز انکار درین
 مسئله خاصه میرساند بسوء زشتی عظیم که مسلمانے بران جرات
 نخواهد کرد که در انکار وی لازم می آید انکار بر شارع صلی الله علیه
 وسلم و جماعتی از اکابر بسی بر رضی الله تعالی عنهم و تابعین و ائمه
 مذاهب متبوعه و تبع تابعین ای کسانیکه رسول الله صلی الله
 علیه وسلم او را بنابر غیر القرون شمار کرده و شهادت داد و در
 انکار عمر کردن است بران حضرت به از تکاب شان فعل
 حرام را و منکر باین شعورے ندارد و اگر کسی درین تردد کند پس
 بر خود لازم کند جستجو را در کتب سیر و آثار این امر بروی ظاهر
 خواهد شد انتهى -

عنه و انتهى است که اینجا حضرت معصمت علام علیه رحمة الله تعالی الی یوم القیام را نوبت تحریر رسیده بود که این خالکدان ظلمانی را گذارشته
 تربیت افزای عالم جاودانی گشتند اما چونکه در مقدمه کتاب هذا تبصیر مقدمه زده لطیفه و خاتمه دعه فرموده بودند لهذا آنرا صاحب
 المکمل بنیره و خلیفه شان حضرت ولی نعمت دارین اوستاد وی در شادی مولانا حافظ شاه علی انور قلندر قدس سره الاطهر در ازمنه
 قریب تکمیل فرمودند چنانکه خود در سبب تالیف مکمل تحریر فرموده اند فقط لمصحح و مترجمه التمسک بحبل العروة القوی عیب حیدر اکملی
 عالمه الله بلطفه الخفی و ربلی ۱۲۰۲

موردان بطون غفاد و غلبت و غلبت اندیش بطون و مرادفات وی چنانکه
 متفرع میشوند از معنی دوم عدم چنانکه متفرع میشوند از معنی ثانی وجود نیز
 که وی نیز در مرتبه اطلاق بهر از خود و اعتبارات است چه که وجود
 در مرتبه اطلاق بسبب کمال ظهور و غفاد و غفاد و غفاد و غفاد
 نمی شود بلکه بر غیر پوشیده می ماند پس ظهور وی متحقق نخواهد شد
 مگر با قیود و اعتبارات و محدود و صفات
 ۱۲ **سلاح** المود جمع طور و طور صیغه است از
 حال و شان و این هر دو از امور
 اعتباریه و افعیه اند و برای
 اشتیاق المود و ظهور
 و احوالی باشند

و افراد بی باشند برای وجود حقیقی واجب که متعین و مشخص حقیقی
 است و وجوبات و غیرین می باشد که اعتبار از کمالات المود اند و پس
 باید دانست که حق تعالی شخص واحد است و ذات وی غیر متناهی
 و از عرش تا فرش جمله کمالات عالم که حوادث اند و کمالات
 و حالات شخص وی اند و وی با این کمالات و حالات
 متحول است چنانکه وی از احدیت ذاتیه خود تا عالم
 شهادت بلکه انسان کامل تا منزل فرمود
 و همین کمالات و حوادث عالم را
 باطوار هم تعبیر کنند ۱۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي جعل المحبة اقوى سبب الوصول اليه وفضله على سائر الامور حتى نسب اليه ابرز الحقائق العينية
 والصو الكونية من وجودها بجعل المبدء من ماهية العدمية وبنوع نتائج الاشكال الخلقية والاوضاع الخلقية الى انواع
 مختلفة واطوار متميزة شخصية ونشاهد ان الكمال لا يخلو من وحدانية لا شريك له هو الحق الذي قال كنت كذا انغصفا فاجبت ان اشر

۱ **سلاح** حمد در لغت بمعنی ستایش و ستودن و باصطلاح خاص بیان کبریا و جلال و عظمت حق سبحانه و تعالی را گویند و بعضی از محققین چنین نوشته اند
 که حمد در لغت ثنا کردن است بزبان برخی اختیاری که برای تعظیم وی در اصطلاح فعلیکه آگاهی و در آن تعظیم متعمد خواه زبان باشد خواه
 بدل خواه بدست نطق ۱۲ **سلاح** التفتح اول و لام مشد و مفتوح در لغت بمعنی عبود و برحق و در اصطلاح اسم ذات واجب الوجود است که مستجمع جمیع صفات
 کمال باشد و در اصطلاحات صوفیه نوشته است که الله علی وال است بر آرحی بدلتی که جامع معانی جمله اسماء حسنی است و در اصل این اختلاف
 است نزد امام اعظم رحمة الله علیه بر اصل خود است زیرا که در ذات او تعالی تغییر نیست پس در لفظ اسم ذات او هم تغییر نباید کرد اما نزد صوفیین خلاف
 است که در کتب شان بالتفصیل موجود است و تفصیل متصوفانه از کتاب مستطاب لکشف القیم فی شرح بسم الله الرحمن الرحیم مصنفه حضرت عبدالکریم حبلی توان در باب ۱۲
 ۳ **سلاح** محبت بالفتح صحیح است بمعنی دوست داشتن و آنچه بصفتش مشهور است غلطچه مصدری از ثلاثی مجرد یعنی اول مستعمل شده و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از
 دوستی مخصوص بے علاقه و بے حرکی است با حق تعالی و هر که در محبت مراد خواست عاشق مراد است نه عاشق محبوب و در محبت احوال مختلفه اند که بهر این که ناشی از
 ذریه دیگر کتب مذکور اند و لطیفه دوم در تکلیف انداخته مخصوص در شرح و بیان آنست ۱۲ **سلاح** وصول در لغت بمعنی رسیدن و در اصطلاح حضرات صوفیه وصول عبارت
 است از رسیدن سالک بمقام مرتبه یعنی بنده آئینه ذات گردد و ظهور ذات بدان واقع شود ۱۳ **سلاح** حقائق عینی عبارت از ان امور است که در ذات موجود
 اند بلکه عین ذات اند و غیره که متعینات و موجودات عالم سخا از وجود حقیقی نبوده اند و حقائق جمیع حقیقت است و حقیقه اشیا ذات واحد الیها با حقیقت
 و سبب خود را از مشهور هر شیء حقیقت آن شیء گفته میشود و لذا یافت حقیقت واحد المود خود را از مشهور اشیا و کثیر معبر بلفظ حقائق است و مراد از عین
 عین ثابت است که آئینه عالم را گویند و در علم جناب باری که قبل تحقیق عالم بود و احوال نیز هست و از مقام واحدیت نیز فرزانند پس مراد از حقائق عینی
 مشهور و نسب اعیان ثابت است که بذات و احوال خلق گشته ۱۴ **سلاح** صو کونیه عبارت از موجودات خارجیه است که در عالم واقع موجود هستند و در اصل اشکال و
 اجسام ناموسه حقائق عینی اند ۱۵ **سلاح** وجود بمعنی هستی و در اصطلاح حضرات صوفیه تعریف ذات بحت و بی مطلق واحدیت را وجود گویند که بر تریه سلب صفات است یعنی باقی
 حق تعالی ذات خود را بذات خود از نبوه حضرت جمع و حضرت وجود نیز گویند این تقسم بر شش قسم است یکی واجب الوجود یعنی لازم الوجود که صفتی است دوم ممکن
 که جسم مثالی است سوم ممکن الوجود که روح اضافی است چهارم عارت الوجود که اعیان ثابت اند پنجم شاهد الوجود که مرتبه وحدت است ششم واحد الوجود که احدیت است
 ۱۶ **سلاح** بحت در لغت بمعنی ساده و خاص از هر چیزی و در اصطلاح حضرات صوفیه وجود مطلق یعنی واجب الوجود را گویند ۱۷ **سلاح** الجود عن ماهیه العدمیه یعنی مجرد از ماهیه
 باندام ۱۸ **سلاح** ماهیه بمعنی حقیقه چیزه متعلق به آنکه این مصدر جعلیت تراشیده اهل منطق و حکمت معنی لفظی لفظ ماهیت چیست این شدن باشد که نامی موسوم به ماهیه
 که باو فتح جنمیر نیست واحد و یکتا میشود علامت جعل و تائی مصدری که برای لفظی بجمت اجتماع باءات حذف شده است ۱۹ **سلاح** رغبات اللغات ۲۰ **سلاح** عدسیت و لغت
 بمعنی تیزی و در کون و در اهل علم صوفیه عبارت از اعیان ثابت باشد بمعنی موعود و اطلاق این لفظ بر معنی آمده اول معنی مقدمی و دوم ماهیه و معنی سوم بطون ۲۱

کاشف حقائق الاحوال المطهر علیه الافاضل والمشار الیه بالانامل شمس المعارفین صفوة ارباب التملکین
الجبر العلامه والخبر الفهمه مطهر الاسرار مطهر الانوار مظهر الکرامات الجلیه مصداق المقامات العلیه شیخ الاسلام
والمسلمین مؤسس الطالبتین والسکالین و استاذ الطریقه النبویه التابعه للشریعه المصطفویه الفاضل الاجل
والکامل الاکمل ذوالقلب السلیم والطبع الفخیم وهبه الله علمه الاعیان وکشف لیسراوقات

له معانی حقائق در صنف اول تکلمه نهان ذکر شده و احوال جمیع حل در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از مواهب بانی که فیاض میشوند بر عبد از جانب ب و بر احوال صالحه
عبد که از سبب فیاضیه قلب میشود یا اینکه احوال و لذات اندر عبد از جانب حق تعالی از راه امتنان و نام نده شده اند این حالات با احوال بسبب تحول عبد باین احوال از بهر
نفسا نیز بطرف مفاد باطن و درجات قرب و همین تخی ترقی عبد اند پس از حقائق احوال مراد یافت حقیقت واحد است الطاهر خود را از شهوات و بعضی حالات مختلفه بر
بنده خاص خود ۱۲ سالگی و مراد از ان مقام استقامت و ثبات است بر صراط مستقیم و تا وقتی که طالب در طریق است پس می صاحب تلویح است چرا که از حلقه بجای
ترقی میکند و از صفیقه بصفتی نقل میکند و هرگاه که حاصل شد و متصل پس وی صاحب تکلیف گشت ۱۲ سال مقام درخت یعنی جای قیام و در اصطلاح حضرت صوفیه مقیم
شدن سالک است و در مقام خاص باید طور که اول سالک آغاز سلوک عبادت و ذکر و شغل و مراقبه و غیره که پیش صوفیه مقرر است شامل باشد و بوسیله وی طی منازل
کند و ترقی کند و در مقام اخیر فناء الفناء است مقیم شود میان حضرت صوفیه منازل عروجی صد منازل اندر حسب تعدد اسما حسنی نور و نه منازل مراتب تلویح اند که
از آنها ترقی کردن ضروری است و در نه سالک قص خواهد ماند و منزل اخیر که مرتبه صدی است مقام انگین است و آن جایی است که سالک است که
فوق ازین ترقی نیست سوا ی بقا بعد و این مقام را مقام فقر و فنا میگویند ۱۲ ساله شیخ در لغت بمعنی پیر و آنکه در و سن پیری ظاهر شود و در اصطلاح حضرت
صوفیه آنکس را گویند که عالم باشد و امر و نواهی شرع شریف و عامل باشد و موافق آن و جب جایه و جب مالی و غیره ندارد و متابعت شخصی کرده باشد
که متابعتش تا رسول الله صلی الله علیه و سلم مسلسل باشد و یا خدمت کرده باشد از هر قسم مثل کم خوردن و کم خفتن و کم گفتن و نماز خواندن و صدقه
بسیار دادن و روزه داشتن و موصوف باخلاق حسنه باشد مثل صبر و شکر و توکل و یقین و طمانینت و سخاوت و قناعت و امانت و بذل مال و حلم
و تواضع و و انامی و صدق و وقار و سکون و آراخلاق و حیمه پاک باشد ۱۲ ساله مرشد بمعنی راه راست مانیده و در اصطلاح حضرت صوفیه مرشد
آنست که ولایت کند بر طریق مستقیم و از توجه وی وصول بحق میسر گردد و در شرائط مرشد مراد از شیخ است و آداب شرائط شیخ و کتابت سطرلاب و وض
الامر به نیکو است و در اختتام تکلم نهانی بعضی افادات حضرت مولف در این مقام است ۱۲ ساله طالب بمعنی جویند و در لغت و در اصطلاح حضرت صوفیه
طالب آنرا گویند که از شهوات طبیعی و لذات نفسانی هجو نماید و پرده پندار خودی از روی حقیقت بردارد و از تقید باطلاق آید و از کثرت بوحسنت گراید تا انسان
کامل گردد و این مقام را فناء فی الله گویند که نهایت سیر طالبان است و رفیع انانیت درین مقام است و احاطه قطره با دریا ۱۲ ساله سالک لغت بمعنی رونده راه
و در اصطلاح حضرت صوفیه سالک آنست که توجه قلب لبسوی حق تعالی دارد و سیر کند لبسوی حق تعالی و این متوسط است میان مبتدی و منتهی و سالک حجاب
قسم است بچنانکه مذکور شد و ویرا سالک ساده گویند دوم سالک مجذوب که وی بواسطه کفایت میکند و در اشتیای سلوک بسبب کوشش و ریاضات
شاقه ویرا مجذوب میرسد و سالک نان واصل میگردد و سوم مجذوب سالک که اول ویرا بمحض عنایت ربانی جذبیه حاصل میشود و بعد از ان سلوک شرع میکند
و حاصل میگردد و چهارم مجذوب محض که ویرا بعد از حقایق واصل شد لیکن بی فکر و نکر و نه واصل شد و مجذوب سالک زهد و فضل میشود و بعد وی مرتبه سالک مجز و
و بعضی برعکس این میگردد یعنی سالک مجز و بی اتم افضل میگردد بعد وی مرتبه مجذوب سالک بعد وی مرتبه سالک ساده بعد وی مرتبه مجذوب ۱۲ ساله
کامل و در لغت بمعنی تمام و در اصطلاح حضرت صوفیه آنکس است که در عرفان بچشمه باشد و از خودی خود خلاصی یافته و در ذات حق محو شده و در شریعت طریقت
و حقیقت و معرفت مضبوط و بر توفیق و بقا رسیده باشد ۱۲ ساله قلب سلیم و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت از قلبی است که سلم باشد از خطرات
غیرت بلکه خطرات محبت حق و ادراک عجب و رب و علم و عرفان و طلب سلوک از وی سرزند چنانکه حق تعالی در کلام پاک می فرماید یوم لا ینفع مال لا بنون
الا من اتى الله بقلب سلیم یعنی روزیکه فائده نده مال و فرزندان لیکن صاحب فائده آن بود که بیاد و پیش خدا دل به عیب را ۱۲ ساله اعیان بالفح جمیع
عین در لغت بمعنی بزرگان و چشمها و اشیاء و ذات موجوده در خارج و در اصطلاح حضرت صوفیه اعیان مراد از اعیان ثابتیه که صور اسماء الهیه اند و چیزه
از معانی آن در حاشیه حقائق عینیه مسبوک گشت و ادرارح مظاهر اعیان اند و اشیاء مظاهر ادرارح اند پس حقیقت انسانیه اوله و اعیان ثابتیه تجلی کرد
بعد از ان در ادرارح مجز و تجلی کرد ذات و صفات و افعال را ازین معلوم کن ۱۲ ساله مراد اوقات جمیع مراد و حق بمعنی سر پرده و شامیان و بعضی نوشته که این سر
سر پرده است و در اصطلاح حضرت صوفیه یعنی اسرار و معانی اسرار بالا گذشت و نیز مراد از عالم تشبیه که حجاب تنزه است و هم گنایه از عالم تنزه که عین
تشبیه گشته بر پرده آن جلوه گراست ۱۲

این خودیت پرده ایست بر رخ چون رود
غنچه حجاب گل است گل چو کشاید نقاب
و نه که خود این هست و بود هیچ ندارد وجود
هی نشناسی که چون بخردانا درون
نخل نشاند نجاک چون قد و بلجوی دوست
لایه بطرف چمن ژاله ببرگ سمن
بلبل و کبک و تیز و صلصل و دراج ساز
صورت چشم کشد در پی سرو از خم
بر لب حوض آورد ششاد شمشاد قد
آفت ناموس ز ریشه صانع نه بر ریغ وین
جلوه از روی او باغ بلا سی بهشت

پرده بدر تا شود عارض تو جانفرا
غنچه شود خنده زن بردهن و لرسو با
بنگه بزم شبنم غیب بود غیب را
طرح هند در خیال روضه خم مفضا
گل بدماند ز نخل چون مه خلوت سرا
مرغ بشخ نغمه زن شخ پید بیضا نا
گاه چنان آورد گاه نو آئین نوا
آب شمر را کند روکش زلف از هوا
شرم گلستان بخند زلف و و تا تا بیا
آتش میبکاید عقل که جور و جفا
نفی از موی او را رخ و بال خطا

۱۱۲ و در این خودی خود بیرون آمدن است ۱۱۳ و بالفتح و سکون یا در هر کلمه ایست که در محل انقشای بیعت لبرقی
تجسین گویند و آنرا مکرر کنند ۱۱۴ شود عبارت است از روی حق تعالی از حق تعالی باینطور که از مراتب تعینات و موهومات صوریه
سالک عبور کند و بمقام توحید عیانی رسیده در جمیع صور موجودات مشاهده حق تعالی کند و غیر میت را در کرده در هر چیز که نظر کند حق را بیند
و سوامی وی غیر اوست بنید چرا که سوامی وجود حق تعالی موجودیت غیر وی محال است ازینجا حضرات اهل الله میفرمایند که حق را می بیند و
حق را غیر خود دیدن محال است ۱۱۵ یعنی غیب الغیب باشد و غیب الغیب در اصطلاح حضرات صوفیه ذات سازج و ذات
بخت و در تبا هایت و غیب المصنوع را گویند و غیب المصنوع عبارت از تفرقاتی و کتبه اوست که جز وی سبحانه و تعالی و دیگر سنی داند
ولند از اغیار مصنون و از عقول و البصار مکنون آمد و نام دیگر این غیب غیب المکنون نیز هست ۱۱۶ بلبل طارک است معروف
و در اصطلاح حضرات صوفیه مراد از معرفت ربانی که ملام بزرگوار که می شناسد است و از نفس اماره قاریغ البال ۱۱۷ شاهد در لغت
یعنی گواه و نامی است از نامهای آنحضرت صلی الله علیه و سلم و در اصطلاح حضرات صوفیه شاهد آنست که از اثر مشاهده بر قلب سالک حاضر باشد
و نیز حاضر بودن شاهد حقیقی که محیط جمیع اشیا است در قلب سالک یا حضور بسبب علم لدنی یا وجود و حال یا تجلی یا شهود و در مصطلحات حضرت
خواجہ حافظ شیرازی رحمه الله علیه است که شاهد حق را گویند باعتبار ظهور زیرا که حق بصورت اشیا ظاهر است ۱۱۸ ناموس در لغت یعنی
صاحب را که گاه بر بنای امر یا صاحب راز جزو نام جبرئیل علیه السلام و مرودانا بهر در کار و مومنین چین و مکر و حیل نهانی و شرم و عصمت و عفت و در اصطلاح
حضرات صوفیه عبارت است از توقع حرمت و جاهد از خلق و از غیر عبارت از طلب غیبت و جاهد و خود ستایی و آوازه نیکنمایی و نامداری
طلبیدن و نیز عبارت از غنیمت گزینی است قبل تخلیق علم که حدیث شریف گشت گشت خفایا اشد است ۱۱۹ زب باظم دنت یعنی ناخوابی
خلاف رعیت و طبیب کسب و قضا اهل و در اصطلاح حضرات صوفیه بغض دنیا و اعراض از لذات دنیایه اوست و گفته اند ترک راحت دنیا
بنا بر طلب راحت آخرت و گفته اند که خالی شدن از این است از آنچه است از ان خالی است و گفته اند که اعراض از زیاده و فضولی باشد و گفته اند که سیر
آمدن است از آن روی دنیا و ناموس طیر و گفته اند که اعتبار تزیین مخنه است و اجتناب زنجار و تنبیه ۱۲۰ غنچه یعنی گل نا شکفته و در اصطلاح حضرات صوفیه
مراد از حقیقت عالم قبل تخلیق ۱۲۱ گل در لغت یعنی معروف و در اصطلاح حضرات صوفیه متبیر عمل را گویند و نیز لذت معرفت را و نیز کنایه از عالم
بالاجمال چرا که عالم عین معرفت حق است مرتقی را بقوای فاضلیات ان اعرف انکم یعنی محبت کردم آنیکه شناخته شوم پس بید کردم خلق ۱۲۲
روی در لغت یعنی معروف و در اصطلاح حضرات صوفیه مراد از تجلیات را گویند از معانی نوری و صوری و تجلی بر دق بران متبیین گردد و آن بقا است
باقی سبحانه ۱۲۳ موی در لغت یعنی معروف و در اصطلاح حضرات صوفیه ظاهر هویت را گویند یعنی وجود را چه همه کس را معرفت
وجود علم حاصل است ۱۲۴

<p>این همه نخل و ثمر و ان گل و آن شاخسار نیک نگه کن به بین غیر خود منید نیست نیز به انسان بود نسبت عالم بحق حیف گما میروی این چه سخن دین چه حرف با و سحر گم شد پرده ز رخسار گل بر لب زارع و زغن نغمه بهیخار نیست پای نداری میبوی راه ندانی با گشت حرف ز سینا گذشت بر لبم و یاد داد</p>	<p>این همه نخل و ثمر و ان گل و آن شاخسار</p>	<p>و ان همه صوت هزار و ان مه مینو لقا عالم و معلوم و علم چون کنی از هم جدا چون به گلستان بهار چون به بهار ان عالم تو و حقایق در یخ تو و معارف خطا بطیخ صبر صبر با و نخل در آرزو پا روز غنا دل بجوی طر فکلی ما چرخ عالم بر سر سینا تاز بلب بصیر و بلب عصا جلوه روی که بر دهشتی مار از ما</p>
---	--	--

مطلع دوم

<p>که ز رویت فراخت هل لوامع لوا کعبه جان روی تست طفت کلک کج بمان ملک ملک ملک تست کوس بگردون بکوب تو که تو حسن قبول فکر تو اصل اصول حسن تو معبود عشق عشق تو معشوق حسن گر سر باز از حسن جلوه فروشی کنی سینه گردون شود دست زبان سان فگار خلق رسد خیل نقد دل و جان بکف عزوه ز عرق انقور سحر اسماستوه و هر که انقلاب کون کند اضطراب</p>	<p>ز ره راه ترا همسر بود جبهه سا قبله دل جای تست موزه پا بر شا فلک فلک آن تست درد و جهان کن شینا وصف تو نست رسول مدح تو حمد خدا کفر تو مسجود دین دین تو جان هدا بانوی مصری دهد یوسف کنعان بهیا مهرش ز زینجا شود نور قمر بهر سما جوش زنده جیش جیش جان جوان جبا س ز را بین یکین قیس ز لیل کشا خاک قهوه اشتغال چرخ هیوط آ شینا</p>
---	--

۱۱ ماجر در لغت معنی قصه و واقعه و هنگامه و گفتگو و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از بیان و شرح و رد عشق است و مراح از
عنادل اینجا عارف و کامل صاحب شهو اند ۱۲ ذکر در لغت معنی یاد کردن چیز است و عند لسان را هم ذکر گویند و در اصطلاح حضرات صوفیه ذکر
عبارت است از چیزی که توسل و می یا مطلوب آید خواه اسم باشد یا رسم یا فعل یا جسم یا حسانی یا محسوس یا غیر آن و از چیزی که حصول لسان مطلوب شود
التمعات بطرف وی ضلالت است خواه اسم باشد یا رسم یا غیر آن پس تمامی افعال و اقوال و احوال صوفی بشرط یا رحتی ذکر است و بشرط
عدم مدم بعضی میگویند که اقسام ذکر بسیارند ذکر لسان که چهار باشد یا خفی و ذکر قلب و ذکر روح و ذکر سر و ذکر خفی و ذکر اخفی و تفصیل این در از
است کمال ذکر اینست که حجابیکه در میان ذکر و مذکور است مرقع شود و تفصیل این امر در تکیه ها در افادت حضرت مصنف و در حق
الانهر مذکور است ۱۳ فکر در لغت معنی اندیشه و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از رفتن سالک است بر کثرت از کثرات
تجرباتی که بحقیقت عدم اند سوسی حق یعنی بهمان وحدت و جوهری که حق حقیقی است و این رفتن عبارت از وصول سالک است به مقام
تجانی اند و محو تلاشی گشتن در ذات کائنات در اشعه نور وحدت ذات مثل قطره در دریا ۱۴

<p>برق روش در تپاک نبض خط^{۱۲} استوا یاد چکد همچو آب آب وزد چون هوا بهر پر چون سحاب دشت و دو چو سما نخل به تخم اندرون چون به غبار آرد با رنگ ریاحین چو بوی رخت کشان بر هوا دولر افتد بند هر کین چه گهر و ز کجا این کشد آنرا پند آن درو این را ردا خیخ شود بت پرست گبر شود پار سا خیل ملک در سجود زان رخ آدم لقا خلوه رنخ آیت شان در^{۱۳} الورا خوی گدایان چنین در طلب مدعا</p>	<p>کرزه باند ام خاک سکت بدور ساک خاک بسوزد چون نار نار بخوابد چو خاک کوه کف همچو تار سنگ جد چون تار باز رود گل شاخ شاخ خرد و در نهال^{۱۴} بوی بسا تین چو رنگ جای گردن و چین غلغله افتد به خلق کین چه فروغ این چه تاب صبح به توجیه مهر شام به تثبیت ماه گه به شبنم زلف گه بفروغ رخت حور و پری در قعود و در زیانماد و رود تو بهم در میان هم ز بهم بر کران مطلع مدح نخست باز بخوانم که هست^{۱۵}</p>
--	--

مطلع

<p>تا که شود و در سرس تاج و دهد خون بها بس که دماند ز خاک خون سیاوش گیا لاله فروز دیر رنخ صند^{۱۶} میهم^{۱۷} اسجلا تن مکی نادرست جان همه در استیلا یک نگه مهر توصد کرم کبریا هر که بجوید مرا یو که بیا بد ترا^{۱۸}</p>	<p>پر و گویی غمزه رنخت خون و دم در خفا ریند اگر طبع باغ خون دل آخر شکفت^{۱۹} ور نفر و ز در چراغ دلغ جگر تا عجب رفت بسی سال و ماه دارم از اعمال زشت^{۲۰} گفتم و گویم دگر جستم و جویم دگر خواهم ازین پس مرا ازین^{۲۱} و ما و اربان^{۲۲}</p>
---	--

۱۱ خط استوا خطی است موهوم که یک سر آن مشرق و سر دیگر مغرب است که حکما در زمین مقابله و محاذات و اگر
معدل النهار بر و سطح زمین فرض کنند به نیجه اگر دایره معدل النهار قاطع عالم شده زمین را هم قطع نماید پس زمین از جای که قطع شود هاجها خط
استواست ۱۲ خط یعنی رود در اصطلاح حضرات صوفیه ذات حق را گویند ۱۳ مراد از مرتبه ذات بحت که تفصیل آن در جواشی بالا
گذشت ۱۴ غمزه در لغت بمعنی از چشم و ابرو اشاره کردن و در اصطلاح حضرات صوفیه جذبه عالم باطن را گویند تا دل طالب با صفا
متغیر نشود و در طلب استوار ماند و نیز خون و در جارا گویند ۱۵ یعنی از بسکه جای چکیدن خون سیاوش که بجرم کشته شد گیاهها از زمین رویند
اند پس اگر از تاغیر خون دل طبع باغ فرویزد و بجای بهار خزان آید جای تعب است مراد شاعر شکایت پریشان حالی خود است
و طلب لطف از حضرت مدوح ۱۶ یعنی هرگاه که لاله درواهن کوه صدامههای خورشید غاروشن می کند اگر داغ جگر پرستغ نفرزد جاسے
تعب است مراد شاعر نفون کردن است بر مجوری و بیچارگی خویش و طلب قدرت از لطف حضرت مدوح چنانکه از شعر مابعد واضح تر است
۱۷ من و ماکنایه از خودی که دلیل مغایرت است میان طالب و مطلوب ۱۸

آغاز سبب تالیف تمهید و توصیف کتاب مستطاب

<p>مژده بادا اسے گروه میزدی قول حق است این همه قول الوسی گفت او گفت شد بود گرچه قرآن از لب پیغمبر است</p>	سوره بقره آیه ۱۲۹	<p>راز داناان رموز سرمدی کان مرتب شد به اوصاف اولی گرچه از حلقوم عبدا شد بود هر که گوید حق نگفت او کافر است</p>
---	-------------------	---

غزل

<p>از نبی لب لباب است این کتاب امثال و فرغ متر کویین راست کهنز جان عرفان دین حکمت روح شرح بستد از دلباس همه رنگ ظلام قانع و مقنن ز کوائف می بر بند نقد هائے کاسه از جسد بسنج تاجی و ناری از دیشاد و ملول الحذر اے منکران بان الحذر الصنایا اے می پرستان الصلا می برو هر دل بجلوه دیگر محرم است تو از نامحرمان شهر علم مصطفی از اورع است ثر اثر بطلموس و فیل قوس نیست</p>	سوره بقره آیه ۱۲۹	<p>وز بنی فصل الخطاب است این کتاب رطب و یابس را آب است این کتاب فاش گویم این کتاب است این کتاب آفتاب است آفتاب است این کتاب مرحبا صاحب نصاب است این کتاب فارق آب از سراب است این کتاب دفتر یوم الحیات است این کتاب وہ کہ تیغ بے قراب است این کتاب پادہ پارو آن سحاب است این کتاب صد عروس بے حجاب است این کتاب گاه عارض گمہ نقاب است این کتاب یاب علم بو تراب است این کتاب هوشدار ام الکتاب است این کتاب</p>
--	-------------------	---

بسا لکان مشاکب طریقت و ہر گوان منازل حقیقت نشان میدہم کہ این کتاب لطائف الاذکار فی مناقب

۱۷ گروه ایزدی مراد از طائف اولیا، اللہ کہ در حضور حق مستغرق می باشد ۱۲ ۱۷ رموز جمع رموز در لغت معنی لب یا ما برو یا بدین یا بدست یا زبان اشاره کردن و غیر آن و در اصطلاح حضرات صوفیہ عبارت از حقائق و معارف و حقیقہ و اسرار پوشیدہ کہ جاذبہ حقیقی سالک را از آن آگاہی بخشد ۱۲ ۱۷ سمدی آنست کہ اول و آخر ندارد و مردود از ذات خاص کہ لا ابتداء و لا انتہا است ۱۲ ۱۷ اشاہ بطرت آید و افانی ہلیم لا رطب ولا یابس الا فی کتاب مبین یعنی هیچ تری و خشکی نیست کہ در کتاب روشن موجود نباشد ۱۲ ۱۷ عارض در لغت معنی جای بر آمدن ریش از روی و آن عبارت از ہر و طرف روی است و مجاز معنی روی و رخسار و در اصطلاح حضرات صوفیہ عبارت از کشف انوار ایمان یا شد ۱۲ ۱۷ نقاب بالکسر در لغت معنی روی پندورہ کہ بر رخ اندازند یا بر چیز نفیس اندازند و لقیقہ نون خلاست و در اصطلاح حضرات صوفیہ موافقہ را گویند کہ عاشق را از مہشوق بازدارد بحکم ارادت و مشوق کہ عاشق را ہنوز ہنوز از حق است ندانہ باشد ۱۷ ام الکتاب اصطلاح حضرات صوفیہ عبارت است از عقل اول کہ اشارہ ہر شے و وحدت شے تحقیق محضی می اندیشد و سلم و بعضی مرتبہ حدیث را ام الکتاب می نامند ۱۲

عمده الاخيار همانا کتابی است مستطاب و خط جواز است برای رهبران طریق صواب و آناداند
 که تا ظمان ملک معانی را قانون نظامت است و کار پر دازان کشور سخن را دستور العمل هدایت
 و آن گردن جناب یعنی صاحب کتاب و سپاده آرای سریر بلاغت است و فرمانروای
 اقلیم فصاحت ماه رخشنده اوج عرفان و مهر جانتاب عالم ایقان و دقیقه رس عبارت مضب
 و معنی نظم الفاظ فالفیه و دیده و در حقیقت آگاه سخن پر در فصاحت و دستگاه غواص محیط خوش
 بیانی تا خدای سفینه و در بحر معانی برگزیده مقبلان حضرت رب جلیل مصداق ^{لح} میلما
 امتی کمال ^{لح} نیسیا عینی ^{لح} اسید ^{لح} عیسی ^{لح} عالم با عمل صوفی بے بدل همه دان قضیع لسان
 آنکه آوازه سخن سنجی و غلغلہ رمز و انیش چنان بجهان پیچیده که خلق به اشتیاق زیارت
 از اطراف دور و دراز بر آستان سعادت نشان بسر و چشم رسیده هر آنکه کلام فیض
 ترجمانش شنید میتوان گفت که روزی با فسانه هم نشنید و کسیکه جلال یوسف تماثلش
 دید دید آنکه در خواب هم ندیده

اے ز تو صبح هدایت عجت ملت تمام
 اے طریق علم را فضل تو مصباح آید
 و ز بیان در حجت روشن معانی را کلام
 مخزن تفسیر را دین تو مفتاح آمده

اگر افسوس صد هزار افسوس که غلبه بطون و بیباختگی فوق اکمال تبعیت سنت ^{لح} شنبه حضرت خیر الانام
 علیه السلام آن سرخیل قلندر ان عالمیقام یعنی حضرت جدامجد ^{لح} نور الله ^{لح} هاندر ^{لح} انگد ^{لح} داشت که تیتیم ترتیب
 و انموده روگاه این خلاصه سبع الثانی در نظر ناظرین آشکارا فرماید منجمله ده لطیفه موعوده و بیباچه
 نه لطیفه را تو تیا فروش ویده هاسه اولوالابصار فرمودند چون نوبت به بتین لطیفه دهم که مخصوص حدیث
 حضرت عشق بود رسید اومی بیان را میرم که مفهوم العشق نادر حق و قاصد سوی محبوب ^{لح} بزر بانی ^{لح} الهام ^{لح} ترجمان

سلاح بطون در اصطلاح حضرات صوفیه اشارت است لطیف ذات خاص حق تعالی که آنرا ذات بخت نیز گویند و اینجا مراد همین است
 ۱۲ باید دانست که مبطون آیه کریمه بل احواء عند ربهم یرزقون یعنی بلکه ایشان زنده اند نزد پروردگار خویش رزق داده میشوند و
 بمصدق مقول او لیا و الله لایقولون بل یخجلون من دایره الی دار حضرت اولیا و الدار موت مثل عوام الناس فانی میشوند بلکه بحیات ابدی
 پیوند یافته باقی باشند میگردند و حیات حق بین حیات ایشان میباشد اما از نظر خلق در پرده میشوند و این وقت و دفعه ای باید که ایشان هر زندگی
 ظاهری در ذات حق فانی و یابد باقی شده و سیر مع الکلی تمام کرده اند حقیقت و ماهیت هر خوره عوالم واقعت میگردند پس این حجاب ظاهری جسمانی
 را هم از میان برمی دارند و این بطریق متابعت حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و سلم میباشد تفصیل این اجمال آنکه چون کار آنحضرت با تمام انجانی
 و آیه کریمه الیوم اکملت لکم دینکم و انتم علیکم نعمتی یعنی امروز دین شما را کامل کردم و نعمت خود را بر شما تمام کردم) نازل شد حضرت
 عزرائیل علیه السلام بجهنم آنحضرت مسلم حاضر شده اذن قبض روح خواستند آنحضرت اذن مرحمت فرمودند همچنین نزد حضرات
 صوفیه ارواح همه اولیا و امت بطفیل آنحضرت صلی الله علیه و سلم با اذن ایشان قبض کرده نمی شود و وقتی که ایشان در دنیا تمام میگردد
 ایشان خود و بدوق وصال کامل مبداء خویش اذن قبض روح میدهند و از نظر خلق پوشیده میشوند و آخرین اعمال مسنون بهین است ۱۲ سلام الهام و لغت
 بمنی در فلنگند و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از هر آنچه که متعین در دل سالک آید یعنی سالک را تعین کامل باشد چیزی که او میشود
 و قلب آن بعد متعین قلب میباشد خواه صفائی بسبب کسب باشد یا از ذکر و شغل بسبب عنایت حق باشد عارفین میفرمایند که رابته و خطرات رحمانی
 بر دل سالک عارف وارد میشوند باز در انتها و بد واسطه حاجت حق تعالی کمال میگردد ۱۲

حال و بیان بے زبانی نشان فارغ از قیل و قال آنچنان واضح و لایح فرمودند که اہل بصیرت را ہمین اشارت وانی
 ہدایت و عشق بے عین و شین و قات بود و ہوشی اندازہ سنج و خردیے اوہام زدایے مفت و وقت آمد و بوقوع
 این واقعہ و وقیعہ بعبوت جمال متعینہ حضرت خداوندگار بانوار این مصراع دیدہ ایمان را فروغانی کردند و عاشق
 خداوند اونیست آفریدہ و ویک یک بیان منزہ از لب و زبان و جند ارشاد و مہر از لفظ و بیان آرسے
 و فقر صوفی بصوت و حرف نیست و تفصیل این اجمال آنست کہ بعد ختم لطیفہ ہم چون عزم خداوندی
 بہ تسبیح لطیفہ و ہم منقطع شد تو اتر صواعق عشقیات عشقیہ و توانی بوارق جذبات الیہ سرپای برون سوی
 خداوند نعمت را چون برون سوی کالبد کرد از و ما سوا سوز بر آورد یعنی ناگمان اجل در سلسلہ ارادت حضرت
 ایشان دست بچ شد بیکانگان گمان تب محرقہ کردند و آشنایان نمیدند انچه نمیدند ہم در ان تپاک و
 پیش بہ تحریک داعیہ و اعتناق بے حیالش خوشتر است کہ کس بقا بالکسی در چار سوے بیداری پیدا
 خواہش ۱۲ دست بگردن ہر گردان ۱۳ فرود کو قند ۱۴

عشق بے فشر و پای بر منط کسریا	بر دست ہستی مار از ما
انالہ و انالہ راجون اولکک علیہم صلوات	ہر آئینہ ما از آن خدا یم و ما بسوی دے باز روندہ ایم آنکساکم
دبھم و دحمة و اولکک ہم المہتدین	برایشانست در و در ہا از پروردگار ایشان بخشیدہ ایم و ایشان را ہدایت کردہ ایم

فی المرنیۃ

گر بقدر سوزش دل چشم من بگریستے	بر دل من مرغ و ماہی تن بہ تن بگریستے
صد ہزار ان دیدہ بایستے دل ریش مرا	تا بید حال من بر حال من بگریستے
دیدہ ہاے بخت من بیدار بایستے گون	تا بہر یک خویشتن بر خویشتن بگریستے
انچہ از من گم شد دست از از سلیمان گم شدے	بر سلیمان ہم پری ہم اپہر من بگریستے

۱۵ جمال متعینہ بمعنی صورت و تعین ظاہری انسانی کہ از آن شخص میگویم و بان جسم و صورت شخصی مراد می گیریم ۱۶ جذبات جمع
 جذبیہ و جذبیہ آئینہ عبارت است از قریب شدن حق بسوی عبد حسب اقتضای عنایت الیہ کہ برای عبد مقرر است آن چیز کہ در طی
 منازل حق در احتیاج عبد باشد با سنی عبد و بلا کلفت و بلا جہد و تکلف و کشش حق تعالی عبد را بہر خود از عنایت خویش ۱۷
 ارادت و رقت بمعنی خواستن و در اصطلاح حضرات صوفیہ ارادۃ طالب از مبادی محبت الیہ است بعضی میگویند کہ این شرارہ ایست از آتش محبت
 الیہ و قلب طالب کہ متعینی است برای اجابت و داعی معشوق حقیقی ۱۸ بقا بالکسی بقا دلت بمعنی ماندن و وفائی نشدن و در اصطلاح حضرت
 صوفیہ مقامی است برای عارف کہ در ان برای رویت حق چیزے حاجب نشود یعنی رویت اشیاء برای رویت حق تعالی حاجب نمیشود و عارف
 عالم را حدود می بیند و حق را موجود و چون عارف ازین ترقی کند اشیاء را موجود بحق بیند و رویت حق اورا از رویت اشیاء حاجب نگردد و بلکہ اشیاء را بطور حق
 ذات خویش بیند بلکہ خویش را بیند و از ان قبل ازین ذات حق ادراک میکرد آنرا ذات خود کہ قبل ازین ذات خود
 میدانست معدوم سازد و اینچنین سالک را باقی باسد گویند و ہر سالک کہ بقا بالکسی میرسد بہرگز نمی میرد بلکہ الحق اے تا خدا ہست درین کہ
 ما ہم ہمیشہ از عالم نہان بودہ از جام حلائیہ و عذریہ ہمہ روز حق و در نشو و نشو می ماند ۱۹ عطا دلت بمعنی ابرہ ہر فرشی کہ باشد نوعی از گسترنی نگارین
 درون و طریقہ گویند و چیزے دیگر و ہر عارف کہ بقا بالکسی میرسد بہرگز نمی میرد بلکہ الحق اے تا خدا ہست درین کہ
 بمعنی بولی کہ خداوند و صوفیہ عبارت در و زائل کہ ابتدا سے ندارد ۲۰

تنگ دل مرغم گرم بر با بے زن کرے فلک
مقتدای حکمت و صدر ز من کز بعب او
پیش چشمش مرغ را کشتن که با بے بستی که او
انیت موین دل که پیشش گر بکشتند چرخ
کاشکے کردون کلابی کوچه کردن داندے
کاشکے خورشید رازین غم بودے چشم دور
کاشکے آدم بر جیت در جهان باز آئیے
آتش و بادار بد اندے که از گیتی که رفت

بر من آتش رحم کرے باب زن بگریسته
اگر زمین را چشم بودے بر زمین بگریسته
اگر بدیدے شمع در گردن زدن بگریسته
طبع چون موشش چوم اندر لکن بگریسته
تا بر اهل حکمت و بر اهل فن بگریسته
تا برین چشم و چراغ انجمن بگریسته
تا برگ این خلیفه مردوزن بگریسته
آتش از غم خون شدے با دوزن بگریسته

کر دے داری دانستی است که بر و اماندگان خاصه بر چون مینے و امانده ترے اندرین و دگیتی بهم
برزن ماتم چارفت زینے دیگر فرو گسترند و آسمانے دیگر طرح انداختند بوقلمونی معریدانه روزگار ان
صبح از شام و شب از روز و استناختن و شنجو آرد و جمعیت خواطر ادمار از بنگاه بر آرد و دند و بوطین
را با نظا هر یک دیگر درز دند هوشه انداره سنج و حواسے نجر و می الفنج نقش و نگار بال و پر عتقا گردید این
خود داری و مکیمن خویشتن نگا داری را تار و بود از هم گسته شد دل از ویده باز دانستن و خود
از جنون میز آوردن مجال نماند کتاب استطاب انجمن در بند جز و دان و مستر شدن و مخصوص
بارگاه خداوندی بفرمانده بماندیم و حیران که آخر این قفل ناپیدا کلید را بکدام چاره توان کشود
و آن سر جوش رقیق محتوم را بکدام ساغر و سائکین توان پیود که اندرین آوان افاضت توانان
گر شمه لطیفه سببی و لهارا بر شش و کوشش کشایش عقود سر رشته انیکار دست بند زد
تا جراح ظاهریه به تبعیت قلوب مجذوبه بے اختیار جنبش های جدا گانه آمدند ز بانها بیتاب
اصرار تکلیل و تملک و دستها گلوگیر گریبان فقیر همه تقصیر بهر تسوید خاتمه آن یکے لبود امی تقابل
مبضه با مسوده خواب و خور بباد داده و این دیگرے به تحریر عبارات تقارن طیفه سر گرم زبان
ز دایمی و مداوم فرای خاسه و امه سبحان الله که تو خواهی که پرده برداری مو بر اندامها
شود غماز با اما این بنده خاکسار و ذره بمقدار تنگ رو و بیان مشهور زبان علی انور اللهم خود قلبه
بفضیلت کسومدی ابن حضرت قدر قدرت لسان العارفین ترجمان الکاملین مرشد انجمن و اکابر
مولانا شاه علی اکبر ابن حضرت قدوة السالکین زبده الواصلین مشهود منظر مولانا شاه حیدر علی
قلندر و کاسه لبس مانده پُر فائده حضرت ایشان صاحب المناقب هنوز باین رعنائی تسبب مسبب
الاسباب سرشار باوه حیرت و لیسرا انجام این کار و حمله گاه در گریز از جزرات بر لبهای
لبان برین باوند کباب را گویند متقا خواه آهتی باشد خواه جوی ۱۲ سله تلخ باسم سامی حضرت شاه مسعود علی قلندر اکابر حضرت شاه
ثانی قلندر آله آبادی بیت ایشان ۱۲ سله حیرت و دشت مینی سر نشسته شدن و در مطروح حضرت مونی عبادت است از محو شدن در مرتبه احدیت و عبادت

خاموشیش از عجز بیانگی خویش جانگداز فنا نهاد و بر زبانهای موی سویش بجزای بیت مرزا بیدل
 هوش رُ باد استانه‌ها

محضور دامن ناز او چه ز خاکساری ماریسد | نزد آن مژه به بلند میی که ز گرد سر مرده عاریسد
 لیکن یا این تصور باغ و قلت متاع در سبزه اوقات و تمامه آنات بدل در داعیه تکمیل آن کتاب
 و تحصیل سعادت از آن برکت لصاب بود که ناگاه از جانب حضرت ایشان اشاره خالی از فشاره
 رسیده که آن فیض عنوان و دیوان ولایت را تکلم می باید نوشت و تخم سعادت ابدی در اراضی قلوبا
 می باید کشت پس تعمیلاً لایم بتبوقیت امید ادا در روحانی قدم درین بحر عمیق نهادم و در مدینه علم را بفتح
 تحقیق کشادم احمد لله که عجز و کسین هیچیز جاذب کمرست و جالب محبت آمد و به تقاضای شان فرزند پری
 و بنده نوازی به تحفه نالیهای خودم ^{بزرگ} شکر بخشایش بکافیت و به نیر وافرانی پرستشهای پنهانی مرا از من
 بر وثابه استعدا سعادت ترقیم تلمه ناچام آوردند مقطع غزل حضرت ابوالجحد اسکندره ^{بجوده جنانه} موضع این
 داعیه میتوان شد و در پرده او شخص و گر نغمه سرای است چون نهی از خویش تریب است به بینید بلای
 تصرف باطنی و کرامت ظاهری آن شمسوار مضمار عشق و فانی بایدم شد که صرف بدت و دوا این عروس
 معانی بشاطلی خامه هر هفت شد و بناج بست و دوم شهر بهج الاول سه یکنر او و صد و نود و یک هجری
 بزور تکمیل آراسته گردیده هست تومی کن از مدد هر و ان عشق + کین بار را بقوت و بهمت کشیده اند و
 چون اسم مبارک آن صحیفه لطائف الاذکار فی مناقب عمدة الاخیاد است نام این تلمه خزائن الاسرار فی
 تلمه لطائف الاذکار بر زبان آوردم و اگر الموصل لکوثی تلمه و وصل الاذکار خوانند جاوار و اگر الخاتمی تلمه و وصل الاذکار
 گویند هم شاید و اگر فی الاعیان فی تلمه شمس العرفان نامند هم میتوانند التماس از عالی نشان کامل خرید و در
 پیروان هادیون فطرت آنکه چون دیده و دل را بنظاره جمال این سلامی جمله معانی بهره اند و ز گردانند هر جا
 که بر موانع زایل و مواضع خلل حشمت افتد لجا ظاهریت شان ستاری آیین خطا پوشی و سهو فراموشی
 بکار برند که مقتضای روش یکجا نکان اولی الابصار و داتایان کار همین است

فانه اسأل الله جعلها مقبولة لاهل القبول و در لجة | پس از خدا سوال میکنم که بگرداند این کتاب را مقبول نزد
 الوصول بمراتب الکمال و هو المسؤل | ارباب قبول و ذی یجیب و مشکلی من بر مراتب کمال و همین است

سلسله در کتب حضرت صوفیه است که حضرت ابولیا، الشراکشف و کرامات و تصرفات اندر عالم بمرآتای چنانچه تفصیل آن در تئید کرامات و تلمه
 هادیه قوم است و هم نزد ایشان است که چنانکه کرامات و تصرفات ایشان در حیات ظاهری ثابت اند بعد وفات هم بدستوری مانند و این را
 اند و روحانی میگویند ^{۱۲} فاعبات است در سقوط اوصاف مذمومه چنانکه بقا وجود او صفات محموده را هم گویند و فناء بر دو گونه است
 یکی آنکه کثرت ریاضت و باشت و دوم عدم احساس عالم ملک و ملکوت را گویند و آن بوجه مستغرق شدن در عظمت الهی دشتاده حق بیافزاید
^{۱۳} بهمت در لغت بمعنی کلامیکه قصد کردن آن نمایند و قصد دل و خرد و کلمات را از راه بلند و انداز و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارتست از
 توجه قلب جمیع قوای روحانیه خود و بجانب حق از برای حصول کمال از برای خود یا از برای غیر گفته اند که اطلاق آن در برابر توحید قلب از آنزه گرفته
 میشود و گاهی اطلاق کرده می آید در مقابل اولی صدق مرید و مقابل جمیع بهتبار صفای الهام ^{۱۴} -

لطیفه دهم در بیان عشق و محبت

راز عشق گزندان هر کس از من بدان
آتش دل را نهان میدام اما پیش خلق

من نمی گویم و لیکن چهره پیدا می کند
آب چشم میرود و پیوسته رسوای کند

بدانکه عشق نعتاً مستحق از عشقه است و آن گویا ہے است که بر درخت می پیچد و درخت را بلبس و
رود و خشک میگرداند همچنین عشق هم درخت وجود عاشق را در تجلی جمال معشوقی محو میگرداند تا چون ذات
عاشق بر خیزد همه معشوق ماند و عاشق مسکین را از آستانه نیاز بر مسند ناز نشاند و اشتقاق لفظ محبت
از حبه کبریا، است و آن تخم است که چون در زمین افتد و نهان شود و باران بارد و آفتاب بران
تابد و سرما و گرما بروی بگذرد و او متغیر نشود و بر دقت بروید و گل بر آرد و میوه دهد همچنین محبت چون در دل
قرار گیرد و بحضور غیبت و بلا و محنت و راحت و لذت و فراق و وصال متغیر نشود بلکه ببالد و شاخ و برگ
بر آرد و حضرت شیخ عبدالحق محدث دهلوی در مدارج النبوة میفرماید که محبت حیات قلوب و غذا می
ارواح اهل ایمان است و در مقامات از رضا و در احوال از محبت چیزی بالاتر و فاضلتر نیست
و شخص و وقت سالک بے محبت جسد بے روح را مانند عبارات قوم در بیان معنی محبت و کشف حقیقت
آن مختلف آمده و فی الحقیقت اختلاف این مقال ناشی از اختلاف احوال است و اکثر آن راجع به
ثمرات و نتائج محبت است نه حقیقت او و مؤاخذات^{۱۲} لدنیه از بعضی محققین نقل کرده که حقیقت محبت نزد
اهل معرفت از معلوماتی است که تعریف و تحدید نمی توان کرد آنرا و نمی شناسد آنرا مگر کسیکه قائم است
بوی بطریق و جسدان و ممکن نیست تعبیر از آن و تحدید زیاده میکند آنرا خفا پس حد او و دو دوست و این
کلام در ذوق محبت و وجدان است و الا بحسب وضع لفظ معنی او میل و انجذاب قلب است بچیزیکه
موافق و مرغوب است و آن را مراتب و درجات و آثار و ثمرات و شواهد و علامات است که

۱۱. بلا در لغت بمعنی زحمت و مکروه و اگر غریب و کار عده زائد از طاقت و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از امری است که مانع از
نوعی بحق باشد و باعث خیالات دومی و غیریت ۱۲. محنت در اصطلاح حضرات صوفیه رنج معشوق را گویند که عاشق از دور راه عشق
میند ۱۳. فراق بالکسر از هم دیگر جدا شدن و در اصطلاح حضرات صوفیه غیبت را گویند از مقام وحدت و آمدن سالک از وطن صلی که
عالم بطون باشد بدین عالم فراق اوست ۱۴. وصال در اصطلاح صوفیه عبارت از جمع نمودن بعالم بطون ۱۵. وجدان در لغت بمعنی
گم شده را یافتن و دانستن و در یافتن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از یافت ذات حق در هر نفس و جلای و گم شدن در آن و محو شدن
و از آن لذت گرفتن و زود بمعنی مقام شہوت را گویند که مستغفاد از مقام غایت است در حدیث کنت کنت^{۱۶} از آن ۱۷. ذوق در اصطلاح حضرات
صوفیه عبارت است از شہود حق برای حق در معین جمع یعنی دیدار حق تعالی با حق تعالی میشود و ازین وجه که رسائی همه نگاه تا معین جمع می شود
در آنوقت خودی عبد باقی نمی ماند بسبب محبت پس آنوقت دیدار حق با حق می شود و با غیر حق که آنوقت عبد باقی نماند
و غیریت مرتفع شود ۱۸

اشارات قوم بران واقع است پس بعضی گفته اند که محبت موافقت محبوب است در جمیع احوال و اختیار وجود و طاعت
 اوست بر شهوات نفس و ارادات قلب و بعضی گفته اند که محبت محو شدن صفات محب و فانی شدن آن در صفات
 محبوب و ذات وی و این از احکام فنا در محبت است و در نمی یابد آنرا اگر کسیکه فانی گردانیده است او را در محبت
 و گرفته است او را از وی تمام و آلوده بید بسطامی گفته قدس سره که محبت کم پنداشتن بسیار از نفس خود و بسیار
 پنداشتن کم از حبیب و محب صادق اگر بنده کند برای محبوب خود جمیع آنچه قادر است بران کم می پندارد
 آنرا و شرم دارد و اگر بیا بد از محبوب خود اندک چیزی بسیار می پندارد آنرا و گفته اند محبت آنست که بخشی
 تمام خود را برای کسیکه دوست میداری او را باقی نماند برای تو از چیزی و گفته اند محبت محو شدن ماسوی
 محبوب از دل و کمال محبت تقاضا میکند آنرا تا در دل بقیه ایست مرغیرا و محبت غیر را و بعضی گفته اند محبت
 سفر قلب است در طلب محبوب و شوق ببقای وی و تهج سان بذر او علی الدوام و صاحب شینا الکت ذکره
 و اینهمه آثار و علامات محبت است و حقیقت محبت میل قلب است بسوی چیزی که موافق است انسان را
 یا استیلا و دوست با دراک حس ظاهر همچو صورت جمیل و اصوات حسنه و اطعمه و روائج و اسبابه آن
 و به او را عقل و قلب معانی باطنه شریفه همچو محبت صالحین و علماء و آنرا که ماثور و معروف اند به سیر جمیل و افعال
 حسنه زیرا که طبع انسان مائل و مشغوف است با مثال ایشان یا حب از جهت احسان و انعام است و تحقیق
 محبوب گردانیده شده اند نفوس بر محبت کسیکه احسان کرده است بایشان و در خلاصه العوارف که مؤلف
 ملا محمود قاشانی است نوشته که محبت میل باطن است بمطالعہ جمال و آن بر دو گونه است محبت عام
 اعنی میل قلب بمطالعہ جمال صفات و محبت خاص اعنی میل روح بمشاهده جمال ذات محبت عام مایه است
 که از مطالعہ صفات جمالی رونماید و محبت خاص آفتابیه که از افق ذات بر آید محبت عام نورلیست که
 وجود در آرایش دهد و محبت خاص نارسی که وجود را پالایش دهد و در محبت عام چند مصلو و عاقله و در محبت
 خاص لا یتقی و لا یتذکر و محبت عام حقیق محتوم میز و محبت خاص تنسیم صرف خالص محبت عام بسبب
 نماز محبت با اغراض شهنوائی حامل صفات و کثرت و لطافت و کثافت و خفت و ثقل و محبت خاص بهجت
 تنزه از محاطیت اعلال صفا و رصفا و لطافت در لطافت و خفت در خفت لا یمکنه لطافت و خفت این
 شراب در تطهیر و تخفیف جام اثر کند و کثافت آنرا به لطافت و ثقل آنرا بخفت تبدیل گرداند بر مثل
 روح که جسم را لطافت و خفت بخشد همان ذات این شراب را در اقدار روح نوش کنند و فضا
 و صبا به آن بر قلوب و نفوس ریزند

و برای زمین از کاسه بزرگان حصه می باشد

و لایمراض من کاسه لکرام نصیب

دل ترجمه قلب و فرادور اصطلاح حضرات صوفیه دل لطیفه ربانی و روحانی است و اد حقیقه انسان است و متدک و عالم و عادت و عاقل
 و مخاطب و معاتب همون است هر که دل را در بافت خدا در یافت و هر که بدل رسید او بخدای تعالی رسید دل منظر خدا و منظر حلال و جمال کبریا است منظور لطف
 الهی است و چون قالب تنگ دل گیر و هم تنگ دل شود قالب نیز منظور آبی باشد و قلب همان عرش است و صبر کسی و آن پله گوشت منویری شکل که در جاب

محبوب اگر چه فرزند خود بود و پدر خدرا باشد چنانکه حضرت ابراهیم بن ادنم وقتیه در راه حج با رفیق عمده صاحبست کرد و از جانین شرط
رفت که هر چه از منکرات یکدیگر مشاهده کنند باز نبینند چون یکدیگر رسیدند ناگاه عماری منیب دیدند و در و س امر وی صاحب
جل نشسته ابراهیم بدو نگرست و نظر مکرر کرد و رفیقش گفت یا ابراهیم ایس قدمها نان لا تخفی احدنا علی صاحب
شیئا من الخبیات ابراهیم آب در چشم آورد و گفت ذلک و لدی فارقت و هو صغیرا لان لما رأیت عرفت صاحبش گفت
و أخبره عنک یا ابراهیم گفت لا فان ذلک شیء توکنا لله فلا نفود فیہ و این شعر را بخواند

ه هجرت الخلق وطراف هواکا
واهتمت العیال لکی را کا
ولو قطعت اربابا
لما حسن الفؤاد الی سوا کا

علامتی دیگر آنکه بزرگ محبوب مشغول و موبول بود چنانکه در خبر است ^{تحت} حب شدید اکثر ذکره
و از آن هرگز ملول نشود بلکه بهر وقت که بشنود لذت و طرب در و پدید آید و تا غایتی بزرگ محبوب دست
دارد که اگر در آثار آن ملامت خود بشنود از ملامت لذت پاب و گوید

أجد الملامة فی هواک لذینة
حباً لک فلیس لی السوم

علامتی دیگر آنکه محبوب را در جمیع احوال و احوالی طاعت دارد و هرگز قصد مخالفت حکم او نکند چنانکه رابعه عدویه گفته

تعطی الاله وانت تظهر حب
ان کان جمک صادقاً لا طعنه
هذا العمری فی الفعال بدیع
ان المحب لمن یحب مطیع

و سهل تشری رحمة الله گوید المحبة معا لفة الطاعة و صانبة الفاقة و از رویم پرسیدند که محبت است
گفت المتوافقة فی جمیع الاحوال علامتی دیگر آنکه هر چه اختیار کنند نظر او در آن بر طلب رضا
محبوب مقصور بود و بر غرضی دیگر چنانکه ابو بکر کثانی گفته المحبة ایثار للمحبوب و بی گفته المحبة ایثار یحب المحبوب
و ان کوهت و کراهة ما یکره المحبوب و ان احبت -

ای ابراهیم آیا نیست چندین که بعد از ده بدم که بدیده خواهی داشت از خود چیزی را از منوعات ^{۱۲} این برینست که بعد از ده از روی بحالت خودی و دلایل کنونی و قریب که در
در اشتهای خود را ^{۱۳} و غیره و در اندوای ابراهیم ^{۱۴} که گمان چیزی است که گنا شتم از برای خدا پس و این خواهی که بعد از ده ^{۱۵} که در این من و با وجود حاجت محبت و بی
طغیان کرد و من من می توانم تو را قطع کرده شوم عضو عضو علی و علی و بر آئینه منتهی نشود و قلب من مگر ^{۱۶} هر که دوست دارد و چیز را بیا و بکند و در ^{۱۷} می یابم ملامت را
در خواست تو بالذات بدست و دست دشمن و ذکر تو پس باید که ملامت کنی ما را ^{۱۸} بیقرانی میانی خدا را در آنجا که ظاهر محبت می کنی و این شعر بجای من در کار آید اما دوست - اگر هست محبت
و مصلحت هر آینه ملامت خواهی کرد و در ^{۱۹} چرا که محبت مطیع محبوب می باشد ^{۲۰} محبت اختیار کردن طاعت است و بعد از گفتن از حاجت ^{۲۱} که موافقت کردن در جمیع حالات ^{۲۲} که
محبت اختیار کردن است محبوب را ^{۲۳} محبت اختیار کردن چنانکه دوست داشته باشی که محبت باشد اگر چه باک است باشد مکره داشتن چیز را که مکره داشته محبوب باشد اگر چه باک است
باشد ^{۱۲}

و علامتی دیگر آنکه اندک مراعات محبوب بسیار داند و بسیار طاعت خود را اندک شمارد و چنانکه گفته اند سه	
گرچه اندک بود انعام تو باشد بسیار	
و چنانکه قول بایزید است	
الحبة استقلالاً لکنی منک استکثار القلیل من حبیبک	محبت آنست که کثیر خود را قلیل داند و قلیل محبوب را کثیر بخارد
و حق تعالی بغیر علیہ السلام و جی فرستاد که	
ان من شرط المحبة ان تستقل کثیر عبادتک فان لی مثلاً کثیر و تستکثر قلیل فضلی فان لک لیس مثلی	تحقیق شرط محبت آنست که کثیر عبادت خود را قلیل دان که مثل تو را کثیر داند و قلیل فضل مرا کثیر دان چرا که برای تو مثل من دیگر نیست
علامتی دیگر حیرت و هیمنه است در مشاهده جمال محبوب چه نظر بصیرت مجبان در پرتو اشعاع نور مشاهده محبوب کلید حبس گردد و از آن حیرت و هیمنه و در پیشش و عرق تولد کند و صاحب این حال اگر در مقام تکمیل بود و قوه ابتلا ع احوال و در حیرت و هیمنه از حیرت روح تجاوز ننماید و قلب را از حضور و غایت ترخیص افعال و اقوال مانع نگردد بلکه چندان که روح او در مشاهده حیران تر قلب او در محاضره هو شیار ترا جرم طلب او این بود که در بی فکرتی و اگر قوت تکمیل چندان ندارد و در غلبات این حال سر رشته تمیز از دست اختیارش رها کرده گردد و فریاد بر آرد که سه	
قد تحیت فیک خذ بیدی یاد لیل لمن تحیر فیک	تجویم در باره تو بگیر دست من ای راهنمای منجران
علامتی دیگر آنست که مشاهده محبوب و وصال او در شوقش نقصان نیارد بلکه هر لحظه در مشاهده و هر نفس در وصال شوقی جدید و تحیری و تعیشی داعی من مزیذ در بنیاد او انگیزه گردد و چون آنکه مراتب قریش زیادت میگردد نظرش بر مرتبه فوق آن می افتد و شوق و قلقش در طلب وصول آن تزیاید و تضاعیف پذیرد و همچنانکه جمال محبوب را نهایت نیست شوق محب را غایت نه فو النون گوید	
رایت فی اراض التیه امرأة تسر مع المحبة فسا لتها عن غایة المحبة فقال لیس لها غایة فقلت لمر فقلت لان المحبوب لا غایة له	در زمین تیه یعنی جنگل زنی را دیدم که بوجه محبت سرور بود پس پرسیدم ویرا از انتهای محبت گفت ویرا نهایت نیست گفتم چرا گفت که محبوب را نهایت نیست
و این ده علامت که شمرده شد اندک است از بسیار و حصر آن بمجلدات ممکن نگردد و انتی و محبت را اقسام است در جمیع السلوک شرح رساله مکیه مصنفه قطب الدین دمشقی که از حضرت مخدوم شیخ سعد خیر آبادی است نوشته است که سالکان میان محبت و عشق فرقی کرده اند عشق نهایت محبت را گویند و هدایت محبت موافقت است بعبه میل است بعبه موانست بعبه مودت بعبه هو بعبه خلعت بعبه محبت بعبه شغف بعبه تم بعبه وله بعبه عشق اما موافقت آنست که دشمنان حق را مثل دنیا و شیطان و نفس دشمن	

داری و دوستان حق را دوست داری و با ایشان ملازمت و محبت کنی و فرمان ایشان را عزیز داری تا در دل ایشان جائی یابی چه هر کس که در دل صاحب دولتی جائی یافت و منظور وی گشت صاحب دولت شد و بر خور داری یافت و میل و موافقت آنست که از همه گریزان باشی و حق را همه وقت جویند مانی

من انس بالله استوحش عن غیر الله - هر کس انس میگیرد بخدمت می کند از غیری

و مودت آنست که در خلوت دل مشغول باشی بعبودت و بنفایت اشتیاق و سقاری و تهور آنست که دل را همیشه در مجاهده داری و جگر را آب کنی و خلعت آنست که بر کنی جمله اعضایی خود را بدوست و خالی کنی از غیر دوست و محبت آنست که از اوصاف ذمیمه پاک گردی و با اوصاف حمیده موصوف شوی و شرف آن است که از غایت حرارت شوق حجاب دل را پاره گردانی و آب دیده را پنهان داری تا محبت را کس نداند که محبت سر ربوبیت است و افشای سر ربوبیت کفر مگر به غلبه حال که طاقت نماند و اختیار هم نماند و تیم آنست که خود را بنده محبت و اسیر او گردانی و به تجربه ظاهری و تفرقه باطنی موصوف گردی و به آنست که آئینه دل را برابر جمال دوست داری و دست شراب جمال گردی و به طریق بیاران باشی و عشق آنست که خود را گم گردانی و بمقام شوی انتهای بعضی به معنی دیگر این اقسام محبت را بیان کرده اند مع شئی زاید و معنی شوق و اشتیاق یک است -

گفته اند که شوق بر انگیزه شدن قلب است وقت ذکر محبوب و پرسیده شد از بزرگه که شوق اعلی است یا محبت پس جواب داد که محبت چرا که شوق از محبت پیدا میشود و نزد بعضی شوق اثر است از آثار محبت و آن سوزش قلب است بسبب رسیدن مشتاق (یعنی عاشق) بسوسه مشتاق الیه (یعنی معشوق)

قال المشوق هو هيجان القلب عند ذكر المحبوب وسئل المشوق اعلی ام المحبة فاجاب المحبة لان المشوق يتولد من المحبة وقيل المشوق اثر من آثار المحبة وهو حرقه القلب صول المشتاق الی المشتاق الیه -

و معنی شوق آنست که تقاضا و طلب آن بود که دوست در چشم حاضر آید و چون نظر بر آن بود که حاضر است و حالت دل به شادی و فرحت بود آنرا انس گویند و چون حالت دل طلب بود آنرا شوق خوانند و بعضی میان شوق و اشتیاق فرق کرده اند که طلب وصال را شوق گویند و حضور را ذوق -

سر ربوبیت در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از موقوف ماندن صفت ربوبیت بر ربوب چرا که این نیت است و ضروری است برای وی وجود و تشب و یکی از آن هر دو ربوب خواهد بود آن اعیان ثابت باشند بجات عدم ثابت و چیزیکه موقوف میان بر معدوم پس آن معدوم است پس ربوبیت معدوم خواهد بود بسبب معدومیت ربوب از نجاست قول حضرت سهل تستری رحمة الله علیه که بر اے ربوبیت ترس است که اگر ظاهر می شد به البتة ربوبیت باطل شد به سبب بطلان آن چیز که بر آن ربوبیت موقوف است ۱۲۵۰ تجرید در لغت بمعنی بهیمن کردن زمین از نبات و جز آن و شمشیر از نیام بیرون کشیدن و پیراستن درخت و غیر آن در اصطلاح حضرات صوفیه خلاص و دور شدن از خودی و یکاگی خود یعنی خودی خود را در خودی حق تعالی فانی کردن ۱۲۵۰ تقریب در لغت بمعنی یکانه کردن و گوشه گرفتن در اصطلاح حضرات صوفیه غیر حق را از نظر انداختن و حق را از حق دیدن و خودی خود را از چشم خود پنهان

والمشوق احتیاج القلب الى لقاء المحبوب والاستيقاض هل حترق بنا راحة القلب الى المحبوب -	و شوق محتاج بودن قلب است بسوی ملاقات محبوب و اشتیاق سوختن است در آتش محبت و گردیدن قلب است بسوی مشوق
و بعضی گویند که مراد از شوق هيجان داعیه تمیّع از لقاء محبوب است در باطن محب و وجود آن لازم صدق محبت است چنانکه ابو عثمان جری گفته -	
المشوق ثمرة الهبة من احب الله اشتاق الى لقاءه -	شوق ثمره محبت است هر که دوست میدارد خدا را مشتاق باشد بسوی ملاقات وی
و شوق بحسب النقسام محبت منقسم میشود بدو قسم شوق محبان صفات با دراک لطف و رحمت و احسان محبوب و شوق محبان ذات بلفا وصال و قرب محبوب و این شوق از غایت غربت چون کبریت احمر قلیل الوجود است چه بیشتر طالبان رحمت الله اند اندک طالبان الله صاحب دے گوید چندین هزار عبد الرحمن و عبد الکرم هم بینی الا یک عبد الله نه بینی از نیجا است که بازید گوید -	
ان الله عباد الوجبهم لحظة في الجنة عن رايته لاستغاثوا في الجنة من الجنة كما تستغيث اهل النار من النار -	هر آینه برای خدا بندگان اند که اگر ساعتی در جنت از دیدار آتی محبوب شوند البته فریاد کنند در جنت از جنت چنانکه فریاد میکنند و فرخیان از دوزخ
و حال شوق مطیه ایست که قاصدان کعبه مراد را به مقصد و مقصود رساند و دوام او با دوام محبت پیرسته است ملازم محبت باقی بود و شوق لازم باشد در اخبار داود علیه السلام آمده است -	
خلقت قلوب المشتاقين الى من رضوا في واهطت لهم بين قلوبهم طريقا ينظرون به الى لبيد ادو الشوق مع كل لحظة -	پیدا کردم دلهای مشتاقان خود را از خوشنودی خود و برگزیدم برای شان میان قلوب راهی را که نظر میکنند بدریچه دی بسوی مانا که زیاده گردد از شوق در هر لحظه
و مضمون این خبر مقوی قول ما است چه هر گاه که در حال نظر محبوب هر لحظه شوق زیادت گردد معلوم شود که حاضران و ناظران را شوق زیادت بود و ذوالنون گفته	
الشوق اعلى الدرجات و اعلى المقامات فاذا بلغها الانسان استبطاء الموت شوقا الى ربه و فرح اللقاء و النظرة اليه -	شوق از بلندترین درجات و مقامات است پس هر گاه که میرسد بران انسان درنگ میخواهد موت بسبب شوق بسوی پروردگار خود و فرحت کردن بسوی ملاقات و نظر کردن بسوی
ان قرب و رفعت یعنی نزدیکی شدن در مطلق حضرت صوفیه اطلاق قرب گامی بر اتصال دو موجودی کنند چنانکه مثلا گویند که زید با عمرو قریب است و کذا گویند که مطلق با مقید و منظر خود قریب است چنانکه گویند که انسان قریب است با زید دیگر و خالد و غیره بلکه هر مطلق قریب تر است با مظاهر خود و بر همین معیست حق تعالی با هر فردی شتمین عالم قیاس باید کرد پس در اینصورت نخواهند شد و دشان و یار و منظر از غیثات عالم مگر وجود ثالث و وجود حقیقی حقیقت خواهد شد و نخواهند بود سه مگر چهارم وجود حقیقی و نه پنج مگر ششم وجود حقیقی و نه کم و نه نا کم وجود حقیقی بادی خواهد بود هر چاکه باشد وی پس همین است اصل توحید ۱۱ مع مقصود محبوب و مطلوب معنوی را گویند که ذات مطلق است و حق و روحی را نیز گویند ۱۲	

غرض که کثرت احوال در تعریف محبت بنی است بر آنکه هر کس بحسب حال و ظرف خود مقام خود کلام کرده است
 وقال الشيخ المذاهق والمذاهق حب علی الاطلاق رانه مرتبه است دوم مرتبه از حق است و باقی در خلق پس مرتبه اولی
 در حق نامیده میشود حب بی آنکه باشد حرکت و ظهور آنرا و چون حاصل شود آن حال در حب حاصل شود ارادت
 و ارادت حقیقه خدا را است تعالی شأنه و اول مراتب حب در خلق میل است و آن انجذاب قلب است
 بسوی مطلوب چون زیاده گردد در رغبت نامند و چون زیاده گردد در رغبت طلب گویند و چون زیاده گردد در طلب
 ولع گویند و چون سخت گردد در ولع و دوام پذیرد و صیابه خوانند و چون قوی گردد و فرد هلد تعلق و انس گیرد
 بر او آنرا هوای نام است و چون مستولی گردد و هوادر گیرد دل را شغف خوانند و آن بختی که فانی گردد و محبت از
 نفس خود و چون بنویزد چنانکه فانی گردد از نفس خود و از فانی خود آنرا اعزام گویند و چون مستحکم گردد و طوطی
 پذیرد و ظاهر و متکلم شود و فانی گردد و محبت از نفس و حبیب نیز بختی که شی واحد گردد و این حب مطلق
 است این را عشق نامند و این آخر مقامات است مخلق را در حب و میگردد محبت در نیمقام حبیب و حبیب
 محبت و رنگ میگیرد و هر یک بصورت دیگری بسبب آنکه متکلم میگردد و روح عاشق بصورت معشوق و
 متعلق میگردد و آن صورت روحانیه بدل دی و مستحیل میگردد و فانی و مفارقت و انفصال میان آن چنانکه
 گفته اند سه

جالی ۱۲

راق الزجاج و رقت الخمر و الا بیات -	روشن شد شبیه و شراب هم تا آخر اشاره
و این نه مرتبه خلق را حقیقی است و گفته نشود که مر خدا را است مگر آنکه وجود خلق همه برای خدا است و اما حب و ارادت مر خدا را است حقیقه و حب را مرتبه دیگر است که ظاهر میشود در خلق و حق و نامیده میشود آنرا مرتبه جامعه و این را و میگویند و یکی از اسماء الله و دودا است که وی تعالی دوست میدارد و هر که را می خواهد از بندگان خود دوست میدارد بندگان او را -	
خسوف یاق الله بفق می عجب هو و و یجیو منه -	پس خواهد آورد خدا اگر دهنه را که دوست میدارد ایشان و ایشان دوست میدارند او را
پس دوم مرتبه مشترک است و این نهایت مراتب عشق است و در ظهور از جهت وقوع آن از جانبین است چیزی در خلق اعلی از مرتبه عشق -	
اذ هو نارا لله الموقد التي تظلم علی الا غدا فافهم	چرا که آن آتش خداست طوفان شده که غاب شود و در دما پس یک نعمت
دانستنی است که محبت و خلعت از اوصاف حضرت ابراهیم خلیل الله است که پسر خود را بحکم حق قربان کرد و در مکاتیب حضرت شرف الدین یحیی منیری محبت و عشق را شرح و بسطی تمام است اینجا مختصری از آن بقلم می آرم بد آنکه حق تعالی صفت عشق و محبت بجز آدمی در هیچ مخلوقی ننهاده است که هیچکدام مخلوق را تهی بلند نبوده	

آسمان بار امانت نتوانست کشید	قره عشق بنام من دیوانه زدند
------------------------------	-----------------------------

پس کار ملائکه که راست بنظر می آید ازین جهت است که بالیشان حدیث محبت زفته است
و این زیر می دزد بر می که در راه آدمیان پیش آمده ازین است که بالیشان حدیث محبت زفته
که بجهت دوستی و محبت بهر کس که از محبت بمشام رسد گودل از سلامت بردارد و راه ملائمت گیرد و خود را
و دایع کند که الهی و کائنات کسی از دست خود سر خود را نتوان بریدن و درین کوی قدم
نشان نهد که عشق بازی جاننازی است مرد آنست که چون حدیث محبت در آید و تیغ از
غیب آشکارا گردد جان و دل را با استقبال او فرساید قول امام احمد غزالی است مرد بیایید
که در دریای عشق غواصی کند اگر موج میرش به ساحل لطف افکند فقد فانی فو فی اعظمها و اگر
نهنگ قهرش بقبر ذلت فرو رود وقع اجب علی الله کس بر تویان نکر دمن هم حکم المعرفة نادر الهیة ناد
فی الدنیا و در ارشاد المریدین است که گاه محبت از طرف حق به بنده میشود و آن ارادت حق باشد
برای انعامی مخصوص که رحمت است و دادن ثواب مر بنده را و گاهی از طرف بنده با حق
باشد و آن انیست که بنده بدل خواهد که امتحان او امر و اجتناب نواهی او کند و خواهان دیدار
عظمت و جلال وی باشد اما محبت خدا که با بنده باشد پوشیده است چون بنده خواهد که
از آن مطلع شود با استدلال در یابد و آن انیست که اذا احب الله عبدا ابتلاه فان اجه حلیا بله انفا
یعنی هرگاه حق تعالی بنده را دوست دارد او را مبتلا گرداند و چون در دوستی او مبالغه نماید
افشا کند یعنی هیچ مال و فرزند نگذارد که علامت محبت حق با بنده همین است که او را از غیر خود
متوحش کند و خود در میان وی و غیر حاکم شود و هم در خبر است -

اذا حب الله عبدا ابتلاه فان صبر اجبت له وان
رضي اصطفاة -

هرگاه دوست می گیرد خدا بنده را عطا میگرداند ویرا پس اگر
صبر اختیار کند برگزیده میکند و را اگر راضی می ماند هم برگزیده می

معنی اجتیا آنست کہ بندہ را بصفی مخصوص گرداند تا انواع نعمت ہائے سعی وی حاصل آید و معنی مصطفیٰ آنست

که بنده را از آسایش تهی گرداند و بهم در خبر است اذا احب الله عبدا جعل له واعظا في نفسه وراجعا
برگاه دوست پیغمبر خدا بنده را میگرداند و را نصیحت کننده بر ذات خود میگرداند

از قلب برادر امر و تو ای ۱۲
اذا احب الله عبد المریضه ذنب -
اذا اراد الله بعبد خيرا يصوره يعوب نفسه وهم ورجل است
هرگاه که اراده میکند خدا باینده امری نیکو آیتا میکند و بر او بر عیوب نفس می رسد

و گفته اند هر آنچیز که حتی آنرا از تو پنهان داشته است نه از خود و مراد از عالم غیب عالم الهی است که روح از همان عالم است و آن ضد عالم شهادت است و نزد بعضی اصل و روح این عالم است ۱۲

یعنی قبل از مرگ توبه اش نصیب کند تا گناهش هیچ ضرر نرساند انیمه علامات دوستی حق است
 مرنبده را و دیگر از علامات محبت آنست که کمال انس باشد بناجات محبوب و کمال غنیمت
 بخلوت با محبوب در حقیقت محب آن باشد که آرام نگیرد و مگر با محبوب چنانچه حق تعالی با موسی
 فرمود که بسخ نیکو بنده است مرا الا که در وی عیبی است گفت ای پروردگار چه عیب است
 فرمود نسیم سحر را دوست میدارد و بان آرام میگردد کسیکه مراد دوست دارد با کسی آرام نگیرد و دوم
 نقل است عابدی در پیشه مدتی در از عبادت کرد روزی آنجا مرغی را دید بر درخت
 آشیانه بسته آوازهای خوشش میکرد در دلش آمد که اکنون صومعه خود را بر این درخت سازم تا
 آواز این مرغ شلوم و بدان انس گیرم پس وحی آمد بر پیغمبر وقت آنجا که فلان عابد را بگو که بخلوتی
 انس گزینی ترا از درجه تو بیند اختم پس محب را شاید که با هیچکس غیر محبوب خود آرام نگیرد و قول
 راجع بصرعی است که هر چیز بر اثره هست ثمره محبت رو بخدا آوردن است و قول حضرت
 باینکه لبطایمی است که علامت دوست داشتن حق مرنبده را آنست که ویرانه خلعت
 دهد سخاوت چون سخاوت در یاو شفقت چون شفقت آفتاب و تواضع چون تواضع زمین
 و قول ابوالحسن و راق است که علامت دوستی الله تعالی متابعت دوست دوست رسول
 علیه السلام و بعضی گفته اند که در هر که این سه خصلت نباشد وی دوست خدا نباشد یکی
 آنکه سخن خدا را بر سخن خلق گزیند دوم آنکه تقاضای حق را بر تقاضای خلق گزیند سیم آنکه عبادت
 خدا را بر خدمت خلق گزیند و از انجمله آنست که تا سفت نکند بر چیزی که فوت شود از وی جز خدا و خدایند
 گوید رحمت الله علیه که بطاعت او تنعم نماید و آنرا اگر ان نهد و تعجب آن از وساطت گردد و نقل است
 که مردی ابراهیم بن ابی هر را صحبت کرده بود چون وقت وداع آمد عند خواستن گرفت فرمود
 دل از ما فانی دار که ما را با تو صحبت محبت بود دوست از دوست بدینند جات الشریعی و لیسم یعنی
 محبت از عیب محبوب کور و کرمی سازد

نایب نگار کوفی

دوست نه بیند بجز آن یک نهر

اگر نهری داری و هفتاد عیب

قول حضرت باینکه لبطایمی است

نیست عجب از محبت داشتن من با تو چه که من بنده غم
 بلکه عیب است از محبت داشتن تو با من که تو پروردگار ماستی

ليس العجب من جيلك وانا عبد ضعيف تبيل
 العجب من جيلك وانت ربى قوی -

غرض محبت خدا مرنبده را و محبت بنده مر خداوند را در ست است که کتاب سنت برین وارد است
 و اجتماع است برین شاهد که حق تعالی بصفتی است که دوستان ویرا دوست دارند و بی
 دوستان خود را دوست دارد لیکن محبت بنده را بطاعت تعبیر کنند و محبت خداوند را بر توفیق

خیر و ہدایت تاویل نمایند و سبب محبت است کہ خدا بنده را نعمت بسیار عطا کند و اندر دنیا و عقبہ ثواب دہد و از محل عقوبت امین گرداند و از خلاف و فعل بد محفوظ و معصوم دارد و حالات رفیع و مقامات عالی کرامت کند و تیرشش از التفات بغیر بگسلاند و عنایت از لی بروے پیوند تا از کل مجر و گرد و طلب رضای اورا بکار شود و محبت بستہ مر خداوند را کیفیتے است کہ اندر دل مومن پدید آید یعنی تعظیم و تکریم خداوند نماید و رضای اورا طالب شود و اندر طلب رویت بے صبر گردد و بدون وے با کسے قرار نگیرد و بند کروے خو کند و از غیر او تبرا نماید۔

بیزاری

من احب شیئا اکثر ذکره۔ ہر کہ دوست میدارد چیزے را بسیار میکند ذکر دی

و روانہ باشد کہ محبت حق مر بندہ را از جنس محبت خلق باشد بایکد گیر کہ آن میل بود با حاطت و ادراک محبوب و این صفت اجسام است و حق مقدس است از احاطہ و ادراک بیش دو نوع باشد یکے محبت جنس با جنس و آن میل نفس و احتیاطا است بہ دوست و طلب ذات محبوب است از راه مہاسطت و ملازمت دوم بر عکس آن و این طلب قرار کند با صفتے از صفات محبوب کہ بآن یاراید و آنس گیرد چون شنیدن سخن و یا دیدار محبوب و اقا و میل مشائخ و ائمہ عشق مشائخ را سخن است جماعتے از این طائفہ آنرا از بندہ بر حق رواداشتہ اند اما از حق تعالی بر بندہ رواداشتہ اند و گفته اند کہ عشق صفت منع باشد از محبوب خود و بندہ ممنوع است از حق تعالی از بندہ پس عشق بندہ بر وے جائز بود و از وے روانہ شد و گروے گویند کہ بر حق تعالی بندہ را عشق روانہ شد از انجہ عشق مجبور و جد بود و خداوند محدود نیست و نیز گویند کہ عشق بجز معانیہ صورت نگیرد و محبت لبساع روانہ بود و بعضے گفته اند عشق کہ از نور شود و دوست از لی تولد کند مانند برقے است کہ در آید نور در دیده بندہ و آواز در گوش و معرفت در حرکت و اعراض از آفرینش در صفت تا اگر از عاشق کارے رود نہ بر آے غیر باشند بر آے نصیب خود بلکہ کارے رود در عشق بے اختیار و وے و بعضے گفته اند عشق از بیان و برہان معلوم نہ شود کہ او برتر از آنست کہ بقوت قلم و بیان کسے پیرامون بر آید و جلال او برسد استہ

چندین سخن انجیز کہ گفتے کہ شنبے

گر عشق نبودے و غم عشق نبودے

و باید دانست کہ شیخ عبدالعزیز رحمۃ اللہ علیہ در رسالہ عشقیہ می نویسد کہ بزرگے محنت را دہ مرتبہ و پنجاہ درجہ بیان کردہ است و ماہان را اختیار کردہ اہم مرتبہ اول الفت است۔

و آن مائل شدن قلب است بسوی الفت کردہ شدہ

و ہی میلان القلب الی المألوف

و آن را پنج درجه است اول در افعال و چنانچه او ست و آن بمنزله آن باشد که کسی بعضی صفات صاحب خُنه پیش یک گوید و بدان سبب دوستی او در دل اثر کند و طلبی در خاطرش پیدا آید چنانچه گوید:

حدیث حسن او ناگه فرد خواندند گوئیم | در آمد عشق و یکبار ه ببرد از عقل و از نهیم

درجه دوم کتمان میلان است و تحمل مشقات درجه سوم تمنا است درین مقام هوس است و قربت و آرزوی دیدار است نه از جان اندیشد و نه از هلاک پیرمیزد اگر وصول مستغیر و مستحیل بود هم در آرزوی او مردن خوش است

اگر فرهاد را حاصل نشد پیوند با شیرون | هم آخر جان شیرینش بر آمد در تمنایش

درجه چهارم اخبار و استخبار است درجه پنجم تصرع است درین مقام ایف تبصرع و زاری پیش آید و زبان ایهال تملق نماید مرتبه دوم صداقت است

و هی استواء القلب الوفاء الخطاء الجفاء المذم العطاء | و آن برابر ماندن قلب است در خوا و خطا و جفا و منع و عطا

و این را نیز پنج درجه است درجه اول صفا است

و علامته بغض لنفس الهوی مخالفة المراد والمینه | و علامت آن دشمن داشتن نفس خواهش و مخالفت مراد و ترک الشهوات بعین الرضا و الخروج بالکلیة من حب الدنیا

عزیز من اینجا همه قیمت دوست را نعمت داند و غم او را شادانکار داند

زهر از کف دست دوست چون شهد | با شوق فرو برم دگر هم

درجه دوم غیرت است جوافر دادرین محل محب غیور گردد و از غیرت نخواهد که کسی نام محبوب بگیرد و یا با او نگوید

من باد نخواهم که ز در تو جو باغ | یا نه تو لیس پرساند به ماغ

و در آخر این مقام محب از خود نیز بر محبوب غیرت کند از اینجا خواهش بشلی میگوید

اللهم احشانی اعمی فانك اجل واعظم من | بادا المایر دار مارانا بینا پس هر آینه تو بزرگ هستی از من بزرگتر

درجه سوم اشتیاق است درین مقام آتش شوق و آرزو زبانه زنده و شعله در گیر و بچاره آواز و فریاد بر آرد

مشتاقی و صوری از حد گذشت یا را | اگر تو شکیب داری طاقت نه ماند مارا

درجه چهارم ذکر محبوب است

چنانچه در تفکر موجب قربت است	
مخوابم جز تو یک ساعت تفکر در دگر کردن	که در هر دو جهان جانا نندام چون تو دل داری
درجه پنجم مراقبه محبوب است این بس عزیز مقام است آن شنیده که وقتی امیر المومنین علی کرم الله وجهه نماز میگزارد و دیدند رویش زرد گشته و دلش خفقان گرفته و بهوش افتاده چون بهوش آمد پرسیدند گفت -	
مراقبت الله فی صلواتی فاستجیت من تقصیری -	چشم داشتم خدا را در نماز خود پس طلب حیا کردم از تقصیر خود
مرتبه چهارم هوا است -	
وهوان یحیی الی المحبوب دائما -	و آن انیست که مائل گردد بسوی محبوب همیشه
و این مقام رابع درجه است و درجه اول خفوع است	
قال المحسن اعلم فی فصلا حسن عن الخفوع علی باب	حسن گفته که نمیدانم در وصال بیکه چیزی از فروتنی کردن برود که
درجه دوم بندگی است و در طاعت دوست	
الاطاعة قوی الطاعة -	مرتبه اطاعت بالاتر از طاعت است
نه بینی که پیغمبر صلی الله علیه وسلم در نماز چندان با ستا و که پای مبارکش ورم کرده	
مراتا جان بود عشق تو بازم	مراتا سر بود گوئی تو سازم
درجه سوم صبر است در شهادت و محن اصبر و تجرع البلوی من غیر الشکوی - در ایضا	
لیس للمؤمنین الا الصبر و الخیر	نیست مسلمانان را الا صبر و محبوب هر آنچه می خواهد می کند فرمود رسول علیه السلام چون دوست میدارد خدا بنده را و را
یفعل ما یشاء قال علیه السلام اذا احب الله عبدا ابتلاه فان صبر ابتلاه و اذا	بتلا میگردد و پس اگر صبر نکند برگزیده می سازد و ویرا اگر بران خوشنود می شود بر میگردد ویرا
رضی اصطفاة	
درجه چهارم تفرع است ادعوا یدک تضربها و خفقه بآئین عاشق بیچاره را درین مقام دستگاہی فلاح	
است زیرا که چون نه پای آن دارد که در صحرای وصلت پدید و نه دست آن دارد که از گلبن قربت نسیمی بوید نه جسم را طاقت آواز و نه روح را قوت پرواز نه تضرع و زاری نمودن بر دشت نیل و نه	
چون نیست دست زورم و بالای طاقتم	انیک ره تضرع و زاری گرفتیم ایم
درجه پنجم رضا است و تسلیم -	
قال بعض العارفين و شرط الرضا ان یکون	عارف گفته که شرط رضا انیست که باشد بنده روبروی
العبد بین یدی مولاه کالمیت بین یدی	مولای خود مثل مرده روبروی غسل دهنده که میگردد و
الغاسل یغسله کیف یشاء	ویرا هر طور که می خواهد

اے سرو بلند بوستانے از رومی تو سرنی توان تافت چشم بکر شمشه خون بارخیت اگر سرنه نهم بر آستانه	در پیش درخت قاشت پست وزر رومی تو درخی توان بست باوات بجل ز مات پیوست دیگر چه کنم در دگر هست
مرتبہ پنجم شنف است۔	
قال الله تعالى قد شغف صاحباً۔	فرمود اللہ تعالیٰ ہر آئینہ در ویش جائے کردہ ہست از روی توست
و از این پنج درجہ اول مطاوعت امر محبوب و امتثال مثال او ہست طوعاً و رغبتاً از قرآن بشنو میگویی فاستقم كما امرت و آن امر دانی کدام است بتکالیہ تبتیلاً درجہ دوم می فطنت باطن است از غیر محبوب۔	فرمان برداری کردن ۱۲ فرمان برداری کردن ۱۲ از غیر محبت گشتہ شدہ بہ غیر محبت ۱۲ از غیر محبت گشتہ شدہ بہ غیر محبت ۱۲
من حفظ باطنه عن الاغيار و الله قلبه بالانوار۔	ہر نگاہ دارد باطن خود را از اغیار پیر کند اللہ قلب ویرا بر حق
یعنی جو انور اللہ و ترنگانہ است یگانگی خواہد کہ الجن مع الجن یحیی و یموت است از رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بشنو	چرا جنس با جنس خود میل میکند ۱۲ و جنس با جنس خود میل میکند ۱۲
نفاذی بعد او نفاذ من خالصك من خالصك۔	دشمن میداریم ہر دشمنی تو کہے را کہ خلاف تو کرد از خلق تو
من دشمنت را دشمنم چون دشمنت باشد کہے	جز آنکہ یا دیوی بود یا غول یا دیوانہ
درجہ چہارم محبت مہمان محبوبست پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میفرماید۔	
اسئلك حبك وحب من احبك	دوای میکنم از تو محبت ترا و محبت ہر کہ دوست دارد ترا
درجہ پنجم حقیقی احوال است کہ میان عاشق و معشوق رود۔	
قال النشيلي من شرط المحبة كتمان الاحوال قال بعض المغاضين لا الا لاصح الفاضلة فكما الحال من ذل الیه	نشیلی فرمودہ کہ از شرط محبت پوشیدن حالات است و عارفی گفتہ کہ اگر نباشند اشکما کہ فضیلت کنندہ اند پس پوشیدن حال و از مرتبہ درانست
عمت ہر چند می پوشم بدامن رخ زردم ندارد طاقت ہجر	فضیلت می کند چشم را و غم برون می افکند را از زنا نم
مرتبہ ششم خالت است۔	
والخذاة ما خود من الخلیة ای تغلیة المحبوب عما سواہ۔	خلت گرفتہ شدہ است از تخلیہ یعنی خالی کردن محبوب از ما سواے دی
و از این پنج درجہ اول معانیت و شایب است جو انور داعب در ہر مجلس کہ بنشیند ہر آئینہ از اغیار چشم زند و از دیو و دم تمام اندیشد۔ ما کان من رسول ولا نبی الا اذا تمنا لقی الشیطان فی و تقرت اویم پیش از تو بیج فرستادہ و نہ بیج صامب دی کہ چون از او بخارست بخت	
امینیتہ درجہ دوم صدق است۔	

قال بعضهم المحبة صدق والصاق حبيب الله	بعضی گفته که محبت راست شدن است در استیلاز حبيب خدا
قال له تعالى الذي جاء بالصدق وصدق به	می باشد فرمود حق تعالی و آنکه آورد دین راست را و آنکه باور داشت آنرا
درجه سیوم اشتها است و تشبه محب درین مقام از انانیت بیرون آید و متجلی و کبیر را ترک دهد و شمره و خمول را فرستد و نیز شاید که محبوب حال محب خود را شایع کند و او را شمرت گردانند	
قال بعض العارفين في دعائه اللهم استماني فاجيب يا فلان الحق لا يستتر شيئا	بعضی عارفین در دعای خود گفتند بار آنکه بپوشان ما را پس جواب دهنده شد که ای فلان حق را چیزی پنهان نماند
اما درین مقام آنات بسیار اند و درجه چهارم شکوی است	
كما قال يعقوب عليه السلام انما اشكو ابني و حزنني الى الله و قال محمد رسول الله عليه الصلوة و السلام اللهم لك الحمد و اليك المثل و شكوا و رينا المحب كيف يشكو و من حبيبه و لكن يشكو بطريق اللذالمسكتة منه اليك اني غيرة	چنانکه گفت يعقوب عليه السلام جز این نیست که بیان میکنم غم سخت خود را و اندوه خود را بجناب خدا و فرمود محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم ما بر ای ترست حمد و تسبیحی تست گوئی نااش محب چای نه شکایت خواهد کرد و از حبيب خود ولیکن بطریق ذلت و مسکنت از دی تسبیحی دی نه تسبیحی غیر دی
از دست تو قصه هم بدست تو دوهم	
يا رب اني مسني لهما و انت ارحم الراحمين	یا رب تحقیق مرا رسیده است به تو و تو مهربان ترین مهربانانی
درجه پنجم حزن است	
ان الله يحب قلبا حزينا لا جله و قال جل جلاله انا عند المنكسة قلوبهم لا جلی	تحقیق الله دوست میدارد قلب را که حزین باشد بسبب می و فرمود حق جل و علا که من در آن قلوبستم که شکسته اند بسبب من
حزن تو بجای جان در آغوشم باد	
مرتب هفتم محبت است این منزل بغایت شریف است یحبهم و یحبونه آنجا است و آنرا نیز پنج درجه است و درجه اول حسن اخلاق در خطا و طوا و شدت در خا پس اینجا اقوال و افعال و حرکات و سکنا	
انانیت یعنی خودی و در اصطلاح حضرات صوفیه حقیقت عباد را گویند و هر شئی که متعلق بعبد است منسوب بحقیقت عبادی شود چنانکه گویند روحی و قلبی و دیدی و مالی و غیره تحقیق آن با نیطور است که انا عبارت است از اصل ذات و وجود حق تعالی که ذات از خود بومی تعبیر کرده می شود مطلق باشد یا مقید و انانیت منسوب است تسبیحی انا و بطرف همین انا اشاره است از آنکه در حدیث شریف آمده که ترجمه اش اینست که هر آئینه در جسم آدم مغنه ایست و در مغنه فدا است و در نور او روح است و در روح سر است و در سر خفی است و در خفی اخفی و در اخفی انا و انا عبارت است از ذات مطلق پس هر انا و خطا و مظاهر مقیده از انا ذکره و وجود مطلق است و در همین معنی بزرگ گفته است که زمزمش سینم با جولا که برق + دل هر ذره در جوش انا الشرق + و بعضی گویند که مراد از انانیت ظاهر و ثابت کردن وجودی خارجی است انانیت خود را که متعین است با اعتبار مرتبه ذاتیه خود پس اگر آن عارف کامل کاسب است و انانیت خود را ظاهر گرد پس آن انانیت از حق تعالی است چرا که و سبب من فانی گشته میگوید که حقیقت که تعین شد معین + تو او را در عبارت گفته من + و اگر غیر عارف و غیر سالک انانیت خود را ظاهر کرد پس آن انانیت از روح عباد است که نادانسته ظاهر میکند و مع دوست میدارد و ایش ترا و بخت آن دوست میدارد و علما	

محب همه پندیده‌ترین و مرضی گرد چشمتش جز دوست نه بیند و دلش جز محبوب نداند از هر که هست بریده
و از هر چه هست سرکشیده بود مع هذا چون با خلق نشنید از آن رومی که مخلوق محبوب است
مکارم اخلاق مبدل دارد -

و این از نیکترین اخلاق و بزرگترین اوصاف است

و ذلک من احسن الاخلاق و اشرف الاوصاف

در تیره دوم ملامت است و انظار سکر و حیرت -

چنانکه خبر داده شد از ایشان کهستان سرگشتگان اند

کما اخبر عنهم سکارای حیرانی -

درین مقام محب مدیوش بود و از جام مالامال محبت بیوش نه از فضیلت ترسد و نه از رسوائی اندیشد
دیوانه وار بیرون افتد و مستانه پا در خرابات بندد -

در نه من بیچاره بسامان بودم

عشقی تو مرا یار خراباتی کرد

درین مقام هم نوازش بسیار است هم گدازش بشمارگاه -

اگر بودی تو هر آئینه نه ظاهر شدی ربوبیت

لولا انما اظهرت الربوبية - و گاه

و اگر خواهم ببرم آنچه دمی فرستاده ایم تو

ولئن شئنا لنذهب بالذی اوحینا الیک -

و گاه گویند اصطنعتک لتقسیم و گاه فرمانیدین ترفی و گاه آنی جاعل فی الارض خلیفه و گاه فرمان و عصای هم
را به فحوی گاه بدرجه اش رسانند و گاه در استدر اجش اندازند اما اگر محب کامل بود و در همه حال
نظر از دوست بر نگردد و در جمیع احوال مرید مراد محبوب باشد -

مراد خویش ازین بیش من نخواهم داشت

اگر مراد تو ای دوست نامرادی ماست

درجه سیوم مشابهه غیوب است محب درین مقام مالک مکاشفه گردد و محبوب بعضی از اوصاف
و احوال خود بر روی ظاهر گرداند دلش از انوار محبت منور گردد و سرش از محاذی لوح محفوظ گردد و جو افرو
درین مقام نیز مکر و افتیان بسیار است چه که سر با درین منزل خاک شود و جانها هلاک گردد -

نمیداند هیچ شخصی که بکرام زمین خواهد مرد

وما تذکر فی نفس باهی ارض السموات -

ندانند تا کجا گردن زنند و از چه جایش فرو آویزند اگر عنایت محبوب و ستیگری نماید چشم از غیر بر و وزو

مجردی نکرد چشم پیغمبر از مقصد تجاوز نه نمود

وما ذاع البصر و ما طغی -

۱۵ خرابات و رفعت معنی میخانه و در اصطلاح حضرات صوفیه مراد از عالم معنی و باطن مدلت کامل و در شرح گلشن راز نوشته که خرابات مقام وحدت
است بجهت آنکه مرتبه محو فحای نقوش و اشکال است یعنی منزله از جمیع صور است خواه حسی خواه مثالی خواه خیالی زیرا که قوم غیر دوی
در مقام توحید محال و ضلالت است و خرابات آستان لا مکان است و مقام عاشقان جانیان را الهامی که هیچ قیدیه از قید و موردی و معنوی
مفید نگردد و در هیچ منزله متوقف نشوند و نیز گفته اند که خرابات مراد از خرابه عالم بشریت بود انتهی و نیز مراد از عز و تعالی پیر و مرشد که چون
مرید چه بخود یا بخلق کام نر آستانه آبخناب نماید و از درون صلاست بگوش جان او برسد از آن صلاست و لا یعقل میگردد و در ۱۲ صلاست
دوست خدا صلاست و حضرت صبه ذی تجلی صلاست ما گویند ۱۳ تعریفین نامرادی و متن کتاب هذا درین لطیفه مذکور است بعد دو سه جمله ۱۴

در رجه چاهم آرزوی ملاقات است در لقا هر چندش خون ریز دیار و بار بلاش آويزد اشتیاق وصالش
و آرزوی ملاقاتش بیشتر بود و چاره را اندیشه رد و قبول نبود اگر هفتاد بار ضربت ^{خوابی بود مرده} این کتک بر جانش زنند از ندی
لا حول ولا قوة الا بالله

علامه الواسع بالجيب التوحش عن غيره - شناخت انس گرفتن با محبوب و حش گرفتن است از غیر وی

ترتیب هشتم عشق است -

والعشق عبارة عن افراط المحبة وشدته	عشق عبارت است از زیاده ای محبت و شدت آن
کتاب حسن تو در روز قضا میخواند و در گوشه	شدم از خویش بیکانه نه عظم مانند و نه هو ششم
عشق آتشی است که خرمن وجود را بسوزد و باد است که نهال هستی را از بیخ برکنند	

عشق آمد و خانه کرد خالی برداشته تیغ لایق بانی	و ایمان بجز عشق کامل نبود -
و الذین امنوا شد حبابه و المحبة اذا اشتدت و قوت سمیت عشقا -	و کسانی که ایمان آورده اند قوی تر ازند در دوستی خدا و محبت هر که که شدید میشود و قوی میشود عشق نام کرده میشود

دلیکن عشق آمدنی است آرزوئی نیست والله یونى مبلکم من دشتاءه
 ابجد عشقش تو چون دانی که چیست عشق چون قرآن ستم آموز نیست
 و این مرتبه را نیز پنج درجه است درجه اول فقدان دل است -

من لیس مقود القلب لیس بعاشق سے	ہر کہ گم کردہ قلب نباشد عاشق نباشد
زدم نشان چہ خواہی کہ ز دل خبرند ارم	تو بگو کہ دل چہ باشد من از و افرند ارم
زیرا کہ آنکس کہ دل دارد یا خبر از دل دارد از عشق بے خبر است	

که گفت من خبری دارم از حقیقت عشق	و روغ گفت که از خوشی شمن خبر دارد
سئل ذوالنون عن العاشق الصادق قال إذا رأيت رجلاً مضطرباً الوجه مفقود القلب مغلوب العقل شديد البكاء طالب الموت و	از ذوالنون مصری پرسیدند که عاشق صادق که است فرمود هرگاه که بینی کسی را بر ایشان صورت و مغلوب و مغلوب العقل بسیار گریان جویند و موت و فنا و

با انهمه رعایت ادب دارد و اوقات متفق پس بدان که کسی عاشق صادق است	الهناء و معذات برای ادب و متفق الاوقات فهو عاشق صادق -
درجه دوم تاسف است عاشق بیدل درین مقام بے معشوق هر دم از حیات خویش مناسف بود و هر طایفه العین بر عمر خود در افسوس باشد -	یا اسقی علی یوسف ابیضت عیناه من الحزن فهو کظیم - ۵
ای اندوه من بر یوسف سفید شدند و چشم او بسبب ندو پس او پر شده بود از غم	هر لحظه که بے تو مرا می رود ز عمر و الله از ان حیات مرا مرگ خوشتر است
درجه سیوم وجد است و وجد حالی است بوالعجب که نه بزبان تقریر توان کرد و نه بقلم عزیز من بر صاحب وجد همه دنیا چون حلقه خاتم تنگ گردد و بل وسعت عالم ملکوتش صغیر بود هرگز بجائی آرام نگیرد و در هیچ مقامی قرار نه پذیرد درجه چهارم بے صبر است عاشق درین مقام از طاقت طاق گردد و جاننش سوخته اشتیاق از آتش شوق در جوش بود و شب و روز در خروشش ۵	تا بود مرا طاقت بودم به شکیبائی سرخیز صبرم را بپیچید و برون شد دل العشق و الصبر صدان لا یجتمعا -
چون کار بجان آمد زین پس من و رسوائی اسی صبر همین بودت باز وی توانائی عشق و صبر دوام مخالف اند که یکجا جمع نمی شوند	درینا از سر کنی یا حبیب چه خبر داری ۵ و لے که عاشق صابر بود مگر سنگ است
درجه پنجم صیانت است عاشق درین مقام دیوانه بود چشمش گریان و دلش بریان در هر کوی و وان و در هر صحرا پویان از هر چه جز محبوبش پرسی نداند و هر گوی جز نام معشوق بر زبان نراند از سر دیوانگی با سنگ و گیاه حکایت کند و نیم صبار را پیغام گوید اهل عشق جز بوی معشوق زنده نشوند و جز بنام معشوق سر از گور بر نکند ۵ از هر تو میرم و برائے تو زیم ۵	بوی محبوب چو بر خاک احب گذارد مر تبه انهم تیم است درین مقام طوق بندگی و عجز در گردن عاشق کنند و زنجیر رقیبت و بیچارگی
۱۳ ای اوقات جمع وقت در نیت هنگام وساعت را آونید و در مطلق حضرات صوفیه وقت آنست که سالک در ان باشد اگر در دنیا است پس وقت دی دنیا است و اگر در عقبی است پس وقت وی عقبی است و اگر سالک نزد حق حاضر است وقت حاضر وی است و اگر از حق تعالی غائب است وقت وی غائب است آنکه گذشت پس آن ماضی است و آنکه آینده است پس آن مستقبل است و آنکه مابین ماضی و مستقبل است حال است و وقت که در ان سالک فی الوقت موجود است و کسیکه در وقت ذکر و عبادت الهی گردان وقت یافت و هر که نکرده غافل ماند وی وقت را کم کرد و هر که از فکر ماضی و مستقبل فارغ گشته در وقت خود بگذرد و عبادت الهی مشغول شد نه به سعادتی ۱۲	۱۳ ای اوقات جمع وقت در نیت هنگام وساعت را آونید و در مطلق حضرات صوفیه وقت آنست که سالک در ان باشد اگر در دنیا است پس وقت دی دنیا است و اگر در عقبی است پس وقت وی عقبی است و اگر سالک نزد حق حاضر است وقت حاضر وی است و اگر از حق تعالی غائب است وقت وی غائب است آنکه گذشت پس آن ماضی است و آنکه آینده است پس آن مستقبل است و آنکه مابین ماضی و مستقبل است حال است و وقت که در ان سالک فی الوقت موجود است و کسیکه در وقت ذکر و عبادت الهی گردان وقت یافت و هر که نکرده غافل ماند وی وقت را کم کرد و هر که از فکر ماضی و مستقبل فارغ گشته در وقت خود بگذرد و عبادت الهی مشغول شد نه به سعادتی ۱۲

بر پای او نهند و این را نیز پنج درجه است درجه اول تفرق است درین منزل دوست از غیر دوست
محرور گردد و اینجا اورا اتحاد حاصل آید

در خویش گم که من چه نامم

معتشو قم در عاشقم که امم

این جا عاشق از خود قانع آید

حدیث من در قے باز کن که من نه منم

هر تو گشتم و انکب حدیث شد کوتاه

در یگانگی که این چه مقام است زیرا که اینجا عاشق و معشوق و عشق یکے گردد و بعدی این مقام
از جمله مقامات پیغمبر ماست صلی الله علیه و آله وسلم

ان الذین یبایعونک انما یبایعون الله

هر آینه آنانکه بیعت می کنند با تو جز این نیست که بیعت
میکنند با خدا را تا آخر آیت

الایة -

اینجا غیرت معشوق -

کل من علیها فان یبقی وجهک والجلال والاکرام

و باقی ماند روی پروردگار تو خداوند بزرگی و انعام

تجلی می فرماید درجه دوم استعار است درین مقام همه پوشیدگی خواهند و این پوشیدگی از هر وجهت
مستلوب بود و اینجا غیرت معشوق در کار عاشق بیشتر بود مصطفی صلی الله علیه و سلم می فرماید -

انما یؤدوا لله اغنیو صحنه

من غیرت دارم و الد غیرت دارد ترا من است

دل پیش تو ام دیده بجای دیگر ستم

تا خلق نداند که ترا منم ستم

و اینجا کار بجای رسد که یک دیگر غیرت کنند و این مقام بوالعجب است و پیغمبر علیه السلام
از حضرت حقیقه الحقائق جز بر مزی اشارت نکرده اینجا نیز هم برین جمله آمده است

رازیست مرا با شب و سرلیست عجب

شب داند من دانه من دانه و من دانه و شب

الم المص و دیگر مقطعات همین معنی دارند -

فاوحی الی عبده ما اوحی -

بس پیغام رسانید لبوی بنده خود انچه رسانید

درجه سیوم بذل روح یعنی با ختن روح است چه روح را درین منزل چه اعتبار بود

از من گمان نمبر که دل از دوست برکنم

تا جان درین تن است دم از عشق برزنم

گر بشتوی که قافله مر و در غمت

اول کس که جان دهد از بهر تو منم

درجه چهارم و پنجم خوف در جا است عاشق درین مقام از خوف قطعیت لرزان باشد و بامید

وصول شادمان مرتبه دهم و نه است درین مقام بلاهای بس عظیم و خطرهای بس حائل است

تفرود رفت معنی ننوا و یگانه گردیدن و یکسو شدن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از خالی کردن سالک قلب

خود را از ماسوی الله و بقام فرویت رسیدن و تشریح فرد در حواشی لطیفه هذا آینده مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی ۱۲

فی المبدأ تعذب وفي القرب حيرة است

گر بنیت جان می رود و در نگر خود چون یکم
خیر انم اندر کار خود کت جان و هم یا ننگم
جوان مرد معشوق بغایت در عز و جلال و عاشق بے نهایت در فل و مکیال کاتب الحروف گوید
که مؤید این قولست آنچه که شیخ احمد غزالی در رساله سوانح آورده که معشوق بیه حال خود معشوق
است پس استغنا صفت اوست و عاشق بیه حال خود عاشق است پس افتقار صفت اوست
عاشق را همیشه معشوق در یاد پس افتقار همیشه صفت اوست و معشوق را هیچ چیز در نمی یابد که خود
خود را دارد و لاجرم صفت او استغنا باشد

همواره تودل ربوده معذور می	غم هیچ نیاز موده معذور می
من بے تو هزار شب بخون در بودم	تو بے توشی نبوده معذور می

یعنی ذات معشوق بی ملاحظه و صفت معشوقیت محتاج با عاشق نیست اما بلا ملاحظه صفت معشوقی
محتاج است لبتش و عاشق معشوق را هیچ چیز در نمی یابد یعنی بی نفسیه ثابت است و ویرادرین
ثبوت احتیاج بچیزی نیست بخلاف عاشق که دیر معشوق ثابت نیست خواهه ابوالوفاء
خوارزمی که نقاد کلام قیصر لیست قدس سره می فرماید که اگر چه از کنت کننا غفیا چنین مفهوم میشود
که در کارخانه نمجت حضرت احدیت عارفان و محققان را کارے باشد از تحبهم و محبتهم و آن معلوم
میگردد که در حریم مودت جناب صمدیت محبان و عاشقان از اقدار و اعتباری است لیکن طمع خام
از سر بر باید کرد که او پر وای غیر خود ندارد

آئینه در روی خود میداشته است	تا بخود بر عاشق زار آمده است
اوز جمله فارغ ست و هر کس	اندرین دعوی پدید آمده است
اوست عاشق اوست معشوق اوست عشق	کیستی تو جمله چون یار آمده است

جز حیرت و دهمشت دیگر چه خواهد بود

حیرت اندام حیرت است و والی بد والی	اندرین ره صد هزاران عقل عاقل مجتلاست
و این مرتبه را نیز پنج درجه اند و درجه اول سوال است از حضرت محبوب بزبان تضرع و انتہا	عزیز من ندانی که سوال از معشوق نباشد هیات از وی جز ویران خواهد و الا عاشق نبوده
مرا لبان تو باید بشکر چه سود کند	بجای یاد تو یاد و گر چه سود کند

بیچاره وار گوید

من چون زیم که روی در خوش نمی کند	این چشم رو سپه که روی تو خو گرفت
در جبه دوم لشرب شراب سبیل عشق است درین مقام عاشقان انا هب است و مشارب یعنی	

این شراب را بکاس در می خورند و بعضی بکاس اشتیاق نوشند و گویند رشفهر	
نوشیدم شراب محبت پیالہ بعد پیالہ پس زخم شراب و نه سیراب گشتم من	نقابت المحب کاس بعد کاس فما نقدت شراب و ما رویت
و بعضی بکاس حزن فرو کشند و بعضی بکاس تاسف و قلق بیاشانند و بعضی بکاس خوف و بعضی بکاس رجا هم برین نظم هر یک را حزن و آفتی بود اگر تمام شرح کنم صحیفه مختصر مطول گردد در جزء سیوم شکر است.	
بعضی عارفین گفته که هر که مست بود با غر محبت بشیر نخواهد شد مگر بشا هده محبوب محبت بهوشی است در حیرت و حیرت در بهوشی و محبت مست است	قال بعض العارفين من سكر بكأس المحبة لا يصحو الا بمشاهدة محبوبه فانرا المحبة سكرة في حيرة وحيرة في سكرة والمحب سكران
در جزء چهارم اضطراب و بیخودمی است عزیز می را دیدند که در خلوت نگاه خود می نالد و فریاد میکند الناس البائس همسا یگان بد و دیدند آتش ندیدند گفتند آتش کجا است.	
پس سخت بگریست و هر دو دست خود بر سینه خود گذاشت و گفت آتش خدا فروخته شد و غالب شود بر دنا	فبکی بكاء شديدا و وضع يديه على صدره فقال تارا الله الموقدة التي تظلم على الافئدة
عزیز من بیماری عاشق در از است درین مقام شفا علیل جز بقای خیال نبود و خاصیت محبت خود همین است که محب را دلم در تعب و اضطراب دارند و بالوقت مقام مبتلا گردانند و در صبر و صبر تلخ است	
بعضی عارفین را سوال کرده شد از منزلهای عشق و رجوعش فرمود که ابتداءش صرف کردن در ارضی شدن بر قتل است و قیاس کن حالت باله و پرا	سئل بعض العارفين عن منازل العشق فقال اولها بادل والرضا بالقتل فتس ما بعده
ایجاب عاشق بر بر سر نه فنا رسد و از فنا نیز فانی گردد و درین فنا بقای ابدی و حیات سرمدی پایدار لا ید فون فیها الموت الا الموتة الاولى و وقهر عذاب المحيم - ه	
اشبات زلفی او محقق نشود و نه بگذاشت آدمی حق نشود	تامر و ز خود قاتل مطلق نه شود از غولش برون آمی که او تو باشی
له خلیل در رفت یعنی دوست خالص لقب حضرت ابراهیم علیه السلام و در مطلق حضرات موفی فیل است که در دی محبت غالب باشد و فعل دی بر معنای حق باشد حضرت ابراهیم علیه السلام را خلیل از رحمت میگویند که او شان قت حاجت از غیر خدا استعانت نکرده و انجام داد خلیل مشوق حقیقی است ۱۶ یعنی در رفت یعنی نیست و نابود کردن و در مطلق حضرات صوفیه صفات مذکور نفسانیه را گویند که کافران حق و دانا و مکران است و لای از ان نقلی و اثبات مرا گیرند ۱۷	

حکایت عشق و عاشقی و معشوقی ازان پیشتر است که کسی تقریر نکرده
 قلم بشکن سیاهی ریز کاغذ سوزوم در کش
 حضرت شیخ شرف الدین بوعلی قلندر ربانی پتی در مکاتیب و مکتوبات فرمود که ای برادر چون عنایت در کار تو کن
 و جذب در تو نهی و ترا از توئی تو بر باین آنگاه عشق در تو در آید و حبس و حسن بر تو نماید چون حسن را
 دانسته باشی معشوق را بشناسی و عاشق معشوق شوی و فرمائی که معشوق از عاشق رساند بران
 کار کنی سنت معشوق و فریضه عاشق بر پای داری آنگاه شناخته باشی معشوق را به عاشق آئی برادر
 معشوق را هم بصورت تو آفریده اند و میان شما فرستاده اند تا دعوت کند بر راه راست اے برادر
 جناب باری عزوجل بهشت و دوزخ آفرید و حکم آن کرد که هر دو را پر خواهم کرد معشوق را با عاشقتان
 او در بهشت خواهم آورد و شیطان را با پیروان او در دوزخ خواهم انداخت اے برادر در بهشت
 و دوزخ کس نیست جز عاشق از حسن هر دو پیدا شدند و هر دو را مقام غیر نخواهد بود بهشت مقام وصال
 است باد و ستان و دوزخ جاب فراق است بر دشمنان فراق بر اے کافران و منافقان
 خواهد بود و وصال بر اے عاشقان و مغان محمد رسول الله صلی الله تعالی علیه و آله و سلم اے
 برادر چشم دل بکشا و نیکو به بین و بدان که عاشق از عشق خود بر اے تو حیا آفرید و چه تامل پیدا کرد
 حسن خود بر هر درخته نهاد و میوه های گوناگون آفرید در هر میوه مره دیگر نهاد آن درخت را به خبر خود
 و نه خبر از گل نه از میوه نه پرسش کرد برای تو آفرید و آن را خبر از شکر نه از میوه نه از ناله نهاد و
 آن بر اے تست آید را خبر از مشک نه عنبر از گاو پیدا کرد بر اے تو گاو را خبر از عنبر نه زباد از
 گاو پیدا کرد بر اے تو دیگر به را خبر از زباد نه کافور را ماند درخت پیدا کرد بر اے تو درخت را
 خبر از کافور نه صندل از بر اے تو آفرید و صندل را خبر از خود نه اے برادر عاشق شو و هر دو عالم را
 حسن معشوق دان و خود را حسن معشوق خوان عاشق از معشوق خود ملک بود تو ساخت تا جمال حق را بکینه تو به بیند و ترا محرم

۱۵ یاد بافتح خدیجهت معروف که از گریه صحرای گریه ۱۲ عالم بافتح نام حارت است غل و غل نیست مگر وجود حقانی که ظاهر گشته با صومکات پس
 بسبب ظهور وجود حق تعالی باقیات ممکنات میوه میشود آن وجود را سوسک و غیر اعتبار این است آن وجود بهیچ ممکنات چرا که بر اے ممکن وجودی نیست سوا حق
 این نسبت مدد وجود حق تعالی است ممکنات بر عینیت خود در علم حق تعالی ثابت اند و ممکنات شیون ذاتیه حقانیه اند پس عالم صورت حق تعالی است و حق تعالی
 جوهریت و روح عالم ذاتیهات در وجود واحد حقانی احکام علم ظاهر حق تعالی اند و اسم ظاهر علم و مظهر اسم باطن حق تعالی است ۱۲

اسرار بدانند انسان سنی در شان تو آمد عاشق شود حسن را دلم به بین و بشناس دنیا را
و عقبی را بداند که عقبی ملک محمد صلی الله علیه و آله وسلم است و دنیا ملک شیطان هر دو را در باب
که بر اے توجیه آفریده اند و چه خواهند کرد اے برادرش را نیکو بدان چون نفس را بدانی شناخت
و دنیا تو پیدا آید و اگر روح را بشناسی عقبی را شناخته باشی اے برادر در دنیا حسنه در کفر
بناده اند عاشقان دانند که کفر را چه آراسته است پیش عاشقان خود هر که عاشق دنیا است
معتوق او حسن کفر است آتی به در توجیه دانی که غمزه حسن که در کفر بناده اند چه ناوک مره
بر جهان زده است و عاشق خود ساخته اے برادر در طلب خود شود و در ابشناس چون
نفس خود را بشناسی عشق را دانسته باشی چون عشق بر حسن خود معانی کنی کل اللسان در
خود یابی عاشق باشی و معتوق را در بر خود بینی و حسن را در آئینه دل خود معاینه کنی

آن شاهد معنی که همه طالب او نیند	هم دوست که از جا در تو ساخته سر پوش
در بادیه هجر چرا بسند با نیم	در عین و صالیم نگار است در آغوش

رفت در محبت زیاده ازین چه خواهد بود که سید المحبوبین و سدا المحبتین میفرماید

اللهم انی استلک حبك و حب من یحبك	بار آها سوال میکنم از تو دوست داشتن ترا دوست
الحديث	داشتن محب تو تا آخر حدیث

شیخ عبدالحق محدث دهلوی در معنی این حدیث مکتوبی دارد مسمی به اتحاد الامة فی بیان حدیث المحبة
در ان و در رمزات حضرت شیخ باید نگریست کاتب الحروف گوید که اقوال مشایخ در محبت بسیار اند عرض
را این جا طول بسیار است و تبحر در نظر آوردن همه فصول مختصر مفید و وفاتر متعبر را شنوی اصل المعارف
و شنوی عاشق و شتم از حضرت صاحب المناقب روح الله و اصل الینا فتوحه موجود است طالب
صادق را مطالعه آن مفید تر است باید که بآن رجوع نماید و بالله التوفیق
الکون کلماتی چند در بیان مراتب عشق بر صفحه وقت املا کرده می آید تا آئینه معتوق نمای

سده هفت صبر از دایم پخته شود در اصطلاح حضرت صوفیه چیزه است
که خاص کرده شده است از حق تعالی وقت توجیه ایجاد می چنانکه احوال متعین میشوند از در یا دقت روح و آن عین ثابت است ازین سر بر کس
انا میگویند و همین شی خاص شاه کرده شده است در قول حق تعالی انا قولنا انشی اذ اذ در نامه ان نقول لکن فیکون یعنی زمین نیست که قولی است
برای هر چیز و فیکون اراده میکنیم آنرا بگوئیم تا آنکه گوئیم تا آنکه موجود شو پس موجود دیگر در زمین و چه گفته شد که فی شناسد حق تعالی را که سحای حق تعالی و محبت
از حق تعالی چیزه سحای حق تعالی چه که همان سر طالب حق تعالی است و محبت عارف حق تعالی چنانکه فرمود رسول عرفت ربی بر بی یعنی شناختم رنج را
بر خود فرمود حق تعالی از انسان کامل که لا لسان سری و انما سر یعنی انسان را زدنست و من را زدی - و اینجاست که انسان با اعتبار با محبت است
در نه در هر شی سرح حق تعالی است و نیز سر لطیف است در قلب همجود در بدن و آن محل مشاهده است چنانکه روح محل محبت و قلب محل معرفت است
و در آن صفت دلکذوبیت است که از انهم هر خوانند و در آنکس فیض باطنی از ان میشود و آنرا گوش سر هم میخوانند و موقوف و محل ۱۲
سده تروازه دارد و در روح و سر او برساند بآتش است و بر ۱۳

هر عاشق آید و رزبه عشق برتر از آنست که بقوه فهم و بیان عقل پیرامون سر ابروده
جلالت او توان گشت یا بدیده کشف و عیان بحال حقیقت او نظر توان کرد

نقانی الشوق عن الرجال	و عن صفات الفرق الوصال	برتر است عشق از فهم مردمان و از صفت پراگندگی
متی جل شئی عن خیال	یحمل عن الحاطة والمثال	و پیوستگی هرگاه که چیزی برتر می باشد از خیال بر و میشو د از احاطه و مثال

نغمه عشق چو در پرده نهان نتوان خواند

اے عاشق چنانکه تجلی ذوالجلال و الجلال بدون تعین و منکر محال است همچنان بیان حقیقت
عشق که سر ذات بلکه تقاضای ذات است بیرون از اشارت و استعارت
است عشق آفتاب است بر سیاه وحدت تابان و هر دو جهان یک پر تو آن سایه را
بے حجاب دریافت آفتاب چه امکان عشق به متنی غرت محتجب است و کمال
استغناء منفرد محبت ذات اوصاف اوست و صفاتش مندرج در ذات او
و عاشق جمال او جلالت اوست و جلالش مندرج در جلال علی الدوام خود با خود عشق باز و بغیر خود
نه پر دازد و هر لحظه از رومی معشوقی پرده بر اندازد و هر نفس از راه عاشقی پرده آغاز دسه

عشق در پرده می نواز د ساز	عاشقی که که بشنود آواز
هر نفس نغمه دگر سازد	هر زمان ز نغمه کند آواز
همه عالم صدای نغمه اوست	که شنید این چنین صدای دراز
راز او از جهان بیرون افتاد	خود صدا که نگاه دارد راز
سدا و از زبان هر ذره	خود تو بشنو که من نیم غیب از

هر زمان هر زمان راز خود با سمع خود گوید و هر دم هر گوش سخن خود از زبان خود شنود و
هر لحظه هر ویده حسن خود را بر نظر خود عرض کند و هر لحظه بر رومی وجود خود را بر شود و خود جلوه

۱- تجلی در لغت بمعنی آشکار شدن و روشن شدن و آشکار کردن و جلوه کردن و کنایه از غلبه نور الهم که حضرت موسی علیه السلام را بر کوه طور شده بود
و حضرت موسی علیه السلام از آن بیروش شدند و در اصطلاح حضرات صوفیه لباس تعین را تجلی گویند ۱۲ تعین در لغت بمعنی چشم کردن چیزی را لازم
شدن بر چیزی معین و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارتست از یافت حقیقت ذات خود را و استعمال تعین بر چند جای شود - (اول تعین اولی
که وحدت است یعنی یاقین حق تعالی وجود خود را و انا گفتن دوم تعین تفصیل که آن واحدیت است یعنی یافتن ذات در ذات خود صفات خود را
این هر دو تعین داخل اند - و باقی تعینات یعنی ارواح و امثال و اجسام و غیره که ظهورات اسماء و صفات و افعال مانند تعینات خارجی اند
۱۳ نظریه بینه جلوه در اصطلاح حضرات صوفیه اعتبارات و اقیام را میگویند که از وجود مطلق منترع میشوند ۱۲ صفات سبع
صفت و آن خصلتی را گویند که در ذات ممدوح باشد و در اصطلاح ظهور ذات حقانی را گویند چنانکه ذات بغیر صفت ظاهر نمی تواند شد
و بر اے ذات حیات و قلم و آراده و قدرت و سمیع و بصیر و کلام که آنهارا امهات صفات می گویند لازم اند یافتن ذات از صفات
بیانش چنانکه یافتن ذات بالذات بدون صفات محال است ۱۴ تشریح جل جلال روحانی صفات او اتم کتاب هذا یعنی حکم مذکور شد و در صفات بعد از
خواهیم دید در لغت مراد از چشم دوم اصطلاح حضرات صوفیه اطلاق آبی را گویند بر جمیع احوال سالک از خیر و شر ۱۵

و در چون مرا از ذکر عشق ناگزیر است عشق حقیقی مستغنی از تحریر و آفرین بر زبان عجز و نیاز صنعت عشق مجازی نمی
بل بساز عشق این نغایات می سرایم بیان عشق جز بر زبان عشق راست نیاید چه که آفتاب را جز نور آفتاب
نه نماید چنانکه آدمی را چون حتی بر باید و منظر و مصدر قول و فعل خود نماید ادا از صفات بشری بری شود و
متصمیم بصفت بری در اسخالت هر چه گوید بمعنی قول حتی است که ظاهر است از صورت آدمی اگر چه بحسب
صورت این بچلره می نماید اما فی الحقیقت از خود و قول خود بخیر و در تسلط و تصرف دیگری مجبور و محضر است
چون حضرت ایشان صاحب الکشف و الکرامات منبع الفهل و الکلمات همین مسک نفیس داشته اند دور
نباشد اگر قدری از اقوال سلط در ماهیت و صفت عشق درج این صحیفه شریفه هم نموده شوند اگر چه اینجا سخنهای
دور و دراز است اما کاتب الحروف بحکم ما لا یدرک کله لایستد قدری از کلام جابجا نه ان نقل
می آرد بایست دانست که شخصی از خود و مشهور الدین یحیی منیری پرسید که عشق چیست فرمود عشق فرط محبت را گویند
و بهمی نقل کرده که از شاتخ پرسیده شد که لون عشق چیست فرمود هم عالم لون عشق گیرند عشق لون
پیدا نه

آیه قدسیه ذاتیه	لیست التعلیم بلا تیه
عشق عالم را کشیده از عدم در بیان عشق کردم عمر صرف	عشق حادث را نموده از عدم عشق مستغنی نمود از صوت و حرف
هیبت عشق کجاول و جانم محتاج عشق و عشق از دل و جانم مستغنی انس و جان بے عشق مفلس و عشق بے همه غنی بحکم العشق جنون الهی عاشق مجنون ام و مجنون معذور الصفاق کایواخذون باصد رمنهم	
حبذا عشق و جنون عاشق عشق را چون بر جنون باشد اساس هان نه بنی گزند دیوانه سنگ خلق این شفقت چو با مجنون کند چون چنین معذور هر مجنون بود	این بود باقی و فانی ما سقی کار مجنون است بیرون از قیاس تویدار می کنی با او بخنک رحمت خالق ازان افزون کند حال مجنون آتی چون بود
آگاه باش که جنون را فقط گفته ام بلکه بجنون آتی تعبیر نموده لطیفه لیست درین یعنی چنانکه جنون طبعی مذموم و فانی و قابل دفع است جنون الهی محمود و باقی و شامل النفع است	
هر که شد دیوانه عشق نیکار عالم بینه و راست طور عقل لذت یابد در آن دیوانگی زانچه بنید در گلستان جنون بوسه صد دفتر علم و خرد	در بهار جلوه های حسن یار کس بطور عقل نتوان کرد نقل که بران حسرت برو فرزانی کرد بروی بوشام و فزون میدهد یک جو جنون را می خرد
آمینش عناصر راجعه و آویزش ارواح بشیطه با الشیخ مرکبه که اجتماع اضداد و جمع لقیضین است از بوالعجبهای عشق است عین القضاة در مکتوب نوشته است که عشق چون در آید صفات مذمومات را بر د یعنی آنچه صفت انسانیت و بشریت است بعهده محمود است پدید می آید محبت در آید آن همه را بر د یعنی رابه عصای موسی و بدیضا تمثیل کرده در	
<p>۱۱ نشان مبارک ذاتیه از تعلیم می شود بلکه خود بخود می آید ۱۲ مراد از آیه تیسرا عشق است چرا که آیت یعنی نشان و باره از کلام الهی است و قدس یعنی یک در معنی دو و مطلق حضرت مولانا از مقام قدس که اعلی ترین منزل اهل مد است که عبارت از آیه کریمه فی قعد صدق یعنی در نشانه صدق نبی و پادشاه صاحب یتیم نام نشان نور انعام و عشق حق نشان جنون در معنی و توانی بود در اصطلاح حضرات موفی مراد از این هر دو نقطه سرشتی و طلب حق است و یگانگی از خود و نیز بیان و تشریح مد ذوق عشق متشابه ۱۳ نشان از کمال خود را بچهره از نشان صادر می باشد ۱۴ ارواح سبیطه یعنی ارواح مجروده است که مراد از روح محض باشد ۱۵</p>	

کتاب همحات از حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی است که حقیقت عشق آنست که چون مومن اعتقاد
 انصاف حق سبحانه تعالی باوصاف کمال دارد و کمال خود منحصر در یاد کرد او گرداند بعد از آن نام و س
 تعالی شانه همیشه یاد کند و آلاء و نعمات او را ملاحظه نماید این مد اویت ^{مکمل} آهسته آهسته در دل وی صفت
 ببقاری و اضطراب و قلق و هیمان پیدا سازد و روز بروز انیمتی زیاده تری شود تا آنکه نام مبارک
 وی تعالی بر زبان را ندن نمی تواند که نزدیک است که روح وی مفارقت کند با جسم چون در نفس
 این کیفیت ممکن شد در جوهر دل فرو رفت و نفس بدان رنگین شد آنرا نسبت عشقیه گویند و این نسبت را
 نزدیک ^{مکمل} اهل فنا و بقا ظاهر است و بطنی ظرش کیفیت است مستقر در نیمه وی بمنزله سائر کیفیات
 نفسانیه و بطنش محبت ذاتیه است که حامل آن نفس مجرب است بلکه قبل از وجود روح پیدا شده بود
 تفصیل این اجمال آنکه چنانکه ارض و ما را بجانب اسفل میلانست و هوا و نار را بجانب فوق
 طیران همچنین هر موجود و محسوس و معقول که کماله نهاده اند که مشتاق آنست که تا آنرا نیافت است
 قلق و هیمان دارد و چون آنرا یافت آفت و انس گرفت علی هذا القیاس کثرت را بسوی وحدت که اصل
 ولایت میلان و طیرانی است و منظر را بظواهر است و طبع است مرکوز در اصل جبلت وی و آنجا
 حصول حالتی یا نعمتی مقصود نیست و او را بر تکرار آلاء و نعمات ابدی نای نه آنرا محبت ذاتیه گویند پس
 این کیفیت مستقره در نیمه متصل میشود با محبت ذاتیه و حقیقت مرکب میشود که جسدش کیفیت نسبیست
 و روحش محبت ذاتیه و صاحب آن فرق درین هر دو نمی تواند کرد و از اینجا توان دانست وجه جمع
 در میان دو قول صوفیه که بعضی گویند که قلق و اضطراب عذاب است و اصل محبوب را چرا دهند
 و بعضی گویند که هیچ حال عشق و قلق از سالک مرتفع نمی شود نه اندرین جهان نه اندر آن جهان پس
 مسقط اشاره قائل اول قلق و هیمان نسبی است و مطلع نظر ثانی محبت ذاتیه اما چون آن هر دو در حق
 اکثر عارفان با هم اختلاط و امتزاج دارد و در تعبیر و تعیین مراد متحقق نشد اینجا دو نکته باید دانست
 یک آنکه اگر عارف را مرتبه محبت ذاتیه ضعیف شود اگر چه نسبت رویت سریان محبوب در همه اشیا
 باشد آن نقصانیت در حق وی در هر مرتبه که باشد و دیگر آنکه ترک و تفرید از دنیا و آخرت و در
 گذشتن از فکر اهل دعیال با وجود استقامت مزاج و وفور عقل بغیر این کیفیت نسبی ممکن نیست صاحب این نسبت

لهم ترین فایده گذشت در اشیا سبب تالیف و تفریق بقایز در اشیا سبب تالیف یعنی تفریق بقایمی مذکور شد ۱۲ عه شیطانی ۱۱ عه جانی افتادان ۱۲

تسلط دارد بر جمیع ماسوا و اعراض دارد از ان لہذا انکس اور انہ بنید الافرقتی کند برای اوانستی و در تحقیقات خواجہ محمد یار شاہ است کہ گفت حجتہ الاسلام حق سبحانہ تعالیٰ در دل آدمی مسرتے نہادہ است و گوہرے و دلچسپی کردہ کہ سماع آواز موزون و دلکش آن گوہر را بچنباند و اندر آدمی چیزے پیدا آورد کہ کس را در ان بیچ اختیار نہ باشد و آدمی را در حرکت آورد آنرا وجد گویند و سبب این وجد مناسبست بہست کہ گوہر آدمی را با عالم علوی کہ آنرا عالم ارواح گویند بہست و عالم علوی حسن و جمال است و اصل حسن تناسب است و ہر چیز بریکہ تناسبی است آنرا نمودگار کسیت از جمال آن عالم و ہر جمال و حسن کہ در عالم محسوس است آن اثرہ حسن و جمال آن عالم است پس آواز خوش موزون مناسب مشابہتہ وارد بعجاب آن عالم پس بدان سبب آگہی در دل پیدا آید و حرکتے و شوقے در دل پیدا آید و باشد کہ آدمی نداند کہ آن از چیست و این معنی در دلے بود کہ دروے مشاہدہ بود و در ہر دلے کہ آن عشق و مشاہدہ نبود سماع اور احرام بود و کہے کہ آتش دوستی حق در دل دی غالب بود و سماع اور اہم تر باشد کہ آن آتش تیز تر گردد و اورا بعالم ارواح عروج واقع شود و قطع عقبات جہانی اورا دست دہد و در دلیکہ دوستی دروے باطل بود سماع ویر از ہر قاتل باشد و بروے حرام بود و چیزیکہ دوستی حق سبحانہ بدان زیادت شود مژد آن بیشتر بود سماع صوفیان اصل این بودہ است اگرچہ اکنون برسم آلودہ شدہ است بسبب گروہے کہ بصورت ایشان شدہ اند بظاہر و مفلس اند از معانی ایشان در باطن و کہے باشد از درویشان کہ در میان سماع اورا مکاشفہ پیدا آید و لفظہار و در زبان ایشان کہ بیرون سماع نبود آن احوال لطیف کہ از عالم غیب برایشان پیوند و بسبب سماع آنرا افتد و وجد گویند و باشد کہ دل ایشان در وجد چنان پاک رود و صاف گردد کہ فقرہ در آتش و کیمورت ہاتام برد کہ بریاضت بسیار آن حاصل نیاید و سماع آن ستر مناسب را کہ آدمی دارد با عالم ارواح مجرہ فراموشاند کہ یککیت ایشان ازین عالم بتاندا تا پنجہ درین عالم بود از ہمہ بخیر شوند و قوت اعضا از ایشان ساقط شود و بفتند و بیہوش شوند کیکہ سماع و وجد و احوال صوفیان را انکار کنند از محقری خود میکنند و معذور بود و چیزیکہ کسی را نباشد انکار کنند آنکس کہ این حالت اورا دادہ اند انکار نتواند کرد باید کہ بدان ایان آری تا از برکات احوال ایشان محروم نہائی و از ان قوم نباشی کہ حق تعالیٰ در حق ایشان می فریادہ دادلم یجدوا بہ فسیقون هذا شک قیام

عہ عالم ارواح مجرہ عبارت از عالم روحانیات مضمون ۱۲ و چون راہ نیافتند بدان خواہند گفت این دروغیست قدیم ۱۲

شعریکه در وی حدیث فراق و وصال به آنچه عادت عشاق برد گفتن و شنیدن آن حرام نیست و حرام بدان گرد که کسی آنرا برزنی که دوست دارد فرو در آنگاه آن را نشنود و حرام باشد اما اگر بر زن و کینه زک خود که حلال باشد فرو در آرد و سماع کند حرام نبود گویانیکم بدوستی حق تعالی مستغرق باشند از هر یک معنی فهم کنند لائق مقام خود مثلاً اگر بر شراب و مستی بود چنانکه گفته اند

اگر سے دو ہزار رطل می پیمائی | تاسے مخوری نباشدت ز پیمائی

آن فہم کنند کہ کار من بحریف و دانش راست نیاید و بذوق راست شود حضرت مولوی روم رحمۃ اللہ علیہ میفرماید

<p>مرحبای عشق خوش سودای ما ای دوا می بخوت و ناموس ما جسم خاک از عشق بر افلاک شد عشق آن شعله است کوجون بر فروخت در نغمہ عشق در گفت و شنید شرح عشق از من بگویم بر دوام عاشقی پیدا است از زاری دل ملت عشق از ہمہ دینا جداست</p>	<p>اے طیب جملہ علت های ما اے تو افلاطون و جالینوس ما کوه در رقص آمد و چالاک شد ہر چه جز معشوق باقی جملہ سوخت عشق در یای است قعرش ناپید صدقیامت بگذرد آن ناتمام نیست بیماری جویبار می دل عاشقا نرا اندھب و ملت خندست</p>
--	---

قول شیخ محی الدین بن عربی است -

العشق نار یحوق ماسوی (المحبوب) | عشق آتش است کہ می سوزد و ماسوی محبوب را

کجاست عشق کہ از خانان کنیم اعراض | چه خانان کہ ز کون و مکان کنیم اعراض
یار جان شاعر شیخ فرید الدین عطار می فرماید

کفر کافر را و دین دیندار را | ذر کا درد دل عطار را

فخر الدین عراقی رحمۃ اللہ علیہ گوید

<p>عشق سحر نیست کورا دام نیست بے بگوئی او ہما ناکس نبرد در بہشت آباد حسن رمے او اے صبا گر بگذری در کوے او صبح شام طرہ و رخسار اوست</p>	<p>در دو عالم زو نشان و نام نیست کاندرین صحران نشان گام نیست جز دو چشم اور حقیق آشام نیست نزد او مارا جز این پیغام نیست گر چه آنجا کوس صبح و شام نیست</p>
--	---

ازین جاست ۵

در کوی خرابات کسے را که نیاز است آنچه پذیرد نماز و ورع و زهد و آمنی رندان خرابات بدیدم اسرار خرابات میخیزد اندک خواهی که درون جسم عشق حسرامی در زلف بتان تا چه فریبت که پوست هان تان نهی پالے درین راه ببارمی چون بر در میخانه مرا راه نه دادند آواز ز میخانه بر آمد که عسراقی	هشیاری و ستیش همه عین نماز است آن چیز که آنجا به پذیرد نیاز است دیدم به حقیقت که جز این کار مجاز است هشیار چه داند که در آن کوی چه راز است در میکه نه بنشین که ره کعبه دراز است مخود پریشان سر زلف ایاز است زان رو که درین راه بسے شیب فراز است رفتم بدر صومعه دیدم که فراز است در باز تو خود را که در میکه نه باز است
--	--

بارگانه دار مارا در محبت خود و محبت حبیب خود و میران
مارا در محبت خود و بردار مارا در گروه مجبان ۱۲

اللهم احیی فی حبك و حب حبیبك و املنی
حبك و احشرنی فی زمرة المحبین

امیر خسرو فرماید ۵

کافر عشقم سلمانی مراد کار نیست	هر رگ من تا رگشته حاجت زنا نیست
--------------------------------	---------------------------------

مغربی فرماید ۵

عشق که در دو کون مکالم پیدا نیست	عقائے مغربم که نشا تم پیدا نیست
----------------------------------	---------------------------------

دیگر کے نوید ۵

عاشقی چیت بگو بندہ حبانان بودن	دل بدست دگرے وادون حیران بودن
حدیث عشق همین بسکه سو ختم بے تو	سخن یکبیت دگر با عبارت آرایست
کمال عاشقی پروانه دارد پشه	که آواز سوختن پروانه دارد

صاحب بحر المعانی در مکتوب ثامن میگوید اے برادر محرم حضرت عشق باستی که حرمان
عشق خود داند که عشق را چه حالت است و نا اهلان را از عشق جز علائمه و ملائمه

۱۵ مستی در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از گرفتار شدن عاشق در عشق معشوق حقیقی خود با جمیع صفات خویش ۱۲ ۵۲ معانی خرابات در اوایل لطفه بذا مرقوم
شد ۱۲ ۵۳ مست در اصطلاح حضرت صوفیه صافه سالک معتز را میگویند ۱۲ ۵۴ حرم در لغت بمعنی گرداگرد مکعبه و مدینه و کعبه محفوظ و حرمت آبر و عوام و در اصطلاح
حضرت صوفیه عبارت از مقام احدیت ذات ۱۲ ۵۵ معانی کعبه بالا گذشت و این جامه از بهیوت محقق ۱۲ ۵۶ میخانه در لغت بمعنی معروف در اصطلاح حضرت
صوفیه مراد از باطن عارف کامل و میخانه مراد خرابات است معانی خرابات در خوانشی پیشین مذکور شد ۱۲

بناشد خلعت عشق خود هر کس را نه پوشانند که نمرودان و مختاران را با عشق چه کاره

هر عصار دست تمیکن کے شرد

تا بناشد همچو موسی عاشقی

پس هر که لایق عشق آمد حضرت جل و علا را شاید و هر که عشق را نشاید حضرت عزت را نیز نشاید چنانکه بزرگی اشاره کرده است و گفته - **عَلَيْكَ كَمِيلٌ بَيْنَ الْجَاهِلِيَيْنِ** بغایت نیکو گفته است یعنی ای عاجز اگر تو سرود ای عشق نداری پس ابلهی اختیار کن که اکثر اهل الجنة البته پس طالب جنت را خواجه عالم علیه السلام ابله خواند ضرورت ابلهی باشد که او را بر اے و رگوهر آورده اند و او بمهره قناعت کند **ز سب ابله و نادان**

قطره خود نیت جنات النعیم
سوی یک شبنم چادر می شتافت
که تواند ماند با یک ذره باز
هر که جان شد عضورا با او چه کار

حضرت حق است و یای قدیم
چون بدر پایی توانی راه یافت
هر که داند گفت با خورشید راز
هر که کل شد جز و را با او چه کار

ای برادر جهانی از خلق طالب بهشت آمده اند و یک کس طالب عشق نیامد از بهر آنکه بهشت نصیب نفس و دل باشد و عشق نصیب جان و حقیقتا بهر از کس طالب مهر باشند و یک طالب گوهر نباشد زیرا که عشق واسطه وصال جانان است و هر مختصر بهت را که شاید

گر عاشقی بسوزی زیر که روئی نیست
اول قدم درین ره بر چرخ هفتین است
در هر هزار ساله یکم در راه بین است

عشق جمال جانان دریای تپین است
تو مرده دل چه دانی زیر که مرده را
کاری قولیت عالی اندر ره حقیقت

المقصود ای برادر جوهر جان را عرض عشق است که بیج جوهر نیست که از عرض خالی باشد و جوهر نتواند بود کومنی عرض ماند چنانکه حضرت رسالت پناه علیه السلام رزم نموده که

اذا حب الله عبدا عشقه وعشق عليه فيقول الله تعالى يا عبدی انت عاشقی و محبی وانت

لازم که بدین خود بین نیز از انرا یعنی چنانکه سر زبان در اطفال و ادوات خود قوی باشد آن جان شام باشد **۱۲۲** بیشتر باشد گوی جنت نادان می باشد یعنی چنان در حال خود است ای باشد که پروای خمر و وقع ندارد **۱۲۳** جوهر معرب گوهر است در وقت سستی سنگ قیمتی و اصل هر شیء خلاصه آن باطل است چنانکه بذات خود قائم باشد و این جوهر بیست **۱۲۴** عرض تو گویند که بذات خود قائم نباشد بلکه قائم عرض صلیه جوهر باشد چنانکه جوهر نفسانی جوهر بیست **۱۲۵** عرض و جعفر رنگ جامه جوهر است و رنگ عرض **۱۲۶** اندام

عاشق و محب لك ان اسما د اولم تو د یعنی خواجہ عالم علیہ السلام فرمود کہ خداوند تعالیٰ بندہ
خود را عاشق خود گرداند انگاہ بر بندہ خود عاشق شود و بگوید ای بندہ من تو عاشق و محب
مائی و ما عاشق تو و محب تو ایم اگر خواهی و اگر نخواهی پس ای برادر جوہر ذات یگانہ را عرض
جز عشق نیست و عشق خدا اتبعالے جوہر جان ما آمدہ و عشق ما را عرض آمد یعنی عشق ما اورا
عرض و عشق او جان ما را عرض اگر عرض بے جوہر و جوہر بی عرض ممکن بودی ہرگز ممکن و جائز
نباشد کہ کسے بے عشق ماندے زیرا کہ عشق و عاشق و معشوق در جان بیکدیگر قائم باشد و
ہرگز میان این ہر سہ چیز غیرت نباشد چنانچہ حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس السدسہ درین
بتہا بیرون دادہ است

چون آب و گل مرا مصور کردند تقدیر قضا چونکہ قلم بر کردند	جانم عرض و عشق تو جوہر کردند عشق تو و جان مرا برابر کردند
--	--

پس ای برادر محبوب سطرینے و شاہد بایستی تا این بتہا را بر طریق البتہ بیکسم سماع
در دادے این فقیر و آن محبوب حاضر بودندے معلوم شدے کہ عشق چیست و شاہد بازی چہ
نوع است چون ای برادر درین سماع مشاہدہ یا بی انگاہ بت پرستی ترا قبول کند مستی و بدستی از
توصا در شود کون و مکان ترا خادم گرداند انگاہ در بسم اللہ بر تو کشادہ شود و تو نقطۂ باء بسم اللہ
شوی چنانکہ ہم از نیمقام شبلی رحمۃ اللہ علیہ تمام بیرون دادہ است و گفتہ انانقطۃ باء بسم اللہ
یعنی شبلی رحمۃ اللہ علیہ را پسیدند کہ تو کیستی گفت من نقطۂ باء بسم اللہ ام پس ای برادر نقطۂ باء بسم اللہ
از اصل بسم اللہ و غیر بسم اللہ نیز نباشد اصل بسم اللہ را بنقطۂ باء حاجت است کہ اظہار بسم اللہ بدین
گرد و اللہ تعالیٰ جہاں شنوی این فقیر را بران برادر تجلی کند۔

مثنوی

حرف خودی نقطہ کے باشد پدید نقطہ از تعداد گرامی برون	نقطہ را در حرف خود ہر کس ندید کاسے باشی و مرد ز و فنون
این سخن و الا تراست از کفر و دین	نیست مشکل ہر کہ اباشد یقین

فہم من فہم مذہب دارای برادر ہنوز اسرار عشق پوشیدہ در قلم می آرم و انچہ از مکتب خانہ دولت
مکتب عالم قدس اسدسہ حاصل و کشف این فقیر است بروز کارے بران برادر خواہم نوشت انشاء اللہ
تعالیٰ اما انچہ امروز بقلم میر و علماء ظاہر چہ و اندوچہ توانند گفت روزگارے باید کہ از کلام این
فقیر چہرے نم کنند چنانکہ خدمت شیخ الشیوخ شہاب الدین سہروردی و سلطان ابوسعید قدس
سہا بر ای ملاقات ابن عربی صاحب فصوص شیخ محی الدین و روشنی رفتند چون خدمت

ملاقات شیخ محی الدین کردند و باز گشتند شیخ محی الدین را پرسیدند که شیخ الشیوخ را چون یافتند
فرمودند که مولانا شهاب الدین عالم است در مقاصد است که از فصوص من چیزه فم کند مراتب کلام
شیخ محی الدین کلام برین نوع است بچهاره اهل ظواهر و کجای این کلام باز کجا -

العو علما علم البحر و علم البی - مراد از علم دو علم اند علم مجرد و علم بر ۱۲

علم بر آموخته خلق است و علم بحر آموخته حق است اهل ظواهر از تفهیم علم حق قاصر فهم اند و الله این فقیر اگر
از علم بحر بیخه گوید یاد و قلم آر و گویند نیست شود و در عدم پیوند آتی برادر شایه مالکیت و ما شایه
کیستم عشق بر سه نوع است چنانکه در اول مکتوب شرح کرده ایم اما عشق اکبر و عشق اوسط هم درین
شایه و مشهود بیان این دو شایه نمودیم و ای برادر در بدایت فرق در میان شایه و مشهود است و
چون نهایت عشق شود فرق نباشد یعنی چون عاشق و معشوق یکے شود شایه مشهود گردد و مشهود شایه
کمال اتحاد و یگانگی پدید آید سه

آن را که حیالش زبست شایه نیست
کفر آن باشد که شایه خود باشی
در مذهب کفر زاهد و عابد نیست
چون کفر چنین است و کس و حدیث

آتی برادر تمامی شایه و مشهود درین مکتوب نمی گنجند مکتوب دیگر بیان کرده آید پس ای برادر مذهب
و ملت محبان خدای تعالی چیست و کدام است یعنی محبان حضرت جل و علا بر مذهب و ملت ابو حنیفه
و شافعی نباشند بلکه ایشان در مذهب و ملت عشق خدای تعالی باشند چون خدای تعالی را ببینند
لقاء حضرت صمدیت جل و علا دین و مذهب ایشان باشد چون محمد مصطفی را علیه السلام ببینند لقاء
حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم ایمان ایشان باشد و چون البلیس را ببینند کفر ایشان باشد
دین و ایمان و کفر محققان برین مشاهدات است و به تقلیدات نیست ازینها گذشته و گذشته اند
باید که آن برادر مقصود دین و ایمان و کفر از کلمات فقیر فهم کند الله تعالی کلمات این فقیر
را برادران برادر بگی کند سه

وین باروی جمال آن بت جانانه است
از جمال خد و خالش عقل ما دیوانه است
کفر ما آن زلف و ابروی سیه تر کانه است
در شراب عشق این هر دو جهان فحشاء است

الله که بضم کاف در لغت معنی ناشکری و نه قبول کردن حکم و بالفتح معنی پوشیدن و در اصطلاح حضرات صوفیه کفر دو قسم است مجازی و حقیقی - کفر مجازی
اهلست چنانکه کفار و مشرک میدانند که در ان شرک و ناشکری ذات حق تعالی می شود و کفر حقیقی ذات محض را باطل و ظاهر کردن است که سالک
ذات حقانی را بعین صفات و صفات را بعین ذات حقانی داند و ذات حقانی را هر جا ببیند و بجز ذات حق تعالی چیزی را موجود داند و بعضی
صوفیه می نویسند که کافر و کبر آنکس است که در وحدت یک رنگ شده از ماسوی الله پاک شده باشد و الله اعلم ۱۲ صمدیت
در لغت معنی بزرگی و بی نیازی و پاک شدن از عادات حیوانی و در اصطلاح حضرات صوفیه نام مقامی است از مقامات سلوک
که هرگاه که سالک بدان برسد از صفات بشریت مبرا میگردد و از احوال و شراب خبر نگیرد و در مشهودات سرور میماند ۲

هر که املت نه این است اوز مایگانه است | روح ما خود آذر است و قلب ما بتخانه است
 و باز این روشن تر شرح کنم ای برادر خدو خال^{۱۱} و زلف و ابرو عجب معشوق با عاشق چه میکند تا ای برادر نرسی
 هرگز ندانی که خدو خال معشوق جز چهره محمد رسول الله مدان که اولی خلق الله نوی یعنی نور خدا خال احمد
 شده است بر جمال نور احدی و آنکه از برهان بجوی در جمال کلمه مشاهد کن که لا اله الا الله محمد رسول الله
 زیرا که اگر کافر می نه از سال کلمه بگوید و اندر هرگز مسلمان نشود مجودی که خدو خال در قال در آورده حسن و جمال
 بکمال آید درین محل نکته ایست مر این فقیر انشاء الله تعالی چون خاطر آن برادر قبول کند نبشته آید و
 امید است که بغیر نوشته مشاهد و معاینه خواهد کرد
 خال که افتاده ترا بر لب است | هندو کے ملک سلیمان گرفت
 ملک ابر گشت مسلم و برادر^{۱۲} | لعل تو آنکس که بداند ان گرفت
 شیخ شد آنکس جو محمد بشوق + | زیر لب آن لعل بدخشان گرفت
 ای برادر اگر در میان خدو خال و زلف دلم کم نگشتی انگاه بگفتی که این خدو خال و زلف معشوق با عاشق چه سربا دارد
 آما می برادر دلم چون خال شد و در آنکس^{۱۳} صفی ضلالت القید و آمد در میان خدو خال متواری گشت پس ای
 برادر در آ که باز آرم اگر دست خواهم آورد و بران برادر چیزی خواهم نبشت اما بران برادر فرض راه شده
 است که حیات ما را بخوابد
 آن بیت که مراد او به سحران نامش^{۱۴} | دل کم کردم میان زلف و خالش
 بر سدر فیقان من از حال دلم | آن دل که مرا نیست چه دامن حالش
 چون درین مقام خواهی رسید کافر می را بجان خواهی خرید که خدو خال و زلف معشوق درین مقام جز کفر و نارد
 خدو زلف یعنی رضا در آن دو باشد و شکافتن زمین را و غیره در اصطلاح حضرات صوفیه خد عبارت از کشف الوار ایمان بود ۱۲ خال
 در لغت بمعنی نقطه سیاه که بر اندام پدید آید و در اصطلاح حضرات صوفیه اشارت بنقطه وحدت من حیث الخلق که مبدء و منتها می گشت
 اوست چه خال بواسطه سیاهی بختاب بهیوت عینیت است که از ادراک و شعور اعتبار محجب است و نزد بعضی حضرات صوفیه خال عبارت
 از خلوت معصیت است که میان انوار طاعت بود و چون بسیار اندک بود خالی گویند و بگویند و س را زده بدوئی بود از خال گویند و بسبب زلفت
 ماند و نیز عبارت از نقطه در روح کم کرش قلب باشد که سوید انام گرفته و نیز مراد از صفات و لطف الهی بود و نیز عبارت از دل انسان کامل باشد ۱۳
 زلف در اصطلاح حضرات صوفیه تجلی جلالی را گویند و تجلی اسم هو را نیز گویند که خالص ذات است بلا صفات و نیز عبارت از جذب الهی است ۱۴
 بر وصف جلال را گویند که بر دل سالک تجلی الهامی و ارومی شود و سالک بواسطه وی بمقام قرب میرسد ۱۵ چه در لغت بمعنی روی
 و بمعنی چینی مجاز است و در اصطلاح حضرات صوفیه چه تجلیات بود که قابل اطلاع سالک باشد ۱۶ کافر بمعنی ساز و پوشیده
 در لغت و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از صاحب اعمال و گفته اند آنکه از مرتبه صفات و اسما و افعال در نگذشته باشد و حق را به تعبیر
 و تکررات می پوشد کافر می مشرب بان و نیز بعضی کافر می آنست که بشهود ذات بخت رسیده حقیقت را در مجاز مشاهده کند و این اعلی ترین
 مقامات است ۱۷ زنده در لغت بمعنی آنچه ترسایان و مجوس و دشمنی بر میان بندند و آن ریاسانی میباشد و در اصطلاح حضرات صوفیه علامت یک گیتی
 می یکسختی سالک باشد و راه وین و متابعت راه یقین و تر و بعضی قوه دادن معشوق است مر عاشق را و گفته اند که عقد خدمت و بند طاعت محبوب حقیقی
 است و هر مرتبه که باشد در دست باید کرد و گفته اند که این از زلف معشوق بود و گفته اند که زنده در انواع است نه از موم و زنده موم پس محمود و عبادت
 محمودیت است و موم و زلف و زلف بمعنی معروف و در اصطلاح حضرات صوفیه قصود و مطلوب حقیقی را گویند و نیز مدد از نظر حق مطلق است که آن

چنانچه دهد چون ای برادر برسی دینی آنگاه این فقیر را معذور واری و در گفتن و نوشتن این کلمات
هرگز مسلمان کافر نبودی که از حسن جمال محمد رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم جمله مومنان کافر شدند و هیچکس را علم و نصیبت
و چون بر سر حد ایمان رسد بت و بت پرستی را بینند که بر درگاه لا اله الا الله نقش شده است و پیشگاه
محمد رسول الله نقش گشته و ایمان کامل بظهور آمده و ناقصان اهل ظواهر بعد میت پیوسته و کمال دین
و مذهب و ملت که ماورای شش جهت است مشاهده گشته معلوم برادر باد چشم و ابرو و شاید که ام است
نور سیاه که بالای عرش است از دولت قطب عالم قدس اندر سره مشاهده کرده ام اما انشاء الله
تعالی ترانیز مشاهده گردد و آنگاه بدانی که آن نور سیاه نور سیاهی چشم و ابرو احد است اختیار خلعت
ابلیس است که به نسبت به انوار آتی آنرا ظلمت خوانند برای ظهور نور چنانکه شب ظهور روز است
شیخ ابوالحسن ثبوتی قدس سره درین بیتها شرح کرده است

دیدیم نهان و دو گیتی و اصل جهان
آن نور سیاه را نقطه برتر و آن
وز علت و عار برگزشتیم آسان
ز آن نیز گذشتیم نه این ماند و نه آن

استی برادر این نور و کان ^{و شست از کافران} ^{۱۲} مینا لکافین خلعت ابلیس آمده است که شمشیر جبرائیل را غنیمت اجعین کشیده
است در ظلمات فی ظلمات البزج فضولی و خود را می کرده است المقصد ای برادر کنیک شاه را با خدو خان زلف
^{در تاریکیهای بیابان دور باد}
و ابرو و چشم بیند پس لازم آید که منصور و ارانا الحق گوید و بایزید و اسحاق گوید فیه من فهم هر چند میخواهم که سخن از
بد مستی نگویم اما از جهت بخود می افتد مذورم داره بین که شیخ ما قدس السلسله چه میگوید سه

آنرا که حیا تش زب دل بر نیست
جان و دل کو در ابر و وز لکش نیست
از کف بکفر فتنست با ورن نیست
و ان خال و خد و آن لب چو شک نیست
و بهر دو جهان مشرک و جز کافر نیست
ز سر که از و جزا و در گهر بخور نیست

آسی برادر قوسے را بر خطہ در خرابات خانہ خاں باغی خواہ شربت قہر و کف و ہند و قوسے را در کعبہ انعامیہ العلم علیا ہا
 شربت لطف و ہند و شربتہا علی التواتر و التوالے در کار است و ہر دو طائفہ ہل مہرید می سرانید و در کعبہ عید
 علیہ حقہ شربت سقیم ہم نہاں شود و استیبا کنند و طائفہ دیگر باغی خواہ عقی کنند کہ مستغرق ہو سو منہ صمد
 الناس باشند آبی بر اور خلایق از ابلیس نامی شنیدہ اند غیبہ اند کہ ذات محمد رسول اللہ بد و صفت آمد حضرت
 آدم (ع) را

فهرمی و صفت لطفی اگر اهل ظواهر را مشکل آید هم از کلام مجید تفهیم کنند که بپنل به کتیرا و هدی به کتیرا
 گزاه کند تبیب دمی سید سحر و راه شنای سید بی
 یعنی قوسه ایسی از لطف سید راه شد که الی الی یعنی قوسه را در نور او حجاب غفلت را پاره پاره کرد و انید که الی الی و دیگر
 قوسه را سید سحر و راه شنای سید بی

عادت پرستی در لغت بمعنی منبر پرستی است و در مطلق عبادت موقفیه یعنی شایسته را گویند که هر مفسر طایفه ای صفته دیگر بر دل رسالک ظاهر شود و نیز گناید
از مطلق و مقصور و گفته اند عبارت از منبر پرستی مطلق است که آن حق بود و پس این من جث الحقیقت حق باشد باطل و مثبت نیست و مثبت
را که حق پرست گویند ازین جهت است که حق بصورت بی ظهور نموده است و قضی را یک لایق تشبیه و امثالیه یعنی حکم که در دوزگار که
عبادت کنید مگر خودش را و نیز منبر و وحدت فانی را گویند و نیز گفته اند که عبارت از انسان کامل باشد **ع** حمل مطلق است و حمل را با سواد که
و حد منبر است و رسالت است **ح**

والشمس اهل ظواهر از الجیس نامی شنیده اند چه دانند

هر که رویش دیدم کافر شد بحکم	هر که رویش دیدم ایمان باز یافت
آفتاب هر دو عالم آشکار	زیر زلف دوست پنهان باز یافت
طالب و روت دلم شد این زمان	کز میان درد و درمان باز یافت

اتنی برادر امروز بایزید بایستی که کلمات این فقیر را اورا یک تهنیتی کرده منصور بایستی که جان خود هدیه این کلمات مشرف بداند که در سبب دیگر بار در ترس از او پس قریب معلوم کنی که چه میگوید و هر دو مقام را جلوه گرمی میکنند درین حالت که مقابلت این فقیر است او گفت ان الکفر و الايمان مقامان من و داء العرش حجابان بیننا و بین العبد یعنی گفت ایمان و کفر هر دو دو مقام اند بر فراز عرش که حجاب شده اند میان خداوند و بنده پس ای برادر مردر باید که کافر باشد نه مسلمان تا آنکه در کفر و ایمان باشی درین دو حجاب هستی اما عاشق باشی چون تو عاشق شدی کفر و ایمان هر دو جوین و سرگردان تو باشند و ترا بچونید جای نیابند باید که درین شنوی خوش بسیار کنی تا ترا مشاهده گردد

شنوی

اگر ترا گویند کز ایمان برآم	در خطاب آید ترا کز جان برآم
تو جان این را و آن را در فشان	ترک ایمان گیر و جان ادر فشان
منکره گوید که این بس منکر است	عشق کو کز کفر و ایمان برتر است
عشق را با کفر و با ایمان چه کار	عاشقان را محطه با جان چه کار
عاشقان آتش درین خرم زنند	آزاده بر فرقه شش نهند و تن زنند
هر که در عشق محکم شد قدم	در گذشت از کفر و ز اسلام هم
چون ترا این کفر و این ایمان ماند	این تن تو گم شد و این جان ماند
مردموان می بشوای کار را	مرد باید این چنین اسرار را
پای در نه همچو مردان و مترس	در گذر از کفر و ایمان و مترس
چند ترسی دست از طفلی بدار	باز شو چون شیر مردان سوتی کار

ترس حدیث نافع اتنی برادر این معنی عاشق منتهی راست بوده عاشق منتهی جز در حجاب کبریاست الله و ذات او نباشد که خواججه عالم علیه السلام فرماید این طایفه منموده که لی مع الله و لا یسعی فیہ ملک مقرب و لا نفع فیہ بار و لا فساد فی حق است که تمایش ندارد در آن هیچ فزیده و نقصی نیست این آن مقام است که بنی مرسل و ملک مقرب را اطلاعی نیست اما و لا و لی تلفظ میرا که اولیای است او را

۱۵ ایمان و رتبه معنی گردیدن و ایمان گردانیدن و ایمان دادن و دین بدو تسلیم است کی تعلیمی دیگر حقیقی اولیای عوام بنشین را حاصل است که یکدیگر را دیده ایمان می آورد و بنی خدا که حق تعالی کلام دینی حالت و کلام و احکام شرع شریف بجای آورد و این ایمان حائز است و سبب دخول جنت و ایمان حقیقی است که با و قیام احد حاصل است و آن آنکه ۴۵ طلم مانعیت و نبود و عدم با لغات و اعتبار محض دانسته حق تعالی را موجود و هست بالذات دانند و تعریف کفر با و لا کلاست ۱۳

۱۵ و لی و رتبه معنی دوست و مقرب و در اصطلاح حضرات صوفیه دلی آنست که فانی باشد در حق و باقی باشد با وی و بجز حق از مزه سرور کارساز ندارد و بجز حق چیز را نمید و بیش دانست که حق تعالی متولی امور دوسه میشود و او را از عصیان محفوظ میدارد و نفس او را با خذلان نمیکند و از آنکه در بار کمال میوه

این عشق تو به نشان جامی دارد	در اصل وجود خود کمال دارد
هر لحظه تشنگی خیا لے دارد	این عشق در یغا که چه حالی دارد
ای برادر مقامات عشق را در حالات عاشقانرا نمائیت نیست	
بپایان آمد این دفتر حکایت همچنان باقی	بصد دفتر نمی گنجد حدیث حال مشتاقی
زیر آنکه عشق اندر فضل و علم و دفتر و اوراق نیست	هر چه گفت دگویی باشد آن ره عشاق نیست
شاخ عشق اندر ازل دان بنج عشق اندر ابد	اکنون شجر را تکیه بر عرش و غیر می و صاق نیست
عقل را معزول کردیم و هو را احد زدیم	اکنون جلالت لایق این عقل و این اخلاق نیست
تا تو مشتاقی بدان این اشتیاق تو بست است	چون به معشوق آمدی پس هستی عشاق نیست
المقصود ای برادر عشق علیه فضل دارد و اگر تمثل نداشتی همه روندگان راه کافر شدند از حجت آنکه هر چیز سیرا	
که در اوقات اکثر بر یک شکل و بر یک حال بنشیند از دیدن آن چیز ملائمت خیزد هر گاه که ای برادر هر لحظه	
در جمال زیادت و شکل افزون تر بنشیند عشق زیادت شود و اسادات دیدن مشتاق از زیر تر گردن دزدی حدیث نافع	
پس اے برادر بچشم هر لحظه تشنگی دارد و چون او میجو نکند لک پس درین مقام محبوب را بجمال دیگر بنید به عشقی	
کمال تر و به شوق تمام تر	
هر روز به عشق تو بحالے دگر م	دز حسن تو در بند جمالے دگر م
تو آئینه حسن جمالے دگری	من آیت عشق را کمالے دگر م
اتقی برادر قوت و حظ معشوق از چسبند عاشق نصیب از چه باید و عشق خود چه زنده است اما از عشق بیانی	
و عیانے نتوان کرد جز به رمز و مناسے و اگر نه از عشق چه گویند و چه شاید گفتن اگر عشق زیر عبارت آمدی	
و در اشارت گنجیدی فارغان روزگار و طالبان عقلی نه که پروردگار از صورت و معنی عشق فانی بختند	
و محروم از جمال عشق نبودندی و محبوب نگردد دیدندی	
ای عشق در یغا که بیان از تو محال است	خط تو ز خود باشد و خط از تو محال است
آنس تو به ابر دست که بازلف سیاه است	قوت تو ز خدایست حیات تو ز خال است
اسم تو ز شرع است بنام تو گناه است	جان و دل مائی دگری قابل و بال است

آدم سبب چیست از جنت آنکه نشان بجهنم و جنت دارد آتی برادر آنگاه خبر اینجهنم و جنت شود که این آیت ترا جلوه گری کند-

و ما کان لبشر ان یکمل لکم الا وحیا و من وراء حجاب	و ممکن نیست هیچ آدمی را که سخن گوید یا او خدا مگر به اشارت یا از پس پرده یا بفرستد فرشته را پس نازل کند حکم خدا نپی خدا خواسته است
---	--

و در نقطه طم حمله ترا مشاهده شود تو بینی آنگاه بدانی که چه میجویند چیست زیرا که ای برادر انگبین و شکر گفتن دیگر است و دیدن دیگر و چشیدن دیگر و شنیدن دیگر یعنی عاشق بودن لیلی دیگر است و نام بردن لیلی دیگر است و لیلی شدن دیگر یعنی چون عاشق بکمال رسد معشوق شود و طالب مطلوب گردد و چون مجنون در عشق بکمال رسید گفتند ای مجنون لیلی می آید مجنون در استغراق بود خود را لیلی دید گفت من لیلی ام و لیلی در من است -

عشقی و عاشق محو گردد و درین مقام	خود همان معشوق ماند و السلام
----------------------------------	------------------------------

ای برادر اینجهنم و جنت در خلوتخانه هم ترو هم مشاهده است بجهنم و جنت در سودای خود بیکدیگر اند و میگویند لا یطعم علینا ملک مقرب ولا نجی من الله

مطلع می شود بر اینج فرشته و در بنی نرس ستاده شده ۱۲۵

را حفظه انگشت در دندان باند	هم علامه و هم عمر آ میخند
بر یکتخت اندانیم هر دو شاه	بلکه خود با یکدیگر آ میخند
روز و شب را از میان برداشتنند	آفتاب بے با قمر آ میخند

اللہ تعالیٰ آن برادر را بدینا گرداند تا کلمات مرا مشاهده کند آنا می برادر تو قدر خود چه دانی که چه بیکی و از دولت خواججه عالم ترا چه قیمت است چه قدر است هم از حضرت رسالت پناه علیه السلام بشنو که در حق ابن رواحه که در جنگ احد شهید گشت گفت که خدا تعالیٰ پدر ترا یعنی عبداللہ را زنده گردانید و او را بر عرش مجید بر دو با موسی علیه السلام یکجا بداشت و عرش مجید را مقام او گردانید نهی دولت مستی عاشقان است حبیب اللہ که کلیم اللہ سرگردان است و چون ای برادر موسی کلیم اللہ دوستی حضرت عزت جل و علا مشاهده و مناظره کرد در مناجات و آمد و گفت الی من مشتاقان امت حبیب اللہ را بدینم حضرت عزت جل و علا از خانه و القلم صد و چهارده بار در خلوتخانه که بعضی فادحی علی عبدالمادی ند آ کرد که

یا احبای عن امة محمد ما هم از سر پرده با نی غیب گفتیم که لیسک اللهم لا شریک لک از لذت استماع این ای حدیثان من از سر پرده موسی علیه السلام و در ۱۲

ند او از خلوت جواب لیسک موسی بیوش شد که خرم موسی صفا چون بیوش آمد این لذت و خلوت در کلام الله صفا

نکته هرگز او را نبود که با محبوبان حبیب اللہ شد بفرادانمادی خود نمائی برود و گفت اللهم اجعل قلوبنا فی حبیب اللہ من و تو ای برادر کلام با هر یک باشد و لیکن سروجی جز با محبوبان است حبیب اللہ با دیگری نباشد و انجی برادر از سروجی تا کلام نفسی بسمر تب و در جات است چنانچه در مقام اعلی و در شب اسر با محمد فرمان شد که انجی حبیب

له خلوتخانه و لذت معنی جاست خلوت و خلوت در مطلق حضرات مرفیه عبارت است از عبادت سر با حق تعالی که غیر برادر آن مجال نبود و این حقیقت و معنی خلوت است پس چنانکه در این معنی تحقق شود و در خلوتخانه ای تو اند گفت اگر چه در جلوت هم باشد ۱۲

من و قتمای دیگر قائل من بهم و تسلیم تو بودی نمانده من بهم و بینده تو بودی اما مشب گوینده تو باش و شتونده
من باشم نمانده تو باش و بینده من باشم پس ای برادر

تو یوسف معنی را در چاه بلا دیدی او طرفه بغداد است گر پرده بر اندازد در شیشه "تومی بینی آ میخته با یک رنگ این عالم فانی را چون عشق مکیں آمد ای شمس اگر دیدی تو صورت حال خود	اورا به شهنشاه در مصر کجا دیدی اسگاه شوی آنجا اینجا تو کرا دیدی گوئی که دورنگ است این پس تو چو خاکی در خلوت روح احمد عیسی ز کجا دیدی از صورت حال خود تو صورت ما دیدی
--	--

پس ای برادر درین مقام خواجه عالم علیه السلام معشوق بود و او عاشق زیر که عاشق کلام معشوق ما
دوست دارد چنانکه زینچون از یوسف کلام شنیده بیوش شده و از خود بر نرفته و این مقام اعظم است

مرعاشقنا و ازین مقام خواجه عالم علیه السلام خبر دادی مع ایبه وقت لایسعتی فیه ملک مقرب لایفه
مرسل ما فکادی نگفته که در مکتوب پیش ازین شرح کرده ایم مفهوم خواهد شد از دولت او مراد ترا اینتره بین مقام
باشد نباید که در خاطر عاقل خدمت اخوی بگذرد چنانچه فقهای اجل میگویند که خدای تعالی را با عاشقی و معشوقی
نسبت نکنید حدیثی در مکتوب پیش ازین شرح کرده ام که پیغمبر علیه السلام فرموده -

اذا احب الله عبدا عشقه و عشق علیه فبقول الله تعالی یا عبدا انت عاشقی و محبی و انا عاشق لا و محب لك ارادت ام لور ترد -	هرگاه که دوست میدارد و خدا بندۀ را عشق میکند باوئی دی عشق میکند با خدا پس میگوید الله تعالی که اے بنده من تو عاشق من و محب من هستی و ما عاشق تو و محب تو هستیم راه داری یانه
---	--

اما معنی را که برین الفاظ حمل کنند انشاء الله تعالی در بیان معانی عاشقی و معشوقی که چگونه بر حق تعالی اطلاق کنند
و بر مخلوقات چگونه اطلاق باید کرد در وقایع المعانی شرح کامل کنیم اما بعد چون آن برادر درین مقام سلام غیب
با تمام خواهد شنید این حدیث را هم در حقیقت مشاهده خواهد کرد و این تمنا روی خواهد نمود ای برادر سلسله
احمدی و محمدی و درود را است و در هر سر رشته هزاران هزار است الله تعالی جلالین بیتابان بر لور تجلی کند

شما یک دم رعیت شومراشته دان و سالار مرا بر تخت خود نیشان و زانو پیش من بنشین	و گر مرا چنان گویم بچنان سرگو آ ر مراسلطان کن و میر و به پیشم چون سلح فاس
---	--

سله معانی رنگ در لغت بسیارند در اصطلاح اهل تصوف عبارت از ظواهر ذات و صفات و افعال و آثار است که هر آن در هر لحظه صورتی و جوه تازه
می نماید و مگر نمی عبارت از مرتبه واحدیت است ۱۱ صفا در لغت معنی پاک و بیغش شدن و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از پاک شدن قلب
از کلماتی که در دهن و زبان سلطانی ارباب عارفان میگذرد قلب فیه نور دیده طوبیت و حق ربوبیت و در نیوت و دیرا ظاهر میشود که سلوک کرده میشود و بسبب مجموع
از حجاب ظلمت خلقیه بطور کشف الله حقیقت بعد فانی گشتن سالک از تاریکی حد و ث در نورانی ۱۲ صفا چیزه از معانی خلوت بعضین خلوتخانه در صفا حق
نمذکور شد فیض در اصطلاح حضرت صوفیه خلوت عبارت است از بیرون کردن محبت خلاق و ماسوی الله از دل و باقی داشتن محبت حق و پاک شدن از هر چیزی
گویند که خلوت عبارت از محاذیته عبدی حق تعالی است بطور انحصار غیر بران طلاع نیاید پس همین است حقیقت خلوت چنانکه بالا گذشت لیکن صورت ظاهری
خلوت پس آن چیز است که از توسل و بی معنی و حقیقت خلوت توین رسیده چنانکه متبل الی الله و غیره (متبل معنی منعقد شدن) ۱۳

دلالت میکند که محبت اصلی نبود که با عاشق فرمود که صاحب قلبی کالعهده فی الجمل و در جائی دیگر فرمود اولاد ناکه ابدان
پس ای برادر معلوم شد که این محبت اصلی نبود بلکه مصلحتی بود در بخانگه دیگر آنست که هر چه رادوست و عشق
به تبعیت در کمال عشق و محبت نقصان نیارد از سبب آنکه هر چه هست فعل و صنع حضرت عزت است
جل و علا و عشق و محبت با هر که خواهی باخت گویا که با فعل و صنع اومی بازی پس کمال مقام عشق و
عاشق آنست که به محبت با خدا می آید تعالی است هیچ مجاز نیست چنانکه مجنون در خانه که لیل بود و آمد
آن خانه را طواف کرد و گفتند که اینجا میکنی اومی گفت

و ما احب الیاء شغفت قلبی	ولكن حب من سكن الديار
اطوف على جدنا رديا ربي	واقبل ذي الجدار وذو الديار
ومن مذهبى حب الیاء لا هاهنا	وللناس فى ما يعشقون مذهب

پس دیار برای لیلی است نه غیر لیلی کما قال الله تعالی و لله ملائک الموت و الارض ما یفعل لیلی در میان آسمان
و زمین است همه خدا را است عز و جل و چون عاشق فعل و صنع معشوق رادوست دارد پس هرگز این
دوستی غیر معشوق نباشد زیرا که همه موجودات و مخلوقات اوست و بفعل و صنع اوست پس به تبعیت
دوست داشتن شرکت نباشد و حجاب راه محبت از محبوب اصلی نباشد نیک فهم کنی که هیچ چیز جز
او نیست در هر چه باشی و با هر که باشی

دریا و روی تست که ستم بوی گل	با گل مرا چه دوستیش هم بوی تست
مباش احوال مسکلی جز یک نیست	اگر چه ما همه آسمانها و زمین

نکته باید دانست که عبودیت را بار بوبیت چه اشارت است و ربوبیت را با عبودیت چه
بشارت است اشارت با بشارت و بشارت با اشارت عاشق با معشوق و معشوق با عاشق
در غمزه همزه اول مشاهده خواهی کرد انشاء الله تعالی شمه از غمزه همزه اشارت درین آیه دهم که
ان الله اشترى من المومنین انفسهم و اموالهم بان لهم الجنة یعنی نفسها و اموالهم را الله تعالی به بهشت
خرید کرده است اما دل خود از آن حق تعالی و تقاضا است بخزیدن حاجت نیامده که در بیج نیست
پس چنانکه ربوبیت به اندر عبودیت نیز قیمت ندارد و آن برادر این مسئله در نقه خوانده است که
هر چه یک مقابل ثمن نباشد آن بیع غبن و ظلم باشد اگر دل مقابل آئینه البیت نبوی صلی الله علیه و آله
و در آیه اب هرگز هست نبوده و ظلوماً چنانچه ای برادر بپایه را گم کرده است اما نکته دیگر آنست
که اگر اوست خدای تعالی نقطه عبودیت را به محبت فروخت چون بیج حاصل آمد دیگر نقطه عبودیت و

و نیست محبت و یاد بخشت دل من و لیکن محبت آن کس است که ساکن آن دیار است و اوست که بگوید بفرموده خدای تعالی
به ملک خانه و صاحب آن شهر و اهل آن شهر است محبت آن شهر و اهل آن برای مردمان در آن شهر است و اوست که بفرموده خدای تعالی

۱۵ سیر در لغت بمعنی مجبوس و عیس و قید و در اصطلاح حضرت موفیه مقید بجای ۱۲۷۲ شوخ و درخت معنی بیاباک و دینه و جلد و جالاک و شوقی در اصطلاح حضرت موفیه عبارت است از کثرت التفات با ظاهر و صور افعال شایسته فکری باشد و گفته اند که کثرت التفات بود ۱۲۷۳ یاد در اصطلاح حضرت موفیه بمعنی صفات را گویند ۱۲۷۴ انجن بمعنی جامع و مجلس و در آفرین نطفه خون بری نسبت است مبنوی یکم یعنی مناسبت با ستارگان و اولد یعنی چنانکه ستارگان با هم متصل میباشد و نامهای مختلف دارند و در خروجی و بزرگی متفاوت همچون طرار حال مجلس است و نیز بمعنی جمع و فراهم آمده و در اصطلاح حضرت موفیه مراد از عالم کثرت ۱۲۷۵ آفرش در اصطلاح حضرت موفیه مراد از احاطه و جو ۱۲۷۶ دوسه در لغت بمعنی معروف در اصطلاح حضرت موفیه عبارت از عشق و محبت و نیز کیمیت از الفخ روح و احیاء و باطن فیض و وجودی و نیز فیض و جذب باطن را گویند که نسبت با کمال افع شود و نیز گفته اند که استعداوت قبول کیفیت کلام علمی و علمی موردی و معنوی و نیز گنایه از تله ذروح است با جسم که قمر مرکوب لوح آمده است ۱۲۷۷ گوش در لغت بمعنی عضو معرفت و نیز بمعنی گوشه که کنار را مکنی باشد و در اصطلاح حضرت موفیه مراد از حدیث ده گوش فو کردن فانی در اسم اسبج شدن و منظر آن گفتن است ۱۲

وسعت مارا پسندید ای من آیات دبه اکتب منی تا می زبانیان قرآن را فهم ندارند دبه اکتب منی نشان بزرگ
آمده است صفحی مادون السد و کبری که بپایه الله تعالی است چنانکه سلطان محمود و ایاز او دوست دارد و او را
بر تخت مملکت خویش می نشاند و دیگران را بر میدارد که شما اهل بیت آن ندارید که مملکت را لایق و فایق باشید
الحق کلمات این فقیر فقه هر کس است زیرا که این فقیر نه دل و نه دهن و نه جان نه دین مادی و نه دینی دارم
که خواجہ شبلی نیز گفته است که انا فدی عن الله و کمال خلق دین خدا تعالی اعمال آخرت است اما دین او
تعالی عشق ازلی است که با عشق ابدیست

دلم بر خاست دینم رفت از دست
چو آتش شیشه می پاشم آورد
چو یک درختی بخلق من فرو ریخت
ز مستی خرقه بر آتش نهادم
چو مغز زهد کردن کفر دیدم
چه پر سی تو محمد را که چوانی
چه گویم چون نه فانی ام نه باقی

و اسی برادر عشق سلطان است هر محلی که خواهد نزول فرماید عشق لایزال با جان قدسی عقد ستمی بسته است
که جز عشق را خبر نیست زیرا که در عشق مقامی است که عاشق و معشوق هر دو از آن مقام خبر نیست و
عشق از معشوق است نه از عاشق پس عشق الهی از جان قدسی است و عشق جان قدس از نور الهی
باشد نیک تامل و تفکر کنی که چه می نویسم و چون مرا با خود قربت میدهد در نور او خود را می بینم که
هر آن قلبی من بی و حضرت سرور اولیاء علی مرتضی کرم الله وجهه ازین حال چنین خبر داده است که خداوند

شیخ الاورایت اللہ فیہ وگواہ این معنی در کلام مجید بیرون داده است کہ العزالی دیکہ کیف صد الطلحون
بیرزا اکویدم خدا را دان ۱۱
حضرت صمدیت جل و علا خود را در آئینہ دل مابینہ عبادت این باشد کہ العزیز بان اللہ ہے
بناہر است کہ ہر کسی کہ صمدی ہے

گفت آدم بود بس عالی گهر هر که جز جانان بچیز زنده شد	کز بهشت آدم چرا بیرون افتاد چون به فردوس فرود آورد سر گرچه آدم بود اقلند شد
--	---

ہر گاہ کہ اسی برادر عالی چہ کہ برای کل بود او بجز دے قناعت کند یہ تشہیر و عصی ادا دے دے فخری
در کشند پس این کلمات من کل است بجز ریات کے گنجہ اما بہشت در قلب تو بجز کہ قراچی تمام

[illegible]

آنکس که نه عاشق شریعت باشد	کافر باشد که دین طبیعت باشد
آنکس که شریعت حقیقت دارد	شاهد بازے درین طریقت باشد

اچھی برادر اسد تعالیٰ در آسمانها وز مہتاب نیست بلکہ در عرض و بہجت نیز نیست اما طریقی اسد تعالیٰ درست

و انکہ جوئے تبست آن چیزے مگر
خوش رہنشناس تا چندین دوستی

یعنی هر چه در عرش و فرش است هم از تو آفریده است زیرا که همه نسخه ظاهر و باطن از تست پس
 ۱۱۵ هرگاه فرقام شد پس آن رتبه الوهیت است ۱۱۶ نیست شیخی رسانده تر از عشق ۱۱۷ چنانکه فقیر گفت که غنی شناسد که
 حق را اگر غدا بود حق ۱۱۸ دین دلت یعنی با دین اسلام و عادت و کار و عبادت و باران و حساب و قهر و غلبه و غیره و در اصطلاح ظاهر
 صوفی عبارت اند از عقاید که از عالم فقر سر بر کرده بود ۱۱۹ طبیعت دلت یعنی مشقت و کمربان فقر و غم و هر ناله و هر نام و دکن و دق و غیره و در

چون تو بینای حقیقت شوی انکار دیگر که تو چه کارخانه و چه نگارخانه

کنجی است درین خانه که در کونجی
 فی الجمله هر آنکس که درین خانه بپای
 این خانه و این کونجی هر محل نباشد
 سلطان زمین است و سلیمان و سلطان

	القصه چنان سوخت مرا در غم او	کاش همه بیزم شد و بیزم آتش
معرفة را عقل آه است و عشق حالت آن شد رنج خفت بر سر آب میزند و این تجربه آب بر سر خشت میزند و عقل رنگیست بی بوی عشق بویست بیزنگ عقل رنگیست بے نمک عشق رنگیست بے رنگ عقل مرغیست در هوا عشق هوا نیست در مرغ مرغ در هوا نظر انگیست و هوا در مرغ آوارگیست		
	چو عشق آمد ملا اے عقل بگریز	نه مرد آتش اے پنه بر خیز
عزیز من عشق سخن گفتن دیگر است و سخن عشق گفتن دیگر که عشق سخن داشت بر منبر آمد آنکه سخن عشق داشت از ما و من بر آمد آنکه بگفت هیچ ندانست و آنکه بدانست هیچ نگفت سخن عشق همچو شکر میدان در زبان سخن گو و در دهان سخندانست		
	حرف عشق از سر زبان دوراست	شرح این آیت از بیان دوراست طالب نام زین نشان دوراست این حکایت ازین میان دوراست
جو امر و انجمن ان بعد و اما لم یفعل اشارت بسخن گوئیست و لعلك لهم جزاء الضعف باعد اشارت بسخن است هر چه چیزی گفت صاحب این مسند نیست زیرا که حدیث عشق مسند نیست اگر عاشق بر وایش فهم کن و بر وایش فهم مکن این فصول را از باب وصول دانند از باب و فصول مجازین مسند از منطق الطیر است جوایش از فصولی گویان نکته ایست و رای قیاس و رای بگذران قیل و قال محفل آرایست		
ای عشق ندانم از کجاست از بگذرت هزار و سنگ گندم را شجره خلد خواندن شیطان نیست عشق یکدیگر یایی بے پایا نیست آخر چه پنداری که آخر چهار پایا نیست آنکه عشق را از نگار نیست از آتش با مرد و زن کا بے نیست		
	عشق ست کلید این طلسم که تراست	تا باز ربه زیر سم و اسسم که تراست
قبله عشق را از ان سبب جبتی معین نیست که او در شجره مبارک است و آن نه شرقیست نه غربی و نه عجمی است نه عربیست		
حکایت کوزه مجنون در استقامت جنون با قیامت جنون و قیامت عشق لیلی گریبان حالش گرفته بود		
معرفت در غایت معنی شافعی معنی ذات را ذات صفات صفات با ذات را با صفات صفات با ذات را با ذات و معرفت بر شمس است معرفت علی معرفت کشف فیض با هر سر آینه در حاشی مذکور شود		

در دامن دشتی میگذشت صیادے را دید که آهوار دست و پا بسته بر زمین افکنده بود در بند آن شده که پیش
برگردد و مجنون چون آن سیاه چشم را در آن حالت بدید عالم بچشم او سیاه گردید از غایت سفید دلی فریاد برآورد و گفت

حققت الله لا تقتله فانه شبهه لیلی | حیاتی وقد اوعدت منه فرائض

چون نور دیده خود را در چشم آهوبدید یعنی نشان لیلی از ویافت گفت از مردمی نباشد که این پا بسته را بدست
صیادگزارم معلوم میگردد داشت بدوداد و منت بر جان خود نهاد و آن دهن بسته را از بند بکشد و عجب جایکه
آهوار می کشند و آه او می کشید شرط عاشقی نیست شعر

أحب من حبك من كان يشبهك | حتى لقد كذبت أهوى الشمس لغيره
از آن مجنون شوم در هر بارے | که گل چون روی لیلی کرد کای
از آنم بنده آن سرد آزاد | که بالائے بلندش را نشان داد

ان الله جميل الخالق بعضی گفته اند او خود دوست و دوست او هم دوست اگر قبله عاشق را بخلاف پذیرد درین
هرگز آن خدا نیکو است دوست میدارد و خوبی صورت را ۱۲
حرف تواند بود

پیوسته مرا باد در آتش دارد | کوزلفت ترا از چه مشوش دارد
هر لحظه شوم گم در سر خاک درت | چون زلفت تو با خاک سرخوش دارد

طائفه را در بدایت حال عشق حالتی است که دوست و دوست را دشمن دانند اما این نوع از غایت تنگ
چشمی و تنگدست است ۱۳

در چشم تو خواب را بچو آسنگی هست | با خواب همیشه در سرم جنگی هست
زین روی که در رخت چرامی بیند | از آئینه تو در دلم زنگی هست

متر عالم صلی الله علیه وسلم چون به نهایت این کار رسید گفت اللهم ارزقنی حبك و حب من احبک و نزع فرمود
نحب بحبك الناس نعاذی بعدا و تک و نخالف من خالفك ۱۴
بار آمار دوزی در محبت خود محبت کیست دوست میدارد و ۱۴

خار یک بر دنا فیه باغ من است | و آن گل که نیافت بوی تو داغ من است

هر که تعین عشق ز سید آب زندگانی نیافت هر که بر قاف عشق نشست سیرغ را ندانست عشق باه نونیت که
کنند شود و عشق آفتابیت که پس هیچ کوه نشود شعر

ارحمتی الا یا تمیله کل شیء | و اشواقی الی لیلی کماله

عشق جوهر است بے مثل که صفت او مثل راست نیاید با وجود آفتاب زهره را چه زهره که خود را بنماید پاک
را که شدت تشنگی چهره شود و چشم او را خیره کرده باشد اگر سر آب را سر آب پندارد و همیشه من تشنگی و
تشنگی ذکر نکند ۱۵

۱۵ بزرگوار و دشمن این را که این شایسته لیل دارد و وی باعث حیات من است که در دامن انوری فخر را ۱۵ دوست میدارد و سبب شکرش را که شایسته
باشد چنانکه قریب بداند که هوادری نم فرخنده و ما را ۱۵ دوست میدارد و سبب محبت تو را که شایسته بداند که دوست تو در غایت میسر کسی که غایت تو کرد و ۱۵
که نمیشد می کشد بر جزا و شوق طبع من بسوی لیلی بدستور اند ۱۶

هر شب که من آرزوی روی تو بزم	از مهر تو بر خیزم و در مه نگرم
مه در چه حساب است و لیکن چه کنم	میدانم و بچنان غلط می شمرم
نسبت جان حقیقت همان مقدار است که یک مشتری در آسمان و یک در بازار است هر کجا که مهره بر دست بند سوار نباشد اگر کودکی پایی بر نه ند سوار نباشد دستگاه سواران کی بندند ۱۲	
آن لعل گران بهاز کانی دگر است	و آن دزد یگانه را نشانی دگر است
اندیشه این و آن خیال من و تست	افسانه عشق را بیانی دگر است
عاشقان را در زیر زبان سخنی است که لب محرم آن نیست و تنگد لار و سینه لقی است که دم هدم آن نیست میان عاشق و معشوق گفتگو نیست که جو گوشه چشم نتوان دانست میان جان و جانان جنبه نیست که جز کینه و ابر و نتوان بود	
تکلم منافی الوجوه عیوننا	فلحن سکوت والهوی ابتکلم
کلام که در بار روی معشوق چشمهاست	سکوت با غایبش بود و جملش ناکلام ۱۳
این طالع را روش است که را از پوشیده دارند بلکه خود را از خود پوشیده دارند میدانم که یارای گفتن ندارند یارای گفتن آید و نه که در دست و پای فتنه قیمتش بشکند نقدی که به اختیار رسد به عیار کرد و سخن مجنون است شعر	
تخبرنا العیون بما اسرنا	وفي القلبین شح هوی و قین
خبر ده ما را آنچه در آرزو است	و در قلب بزد و خواست بود که بیاخت ۱۴
هر جا که من و یار بیم باز رسیدیم	از بیم بدانند لب خویش گزیدیم
بواسطه گوش و زبان از طرف چشم	بسیار سخن بود که گفتیم و شنیدیم
چون فاتحه عشق دل دادن و قدیم در راه طلب نهادن خاتمه سر بر درگاه ادب نهادن و جهان دادن فاتحه اش خون دل خوردن و خاتمه اش در خاک و خون مردن فاتحه نمک بر دل افکار فشاندن و خاتمه دل را در کسار انداختن فاتحه مجنون لیل گشتن خاتمه مجنون لیل گشتن چون آفتاب بادل بر تاب بصدضطرب از مشرق عین عشق طلوع نمودن و بیابان عنقای مغرب و مغرب قاف عشق غروب کردن و لاجرم سراسر سخن را تا نوبت میگشیم	
ای عشق نه آغاز نه انجام تو پیدا	تو مخفی و آشکار تو چون نام تو پیدا
ای مهر که هر ذره ز نور تو هویدا است	نمی صبح تو شد ظاهر و نه شام تو پیدا
ای ساقی عشاق اگر در نمنو دس	عشق است بعکست که شد از جام تو پیدا
عکس تو در آینه حسن است عجب آن	کین حسن شد از عکس دلارام تو پیدا
عاشق سخن عشق با هم توان گفت	تو مستی و اعلام ز ابهام تو پیدا
ای سوخته گنجینه دلی ضبط نفس کن	خامی تو از جو شش دل خام تو پیدا
این قدح در سبک ضبط کشیده شد و خیال درازی سخن و طوالت صحیفه شریفه زبان خامه بریده شد هر که زانکه طلبکار باشد رجوع با سقار کبار نماید کتابهای بزرگ ۱۵	

وصل در بیان لزوم محبت برای ایمان

باید دانست که ایمان بی محبت راست نیاید زیرا که در ایمان طلب انقیاد است و آن بی میل خاطر و تعلق دل حاصل نیست و الذین آمنوا أشد حبا لله از اینجا است و مقوی قول باست آنچه که خاتمه العشاق مولانا ^{طیغ شدن} حضرت مزار انظر میفرماید که هر که چشم در روی خود بر زمین خاکساری عشق ننهد با شد لذت شوق سجده که ساجد موافق حدیث بر قدم خدای نماید چه داند بعضی تجلیات الهیه در لباس چشم و بعضی گیرای کند طره می نماید تجلیات را ذوق و تاثیر جلوه عارض و خال جد اجده ابوجده ان محبت رسا دریافت میشود و خواه حافظ شیرازی و شیخ فخرالدین راقی و شیخ اوصالدین کرمانی رحمه الله علیه آنچه در اشعار اصطلاحات مقرر نموده اشاره تجلیات کرده اند درست است هر جاد لبر می حسن به بیتابی عشق پرداخته چندی جمال شاهد حقیقی است که پر تو بر آن انداخته من ^{از دیوان وی رحمه الله علیه است} دیوانه در حلقه الله علیه

<p>این جهان آئینه آئینه سیاهی است می توان یافت که در پرده خود آئینه است خبرش نیست که در مصرزینجائی است از برای غم و درد تود و جانی است یک خداوندند یدم که پرستار تو نیست عاشقی فن شریفست و لی که تو نیست</p>	<p>جلوه مفت است اگر دیده بنیائی است همه رفته رفته و سما آئینه شکل اند همه عشق میگفت دم رخصت یوسف زید طرفه حایست که دل آن همه گشت و هنوز دلبری نیست که دل داده دیدار تو نیست هوس عشق مکن ای دل بے صبر و قرار</p>
--	---

درین باب عارف جامی میفرماید

<p>تجلی کرد بر آفاق و انفس ملک سرگشته خود را چون فلک طفت بهر جا خاست از وی گفتگو شدند از پیخودی سبوح گویان بر آمد غلغله سبحان ذی الملائک ز روی خود بهر یک عکس انداخت ز گل شور سبجان بلبل افتاد بهر کاشانه صد پروانه را سوخت برون آورد نیلوفر سر از آب بهر مولیش ز مجنون خاست میثله</p>	<p>برون زد خیمه را قلم تقدیس از وی یک لمع بر ملک ملک تافت زهر آئینه بنمود روی همه سبوح حسان سبوح جویان ز غواصان این بحر فلک فلک ز فوآت جهان آئینه ساخت از ان لمع فروغ بر گل افتاد بخ خود شمع زان آتش برافروخت ز نورش تافت بر خورشید کتاب ز رویش روی خود را راست لیلی</p>
--	--

میل در لغت بمعنی خریدن و جنیدن و جور کردن و در اصطلاح حضرت موفیه عبارت است از رجوع باصل خود یا شوق و آگاهی به نسل جادوت و نباتات رجوع طبیعی ملک به اختیار لبوی خود مایل است ۱۲

لب نیشین به شکر ز سر بکشد ز معشوقان عالم لبسته پیرده	دل از پر ویز بر دو جان ز فریاد ز نیار ادا مار از جان بر آورد	جمال اوست هر جا جلوه کرده سر از جیب مرکنان بر آورد
بهر پرده که بینی پر دگی اوست لبشوق اوست جان را کامرانی	قضا جنبان هر دل بر دگی اوست و لے کان عاشق خویان دلجوست	عشق اوست دل را زندگانی اگر داند و گرنه عاشق اوست
اگر تا در غلط نافتی نه گوئی تویی پوشیده و او آشکارا	که از ما عاشق از و س نکوئی که همچون نیکوئی عشق رستود	تویی آئینه او آئینه آرا از و سر بر زده در تو نموده

چو نیکو بنگر آئینه هم اوست | نه تنها کنج بل کنجینه هم اوست

غرض که پُر ظاهر است که در محبت محبوبات دیگر عاشق درمی باز و دو همه را ترک کرده اختیارش نمی نماید
زن و فرزند و مال و جاه و حیات و حب وطن همه از جمله محبوبات است اگر حب این محبوبات از دل بدر زفته نشاند
آنست که ز کوة وحج و صدقه و جمله فریضه دیگر از و بکمال در وجود نیاید قول بعضی از مشایخ است که گفت حیل از
حب در اعتقاد من به از عبادت هفتاد ساله است

بهر نیست بنیان در دل معشوق ز عاشق | هر کس که نه عاشق بود این ریزنده اند

منقولست که فردوسی قیامت چون خواهند که نبی آدم را بمشتر حاضر گردانند گویند ای امت موسی بیاید و ای
امت مصطفی درین ساعت مسابقت نماید مجازا گویند که ای اولیای خدا تعالی تشریف حضور ارزانی
دارید چون نام خدا تعالی بشنوند خواهند که از شوق حق سبحانه اجزاء وجودشان از هم منقطع گردد

من خود بچه ارزم که کنم دعوی عشقت	تا جان من سوخته مشتاق تو باشد
خواهم که شوم کشته تیغ تو که ننگ است	تا میکند در دفتر عشاق تو باشد

در آثار مذکور است که وحی آمد بد او و علیه السلام که جماعت مسترضان اگر بدانند که ما چگونه انتظار اقبال
ایشان میکنم و شوق ما با احتساب از محاسنی ایشان تاجیه خداست بهم باشد که اوصال ایشان از شدت
نیاز من از هم جدا شوند و یکبارگی دست تعلق از عقده زندگانی باز گیرند و بر سر کوی تعیش و عشق بزال
وصال ما در حال بیزند این ارادت با آنهاست که برگشته اند اندیشه کن تا التفات بکسانیکه توجیه بمن کنند چون باشد

از پی که یم خدائی که رحمت بر خلق	گذشته است ز احصای قطره باران
نظر نجال مطیعان بین که چون باشد	ترا که این همه فضلست با گنهگار

و چرا چنین نباشد که ایمان متفرع است بر کمالات انسانی که مجتمع ذات اند و کمال حقیقت که با اجتماع
و تالیف است زیرا که انسان را از اصل فطرت مستعد کمال آفریده اند پس بالطبع مشتاق آن تالیف
و اجتماع باشد تا کمال از قوه بالفعل آید و این اشتیاق تالیف را محبت گویند و با وجود علاقه محبت احتیاج

له توجه در لغت بمعنی روی یکدیگر آوردن و در اصطلاح جعفرات صوفیه عبارت است از معبود و تالود کردن سالک خود را در حق تعالی را
وجود و هست دانستن و معنی دیگر آنست که طاعت قلبی خود را بر قلب دیگران انداختن و در اختیار خود آوردن قلب مبارک را اینجا معنی سابقه مراد است

بعدالت نیست پس محبت هم فضل از عدالت باشد و هم اقدم بر وجود ذات بلکه توجه جا بعل سبحانه بسوی مجعول
 بواسطه میل او بجانب جلیته این مجعول صورت نه بند و نه قدامی حکما گویند که قوام موجودات بحسب است و
 بتبع موجودات بحسب خالی نمیتواند شد چنانکه از وجودی و و در تعالی نباشد و لذا در کیفیات جسمانی مثل
 حرارت و برودت انضمام از ضد محسوس میشود و از طبائع نباتات و جمادات و فاعل مزاحم مترای میگرد و از اعتدال
 میل با حیا از طبیعت مشاهد میشود و در افلاک خود حرکت دوری ارادی ظاهر است که مبداء آن عشق جوهر
 عقلست و مشوق توجه بان چنانچه در حرکت مقرر شده و بحسب ظهور انوار محبت و خفای آن اختلاف موجودات
 در مراتب کمال و نقصان ظاهر میشود و کاتب الحروف گویند که ما حاصل تقریر حکما این است که در هر فردی
 از افراد موجودات ماده عشق کامن و مبین است و همیان آن مقصور بر دواعی و اسباب است پس
 بحسب قوت و ضعف مواد پیرایه شهود و پوشیدگی در هر جاینا سبب مظاهر و مشاهد جلوه وجود
 گیرد و بر طبق آن موجودات در صفت کمال و نقصان متخالف و متفاوت باشد و این طایفه را از حکما اهل محبت
 و غلبه خوانند و باقی دیگر حکما بر این محبت در جمیع کائنات قائل شده اند

سرحب ازلی در همه اشیا ساریست	در نه بر کل نزدی بلبل تالان فریاد	
عشق از سر کوی خود سفر کرد هر کجایم که پی سیر کرد و ایافت امانت خود را الشان شد و نام خود را بشکر کرد از عشق ظهور عشق در خواست خواهی که ترا شود مسلم سلطان سرای عشق فرمود	بر مرتبها همه گذر کرد می جست نشان صورت خود انکه چون نظر به بام و در کرد پیش از عدم وجود عالم اظهار حروف اسم اعظم پیش از عدم وجود اغیار پاکست سرای ما را اغیار	صحرای وجود گشت در حال چون در دل تنگ مانظر کرد اول که بخود نمود خود را وز کاف کن و کتاب پیغم ای طالب اسم اعظم آن نام وز سلطنت ظهور اظهار یعنی که بحسن حقیقت او

در دار وجود نیست و یار
 و به اصطلاح متأخرین از حکما محبت در جای که قوت عقل را داخل نباشد
 اطلاق کنند و میل عناصر به جز طبیعی را و میل مرکبات همدیگر بنا بر تناسب مزاجی مثل آهن و مقناطیس و بتا بعد
 ایشان از همدیگر بنا بر تاین مزاجی مثل سنگ با غرض انحلال و بر که و نظایر آنرا محبت و منخضت خوانند بلکه آنرا
 میل و هرب گویند و ملائمت و متفاوت حیوانات را الفت و نفرت نامند و محبت در نوع انسان دو گونه بود یکی
 طبعی چون محبت مادر فرزند را و دیگر ارادی چون محبت متعلم معلم را و محبت اربابی چهار نوع است اول آنکه درود
 حادث شود و زود زائل گردد دوم آنکه دیر شود و دیر باید تمام آنکه دیر شود و در دو چهارم آنکه زود آید و دیر
 باید چه غایت این محبت یا لذت است یا نفع یا خیر یا مرکب لذت سبب محبتی است که زود شود و زود زایل گردد

جمع چیز و جز با نفع بای تمنا می شده و مکرر کرده هر چیز و معنی مکان ۱۲ دان شکسته باشد که چون در مکرر آنند بر همه ۱۲

لذت سهل الحصول است و سلیع التیغ و نفع سبب محبتی است که هر حادث شود و زود رود و نفع سبب محبتی است
 باشد و سلیع الانتقال و غیر سبب محبتی است که زود شود و دیر و دامن زود شدن بنا بر آنست که همان اهل خیر نسبت
 روحانی و معانیست جانی حاصل است اما دیر رفتن جهت آنچه حقیقی که لازم خیر است و اما مرکب علت محبتی است
 که دیر بند و دیر کشاید هر اجتماع نفع و خیر اقتضای هر دو حال کنان سخن بر نبوجه در اخلاق ناصری مذکور است
 و نظر دقیق اقتضای آن کند که مرکب از لذت و نفع در انقیاد متوسط باشد و در انحلال سیرج و مرکب از لذت و
 خیر در انقیاد متوسط و در انحلال بطی و علت این احکام بعد از ملاحظه مقتضای هر یک از این اشیاء ظاهر است و علم
 و محبت از صید ایت اعم است چه محبت میان جمیع کثیر تواند بود و صداقت کمتر از آن باشد و عشق اخص است
 چه در یکدل عشقی دو کس نگیرد و علت عشق یا فیه اطرب لذت باشد یا افراط طرف خیر و اول عشقی مذمومست
 که تعبیر از آن به عشق بهیمی رفت و ثانی عشق محمود که تعبیر از آن بعشق نفسانی نموده شد و حکما گفته اند که نفع را
 با استقبال و نه به مداخلت در عشق مدخلی نیست و منشای صداقت جو انان بیشتر لذت باشد و چون لذت
 سیرج الزوال است صداقت ایشان نیز در معرض تبدل باشد و سبب صداقت پیران و اهل تجارت نفع باشد
 و لذت داد و ستی ایشان را امتدادی باشد و سبب صداقت دانایان محض خیر باشد و چون خیر امر ثابت غیر متغیر است
 مودت ایشان از تغیر و زوال مأمون و مصئون است و چون بدن انسانی از طبائع مختلفه مرکبست پس هر لذت
 جسمانی که طایف طبیعی باشد مخالف طبیعتی دیگر باشد و بنا برین لذت جسمانی خالص از شوب الم نباشد و چون نفس
 انسانی جوهری بسیط است که از تضاد منزه و متبر است هر آینه لذت که مخصوص بجزو او باشد لذت خالص
 تواند بود و آن لذت حکمت است و محبتی که منشا آن این نوع لذت باشد اتم مرتب محبت بود و آنرا عشق تام
 و محبت الی خوانند و ارسطاطالیس از ارسطاطالیس نقل میکند که چیزهای مختلف را با هم اگر القیام و تالیف نام تواند
 بود و اما چیزهای متشکل به هم اگر مشتاق باشند و در شرح این گفته اند که چون جوهر بسیط متشکل باشد و یکدیگر مشتاق
 هر آینه میان ایشان تالیفی روحانی و اتحادی منووی حاصل شود و بتاین مرتفع گردد چه بتاین از لوازم مادیات
 است و در مادیات این نوع تالیف نتواند بود و تالیفی ایشان بنیوات و حقایق متصور نباشد بلکه به زناست
 و سطوح تواند بود و این تالیفی بدرجه آن اتصال فرسد و چون جوهر بسیط که نفس انسانی است از کدورات
 جسمانی پاک گردد و محبت لذات طبیعی از وجودش بکمال مناسبت به عالم قدس منجذب شود و بنظر بصیرت
 مشاهده جمال حقیقی نماید و پیردانه صفت هستی خود را در انوار قاهره تجلیات الی محو گرداند و به مقام وحدت
 فانی

بصیرت حضرت یعنی بنیای و تقیین و زیرکی و محبت و محبت و گناه و غیر آن و در اصطلاح حضرات عرفیه دل روشن را گویند که از نور قدس بواسطه حقایق اشیا در دل ساکن
 قوت پیدا میشود از آن قوت کثرت مادم وحدت و در حدیثی نیز بصیرت را باطن و قوت را حکاوه ماکله نظریه میگویند لیکن تا وقتیکه این قوت از نور قدس حور خود عیان و
 جابجاء نفع نشود و در حکاوت قدر سیه میگویند و این قوت مشابه بهر مست که انسان انسان صورت و ظاهر اشیا را می بیند و در حدیثی از حضرت عیسی
 طریقی و بطنی و حقیقتی و بطنی و بطنی را گویند که مراد از آن نفسی اول است و وحدت و تالیفی است که وحدت نفسی از نور قدس و نور قدس و نور قدس و نور قدس
 انسان نسبت زید و خالد و غیره و در حدیثی میگویند که جوهر بنیاد انواع موجودات و جلال و وحدت را می بیند و از آنکه نور خود موجب گفتن انبیا طریقه اسلام حق تعالی و احد
 میداند و وحدت حقیقی که حقیقت محمدی و تعین اول است ۳

نهایت مقام است برسد و این مرتبه حق الیقین است و صاحب این مرتبه را در تعلق ببدن و تخریب و از آن زیاده
فرتی نباشد چه استعمال قوای بدنی او را از نظر به جمال حقیقی باز ندارد و سعادتی که دیگران را در نشاء و آخر وی مقب
است این را درین نشاء حاصل باشد و از اینجا است که گفته اند عشق ذات اکمل و اتم از عشق صفات است که
آن بدون فنا فی ذات مسلوب نشود و این بزوال صفت با وجود بقای ذات زائل و فانی گردد و عشقی که از افعال و
آثار سر میزند یا بآثار و افعال باشد یا بر فاعل و افعال و آثار است زوال آنها سبب اوست و اگر بر فاعل و مؤثر
بود مادام الذات برقرار ماند پس عشق ذات حضرت واجب عشق حقیقی است و عشق صفات و افعال و آثارش که
ممکنات داخل آنست عشق مجازی است

امروز در آن کوش که بینا باشی	حیران جمال آن دل آرا باشی
شرمت بادا چون که در شب عید	تا چند با تظار فردا باشی

لیکن بعد از مفارقت کلی لذت او صافی باشد چه هر چند درین نشاء نور بصیرت از رقایق اسماء و صفات مشاهده
و حدت ذات نماید قافا خالی از شوب تنویر است که مقتضای نشاء تعلقی است نتواند بود و شهود نامید غنچه فرحیت
رقیبان جز در خلوتخانه تجرید سر و دوستان برین همیشه منتظر و مترصد رفع این حجاب و کشف این نقاب بود و زیان حال
به بنجوامی این مثال مترنم دارد

حجاب چهره جان می شود غبار تنم	خوشا دمیکه از آن چهره پرده برگفتم
چنین نفس نه نرزی من خوشی گمانست	روم بگلش عنوان که مرغ آن چمنم
من ملک بودم و فردوس برین جایم بود	آدم آورد درین در خراب آبادم

و بعد از آن محبت اهل خیر است با همدگر که چون غایت آن محبت خیر است هرگز اختلاف به آن راه نیابد و محبت
دیگر محبتی که باندک عارضه عارضه زوال شود چنانکه مضمون آیه که میباید که بعضی از بعضی علیکم السلام
اشعار بآن می نماید و اما محبتی که جهت منفعت یا لذت باشد هم با شرف و هم با خوار تواند بود و تسبیح الزوال باشد
چنانچه سالیقاً مبین شود نگاه باشد که موجب این محبت اجتماع در مواضع غیبت و شدائد باشد چون کشتیا و اسفار
و غیر آن و ستر این آن که انسان بالطبع مائل بآنس است و آرزین جهت او را انسان گفته اند چون انس طبعی از خواص
انسان است و کمال هر چیز در ظهور خاصیت نوع اوست پس کمال انسان در اظهار این خاصیت باشد
با انبای نوع و این خاصیت مبدء محبت است که مقتضای تالیف و تمکنت و با آنکه بحسب حکم عقل مستحسن است
شرع نیز در نیاب مهالنه عظیم فرموده و لذا امر کرده که روزی بخیار نماز گذارند بجماعت تا اهل محبت میامین این اجتماع
جمیع شعار بجلیه موانست متجلی گردند و باز امر کرده که در هفته یک نوبت اهل موضع تمام در یک محل جمع شوند و
نماز جمعه به جماعت گذارند تا موانست میان اهل شهر تا حاصل شود و باز فرموده که در سالی دو نوبت اهل شهر و
رستاق و صحرائی وسیع مجتمع شوند و نماز عیدین بگذارند تا میان ایشان باین اجتماع موافقت و موافقت حاصل
گردد و رستاقی و رستاقی

حاصل شود و بعد از آن عموم است را در موقع رج در همه عمر یکبار فرموده و آنرا عقیده دقتی معین نداشته تا سبب
 خرج نشود و حکمت در آن آنکه میان جمیع افراد است موافقت حاصل شود و از آن سعادت که اهل محله و شهر
 و مملکت را حاصل است ملاحظه کردند و تعیین آن موقع به بقعه که مقام صاحب شریعت بود فرموده تا نشان
 آن موطن سبب تدبیر شارع و مزید محبت و تعظیم او شود و چه هر آئینه در سرعت انقیاد احکام او نافع باشد و از ملاحظه
 این احکام معلوم شود که غرض شارع تحقیق رابطه وحدت و رفع غایب کثرت است بقدر لائق بلکه در همه احکام
 شریعت مثل این فرض ملحوظ است و همچنانکه دعوت انبیا از حیثیت علم توحید است از روی عمل نیز راجع
 بتوحید می شود و از اینجا است که در فضیلت نماز جماعت وارد است که مقدار درجه فاضلتر از نماز تنها است
 و حضرت شارع علیه السلام فرموده که من قصد کردم که امر کنم که آتشی برافروزند تا هر کس که بنماز جماعت نیاید
 آتش در خانه او زخم و هم ازین سیاق است ترغیب و ترهیب که در باب نماز جمعه و عیدین درج وارد است و تشریح
 احکام محبت آنکه چون اسباب محبت غیر الهی لذت و نفعی است که زوال را با ایشان راه است پس تواند بود که
 از هر دو طرف یکبار زائل شود و تواند بود که از یک طرف زوال پذیرد و از طرف دیگر باقی مانده باشد و چون سبب محبت
 از طرف لذت باشد و از دیگر طرف نفع در آن محبت بنا بر اختلاف سبب شکایت بسیار واقع شود چون محبت
 مطرب مستمع که مستمع مطرب را محبت لذت دوست دارد و مطرب او را بجهت نفع و محبت عاشق و معشوق
 که عاشق معشوق را بجهت لذت دوست دارد و معشوق او را بجهت نفع و سبب حدوث شکایت درین نوع
 محبت آنکه طالب لذت استعمال در ایتیفای آن نماید و طالب منفعت آنرا موقوف بر حصول مطلوب خود دارد
 و توافق میان ایشان کمتر متصور شود و از آن جهت است که پیوسته عشاق و متشاقی و متظلم باشند و به حقیقت خود ظالم
 باشند چه ایتیفای لذت نظر و وصال به تعجیل خواهند و در مکافات آن به منفعت تاجر کنند و این نوع را محبت
 لوامه خوانند یعنی مقرون بملامت و محبتیکه میان پادشاه و رعیت و عالم و محکوم و غنی و فقیر و مالک و مملوک است
 هم بنا بر اختلاف بواعث از طرفین خالی از شکایت نیست چه هر یک از صاحب خود چیزی طلبند که در اکثر اوقات
 محفوق باشد و هر آئینه فقدان مطلوب سبب ملالت خود که ماده شکایت است و بی عدالت که مستلزم رضا بقدر
 استحقاق است این غایب مرفع نشود و اما محبت اخیار چون نشای آن ارتباط روحانی و اتحاد جانی است
 نه عارضه نفع و لذت و مقصد ایشان خیر محض است که تبدیل را با آن راه نیست از شیوب مخالفت و منازعت
 و ملامت و شکایت خالی باشد و این است معنی آنچه حکما گفته اند که دوست تو کسی باشد که او چون تو باشد
 بحقیقت و غیر تو بصورت و این بمنزله کبریت است و شیخ ابوعلی سینا در مطلع رساله الطیر مبالغه در غربت
 و وجود این نوع دوستی نموده چه اکثر مردم را اطلاع بحقیقت خیر نیست و محبت ایشان یقینی بر لذت یا منفعت
 است و هر چه یقینی بر عوارض باشد هم بعوارض زایل شود و محبت اکثر سلاطین بارعایا ازین جهت است
 که ایشان بر رعایا منعم و منفصل اند و هر آئینه منعم منعم علیه را دوست دارد و محبت پدر فرزند را از آن وجه که برود
 نعمت دهنده بر صاحب فضل ۱۲ آنکه داده و نداده ۱۳

حقوق وادارین قبیل است اما از وجهی دیگر او را با فرزند محبتی ذاتیست چه آنکه بمنزله نفس خود و اندر صورت
 او را نمی داند که طبیعت از صورت او تقلید کرده و مثالی که بر لوح فطرت از بهیبت او ثبت نموده و فی الواقع
 تصور صوابست چه پدر سبب صوری وجود فرزند است و آوۀ بدن او جز وی از و در خلق و خلق مشابه است
 و از این جهت است که پدر هر کمال که خود را خواهد فرزند را نیز خواهد بلکه خواهد که فرزند از او افضل باشد و بر جان
 فرزند بر خود خرم شود و تفضل فرزند بر و از آن قبیل شمرد که گویند او خود اکنون اکمل است از آنچه سابقا بود و چنانکه
 باین سخن مسرور شود و تفضل فرزند نیز خرم شود و تغییر ازین محبت فرزند را سببی دیگر است که خود را منعم و تفضل
 بر و شمارد و چنانکه در سلطان و رعیت گفته شد و هر چند تربیت او زیاده کند این محبت زیاده شود و دیگر آنکه
 بواسطه او امید مقاصد مطالب دارد و وجود او بعد از خود بقائنی ثانی میدانند و این سنی اگر چه به تفصیل کثیر در این
 معلوم نیست فاما شعوری اجمالی بآن دارند شبیه به آنکه کسی صورتی را از و رای حجاب بنید و در حدوث محبت و
 غیر آن این نوع از علم کافیت و محبت فرزند پدر را از محبت پدر او اکثر است چه وجود او سبب وجود پدر
 است و متاخر از و بعد از مدتی برین حال اطلاع یابد و آنرا تا پدر را نه بنید و مدتی با او انتفاع نیابد محبت
 او حاصل نکند و ازین جهت در شریعت فرزندان را به محبت والدین و رعایت ایشان وصیت بسیار فرموده
 من غلبه العکس و اما محبت برادران از مرتبه محبت پدر و فرزند کمتر باشد چه ایشان در مرتبه و سبب وجود
 شریکند و شرکت مقتضی نوعی از مبنای رعیت تواند بود و از بعضی حکما سوال کردند که برادر بهتر است یا پسر
 در جواب گفت برادر گاهی به کار آید که دوست باشد و باید که محبت سلطان رعیت را محبت پدرانه باشد و
 یا ایشان طریقه شفقت و مهربانی مسلوک فرماید و رعیت باید که با سلطان در اطاعت و انقیاد و اخلاص و
 وادار به پسران عاقل اقتدا کند و به هیچ وجه ظاهر و باطن بر چیزی که لایق تعظیم او نباشد اقدام نکند و با آنچه
 مقرر باشد خدمت او واجب داند چنانچه بزرگان گفته اند که همه کس باید که لشکر پادشاه عادل باشند تا داخل
 باغبان نباشند و اگر خدمتی صوری از ایشان نیاید بدعا و همت او و نمایند تا در شمار لشکریان او باشند و باید
 که رعایا با هم دیگر چون همادین مشفق معاش کنند و تقدیر استحقاق مراتب حقوق طلبند تا زمین و زمان بنور عدل
 روشن باشد و غرض جهان ازین رافت و الفت گلشن و اگر برین وجه نباشد مزاج ملکیت از اعتدال منحرف
 گردد و در نظام مصالح جز دومی انفصام یابد و تعذر بالله منده و محبت را چند مرتبه است اول محبت اللہ تعالی
 که منبع خیرات و سعدن کمالات است و حقیقت آن محبت جرعات ربانی را که بقدر امکان بر صفات
 جمال و لغویت طلال الهی مطلع بشود حاصل نشود چه بی معرفت محبت صورت نه بند و اگر کسی بی علم و معرفت دعوی محبت
 الهی کند جاہل مغرور باشد و نص حدیث حضرت حبیب اللہ علیه و علی آله صلوات اللہ حیث قال ما اتخذ اللہ لیا
 جاهلا کنیز او نماید و این محبت باید که اعلی مراتب باشد چه غیر از این مرتبه شریک گردانیدن شرک محض است
 و مرتبه دوم محبت والدین است که سبب صوری اند وجود او را و این محبت تالی آن مرتبه است و پنج محبت را این

رتبت نیست مگر محبت علم معلم را باید که او کذا ازین محبت باشد چه اگر پدر سبب قریب وجود تربیت جسمانی اوست
 معلم سبب کمال و تربیت روحانی اوست و منقبض صورت انسانیست او به حقیقت معلم پدر روحانی است
 پس بقدر آنکه روح را بر جسم شرف است معلم را بر پدر شرف باشد پس محبت او در مرتبه فرودتر از محبت موجود
 حقیقی باشد و بالاتر از محبت پدر را از آنکه بر سر سیدند که پدر را دوست تر داری یا او ستاد را گفت او ستاد و ازیر که
 پدر سبب حیات فانی است و معلم سبب حیات باقی در حدیث است ^۱ اولی ثلاثه من دلالة ومن علمك و
 من زوجك و خیرك لا باء من علمك و امر تقضی علی كرم الله وجهه منقولست من علمك هر فافقد صیو فی عبدك
 و چون محبت معلم درین مرتبه از تا که باشد محبت شارع که هادی حقیقی است و کمال اولی است بعد از
 محبت حق تعالی او کذا از همه مجتهد باشد و لهذا حضرت حبیب الله صلی الله علیه و سلم فرمود لا یؤمن احدكم حتی
 لا کون احب الیه من نفسه و اهله و ولده و محبت خلفای راشدین و ائمه دین که مصانع دینی و مفاتیح پدی
 در تا که تالی محبت شارع تواند بود چنانچه در حدیث است ^۲ من احب اصحابی فنجی اجمعهم و من ابغض اصحابی
 فبغضنی اجمعهم و در حدیث دیگر ^۳ من احب العلماء فقد احبهم و دیگر من ^۴ اکر عالمك ففقد اکر منی مرتبه رسوم محبت رعایا
 سلطان را و محبت سلطان رعایا را و بعضی محبت رعایا سلطان را او کذا داشته اند از محبت پدر و همانا این قول
 به تحقیق اقرب است چه بدون سیاست سلطان انتفاع از پدر متصور نیست و همچنین که پدر سیاست فرزند
 میکند سلطان سیاست پدر و فرزند هر دو یک مرتبه بهایم محبت معارف و شرکایه که هر یک را در مرتبه
 یاد دارد و دو خلیف مراتب محبت نه نماید چه اخلال بحفظ حقوق مراتب ظلم است و موجب فساد و خیانت و صدمات
 از خیانت در اموال اخیش باشد چه آن خیانت راجع بصفات نفسانیست که اثرش از خواهر جسمانیست
 و اسطاطالیس گفته محبت معشوق زود مرتفع گردد و همچنانکه زود تباه شود پس باید که با خالق و
 خلق طریق عدالت سلوک دارد و با هر یک مجتهد حق اوست حاصل کند و به مقتضای آن عمل نماید با
 خالق بطاعت و طلب مناسبت با او بطریق قربت و با پیغمبران و ائمه کلت با نقیض احکام و مراعا
 تقییم و حرمت و با سلاطین با جلال و مطاوعیت و با والدین با کرام و خدمت و با هر یک از احاد ناس بر نفی و
 مخالفت و حکما گفته اند که محبت منعم منعم علیه را بیشتر است از عکس چه قرض دهنده و احسان کننده قرض خواه
 و خواهنده را دوست دارند و محبت بر بقای ایشان مصروف دارند اما قرض دهنده چون از محبت
 استخلاص حق خود سلامت قرض خواه خواهد بحقیقت مال خود را دوست داشته باشد بخلاف محسن که محسن الیه را
 بی توقع منتفعی دوست دارد بلکه از آن محبت که قابل اثر خیر اوست و محسن الیه را این نوع محبت با محسن نباشد
^۵ پدران تو سه اند که یک بوجد آرد ترا و یک علم آموخت ترا و یک زوجه داد ترا و بهترین پدران تو کسی است که علم آموخت ترا
^۶ یک که آموخت مرا یک حرف پس تحقیق گردانید مرا غلام ^۷ ایمان هیچ کی از شما کامل نمی شود تا آنکه محبوب تر باشم بهو
 ۱ و از جان او و اهل او و اولاد او ^۸ هر که دوست دارد و دشمن مرا پس بسبب حق من دوست دارد و آمارا هر که دشمن دارد و دوستی
 پس بطن دشمنی من غم دارد و آزار ^۹ کسی که دوست دارد عالم را پس تحقیق دوست دارد مرا ^{۱۰} کسی که بزرگی کرد عالمی را بزرگ داشت مرا
 یعنی تقییم علم را به نسبت علم بن تقییم حضرت رسالت است صلی الله علیه و سلم ^{۱۱}

بلکه او بالذات احسان را دوست دارد و محسن را بالعرض و آیتنا محسن جد و سعی در ایصال به نفع محسن الیه نموده پس شبیه بکس است که مالی بمقت و تعب حاصل کرده باشد هر آینه آنرا دوست دارد و در صرف آن صبر قهر رعایت نماید بخلاف کسیکه بیه مشقتی مالی باورسد که قدر آن نداند و در تبدیل آن احتیاط مرعی ندارد و کندا باور فرزند را دوست تر از پدر دارد چه مقایسات ریخ و تعب در تربیت او بیشتر نموده و هم ازین سیاق است آنکه شاعر شعر خود را دوست تر دارد و اعجاب او بآن بیش از دیگران باشد و چون محسن الیه قابل است و او را تعبی در قبول نیست لا محاله محبت او محسن را درین مرتبه نباشد پس بنابر این مقدمات محبت محسن محسن الیه را بیشتر از عکس باشد و بهتر من انواع محبت آنست که منشأ آن محبت خیر و کمال حقیقی باشد که آن لذت عقلی است و متعلق بچوهر نفس نه بچوارض و ازینجهت است که قواعد این محبت از وصیت ختمال امن و محفوظ است و سعایت و نیمه را بر ساحت آن راهی نیست بخلاف دیگر انواع محبت که بزوال سبب زایل شود چنانچه مضمون آیه لا خلا یومئذ بعضهم لبعض علی القیام شمر بر آنست و این لذت به حقیقت وقتی حاصل شود که از کتاب ملکات فاضله فارغ گردد و بنفس خود پردازد و میان او و عالم عقلی حجاب بین مرتفع شده بمشاهده وحدت صحت و حق محض و نیم ابدی و لذت مبدی متحقق شود و بدین

آن یار که در پرده اسرار نهان بود	از علم به عین آمد از گوش به آغوش
و این مرتبه بلندترین مراتب کمال است و از جهت حکما آنرا فوق مراتب سعادات انسانی اعتبار کرده اند چه تا مراتب هستی از آثار قوای طبیعی و نفسانی و غیره تعلقات جسمانی صافی نگردد و جمال این کمال رخ نماید و تا سالک از خود می خود که البعد منازل و ساحت مراحل است گذرد و بساحت وصال نرسد بدین	
وصال و دست طلب میکنی ز خود بگذر	که در میان تو و او بجز تو حاصل نیست
گویند سعد دولت وصال از چه یافتی	خود را گذاشتیم و قدم بیشتر زدیم
و ارسطاطالیس گفته که چون خدا تعالی کسی را دوست دارد و تنها بداد کند چنانکه دوستان تعاهد وصال دوستان کنند و در اخلاق نامعری می آرد که این لفظیست که در لغت ما اطلاق ننکنند و این سخن ظاهر لیست چه نظر بر آن در کتاب و سنت بسیار است قال الله تعالی و هو یؤتی الصالحین حسب ما یشاء و هم الکیل بلکه در حدیث قدسی زیاده ازین وارد است چنانچه فرموده فاذا احببته کنتم معه و بصرة الاخر الحدیث و در حدیث دیگر من احببتی فقلته و من قتلته فقلته و من علی حین فکانتی و هم ارسطاطالیس گفته نشاید که همت آدمی انسی بود اگر چه عاقبت او انسی است و نه آنکه به همت حیوانات مرده راضی شود اگر چه عاقبت او مرگ است بلکه مجموع قوی را صرف کسب	
و دوستان از رفقه بعض ایشان با بعض دشمن باشند مگر برین کاران ۱۲ و ارسطاطالیس حضرت صفیه ثعلبی میفرماید که دوستان را گویند که ضروری کار موجود است چنانچه موافق ازین است که نیست هر ملک ۱۲ و ارسطاطالیس ازین ثابت که تعصب آن حد حاشی همین لطیفه مسوق گشت ۱۲ و فرموده الله تعالی و خدا دوست دارد و کارها را بر تو نهاده و او را برینده است ملاطراتی باری دهنده و کفایت کننده و نیکو کار گذار نیست برود و کار ۱۲ پس هرگاه که تو میادام طاعتی با هم گوش و در چیز وی تا آن حدیث ۱۲ و کسیکه دوست میدارد و مایل میکشد و او را که یک قتل میکنم او را پس برین لازم است و بدین که کسی برین لازم است و بدین و بدین ۱۲	

و در اجسام نامیه بحرکت مقداری بنوی و ذوبی و در نفس ناطقه در طی حرکت فکری و انیمه تحقیقت ظل حرکت جی ذاتی است که در عرف اساطین انیمه فوق و شهود آنرا تجلی لذاته علی ذاته میگویند - نظم

از خود بخود آن یار گران مایه سفر کرد	هم عین سفر بود و هم او حاصل فی العین
نه سفری نیست درین ره بحقیقت	از عین شهود تو اگر و در شهود غفلت

و حکما گفته اند که مردم بعضی به نجابت فطری و طهارت اصلی از ملکات ردیه مجتنب باشند و این طایفه نادارانند و بعضی بنا بر آنکه بفکر و رویت بردارت زو اکل مطلع شوند از ان اجتناب جویند و ایشان متوسط اند و بعضی بوعید و تهدید و خوف عذاب و در جای ثواب از شهور و احتراز کنند و ایشان اکثر اند و طایفه اولی اخیلا بطبع اند و طایفه ثانیة اخیار بتعلیم و طایفه ثالثه اخیار بشرع و شریعت نسبت باین طایفه مانند آبست نسبت با کسی که او را طعام در گلو گیرد و اگر بشریعت متداب نشود همچنان باشد که کسی را آب در گلو گیرد و در انخلج او هیچ حلیت متصور نباشد و شکی نیست که طایفه اولی اشرفند و این مرتبه ابرار و انبیاء است و ازین نجاست که حضرت رسالت پناه صلوات الله و سلامه علیه در شان صهیب که یکی از اکابر صحابه بود فرمود نعم الصبیح لولم یخفف الله تعالی لولعیده نیکو بنده ایست صهیب که اگر فرضاً او را ترس خدا تعالی نبودی همچنان به معصیت اقدام نمودی و این محبت که نگارش رفت نهایت مراتب عشق است و کمال مطلق و ذروه مقامات و وصلان و غایت مراتب کا طان سه

عشق است هر چه هست بکفایت گفته اند	عشق بوصل دوست رساند بقرب است
عشق اول عشق آخر عشق ظاهر و بطون	عشق بی سه تو بنای هر درد دیوار چه

جامی فرماید

عشق مفتاح مخزن جو دااست	هر چه بینی به عشق موجودااست	هیچ جنبه ز ساقبل و عبائی
نیست از عشق و حکم او خالی	حق جو بر خویشش تجلی کرد	یافت خود را در ان تجلی فرد
ویر ذاتی بوضفای کمال	متصف در جریم عز و جلال	و صفهای همیشه لازم ذات
کس کرده زوی بقا و ثبات	هر چه دارد ز نام غیر نشان	نیست و خلش در اتصاف بآن
چون و جوب وجود و قدس قدم	بی نیازی ز عالم و آدم	آنکه دارد ز علم و دانش کام
ند آنرا کمال ذاتی تمام	لیک در ضمن آن کمال دگر	وید موقوف بر ظهور اثر
پیش اهل شعور و دانائی	لقب آن کمال اسمائی	و ان ظهور حق است در الطوار
مختلف در خصائص و آثار	پس ظهور و تصورات ظهور	کش با نیا بود شعور و حضور
وین ظهور شهود را دانای	خی شمار در جلال و استجلا	حق چو حسن کمال اسما دید

[illegible]

<p>بگویم اگر می توانی شنو و پس آنکه درین بزم رامش کنیدی تو یک عهد خود گر بجای آوردی</p>	<p>که تحقیق با وفا بپسندی چه بود جو اول سبط گفتی ای پسر بلا سر نه فلک زیر پا آوردی</p>	<p>که یعنی شماعهد را مشکندی همان یاد کن در خیال و بلا در شریعت یک ابدیت پنج وقت</p>
<p>نماز توان گزار داد و طریقت بده غسل یک نماز بوقت توان گذارد و شرط آن جامه پاک است و شرط این جان پاک آنجا دست بر سینه نهادن بجایای بر سر طهارت ظاهر چیست شستن اندام و طهارت باطن چیست گشتن این</p>	<p>وام صلی الله علیه و آله و سلم حدیث صاحب شریعت یعنی اصل را باش چه جامی و فرست شریعت متابعت است و طریقت متابعت با او هر که پای در راه دین نهاد باید که دست بدو دهد هر کس سر و پا را این دست نهد</p>	<p>مقیم گوی تو گشتم که استان آیار ازبند اهل حقیقت مقام محمود است</p>
<p>اگر ترا پسند که میان شریعت و طریقت چه فرست بگو که شریعت موی و طریقت فرق است غریز من میان مرد و زن فرقیست در موی اما درین معنی فو قیست موی در موی آن فرق را همه کس به شانه دارند و این</p>	<p>فرق را کسی جز ایشان ندانده که دل را گفتگو و دیو مردم رسول الله ترا هر پس آخر محمد آنکه محمود است شرعش</p>	<p>ازین غولان مردم خوار بگریز مننه چشم خرد در هر خس آخر ز جان دول رکاب مصطفی گیر این جماعت تا که سر حقیقت داده</p>
<p>اند نخست خط شریعت بر سر نهاده اند هر که چون نقطه برین حرف نیست همه را انگشت عیب بر حرف اوست و هر که چون حرف درین کلمه جمع نیست همه را سخن در حرف اوست</p>	<p>خط او را هر که در گردن نه است از او نیست نامه تحقیق را بی مهر او عنوان نشد</p>	<p>خط که خطبه او سر کشد آبا و نیست خامه توحید را بی مهر او نهیاد نیست</p>
<p>قدوة الا صاغر والا کابر الت جامع بین علمی الباطن و الظاهر جانشین مصطفی حضرت شاه مجتبی قلندر عرف شاه مجاهد سرور در شئوی مصنفه خود میفرماید</p>	<p>هر دلی که عشق یزدان زنده شد از حیات معنوی پاسبند شد</p>	<p>از حیات معنوی گریز بری</p>
<p>۱۰ مقام محمود یعنی وجه اعلی از حیات در لغت و نام مقامی است که آنحضرت در شب معراج آنجا رسیدند و این مقام خاصه مقبولیت مطلقه است که مستلزم محبوبیت مطلقه است بهین وجه این مقام مخصوص به پیغمبر است صلی الله علیه و سلم و بطریق آنحضرت اولیاء است را نیز میرسی شود و مراد از ایاز اینجا معشوق مجازی است و معشوق مجازی حضرت حق ذات محمدی است صلی الله علیه و سلم که آستان او مقام محمود است و مراد از کوی اینجا راه عشق است پس اولیاء امت چون بمقام محمود میرسند در کوی عشق میقیم می شوند و بر آستان معشوق مجازی میسر می نمایند نیست مفاد شرمندرجه حق که در قلب کاتب الحروف خطور کرد ۱۲ توحید در لغت معنی یکی گزینیدن و خدای عز و جل را یکی دانستن و در اصطلاح حضرات صوفیه ذات بحت جامع جمیع و فرقی یکی دانستن و خود امدان گم کردن و بسایه یگانا نه ماندن و مانند ۱۳ حیات معنوی حیات بمعنی زینت و زنگینی و مراد از حیات معنوی آنست که سالک بند ریج را بمنت و مجاهده مصادق موقوف اقل آن تو را گشته باشد و دل خود را بشوق معشوق حقیقی زنده داشته از فوائد حیات ظاهری سر و کار خود بر دارد ۱۴</p>	<p>از حیات معنوی پاسبند شد</p>	<p>از حیات معنوی گریز بری</p>

از درخت معرفت مان بر خوی
 بی نشان را کس نیابد از نصوص
 گفت گوی چون پرده های تو بتو
 هر که روی یار دور و نماند
 روی یار خویش بینی و رجمان
 انیمه علم ز نقیض حق است
 نه ز هر علم رسمی گوش دار
 هر که او در بند قالی و قیل شد
 کیست موسی آنکه از خود وارمید
 دیده یعقوب بنید روی او
 تا بتو بوی رسد از هر دیار
 یوسف کنعان نمان در چاه دل
 تا بتو گرد دعیان ستر قدم
 ما من پیدا شده ز ان موهبا
 از یک مسجد دیگر دیر شد
 از سر دیوانگی گویم سخن
 صد زبان بهتر به نزد هوشمند
 سرجان بر هر کس کشوف نیست
 در نه دلبر اظهار است از آفتاب
 غیر چون از دیده با بیرون شود
 کس نشد محرم ز اوراق سبق

نو درخت معرفت در دل نشان
 هم نیابد از فتوحات و نصوص
 پرده های تو بتو در دم بسوز
 هم نه بیند او به عقبه امی مرید
 تا به بینی یار را هر سو عیان
 نه ز جد و جهد نه از تقی حق است
 علم رسمی رهن هر سالک است
 بهجو فرعون غرق اندر نیل شد
 بند دین محکم تر از بند حدید
 خویش را قربان کند بر بوی او
 بوی یوسف سر می یعقوب بود
 تو همی جوی و را در آب و گل
 چون بجنبش آمده این بحر جان
 بل از و پیدا شده صد فوجها
 بحر جان محفوظ از امواج بود
 زان نه فهد در جهان کس حرم من
 هیچ ذره چه بنان و چه عیان
 کشیت او بر هیچ شی موقوف نیست
 هر که نفس خویش را بشناخته
 هم درون و هم بیرون بیخون شود
 صد کتاب و صد ورق در نار کن

تا مگر یابی نشان از بی نشان
 عمر اصاب کن در گفتگو
 تا به بینی روی آن فیر زه دوز
 جید کن تا تو بچشم دل عیان
 بے دلیل و بی اشارت بی بیان
 جد و جهد بود بر روی یار
 این عقیده جنبل و هم مالک است
 کیست فرعون آنکه او خود را بدید
 ایخدا برهان ازین قید شدید
 گریه و فریاد کن یعقوب وار
 زان بصر و دیده هایش بر فرو
 جان فدای یار کن در هر قدم
 صد هزار ان موج گشته زو عیان
 موهبا لیش عین بود و غیر شد
 پاک تر از مال و ملک تاج بود
 گاه حرم بست باشد که بلند
 نیست غافل یکدی از سرجان
 جمله عالم در حجاب اندر حجاب
 غیر از دیده هانداخته
 کس بچشم سز ندیده ستر حق
 سینہ را از عشق او گلزار کن

معرفت در لغت بمعنی شناختن یعنی ذات را ذات و صفات را صفات و با ذات را با صفات و صفات را با ذات شناختن در اصطلاح معرفت گویند و این بر قسم است معرفت عقلی معرفت علمی معرفت کشفی معرفت عقلی آنست که از عقل بغیر لای عقلیه حق تعالی را شناختن چنانکه معرفت فلاسفه و غیره است و این ناقص است چرا که عقل مشوب بوجه ناقص است و حادث و حق تعالی قدیم و کامل است ناقص حادث قدیم کامل را شناختن نمیتواند همین وجه معرفت شان ناقص است و معرفت علمی آنست که حق تعالی را با دلائل عقلی و نقلی شناخت و معرفت کشفی آنست که سالک با نفس خود مجامه کند و سلوک تمام شود و اصل شود و حق را از حق شناختن معرفت از هم افضل است و این موقوف بر عنایت حق است ۱۲ معنی چشم دل در لغت بمعنی شهور و در اصطلاح حضرت صوفیه لطیفه ربانی مدد عانی است و در حقیقت انسان است و درک و عالم و مادت و ماضی و محاط به معاتب همونست هر که دل را در یافت خدا را دریافت و هر که دل را رسید بخدای تعالی رسید دل منظره و منظره حلال و محال که ریاست و منظور و لطیف آتئی و صفت مد کیت دل بهین مراد از چشم دل است و از گوش دل هم منجوز اند حسب موقع و محل ۱۳ تعلیم در لغت بمعنی کس لا یخون و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از آموختن حقایق و عرفان و غیره و در اصطلاح مراد از سالک ۱۴

<p>هم گل دگلزار و هم بوی تویی آدمی همچون گیس و سینه شد قید تن گشته سبو مر بجز را شاه گرد و مفلس بے مایه مقتلی سرمد گوید صد بار اگر شود مراد حاصل دارند این ستاره</p>	<p>رخت بیرون کن ازین ملک و می هست انسان بجز نور خود و الهین قید تن کرده نموم بجز را در یغای در یغای دین سرمد غم عشق را بشادی ندی ز بهار ز دست نامرادی ندی</p>	<p>هم گل دگلزار و هم بوی تویی آدمی همچون گیس و سینه شد قید تن گشته سبو مر بجز را شاه گرد و مفلس بے مایه مقتلی سرمد گوید صد بار اگر شود مراد حاصل دارند این ستاره</p>
<p>عشق دوکان نامرادی ہے نامرادی کی بھی طلب نہ ہے</p>	<p>عاشقی کان نامرادی ہے ہمے فرمان نامرادی ہے</p>	<p>اور سے حکم ہے کہ مانگ مراد یہی پایاں نامرادی ہے</p>
<p>میں فرمودند کہ مراد از نامرادی مطلوب تلبہ سلطان حضرت عشق است کہ چون برکتیور دل هجوم آرد و در اقلیم دل سکے خو جاری سازد چنان از ہمہ معطل کند کہ از یاری یار ہم خبر واری ندہد تا پیشانی دیگر چہ رسد چنانچہ منقولست کہ یکے عاشقی را بر مید کہ در چہ کارے گفت چہل سالست کہ مہاشیر بیج شغل گشتہ ام و بانہمہ تعطل فراغت سر خاریدن ندارم قطعہ</p>	<p>کہ نیتہم سر پیوند خویش و بیگانہ نہ راہ با تو گشتن نہ روی برگشتن</p>	<p>چنان بفر تو مشغول و زطلیل ہمان حکایت شمع است و عشق پروانہ</p>
<p>حدیث شوق من و تازہ می بیند تو ز غیر خویش طول و خویش پروانہ</p>	<p>کہ نیتہم سر پیوند خویش و بیگانہ نہ راہ با تو گشتن نہ روی برگشتن</p>	<p>چنان بفر تو مشغول و زطلیل ہمان حکایت شمع است و عشق پروانہ</p>
<p>حکایت یکے مجنون را گفت با اینہما مال و جہال کہ لیلی راست کجا بہ بیوای و شکستگی تو سرفرد آورد و ترا شایستہ مصاحبت و درخور مواصلت خود شمارد پروا از شو کہ آفتاب پیر دہ نگزید و گدا بر تخت کمتر نشیند قطعہ</p>	<p>با شیر بیل را بنود و مہر و دوستی پای طلب کہ نیت بقصود دست پس</p>	<p>ہم از سر طریق بروز دہ باز کش باختن است او داند و شغل مشغول خویش</p>
<p>شب سرسبز جمع پر و اند ہر دوش چو نزدیک پایش لبخت ہر دو گفتم ای محنت اندوختہ کز نیست چہ موضوعی حاصل</p>	<p>ہم بود در کنج کاشانہ در افتاد و بخود بالای شمع پرو بال خود در وفا سوختہ بر د جان خود را ز غم باز خر</p>	<p>زبانے نظر بر سر شمع دوخت ہم ندرد و ان بوسہ در بامی شمع چہ در ز می چنین ہر چنگین دے و گر پیش آئی بسوزد دگر</p>
<p>سلطہ نامرادی مدحت یعنی نامرادی و در اصطلاح حضرات صوفیہ نامرادی عبارت است از مقامیکہ سالک را در ان هیچ خواستہ و ارادے نماند بلکہ ارادہ وی بین ارادہ حق و رضای وی بین رضای حق گرد و یعنی بشریت وی بالکلیہ مرتفع شود و خود را عین حق داند و ہر ہویت حق چنان کہ گردد کہ علم یافت خود را فراموش سازد سہ گم شدن در گم شدن دین نیست چہ نیستی مدہست آئین نیست + از ہین مقام است داشتار مند جہتہن ہذا صنف حضرت صاحب المناقب خصوصاً شرفا لثام ہم آہمین مقام و ہین معنی مراد است</p>		

نبالید بیچاره از درد خویش
مرا عشق کرده ست بی پا و سر
منم عاشق از من تو اضع نکوست
در سر تا قدم گر بسوزم رواست
نشیند ز دل گرد برد امنت
چرا شمع را زار باید گریست
بهری دلت چون نشد پایست
هر دو پروبال تا جان بداد
که اے بے وفا کم ز بردانه
رها کن به صاحب دلان اینجن

همی گفت دارم دله سخت ریش
دلم اختیار می اگر داشتی
که معشوقی و سرکشی خوی اوست
گرت چشم بند از درد غمی
فتیله آتش عشق در خر منت
ولیکن تو این غم کجا دیدی
مرا اگر ملامت کنی جای هست
دلم خون شد از درد آن متحن
بخور هم تو زین درد دیوانه

بود آگه از خویش صاحب نظر
مرا در چنین سوز نکذاشتی
دلم پر ز بهر و سرم پر دفاست
کشد در کند غمت همدی
بدانی که پروانه را حال چیست
که عشق و محبت نور زیده
بگفت این دور پای شمع افتاد
همی گفت هر آینه با خویشتن
و گر نه برین لایف مردی مزن

حکایت دوستی گفت سنی سال است که ظاهر و باطن خود را
مبعاطات شایسته بیارستم تا در دلم افتاد که کار س کرده ام و نامی بر آورده شئی از مکاشفات به صفی
از ملائکه رسیدم با جمعی مخلوقات گفتم شما چه کسانید گفتند ما مجانبیم صد مهر ارسال است تا خدا می تعالی
رامی پرستیم در نیت یاد غیر او در ضمیر ما نگذاشته است من چون این سخن شنیدم از ارادت و محبت
خویش نخل گشتم و از تصور خود توبه کردم و عذر خواستم و اعمال خویش را تمامی بعا صیان بخشیدم و برگنا بگلان
نثار کردم

لایق کام و دهبان خضر است حکایت

پایه خویش نگذار و مکن عوی عشق
به سکن در ز سر جد جبر شرف سلطانی

کشور عشق با ایشان نرسد نادانی
حکایت یک از مشایخ حکایت

کرد که بر تو کل در یاد می میرم ناله درد مندی یگو شتم آمد بر آواز او بر فم جوانی دیدم با چهره چون آفتاب
و طره چون مشکناپ مرتفع بر خود پاره کرده و از سر تا قدم در خاک و خون غرق گشته جوان از دور مر ابدی گفت
ای شیخ من ندانستم که از وجز در دهر و درج بیرونی بن برسد بگفتار صوفی بیزه شدم و خود را در کند
بلا انداختم گفتم ای پسر این چه صورت است که واقع گشته است و این ماجرا از کجا برخاسته گفت باد و
عهدی کردم و عهدش بشکستم تهر بر جگر زد و در خاک و خون بگردانید در هر ذره از خاک و خار بادیه آوازی
برآمد که گیتی این سگ را که بیوفا گشته است گفتم آن چه بود گفت شرط کردم که صحبت من جز با و نباشد
که رفیق سفر غیر او نه آمد ترا احساس کردم باطنم را این ظاهر شد چرا حتم آمد

دیدم را بر دو ختن از غیر شرط دوستی
پایه یا سر بیوستان چشم از روی دیگر

هر که در عشق بازی قیمت صادق بود
غیرت معشوق پیش از غیرت عاشق بود

ای دوست نظر بر هر دو ماه کن
جان می کن هیچ شکسته داه کن

فانگده نشنیده که محبوبی محب خود را چه گفته است
جز رغبت و عشق یار و نخواه کن

حکایت بزرگ گوید که عابدی دیدم در کج غزلت گفتم چرا به صحبت اهل دل و مجالست اصحاب معرفت
 رغبت نمی نمائی گفت اگر جلالت وحدت بدانی صحبت نفس خود نیز تلخ شمار می گفتم جماعت را در عبادت
 اثر بسیار است عابد گفت شنیده که وحدت سر جمله عبادت است گفتم کثر فائده که در تنهایی یافته چیست گفت راحت
 از در ابراهیم و سلمی از ایشان گفتم بیدلی اورا که جلالت انس کند گفت چون وقت صافی شود و معاملت خالص گردد
 گفتم صفای وقت که باشد گفت هرگاه که خاشاک بشریت یکبار گریه بر آتش محبت سوخته گردد سه

الانتم بالله لا یوحی بطلان	ولیس یلذذ بکمال الحیة	والا تشق حلال کلهم	وکلهم صفتی الله عتال
هست مجروح ناوک عصیان	در دل هر که انس طاعت نیست	هر که اهد میست در خلوت	
چه عجب گر سر جماعت نیست	حکایت ذوالنون مصرعی نزدیک بعضی از همان رفت و دید که در بلای	عظیم مانده و به محبتی قوی گرفتار گشته گفت هر که الم از خم محبوب احساس کند محب نباشد گفت هر که بدین فضیلت خود را شمرت دهد محب نباشد گفت هر که از خم محبوب لذت نیابد محب نباشد مبتدا گفت ^{در استغفار} استغفر الله تعالی ^{طلب بخشش میم از خدای تعالی}	
آسایش جانست و تنفای دل بخور	هر جو که از دل بر شیرین حرکات هست	از تیغ دلارام لود ز خم چو مر بهم	زهر از قبل دوست همه آجات است

نقل است از بشر حافی که در بدایت ارادت بعبادان رفتم دیوانه اعظمی را دیدم بیوش افتاده گرد و غبار
 راه بر سر و وریش نشسته مورچگان گوشت از روی او می کنند دندان و گمان خون از تجا و لطف عو قش
 می کشیدند دلم بر روی رقت آورد و بشستم و سرش در کنار بگرفتم و خصمان از دور در کردم با خود آمد و گفت کدام فضول
 است که در میان معامله من و محبوب من می آید و لغزه زد که اگر مرا پاره پاره کند جزا افزونی محبت و زیادت
 دوستی از من هیچ نخواهد دید و این دو بیت بخواند سه

بذات پاک تو ای دستگیر بنده نواز	سزای رحمت و انعام و لطف و جباری
که جز وفائی تو در خاطر نخواهد گشت	گرم باز ازین پاره پاره برداری

بشر گفت تا این حالت مشاهده کردم بر هیچ معامله که میان بنده و پروردگار او بود دیگر اعراض نکردم و هیچ کار
 اورا انکار نه سه

دامن از شوریده حالان دچین	گنج در دیرانه بسیاری بود	وقتی الحقیقت عاشق را صحبت
---------------------------	--------------------------	---------------------------

غیر ز هر قابل است مر داین ماه بختی آویخته نه که با خلق آویخته محرم این حرف در آتش افروخته به که با این آتش
 تیغ فروخته حکایت پیر پسر خود را ازین راه تلقین میکرد و پسر گفت آبی بابا اول این باب چیست پند گفت

عبادت در لغت بمعنی بندگی کردن و پرستیدن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از غلبت قوتی بنودین در عبادت و این براسه علوم الهی است
 یعنی موداد عبادت یا آوری ادا و اجتناب از نواهی یا تذلل بطبع حجت و خوف و خوف و انجا همین عبادت ملاقات اما آنچه محققین صوفیه نوشته اند اینست
 که موداد عبادت عرفان است و در آیه شریفه و ما خلقت الجن و الانس الا لیسجدون تفسیر کرده میشود که ای یسوعون رهایی ز پیدا کردیم چون دانسان را که عبادت
 کنند یعنی عرفان حاصل سازند ^{۱۳} محبت خدا را که در کمال نیست که اورا کند آنرا توانای مودع و محبت کنندگان را خاند که هر با مستحق گرفتار اند
 و محبت زنده گان خداوند و عاقلان بر خیز ^{۱۴}

نست هر گاه که رخصه شود فی کانت آنچه خلق از تو بید تو آن نه زیرا که در اصل شکری نه آن نه عالم را
 هست است که هر خسته در وی عزیز است ضرائف داند که نقره به از ارز نیز است عاقلان بیخ هستی را بجز ثانیات
 هر بار کنند خلق را از پیش بردار تا ترابر وار کنند

عشق مرغ است و ملاست خلق بالمش از نیاید ان ادبار و اقباش این هر دو حال از ان بر تو میگذرد
 ناز زیادت و کم از زیادت ببرد تا بخود نرسد دل ازین هر دو فارغ نیست تا رسیده که خواب پریشان بیند
 و آجب نیست که خود را از ایشان بیند عاقل چون مردنه که خود را چه رسوا کنی تا چند از خم و مان جرس و گنجی

خلاقیت و اخلاق اللہ چیت بی نشانی بیچ خار بر کن اگر سرو می نشانی سے

نیای پرستان ازین حرف در غلطند همچو خرد خاک از ان می غلطند

نشیند و گفت ازین معنی	صفت اوست در کلام الله	ان شواله باب عند الله هر آینه بدین حدیث کنندگان نزد خدا ۱۳۱
-----------------------	-----------------------	--

شیار خرگوش همه را خفته داند و در آبیداره

که اندامت از ناخن است برین

فروخته لطف او شمس از آله بگردد و آن لطفش ۱۵

[illegible]

طرف نمش دهند آنجا بهر صفت که موصوف شود هر آئینه در هر آئینه عکس آن بقدر نسبت بتابد از آن قدر		
یا پایش نیز نتوان دانست که تحقیق او کی توان دانست	عاشق از خود نیز نپایان می رود	
زانکه پایش بر سر جان می رود	گر برنگ خویش بیرون ناخته	بنده را از حق کس نشناخته
اویایی تخت مباح درین باب گفته اند اگر دیالی به		
یقین میدان که آنکه تندرستی	قبول دردت آنجا می خراشد	که مرغت پای بندام باشد
تراگر نیک و بد یکرنگ بودی	کجا بروای نام و رنگ دی	بزرگان گفته اند که شہرت آفت
است و خجول راحت اما چنین میدانم که هر دو آفت اند آنقوم را که پای بند این دو صفت اند زیرا که در		
شہرت دیدن خلق است و در خجولت دیدن خود دیدن خلق نیک سهل است اما دیدن خود نیک جلست		
رسیده را پرسیدند که این قدم بچه یافتی گفت انچه من یافتم از خلوت در انجن یافتم		
اگر دایه این قدم در سر است	هین یک حکایت تر از هر است	هنوزت گرفتار دارد شک
حکایت شنیدم که دیوانه بر شیر می نشسته بود و ماری در دست		
گرفته در میان بازار سے درآمد گوشه نشینی بود این قدر نوشیده و از چشم خلق پوشیده در هر دو کون مکان		
نداشت آمدن ان بازار و دکان داشت چون دیوانه بدور سیگفت ای نارسیده بر سگ نشستن لاف		
بے باکانت و گرمی را بدست گرفتن خلاف بی باکانت اگر از خود رسته و بخود رسته ساعتی چون ترازوی		
سنگ خود با خود وارد در میان دو پله چون عمود راست می باشد		
بنشین پس کار خویش بنگر	و غلے کم و خرج بیش بنگر	گر شہرت خلق آرزو گردد
گر دمی ننگی تو گیرد و خود گردد	گر دیو بسخ تو گردد	زین هر دو چه حاصل تو گردد
هیران مدوز گارت بیاید گریست	که حاصل بود نوزد خرج بیت	
حکایت منظوم		
پروانه گفتم که ای تیرہ روز	ندارت بہت شمع محفل فروز	تو در دل از و آتش افروخته
دل او بجائی دیگر سوخته	برو در کش از دست غم درود	و گر گرسو دای مولیش مگرد
بن گفتم پروانه کای نیکفاه	مر اگم شد از عشق اوروی راه	اگر من ز دست غم آزاد دے
درین دام غم خود نیفتا دے	چو او را بدر دل من رصناست	گرم پر بسوزد و گر سرد است
شود کار عاشق اگر بے نظام	چه باشد جو معشوق باشد بجام	من از غیر او دیده بر دو ختم
سرو پای خود در وفا سوختم	ہمینم توقع ازین جیت جوت	کہ گویند این کشتہ روی و ست
حکایت بزرگے حکایت کرد کہ در دیر ہر قل بفرج مجانبین رفتہ جو آتی خوبصورت را دیدم دست و پای		
مراد از خلوت در انجن نیست کہ اندول با خاشا مشغول ماند در جمیع حالات خود و مراد از دل و کام کردن و خدمت و نوشیدن و رفتن و درین مکر یعنی قوت را سختم		

او مقید و سلسل هست به ستونی باز نهاده با خود حرکت نمیکرد و سلام کردم جواب گفت پرسیدم که حالت چگونه است گفت قطعه		
هر مرد که بعد و محبت وفا کند	با این همه مشقت و شدت بود که می	دانی که محنت و بلائی بود و عظیم
زندان و عشق و غربت و دینی و دنی	گفتم از کجائی گفت از شهر سر من	گفتم از کجائی گفت از شهر سر من
رای گفتم ترا چه افتاده است که در بند گرفتار گشته و چنین ضعیف و نزار شده	گفت عاشقی مظلوم بلاد غربت با خود	گفت عاشقی مظلوم بلاد غربت با خود
و از مشاهده احباب محروم قطعه	ولی دارم گرفتار خم زلف دلارائی	پری رویی ملک می کسی می کوتاهی
مرابا هر موی از دافتاده پیوندی	هر موی سر زلفش نهاده برهم و آ	بجالی از من کین نمیکرد و دوش خرسند
وز در خند میگردد دل نغمه پیچای	مرا صحبت او خوش افتاد ساعتی ششم در احوال او تامل می کردم	مرا صحبت او خوش افتاد ساعتی ششم در احوال او تامل می کردم
شمارا باورش که من گفتم مظلوم گفتم ^{عالم} خدا عالم ترا گفتم ^{عالم} در خشم شدنگی نزدیک او بود در بود تا بر من زند بگر بختم بخند و گفت شکایت کردن با کسی که بر تو رحمت نکند ^{عالم} هر چه شدت محبت ندهند آیات مرا بشنوه		
که بر حق گذر بودت ای مبارک	احوال آهوان سیه چشم خیر گیر	جمعی که خاک راه را اقدام پاکشان
خوشنوی گشته بود چو مشک گل غیر	رخسار ماه بیکروز زلفش شب بیا	میداد نور را از سپید صبح بشیر
دل را دهنده حبیب ل از دست طلب	ناچار بچو دیده و چون روح ناگیر	شاید که بشنوی سخن خویش را جواب
از توده های خاک بگفتار دلپذیر	کایشان جو آفتاب برون فتاندا	بر جانی نده خوار ترا ز ذره حقیر
قطعه		
ای باد اگر قد گذرت بر در حبیب	ز نار عرصه دار سلام من غریب	اور بر دست ز صل دلم گو که چون بود
مظلوم بی حمایت در بخور بی طیب	در گویدت که عزم برون شدن است	اگر دراز تو بود به بیرون شدن قریب
گفتم حبیب مرد و جان شیرین تو سپردتیز در من نگریست و گفت حق است آنچه میگوئی گفتم حق با شما نشاند		
تعالی گفت اکنون چه میگوئی من نیز میرم گفتم اگر در محبت دمی داری و در وفا قدمی جمیر حالی سربازان		
سنگ نهاد و کتب فرو بست پیش رفتم و سرش برداشتم جان را بر آقبه جاتان فرستاده بود و خانه وجود از		
متاع حیات پرداخته قطعه		
گویی که رشک می برد ایام بر کس	کو عاشق است کینه خود زو همی کشد	ای از دوزخ همی کشد
گاهش در آن وصال بر آتش همی بند	گاهش درین فراقی بزاری همی کشد	ای از دوزخ همی کشد
وصل در بیان وجوب عشق برای سالک		
باید دانست که پیش صوفیه هر که را عشق شورا نگیر نیست طریق بر و حرامست ^{الحسن} بلحسنه الشریع و القیام		
قصیده الشریع اگر چه در راه و سع و تقوی نور و صفاست اما در طریق عشق و محبت سوز و گداز و ذوقهاست ^{که ندانند و در خارج}		
قول بعضی است که من لم یحب فهو ردی ل ترکیب جافا لطیف کثیر المعانی یعنی عاری بودن از لباس عشق و حال		
زیستن از پیرایه محبت نشان خفاست طبیعت است و دلیل بر دارت ترکیب و علامت انقیاض و شستی ^{چنانچه}		

معاظمت است حضرت ایشان صاحب لائق میفرمودند که سلوک بی عشق طی نمی تواند شد تا لک را باید که بداند
 که چنانکه ایمان عقدا بین الخوف والرجا است ایمان عشاق میان درد و اشتیاق است هر که از عشق درو مندیت
 و بر درمندی شایق نه راه محضت معشوق نبرده باشد زیرا که مبنای سلوک بر عشق است ^{لما قال علیه السلام}
 بالعشق فویضه علی ما خلق فی الکونین ^{یعنی} رسیدن فرض عین است لابد بدان واسطه که بخدا تعالی رسد فرض عین
 باشد پس عشق بخدا تعالی رساند و جز واسطه عشق دیگر واسطه نیست تا همچون گردی به وصال الی الی نرسد کار
 طالب آنست که در خود جز عشق نظر نگیرد اگر وجود طالب خود از عشق باشد و هرگز طالب را بی عشق حیات
 نباشد بلکه مایه در سراب ده قریش نگذرد

هرگز نیرد آنکه دلش زنده شد عشق	ثبت است بر جریده عالم دوام
از اینجا است که بزرگان طلب عشق کرده اند چنانچه میگوید	من از تو بجز عشق نخواهم بمانم
بهر آن دو وصال تو مرا شد کیسان	به عشق بنا خیم و ندارم سامان
نقل است که یکی از مشایخ یا نصیحتی از ابدال دوستی کرد در روزی از التماس کرد که دعا کند تا حق سبحانه تعالی چیزی از محبت خود بر او کشف کند و او را در دایره محبان خود آرد آن بزرگ ملتئم او را مذل داشت و بوقت مظنه اجابت دعا گفت الهی ذره از محبت خود نصیب دل این نیازمند گردان ^{یعنی} و عابر بهت قبول در ویش متحیر گشت هفت روز در میانه صحابه خبر افتاده بود آن دوست بر سر او رسید دلش بر پیچا که او سخت رحمت آورد و گفت حوصله طاقت او را تحمل این عطای جسم و تشنه لب کردم تو نیست ازین ذره چیزی کمتر کن قطع	باران بقدر آب حیاتش نشسته عالم کند خراب چو زاندازه بگذرد
با ضعف خویش پشه بیچاره چون کشد	بار یکمیل طاقت حلش نیابد
که روزیکه این درویش را حله محبت پوشانیدم صد هزار بنده بودند که التماس این عطیه میکردند و عامی ایشان موقوف بر درخواست تو بود بآستین عای تو یکذره از محبت خویش باین صد هزار سائل ابر زانی داشتیم اکنون از مقدار یک حصه او بود و نه صد و نه جرم کردم یک جز باقی گذاشتیم در ویش با خود آمد و چون عارفان دیگر بطاعت مشغول شده	کریم فضل خود از هیچکس ندارد باز بقدر همت خود خواه آنچه می آید
بمال و ملک شه نظر کن که از تو	نکته هر محبت که به خوف بود چون
متضمن فرط قبض بود موجب بطا بود و سبب پاک محب گردد و هر خوف نیز که بی محبت باشد چون مشتمل بر فرط قبض بود موجب استیغاث و القطار خود عبادت باید که با خوف و محبت باشد تا موجب ثبات محبت و سبب التفات محبوب گردد و نتیجه آن استیغاث شود قطع	محبت یکمیلی از چند است باید کرد از ظلمت پر طبع
که اجبا و عبادت را کند ز	و گوی که آتش خوف و محبتش
که کتب مشایخ مستطرا است و بزرگان اصحاب معرفت مذکور که بنون محب رحمت الله علیه رفعت سخن	

<p>سیکفت ترخه همدور در میان مجلس او بر زمین نشست منتظر ده خاک میزد تا چند قطره خون از دستش بچکید و بمرد</p>		
<p>هر سیدی که در سیاه هی زد</p>	<p>بر تو عارض تو آتش عشق</p>	<p>آنکه دم از عیون است ای زد در دل مرغ و مورد و ماهی زد</p>
<p>هرگز در شست او نیامد و هر که چون تو زیل خود را پوشیده نداشت کمان او نکشید ساربان تجوی همه بر قلب سپاه می زند عشق صفه است که بر سپاه قلب نیز نرسد آن همه در طلب خزینه میروند عشق دلاور است که در خزینه طلب می رود</p>	<p>از اینجا قول بعضی است که ز به عشق هر که چون تیر راست نشد هرگز در شست او نیامد و هر که چون تو زیل خود را پوشیده نداشت کمان او نکشید ساربان تجوی همه بر قلب سپاه می زند عشق صفه است که بر سپاه قلب نیز نرسد آن همه در طلب خزینه میروند عشق دلاور است که در خزینه طلب می رود</p>	<p>عشق است که نمی کشد به تیرنگ هر هر نفس هزار دستان</p>
<p>مانند غنایب دارد</p>	<p>دلم بکن عشق دور از من و ما و من الماء کل شیء حیاتی بر او مرغ و معشوق را با غمزدگان عشق که شمه ایست که اگر تیر از آن بر اهل عالم تجلی شود حقا که همه را روان از تن بر آید</p>	<p>عشق گوهریست از کان کانیست عشق گوهریست از کان کانیست</p>
<p>شرطیست تباها که چو در ناز آید</p>	<p>از روی که شمه شیوه با بنامید</p>	<p>که غمزه زنده گاه زلف آرا نهد شگ نه که زلف لیلارا شکسته هست که جز دل مجنون تاب آن ندارد و</p>
<p>اینها همه چیست تادے بر بانید</p>	<p>بر غدار غدار خطی است که جز جان و امانی بدار آن نخواهد در لب شیرین نیک است که سینه فرهاد خسته است در جید ایاز صلفه ایست که دل محمود بسته است</p>	<p>توجه دانی که عشق بازی چیست صغوه باشد او که باز شود عاشق را با حسن خلق است ازلی</p>
<p>در ره عشق سرفرازی چیست</p>	<p>هر که در عشق دیده باز شود</p>	<p>پیر صد ساله را جوان سازد</p>
<p>هر کجا عشق سر بر افرازد</p>	<p>و ابدی و هر دورا نسبت نیست بر نیکی و بدی هر که در عشق نیک و بد گفت نیک بد گفت آنکه در طلب و زشت رفت قوی ضعیف دست رفت</p>	<p>عشق را با حسن خلق است ازلی</p>
<p>حکایت آورده اند که یکی از خلفای روی زمین روزی یلدار ابدید بانزد یکان خود گفت چندین طاعت که شنیدم چنان ندیدم لیک بشنید و گفت لیل منم اما تو مجنون نه با دشت و عیار چشمت نیکد ارد که تا به چشمت در آیم نظاره جمال را دیده مجنون باید تا به بیند که در همه عالم باب روی همچو آبروی خود طاقم و از</p>	<p>لطافت آفت عید خویشم</p>	<p>قصه شمع از دل پروانه پرس عاشقان را از در میخانه پرس</p>
<p>زاهدان را از نماز و روزه گوی</p>	<p>چند را از گوشه ویرانه پرس</p>	<p>قدوة الواصلین زبدة الکاملین محقق جای قدس سره السامی در طوبی داد پیغمبر آشکار و پنهان همچنین از نبی و آل کرام که در آنها کتب شده تصنیف</p>
<p>عشق آورده</p>	<p>که کریم است و خالق و رازق باز اصحاب و اولیای عظام</p>	<p>آن خبر با که از خدای جهان بهر آن بود تا شوی عاشق این صفتا و حالهای شریف</p>

<p>لیک یک چند ان حجاب تو بر تو نه ز گوشت شنیدن خبری تن بیدر و دل جز آب و گل نیست غم عشق از دل کس کم مبادا جهان پرفتنه از غوغای عشق است اسیر عشق شو کار و باشی دگر افسردگی و خود پرستی اگر محزون نه می زین جام خورم و لے از عاشقی بیگانه رفتند لباسم غان خوش بیکر که هستند حدیث بلبل و پر دانه گویند متاب از عشق رو گرچه مجاز نیست ز قرآن درس خواندن کی توانی</p>	<p>که شوی در طریق عشق درست که نیاید ز چشم تو نظری دل فارغ ز درد عشق و دل نیست که باشد عالمی خوش عالم عشق فلک سرگشته از سودای عشق است همه صاحبان را پیشه نیست من عشقت دهد گرمی و مستی ز ذکر او بلند آوازگی یافت هزاران عاقل و فرزانه رفتند نه در دست زمانه دایستدانی چو اهل دل ز عشق افسانه گویند همین عشقت دهد از خود رهایی به لوح اول الف باتا خوانی</p>	<p>همه از بهر عشق باز می تست بر تو بندیم دیده از هر سو و نیز از دست رحمة الله علیه ز عالم رویت آمد در غم عشق و لے به عشق در عالم مبادا اسیر عشق شو کاندیشه نیست غمش بر سینه نه تا شاد باشی ز یاد عشق عاشق تازگی یافت که اور اور دو عالم تمام بروی نه تا کلمات از ایشان نه نشانی که خلق از ذکر ایشان لب بستند بگیتی گر چه صد کار آزمای که آن بهر حقیقت کار ساز نیست</p>
<p>بگفت اریا نشد در عشقت از جای نیاری جرعه معنی چشیدن چو خواهی رخت در منزل نادان براه عاشقی بودم سبک سیر چو مادر بر لیم پستان نهاده هنوزم ذوق شیرم در ضمیر است که جامی چون شدی در عاشقی پیر</p>	<p>که باشد در سلوکش دستگیری که بے جام می صورت کشیدن وزین پل زود خود را بگذرانی بحمد الله که تا بودم درین دیر به تیغ عاشقی نا فم بریده اگر چه موی من اکنون چو شیر است دند بر من دما دم این فسون عشق</p>	<p>شنیدم بشیر مری پیش پیری برو عاشق شو آنکه پیش من آمی و لے باید که در صورت نهانی نباید بر سر پل ایستادن چو دایه بان من بے مشک دیده ز غوغای می عشقم شیر داده به پیری و جوانی نیست چون عشق</p>
<p>سرسشته کشیده بود به عشق سخن عاشقی کتم آغاز آن نه رشته سلاسل دیست هم از آن سلسله است نادانی</p>	<p>حاصل روزگار من عشق است بسر رشته خود در آیم باز تا بحشرم مهابت پیری باد این مسلسل سخن که می خوانی</p>	<p>کار من عشق و بار من عشق است دل و جان آرمیده بود به عشق هرگز آن رشته را غفل مرساد نام رشته بران نه از ادب است</p>
	<p>توان داد شرح عشق کمن</p>	<p>تا بخشد ز سینه عشق سخن</p>

می زند جو ش عشقم از سینم	تا دهم شرح عشق دیرینه	لیک بیم طالع بے ذوق
که ندارد شرح آن شوق	در حال مرزا مظهر علیه الرحمه مذکور است که میفرمودند که شور عشق و	
<p>محبت خمیرمایه طینت محبت و خاطر را از آغاز صامیل تمام بمظاہر جمید ثابت است مرآیاد است که لطف شش ماهه در آغوش مرصع بودم زنی جمیل مراد کن رگ رگت جلوه جالش دل مرا انجا برد و خاطر را باد و استی بیداشد و دم بیدار داد و قرار میگرفت در فراش گریه با میگردم بخیاله بودم که آوازه عاشقی من نرباننا افتاد و مشهور گشت که این پسر مزاج عاشقانه دارد و حضرت ایشان صاحب المناقب میفرمودند که محبت از جانین است اما اصل دران محبت حضرت حق سبحانه است مرنبده را پس بنده مجبور است چنانکه آیه یحییهم و یحیی بنده از ان خبر میدهد و درین محبت از هر دو جانب و اختلاف آن در باب سی و دوم از ملفوظ حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری دیده ام که مذکور است که قاضی اخرف الدین و صدر الدین عرض داشتند که محبت بنده مر خداوند را و محبت خداوند مر بنده را جائز است بندگی مخدوم عظیمه الله فرمود که این مسئله مختلف است بعضی علما امکان محبت را از هر دو جانب منکر اند و میگویند محبت را معنی نیست مگر موافقت نمودن بنده بر طاعت و توفیق دادن خداوند او را بر طاعت یحییهم و یحیی را تا دلیل گویند اما حقیقت محبت را گویند که از هر دو جانب محال است که آن نباشد مگر میان جنس و مثل و میان خداوند و بنده جنسیت و مشیت نه بندگی مخدوم عظیمه الله چون برین حرف رسید این دو مشنوی بر زبان مبارک را اند مشنوی است</p>		
مبارک را اند مشنوی است	که بود سیم رخ را بدو ای من	بس بود فردوس اعلی جای من
در وصال او جو نتوانم رسید	بر محل این راه نتوانم برید	و فرمود که صحیح آنست که بیشتر
<p>علما و مشایخ بر آنند که درست است زیرا که اجماع امت است که دوستی خدا و رسول دمی فرض است و چگونه فرض تواند بود چیزی که او را وجود نبود تا دلیل محبت بطاعت چگونه راست آید که طاعت تبع محبت است و ثمره اوست پس چاره نیست که اول محبت باید که بود تا طاعت آید و استعمال عرب برین است چنانکه قاضی انشا کرده است و گفته شعر</p>		
لو کان حبك صادقا لاطعته	ان المحب لمن يحب مطيع	و مسئله عشق هم برین قیاس است
<p>هر که محبت جائز بگوید عشق نیز جائز میگردد و هر که محبت جائز داشت عشق نیز جائز داشت که عشق فرط محبت را گویند چون محبت جائز بود فرط محبت نیز جائز بود و همدرین محل این بیت بر خوانده</p>		
اسرار خرابات بجز مست ندانم	بیشیا رجه داند که درین کوچه لار است	خواهی که درون حرم عشق خرامی
در میگرد بنشین که رکعبه دراز است	قاضی صدر الدین عرض داشت که فرط محبت زیادت محبت تقاضا کند	
<p>و آن موهم تغیر است پس فرط محبت از خداوند در حق بنده چگونه جائز باشد بندگی مخدوم عظیمه الله فرمود که</p>		
<p>له اگر باشد محبت تو مساوی با هر آئینه اطاعت خواهی کرد ویرا که محب هر کرا دوست میدارد اطاعت دی میکند ۱۲</p>		

از دو حال خالی نیست که این قائل از جانب خداوند جائز میگوید یا نیکوید اگر میگوید بدین معنی که تغیر لازم می آید و اردنشود و اگر میگوید لابد این را تا ویلی بود لائق حضرت پاک خداوند و شاید که آن تا ویلی این بود که خداوند بنده را در ازل مخصوص گردانیده باشد محبتی و بصفتی مخصوص که غیر او را نبود و شاید که تا ویلی دیگر باشد جز این و الله اعلم بعبده فرمود که دوست داشتن بنده مر خداوند را غایت قصوی است از مقامات و ذروه علیاست از درجات و بعد از ادراک محبت خداوند هیچ مقاسی نیست مگر آنکه این مقام ثمره بود از ثمرات محبت چنانکه محبت و شوق و انس و رضا و تسلیم و آنچه مانند اینست و همچنین پیش از محبت هیچ مقاسی نیست مگر آن مقام مقدمه بود از مقدمات محبت چنانکه توبه و زهد و صبر و غیر آن پس محبت بنده مر خداوند را اصل همه سعادت و دولتهاست و فتح باب همه خیرات است و بهرین معنی این دو شعر بر زبان مبارک رانده

هر که را شد ذوق عشق او پدید کشف الی
بر همه خلق جهان سلطان بود کشف الی

از رویا بد هر دو عالم را کلید کشف الی
هر گز نیست عالم عرفان بود کشف الی

و فرمود که از خواجہ سمری سقطی رحمه الله علیه نقل است که گفت فردا در قیامت همه انسان را به پیغامبران خوانند که یا متمدن می و یا مامعسی مگر دوستان خداوند را که ایضا را گویند یا اولیاء الله هلموا الی الله اتی دوستان خداوند نشناید بخداوند پس آن زمان از شادی و لهامی ایشان خواهد که بیرون آید بندگی مخدوم چون برین حرف رسید بهتر بر خواند ابیات

چو دوستان همه بر محبت وصل نشانی	زمن که خاک توام تراستان در نیج مدار
چو باندیم تو جام شراب نوش کنی	به نیم جرعه از خاکدان در نیج مدار

و فرمود که جمله مومنان را در اصل محبت اشتراک است باعتبار شرکت ایشان در اصل معرفت اما قوه محبت و تمسک او در حد آن رسد که در محبت شیفته گردد که آنرا عشق گویند بیشتر خلق از آن خالی باشند و میافتن از او و سبب گفته اند یک قطعه علایی دنیا و بیرون کردن محبت غیر خدای از دل و دوم قوه معرفت خداوند و غلبه آن بر دل و این بعد پاک کردن دل بود از جمیع شوائب و اغل بندگی مخدوم عظم الله جون برین حرف رسید این دو شعر بر زبان مبارک رانده

چون دل تو پاک گرد و اوصاف	تا فتن گردد حضرت نور ذات
در دل تو یک طلب گرد و هزار	روزی حضرت خواجه قاضی

حمید الدین ناگوری رحمه الله میگذشت تا برین حرف رسید اخلاص و اخیافه و لا تکلمونی گفت امام شبلی رحمه الله تمنا کرده است که کاش این خطاب با من بود بندگی مخدوم عظم الله فرمود که این آیه در حق و در خیال است اهل دوزخ چهار صد سال نبالند و این بگویند یا احسان یا مناد بعد از چهار صد سال ایشان را جواب آید که اخلاص و اخیافه و لا تکلمون یعنی دور باشید و همداران باشید و سخن مگویند و در عرب عادتست چون سگ را برانند بخاری گویند اخلاص اعبده فرمود که محبوب خواه بهر سخن گوید خواه بلطف محب را در هر دو حال از سخن محبوب لذتست من حیث انه کلام المحبوب زیرا که نظر او در قهر و لطف نیست بلکه نظر او بر سخن محبوبست بهر نوع که هست باشد یا بد

بجاییت بودن و کلام محبوب ۱۳

حکایت از لب شیرین و زبان و سیم اندام آقاوئے نکلند گرد عاست یادش نام

پس امام شبلی علیه الرحمة در آن ندید که چه گفت و در آن دید که یاری گفت بعده فرمود که درین باب یک اصل
اینطائف را متین است و نه بر روزگار دست دهد که نیک و دقیق است جز اهل بصیرت را نظر بر آن که گفته
و تسبیح کلمات مشایخ و اشارات ایشان و ابلیس که در محبت مسطور است ازین اصل نیکو فهم گردد و خطای
نیفتد و آن آنست که محب را در مشاهده محبوب هیچ اختیار نیست زیرا که ارادت و اختیار نصیب محب است
اگر محبوب را بر نصیب خویش دوست دارد پس دوست وی نصیب وی بود و آن محبوب و چون محب محبت
و اختیار خود که نصیب وی بود بکلی نفی کرد تا هر چه خواهد محبوب خواهد و هر چه کند محبوب کند تا بحین کس را
محب گویند و آنکه شنیده که خواجہ بایزید را رحمة اللہ علیہ معراج بود در چنان مقامی او را گفتند ای بایزید اوست
چیت گفت ای پیدان لا اله الا انت بر آنست بعده پندگی مخدوم عظمه اللہ ان بیت بر زبان

مبارک را ندیدم

راوہ غلغلیہ

عاشق آنست کو خوابد صبح

ہمہ گز خود وصال یار بود

ہمدردین معنی گویندے

تا نگر و دنا مردی قوت تو

کے شودر زندہ ولی مہبت

و آنکه محققان گویند قوی تست بودی او چه بن نباست که مراد از قوی تو ارادت و اختیار تو خواهند و از ادوی
او ارادت و اختیار او خواهند و گویند تا قوی تو در تست تو تو او و چون قوی تو از تو بکلی نفی شده به او بود
از راه ارادت نه از راه ذات بهرین محل این دو بیت برخواند ابیات

لاجرم این جاسخن کوتاه شد
سایه در خورشید گم شد والسلام

رہپورہ روناندورہ شد

محو اول شدند آخر بر دوام

سایه در خورشید گم شد والسلام
و فرمود که چنین گفته اند اهل بصیرت که هر که بدین مقام رسید که ارادت و
اختیار و عزم از وی بکلی نفعی نشد و ارادت حق و روی رخت پنهان این بنده از عالم تصرف برون آمده زیرا
که تصرف بنده نیابر ارادت و اختیار و هو او طبیعت او بود و چون آن مانند همه ارادت حق بود و بنده را هیچ
تصرفی نبود تا ویل این خبر که شنیده ^{۱۲} بیستم و بی بیصالی آخره است این بیت درین معرض بخواند بدینیت

عزیز بادہ مست

یہ کلیہ وجہ کم ہے جو بزرگ خود گ

چپہ وصال و چپہ جدای

مخدوم زادہ سراج العارفین میگزشت تا بدین جا رسید کہ لوآن رحلا صام اللہ و قام اللیل فان لم یجب فی اللہ
ولم ینقض فی اللہ ما نفعہ بتدگی مخدوم عظمہ اللہ فرمود کہ دوست داشتن برای خدا این باشد کہ دوست دارد
کسی را کہ حق اورا دوست می دارد یعنی بدو حق اورا دوست دارد نہ آنکہ ہر کہیست برای خدا
اورا دوست دارد و اگر کہیست کہ اورا محبت حق نیست و اورا دوست میدارد و میگوید کہ برای خدا دوست
میدارم این ہوا بود ہوا نفس دوست میدارد و ہمہ رین شکل دشمن داشتن برای خدا یعنی کسی را کہ حق دشمن

۱۷ اگر در دست بمغیر روزه دار باشد و غش پیدا کند و نتواند چیزی را در دهان بگذارد بعضی در این حکایت رواست خدا این طاعت را برافشاجدهد. ۱۷

گرفته است اورا دشمن گیرند آنکه بهای نفس کسی را دشمن گیرد که این حرامست دوست گرفتن برای خدا و دشمن داشتن برای خدا برین طریق بود و از اینجاست که قول بعضی است در محبت که المحبة موافقة المحبوب فی محبوبه مکروه جمله شریعات محبوب خداوند است پس باید که مومن را محبوبی و جمله مشرکان را کفر خداوند است پس باید که مومن را کفر بود و اهل محبت را ایستادگی و عافیت که جمله مشرکان بدین معنی است یعنی موافقت یا کفر خداوندی در محبت موافقت است از آن روی که ایشان از روی بهشت است یا خوف و ترس است چنانکه امر خلق را بهدین محل این بیت بر زبان مبارک رانده است

ما را نه غم و دوزخ و نی حرص بهشت است | بر دار ز رخ پرده که مشتاق بقیاسیم

قاضی اشرف الدین عرضہ داشت که چگونه دانند که این راجع دوست میدارد یا دشمن میدارد بندگی محذوم عظمه فرمود که مومنان بحکم ایمان دوست خداوند اند چنانکه فرمود الله ولی الذین امنوا پس هر جا که مومنی است بدانند که دوست خداوند است بحکم ایمان پس هر جا که مومنی است دوست دارد چنانکه حق تعالی دوست میدارد و کافران همه دشمن داشته خداوند اند بحکم کفر چنانکه فرمود الله عدو للکافین پس بدانند که هر جا که کافری هست دشمن داشته خداوند است پس هر جا که کافری است دشمن دارد چنانکه حق تعالی همه را دشمن میدارد باز عرضہ داشت که اگر مومن عاصی است آنجا چکنه بندگی محذوم عظمه الله فرمود که بحکم ایمان دوست دارد و بحکم معصیت دشمن چنانکه مومن عاصی محبوب خداوند است من حیث ایمان و متنوع خداوند است من حیث معصیت باز عرضہ داشت که این در محبت عام است اما در محبت خاص چگونه آید که بران کسی را اطلاعی نیست بندگی محذوم عظمه الله فرمود که آن بدلا ل حال و غلبه ظن بدانند که چنانکه اگر کسی ظاهر دمی موافقت شرع آراسته بیند و باوصاف مجبان خاص و باخلاق ایشان موصوف بدانند بدلا ل حال و غلبه ظن که اینجا محبت حاصل است ذکر می در قاب تو سین او ادنی افتاد بندگی محذوم عظمه الله فرمود که در تفسیر اقوال آورده است یکے از آن نیست که در میان عرف عرب رسم اینست که اگر میان دو کس عقد محبت میشود یکے گوشه کمان خود در گوشه کمان دیگر در می آید و بدین در میان ایشان عقید محبت بسته میشود پس حق تعالی در محبت رسول علیه السلام بر عادت عرب بدین آیت اخبار کرده که ما را با فلان بنده انجین محبت است قاضی اشرف الدین این حدیث بخواند تجلب الی من دنیا که ثلاث الطیب والنساء و قرة عینی فی الصلوة و عرضہ داشت که رسول علیه السلام را محبت با این هر یک بود و اینهمه غیر حق است معنی چیست بندگی محذوم عظمه الله فرمود که این خود وارد نیست زیرا که حبیب گفت در دل مبارک دمی دوست گردانیده بودند پس این فعل خود مضایف بایشان نباشد اما اگر حبیب گفتی وارد شدی آنجا جواب بپان آندی که این باصله نباشد بلکه به تبعیت لود آن خود شروع است کاتب این

گوید که فی الواقع محبت از جانبین است چنانکه محقق سامی مولانا جامی گوید

میل و جذبے ز جانبین آمد | لیک عشق حق است اصل دران

عشق هر چند بین بین آمد | بر تو آن فتاده بردگر ان

محبت موافقت محبوب و گویند در امر پسندیده و ناپسندیده دی ۱۱ دوست گردانیده شد بری من و زنیاسی شامه چیزیکه خوش بود دیگران و غلگی چشم در نماز ۱۲

تا براهل طلب خداے مجید بجبت نشد کسے معروف در حقایق با سیر ساریست بیج جاجز بقدر استعداد شد کی منظر ارادت و خواست در ره عاشقے نهاد قدم	متجلی نشد با سم مرید ذات حق با همه صفات هم در مجاری جسم و جان جلیست آن یکے مستعد دانا می شود عاشقے از و برخاست لطیفه حضرت ایشان می فرمودند که چنانکه هیچ چیز نیل نور خدا نیست	بار ادت نشد کسے موصوف جز وجوب وجود نیست قدم لیک پرده ز روی خود نکشاد وان دگر قابل توانائی تافت بردی جمال عز و قدم
دارند ازین مقام میفرمایند رسم کوئی کیسے نیار آدانت سب بیت سون بند بمعنی ابتداء و انتها ۱۲	صاحب آپ بگو نہیں پیت سے کیسے نہ پیت لگاتے پھندایہ کیسے چھوٹائی بمعنی در ۱۲	اور کا کیسے بچائے میر و سب شور سے پیارا نہیں و اسون چھٹکارا بمعنی از ۱۲
مراد از آدانت ظهور و بطولست که عالم از عشق است و علت وجود موجودات دوست و تفارقی میان علت و معلول محالست چنانکه میان لازم و ملزوم پس معلوم شد که هر شئی را عشق و شوق به تحصیل کمالات ذاتیه است و این هر دو حاصل اند از عشق حق ذات لذاته و خود حق مبدء اشیا است بکمالات آنها و مرجع آنهاست بسوی کمالات آنها و الیه مرجع لامر و کله و هو القاهر فوق عباده و هو اللطیف الخبیر و الله من در انهم محیط پس منظوم است در عشق ذات او عشق جمیع اشیا چنانکه منظوم است علم اینها در علم او و جمیع اجرام علوی و غلیه منظوم اند تحت شوق نفوس بذوات آنها همچنین شوق نفوس به ذوات آنها و کمالات آنها منظوم است تحت عشق عقول برای مبدء اعلی و عشق عقول برای مبدء اعلی خویش منظوم است تحت عشق نور اول زیرا که او مرجع کل و غایت کل است ازینجا است قول بعضی که لولا هذا العشق لادل لانظمه لعلانی اسافل		
غرض که همین پر تو نور عشق اولی است که مضمون فاصحیت این امر است است بر محالی ذرات اعیان کائنات ظاهر و جاری همان پر تو است که در افلاک بصورت میل ارادی که مبدء حرکت و ولایت ظاهر گشته و در عناصر به صفت میل طبیعی بر آمده و در نباتات مبدء نشو و نما شده و در حیوانات بصورت قوت شوق یعنی جذب طایف سر بر زده و در نفوس کامله انسانی به صفت عشق روحانی تجلی کرده و اگر کسے دیدة اعتبار بکشد و گرد سر پاشی جهان بر آید و از طلاء اعلی که از لوت طلائع پاک اند به عالم افلاک رسد و ازین جا بر کز خاک کشد بهیج ذره از پر تو نور عشق خالی نیاید و مقومتی این قولست انچه مولانا عبد الرحمن جامی در نغمات الانس در احوال خواجہ روز بهان بقلی صاحب تفسیر العرائس آورده که گویند شیخ روز بهان اول بشیر از در آمد پیرونی را شنید که دختر خود را نصیحت میکرد که آتی دختر حسن خود را با کسے اظهار مکن که بس خوار و بی اعتبار میگرددی		
سله و بسوی او باز گردانیده می شود کار همه و دوست غالب بالای بندگان خود دادست مهربانی کننده خبر دار و خدا از گرد آید و ایشان گیرنده است ۱۲ اگر نبودی این عشق اول البتہ ناپدید شد و بلند و پست ۱۲		

شیخ گفت ای زن حسن بآن راضی نیست که تنها و بی‌طرف باشد او هم آن میخواهد که با عشق قرین و متحد باشد حسن و عشق در ازل عهدی بسته اند که از هم جدا نباشند انتهی ۵

در ازل از خم حشمت قدس در دادند	از ان فلک چرخ زنان گشت زمین مست افتاد
قد د ب حبك في الاشياء اجمعها	ما في لوجود سوى من شفته الشجن

و کار حکما بر بیان عشق در موجودات اثبات نموده اند ولیکن چون تفرقه میان عشق نفسانی و بهیمی مشکل است و هر کس را بکشتن ^{در رفتن} قهر توای شهوت ^{در دواعی طبیعت} نیست چه سه هر عوسا که چه داند جام و سندان با عشق و چالاکان طریقت که راه عشق را با اقدام نامرادی تو اند سپرد و بخت اراده از رعبات جسمانی و دنیا ^{در دواعی} اند مرد و در کمال ^{در رفتن} امر عزیز تر اند چه برگ راه عشق ^{در دواعی} بنیوانست پیوستن او از ^{در رفتن} جدائی است به آتایگانگی از دو عالم نشان آشنائی است ^{در رفتن} شستن ^{در رفتن} طبیعت در خلوت نکرده عشق روشنایست چنانکه در صفات عشقیه می آید اکثر مردم بقید هوای نفس اسیر اند و از ^{در رفتن} طاعت طبیعت بیرون نیامده عشق را عشق نامند و بهوس را محبت و اند با صفات بهیمی دعوی کمال انسانی کنند و با رقیبت شهوت و اعیه ربت آزادگان از اند ^{در رفتن} شاه را داین یادیه و دوست سلیمان بهوس ^{در رفتن} شاه با رسی نتوان کرد بیال طس ^{در رفتن}

نما بران طریق عاقبت اسلم تواند بود	و عش خالیا فالحب اوله عنا
و اوسطه سقم و اخره قتل	مخالفتی فاختر لنفسك ما مجهلو

و علامتی که بآن تفرقه میان عشق نفسانی و بهیمی توان کرد چنانکه امام غزالی ^{در رفتن} در بعض تصانیف آورده اند آنست که اگر شخصی از حسن آن نوع لذت یابد که از نظر بینه و آب روان و نظائر آن نشان خود شهوتست و نظیرین ^{در رفتن} تقدیر بر و مباحثت و اگر لذت دیگر که مبدء حرکت شهوت است تواند شد آن میل شهوانی بهیمی است و ^{در رفتن} نظر بران حرام و دیگر حکما گفته اند که در عشق نفسانی میل به حرکات و کلمات بیشتر میباشد از میل با اعضا و تناسبات آن چه میل نفس بروحانیات بیشتر از جسمانیات است انتهی و شیخ اسمعیل ^{در رفتن} گرومی در جلال النظر فی ربهات ابن حجر گفته که برای ملل اسلامی در عشق و مامیت آن اختلاف کرده اند و گفته که آیا چنین است یا قبح محمود است یا مذموم پس بعضی از آن آزادم کرده اند و گفته اند که عشق دلیل است و از افعال ^{در رفتن} لطیفین کلیل و بعضی گفته اند که عشق فضیله نفسانیست و اهل آن نایت شرف دارد و برخه بران اند که عشق چیزان الهی است و آنند که ^{در رفتن} برین که عشق مرض نفسی است و بتامل صحیح و فکر صریح چنان دریافته میشود که عشق ^{در رفتن} التذاد شدیدا است بحسن تصویر جمیله و محبت مفرط برای کسیکه یافته می شوند در ^{در رفتن} شامی لطیفه و تناسبات اعضا هر گاه که موجود باشد برنج و وجود امور ^{در رفتن}

۱۰ در سبک سیرت کرده است محبت زود را شایسته مایه نیست در هستی هر کسی که پاره کرده باشد او را غم و تب با فتنه و آتش بد با سیرت کردن در ^{در رفتن} با طبع اند و گهین کردن ۱۲ موت اروای یعنی هر گیل باراده خود باشد چنانکه اولیاء الله رضی الله عنهم که می میرند بلکه از جائے بجائے نقل میکنند و موت اروای در همین حیات نیست که انسان فانی فی الله و باقی بالله گردد و از صفات بشریت گویا بمیرد ۱۳ زندگانی کن در آنجا لیکظال هستی از عشق پس عشق شروع آن بوج و میانه آن بباری و آخر آن مرگ است ۱۴ پند دادم ترا همت علم خود محبت و دیکه عید خلاص من پس اختیار کند راست خود چنانکه که بشیر بود ۱۵

طبیعی و نفوس اکثر ائمه با تکلف و تصنع پس عشق را محاله از جمله اوضاع الهیه است که مترتب می شوند بران مصالح و حکم پس ضرور است که باشد عشق مستحسن محمود و خصوص از وقوع آن از مبادی فاضله جهت غایات شریفه اما مبادی پس می یابم اکثر نفوس اعم را که برای تعلیم علوم و صنائع و آداب و ریاضات آنرا گزیده اند ملک اهل فارس و عراق و شام و روم و کل قوم که در ایشان علوم دقیقه و صنائع لطیفه و آداب حسنه اند خالی نیستند از عشق لطیف که شایسته آن حسن شامل محبوب است و مانعی یابم از چندی را از اصحاب قلب لطیف و طبع رقیق شریف و ذهن صافی و نفیس خالی ازین محبت در اوقات عمر خویش البته یا نتم سایر نفوس غلیظه و قلوب قاسیه و طبائع جافیه را خالی ازین نوع محبت زیرا که مصرع این است و دلتی که بهر کس نمیدهند

سرمد گوید	سرمد غم عشق بود الهوس راند هندی	سوز دل پروانه گس راند هندی
عمری باید که یار آید بکنار	این دولت سرمد همه کس راند هندی	پس اقتصار کرده اند اکثری

بر محبت مردان برای زنان و محبت زنان با مردان بجهت قصد نخل چنانکه در امر چه سایر حیوانات مرتکب است حب از دواج و غرض از ان بقای نسل و حفظ صورت در هیولیات آنها است با جنس و نوع و اما غایت محبت عشق موجوده طبائع ظرفا و لطیف طبعان نیست که هرگاه مترتب میشود بر محبت تا در طباعان و شریف طبعان و تعلیم ایشان معلوم جزیره را بچو خود صرف و معانی و بیان و هندسه و غیره با جمله علوم و صنائع دقیقه و آداب حمیده و استعار لطیفه موزونه و آنهم منحصر است بر توجه او ستاد و حسن اشتقاق او تا که باشد این شفقت داعی بر نادیب و تمهیدب او شان در تکمیل نفوس آنها که ناقصه اند و تبلیغ آنها سوسمی غایات مقصود از ایجاب و نفوس موجوده -

ومن ههنا قال بعض العرفاء والالما خلق الله هذه الرغبة والمحبة في اكثر الظروف والعلماء فلا بد في اسرتكاه هذا العشق النفساني في النفوس اللطيفة والقلوب الرقيقة غير القاسية ومن نشاهد ترتيب هذه الغايات التي ذكرناها فلا محالة يكون وجود هذا العشق في الانسان من جملة الفضائل والمستحسنات لا من جملة الرذائل والشيئات ولعمري ان هذا العشق يترك النفس فارغة عن جميع الهموم الدنياه والاهم واحدا فمن حيث يجعل الهموم هما واحدا هو المطلوب وهو الاشتياق الى روية الجمال	و ازین مقام بعض عرفا گفته اند که اگر چنین نبود هر آینه الله تعالی نه پیدا کرده این رغبت و محبت را در اکثر ظرفا و علما پس چاره نیست از پوشیده کردن این عشق نفسانی در نفوس لطیفه و قلوب رقیقه غیر حسنه و اما شاهد می کنیم مترتب شدن این غایات مذکوره را پس لا محاله وجود این عشق در انسان از جمله فضائل و مستحسنات خواهد بود نه که منجمله امور ذلیله و معصیهها و سوگند بجان من که این عشق میکند نفس را فارغ از جمله غم و اندوه و کجریک اراده پس ازین حیثیت که جمله غم را می شکند یا آنهمه را یک غم میکند همین مطلوب است و مراد از ان اشتیاق است بطرف نظاره جمال انسانی که از آثار جمال الهی است تعالی شان
--	---

<p>کان جمله حکایت هوای است در عشق حدیث عقل گم کن</p>	<p>از کشتن آتش طبیعت لکین عهد نه بهر روستبای است</p>	<p>در خلوت عشق آشنای است بسخن شیرین خلق در شور شوکه</p>
<p>ترا نلفته اند و به سعی دیگر آن نشین که برای تو نرفته اند اگر آتشی داری بنمای و اگر نه باد می پیمای دامن در پامی و پای در دامن کش اگر مردی خطی در مادم کش این زهد خشکت کجا بود نمازی زیرا که تو مرد من از غم آزی سر در گریبان کشیدن کسی را در خور است که از هر گفتگوی گریانش بے خبر است هر که را نظر بر جیب و استین است از دامن بکش که راست نیست اگر سر این کلمه داری ترا ترک سر باید سر در زه گویان کنشی راست ناید اگر عاشقی بهر جا و میار آیین در پا اگر دُری بر آوردی مردی گریه هیچ نامزدان بزاری مردی ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰} ^{۱۰۰۱} ^{۱۰۰۲} ^{۱۰۰۳} ^{۱۰۰۴} ^{۱۰۰۵} ^{۱۰۰۶} ^{۱۰۰۷} ^{۱۰۰۸} ^{۱۰۰۹} ^{۱۰۱۰} ^{۱۰۱۱} ^{۱۰۱۲} ^{۱۰۱۳} ^{۱۰۱۴} ^{۱۰۱۵} ^{۱۰۱۶} ^{۱۰۱۷} ^{۱۰۱}</p>		

اور از کجا جمال باشد	آنرا که بخود و خود نبود	چه معنی دارد و غیر اور انشااید که جمال باشد
چون غیر اور اور حقیقت خود ظهور نیست جمال چگونه تواند بود و هو محب الجمال چه جمال محبوب لذاته است	اوست که بچشم مجنون نظر بجمال خود میکند در حسن لیلی می بیند و خود را دوست می دارد	
پس بر مجنون که نظرش	دایا در جمال خود نگران	مرد عشق تو هم توئی که توئی
این چنین عاشقی که می شنوی	در آئینه دوست بر جمال مطلق بود قسما نکار نرود	
لیک اور دلیل و برهانست	دعوی عشق کردن آسان است	در همه آفتاب گردش نیست
صورت پرست نافع معنی چه و انداخر	کجا که شمع عشق است انسان چکار دارد	دعوی عشق مطلق مشنور نسل آدم
هر چه هست آئینه جمال اوست پس جمله جلیل باشد ابرم همه را دوست دارد		گو با جمال جاتان پنهان چه کار دارد
و چون مد نگری خود را دوست داشته باشد هر عاشق که بینی جز خود را دوست ندارد زیرا که عاشق در آئینه روی		
جامست جهان نمای چون مگر	رو دیده بدست آر که هر ذره خاک	معشوق جز خود را نه بیند
نی عجب اینست کین مرد گدا	پیشه آخر سلیمان که شود	هر گدائی مرد سلطان کی شود
این چو عین آن بود آن که شود	بوالعجب کار است پس نادر ربه	چونکه سلطان است سلطان که شود
انفصر نمود و بود بی بود همه عشق است غیر در میان نیست هر که عاشقی را ندیدم و اندا مرد جاہل عامی است		
کارش در همه امور ناگامی خیم الدین کبر می گوید که بی عشق سلوک طی نمی تواند کرد و هر که بی عشق راه طی کند از راه بیفتد و گمراه گردد و در شرافت عشق از قرآن آیه وافی هدایه صوفی یا قائله بقوم یحبهم و		
یحبونه کافی است اگر چه نزول همه قرآن را بینی همان عشق است اما این جا بطور تفهیم مخاطب با تخصیص		
این ذکر کرده شد اما در حدیث پس آمده است که مغیث نام شخصی بر بریره کنیه حضرت عایشه صدیقہ رضی اللہ		
عنها عاشق بود و هرگاه بر بریره در بازار بر آمدی و نباش گزنی و آشک از دیده ریختی و آه بر آه شکستی و دیش		
او از آب اشک تر گشتی رحمة للعالمین راضی اللہ علیہ وسلم بروی رحم آمد سفارش او پیش بر بریره ساخته		
فرمود که با و مناجات کند گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اگر وحی درین امر نزول یافته مرا قبول است		
والا من مختارم که من از دیدن او بیزارم پس بے بر آمد که مغیث بدو در عشق در گذشت پس گفت پیغمبر		
صلی اللہ علیہ وسلم من عشق و عفت و کم ثم مات مات شهیداً و راه الداعی یعنی هر که بقید عشق گرفتار شود و دامن		
محبت خود را از غبار معصیت صیانت نماید و بر سر میدان شوق و نیاز خویش ریخته شود شهید است		
خط زعفر عشق تو تا که قسم یاد	باب دیده بشستم مسودات علوم	که هست کشته و شمشیر شادان محرم
است و حکایت محمد علیہ افضل الصلوات و اکمل التحیات و زینب منکوحه زینب از احادیث اخبار		
پس خواهد آورد و خدا اگر دے را که دوست میداد ایشان را و ایشان دوست میدادند او را ۱۲ هر که عاشق شد یا رسائی کرد و پوشیده رفت		

گرهی خواهی که از خود بر خوری	عمری عشق بیکای می گذران	دل بیاری خوبصورت ده که هست
عشقمازی سیرت پیغمبران	در مناقب العارفین مطلقا حضرت مولوی روم مذکور است که حکیمی سوال کرد	
در حکمت فرمود که حکمت بر سه گونه است یکی گفتار دوم کردار سوم دیدار حکمت گفتار عالمناز است و حکمت کردار عابدان است و حکمت دیدار عارفان راست حکیم ختم نیکو و بران کسی که او را اخلاص کند و گینه نگیرد و بانگس کلاه جفا کند و نیز بدبطای را گفتند که تو بر سر آب و هوا میروی گفت چوب خشک بر سر آب میزد و در ترخان در هوای پرند جادو ان بیک شب از قات تا قات میروند پس کار مرا دانست که بر هیچ چیز دل نه بندد جز بیداری عزوجل همچنان سخاوت چهار چیز است سخاوت مال زاهدان راست و سخاوت تن مجتهدان راست و سخاوت جان غازیان راست و سخاوت دل عارفان از ابدان مال بدهند معرفت و علوی مرتبت می یابند چنانکه در قرآن		
كُفْتُ تِلْكَ الدَّارَ الْآخِرَةَ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا يَجْتَمِعُونَ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَتُزَيَّنُ لَهُمْ السُّرُورُ وَيُكْرَمُونَ		
بستانند چنانکه در قرآن گفت و الذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا و غازیان جان بدهند حیات باقی بستانند چنانکه در قرآن است بلكل حياء عند ربهم یزقون عارفان دل دهند و محبت بستانند چنانکه گفت یحیی و یحیونه ندیدم نیکوتر چیز از تو اضع خرسند شود بد آنچه در دست است و نوسید شود بد آنچه در دست دیگر است عزیزان		
در نبوت است و عز علما از تو اضع و عز اولیا در علم است و عز در و ایشان در خرسندی و عز تو نگران در سخاوت و عز عابدان در خلوت و دین را نگاهدارند بد و چیزیکه سخاوت دوم نیک خوئی از مرگ نتوان گریخت روزی آدمی از آدمی نتوان گریختن سالو زق مقسوم و الاجل معلوم و الخویص محروم و البخیل مذموم و المحاسد مقوم		
و العارف مروحوم و الشیطان مرجوم و تدمیر تقدیر شودند ارد از اجل خویش در نخواهی گذشت و با کل خویش نخواهی رسید و آرزوی باز نخواهی ماند و وزی دیگر تو نخواهند و او پس چرا گشتی تن خود را آتی فرزندی آدمی تو نگر می در خرسندی است و سلامتی در تنهائی است و آنا دمی در پی آرزوی و دوستی در پی رغبتی است و بر خور داری در صبر کردن انتهی و متولانا عبد الرزاق کاشی در شرح منازل السائرین گوید		
العشق العفیف اقوی سبب فی تلطیف السرو الامداد العشق الحقیقی فانه یجعل المومها واحدا و یقطع توزع الخاطو و تفرقه و تلذذ خدمه المحبوب و تسهیل المتعب و المشقة فی طاعته و امتثال امره بجلائ العشق المنبعث من غلبه سلطان الشهوة فانه وسواس ناش من تسلط الفکر فی استحقاق شئ کمال	عشق عقیف قوی تر سبب است در لطیف کردن سردمداد عشق حقیقی چونکه همه غمها را یک غم میگردد و بر اندکی خاطر و پریشانی آزار قطع میکند و خدمت محبوب را لذت دارد و میگردد و آسان کردن عمل بجز دشقت طاعت دی و فرمانبرداری حکم او بخلاف عشقیکه از غلبه شهوت برمی خیزد که دی و وسواس است پیدایش شود از غلبه فکر و پندین عادات بعضی صورتها و بی فمی نفس بوجه کوشش کردن وی در حال	
این سرای باز پسین یعنی آخرت میفرماید که برای آنکه نمی طلبند بیک در زمین و نه فساد ۱۲۰ و تا آنکه جا دارند در راه مالیه و دلت کیم ایشان را برده های خود ۱۲۱ بلکه نند اند نزد و در کار خویش روزی ۱۲۲ و میوند ۱۲۳ و روزی قسمت کرده خدمت و مدت معلوم در حریص و روم است و بخیل بدست اندر غم داده شده و عارف رحمت کرده شده و شیطان سنگسار کرده شده ۱۲۴		

بعض الصور و غباوة النفس بالسعی فی تحصیل
لذا تمها و اسنی هذین النوعین ہی مدح العشق الصوری
و ذمه فی کلام بعض عرفاء و الحكماء انتهت مافیها
کردن لذات هر دو یعنی عاشق و معشوق و عمده ترین این هر دو قسم است که
میگردد عشق ظاهری و دیگر گفته شد در کلام بعضی عرفا و حکما تا اینجا است
آنچه در آن کتاب بود

محقق جای گوید که وقتی با التماس مریدان جد و پدر سقاها الله شایب الرضوان و در روح او و احدهم بالروح و المیحا
تذکره گفته و خاص و عام و کامل و نام تمام را بر عادت معهود و رسم مألوف بر افتخار آتار خیر و صلاح و افشاء
بضاعت قوز و بخارج فرموده است ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
که قطره با زخمی گیر و ابرو گوهر بار ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
ز خاک شوره که در روی سید نیست ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
بگذرد آنکه نرایی قبول سینه نیست ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
زبان و عطر نشاید گرفت باز از خلق ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
روزه در بعضی از قریب جوین ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱

بجاء الله تعالی بر سر منبر بودم و در بیان مسائل محبت و موجبات تعشق برهان فصاحت و بلاغت می نمودم
مجلس گرم شد و دلهایم یکی از دوستان که محرم خلوت بود و وسیله سلوک از من سوال کرد که احوال عشق و
اصحاب محبت چراست که مضبوط نیست بر بعضی بسط غالب است و بر بعضی قبض گر و پی شادمان و توانا
و فرقه مخزون و زار بر فور گفته است ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
چون نماند کشتا و ده دل و شکرین ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
با جان هر که عشق کند سازگارایی ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
در اثناء این حدیث خبر بر روی که
با هر که سازگار نباشد هوای عشق ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
باشد ضعیف و تن زده یا در دوزخی ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱

دل بمصاحبت او گریزان بود و دیده بر مفارقت او اشک ریزان و مدتی بود تا از دوستان بگریخته بود و پیا
و شمنان در آیمخته تشریف حضور ارزانی داشت الزام غایت را مستر و شواهدند امت را مظهر
مست دخراب یا در آیمجلسم ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
یا از سماک است رحمت نزول کرد ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
و باطن با تسبیح و صفای حقیقی مبدل گشت اهل جمع خرقه از سر نهاده و با اعتقاد پاک در قدم یکدیگر افتادند و محبت
تا آن وقت رامی جویم و پنهان و آشکارا میگویم ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
بی زحمت رقیب و جفا می شمری ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
ایمیش غرض است ولیکن کم افتاد ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
بی غم کسی است در همه عالم که یافته است ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
زهی عشق هر کس که نکر و حسرت برد ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱

اللهم اعطنی عشقا عقیقا فان العشق فیض بسا لك طریقك فانه یصل العبد الى الله ای عزیز کار طالب صادق نیست
که در خود جز عشق نه طلبد و خواست از عشق زنده باشد نه عشق جگونی زنگانی کن حیات از عشق می شناس و محبت نیش می باب
^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱

رابعی

من قوت از عشق می پذیرم ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
شرم باد اگر بحاشم زنده ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
گر میر عشق من بمیرم ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
آن لحظه شوم زنده که میت میرم ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
روز و دو که اندرین جهانم زنده ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
و اندم میرم که میتو مانم زنده ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
سودای عشق مختصر بسین که از جهانی بیشتر از دو جنون عشق همه عقلمها افزون آید هر که عشق ندارد مجنون
له بنوشاند هر دور اسد تعالی باران خوشنودی و تر و تازه دارد روح های شازده در نیم حوت و خوشبو ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱
تجیقی عشق فرض است بر سالک طریق توحید که بر ساند و میبندد را بسوی حق تعالی شانه ^{۱۳} ^{۱۲} ^{۱۱} ^{۱۰} ^۹ ^۸ ^۷ ^۶ ^۵ ^۴ ^۳ ^۲ ^۱

و بی حاصلست هر که عاشق نیست خود بین و خود رایی باشد عاشقی بخود می و بی رایی باشد در اینجا همه جان کا شکسته
عاشق بودند می تا همه زنده و بار و بودند می مثالی گوشتدار که کودک ده ساله ز ناز و دست میدارد اما هنوز با نیست
فرش ندارد تا بوقت بلوغ چون بالغ شود قصد مراد خود کند اگر مرادش حاصل شود فهو المرد و اگر نه سودای آن
حب و اقصائی شهوت بلوغ سر از درون او بر کند و طلب قوت شهوت و مقصود خود آید و بعضی باشند که ازین
مقام جز اضطراب و بی شکبایی حاصل ایشان نباشد و ندانند که او را چیست مرد را اول مقام از مقامات که
رونده آن باشد داند که او را احالات است اما جز خیالی از آن یاد نمانده که در آن خیال متحیر و شیفته باشد

یک روز گذر کردم در کوی تو من	ناگاه بشدم شیفته روی تو من	بنوازم که از پنه بوی تو من
------------------------------	----------------------------	----------------------------

ماندم شب و روز در تکیا بوی تو من	طالب گوید کاش که ببار دیگر بر سر آن حالت افتادمی تا نشان راه
----------------------------------	--

خود در آن حیرت خود بدست آوردمی نه راه خیال اگر فرستی از راه صورت و تجا به از راه باطن و اعلی شود
داند که آن خود بلای راه همه بود باید که با خود گوید که اگر این بار با سر حقیقت رفتم عهد میکنم که دیگری

بجز عشق و معشوق پروا می دیگر ندارم و جان را بعد ازین فدا کنم آبا بود آنگاه باز بنیم رویت

در دیده کنم چو سرمه خاک کویت	گر قدر تو دیر و ز ندانست کس	امروز همه فدای تار مویت
------------------------------	-----------------------------	-------------------------

جمال لیلی یا عشق مجنون شیفته چه میگوید که اسی مجنون اگر غمزه زخم صد هزار مجنون صفت اگر باشند همه از پای

در آیند و افتاده غمزه ما شوند مجنون میگوید فارغ باش

از وصل خودم بقا دهم مجنون را

عاشق را خود اگر چه فنا از معشوق باشد اما بقا هم از معشوق باشد

دل فارغ دار و نشنوه	کشته گان خنجر تسلیم را	هزاران از غیب جانی دیگر است
---------------------	------------------------	-----------------------------

گر رنگ رخت پای بر داده شود	آب از طرب رنگ رخت باده شود	در تو بشل بکوه بر بوسه دای
----------------------------	----------------------------	----------------------------

کوه از لب تو حقیق و بے جاده شود

محرمان عشق خود داند که در عشق چه حالتی است اما نامردان و مختار از

از عشق جز لای طاعتی نباشد خلعت عشق هر کس را ندهند و هر کس خود لایق عشق نباشد و هر که لایق عشق باشد

خدا را شاید و هر که عشق را نشاید خدا را نشاید سخن از عشق با عاشق توان گفت و قدر عشق خود عاشق داند فارغ

از عشق عشق را جز افسانه نداند او را نام عشق بردن و دعوی عشق کردن حرام باشد

آن ره که من آمدم کد هست ای جان	تا باز روم که کار خاست ای جان
--------------------------------	-------------------------------

در هر نفس هزار دامت ای جان	تا مردنه عشق حرامست ای جان
----------------------------	----------------------------

ای نسیم دلت می گردن نهادن و سلام کردن و سپردن در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از سپردن نفس خود بحق و گردن نهادن در اطاعت
و می و همه تن خود را فدا کرده در اطاعت معشوق مستغرق ماندن و کلمات عاشقی عین معشوق گشته از خود بیخبر ماندن و این مقام عالی از مقامات پنجگانه سلوک
حضرات اولیاء الله رضی الله عنهم است حضرت قطب الدین بختیار راوشی چون بدین مقام رسید روزی گوینده شعر مندرج در این شعر می گوید
گویند که بر مصرع اول ازین عالم انتقال فرمود و بر مصرع ثانی باز روح مبارکش در قالب عنصری درآمد و هر بار که گوینده تکرار این شعری کرد
همین صورت وقوعی یافت تا اینکه گوینده مصرع ثانی را فراموش کرد و آنحضرت وفات فرمود ۱۲

ہر کہ بہشت جوید اور ابدی خوانند جانی طالب بہشت شدہ اند ویکے طالب عشق نیامدہ از بر آنکہ بہشت نصیب
 نفس و تن باشد و عشق نصیب جان و دل باشد و ہزار کس طالب مہرہ باشند و یکی طالب زر و جوہر باشند
 آنکس کہ بہ مجاز قدم در دائرہ عشق زند گوید کہ خوب میدانم و دامن کہ جوہر جانم را عرض عشق است و هیچ
 جوہر نیست کہ از عرض خالی باشد جوہر عزت را عرض عشق ماست قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم اذا احببتہ حبدا
 عشقہ و عشق علیہ فیقول جہد عانت عاشقی و محبی و انما عاشق لک ان اردت ان لا یکنی گفت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
 کہ چون او بندہ خود را دوست دار و عاشق خود کن و نگاہ خود بر بندہ عاشق شود بندہ را گوید کہ تو عاشق و محبوب
 مائی و ما عاشق و محبوب تویم اگر تو خواہی و اگر نخواہی دانستی کہ چنانکہ جوہر عزت ذات یگانہ را عرض جز عشق
 نیست شاہد را شنیدی کہ چیست و خدو خال و زلف و آبروی معشوق دانستی کہ چیست آئی عزیز خدو
 خال معشوق جز چہرہ کا نور محمد صلی اللہ علیہ وسلم بدان کہ اول ما خلق اللہ نوری نور احمد خدو خال شدہ است
 بر جمال نور احمد و ریغ اگر دل کم نیستی در میان خدو خال این شاہد دل میگفتی کہ این خدو خال معشوق
 با عاشق چہ سہ یاد او آما دل کہ خیال شدہ و در میان خدو خال متواری و آمیختہ شد این دل را
 کہ باز یاد اگر باز دل بدست آید بگوید تانچہ کہ گفتی است سہ

آن بت کہ مراد او بہر جان نالشی	دل کم کردم میان خدو خال	پرسند رفیقان من از حال دلم
آن دل کہ مرا نیست چگونیم حالش	ای جان عزیز اگر بدین مقام برسی	کافر می را بجان مخوی کہ خدو خال
دیدن معشوق جز کفر و زنا و دیگر چہ فائدہ دہد	باش تارسی و بینی کہ از حسن و جمال محمد رسول اللہ جلہ منان	کافر شدہ اند و تہیکس را خبر نیست و فی الحقیقت تا این کفر نیابی بسر حد آیمان و بت پرستی نرسی و چون
بسر حد آیمان رسی بت و بت پرستی را بینی کہ بدر گاہ لا الہ الا اللہ نقش و بہ پیشگاہ محمد رسول اللہ سہ	نفس گشتہ سہ	معشوقہ من حسن و جمالے دارد
کافر شود آنکہ خدو خالش بیند	کافر باشد ہر آنکہ خالے دارد	قوتی را ہر لحظہ در خرابات

قد شغلہا بکثرت و ہند و گروہی را در کعبہ انک فی ضلالک اللہ شہرت ہذا المستقر منور اند شیخ عبدالحق محدث
 دہلوی حد اخبار الاخبار و در حال شیخ حمید الدین البصوفی السعیدی الناکوری السوالی مینویسد کہ حضرت
 شیخ میفرماید کہ اول مرتبہ از مراتب راہ علم است علم باید کہ بی علم عمل درست نیاید دوم از مراتب
 طریقت عمل است کہ بے عمل نیست را وجود نباشد سیم مرتبہ از مراتب در گاہ نیت است نیت صحیح
 باید کہ بی نیت صحیح عمل جز باطل نیاید چہارم مرتبہ صدق است صدق باید کہ بی صدق عشق رومی
 نہ نماید پنجم مرتبہ عشق است عشق باید کہ بے عشق توجہ درست ناید سہ

از مستی عشق آنکہ خاموش شدہ	اور از وجود خود فراموش شدہ	تا خوردہ شراب وصل در جام ملو
بیچارہ و دل شکستہ مدبوش شدہ	القصہ در ضرورت عشق مر سالک را این وجہ است کہ طالب را	

لطیف سر و تن و سرور روح در کار است و این عشق درین امر مدخلی تمام دارد چه هر جا که خورشید جهان افروز
عشق بحکم داشت و کلامی بود در این راهی روح انسانی بر آید ظلمات کثافت طبیعت روی بغرب افول نماید
راه عدم بیاید و هر گاه آتش عالم سوز عشق که کلمات حق و کلمات در وصف حال اوست اجزای وجود درگیرند
ارضیات طبیعت را بسوزاند

آتش عشق توام خرمین پندار بسوخت	تن و جان و دل و دین جمله یکبار بسوخت
بله ای عشق جهان سوز چه چیزی می چه نامی	محبی دین هدی ما می آثار طلا می

و نظر برین فوائد حکما گفته اند که سه چیز موجب جودیت ذهن و لطافت نفس بود یعنی عشق عقیف دوم فکر لطیف
سوم سماع و غظار قالیله ذکی شریف مؤید این قول حکما که موجب جودیت ذهن معشوق را گفته اند فقیر حکایات
چندی آوردن فمید نقل است که یک پسر خود را به معلمی سپرد تا بعضی از علوم که در باب معاش و معاد
از دانستن آن چاره باشد استفاده کند

شرف نفس بعلم است و کرامت بعل	نیست بی علم و عمل هیچکسی را مقیدار
هر که است حسب گری نیست چه باک	بی هنر را چه شرف از نسب خویش و تبار

روزی معلم باید رشکایت کرد و گفت که پسر چنانکه شرط است در تحصیل علوم اجتناب دای نمی نماید و روزگار
بفراغت و تعطیل میگذرانده از دانش کس را بود و بهر ه که دایم بود در سوال و جواب
نه بیند بجز گرد از کاروان سر هر که در ره فرود شد بخواب پدید گفت هیچ دانسته که دلش به
کدام شغل مایل تر است و طبخش را چه صورت حاصل گفت کار از شغل و عمل در گذشته است و طبیعت از
قابلیت بیرون شده چنان پندارم که خاطرش نگران محبوبی است و دلش در پند معشوقی است

دلی دارد پیر از محنت سری دارد پیر از سودا	نه همتش فکر ارم و زو نه نیز اندیشه فردا
---	---

اگر من سوال از کفر و ایمان کنم او جواب از وصل و هجران باز میدهد و اگر من حکایت حرام و حلال میگویم
او حدیث زلفت و خالی می شنود پدید گفت سر کوی عشق اگر چه با سلامت نیست اما بر رونده طریق عشق
سلامت نیست چه درد عشق اضطرار نیست و گناه عاشقانه اختیار می ده از اندیشه بیاز به شمار و
حال دل مرغیکه بود بسته به امی حال دل این بلبل مجوس چه داند بایار هم آواز خوش آسوده عجبایی
دست از و هر که عشق را خالصیتی است که مرد را لطیف و لطیف میگرداند

هر که با سر و قد می روز باز آری خوش است	سل باشد در جهان گری باغ و بتانیش نیست
زندگانی چیست و لان دل بروی دلمبری	صورته بجان بود هر کس که جانانیش نیست

فائده در قرآن مجید مذکور است که چون زنان مصر زینجا را بر دوستی بوسه میسوزند و دند خمر بنه زینجا رسید
عشق عادت است از اظهار خودی و حضور معشوق یا اظهار استحقاق بجنور معشوق و نیز عبارت از محبت است که خود را مددی اعتباری است

جمعی ساخت و آنها را طلب کرد چون مجلس گرم شد میوه خواست و هر یک را کار دست و ترنجی بدست داد
 و فرمود تا یوسف را علیه السلام بر سر آن جمع بگذرانند چون زنان کار در ابر ترنج نهادند گوئی جمال
 یوسف بر سر هنگامه ایشان رسید چنان به مطالعه دیباچه کار نامه او مشغول گشتند که بنحیر بجای ترنج
 دستها بریدند بدین عیاری چهار هزار سال است که آواز خود در جهان انداخته اند و ذکر خویش بر زبان
 پیر و جوان روان کرده قطعیه
 از جام عشق هر که می خورد و در ازل
 همچون حضرت حیات ابدی است همان
 آنکس که گشته ماند ز آب حیات عشق
 تا چیز شد بخاک چو در خاک شد نمان
 حکایت شنیده ام که بهرام گور
 پسری داشت بردار ت نفس و سقوط همت و بسوی ادب مشهور پدر بخو است که او را ولی عهد خود گردانند و از
 پایه و نارت و تذلایل با قوت رفعت و ترفع رساند و وسیل حقیض میکرد دور کاکت رامی و نجافت طبع او را به نزل
 و سفل تحریص می نمود و آن حال بر خاطر پدر بغایت دشواری آمد قطعه
 مقدار هر که هست به همت شود پدید
 بشنوبه گوش هوش خود از من لطیفه
 از همت است سینه بط طبع باز را
 اگر کسی کند ز بوم قناعت بحیضه
 روزی معلم پیش بهرام آمد و گفت امیدوار بودم که پسری چون ازین صبا که زبان
 فتور عقل و قصور تمیز است بگذرد و آفتاب همتش از حجاب انگیشتان دانش و درایت پدر آید دل بر تعلیم و تعلم
 بند و صلح و قناعت و معاش و میا در خود در عاجل و آجل بیندیشد امر و زبانی نوید گشتم که بروی دختر فلان مرزبان عاشق
 گشته است و در سرنج و محنت و تیمار و سرگرفتار شده است
 آنرا که از فراغت دل یا شکسته بود
 با شغل عشق دست به تحصیل کرد
 بهرام شاد شد و گفت من اکنون بصلاحیت او رسوم بادشاهی داداب
 جهان داری را امیدوار گشتم و او را ولی عهد خود گردانیدم قطعه
 عاشقانرا آینه دیکه بود
 عشق را شب روز باشد و در شب
 عاقل افتد از محبت در جنون
 بی ادب در عشق گردد با ادب
 حالی پدر دختر را طلب کرد و صورت واقعه با او در میان نهاد و گفت می خواهم که دختر ترا در جهان نکاح
 پسرخود آورم اما این پسرا بی ندارد و در تحصیل آن پنج سعی نمی نماید باید که تو با دختر خود بگوئی تا او را به محبت
 خود دامید و اگر گرداند و چنان فرماید که موجب مباهلت و حبس مهاجرت عدم استعداد و خلوص نفس است
 از فضائل و کمالات شاید که باین تدبیر در اقتضای بعضا عادت ادب و هنر و اعتلاء میانی و قواعد فضل و شرف
 اجتماع نماید مرزبان قبول کرد و بهرام معلم را فرمود تا پسرا بهر اسلحه و مکاتبه با عشقیه دلیر گرداند و به مباهله
 و تاکید اتماس مسابقت و مصاحبت کند چون از جواب او امر و نواهی بهرام بنیادی پیوست و مطلوب مقصود
 او از هر یک تحقیق رسید پسرا را در ضمیر راسخ و ثابت گشت که اسباب اقبال چیز القاصات و اختصاص و تصفات
 پسندیده و اتصال حمیده و سمات برگزیده نیست دل بر عهد دختر نهاد و شب و روز به تحصیل موجبات وصال
 و وسائل جماع مشغول شد و به اندک زمانی از جمیع ادب بادشاهانه و ملکات ملوکانه خطی تمام و نصیب
 کامل حاصل کرد و تالیسته ملک داری شد

قطعه

سرایه سعادت دنیا و آخرت	عشقست اگر چه هست ترجمه در بین	خالی مباش بکنفس از جستجوی عشق
گر هست در دلت غم دنیا و در دین	بے خاردل گذار نباشد طریقی عقل	بگذارد عقل را و بدو عاشقی گزین

معلم چون الصیاف پسر بخوان فضائل و انحراف او از طریق رفوئل دریافت احوال او باید باز گفت و وفا کردن به وعده عقد نکاح و لوازم کرد خدای التماس نمود بهرام میسر دار و ابا لی ملک را طلب داشت و فرمود تا عقدی بشتر بلیستند در سم و آیین عروسی بجای آورند آنگاه پسر را بخواند و حلیتی که در باب حصول آداب او ساخته بود باز راند و گفت می خواهم که حق این زن که سبب حیات اخروی تو گشته است و بعد از تقدیر الهی واسطه ادراک منصب بادشاهی شده فرد نگذاری و بسبب تمناعی که پیش ازین از مصاحبت تو نموده است و مبنی بر اشارت من بوده بنظر ابا نیت در وی تنگدستی و بحقیقت بدان که هیچکس را بر تو این حق نیست و بجز مکافات او کردن بر خود لازم و واجب شمار و توانی حاشیه خاطر خود از نقش شرح محبتش خالی مدار قطعه

عشق به منتها می آید خود دلیل	مردانه بگذارد دنیا و آخرت	بی عشق بر مکش نفس زانکه در جهان
توان دمی ز عشق بهر جهان فروخت	در راه عشق شاید اگر جان کند سبیل	حکایت یک از فرزند عراق

جو آنان قبیل خود را بنجر اسان فرستاد تا از بزرگی استفاده علوم کنند و به فضیلت و شرف حکمت مخصوص گردند چون مطالب و مقاصد ایشان بحصول پیوست و بر غوامض و مشکلات و مهمات مسائل و قوت تمام یافتند روزی اوستاد ایشان را گفت لطافت حکمت آسمان رفت و نوادر علوم و معرفت در قید ادراک آمد هیچکس را از شما در راه محبت پایی گل فردرفته است و در سلسله عشق مشکلی افتاده یا نه گفتند ما را بران مجری نبوده است و درین معنی نظری نه اوستاد گفت اعتقاد و آیا که

و الحرام فان العشق یذکک البلید و یسحق الخلیل و ینبغی ان یفعل فی نفس یعنی عاشق شود و در صف اهل محبت نشیند بشرط آنکه جیب و دامن معامله شما از لوث حرام و وسخ مخطور پاک باشد و دل و دست از بهوسهای باطل و اندیشه های ناشایسته محفوظ که عشق پدید را نیز فهم کند و بنجیل را جو اندر گذارد و مردم را با یکیزگی و لطافت و نگویی لباس و کسوت تحریض کند قطعه

بی عشق عاقلست ز فضل و کم حکیم	آراست صورت معنی میل عشق	باشد هنوز شمع از وقتر و کتاب
صد فصل اگر کسی نبوسید بذیل عشق	یکه از مشایخ گفت از کرامت عشق است که عاشق با آنکه مستوجب طاعت	

نیست باین گناه مستحق عذاب و عقوبت نه چه دردشان اضطرابی و جرم شان غیر اختیاریست محل رحمت است و مظهر فضل و مغفرت قطعه

هر که سوخت آتش عشق	طالبش سعد و فای فیروزست	
منشعل آتش گنه سوز است	حکایت یحیی معاذ رازی رحمه الله	

علیه گفت که اگر روز قیامت اوراق محاسبات بنی آدم بمن تفویض کنند و مجازات منی و محسن بمن فرمانید حساب جز اعلان به کائنات

معاظمی پیشکش نکتہ و نوحه است که در طریق محبت کشیده باشند سبب مزید درجات و رفعت منازل و مراتب ایشان گردد و چه ایشان نهایتاً و عذاب کشیده اند و منتهای عقوبت دیده اند قطع

هستند تا فضل الهی به شیرین جوی او | آنکه عیب خیز و وفا دمی کنند | خار غم گلیست اگر در جگر رود

و ای که بلیان ز چه فریاد می کنند | زیاده تا چو کم شنیدن حال عاشقی دشوار است | آسمان را جان کا هد

چنان که نقل است که ذوالنون مصری قدس السیر و ص در فسطاط مصر در محبت سخن میگفت بهشتاً و دهن مردم حاضر بودند

آن روز یازده هزاره از مجلس او برخاستند و می برخاست و گفت در محبت خالق سخن گفتی در باب مخلوق

هم چیزی بگوئی ذوالنون رحمه الله علیه دست برد و پیر این چاک کرده گفت آه برخاک مذلت نشسته اند و با

اند و بچان گره بسته زنجیران بیارستان محبت اند شراب از آب چشم سازند و کباب از جگر بریان کنند و قافله خواب

بر بحر دیده ایشان گذر نقد و در کشور شب انتظارشان آوازه کاروان سحر باشد آرزو کار جود شنی مشاهده نکنند و آرزو

خویش و پیوند چشم هر بانی و توقع دوستی ندارند | بوی صبح دم شبها می تیارے |

تندگی کرده پرتوین و بهار را | بامید نسیم زلف جاتان | گرفته دامن باد صبارا

و هم وی گوید که در بادیه میر خم زنی دیدم که نقاش فطرت در تخمین و احسان صورت او کمال قدرت خود بطور

رسانیده و لطف و ترکیب و حسن آرایش چهره او را از مقابلیت در گذرانیده و قطع

در هیچ روز کار به جنس سلاطین | در چشم کس نیامده ز آبا و اجداد | در دیده از جمال رخسار قوت بهره

در قالب از کمال منش مایه حیات | گفتم به چیست که تیر از ششست رفت و دل از دست بشد نشیند و گفت

اگر صورت دعوائی تو به چگونه معنی آراسته است ای وجود من ملک تست لیکن نه همانا که تو در سنا عشق راه بری

و شریط و لوازم محبت نگاه داری گفتم چرا گفت بسبب آنکه تو مردی دورخی و تن زنی غیوره می خواهی هست که

آفتاب از شک چهره او در تابست و مشک از غمزه طره او خنوب ترسم که او را به بینی و مرا نخواهی گفتم کجاست

گفت ایک باز پس نگر و بین باز نگرستم زن نعره زد و گفت چون از دور نظر بردی با چه صورت تو افتاد و گمان

بردم که عارفی چون نزدیک آمدی گفتم عاشقی چون نقد کینه ترا بر محاک امتحان زدم نه در بازار عرفان رواجی

واری و نه در دار القرب عشق عیاری و در شوازمین ای پطال آنکه دل من و اینک زبان من دست و پای ترا

از تاکید نفیض و نقیض مطلق گردانیدم اجتهدی تمام بی آور اگر در خزینه اسرار من غیر خواهش محبت حضرت آلبست

یا بی بسوز قطع | عشق زخار تو کرده است بر نشان عالم | آه از پنج دغم و محنت و سودای تو آه

بیم هر آن توام سوخت جگر و زهره | آه از خوف فراق رخ زیبای تو آه | صاحب زهره الارواح می نویسد که

در اول طلب که بد است به سلوک بود میخواستم که خود را در سلک مجروران در آرم و در شسته ملائق و عوالم انبیا می بودیم

و از صحبت خلایق می رسیدم گاه ساکن ز اویزه و گاه مسافر با دیه سرگردان تر ازین آویزه سنگین پیدا و نه ما و می مدتی

ساعتی شریک من سرگشته که در حاص او را نکرده بود ۱۲۵۰ هجری قمری چون بالغ چند سده کوچک باشند کجا می شرد و کمان تو در دامن جگر ترا خواند

هرین بر سر گردانی چنانکه اندرانی بسری بر دم اگر چه دولت صحبت بهر راهی بخت جوان بدو میگردد اما چون آن آفتاب جانب
از برج عادت باوج سعادت نقل فرموده بود و هیچ محل واقعه من محل نمی شد با خود گفتم بدین صفت کشتن نشان تخلف
کشتن است و دعوی چنین سفر کردن نشان بُردن رگ گردن است اگر خواهی که از آن او باشی باید که سر نه انو باشی
و نیز گفته اند که قدم بر دنیا و آخرت نه نه گفته اند که بار هر دو بر خرت نه

نه این در در این نه آن صاف را | هر آنس که اوصاف گردد بدلی | بدل بایدش کرد اوصاف را
گفتم پس کار خود بنشین تا این مشکل از پیش تو بر نیز دهر که چون باو سرگردانت همیشه خاک نیز میدانت میان
بر بند و بگوشه می باش از جانت گوشه میباش شنیده که هر که عزت اختیار کرد عزتش حاصل شد و اثر العزله
حاصل شد به العزله ظاهر را تمام فراموش کن به نیت عمارت باطن خاموش کن عاقبت الامر بر امید
مشاهده قدم در کوهی مجاهده نهادم و در دایره تفکر سر در گریبان بخر کشیدم حاصل ز جهان مرا به این درد نبود
اندیشم پوشش و غم خورد نمودن چنان مستغرق اینکار گشتم که یاد دوسم از دل برفت و چون این و آن
بر سر دوشم نهادم بگویم آنکه الغریب بتعلق بکس نیست یعنی هر چه بانی که پیش پایم می نماند پیش دست می افکنم و هر سنگ
و خار که در دستم می آمد با او هم نفس میخورد و شکایت بخت رسیده میکردم بعد از کوشش بسیار اندک گوش دلم کشاد
گشت تا سخن هر یک را بشنود و اصطلاح ایشان معلوم کردم

شد دل روشن سخن دانش | محرم راز جمله گشت چنانکه | خواند روح الامین سیاحتش
گفتم مگر این برایشانی فراهم آید و یا این ناتوانی را مری بود تا بر جنبیده و آرمیده که می رسیدم حکمت بخت بر میسر
خوش میگذرد و از انجام و آغاز و نشیب و فراز این راه سوال میکردم نخست به نقطه خاک رسیدم و قتری دیدم
بسیار کار از و بحساب شهری یافتیم اندک مایه از و مجبور دیگر خراب گفتم ای ارض باطل و عرض ای زمین گشته
زمین نام ای زنده دل مرده اندام ای اصل صلصال دای مایه فحار آبی در زیر این سنگ و خار

ای از تو ایاس این در دایم | ای زنده و مرده را تو آرام | بنیاد شش و چهار گشته
نه دایره را مدار گشته | آن نقطه تومی که چرخ بر کار | گرد میر تو شود چوید کار
و انم حرم بزرگواری | از کعبه جان خرچه داری | ای خاک گر آگهی از آن کوی
با این دل پر خبار بر گوی | سر گشته چو ذره گشته ام چند | شاید که کشاید از تو این بند

خار خار من در خاک اثر کرد و بخاری از دل گرم او به آمد و زلزله در بناد و اوقات گفت ای نو باوه بلغ کن
فیكون من حمفی ام بنی بر سکون از حالت رفی در محل کسری افتاده ام و در مقام نصیحت
ندیده ام چون نقطه همیشه در میان ام اما از یخرفت چون نقطه بر کانه ام چو آگه نه گشتم من از راز او
نه انجام بنیم نه آغاز او | بدامش یک مرغ پر کنده ام | بصدد خواری اینجا سر افکنده ام

صلصال کی بایستد بنیزه و بکس شکست بهر که شکست بهر ننداز غایت غشی که از آن بر آید و چون بنزدن آثار گویند

اگر چه بصورت کشت زام آنا یعنی کشته زام نا خوشی مزاج من نه از سردی و خشکیست از سردی روزگار بگو خوش گیسو

ندیدم بجام تو یک روزگار
که کرد از نهادم بر آورد ده

سیر یاد روی تو ای روزگار
چه کردم که آیم چنین بر ده

دیدم که این خشک مغز را جوابی بفرمود و این سود از ده سر مایه نداشت
دل از آسمان کرد با او خطاب

که از آن مایه کرد سودی

از سر او در گذشتم پیامی کو هر رسیدم با خود گفتم که چون میگوید از او تا دم پیرم از او تا دم از کجا میزند نزد یک
او بر نفم ابدال صفتی دیدم از میان خلق بر کناری رفته با دیو و دمارام گرفته دیوانه شکلی در شست روی و دل

تنگ تر برهنه دامن پیر از سنگ

نه اورا غم پای و نه یاد سر
نه اندوه خشک و نه سودای تر

خورخت از تن او برسته جو موی
همه در کمر گاهش آویخته

آواز بر کشیدم و ساعتی بچو آواز در و پیچیدم آو در حیرت خود چنان را
را سخ بود که مرا هیچ پاسخ نداد بعد از فکر بسیار گفتم

قصه مشکلم چه می پرست

کمان غم شد دم چه می پرست
طالب گوهری بدربار باش

لعل بنده چو خون شود جگر م
من چو بر سا خلم چه می پرست

بیش ازین حاصلم چه می پرست
چون چشم از او برداشتم به چشمه آبی

رسیدم روند دیدم از برق پوش و از صحبت هر نا جسته در خرویش صاحب بیگمی که از کف دمان رویش
منی نمود از صفای سینه روی در می نمود فریادی بر آورده و سر فرو افکنده و از حالیکه داشت با خود

چرخ میزند تعجیل تمام میرفت و می گفت

برهنه پا و سر در کوه و صحرا
گله پیلوب سنگ باز داده

گهی نالان دوید بر سر کوی
گله سرور بیابان نهاده

گله خرد خطاب از حور ایام
بسته غل دلائی و آب که بندگی بجز گویند

چنین روشن دل انگه پای در گل
چنین روغن باین و آن سپارد

ز ماهی تا بمه در سینه حاصل
گله از چشم من در بارون شد

چون اورا دیدم صوفی وار از هر چه داشتم مجرد شدم بشرط ارادت پیش
اورفتم و گفتم ای جوان مرد جهان گرد آئی مسیح دم خضر قدم با که شیفه که چنین آشفته تر میروی یا چه شنیده

که چنین گرم میدوی

ای جلوه گر عروس طبعم
از فیض تو روی شسته دارند

آینا که نمان و آشکاراند
نام تو چو ماست ما هم از تو

ای رهبر و چابک سبک روح
در بادیه پای مردمن باش

چون تشنه تست جان مجروح
از قصه خویشم آگه ده

زین ره که نه بینش سرو پای
من هیچ ندیده ام تو بنای

چون آب این حکایت من بشنید روان بجواب من زبان بکشد و گفت ای پسر بد نیست که پسر میدوم

و با آوازه بحر محیط آواره میروم گاه از حیرت روی بر خاک میسالم و گاه از حسرت سنگ و ریگ میخوم
 کس نیست درین گفت شنو محم من ^{شدناله من} بهمنس و بهدم من ^{بی گریه} چو نیست دیده پرغم من
 یا سر به نم یا پسر آید غم من ^{با این همه} جست و جوی دنگ و یوی بیم آنست که مقصد
 تا رسیده و مقصود نا دیده دور زانم به زمین فرود پرده ^{مبین رفتار} گرم ای جو اندر
 که هست از گردش گردون لم سرد ^{همی ترسم} من از تاثیر افلاک ^{گریبانم} نگرود امن خاک
 بدریا نرسیده غرق گردم ^{درین ره} بر نیاید هیچ گردم ^{گرم آرام} بودی در دل سنگ
 بنالستی دید این چند فرنگ ^{قدیمی} چند بر موافقت او بر فتم جو آبی موافق حال خود نیافتیم دیدم که
 همتش بلند نبود همیشه میل بسوی پستی داشت و نیز از غایت سبک سری چنان بود که هر که بدو میرسیدی
 زودش در کوزه میگردید گاه از آمدن سنگی فریاد میزد و گاه از رفتن بادی روی ترش می نمود از د
 نیز دست لبستم و بر مرکب همت لبستم ناگاه در ختانی دیدم رختی که داشتم آنجا کشیدم بدان امید که
 سایه اقبالش بر من افکند تا آزار بار و بار خود خلاص یابم ^{اسباب} ^{بی برگ} و نوادم بر آمد چو است
 چون شاخ همیشه بر آمد چو است ^{قصه} سبز پوشانی دیدم روحانی صفت همه در صفت طاعت یک قسم
 ای تاده و تهر یک چون شجره طویه نشو دنیا یافته از اصلها ثابت و فرعها فی السموات
 فوس دیدم بصورت آزاد ^{از آتش خویش} گشته بر باد ^{باروزه و با تاز و بے خواب}
 افطار همه به قطره آب ^{از خواب} برو نمی فتادند ^{پلو برین نمی نهادند}
 بودند به اصل و فرع در دیش ^{اما نگران} بسایه خویش ^{چون تیز آب و گل بمست}
 لیکن همه شاخ ناشکست ^{پیران} جوان صفت سروروی ^{نگذاشته بے خواب یک مو}
 هم جیب و هم آستین پر از شک ^{لیکن همه} پوست بر بدن خشک ^{در پیش این طائفه} روشن تر از روش

دیگران می نمود خود در اد حلقه ایشان افکندم یکم را دیدم که سجاده بر آب افکنده بود بنیاد او قوی
 از دیگران می نمود نزدیک او شدم و از در ماندگی در پای او غلطیدم گفتم که ای پیر بزرگوار وای یگانه روزگار
 نزدیک تو چون ز راه دور آمده ام ^{دام کنی} عیار که عور آمده ام ^{ای جوان} بخت تازه روی دای
 در شیت اندام نرم خوی مرا خبر کن که درین باغ که ام گشت شکفته است که چندین بیخ فرود برده و درین منزل کمال
 شناخت در برگ آمده که چنین جای محکم کرده چه قاعده است که بنیاد بآب رسانیده چه مرتبه است که سر بر آسمان
 بر آورده ^{انوریان} را درین ره چو می هست ^{ز پا افتاده} ام مگذازم از دست
 زمانه سایه بر کار من افکن ^{اگر در راه} من خالیست بر کن ^{درخت خود} از در شیت پوستان

بمیز این سخن ز سیده و هم از پوست بیرون نیامده چون دل نداشت بحدل گفت شروع من همه در سائل
 شروع است و از معنی اصل روای ندیده ام و نیز از لای خود در بفرار بار بسته ام که اگر باصل رجوع می کنم

شخیم در زمین کجشگی هست	که گردد گر دهر و پیرانه پیوست	نه او در دانه او نیز در دانه
نه بامرغان دیگر گیرد آرام	چو بیدار خنجر در گنج دیوار	شب و روزش می کاود مبتلار
لکه مرغی در آن حالت بیدش	وزان سوداخی فاسد بر سیدش	بگفت آری شخیم منک پیوست
سیاه خاتمی میداشت در دست	لکه خاصیتی بود آن نگین را	که گرفت او همه روی زمین را
دل را آرزوی ملک کرد	کنون میجویم آن خاتم بصدد	تو آن مرغی دمن چون کهنیاد
سر خود گیر و میدار این سخن یاد	چو از من در گذشت او گفت لیل	ترا زین باد پیودن چه حاصل
بعد از آن در هوا نظر کردم صد هزار پویم مرغ دیدم از هر جنس جمع آمده تیکه را از ایشان ز آشیانه		
خود خبر نمن و همه را نظر جز بر بال و پر نی		
پنجه حرص بر گشاده همه	هر یک از بردانه در دانه	دل به طبع هوا بداده همه
در هوا هوس بریده بلند	در مخاک طبع فتاده بر بلند	بر سر استخوانش آراسته
پدید آمد بآه بر سر همه نهادم و روان شدم چون چند قدم رفتم گرم روی دیدم بی آرام سوخته باقیم		
آتش نام ولی بریان و تنی آشفته روز کارش فلک انبر گشته چون اشراو من رسید از تفت سینه او		
دو از سرم بر آمد گفتم ای پیر بافرنگ جوان آینه گامی منیر مرغی ز حل نیرنگ		
ای رهبر شب روان ایام	صبح از رخ تو میدید هر شام	از روی تو تازه کار هر شام
وز لطف تو پنجه کار هر خام	هر خشک تری که این گیسو	آنجاکه تو در میان منی بگام
مخمور تو ام مرا خبر کن	آخر چه چشیده ازین جام	چون دمن بر آتش رسیده
در حال رنگش بر افروخت و زبان دراز کرد و گفت تو کیستی که مجروح را میخراشی و بر جراحت سوخته		
نمک می پاشی انگشت بر حرف من مننه و خود را بر انگشت من مزن		
می سوزم از انتظار می بین می بین	سود از ده چو من نیاید بجهان	خال من خاک را می بین می بین
گفتم پس اینهمه و عوامی سرفرازی و لاف زبان درازی از بر چیست گفت ای پیر چه کنم		
با آنکه سیه شد دل از جور فلک	خود را بطیابچه سرخرو میدارم	چون از آتش هیچ گرمی نیافتم
از و نیز روی بر تافتم	بدونیک را آرمودم	همه خسته بودند بی مهری
کجا از تری می تاثر یا کی	کرمین در ددل باز رست اندک	دو عالم اگر نورد که ظلمت اند
ز نزدیکی دوران بدین چهره اند		
ازین واقعه جامه کبود صبح و شام این غم خون آشام دیدم که عطار دونا بهی اساسی نداشتند و تهرام و جیس		
را بر خایسته بنو	دل دایه خود نیافت از هیچ محل	تی از مه و تی زهره و قمر و نخل
لے زندانیان و سلکون نون و دلال اجداد و خوب بوقت اندو کردن و در بر و در نه کشته دهر میرند ناکردن و بیخه خراشده و کرمه که از فلک بر خیزد و از فلک		
موند و بیخه حرف و سخن		

از قطب و سیل کار من سهل نشد	از طائر واقع نشد این واقعه حل	القصه همه را چون مار و مور مجبور نما
یا صتم یار فرشته خود را به من نموده همه را سرشته گشته بود	یقین میدان کنین چندین کم پیش	
خجی یا بدی کی سر رشته خویش	درخت و کوه و آب و آتش خاک	چو تو در محنت خویش غمناک
زمین و آسمان و عرض و کرسی	همه جای را انداز که بر سر	چون از همه باز ماندم و خود را با هیچ کدام دل نه بستم دنیا و آخرت
را بمن نمودند دورادیم که با من بودند ظن	لا تسال عن العبد	خون عشق چون کما نیست
که نه اورا سست نمی یابست	هر چه در طبع تو نیاید راست	این سخن بجای هر دلی میماند
که از زبان عربی سخت عاری بود مگر لپری داشت که اورا بدر سه فرستاد تا علم آموز و دهر دخی که داشت		
بر و خرج میکرد بقدر مدتی بسیار چون مال خود را با مال دیگر دید گفت ای پسر عمری بسر بردی هیچ علمی به دست		
آوردی پسر دانشمند شده بود خواست که از دل پدر این غم بدر برد و عروس دانش خود را بر و جلوه دهد		
گفت ای پدر همه اسم و فعل و حرف را اشتقاق و صرف دانستم فقه راجحت و دلیل و قرآن را تفسیر و تاویل		
بیا موختم بیک گفت بیوده میگوی اگر زبان عربیه آموخته کتابی بیار تا من باز کنم هر چه در اول سطر بر آید باری		
آن با من بگو پسر گفت روا باشد کتابی بدست پدر داد چون باز کرد از قضا در اول صفحه این لفظ بود لا اعلم		
از پسر پرسید که معنی این چیست گفت نمیدانم پدر بغایت جاہل بود در حال خشنه در و درآمد و این بیچاره		
را عقل از سر بیرون شد چون بخود آمد گفت ای پسر در حق تو چندین رنج دیدم و نقد و نسبه که میداشتم همه		
بیا و دادم یک سخن که از تو پرسیدم میگوی که نمیدانم چو بی برداشت و بر سر پسر کوفت که زود باش بگو که باری		
لا اعلم چه باشد گفت ای پدر میگویم که نمیدانم به هیچ نوع آن جاہل استوار نمیداشت		
بچشم خرد مند اگر خرد	بفایش همه زیر درختان	و گر دانه در بود پیش خر
بجای خورش زیر دندان	پدر گفت چندین سال چه کار کرده که این مقدار سخن نمیدانی بستر بچاه	
دانست که پند نادان است چو بی بخورد و عذر میخواست دی گفت		
چکیم با که گویم قصه خویش	که نوشتمی نماید جمله را نیش	بهر آنکه میخارم سر و پای
همو زخم مرگ در دهر ریش	بکام خود ندارد زهر دم	لینم از بیم دندان بداندیش
سخن زاید ز کلیم است چون تیر	چرا من ره نمی یابم بهر نیش	بغیر از عذر تسلیم اندرین ره
ندارد چاره بچاره در ویش	این همه لطائف مکاشفات که بر من کشف کردند آند که از ظرافت لغات	
عشقیه بود هر که عشقی بسر افتد اورا همین معامله میر افتد فاکله استل ان اعطانی العشق العفیف وهو		
خیر و شقی لطیف انقی کلام بزرگ که خود در لطائف عشقیه از حال خویش بیان کرد فقیر کاتب الحروف		
قد بر ترجمه اینجا گشت و پیش هر زانا و نادان لولوی چند با شیر انداخت و نیز از فائده عشقیه است		
له کار واقع هر وقت بخت پرند و کار و واقع میخیزد نزد آینه و واقع درم مطلع حیات صوفیه عبارت است از محل صوفیه ای میان ثبات و تقدیر		
الهی و علم آبی و در طراز طوف غمناک مقرب اند که در کله خود مشغول اند ۱۲ پس از خدا سوال میکنم که بدید ما را عشقی با عفت که دی چیز را بستر لطیف است ۱۲		

تجربہ سالک روحیکہ مجروح عشق است آواز کارخانہ یحیی و وصف دہندگی بندگی دوم آزادی بندگی
حقیقت فقر است و آزادی حقیقت تصوف باہر کہ این ہر دو صفت ہمراہ نیست از اصل صفوت آگاہ
نیست بندگی معرفت نفس است و آزادی معرفت حق است ہر کہ دوی را ندانست یگانگی را شناخت این
سخن حکیم سنائی راست علیہ رحمۃ اللہ لایزال باشد

عارف کردگار چون باشی میان این دو صفت کہ شنیدی صد بار صد ہزار مدعی را غیرت عشق غار
کرد کہ یکے از صورت بہ سیرت زسید و آزال بہ عمل نہ پیوست جگہ مقصود پیود دنیا و التند مشغول غول غفلت
گشتند ہمہ را سر بہ مینایی فرود آمد و از سر آئی محروم شدند ع
رنگ ظاہر شان زنگ باطن گشت و نقاب رسم و اسم عقاب روح و جسم ایشان شد

ای خورده شراب غفلت از جام ہوں مشغول مشو بخوشی چون فرخس ترسم کہ ازین خواب جوید از شوی
مستی برود در دسرت ماند و لب بندگی آنست کہ طاعت بدل کنی آزادی آنکہ قبلہ بدل نکنی بندگان آزاد
دنیا و عقبی را دور ساختہ اند نہ آنکہ ہر دورایش خود بہر ساختہ اند عام دنیا دید گفت منزل نیست خاص
عقبی یافت گفت کہ حاصل نیست عاشق مولی خواست گفت مشکل نیست عام را دوزخ رسید خاص را
بہشت عاشق دوست را دید ہر دورا بہشت شعر اقوام ہمہ مہم با اللہ قد علقت
فما لہم ہمہ لیسوا الی احد مرد آنست کہ گرد زنیار گیرد دامن او نگردد و مایہ عقبی سر مایہ و نباشد و لا یجین

و جہم قمر و لا ذلۃ نشان درویشان است پو پادون و جہم در شان ایشان است
مار و می ترا قبلہ جان ساختہ ایم بر قطع غمت ہر دو جہان باختہ ایم دنیا و عقبی طالب خود را جان
گوئید کہ ہاروت و ماروت گفتند یعنی اما نحن فتنۃ فلا تکلہم آلبہ بصری را گفتند کہ لا فنیالین المجنۃ گفت
الحجۃ ثم الدار

آوردہ اند کہ یکے ازین طائفہ گرد محلتہ طواف میکرد ناگاہ نظرش بہ منظری افتاد و زیبا طلعتہ دند کہ ہجو آفتاب
از بالائی بام خوبی طلوع کرد و یہ بود چون از اوج حسن خود بران برج خاکی مقابل گشت بچارہ ہجو ذرہ
ورہو ای او بادیشان شد و آتش در نہاد و او افتاد چون خاک از غم بہت شد و آب چشمہ باریدن
گرفت چون نگران آن حسن بیکران شدہ بود و دستش نہاد کہ پامی از جای بر گیرد و در میان را ہے
آہی از دہر آمد و ہم بر جامی فرو نشست ساعتی پامی در دامن صبر کشید و تہر در گریبان خود
بگرفت چون روی بر آئینہ زانو نہاد از عکس روی آن زن کہ دیدہ بود زنگ بر آئینہ ضمیرش پیدا
آمد از دریای وجودش غیرت و خروش حمیت موج زد و گرفت و گفت

نہ آن مرغم کہ با شتم صید ہزارم نہ آن بجرم کہ گیرم با خس آرام نہ بادم تا ہر کوی در آسم
نہ آتش تا ہر سوئے بر آسم نہ آن خالم کہ افتم زیر ہر پائی نہ آن آہم کہ روی آرم بہر جامی

تومی مقصود که مشغول غیرم	تومی معبود که نزدیک داریم	در ویش درین سخن بود که آوازی
پیر قریع و تاله با جوع بگوش اور سید پیش از آنکه سر از خرجه بر آرد یک خبر آورد که درین منزل ماهی بود که سال عمرش بچهارده رسیده همین ساعت از برج خود نقل کرده همچنین بمقاها ازین پیو قاجا برقت مرد عاشق از قزوین	آن ماه چون صبح صادق خنده زد و آزرگوش روزگار کا ذب چون فلک در چرخ آمد و بزبان حال گفت	دل خانه صبر اساس می کرد
عشق تو نظر بر که افکند	از نیک و بدش برید پیوند	دشوار شود اسیر هر بند
آن قاعده را غم تو بر کند	آن مرغ که یافت از تو دانه	در سایه خار نیست خرمن
بلبل چون نسیم گل بسیار	در سایه خار نیست خرمن	جو آمد بعد و هر نفس ترا حجاب
در راه است تجد کن تا با عشق در فراز و نشیب نسبت خود درست کنی چون از نزدیک و دور	قدر خود دانسته یقین میدان که از دوستانستی هر آینه غیرت عشق با غیرت نگذارد و بیک حمله کرده	از پیش تو بردار ده
چنان رو کرد و کون آسوده گوی	چو خود را در رکاب عشق بسته	برو مندلش زین بالا بستی
ذرا بیان این نسبت است و آن نسبت بسبب بیخونه درست میگردد و رونده باین نسبت	اصل خود را می تواند شناخت که همچو عبارت از انست هر که عارف آن اصل نیست	و اصل نیست زیرا که از وصول چیز این حاصل نیست
ای خام طبع نه مرد و صله	زین حرف نشان مبرس تا تو	در دام هوا اسیر عقل
طبع تو محالست زان روی	کاشفته این چهار فصل	تا یک دل و یک نفس نگوی
مغرور خیال و قول و فعل	حکایت مردی بر سر کوهی ایستاده بود صاحب جماله برو	بگذشت بیچاره بیک نظر مبتلا گشت سر در پیچ او نهاد گفت هر چه مرا بود در بوده تو شد معشوق
شیرین سخن و موزون طبع بود گفت مبارک باشد اما چنین مرغ زیرک که تومی در لیل آید که در دام	همچو منی افتی مرا خواهر لیست که در زبانی هزار چند هجو نیست اینک در عقب میرسد	چو گل باشد چه کار آید سرغم
داشت و از نادانی چشم از و برداشت در عقب نظر کرد کس را ندید معشوق از سر غیرت طپانچه	بر روی او زد و گفت ای مدعی هوشدار اگر بوده منی با غیرت چه کاره	بر و جان مادر سر خویش گیر
بدرگاه شاهان نیابی محل	با جمله منایم امور سلوک موقوف بر همین عشق است بی عشق راه	تو عاشق نه کار خود پیش گیر
هر که نزدیک جویده بسوی من یک	و یک قریب می شوم بوی یک دست	تو با این گدای و گنده بغل
کردن شتراد کس را و در مطلق حضرت صوفیه نسبت آنرا گویند که ساک ملک را از ملکات محمود کسب کند بوی که آن ملکه روح ویران جمیع جا	احاط کند حیات و موت دی بران باشد هر حال که باین صفت لازم ذات گردد آنرا نسبت خوانند	چو آب آید نمی شاید تیمم
مرد سلیم القلب گوش سخن او	داشت و از نادانی چشم از و برداشت در عقب نظر کرد کس را ندید معشوق از سر غیرت طپانچه	بر روی او زد و گفت ای مدعی هوشدار اگر بوده منی با غیرت چه کاره
بر و جان مادر سر خویش گیر	با جمله منایم امور سلوک موقوف بر همین عشق است بی عشق راه	تو عاشق نه کار خود پیش گیر
بدرگاه شاهان نیابی محل	هر که نزدیک جویده بسوی من یک	و یک قریب می شوم بوی یک دست
کردن شتراد کس را و در مطلق حضرت صوفیه نسبت آنرا گویند که ساک ملک را از ملکات محمود کسب کند بوی که آن ملکه روح ویران جمیع جا	احاط کند حیات و موت دی بران باشد هر حال که باین صفت لازم ذات گردد آنرا نسبت خوانند	چو آب آید نمی شاید تیمم
مرد سلیم القلب گوش سخن او	داشت و از نادانی چشم از و برداشت در عقب نظر کرد کس را ندید معشوق از سر غیرت طپانچه	بر روی او زد و گفت ای مدعی هوشدار اگر بوده منی با غیرت چه کاره
بر و جان مادر سر خویش گیر	با جمله منایم امور سلوک موقوف بر همین عشق است بی عشق راه	تو عاشق نه کار خود پیش گیر
بدرگاه شاهان نیابی محل	هر که نزدیک جویده بسوی من یک	و یک قریب می شوم بوی یک دست
کردن شتراد کس را و در مطلق حضرت صوفیه نسبت آنرا گویند که ساک ملک را از ملکات محمود کسب کند بوی که آن ملکه روح ویران جمیع جا	احاط کند حیات و موت دی بران باشد هر حال که باین صفت لازم ذات گردد آنرا نسبت خوانند	چو آب آید نمی شاید تیمم

رفتن از منزل مقصود فرنگ با دور باید و است که اکنون بنیازی در خواص عشقیه اگر سخن را ندهد شود و نیست بدان می عاشق که
 از مقید سوی مطلق سفری دارد عشق
 خوش به زود در سی بخیطه دارد عشق
 زان حلاوت که بقصور رسیده از سر وار
 از دل بنجر با خبری دارد عشق
 مقصد دیگر در راه دگر می دارد عشق
 سوز عشق است که آتش نماند در دل سنگ
 گشت محسوس که نخل و نرسه دارد عشق
 هست با در و سر خویش مرا سودا می
 یک قدم برود جهان می نهد و میگذرد
 اگر سنگدل نام اثری دارد عشق
 بنجر شد دل و از عشق خبر هیچ نیافت
 چون بدر و عشق است که دارد عشق

جو انفراد عشق که کبر است چنانکه اکبر صغیر متشکافی را از میگردان این مس مکرر انسانی را بنور محبت منور
 میکند و عاشق را کم خور و کم خواب و کم گوی و عیلت جوی و آبدال خوی میگرداند بخیل راسته و چنانرا
 شجاع عاصی را مطیع و مطیع را مطاع غافل را آگاه کند و خفته را بیدار بیدار را طالب سازد و طالب
 را شطار صاحب نجات را پست کند و همت را بلند گردیه را دیده نشین سازد و خنده را ریشخند دل را
 گرم کند و دم را سرد آتشین خوی را خاکسار و خاکسار را باوقار متکبر امتواضع و در شست را هموار کاغذ را
 مومن کند و مومن را محقق یحیی را متحد سازد و متکبر را مصدق قصه زینهار را بخوان که عشق یوسف علیه السلام
 از کفرش با سلام کشید و از کوری پنا گردانید و در پیوسته جوانی رفته باز دید یعقوب علیه السلام را
 فکر که حشیش نور و دوباره یافت نوای غنایب و ریاب که نفس حیوانی را با وجود صفت بنزایی
 و عدم سخندان عشق گل چگونه هنر را داستان نموده و ستان زن هنگامه بهار گلشن ساخته پروانه را
 تماشا کن که آثار عشق نور شمع چشمان در جانش افروخته که در هوا ایش چون دو درخ زان
 سوخته مقاطیس و که بار در ریاب که با وجود صفت جمادیت قوت جاذبه آهن و کاه از جذبه
 دارند با آنکه صفت محبت در جمادیه نهاده اند سلطان عشق را در وجود هر موجود تصرف داده
 اند حضرت شیخ محی الدین عربی گوید که بعضی از اوصاف عشق و محبت این است که محب در
 محبت جامع است در میان دو ضد که وصل و هجر باشد که او بموجب خبر بر صورت حق تعالی
 است و او جامع است بین الضدین چنانکه گفت هو لا دل ولا جز و الظاهر والباطن و آن جمع
 عین فرق است در میان حب روحانی و حب طبعی و انسان صاحب هر دو حب است بخلاف
 باقی حیوانات که آنها صاحب حب طبعی اند و پس پس آن جامع بین الضدین نباشند و صورت
 جمع نیست که از صفات لازمه محب است که او طلب و حب وصال محبوب خود دارد و نیز از صفات
 اوست که او محب آنچه که محبوب محبوب و لیت باشد و گرنه محب آن نیست پس در آن صورت
 که محبوب حب هجر دارد اگر محب محبت هجر دارد پس او که چیزی را که مقتضای محبت نباشد چه محبت
 طالب مقتضی وصل است نه هجر اگر محبت وصل دارد پس او چیز را که نه مقتضای محبت است
 چه محب آنست که محب و طالب محبوب محبوب باشد پس بر هر تقدیر بر محب بیچاره بلا نیست عظیم

و محبتی قویم بر کذب او و غایت کار و نهایت مقتضی آن گرفتار نیست که محب حب محبوب بجز را شود نه
محب عین بجز و آن با حب اتصال جمع شود و مجمل نیست که وصال محبوب لذاته محبوب محب است ۵

میل من سوی وصال و میل و موافقی فراق | ترک یکام خود گر فتم تا بر آید کام دوست

پس محب حب وصال دارد و حب حب محبوب بهر چیزی که متعلق شود نه حب عین بجز چنانکه مومن
رضا بقضاء حق دارد اگر چه بکفر و باقی مکروهات متعلق باشد نه رضا به عین کفر که مقتضی باشد که رضا بکفر منع
است در شرع و مقتضی غیر قضا باشد چه قضا حکم الهی است به مقتضی نه عین مقتضی و حب حیوان که حب
طبیعی باشد چنین نباشد که حیوان بجز وصال محبوب خود نخواهد و حب محبوب چیزی ندارد پس از جهت همین
آنچه یونان و یونان را بسوی و دو نوع یک حب طبیعی که در آن بیشمارک بهائم است و دیگر حب روحانی
که بدان ممتاز است از حب حیوانی پست تر بدانکه حب بر سه قسم است و محصور است در آن و آن الهی است
و روحانی و طبیعی پس حب الهی حب خدا تعالی باشد برای ما و حب ما برای خدا تعالی و حب روحانی
آنست که سعی کند محب در حصول مرصیات محبوب و بجز آن غرض و اراده نداشته باشد که نظر او بر غرض
و اراده محبوب است نه بر خود چه جای غرض و اراده خود و حب طبیعی آنست که صاحب آن نظر بر میل
مرادات خود دارد و محبوب خوشحال شود بدان یا دلگیر و اکثر جهای مردم امروز بر آنست پست بر بیان که و قدس
حب الهی را در فصلی و حب روحانی را در فصلی دیگر و حب طبیعی را در فصلی دیگر و گفت در فصل حب الهی که حب
حق تعالی که متعلق است با از جهت اوست و از جهت ما اما اول پس آن قول حق است بحسب آن اعراف
تا آخر ما خلقت الجن و الانس لایعبدون پس خلق نکرد ما را مگر برای خود اما ثانی پس آن تعلیم اعمال
صالح است که مورت سعادت و نجات باشند از آن امور که موافق اغراض و ملائیم طایع ما نباشند پس پدید
کرد خلق را تا تسبیح و تقدیس کنند او را و گفت قدس سره که مخاطب بقول حق تعالی الحمد لله رب العالمین
فلا اله الا هو و لا اله الا هو و لا اله الا هو و لا اله الا هو و لا اله الا هو و لا اله الا هو و لا اله الا هو
بجای الحمد لله رب العالمین پس آن امر و رسول الله صلعم عیانی باشد و در ما ایمانی و مثل آن انیقول است الحمد لله
الله یسجد له من فی السموات و من فی الارض و الشمس و القمر و النجوم و الجبال و النخل و الدواب و الارض و البحر و
احدی را چه گفته است من فلا السموات و من فی الارض و ذکر کرده عالم علوی و عالم سفلی را پس آن امر
در رسول الله صلعم شهود و باشد و داخل شد در آن قول هر صاحب شهود که سجود عالمیان مشهود
او باشد پس گفت قدس سره -

وهذا تسبیح فطری ذاتی عن تجلی تجلی لهم فاحبوه | و این بیایکی یاد کردن فطری و ذاتی است از تجلی تجلی در تجلی در تجلی
فانبعثوا الی الثناء علیه من غیر تکلیف بل قضاة | یعنی آشکارا شدن در روشن و آشکارا کردن و طوبه کردن و

آیا ندیدی که خدا بیایکی یاد کنده هر که در آسمانها زمین است و در خان بال کشاده و هر یک را دانسته است خدا و عای او را و تسبیح او را ۱۲۱ آیا ندیدی که
سجده میکند خدای تعالی را آنکه در آسمانها و آنکه در زمین اند و آفتاب و ماه و ستاره ها و کوه ها و درختان و چار و پیا بیان ۱۲

ذاتی و هذا هی العبادۃ الذی انتبه الی
اقامهم الله فیها بحکمہ لا استحقاق الی
یستحقه -

کتابه از غلبه فدا آئی که آشکارا شده بای شان پس دوست داشتن او شان
و بر او برانگیزه شدن نشان بر اسی بنا بروی بغیر تکلیف بلکه بسبب تقاضای ذاتی
و همین عبادت ذاتیه است که قائم گردد او شان را حق تعالی درین بسبب مستحق گرداند

پس تر ذکر کرد قدس سره آیات چند قرآنی و گفت که همه آن ولالت میکند برین که تمامی عالم در مقام مشاهده و عبادت
است مگر ارباب قوت مفکره و آن نفوس ناطقه انسانی و جنی است نظر با عیان نفوس نه نظر بمیاکل چه بمیاکل
ایشان مثل میاکل باقی عالم است در تسبیح و سجود و مرحق تعالی را پس اعضا بدن تمامها تسبیح و تسبیح و تسبیح و تسبیح
اند و لهذا گواهی میدهند بر نفوس مح که خود جلود و آید و در کل و آنست و تسبیح و تسبیح و تسبیح و تسبیح و تسبیح و تسبیح
قیامت پستریان که قدس سره بعضی تعجب حق تعالی و عدم شکر انسان با آنکه دانسته ایم که نیست محسن مگر
حق تعالی و از جمله احسان او نیست که فرستاد رسول را بسوی ما بیا بیان کند منافع و مضایر ما را و باز دارد ما را
از قیاح و فسق اخلاق و برادر بر یکایم اخلاق و بر پا کرد و بنیات بر صدق آن رسول و انداخت نور ایمان را
در دلهای ما و محبوب گردانید و مزین ساخت آنرا در دلهای ما و مکرره گردانید کفر و عصیان و فسوق را در دلهای ما
ما پستری گفت قدس سره که نسبت حب حق سبحانه و عبادت نسبت بودن اوست با ایشان هر جا که باشند یعنی در حال عدم
و در حال وجود پس چنانکه حب تعالی با ایشان است در حال وجود ایشان همچنین با ایشان بود در حال عدم ایشان
چه ایشان معلوم حق اند و او مشاهد و محب ایشان در ازل و لایزال چه متحد و منقسم و بر وی حکیمه نبوده باشد
بر وی قبل از ان بلکه او همیشه محب خلق خود بود چنانکه عالم بود بدیشان پستری گفت که حب صفت نفسی است
و در محب با معنی وجودی زاید بر ذات او یا نسبتی است عدمی در میان محب و محبوب و آن علاقه است که جذب
میکند محب را تا طلب کند وصل محبوب پس میگویم که آن صفت نفسی محب است و اگر گفته شود پس باید که زائل
نشود و حال آنکه زائل میشود بگویم در جواب آنکه زوال حب محال است با وجود بقای محب و آنچه در نظر تو زائل
یافته است آن تعلق محبت است محبوب خاص و این ممکن است که تعلق و علاقه به محبوب خاص زائل شود
و متعلق شود آن محبت به محبوب دیگر که تحت متعلق میشود به محبوبان بسیاری

من عاشقم هفتاد و جایک جا مقید نیستم | یار چون هر جائی آمد بنده هم بد نیستم

پس علاقه محبوب خاص که آن نسبتی است در میان محب و محبوب مخصوص منقطع میشود نه عین محبت چه آن
عین محب است قدیم باشد محب یا حادث نه معنی وجودی در محب زاید بر ذات او تا ممکن الزوال باشد و رفع
شود حکم آن فی باقی وجود لا محب و محبوب لیکن از شان محبوب آنست که معدوم باشد و غیر واقع و چاره نیست
از نیکم آن موجود نباشد چنانکه گذشت در صدر و گفت قدس سره درین مقام قائم محبوب معدوم ایضا و لا محب محبت لا محب

بجمله واحد الا من حیث العلاقه لا یعلق الا بموجود یظهر فی وجود ذلک المحبوب المعبود و پستری گفت قدس سره
پس بر بر معدوم بود همیشه و هیچ نوبت شد محبت وجود یکدفعه مگر بحیث علاقه مانده است پس اگر وجود یکدفعه ظاهر شود در آن وجود این محبوب معدوم

در فصل حب روحانی و آن صیغه است که صاحب آن دوست دارد محبوب را از جهت آن محبوب و از جهت خود
 بخلاف حب طبعی که صاحب آن نظر بغرض خود دارد و پس آنکه هرگاه محب علیم است و عاقل و حکیم پس نیست
 که حب چه باشد و حب که و محبوب که و چه میخواهد از محبوب و اگر محبوب و صاحب اراده و اختیار است لا حرم
 دوست دارد و چیز را که مراد و محبوب آن محبوب است و اگر صاحب اراده و اختیار نیست پس دوست نمیدارد
 مگر خود را یا آن موجود را که تحقق مطلوب و محبوب آن محب نیست مگر در آن موجود و نظر بهین که محبوب محب
 روی نمی نماید مگر در آن موجود گفته می شود که آن محبوب است و اگر نه فی الحقیقت هیچ موجودی محبوب
 نباشد چنانکه گذشت بیان آن مکرر پس اگر آن موجود صاحب اراده و اختیار است پس ممکن است که
 محبت محب آن از جهت آن باشد نه از جهت نفس خود پس سعی آن محب در تقدیم محبوب آن محبوب
 باشد نه در تقدیم مراد خود و اگر آن موجود صاحب اراده نباشد پس محبت محب آن بر ایمی خود است که محبوب
 او غرض و محبت در شئی ندارد پس وقتیکه محبوب محب متحقق نشود مگر در آن موجود که صاحب اراده باشد مثل حقتعالی
 یا مثل جاریه یا غلام پس این هنگام دوست میدارد آن محب محبوب آن موجود را و اگر اتفاقاً آن محب است
 ندارد و محبوب آن موجود را و در سعی حصول مراد آن نشود آن در محبت آن محب ضرر و قبیح نکند که آن محب
 محبوب خود است پس فی الحقیقت هیچ احدی محب هر موجودی نشود مگر بنفسی نه از جهت محبوب و تحقیق و
 ثابت در نفس الامر همین است چه فی الحقیقت محبوب هر محب معدوم است و معدوم صاحب اراده و
 غرض نباشد تا محب ترک کند اراده خود از جهت اراده آن محبوب بستر گفت قدس سره که روح قابل
 صور طبعی است در اجساد متخیله و فرق کردن در میان آن اجساد و اجسام محسوسه کار هر کس نباشد از اینجا
 که نه در یافتند صحابه کرام جبریل را هنگامیکه نازل شده بود در صورت اعرابی و آن جسد متخیل بود و
 ندانستند که آن جبریل است مگر توحیف و تعلیم رسول الله صلی الله علیه و سلم و اگر بصورت وحیه کلبی ظاهر
 میشد میگفتند که آن وحیه است و همچنین مریم را شناخت جبریل را هنگامیکه متمثل شده بود بروی بصورت
 بشری و لهذا متعوز بود از وی بخدای تعالی تا آنکه گفت جبریل ^{۱۳} انا انا رسول ربك لا اله الا الله غلاما ذكيا
 و همچنین متعوز میشوند بخوان در روز قیامت از حق تعالی هنگامیکه متجلی میشود در غیر صور اعتقادی ایشان که
 عارف خدا نبودند در دنیا و نشناختند ذات مقدس اطلاق آنرا پس حکم در جناب الهی در روحانی در متجلی شدن
 بصورت علی السویه است در حق متجلی له از جبل آن بدان متجلی پس ناچار است از علامت که شناخته شود
 بدان علامت متجلی حق از متجلی ملک و آن از متجلی جن و آن از متجلی بشر هنگامیکه داده شود اهل السدر اوت قوت ظهور
 در صور مثل قضیب البان و غیر آن و نقل کرد قدس سره حکایت شیخ اوصد الدین کرمانی که نقل کرده
 بود متحول شیخ خود را بصورت امیر پیش شیخ قدس سره و همچنین نقل کرد قدس سره تحول قضیب البان بصورت
 بر گفتن از جایی ^{۱۴}

متعدد و بعد از آن گفت قضیب البان با شیخ احمد بن ارمو صلی الله علیه و آله و آیت قد رایت ما رایت ولا تشکک فیہ التی
 انا کل صورة من الصور التی رایت فمن هو اذ قضیب البان الذی ما یصلی کما یقولہ الناس والله یا
 احمد ما توکت فریضة الله تعینت علی ولا امر کما تراه یستر گفت قدس سره که هر گاه مر بشر را با وجود کثافت
 نشاط او قوت تحوّل در صور باشد و چشم را بی و آن بر صورت خود است پس آن تحوّل در ارواح ناری و
 نوری اسرع و اقرب باشد و عظم و تخمین آن تحوّل در تجلی الی اقرب باشد بستر باز آمد قدس سره بر بیان حب
 طبعی و گفت که صاحب حب طبعی محب شیئی بنفسه است نه لعین المحبوب و این حقیقت ساریت در حب الی
 و حب روحانی پس اتصال بوجود معین محبوب اوست بحکم الاصاله فان موجود محبوب اوست بحکم تبعیته
 پس اتصال او اتصال و قرب محسوس است و بسبب همین اشارت در قول ما و جسمنا یا جسمنا پس
 این غایت حب طبعی است و گفت قدس سره که نیست فرق در میان اینکه بگوئی طبیعت شیئی یا حقیقت
 شیئی و حب طبعی در انسان ایتم است چه او جامع حقائق عالم و صورت الہی است پس مر اورا نسبتی است
 بسوی جناب اقدس که از وی ظاهر گشت و از قول او کن فی سکون شیئی نسبتی دیگر بسوی ارواح
 بواسطه روح او بسوی عالم طبیعت و عناصر بواسطه جسم پس او محب هر چیزی که طلب میکند آنرا عناصر طبیعت
 باشد لذت و نیست آن مگر عالم اجسام و جساد و ارواح و بعضی اجسام عنصریست و هر جسم عنصری طبعی باشد و
 بعضی اجسام اجسام طبعی غیر عنصری باشد پس نه هر جسم طبعی عنصری باشد چه عناصر از اجسام طبعی است و عنصری
 نیست و تخمین انداک و انداک است بستر گفت که خلاف و اختصاص در ملازمت تقابل و تضادهای
 الہی است -

فاین الصار عن النافع والمغز من المذل والقابض	پس کجاست نقصان دهنده از نفع دهنده و عزت دهنده از ذلت دهنده و تنگی
من انبساط و این المحاراة من البرودة و این الموطبة	کننده از وسعت کننده و کجاست حرارت از برودت و کجاست نرمی از
من الیبوسة و این النور من الظلمة و این العدم من	خشکی و کجاست نور از ظلمت و کجاست عدم از وجود و کجاست آتش
الوجود و این النار من الماء و این الصفراء من البلغم	از آب و کجاست صفرا از بلغم و کجاست حرکت از سکون و کجاست عبودیت
و این المحركة من السکون و این العبودیة من الربوبیة	از ربوبیت آیا نیستند این اسما مقابل یکدیگر پس همیشه مختلف میباشند و
الیست هذه متقابلات فلا یزالون مختلفین و این التحلیل	کجاست حلال گردانیدن از حرام گردانیدن در یک ذات برای تشخیص
من التحريم فالعین الواحدة للشخصین فیحرم علی هذا	پس حرام میشود بر یکی آنچه حلال میشود برای دیگری پس فردی نمیآیند
ما یحل لهذا فیتوارد حکمان مختلفان علی عین واحدة فانظر	دو حکم مختلف بر یک ذات پس بین حکم طبیعت متخالف که از کجا
حکم طبیعت المتضادة من این صدرت و ما کان سبب	صادر شد و نمیشود سبب وجودی متقابل از علم الہی تا بدانند
وجودها متقابله من العلم لا الہی لتقلوا انه لیس بید حد	که نیست در قبضه دست کسی سواي خدا چیزی از امر نه و در دنیا و نه

ای احمد دیدی توان دیدی و شک کنی در آن که من هر صورت که از آن صورتهاست پس گفتم آن قضیب البان که نماز میخواند چنانکه مردمان میگویند چشم خدای
 احمد بر من فرستد باز از آن قضیب که معین گشت اندر من و حالا که امر حجاب است که ویدی ۱۳ و جسم عنصری عبارت از جسمیکه مرکب از چار عنصر یعنی باد و آب و آتش و خاک
 باشد ۱۴ و حکم طبعی عبارت است از جسمیکه متغذیه و غیر متغذیه باشد در لوت جسم عنصری ۱۵

ما سوی الله من الامور لا فائدة لها ولا فائدة لغيره
ان لاخرة ذات دارین رویت و حقا با فالحمد لله الذی
ابکن لنا الامور و مصادرها و مواردنا و جعلنا من الھادین
بھا فالله یجعلنا ممن استعدہ بما علمہ آمین بجزءه

پس چنین شد که محبوب عین اتصال است به موجودی از موجودات کثیر یا قلیل ^{موجب} است باشد آن اتصال یا محبت
یا تقبیل یا عنای یا غیر آن بحسب مقتضای حقیقت آنکه در وی آن اتصال متحقق است و بحسب حقیقت هر محبت
پس محبوب که اتصال مذکور باشد واحد العین است تنوع است بانواع مذکور که تقبیل و عنای و غیر آن
باشد پس کنجایش ندارد که کسی محب دوشی باشد چه قلب و انس و دوشی در آن واحد تواند شد مالم جعل الله لرجل
من قلبین فی وجود پس اگر بگوئی که این در مخلوق است نه در خالق چه او محب بسامدم است چنانکه گفت عجبم
بلکه محب هر شیئی باشد که محبت او حرکت عالم واقع شد از ممکن عدم بسوی صحرائ وجود بگویم در جواب که محب معقول
المتعنی است اگر چه محدود نشود پس آن محمول نیست بلکه مدرک است لیکن بدو قیاس تصور و نسبت آن
بسوی حق تعالی محمول است چه هیچ شیئی مثل آن چنانکه منطبق آیت است نیست پس قول تو که آن حکم در
خالق نیست محکم باشد از توجه بگوید این سخن مگر کسیکه عارف بذات حق نباشد و ذات حق دانسته نمیشود و نه
نسبت او لیکن دانسته میشود محبت او چه خطاب نکرده و خود را مگر بلیسان ایشان و بر چیزیکه بدانند آنرا
در لسان خود در هر امری که منسوب ساخت آنرا بسوی خود اگر چه کیفیت آن محمول باشد بلیست فرق در میان
حسب طبعی مثل که بایا هر چیزیکه متعلق شود انیساک کند آنرا بخلاف عنصری که آن متعبد است بصورت طبع
خاص چنانکه قیس لیلی بود و این از عموم مناسبت میان آن هر دو است مثل مقناطیس و جدید بلیست رفت
قدس سره بر بیان کردن حال خاص هر واحد از القاب مذکور پس گفت که هوای ظهور حسب است از
غیب بسوی شهادت در قلب و نسبت حصول آن سه امر است بر سیل اجتماع یا بر سیل انفراد و آن نظر است
و سماع و احسان و اعظم و اثبت نظر است که آن تغیر نشود بلیقاء و بخلات و سماع چه بعید است اینکه صورت محمل
مطابق صورت نفس الایمری باشد و اما حسب احسان پس آن را اتمل میشود بغفلت با وجود استمرار احسان
که عین محسن مشهود محب نیست و اما هوئی که معنی محبت نفس باشد پس آن نمی باشد مگر با حکم شریعت و آن
قول حق تعالی است و در قاحکم بین الناس بالحق و لا تتبع الهوی یعنی لا تتبع محابك بل تتبع محابی یعنی آنچه
مرسوم نیست برای تو فیضلك عن سبیل الله یعنی حیران میکنند ترا و محو میکنند بر تو آن راه که مرسوم نیست

۱۰ تا فیله است خدای تعالی برای هیچ مردی در ظاهر بدن وی ۱۱ شهادت یعنی عالم شهادت و عالم شهود و عالم ملک و عالم خلق عبارت
است از عالم اجسام و حیوانات که یافته میشوند موجود میشوند بعد از حق تعالی یا ماده و درت چنانکه یافته شدند عالم امور و عالم ملکوت و عالم غیب بل هر خدای
بیلا اله و ذات ۱۲ نفس لاهوت در مظاهر حضرت صوفیه محل اعیان ثابت و موهب علیه را گویند ۱۳ پس حکم میان مردمان بر استی
و پیروی کن خواهش نفس را یعنی پیروی کن جالبه حب خود را بلکه پیروی کن جابای محبت ما ۱۴ که آن گمراه کند ترا از راه خدا ۱۵

برای تو و طلب کردم از تو رفتن آن راه پس طلب کرد حق تعالی از وی ترک آن محاب و قبی که موافق طریقی مشروع و سبیل مرسوم نشود پس اگر اعتراض کنی و بگویی که جائز نیست طلب ترک هوی که سلطنت و حکم هوی بس قوت دارد و بگویم در جواب که آن طلب تکلیف باز آن هوی که معنی حب باشد نیست چه آن روی زوال ندارد بلکه آن طلب تکلیف از آنه تعلق هوی است بامر مخصوص و تو در یافتی که چیزی که حب بوی متعلق شود متعدد و مختلف می باشد و نیز بیان کردم که حقیقت حب اتصال است بموجودی از موجودات پس آن طلب تکلیف مالا لایطاق نباشد که آن از علم حکیم محال است پستتر اگر بحث کنی و بگویی که تکلیف مالا لایطاق جائز است و اگر نه تکلیف ابو جهل و هر کس که عالم بود حق تعالی باینکه او ایمان نخواهد آورد واقع نمی شد و تکلیف مذکور واقع شد پس سخن در عدم وقوع آن رفت چه جای عدم جو از آن بگویم جواب که مراد با لایطاق آنست که آن بحسب عادت در طاقت مکلف نباشد مثل صعود لبوی آسمان بدون سبب و جمع کردن در میان قیام و عدم قیام در زمان واحد و ایمان بحسب عادت مقدور ابو جهل و امثال آن بود و آنکه گفت حق تعالی قبل الله الحجة البالغة و اگر بحسب عادت ایمان ابو جهل مقدور او نمی بود درست نمی شد گفتن قول مذکور بلکه می گفت حق تعالی آن هنگام فاهه بفعل ما بعد از آنکه گفت لا یسل غافلهم یسألون یعنی گفته نمیشود حق تعالی را که چه امر و نمی کردی ما را با آنکه عالم بودی بچیزیکه در تقدیر بر سیده نمی شود از آنچه میگذرد ایشان بر سیده میشوند

تست که مخالفت و عدم امتثال با باشد و حق تعالی می پرسد ایشان سکه تکلیف من بحسب شما بود یا بحسب طاقت شما بود ایشان میگویند آری آن در طاقت ما بود پس در مایطاق و مالا لایطاق عادت منظور و ملحوظ باشد.

فثبت ان الله الحجة البالغة فانهم جاهلون بعلم الله
 فیهم زمان التکلیف و الجواب الثاني قد تقدم انه لا بد من الايمان به وقد وقع فی قبضه الله الذیة
 و یظهر حکمه فی الآخرة فلا یبقی الا مومن دھو فی
 دال الدنیا معترف بوجوده فان اشرك فانما یشرک بموجود و لهذا ما طلب منه الا توحید
 الامر له خاصة و هو محبوب الحق و هو معدوم منهم
 فمن اتصف به احبه الله لكون محبوبه و هو
 التوحید ظهوریة و من ابغضه فلكون محبوبه لم یظهر
 فی ضال الكل الى الايمان

پس ثابت گشت که برای خداست دلیل محکم چرا که ایشان جاهل اند بعلم الهی که در ایشان زمانه تکلیف است و جواب دوم سابقاً گذشت که ضروری است ایمان بدان دو واقع شده است در قبض خدا و ذیة و ظاهر خواهد شد حکم آن در آخرت پس نه باقی خواهیم ماند مگر مومن و ادوات که در دار دنیا بوجدوی اقرار کننده بوده است پس اگر شرک کنند پس شرک بوجدو خواهد کرد و از نیو به نه طلب کرده شد از وی مگر توحید حکم برای وی مخصوص دوی محبوب حق باشد در آن حالیکه از دشان معدوم باشد (یعنی باطن پس هر که موصوف باشد به ان دوست دارد و بر خدا اوجه محبوب بودن وی و آن وجه توحید است که ظاهر شد در آن و هر که دشمن دارد و بر پس بسبب نه ظاهر بودن محبوب باشد در آن پس مجمع همه بسوی ایمان است

و اما قی دیگر که حب باشد پس آن خلوص هوی و صرافت وی است در تعلق گرفتن بسبیل السعدنی بیانی بسبیل پس چون آن مرتبه خالص شد و صفایافت از کدورات شرک و طبع گشت آن مرتبه بحسب معنی صفا آنزینجا است که گفت حق تعالی و الذین امنوا لا یستحقون ان یصلوا الى ربهم الا بالحق و خالص است و آنکه اجد از کشف غطاء

خود حق تعالی را باقی و ثابت قدم خواهند بود و تجلات اهل شرک که حب آنان مضر کار زوالی خواهد یافت و تمثال خواهد نمود لبوی حق تعالی -

<p>در احوالت که بیزار شوند پیشوایان کفر از تابان و گویند پیروی کنندگان کاش ما را باز گشته باشد تا بیزاری کنیم از این پیشوایان چنانکه بیزار شدند ایشان از ما پس بودند مومنان قوی تر در دوستی خدا بسبب آنچه که زیاد کردند اوشان بر مشرکین در وقت برگشتن از محبت مبودان شان دقتیکه بیزار کردند اوشان از خدای تعالی چیزی پس نه باقی ماند دوست داشتن دی با مشرکین یوم قیامت نه دوست داشتن اوشان خدا را مخصوص چه که اوشان در دنیا دوست میدارند او را و شرکاء خود را برابر اینکه اوشان مبودان بودند و اگر این دو هم و غلطی نبود اوشان دوست نداشتند پس الوهیت محبوب شان بود و خیال کردند دیر انداختن اوشان پس دوست داشتند مبودان را و مبودان دوست داشتند اوشان را پس هرگاه که روز قیامت خواهد بود چنانکه ذکر کردیم باقی نخواهد ماند نزد اوشان سوا سبب آتی پس خواهند بود اوشان در آخرت سخت دوست دارند خدا نسبت مبودان از در دنیا بزرگتر است اوشان بود تقسیم کرده شد پس جمع شد بروی در آخره آنچه که دیده نشد بدان محبوب دی که الوهیت است مگر در ان بالخصوص پس از این سبب شد سبقت رحمت و قوه طرفین و ضعیف شد واسطه بسبب آنچه که بود در ان شرک و همین فرق است در میان حب الهی</p>	<p>اذ تبراء الذین اتبعوا من الذین اتبعوا و قال الذین اتبعوا لوان لنا کثرة فتتبرء منهم کما تبرء امنا فکان المؤمنون اشد حبا له بملأ ذوا علی المشرکین فی وقت رجوعهم عن محبتهم لا لهم من الله شیئا فلا یبقی احبوه مع المشرکین یوم القیمة لا حبهم لاهلهم خاصة فانهم فی الدنیا احبوه و احبوا مشرکاء هم علی اهلهم الهة و لولا هذا التوهم و الغلط ما احبوه هم فکان محبوبهم الا لوهیة و تخیلوها فی کثیرین فاحبوه هم و احبوا فاذ کان یوم القیمة کما ذکرنا لیرقی عند هم سوی حبهم لله تعالی فکانوا فی الآخرة اشد حبا لله منهم له فی الدنیا لان حبهم کان مقسما فاجتمع علیه فی الآخرة بما لم یعین محبوبه و هو الا لوهیة الا فیہ خاصة فلذلک کان سبق الرحمة و قوه الطرفین و وضعف الواسطة بما فیها من الشریکة فهذا الفرق بین المحب و الهوی -</p>
---	---

و اما لقب دیگر عشق باشد پس آن افراط محبت است یا محبت مفراط لبسوی این مرتبه ناظر است قول حق تعالی و الذین امنوا الشدا حبا لله پس چون حب بود گرداند محب با از جمیع امور که سوا می محبوب او باشند و آن سرایت کند در اجزاء و قوی و روح محب و جاری شود مجرای دم و عروق و لحم او و معانی جمیع اجزاء او گردد جثا و روحا چنانکه محال غیر آن محبوب در وی نماید و قطعی وی بآن باشد و کسب وی بآن و نظری در هر شی لبسوی آن و نه بیند در هر شی مگر آن پس آن حب ملقب باشد به عشق چنانکه منقول است از زین العابدین که هر قطره دم او بر زمین نهد یکصد کرده بود و نقش یوسف بر آورد و همچنین منقول است از منصور صلاح

کشد نقش انا الحق بر زمین خون چو منصور ایر کنی بر دارم امشب ایس گفت صلاح قدس سره ما قلدی عضو لا معصلا و فی کلمه ذکر اما لقب دیگر که بود باشد پس آن ثبات حب یا عشقت یا هوی است

چنانکه حکم و سلطنت محبت در صاحب و ذوق نیز نیاید و در هر مظهره و منقش و مآبیه و مآل نیز و در هر مظهر و مآبیه و مآل نیز و در هر مظهر و مآبیه و مآل نیز
 آن مرتبه ملقب است به ذوق و آن قول حق تعالی است ان الذین آمنوا و عملوا الصالحات یجعل لهم الرحمن و حای بنام
 عند الله و فی قلوب عباد به بستر گفت قدس سره که اکثر اهل حب شعور ندارند یا اینکه محبوب اصلی امر عدمی است مگر آنکه
 عارف اند بحقایق و متعلقات آن و قیس مشغول بلیلی مثالی بود از اینجاست که گفت بلیلی هنگامیکه زید بر سر او ایستاد
 تا محبوب نگراند او را از لطفت آن مشاهده خیالی چه بلیلی خیالی لطیف تر بود از بلیلی محسوس و جمیل تر از وی و این لطیف
 محبتهاست و صاحب آن شکایت از فراق نکند که دائم التئیم باشد و از جمله اوصاف محب است که او صاحب حیرت
 باشد و حیرت سانی عقل است فان العقل جمیعک و الحیة تغیر قلبک

در ره منزل بلیلی که خطر است بے شرط اول قدم آنست که مجنون باشی ازین جاست که گفتند اهل یوسف
 مر یعقوب را تا الله انک لفی ضلالتك القدام میگامیکه گفت یعقوب ای لا حیدر چه دوستی داری با این قنفذین و از جمله
 ضلالت و حیرت محب است اینکه میدانند که محبوب او در دیده هر کسی بر منصف حسن جلوه گری میکند و هر کسی او را مثل
 آن بدیده محبت می بیند و از جمله ضلالت محب این باشد که متوجر است در ایجاد چیل که مورت وصل محبوب باشد پس
 میگوید هر کس که چنین کن و چنین کن تا باشد که وصل محبوب روی نماید و آنیمه از آنست که خیال میکند که در محبوب
 حتی التذافر یا ده تر از التذاذ آن محبوب است که در حضرت انخیال جلوه گری کند و آن خیال از غلبه کثافت
 محبت است و از غفلت دوست از لذات تخیل که در حال بزم میشود و اگر واقف شود به حقیقت حال بداند که لذت
 تخیالی بزرگتر از لذت عالم حس است که اتصال تخیال اکمل اتصالی است و التذاذ بمعنی اکمل است در اتصال
 قیاس اینقدر کافیست و الله یعقوب الحق و هو الحق السبیل اکنون بشنو از حقیقت شوق بد آنکه شوق چون میانی است
 متعلق نشود مگر بغائب بنابر آن در حرم صاحب ذوق راه نیابد مگر نظر با سحر از ذوق پس شوق خبر از بجز دهنه از وصل
 و ذوق آری آن در حالت سحر لازم محب باشد ابو سعید اعرابی گفته قدس سره لایکون الشوق الا الی غائب یعنی
 شوق نباشد مگر بسوی چیزی که حاصل نباشد که شوق میل است بر پیدا شدن چیزی پس شوق بعدوم غائب متعلق شود
 و شوق در عین وصل بیشتر است و وصل باشد و آن هنوز پیدا نیست و در احوال ابو سعید مذکور است که داد و دطای
 را گفتند که تو مشتاقی گفت نه دورم که غائب مشتاق بود و دوست من حاضر است گفت شیخ قدس سره در باب و هشتادم

لما کان الحب لا یتعلق الا بمعدوم كما قد منافی باب العبة کذلک الشوق لا تصح ان یتعلق بمحاضر و اما متعلقه
 غائب غیر مشهود نه فی الحال و لذا کان الشوق من اوصاف المحبة و لهذا یطرد و ینعکس فیقال کل
 محب مشتاق و کل مشتاق محب و ما لیس بمشتاق فلیس محب و لیس محب فلیس بمشتاق و قد ورد خبر
 لا علم لی بصحبتان الله تعالی ذکر المشتاقین الیه و قال عن نفسه انه اذا شد شوقا الیهما کما یلیق بجناحه و جلاله
 فشقوا الیهما ینکحهما الراحة بقاء من اشتاقوا الیه و الوقت المقدر الذی لا یتبدل لم یقل فلا بد من تاخر وجود
 له هر آینه آنکه ایان تا در دهانه و گاه می شاسته کردند پیدا خواهد کرد برای شان خدا و سینه را بخی تر از سر و خدا و در قلوب بندگان وی ۱۷

ما وقع الاشتياق الالهي اليه هذا ان صحو الخبر ولا علم في به لا كشاف ولا من رواية صحيحة الا انه مذکور و
 مشهوره یعنی هرگاه حب متعلق نه میشود مگر به معدوم چنانکه لغت در باب سابق که باب محبت باشد همچنین شوق صحیح نیست
 که متعلق شود بجا حاضر بلکه متعلق شوق غائب باشد نه مشهور و در وقت تعلق از نجاست که شوق از مرفقات محبت باشد
 و ازین است امر او و انجاس در هر دو پس گفته میشود که هر حب مشتاق باشد و هر مشتاق حب و آنکه مشتاق نیست محبت
 نیست و آنکه محبت نیست مشتاق نیست و تحقیق وارد شده است خبر در حق شوق که من علم ندارم بر صحت آن خبر و آن
 انبست که ذکر کرده است حق تعالی مشتاقان خود را گفته که من بیشتر شوق دارم لبومی آن مشتاقان از ان مشتاقان
 یعنی شوقی که لائق جناب و جلال آن اقدس باشد پس شوق حق تعالی لبومی ایشان برای انبست که برسد ایشان را
 راحت و انبساط ببقای کسی که ایشان مشتاق لقار آند و آنوقت که مقید است برای آن لقار و مبتدل نشود
 هنوز نرسیده است پس ناچار است که متاخر شود و تحقیق آن امر که واقع شده است اشتیاق الی لبومی آن امر
 و این تصحیح بر آن تقدیر است که خبر مذکور صحیح باشد و نیست علم مرا بر صحت آن نه از راه کشف و نه از راه روایت
 صحیح لیکن آن خبر مذکور مشهور است بر اینست و در کتب پیشتر گفته شد سره و قد انصفت اللجنة بالاشتياق الی علی سلمان

و انبساط و تكلم الناس في ذلك على اشتقاق اسماء هؤلاء من السلامة والعلو والعلم والاستبلال ولكن ما هو محقق فلان

الشوق امر ذوق ولو خطرت في هذا الخبر حين رأيت اللجنة لسألتها عن شوقها هؤلاء دون غيرهم فأنها عرفت

بالسبب الذي اداها الى الاشتياق هؤلاء الاربعة كذلك النبي صلى الله عليه وسلم قد رايته وسألته عن اشياء

و لم يخطر لي ان أسأله عن هذا بل شغلني ما كان اهم على والشوق علم ذوق يعرفه كل

مشتاق من نفسه يعني در خبر است که بهشت مشتاق است لبومی امیر المومنین علی بن ابی طالب

کرم الله وجهه و سلمان و عمار و بلال رضی الله عنهم اجمعین و مردم گفته اند در حل آن اشتیاق که آن نظر باشتیاق اسماء

آن بزرگانست که علی مشتق از علو است و سلمان از سلامت و عمار از عمران و بلال از استبلال و لیکن آن حل محقق نیست

و آن بیان از تحقیقات نه چه شوق امر ذوقی است که آنرا مشتاق که صاحب شوق باشد در یاد از نفس خود و اگر

یاد می آید این خبر را هنگامیکه دیده بودم بهشت را هر آئینه می پرسیدم از وی از حال شوق وی از سبب آن شوق

لبومی آن چهار بزرگ نه لبومی دیگران چه وی داننا تر باشد بسبب شوق که ویرا آن سبب داعی شد که مشتاق

شود لبومی بزرگان مذکور و همچنین دیدم رسول خدا را صلعم و پرسیدم او را بعضی اشیاء یا دنیا مد مرا که بپرسم او را

از حقیقت حال آن خبر بلکه باز داشت مرا از سوال آنحال چیزی که مقصود تر بود نزد یک من و شوق علم ذوقی

است که صاحب شوق آنرا بداند و در یاد از نفس خود و باطن خود بداند که چون حب و شوق تمام شود کیفیت

تصوف روی نماید و هو صيانة القلب عن الغيبي في ردل تو بجز حق تعالی غیره راه نیاید و تجر حق موجودندانی و من و تو و

آسمان و زمین و آب و طعام و اولاد و ازواج و امثال آن بجز او بر زبان جایی نباشد پس گفت قول آن کس که گفت

پس تصوف برین تقدیر شرک باشد که غیر او موجود نیست که با غیر او غیر کو غیر کو نقش غیرا

سبوح لله و الله ما في الوجود قسم خدا که بسوای خدا کسی در وجود نیست

الآخره فابن من يريد الله يعني باوجود دیدن دنیا و آخره حق دیده نشود فالصوفيه عبيدا لظواهر احوال و باطن چنانکه ابوبکر کتانی گفته است یعنی بظاهر در بندگی بحسب شریعت باشند و باطن از دید و تصرف غیر آزاد و در بنیاد میگوید شبلیان ابن علی که اول دل خود را محو در کن از سهو و غفلت و نفس خود را از هوا و زبان خود را از لغو و نیک تجرید بدست آید خواه دنیا دار خواه مدار و در بنیاد میگوید بزرگ چنانکه مذکور است در احوال حمزه علوم حسینی قدس سره که تیار علی گری خویش و لذت تجرید و ترفع نسبت بجلی بیرون نیامی از تصوف بوئی نیابی شیخ الاسلام گفت که چنانست که او گفت آنکه با او گوید و با دین باز و صوفی اوست و گرنه از نسبت چیزی نیاید هنر آرد و ولایت امام شناسم ازین طایفه یک و نیم علوم بود یک ابراهیم سعد علوم و نیم حمزه علوم پس چون حب و شوق تمام شود از خود بینی و لوازم آن خلاص شود انگاه وصال به محبوب رومی نماید چنانکه سمنون محب الکذاب گفته است وصال العبد للمحق هجوانه لنفسه اول هجوانه العبد للمحق مواصلة لنفسه یعنی وصال بنده بحق جدا شدن بنده است و گسستن از خود و گسستن بنده از حق تعالی پیوستن بنده است بخود و مخلوق سه

میان عاشق و معشوق هیچ حائل نیست	تو خود و حجاب خودی حافظ از میان برخیز
خود همان اصلا وصال انیست و بس	تو دور و گم شو که تو حید این بود

و این بر تو بیسه مشکل است و امر بیسه آسان چنانکه گفته است قدس سره در فتوحات که او امی امانت بنایت در آسانی است و تو آنرا صعب ترا نکاری و اقوال بزرگان در تعریف تصوف بسیار اند و نظر و مال هر واحد بسوی واحد بد آنکه صوفی از طبع عافیت ابوبکر دقتی قدس سره گفته العافیه و التصوف لا یسکون یعنی تصوف با عافیت جمع نشود و حصری گفته قدس سره مالتصوفی و العافیه یعنی موصوفی را با عافیت چه کار است و ابوعبد اسد رودباری در عین سختی گفت الهی العافیه آواز داند که العافیه فی العلم یعنی فی الشیعه و این هم در احوال دقتی مذکور است و حق انیست که مومن از احد البلاء یا خالی نباشد و چه قله و عله و این آء چنانکه در خبر است حالا از شیخ بشنو قدس سره گفت در باب صد و شصت و چهارم قال هل طریق الله التصوف خلق فمن زاد علیک فی الخلق زاد علیک فی التصوف سئل عائشه عن خلق رسول الله صلعم فقالت کان خلقه القرآن و اثنی علیه الله تعالی بما اعطاه من ذلك فقال و انک لعلی خلق عظیم و من شرط المنعوت بالتصوف ان یکون حکما ذا حکمة و ان لم یکن فلاحظه فی هذا اللقب فانه حکمة کله فانها اخلاق و هی محتاجه الی معرفه تامه و عقل داج و حضور و تمکن قوی من نفسه حتی لا تحکمه علیه الا عراض النفسیه و لیجعل القرآن امامه صاحب هذا المقام فینظر الی ما وصف الحق به نفسه و فی ای حاله وصف نفسه بما وصفه به و مع من صف ذلک الوصف فلیقما لوصفی بهذا الوصف بتلك الحال مع ذلک الصنف فامر التصوف امر سهل لمن اخذ به هذا الطريق ولا یستنبط لنفسه احکاما و یخرج عن میزان الحق فی ذلک فانه من فعل ذلک الحق

پس صوفیه بنیان ظاهر اند و از او باطن ۱۲ راه بود لغت آند و گردن دوست داشتن و منصرفی از غنا مراد بود که زیر کمر نارسد و آنچه از وی خواش نفس باشد در اصطلاح حضرات صوفیه عیلت است از نیای خواش نفس بسوی مقتضیات طبیعت و اعراض کردن از جهت علوی بسبب توجه نفس بجهت سفلیه و اینها آن هوا مقصود نیست که از اقسام عشق است و در لطیفه هند مذکور ۱۲

بِأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا الَّذِينَ ضَلَّ سَعِيَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُنْعَمُونَ أَنَّهُمْ مُنْعَمُونَ عَلَىٰ أَنَّهُمْ لَا يُقِيمُونَ اللَّهَ بِقِيَمِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

وَذَاكَ مَا أَنَّهُمْ لَمْ يُقِيمُوا الْحَقَّ هَهُنَا وَذَلِكَ نَفَاعَاتٍ عَلَيْهِمْ صِفَتُهُمْ فَمَا عَزَّ بِهِمْ بِغَيْرِهِمْ
یعنی گفتند اهل طوبی الله که تصوف خلق وصف نیک است پس کسی که زیاده کرد بر تو در خلق زیاده کرد بر تو در تصوف
و پرسیدند عایشه را از خلق رسول الله صلعم پس گفت که خلق آن جمع اخلاق حمیده قرآن بود و ثناء گفت بر آن
سرور پنهان بر آن حق تعالی بجزی که داده بود او را که خلق باشد پس گفت که بد رستی که تو ای محمد محمود ازلی و بر خلق
عظیمی و از شرط موصوف تصوف که صوفی باشد نیست که او حکیم و صاحب حکمت باشد و عالم بحقوق اشیاء و متواضع
و ضعیف آن حقوق و اگر او حکیم نباشد پس نباشد مراد از نصیبی در لفظ صوفی و بهره از آن اسم شریف چه تصوف حکمت
است چه حکمت عین اخلاق باشد و آن محتاج میشود بسوی معرفت تام و عقل راجع و حضور و تنگی و قوت کلی
بر نفس خود تا حکم کند بروی اغراض نفسانی و اغراض شیطانی و گو که بگرداند صاحب این مقام قرآن را امام و
مقدمای خود پس نظر کند بسوی چیزی که حق تعالی صفت کرده است خود را بدان چیز و در کدام حالت صفت
کرده است خود را بجزی که صفت کرده است و با که صرف کرده است آن وصف را که بوی خود را موصوف ساخته
است پس گو قایم شود صوفی به آن وصف و به آن حالت و با همون صفت که صرف کرده است حق تعالی آن وصف
را بای پس امر تصوف امری سهل است مگر کسی را که اخذ کند ویرا باین طریق که مذکور شد و استنباط و استخراج
نکند بخاطر نفس بشویم خود احکام را و بیرون نیاید از میزان حق در نظر و استنباط چه کسی که چنین کند لاحق شود بجهان
زیا نکاران در عمل و فعل یعنی آنکه ضائع شد سعی ایشان و رفت حیطه در دنیا و ایشان می انگارند که کار نیک میکنم
چه حق تعالی قایم نمیکند بر اے ایشان وزن و میزان اعتبار چنانکه ایشان قایم نکردند در دنیا برای حق
وزن و میزان حق پرستی پس خود کرد بر ایشان صفت ایشان که عدم اقامت وزن باشد پس عذاب نه کرد
حق تعالی ایشان را بغیر ایشان بلکه هر چه کرد با ایشان آن از اعیان ایشان باشد و چون حصول آن
امر مشکل است چه صعب است که قدم اثبیت از نفس خارج از حد شریعت نشود و

یک کس بدر صومعه مقبول ندیدیم | لازم بخبر آیات که مردود ندارد | گفته شد سابق که تصوف صعب الحصول

است بستر گفت قدس سره قائل قول تعالی فی کتابه فانه ما ذکر صفة قهرو مشددة الا والی جانبها صفة لطف
ولین حیث ما کان من کتاب الله الی آخر البیان و حاصل آن اینست که تو ای صوفی ملاحظه و تا مل
بکن قول حق تعالی را در قرآن که او یاد کرده است در قرآن صفت قهرو شدت مگر که ما دے صفت
لطف و لینیست مذکور است در هر جای و اگر در جای از قرآن آنرا تنهائی بی پس طلب بکن مقابل آنرا در عمل
دیگر که آن تنها در آنجا مذکور است تا این مقابل آن باشد و غالب آنست که هر دو در یکجائی ذکر یافته اند
بستر ذکر کرد آیات را که اگر در وی غفور و رحیم مذکور است پس در لطف و عذاب الیم باشد و در ذیقت سر لطف و عذاب
سهل پس غور کن قول باری تعالی را که در کتاب وی است پس تحقیق که او ذکر صفت قهرو شدت مگر در طرف دیگر وی صفت لطف و
نرمی دارد و جای که است از کتاب الله تا آخر بیان ۱۲

غفور رحیم است در ولین مغفرت شدید العقاب و علی هذا القیاس بستر ذکر نکرد حق تعالی یعنی از نعمت اهل سعادت
 مگر که با وی نفوت اهل شقاوت مذکور است بتقدیم و یا تا آخر چنانکه گفت وجوه یومئذ مسفره ضاحکه و بار دین
 آن گفت و وجوه یومئذ ضاحکه الی بها ناظره و مر او از وجوه در اینجا حقایق انسان و ذات و عین اوست ندوی
 انسان که آن متصف فطن که مذکور است در آیت نشود و ساق آیت نیز مقتضی اراده مذکور است و گفت
 در حق اشتغال وجوه یومئذ ضاحکه عامله ناصبه متصله از احاطه بار دین آنکه وجوه یومئذ ضاحکه باشد تا آخر و گفت
 قلم ما من ادق کتابة بعینه تا آخر بار دین آنکه اتمام ادق کتابة بشما باشد تا آخر و گفت من کان یرید العاجله
 بار ولین آنکه من اراد الاخره باشد تا آخر و علی هذا القیاس مواضع دیگر تحقیق راه نمود ترا و نیست تصوف
 نزدیک قوم شی زائد و سوامی چیزیکه ذکر کردم و بیان نمودم آنرا بر تو دلین مر خدای راست ستر آن و علم بمو اطن و احوال
 او و آخر ج نمیکنند هیچ چیز را از مقتضای حکمت و نزل من القرآن ما هو شفاء و رحمة للؤمنین پس تخلی بوی و عنان
 گرفتن نزدیک وی زائل می گرداند ناچار مرض نفس را لیکن از مومنان و لایذی الظالمین الا خسار چه ایشان می برند آنرا
 از مو اطن آن و تحریرت میکنند کلمات را از موضع آن و خاص را عام می گردانند و عام را خاص پس نام کرده شنید نظام
 و قیاس و الحكماء هم المفسطون من ادق الحکمة فقلادق خیرا کتابة و گفت نکرد حق تعالی حکمت بکثرت و نگفت من ادق
 الحکمة الکثیره قلت در وی راه نیابد و سبب وصف کردن آن بکثرت متحقق نشود چه حکمت ساریست در تمامی موجودات
 لان الموجودات وضم الله بستر پیدا کرد حق تعالی انسان را و بار کرد بروی امانت باینکه گردانید برای او نظر که تا نظر و
 تصرف کند در موجودات با امانت تا بدهد هر صاحب حق را حق می چنانکه حق تعالی و او هر شی را خلق و استعداد پس گردانید
 انسان را خلیفه خود در زمین و نه غیر او را از موجودات پس انسان امین باشد بر خلق خدا پس عدول نکند از سنت الله
 پس موجودات بدست انسان است بطریق امانت که برداشت آنرا بعد از نمودن آن پس اگر ادا کند انسان آنرا
 آن صوفی باشد و اگر ادا نکند پس ظلم و جهول باشد و حکمت تقیض اجل و ظلم است پس مخلوق با خلاق الله است
 تصوف و تحقیق بیان کرده اند علماء و بیان کرده اند مواضع آن اسما و چگونه نسبت کرده شوند بوی
 خلق و آن در شمار نیانید ما حسن ما تصرف فیہ مع الله خاصة من تفضل و صفیها مع الله احاطه علما بتصرفیها
 مع الموجودات فذلک المعصوم الذی لا یخطئ ابدا و المحفوظ عن ان یتحول اویسکن سدی جعلنا الله من
 الصوفیه القائلین بحقوق الله المؤثر من جناب الله شیخ عبد الحق محدث دهلوی
 ۱۰ یکپاره روی با آن روز خوار باشد که کشته محنت کشنده باشند در آینه به آتش افروخته شده ۱۱ یکپاره روی با آن روز تازه باشند ۱۲ و اما
 هر که داده شد او را نام و اعمال او بدست است ۱۳ و اما آنکه داده شد نام و اعمال او بدست چپ ۱۴ هر که خواست بودند آسودگی دنیا
 ۱۵ هر فردی از قرآن آنچه وی شفاست و رحمت مسلمانان را ۱۶ و می افزاید در حق شکر کاران مگر زبانه را ۱۷ و حکما عا و لان الله
 بهر که داده شد حکمت پس داده شد و بر این غیر ۱۸ و کسی که داده شد ویرا حکمت کثیره ۱۹ چنانکه موجودات معنویات خداوند ۲۰ و عده تر
 است که تصرف کرد در این باقی بطرف مخصوص پس هر که زبیری کرد دیگر داند آنرا باقی در گرفت ویرا العلم با گردانیدن بی موجودات پس این معنوی
 است که هیچ وقت خطا نخواهد کرد محفوظ است از یک حرکت کند یا سکون معل و یکبار دیگر داند را خداست تعالی این صوفیه که قلم نند حقوق الهی بر داده
 شده از جناب وی

و احوال سلطان المشايخ نظام الدین اولیائی مکارو که حضرت فرمود در وقتیکه خواهر من مرا خلافت داد گفت حق تعالی ترا علم داد و عقل داد و عشق داد و هر که در دس این سه صفت بود فی شان خلافت مشایخ باشد و از وی این کار نیکو آید رحمة الله علیه و علیم و جمیع و نیز حضرت شیخ در حال والد ماجد خویش میفرماید که چون در خدمت شیخ امان اتفاق افتاد و عرض کرد که بنده را پیش از رسیدن بخدمت شما بیعت بجائی واقع شده است حالا جاذبه محبت و ولادت شما بر همه غالب است طریقی چیست فرمود غم نیست البتة مع من احب درین راه اعتبار محبت راست و میفرماید که والد من را از بد و فطرت بشر پ عشق و محبت آفریده آنچه گفته اند سه که این لذت بشیر آمد درون با جان میرون آید ۱۰ ایشان را آنچنان بود میفرمودند که من طفل بودم مقدار پنج شش ساله در مکتب میخواندم آنجا پسری بود در سن و سال چند مقدار کم تر و او نیز در آن مکتب میخواندم آبا و اوست محبت عشق بود و در آن هنگام مرا از معنی عشق و مشتقات او خبر بود لیکن اطوار آن بر من میگذشت در مدت عمر هرگز ازین خیال خالی نبود کم غیر آنکه درین پیرانه سری جنت و جوی اینکار از دست نیاید ولی قیدی در سوائی مناسب نماید خود را بزرگ گاه صید ارم و اگر نه دل همچنان از آتش محبت کباب است و جان از شوق این کار خراب و حضرت شیخ میفرماید که مرا نیز از حکم و صییت پدر که میگفت که بان تا ملائی خشک و نا هموار نباشی همواره از عشق و محبت دم میزنم و در طریقی غمت و دردمندی قدم می نهیم ۱۱

بیدار باشیم هرگز از عشق و اتم دل در دناک داریم و فی الواقع گره از کار به تدبیر عقل نتوان کشود و جز د یوانگی را ہی نتوان نمود ۱۲

زین خرد یگانه می باید شدن ۱۳ دست در دیوانگی باید زدن ۱۴ انتی و همین سراسر است که مشایخ صوفیه طالب را در ابتدا بعشق فرموده اند ۱۵ ازین بتر چه باشد حسن ارشاد و زیرا که ایشان چنان دیده اند که اول طالب را عاشق باید کند تا چون عشق خواهد آمد جمیع عیوب نفسانی با سانی مرتفع خواهند شد پس آنچه که گفت ۱۶

تا آخر بوضع اول تعلق دار و آنچه که گفت ۱۷

او ز حرص و عیب کلی پاک شد ۱۸ بوضع ثانی متعلق است و هرگاه وضع ثانی موافق طبع مولوی بوده ۱۹

زیاده بیان آن فرمود ۲۰ شاد باش ای عشق خوش سودای ما ۲۱ ای طیب جمله علتهای ما ۲۲

۱۳ صوفی در لغت بمعنی پشینه پوش و نیز منسوب به صفت است که توحی بود از اهل توحید که در ایام جاہلیت خدمت کعبه میکردند و خدمت خلق را حق آدا نمودند پس اهل تصوف منسوب با ایشان شدند و صوفی بمعنی مخلص نیز آمده و صاحب کشف اللفات می نویسد که صوفی با لغت تواد معروف صوت و بیغیر پوشش و در اصطلاح حضرات صوفیه صوفی آنست که نگاهدارد دل خود را از غیر خدا یعنی خطر که نفسانی و شیطان را داخل در سر پرده کند دل ندهد و اتم در عبادت و ریاضت بر جاده شریع باشد و قدم بر قدم حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم بندد و سلوک کند تا از برکت آن اقدام بر صراط مستقیم رسد ای برادر و در کت نماز اگر کسی صوف پوخته بگذارد و بهر از مشقت و کت نماز که با سر پوخته بگذارد اول صوف از پیغمبران بهتر آدم علیه السلام پوخته است و قتی که از بهشت بدر کرده بودند و آخر محمد صلی الله علیه و سلم پوخته و جلیب غیران صوف پوخته اند بر هر سلسله واجب است که کاغذ بدر از اسلام صوف پوشیدن ندهد ۲۳ چون کلیم الله درین راه خوف بفساد سر خود پوخته صوف ۲۴ صاف خوب با حق نماند و آشکارا ۲۵ صوفیان صاف را اتمت کار انتهی ۱۲

و بعضی از اینهاست داعی عشق	اے تو افلاطون و جالینوس ما	اے دوائے نوحیت و ناموس ما
طالب آن خواهند که تا بشو و باطنی و فیضان توجیه مشرب طالب را از غره بر سر نرد مردم را معرفت و لایت خود نیابد و همیشه شکسته دل بوده دست بکار و دل بیارماند	نذر و فتوح صومعه در وجه می و بیم	وین دلق زرق را خط بطلان کشیم
صوفی بیا که خرقه بپا یوس بر کشیم	مستانه اش نقاب ز رخسار بر کشیم	سرقضا که در تن غیب پنهان است
دلق را با آب خرابات بر کشیم	فردا اگر نه روضه رضوان بادهند	غارت کنیم و باده و شاد بر کشیم
بیرون جیم سر خوش و از نرم مدعی	دزد صاحبیت او را بدعا خواسته ام	عاشق روی جوانی خوش و نوحه ام
غلمان ز غره حور زینت بد کشیم	شرم از خرقه آلوده خود می آید	تا بدانی که بچندین هنر آراسته ام
عاشق در زند نظر باز می گویم فاش	که حرام است می آنرا که نه یار است ندیم	فتویٰ پیر معنان دارم و عهد است قدیم
که بهر یاره دو صد شعبه پیر بسته ام	و الحق سه	روح را صحبت نا جنس عذاب استیم
چاک خواهیم زد این دلق ربای محکم	سر داشتن از عشق تو دل فکر حالست	حقا که بود طاعت اوصالح و باطل
هر کس که ندارد بجان مهر تو در دل	آن دلبر من بین که بود میر قبال	ای زاهد خود بین بدر میکه بگذر
از جان خود آسان بود از عشق تو مشکل	زاد راه حرم دوست نداریم مگر	بر در دوست نصیم و مرا دے طلبیم
خیز تا از در میخانه کشادی طلبیم	زرق و طامات باز از خرافات بریم	خیز تا خرقه صوفی بخرافات بریم
بگدای ز در میکه زاده طلبیم	ویند در ره ما خار طاعت زاهد	جنگ و صحنی بدر پیر مناجات بریم
تا همه خلوتیان جام صبوحی گیرند	که بدین فضل و هنر نام کرامات بریم	شرم می آیدم از خرقه آلوده خویش
از گلستانش برونه ان مکافات بگیر	فتنه می بار و ازین طاق مقبرین خیز	دلق بپشمیه و سجاده بطامات بریم
حضرت ایشان می فرمودند که آنجا و اینجا جو دوستی چیزی دیگر طلب نیست هر که را محبت نیست ادب نیست زهد و پارسائی صرف آنجا در کار نیست و بدتر از زهد خشک فی الحقیقت آنرا نیست		

مراد از خرقه لباس شیخ است و اینجا کنایه از دهم است ۱۳ باوه در لغت بمعنی خراب و در مطلق حضرت منتهای آن محبت عشق الهی را گویند که از عالم غیب به قلب سالک وارد میشود و او را است و نیز میاز ۱۳ رند در لغت مکرر را گویند که آنقدر امور شرعی از زیر کی کنند از جهل در مطلق صوفیه عبارت از آن کس است که خلاف شرع شریف و بیابانه کلام کند و ادب شرع شریف نگیرد و حقائق را بی پرده بیان کند ۱۴ پیر معنان و پیر خرابات در مطلق حضرت صوفیه هر دو کنایه از پیر و مرشد و مرشد محقق و کامل باشد و گفته اند که مرشد عالم مستحق روحانی که از صفات ذمیمه و نفسانیه تغیر و تبدیل یافته و متصف بصفات حمیده شده باشد و واردات غیبی از عالم لاریبی بر دل او وارد گردد ۱۵ خرقه در لغت پارچه کهنه و پوسیده را گویند و چونکه پارچه فقر اکثر گریبان چاک کرده شده میشود از زینجه ویرا خرقه گویند و در مطلق حضرت صوفیه صافیه خرقه آنرا میگویند که شیخ مرید را وقت بیعت یا خلافت و اجازت پارچه خود هدیه و یا علامت اجازت باشد چنان از زمان حضرت بنوی علی الله علیه و سلم جاری است که آنحضرت صلی الله علیه و سلم خرقه مبارک بجهت ادریس قرنی رضی الله عنه عطا فرموده بود و همچنین بجهت علی کرم الله وجهه و این طریق را شیخ مجاری داشته اند یعنی فقط سالک خرقه صوفی را بخرافات برون کنایه از قید و استغلی هم و مرستن است یعنی علم فزار محو کردن و این پند را هم که پندار من شکسته شد بر شکستن و بقیام قلندر می فائز بودن و معانی اصطلاحی لفظ خرابات و میخانه بالا گذشت مراد آنیکه صوفیان یا صفا چون منتفی شوند از قید جاه و صوف صوفیان نیز و از هندی قلندر گردند

و قریب باین است قول بعضی حضرت ایشان راست در خرابات مغان نور خدای بنیم قبله حاجت و محراب دعا می بنیم	حلقه توبه گر امروز جز با د ز نیم جاتا مین خدا بانی که هرگز از شک وین عجب بین که چه نور عجز کجای بنیم	خازن میکرده فردا کند در بازم رسته بر اگر خایه خمار نه نهو تا لیست دی تن بین میکرده یار کج درش
از راه سلوک را به عشق و البته اندو فی الواقع عشق چیست	ازین است که بعضی سلف صراح غایت سلوک عشق دانسته اند	عشق چه بود قطره دریا ساختن
از دو عالم با خدا بر دشتن عشق از هستی خود وارستن است و این معنی چه نیکو گفته اند عشق آمد واسطه کون و مکان عشق باشد رهبر راه یقین عشق در یابست بی قیصر و کمران هر چه جز معشوق بود آن را بسخت عشق مرا آیت جمال روی دوست ند بهش تفرید و ترک ماسواست گاه مومن که میخ و تیر سا کند گاه بتخانه کند که مجبوره گاه زاهد گاه فاسق سازد می برد خاکی بجز رخ آفتابین عشق با هر کس نماید عشوه عشق ثرا را نذر آورد در نبرد نوح را از آن عشق طوفانی کند از مهر و خورشید بپیرا آورد عشق یوسف را از آن ساز و غلام پس بزدان آورد با صد جفا عشق می بیند سلیمان را وفا	عشق آن باشد که باطل حق خود در مقام سرمدی پیوستن است عشق شد ایجاد عالم را سبب گر نبوی عشق که بود در جهان عشق عاشق را بود جبل المتین عشق بیرون است از شرح و بیان گر مقام عشق ما یوم می تو شد عشق آرد در ترا در کوی دوست عشق را هر دم دگرگون جلوه هست گاه شیخ شهرو که رسوا کند که اسیر خط و خالت می کند که مخالف که موافق سازد عشق مشرک را مؤحد میکند عشق دارد هر زمانی جلوه عشق آدم را اسیر دانه کرد تا که بر دعوی اش بر باقی کند عشق اسماعیل را قربان کند تا که آرد مرز لیخا را بدام عشق درد او چون آمد پدید آورد بلقیس با تخت از سبا	تید را بگذارد و مطلق شود عشق افراط محبت گفته اند گوش کن از کجاست که عشق نوب عشق آمد عروة الوثقی و دین عاشقی با احراست از کفر و دین در دل عاشق چه عشق است فرخت بر فراز نه فلک جامی تو شد دین عاشق عشق و تیر و فداست گاه زاهد سازد که زند دوست عشق دارد صد هزار ان شعبده گاه مست و جرد و حالت میکند عشق می آرد ملک را بر زمین که محقق که مقلد می کند عشق اسیر را کند آزاد مرد دام او شد دانه تا فاسد کرد عشق ابراهیم در یار آورد دید یوسف را اگر یان کند عشق یوسف را بدتر اند قبا موسم شد در دست او گدازد عشق با ایوب چون دل و حضور

لله خلد لغت معنی خراب فروش و اصطلاح حضرت صوفیه مرشد کامل را گویند و نیز از خانه خار مقام خرابات مراد است که مقام وحدت را
گویند که تفصیلش در حاشی اول کتاب مکتبه نهانده شد صاحب گلشن را نیز میاید که خرابات از جهان بی مثال است و تمام عاشقان را ایست
این مقام قلندر حق است و عالم باهوت کما به از همین مقام است که مراد از میر عالم تا سوت است بعد از فانی نام و موصول با صریح صده

در میان صد بلا باشد صبور
 عشق استغنا چو بلکشی نمود
 بر دید دوست سوسه نور برد
 عشق احمد را بر دبا وصل دوست
 تا مقام او نشود حق الیقین
 عشق در هر مظهری روی نمود
 کیمیا باید که تا مس زر شود
 عقل کی بنید جمال عشق را
 عشق در راه ملامت می رود
 عقل گوید دنیا و عقبی بجو
 عشق میگوید ز هستی در گذر
 عقل گوید ز وره محو و لقا
 عشق گوید نه بر در بنج گوی
 عشق میگوید ز خود فانی باش
 عقل گوید هر یک رسد نما
 عشق گوید آتش در جاه زن
 عقل گوید کسب کن چه معاش

عشق یونس را چو از جان سیر کرد
 دانا با خوت و خون در گریه بود
 عشق عیسی را بگردن می برد
 لی مع الله در بیان حال اوست
 عشق دارد جلوه با هر زلی
 عشق را هر دم ظهور تازه بود
 کیمیا ساز است عشق عقل سوز
 تاجه داند او کمال عشق را
 عقل در اسباب میدارد نظر
 عشق میگوید بجز مولی مجو
 عقل میگوید همیشه جاه و مال
 عشق گوید ز وره محو و فنا
 عشق میگوید که ترک خویش کن
 عقل میگوید لسان و تراش
 عشق گوید نیستی باید گزید
 عقل گوید آبروی جو بفن
 عشق گوید از دو عالم پاک شو

در میان ما همیشه جا گیر کرد
 عشق موسی را بکوه طور برد
 نیست کس واقف که تا چون میر
 عشق احمد را بود معراج دین
 با جبین و بایزید و یوسف علی
 عشق تا نابد خرد انور شود
 عشق ظلماتی کند روشن چو روز
 عقل در راه سلامت می رود
 عشق میگوید مستب را نگر
 عقل گوید علم آموز و هنر
 عشق گوید جمله را کن پایمال
 عقل میگوید برو کنج نشین
 عقل میگوید که خود را بیش کن
 عشق گوید بان نباشی خود نما
 عقل میگوید که هستی کن پدید
 عشق گوید پاکباز و فرد باش
 عقل گوید در پی این هر دو رو

عشق میگوید که وصل یار جو | عقل میگوید محال این ره بجو

له حق الیقین عبارت است از فانی بنده در حق و بقا بوی علم و شهود و حال نه محض علم پس دانستن موت علم الیقین است و معاینه کردن ملائکه
 صین الیقین فذلک موت جشیدن حق الیقین و بعضی میگویند علم الیقین ظاهر شریعت را گویند و صین الیقین خالص بودن همان و حق الیقین مشاهده
 کردن در آن انتمی گذانی لغو نیات و الاشیاء المحققه بعد از شریف العزیزانی ۱۲ صلا ملامت بفتح هر دو میم در لغت بمعنی سرزنش و نکویش و ملامتی بمعنی
 شخص بدنام و حق الیقین شروع کلام کننده و در اصطلاح حضرات صوفیه فرقه ایست از فقر که در ظاهر بدنام باشند و در باطن هشیار
 عبادت خود را از اغیار مخفی میدانند و هیچ خوبی و نیکی خود را ظاهر نیکنند و بجای آن اظهار صفات ذمیه خود می سازند تا که در خلق حقیر و بمقتل
 نمایند حضرت مولانا جامی در صفت ملامتی میفرماید صوفی آنست که از خود رسته است و ز کجوبسته و از بدر رسته است و بدست هستی و ز هستی
 ساده نهاده گون و زکون آفراده ۱۲ صلا صوغ عبارت است از رجوع عارف بسوی احساس بعد غائب شدن عارف و زایل شدن احساس ۱۲
 صلا صوغ عبارت است از ایلود و زایل کردن اوصاف بشری و عادات بشری ۱۳ صلا و صلا عبارت از معرفت حقیقی است که حاصل یعنی رسانده است میان
 بطون ظهور و کما به مراد از ان سبقت رحمت الهی یا محبت گرفته میشود و گاهی به نسبت حق تعالی برای اشیا چه که قیومیت حق تعالی و اصل میکند
 بعضی کثرت تمیضات ما با بعضی پس متحد میشود آن کثرت و متفرق میکند آن قیومیت و وحدت کثرت را پس آن کثرت متکثر میگردد و گاهی هم از ان
 گرفته میشود فانی بنده با اوصاف خود و در اوصاف حق تعالی یعنی متحقق شدن عبد با اسلاف حق تعالی که در اوصاف حق تعالی میگویند و باینکه
 قول نوی میلی الله علیه و سلم است من احصا باطن الحق (هر که احصاء کرد آنچه را داخل شد و جنت) ۱۴

عشق میگوید قلب در می شوم
عقل گوید نه تو شمرت کن قبول
عشق گوید نوش کن جام فنا
عقل می گوید معاشرت و بدست
عشق گوید دیگر وفا تو نیست کجاست
عقل گوید بد شهر عمر ان می کنم
عشق گوید میردم سوے سفر
عقل گوید در بیان بر بان بجوی
عشق گوید عاشق قلاش باش
عقل گوید رو به مکن آورم
عشق گوید دور کن طول ایل
عقل گوید قل هم از امر شه است
عشق میگوید که بان در پیش باش
عقل از اسلکام میجوید نشان
در میان عقل و عشق آن گفتگوست
وز خصامی او خرد و پیچاره شد
دامن عشاق را آور بدست
اگر دهر در پیش ازین هرزه پیروی

عقل گوید شنج با قمر می شوم
عشق گوید نامرادی پیشه کن
عقل گوید که بودستی روا
عشق آتش میزند در کائنات
عقل گوید ننگ و ناموست کجاست
عشق گوید در بلا منزل کنم
عقل گوید شو مقیم اندر حضر
عشق گوید عقل سرگردان کجاست
عقل گوید زاهد قلماش باش
عشق گوید پیشه کن بیچارگی
عقل سازد حیلها می بر محل
عشق گوید فکر دنیا هیچ نیست
عقل گوید عاقبت اندیش باش
عشق راشدین دلت نیست
عشق قلاش و خرد اسباب جوت
یار خواهی در طریق عشق رو
پیش شان چون خاک باشتی تو
گفته ایشان چون در گوش کن

عشق میگوید طلب را قبول
عقل گوید عاقبت اندیشه کن
عشق گوید نیست کن از هر چه هست
عقل گوید بر حذر زین ترهات
عشق گوید خانه ویران میسکنم
عقل گوید خویش بر عزت زیم
عشق گوید در عیان چیز می گوی
عقل گوید عشق بی سامان کجاست
عشق گوید من ز تلون بگذرم
عقل گوید چاره جو یکبارگی
عشق میگوید که خاموشی بدست
عقل گوید طالب نیابی است
عشق سوی کفر آرد موکشان
در عشق گرز خود فانیست
چونکه آمد عشق عقل آورده شد
وز خود می یکبارگی بیگانه شو
در پناه عاشقان جائی بجوے
بشنو از عشاق بی سامان سخن

قلند بر وزن سمنه عبارت از ذرات است که از نقوش و اشکال عاداتی و آمل به ساداتی مجرد و با مفاکشته و بر تری کرده از قیود و کلفات رسمی و مقررات
همی خلاص یافته و دامن خود را از همه و چیده و از همه دست بدل و جان بریده و طالب جمال و عاشق ذوالجلال حق گشته و بد اخفرت رسیده و اگر زده و کمونین
و اهل کن میله داشته باشد از اهل عز و است نه قلندر کذا فی البرهان قاطع و حضرت خواجه عبید الله از انقشندری در فقرات میفرماید که قلندر بی تحریر حقیقت
خواست از موانع و دور کردن آنچه از جانب اوست و باقی داشتن آنچه از جانب حق است بجهان و تعالی و کم کردن خود را بچیزی که هر چند خود را بچیز نیا بد
آهسته و بعضی گویند که قلندر زبان سریانی است از اسماء الله تعالی زیاده تفصیل را بکار طالب باشد رجوع بر ساله تحریر ۱۱ نور مصنف حضرت صاحب کلمه نماید
و نیز حضرت مصنف ۱۱ از منزلت تشریح این در اوایل کتاب ستطاب الطائف الاذکار تحریر فرموده اند ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰

<p>نوش کن یک جرعه از جام عشق جز رنجه عشق ناید دفع او هر که راه عشق جانان می رود دولت عالم مراد است داد از خدا اجابت ان اعرف شفو دستاشتم گشت عتبه شرم ۱۲</p>	<p>عشق وز زمی پیشه کن اینجا بیا رهزن راه است عقل جلد جو عاشقانرا عشق شد فریا درس یک قدم هر کس به عشق او نهاد وز محبت هر دو عالم شد پدید حضرت ایشان همدین مضمون می فرماید</p>	<p>ترک کن این عقل پرانسا ده را بهمو آزار شود در دام عشق رهنمای عاشقان عشق است اوس زود مست با ده وصلش شود حق جهان را از محبت آفرید در محبت ساز جان و دل گیرد شور محشر ز قامت بالا است</p>
<p>اهل دل کے اسیر اونہ شوند</p>	<p>خود ز قانگت قیامت بریا است مراد از کامل گل عارض تعبیرش گرفته اند که چون بر شمع نورسته اجابت ان اعرف برآمد و جیش کسیم بحری خلقت الخلق ان غنچه مطلق را بر شاخسار تقدیدش گفته کرد مشام عالمی از بویش معبر گردید و ازین جا خودی فرماید</p>	<p>کاکلش دام از بی دلباست کاکل در اصطلاح حضرت پیر محمد بن علی جلالی را گویند ان اعرف برآمد و جیش کسیم بحری خلقت الخلق ان غنچه مطلق را بر شاخسار تقدیدش گفته کرد مشام عالمی از بویش معبر گردید و ازین جا خودی فرماید</p>
<p>از پرده غفلت بجهت تدبیر برآیم</p>	<p>اگر چه حضرت ایشان عشقش را تعبیر به غفلت فرموده اند لیکن در رای ناقص فقیر اذ الله حلاوة الیقین احسن چنان می نماید که اگر آن غفلت به عشقش تعبیر کرده شود بهتر است زیر که مناسبت او در اینجا کائنات خمس فی رابعة السماء روشن است از چه که در عشقش غفلت از جمله لازم است پس می فرماید که از پرده غفلت هر دو عالم چگونه بیرون آیم که خود یار خویش را بی پرده ساخته مرا به تماشا حسن ازلی خود نواخت و این تماشا همان غفلت از دو عالم و نیستی ازین بندار هستی خود فراموشی است چنانکه بعضی حضرات نقش بندیه در تفسیر آیه کریمه احسن الله الیقین فرماید که احسان خداوندی با شما این است که خود را در پرده پوشید و شمارا بی پرده اغیار نگردان جمال سرمدی خویش نمود اکنون از شما امری فرماید که شما احسان کنید که خود را نیست کرده هستی ما را روشن کنید حاصل مقام درین بیت اشاره بآن می فرماید که بی لوازم عشقیه کی تو اتم ماند زیر که خود یار خواهان آن است همدین تعبیر ارشاد می فرماید</p>	<p>خود یار و ادا ر حجاب است بند اگر چه حضرت ایشان عشقش را تعبیر به غفلت فرموده اند لیکن در رای ناقص فقیر اذ الله حلاوة الیقین احسن چنان می نماید که اگر آن غفلت به عشقش تعبیر کرده شود بهتر است زیر که مناسبت او در اینجا کائنات خمس فی رابعة السماء روشن است از چه که در عشقش غفلت از جمله لازم است پس می فرماید که از پرده غفلت هر دو عالم چگونه بیرون آیم که خود یار خویش را بی پرده ساخته مرا به تماشا حسن ازلی خود نواخت و این تماشا همان غفلت از دو عالم و نیستی ازین بندار هستی خود فراموشی است چنانکه بعضی حضرات نقش بندیه در تفسیر آیه کریمه احسن الله الیقین فرماید که احسان خداوندی با شما این است که خود را در پرده پوشید و شمارا بی پرده اغیار نگردان جمال سرمدی خویش نمود اکنون از شما امری فرماید که شما احسان کنید که خود را نیست کرده هستی ما را روشن کنید حاصل مقام درین بیت اشاره بآن می فرماید که بی لوازم عشقیه کی تو اتم ماند زیر که خود یار خواهان آن است همدین تعبیر ارشاد می فرماید</p>
<p>له آزاد آنست که با وجود علم و فضل و کمال از قیود بشری و تعریفات جسمی خلاص یابد و از لباس و آراستگی و اسباب دنیاوی دل خود بردارد و از خلق در گذشته همه تن متوجه بطرف جلال و جمال حق تعالی باشد و اگر در آراستگی لباس و جسم مانند پس و می از مرتبه آزاد خارج است ۱۲ مراد از حضرت ایشان شاه تراب علی قلندر قدس سره اند ۱۲ قاست یعنی قد و در مطلق حضرت موی طور ذات و اساء و صفات و افعال و آثار را گویند و نیز از عالم ارواح تا عالم اجسام را هم قاست گویند ۱۲ یقین دولت علمی را گویند که با وی شک نباشد و در اصطلاح اهل تصوف اعتقاد شری را گویند که این چنین است با اعتقاد اینکه خلاف این ممکن نیست و این اعتقاد مطابق واقع باشد و زائل گشتن وی ممکن نباشد و نزد بعضی یقین مشاهده همه مخفی باشد بسبب صفای قلب و نزد بعضی اطمینان قلب باشد بر دریافت حقیقت شئی ۱۲ ازل آنست که ابتدایش نباشد و این را بر دو وجه اطلاق میکنند اول در مرتبه ذات بلا صفات که در لایق میگویند و احدیت و مرتبه ذات و واجب الوجود نیز چرا که وی خود نمود موجود است در موجودیت خود محتاج چیزی نیست و نبود و نخواهد بود برای وجود وی ابتداء نیست و دیگر در تعین ثانی که در آن تفصیل صفات و حقائق الهی و اعیان ثابته و حقائق اشیا و ثابته اند این را ازل ممکنات نیز میگویند چنانکه می گویند که حق تعالی این امر را ازل مقرر فرمود یعنی ازل تعالی حقایق اشیا را درین ازل مقرر فرمود این را علم الهی و تقدیر الهی نیز میگویند ۱۲ احسان کن چنانکه احسان کرده است خدا بر تو ۱۲ عنه چنانکه خدا بر الذرت یقین ۱۲ عهه مثل آفتاب در آسمان چارم ۱۲</p>	<p>له آزاد آنست که با وجود علم و فضل و کمال از قیود بشری و تعریفات جسمی خلاص یابد و از لباس و آراستگی و اسباب دنیاوی دل خود بردارد و از خلق در گذشته همه تن متوجه بطرف جلال و جمال حق تعالی باشد و اگر در آراستگی لباس و جسم مانند پس و می از مرتبه آزاد خارج است ۱۲ مراد از حضرت ایشان شاه تراب علی قلندر قدس سره اند ۱۲ قاست یعنی قد و در مطلق حضرت موی طور ذات و اساء و صفات و افعال و آثار را گویند و نیز از عالم ارواح تا عالم اجسام را هم قاست گویند ۱۲ یقین دولت علمی را گویند که با وی شک نباشد و در اصطلاح اهل تصوف اعتقاد شری را گویند که این چنین است با اعتقاد اینکه خلاف این ممکن نیست و این اعتقاد مطابق واقع باشد و زائل گشتن وی ممکن نباشد و نزد بعضی یقین مشاهده همه مخفی باشد بسبب صفای قلب و نزد بعضی اطمینان قلب باشد بر دریافت حقیقت شئی ۱۲ ازل آنست که ابتدایش نباشد و این را بر دو وجه اطلاق میکنند اول در مرتبه ذات بلا صفات که در لایق میگویند و احدیت و مرتبه ذات و واجب الوجود نیز چرا که وی خود نمود موجود است در موجودیت خود محتاج چیزی نیست و نبود و نخواهد بود برای وجود وی ابتداء نیست و دیگر در تعین ثانی که در آن تفصیل صفات و حقائق الهی و اعیان ثابته و حقائق اشیا و ثابته اند این را ازل ممکنات نیز میگویند چنانکه می گویند که حق تعالی این امر را ازل مقرر فرمود یعنی ازل تعالی حقایق اشیا را درین ازل مقرر فرمود این را علم الهی و تقدیر الهی نیز میگویند ۱۲ احسان کن چنانکه احسان کرده است خدا بر تو ۱۲ عنه چنانکه خدا بر الذرت یقین ۱۲ عهه مثل آفتاب در آسمان چارم ۱۲</p>	<p>له آزاد آنست که با وجود علم و فضل و کمال از قیود بشری و تعریفات جسمی خلاص یابد و از لباس و آراستگی و اسباب دنیاوی دل خود بردارد و از خلق در گذشته همه تن متوجه بطرف جلال و جمال حق تعالی باشد و اگر در آراستگی لباس و جسم مانند پس و می از مرتبه آزاد خارج است ۱۲ مراد از حضرت ایشان شاه تراب علی قلندر قدس سره اند ۱۲ قاست یعنی قد و در مطلق حضرت موی طور ذات و اساء و صفات و افعال و آثار را گویند و نیز از عالم ارواح تا عالم اجسام را هم قاست گویند ۱۲ یقین دولت علمی را گویند که با وی شک نباشد و در اصطلاح اهل تصوف اعتقاد شری را گویند که این چنین است با اعتقاد اینکه خلاف این ممکن نیست و این اعتقاد مطابق واقع باشد و زائل گشتن وی ممکن نباشد و نزد بعضی یقین مشاهده همه مخفی باشد بسبب صفای قلب و نزد بعضی اطمینان قلب باشد بر دریافت حقیقت شئی ۱۲ ازل آنست که ابتدایش نباشد و این را بر دو وجه اطلاق میکنند اول در مرتبه ذات بلا صفات که در لایق میگویند و احدیت و مرتبه ذات و واجب الوجود نیز چرا که وی خود نمود موجود است در موجودیت خود محتاج چیزی نیست و نبود و نخواهد بود برای وجود وی ابتداء نیست و دیگر در تعین ثانی که در آن تفصیل صفات و حقائق الهی و اعیان ثابته و حقائق اشیا و ثابته اند این را ازل ممکنات نیز میگویند چنانکه می گویند که حق تعالی این امر را ازل مقرر فرمود یعنی ازل تعالی حقایق اشیا را درین ازل مقرر فرمود این را علم الهی و تقدیر الهی نیز میگویند ۱۲ احسان کن چنانکه احسان کرده است خدا بر تو ۱۲ عنه چنانکه خدا بر الذرت یقین ۱۲ عهه مثل آفتاب در آسمان چارم ۱۲</p>

نقد جان و دل بکف دارم خریدار توام	خوش را گم کرده ام از بس طلبکار توام	گر بر سر تنم زنی کے سر کشم از کار عشق
نیست کارم از سر و سر و کار توام	پس بد آنکه سه	از محبت چون جهان را شد نظام
کارهای عشق کے گرد تمام	شد محبت را بطور اعتدال	بے محبت کے شود پیدا کمال
ہر دے را که محبت شو نیست	ز آفتاب عشق اور انور نیست	ہر کہ با عشق و محبت آشناست
محرم در گاہ خاص کبریاست	در طریقی عاشقان برتر مقام	از محبت نیست برتر و السلام
کے محبت بے نقاب آید برون	میکند افسون عالم را فسون	گر ز نور عشق تا بد یک شر
از لطف او خلق را سوز دگر	جان که از نور محبت باصفاست	او بزم وصل جانان آشناست
ہر کہ شد جو یامی وصل از خاص عالم	بے محبت نیست کا یہ او تمام	از محبت گشت ظاہر ہر جہت
وز محبت می نماید نیست هست	گر علم بیرون زند سلطان عشق	ملک جانہ می شود ویران عشق
شد محبت روح و عالم ہجو تن	گر نباشد جان چه کار آید بدن	چونکہ دارد عشق ہر جائے ظهور
میل ہر سوئے اگر باشد چہ دور	دل ہر سوئے کہ مانگی می شود	او بوسے دوست آن سو میرود
ہیچ طالب راجز او مطلوب نیست	در دو عالم غیر او محبوب نیست	غرق در یامی محبت گر شوی
از کمال عشق رمزے لبتنوی	ہر چہ دارد این جان بود و نمود	از طفیل عشق آمد در وجود
شد علامات محبت در جان	ترک گیر و هستی و سود و زیان	صورت معشوق و عاشق را یقین
آنکہ حسن و جمال عشق بین	عشق آمد رابطہ اندر جہان	آئینہ معشوق و عاشق عشق دان
حسن او بے عشق او نبود تمام	کے نماید بے گداج و کرام	ناز معشوقان ہی گرد عیان
از نیاز عاشقان جان فشان	گر نیاز عاشق دیوانہ نیست	ناز معشوقی کہ میداند کہ چیست
سنگ خارا از محبت نرم شد	ہجو بخ افسردہ از وی گرم شد	این محبت شاہ را سازد گدا
میکند او ہر گد را بادشاہ	ہر کسے کو از محبت نور یافت	از غم و شادی بجلی روت یافت
بے محبت وصل جانان را نیافت	اندرین رہ سالہا ہر کوشش یافت	از محبت مردہ زندہ می شود
وز محبت شاہ بندہ می شود	حضرت ایشان راست قدس سرہ العزیزہ	کرم از دست جنون صدمہ چاک
نیمہ زد در کشور سلطان عشق	شد ہیا یکسر سامان عشق	ہر زمانم تابع فرمان عشق
تا بکف آید مراد امان عشق	کہ بہ صحرایموم گاہے بدشت	
<p>۱۱ عاشق در اصطلاح حضرات صوفیہ کسے را گویند کہ از عقل دور باشد و ز یاد سر خود خبر ندارد و خواب و خور حرام داند و زیان بد کرد و دل بظلم و جان بشاہد معشوق حقیقی مشغول ندارد و دل بر بیان و چشم گریان در وی نذر دہ آہ سرد علامات او ست ظلم و پاہنہ شب و روز در کوپہ معشوق بسر بردن و از غم و غمنازی و از مصطلحات دیگر چنان معلوم میشود کہ عاشق اسرار حق را گویند و از بواحدین و مرتبہ آدم و تجلی ثانی و عالم شہادت و نشاء کثرت و عالم ملکوت و عالم ماسوا و عالم معانی نیز می شمارند و بالتفصیل در متن لطیفہ ہا بین ۱۱ و ۱۲ شدہ کہ در ان چیز ہا پیوند کنند ۱۲ عہ پیچہ حضرت شاہ تراب علی قلندر قدس سرہ ۱۳</p>		

عاشقان محنت کشند و جان دهند
جنس دیگر نیست در دکان عشق
مهره بر جسته آه خوش است

بو الهوس بگریزد از میدان عشق
کنش صبر و شکیبائی شکست
از برای مطلع دیوان عشق

جز غم و درد و ملامت های خلق
جوش زد از دل چنان طوفان عشق
حسن نگردد سمن بوی تراب

کرد مار ابلبل لبان عشق
کودنخ ابروم قربان عشق
هر چه بادا باومن سر داده ام
هست بر من این قدر احسان عشق
تا یکی طال اللسان باشی تراب
آتش درد طلب در دل فروز
لا ایالی وارزد در راه رب
تا طلب در باطن ظاهر نشد
دالما بادا پیر از رنج و تعب
جان نداده دهر که جو یای تو نیست
چند خوان چون نور حق برویافت
دیده کو بنیاب روی یار نیست
ز آتش دوزخ سباده فراغ
هر شبایی که نداد مهر دوست
زانکه دار صورت اما نیست جان
در طریق جستجوی وصل یار
که سوخته دنیا و عقبه ننگرد
گر سوخت نه لبوس من آنکه ز عشق

ایضا اول
واعظ از عالم تر ابو د خیر
در ره سلطان عالیشان عشق
کیست محرم با که گویم حال خود
لب بند و تن بجزن ایجان عشق
هر چه یابی غیر مطلوبت بسوز
هر که در راه طلب مردانه است
در بلای عشق جان صابر نشد
آن سر که کورا هوای دوست نیست
دل ندارد دهر که شیدای تو نیست
هر که او جو یای اسرار تو نیست
کو به چون در غور دیدار نیست
گوش گو گفتار جانان نشنود
او بریده به ز تیغ قهر دوست
در ره عشقش گذر از گفتگو
دین و دنیا کرده باشد آن تبار
نه از ضلعه عشق هر کافر و خسته نیست
آتش بدی ز نیم کان سوخته نیست

خوردم از تیرنگه پیکان عشق
از برم بر خیزای نادان عشق
فارغم کرده است از ناموس و تنگ
بادشاه و دقتم از فیضان عشق
الکلام بالاتمام ای سالک
بگذر از ناموس در راه طلب
از خیال کفر و دین بیگانه است
آن دله کو هست خالی از طلب
ز و مجو مغر که او جز پوست نیست
روح کو روح خیالت رانیافت
سر بساوش چون طلبگار تو نیست
سینه که ز عشق بروی نیست داغ
گر شود که عاقبت بهتر شود
هر که طالب نیست انشائش بخوان
جستجو کن جستجو کن جستجو
طالبش آنکه بوصلش ره برد
با او سر سوزن دلم دوخته نیست
زیاده طول است تا کجا نولیم

دفا تر تحت و عبار معتر درین مسئله بر بوده انون شاء الاطلاع علیه کما هی فلیرجع الیهما کاتب الحروف
عفی عنه گوید که حاصل جمله تقاریر و حامل تمامی تقاریر اینست که علاوه از آنکه غیر محبت و عشق را هستی نیست و
جز مودت راه راستی این نام است که محبت یکی از اسباب نظام نبی آدم است چنانکه از محبت وجود

طلب در لغت بمعنی جستن و در اصطلاح حضرات صوفیه جستن حق را گویند عام تر از آنکه دوست دارند بیشتر از
را و عهدیت و محببت است هر که خواهد اطلاع بران بخیر و بد باید که رجوع کند به فائز بنبرگ ۱۲ ع ای خیال
عزت و شرم ۱۳ ع ای خاموشی گزین ۱۴ ع خیال عزت و کرامت خود ۱۵

عالم است حضرت قدوة الانام مرجع الخاص والعالم خلاصته العوالم حضرت شاه محمد کاظم قلندر قدس سرہ میفرماید
 بیت ہی سے سنار ہو بیت جاناں کی جان جا ہی **سو د ا سو نہیں چھٹکارا** یعنی از دے ۱۲ خلاصہ ۱۱
 یعنی ہستی عالم بہہ از محبت است
 فاجبت وہ حدیث باین اشارت است پس انسان عارف باشد خواہ صیارت بحکم اصل فطرت از حب
 خالی نمی تواند ماند زیرا کہ تقرر علیتش جل جلالہ بے حب بمظہار اسم تکوین و ایجا دنیہ راحتہ پس عارف را کہ
 قبلہ موجبش آن خلیل کہہ کبریا می است تا اورا محبت نیست از وجدائی است نہ ربط انتہامی حصول
 مقام فنا بے عشق نمیتواند شد چنانچہ رستن از ہستی بے او میر نمیتواند گردید آری در ہر شئی محبت ساریت
 و ما معین الفت از رُود طبیعت ہر یکے جاری الفت کہ در میان سنگ و متعاطیس است دیدنی است
 و در یافتنی **گر نہ دہر جوہرے از عشق بودے نہ** کے کشش ہوتے ہاں سنگ متعاطیس را

وَبَایْنِ واسطه حق تعالی با یقاع محبت میان اهل ملت و تعظیم منت می نهجیت قال فی محکم تنزیله

لَوْ أَنفَقْتُ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا الْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلَفَ بَيْنَهُمْ وَفَعَلَ

عمر من فائل ان الذين امنوا وعملوا الصالحات سيجعل لهم الرحمن ق ١٥ و این معنی بود که از تنبیه
و اشعار است بدان که محبت جلب و جذب عتقاد را بیشتر می نماید و محبت از مناسبت افضل است بدن
سبب که مناسبت تغییر قلب کند و محبت تألیف از اینجا گفته اند که طاعتی که از سر محبت باشد افضل از طاعتی
بود که از خوف و ربهت نماید بدان واسطه که مبدء طاعت محبت است از داخل و منظر طاعت ربهت است
از خارج و لابد چون ربهت که زمینه باشد زوال پذیرد و طاعت نیز زایل گردد و مذموم که با یکدیگر طریق محبت
سپزند باهم ^{مؤصلت است} لازم باشد و چون موصلت شیوه ایشان بود معاودت ^{مردودان} بظهور رسد و چون معاودت
یکدیگر کنند هر یک به علمی قیام نماید و چون اقامت بر اعمال کند عماره ارض نتیجه دهد و از عمارت دوام ذکر
و ظلود اسم و بقای نوع و آزار برای خصلت و قوع محبت از روعر اسم ^{بایدی} اجتماع اهل محبتی در مسجدی به پنج وقت
جهت ادای نماز و افکض شرع فرموده و اجتماع اهالی شهر را در یک هفته برای جماعت در مسجد جامع و اجتماع
اهل بدیه و اهل صحاری را در سالی دو روز در صحرا تا به وسیلت اجتماع ایشان ^{مجموعه} قواعد انس مؤکد باشد و بسبب
ایشان باهم مودت واقع شود در اخبار مذکور است که طایفه صورت شوکت و استقامت ^{مجموعه} و نعم و اموال ابراهیم
علیه السلام بدیدند و جاه و مکتب نبوت و قدر رتبه و منزلت و توانایی جیدن نعمت که بوی متواصل شد و دیده گفته
نفرت

عالم بیخ لایم مرزا ناسوی احمد است و در اصطلاح حضرت صوفیه مراد از آن نخل است و نخل بیاضی مکر وجود حقانے کظاهر گشته است بعد از ملکات پس بسبب ظهور وجود حق تعالی با تعینات ملکات تمام نخله مشهود آن وجود بی سوسی و غیر با متبایا صفات آن وجود ملکات چرا که برای ممکن وجود نیست اسلئے این نسبت مدنه وجود همین حق است و ملکات در مد میت خود تا حال در علم حق ثابت اند و ملکات شیون ذاتیه حقانیه اند پس عالم صورت حق است و حق تعالی بر هیت و روح عالم و تعینات در وجود واحد حقانی احکام را بر مظهر ظاهر حق تعالی اند و اسم ظاهر یعنی و مظهر اسم باطن حق تعالی است ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵

که چنانکه ابراهیم که در مقام بندگی حق حق آن بجای آورد و شکر آن نعمت چندین گنزد که حق تعالی او را بخلعت فاخره
حق جل جلاله خواست که تا علم مرتبه او بکمال نرسد تا بداند که او نه از برای زیادت نعمت با دوام آن در مقام عبودیت
و خلعت و محبت ثابت قدم است ^{۱۱} **عشق است که از ازل مراد سر بود** | کار نیست که تا بهر ادر پیش است
بلکه کمال استعداد خویش در جلال و جمال حق بهمیم است پس ملائکه را امر فرمود که بصورت بشری تمجید شوند و نقد
خلعت ابراهیم بر او بکمال بخت کنند پس چو قی از ملائکه بصورت نوحی ظاهر آن آمده آواز کسب به سمع ابراهیم رسانیدند ابراهیم
از آن استماع بوجده در آمد و گفت ^{۱۲} **این مطرب از کجاست که برگفت نام دوست** | اما جان و جامه نیکو بر پیام دو
از ایشان یکبار دیگر طلب اعاد فای آن کلمات شور انگیز و عشق آمیز کرد گویندگان و جواب گفتند ای ابراهیم بی اجر نی
ما دیگر بار سماع نغیم ابراهیم گفت ^{۱۳} **ثلث مال من شمارا و دجده و حال من مرا الغرض ملائکه چند بار دیگر ذکر سبوح و قدوس**
بسمیاع اروح نفوس او رسانیدند ابراهیم در خانقاه شهود خرقه بود و وجود بکلی در میان نهاد و گفت ^{۱۴} **یکبار دیگر اگر جهان بر خیزد** | **بر عشق ز نیم هر چه بادا بادا** | ایشان یکبار دیگر بگفتند ابراهیم
هر چه داشت بکلی ایشار ایشان کرد ایشان گفتند که ما فرشتگانیم با امتحان عشق تو آمده بودیم نقد عشق را در آتش
شوق تمام عیار یافتیم دانستیم که تو از ما در مشاهده جمال و جلال ثابت قدم تری ازین جهت است که حق تعالی
فرمود که ^{۱۵} **قل اتخذ الله ابوا هیلو خلیلا حضرت شیخ محی الدین ابن عربی در خصوص احکام در ابتدا و فص میسمه**
مخصوصه با ابراهیم می فرماید که انما سمی الخلیل خلیلا لتخلله و حصه جمیع ما التصف به الذات الکلیه
یعنی از انجته خلیل نام او کرد که او در مظاهر آئینه و صفات ربوئیه سر بیان کرد و حاضر گشت بر جمیع صفات
بشریه حقیقه که ذات متصف بآن بود و قیام بحق آن چنانچه حق آن بود بنمود یعنی با خلاق الهیه متخلق گشت
همچنانکه سر بیان هوئیه حق تعالی از جهت اسم اللطیف در ذات ابراهیم آئینه ریلنے که تو از آن حلول مطلق تصور
^{۱۶} **عبودیت عبارت است از صدق نسبت بهوی حق تعالی در سلوک طریق خود بلا غرض و طبع جنت و خوف دوزخ یا با واقفیت بر امور شرعیه و اقیه و**
این حالت برای خاصان است ^{۱۷} **۱۲** **ابتداء گویند که انما ساند از دینی ذات را چنانکه ابتداء نیست همچنان انما ساند نیز نیست با تمیزی که در ذات چنانکه**
همه اشیا و اندر آن طریق اشیا و بعد از هم بودی راجع میشوند اگر چه اشیا غیر متناهی است ^{۱۸} **۱۳** **و بعد از صلح حضرات صوفیه جذبه مشوق را گویند که**
کشش کردن مشوق حقیقی که حق تعالی است دل عاشق را جذب خوانند و این حادث و فانی است ^{۱۹} **۱۴** **حال یعنی وقت و زمان موجود در مطلق حضرات صوفیه عیار**
است از چیز که در قلب وارد شود بعضی موهبت الهی که کفایت لغیر تامل چنانکه حزن و خوف و لبس و قبض و ذوق شوق و این زائل میشود و بسبب ظهور صفات
نفس و بعد زوال مثل وی متناهی حاصل شود یا نشود و اگر همیشه قائم ماند و ملکه گردد آنرا مقام گویند ^{۲۰} **۱۵** **و خدا و دست گرفت ابراهیم علیه السلام را چنانکه ظاهر**
جمع بظهر بفتح میم در لغت یعنی جای ظهور در مطلق حضرات صوفیه اعتبارات و اقیه را میگویند که از وجود مطلق منتزع میشوند پس هرگاه که در واقع سواهی وجود حقیقی
و دجی خارجی جلا اعتبارات و اقیه خیال عالم مستند که از وجود حقیقی منتزع شدند چنانکه در ائمه صغیره و کبیره از وجود که از همین وجه صوفیه کرام بجز هستی مطلق حقانی عالم
مادهم بگویند ^{۲۱} **آیه یعنی خدای و خداوندی است و این نظر را در مقام تفصیل مطلق مطلق میکند** ^{۲۲} **۱۶** **و بیت در مطلق حضرات صوفیه عبارت است از برود**
عالم بوجه ظهور اسما حق تعالی و ظهور اسما و از حدت است ^{۲۳} **۱۷** **سر بیان در لغت یعنی ساری شدن و این بر دو قسم است یکی بصورت حلول سر بیانی چنانکه موجودی**
در دیگر حلولی که در خلقت سواد و جسم هر دو یکدیگر هم سر بیان ظهور مطلق است بصورت مقیدات پس در صورت شفا سر بیان انسان مطلق در زید و محمد و دیگر خاندان
و غیره و سر بیان که در خط و نقطه با و این را حلول میخوانند گفت پس همچنین ظهور و سر بیان مطلق در وجود ظاهر گویند را حلول میخوانند گفت ^{۲۴} **۱۸** **صفا شتو تیر مراد از آن**
عبادت و علم و اراده و قدرت و جمع و تقیر و کلام است ^{۲۵} **۱۹** **بیت در مطلق حضرت صوفیه سایه آن حقیقت مطلقه را گویند که مشتمل باشد بر حقایق چنانکه تحت نور باشد**
وجود درخت را ^{۲۶} **۲۰** **حلول باضم در لغت یعنی فرو کردن و سیدن و بعد از این در مطلق حضرات صوفیه حلول و اتحاد مسئلا است که در حق تعالی جایگاه نیست چرا که حلول**
معنی و عمل شدن یک چیز در چیز دیگر چنانکه آب در سبزه یا در چوب چنانکه آب در شیر در دوش میانی و معنی میشود در حق تعالی و عالم دوشی باطن و جدا نیستند
کریکی در دیکری داخل شوند و با هم سخته نهر شوند چرا که بجز حق تعالی موجود شدن شی دیگر محال است ^{۲۷} **۲۱**

کنی و محلی که چون محل شئی در مکانی تفکر نمانی و برین لحاظ است که حضرت شیخ دو مثالی یاد کرد یکی عقلی دوم
حسی اما عقلی چنانچه گفته که قال الشاعر

و بن اسمی الخلیل خلیل بطریق استشهاد آورده که محب میگوید با محبوب که سرایان تو در ذات من مانند

سرایان روح حیوانی است در اجزای بدن پس محل محبت و عشق محبوب حقیقی و سرایان او که امری عقلی است

نه حسی در جوهر ذات محب بشا بر روح حیوانی است و اما حسی چنانچه میگوید که ما یغفل اللون المثلون فیکون العرض

بعینت جوهره ماهو کلکان و المثلون کلام محمول و بیان معقول مفهوم این کلام آنست که خلیل علیه السلام چنان

منحرفی و متخلل گشت در حق و متصف شد بصفت او همچو متخلل و اختلاقی لون مثلون را بسبب سرایان لون در

اجزای مثلون چنان سرایانی که گویا لون عین مثلون شده و مکان او عین مکان او گشته و با اشاره حسیه هیچ فرق میان

لون و مثلون نمی توان کرد و این تخلل و اختلاقی چون تخلل جسم در جسم نیست تا از ان لازم نیاید که حق سبحانه و تعالی

خلیل باشد یا حق در خلیل حلول کرده که این هر دو باطل است مقتضای تخلل این است که تخلل بمعنی اختلاقی

نیست بلکه مراد محو صفات عبد است در حالت تجلی صفات الهیه برای فی و قیام عبد بحق صفات چنانچه حق

تعالی از قیام ابراهیم بحق صفات و ابتدا بکمالات او راجع فرموده که فاما نحن و مقصود ما دخلت بحقیقت ظهور عبد

بصورت حق که گفت كنت سمعه و بصرة الخ انتی و من ههنا طلعت الشمس البازغة من سماء الایقان

ان مرتبة الحب فی النبی افضل من الذنوة چنانکه نقل است حضرت موسی علیه السلام چون بانزال ارواح

و ارسال افراح فائز گشت و بدولت مکالمت با حضرت عزت فائز شد بحق تعالی مناجات کرد که الی لقد

اکو متنی بگرامه لیه تکرر منها احدا قبلی خطاب آمد که یا موسی فی صطفیک علی الناس برسلاتی و بکلامی پس بشکر

گزار می نعمت قیام نمانی و برین توحید ثابت باش و دوستی حبیب من در صمیم قلب مرا کو زردار و جان شیرین

در محبت آن سید المحبوبین بر افشان گفت الی حبیب کیست که مرا محبت وی میفرمائی فرمود که وی یحیی بن

سالم بحقیق در میان آدمی و مرآت کردی تو بجای روح من و بدین سبب نام نهاده شد حضرت ابراهیم علیه السلام به خلیل ۱۲ محب در لغت بمعنی دوست

داشته شده و در مصلحات حضرت موصوفیه صافیه محبوبیت مرتبه ایست از مراتب ولایت که حق تعالی عاشق وی است مراد از ان مرتبه و حدت است که حب

حقیقی و حب ذاتی است تا و تکیه ساکن ازین مرتبه ذاتی نخواهد شد برین مرتبه فائز نخواهد شد و نه وی محبوب و معشوق حق تعالی خواهد بود و محبوب حقیقت

روحی دانیز گویند ۱۳ روح حیوانی عبارت است از جسم لطیف و منبع وی تجلی قلب جسمانی است و منتشر میشود بدرباره عروق بسوی اجزای تمام بدن همچون

معنی میان تپه کردن ۱۴ چنانکه سرایت میکند رنگ در جسم رنگین پس میشود عرض بجای جوهر وی نیست تخلل حق و حضرت خلیل علیه السلام مثل تخلل مکان

و صاحب مکان ۱۵ حق ایست از اسما صفتی باری تعالی در لغت بمعنی ثابت و منزه و اوجب و راستی در است آمده و در مصلح حضرت موصوفیه موجود

مطلق را میگویند و این را بر سه مقام اطلاق میکنند اول در مقام سلب صفات که منقطع الا اشاره است در استعمال و در الاتعین و احادیث نیز گویند قدم در

مقام وحدت و علم محل اطلاق میکنند و بر حقیقت محمدیه نیز گویند سوم در مرتبه واحدیت که آنرا نفس رحمانی و حقیقت آدم علیه السلام نیز خوانند ۱۶

و ازین جا ملحوظ کرد آفتاب درخشان از آسمان ایقان که مرتبه حب در بنی بزرگتر است از مرتبه نبوت (و ایقان مرتبه ایست برای مونی مارت

که فوق این برمی وی مرتبه نیست و آن انیکه یقین و اندک ذات حق تعالی در هر شئی است و در ان محویت حاصل کند) ۱۷ تحقیق بزرگ

کردی مرا بآن بزرگی که کردی با کسی از قبل من ۱۸ ای موسی هر آینه من بر گویدم ترا بر مردمان به پیغامهای خود و بشنو اندین سخن

خود ۱۹ ای با شرم گوش وی و بنیای وی تا آخر ۱۲

احمد نام که اسم شریفش بر عرش مشیت است و او بهترین خلایق نزد منست یا موسی که کلیمی و محمد حبیبی
 فالحبیب حبیبی من الکلیم موسی گفت که خداوند افرق حبیب میان حبیب و کلیم فرمود که ای موسی کلیم
 آنست که هر چه کند برضای من کند و حبیب آنست که هر چه من کنم برضای او کنم ای موسی کلیم آنست که
 صائم الدهر و قائم اللیل باشد و جل روزه دارد و جهل شب اجبا کند بعد از آن بطور سنا آید تا با من مشاجات
 کند و حبیب آنست که بر فراش خود خفته باشد که جبرئیل را بر سر بالین من فرستم تا بکمر از طرفه العین او را نزد
 من آورد و او را بجای من رسانم که بچکس را از مخلوقات وصول بآن مقام ممکن نباشد یا موسی نادیتک و ملت

علی طور سنا نادیت محمد صلعم و هو اقرب منی فوق العرش من قاب قوسین ۱۱۱۱
 ازینجا فضل محبت در یافتن است و در امن بطبیش توان گستردن نقل است که در آن روز که تجلی الهی بر کوه
 وار گشت همه آبهای شور دریا شیرین گشتند و همه دیوانگان هوشیار و آتشیهای آتش پرستان فرومردند و
 همه تبان در تجانه بسجده افتادند ای عاشق در گولش یک نظر بکوسی از کوه های عالم میرسد تمامی کدورات
 از روی زمین مرتفع میگردد و هر روزی صد و شصت نظر لطیف بر دلباس عاشقان خود می اندازد
 در شهرستان وجود آنها همه کدورات بصفا چون مبدل نگرند

تالان پر گل بلیان چون من هزار از عشق تو
 هر لحظه در جان من است صد خار از عشق تو
 بگر درون جان من باغ و بهار از عشق تو
 بر هر دلی همچون دلم صد یادگار از عشق تو

ای در گلستان دلم صد گل بهار از عشق تو
 از آن رو که بستان من است باغ و گلستان من است
 چون گل دیدم پیرین چون لاله ام خونین کفن
 از عشق تو مجنون دلم از زخم غم پر خون دلم

اگر گوید که حکمت در آید کاک چل چه بود جواب آنست که بقای آدمی به بقای محبوب حقیقی است و فانی
 او در فراق و بقای ماسوا در استیثار است و فنا در تجلی لا جرم چون موسی دیدار نیافت فانی گشت
 که حمله دکا جواب دیگر که فانی کردانیدن از برای پاپس دلی موسی بود چه اگر باقی می ماند هر بارش که
 گشتند از آوار

۱۱۱۱ ای موسی تو کلیم هستی و محمد صلی الله علیه و سلم حبیب من پس حبیب دست تراست نزد من از کلیم ۱۱۱۱ رضا در لغت بمعنی خوشنود شدن و در مصطلح حضرات
 صوفیه خوش ماندن بنده بران چیز که ارفقا و الهی پوی رسالتی را معنی مانده و اعتماد کردن بران کمتر در جدی صبر است و اصلی در جدی تسلیم این بنزیکه از
 جمله مقامات سلک است ۱۱۱۱ ای موسی اند اگر دم ترا در الحالیکه تو بطور سنا بودی دند اگر دم محمد صلی الله علیه و سلم را در الحالیکه وی قریب تر از من بود
 فوق عرش از قاب قوسین ادا می شد نه آنحضرت صلی الله علیه و سلم در وقت معراج در قریب حق مقدار دو قوس قریب و محبوب و امکان در دایره دوم با تو
 یک خط فاصل در میان هر دو قوس و محبوب و امکان یا قریب هزار مقدار قوسین با ارتفاع خاصه دوم فاصل که موجب اثبیت است با اتصال پرز
 قوس و تحقق وحدت حقیقی در کثرت و با قیام دایره وجود غیر منقسم با احدیت ذات و صفات خود ۱۱۱۱ در ویش بنم اول و سکون ثانی بمعنی تفرع در مصطلح
 حضرات صوفیه طالب صادق را گویند که میسوا می حق چرب مانعی خواهد بود از کسی که اراده دارد ۱۱۱۱ نظر بختیق در لغت بمعنی نگاه و فکر در مصطلح معنات
 صوفیه دیدن سالک حق تعالی را با حجاب صفات که ظهور ذات حق بهانه صفات گشته در غیر حجاب صفات دیدن ذات محال است در دنیا باشد خواه در
 آخرت اگر چه در کیفیت رویت فرق باشد و بنیام از آن نظر حق است بمعنی خلوقات از حلال و باطل دانست که نظری بر دین است یک نظر محال که آن
 روح جل اشیاست و آن بر تنی را بر حالت فطری وی چنانکه هست مخلوق بی ساز و دو و دیگر که نظر محال و آن بر جنبه کی است و آنرا از شجاعت
 و کثافت فطری آن بر آورده در عظمت حق فانی می سازد اول عام بکسب موجودات است دیگر مخصص برای طالبین و عشاق ۱۱۱۱ لغت در لغت بمعنی

دیدنی غیرت از موسی ظهور کردی و در هوش گشته جواب دیگر غیرت آنی جل و علا آن ست که بهر که تجلی کند او را
تا یو سازد که اذ تجلی الله بشیخصه که ازین است که چون کوه را آنقوت نه بود که خود را نگاه دارد
تجلی بصورت بساخت و دیر اتمام زیر انداخت لا جرم عارفانیکه صورت و معانی ایشان منظر تجلی جسی
افتاده است در یا هامی نوشند و هنوز نعره ^{چندین مرتبه می زدند} ^{۱۲} ^{۱۳} ^{۱۴} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰} ^{۱۰۱} ^{۱۰۲} ^{۱۰۳} ^{۱۰۴} ^{۱۰۵} ^{۱۰۶} ^{۱۰۷} ^{۱۰۸} ^{۱۰۹} ^{۱۱۰} ^{۱۱۱} ^{۱۱۲} ^{۱۱۳} ^{۱۱۴} ^{۱۱۵} ^{۱۱۶} ^{۱۱۷} ^{۱۱۸} ^{۱۱۹} ^{۱۲۰} ^{۱۲۱} ^{۱۲۲} ^{۱۲۳} ^{۱۲۴} ^{۱۲۵} ^{۱۲۶} ^{۱۲۷} ^{۱۲۸} ^{۱۲۹} ^{۱۳۰} ^{۱۳۱} ^{۱۳۲} ^{۱۳۳} ^{۱۳۴} ^{۱۳۵} ^{۱۳۶} ^{۱۳۷} ^{۱۳۸} ^{۱۳۹} ^{۱۴۰} ^{۱۴۱} ^{۱۴۲} ^{۱۴۳} ^{۱۴۴} ^{۱۴۵} ^{۱۴۶} ^{۱۴۷} ^{۱۴۸} ^{۱۴۹} ^{۱۵۰} ^{۱۵۱} ^{۱۵۲} ^{۱۵۳} ^{۱۵۴} ^{۱۵۵} ^{۱۵۶} ^{۱۵۷} ^{۱۵۸} ^{۱۵۹} ^{۱۶۰} ^{۱۶۱} ^{۱۶۲} ^{۱۶۳} ^{۱۶۴} ^{۱۶۵} ^{۱۶۶} ^{۱۶۷} ^{۱۶۸} ^{۱۶۹} ^{۱۷۰} ^{۱۷۱} ^{۱۷۲} ^{۱۷۳} ^{۱۷۴} ^{۱۷۵} ^{۱۷۶} ^{۱۷۷} ^{۱۷۸} ^{۱۷۹} ^{۱۸۰} ^{۱۸۱} ^{۱۸۲} ^{۱۸۳} ^{۱۸۴} ^{۱۸۵} ^{۱۸۶} ^{۱۸۷} ^{۱۸۸} ^{۱۸۹} ^{۱۹۰} ^{۱۹۱} ^{۱۹۲} ^{۱۹۳} ^{۱۹۴} ^{۱۹۵} ^{۱۹۶} ^{۱۹۷} ^{۱۹۸} ^{۱۹۹} ^{۲۰۰} ^{۲۰۱} ^{۲۰۲} ^{۲۰۳} ^{۲۰۴} ^{۲۰۵} ^{۲۰۶} ^{۲۰۷} ^{۲۰۸} ^{۲۰۹} ^{۲۱۰} ^{۲۱۱} ^{۲۱۲} ^{۲۱۳} ^{۲۱۴} ^{۲۱۵} ^{۲۱۶} ^{۲۱۷} ^{۲۱۸} ^{۲۱۹} ^{۲۲۰} ^{۲۲۱} ^{۲۲۲} ^{۲۲۳} ^{۲۲۴} ^{۲۲۵} ^{۲۲۶} ^{۲۲۷} ^{۲۲۸} ^{۲۲۹} ^{۲۳۰} ^{۲۳۱} ^{۲۳۲} ^{۲۳۳} ^{۲۳۴} ^{۲۳۵} ^{۲۳۶} ^{۲۳۷} ^{۲۳۸} ^{۲۳۹} ^{۲۴۰} ^{۲۴۱} ^{۲۴۲} ^{۲۴۳} ^{۲۴۴} ^{۲۴۵} ^{۲۴۶} ^{۲۴۷} ^{۲۴۸} ^{۲۴۹} ^{۲۵۰} ^{۲۵۱} ^{۲۵۲} ^{۲۵۳} ^{۲۵۴} ^{۲۵۵} ^{۲۵۶} ^{۲۵۷} ^{۲۵۸} ^{۲۵۹} ^{۲۶۰} ^{۲۶۱} ^{۲۶۲} ^{۲۶۳} ^{۲۶۴} ^{۲۶۵} ^{۲۶۶} ^{۲۶۷} ^{۲۶۸} ^{۲۶۹} ^{۲۷۰} ^{۲۷۱} ^{۲۷۲} ^{۲۷۳} ^{۲۷۴} ^{۲۷۵} ^{۲۷۶} ^{۲۷۷} ^{۲۷۸} ^{۲۷۹} ^{۲۸۰} ^{۲۸۱} ^{۲۸۲} ^{۲۸۳} ^{۲۸۴} ^{۲۸۵} ^{۲۸۶} ^{۲۸۷} ^{۲۸۸} ^{۲۸۹} ^{۲۹۰} ^{۲۹۱} ^{۲۹۲} ^{۲۹۳} ^{۲۹۴} ^{۲۹۵} ^{۲۹۶} ^{۲۹۷} ^{۲۹۸} ^{۲۹۹} ^{۳۰۰} ^{۳۰۱} ^{۳۰۲} ^{۳۰۳} ^{۳۰۴} ^{۳۰۵} ^{۳۰۶} ^{۳۰۷} ^{۳۰۸} ^{۳۰۹} ^{۳۱۰} ^{۳۱۱} ^{۳۱۲} ^{۳۱۳} ^{۳۱۴} ^{۳۱۵} ^{۳۱۶} ^{۳۱۷} ^{۳۱۸} ^{۳۱۹} ^{۳۲۰} ^{۳۲۱} ^{۳۲۲} ^{۳۲۳} ^{۳۲۴} ^{۳۲۵} ^{۳۲۶} ^{۳۲۷} ^{۳۲۸} ^{۳۲۹} ^{۳۳۰} ^{۳۳۱} ^{۳۳۲} ^{۳۳۳} ^{۳۳۴} ^{۳۳۵} ^{۳۳۶} ^{۳۳۷} ^{۳۳۸} ^{۳۳۹} ^{۳۴۰} ^{۳۴۱} ^{۳۴۲} ^{۳۴۳} ^{۳۴۴} ^{۳۴۵} ^{۳۴۶} ^{۳۴۷} ^{۳۴۸} ^{۳۴۹} ^{۳۵۰} ^{۳۵۱} ^{۳۵۲} ^{۳۵۳} ^{۳۵۴} ^{۳۵۵} ^{۳۵۶} ^{۳۵۷} ^{۳۵۸} ^{۳۵۹} ^{۳۶۰} ^{۳۶۱} ^{۳۶۲} ^{۳۶۳} ^{۳۶۴} ^{۳۶۵} ^{۳۶۶} ^{۳۶۷} ^{۳۶۸} ^{۳۶۹} ^{۳۷۰} ^{۳۷۱} ^{۳۷۲} ^{۳۷۳} ^{۳۷۴} ^{۳۷۵} ^{۳۷۶} ^{۳۷۷} ^{۳۷۸} ^{۳۷۹} ^{۳۸۰} ^{۳۸۱} ^{۳۸۲} ^{۳۸۳} ^{۳۸۴} ^{۳۸۵} ^{۳۸۶} ^{۳۸۷} ^{۳۸۸} ^{۳۸۹} ^{۳۹۰} ^{۳۹۱} ^{۳۹۲} ^{۳۹۳} ^{۳۹۴} ^{۳۹۵} ^{۳۹۶} ^{۳۹۷} ^{۳۹۸} ^{۳۹۹} ^{۴۰۰} ^{۴۰۱} ^{۴۰۲} ^{۴۰۳} ^{۴۰۴} ^{۴۰۵} ^{۴۰۶} ^{۴۰۷} ^{۴۰۸} ^{۴۰۹} ^{۴۱۰} ^{۴۱۱} ^{۴۱۲} ^{۴۱۳} ^{۴۱۴} ^{۴۱۵} ^{۴۱۶} ^{۴۱۷} ^{۴۱۸} ^{۴۱۹} ^{۴۲۰} ^{۴۲۱} ^{۴۲۲} ^{۴۲۳} ^{۴۲۴} ^{۴۲۵} ^{۴۲۶} ^{۴۲۷} ^{۴۲۸} ^{۴۲۹} ^{۴۳۰} ^{۴۳۱} ^{۴۳۲} ^{۴۳۳} ^{۴۳۴} ^{۴۳۵} ^{۴۳۶} ^{۴۳۷} ^{۴۳۸} ^{۴۳۹} ^{۴۴۰} ^{۴۴۱} ^{۴۴۲} ^{۴۴۳} ^{۴۴۴} ^{۴۴۵} ^{۴۴۶} ^{۴۴۷} ^{۴۴۸} ^{۴۴۹} ^{۴۵۰} ^{۴۵۱} ^{۴۵۲} ^{۴۵۳} ^{۴۵۴} ^{۴۵۵} ^{۴۵۶} ^{۴۵۷} ^{۴۵۸} ^{۴۵۹} ^{۴۶۰} ^{۴۶۱} ^{۴۶۲} ^{۴۶۳} ^{۴۶۴} ^{۴۶۵} ^{۴۶۶} ^{۴۶۷} ^{۴۶۸} ^{۴۶۹} ^{۴۷۰} ^{۴۷۱} ^{۴۷۲} ^{۴۷۳} ^{۴۷۴} ^{۴۷۵} ^{۴۷۶} ^{۴۷۷} ^{۴۷۸} ^{۴۷۹} ^{۴۸۰} ^{۴۸۱} ^{۴۸۲} ^{۴۸۳} ^{۴۸۴} ^{۴۸۵} ^{۴۸۶} ^{۴۸۷} ^{۴۸۸} ^{۴۸۹} ^{۴۹۰} ^{۴۹۱} ^{۴۹۲} ^{۴۹۳} ^{۴۹۴} ^{۴۹۵} ^{۴۹۶} ^{۴۹۷} ^{۴۹۸} ^{۴۹۹} ^{۵۰۰} ^{۵۰۱} ^{۵۰۲} ^{۵۰۳} ^{۵۰۴} ^{۵۰۵} ^{۵۰۶} ^{۵۰۷} ^{۵۰۸} ^{۵۰۹} ^{۵۱۰} ^{۵۱۱} ^{۵۱۲} ^{۵۱۳} ^{۵۱۴} ^{۵۱۵} ^{۵۱۶} ^{۵۱۷} ^{۵۱۸} ^{۵۱۹} ^{۵۲۰} ^{۵۲۱} ^{۵۲۲} ^{۵۲۳} ^{۵۲۴} ^{۵۲۵} ^{۵۲۶} ^{۵۲۷} ^{۵۲۸} ^{۵۲۹} ^{۵۳۰} ^{۵۳۱} ^{۵۳۲} ^{۵۳۳} ^{۵۳۴} ^{۵۳۵} ^{۵۳۶} ^{۵۳۷} ^{۵۳۸} ^{۵۳۹} ^{۵۴۰} ^{۵۴۱} ^{۵۴۲} ^{۵۴۳} ^{۵۴۴} ^{۵۴۵} ^{۵۴۶} ^{۵۴۷} ^{۵۴۸} ^{۵۴۹} ^{۵۵۰} ^{۵۵۱} ^{۵۵۲} ^{۵۵۳} ^{۵۵۴} ^{۵۵۵} ^{۵۵۶} ^{۵۵۷} ^{۵۵۸} ^{۵۵۹} ^{۵۶۰} ^{۵۶۱} ^{۵۶۲} ^{۵۶۳} ^{۵۶۴} ^{۵۶۵} ^{۵۶۶} ^{۵۶۷} ^{۵۶۸} ^{۵۶۹} ^{۵۷۰} ^{۵۷۱} ^{۵۷۲} ^{۵۷۳} ^{۵۷۴} ^{۵۷۵} ^{۵۷۶} ^{۵۷۷} ^{۵۷۸} ^{۵۷۹} ^{۵۸۰} ^{۵۸۱} ^{۵۸۲} ^{۵۸۳} ^{۵۸۴} ^{۵۸۵} ^{۵۸۶} ^{۵۸۷} ^{۵۸۸} ^{۵۸۹} ^{۵۹۰} ^{۵۹۱} ^{۵۹۲} ^{۵۹۳} ^{۵۹۴} ^{۵۹۵} ^{۵۹۶} ^{۵۹۷} ^{۵۹۸} ^{۵۹۹} ^{۶۰۰} ^{۶۰۱} ^{۶۰۲} ^{۶۰۳} ^{۶۰۴} ^{۶۰۵} ^{۶۰۶} ^{۶۰۷} ^{۶۰۸} ^{۶۰۹} ^{۶۱۰} ^{۶۱۱} ^{۶۱۲} ^{۶۱۳} ^{۶۱۴} ^{۶۱۵} ^{۶۱۶} ^{۶۱۷} ^{۶۱۸} ^{۶۱۹} ^{۶۲۰} ^{۶۲۱} ^{۶۲۲} ^{۶۲۳} ^{۶۲۴} ^{۶۲۵} ^{۶۲۶} ^{۶۲۷} ^{۶۲۸} ^{۶۲۹} ^{۶۳۰} ^{۶۳۱} ^{۶۳۲} ^{۶۳۳} ^{۶۳۴} ^{۶۳۵} ^{۶۳۶} ^{۶۳۷} ^{۶۳۸} ^{۶۳۹} ^{۶۴۰} ^{۶۴۱} ^{۶۴۲} ^{۶۴۳} ^{۶۴۴} ^{۶۴۵} ^{۶۴۶} ^{۶۴۷} ^{۶۴۸} ^{۶۴۹} ^{۶۵۰} ^{۶۵۱} ^{۶۵۲} ^{۶۵۳} ^{۶۵۴} ^{۶۵۵} ^{۶۵۶} ^{۶۵۷} ^{۶۵۸} ^{۶۵۹} ^{۶۶۰} ^{۶۶۱} ^{۶۶۲} ^{۶۶۳} ^{۶۶۴} ^{۶۶۵} ^{۶۶۶} ^{۶۶۷} ^{۶۶۸} ^{۶۶۹} ^{۶۷۰} ^{۶۷۱} ^{۶۷۲} ^{۶۷۳} ^{۶۷۴} ^{۶۷۵} ^{۶۷۶} ^{۶۷۷} ^{۶۷۸} ^{۶۷۹} ^{۶۸۰} ^{۶۸۱} ^{۶۸۲} ^{۶۸۳} ^{۶۸۴} ^{۶۸۵} ^{۶۸۶} ^{۶۸۷} ^{۶۸۸} ^{۶۸۹} ^{۶۹۰} ^{۶۹۱} ^{۶۹۲} ^{۶۹۳} ^{۶۹۴} ^{۶۹۵} ^{۶۹۶} ^{۶۹۷} ^{۶۹۸} ^{۶۹۹} ^{۷۰۰} ^{۷۰۱} ^{۷۰۲} ^{۷۰۳} ^{۷۰۴} ^{۷۰۵} ^{۷۰۶} ^{۷۰۷} ^{۷۰۸} ^{۷۰۹} ^{۷۱۰} ^{۷۱۱} ^{۷۱۲} ^{۷۱۳} ^{۷۱۴} ^{۷۱۵} ^{۷۱۶} ^{۷۱۷} ^{۷۱۸} ^{۷۱۹} ^{۷۲۰} ^{۷۲۱} ^{۷۲۲} ^{۷۲۳} ^{۷۲۴} ^{۷۲۵} ^{۷۲۶} ^{۷۲۷} ^{۷۲۸} ^{۷۲۹} ^{۷۳۰} ^{۷۳۱} ^{۷۳۲} ^{۷۳۳} ^{۷۳۴} ^{۷۳۵} ^{۷۳۶} ^{۷۳۷} ^{۷۳۸} ^{۷۳۹} ^{۷۴۰} ^{۷۴۱} ^{۷۴۲} ^{۷۴۳} ^{۷۴۴} ^{۷۴۵} ^{۷۴۶} ^{۷۴۷} ^{۷۴۸} ^{۷۴۹} ^{۷۵۰} ^{۷۵۱} ^{۷۵۲} ^{۷۵۳} ^{۷۵۴} ^{۷۵۵} ^{۷۵۶} ^{۷۵۷} ^{۷۵۸} ^{۷۵۹} ^{۷۶۰} ^{۷۶۱} ^{۷۶۲} ^{۷۶۳} ^{۷۶۴} ^{۷۶۵} ^{۷۶۶} ^{۷۶۷} ^{۷۶۸} ^{۷۶۹} ^{۷۷۰} ^{۷۷۱} ^{۷۷۲} ^{۷۷۳} ^{۷۷۴} ^{۷۷۵} ^{۷۷۶} ^{۷۷۷} ^{۷۷۸} ^{۷۷۹} ^{۷۸۰} ^{۷۸۱} ^{۷۸۲} ^{۷۸۳} ^{۷۸۴} ^{۷۸۵} ^{۷۸۶} ^{۷۸۷} ^{۷۸۸} ^{۷۸۹} ^{۷۹۰} ^{۷۹۱} ^{۷۹۲} ^{۷۹۳} ^{۷۹۴} ^{۷۹۵} ^{۷۹۶} ^{۷۹۷} ^{۷۹۸} ^{۷۹۹} ^{۸۰۰} ^{۸۰۱} ^{۸۰۲} ^{۸۰۳} ^{۸۰۴} ^{۸۰۵} ^{۸۰۶} ^{۸۰۷} ^{۸۰۸} ^{۸۰۹} ^{۸۱۰} ^{۸۱۱} ^{۸۱۲} ^{۸۱۳} ^{۸۱۴} ^{۸۱۵} ^{۸۱۶} ^{۸۱۷} ^{۸۱۸} ^{۸۱۹} ^{۸۲۰} ^{۸۲۱} ^{۸۲۲} ^{۸۲۳} ^{۸۲۴} ^{۸۲۵} ^{۸۲۶} ^{۸۲۷} ^{۸۲۸} ^{۸۲۹} ^{۸۳۰} ^{۸۳۱} ^{۸۳۲} ^{۸۳۳} ^{۸۳۴} ^{۸۳۵} ^{۸۳۶} ^{۸۳۷} ^{۸۳۸} ^{۸۳۹} ^{۸۴۰} ^{۸۴۱} ^{۸۴۲} ^{۸۴۳} ^{۸۴۴} ^{۸۴۵} ^{۸۴۶} ^{۸۴۷} ^{۸۴۸} ^{۸۴۹} ^{۸۵۰} ^{۸۵۱} ^{۸۵۲} ^{۸۵۳} ^{۸۵۴} ^{۸۵۵} ^{۸۵۶} ^{۸۵۷} ^{۸۵۸} ^{۸۵۹} ^{۸۶۰} ^{۸۶۱} ^{۸۶۲} ^{۸۶۳} ^{۸۶۴} ^{۸۶۵} ^{۸۶۶} ^{۸۶۷} ^{۸۶۸} ^{۸۶۹} ^{۸۷۰} ^{۸۷۱} ^{۸۷۲} ^{۸۷۳} ^{۸۷۴} ^{۸۷۵} ^{۸۷۶} ^{۸۷۷} ^{۸۷۸} ^{۸۷۹} ^{۸۸۰} ^{۸۸۱} ^{۸۸۲} ^{۸۸۳} ^{۸۸۴} ^{۸۸۵} ^{۸۸۶} ^{۸۸۷} ^{۸۸۸} ^{۸۸۹} ^{۸۹۰} ^{۸۹۱} ^{۸۹۲} ^{۸۹۳} ^{۸۹۴} ^{۸۹۵} ^{۸۹۶} ^{۸۹۷} ^{۸۹۸} ^{۸۹۹} ^{۹۰۰} ^{۹۰۱} ^{۹۰۲} ^{۹۰۳} ^{۹۰۴} ^{۹۰۵} ^{۹۰۶} ^{۹۰۷} ^{۹۰۸} ^{۹۰۹} ^{۹۱۰} ^{۹۱۱} ^{۹۱۲} ^{۹۱۳} ^{۹۱۴} ^{۹۱۵} ^{۹۱۶} ^{۹۱۷} ^{۹۱۸} ^{۹۱۹} ^{۹۲۰} ^{۹۲۱} ^{۹۲۲} ^{۹۲۳} ^{۹۲۴} ^{۹۲۵} ^{۹۲۶} ^{۹۲۷} ^{۹۲۸} ^{۹۲۹} ^{۹۳۰} ^{۹۳۱} ^{۹۳۲} ^{۹۳۳} ^{۹۳۴} ^{۹۳۵} ^{۹۳۶} ^{۹۳۷} ^{۹۳۸} ^{۹۳۹} ^{۹۴۰} ^{۹۴۱} ^{۹۴۲} ^{۹۴۳} ^{۹۴۴} ^{۹۴۵} ^{۹۴۶} ^{۹۴۷} ^{۹۴۸} ^{۹۴۹} ^{۹۵۰} ^{۹۵۱} ^{۹۵۲} ^{۹۵۳} ^{۹۵۴} ^{۹۵۵} ^{۹۵۶} ^{۹۵۷} ^{۹۵۸} ^{۹۵۹} ^{۹۶۰} ^{۹۶۱} ^{۹۶۲} ^{۹۶۳} ^{۹۶۴} ^{۹۶۵} ^{۹۶۶} ^{۹۶۷} ^{۹۶۸} ^{۹۶۹} ^{۹۷۰} ^{۹۷۱} ^{۹۷۲} ^{۹۷۳} ^{۹۷۴} ^{۹۷۵} ^{۹۷۶} ^{۹۷۷} ^{۹۷۸} ^{۹۷۹} ^{۹۸۰} ^{۹۸۱} ^{۹۸۲} ^{۹۸۳} ^{۹۸۴} ^{۹۸۵} ^{۹۸۶} ^{۹۸۷} ^{۹۸۸} ^{۹۸۹} ^{۹۹۰} ^{۹۹۱} ^{۹۹۲} ^{۹۹۳} ^{۹۹۴} ^{۹۹۵} ^{۹۹۶} ^{۹۹۷} ^{۹۹۸} ^{۹۹۹} ^{۱۰۰۰} ^{۱۰۰۱} ^{۱۰۰۲} ^{۱۰۰۳} ^{۱۰۰۴} ^{۱۰۰۵} ^{۱۰۰۶} ^{۱۰۰۷} ^{۱۰۰۸} ^{۱۰۰۹} ^{۱۰۱۰} ^{۱۰۱۱} ^{۱۰۱۲} ^{۱۰۱۳} ^{۱۰۱۴} ^{۱۰۱۵} ^{۱۰۱۶} ^{۱۰۱۷} ^{۱۰۱۸} ^{۱۰۱۹} ^{۱۰۲۰} ^{۱۰۲۱} ^{۱۰۲۲} ^{۱۰۲۳} ^{۱۰۲۴} ^{۱۰۲۵} ^{۱۰۲۶} ^{۱۰۲۷} ^{۱۰۲۸} ^{۱۰۲۹} ^{۱۰۳۰} ^{۱۰۳۱} ^{۱۰۳۲} ^{۱۰۳۳} ^{۱۰۳۴} ^۱

ای بساد لها درون سینه کاذب زرم عشق نی بجای دل همی گنجینه اندر کام جهان	از مس سوز فراقتش عود مجرب کرده اند کین زمان هم طالبان از غیبش سر کرده اند هر دلی را که بخار تن مطهر کرده اند باوه کز بهر سرستان بشاغر کرده اند
---	---

چون مسئله سوال موسی در میان افتاد اگر قوی چند در باعث برین سوال هم آورده شود و ناظران را سر نایه افسندایش نظر داده آید بهتر است پوشیده ماند که بزرگان را در اینجا اقوال و قول و دل از امام شدنی است گفت رحمة الله علیه که چون حضرت موسی با حق تعالی به مکالمات مشغول گشت و فرشتگان تمامی حیوانات را از جوش و طیور و دریا و ان حوالی رانده بودند و مقربان برگرد موسی علیه السلام حلقه زد و چون دایره مرکز وارش در میان گرفته بودند درین وقت ابلیس خواست که دل بروی منقبض گرداند بجهت سر که ملائکه بر حوالی آنحضرت صفت بسته بودند نتوانست که بوی تقرب نماید بر زمین فرو رفت و آرزو نگاه موسی علیه السلام سر بر زد و به یقین او سوخته نموده گفت ای موسی هیچ میدانی که این کیست که با تو سخن میگوید متکلم شیطان بود موسی گفت علیه السلام ای لعین در چنین محلی میخواهی که مراد خود از من حاصل کنی و این هرگز میسر نگردد لعین گفت من بمراد خود رسیدم تا با کنون بادی میگفتی و از وی می شنیدی اکنون با من میگوئی و از من می شنوی موسی علیه السلام از برای زعم آن لعین و زیادت در لعین از حق تعالی درخواست نمود

که سبب اسافی انظر البسک حق تعالی خطاب فرمود که پس توافی آتی موسی تو طاقت نظر در حال مانداری برو و نیز در دنیا اگر فرضا هر که دیدار به بنید البسته از عظم پیش گیر و موسی علیه السلام گفت آتی اشتیاق بدیدار تو بر تبه ایست که دیدار و جان دادن نزد من دوست تراست از نادیدن وزنده ماندن بدیت

رخت بنیم دگر نه من بمیرم چه خواهم مردن آن بهتر که بنیم پس چون حق تعالی اشتیاق موسی علیه السلام دانست که بجای رسید از برای بتلی وی گفت و لکن انظر الی الجبل فان استقر مکانه فسوف توافی ای موسی بر کوه نظر کن که از روی ضحامت و جسامت از شخص تو افزون می نماید و آن کوه را بر بود به بین که این کوه با عظمت همچو کوه تخیلی و تاب انوار دیدار ماند اگر وی تحمل آورد تو نیز توانی آورد بدیت

اگر ز آتش عشقت بسوختم چه عجب که کوه تاب نیاورد یک تجلی را قول دوم باعث بر سوال در نظر المله چنین گفته اند که چون موسی علیه السلام با استماع کلام مستعد گشت از فرق تا قدم و لذت آن گفتگوی سبب تفرق شده با خود گفت که خبر را این همه لذت است تا نظر را چه باشد عزیز

ترا میخواهم ای دلبر که بنیم تو می مقصود من در هر که بنیم مراجعتم از برای دیدن تست

ساده ای در رفت یعنی نوشته اند در مطلق حضرت صوفیه رساله فیض منوی را گویند ۱۲ سله ساغر لذت یعنی پیاد فرار در مطلق حضرت صوفیان سله را اگر بد که مشاهده انوار غیبی که مقامات را از یک کند ۱۲ سله عدم تقنین یعنی در دیشی و نیستی و در مطلق حضرت صوفیه عدم بر دو قسم است یکی عدم محض که فیض وجود است چنانکه در کتب اری و در عدم مضافی که مندر وجود نیست ۱۲ سله و لیکن نظر کن بسوی کوه پس اگر قوه لایذی خود خواهی بدیده که آن کوه در دگر من چنانکه را ناظر کن بسوی تو ۱۲

تو بخ بنای من در هر که بینم	جمال ساقی من می نساید	بر آق محی و ساغر که بینم
جهانت دیده ام از دیده دل	که بشناسم بچشم سر که بینم	هنراران در ز روی تو کشاده است
ترا می بینم از هر در که بینم	رخت بینم و گر نه من بمرم	چه خواهم مردن آن بهتر که بینم

قول سوم قال اهل المحبة ليس لوصفاء عن امارات المحبة يعني عاشق از مشوق هیچ چیز خورند و در برابر که بر چه خورند و باز ماند و این نهایت مرتبه صدیقان باشد عمر دین عبد العزیز قدس سره گفت اقتدار نیکو عمل ادبی و اسمعتم که کلاهی خواجہ فرمود قدس سره که تو طاقت نگریتن در خورشید نمیداری دیدار او چون خواهی نگریت مگر آن دو دیده تو از نور فضل پر کنند دل و جان تو از دیر کنند و گویند که من نگرانکه بدیده در روی من نگره

من از ان دیده که دیدار نه بینم	من از ان دیده که اغیار رگنید چه کنم	من گفتم ز کند غم او بگریم
ناوک غمزه که در سینه نشیند چه کنم	من دل از صیقل عشقش کنم آینه صفت	دیگر از ناگرد آئینه نه بینم
سازم از بهر خیال دل و جان بی خاشاک	در سر پرده جان گر نه نشیند چه کنم	ببین عاشق باید که همواره در تحصیل

کوشد به تخصیص در جای که نهایت ندارد مثلاً اگر صد هزار جام در کامش ریزند هنوز زبان از تشنگی بیرون افکنده لغزه اهل من مزید در عالم طلب اندازد قول چهارم اهل محبت میگویند که فرمود سب ابی انظر الیسا گفت اگر به نای به بینم و اگر نه جواب سوال من بگو تا بدین بهانه کلام تو بشنوم نقل است که شاهزاده بود محسن و جمال پیراسته و با نوح قضائل آراسته در ویش را نظر بر شاهزاده افتاد ویش مبتلای وی گشت هر چند در ویش منصوب به پهلوانی آئینه هیچ نوع از محبوب الیهات نمیدید تا روزی سلطان زاده در صحرا به تیراندازی مصروف بود در ویش نزدیک نشانه رفته خود را هدیه تیر محبوب گردانید چون تیر دلپذیر بر آن فقیر آمد شاهزاده بغایت از ان متاثر گشت و پیش در ویش دوید گفت ای در ویش بر سر تیر چرا آمدی در ویش گفت از برای آنکه تو از من پرسی که بر سر تیر چرا آمدی آورده اند که چون شبلی بر آن در ویش گذشت دید که شاهزاده ترتیب کرده بر جراحت زخم خورده خود مرهم می نهاد شبلی نعره زد و میبوش افتاد چون بهوش آمد گفت پس من در دادند که محبوب مجازی زخم خورده مجروح خود را نمی گذارد مگر باد شاه علی الاطلاق و محبوب با متحقق ام مجروحان سر استیلا را که ضائع گذارم زد و بود که مرهم وصل بر جراحت ایشان بنم

مشغول ترا خبر ز عالم نبود	مجرع ترا حاجت مرهم نبود	در عشق تو گوهر غم پیش آید
چون در نظر تو ام از ان غم نبود	از نیجاد التماس شد که در محبت جدا است در موقوف حضرت میرزا منظور	

اهل اهل محبت گفته اند که ضلالت محبت نیست بلکه صدیق در لغت میبارد است و در مطلق حضرات صوفیان که اندک لایق کامل میدهند در صدیق با آن چیز که حضرت علی علیه السلام از حق بسوی خلق آورده از علم و قول و فعل بسبب صفائی و قرب باطن باطن حضرت علی علیه السلام و لایق میدهند که بحر حق تعالی چیزی موجود نیست و هیچگاه شکلی از آن که چه جان خلاص می گوید و ایان شان بدایم حضرات نبیا علیهم السلام از هر کمال اجتناب شست عناست سیان نبیا و صلی الله علیه و آله و سلم و در هر مرتبه صدیق بعد از نبیا علیهم السلام از همه فانی است و اما نادیده بر دیدن نبی آید و بدین کلام جامع نبی با در مطلق حضرت صوفی احوال را گویند و در مطلق حضرت خواجہ جان شیرازی نوشته که جامه را از دل مانت کند و مشاهده نبی ظهور آید و جذب نبی کش کردن گفت در مطلق حضرت صوفی جز آنکه حیات است از قریب کردن بسوی حق تعالی بعد از حبس قفسای عنایت آید که بر سر عبد قدرت است آن چیز که در علی منازل حق عبداً محتاج باشد

حضرت الطاهر مذکور است که میفرمودند که از نواد تا ثیرات محبت است که عاشق تاب آتش هجرت یا ورده خود را در آب دریا غرق ساخت مشوقش خبر مرگش شنیده خود را در ماتم او نیرود و یا انداخت طاح بجستجوی تمام هر دور را بر آورد از احتیاط و جذب محبت دست در آغوش یکدیگر میداشتنند

بسیار دیده ام که یک راد و کر دینج | شمشیر عشق بین که دو کس را یکدیگر کند | و حضرت ولی نعمت دارین حکایا چند ازین قبیل جستم دیدم حق بین خود بیان میفرمودند اما فقیر کاتب الحروف بنیال اتحاد مضمون و اطالت کلام بران قلم میکشد و باز نقل نقول مندرجه ملفوظ میبرد و اینکه میفرمودند که عاشقی بے تابی طاقت نیش رقابت نیافرده از دیوانگی میخواست که زخم یارش برساند کس گفت تقصیرش چیست تقصیر دل هرزه گردست نیت خود شکافته دل را بر او و در خیمای خنجر پاره کرده میفرمودند که عاشق یا خود را از رفتن در بزم اغیار منع کرد او از غرور حسن سخنش قرین اعتبار نیافرده جانیکه میخواست می رفت عاشق بچاره نادیری سر به گریبان غم داشت آتش غیرت جان نا توانش را بسوخت دیدند و بود مشوقش را خبر شد از حسرت سزنجب ندامت فرور در ساعتی در نگذشت که جانش در دنیال جان یارش شتافت

هر دور از نزدیک بهم دفن کردند | دوزخ سوزد اگر جنت هوس باشد | یک وجب جا از سر کوی تو بس باشد مرا و نیز از الطیف احوال عشقی اینست که یک از محبان حق در آمد بر شیخی از شیوخ و آن شیخ در شرح حال محبت در آمد و محب در انحال در آمد گداختن گرفت تا آنکه تمامی جسم او بر که آب شد بر حصیر پس در آمد بران شیخ یارے از یاران محب مذکور و ندید نزدیک شیخ آنرا پس گفت شیخ که فلانے چه شد شیخ گفت که آن فلانے این بر که است و از حالش شرح کرد حضرت شیخ محی الدین ابن عربی میفرماید که داده است حق سبحانه ما را خطی و افرا از محبت لیکن با آن قوت حفظ هم داده و اگر نه فرد از محبت بر جبال میهند هر آنکه بجنبه از جای خود و حب بحسب قدر تجلی باشد و تجلی بحسب قدر معرفت و محب که عارف باشد زنده است که هرگز نمیرد

هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد عشق | ثبت است بر جریده عالم دوام ما | و نیز نقل کرد حضرت شیخ حکایتی را از ذوالنون مصری که یوسف بن حسین گفته است که بودم روزی در خدمت ذوالنون و چو او مردم بودند که برایش حکم میکرد و ایشان میگرفتند و جوانے میان ایشان در خنده بود پس ذوالنون گفت ای جوان چه خنده میکنی آن جوان گفت

کلمه تعبیدون من خوف مناسر | و یرون النجاة حفا جزیلا | انکلا اتبعی بحبی بدیلا | گفت ذوالنون که تو چه میکنی پس

صلوات و تشبیهاتیکه شدن و یکجائی داشتن و در اصطلاح حضرات صوفیه آن شهود وجود مطلق واحد حقانی است باینطور که تمامی موجودات و افراد عالم از حق تعالی موجود اند و محمدان تمامی موجودات با حق تعالی ازین اعتبار که وجودشان از حق تعالی است و او شان معدوم اند بذات خود نه ازین اعتبار که برای عالم و افراد عالم وجود مستقل بنفسه است - باز محمد شدند آنها با حق تعالی که ازین دود چود و اثینیت و شرک لازم خواهند آمد و این محال است - یعنی گویند که اتحاد عبارت است از مستغرق شدن سالک در هستی حضرت حق سبحانه و تعالی ۱۲ صخ دریافت یعنی پیرو آنکه در دین پیری ظاهر شود و معانی اصطلاحی در او اهل کتاب نهایی نگذارد و او شسته شد ۱۳ هر کس ان عبادت میکند از خوف و درخ و اعتقاد میکند نجات را حصه بسیار نیست بر اسی من در جنت و درخ اندیشم با طلب میکنم بعضی حب خود بدست ۱۴

نحوه جوانی

فاذا لم اجد من المحب و صلا

رمت فلا لنا من ذل و مقبلا

شما از محبت اهلها بیکائی

بکوة فی ضربها و اصیلا

معشلا لمشرکین فوجها علی

انا حبیب موی جلیلا

بعد از آن گفت حضرت شیخ که خدمت کردم زنی را از زمان اهل محبت و معرفت

که فاطمه بنت شیب بود در آنوقت سن او را ندیده بود و فریج بود و آرایش نظر بر رخسار او میکردم از پس که حال داشت گویا چهارده ساله بود میگفت که عجب دارم از کسی که خود را دوست خدای گیرد و بوی شادمانی نمیکند و حال آنکه حق سبحانه و تعالی او را دوست و حبیبت موی جلیلا در همه چیز یک طرفه العین غائب نمی شود و این مردم چون دعوائی محبت او میکنند آیا شرم ندارند قرب محب از همه مقربان زیاد است پس گفت من که اسی فرزند چه میگوئی در آنچه میگویم گفتم معنی آنست که تو میگوئی حبیب گوید که جوانی دیدم آستین کو دکه گرفته تضرع و زاری میکرد و از غلبه عشق و استیلا محبت می نالید و گویا با و در نگریست و گفت تا که نفاق و تیر و پیکر نداری چه بی بیایی و از قیدیکه بدان گرفتار نه خلاص چه میجویی

این شور و غوغا بلبس فانی و نصیبت

چون غنچه گل ز عشق کو جامه چاک

جوان گفت خدا آگاه است که دین

دعوی صادق و غیر از ذل بر تو عاشق تا حدیکه اگر گویی بمیرم

سر از کند و خاله تو بر خواهم تافت

و اگر بدست جفا خون من بیالاسی

مر از دولت وصل تو این نصیب بپاست

که دست و تیغ بخون دلم بیالاسی

کودک در روی او خندید و گفت اگر راست میگوئی بمیرم جوان بیشتر رفت و این

بیت شنیدم که میگفت

مردن بکلم دوست بود عیش زندگی

عمر آن بود که در غم یار سیر رود

بے عشق هر چه میگذرد از حیات نیست

پس رفتم که جوان را بصیحت کنم بچاره مرده بود و جان بجانان سپرده و یکی از مشایخ حکایت میکند که جوانی را دیدم که

مقتول تیغ مهر و وفار امانت نیست

من از مجاورت ایشان عجب اشتهم

عاشق بود و پیوسته ملازمت او گرفته و در طلب ضلالت و از محبت را آسان نمرد و در بعضی از مجالس معنی این بیت می سرانید

علامه ذل الهوی علی العاشقین بلا

و انما عاشق اذ لم يجد مشكلا

جوان را وقت خوش گشت قطره چند از نوره دیده بر صحن رخساره چکانید و نیز که را تحسین بسیار کرد و وقت بدست

که مبادام عشق گرفتار ام و بیش ازین طاقت بچ و شدت و افعال محنت محبت ندادم اگر بفرمانی بمیرم پیش تو بمیرم

و این بار از دل خود برگیرم

من خود ازین بضاعت خود در حجابم

لیکن اگر قبول کنی آن ز لطف تست

مغنیه گفت بمیرم تا برسی پادشاه

پس بر گاه نیم از حیث مل را بیدارم خود را در دو رخ بختیت مقام و جای آسایش باز از جایز کنم ساکنان و برالهییب که خود بوقت بیدار و در سطح

بیم بدست نیست که در پایت افکنم

الا سرے که در سیر سودای گشت

من خود ازین بضاعت خود در حجابم

لیکن اگر قبول کنی آن ز لطف تست

مغنیه گفت بمیرم تا برسی پادشاه

پس بر گاه نیم از حیث مل را بیدارم خود را در دو رخ بختیت مقام و جای آسایش باز از جایز کنم ساکنان و برالهییب که خود بوقت بیدار و در سطح

همی و وقت شام (در صبح چیز نیست در دو رخ گرم تر از آتش و ترخ تر از صبر و گنده تر از صیف و آن طعام اهل دو رخ خواهد بود) ای گرده مشرکین نومه

خند بر من که من بنده ام که دوست ممدارم مالک بزرگ خود را ۱۲۴۱ جنم در اصطلاح حضرات صوفیه صفت حجاب و گویند که بر دل ساکن بقلی

الهامی ضعی و ارمه میشود و بواسطه آن ساکن بر مقام قرب میرسد و در مصطلحات حضرت خواجہ حافظ شیرازی است که چشم اشارت بشبه مدحی مراعیان

است و آن شهوات که معبر صفت بصری میگردد ۱۲۴۲ مهر در لغت بمعنی محبت در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از محبت که باصل

خود بر با وجود آگاهی از یافت مقصود و مقصود ۱۲۴۳ وفادار لغت بمعنی وعده بجا آوردن در اصطلاح حضرات صوفیه عنایت اندوزی را گویند که بی

واسطه عمل فیروزه ۱۲۴۴ جفا بمعنی ظلم کردن در اصطلاح حضرات صوفیه پوشانیدن دل بسلک را گویند از مضاف دشت عادت که از رابر آن مرتبت کلا

چون مریدان باشر بنیاد جان شیرین بداد صاحب دے حاضر بود گفت ۵

عاشق چه کند گر ندهد جان ببل خویش | پایار چه در مجلس شادی بنشیند | از باز چه آید بجز از قتل کبوتر

پردانه مجز سوختن از شمع چه بیند

او غالب گشت از خلق منقطع شد و نشست و برخاست با ابناء و روزگار قطع کرد و

ہرگز اندر است سوداے	نزد و خاطرش بہر جائے	برآوردے داشت روزے بزیارت
---------------------	----------------------	--------------------------

اور فت دید کہ در گوشہ بیابان تنہا نشسته و از ابتلا حی اندیشہ نیک در ہم شکستہ دلش بر و لبوخت دوسہ روز

آنجا مقام کرد و بقدر شفقت خود او را تعهد نمود یک روز رافع گفت می بینی که رنج مفارقت و محنت هجرت

کار بر من تنگ گردانیده است و اشتیاق مرا بجان رسانیده شفقت کن که من موافقت کنی تا به قبیلۀ و عدروم

واز مشاہدہ اوتن ضعیف را قوتے و دیدہ غمیدہ را نورے حاصل کنیم و باز گردیم سے

تراست بر دل من طلوع و می بینی که چو غم از غم نادیدنش فرو مانده

دلم ز حلقه این بند با شمت بنده
ترا در گفشت شنیده ام که حکام وقت خون ترا بدر کرده اند و قبیلۀ و عدرا

بر قتل تو دلیر گردانیده می ترسم که ناگاه آری به بتور رسد

بوی وصل، توان کرد جمال فراق | یک نظر خود را یاد نتوان داد | رافع چون از سرادر نوید گشت

ساعتی سه فرس و برده میگیرست و با خود میگفت ه

نشان آمد دلم از درد دوری	ندارم پیش ازین ترک صوری	بکوبش گروم بر روی تن است
--------------------------	-------------------------	--------------------------

نہشتہ۔ بکرمات بے اور بلیست
مرا آن خوش بود کنز مہربانی
کہ رجا خم سر آید ز ندگانہ

دیس میں برآمد ہوا واپس لینا ان اشعار و لیسندہ راہرو اندہ

عاشق گمان مبر که بجز در غرضش
مشتاق راز دوست جدایی کنی باک
درد فراق دوست مرا گشت بعد ازین

از بار من نرود در میان خاک

آه رخسار و بقادر آرد بیشتر رفت دیرتر در کنار گرفت و آه نفس برد و جان داد بر آرد رخنه و تکلیف چنانکه

والتست وگو است بجای آور و دروس بقبله و بعد نماز دو گفت که مرا قاتله سرادر خود ماید و در آور ازین قصه آگاه

امداد گدازنده حرم بکنار خضر بار سد صحر که دوشاب تار یک شتر گشته را تا دو آیات را فاعل الصوت رفیع و

فغانہ زنی را دیدم و اسے بر افکنده از میان خرمای و ان آمد تو یک اور سد سلام گفت و درخاست کہ اسات

عادت کند آواز است را بار دیگر بخاند رسد که حال را فاع حسرت گفت جان من در شرف مرگم و در وفای تو و

باز خواندن

و این ابیات در وقت وقوع در میان الرجال ایراد گردفت معنی است آنچه یکتوی برادر رفت معنی است و من برادر
 نخست ۱۲ کرب که در ۱۳ فقره از کرب و ۱۴

[illegible]

مصدق را گویند که در طلب همیار و تیز باشد ۱۲

اوم واور اور فلان موضع دفن کردم و بعد گفت راست میگوئی و به او مشایهت تمام داری خود را در چاه خانه انداخت جماعتی بر سر چاه و دیدند یک را فرو گذاشتند تا به در رسید علاقه حیات گسته بود و بجنب خود پیوسته بقصد افکندن خود در تنگ چاه افکندن هست نام بد در افکند ^{دو چاه} نخواهد کس که نامش بد بر آید و لے چند آنکه دل با خود بر آید نماید چون دل و جان را صبور ری نمایان جان سپردن بهر دوری طایفه بزرگ جمیل عاشق بود که در سرش می گشت و در قصه های نمود در افواه ملاست گران افتاد که معشوقه جانور است زن را از طعنه مردم غیرت آمد طائوس را طلبید طائوس رقص کنان بنزدیش رفت گفت چشم خود سوسوی من کن طائوس که عاشق جانناز بود چشم خود بسوسوی وی نهاد میل گرم در چشمش کرد گفت چشم دیگر پیش من نه طائوس که اختیار بدست بیابا عشق داشت چشم دیگر پیش گذاشت زن بر حمیل گرم درین چشم نیز کشید طائوس تا دیر بر خاک طپیده گوهر جان در قدم یار تار نمود زن نیز در حسرت چنین تم پس از چند روز در گذشت جوانی بر حمیل یک را از جفت فاخته شکار کرد فاخته دویم تاب در دهنهای نیار و ده خواست که خود را هلاک سازد و خص و خاشاک چیده بر پرهای او فراهم آورد و او خگرے سوزان بنقد برداشته بر آن خاشاک نهاد و پرے چند بر آتش زده خود را فراسوختن داد که ^{چنگار} مرا چون خلیل آتشی در دست ^{چنگار} که چند ارم این شعله بر من گشت میفرمودند در موسم بارگلی از قفس بلبل آویختند بلبل رو بر برگ گل نهاده تاله های موزون آغاز کرد زمانه دراز فریادها نمود ناگهان خاموش گردیده دیدند مرده بود

عجب از مرده نباشد بر خیره دوست	عجب از زنده که چون جان بیدار شود سلیم
<p>قال الضميمة العاركة ذوالجاء مولا ناشاء ولي الله دلهي بور قيو من المحرم من مرده في الفيوض المحرمين ان لا شبهة في ان حقيقة المحقائق وحدة لا كثرة فيها وانه لا بد لها من تنزلات لتظهر الكثرات وتنوع المراتب باحكامها و خواصها وان حركتها من صرافة وحدتها الى اخر المراتب تدريجية وان لا غاية لها الا نفس ظهور كمال تلك الوحدة وان لها عند حركتها لنفسها الى مراتب الكثرات حب مقدس على من لا اسادة الاختيارية التي يقول بها قوم ولا يجاب الطبعي الذي يقول به آخرون وان هذا المحب بسيط في اول امره ثم انه يتسع دائرته شيئا فشيئا بازاء اتساع الكثرة اذ لكل مرتبة خاصة حب خاص</p>	<p>شیخ عارف صاحب جاه مولا ناشاء ولی الله دلهی بور قیو من المحرم من مرده که شبه نیست در نیکه حقیقه الحقائق و حد نیست که در ان کثرت نیست و ضروری اند برای وی تنزلات تا که ظاهر شوند کثرات و معین گردند مرتبه باع احکام و خواص آن (حقیقه الحقائق ذات بحت را گویند که آن ذات احدیت است و جامع است بجمع حقائق و میرا حضرت البیج و حضرة الوجود نیز گویند) و وحدت در اصطلاح حضرات صوفیه علم حق و حب ذاتی و حقیقت محمدی و نیز بر کبری یا گویند و وحدت منقسم بر پنج قسم است یکی وحدت شخصی چنانکه زید و خالد و غیره و دوم وحدت نوعی چنانکه انسان بنیست زید و خالد و بکر و غیره سوم وحدت ضعیف چنانکه جوهر بنیست انواع موجودات چهارم وحدت ارادی چنانکه مومن از اراده خود حسب گفته انبیا علیهم السلام حق تعالی را و احد میدانند پنجم وحدت حقیقی که مراد از ان تعین اول است (بشرط نزد حضرات صوفیه</p>

كان سببا لبروزها وانه في بساطة الاولي لم يكن
 خاليا عن جميع المحبات التي ظهرت من بعد لكنها
 كانت مندوحة فظهرت وكانت فبورت فهد
 اصول لا ينبغي ان يشك فيها من له ادنى بال
 ولنا بعد هذه مشهد آخر فشاهدنا ان
 اند ما ج جميع المراتب في تلك البساطة ليس
 على حد واحد بل هنالك حب خاص مندحج
 في ذلك المحب البسيط هو بمنزلة الظاهر
 الباسر الموجود بالفعل وحب آخر هو كالشيء
 بالقوة القريبة او البعيدة وهذا المحب الظاهر
 منه يتعلق بظهور نشأة كلية اولا وبالذات
 وليس هنالك ذكر افراد تلك النشأة ثم اذا
 جاء وقت ظهور افراد تلك النشأة صار حب
 ظهور الافراد بتفصيلها باسرها ظاهرا ومنه
 حب يتعلق بظهور فرد من نشأة يكون فردا
 متشخصا في المثال وفردا منتزعا يصدر
 على كثيرين على سبيل بدل في لنا سوت بان
 يكون القاصر في ذلك الموكر شخص ثم من بعده
 شخص آخر واهل جواهر المحب المتعلق بظهور فرد
 بهذا المعنى اما ان يقصد به ظهور تدبير الهى
 متعلق تلك النشأة اولا وكذلك اذ العن المحب
 بظهور نشأة كلية ثم انفس ذلك المحب عند
 ظهورها الى افراد واشخاص فاما ان يقصد
 يقصد ظهور تدبير الهى اولا يكون المقصود
 الا نفس وجود هذا النوع من الكمال شاهدا
 ذلك وشاهدنا ان النشأة الانسانية ليست
 تابعة للنشأة الحيوانية فقط بل بازاتها حب

من مراتب متدرج مشهور است که خلاصه اش اینست که اول مرتبه
 تاقین است که در احدیت وجود خالص و ذات جت میگنید
 بعد از مرتبه وحدت که علم مجمل و علم ذاتی و حقیقه محمدی و مرتبه اناس
 این از ان مرتبه تاقین ظاهر شد بعد از مرتبه وحدت مرتبه واحدیت
 است که مرتبه تفصیل صفات و نفس رحمانی و حقیقه آدم و مرتبه
 نبوت اعیان ثابت و صور علمیه است ظهور یافت - این هر سه مراتب
 مراتب و اعلی و ذاتی و قدیم من حضرت ذات گویند - بان از مرتبه واحدیت که
 حقیقت آدم است حقایق اولی ظاهر شدند که مراد از ان عالم ازل
 است و آن عالمی است لطیف نه در تحت است و نه در فوق و نه
 در بین و نه در یسار نه قریب است نه بعید و داخل عالم است و نه خارج
 عالم این را عالم بسیط و لطف و متنع الوجود گویند ازین جا گفته اند سه
 القاسم به کیف به قیاس بدست رب الناس با جان ناس و کت
 و می از مراتب وحدت تا آخر مراتب تدریجیه است (تدریجی یا تدریجی)
 (بسیجی بران) و در این مرتبه نیست مگر نفس ظهور کمال آن وحدت
 و در وقت حرکت ذاتی و می طرف مراتب کثرات حُب مقدس
 اصل میباشد از اراده اختیار به که قائل اند بدان قوس و باجباب
 طبع که قائل می دیگران اند و این حب ابتداء بسیط میباشد یعنی بلا اجزا
 میباشد باز دانه آن وسیع میشود و اندک هر قدر کثرت وسیع میشود چرا
 که برای هر مرتبه خاصه حبه خاص است که سبب بروز یعنی آشکار شدن
 می میباشد و می در بساطه اولی خالی نبوده از همه محبات که ظاهر شدند
 بعد از آن لیکن می مندرج بود و لطف معنی محو شدن در ایت چیز با خود چیز
 و محو شدن با وی را میگویند پس کثرت و موجود پس آشکارا شد و این محمول
 اند که شک کردن در اینها مناسب نیست مگر کسی را که صاحب دل
 باشد و ما بعد ازین مقامی دیگر است که مشاهده کرده ایم محویت
 کل مراتب در این باب مگر که نمیشد بیک حد بلکه اینجا حبه خاص
 میباشد مندرج در این حب بسیط که می بر مرتبه ظاهر آشکار میباشد
 موجود بالفعل و حب دیگر مثل شیئ بقوه قریبه یا بعیده است و این

خاص ظهور فی ایل الامر وکن لک للنشأة الحيوانية
ليست تابعة للنشأة الناموية وشاهدنا ان
الحب المتعلق بظهور فرد اذا كان في اول الامر
يكون هذا المراد فردا جامعا لجميع النشأة
الالهية والكونية فان كان قصد به تدبير
نشأة فهو الفرد النبي كالحقيقة النبوية
كانت متمثلة في عالم المثال و هو النبي
بالاصالة وما زال في عالم الناسوت
يظهر لها مثال بعد مثال حتى وجد سيدنا
محمد صلى الله عليه وسلم فكملت به
احكام تلك المرتبة وان لم يقصد به تدبير
نشأة بل انما قصد نفس هذا الوجه
من الكمال فهو الفرد الذي ليس بنبي و
اذا تعلق الحب بظهور نشأة كلية شمر
لما جاء وقت ظهور افرادها تعلق الحب
ثانيا بظهور فرد فان كان قصد به حينئذ
تدبير نشأة فهو نبي من الانبياء وليس
بالفرد الجامع وان لم يقصد به حينئذ
ذلك بل محض ظهور كمالات تغلب فيها
القوى الالهية على القوى الكونية فهو
الولي الفاني الباقي واما لا يتعلق الحب
في ايل الامر ولا عند ظهور افراد النشأة
الكلية بظهور فرد بل انما يتعلق عند
ظهور الافراد في الناسوت و حينئذ
ان كان قصد به تدبير ملة فهو وارث
الانبياء او غير ذلك فهو وارث الملائكة
الاهل او لم يقصد الا كونه راشدا فقط

حب ظاهر از وی متعلق میشود بظهور نشأة کلیة اوله و بالذات و اسباب ذکر افراد این
نشأة میباشد باز هرگاه که وقت ظهور فرد این نشأة می آید حب ظهور افراد
تفصیلا میگردد و آشکارا ظاهر و از وی حب متعلق میباشد بظهور فردی
نشأة که میباشد فرد متعین در مثال و فرد متشکک که مادی می آید بر کثیرین بطریق
بدل در عالم ناسوت یعنی دنیا یا بطوریکه قائم درین مرکز شخصی میباشد باز بعد
وی شخصی دیگر سلسله بسلسله باز حب متعلق میباشد بظهور فرد یا یعنی از
دو حال خالی نیست یا قصد کرده شود بوی ظهور تدبیر الهی متعلق باین
نشأة یا نه و همچنین هرگاه متعلق میشود حب بظهور نشأة کلیه باز پیدا
میشود این حب وقت ظهور خویش بسوی افراد اشخاص پس از دو
حال خالی نیست یا پیدا شود بقصد ظهور تدبیر الهی یا ناشد مقصود مگر
نفس وجود این نوع بسبب کمال پتانکه خود این را دیده ام و نیز مشاهده
کرده ام که نشأة انیمه تابع نشأة حیوانیه نیست فقط بلکه بمقابل وی حب
خاص میباشد که ظاهر میگردد ابتداء و همچنین نشأة حیوانیه تابع نشأة نامویه
نیست و مشاهده کرده ام که حب متعلق بظهور فردی که در ابتدا میباشد
آنوقت این مراد نیز فرد جامع میباشد کل نشأة انیمه و کونیه را پس اگر
مقصود از آن تدبیر نشأة میشود پس وی فردی میباشد مثل حقیقه نبویه
که مشتمل در عالم مثال بود و همان بنی بالاصالة میباشد و همیشه شالش در
عالم کی بعد دیگر ظاهر میشود تا اینکه موجود گشتند سر مدار مظهر صلی الله علیه
وسلم و از لوازم احکام این مرتبه کامل شدند و اگر مقصود از آن تدبیر نشأة
بلکه مقصود کرده شود نفس تحقیق اینوجه بسبب کمال پس آن فردی نخواهد
بود و هرگاه که حب متعلق شد بظهور نشأة کلیه و باز آنوقت ظهور از وی
متعلق شود و دوباره ظهور فرد پس اگر مقصود از این وقت تدبیر نشأة
باشد پس وی یکی از انبیاء خواهد بود نه فرد جامع و اگر مقصود وی حیوت
این امر خاص نبود بلکه محض ظهور کمالات باشد که درین خطه قوتهای الهیه
بر قوتهای کونیه باشد پس آن ولی فانی که ماسوی الدرد باقی باشد خواهد
بود و اکثر اوقات حب نه امتداد متعلق میشود و نه وقت ظهور افراد نشأة
کلیه بظهور فرد بلکه متعلق میشود وقت ظهور افراد در ناسوت یعنی دنیا

فهو و اسرار و اولیاء شرا علموان للمفرد
 احكاما لا توجد لغیرة منها انه يورث
 المحبة الذاتية و غیر ذلك هذا و الزیادة
 تطلب من ذلك انتهى فمن ههنا اقول
 بعون الله ان ينظر هذا الشرافة قد
 اعتنى بالبحث عنهما مع استیلاءها على
 الناس فرق اربعة اولهم اسباب
 الشرائع فقد وقع في الاحمیل ان اليهود
 امتحنوا روح الله عليه السلام بآیات
 ای احكام التوراة اعظم فقال ان
 تحب الله بكل قلبك و ان تحب لاختيك
 ما تحب لنفسك و قد توانت عن
 حبیب الله صلى الله عليه وسلم في بیان
 شعبها و فوائدها و احكامها ما
 يبلغه الاحصاء و الاستيفاء فثانهم
 اصحاب التصوف فقد رادی عشق اکابر
 الصوفية سلفا و خلفا امور منها دقیقة
 و معاملات فیها سقیقة و افراد احكامها
 فی فوائدها الجمال الشیخ فخر الدین العراقي و فی
 فی الملتوی المجالی منها بحار و امواج و فی
 شرح الهمزية للسید علی الهمدانی و
 المولی الجامی تفصیل و اسفار و فی احیاء
 العلوم و آخر عین العلم منها باب و فی الفتوحات
 فی المحبة و الحلة و الاخوة ابواب و فی لغزات
 المحبة باب و غیر ذلك مما لا ترجی عدده
 و حله و ثانیة من الحكماء فقد افراد ابو علی بن
 سینا رسالته فی العشق و بسط فيه

و درین وقت اگر مقصود از ان تدبیر ملت می باشد پس وی وارث انبیاء میشود
 یا غیر آن پس وی وارث ملایک اعلی یعنی گرد و فرشتگان میشود یا مقصود از ان
 راهبانی است می باشد پس وی وارث اولیا میشود یا باید دانست که فردا احکام
 مخصوصه اند که در غرض نبی باشد منجمله آن اینست که در صحبت ذاتیه
 دلاوه میشود و غیر آن از مراتب اینها اینقدر ریس است و بقیه احکام نیز از این
 کتاب یعنی فیوض الحرمین توان طلبید تا اینجا است عبارت فیوض الحرمین
 در فرد کتبغنی تنها در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از نفس کلی
 طبعی بنظر خصوصیت جزئیات که زید و خالد و عمرو و کبر و غیره اند چرا که بر آن
 موجود مطلق کلی وجود افراد و جزئیات ضروری است بخلاف مطلق موجود
 که وجود حقیقی خارجی واحد است و واجب یعنی حق تعالی را پس حق تعالی
 هرگاه که شخص واحد موجودی را خارج متعین متعین حقیقی است و بر افراد و
 حصه شدن ممکن نیست و نه آن بنفسه کلی میتواند شد بلکه برای وی شیون است
 اند چنانکه برای زید که شخص واحد است شیونات اند مثل خواب و بیداری
 و غیره که در تحت وی هیچ کلی نیست پس ازین جا میگویم بهر خدا که غور کرده
 شود باین شرافت که در ان بحث کرده شد با وجود غلبه وی بر دمان که
 چهار قره اند اول شان ارباب شرائع اند چنانکه واقع شد در انجیل که بود
 بطور امتحان حضرت عیسی علیه السلام را پرسیدند که کدام احکام آیه است بزرگ
 تراست فرمود اینک دوست داری خدا را بقلب خود و آنچه برای خود دوست
 داری همان برای برادر خود نیز دوست داری و بتحقق متواتر آمده خبر از
 حضرت حبیب الله صلی الله علیه و سلم در بیان شاخهای آن وفائده های
 آن و احکام آن از آنچه تا مدتها شاهد و حصر است دوم اصحاب تصوف
 اند و تحقیق روایت کرده شد عشق اکابر صوفیه متقدمین و متاخرین بعضی
 امور شان دقیق اند و معاملات در ان رقیق و بیان کرد احکام وی شیخ
 فخر الدین عراقی در تصنیف خود ذوالجمال و در ثنوی مولانا روم تفصیل
 از ان واقع اند و نیز در شرح بهر تصنیف سید علی هدائی و مولانا جامی
 تصنیف کرده اند در ان موقادرو در احیاء العلوم و آخر حصصین العلم
 بالجه از ان است و در فتوحات که نیز درباره و محبت و خلقت و اخوة

الكلام الصادر الشيرازي في الاسفار الى
خير ذلك وما عداه من الامراض الدماخية
السوداوية الردية وراسا بهم الشعراء
عربهم وعجمهم وهم نشروا اسماءها
وبينها احكامها من شاء الاطلاع عليها
على الكمال فليراجع على سفار هؤلاء الكبار
اولى الايدي والا بصاس-

چند باب اندوه و دردت و محبت بالجهت و در فیلین نیز آه و است که
حضر آن نامد از امید است و ستودم حکماء اندو شخ الرئيس ابو علی بن سینا
رساله مستقلة در عشق و در دودان تفصیل کلام کرده تیج صدر الدین
فیضی در وفات و بزرگ طاین هر دو کتب عشق را از امراض سودا و بیه
و دماغیه شمار کرده و چهارم شعرا از اندر عربی باشند خواه عجمی و ایشان بده بای
آزاد شربت داده و احکام آنرا بیان کرده اند هر که تفصیل بران اطلاع خواهد باید
که رجوع کند بر کتب این بزرگان که صاحب قوت و بینا نباشد بودند-

وصل در بیان اقسام عشق

باید دانست که عشق بر دو صنف است حقیقی و مجازی عشق حقیقی محبت خدا و صفات و افعال او است و مجازی
بر دو قسم است نفسانی و حیوانی اما نفسانی آنست که مبدی و می متماثل نفس عاشق بمعشوق در جوهر باشد و اکثر اعجاب
و می بسبب تماثل معشوق می باشد چرا که آن شامل آثار است اندک از نفس معشوق صادر می شوند و حیوانی آنست که
مبدی و آن شهوت بدنی و طلب لذت بیهیمیه باشد و اکثر اعجاب عاشق بظاهر معشوق و بون او و اشکال اعضا و
او باشد زیرا که آن امور بدنی اند پس اول مقتضی لطافت و صفائی نفس است و دوم مقتضی آماگی است
و این در اکثر مردم می باشد تا اینکه عجز را نیز بران حرص می باشد و دران استخدام قوت حیوانیه بود برای نفس
ناطقه بخلاف اول یعنی عشقیکه مقتضی لطافت و نقاست میشود و میگرداند و می نفس را صاحب وجد و حزن و بیجا
و رقیق القلب و فکر گو یا که چیزی باطنی را میخواهد که از حواس خمس پوشیده می باشد و از تعلقات دنیویہ منقطع میگردد
و از ماسوای معشوق اعراض مینماید و این مجازی الطفت اشیا و اعطفت عنایات کبر یائی است و این را خاصیت
است که عاشق را اعراض از ماسوای معشوق دهد و توجه عاشق در حقیقت بر معشوق حقیقی باشد و از بخت
در سلوک بجز این عشق شیء دیگر موصل بطلوب نیست زیرا که عاشق بدولت این دولت عشقی از کائنات بے نیاز
میگردد و پس بنظر این اوصافش پیش کاتب الحروف میان هر دو عشق حقیقی و مجازی فرقی سوائے تغایر عباری
نیست در نه همه را مستغرق در یابی حقیقت توان اتکاشت چنانچه شاعرے درین معنی گفته است

اع شامل در لغت بمعنی عادت و در اصطلاح حضرات صوفیه استزاج جالیات و جالیات را گویند ۱۲ نفس تشریح آن در اول حاشی تکرار انداخته
و نفس ناطقه نزد حکما روح را گویند و در اصطلاح حضرات صوفیه خاص روح انسانی را نفس ناطقه میگویند و ویرا قلب میگویند و مراد در آیه کریمه
قل الروح من امر ربی یعنی گو که روح از حکم پروردگار من است) همین روح است و نزد بعضی مراد از وی عقل است و بعضی میگویند که این
روح در حیوان نیز میباشد و مراد از نفس اماره نیز همین است پس معلوم شد که روح چیز نیست که با اعتبار صفات نام دی در هر شیء علیحد می شود
و ناشرش نیز تبدیل میگردد ۱۳ سلوک در لغت بمعنی راه رفتن و در اصطلاح حضرات صوفیه طبعیدن قرب حق تعالی را را
ع در محبت و خویشی انداختن ۱۴

کل بحسبک فی الحقیقة نقشب	اولکل ذی قلب الیک تشقاف	ایا وعلی الحسن البیاض لاهله
--------------------------	-------------------------	-----------------------------

برای مجازی است و وجود حقیقی متفرع بر وزیر که تعین اول واجب جلیب عجب لا بد است عشق مجازی حب
و معشوقان مجازی گشته چنانکه در حدیث قدسی قاصبت ان اعسرت اشدت بدان است و نیز بر ظاهر است
که جمیل حقیقی را آن زمان از جمال خود بهره حاصل شد که حسن خود را در آئینه مظاہر مشاهده کرد و بنا بر این وجود مطلق
از سما و اطلاق و غیب هویت نزول فرموده در برای تعینات و مجانی تشجیبات تجلی کرد و حسن خود را در آینه های
مختلف ید و در هر آئینه بصورتی مناسب و محمود و مجیب تعد و مظاہر گشت پیدا شده

صد هزار آئینه دارد شباهت مضمون	روهر آئینه کار جان در و پیدا شود	ب این ادمانی بحق لک
--------------------------------	----------------------------------	---------------------

عجب فحقی علیک کن لجماله سایه معشوق اگر افتاد بر عاشق چه شد
و چون تعین امر اعتبار است ظهور او در مراتب بواسطه نور است که در مراتب ساری جبین رحمت اند علیه چون
حدیث کان الله ولم یکن معه شیئ شیند فرمود الا ان ایضا کذا گویا این ضمیر در حدیث مندرج است
و کان الله در از قبیل کان الله علیها حکما و عفورا و جیا است

آنکس است اهل بشارت که اشد دانند	انگشت است دلمه محرم اسرار کجا است	اولم از صومعه و صحبت شیخ نه تامل
---------------------------------	-----------------------------------	----------------------------------

یا فریب آنچه و خانه خمار کجا است
و ظهورات تنوید و تجلیات منکثره در وحدت ذات و کمال صفات اوقادج
نیستند بر تو آفتاب که بر زمین می افتد در حد ذات خود متحد دو منکثر نمی شود و اگر بر شیشای متبلون تا بدیهه جابر نه
ناید و در نفس الامر اولون می است اگر بر قیاد و برات افتد در همه نقص می باشد و جمیع صورتها بر از نور حق اند خواه ذہنی

۱۰ هر طواف و جوی روی نورش اندوه حاصل را بسوی تو آید و مندی است - ای بخت که حسن نادر باطل دی جلد را در حقیقت بر حسن تو عشق
عجب هویت در مصلح حضرت صوفیه ذات غائب و غیب مطلق و مرتبه حدیث را گویند که در ان بحر حق تعالی و گیر بر ادراک و یافت و شعور
۱۱ بنات در کثرت بعضی بسیار شدن در مصلح صوفیه عبارت است از مخلوقات و کثرت ظهور اسرار ۱۲ جان در مصلح صوفیه ارواح مجزیه و آئینه
۱۳ اسیر آدم من لبیب حق خود که برست لبیب بین لبیب حق من که برست تو هم لبیب من باش ۱۴ نور اسمی است از و
اهلی معنی حق تعالی تعالی است با سیم نور یعنی با سیم ظاهر در تمامی صورت که ان (سجودات) و همین مانور گویند که مراد از هو الظاهر است
و بعضی صوفیه ذات وظل را نور گویند چنانکه فرمود حق تعالی الحمد لله نور السموات و الارض (خدا نور آسمانها و زمین است) و نیز از نور اشاره به وحدت
است که بدان مرتبه حق تعالی ظاهر است برای خود و مظهر است برای غیر خود چنانکه حضرت صوفیه میگویند که نور است که ظاهر باشد برای ذات
خود اظہار گفته باشد غیر خود او گاهی اطلاق کرده میشود بر ان امور مکتوفه که مستور بودند در علوم ذلتیه و ادوات آئینه پس هر گاه که آن امور
بر قلب ساکن دار و مکتوف می شوند مقامات گویند را از قلب دوری کنند ۱۵ بود خدا نبوی بودی چنانچه ۱۶ احوال نیز همین است
۱۷ غلظت در لغت بمعنی باریک و باریک و پوشیده که کسب از احمیدن نتواند و بمعنی لغظ هم آمده و در اصطلاح حضرت صوفیه مراد از غلظت در لغت میان
عبد و رب که پیغام می رساند از حق تعالی که بسوی عبد که آفاقا از حق می آید و جزو میداند آنرا باریک و رسول میگویند و بعضی صوفیه خاطر اقله میگویند که از
بجرات مثل الواج می خیزند و بعضی این را علم رسته میگویند که این یک میان عبد و رب رسته معطی است که گاهی می شکند عبد میگویند و بعضی دین گفته اند و تا
سخت تو میگویند که از انقطه عزیز گویند ۱۸ ترساید در اصطلاح حضرت صوفیه آن کامل باشد که در ولادت معنوی به بندت کلاط دیگر متصف بتعالی
و تجرد و انقطاع بوده باشد و نزد بعضی و ادوات فیضی را گویند که از عالم غیب بقلب سالک وارد می شوند و بعضی برست و اتم که ششانه شش
۱۹ است خدا و انا و با حکمت و آمرزگار و مریدان ۲۰ صلیحانه تمنا ۲۱

خواه خارجی و خواه کامل و خواه ناقص -

قال لبي صلاه عليه وسلم ان الحق يتجلى يوم القيامة
للخلق في صورة منكورة فيقول انا ربكم الاعلى فيقولون
نعوذ بالله منك فتجلى في صورة عقائد هم فيسجدون
له وقال ايضا ان الحق يتجلى يوم القيامة بصورة
النقصان فينكرون نها ثم يتحول بصورة الكمال
فيتقبلونها

فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم که هر آنکس که حق تجلی خواهد کرد در روز قیامت
برای خلق در صورت بد پس خواهد گفت که من پروردگار برتر شما هستم پس خلق
خواهند گفت که پناه ببریم بخدا تو باز تجلی خواهی کرد در صورت عقیده
های شان پس سجد خواهند کرد همه و پیران نیز فرمود که حق تعالی تجلی
خواهد کرد در روز قیامت بصورت نقصان پس بد خواهند دانست
مردمان و پیران باز خواهد گردید بصورت کمال پس قبول خواهند کرد و میگویند

در عشق خانقاه و خرابات فرق نیست | هر جا که هست پر تو روی جیب هست | صوفیه گویند که صورت محسوسه عالم
شهادت ظلال صورت مثالیه اند بنابراین کامل بفر است از صورت شخصی احوال او معلوم کند قال الله تعالی سیاهم

فی وجوههم من اثر السجود و يعرف المحرمون بسیماهم فبوخذ بالنواصی و الاقدام -

ترمذی از ابوسعید خدری روایت کند که فرمود نبی صلی الله علیه و سلم انقوا فراسة المومن فانه ينظر بنور الله
و تجاری و مسلم از انس ابن مالک روایت کنند که فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم ان الدجال مكاتب يد خطبه
لکف و شمال مقید که خیال است نمودار مثال مطلق است و نسبت اول ثانی نسبت جدا اول است بدین
و نسبت روان بافتاب و چون سالک در سلوک مثال مطلق رسد احوال که مشاهده کند صواب باشد چه این
عالم مطابق علم حق است و چون امری در خیال خود بیند گاه صواب باشد و گاه خطا و اسباب دیدن صواب توصیه
تمام است بحق و بعالم ارواح و عادت بر راستی و طهارت از اخلاق ذمیمه و اوصاف باخلاق حمیده و اعراض
از اغراض دنییه و اعراض بدنییه و صحت بدن و اعتدال مزاج و غیره چه نفس در این احوال بسبب نور و صفای

له مراد از خانقاه در صطلح صوفیه قائم شد است و نیز مراد از ان عالم تشریه چنانکه از خرابات مراد عالم تشبیه است که از باهوت گویند و تفصیلش سابقا گذشت مقصود از تشبیه
با تشبیه تشریه عشق هر دو یک چیز است و هر دو به طور وی حسیله اند یعنی در عشق مجازی و حقیقی فرق نیست مگر این و هر چه حضرات قلندران راست چنانکه بالا گذشت
۱۲ مثلاً جمیع خلل در لغت بمعنی سایه و در اصطلاح حضرات صوفیه تمامی ظهورات و تفتیات رطل میگویند رطل اول تعین اول و مرتبه وحدت را گویند و رطل محدود
تعین دوم و مرتبه واحدیت را گویند یعنی رطل یک وجود اضافی است که ظاهر شده با تعینات اعیان ممکنات و احکام ممکنات که مددات اند ظاهر گشته اند
با اسم نور که عبارت از وجود خارجی است و منسوب است بطرف مددات پس بسبب ظلمت مددیت مددات آن نور که با صورت مددات ظاهر است رطل گشته و مومن
به مقبول و عدایت مددات فی نفسها است و ظهور آن بسبب نور است که نامش رطل نبوده شد چنانکه فرمود الله تعالی الم تر انی ابرهک کیف مد الرطل رایانیدی بر و مکار
خود را که بگویند و رطل را که رطل را یعنی کمتر و در جوانی رابر ممکنات پس ظلمت در مقابل این نور هم است فقط ۱۲ که فرمود حق تعالی انما انشا الله من نور و در روی ایشان است
۱۳ از تشبیه و ششاخته شوند گنگ گاران بقیافه خود پس گرفته شوند موی پیشانی و پاییان ۱۴ که جرسید از فرست مومن که موی می بیند نور خدا ۱۵ و جلال نوشته است
در میلون هر چه موی که ف ریعی کاخ ۱۶ مثال مراد از ان عالم شکل است که عالمی است میان عالم ارواح و عالم اجسام و هر که در عالم اجسام موجود
است نظیرش در عالم مثال نیز موجود است لیکن آن لطیف است و این کثیف و عالم مثال بزرگ است میان عالم ارواح و اجسام ۱۷
۱۸ عالم ارواح و این را عالم ملکوت و عالم غیب و عالم لطیف و عالم خواب نیز میگویند صورت عالم ناسوت فنا پذیر است و صورت
این عالم که صورت اصلی عالم ناسوت است گاهی فانی نشود *

منجذب میشود بقوس فکلیه که المواجه نقوش حوادث سفلیه اند و آن لوازم حرکات افلاک اند و چون بیدار شد اطلاع دارد بر آن نقوش و حوادث بسبب الطبیع آن در خیال و نیز برین دعوی امر روشنتر در لیلست که مابا بود و نابود
خود آرمیده بودیم و هنوز روی معشوقی ندیده که نعمتاً حبیب ما از خواب عدم برانگیخت

عشق توری در بنا و ناهیا در اچان ما را در کف خو غایت دارد چون خود ساکن نتوانستند ماند ما
زهره گان را بجزکت خویش متحرک گردانیدند و هم در راسه ناقصم عتاب اهل ارتکاب طایبی یعنی کفار ازین با
است که از اوشان طلب عشق ساختند و آنها گردن عجز زیر انداختند و ازین امر سرکشی کردند لاجرم مستحق وعید
گشتند و مومنان که زلفه عشق یعنی اطاعت کشیدند شایان نعمات ابدی و عطیات سرمدی شدند سخن کوتاه
هر چه هست مبدأ وجود موجودات و موجودیت بود جدا کائنات همه از عشق مجاز نیست گو مجازی بدین خصوصیت
مخصوص این اسم حقیقی است و حقیقی علی العکس اما چونکه آن منسوب بمبدء حقائق است لهذا حقیقی نامیده شد
و این مجازیات بنابر ازین مجازی خوانده آمد اگر گوئی که هم برین تقدیر و ازین تقریر افتقار نمکن لازم می آید
و هو کما تری باطل و من الصدق عاقل گویم که همان در بادی النظر افتقار لازم آمد اما نه آن افتقار یکدجانی
و خوب باشد و بنظر دقیق اینجا شائبه افتقاری هم نیست چه که جمال حق سبحانه در تعین اولی جمال محض بود عارفیک
شهره جمالش در شش جبهت عالم افکند و همه را عاشق گردانید کجا وجود عاشق آنجا خیالی هم نبود تا بعشق چه رسد
ناگاه خود عشق بقره از بهر اظهار کمال خویش پرده از روی کار برداشت و از روی معشوقی خود عالم را موجود

گردانید و خود را بر عین عالم جلوه گرفت و فرمود **سبحان تو حسن او چو پیداشد** | **عالم اندر نفس پدید آمد**
و ام کرد از جمال او نظری | **حسن رویش بدید عشق پیدا شد** | **پاز فوخی آن جمال عین عاشق را**

که عالمش نامست نوری و او تا بدان نور آن جمال را دید چه او را جز بد و نتوان دید که محمل عطایم الامطایم
عاشق چون لذت شهود یافت فوق وجود چشید و زمزمه قول کن شنید رقص کنان بر در میخانه عشق دوید
ببین انصاف نظر است که این افتقار است یا عین عنایت و رحمت و اگر تسلیم کنم که افتقار است پس میگویم که
اینجا صرف تشارک اسمی است و از تشارک اشئی و تامل ریشمی بر قاعده مقرره تشبیه عینیت مشبها مشبه لازم

۱۵ و آن چنانکه دیدی باطل است و از صدق خالی نه بلکه شنید از اصطلاح حضرات صوفیه اهل حزن و فزیه و اهل شوق را گویند **عالم** مراد از اهل عین ثابت
است که صاحب مقام احدیت را که عاشق اوست بجای چشم واقع شده است و دیگر معانی فقط عین سابقاً ذکر شد **عالم** بر دارنده نیست بخششهای ترا
که سوار می شان **عالم** اسم در لغت بمعنی معروف و در اصطلاح حضرات صوفیه مراد ازین فقط غلظت نباشد بلکه مراد ازین ذات مستجاب باشد با اعتبار صفت
وجودیه چنانکه علم و قدرت و غیره و با اعتبار صفت عدمیه چنانکه قدوس و سلام و غیره چرا که این موقوف بر فیض نیست **عالم** رسمه ای مبدت است
از خلق و صفات خلقی چرا که رسوم آثار آید گویند و تمامی ماسوی انداخته اند و پدید آمده از انفعال حق **عالم** صفت در لغت بمعنی یگانگی
و یگانگی بودن در اصطلاح حضرات صوفیه بر دو قسم است یکی نقوی و دیگر اصطلاحی نقوی آنست که دو چیز با هم یک باشند چنانکه آب و روغن و دو جوهر
و آب و روغن و دو جوهر و این قسم عینیت در ذات و صفات عبودیت جاز است و دیگر عینیت اصطلاحی چنانکه شخص و عکس حروف و سیاهی حد
و عشره برای شخص و عکس وجود آنکه فرموده ای است این عینیت نیز در ذات و صفات جاز است یعنی عالم شخص است و معلوم عکس و علم آنست پس وجود
احدیت و سستی و ذات را شخص گویند و کمالات و صفات و معلوم و صورهای ذات و احدیت را عکس نام می نهند و وحدت را که بر این کبری و حقیت
نمودی است علم و آئینه میگویند پس در ذات حق عینیت نقوی و اصطلاحی از روی تحقیق دو وجود در دو ثابت اند **عالم**

منی آید که لا یخفی علی من وقد بقوا عند الهن وخرت شارک اسمی ووصفات دیگر مثل غایت و جود و قدرت و غیره
 واجب را که با ممکنات ثابت است اینجا کمال لازم است که واجب عشق ممکن و مضطر بدو باشد چنانکه در سبب عقائد
 مبین است علی هذا اینجا هم قیاس باید کرد باقی ماند اینجا خدشۀ دیگر و آن این که اگر قائلی بر سه نسبت تفکیک
 در صفات و جنبه بجناب مقدس می نباید کرد گویم حاشا واجب اینجا درین صفت من حیث الصفات باین
 مشارک نیست بلکه من حیث الذات چنانکه خالق خیر و شر گویند و چون ازین نسبت واجب را شریر و غیر بودن
 لازم نمی آید همچنین به ثبوت افتقار منقصر بودن وی لازم نیست اگر گویند که این افتقار از صفات واجب نیست
 گویم که اگر چه از صفاتش ظاهر و ثابت نیست و ما خود نیز نمی گویم لیکن باید دانست که معنی افتقار احتیاج است
 و از ادو قسم است احتیاج مع العجز و بغیر العجز مثال اول در محسوسات احتیاج خوردن است خوردن دنی را
 و مثال دوم احتیاج مخدوم بخادم و ضروریات متعلقه اول پس قسم اول خاص بممكنات است و دوم را اختصاص
 بواجب اول مذموم است و ثانی عکس آن و شرکت واجب با ما در نفس افتقاد است پس اینکه واجب با
 نظر بر حمت ساخته ناظر بحال خود فرمود افتقار او لازم نمی آید القصه باین نظر افتقار از صفات بودن ممکن است

هكذا اسبح به خاطری الفاتر و لعل الله يحدث بعد ذلك امرا اما قول العرفاء المجاز قطرة الحقيقة فقربية ان العشق الصوري يوصل العاشق الى الحقيقة وحيث يعرف ان لا يجازي الوجود بل كلمة حقيقة ولاجل ذلك هذا العشق النفساني للشخص الانساني اذا لم يكن مبدعة افراط الشهوة الحيوانية بل استقصان شماغل المعشوق و حسن تركيبه واعتدال حواجه و حسن اخلاقه و تناسب حركاته و افعاله من جملة الفضائل لانه يرقق القلب و يذكي الذهن و يهين النفس على ادراك الامور السنية و انما كان هذا العشق المجازي موصلا الى العشق الحقيقي لمن وفقه الله لكون العاشق اذا توجه الى معشوقه توجه كلياً يعرضه على التفكير في حسن خلقه و خلقه و هذا التفكير يدعو الى معرفة من كساه الله حلة الجمال الظاهر

انست که جوهری کرده است بر دی خاطر فاتر مبعی بست من و شاید خدا پدید آید بعد این امری دیگر را لیکن قول عارفین که مجازیل حقیقت است پس تقریر این کلام اینست که عشق ظاهری مجازی میرساند عاشق را بمسوی حقیقی در آن وقت معلوم میشود که نسبت مجاز در وجود بلکه همه حقیقت است و همین وجه این عشق نفسانی برای شخص انسان و تفکیک نباشد مبدعی زیارتی خواهش حیوانی بلکه پسندیدگی خصائل معشوق و خوبی ترکیب وی و راستی مزاج و حسن اخلاق و مناسب حركات و افعال وی از جمله فضائل بسیار است چنانکه این عشق رقیق میکند قلب را و نیز میکند ذهن را و خبردار میکند نفس را برادر اک امور شریفه و میباشند این عشق مجازی رساننده بمسوی حقیقی که را که توفیق میدهد خدا را بر اوجه بودن عاشق متوجه بطرف معشوق خود بتوجه تمام که بر انگیزد و بر تفکر یعنی اندیشه کردن در خوبی علوات و صورت وی و همین تفکر میرساند بر مسوی شناخت آن کس که الله تعالی ویرا پرشانیده است حله و جمال ظاهر و باطن پس هرگاه که می شناسد آنرا و افصح میگردد و بر آنکه هر کما نیکه در عالم موجود است آن می اس خالق وی است و ویرا ذاتی

والباطن فاذا عرفه ان كل حال صافي في العالم هو حق
من الشاهد فله على سبيل الذات للعالم على سبيل التبعية وحيث
يكون موجودا عارفا بان الحق واسم اعلى غير مفقود من مظهر الظاهر بل
المنطق فان تعقيدا هذا لا ينفك الاعتبارية هي القادري المجاز والمحقق
انواع عالم باواسطه وى وانيوقت وى يباشعارف موداين امره

اما بيان در نظر صافی آنکه این قول برائی تعلیم مستعمل نیست و تلقین مبتدیان و بحکم نظر غامض ثبوت حقیقت موقوف
بر وجود مجاز است و از اینجا گفته اند که نشان کمال عرفان سالک آنست که در حسن مجازی حسن حقیقی بیند و نیز دال
تحقیق و توحید آنست که کامل آن کس بود که جمال مطلق حق تعالی را در مظاهر گونی حسی مشاهده کند بصر همچنانکه
مشاهده میکند در مظاهر روحانی به بصیرت که یعانیون بالبصر المحتسب المقید الصور و جمال با کمال
حق سبحانه تعالی دو اعتبار دارد یکی اطلاق که آن حقیقت جمال ذاتی است من حیث الذات و عارف این جمال
مطلق را در حالت تنافی الله سبحانه مشاهده تواند کرد و یکی دیگر مقید و آن از حکم تنزل حاصل آید در مظاهر
حسیه و روحیه پس عارف اگر حسن بیند به بصر خود و جمال را جمال حق داند که منقول شده است براتب کونی
و غیر عارف را که چنین نظر نباشد باید که بخوبان نه نگر و تا بهای ویر جرت و ضلالت در نماید و از اهل طریق کس
اند که در عشق بنظر جمیل و صورت زیبا مقید اند و چون سالک در صدد عدم صرفی باشد در معرض احتیاج بود
چنانکه بعضی از بزرگان قدس اسرار هم از ان استعاضه کرده اند و فرموده اند نفوذ بالله من التفكير

بعد التعرف ومن الجواب بعد التجلي وتعلق این حرکت حسی نسبت باین سالک از صورت
حسی ظاهری که بصفت حسن موصوف بود تجاوز نکند هر چند شهود و کشف مقیدش دست داده بود و اگر
آن تعلق را از صورت منقطع می شود بصورت دیگر که بحسن آراسته باشد پیوند گیرد و اما در کشاکش
بهانه تعالی و میل بصورت قبیح باب حرامان و فتنه و آفت خذلان او شود اعاذنا الله و سایر الصالحین
من ستر ذلك حسن ظن بلکه صدق اعتقاد نسبت بجما عته از اکابر چون شیخ احمد غزالی و شیخ
اوحد الدین کرمانی و شیخ فخر الدین عراقی قدس اسرار هم که بمطالع جمال مظاهر صوری حسی اشتغال نموده

سلفه ملقبین و ملت یعنی همانندین و من فرزان کس دادن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از خالی کن شدن شیخ مرید از خودی وى ۱۲
انسانی اند و اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از فنا و نیست و تا بود کردن سالک خودی خود را از وی کسب یا ذکر و شغل و تصور حق تعالی را باقی
و استمر و شامل شدن فقره و تمیز میان حدوث و قدم ۱۳ عدم هر فن یعنی محض عشق مجازی که بلاشمول عشق حقیقی و دید حق تعالی در مظاهر خلقیه باشد
چون که در آن گمان شمول نشد موس پرستی میزدند شد و از اعدام معرفت ازین سبب فرموده اند که ملکات نابود معنی اند و وجود جز حق تعالی را بزرگ فرموده
العالم بنسبت فاتحه الوجود یعنی ملامت بودی موجوده شنبه است پس عشق عالم یا چیزه از عالم با اعتبار ماسوا می از انو بهت محال عظم است و غفلت بجد و صفت
او قات ۱۴ بنا بهجود بعد از فکر یعنی اندیشه کردن بعد تعریف یعنی حصول معرفت و از حجاب بعد تجلی ۱۵ پناه دهر مارا خدا و جمل نیکو کاران را از بدی
وین امر ۱۶ مطلقه در لغت با صم هم و فتح لام یعنی نظر کردن در چیزی بر واقف گشتن بران و در اصطلاح حضرات صوفیه مراد از ان توقیفات حق تعالی اند
مبارکین را در ابتدا یعنی قبل سوال میکن توقیفات بعد سوال یا وقت آن در ان چیزها اند که هیچ آنها حوادث اند و گفته اطلاق کرده میشود و مطالع بر شرف
مشاهده وقت طرائق و مبادی بروق توقیفات (توقیف یعنی موقوف ایستادن در رج و واقف گردانیدن کس را بر چیزه کذا فی المنتخب ۱۷ مع معالی تعلیم
ملکات ثبات ۱۸ مع بعضی من مشق مجازی که بجهت رسیدن بهستان بود ۱۹

آنست که ایشان در آن صور مشاهده جمال مطلق حق سبحانه کرده اند و انوار مستی مقیده نبوده اند و اگر از بعض کبراء نسبت بایشان انکار کرده واقع شده مقصود ایشان بدان آن بوده باشد که محبوبان آنرا دستور سازند و خیال خود را بر حال ایشان قیاس نکنند و ما و بدان در حقیقت خذلان و اسفل السافلین طبیعت نماند و الله اعلم با سراسر هم و در رشحات از خواجه عبید الله احراز نقل میکنند که می فرمودند که مشایخ طریقت در اصطلاحات خود لفظ شاهد و مفتون باشد آورده اند بعضی آنرا بمعنی ظاهر گفته اند که مراد از شاهد شاهد صوری است و از مفتون باشد آن طائفه اند که رابطه عشق و محبت نسبت بظاهر جمیده نگاه میدارند پس فرمودند که این نسبتی مذموم است که نفس را در آن بدخل است یکی از اکابر فرموده است که گرفتار نفس را در مشاهده شاهد صوری هیچ دخل و حظی نماند آخر خط روحانی خود باقی است و آنرا انکار نمیتوان کرد همچنانکه سالک را از لذات نفسانی که حجب ظلماتی است گذشتن واجب است از حظ و روحانی که حجب نورانی است هم گذشتن واجب است انتهى پیش را فتم این همه پیچیدگی بظاهر الفاظ و مخضرات است ورنه در حقیقت هیچ حجاب نیست بلکه همه این واسطه کشف حجاب الله میتواند شد چه که بقا عده عقلیه چیز بر او دست داشتن به جمیع در کمال عشق و محبت قریب نماید مجنون را با سگ کوی لیلی محبتی و عشقی شد آن محبت نه سگ را شد بلکه عشق لیلی را واسطه شد و هر محبت که تعلق بمحجوب دارد از شرکت نباشد که این نیز از آن نار حجب محبوب باشد مثلاً اگر در عالم قلم و جزو و کاغذ و سیاهی را کس دوست دارد و نتوان گفت که همگی عشق علم نیست محبوب لذت باید که یکی بود اما چیزهای دیگر که از محبوب باشد از مهر محبوب اصلی زیان ندارد و هر که خدا را دوست دارد لابد است که محراب را دوست خواهد داشت و شیخ خود را و عمر را از مهر طاعت همچنین عاشق صنم و فعل معشوق را دوست دارد و همه موجودات فعل و صنع را به تبعیت او دوست داشتن شرکت نباشد اما نشاء منع دیگران اینکه غرض از عشق و دواعی نفس و شهوت است پس آن بیشک حرام است و در آن صورت هیچ یکی را کلام نیست بلکه در خیال شایان است قل الله و منین یفصوا من ابصارهم و یحفظوا قلوبهم کوناه قطع نظر ازین اگر در عشق مجازی قسم اول است بهتر از چیزی نیست و وجه او بونیت آنکه مجاز عبارت از تعلق دست بظاهر حسیه و این تعلق دوست داشتن حسن را شتم از شکر نعمت او تعالی شانه است بکلمه آنکه حسن نعمتی است بزرگ و الهامی است سترگ در حکم تنزیل میفرماید و انظار اعطا و این نعمت حسن چنین می نماید که هوای خلق و وصول که فاحسن صود که یعنی او آن خدا می است که پیدا کرد شمارا و صورتگیری شما ساخت بصورت های نیکو پس این جمله صود که فاحسن صود که افاده این معنی میکند که حسن صورت نعمتی بزرگ است که ما شمارا عطا کردیم و انظار عطا و معرفت و اطلاق دارد یکی آنکه شخصی و فی الطبع چیزی یکسی دهد و بسبب و تاربت پیش هر کس و نا کس انظار کند که من همان کسم که منظر این صفت عطا شده ام و برین انظار نگریزند و این بر واجب است بگویم بدان مسلمانان که پوشند چشم خود را و نگاه دارند شرمگاه خود را ۱۲ الله او است آنکه آفرید شمارا و صورت بست شمارا پس نیکو ساخت صورت های شما ۱۳ الله واجب بجهی ضروری در اصطلاح حضرات صوفیه واجب آنست که در وجود و بقای خود محتاج کس نباشد و آن ذات حق تعالی است ۱۴

راست نیاید درم آنکه شخصی چیزی نفیس دارد و با کسی عنایتی خاص و محنتی با اختصاص نماید و آرد آنچیز بخشد و اظهار
آن بخشایش نماید پس ازین اظهار دو امر مفهوم می شود یکی آنکه این شیئی لائق را امر ترا بخشیدم و تو قدر آن ندانستی و
از آن مرا عزیز ندید اشتی ترا غیرت آید که اکنون ازین حرکت شرمساری بری و بتبذیر عظیم و معطی پردازی دوم
آنکه این عطیه خاص را بود که بودادم دیگری را در خواب و خیال بهم میسر نبود تا بدادن چه رسد و این بر و واجب
ظاهر است پس حکمت و اجبسی در از کار و نذا که نعمت مقتضی دوا شد است اوّل اینکه بنی نوع انسان
از بسیار ممکنات استیاء دارد که او را اینک صورت دادیم پس او را بحسب فضیلت خویش باید که افعال و حرکات
مناسب آن کند و از آن مناسبات برهیزد و دیگر آنکه ع هر پوسنکی چه داند جام و سندان با ختن و هر کرا که
این حسن داده ایم یا دیگر و قدرت را تماشا کرده تصدیق خالقیت و واجبیت می کند که برین نظر بازی تصدیق
ایمانی متفرع است زیرا که ما را بمشاهده جمیل اعتقاد و لازم ثابت می شود که اللّه جمیل است لازم که بمشاهده جمیل
دل یابد و هم و این دل را که راجع به تسبیح خالی شکر حالی خویش گردانم و بمضمون لثن شکرتم کا زید نکه
افزونی گردیدگی را ۱۱ میسر و ارباشتم و بر جمیل ربط کنم که این از آثار آن حسین اطلاق است و تخطیش کنم که دامن
یعظم شعائر الله فانها من تقوى القلوب و عشق با صور عین عشق مصور است و هم پیش صوفیه مستحق

<p>چنانکه بعضی عارفین گفته اند که محبت خدا بخلق عود کننده است بسوی حق در حقیقت مگر تکرار ظاهر محبت خلق بخلق معلوم میشود و موافق تعلق آن با خاص و عام ظهور آن واقع میگردد و با مخصوصین پانداخته معلوم میگردد و برای هر یکی سعادت بیابد که گذشتن وی بران معلوم میشود تا وقتیکه میرسد بران مقام که آثار آن از وی صادر میشود و لیکن آثار و علامات محبت از آنها بحسب استعدادشان ظهور می یابد پس ازین رو معلوم شد که محبت و محب و محبوب یک چیز است پس صادر شد محبت صفاتی از محبت ذاتیه و هر دو یکدیگر را لازم اند و همین وجه فرمود حق تعالی ایچم و یکجونه یعنی دوست میدارد خدا او شان را دوست میدارد و او شان خدا را دوست دارند اگر نزد دست و نشین او شان خدا را تا وقتیکه خدا او شان را بدستی نگرفت پس محبت شان حق را بوجه محبت خدا بیابد شد و او شان را این از ان وجه است که محبت شان حق را از ازل است بغیر علت پس هرگاه که بگردن کرد خدا او شان را از پشت حضرت آدم علیه السلام متجلی شد محبت حق بر قلوب شان و جذب کرد بهر بسوی</p>	<p>کما قال بعض العرفاء ان محبة الله للخلق عائدة اليه حقیقة الا انه لما كان مرها على الخلق فحسب تعلقها بالعام والخاص الا حصل ثبت لكل منهم سعادة يخصصها مورها عليه الى ان ينتهي الى محلها الذي صدرت منه فيكون المحبة والمحب والمحبوب واحدا فصدرت المحبة الصفاتیة من المحبة الذاتیة وتلازم الامران ولهذا قال يحبهم ويحبونه لانه ما احبوه حتى احبهم اولا فحبتهم له لمحبة لهم وذلك ان محبتهم في الاصل من غير علة فلما استخرجهم من ظهر آدم تجلت محبة على قلوبهم فحبتهم اليه علما وذلك اول ما يعلموا فن علم بها وارتقى الى محبة المبدأ الاول ای لا یقف عند انارة و مبادیه من الاسماء و الصفات فهو الكامل المكمل الاعلى من كل</p>
---	---

لحکمیت و رفت یعنی دنا ی دورست کرد بری و نام علم است که بحث کرده میشود و در این جمیع اشیا و موج و دات خارجیه چنانکه فخر نفس الامر بقدر طاقت
بیشتری در صراط حق است و در حقیقت و اوصاف و خواص و احکام اشیا چنانکه فخر نفس الامر اند و السنن ارتباط اسباب با مسببات و انضباط نظام
موجودات و عمل کردن موافق آن بود السنن حقایق الهی و علم عرفان با اصول و حکمت و شرح و بیضا آن معجزه لغزش ۱۲ و هرگز بنگار نیست شفا خدا باین بن تعلیم از تقوای
و است ۱۳

من له الكمال كما ورد في حق نبينا صلى الله عليه وسلم ما زاغ البصر وما طغى ومن علم بها في مرتبة اسمائه وصفاته وفعاله واثاره ووقف عند هافه و دون المرتبة الاولى وما عدا هذين المرتبتين فهو مرتبة المحبوبين الذين لا يعرفون ما هم عليه من التجليات المحالة من الاسماء الظاهر والباطن وليس كذلك العارف فانه مشاهد للحق وجماله في المظاهر الخلقية انتهى والى هذا اشار شيعي ومقتداى ولى نعمتى قدس الله سره العزيز شاعر

در رخ ايشان همي بنيم تماشاي دگر

التقام سومي خوبان نيست بوجهي تراب

قال لشيخنا الاكبر في الفتوحات العالم خلقه الله في غاية الاحكام والاتقان كما قال الامام ابو حامد الغزالي ليس في الامكان ابداع من هذا العالم فانه ان خلق آدم على صورته والانسان مجموع العالم ولم يكن علمه بالعالم الا علمه بنفسه اذ لم يكن في الوجود الا هو وفعلة فلا بد ان يكون على صورته فلما اظهره في عينه كان مجلده فمارأى فيه الاجماله فاحب الجمال فالعالم جمال الله فهو الجميل المحب للجمال فمن احب العالم بهذا النظر فحبا احب الاجمال الله وصورة جماله انتهى وقال المحقق القمي في مقدمة شرحه لنظم السلوك المحبة ميل الجميل الى الجمال بدلالة المشاهدة كما ورد ان الله جميل ويحب الجمال وذلك لان كل شئ ينجذب الى جنسه واصلها فالحمد لله المحب الى جماله المحبوب ليس الا الجمال فيه والجمال الحقيقي صفة اولية لله سبحانه بمشاهدة في

فرمود شيخ اكبر رضوي الشرحه در فتوحات كه حق عالم با نامت استوار و مضبوط پيدا كرده است چنانكه امام ابو حامد غزالي رحمه الله عليه گفته كه نيست در مكان چيزي نادر تر از اين علم (ممكن عبارت است از آنكه سلب ضرورتش از هر دو جانب وجود و عدم باشد و مراد از ان با سوي اله است كه عالم را گويند) پس خبر داد كه دي پيدا كرده است آدم را بر صورت خود و انسان مجرور علم است نيست علم دي بعالم مگر علم دي بذات خود چرا كه در وجود چيزي سواي دي و فصل دي نيست پس ضروري است كه باشد آدم بر صورت وي پس هر گاه كه اظهار كرد خود را در فاعات خود گشت آن عين مجلای دي (مجال كلمه و مطالع و منصات معاني اين هر سه الفاظ قريب فريب يكديگر اند و مراد از هر مظهر آن مفاتيح فريب اند كه كناهه شدند بسبب آنها ابواب مسدوده ميان ظاهر و باطن و مجرور و مجرب و مجال پنج اند اول مجلي ذات احديت و تعين و مقام او او و حقيقه اتفاق است و اين مجلي نايه الغايات و نهايته النهايات است و دوم مجلي برزخيه اولي و مجمع تجويز و مقام قاب قوسين و حضرت جميت اساء الهيه است و سوم مجلي عالم خبروت و ارواح قدسيه است و چهارم مجلي عالم ملكوت

في ذاتها او لا مشاهدة علمية فاراد ان براه
 في صفة مشاهدة عينية فخلق العالم كمرآة
 شاهد فيه عين جماله هيانا وقوله صلى الله عليه
 وسلم حكايته عن الله تعالى كنت كنزاً مخفياً
 فاجبت ان اعرف فخلقت الخلق اشارة الى
 هذا المعنى فالجمال الحقيقي هو الله وكل جميل
 في الكون مظهر جماله و لما خلق الله
 الانسان على صورته جميلاً بصيراً فكلاماً
 شاهداً جميلاً اجذب اليه احداً بصدق
 وامتد غوة احناق سريره فظهر من هذا
 ان كما ان الله عشق كذا العالم ايضا عشق
 ولا وجود لشيء الا له انتهى ولعمري ان العشق
 شيء نظيف وامر لطيف لا شيء مثله ومن
 بوصافه ان العشاق صفتهم الاطلاق ومقتضى
 الاطلاق ان لا يتقيد بشيء من القيود اى
 لا يقف عليها قال الله يا اهل يثرب لا مقام
 لكم ولذا لا يسمى عاصياً ظاهراً وباطناً عند
 المعارف اذ هو من جملة احكام الشرع كما
 ان اطلاق الصبي والمجنون عن التكليف من
 جملة تكاليف الشرعية لانه يصير مكلفاً
 كما هو المفهوم عند علماء الرسوم فعل
 هذا ما خرجوا من احكام الشرع ولكن
 لكل حكم مختص به دون اخرين
 وههنا احوال قال الملاحدة ان الاولياء
 ليس بمتكلفين بل متمسكين بآية وان
 الهداية واعبد بك حتى يا تيك اليقين
 وهم عند الفقهاء اكثرهم الله كمالاً المراد
 ودرجات مساوية و ثابتهن باهر انداست در عالم ربوبيت و تجميع جملى عالم ملكوت
 شمولت است بلكشف موری و عجايب عالم مثال و در بات کونیدر عالم منقوسی
 پس ندید در آن مگر جمال خود پس دوست داشت جمال را پس عالم جمال
 حق است و حق جمیل دوست دارند جمال خود پس هر که با این نظر عالم
 را دوست داشت پس دوست داشت جمال حق و صورت جمال
 حق را تا اینجا است کلام حضرت شیخ و محقق قیصری و مقدم شرح خود که
 بر نظم السلوک تحریر کرده است گفته که محبت میل جمیل است لبوی جمال
 که بر نهائی مشاهده میشود چنانکه وارد است که خدا جمیل است (و گفت
 بجنه نیکم) دوست میدارد جمال را و و جش نیست که هر شیئی لبوی میل
 و جس خود منجذب میشود پس کشش محب لبوی جمال محبوب میباشد مگر
 بسبب جمالی که در محبوب میباشد و جمال حقیقی صفت از لیه حق سبحانه
 است بسبب مشاهده وی در ذات خود که اولاً بطور مشاهده علیه بود
 پس خواست که بنید ویراد صفت مشاهده عینی خود پس علم را
 پدید آورد مثل آئینه که مشاهده کرد در آن عین جمال خود را بچشم خود و قول
 آن حضرت صلی الله علیه و سلم بطور حکایت از الله تعالی که بوم من خزائن مخفی
 و دوست داشتم اینکه شناخته شوم پس پدید کردم خلق را اشاره است
 لبوی این معنی پس جمال حقیقی همان حق است و هر جمیل که در عالم است
 مظهر جمال و نیست و هر گاه که خدا پدید کرد انسان را بصورت خود جمیل و
 بصیر یعنی نیکو و بیبا پس و فیکه انسان جمیلی را می بیند لبوی و
 منجذب میشود حدتهای چشم وی و حد از میگرد لبوی وی توجه قلبی
 پس ازین بیان ظاهر شد که چنانکه حق عاشق است همچنین عالم نیز عاشق
 است و چیزی را در خود نیست سواى حق تا اینجا است کلام قیصری
 و قسم بجان من که عشق چیز نیست پاک و امری است بغایت نیکو است
 چیزی مثل وی و از اوصاف آن یکى نیست که عاشقان مطلق میشوند
 و مقتضى اطلاق اینست که مقید بچیز از قیود نباشد یعنی بران توقف
 کند الله تعالی میفرماید که یا اهل یرب لا مقام لكم ریعنی ای اهل مدینه نیست
 مقامی برای شما یزب بالفتح و کرر انام مدینه مشرفه کذا فی التنبیه

من الیقین الموت و عندی فی هذا
المسئلة قول الشیخ محمد العکبری حسن
ان یلقی الیه سمع و هو ان معنی سقوط
التکلیف سقوط التکلیف بمعنی التکلیف
الماخوذة من الکلفة و هی المشقة
ای یعبدون الله بلا مشقة و کلفة بل
یلتذون بها و یطربون عنها حکم عن الحضرة
ان کان یقولون الناس یقولون انی حلولی و انی
اقول بسقوط التکلیف عن عباد الله فکیف اكون اقول
حلولیا و لا اری فی الوجود سوى الله و کیف اقول بسقوط
التکلیف و لی رد من حال صبا فی ما فاتنی لی هذا الوقت
ولکن اقول لا کلفة فی عبادة الخواص قال لبعض اطن
ان خواص اولیاء الله مکلفین
بتاویل القرآن و الحدیث و العامة
مکلفین بتفسیر هذین و الحق
ان کلنا مکلفون بظاهر القرآن
و الحدیث و الخواص مکلفون بتاویل
ایضا و فی التاویل طبقات کثیرة
و حاصل التقرير الاولی ان لا تحریج
ولا تحلیل بعد نبینا محمد صلی الله علیه
و سلم و کل من ادعاه فهو تبلیس
و وجب علیه الرجوع الی حکم الشرع
الثابت فان کل حکم یاخذة الولی
من الله لا بد ان یکون موافقا
للشرع فان فهمت منه حکما
یزیل الحکم الظاهر علی سبیل
البطلان فلا تلتفت الیه فان

و هی من جملة ما شرع الله عز و جل من عبادته
مجملة احکام شرعیة است جنانة یحی و یمنون آت و ان من جملة ما شرع الله
شرعیة است نه انیک انما مکلف بیا شانه چنانکه نزد علما در رسوم مضموم
گشته پس برین قول آنها از احکام شرعی شریف خارج نید و لیکن برای بری
حکم مضموم است بوی نه که بدگران و در اینجا اقول بخدا انما طاعده (مجموعه)
یعنی بیدین) میگویند که اولیاء الله مکلف گشتگان نید بلکه منکث بایم
و انی بهایه و اعبدا بیک حتی یا تیک الیقین (یعنی عبادت کن پروردگار
خود را تا وقتیکه بیاید ترا یقین) و این نزد فقهای دین بسیاری و در آنها
خدا سے تعالی کفر است چرا که مراد از یقین موت است و نزد ما درین
مسئله قول حضرت شیخ نعم الدین کبری الگوش جان شنیدنی است و آن
اینست که معنی سقوط تکلیف سقوط تکلیف است بمعنی تکلیف که مشق
از کلفت است یعنی مشقت پس مطلب این شد که عبادت میکنند اولیاء
الله بلا مشقت و کلفت بلکه لذت میگیرند بعبادت و مسرور میشوند از وی
حکایت است از حضرت علیه السلام که وی میگفت که مردمان میگویند که من
حلولی ام و قائل ام بیا فاشدن تکلیف از بندگان خدا حالانکه چگونگی
خواهم گفت این قول حلول را چرایی نمی در وجود موسای حق چیز را
و چگونه خواهیم گفت ساقط شدن تکلیف را حالانکه مراد و معنی است
از زمان طفولیت که تا اینوقت فوت نشده است ولیکن میگویم که بندگان
خاص را در عبادت کلفت نمیشود و بعضی میگویند که گمان من اینست که
خواص اولیاء الله مکلف اند بتاویل قرآن و حدیث و عامه مومنان
مکلف اند بتفسیر قرآن و حدیث و حق اینست که مایان هر مکلف ایم
بظاهر قرآن و حدیث و بندگان خاص مکلف اند بتاویل نیز و در تاویل
طبقه بسیار اند و خلاصه تقریر اولی اینست که ولایت و حرمت نشاندن نبی و محمد
صلی الله علیه و سلم هر که دعوی کرد این را پس آن تبلیس است (تبلیس معنی
یهن و اشتن مکر و عیب از کسی) و واجب است بر وی رجوع بسوی
حکم شرع ثابت چرا که هر حکم که در آن اثر از حق اقد میکند ویرانوار شرع
بودن عروسی است پس اگر فهم کنی از وی حکم که زائل کننده حکم

مکرو اسلحا داج وان ادعا
بموجب ما ذکرناه و لکن
الافهام تقصر عن ادراک فصیح
فافهم فی هذا کفایة
لمن تنبه ان کان ذافهم
سلیم۔

قلم باخذ بطریقاً بطلان پس آن حرف توحید کن که می مکرو است دراج است
است دراج یکسر اول و ثالث خرق حادث که از کافر صادر شود و خرق عادت
ولی را کرامات گویند و خرق عادت نبی را سوره و نبی مذکندر نزدیک اگر نبی
بنیاد و افراد آن نعمت در حالت معصیت و اگر دعوی کرد موافق آنچه
کذکر کردیم ولیکن نهیها از او اک دی قاصراند پس آن صحیح است پس
فهم کن که درین مقدار بیان کفایت است برای مرد با خبر بشرطیکه باشد
صاحب فهم سلیم۔

آدم باز بطلب که عشق مجازی نشان حقیقی است به مجازی رسیدن بحتی خیل و شوار است نقل است که مرید سید بنو
را گفت که مرا بر چیز از محبت اطلاع ده گفت گاه خار عشق در پایی دلت رفته است و دست چپته و امن جانیت گرفت
گفت نه پیر گفت که از میر این آرزو بگذر که حق سبحان تعالی بنده را تا اول به عشق مجازی مبتلا نکند هرگز اورا محل اسرار
محبت خود نکر داند در هر که هوا او بود نیست بدست به عشق اگر خود همه تن نقش و نگار نیست نکوست
بهر که نیست هوای تو ان گفت که هست عشق را بادل هر کس که قرار نیست نکوست حضرت ایشان طاب شراه میفرمود
که ششمنه از مریدان حضرت و الدرم بطلب سلوک پیش بزرگ از خاندان چشتیه خواهد که انوقت مرخوب از
یاد رفت و طالب راه شد او شان گفتند که بابا جالے ول دادہ ایشان گفتند نے فرمودند که آه ترا از سلوک
خشاک که بچو طعام بے نمک است چه فائده خواهد شد بر دو عاشقی کن ایشان این قول او شان را محمول بر ظرافت
تعبیده گفتند که حضرت دیگر چه کنیم میخوایم که توجه فرمائید تا بر صاحبزاده عاشق شوم آن بزرگ گریستند و فرمودند که
چه مضائقه بهتر است من هم پس از تلقین شما پیر تلقین خواهم شد مناسب است که پیر پیر هم شوم بے تکلف صاحبزاده
را بگیرد ایشان ساکت ماندند و صبحی واپس آمدند و هنگام حضور حضرت صاحب این حال بیان نمودند حضرت صاحب
فرمودند که عیان راست گفتند حق همین است که به عشق امکان نیست که انسان بحقیقت رسد و حقیقت موقوف
بر نیاز است و خود از بدیهیات است که احکام خداوندی و معرفت او بے ارسال رسل ممکن نبود که با میر رسید و ما
مشرف بایان می شدیم و سر او را دخول جنت و خروج از نار می گشتم پس همچنین از عشق است که این مجازی ما را
موانست دادہ بحقیقت می برد انتھی و فائده دیگر گوش داشتنی است که آنچه اکثرے او لیا را همچو حضرت میرزا
مظفر و حضرت شاه ولی الله محدث و حضرت مولانا جامی و حضرت شمس تبریز و حضرت فخر الدین عرانی و حضرت
شیخ اوصد الدین کرمانی و حضرت شیخ احمد غزالی بر آخور ابو حامد غزالی و حضرت شاه مینا لکهنوی و حضرت مولانا عبد الرحمن
صوفی لکهنوی و غیر هم رضوان الله علیهم اجمعین و خود رسول الله صلی الله علیه و سلم را بر وجهی کلینی و دیگر از چشتیان

له عباد رشت پس راست دعای گذر و ضد حقیقت و آن کلمه را گویند که معنی غیر موضوع نه مستعمل شود و معنی موضوع نه نیز متردک نباشد و در اصطلاح
حضرات صوفیه حقائق اشیا را مجاز گویند و نیز از صور علیہ تا عالم اجسام هر چه هست همه را مجاز گویند و نیز مجاز عبارت از ذات نبوی صلی الله علیه و سلم
است که در لاک ملاحظت الافلاک اشارو بآنست ۱۲ یعنی حضرت شاه تراب علی قلندر تھس سر ۱۱

چنانکه برینندگان ملاحظه و آثار ظاهر است برصواب و در نظر وارد شده سبب چیست باین همه که از مظاهر جمال
 مظهر نیا ^{نورانی} آتم و اکل است تحقیق این مسئله از مصنفات شیخ اکبر ^{الغزالی} باید جست بنظر تطبیل کلام آن همه بر مقام خود
 گذاشته شد اینجا صرف بر وجه آمدن ذهن قاصر خویش اکتفا می رود بد آنکه توجه الی الامار در آنچه در وجه بوده است اول
 آنکه توجه بصورت امر و نشان کمال متابعت نبوی است صلی الله علیه و سلم کسانیکه سیرت احمدی سیرت شان گشود
 و نظر آنها هم مثل نظر محمدی شده لهذا از آثار کمال متابعت است که چنانکه آنحضرت راضی الله علیه و سلم اکثر تجلی الهی
 بصورت امر و شده ایشانرا هم نظر توجه بر امر و افتاده فی الحدیث رأیت ربی بصورة امر و شعر فقط و فی
 دجلیه نعلین من ذهب کذا فی البواقیت و الجواهر فی عقائد الاکابر للعارف
 الربانی الشیخ عبد الوهاب الشعوانی دوم آنکه کمال مرتبه غیرت الهی باخبار محمد صادق ^ع کمون
 غیور و انا اغیمنه و الله اغیر منی ظاهر از اولیای امت است که اینها را بمظهر حسن ^{جوادان} که با وجود کمال انبیینیت
 و بودن مبدا شہوت هم متفرد داشت تا تلبیس و تشبیه تعلق بمبدا شہوت هم لازم نیاید و همین سراسر است در ابتلا
 هاروت و ماروت دو فرشته بحال زهره زیرا که اگر به امر و میگردیدند و ایشان را بدارا بجزایمی آورده
 بجای گفت ایشان بود که الهی امر و مبدا شہوت نبود خواه بالذات یا بالعرض ابتدای ماصرف تصریح و توجیح آن جهانم
 بود که بیداشی کرده بر آدم علیه السلام حسد بردیم گویا اینجا هم اگر ابتلا میشد نیز سرزنش می بود لیکن نه اینگونه که در آن
 متصور بود اگر گویی که او شان مجبور بودند جوایش بد و وجه است یکم اینکه ما هم مجبوریم عشق به امر و مقدم کرده
 بودند شد پس این رد و انکار بیجا است دیگر آنکه الصفات بالاس طاعت در گوشه خلعت زنه و امر و سے
 نشانیم و ترابنمایم آخر دل بکه خواهی باخت هر نادان و دانا می تواند گفت که نظر اول برن خواهد افتاد گفتگو حدین
 است یا در مسئله چیر و قدر که آن امر و دیگر است باز نماند امر و گفتنی که پس اولیا باین کمال رتبه نسا و چرا
 بر امر و ناقص نظر میکنند گویم این نظر عین فقر است که در فقر ترک خطوط باید این جاهم ترک از خط مخطوط کامل
 یافته شد فاقهم و انصف ولا تکن من الغافلین وجه بیوم آنکه تعلق با امر و مرتبه هر عارف نیست این منصب
 خاص است آنکس را که مرتبه محمود در محو رسیده چه که در محو مجاز صفات بشری بر می می شود و صفات باری متصف
 میگرد و از جمله اوصاف باری صفت گفتنی است پس لامحاله بدان صفت متصف خواهد شد و چون بدان
 موصوف آمد بنظر الهی هم بنظر شد لهذا چنانچه نظر الهی بر جمال با پیرو رسول الله صلی الله علیه و سلم افتاد و بر آریست
 و هم باینچنان نظر عارف هم بر امر و افتاد و بر زن با بجهل توجه الی الامر و نشان کمال عرفان است و رسیدن
^{طاهر حضرت محمد صلی الله علیه و سلم} در حدیث آمده است که بیدم بر در در کار خود بصورت طفل بی ریش و بیوت و سوی پیچیده و در هر دو پای وی پا پوش بود برین چنین است در
 لواقیت و الجواهر شیخ عبد الوهاب شعوانی ^ع مومن لم یغیر غیرت کند و است و ما از وی غیرت دار تا می و الله غیرت دار تر از من است ^ع فقر
 حدیث یعنی در لیش و محتاجی و دنده و کندن و سواخ کردن و دنده و سواخ حضرت موفیه فقر عبارت از فنا فی الله است و آنچه قول ایشان
 که الفقر سواد الوجه فی الدارین مراد از آن نیست که سالک بالکل فانی فی الله میشود و بختی که در او ظاهر و باطن و دنیا و آخرت وجود ندارد و بعد مصلی و ذال
 مانع گردد و این فقر حقیقی گویند ازین جهت فرموده اند اذ انما الفقر فهو اسد هرگاه که فقر تمام شد پس همان مرتبه الوهیت است نه بر این مقام اطلاق ذات
 حق است و اینجا غیر اعتبار به و گواهی ندارد این سواد الوجه سواد اعظم است زیرا که سواد اعظم است که هر چه خواهند درو باشند و در تمام درج و مصلی است
 در مرتبه بطریق باجل است مثل درخت و موجودات ^ع بلکه پس هم کن و انما کن و از ناظران مباحث ^ع

بمرتبه جمع الجمع اما قول مشهور الا مورد كالتساء فتفسيره وتاويله ان الامرد كالتساء في جلب
 قلب العاشق ال المحبوب الحقيقي لانه في مبدئيه الشهوة
 اگر منكره برين تحت اعتراض كند كه تاويل نادر است كه تشبيه در مبدئيت شهوت است و وجه اولويت اين تاويل
 مي گويم كه تاويل كوخلاف واقع است و في الواقع تاويل ما خوب است چه كه امر حسين هنگام بر آمدن خال و خطبه
 حال ميشود نه زن چنانكه مخفي نيست اگر گويي كه براي تشبيه ضروريست كه مناسبت با هم مشبه و مشبه به دائمى باشد بلكه
 في الجملة كافي جو ايتش آنكه بودن امر و همچون زن در مبدئيه شهوت تسليم ميكنم و ميگويم كه بان تشبيه را مناسبت دائمى در كار
 نيست اما مي پرسم كه امر و مبدئيه ذاتي شهوت است يا عرضي و بر هر دو تقدير بيان مشبه و مشبه به نسبت كمال و نقصان
 است شق اول باطل و ثاني ثابت مگر كم اعتبار است زيرا كه اين ادله ملائمت قايض مطلب مانعست و اما
 تعلق نسبت عشقيه عارف را در پيري معيوب نيست مرزا مظهر حتمه الدواعي فرمايد

منظر گو که پیری و نظاره بد نما است	گلگشت لازم است چو باد سحر مرا
------------------------------------	-------------------------------

در نظره مرم و چنان دریافته می شود که چون نسبت عشقی مثنای نسبت است لذا دعوضش باخر مقام ساکن
انطباق می نماید زیرا که تا کجا نوشته شود ایاقبل تکفیه الاشاره بعد ازین باید پیدا شد که اولیا

ما لبث إلا لحبيب الأول	نقل فؤادك حيث شئت من أهو	أكثر بعشق صور جميله مبتلا گشته و گفته
لكنه في العالمين مفصل	كل الجمال غداً وجهك مجلداً	امام شيباني رحمه الله عليه میگوید

و شیخ محی الدین ابن عربی رحمه الله علیه در باب صد و هفتاد و هفتم از فتوحات گوید که شیخ روزبهان در مکه عاشق
مغذ و خرّمه پیداخت و اجد از انقبضای آن حال باز پوشیده تا سن زشتاپ عشق سرخوش با شتم و پیوسته میان
آب و آتش با شتم و چون نرگس او گهی خام باشد چون کاکل او گهی مشوش با شتم و زین پیش که گرم گشت
هنگامه عشق و وصف تو نوشت بر دلم خامه عشق و هر نامه که بهر من فلک بویسد خواند تمام مردمش نامه
عشق و بخاکبری گوید عشقت جادیه بقویه علی ساحل نیل بمصرفیت ایا مالا اکل ولا اشرب الا ما شاء الله

حق کثرت نلای عشق فکنت آنفص نیرا ناکلما تنفست مہ ناروینشمن الساء مجذء انفسی

فيلقي نادان ما بين وبين السماء فما كنت ادري من اين يلتحقان فعلمت ان ذلك شاهدى في السماء

جمع انجی حیات است از زمین خلق بحق و خلق بخلق و حق با حق و خلق با حق و خلق با حق و حق را
 عین خلق دیدن چنانچه مرشدی حضرت قطب الارشاد عارف بالله شاه محمد کاظم قلندر قدس سره درین بیت ارشاد فرموده اند که کسی حق کو عالم
 و بکین منزه بکسی عالم و حق نیم دیکته بین ۱۲ **خلق بی ریش** درودت مثل زنان است پس تفسیر و تادیل آن آنیست که امر و مثل زنان
 است و رگش قلب عاشق بسوی محبوب حقیقی نه در مسدود و ن شہوت ۱۲ **گر انبار کن دل خود را تا جا لیکه** میخواهی از خواہشات نیبا شد حب
 مگر برای مستحق اول (یعنی حق تعالی که اینجا در مقام وحدت خویش مراد است) ۱۲ **کل جلال ذوالسبب** روی تو بجل خواهد بود لیکن آن درعایان
 بتفصیل است ۱۲ **منزاع در لذت** یعنی معرود در اصطلاح حضرات صوفیہ آن ذوق و شوق را گویند کہ از عالم باطن بیرون دل را بکشد و در میشود
 و سبک کامست و تیزی گرداند ۱۲ **عاشق شدم** بیدار شد کہ در دریت بود و آن دیدم واقع بود پس بکار کاخیل در صحرای گذشت برین زور با کہ غور در د
 دنیا تا میفرستد خود را و نا اینکه بسیار شد آتش عشق چیس نفسای من آتشین می آند و دم بکا کہ نفس می گرفتہ جانجا آتشی از آسمان پیدا میشود و عباد
 نفس من و بد و عاقل آتشی شمع و میان من و آسمان معلوم میشود و منی و آتشی کہ از کجا من پر دمی آتشی ندیس بعد از آن و آتشی کہ این عشق تو است

قبل عاشقان وجه الله
شد و جام زنه بوجه جیل
روزها در هواش آن خود کام
شعله آه من بجز رخ رسید
آتشی کز دلم کشید سر
که کند نقش ماسو را را خیک

نخم دین آن ز سر عشق آگاه
تیر عشق بسینه ام جا کرد
منقطع بودم از شراب و طعام
نفس بود آتش مجوس
اتفاقش شد بنابر کز
نیست بر حال اینچنین کامل

گفت در قرین با حیل نبل
ظاهر و باطنم شده همه درد
آتش عشق تا زبانه کشید
که کشته هفت دوزخش پاوس
بوده آن آتش دگر بقا
و حبس کار ناقص و جاہل

احتیاج
رنگیک خبر ز سر هستی دارد
پوسته بدل آتش شوق دادم

هر دل که لبوی دلبر مائل نیست
هرگز نفس ز عاشقی غافل نیست
تا زلف تو حلقه حلقه ظاهر شده است

اوراز حیات پیر حاصل نیست
تا من ز لب لعل تو ذوق دارم
در گرون جان خویش طوق دارم

و هم او گوید عشقت واحد ابلاد العرب فسلطت
عليه الهة فاخذته وربطته وصنعتة عن سوءي
الا انه كان عليه رقباء فسكت عن صريح المقال
وجعل يكلمني بلسان الحال فافهمه واكلمه
كذلك في فهمه وانتهى الامر الى ان صرت انا هو
وهو انا و وقع العشق الى محض صفاء الروح فجاءني
روح من امرغ وجهه في المراتب يقول ايها الشيخ الامام
الامان قلتنى اذكرنى فقلت ماذا تريد قلت ان
تدعى حقى قبل قد ميك فاذنت لها ففعلت ذلك
ورفعت وجهها فقبلتها حتى استراحت و اطعمت
الى صدرى

عاشق شدم یکبار و شهرهای عجب پس مسلط کردم بر دوی است را
و گرفتند دیرا و با خود بسیم و شمع کردم اورد از سواى خود مگر بودند ویرا
چند نگهبانان پس خاموش می ماند از صاف صاف سخن گردن
و حکم میکرد دین بزبان حال پس می فهمیدم از او سخن میکردم چنانست
و می فهمید دوی او را و کار منتی شد تا اینکه گشتم من و دوی من
و دایم گشت عشق بمن خفای روح و آمد روح دوی نزد من در شب
گویان و غلطان روی خود در خاک و میگفت ای شیخ پناه خواهم
از تو قتل کردی مرا پس در باب مارا پس گفتم که چه میخواهی گفت بگذار
مرا تا بوسم پای ترا پس اجازت دادم و مرا پس بوسید و بر داشت
روی خود را پس بوسه دادم و مرا تا اینکه راحت و اطمینان گرفت
و معانقه کرد و قلب من -

خواهم لب خشک جیم تر در ره عشق
وز بر تو اشک عشقان در تانم
حقیرت شیخ فخر الدین عراقی رحمه الله علیه

کامن ره عشق و دیدم در راه روان
ترا ندیده بود نشان راه روان
خواهم که شبیه چو ماه بیرون آئی

باشد دل و جان من دران راه روان
ای رویتو آفتاب و ابر و مه نو
وز روی تو افتد بویتا قمر بر تو

خواهم لب خشک جیم تر در ره عشق
وز بر تو اشک عشقان در تانم
حقیرت شیخ فخر الدین عراقی رحمه الله علیه

معانی قبله سائید که در اول کلمه ۱۱ معانی وجه و حواشی حمد و ثناء در اول کلمه ۱۲ معانی نه سائید که در اول کلمه ۱۳
معانی در لغت یعنی مشهور و در اصطلاح حضرت مولانا ابی اسامه است یقبض و بسط نورش فرمودن عاشق و نیز کلام مستوح را گویند و لب لعل بدون کلام معنی
را گویند ۱۴ معانی شوق در لغت یعنی جوش و عشق و طلبیدن چیزی به کمال خواهش دلی و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت از کشش حقایق است یعنی کشش
وجود حقایق و فنا کردن خوری سالک و رفتن سالک بسوی حق تعالی کمال جوش و گذشتن همه چیزها ۱۵ معانی آفتاب در لغت یعنی معروف و در
اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از تجلی روحی که بر دل سالک وقت کسب یا بعد آن وارد میشود ۱۶

ای ز عشاق گرم بازارت
نیست باد عوئے این سخن گزاف
آن معین شریعت احمد
آفتاب معانی و اسرار
بر بود از مقام آزادی
ناگهان از مقام حالی دل
گفت یاران بر من آیدش
وان چه باشد که دوست یاشن دوست
شیخ شطرنج خواست وقت گزید
هنگی جذب کرد میلش را
فرس دولتش چه بازین شد
ماه رخ عرصه نکوتر خواست
چند روزی بگلوتش بنشانند
هم در عشق او فراموش کرد
چون لبوز و هوای بیجا بیج
عاشق و عشق و حسن یاد گیت

عالمی به ز من خرید ارت
یک از عاشقان جمال ترا
آن قوی دل و قریب احسد
آنقدر سالکان که ره بروند
دل او حسن محمد بغدادی
حسن زیباش خیل عشق آورد
هست جان سومی او تن آیدش
دردش چون از و پرسیدند
با حریف ظریف می بازیید
حب شطرنج از دلش بر بود
بیزق همتش بفرزین شد
دستها باز داشت زین دستان
کاندران لوح سر عشق بخواند
هست عشق الهی که شعله آن
او باند جز او نماند هیچ

من کیم تا ز نم ز عشق تولاف
بود نجم اسم الکامیر کبیرا
بود او برج انجم اختیار
اقتباس کمال از و کردند
ملم آفرین از کس
بر بودش بچه چنان مقبل
صبر و آرام او تجارت برود
رو پر سید تاجه دارد دوست
میل شطرنج با خستن دیدند
چونکه مغلوب کرد خلیش را
بازی چند بس نکوش نمود
شاه نفسش از ان غایب است
پیل او کرد یاد هندستان
چون ز ذوق صفاش بهش کرد
سوز و از دل حجاب هر صیان
عشق و اوصاف کرد کار گیت

در تفحات الانس است که شیخ فخر الدین المشهور بالعراقی را معین الدین
پروانه از همی دوم مرید معتقد بود بخت شیخ فتوحان خانقاهی ساخت و هر روز بکازست شیخ می آمد مبلغی
از همراه آورد و به نیازمندی تمام گفت که شیخ ملا ایچکاری نیم فرمایند و التفاتی نمی نمایند شیخ بجنید و گفت ای
امیر ما به زرت توان فریفتن بفرست کسی را و حسن قوال را با برسان و این حسن قوال در جمال و پذیر بود و حسن
صوت بی نظیر جمعی گرفتار وی بودند و در حضور و غیبت بود او را وی چون امین تعلق خاطر شیخ با و دریافت فی الحال
کسی به طلب و فرستاد بعد از غوغای عاشقان و دفع مزاحمت ایشان ویرا آوردند شیخ با امیر و سایر
کار استقبال وی کردند چون نزدیک رسیدند شیخ پیش رفت و بروی سلام گفت و در کنار گرفت انکه شربت
خواست ویرا یاران وی بدست خود شربت داد و از آنجا بخانه شیخ رفتند و صحبتها داشتند و سماع کردند
و خدمت شیخ در آنوقت غزلها گفتند و از آنجمله این غزل است

له احد لغت معنی یگانه و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از اسم ذات است و مرتبه اربعین و سلب صفات و خالص
ذات و وجود بخت و احدیت صوفیه و اول لایه و آخر لایه و آجمال الا جمال نیز عبارت از نیست یعنی این اسم ذات است باعتبار انتفاء
تعدد صفات و اسما و نسب و تعینات ۱۲ پیل را با دهند و ستان دهن کتیه است درستی و شورش آوردن پیل را و این غزل
مختصر پیل ایران و در این صفت ۱۳ معانی غزلت در حاشی لوانل تکرار شده ۱۴

ساز طرب عشق که داند که چه ساز است کز خمر او نه فلک اندر نگه تاز است بعد از مدتی حسن قوال

اجازت خواست و به مقام خود مراجعت کرد گویند روزی امیر معین الدین بطرف میدان میگذشت دید
 که شیخ چوگان در دست میان کو دکان استاده امیر با شیخ گفت که باز کدام طرف با شتم گفت از آن طرف
 و آن اشارت براه کرد امیر روان شد و بر رفت چون امیر معین الدین وفات یافت شیخ از روم متوجه مصر
 شد و در اباسلطان مصر ملاقات افتاد سلطان مرید و معتقد وی شد و او را شیخ الشیوخ مصر گردانید
 اما وی همچنان بی تکلف در بازارها بگردید و اگر هنگامه با طواف کردی روزی در بازار کفشگران میگذشت
 نظرش بر کفشگر پسری افتاد شفیقه وی شد پیش وی شد و سلام کرد و از کفشگر سوال کرد که این
 پسر کیست گفت پسر نست شیخ بله های پسر اشارت کرد و گفت که ظلم نباشد که این لب و دندان با چرم خوصاً
 باشد کفشگر گفت که ماموم فقیرم و حرفه با این است اگر چرم خردندان بگیرد و نان نیابد که بدندان گیر و سوال کرد که
 هر روز چه مقدار کار میکنی گفت هر روز چهار درهم شیخ فرمود که هر روز هشت درهم بدهم گو او دیگر این کار
 نکند شیخ هر روز بر رفتی و با صاحب بر دوکان کفشگر نشست و قایم البال و در وی او نظر کردی و اشعار خواندی
 و گریست مدعیان این جزیه سلطان رسانیدند سلطان از ایشان سوال کرد که این پسر را به شب یا بروز با خود میبرد
 یا نه گفتند گفت باو می در دوکان خلوتی می سازد گفتند نه دوات و قلم خواست و نبوشت که هر روز بخدینا
 دیگر بر وظیفه خادمان شیخ میفرمایند روز دیگر که شیخ را با سلطان ملاقات افتاد سلطان گفت چنین اشاع
 افتاد که شیخ را در دوکان کفشگری با پسری نظر افتاده محقری بجهت خرج شیخ تعیین یافت اگر شیخ خواهد
 آن پسر را بخانه نگاه برد شیخ گفت ما را انتقاد او باید بود بروی حکم تو انم کرد بعد از آن شیخ را از مصر عزیمت بشام
 شد سلطان مصر ملک الامراء شام نوشت که با جمله علماء و مشایخ استقبال کنند چون استقبال کردند ملک الامراء
 را پسر بود پس با جمال چون شیخ را نظر بر مے افتاد بی اختیار سر در قدم وی نهاد پس نیز سر بر قدم شیخ
 نهاد ملک الامراء نیز موافقت پسر کردند و نیز نقلست که روزی جمعی قلندران بهمدان رسیدند و با ایشان پسر
 صاحب جمال بود و بروی مشرب عشق غالب بود چون آن پسر را دید گرفتار شد اما دام که در بهمدان بود و ندید
 یا ایشان بود چون از بهمدان سفر کردند روزی چند برآمد بی طاقت شده در عقب ایشان رفت چون بهمدان
 رسید برنگ ایشان شد و همراه ایشان به هندوستان افتاد و در شهر ملتان خدمت شیخ بهاء الدین ذکر یا
 رسید انتی و در آن کتاب در حال شیخ اوحه الدین کرمانی منقولست که چون وی در سماع گرم شدی پیراهن
 امدان چاک کردی و سینه بسینه ایشان باز نهادی چون به بغداد رسید پسر خلیفه که صاحب جمال بود
 این سخن بشنید گفت هو مبتدع است و کافر اگر در صحبت من از نیکنه حرکتی کند ویرا بکشم چون سماع گرم
 شد شیخ بکمر بست و دریافت و گفت سهل است مرا بر سر خنجر بودن در پای مراد دست بی سر بودن

غازی چو تویی رو است کافر بودن پسر خلیفه سر بر پای شیخ نهاد و شیخ

تو آمده که کافری را بکشی

محبت بهر دین هر چند با مورد کونی فانیه است اما مستحسن داشته اند بشرط آنکه در وی مانند و از وی در گذرد و حضرت ایشان را درین مسلک نهایت و هدایت حال یکسان بود و میفرمودند که روش ما بطریق محبت افتاده است و کسیکه لذت عشق یافته و چاشنی شوق چشیده بی عشق نتواند بود

لذت عشق فرورفت مراد رگوبی عشق میگویم و جان میدهم از لذتی میفرمودند که سالک را تحصیل حب عشقی ضرور است زیرا که او اقوی سبب تحصیل محبت حق سبحانه است و مویذات حب عشقی بسیار اند و از عده مویذات ریاضت است یعنی تقییل منام و کلام و محبت با انام چه رفیع حیوانی را یا بن امور رقتی و لطافتی حاصل میشود و هر قدر که روح حیوانی رفیق تر حدوث تغافل و شورش و گرمی سیرج تر آنرا نخله اجتماع احیان خوش و اصوات دلکش و قصص شوق آمیز و اشعار عشق انگیز و از آنجمله اجتناب از اموریکه باعث حدوث کثافتی در روح طبعی باشد مثل کثرت منام و مداومت بر اندیشه کثیفه و اشغال آنها که برای تجارب پوشیده نیست و آما بیان آثار حب عشقی پس آن نیز بسیار اند از آنجمله این است که این حب بالذات اقتضا بخارج حجاب بشری و وصول روح الهی باصل خود میکند و پس نه مطابقت هیچ قانونی خواه قانون شرع باشد خواه قانون ادب و نه اتباع و رضاء کسی خواه کسی دیگر خواه رضاء محبوب خواه رضاء غیر آن و نه التزام متابعت کسی خواه متابعت محبوب باشد خواه غیر آن نه آنی که مقصود ازین کلام این است که اگر باب عشق و موانع حقیقه بقیه و شریعه و متابعت بآداب عرفیه و طالب رضاء مولی و ملتزم متابعت مصطفی اصلی الله علیه و سلم نمی باشند و عاقلان و کمالیه مقصود آنست که حب بالذات مقتضی این امور نیست بلکه بعضی اشتمال صاحب این حال در مشاهده جمال حضرت ذوالجلالی می خواهد و پس بهر تلیکه بدست آید خصوصیت هیچ طریق را در اقتضاء آن دخلی نیست مثلاً اگر صاحب این حال را ظن حصول مقصود خود در استیلا بر مزایای عشق مجازی و شغل بر ریشخ و

روح حیوانی بجایست لذت است که از لطافت افلاک در دل بمسمازه ای مخصوص پیدا میشود و بواسطه خرامن باطن نشتر گردد و اعتقاد بدویات و استعداد قبول حشر و حرکت و تغذیه و تنفس و تولید حاصل شود چنانچه سیر شد و هر چه در جانی در تعریفات الاشیاء نویسد که منبع دی بخت قاف جانی است و پذیرد و عروق در تمام اجزای بدن جاری است و روح طبعی آنچه از روح بجزر رسد و از وجع را کیفیت دیگر حاصل شود قوت طبعی بدو قائم بود و از دو تغذیه و تنفس و تولید حاصل گردد و روح و مصلح صوفیه عبارت است از تیز داشتن عهد میان چیز با نیکه براسه حق تعالی مخصوص اند و در آن که برای عهد مخصوص اند و در آنکه موانع لغت و کرم حاکم و قضا که با ستیاع نفع صوفیانه ای باشد و این عهد است خلاف قیاس و آداب جمع ادب و معانی ادب بالا ذکر شد و در شغل درخت یعنی کار و ناپرواوی در مصلح حضرت صوفیه عبارت است از تصور کردن ذات و صفات و خیال کردن و محو گشتن و در آن لذت گرفتن اند و در آن که برین در لذت آن چیز را گویند که میان دو چیز مخالفت حاصل باشد خواه میان آن هر دو مناسب باشد یا نه و احوال برین است میای بهشت و دفعه و بجز برین است سمان با هم و انسان و درخت و گیاه و برین است میان حیوانات و نباتات و مرکبان برین است میان نباتات و جمادات و نیز آن تر باشد که میان موت و حشر است برین گویند و در مصلح حضرت صوفیه استعمال برین چنانچه جاست اول اینکه عالم مثال برین است میان عالم شهادت و عالم ارواح دیگر اینکه تنفس الوجود برین است میان عالم ارواح و میان ثابت برین روح را در مصلح ایشان تنفس الوجود گویند که وجودش در راه باطن و ظاهر و ظریف و کجی و بی معلوم میشود و در صفاتی در نیز متنفس الوجود و دیگر گویند برین است میان روح و مضاف چنانکه صد برین است میان او با غودل و نیز برین است برین است میان احدیت و احدیت و این برین را برین البرزخ برین گویند که میان ذات و صفات و ظهور و خفا برین واقع شده است ششم اینکه برین است میان عالم معلوم و این هم اشاره است بسوی حقیقت محمدیه علی الله علیه و سلم و ششم آنکه برین است میان عیان ثابت و روح و این برین را در مصلح ایشان است بلکه برین صوفیه عالم است و به تعبیر همین امر شش کمال برین است میان مرید و مراد یعنی طالب و مولی و در مصلح ایشان شغل برین تحمیل و موانع صورت مثالی ناهری مرشد خود است که برای تصفیه قلب و تخلیه اوقات از اغیار بسیار مفید است و میان حضرت صوفیه راجع

تخلیه اوقات از اذکار و طاعات و امثال آنها از امور ممنوعه شرعاً بهم رسد البته از صمیم قلب او میلانی بسوی این امر
 نمودی خواهد گرفت اگر چه آن صاحب حال از راه تدبیر و تشرع از ظهور آثار این داعیه مانع آید بلکه در این راه آن چه
 کند و از آنجمله نفوذ است یعنی قطع علائق با سواى محبوب و تنگدلی از عروض مشاغل تشنه و هجوم علائق منکثره و
 تنگی حوصله از نظم و ترتیب امور متفرقه کمال سیاست منزلی و سیاست مدنی و امامت جماعت و اقامت احیاء
 و حیایات و ایفاء حقوق ذوی الحقوق از اهل قریبات و امثال آن و لذا از ترویج که اصل همه علائق است نهایت
 نفرت و وحشت می گیرد و از آنجمله شدت تعلق و حب است بر شد خود استقلال یعنی نه بآن ملاحظه که این شخص منبع
 فیض حضرت حق و واسطه هدایت اوست بلکه بجهتی که متعلق عشق جهان میگرد و چنانچه یکی از اکابر این طریق فرمود
 که اگر حق جل و علا در غیر کسیست مرشد من تجلی فرماید هر آئینه مراباد التفات در کار نیست و از آنجمله عدم اعتنا است
 بعلوم و طاعات ظاهره چه اشتغال باین علوم از جمله نظم و ترتیب امور متشده است و از بسکه کار او بساطت در
 بساطت است اشتغال با مثل این امور کار و بار او را پریشان می سازد و از آنجمله عدم تفتن علاقه است
 که در میان ظاهر شرع و باطن آن واقع است پس هر کسی که بوحیدان خود متفطن آن علاقه می شود عبادت
 او را سر منزنی پوست میگرد و احوال او مبتنی بر بافعال می شود و الا آن شخص قشری محض و متشکف بحت
 میگرد و اگر فقط تمسک بظاهر افعال شرعیه کرده باشد و الا شعبه از احادیث و عقاید او راه می یابد اگر فقط تمسک
 بباطن شرع نموده ظاهر را از درجه اعتبار ساقط داند و از بسکه تفتن باین علاقه از قبیل نظم کثرت افعال در
 وحدت احوال است صاحب حب عشقی را درین میدان جولانی نیست لا تقلید از باب حب عقلی ازین آثار
 مذکور بآثار دیگر که بسبب تنگی مقام در نظم تحریر نیامده پس بردن بر اهل فطانت چندان نیست و اما بیان
 ثمرات حب عشقی آنکه بسبب حدیث و شدت کیفیت عشقیه و قوت جذب تجلی علمی و کمال انجذاب روح الهی
 چون غبار شهادت و مثال منکشف می گردد و در حجب نورانی و ظلمانیه مخرق می شود لا بد بابر انجذاب و عده که
 منطوق کلام لازم الوثوق و الدین جاهد و افینا لخدمته هم سبب است و مدلول کلمه چنان ذکر وافی
 از کوه است مشاهده جمال لایزال حضرت ذوالجلال دست میدهد و معنی قرب و معیت که مضمون آنگاه است

ساخته تخلیه در لغت بمعنی خالی کردن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از خالی کردن دل از ماسوی الله و بجز حق تعالی چیزی را در دل جا ندادن ۱۲
 معانی اوقات در او اکل کلمه نذا گذشت ۱۳ معانی احوال بالا گذشت در اینجا بگوید که در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت
 است از هر علم ظاهر که از وی حفاظت علم باطن کرده شود از فاسد شدن وی پس علم ظاهر قشر است و علم باطن کرم و منزه چنانکه علم شریعت ظاهری قشر است بر
 علم طریقت و علم طریقت قشر است برای علم حقیقت پس هر که محفوظ نداشت حال و طریقت خود را از علم شریعت عالیشان فاسد خواهد شد و این خواهد شد طریقت وی
 جانب هواد و هوس و دوسه شیطان و هر که وسیله ساخت طریقت را برای حقیقت با مجاهده در ریاضت و محافظت حقیقت نکرد از طریقت فاسد خواهد شد حقیقت
 وی و هیچ خواهد شد بسوی نند و اله و همچنین اختیار محض شریعت بلامسک بطریقت یا اختیار محض طریقت ملاطاش حقیقت تحصیل لاحال است یعنی اوقات ۱۴
 ظاهر در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از آنکه در عالم روشن و ظاهر است نیز ظاهر آثار و افعال عالم اجسام ظاهر گویند ۱۵ اعتبار در لغت بمعنی بند کردن و بحد
 نگه کردن و باز نشود از پی چیزی پس در اصطلاح صوفیه عبارت است از آنچه که معتبر حقیقی یعنی حقیقتی مقرر و متعین فرمود پس آنرا اعتبار
 گویند پس معلوم شد که یکی تعیین بر اعتبار دیگر نند و بجا تعینات عمل را میخوانند که معتبر مجازی اعتبار کنند پس این اعتبار در فعل لازم است و در این اعتبار حقیقت
 حقایق اشارات اعتبار گویند و آنچه در اصطلاح ایشان اعتبارات را میگویند از آن است که در هر مرتبه وحدت چار اعتبار اند وجود و علم و نور و وجود ۱۶ و آنکه چنانچه
 کردند و راه البته در لغت بمعنی ایشان را به ای خود ۱۷ معانی قرب و باو گذشت در اول طیفه ۱۸ آنرا دو گمان بنده خود داریم و باقی میباشند در هر کاه و ده یاب و میگرد ۱۹

ظن عبدی بی و انامعه اذا ذکر فی حفظ الله تجوده تجاهلک که معبر بوسال است
 هوید امیگر دود در جلد وی تب و تابی و قلق و اضطرابی که در وقت حیران و حیران محمل کرده بود حاصل سرور
 و ابتهاج می گردد و خلعت مکالمه و مسامره بدست می آید با بجهل سر اسیمکی بافتت مبطل میگردود و مشت با نیست
 باز چون قائم توفیق دست این مدبوش ابتهاج مشاهده را گرفته بیالامیکشد مقام فنا و بقا از برده اختفا بطور عینی
 کتاب الحروف گوید که شیخ بهاء الدین ابراهیم عطاء الله انصاری در رساله خود پس از بیان تزکیه نفس و تصفیه دل
 در بیان تجلیه روح می فرماید که بعد و تجلیه روح نماید پس حصول حقیقت که منیر لقی رفیع و مقامی شریف است درین مقام
 خلافت دست دهد چنانکه بزرگی گوید الصوفی اذا انسلخ من قشر البشریة والظلمة وصفت

قلبه و غلت روحه فامره بید ذلك ای امرا لله بفعل الصوفی یفعل کیف
 یشاء باذن الله این جا هر چه کند بامر او کند و هر چه گوید بامر او گوید و هر چه بنید بامر او بنید این لا انشاء
 گویند نه اتحاد ویرا چه مذہب اتحاد و حلول باطل است کالحدید با لحنی چون آهن در آتش افکند صفت
 او گیرد بلکه مسمی باسم او شود هر چه از آتش صادر شود از او نیز صادر شود و آن احراق است و گاه باشد که او را
 از ناسوت به ملکوت آرند و گاه باشد که باطن او در عالم ملکوت بود و ظاهر او بملک این مقام و قول حضرت
 رسالت پناه است صلی الله علیه و سلم که کن مع الحق و مع الخلق بالظاهر مع الخلق و بالباطن
 مع الحق بحیث لا یشغلك الخلق عن الحق و الحق عن الخلق و این مقام اقتدار است و منزلت
 ولایت و مشیخت جز درین مرتبه تصور ندارد که الشیخ هو المکائن و البائین و مقام مشیخت بالاتر از مقام ولایت
 است لکن مقام الولاية هو الفناء فی الله و البقاء بآله و الظهور باسم الله و صفاته
 و المشیخة هو التصرف فی عالم الملائک و المملکوت باذن الله تعالی و امره انقیاد بیان اجمالش آنکه چنانکه

الله نگردد را خدا را خواهی یافت ویرا حجاب روی خود را ^{۱۱} سامة در لغت بمعنی افسانه گفتن یا کس در اصطلاح حضرات صوفیه محاوره حق با عباد را گویند که در ستر
 عهد باشد و نیز مناجات شبنه را گویند ^{۱۲} (و محاوره حدیث کردن یکی یادگیری) ^{۱۳} معانی فنا و بقا بالا گذشت در او اهل کلمه نه ^{۱۴} تزکیه در اصطلاح حضرات
 صوفیه نفس را از عیوب صفات ذمیه پاک کردن و از خیال غیر و مسمومی الله در گذشتن و کسب کردن یعنی در ول غیرا جائے ندان ^{۱۵} تصفیه در
 اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از پاک کردن دل خود از غیر حق تعالی و غوی خود و بجز حق تعالی و دیگر بر او دل خود جانزدان ^{۱۶} تجلیه در اصطلاح
 حضرات صوفیه عبارت است از پاک و صاف کردن روح از کدورت اینکه بسبب محاورت قالب عنقریب ماضی روح شده باشند و در اصطلاح ایشان صفای
 نفس را تزکیه و صفای قلب را تصفیه و صفای روح را تجلیه گویند ^{۱۷} صوفی هر گاه که کشیده میشود از پوست بشریت و غلت و قلبی صاف میگردود روح
 وی برمی آید از تعلقات پس حکم وی بدست حق است یعنی حکم خدا بفعل صوفی است میکنند صوفی هر چه بخواد باذن حق ^{۱۸} خلعت در اصطلاح حضرات صوفیه
 عبارت است از عدم کدورت در آنی آید و هر چه صادر از آن نیاید آن خلعت است و آن بجز عدم هیچ نیست که آن غیر مذکور است ^{۱۹} انصاف در لغت بمعنی
 صفت کردن و بصیغه موصوف شدن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از انصاف بنده با ذات و صفات حق میان صوفیه سلسله مشهور است و آن اینکه در
 حقیقت ذات و صفات براس حق تعالی اند و ذات و صفات بنده محض اعتباری و مجازی اند و وجود و صفات بنده ظل وجود و صفات حق اند ^{۲۰} باش با حق و با خلق
 بظاهر با خلق و باطن با حق با ظهور که مشغول کند تا بخود خلق از حق و حق از خلق ^{۲۱} ولایت که فدا و در لغت بمعنی حاکم شدن و ولی کے شدن و پادشاهان و دوست فدا
 و غیر آن و در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از مقرب حق تعالی شدن و قاش شدن خودی سالک و قائم بودن با حق ^{۲۲} اینکه حق تعالی او شود و بزرگوار
 و با نمانیت مقام قرب و کمین ^{۲۳} شیخ آنست که حاضر باشد با حق و غائب باشد از خلق ^{۲۴} چرا که مراد از مقام ولایت قنای الله و بقا
 باشد و ظهور باسم الله و صفات و سست و مراد از مشیخت تصرف است در عالم ملک و ملکوت بحکم حق ^{۲۵}

آهن پاره را در آتش می اندازند و زبانه های آتش اهر از هر جانب محیط می شوند بلکه اجزاء لطیفه ناریه در نفس
جوهر آن آهن پاره مداخلت می نماید و شکل و لون او را هم رنگ خود می سازد و حرارت و احراق که از خواص
آمار است با و می بخشد هر آینه آن قطعه جدید به معبود از جمله قبسات ناریه خواهد شد نه بآن معنی که آن
جدید از حقیقت خود مبدل شده بنا بر صرف متحول گردیده که این امر نیست بدی البطلان بلکه این آهن
پاره در حقیقت خود آهن است لیکن بسبب هجوم خود شعل ناریه حید تیش مع آثار و احکام خود در و نفوذ
آورده و زبانه های اختفا خمول در زبیده پس هر چه بر نار از آثار و احکام مترتب می شد همان آثار و احکام
بتمامهائی که و کاست بر آهن پاره هم می تواند شد فی نی بلکه آن آثار و احکام حالا هم مترتب بر نار است
که آن آهن پاره را احاطه کرده اما چون آن نار این آهن پاره را مرکب خود و عرش سلطنت خود قرار داد
این آثار و احکام را بآن آهن پاره نسبت میتوان کرد چنانچه دعا گفته عن امری تصرفی است از ان و

فما ادا ربك توكي است بآن القصه اگر آن آهن پاره را درین حال مجال مقابل بودی هر آینه بعد
زبان آواره نیست خود با نار و غلغلۀ اتحاد نار با جدید در گنبد افلاک انداختی البته ساعتی از خود رفته و از
حقیقت خود غافل گشته باین کلمه متکلم شدی که من اخگری از آتش سوزاغم و منم آنکه کار و بار طباخان خود را
و صوابان بلکه جمیع ارباب صنایع منوط بمن است همچنین چون امواج جذب و کشش رحمانی نفس کامله این
طالب را در قعر پنج بحر اخلت فرو میکشد زمزمه انا الحق و ليس في جبتي سوى الله از ان سر بر می زند که
کلام هدایت الیام گفت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و یده الذی یبطش بها

و سرجله الذی یمشی بها و درو است و لسانه الذی یتکلم به حکایتی است از ان
قال الله علی لسان نبيه سمع الله لمن حمده و یفرضی الله علی لسان نبيه ما نقاه کتباته است
از ان این مقالی است پس باریک و مسئله ایست پس نازک باید که در ان نیک تامل کنی و تفصیل آن را در
دیگر تفویض نمائی و زبانه برین معامله تعجب نه نمائی و با کمال تیش نه آئی زیرا که چون از نار وادی مقدس ندای
انی انا الله رب العالمین سر بر زد اگر از نفس کامله که اشرف موجودات و نمونه حضرت ذات است آواز
انا الحق بر آید محل تعجب نیست و از جمله لوازم این مقام صدور خوارق غریبه و ظهور تاثیرات قوی و استجابت دعوات
و دفع لمیات است لکن سگفتی لا عطینه و لکن استعاضی لا عیدنه مخرج است باین معنی و از جمله لوازم
آن ظهور نکبت و وبال بر عود و بدیگال این صاحب حال است که متنی عادی و لیا فقد اذنته بالهرب
مقید همین مضمون است بجز اگر لطیفه دیگر از غیب و جذبی جدید از پرده لاریب با و میرسد و اگر او دوستی

له احدیه در مطلع حضرت موفی را از مرتبه ذات است که در ان اعتبار با اسقامات و اساموس و تعینات بیانشده است نیست در جبه من هو الله
خدا است بیانش که می شنود و بدان و چشمی که می بیند و بدان و دست و پای که می گیرد و بدان و پای و می که می رود و بدان و در و پای و می که می کند
بدان نیز است که هر که که فرمود حق بذریع زبان بی خود که میشود خدا را حکم میکند خدا را بی خود آنچه خواهد ۱۳ اگر سوال خواهد کرد از من
هر آنکه خواهم داد آنچه ویرا و اگر پناه خواهد طلبید هر آنکه پناه خواهم داد ویرا ۱۴ هر که دشمن داشت و لی ملا پس تحقیق اجابت میرهم ویرا بگفت ۱۵

بِسْ عَظِيمٍ وَهِيَ بِيْسُ نَفْسٍ بِدَايَةِ كَيْفٍ لَمْ يَسْأَلْ جَمْعُ حَقَائِقِ كُونِيَّةٍ وَمَوْجُودَاتِ امْكَانِيَّةٍ وَجَنِبِ ذَاتِ بَعْضٍ
 بَدِيدٍ مِغْدٍ دَوْنِ سَبْتِي كَمَا بَيْنَ نَفْسِ اِيْنِ طَالِبٍ وَحَضْرَتِ حَقِّ ظَاهِرِ شَدَّةٍ بُوْدِ هَا نِ سَبْتِ دَر مِيَا نِ هَر جَنْبِي كِه دَر عَرَضِ
 وَجُوْدِ بَظُوْر رَسِيْدَةٍ وَحَضْرَتِ حَقِّ رُوْشَنِ مِي گَرُوْدِ بَا جَمْلَةٍ اِنْسَا طِ قِيُوْمِيَّتِ حَضْرَتِ حَقِّ بَر بَسَا طِ وَجُوْدِ قِيَا مِ اِيْنِ حَقَائِقِ
 مُتَكَشِّرَةٍ بَا نِ ذَاتِ مُتَوَجِّهٍ مَدْرَكِ مِغْدٍ دَوْنِ مَفْهُومِ هُوَا كَا دُوْلٍ وَلا اٰخِرٍ وَالظَّاهِرُ وَالبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْ
 عَلَيْهِ وَلَوْ وَلِيْتُمْ عِجْلًا اِلَى الْاَرْضِ السَّابِغَةُ السُّفْلَى لَهَبَطَ عَلَى اِلَهِ دَمِ نِيْزِنْدِ سَجَانِ اَللّٰهِ زِيْهِ تَاخِيْرِ
 حَسْبِ عَشْقِي وَخَبِيْ حَسْبِ تَجَلِّيْ عِلْمِي كِه سَبَبِ اَنْ اِيْنِ مَشْتِي خَاكِ دَر مَقَامِ مُقَدَّسِ وَبَا كِ چِه قَدْرِ چَا لَا كِ گَرْدِيْدَةٍ وَ اِيْنِ بَا
 مِهْنِ دَر تَحْيِيْسِ قَرَبِ رِبِّ الْاَرْبَابِ عَظِيْمِ چِه مَقْصُودِ صَدَقِ وَ مَقَامِ كَرِيْمِ يَاقْتَرِه ^{بِهْ} جِسْمِ خَاكِ اَزْ عَشْقِ بَر اَفْلَاكِ شَدَّ
 كُوْهِ دَر رَقْصِ اَمْدٍ وَ چَا لَا كِ شَدَّ ^{اَشَقِّ} اَعَشَقَّ جَانِ طُوْرِ اَمْدِ عَا شَقَا ^{طُوْرِ} مَسْتِ وَ خَرِ مُوسَى صَا عَقَا
 وَ اَزْ اَوَا زِ مِ اِيْنِ مَقَامِ اسْتِ دَمِ اَزْ وَحْدَتِ دَر زِدْنِ وَ تَبِ بَعَارِثِ اَلْمِيَّةِ كَشُوْنِ وَ تَرْمِ مِضَا مِيْنِ اِيْنِ اَيَّاتِ نُمُوْدِ
 اَنجِيْتِيْ مِگُوِيْدِ اَنْدَرِ زِيْرٍ وَ بَهْمِ ^{اَفْاَشِ} اَفْاَشِ گَرِ گُوِيْمِ جِيَا نِ بَر هَمِ زَغْمِ ^{اَجَلِهْ} اَجَلِهْ مَعْشُوْقِ اسْتِ وَ عَا شَقِ يَرْدَةٍ
 زَنْدَةٍ مَعْشُوْقِ اسْتِ وَ عَا شَقِ مَرْدَةٍ ^{اِيْنِ} اِيْنِ اسْتِ اَنجِهْ اَزْ اَحْكَامِ حَسْبِ نَفْسَانِيْ صَرُوْرِيْ الْبَيَانِ بُوْدِ فَا مَاشَرَحِ وَ لِبَاطِنِ
 اَحْكَامِ مَفْهُومَاتِ اَفْصِيْلِ مَقَامِ فَنَّا وَ بَقَا اَزْ كُتُبِ قَوْمِ بَا يَدِ طَلْبِيْدِ مَنَاجَا تِ ه

<p>ای فروغ جمال تو خوبان جذبه عشق تو کراست که نیست حسن لیلی که راه مجنون زد دل و جانش بر پنج و غصه سپرد دل محمود را که برد ایاز که در اطوار مختلف بنمود بکند خودش مقید کرد هدفت تا وک قضای توام که بری در پر خیمه اباتم که بشدم کشتی و گه بشیرنگ</p>	<p>پر تو خوبی تو محسوبان همه ذرات مست عشق تو اند گامش از کوی عقل بیرون زد لعل شیرین که شد ز شکر ریز ساخت سرگشته اش بکوی نیاز زد بر جاده اسیر دگر رویش از هر دو کون در خود کرد چند سرگشته داریم چون گوی که شوی قبله مناجاتم بدر اهل در و راهم ده</p>	<p>جلوه حسن تو کجاست که نیست پای کوبان زدست عشق تواند زلف پند را که صبر و ایتق برود قوت فیر او و قوت بدو یک بیک نشاء جمال تو بود صیرش از دل ربود و هوش ز سر من هم ای باد شده گدای توام بی سرو پاد و اینم هر سوی که بصلح کشی و گاه بجنک بسف عاشقان پناهم ده</p>
---	--	---

سده اوست نخستین همه ملاست آخرین همه دادست آشکارا هست پنهان فلو بهر چیز دانا است و اگر شمار داید بدلیلش در سلسلوی طبقه برین زمین هر آنکه فرود
آید بهر خدا ۱۲ سده در ولایت یعنی قصبه نیست که بدان کتاب گفته و تمام سانه معروف و در اصطلاح حضرت صوفیه چیز معنی داره مولانا نجای فرمود
که بی راجع اهلان حق که از خود حق گشته اند مناسبست تمام است و میخواند بود که در اوستی قلم باشد و از قلم بطریق مجاز و استعاره انسانی کامل خواست
شود یا همین قلم کتابت و خواص همین خوارزمی فی الجمله وجود محمدی که واسطه ظهور سر بگنوم در ابطاء تعلیم جمیع علوم است تفسیر کرده و بعضی فی و می
کتابت از در وایش صاحب حال میکند چنانکه مولانا نجای میفرماید که کیست فی و نکس که گوید و مبدم ۲۸ نیم جمیع دریا که قدیم و مرشد نا
حضرت شاه فتح قلندر قدس سره فرموده که در اوزان نه ذات سرور دنیا نیست مسلم چنانکه آواز نه در حقیقت آواز دانی است همچنین جمله افعال
و اقوال و درجات و سککات آن سرور از حق بودند نه از خود و از تنه

سرم خاک پای ایشان کن	بجز چای و عای ایشان کن	خاطر مرا با کشش شان
وقت من خوش ز قصه خوش شان	تنبیه و ایضا چون بحث	مجلسی تمام می شود میزنی از جلال
مدعیان هم مناسب می نایند که برگزینان نباشند که بعضی گرانجانی را دیدم که در صورت دانستنشان و سیرت خود پسندان ظاهر اند و عشاق را بخت عقل منسوب کرده اند و عشق را صفت معیوب می گویند و کلام بدین مقام رسانیده اند که عشاق قومی اند هواپرست و آزباده شهوت مست از علم نص قرآنی جاہل اند و مبتالست	شیطان نفس از شریعت غافل حکیم جلیل در محکم تنزیل می فرماید قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم	و فی الحدیث انظر سهم من سهم امر لا یبلیس و از قول عرفا که مشتهر است خبر دارند بلکه بجز گفته اند
من غض بصره عن المشهورات و عقر باطنه بدوام المراقبة و ظاهره با تباع السنه لم یخطأ	ما سته و از تحقیق حکما ندان که نوشته اند العشق مرض سواد و بی بس هر چه ممنوع شریعت و منظور	طریقت دور از حکمت است ارتکاب آن نشان بخیر و لیست و اشتغال بدان برهان شقاوت ابدی منکر
در دی کش این مصیبت و مقید سیرت صاحبان این مرتبه بپایه جواب می توانم گفت که همان عشق را که	صفتی جمیل است از لیل گفتن و عاشقان صادق را فاسق خواندن تصدیق آنست که هنوز عشق را از هوس	نشناخته که مشروع و معقول را خلاف حکمت خوانده و نه بر ضمیر منیر عارفان روشن تر است که عشق حیاتی
است و آدمی بی آن از اموات و در انسان از عشق نورانیت که بی وجود آن همه ظلمات هوایی است که	ترویج ارواح کند و غذائی است که تقویت قلوب نماید و دوائی الالم است و تنفاسی اسقام عشق است که	حیات افزای دلای طالبان است و عشق است که بقا بخش جانهای سالکان روح ایمان است و
نفس رحمان حق سبحانه نسبت محبت بجا نب خود کرده جایکه فرموده قبل ان کنتم قلوبا لله و آنچه بدان	جناب منسوب باشد قطعاً معیوب نبود و نیز در حدیث قدسی است که یا محمد انت عشیق و انت	عشیق و کاهمی در صورت خزانة حقیقت لی نعم الله وقت لا یسعی فیہ طالع مقرب و لا نبی مرسل بر آید
و کاهمی در کسوت مجاز برآمده نعمه حبیب الی من و میا که شلت الطیب و النساء و جعلت	قره عینی فی الصلوة بر خواند آدم که تلج صفوت بر سر داشت یفراق حوا سالما گریست و یعقوب که	اورنگ نبوت رازیب بود میدانست که عشق چیست از قصه سلیمان و بلقیس عبرت گیر و از احوال آنها بصیحت
پذیر صاحب حکمت فرموده اند که عشق لطیف طبعان و سکر و جان را بیشتر افتد	در مسلح عشق جز نور انکشت	لا غرصفتان ز رشت خور نکشت
که بیکر بر و ان مسلمانان که پوشند چشم خور ۱۵ و حدیث است نظر کردن تیرست لذت راسی الیس ۱۶ هر که بیکر چشم خود را از شهوات و معور داشت	خود به دام مراقبه و ظاهر خود را بطنع سنت خطا کند نرست وی ۱۷ ای محمد تو بسیار دوست داری و من بسیار دوست دارم ۱۸ تو را	مرا با خدا و حق است که گنجایش نمیدارد و طمان هیچ فرشته مقرب و نه نبی مرسل ۱۹ دوست گردانید مشربسوی من از دنیای شام ۲۰
چیز بوی خوش و زنان و گردانیده شد خنک چشم من در ناز ۲۱ صفوت در لغت برگزیده کی و آنچه صاف کرده باشد از تیرگی و غش در اصطلاح حضرت	مهریه الی صفت کانی اند که متحقق باشد به نفعای قلب از که در صورت خیریت ۲۲	

هر حسن که در سلمی و لیلی دیدم	از هر جمال تو تجلی دیدم	چون روی بنان آینه طلعت تست
خود را بجمال شان تسلی دیدم	چون این محقق شد پس عشق بحقیقت بر اوست نه چشم و ابرو و اگر باز گوید	
که چون نظام جمیل از علویات و سفلیات بیشتر اندیش اجرام سماوی کو ترغ نهایت دارند و جادات و نباتات	که البته متلون اند چرا ایشان دل نمی برند و مشاهد آن نور در بعضی انسانی بکدام وجه محصور می شناسند گویم خطا گفتی	
انحصار جمال در نظر انسانی نکنند اما اصل موجودات و اکل مخلوقات شناسند	قال النبی صلی الله علیه و سلم	
ان الله خلق آدم علی صورته اگر گوید تسلیم این قول کردم اما چون جمال از افراد انسانی در فردی منحصر نیست و طبع	از نوع را حلین در دروی سبب توجه یک صورت چه معنی دارد و در تحقیق یک طلعت چه حکمت باشد گویم این	
تو این و تو آن سبب موالفات روحانیه و تقابل استعدادات است که در حضرت عیلم و در منظر بوده نه بینی که	مقتضای جناب این کند و کمر با جذب کاه خرمای متون آفتاب باشد و کبک عاشق ماه و آو سجان قصه یوسف را	
را احسن انقص گفته این از دو حال خالی نیست یا بسبب علو مرتبه وی علیه السلام است یا بجهت عشق زلیخا	چون در منصب نبوت ایشان دیگر شریک بلکه اولیا المعزم بودند با اتفاق از غیر خود احسنت قصه ویرا و جی نبی	
پس بعزوت نسبت عشق مواد حق نقص علیه احسن انقص گشت		
قصه که هست لقا آن بر حق است	شعر از انبیا قصه عشق احسن القصص	قصه کوتاه
این مغرب خوش ندیم جانت بادا	وین ذوق همیشه در روایت بادا	که اگر عشق در انبیاست تحقیق زلفی
چاکه بگریبان زن و خاکه لب لعلن	خاتمه در بیان خاتمه عشرت اعنی وصلت حضرت	
خداوند نعمت دارین به آغوش شاهد احدیت و ذکر کرامات و خلقای عالی منزلت		
بنیاد جهان گذران نقش بر آب است	این گلشن تصویر مگر بریده خواب است	چشمک دن شمع سحرگاه به حفل
روزیست که عمر گذران یا بر آب است	ز نهار تنمائی و فلسه نتوان کرد	زین عمر که مانند شرگرم شتاب است
این در شنیدم ز لب گور غریبان	دریاب که آغوش زمین بستر خواب است	تا چند که شرح کند حال جهانرا
پیداست که چون خانه دیوانه افراشته	نقش کشای خامه بریده زبان ادای واقعه جهان گذار نیست که فلک قهای	
نیلی از بهمن ماتم در بر کرده و آینه شهاب ثاقب شعله باز دهان افروخته زبانه از لیل و نهار به جیغی بی ظهور این	روز چون مار سیه بر خوسه خجیده و در هر دلی افشاده جگر سوز آتشها افروخته چادر نور متاپ چون کتان یاره یاره	
است و دل و جگر بر شندگان از زخم کاری این درشته اعن الاله آه و ناله شکیله برستان گوش آسمانیان		
سوره قمر در غنچه تلی الله علیه و سلم که هر آنکه خلیفه کرد آدم را بر صورت خود ۱۲ ساله تحقیق در لغت یعنی درست در است کوهن و در اصطلاح حضرت	صوفیه از بابیت پیوست آگاه شدن و ذات حق تعالی را دانستن از روی اسما و صفات و در ادایک ذات باری محال است و علم عرفان و علم	
حقایق استنباط حاصل کردن را نیز تحقیق گویند ۱۲ ساله عشرت در منتهای صحبت و دانش و خوش زندگانی کردن و در اصطلاح حضرت	صوفیه شصت است از آنکه سالک را با حق تعالی باشد و باشد ۱۲ عظام جانور که پند می گویند ۱۲ عصبه و صفتی که بر او برتر از خود خواندن ۱۲	

گر ساخته و سموم آه به اندر درمندان نخل مراد با سر و برگانرا بے ثم گزاشته تھا کہ نہ جانہ ایتھائے دنہ جہانیا نرا
 و فاسے گلشن ناپاید ارہستی بوزیدن صبر فنا در عین بہار زیر و زبر و خار و گل ہمشاید ہ سترہ نرا ان چمن از دست
 خزان خاک بسر سر بنفشہ و سنبل بجانیہ بہار این چند روزہ گلدستہ بے خیالی ازین بوستان چہر اے استیبارہ
 میزند و گل و غنچہ ازین غنیم اندازی مژگان فشان غم ہر دم از خار الم گریبان میدرد و فی الواقع اگر باد ببار
 و رین چمنستان عالم نظر کشاید بجز خار و رخس ازین گلستان دہر گلہ پھنید و بلبل شید اگر بہ بے زبانی غنچہ کان
 روضہ امشی دیدہ و اکند معاشہ آسیر سری سنبل مانند پریشان دلان جنون مزاج جیب امید تابان چاک مانند ہے ہے چہ
 جانفرسا مایکدوانی خامہ درین صحنہ بیان با و از رفتار تنگ با بسنگ خوردہ خبر میدہد کہ نارسیدہ منزل مقصود است و
 مداد چہرہ تیرہ رویان از رودہ آہ آتشی من داستان سرمہ تریت بچشم ہر نادیدہ دائرہ سواد ہر حرف از دائرہ کافر
 ز نارداریست کہ از رسن بلا حلقہ در گردن و تیغ و خمان بطور و ز نظر رفت نگہان سلسلہ جنونست کہ ہر حرف در و
 پاید این خورشید با آنمہ فروغ از تار شعاعی گل در پیرہن و مہتاب با این بر تو فکنی فرق جانیاں از زخمی زندان
 اسد خون یار چہ مطبوع منقوش بدن زنجار است کہ در نظر خاکساران عالم فطرت لنگرہ ایوان ہستی نقش و نگار است
 بر آب ہمدادہ چار دیوار عناصر انسانی بنا نیست بے ستون بر آب استادہ در نظر خدا بین این بقا و فنا کم از حساب نیست
 و مژدہ زہرہ جہان بے ثبات کمتر از سحاب بے خط استوای فلک آہ بلا کشانست کہ از تو خیر بے بر فلک کشیدہ اند و
 سرخی قوس قزح جو شایہ چشم گریان است کہ خطی از تو ترا شیدہ اند آسے چہر انگویم کہ السبل العارف اوجہ سامانہ
 وحید و اوانہ المجید الاتفاق فی الشریعة والطریقة والتشبیہ لیساق فی المعرفۃ

والحقیقة مصباح مشکوة العالایة سراج الله الموضوع یستضحی بہ من یشاء
 من عباده حجة الله الباقية علی اعدائه وسید الله المسلول علی اعدائه قبلۃ العرفاء
 کعبۃ العلماء بعن الاصفیاء لعل تاج الاقنیاء اصلہ ثابت وفرعہ فی السماء المتوجہ الی الله
 والمعرض عما سواہ قطب اواصلین عند السالکین شمس الحقیقة برہان الطریقة سید
 العارفین سند الکاملین سالك طریقة المصطفویة والمرتضویة مالک مملکۃ المسعودیة
 والکاظمیة المجتہی تشریف اہل الایمان ودرتۃ التاج لفرق الایقان لله در القائل حیث
 اقی باشعار سرائقة فی مدحہ وقصیدۃ فائقة فی وصفہ

تا ابد باشم یارب زیر فرمان تراب	روز محشر نیز نگذاریم دامان تراب	بہتر از کسی کہ باشد خاک در گاہش مرا
بوجہ زہرہ کشد و الا می ایوان تراب	چون نگردد بہتر از گل الجاہر خاک من	کاین تن خاکمہ پراست از نذران تراب
زید از خاک مزارش تو تیمی چشم من	زانکہ ہستم خاکسارے از مریدان تراب	چون ہلال آسینہ نعل غمخیز گردون نم
منکہ باشم نقش بردار غلامان تراب	انقدر کافی بود جاہ و حشم روز نشور	چتر افرازند بر فرقم ز دامان تراب
آرزو دارم کشداد اور روز حساب	خط آزادی بسجائے غلامان تراب	تا کہ از شمس و قمر باشد بہار چمن

شہ جراح خداست نمادہ شدہ تا کہ روشنی حاصل نہ ہو۔ ہر کہ انداز بندہ نوسی

<p>گنبد اخضر بود صحن گلستان تراب گر کنم سجده سگان کوی اورای مثل نشان عرب با تمام ناخوان بوده ام پروانه شمع شبستان تراب یک نگاهش بسکه کار هر دو عالم خسته چشم دایم اینقدر از چشم بریان تراب هر میده تا قص از تعلیم او یاد کمال هر که شد بر سرفه الطاف همان تراب غوطه زن در بحر وحدت گشته میگویم کاش رحمت حق با و نازل بر دل جان تراب هست چون فرموده او ترجمان حکم حق قدسیان جنت الحق مرتبه ان تراب کرد بر وفق محوی بسکه در دنیا عمل زانکه آمد بر مریدان فرض ارکان تراب منکه در دنیا کشیدم پا بکنج بیعتش یک نگاه مهر اگر تا بد ز چنان تراب در محد بر سوال آیند گر منکر کنه کز طفیل اور بودم فیض پیر تراب موجب فخر و سعادت باشدم در هر کون زین تمنا گشته ام انیک شناخوان تراب</p>	<p>داود از لطف عظیم خویش زاد متعفرت زانکه باشد واجب التعلیم در بیان تراب مطلع بهر از نقش سلیمانست آن نقش سجود بر مریدانش بود صد چند احسان تراب چون گویم مرشد خود را سر خالصان حق تا بعد جاری بود فیض دبستان تراب روز حشر از ظلمت عصیان خود یاد بجات می تراود عشق حق از جوش ایمان تراب من مرخص بهر با شتم اوسعیای زمین بر من آمد واجب التعلیم فرمان تراب بر کشاید از شفاعت غنچه امید را دیدنی باشد به جنت ساز و سامان تراب رهنمای خلق آمد یاد لیل مستقیم هم به عقبی که دهم از دست دامن تراب چون نباشد دیده ام منت گذاردنش پاشمش گویم که هستم از غلامان تراب خبر خرمی که توغایافت از حسن عمل ورنه حاشا رتبه نظم من و شان تراب گوی سبقت بروشید امی ز شمع چنان</p>	<p>چون نگر دم در ره دین فرقی گردان بر که من از حسن طبع در علم شوم چون نه بال شوق بشایم بقریان تراب خوش نباشد نغمه داود و زبجان تراب پاک شوید نامه عصیان رکن تراب کو جنید و شملی آمد فوق عرفان تراب که ربایه زلف از خوان احسان تراب هر که دل بندد تا زیر زلف بیجان تراب شدم را آورد و عالم دستگیر در پنا خود رومند و خسته ام محتاج در آن تراب پایه دهم قد برش هست بر دوش ملک گر تیسرے جنبه از لبهای خندان تراب بهر تا بمیچکده از حکم آن رکن کین حجت حکم عارفان است بر بیان تراب آخر تجسم شود روشن بسان آفتاب چیده ام گلنمای لطافت گلستان تراب آرزو دارم از لطفش فائز جنت شوم تا نسا ز میان نه ابراک دیاران تراب من فلاح و جهان یابم اگر گرد قبول یافت صدر نظم جای از فیض یوان تراب</p>
--	--	---

الواحد الذي لم يوجد ثانيه في الإلهام ولم يظفر مثله الأيام أو ساء الكل شيخ شيوخ الأماجد

ولا على الامام العالم الامي سيدي وهرشدي شاه تراب علي قلندر العلوي الكاظمي روج

اللہ سرحہ العالی شخصت سال کامل یہ آن طامعات و عبادات نامتناہیہ و ترک و تجریمات راہیمہ و توکل و توسل

[illegible]

مصطفوی و ورزش آئین رضا و تسلیم نبویه و ارشاد و تلقین مرتضویه و ترویج امور شرعیه و تعلیم طایفه و تجلیه
 و الهامی تجلیات باطنیه که تصریح آن از اصل کتاب مستطاب مستفاد می شود اندرین حضرت خاصه بیافاضه
 عالم و عالیان مرتجع نشین چار بگانش خلافت نبوی و روق اخروی سجاده رشادت مرتضوی مانند گرو و با گروه
 نوع انسان از اعلای و ادوای رجال و اناث و هندو و مسلم و دیگر و ترشعابدین اسلام مشرف و به تشریع و توفیع مرتب و به
 ترتیب و تکمیل بواطن مسلم و مفتخر فرمودند در آواخر سنه الف و ثمانین و سبعین و ختمه غلبه روحانیت جسم
 مبارک را خفیف تر کرد و گردش پهلویه پهلوی اعانت و قتی داشت مگر باوقات نماز پنجگانه و جلسه های معمولی
 از آخر شب تا اختتام چاشت و اشراق و نیز مابین مغرب و عشاء یکجلسه واحده جو انانده جالبین مصلاهی تقوی
 می مانند و نیز اندر آن اوقات بر عارض جان افروز اندوای غریغ و تاناسکی آثار ضعف و انحلال پیدائی بودند
 از این و حاضرین متحیر می مانند حتی که در مجالس عرس شریف حضرت قطب الارشاد و الله تاجد و پیغمبر شد خود یک
 دو پایش کامل بجلسه واحد جلوس فرموده اند و از هنگام اختتام صحبت عرس شریف که بست و یکم رجب الآخر سنه
 الف و ثمانین و سبعین و خمس باشد اشراف و اوقات فیض بنیاد دهر و قبت و هر لحظه بمقوم مصرع منیر اتم تا نهایت الوصال
 مانائی داشت ناگاه روز پنجشنبه دوم ماه جمادی الاول هنگام نیمه روز سنه صدر ماده قحاج جنبین جسم مطهر از کار
 برنوبان دولت از دور و نزدیک گروها گرو و تمار و اراده دست بند زدند و طبیبان شرف و یار و آئین را بستند و بجا
 اگر بیا شب از روز نشاختن شگفتی نگرستی است که اطباء معالج چون انامل به نبض مبارک میگذاشتند متحیر می مانند
 زیرا که باین همه خفایت ظاهری قوت نبض اقدس از جوانان صحیح المزاج افزون تر بود و بر خفایش نبض اسم پاک اشر
 تعالی شانه بحس انامل محسوس می شد آخر چهارمین کیفیت شب شنبه چهارم ماه مذکور بر وی ماسواشت پازوه شیون تعین
 و اطلاق راجد شناس از بیان بر داشتند و سر اوق حیات ابدیت آیات در بارگاه بری از اعیان و معنی از اطراف
 بر پا فرمودند از همه گشتند و با همه پیوستند و تسبیحان الذی بیده ملکوت کل نبی و الیه توحید جهان بهم بزرگ
 قیامتی قائم شد مریدان و طالبان نجاک و خون غلطیده و گروها گرو و مردم از اطراف و اکناف به پایا های قیامه
 گریستند و با کتساب سعادت شرکت حلقه ماتم خوشیستن را در نظر کربان گرامی آورده این دیار که برکت قدوم
 ایشان مصداق کعبه بن و مدینه الاولیا بود لقب دار احزان و الحزن گرفت هر که و همه از دور و نزدیک دیار زیگانه
 ازین خبر سامعه کوفت سیند آساورانچر سینه از آتش الم بکوفت با مشیت ایزدی که انحال که بر سیزد آنچه که نادیدنی
 بود دیده شد چه گفته شود که از حدت دل چه بایه انکاره های غم درین انگوره الم نیر وخت و دیگر تا چند دیده شود

لله الله بالکرمی انگندن در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از ورود علم غیب از عالم غیب بر دول عارف سالک ۱۲ ساله مراد از
 حضرت خامه عالم ناموت است که با اعتبار تنزل از عالم با موت پنجین واقع شده است چنانچه حضرت اولین ماهوت است و دومین ماهوت
 و سومین جروت و چهارمین ملکوت و پنجمین ناموت ۱۲ ساله تر ساد و ثلث یعنی تر سده و عا به قوم نصاری که بعد از این راجب گویند در اصطلاح حضرت
 صوفیه سالک را گویند که از صفات و سیمه نفس ماده خلاصی یافته مشفق بصفا حمیده گشته باشد و با مصطلح حضرت شیخ فرید الدین عطار مولانا فی الدین
 عراقی مرشد کامل را گویند که توجیه جمیع موجودات با طبع خواهد با موت و اختیار باد است و انجام مراد از معانی سابقه است ۱۲ ساله پس با کست آنکه
 بهست است بادشاهی هر جزو و لوی او باز گردانیده شود ۱۲

که در ابدان توان سوخت علی الصبح تیار پنج پنجم ماه مذکور قریب یک پاس روز برآمده از تجزیه و تکفین فراغت کرده بعد نظر وسط زمین حظیره والدۀ ماجده و اهل بیۀ صالحه خویش حسب میت آنحضرت که در کتاب مستطاب کشف المتواری تحریر فرموده اند که اکنون در میان این دو قبر جای یک قبر باقی است آنرا برای خود تجویز کرده ام اگر مقدر است خواهد شد فقط که بیرون خاتمه عرش اشتباه واقع است مغرب آفتاب هدایت آمده

چون زمین شد مغرب آن آفتاب آمد خطاب تا چه کردم من که گشتم زمین سعادت نا امید مر ترا پیوسته زمین شادی به تن چینی پرند هم ز رشک جاد تو بر اوج قصه من قصه پر	ز اسانش کای زمین یا اینی گشت ترا با تا چه کردمی تو که گشتی زمین گرامت کامیاب مر مرا همواره زمین ماتم به بر آنکلی نیاب هم ز شرم فرش تو بروی عرش من نقاب
---	---

کلام انام پیر و بنار ادل از جای رفت و جوش از سر و توان از تن و آرامش از جان و آسایش از روان زیرا که هر شش خوی گرفته شفقت پدری و معیاد اخلاق محمدی حضرت غوث ملت بود و بهمت دینی و دنیوی هموار بایقان رفع غوائل و دفع بلایه باطل نظر بگوشه چشم حق بین و دوختن بهترین تدابیر و مقبولترین ادعیه دانسته می شد تا حضرت خلافت دستگاه فرزندان جان پیوند جناب ملائک مآب مسترشدان مناص مولانا و مقتدرانا و جدنا حضرت شاه حیدر علی قلندر و جناب مستطاب عاشقان مطاف جدی و اوستادی و مرشدی مولانا شاه تقی علی قلندر قدس الله سرهار بر بید لیهای خلق دل بدر داند روز سیوم منشور لامع النور را ورق از هم کشادند حسب ذیل فرمان واجب الاذعان را تعمیل ساختند و دهی هذا

بسم الله الرحمن الرحيم

حامداً و مصلیاً و مسلماً

انچه فقیر تراب علی را که جانشین و خلیفه پدر خود است از خدمت والد زبرگوار خود حضرت شاه محمد کاظم قلندر قدس سره در سلاسل سبعة و هجم از خدمت پیر بیعت خود حضرت شاه مسعود علی قلندر که آن هر دو خلیفه حضرت شاه باسط علی قلندر قدس سره بودند رسیده و هجم از خدمت شاه عبداللہ قلندر برادر زاده و خلیفه شاه عبدالرحمن قلندر ابن شاه المدیة احمد قلندر لاهوری درین سلاسل سبعة رسیده و دیگر انچه در سلسله نقشبندیہ از خدمت والد خود که مجاز از طرف مولوی احمدی خلیفه شاه عدل بریلوی بوده رسیده و دیگر انچه از خواجہ حسن چشتی مودودی در سلسله قادریہ و چشتیہ مع اجازت سلسله رسیده آن همه را بفرزند کلان خود مولوی حیدر علی سلمه اجازت و خلافت واد و خرقه فقر پوشانید و قائم مقام خود گردانید و ملقب ب خطاب قلندر گردانید باید که آن بر خوردار بر وقت طالب راه حق را خرقه دهد و بیعت گیر و موافق طریقه که در رساله طلم الصواب و تعلیم الاسماء مذکور است تربیت و تعلیم نماید و اهل را داخل طریق نماید و نا اهل را خارج کند مرید می مرید من است و مرید و دوی مرید و دوی من است حق است حق است حق است ۵۵۵ تحریر ششمه رمضان المبارک یوم سه شنبه ۱۲۳۵ هجری مقدسه و بر خوردار مولوی تقی علی

رانیز بچنین در هر سلسله و هر چیز اجازت و خلافت است و بطیلس خرقه و اباس خرقه نیز احد توفیق خیر دهد آقا در حق
 ایشان وصیت آنست که بعد من برادر کلان خود را بجای من بزرگ خود دارند و در هر امر دینی و دنیوی استصواب
 و استرضای ایشان مرعی دارند و بر خود در هر چیز مقدم پندارند و خود خرقه بطوریکه قمیص شیخا حضرت شاه مسعود علی قلندر
 قدس سره بمن عنایت کرده اند پوشند و برادر کلان بطور حضرت و الدم قدس سره مختار خود کنند باقی در تربیت و تعلیم طایفه
 بموجب کتاب علم الصواب و تعلیم الاسماء معمول دارند و بر اشتغال و اعمال هر دو کتاب مجازند این کتب را عزیز دارند
 و هم نسخه اسناد الشیخ را سند گیرند و از غیر جزو فرزند این هر سه کتب را مستور دارند ۵۵۵ پس ترک لباس فرمود
 ظاهر ارباطهاست و الانبیت باصلاح حال و آل جانیان گماشتند و یگان یگان را به بین مکرمت های عیانی و پیر شهاب
 پنهانی از رسیدن دلیا امانت و از آسیر سر بیانجائی ارزانی داشتند و بطریق مراضیه حضرت غوث ملت به کفل یارب
 و مقاصد دوجانی عالمی را مشکور دستگیر بیا فرمودند **نور خدا ظاهر ازین نور شد** | **ماقم هر طالب ازین سوره شد**
 هر یک که محبت خاطر به ابدال خیرات و ثمرات دقیقه از دقائق در ترویج روح همه فتوح حضرت غوث ملت نامرعی
 نگذاشت قاضی احمد علی نصاب صاحب مبرور طبع روضه اقدس انداختند و بصرف زرتیتر آن عمارت عالی را انجام
 دادند که هنوز نظر فرد و حاضرین و وار دین است آن یک با کثرت و در دو فاتحه پرداخت و این دیکه به اطعام و اشیا خوشین
 را مقبول بارگاه منم حقیقی آورد و انعقاد بزم عرس شریف صورت بست و هنگامه ارشاد و تلقین گرمی پذیرفت و کار و بار
 هدایت و افاضت و ذریعه استفاده و استفاضه را بارنامه تازه بر روی روز آمدن شریف حضرت غوث ملت
 نود و چهار سال شد بعد وفات حضرت ایشان روزی بیابوری نخت مشاقان جمال قبر شریف فرو افتاد و عم مکرم
 مولوی عبدالباسط صاحب خلف اکبر جدی شاه رحیم باسط صاحب بر او زاده حقیقی ایشان که از مریدین سخین
 و عاشقین صادقین حضرت مرشد خود بودند و از دردمجوری و فراق بقرار گفتند که از بد قسمتی خود هر آنچه ناپذیری
 بود دیدم و ناچشیدنی چشیدم احوال اگر دوباره از زیارت جمال مبارک حضرت مرشدی بهره اند و در شوم نهی قسمت
 چنانچه ایشان که هست بسته در مزار شریف فرود آمدند و در صفائی وی سعی بلیغ بکار بردند بعد صفائی قبر و اخراج
 اگل دیدند که حیرم اقدس مع کفن شریف بدستوریکه داشته بودند نهاده است هیچ آسیبه بدان نرسیده بمعانی این
 کیفیت بشوق تمام کفن کشادند و دریافتند که چهره شریف نهایت درخشان و تابا است و هر دو کناره
 بروت خمیده و مرتفع و شجره ثریفه که وقت تدفین بجانب بالین در طاقچه نهاده شده بود بر سینه ثریفه زیر کفن
 کشاده نهاده است و بر اسم شریف حضرت شیخا و مولانا شاه مسعود علی قلندر قدس سره انگشت شهادت نهاده
 است گویا اشاره به اقرار مرشدیت حضرت قلندر صاحب میفرماید حقار بمعانی اخیال شش در حیران دارند
 و زبان خود به حقانیت آیه کریمه لا اله الا الله لا حول و لا قوة الا الله لا حول و لا قوة الا الله
 لا یوفون بل ینقلبون من دار الی ارضاء و اند قطعات تاریخ وفات حضرت ایشان بسیار اند اکثر از ان
 ۱۵ معانی فتوح سابقا مذکور شد و در اینجا تذکره ۱۲ آگاه باش هر آنکه دوستان خدا هیچ ترس نیست بر ایشان و نه ایشان اند و گین
 شوند ۱۲ اولیا اند نمی میرند بلکه نقل میکنند از جاسک بجاسک ۱۳

در دیوان اردو و فارسی نیز مطبوع گشته اند اما دوسه قطعات اینجا تیناً نوشته می شوند از محی مرام سبحان جناب مولوی محمد محی الدین خان صاحب ذوق کاکوروی ۵

دائم که بدر اوج حقیقت تراب شه	زینجا بعزم خلد مگر پا تراب کرد	ایضا از متنی و خاقانی رشک
مولوی هادی علی صاحب شک بخنوری	مقتدی الخلق را اح من دنیا	عادی نحو المعاد صح حمله
قال فکری امام سرحلته	قل بروض الجنان منزلته	ایضا از فخر جامی و انوری
عم مکرم جناب مولوی محمد محسن صاحب محسن کاکوروی -	ادخل فی الخلد تراب المذی	

کان ولیاً و من لا تقیاء	ان رغب الفکر الی عامه	قل راضی الله عن الاولیاء
ایضا از عمده صلحای اخیار جناب مولوی عبدالستار صاحب کاکوروی -	نه رحت کرد آن شیخ المشایخ	
جنید از دهر رفت و رفت شبلی	اگر خواهند تارنخ و صالتش	بگو سال و فالتش ذوات قدسی

ایضا از عالم علوم عقلی و نقلی عم مکرم جناب مولوی محمد امجد علی صاحب کاکوروی -

رخت بر لبست ازین دار فنا	سوی جنت شه و الادرجات	پنجسم ماه جمادی الاولی
بود شب وقت نزول برکات	و ه چه شه حامل شرع نبوی	صوفی صافی پاکیزه صفات
قول و فعلش همه صدق و خلاص	ذکر و فکرش همه خیر و حسنات	سینه اش مخزن اسرار وجود
و اصل بارگه حضرت ذات	عارف و واقف کنیز مخفی	رمز توحید عیان از حالات
کان فی الزهد عدید کلامثال	بلغ الفقر یا قصی الغایات	کاشف سرا اذ انتم الفقر
فهو الله سرفیع الدرجات	کان فی اللیل طویل الاشغال	و فی البوم کنیز الطاعات
لطفه کان عمیم الفیضان	و ماده کان قضاء المحاکلات	بیت یک تعمیه برجسته
نظم کردیم بی سال و فات	یافت از حضرت رحمن و رحیم	شاه ایوان ولایت جنایات

وصل در بیان اثبات اصلیت و مشر و عیت کرامت

در دلائل النبوة مصنف امام مستغفری است که کرامت اولیای ثابت است از کتاب التذکره آثار صحیح مرویه و اجماع اهل سنت و اجماعت برین واقع گشته و مراد از کرامت خرق عادت است یعنی باطل ساختن انجیم عادت بران جاری شده است خواه صاحب کرامت را دران تصریفی بود خواه نبود چنانکه از قرآن و اخبار صحیح معلوم میشود و اما آنکه ولایت میکند نص بر آنست کلمات داخل علیها ذکر الحواب وجد عند هارز قافه قال

اهل التفسیر فی ذلک کان یری عندها فاکهة الصیف فی الشتاء و فاکهة الشتاء فی الصيف و مرید لم تکن منبیه بالاجماع یعنی هرگاه ذکر یا علیه السلام آمد در محراب یا فتنه خوردنی نزدیک وی و مفسران گفته اند که میوه تابستانی در زمستان می یافت و میوه زمستانی در تابستان و ظهور این امر نسبت با وی کرامت است چه حضرت مریم بنیه نبود و در کشف المحجوب است که خداوند سبحان در نص کتاب

ما را خبر داد از کرامت آصف بن برخیا که چون سلیمان علیه السلام را با لیست که تحت بلقیس را پیش از آمدن می
 اینجا حاضر کند و خدای تعالی خواست تا شرف آصف را بخلق نماید و کرامت وی ظاهر کند سلیمان علیه السلام
 گفت که از شما کیست که تحت بلقیس را پیش از آمدن وی اینجا حاضر کند قال عفریت من الجن انا اتيك به
 قبل ان تقوم من مقامك یعنی عصری از جن گفت که من پیام تحت ویرایش از آنکه تو بر خیزی از جایگاه خود
 سلیمان علیه السلام گفت زودتر خواهم آصف گفت انا اتيك به قبل ان يترقد اليك طرفك من پیش از آنکه
 تو چشم بر هم زنی آنرا اینجا حاضر کنم میگوید اقم که سردرین آنست که پیش صوفیه موجودات ممکنه در هر آنه معدوم
 می شوند موجود دیگرند پس ضرور خواهد بود که آنچه در آنه معدوم در موضعی بود در جائی دیگر موجود شود در همان
 آن همچنین نوبت ظهور و سلطنت هر زمان است راستی بی تردید فی شان اشاره آنست

ای نور تو در کسوت عالم ظاهر	اسماء تو در طینت آدم ظاهر	علم تو شد از دانش خاتم پید
جود تو شد از بخشش حاتم ظاهر	و اسماء آئینه صورتی در علم حق دارند ایشان اعیان ثابت گویا خواه	
<p>کلی باشد و خواه جزئی و اسماء این صور علمیه در ازل فاضل شده از ذات حق بفیض اقدس پس صور علمیه می آیند با جمیع توابع و لوازم بفیض مقدس و اعیان ثابت نسبت با اسماء ابدان اند و نسبت با اعیان خارجیه از وجوه و واسطه اند در ایصال فیض با عیان خارجیه لیکن فیض منحصر درین نیست بلکه فیض ب واسطه هر موجود میرسد از وجه خاص که او را با حق است و کمال و حجه هو مو لیها و ذات حق را در هر آنه شانه است که در آن سابق آن شان داشته و نه در آن لاحق خواهد داشت شیخ ابوطالب مکی در قوت القلوب فرموده که لا یجلی الحق فی صورۃ مرتین و لا فی صورۃ الاثنین و اسماء جلالی در هر آن خلع وجود از موجودات می کنند و اسماء جلالی در همان آن ایشانرا متلبس بلباس وجود می سازند بل هم فی لباس من خلق جدید و تری الجبال تحسبها جامدة و هی تمسک مسد السحاب فیض حق مانند آب روان است و موجودات مانند نهر هر جزو از اجزای نهر که تعیین کنی آب که در او باشد غیر آب است که در آن سابق آنجا بوده و غیر آب است که در آن لاحق آنجا خواهد بود چراغ را نمی بینی که شعله او بر نفس هوامی شود و شعله تازه بدو فیتله و رغن وجودی یابد و تو نیز اری که شعله یک حال باقی و ثابت است</p>		
در آن وجود یابد از نور شکست	این لباس جود و خلع دانی که چرا است	هر جام که لطف این روش بر هم است از بر ظهور او بران وجه که هست

لله فیض اقدس مبلت است از تجلی ذاتی که از وی قبل وجود خارجی تقریر اعیان ثابت در حضرت علم شده باشد ۱۲ فیض مقدس عبارت است از تجلیات اسمای که
 اعیان ثابت را در خارج مطابق صور علمیه وجودی بخشند ۱۳ تجلی نمی کنند حق در یک صورت و بارونه در دو صورت ۱۴ بلکه او شان در شبیه انداز آفرینش
 نود و نیمی که با پنداری آنرا بر جای ایستاده و آن می روند مانند رفتن ابرو ۱۵ قدر دانت یعنی چهره و قالب شدن در مطلق حضرات صوفیه تجلی جلالی را
 گویند فاین تأیید حق است برای طالب که در افانی میکند و لیسر حد فانی المیرسانه ۱۶ لبس در لغت بمعنی پوشیدن جامه و در مطلق حضرات
 صوفیه عبارت است از آن صور غریبه که بصورت شان حقائق روحانیه ظاهر شده اند قال الدقانی و لوحنا و ملکنا لجلناه رجلاً و لبسنا علیهم ما یلبسون
 یعنی حق تعالی ارشاد فرمود که اگر میگردیم آن فرستاده فرشته لازم میشد که کنش مردسه و هر آنه مشتبه میکردیم بر ایشان آنچه احوال اشتباه میکنند و
 اینجا است که حقیقت حق تعالی با صور نشان ظاهر شده است ۱۷ خلع وجود یعنی نیست شدن و فانی فی الله شدن در رشتان عدم رفتن ۱۸
 عفریت بر درخت خدا در شان است ۱۹ هر کس را چای به دست کردی تو چه آنست ۲۰

و حاضر کردن تخت بلقیس نزد سلیمان علیہ السلام بآن بود که او در سبانه خلع مذکور معدوم شد و در همان آن بہت آصف کہ از کمل اولیای آن زمان بود نزد سلیمان علیہ السلام موجود گشت و نظام از متکلمین درین مسئلہ موافق صحت است میگوید کہ خیم مرکب از اعراض است و وجود اعراض در ہر آن متحد می شود و لانا جامی میفرماید

سبحان اللہ ہے خداوند و دود ^{سبح} فصل و کرم در رحمت وجود ^{در ہر نفسے برد جائے بعد م}

اگر در گریہ جو آن ہاندم وجود ^{قصہ بدین گفتار سلیمان علیہ السلام بر وی انکار نکرد و او را تسخیل نیامد} و این معجزہ بنودہ زیر کہ آصف پیغمبر نبود پس لامحالہ کرامت باشد و نیز احوال اصحاب کہت و سخن گفتن سنگ

بالیشان و خواب الیشان و تقلب الیشان ^{بہر گردن} اندر کہت برین و یسار و تقلبہم ذات الیہین و ذات النصال

کلیہم باسط ذراعیہ با و صید ایجلہ نافض عادت است و معلوم است کہ معجزہ نیست پس باید کہ کرامت باشد و اما اثبات کرامت از سنت آنست کہ در حدیث صحیح وارد است کہ روزی صحابہ گفتند یا رسول اللہ

مارا از عجائب اہم ما ضعیفہ خبر دہ گفت پیش از شامہ کس بجایے میرفتند چون شبانگاہ شد قصد غارے کردند و اندر اینجا شنیدند چون پادہ از شب بگذشت سنگی از کوہ در افتاد و در غار افتاد ارشاد الیشان متعجب شدند و گفتند

مارا زہاند از اینجا هیچ چیز جز آنکہ گردار ہای خود را از انجہ بے ریا است بخداوند سبحانہ شفیع آریم کیے گفت مرا مارے و پد رے بود و از مال دنیا چیزے نداشتم کہ بہ الیشان دہم بخیز بزرگے کہ شیر او بالیشان دادے و من ہر روز

پشتہ ہیزے بیاد رے و ہابی آن در وجہ طعام خود کردے شبے میگاہ تر آدم تا من آن بزرگ را دوشیدم و طعام الیشان در شیر آشتم الیشان خفتہ بودند آن قوج در دست من بماندن بر پای الیتادہ و چیزے ناخوردہ اشتا

بیداری الیشان می بردم تا صبح روشن شد و الیشان بیدار شدند و طعام بخوردند انگاہ بنشستم خدا یا اگر من درین راستگوام مرا فریاد رس پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کہ آن سنگ جنبید و شکافی پدید آمد دیگرے گفت مرا دخترے بود

یا جمال دلم پیوستہ مشغول وی بود ہر جنبہ او را بخواندے اجابت نکردے تا وقتیہ صد دنیا بچیل بد و فرستادم تا یک شب با من خلوتے گیرد چون نیز دیک من اندر آمد ترے در دلم پدید آمد انھدای تعالی از وی دست برداشتم

بار خدا یا اگر من درین راستگو باشم مرا کشادگی دہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم گفت آن سنگ جنبش دیگر کرد و آن سنگان زیادہ شد اما چنان کہ از ان بیرون توانند شد آن کس سیوین گفت مرا اگر و ہے مزدوران بودند چون کاریکہ می

کردم تمام شد ہمہ مزد خود بستند کیے از الیشان نابید شد من آن مزدوی را بگو سفندے و ادم یکسال و دو سال تا چل سال گذشت مرید پیدا مدم و من نیایچ آن گو سفند نگاہ میداشتم روزے آمد و گفت کہ من وقتیہ کار تو

کرده ام یا داری اکنون مرا بآن مزد حاجت است اورا گفتم برو و آن گو سفند ان جملہ حق تست ببر آن مرید

بر من خندہ میکنی گفتم خندہ نمیکنم راست میگویم آنہم بوی دادم او برو بار خدا یا اگر من درین راستگوام مرا کشادگی دہ فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کہ آن سنگ سیکبار جنبیدہ از ان غار فراتر شد تا ہر سہ تن بیرون آمدند و نیز مریدی

است از ابی ہریرہ رضی اللہ عنہ کہ گفت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم کہ در بیتی اسرائیل را ہیچے بود جز حق نام و مردے

محمد بود مادرش داشت مستوره روزی به آرزوی دیدن پسر بیاوردی در نماز بود در صومعه نکشاد باز گشت سوز دوم
 و سوم مادرش بیامد همچنان کرد مادرش از تنگدلی گفت که یارب پسر مرا سوگردان ^{عزیزانه} و در آن زمانه زنی بود بد سیرت
 گفت من جرئت را از راه برم بصومعه دے شد جرئت بوی التفات نکرد با شبانه در آن راه صحبت کرد و حامله شد
 چون بشهر آمد گفت این از جرئت است چون بار نهادیم دم قصد صومعه جرئت کردند و ویرایش سلطان آوردند جرئت
 گفت ای غلام پدر تو کیست گفت مادرم بر تو دروغ نمی گوید پدرم شبانه است پسر گفت صاحب دلائل النبوة که
 صحت بر منکران کر است از طریق حجت اخبار صحیح بسیار است از جمله اخبار قول ابو بکر است رضی الله عنه پسر خود
 عبد الله را که ای پسر اگر روزی در میان عرب اختلاف افتد در آئی بغارے که من در رسول الله صلی الله علیه وسلم
 در آن بودیم و ساکن شود در آن و از روزی باک مدام که صبح و شام روزی بتو خواهد رسید این سخن ابو بکر رضی الله عنه
 دال بر اثبات کرامت است و روایت است از جابر که گفت امر کرد ابو بکر رضی الله عنه باینکه چون وی از قید جسمانی
 خلاص یابد ویراید در خانه که قبر رسول الله صلی الله علیه وسلم است بر بند و بگذارند اگر در خانه کشاده شود ویرا آبخازن
 کنند جابر گوید که چون آن واقعه پیش آمد روان شدیم در خانه را کو قسیم و گفتیم که این ابو بکر است رضی الله عنه ویرا
 میل شده که نزدیک تو مدفون گردد چون این سخن گفتیم در خانه کشاده شدند استم که کشود و گفت که در آید و ویرا
 دفن کنید با عزت و خوبی حالانکه ندیدیم کسی را و نه چیزی را و نیز روایت کند او با سناد خود از ابن عمر که عمر این خطاب
 رضی الله عنه در مدینه خطبه میخواند ناگاه این کلمه بر زبان جاری شد که ^{لست سمعنا من غیر الجبل الجبل من لست سمعنا}
 الذئب فقد ظلم یعنی اسی ساریه پسر ز نیم کوه کوه یعنی پیراهه برود هر که گرگ را شبان سازد بر گو سفند ان ظلم
 کرده باشد ای از حال جماعت اعدا غافل باشد و بر ایشان اعتماد نکنید که قصد شاد دارند بعد از آنکه حضار مجلس این
 سخن از عمر رضی الله عنه بشنیدند در فکر آن آمدند که چیست ذکر ساریه حالانکه وی در عراق است بعد از آن این سخن
 را به امیر المومنین علی کرم الله وجهه رسانیدند که عمر در اشامی خطبایین میگفت امیر المومنین فرمودند و بیکه یعنی هلاکی
 باد شمارا که بر عمر در انکار میکنید و می گم در چیزی شروع کند که از عهده آن بیرون نیاید بعد از این حکایت در همان
 زمان سوارے آمد و خیر آورد که ساریه بعد از ملاقات لشکر دشمن ایشانرا منزم ساخت و غنیمت در دامن کوه بود
 که درین حال از جانب آسمان نداے شنید که یا سامریة ابن من ذمیر الجبل الجبل من لست سمعنا الذئب
 فقد ظلم و همین رسول حکایت کرد که جمیع مسلمانان شنیدند و دانستند که او از عمر است رضی الله عنه و نیز روایت
 است که چون مصر فتح شد بر مسلمانان اهل مصر بعرو این العاصم آمدند و گفتند که ای امیر نیل ما اطرقة الیست که بے آن
 طریقه روان نمی شود گفت چیست گفتند چون دوازده شب از نیا بگذرد دختر بکر را از مادر و پدرش بستانیم و ایشانرا
 راضی سازیم و تبعه و دختر را بجامه بای خوب و زیور بای نفیس آراسته در نیل اندازیم عمر و جواب گفت که این نوع کار
 در اسلام روا نیست و اسلام بهم کرده آنچه که پیش از اسلام مے بود تبعه از آن سه ماه مردم ایستادند و نیل روان نشدند آنرا
 و نه بسیار تا بمرتب رسید که مردم قصد حلا کردند چون عمر و ابن معنی مشاهده کرد با امیر المومنین عمر رضی الله عنه نوشت عمر رضی الله عنه
 بچندون شدن از و مکن ۱۲

استحسان کرد فصل عمرو بن راوکتوبی بوسه نوشت و اندرون وی کاغذ پاره نوشت که آنچه در طبع مکتوب است
در نیل انداز چون نامه عمر و ابن العاص را رسید لافه را کشود در وی عبارت یافته که ترجمه آن اینست که از جانب
بنده خدا عمر که فایده مومنان است بسوی نیل مصر آمده اگر روان شدن تو از جانب تست روان میشود اگر خدای
واحد قهار تر از او انگی سازد پس از خدای طلبم که تر از او سازد بعهده عمر و ابن العاص آن تحریر را در نیل انداخت
چون صبح شد حق سبحانه و نیل را روان گردانید تا آنکه در یک شب بشانزده فرساید چنانکه ایشان را تا حلال بان عمل
احتیاج نیست و نیز وی روایت میکند که عثمان رضی الله عنه بخواب دید پیغمبر صلی الله علیه و سلم در شبی که باید او آن
مقتول خواهد شد که ای عثمان شب آینده نزدیک ما انظار خواهی کرد پس در روز آن شب که رویا دیده بود آن
تفسیه واقع شد و نیز آن علی کرم الله وجهه روایت میکند که امیر المومنین علی کرم الله وجهه از شخصی سخنی پرسید آن
شخص امیر را گفت امیر فرمود که دروغ گفتی آن شخص گفت نگفتم امیر فرمود عا کتم تر ابانیکه نابینا شوی اگر
دروغگو باشی آن شخص گفت دعا کن امیر المومنین دعا فرمود که حال آن شخص نابینا شد پیش از آن موضع که
استاده بود بیرون نتوانست رفت همچنین از صحابه و تابعین و مشایخ طریقت طبقه بعد طبقه
چند آن کرامت و خوارق عادات ظاهر شده که در حیز تحریر و تقریر ننگبند انتقی قال الامام القشیری فی

رسائله و لکثرة ما قوا ترا جئنا سهایعنی باجناس الکرامات والاخبار و المحکایات صارا العلم
بکونها و ظهورها علی لای لیا فی الجملة علما قویا انتقل عنه الشکوک و من توسط
هذه الطائفة و نقا اثر علیه حکایاتهم و اخبارهم لم یبق له شبهة فی ذلک علی الجملة یعنی امام
ابو القاسم قشیری در رساله خودی نگارده که وقوع جنس کرامت بتواتر پیوسته بواسطه کثرت اخبار اگر چه شخص کرامت
بتواتر پیوسته و چون جنس بتواتر پیوسته علم یقینی حاصل گردد به تحقیق کرامت و هر آنکس که در میان طائفة او لیا
افتد و حکایت ایشان شنود ویرایشه نماید در ظهور کرامت از ایشان و مقصود ازین همه مبالغه و تطویل در ثبات
کرامت او لیا بر آنست که تا هر سلیم القلبیه که مشاهد احوال این طائفة و مطالعه اقوال ایشان نکرده است
بسخنان مسست و حکایات نادرست اصحاب ضلالت و ارباب جهالت که درین زمان ظاهر شده اند و نفی کرامات
او لیا بلکه انکار معجزات انبیا میکنند و رفیق نشود و دین خود بر یادند بهمانا که باعث این طائفة بر نفی کرامت آنست
که خود را در اعلا مراتب ولایت می نمایند و ازین امور و احوال ایشان را خبری و اثری نه نفی آن میکنند تا پیش
عوام فقیهت نشوند و از فضیلت خواص نمی اندیشند بآنکه اگر صد هزار خارق عادات بر ایشان ظاهر شود
چون نه ظاهر ایشان موافق احکام شریعت است و نه باطن ایشان مطابق آداب طریقت آن از قبیل مکروه
است در ارج خواهد بودند از مقوله ولایت و کرامت و در کتاب اعلام الهدی و عقیده ارباب التقی تصنیف شیخ
امام قطب خلافت شهاب الدین ابی عبد الله بن محمد السهروردی رحمه الله علیه مذکور است که ما اعتقاد میکنیم که
او لیا و امت محمد صلی الله علیه و سلم کرامات و اجابت دعوات اند و همچنین در زمان هر رسول از اتباع آن
قبولیت

رسول کرامات و خوارق عادت ظاهری شد کرامت اولیا از تمة معجزات نبی است یعنی ولایت میکند بر استقامت طریق
سلوک نبی و استقامت طریق سلوک و دلالت میکند بر صدق نبی که هر کس از خوارق عادت ظاهر گردد و دوسه التزام احکام شریعت
انکرده باشد اعتقاد میکنیم که وی زید بقی است و آنچه ظاهری شود از خوارق نسبت باو و مکر و استدراج است نه
کرامت انتہای صاحب کشف المحجوب گوید که ظهور کرامت جائز است بر ولی اندر حال صحت تکلیف بر دوسه و
فریقین از اهل سنت و جماعت برین متفق اند و اندر عقل نیز مستحیل نیست از آنچه این نوع مقدور خداوند است و
ظاهر آن مثالی ^{مؤید بر تکلیف} هیچ اصلی نیست از اصول شرع و کرامت علامت صدق ولی بود و ظهور این بر کاذب روا
نباشد و آن فعلی بود ناقض عادت اندر حال بقا تکلیف و آنکه به تعریف حق بر وجه استدلال صدق
از کذب بداند و نبی باشد و گوید که کرامت درست است اما نه تا حد معجزه چون
استحباب دعوت و حصول مراد از آن و آنچه بدین ماند که عادت نقض نکند گویم شمار از ظهور فعل ناقض عادت
بر دست ولی صادق اندر زمان تکلیف چه صورت می بندد و از فساد اگر میگویند این نوع مقدور خداوند
تعالی نیست این ضلالت است و اگر میگویند که نوع مقدور است اما اندر اظار آن بر دست ولی صادق
ابطال نبوت بود و نفی تخصیص انبیا این هم محال است از آنچه ولی مخصوص است بکرامات و نبی معجزات
و اگر یکی را صورت چنین بندد که اگر ولی را کرامت ناقض عادت بود و دوسه دعوی نبوت کند این محال باشد
از آنچه شرط ولایت صدق قول باشد و دعوی بخلات معنی کذب باشد و کاذب ولی نباشد و اگر دوسه دعوی
نبوت کند آن قبح باشد اندر معجزه و این کفر بود و کرامت جز مومن مطیع را نباشد و کذب معصیت بود نه
طاعت و چون چنین باشد که کرامت ولی موافق اثبات حجت نبی باشد هیچ شبهه نیفتد بیان کرامت
و معجزه زیرا که نبی با اثبات نبوت خود اثبات میکند و ولی بکرامت هم نبوت و سی اثبات میکند و هم ولایت
خود پس این صادق اندر ولایت همان گوید که آن صادق اندر نبوت و کرامت ولی عین اعجاز نبی باشد
و مومن را رویت کرامت ولی زیادت یقین بود بر صدق نبی به شبهت اندر و از آنچه دعوی ایشان ^{مفسد}
نیفتد تا یکی میگوید که کرامت نبی و چگونه کسی نفی خواهد کرد که وجود کرامت از بعضی صحابه و اولیاد
بطریق شریعت و تواتر نبوت یافته است که تردد و التماس در اینجا محال نباشد خصوصاً از بعضی اعظام اولیا
چنانچه حضرت غوث الثقلین شیخ عبدالقادر جیلانی رضی الله عنه و امثال ایشان امام یافعی گفته است که کرامات

بلغت حد التواتر و معلوم بالاتفاق ما بلغت مثلها عن احد من شيوخ الافاق
و بعضی گویند که کرامات ولی از جنس معجزات نبی باشد مانند شوق قمر و سلام حجر و سجده شجر مثلاً و بعضی گویند که
صدور کرامات از ولی نه بقصد و اختیار بود البته بے مقارنت دعوی ولایت و کرامت بود و حق آنست
که هر چه از نبی بطریق معجزه صادر گردد جائز بود که از ولی بطریق کرامت ظهور یابد و تخصیص و تقييد به اختیار
صحیح نیست هم با اختیار بود و هم بے اختیار گاهی از باب تمکین که قدم صدق ایشان در مقام ولایت را نسخ

کرامات دوسه اند معجزه تواتر و اتفاق معلوم اندر ظاهر شده مثل آنکه از کس از بزرگان عالم مشاهده قدم صدق عدلت است از لاهی حلیه که خوش خبری بوده
است حق تعالی آن بنده صالح خود را بر کلام محمد درین آیه شریفه و یشهد الذین امنوا ان لهم قدوم صدق عیسیٰ اشارة روگانه و اکایان آوردند یا اینکه برای او شهادت

ثبات است بدعوی صادق نیز مقرون گردد و قالوا اکان الشیخ محی الدین عبد الفتاح سرکشین
الدعوی یحق الحق فی حق و آنچه مناسف است دعوی نبوت است و الا معاذ الله از اعدای دین
ستحق امانت و لعنت گردد و انواع این خوارق عادات بسیار است چون ایجاد معدوم و اعدام موجود و اظهار امر
مستور و استمرار ظاهر و استجاب دعا و قطع مسافت بعیده در مدت قلیله و اطلاع بر امور غائب از مس و
اجتناب از آن و حاضر شدن در زمان واحد در امكن مختلفه و احیاء موتی و عکس آن و سماع کلام حیوانات و
نباتات و جمادات از تسبیح و غیر آن و احضار طعام و شراب در وقت حاجت بے سببیه ظاهر حق عبد ذلک
من فنون الاعمال الناقضة للعادة کالمشی علی الماء و السیاحة فی الهواء
و غیرها باجمله چون حضرت حق تعالی بجانہ یکے از دوستان خود را که منظر قدرت کامله خود گرداند در پیولای عالم
هر نوع تصرفی که خواهد تواند کرد و فی الحقیقت آن تاثیر و تصرف حضرت حق است بجانہ و تعالی که در وی ظاهر شود
و وی در میان نه قال الشیخ اکبر محی الدین ابن العربی و الاصل الذی یجمع لك هذا کله انه
من خرق عادة فی نفسه مما استمرت علیها نفوس المخلوق او نفسه فان الله یخرق له عادة
مثلها فی مقابلهتها یمشی کرامة عند العامة و اما الخاصة فالکرامة عند هم
العناية الالهية التي وهبهم التوفیق والقوة حتی خرقوا عواما مثل انفسهم فتلك
الکرامة عندنا و اما هذه التي تسمى فی العوام کرامة فالرجال انفسا من
ملاحظتها لمشارکة المستدرج الممکور به فیها و لکن منه معاوضة فینما فوا
ان یکون حظ عملهم لان المحظوظ محلها الدار الاخرة فانما عجل منها بشی
فزعمن ان یکون حظ عملنا و قد وردت فی ذلک اخبار و انی یصح الخوف
مع الکرامة فان ذلک لیست بکرامة عندنا و انما هی خرق عادة فان
افتتن معها البشری بانها زیادة لا ینقص حظا و لا سبقت لحجاب فحینئذ
تسمى کرامة فالبشری علی الحقيقة هی الکرامة و قال ایضا اجل الکرامات
و اعظمها التلذذ بالطاعات فی المخلوات و المجلوات و منها مراعات
الانفس مع الله تعالی و منها حفظ الآداب معه فی تلقی الوارادات
فی الاوقات و منها الرضا عن الله تعالی فی جمیع الحالات و منها
له و یمکنیکه که بدو شیخ محی الدین عبد الفتاح در جلیانی در بسیار صاحب دعوی ثابت میگردد ام حق را در باره حق ۱۲ ط و غیر این از فنون عملها یک مخالف عادت افضل
نقص بر آب و بریدن بر مواد غیر آن ۱۲ ط هیونی درنت یعنی طینت ماده عالم که قابل صور و اشکال است و در اصل یعنی نبیه است تشبیه داده اند ماده عالم را بطل
نوزده بعضی اهل نظر اهر مراد از هیونی ماده و ماهیت و اصل هر شیئی است و نوزده حکما یعنی یونان هیونی جوهریست محل صورت جسمیه و آنرا جوهر اول نیز گویند
نوزده حکمای انرا قیله از فرش تا عرش یک جسم است قابل اتصال و انفصال و حضرات صوفیه میفرمایند که قابل عناصر و قابل عالم ارواح و عالم مثال و عالم
اجسام فقط یک نفس روحانی است و چنانکه دی قابل است فاعل نیز است پس در اصطلاح ایشان هیونی نام آن شیئی است که در آن سمیه اشیا ظاهر شود و آنرا
آنرا نفس روحانی نیز گویند و صوفیه کرام هر شیئی باطن را که در آن صور ظاهر باشند آنرا هیونی میگویند ۱۲

البشری لهم من الله تعالى بالسعادات الابدية في الدار الاخرى
یعنی منشاء خرق عادت آن است که چون کسی ترک کند چیز را که همه نفوس بدان متباد گشته اند یا نفس او تنها
بدان معتاد شده حق سبحانه تعالی در مقابل این خرق عادت نیست یا در بعض اوقات عادت را خرق
کند که عامه مردمان آنرا کرامت نام می نهند و مثال این نوع کرامت بالا گذشت و اما نزدیک خاص کرامت آنست
که حق سبحانه تعالی توفیق دهد شخص را تا خرق کند آنچه نفس بدان معتاد گشته و با نفوس او شده و آنچه عامه آنرا کرامت
گویند بحال الله از آن سر باز زده اند از جهت آنکه این شخص شریک مستبح است و محکوم به دو دیگر آنکه چون خوارق عادت
در مقابل عمل این کس است و از جزای اعمال آخرت است پس اگر درین نشأه جزا مترتب گردد احتمال دارد که
حظ عمل وی همین باشد در آخرت از آن بهره نیابد و درین اخبار هست که دلالت میکند بر بی نصیبی شخص از اعمال
بنابر رسیدن وی بجزای اعمال درین نشأه و شکی نیست که این احتمال که مذکور شد مورد خوف است و چیزی که
مورد خوف بود مناسب نیست که ویرا کرامات ناسند و آمویرا کرامات نیکویم خرق عادات گوئیم و اگر با خرق عادت
بشارتی منضم گردد که این زیادتی است بر اجزای اخروی علی التحقیق این بشری که رافع خوف است و عده ثواب
کرامت بود و بهم شیخ گفته است که اعظم کرامات مزه یافتن است از طاعات چه در خلایق چه در بلاد دیگر مراعات نفس
که بغفلت نگذرده که در خروج و دخول النفس آگاه بود و بحق سبحانه تعالی و دیگر نگذاشتن ادب است با حق سبحانه
و در وقت فیوض و وارادات باین معنی که خود را در میان نه بیند بلکه همه از وی بیند و دیگر خوشنودی از حق سبحانه
و تعالی در جمیع احوال چه در خوش حالی و چه در بد حالی و دیگر مزه یافتن از جانب حق سبحانه تعالی بسلطات
ابدی که عبارت از تکرار دائمی است اما فرق در میان معجزه و کرامت و استدراج آنست که مولانا فخر الدین رازی
در تفسیر کبیر آورده که چون از شخصی خرق عادت ظاهر گردد و دخالی از آن نیست که بآن خرق عادت و عجزی همراه
است یا بی اول که با دعوی بود آن دعوی الوهیت است یا نبوت یا ولایت یا سحر و تسحر و غیره و در قسم اول
که با دعوی الوهیت است اهل سنت و جماعت تجویز کرده اند وقوع آنرا بی آنکه معارضی با وی حادث شود
که مذهب دعوی وی باشد چنانکه خوارق از فرعون ظاهر شدند و منقول است که از رجال نیز ظاهر خواهند شد و
نیز اینکه درین قسم احتیاج به پیدا شدن معارض به نسبت آنست که سابق برین خرق عادت معارضی وجود
گرفته که معارض دعوی وی است پس احتیاج بحدوث مذهب نبود و آن معارض نفس مدعیست و احوال
وی که جمیعت است و مقدار و تخمین حق سبحانه تعالی برین صفات منزله است و چون کذب سابق وجود گرفته
متقضی به تبلیس داشت به نگر دو قسم دوم که با دعوی نبوت همراه بود و نوع است زیرا که خالی نیست که مدعی
صادق است یا کاذب اگر صادق است واجب است ظهور خرق عادت از وی زیرا که اثبات نبوت بی خارق
عادت وجود نگیرد و این امر نیست متفق علیه نزدیک قائلین نبوت و اگر کاذب است روانیست که از وی خارق

دارد و در لغت سخن در آینده در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از ان معانی که بغیر کسب بردل سالک بیانید و سعاد
در لغت معنی نیکیست شدن در اصطلاح حضرات صوفیه عبارت است از خلاص شدن سالک از خودی و غلبه خود بسبب رویت حق تعالی ۱۲

ظاهر گردد مگر آنکه مکرر حادث شود بنا بر آنکه احوال سابق وی دلالت نمی کند بر نفی ثبوت قسم سوم که با دعوی ولایت همراه است اختلاف افتاده است میان آنانکه قائل اند بکرامات اولیا که آیا ولی را زید که دعوی کرامت کند یا نبی و بر تقدیر امکان آیا بر طبق دعوی وجود کرامت شود یا نه حتی در هر دو صورت اثبات است و قسم چهارم که ادعای سحر است پیش اهل سنت آن است که بسحر خوارق عادات وجود گیرند و نزدیک معتزله آن است که وجود نگیرند و نوع ثانی که با دعوی همراه نیست خالی نیست که شخص صالح است یا طالح اگر صالح است این از کرامت اولیا است و اهل سنت قائل اند بکرامت و معتزله منکر اند مگر ابوالحسنین بصری و متصاحب و محمود خوارزمی و اگر طالح است آن خرق عادات از وی است دراج بود و تسبیح با ستراج برای آنست که استدراج درخت نزدیک گردانیدن بود و این خرق عادات بواسطه غرور که لازم می است صاحب خود در البشقاوت و اسباب شقاوت نزدیک می گرداند استی بر حبه و شیخ محی الدین ابن عربی در فتوحات آورده که انچه معجزه نبی است کرامت ولی تواند بود مثل طلبیدن درخت و احیای اومی تواند که از وی صادر شود نزدیک جماعت مسلمانان مگر ابوالسحق اسفرائینی که وی بخویند کرده و من نیز تالیع آثم مکرگاهی که مقصود ولی از آن کرامت اثبات نبوت نبی باشد که درین مقام تواند بود که از وی مثل معجزه نبی صادر شود و هم اگر ابوالسحق اسفرائینی باین احتمال بتنبه می شد موافق من می بود و هم شیخ قدس سره آورده که خوارق عادات چند نوع است یکی آنکه به تسلط همت بود چه اجرام عالم متاثر می شوند از هم و دیگر آنکه باصل طبیعت بود و دیگر آنکه بنظم حروف و تلفظ اسما و این خارق عادات صادق بود گاه کاذب دیگر آنکه محض عنایت الهی بود که قوت بنده بآن وفا کنند لکن حق سبحانه بر وی ظاهر میگرداند از وی ظاهری شود یا مراد وی و این نوع چند قسم است بعضی بآیات و بعضی بکرامات و برخی بموید و آنکه کی مبتنی بر سحر و اوقدری بگردانیدن سحر و تفسیر کتب الحروف و در حاشیه مولوی جامی دیده است که نوشته اند که شیخ در فتوحات آورده است که جمع حروف و تلفظ با سماء و کلمات از برای ترتیب آثار علم پستیا است و گاه بود که حق سبحانه شخصی را چنان سازد که بسم الله وی کار همه اسماء کند یعنی انچه مرتب می شود بر حروف و اسماء و کلمات مرتب می گردد بر گفتن بسم الله و این بسم الله فاتحه است نه بسم الله سائر سور و میگوید که فاطمه زهرا بنت شعیب تصوف در عالم میکرد و بفاتحه الکتاب و می پنداشت که همه کس را این حال است و تعجب می نمود که مردم بفاتحه الکتاب توسل بخویند و مولانا سعد الدین تفتازانی در شرح مقاصد میگوید و یقتد تسنن الفوس فی احداث الغرائب بمنزلة اعمال مخصوصة و بهی السحر و یقول

سایه سیاه لکسر علم طلسم که از آن انتقال روح در بدن دیگر کنند و به شکل که خواهند در آیند و چیزهای موهوم در نظر آرند که در حقیقت وجود آنها نباشد که زانی حیات اللغات و فرهنگ آنند در کتب مستطاب فصول مسعودیه نوشته است که میباید نیست که مثل بعضی حکما از علکت آدم از کاغذ سازند و هم رویه از کاغذ ساخته بدست او دهند که از بازار چیزی خرید کرده یا در انتی فقط و الله اعلم ^{۱۲} گاهی مدد میخواهند مردمان مد تو پدید آوردن امور غریبه نادرسبب استعمال علمای مخصوصه و آن سحر است یا بقوتهای بعضی روحانات و آنرا غرام گویند یا بتدبیر اجسام فلکیه که آن دعوه کواکب است یا بسبب آمیزش قوتهای سماوی یا ارضی و آنرا طلسمات خوانند یا به نیروی غریبه از چیزهای کونیه یا نیست یا به نیروی اجرام فلکیه که گویند ^{۱۳}

بعضاً روحانیات و بعضاً الغرائم و بالأجرام الفلكية و بهی دعوة الکواکب او بتسزیم
القوی السماویة بالأراضیة و بهی الطلسمات او بالحق احوال انصریة و بهی لنیر نجات و بالکسب
المیاضیة و بهی الحیل الهندسیة انقض و بعد ازین تحقیق برسا لکان راه آئی و طالبان فیض نامتناهی مخفی و
محبوب مباد که هیچ کرامتی و خرق عادی یا محبت خدا و رسول برابر نیست و آیین هر دو امر در وجود با وجود حضرت
ایشان مرتبه کمال بودند و اعظم کرامات و فضل خرق عادات تصرف در بواطن طالبان و القای فیض و برکات
حضرت سبحان بصدر و رانیان است و آیین امور از انجانب چندان بطور رسیدند که تجویر آن دفتر باید هزاران
و لهامی ارادتمند از آفریننده و صدها راجد به آئینه رسانیدند و بسیاران را بقایات حالیة و حالات عالیة
فائز ساختند اما تصرف در کمینات و اخبار منیبات با تمام آئی و حل مشکلات و برآمدن حاجات آنهم بسیار اند
الحق بمصدق گفته او گفته **الله بود** اگر چه از حلقوم عبد الله بود اینجا حسب دستور مؤلفین بر مثنوی
نمونه از خرواری اکتفا ورزیده میشود کرامت حضرت اوستادی منشی احمد حسین صاحب مرحوم نقل میکردند
که شیخ احمد علی ولد شیخ اکبر علی که از مردم شریف و رئیس این قصبه اند از زبان خود این حکایت عجیب سرگزشت
غریب نقل میکردند باین همه که در طبیعت شان جوشش ماده سودا و شورش پیدا است و اکثر نسبت بزرگان
دین و سالکان طریق نقین سوار اعتقادی داشتند و عقیده کیمایات الاولیاء حق غلط پیدا شده
پیوسته در کشف و کرامات اولیاء الله جاهلانه سلسله تقریری جنبانیدند و از راه سخن پروری بمقایله دیگر سمع
خراشی میکردند و جنباب مستطاب قبله اهل طریقت و کعبه اصحاب معرفت حقائق و معارف آگاه فلک بارگاه
مولانا و مرشدنا حضرت شاه تراب علی قلندر قدس سره نیز حسن عقیدت نمی داشتند از اتفاق زمانه تباش
امید علی پسر خود بعد عملداری انگیزه جنبان لاهور و از انجا طرف ملتان رخت عزیمت برداشتند و افتان خیزان
بنواحی ملتان رسیدند در یافتند که امید علی بضلع دیره غازی خان نوکر است از ملازمان انگریزی که حکومت
آن طرف داشتند ملاقی شده اعانت درین باب خواستند کار فرمای آنجا بمقتضای آدمیت شخصی واقف کار
نشان دهنده را همراه کرد که بمنزل مقصود رسانند در مقررگی که دریائی بیاس از انجا بیخ کرده واقع بود و بی عبور دریا
بسر منزل مقصود نمی توان رسید آدم مذکور همراهی شان جدا کرد و دیده هر چند به تحسین وی پرداختند نشان
نیافتند لاجاله مضطربانه بقصد عبور دریا یکپاس روز باقی مانده سوار شده سینه پیش خود قرار داده جاده بیابانگر دیدند
از خرم و بیخ گریوه و میخاکا و نا همواری راه و قرب کوستان و بیابان نا و افتان راه غلط کرده بصحرای افقاند
که مسکن و ما و ای تیران خو خوار و سیاح و بهائم مردم آزار بود و آئینه و انتهای بیابان هولناک پیدا نمودند و نیت کنند
که کجا میروم چون روزی که ترمانده و مقام پر خطر و آزاره دور افتاده و نشان و هشده مفقود و تجربه بود و بر جان خود خائف

سلفه ذکر در لغت بمعنی ذکر کننده و در اصطلاح حضرات صوفیه شخصی را گویند که وی در ذکر حق چنان مشغول و مستغرق باشد که بخواهد حق دیگر
بیادش نیاید و در آن گم شود ذکر شافل صاحب ذکر و فکر را گویند و این فضل است که ذکر کمال دارد و صفاتی خدایه در حواشی او اکل نموده
نوشته شد ۱۲ صفاتی الهام در حواشی او اکل نموده نوشته شد ۱۳

وهراسان گشته هوش از سر باختند و سخت آسید بر گردیده مضطربانه بر زبان راندند که یا حضرت شاه و تراب
صاحب اینک وقت بد این گم گشته راه و از مقام هدایت گمراه است چاره کار خودند انم که چیست آیارشته
حیات ما را حکم انقطاع رسیده است و وقتاً حضرت صاحب قبله به انوضع و لباس که داشتند چشم ظاهر
از گوشه صحرائی که در انجا نشان آدم حکم عقدا داشت جلوه افروز شده کحل الجواهر دیده بصیرت و مزایه
تسکین دل بمقرار گردیده از زبان فیض ترجمان ارشاد گردید که اضطراب چیست از اینجا دریایی بیاس قریب
است و بطرفی ایما فرمودند که شایع عام از اینجا متصل است و از چشم پنهان شدند آن گم گشته راه را از هدایت
همچو حضرت خضر طریقت جان در قالب دمید و تقویته پیدا کرد و دید فوراً از انجا عنان اسب سواری خود عطف
کرده در اندک مثنی بشایع عام اقتادند و بعد از تحقیق مردمان رهروان معلوم شد که دریایی بیاس بفاصله یک و نیم
گروه از اینجا بود بخیر و عافیت بساحل دریا رسیدند و مجبور دریا کرده راهی سمت مطلوب شدند از وقوع این معامله توجیه
و عنایت حضرت پیرو مرشد برحق هر دم و هر لحظه در عالم خیر و سکوت سر بگریبان بودند و آرزو، اعتقاد یک نجاب
والاداشتند سخت منفعل و خجل گشته مجدداً سلسله عقیدت و نیاز بجنور آنجاب مستحکم کردند از اینجا علو مراتب
قطبیت و بطلیت آن والا جناب میتوان دریافت که فاصله مشرق و مغرب را چشم زدن طی کردند و دودره را از
خاک برداشته نوره و سرور بختیدند آری حق جلشانه پاکیزان خورشید باطن را همچنین طاقت و قدرت
داده است که بیک گردش چشم گرد عالمی میگردوند و بدر ددل و اماندگان مضطرب احوال بر داخته خضر راه
گم گشتگان می شوند جا بنار بایک نقد جان و دل فدای محبوب حقیقی کرده باشند هر رنگین لباس تیره درون
و تن هر خس و خار بحال زبون اینکار جو افره دران جا بنار است نه روباها مثالان نیرنگ ساز گر است شیخ محمد علی
ولد شیخ سرفراز علی بیان میگردند که در ایام عذر که شور و محشر نمایان بود و هر جا انتشار سپاه انگریزی و فوج
باغی تمامی مردم بطلاطم امواج طوفان بے تمیزی افتاده بودند و توقع زندگی نداشته عزت و آبرو را خیر باد گفته
بودند مقام رامپور را من تصور کرده و قیام کاکوری منصف و صدمه و بلاد است راهی رامپور شدم واقعی در انجا بستم
این دیار امن و آسایش بود و چند در انجا مقیم گشته بعد یکسوی هنگامه لکنو و قیام عملداری انگریزی بقصد
وطن از رامپور بر ای شدم و بخل فرخ آباد رسیدم چون در انجا شور قیامت بر پا و هر مقام دار و گیر باغیان بود مردم
پولیس مرا هم باغی قرار داده پیش حاکم عدالت ضلع فرخ آباد رسانیدند حاکم محکم تا به تحقیقات جرم حکم ماندن
بحالات داد و تاجار بشمول قیدیان حوالات به جیلانی رفتم بسبب بودن کثرت مقدمات باغیان و انبوهی مقیدان
جیلانی نه رهایی خود غیر از فضل الهی نمیدانستم بجز بجا حوالات ماندن شب قریب نصف رسیده بود که ترشح آغاز
شد تا زنجیر یک دران صدها محبوس مسلسل بودند برداشتن و گشتان بکان مسقف بودند مکان مذکور از کس

۱۵ معانی قطب از حواشی دیباچه نگارنده بایست ۱۶ بدل بقتین هر چه بجای چیز دیگر شود در اصطلاح حضرت صوفیه مراد از بدل
تغییر ابدال است که عبارت از هفت تن اولیاست که حفاظت هفت اقلیم از او شان متعلق است و ایشان را ابدال ازینوجه گویند که ایشان
بوجه حفاظت از غیر و یا شکی که غرض از آنست که ایشان را بدست و سفر میکنند و یک جسم مورد فی خود بر آن مقام میگردانند و کس شاکت نمیشود که وی از موضع خود
سفر کرده است ۱۷

تیو و تار بود و صرف یک دروازہ کوچک داشت کہ گذر باد مخالف ہم در انجا مشکل بود چہ جای ہوا می ہوائی
جان قیدی ان از حبس مکان بلب آمدن ہم نہایت بد حواس گردیدہ متصل دروازہ باین مید کرد روی آسمان
خواہم دید شستم و از کمال یاس میدانستم کہ درین شدت گرما و حبس ہوا زندہ خواہم ماند آخر سر ہنگام جلجانہ
چون بلای آسمانی بر سرستم رسیدگان رسیدہ جملہ قیدیان را درون آن مکان جہنم نشان بردہ بدستور مقید ساختند
آن زمان مضطربانہ بجز تصاحب متوجہ گردیدہ استمداد کردم از احتیاس ہوا و تکلیف شاقہ کیفیت غشی و بیہوشی
الاحق گردید در ہمین غفلت کہ اندک چشم از خواب آشفتنہ چہ می بینم کہ حضرت صاحب قبلہ با مولانا شاہ لقی علی حبیب
در انجا قدم رنجہ فرمودند و بطریقہ کجستی کے سے داشتہ باشند روی بجان بجان از مقیدین بغور ملاحظہ فرمایند
ما نوبت من دل گرفتہ رسید قریب من رسیدہ از زبان کہ نشان ارشاد فرمودند کہ محمد علی تو انجا چرا آمدی نزد و انجا
برخیز کہ این نجای تست ہمین کہ این کلمہ روح افزا بکوش من رسید دیوانہ وار از خواب بر جستم و چشم از خواب
بر کشام غنچہ دلم کہ از وفور آلام چون برگ خزان رسیدہ افسردہ و پژمردہ بود مائل بشگفتگی گردید و از ہانوقت
تقویت و فرحت بدل پیدا گشت ہنگام سحر زنجیر از پای قیدیان برداشتند و بر مرہوالاتیان مرا ہم بکچہری بڑ
بعد چند ساعت چہر اسیان کچہری از نام من صدا بلند کردند و مرا از حوالات طلبہ داشتہ پیش حاکم بردند حاکم
بعد استفسار ثانی حکم داد کہ این کس را از حوالات رہائی دادہ تھانہ بہ تھانہ تا بجانہ اش رسانند ہماندم مرا رہا کردہ
بہ تھانہ بردند و از انجا معہ اسباب و چند جفت کبوتران کہ از راہپور آوردہ بوم ہمراہی چہر اسیان و بر قندازان
بر تھانہ و باطمینان تام تا بجانہ رسیدم و باز کہے تعرض از حال من نکردہ فقط کرامت مولوی احسن الدین
خان صاحب رئیس کاکوری کہ از مریدان خاص و ارادتمندان با اختصاص حضرت ایشان اندقل میکنند کہ
بر مانیکہ ہمراہ حضرت والد ماجد خود مولوی رضی الدین خان صاحب در کول نفل علیگڑہ بودم در ان زمان جنہ بر
نہ نے برہنہ می آمد و انواع انواع تکلیف اور امید او پذیرش کہ انرا شنایان من بود روزی ای حال از من بیان
تمود من نظر بر تشویش واضطرالش کردہ گفتم کہ مضطرب مشوید علاجی میدانم خواہم کرد انشاء اللہ تعالی دفع
خواہد گردید چنانچہ با عتا و فضل و کرم کار ساز حقیقی آنرا بعل آوردم آن جن کہ بر ان زن می آمد از من گفت کہ
من نیز فتم اما چونکہ شما بیعت بحضرت شاہ تراب علی قلندر میدارید لہذا ہیج نیگویم اگر بجائے شما دیگرے می بود
اور اعتراف بیا رسانیدے و قتیکہ من از کول بوطن خود کاکوری آمدم این قصہ بحضور حضرت ایشان گذارش نمودم
بجوایش ارشاد رفت کہ خیر گذشت انچہ گذشت محافظ شما بحکم الہی ہستم مطمئن مانید اما از آیندہ ازین چنین امور
احتیاط داید چرا کہ ما بین حضرت والد ماجد معارف با لہ شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ العزیز و شاہ جن معادہ
گشتہ کہ ما از اولاد و منتسبین شما ہیج تعرض نخواہیم کرد و نہ آنہا بہ امور متعلقہ مایان دست اندازی نمایند از ان
خود ما از چنین امور باز داشتیم و بشکر ائہ مکرمات و توارش مرشدی تر زبان گشتم کرامت شیخ منصور علیصا
نفل میفرمایند کہ یکبار ہمراہ برادر صاحب قبلہ شیخ مومن علی صاحب از بنارس بقصد کلکتہ برخاستم و بسواری

بجه میگذشت ناگهان در انشای راه دو جبار دیگر از دور نمودار شده بدان سرعت از جانب این بجه گذشتند که
 بغور گذار آنها طوفانی عظیم پدید آمد و بجه در گرداب افتاد و موجهای آب از سرش در گذشت و آنگاه جبار
 را بوا میدان تلاطم دل ماز لیت نا امید شد آخو ی صاحب قبله را از بالای سقف بجه زیر خوانند و فرمودند که حیف
 ز لیت شما مفت بخت من تلف شد بآرے اینوقت بیاد حضرت مرشد ارشد باید پرداخت که وقت آخر است
 و کار تمام بغور رجوع سوی آنحضرت طوفان فرو نشست و موجی بدان سبکی برآمد که بجه را چون پرگاه از گویا
 دور انداخت همه با جان سلامت بردیم و بعافیت تا منزل مقصود رسیدیم هنوز نوبت اطلاع این حال حضرت
 خداوند نعمت مرشد برحق نرسیده بود که صحیفه شریفه شامله بر هدایت تادیه شکرهای یافتن ازین دایره ورود
 فرمود سبحان الله و بحمد الله که امر است نیز میفرمایند که یکبار بابرادر زاده روح جهان پرورش شیخ علی نقی خان
 مرحوم بر جبار سوار میرفتیم این مرتبه چون جبار از میان دره کوه واقع افتاد راه گذشته باد مخالف آن
 مایه مخافتی کرد که جبار طوفانی شد کمال ناامیدی از تدابیر رستگاری رجوع بروح مبارک حضرت اقدس
 آورده شد اینجا دریای رحمت بجوش آمد و باندک توجه آن ناخدا ای کشتی شکستگان همچو زمان سابق درین
 واقعه لاحق نیز از غرق نجات حاصل گردید که امر است نیز میفرمایند که بعد درود کلکته و فکر تدبیر معامله پیش
 آمده روزی تاجرے بغرض خریداری اسپان طلبیده شد بیامد و بعد نمودن اسپان گفت که بگر از کاکوری
 شامی آید گفتیم آری گفت دیروز صاحب معامله شما با چند سکه مثل خود مشورت کرده که بفرب تنگ کار شما
 تمام کند باید که هوشیار باشید حیرته و ترددی پیرامون خواطر گردید که روز دومی دریافت این خبر صحیفه شریفه
 مشعر بر همین مضمون و موکد بر صیانت خود با رسید شکر احسان شفقت بنیایت که از ان بلیه هر گونه حفاظت
 ماند که امر است بالا لاله گویند سنگه مختار عاشق علی خان صاحب بهادر مغفور مسیح الزمان نامی شخصے دل بدر کرده
 و بانه تمام کینه کشتی با بر مختار موصوف سحر آغاز نمود ایشان بیار شدند ساحر با اعتماد کارگر آمدن سحر نیجام به مسحور رفت
 که فلان روز کار تو تمام میکنم ایشان اطلاع حال خود بدیده عرضی بحضرت صاحب قبله کردند در جواب ایشان ارشاد
 شد که اینجا هم از دعا غفلت نخواهد ماند و بسا هر گفته باید فرستاد که اکنون من هم دست کس گرفته ام خود شما
 هوشیار باشید الغرض چون روز موعود رسید خبر آوردند که مسیح الزمان برگ ناگاه رفت و آنهم خیال و آرزوهای
 بد با خود برد آری به با شیر دلان هر که در افتاد بر افتاد که امر است مولوی شمس الدین صاحب فرزند رشید مولانا
 سید محمد حامد هر گاهی ثم الاهر پوری تاریخ سیدوم ذیقعد از لکهنو برای زیارت مزار فائض الانوار بر تکیه شریفه رسید
 از راه فرود آمده بر مزار شریف حاضر شدند همین که درون روضه مقدسه داخل شدند و قصد فاتحه خوانی کردند
 که آواز شنیدند که میفرمایند خوش آمدی و نشین چون از فاتحه فارغ شده داخل خاتگاه شدند متعجبانه این
 حکایت فرمودند که امر است رستم علی متوطن قصبه کاکوری حکایت کرده که مرا از عرصه دراز حسن عقیدت و
 خلوص بحضور حضرت ایشان حاصل بود عرصه قریب شش سال گذشته که بمقام نرسیده و ضلع جلیپور وارد شد

و در آن بقیه سید فرخ علی صاحب درویش تشریف میداشتند فرمودند که بامن بیعت کن گفتیم که بیعت موقوف است
 بر اعتقاد است و اعتقاد معامله قلبی است پس قلب من بجانب هر کس که راغب خواهد بود از وی بیعت خواهم
 نمود چنانچه با او شان بیعت نمودم بعد از مولوی بشارت الله صاحب طریقه استخاره مرا تلقین کردند و فرمودند
 که این دعا را خوانده بخواب و دیدی یا نه که امر مطلوب مخرج گردد همچنان کردم خواب دیدم که دروازه سبز رنگ
 متبرک تشریف میدارند از آنجمله حضرت شاه تراب علی صاحب قدس سره را می شناسم و دو بزرگان دیگر را نمیدانم
 جناب موصوف چادر سفید نمود میدارند آنرا چاک نموده نصف از آن بمن بخشیدند بعد از آن چون بیدار شدم
 اعتقاد سابقم مستحکم گردید و عزم مصمم شد که بردست حضرت ایشان بیعت خواهم نمود الا از گردش روزگار
 در آن عرصه حاضری من واقع شدن نتوانست تا آنکه حضرت قدس سره الغریز از نیعالم رحلت ورزیده بهشت
 برین خرامیدند آنجمله کاتب الحروف گوید که پس او مرید حضرت شاه حیدر علی قلندر قدس سره شد کرامت
 حاجی حسن علی شاه که از باشندگان خانقاه عالیه بودند نقل میکنند که یکبار شرف همراهی حضرت صاحب درگذشتی
 سبزه خان دریا فتم قریب گدایی باغیست که در آن مقابر افغانان است چون فوس مبارک قریب رسید مضطربانه
 از کماران ارشاد فرمودند که از اینجا زود بگریز چنانچه او شان پادشاه اسپهبد و من هم متبعیان شتابان شدم روزی بعد
 گذشتن چند روز که آن قصه یادم آمد پرسیدم اولاً اغراض ساختند و پس از آن ارشاد فرمودند که افغانان را میدیدم
 که همچو سگان میدوند و قلب ما بهیت عذاب است ناچار از آنجا زود بروی مناسب دانستم و کمارانرا حکم شتاب
 روی وادم میگویم که این باجر مطابق اعجاز نبوی است صلی الله علیه و سلم که روزی همراه صحابه جائے تشریف
 می بردند قبرستان در میان آمد پیش دو قبر علیحدہ ایستادند و رنگ چهره مبارک آنحضرت صلی الله علیه و سلم از خوانی
 گشت صحابه باعث آن پرسیدند فرمودند که صاحب این دو قبر معذب می شوند لاجرم بوفور رحمت رنگ روی من
 شده غماستم که عذاب از ایشان رفع کن نام چنانچه شاخه تر و تازه طلب فرموده بران هر دو نصیب ساختند و ارشاد
 نمودند که تا زمان سرسبزی این شاخ عذاب از ایشان منقطع خواهد ماند آنجمله و همچنین قصص دیگر بسیار اند
 بر ناظرین آثار پوشیده نیست غرض از تحریر این حکایت اینست که اولیاء الله را بقضای آنکه ولایت سایه
 نبوت است مشاهد احوال موتی میشود کرامت زبانی عبد الغنی شاه صاحب که از مریدان آنحضرت بودند
 مسوم شد که چودهری مصاحب علی ساکن کرسی را که نیز از ارادتمندان آنحضرت بودند اولاد بے بنود منسوب
 عادت در فصل انبه وارد نیکه تشریف شدم هنگام دوپہر وقتاً حضرت صاحب مرا طلب کرده فرمودند که این انبه از
 جائے آمدہ اند بگیر و با الحائے چودهری بده انشاء الله تعالی فرزندے طالب علی نام متولد خواهد شد من به تعمیل
 ارشاد آنرا گرفته بعد یک روز روانه کرسی شدم و تعمیل ارشاد پر و ا ختم دان چودهری صاحب ذکر ارشاد حضرت صاحب
 کردم او شان خوش شدند و انبه را در خانه برده اہلیہ خود را بشارت دادند و خوانیدند بغایت الهی و توصیہ بہت
 بابرکت حضرت ایشان بعد از قضای ایام معهود فرزندے پیدا شد و باین نام موسوم کرده شد بعد از استماع
 گذشتن ۱۲ معین ۱۲

این خبر فرمودند که خدا را شکر گویند و امیدوار باشند که برادرش غالب علی هم متولد خواهد شد آخر او هم برآمد و لا اله الا الله گفت و گرامت همچنین حضرت قدر قدرت در لکهنو بر مکان عبدالرحیم خان رساله دار الشریف فرما بودند و خواهر زوجه شان که هم مریده بودند درخواست کردند که حضرت صاحب هشیوه مرا اولاد نیست دعا فرمائید که فرزندش شود فی الفور در یای رحمت بچوش آمد و بزبان حق ترجمان رفت که انشاء الله تعالی آخو چنان شد که فرزندش بوجود آمد که گرامت نیز یکبار حضرت ایشان در خانه مریده تشریف بردند آن مریده درخواست فرزند کرد حضرت ایشان فرمودند که الله تعالی ترافزند خواهد داد او خندید و گفت که ای حضرت حال مرا امید نیست که باین رسیدگی سن شوهر من اولاد شود فرمودند که حق تعالی قادر است بعد از ان اشراجابت دعا ظاهر شد که الله تعالی آن زن را بر سر عنایت فرمود که گرامت غمی مگر می جناب مولوی امجد علی صاحب میفرمائید که در او اهل عمر من محضور حضرت ایشان اعتقاد کمال کا حصند اشم و در همان زمانه بر تکیه خرفیه بخدمت حضرت عم اکرم مولانا تقی علی صاحب روزانه جهت تحصیل علوم ظاهری حاضری شدم روزی پنجاب دیدم که بر دروازه احاطه رسیدم و آنجا بانیست از درختهای خرم و خندق باغ چنان بلند است که کسی را محال رفتن اندرون ناگه دیدم که حضرت ایشان از تکیه شریفه بغیر رفتن بستی آنجا تشریف از زانی داشتند و از من پرسیدند که اینجا چرا ایستاده اید عرض کردم که اراده رفتن اندرون باغ دارم مگر خندقش مانع است چکنم راه نمی یابم پس حضرت صاحب دستم گرفته مرا در باغ بردند و خود بر درخت خرمارفته شاخهای ویرا جنبانیدند که از ان بکثرت خرما با افتادند باز حضرت از من فرمودند که هر قدر که خواهید بدامن بگیرید حسب ارشاد دامن خود را از ویر نمودم بعد از ان حضرت صاحب از درخت فرود آمدند و من بیدار شدم اما بر اعتقادم از پنجاب اثری نشد باز پنجاب دیدم که در صحرائی وسیع میروم و در آن روشنی کثیر است بغیر آفتاب و ماه تاب و در همان صحرا خیمه ایست با عظمت و رفعت و جای و شان با ادب بر درش ایستاده اند هر گاه که قصد رفتن اندرون خیمه نمودم مانع آمدند پرسیدم که این محفل کیست گفتند که این محفل حضرت شاه تراب علی قلندر است گفتم که پس تردد چیست که نسبت فرزند می جناب شان دارم بعد از در آمدن دیدم که اندران خیمه اثر و حام کثیر بر ناو پیر است و در مقام صدر بر تخت با عظمت حضرت صاحب جلوه افروز اند و در بروی جناب شان شمع پر ضیاء روشن است و خیال میکنم که همان روشنی بود که بصورت بودم و جمله حضند محفل خلد منزل بے ریش و برت بودند بجز حضرت صاحب خیال نمودم که شاید محفل عرس است و قوالان هنوز نیامده اند امیر و ن آدم جا و شان با ادب پرسیدند که کجا میروی گفتم چونکه قوالان هنوز نیامده اند لهذا برای سیر و تفریح واپس آمده ام زان بعد چشم و انگشت و بعد این واقعه نیز مرا خیال بعیت نیامد و نه قلب من بدان گرا نید باز بار سوم در همان زمان پنجاب دیدم که در محلی پتیا تل بر مکان قدیم خود بر بالا خانه دروازه نشسته ام و حضرت صاحب حسب معمول خود از بستی واپس به تکیه تشریف می برد یعنی بجانب جنوب من که خواگر چنین ادب بودم که هر گاه در راه حضرت صاحب را امیدیدم بمشایعت گاهی چند همراه میروم و بعد اجازت واپس می آمدم

فوراً از بالا خانه فرو آمده بشنا فتم و حسب معمول بدینال قدس چدر فتم بودم که حضرت ایشان بامن مخاطب شده فرمودند
 که چرامی آئی هرگاه که باما اعتقادے نمیدادی باز فرمودند که مارا چنان قدرت است که چشمان خود بدیرمی آرم و
 چشمان خود را از حدقه بدر آورده و برگذست نهاده مرا نمودند دیدم که هر دو چشم برگذست همچو ذی روح حرکت
 میکنند بجهت بیدار شدنم و فهمیدم که از خواب اشاره به بیعت نمودن است چنانچه صیاح آن که روز جمعه بود من
 برادر خود را گرفته باراده بیعت بر تنگیه شریفیه حاضر شدم دیدم که حضرت ایشان بر بالا خانه تشریف فرما هستند
 رفتم پرسیدند که چرا آمده اید عرض کردم که برای بیعت حاضر شده ام در جواب باز همان فقره خواب و دشین ارشاد
 کردند که چرا میدی می شنوید هرگاه که اعتقادے ندارید عرض نمودم که احوال دارم چنانچه بعد از آن مرا و برادر جان
 پرورم حافظ واحد علی را مرید خود ساختند و بسلسله عالییه قادریه منسلک فرمودند فقط کرامت شخصی از
 مدینه طیبیه عبدالسد نام کلید بردار و ضمه منوره فاضل متبر و خوشنویس هفت قلم سوی هند رخت کشیده بود چون
 به لکهنو رسید حضرت ایشان از خواب دید بمعانیه جمال با کمال عاشق شد و در همان خواب گفت که اگر حضرت شما را
 در عالم بیداری همچنین خواهم دید و آرزین هیئت کنایه سرمو فرستخواهم یافت خود را در سلک ارادتمندان خواهم
 کشید احوال در کاکوری آمده بر مکان موبی خلیل الدین خان صاحب فرود آمد و هنگام شب تذکره ذکر خواب
 خویش هم کرد موبی صاحب موصوف فرمودند که درین قصه حضرت شاه تراب علی صاحب بدین صفت موصوف
 اندوی مشتاق شده صبح آن حاضر حضور گشت و بمعانیه جمال با کمال بر پا افتاده گفت که احمد الله چنانکه حضرت
 را در خواب دیده بودم هو هو آن یافته اکنون امیدوارم که مرا در سلک علایمان منسلک سازند حضرت
 ایشان حسب عادت ابافرمودند که من لائق اینکار نیستم پیران درین زمانه بسیار اند با نارجوع نمایند و حتی هیچ کس
 تشنیه و گفت هر چه شود من مرید حضور خواهم شد تا چارار شاد رفت که خیر مجبور است و داخل سلسله فرمودند فقط
 کرامت یکبار حضرت ایشان در مرزا گنج باستید عای محمد یعقوب خان صاحب کمیدان تشریف بردند و در آن زمان
 اندران مقام مرض هیضه شدت تمام شایع بود و در خانه خان صاحب موصوف هم شخصی از اعزّه شان درین
 عارضه مبتلا بود مردم خانه شان از آن حضرت به بسیار الحاح و زاری برای شفای بیمار عرض کردند ارشاد رفت که
 انشاء الله صحت خواهد یافت باز او شان عرض کردند که این عارضه ازین مقام تجمی دفع شود حضرت ایشان فرمودند
 که وقتی که کماران ففس را گرفته از نیچار وانه شوند همه مردمان به آواز بلند گویند که بلا از اینجا من دفع می شود و آن
 عبارت را در هندی باینطور گویند که الیابلیا جات سه هه خندا ز بس متعجب گردیده گفتند که اوما یان ممکن
 نیست که نسبت حضور اینچنین بی ادبی کنیم فرمودند که تا وقتی که چنین نخواهد بود این بلا دفع نخواهد شد با جمله همه
 مجبور شده باین ارشاد عمل کردند همین که ففس آنحضرت از آبادی بیرون آمد الله تعالی آن بلای بی زنیار را از
 اینجا من دفع فرمود کاتب الحروف گوید که این چنین ارشاد از آنحضرت قطع نظر از کرامت مشعر به ملامت
 هم بود یعنی اگر چه غوغای مردم آن خانه وقت سوار شدن آنحضرت متعلق به بلا سے لاحق بود که بتصرف حضرت

ایشان دفع شد نه منسوب بذات آنحضرت معاذ الله منها لیکن در هیچ مواقع که نسبت آن الفاظ من وجه بذات آنحضرت فمیده میتوان شد بچنین اصرار تاکید اداسی آن الفاظ فرمودن بجز اهل ملامت کس را نزیب و امثال این چنانکه بحضرات قلندر یہ مخصوص است کس را شنیده نشد و معمول بودن روش ملامت مر حضرت ایشان سابقاً در کتاب مستطاب نیز گذشت فقط کرامت خواجه عطاء اللہ کشمیری که از مریدان حضرت مولانا صاحب قدس سره اند نقل میکنند که من سخت علیل بودم و هر دم از مرگ و تاریکی گور و سوال فرشته می ترسیدم تا شبی دیدم که بمردم در دل اندیشیدم که بار خدایا از آنکه می ترسیدم پیش آمد اکنون مراد گور خواهند سپرد بنیم که چه خواهد شد القصه دیدم که مرادمان تجیر و تکفین کرده در مقابر بردند و در گورم سپردند میگویم که آئی اینچه حال است ناگهان دیدم که بر بالین حضرت صاحب الیتاده اند و میفرمایند که عطاء اللہ مترسید من برای کدام روز ام فی الفور ازین اشارت پر بشارت بیدار شدم و در دل آوردم که اکنون صحیح شدم و از ضغظه گور بدرجتم آخر از روز صحت یافتم الحمد لله علی ذلک کرامت یکبار چند کس باراده ملازمت حضرت ایشان از راه دور می آمدند در اثنای راه گفتند که معمول حضرت ایشان است که بوقت شرف اندوزی قدمبوس تهر کے عنایت میفرمایند یک گفت که مرا نیز تبه خواہش مصطفی است و دیگری گفت که من کھل میخوام سیومی چینی دیگر گفت القرض چون بحضور بر نور رسیدند هر کس را موافق تمنای او چیزی عنایت فرموده به بسم ارشاد کردند که بگریید و مثل این واقعہ اکثر از انجناب بطور می آمدند و بارها موافق خطرات قلبی حضار ارشاد میفرمودند کرامت کاتب احروف میگوید که در زمان تحصیل علم شبی در مطالعہ سبق مشغول بودم بجانب مسجد شریفہ کہ خود بخود در دلم آرزوی حصول زیارت و فاتح خوانی بر مرزا حضرت پیرم شد بر حق پیدا شد فی الفور کتاب را بچپیدہ بر مرزا فالتض الانوار حاضر گشتم چہن کہ بر دروازه مقدسہ رسیدم بگو شتم فرو خورد کہ گویا کسے سورہ واقعہ میخواند فی الفور در را کشادم دیدم کہ حضرت ایشان باین مزار خود بسہری تکیہ زودہ تشریف فرما ہستند و سورہ واقعہ میخواند در دلم خطور کرد کہ اینمہ بجز و اہمہ ہیج نیست معاصر ایشان بالجہر خواندن و جنبیدن آواز فرمودند تا اینکه در رکوع سورہ مذکورہ از زبان حق ترجمان حضرت ایشان شنیدم چون ذوق و شوق قدمبوسی بجنبہ شرم آورد و فراپیش تر رفتم دیدم کہ ہیج نیست و مزار شریف بدستور در سہری واقع فاتح خواندم و واپس آمدم و تا دیر ازین واقعہ مخطوط و مسرور ماندم با تجملہ تا کجا نویسم اندکے از بسیارے و شستہ نمونہ از خروارے کافیت فقط۔

ذکر خلفای حضرت غوث ملت

دانستنی است کہ حضرت ایشان از خلفاء متعددہ بودند و مہد فیاض ذات تجہ صفات آن والا مرتبت را چنان جامع اسرار محمدی و مرقضوی و صلوٰی کمالات مرشدی و پدیری ساختہ کہ اکثر خلفاء حضرت عارف باللہ با وجود مجاز و صاحب شد و ارشاد بود دل از آنحضرت والا منزلت از حضرت ایشان نیز شرف تجدید اجازت و خلافت و لبس خر قہ یافتہ اند لیس اولاً اسماء گرامی آن حضرات جامع نسبتین صلاوت بخش کام و زبان میشوند بعدہ ذکر خلفای خاص آن والا حضرت سر نایہ ذوق جان میگرد و

خلفاء محمد دین

منهم المولی الاعتراف الداعی الی الخیر خلاصه الارواح سر الشکوة والزجاجة والمصباح صاحب المقامات
 العلیة وکلمات السینة فی سنن الشریعة ماحی رسوم الشریعة والبدعة عمدة العارفين
 وقدوة السالکین الداعی الی الله الاحد سیدی شاه میر محمد قلندر ^{روشن} ^{۱۱} ومنهم الشیخ المجلیل
 مصداق حدیث النبوی علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل ابصر للعلوم سر الله المکتوم جوهر ثمین
 ظهر من معدن الولاية وکوکب دزدی طلعت من سماء الجلالة صاحب التصانیف النفیسة
 والتوالیف المفیده القوم الاکابر سیدی مولانا شاه حمید علی قلندر ^{شاه روشن و بزرگ} ^{۱۲} ومنهم الشیخ الکامل
 والکامل الواصل منک النفوس ومصفی القلوب شمس العارفين وقمر الواصلین الهادی الی
 الله اکبر سیدی شاه بهرام علی قلندر ^{سوار} ^{۱۳} ومنهم قدوة الکملاء وعمدة العرفاء تادرة الزمان
 ومفخر القرآن سراج السالکین ومنهاج العابدین منبع الاحسان والعرفان مجمع کمالات الانسان
 مصداق فیوض الصوری والمعنوی سیدی شاه انشاء الله قلندر الهاشمی ^{پاک کنند} ^{۱۴} ومنهم مفتاح کنوز
 الحقائق وکشاف امور الدقائق الواقف بمواقف الملاهوت والعارف بمعارف الناسوت المتوج
 بالکلیة الى جناب الله اکبر سیدک شاه شیر علی قلندر تغمد هم الله تعالی بغفرانه واسکنهم بجوحت جناته

خلفاء مخصوصین

منهم المحقق الاوحد والامام المدقق المؤید عین اعیان الشهود آسان عین الوجود آسان
 الحقائق اتجوبتها الخلاق خاتم الولاية المحمدية عین القلادة الملتا الصوفیة الکبریة الاحمر ثانی
 الشیخ اکبر قطب الاقطاب زین الاحباب تعمی قلما سیم الزمان بنحو جوهره العالی وقد
 تشرف بنفسه العلیا روح المقدم والتالی کیف لاوهو امام الولاية محرز قصبات السبق
 فی مضمار الرياضة والعبادة ذوالوصف العالی جامع العلوم العوالی المتضلع من الکمال البصیر
 والعاشق الصادق من عشاق الجمال المعنوی ترزق من الخلوة قسطا جزیرا لا شهر
^{سید} ^{۱۵} ^{۱۶} ^{۱۷} ^{۱۸} ^{۱۹} ^{۲۰} ^{۲۱} ^{۲۲} ^{۲۳} ^{۲۴} ^{۲۵} ^{۲۶} ^{۲۷} ^{۲۸} ^{۲۹} ^{۳۰} ^{۳۱} ^{۳۲} ^{۳۳} ^{۳۴} ^{۳۵} ^{۳۶} ^{۳۷} ^{۳۸} ^{۳۹} ^{۴۰} ^{۴۱} ^{۴۲} ^{۴۳} ^{۴۴} ^{۴۵} ^{۴۶} ^{۴۷} ^{۴۸} ^{۴۹} ^{۵۰} ^{۵۱} ^{۵۲} ^{۵۳} ^{۵۴} ^{۵۵} ^{۵۶} ^{۵۷} ^{۵۸} ^{۵۹} ^{۶۰} ^{۶۱} ^{۶۲} ^{۶۳} ^{۶۴} ^{۶۵} ^{۶۶} ^{۶۷} ^{۶۸} ^{۶۹} ^{۷۰} ^{۷۱} ^{۷۲} ^{۷۳} ^{۷۴} ^{۷۵} ^{۷۶} ^{۷۷} ^{۷۸} ^{۷۹} ^{۸۰} ^{۸۱} ^{۸۲} ^{۸۳} ^{۸۴} ^{۸۵} ^{۸۶} ^{۸۷} ^{۸۸} ^{۸۹} ^{۹۰} ^{۹۱} ^{۹۲} ^{۹۳} ^{۹۴} ^{۹۵} ^{۹۶} ^{۹۷} ^{۹۸} ^{۹۹} ^{۱۰۰}

له معانی سر درو بیاض نگارند هدام قهر شد ^۱ زجاج درخت یعنی آگینه و انچه در آینه سوره نور و کلام محمدی و قهر است پس آن عبارت از قلب عبودیت و مصباح عبارت از
 روح طاهر خورشید قهری و از شکوة جسم و از زینت و از آن نفس است که مستعد است برای اشتغال فی نور قدسی با نور فکریه و زینت عبارت است از نور استعداد اصلی آن نفس
 قال الله تعالی الله نور السموات والارض یعنی نورانی است از اسماء الله باعتبار شدت ظهور حق تعالی و ظهور اشیا از حق تعالی پس لا محال حق تعالی وجود سموات و ارض و زمین و جسام
 خاکیه پس همین است وجود مطلق و از زمین وجود موجودیست بر آنچه موجود است در عالم چاکر اصل ظاهری وجود است چنانکه اصل خفا عدم است و وجود عبارت است از ذات حق تعالی
 که در مقابل آن عدم محض است موجود و ظاهر شدن هدم محض محال است ^۲ مصباح درخت بلکه معنی چراغ و بیابان و در مقابل حضرت صوفیه عبارت از روح است که از وی حیات
 جسمت و بعضی دل را گویند که از وی جسم پوشیده است ^۳ حضرت ایشان عم عالمی مقدس حضرت صاحب انقاب بوده اند و در باره حضرت عارف بالله قدس سره ^۴ حضرت
 ایشان بلور اوسط حضرت صاحب المناب بود و در مقابل اوسط حضرت عارف بالله قدس سره ^۵ حق یعنی تحقیق کشفه و در مقابل حضرت علما ی ظاهری نیست که حوی
 خود را از دلیل ثابت کند و حق آنست که دلیل خود را از دلیل دیگر ثابت کند و در مقابل حضرت صوفیه تحقیق آنست که روی حقائق اشیا را کشف باشند و این معنی آن نفس لایعنه
 که وی از جهت و برهان گذشته بر تبرک کشف الهی رسیده باشد و از دیدة قلب مشاهده کرد که حقائق اشیا حق اند و ثابت لیکن اینها از وجود واحد حق تعالی اند
 چرا که بجز وجود حق تعالی دیگر وجود نیست و وجودات اشیا بجز وجودات انصافیه بیچ نیست ^۶

از رنگ رخ مرست وی گلزار زمان پرورد
 پیر مرغ از عکس قدش سروی بترشدان پرورد
 امواج دود باویه انفاس رضوان پرورد
 طوطی کند اشجار را هر برگ تبیان پرورد
 در دانه میسان کند هر قطره طوفان پرورد
 وز عکس موجش روی مه کیسوی بچای پرورد
 جای خیز خاتون طین ابجم بزبان پرورد
 صوفی کند ابلیس را وز کفر یاکان پرورد
 اشراق فیلا قوس را در زمین نلوان پرورد
 وز مرغان خرد آذاز و وز آب نیران پرورد
 در سایه میخوارگان سرو خرامان پرورد
 بخشد بصل بادوی گل جانهای پریان پرورد
 ریزند رخش در گلو گل در گریبان پرورد
 سرمایه جوی جنان رویش بهار لیل پرورد

له معانی قطب فروغ علیحدہ دروازل و اواسط کنگر و پندار بجایش مذکور شد **۵۲** غوث در لغت بمعنی فریاد و فریاد رس و در مطلق حضرت صوفی قسط القلوب را گویند باعتبار فریاد رسی و حاجت روانی ظالمات و انجمنین شخص در دنیا کی میباشند و زمان خود را همه فضل مطلق نظر حق تعالی میباشد و ساری میباشد از اعمال ظاهری و باطنی مثل سر بیان روح در جسد متصرف میشود در آن با وجود علم ظاهر بیرونی باطنی مقام تجرد و تفرید را طے کرده قدم مقدم نوی حسنه الله بنایه مسلم میباشد قائم قبل و دفع رساندن خلق مسلم و بر جمیع اولیا و الله حاکم میباشد **۱۲** **۵۳** معانی ابدال بلا مذکور شد لیکن معانی لفظ ابدال **۱۲** **۵۴** او تا د جمع و تدر در لغت بمعنی میخما و در مطلق حضرت صوفیه را اینچنان است اولیا را که پسندد کریم جهانست روی زمین تمکین انداخته است آن جناب از ایشان تعلق نیست و آن هر چنان بود سوم انه عبدی و صاحبی و مدعی احدی و زود بخیر و بدی و نه ایضا بعد از رسیدن دست شرق علیه السلام مقران دیوت مغرب علیه السلام دست جنوب بحر القادر مرکز بعضی بعد العلم موسوم اندو دست شمال علیه السلام مرکز بعضی علیه السلام نام دارند **۵۵** معانی هفتی در حاشی اواسط لطیفه دوم مذکور شد **۵۶** معانی نائوس در حاشی اواسط لطیفه دوم مذکور شد

افسان نمائی خاک را بینا کنی اورا کس^{دیده در}
بویت ز غافل دل بر دشتی سوی ساحل بر^{دیده در}
غلبان ز سمع سامان است درون فرج جان^{دیده در}
عشرشی جواشراق آورد نظمی بایراق آورد^{دیده در}
تیز گاهست در جگر لعل پیچان پرورد^{دیده در}
ایمان بازی مات توینمای دین زیات تو^{دیده در}
پیشش بان تابانگی خور و ال پرورد^{دیده در}
آه پرورش مرگانش رگ ضعیف زهوش هشت نگ^{دیده در}
ز اینسته ز انوی توجنت دماند روست تو^{دیده در}
از عکس خات دید و با خورشید در آینه با^{دیده در}
ایمان تو گردید چست بینم بعیسی سست^{دیده در}
در جوش طوفان بلا حفظ تو تا دادم صلا^{دیده در}
تا هر روان بار که یابند با فز و فره^{دیده در}
د انم که می خواهم ز تو چه خواهم این پرسم ز تو^{دیده در}

آب دمی گرتاک را کوثر ررستان پرورد^{دیده در}
کویت بسر منزل پر دگاه تو شملان پرورد^{دیده در}
در دانه ستر نهان کت لعل گویان پرورد^{دیده در}
اسرار عشاق آورد چون بلبل لکان پرورد^{دیده در}
متر گانت از بهر موی تن دلور و پیکان پرورد^{دیده در}
از غم بجان ریات تو شیر نستان پرورد^{دیده در}
چرخش بنر گس و ایگی صد خشم حیران پرورد^{دیده در}
شیر زیان را بچو شک بر در نگهبان پرورد^{دیده در}
دلما بوی موی تو در حبیب ثعبان پرورد^{دیده در}
و زیاد قدرت سینه با خود محشرستان پرورد^{دیده در}
زخم تو سازد تندرست در و تو در مان پرورد^{دیده در}
با دسحر شمع مراد در زیر دامن پرورد^{دیده در}
مترگان خوبان شان بزه خار مغیلا پرورد^{دیده در}
نخ نخ خود این خواهم ز تو دل پرورد جان پرورد^{دیده در}

اول در لغت بمعنی دیدن و در یافتن و رسیدن که در سبوح و در سبطان عبار است از یافتن وجود حق سبحانه
تعالی مع غفلت از این یافت که در جهان وجود حق سبحان در ظهور وجود حق سبحان نیست زیرا که هر چه در اول است حق سبحان در اول است و در اول است
این ادراک غائب باقی از غایت نظیر محقق مانده و در ادراک که در عبارت است از وجود حق سبحان در اول است و در اول است
و اما در ادراک که در عبارت است از غایت نظیر محقق مانده و در ادراک که در عبارت است از وجود حق سبحان در اول است و در اول است
بوضوح پیوست و در بیان کنایه از پیوند و یگانگی که در عبارت است از وجود حق سبحان در اول است و در اول است
صوفیه عبارت از بصیرت الی است ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸ ۱۵۰۹

قسطاس عقلاء، لعقولات نبراس علماء، المنقولات شمس باز نغمه فی میزان الشرح
 المبین و قمر ساطعه فی اوج الشرف و یقین شیخ مشایخ الآفاق المتوجه
 الی جناب الله بالاطلاق ثانی ^{۱۲}الشیخ الاکبر لا تعد من اقبه ولا تحصر
 جدنا و مرشدنا مولانا شاه حیدر علی قلندر نور الله ضریحه الا طهر

بدانکه حضرت ایشان ولد اکبر و فرزند فرزند حضرت غوث ملت بودند و چنانکه اکبریت در ولایت داشتند
 فضیلت اولیت و خلافت نیز از آل آورده حضرت ایشان بود در سنه یکیزار و دصد و پنچ و پنجاه ^{۱۳}هجری قمریه در ششم ماه شعبان المعظم
 پیکر بشری جناب شان از کمن بطون بعالم ظهور خرامیده عالمی را مطلع المانوار بکرت و سعادت ساخت آثار رشد و
 هدایت در ناصیه حال پیدا بودند و انوار فهم و ذکا از جبین مبین بود و تعلیم کتب در سیه بحضور عمده الاذکیا و قطب الاصفیا ^{۱۴}
 فرید و هر علم فخر خویشتن حضرت مولانا شاه حمایت علی قلندر قدس سره یافتند و بطول اقیقت و معرفت و اجازت
 ارشاد و یقین از حضرت والد ماجد خود ممتاز آمدند و از زمان صغیر سن در گرفتن تعلیم و تقسیم اوقات بفضائل ماثوره
 بر نفس غالب بودند و بارها میفرمودند که وقت رفته چون تیر از کمان بسته باز نیاید و گوهر عمر بدل ندارد کاش بجا
 صرف نشود و تمام روز در تکیه شریفه مانده تعلیم علم شریعت و تصوف میگردفتند چنانچه اول کتاب تیسیر الاحکام
 که از ملک العلماء شهاب الدین عیون ابی ست شروع کردند و من بعد زاد الآخرة و متمناج العابدین و
 کیمیای سعادت و غیره کتب تصوف از حضرت والد ماجد خویش تحصیل فرمودند و تسلطات و همعات و انطاق
 القدس که هر سه از تصانیف مسند الوقت حضرت شاه ولی الله محدث دهلوی بودند مکرر خواندند و سماع فرمودند
 الغرض در علم شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت نوعی فرو گذاشت نکردند و زبانی همیشه تذکره همین فن
 و علم میفرمودند خصوصاً در دوام آگاهی و معرفت و توحید بسیار تاکید می نمودند از آنجا که در فهمید حقائق توحید
 و معرفت طبع سلیم و ذهنی رسا و کارست و رزق موجب الحاد و زندقه میگرد و حضرت ایشان در تحقیق مسائل
 دقیقه از هر علمی چنان غلو داشتند که باید و شاید از باب فطانت و اصحاب ذہانت از مشاهد بلند فطرتی
 و علو همتی حضرت ایشان اقرار میکردند که ایشان سرآمد اولیای زمان و سرخیل اهل علم و کمال و صاحب
 العمل و احوال خواهند شد و در واسط عمر شریف پیاپی معمولات این خاندان بیعت بردست مبارک
 سید السادات سیدنا و مولانا حضرت شاه علی منظر قلندر نبیره حضرت قطب الاقطاب جناب عرفان مآب
 مولانا مقتدا سید شاه باسط علی قلندر قدس سره فرمودند و از همان جناب عرش قیاب نیز با جازت و
 خلافت سلاسل سبعمه خاندانی سر فراز گشتند چنانچه آن اجازت نامه که است ختامه بعینه این ست

بسم الله الرحمن الرحيم بعد حمد و صلوة میگوید فقیر علی منظر قلندر ابن حضرت شاه مسعود علی قلندر که آنچه
 این فقیر را در ارشاد و تلقین و اجازت و خلافت اشغال و اسرار خاندان خود از حضرت شاه عبداللہ قلندر
 و از حضرت والد خود حضرت شاه مسعود علی قلندر قدس سرہما در سلاسل سبعہ یعنی قلندریہ و قادریہ و سہروردیہ
 و چشتیہ و فردوسیہ و طیفوریہ و مداریہ و غیرہا رسیدہ آنمہ طریق را بہر خورد از مولوی حیدر علی کہ ملقب بہ مولوی
 شاہ حیدر علی قلندر ابن عارف باللہ صاحب الکشف و الکرامات حضرت شاہ تراب علی قلندر خلیفہ رشید
 و مکمل حضرت شیخنا و مولانا موصوف گشتند حضرت اجازت و خلافت دادم پس چنانکہ فقیر از طرف حضرت
 والد خود در ہمہ سلاسل سبعہ بارشاد و تلقین و لبس و لباس خرقة با جازت و خلافت اشغال و اسرار و غیرہ
 طریق مجازست این فقیر نیز مجاز و خلیفہ خود گردانید ہر کہ را خواہند خرقة دہند و بیعت بگیرند اہل ادخل طریق
 نمایند و ناہل را خارج طریق کنند مرید ایشان مرید من است و مردود ایشان مردود من است الحق الحق ہدۃ
 این امرے نادر و شگرت است کہ چنانکہ حضرت غوث ملت والد ماجد ایشان را از حضور دو حضرت تقدس
 آیات سند اجازت خلافت کبری حاصل گشتہ بود حضرت ایشان را نیز بروفق قائم مقامی حضرت والد ماجد
 خویش بہمان حاصل گردید ذلک فضل الله یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم و چون تخلیہ بفضائل
 و تخلیہ از زرائع در ذات بابرکات ایشان جہتی بود و تزکیہ ظاہر با حکام شریعت و تصفیہ باطن با داب
 طریقت فطری در اندک مدت بجلہ علوم عموماً و بعلم طائفہ علیہ صوفیہ خصوصاً شائے بلند و رتبہ ارجمند
 یافتند و بہ اسرار و رموز این فن شریف نیکتر ماہر شدند الحق بعد دریافت روش حضرت ایشان تحقیق مسائل
 دقیقہ واضح میشد کہ از جملہ عنایات حضرت وہاب مطلق جل شانہ در بارہ نفس و کئیہ ایشان افاضہ یقین بود بہ نسبت
 عقائد حقہ و افادہ طریق تفصیلی از مضائق شبہات اہل بدعت و ہموالہام وجہ جمع میان مہاسب مختلفہ و نزد
 کمال عرفا مقررست کہ تا نفس ناطقہ شخصہ را از مسدود فیاض قبول نکرده است و در عین ثابتہ او آن نور را
 و اذیت ننہادہ اند کلمہ بآن علوم از جهت تحقیق و اعیان نظر صورت ندارد کما قال العارف الجاحی
 جامی اوصاف علی صاف نیار و گفتن

حالات و مقامات علی برتر از آنست کہ اندیشہ، بچو منے پیچمیر ز اندازہ استیفای آن توان کرد ہر کہ دیدہ است خود دانستہ
 کہ در ریاضت و مجاہدہ و استقامت بر جادہ شریعت و بیانات شافیہ اسرار حقیقت و دقائق معرفت کتر کے از
 مشائخ و در وقت ایشان بودہ باشند در بد و شعور و آغاز شباب صفای باطن و جلای قلب بدان پایہ رسیدہ بود کہ شبہ
 یکے از ساکنان مسجد بردہ ہنہ چاہ کہ مابین چہوترہ مسجد و حریم روضہ حضرت قطب الارشاد واقع است روشنی دید
 بسان پر توہ آفتاب کہ از روزنہ دیوارے بہ دیوارے می افتد چون شب تاریک بود حیران فروماند تبعہ شخص دریافت
 کہ حضرت فرویت ماب کجور مسجد مراقب اند و سینہ مبارک مجازی قلب چون آفتاب تابان است و انعکاس آن
 علیہ نیست فضل خدا میدہش ہر کہ خواہد خداوند فضل بزرگ است ۱۲ مجاہدہ دلعت بمعنی کاہن از کردن با شمعان در ماہ خداوندی ہمدیج و شقت
 و کوشش و در اصطلاح حضرت صوفیہ مبارک است از ماعلنت نفس و خواہشات دی و ترک آن ۱۳

تابش برودنه چاه نور افزاست بر طاعت و عبادت مستعد نبودن و ترک اختیار و دید قصور در جمله امور عبادت
بود و راه اوقات حیات بقدم نامرادی پیمودن و بآیه پیوستن و از همه گسستن و بپنا دشت حق از مکالمات خلق
رستن و بشاهد حال شاهد حدیث از رستن نیز و رستن شمیمه طغی حضرت ایشان بود و در تقسیم اوقات با کتب
طاعات آنچنان بر نفس غالب بودند که نتوان بود و با این همه هر وقت معترف بقصور و رغب عزالت و محدود
فراموشی و نماز خلوت مظلومی نبود و میفرمودند که التزام خلوت را در صفای وقت و خلعه تمام است و در صورت آن اکثر
بلاهای نجات آری در حدیث شریف است که حکمت ده جزو است نازان در عزالت است و یک در صحت و اخلاط
بامردم بقدر ضرورت می کردند و سایر اوقات بمراقبه و از کار بصری بردند و عادت ستمه شباز روزی آن بود که
صبحگاه بعد از فراغ اوراد و وظائف و نماز اشراق از بالای ایام فرودی آمدند و بر مزارات مقدسه فاتحه خوانده
به او طلعه که حدس حضرت خداوند نعمت بود اجلاس میفرمودند و از ضروریات شش فراغ نموده و در صد الان
تشریف می آوردند و در فکر و مراقبه ناد و پیری ماندند و پس از تناول طعام و قیلو لک سنو نه نماز ظهر با جماعت گذارده
دو پاره کلام حمید تلاوت می نمودند از آن پس کتابی از کتب معتبره تصوف خوانده میشد و حضرت ایشان با جمیع
حاضرین سماعت میفرمودند و این قرائت و سماعت کتاب از بعد ظهر تا آغاز وقت فریضه و سبطه از بعد از عصر
مهد حضرت قطب الارشاد دستور این آستانه بوده است و بعد از آن تا مغرب فارغ می بودند و درین اشیای دیگر
و قتی از اوقات فرصت هر که بقدموس شرف یاب میشد و امری عرض میداشت علاوه فرایح پرسی و استخبار
عافیت و ویک سخن قل و دل جامع جمله مطالب قلبیه مستفسر فرموده ساکت می گشتند و این جوامع اعلی از خصائص
کلام حضرت محمدیه صلی الله علیه و سلم که فرمود و تیت جوامع الکلم و اختصار الکلام و مراد جوامع الکلم از آن کلمات
است که در غایت اختصار متضمن معانی کثیره باشد و علماء بعضی از آن کلمات را بر حسب سب و طاقت خود فرایم آورده اند
و کتب و دفاتر خود را بدان موش و هنرین ساخته اند و بعد ادای فریضه مغرب خلوت می برداختند چون مؤذن
بانگ عشامی زد بوضوی نماز مشغول نماز می شدند و بعد ادای فریضه عشاء و صرف عشاء و خلوت شب را زنده
میداشتند و مکر راوشاد رفته که هفتاد سال شد که مرانومی غریق آنچنان نشد که آواز پای مردم بگوش نارسیده ماند
آرے عارفان را خواب کجا در مناقب العارفین آورده که صاحب دله پیش امیرے رفته بود که از جمله
مجان او بوده در اثنای معارف گفت دوش در خواب چنان و چنین دیدم امیر ملول شد که درویشان را
خواب چه معنی دارد شیخ راضیه و معلوم شد فرمود که حاشا خواب نمی کنند بلکه درویشان در عین بیداری خوابهای مینند
گفت پیغمبر که عینانی تنام ^{از قلم} لا ینام قلبی عن رب الا نام ^{از قلم} آنکه او بیدار بین خواب خوش ^{از قلم} عارف است و خلک در دیده کش

له مراقبه دلالت معنی اسید اشتن و در نگاه داشتن چیزی را در سر گرفتن و در مطلق حضرت صوفیه عبارت است از حاضر داشتن قلب با حق تعالی و قلب را در
حضور بی چنان داشتن که خطرات دینی و دنی نباشد و اگر اندر رخ کرده شوند که چشم بصیرت و بصیرت دینی یک شده باشد و با صورت بندگی چشم ظاهر نشود
در نه چشم ظاهری را باند کرده و در افراخته نشیند و با حضور دل مراقبه کند و مشق کند چشم بصیرت بصیرت بگردد ^{از قلم} داده شد جوامع مختصر کرده شد
برس کلام ^{از قلم} در چشم من خواب یکسکه لیکن قلب من از حق غافل نمی ماند

و اکثر بطور احتیاط و مراقبه است و از حضرت صلی الله علیه و سلم منقول و از اولیاء کبار مثل حضرت غوث الاعظم رحمته الله علیه
 و غیر هم قدمت اسرار هم ثابت است می نشستند و از غایت جیایابی مبارک گاهے در از نیکو دنا اینجا تصریح معنی جیا
 مناسب افتاد جیا بمعنی شرم و شرم داشتن و ماده او حیات است و از اینجا است که حیا بمعنی مطر آید که سبب حیات است
 ولیکن وی مقصود است و شرم نیز از حیات قلب است و بر اندازده او است هر که اذل زنده تر خلق و حیا روی قوی تر
 و حیا در لغت غیر و انکساری است که عارض میشود آدمی را از خوف و توقع در چیزے که عیب کرده شود بدان و گاهی
 اطلاق کرده میشود بر ترک شیء بسبب از اسباب و این ترک از لوازم حیات است و در شرع خلقے است که باعث میگردد
 بر اجتناب از قبیح و باز میدارد از تقصیر در حق ذی الحق و حیا را از ایمان دهمته اند الحیا من الاعیان اگر چه غیر است
 زیرا که استعمال او بر قانون شرع محتاج است بقصد علم و کتاب و بعضے گفته اند که مراد بان حیای مکتسب است که
 شارع آنرا از ایمان دهمته و تکلیف بدان کرده است و غیرے بود که تکلیف در آن نمی رود ولیکن هر که دروے
 این غیره است معین است و او را بر حیای مکتسب و رفته رفته حاکم و یزے میگیرد و مشکل طرح طریقت را قدس الله
 ارواحهم نیز در تفسیر حیا گفته اند که در مظهر است پسند و چون ذکر را ندانند و حیا است جامه نشن داشتند و اگر کسی جامه نفس
 می آورد آن را بکسان دیگر حسب موقع و وقت مرحمت میفرمودند و همین عادت اکثریہ حضرت رسالت صلی الله
 علیه و سلم نیز بود که لباس خشن نمی پوشیدند چنانکه در بخاری و مسلم از حضرت عائشه صدیقہ رضی الله تعما
 منقول است که چادر خشن و تہ بندے سنگین بر آورده فرمودند که در همین لباس روح همه فتوح آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم پیونداز جسم پاک بریده است و با اینهمه از ابتدای فطرت طبیعت ایشان بغایت
 صفادوست و لطافت پسند افتاده بود که از ادناس و ارجاس تنفر میفرمودند و پیار چه های متوسخ چه بر خود
 و چه بر کسای که با آنها اختلاط ضروری داشتند نمی پسندیدند و تہ تسابلی در امثال این امور را ضعیفی نمی بودند
 هر چند از اخلاق کریمانه چیزے بر زبان نمی آوردند لیکن حضار با تمیز خود در اندک لحاظ این نکته را می دریافتند
 هر چیز پاک و صاف بموقع بر جای خود نهاده و ظروف و فروش مرتب و صحن خانه از خس و خاشاک فرورفته
 می انداختند فضیلت استغنائی بحد کمال بود که همیشه پیرامون خاطر ملکوتی مناظر نمی گردید و رضا
 و تسلیم بدان پایه که گاهے دعائے بهر خویش فرموده و وجش خود را شادی نمودند که چون توجه
 بحق سبحانه در جمله امور موجه شود حاجت چیزے دیگر نیاند و نفس بسبب کس از ترک سوال در نمی گذرد

بیم توکل کن ملرزان پا و دست	رزق تو بر تو ز تو عاشق ترست	بیمو اسمعیل پیشش سر بنه
شاد و خندان پیشش تعیش جان بده	تا بماند جانت خندان تا ابد	بیمو جان پاک احمد با احد

در حال ابو بکر واسطی است که فرمود زشت ترین اخلاق آنست که با تقیر در آویزی یعنی آنچه در تقدیر از آنست
 خواهی که از قید آن بیرون آئی و آنچه قسمت رفته است خواهی که بدعا و آرزویش بگردانی آهستی و این باز آمدن
 بیاد حق از سوال و طلب حوائج حالت فنا و نیستی است که آن نهایت احوال اولیای ابدال است که نزد
 جمع محبت

این قوم نهایت عبارت از فنا فی الله است بانهای سیرالی الله با ضحلال صفات بشریت و محور سوم خلقت و چون
 باین مرتبه رسید بر نهایت ولایت رسید و منتی شد و کامل گشت قول بعزل دنیا قبل ^{سپست شده} و چون شاذلی است ستم الله
 علیه که میفرماید که حظ و نصیب تو در دغانیز ذوق و فرح بمناجات محبوب باید نه فرح بغضای حاجت و حصول مطلوب

تا به نعمت از منم محبوبانی ^۵	دل ز حرص مدعا خالی شده ورنه با دیدار نقد آیند شاد ورکنند ولذت آن بیشتر	ذوق عجز و بندگی حالی شده بیچ نبود از دعا مطلوب شان بهر تقریب سخن بار دیگر
---	--	---

و ترک و تجرید بر تبه داشتند که بعضی مخلصان با اخلاص تنها می نمودند که چیزی بهر ادای ضروریات خائفاه مقرر کنند
 قبول نمیکردند و میفرمودند که مواعیید ما در رزق ما در آسمان است که ^{۱۲} و قال السماء رزقکم و ما توعدون او تعالی
 شانه از غیب کفالت جمیع همات ^{۱۳} و باستانگان دامن دولت می ساخت و با وصف اینکه گاهی با کسی
 بدرستی پیش نمی آمدند اما هیبت آن مایه در دلهای طاری و در دیده پاساری بود که احدی را یارای ابتلای
 حکم از خود نمی شد و رنه مجال سخنان هر در ^{۱۴} بر زبان گذرانیدن آرزو ^{۱۵}

هیبت حق است این از خلق نیست	هیبت این مو صاحب ولق نیست
<p>و جوش و خروش عشقیه باطنیه بدان مشابه بود که اگر صاحب استعداد قریب حضرت ایشان می نشست آواز جوش سینیه می شنود چنانچه مولوی رشید الدین خان صاحب کیکی از نظر با فککان حضرت غوث ملت بودند اکثر میفرمودند که من هرگاه بحضور حضرت قطب الافراد می نشستم خروش سینیه بگوش سری شنودم سبحان الله چون لب ساغر خموش و چون درون دُن بگوش و خروش حضرت فخر الدین عراقی و حضرت مولانا جلال الدین رومی و حضرت شمس الدین تبریزی و حضرت مولانا جامی و حضرت سرمد و حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی و جمیع ائمه را بسیار می ستودند و میفرمودند که این جانبازان راه طلب نیکو پیمووه اند هر چه کردند مختصر کردند و هر جا که رفتند با خدا رفتند و قدر خود نصیب العین داشتند که از مسرت مح یک و از طالت ذم دیگری و راستند و احق بیشتر سبب تغیر مردم عدم اطلاع بر مرتبه خود میباشد دیگر تا کجا نویسم هر کمال اتی که در انسان ممکن اند سوا نبوت همه در ذات قدسی سمات ایشان بدرجه کمال جلوه گر بود مشاهده ارا و تمندان با اخلاص شاهد عدل به صدق مقال این حقیر که توفیق گذارش غم از حالات علیات حضرت ایشان یافته است می تواند شد در ریاضات و ^{۱۶} مجاهدات آیت بود نداز آیات الله اگر تفصیل آن بر نگارم کتابی مستقل مطول شود و نسبت مع اسد چنان قوی داشتند که حضرت غوث ملت و الداجد ایشان اکثر میفرمودند که نسبت ایشان آنچه که بعد و ازده سالگی بود همون تا این زمان است که عمر شان متجاوز از شصت سال است یعنی از صغیر سن چنان نسبت قوی میداشتند که باز در آن ضرورت زیادتى نیز واقع نشد تر بانی عم اکرم مولوی امجد علی صاحب مسموع است که می فرمودند</p>	

شبہ از بیداری بخت خویش در خواب نہایت جلال با کمال حضرت ایشان شرف شد بعد مدبوسی عرض نمودم کہ اگر از حالات
و مقالات عالیہ خویش مرا مطلع فرمایند بعینہ بندہ نواری نشود شاد و فرخنده کہ از حالات مقامات پیوستہ تو جیگویم تر از حالات اسبقین طلایع
بہلست کہ در جارج مبارک حضرت جدنا شاہ محمد کاظم قلندر قدس سرہ یکے است الکلام بالمرام ازین جوہ مور و عنایت حضرت مرشد
ارشد گردیدند و از خلعت فائزہ و خیرہ سعادت اندوختند و بشارت فاسقہ کما اہرت از گوش جہانیاں شنیدہ
بہر ہدایت سکنندہ دارالحسن کہ بستند و اعلام ایمان و اسلام چنان برداشتند کہ بدلت ایشان ہر کس و ناکس بر حفظ اوقات
مستعد شدہ در حسرت علی باغبات ^{ساکتین} بر تہ کہ توشید کہ ظهور قول صریح الشیخہ فی قومہ کالتبقی فی ائمتہ صحیح گردید باجمہ حقوق
نعم و لواحق ائمہ حضرت مرشدہ الآفاق بر ذمہ تمامہ اہل وفاق عموماً و بر بندگان در گاہ خصوصاً پیش از پیش اندو داد
شکر بر خادمان بارگاہ عالی جاہ واجب و لازم ست لہذا داور لشکر بودم ریخت کہ اگر قطرہ از بحرے و موبجے از
تموئے از مفوظات حضرت ایشان بخامہ عقیدت نگار سپارم و اوقات پریشان را صرف یادگار گردانم
و شفاعت حضرت ایشان را ذریعہ مغفرت انکارم چہ عجب کہ یوم الجوزاء تراب اقدام حیدریان اعلی مقام
و احمدیان مبارک اقدام شوم و بکمالہ التوفیق و بیدہ ازمۃ التحقيق

وصل در بیان ثبذے از مقالات معرفت آیات

میفرمودند کہ طریق ورع و تقویٰ کہ ہمین متابعت حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم بدرجہ مجبوت رساند
ورنہ وصول معلوم گویم کہ ورع و تقویٰ در لغت یک چیز است و در اصطلاح اہل حقیقت ورع پدید آمدن از
شہوات باشد بخوف اقتادان در محرمات و ترک بعضی استادن بر ظاہر شرع باشد بلاتأویل و پیش اند کہ گذشتن
از ہر خواہش بود و محاسن نفس در ہر لحظہ و خطر حضرت شبلی رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ کہ ورع گذشتن ماسوی الہیت
و بگریست نبی صلی اللہ علیہ وسلم و فرمود کہ حلال ظاہر است و حرام نیز و ہر دو از امور شائبہ اند پس بگذار شک و
اختیار کن یقین را و در روایتی دیگر آمدہ است کہ میان ہر دو امور شبہات اند اکثر مردمان ندانند پس ہر کہ از شبہات
پرہیزد پاک بردین خود و متاع آنرا و آنگہ افتاد اندر شبہات بیفتاد در حرام و فرمود آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
ورع سید اعمال است و وحی آمد بموسی علیہ السلام کہ اے موسی مقربین بہمن قرب نیافتند الا بسبب رع و ابوبکر صدیق
رضی اللہ عنہ فرمودہ کہ ما ہفتاد باب حلال را می گذاشتیم بخوف اقتادان در حرام و بعضی گفتہ اند کہ ملاک دین
ورع ست و آفت او طمع متغول ست کہ مالک دنیا رحمۃ اللہ علیہ چہل سال در بصرہ ماندند و تا وفات خرمائے
آنجا نخوردند نہ رطب و نہ یابس و بود رحمۃ اللہ علیہ کہ میگفت بعد انقضای فصل خرمایہ کہ اے اہل بصرہ این
شکم ما ست کہ از و چیزے کم نشدہ و شکمہاے شما اند کہ در انہا چیزے نیفرودہ خلاصہ اینکہ متورع کامل آنست کہ پرہیزد از قلب

۱۱۱ پس استوار باش چنانچہ فرمودہ شدہ تو ۱۲۰ شخ در قوم خود ۱۲۱ و بخداست توفیق و ہر سستی ست عنان تحقیق
۱۲۲ خطرہ در لغت بمعنی آنچه در دل گذرد و در اصطلاح حضرات صوفیہ عبارت از آنچه کہ از غیب بر دل وارد گردد و این کلمہ بطریق خطاب می باشد و گاہے
بغیر خطاب بغیر عل بندہ و تقسیم ریچہا قسم ست اول خطرہ قیطانی کہ حکم میکند بخلاف حق دوم خطرہ نفسانی کہ سالک ابوسے حفظ نفس متوجہ می کند
سوم خطرہ ملکی کہ سالک ابوسے عبادت حق رجوع میکند چہاں خطرہ دہانی کہ سالک ابوسے عبادت حق رجوع میکند ۱۲۳

ولسان و تمامه قوای خود از میاحات مختصه هر عضو الا بقدر ضرورت و متوسع را در جات عظمی اند و سعادات کبریه
و عنایات لائحه و اما تقوی در لغت بمعنی اتقا است و بعضی میگویند مطاوعت یقال و قاعه فالتقی و غیره
اجتناب از مضرت دنیا و آخرت است و آن قایل زیادت و نقصان است ادنای آن اجتناب است از شرک
و اعلا آن حفاظت نفس است از فعلی و ترک که موجب عقوبت باشد و پیش اهل حقیقت تنزه باشد از آنچه
مشغول دارد سر خود را از حق و تمیثل بدو و این تقوی حقیقی است که مراد است بقول او تعالی اتقوا الله حق تقاته
و ترجمه گویند که تقوای اجتناب از هر چیزی است که دور دارد از حق و بعضی گویند تقوای احتراز است بطاعت الله
از عقوبت او و نزد اند که پرمیز از ماسوی الله را تقوی گویند ابو بکر واسطی گفته که متقی آنست که پندار تقوی از نظر خود
بردارد و بعضی گفته اند که حقیقت تقوی از غیر انبیا احتراز است از شرک حلی و خفی و شرک حلی و خفی دو امر مختلف اند
باختلاف اشخاص شرک حلی از عوام کفرست و شرک خفی توحید بود از زبان با اشتغال قلب بغیر الله و این شرک
حلی خواص باشد و شرک خفی آنها التفات او شان است بدینا و اسباب آن و این شرک حلی از اخص ان خواص است و هم
السابقون المقربون و شرک خفی ایشان التفات است بآخرت و نعیم آن و توسل نشان بطاعات بهر جلب
ثواب و دفع عقاب و تقوی از عظم ارکان دین است و ارجل مقامات است لکنین و مگر رفو مرود او تعالی نشانه در
کلام مجید و صیت بالتقوی و مع تنقین را میفرمودند که حقیقت دینداری آنست که استم است که او را کمال تبه
محبت حضرت سرور کائنات حاصل شده باشد که تشریف فسوف یاتی الله بقوم یحییهم بقیامت محبان
دوخته اند و در کرامت و تجوّه یومئذ ناضرة الی ربها ناظره شمع برای پروانگان خرمن سوخته از جمال
نور محمدی افروخته قوم موسی علیه السلام را اگر من و سلوی دادند و قوم عیسی علیه السلام را مانده از آسمان
فرو فرستادند این درد نو شان عالم فراموش را شراب شود بجام وجود ریخته اند هر چند نشه آن شراب عبیده
انا الحق و سبحانی دارد و لے ماسوا را هیچ در با ختن جز از این مقام ان راست باز را راست نیاید و بر شمع شود جان
با ختن سوای این بلند پروازان شکسته بال ادا است نباشد و ازین است که چون هر دو جهان را با هم دیدند خراگاه
عشرت در بارگاه دل این گدایان نهفتند و قلم نجش زدند که انا عندنا المنکسر قلوبهم و جمل و چون کمال تکمیل این
مرتبه موقوف بر قربت است پس بهر چه از محبت کبریه مجبوری میرسد و چون محبوب شد کاف در ناکافی فمراد نامزدی
و هستی در نیستی و توانگری در درویشی حاصل شد آمد

و زیار نه وصل نه فراتر بسته مراد	بانیچ مراد جفت نتوانم شد	طاهم ز مراد ها که طاق است مراد
----------------------------------	--------------------------	--------------------------------

نشنیده که موسی و عیسی علی نبینا و علیهما السلام چرا فرمودند که خداوند امر از امت محمد صلی الله علیه و سلم گردان ازینکه
درین امت مردانے دیدند که اقدام ایشان در تحت الشری بود و سرهای همت ایشان از اعلی علیین در گذشته

له گفته میشود گمداشت پس بر یکروز ۱۰۰۰ تبرید از خدا حق رسیدن از وی ۱۳۰۰ و او شان پیش روزنگان نزدیک کردگان از ۱۲۰۰ پس خلهها آور رضا
گرچه نه را که دوست میدارد ایشان را ۱۰۰۰ یکبار روزها آن روز تازه باشند بسوسه بدو در کار خود نظر کنند باشند ۱۲۰۰ مانزد آن قلوب ام
که شکسته اند بسبب من ۱۰۰۰ فرمان برداری کردن ۱۲۰۰ منقطع شدن از دنیا ۱۳۰۰

و ایشان در میان گم شده بودند میفرمودند که در نسبت ماشوتی و شورشی قوی بوده که از ان در ستر ولایت قلبی
 بیتابی بسیاری آمد و از حرارت و طیش باطنی در موسم سرما حاجت بر لباس پنبه دار نبود مگر بمجبوری می پوشیدیم
 تا خلق ندانند و بتوجه مرشد و خیال ناپیدای محض آنهمه اضطرابی کردم کاتب الحروف گوید که از حرارت و ذکر
 و اشغال صبحی معمول بود که بعد از فراغ وظائف شربت شیرین و ترش که مطلوب و مرغوب بود نوش میکردند
 و میفرمودند که اگر حریص تر از اهل دنیا ام که بعد صبح سوای خوردن و نوشیدن سر و کار ندارم و در حقیقت این
 نوش شربت برای دفع حرارت بود که با وجود سن شیخوخت و تجاوز از سبقتن همان حرارت شباب داشتند
 میفرمودند از افراط و تفریط در هر کار چه دینی و چه دنیوی قاطباً میعوب و در هر کار بر قول خیر البشر حدیث کلام
 اوسطها عمل باید کرد میفرمودند که مرد بیکار نزد من بدتر از گنهگار است چه او بکار مشغول است اینوقت
 خود را مفت ضائع میکند از چنانچه این راقم حضرت ایشان را گفتم ندیده است که لمح از خلوت و جلوت بیکار
 مانده باشند بظاهراوقات شریف منقسم بچند قسم بودند یکی در طاعت و عبادت حق دوم در ارشاد و هدایت عموم
 بهما و ابستگان و امن دولت و آیین همه نیز بظاهرا بودند و در همه اوقات بعبادت حق مستغرق بودند لمح
 و لحظه فایز از یاد حق نمیگذاردند و نور شفقت و رغبت و حضور نسبت بهمه جهان یکسان بود از نیابت
 که هر یک را رافت پدر صربان بر طاق نشان بود و در اخفای کمال چنان ساعی بودند که باید و شاید چنانچه پادشاه
 چنین معاملات شد یکبار مرید از جای آمده چند تنگ فلوس بحضور خادمان بارگاه نذر گذرانید بلا توقف قبول
 فرموده منکسرة القلب راول شاد فرمودند و قتی که آن پیران بالای بام خانه بهر قد مبوسی دوباره حاضر شد
 مورد شفقت بوده مبلغ دو روپیہ باو عنایت فرموده ارشاد کردند که خرج عرس بگیر ضمیمه نعمت غیر مترقبه
 دانسته آداب بجا آورد و در هیچمان خود افتخار یافت آن وقت از سودا رادوت بدل بعض حضار مجلس خطیر
 کرد که معامله امروزی خلافت دیر و زشته فی الفور بر خطر فاسده و عقیده کاسده مشرف شده بعد ان فراغ از وظیفه
 شریفه ارشاد فرمودند که درین معامله دو امر ملحوظ بود اول اینکه آرنده ملول خاطر و شکسته دل شده نه پندارد
 که نظر بر بقارت منزل و ساخته واپس فرمودند اگر از قسم نقدی آوردم پذیرا گشته دو هم آنکه حضار مجلس بر طبع
 فقیر نگاه شوند و از من برگردند و گویند که فلانی طبع بدرجه دارد که از فلوس هم صبر نمیگذارد فقیر راول نیست
 آوردن و اهل دنیا را از خود نفرت و هانیدن غرض بود کاتب الحروف گوید که این عمل خیر موافق حدیث
 صحیح و مطابق خبر صریح است که روزی بحضور تجلیات ظهور سرور عالم صلی الله علیه و سلم صدقات و خیرات
 بیش از بیش حاضر آوردند در آن میان پیر زنی غله شعیر مقدار حقیر ملاحظه نمود گذرانید دریای رحمت بخوش آمد
 و ارشاد کردند که این جزو قلیل افضل کثیر است آنرا از دست شریف گرفته راس المال گردانیدند و بالای همت
 اظهار امتنان نهادند و فرمودند که این ضمیمه عاجزه از خلوص و محبت تحصیل مل از وجه حلال نبوده حاضر آورده است
 مقدار قلیل بر کثیر شرف دارد انتی میفرمودند که نسبت آن بهت که در ذوق و شوق جذب پیدا شود

و این شعر اکثر می فرمودند	رفتم از میکده اما بدعامی خواهم	که ازین در نرم لغزشستان مد
و آخر آخر اکثر ازین رباعی ذوق بسیار می داشتند	میخواست خدا پرستی و بهیاری	سر مد که ز جام عشق مستش کردند
بالا بردند و باز پستش کردند		مستش کردند و بت پرستش کردند
و هنگام تذکره اکثر میفرمودند که راه دروش سلوک حضرت مولانا جامی رحه و فخر الدین عاتی و اوصا الدین کرمانی و احمد غزالی و شمس الدین تبریزی رحه بسیار پسنداقاده است حقا که راه رفیق کار همین مردان جان نثار است خدا هر یک را دروش این حضرات نصیب سازد و بهتر از طریقۀ ایشان راهی نیست هر حال که لازم عرفان است از ایشان بوجه حسن ظاهر آمده میفرمودند که چون بهمت بر تحصیل مقامات سلوک گماشتم در شش ماه بر مقامات صد گفته حضرت شیخ فرید الدین عطار رحه در منطق الطیر است عبور کردم و نجات الیه بسیار انداماتو فیق یاد او و ادراک حالات و کیفیات از فقرات دوام شغل باشد که ازین بهتر چیز نیست که رایاد خاطر شود اگر در دنیا ظهور نگیرد در دارالبحر از کیفیات عمل و اخلاص ضرور ظهور خواهد کرد		
توبندگی چو گدایان بشرط مزد مکن	که خواجه خود دروش بنده پیروی داند	
حضرت قدر قدرت مرشد برحق صلوات الله علیه العزیزی می فرمایند		
بهت امید جنت پر بهت دوزخ کی دشت است	کوئی کمتر عبادت خالصا لله کرتا ہے	
و آری بخواست که خود حضرت ایشان بار میفرمودند که من براس خود گلابی حسن خاست را که آن هم از اہم مقامات است بدعا نخواستم چه که دانستم که مقدره مقدر ضرور شدنی است ما را مفت اوقات چرا ضائع باید کرد چندی اوقات را بذر و فکر باید گذرانید توکل و ایقان حضرت والا شان ازین مقام دریافت کردنی است میفرمودند که در لفظ فقر فای فنا و قاف قرب و رای رافت است فقیر باید که طالب فنا باشد در قرب و رافت مولی یعنی بجای ریاضت شاقه این ریاضت نہ آمدن خطرہ غیر را شوق و اندور نہ فای فضیحت و قاف قمر و رای رسوائی است میفرمودند که عارف آن بود که در عیان مکان تجوید و رعین اثر نکوید و اگر از عرش تا اثر صد سزار مردم باشند و هزاران ہزار فرشتہ قدم از منزل عدم در زاویہ دل عارف بنهند و در جنب وجود و معرفت حق موجودے نہ چندارد و از درآمدن و بیدار شدن ایشان خبر نداد و معرفت آنست که بشناسی کہ ہر جنبش کہ بہت از حق است حکیم سنائی رحمۃ اللہ علیہ می فرماید		
فاعل جنبش است و تشکین است	وحدہ لا شریک لہ این است	
و عارف چون چراغی بود در قندیل از آبلگینہ پاک کہ شعاع او جملہ ملکوت را روشن دارد خود او را از تاریکی چہ باک میفرمودند کہ توکل آنست کہ در ہمہ حال و بجلہ مقال حق را ملازم باشی و او را در ہیچ حال بہمت خیال نیالائی انچہ تو گفته است خواہد رسانید نہ طلبی تا بہر ہر قاف کہ بعد دادن بطلبی حریص و طماع باشی گوئیم		
لہ تشکین در لغت بمعنی آرام دادن و در اصطلاح حضرات صوفیہ صفت آمیزش مرید و طالب صادق را میگویند		

علم غفارا نیز در خانه کمتر بود و بلکه نبود و چه از پرستش با خیالات و خیال خود باشد

ناروے ترا بدیدم اے شمع طراز	نے کارکنم نہ روزہ دارم نہ نماز
چون با تو یوم مجاز من جملہ نماز	چون بے تو یوم نماز من جملہ مجاز

میفرمودند که کفر طریقت آن بود که یکدم از یاد مبدی المبدأ می غافل ماندی و این شعر پنهان آوردند که این را شاد گویند ترجمه او است

هرآن کو غافل از حق یک زمان است

و غایت یاد آن بود که یاد هم رود قاضی حمید الدین ناگوری رح در طوابع شمس میفرماید که بر هر دل که تجلی عالم است
بود او را پروای یاد داشت او مانند و چون دل از یاد داشت باز ماند هر آینه زبان از یاد کردن باز ماند درین
مقام اشارت بر بود آیه برادر تو خود را فراموش و خاموش کن خود این فراموشی یاد عجب بود و از ^{۳۳} ~~۳۳~~
رباعی اذ انسیت قبل ^{نقل} اذ انسیت نفسك روزی شبلی رح خود را فراموش کرد لب بلب نهاد و خاموش شد
نازش از وقت در گذشت چون بخود باز افتاد از درو آن در گذر از افتاد و می گفت ۵

سَيِّدَتِ الْيَوْمِ مِنْ عَشْقَى صَلَوَتِي
فَذَكَرَكَ سَيِّدِي أَكْلِي وَشَرِبِي

فَلَا اَدْرِي غَدَائِي مِنْ عَشَائِي
وَوَجْهَكَ اِنْ رَأَيْتَ شِفَاء دَائِي

میسر موند کہ صوفی بعالم ہویت چون باریا بد بانانیت خود نیر دازد چه غلیات مشاہدہ جمال در از خود پسند باشد
و در پرتو نور خویش بے شعور گذارد لہذا در خیال مقامات و کرامات و شکر و صحو و ثبات و تمحو و فنا و بقا
میچک ازین حالات را با او اضافت ^{ادناک} نتوان کرد زیرا کہ محبوب چون بے نشان ست نشانش جزائے نشانی کار و کئے

بهر چه اندیشی پذیرای فناست | آنچه در اندیشه ناید آن خداست

کاتبات المحروف گوید عفا الله عنه که این اشارت بمقام اصل الاصول اصول است و متنی وصول عقد بر ابطه عبد با خالق خود است
بر یکنو که بنده او را معتقد آن بود که برای او وجود است و صفات و اسماء و چون نمی درست یافت بدانست که وجود و صفات اسماء
حق اند از من چه من فانی ام و دوسه لم یزل و لایزال و باین اعتقاد جهالت رفت و علم آمد یعنی علم اقلین پس

معانی به معاد و اداسا حاشی لطیف درم قوم شده و دبیر و المادی عبارت از نیز تره خاص حضرت صلوات بر سید ۱۲ **ع** یادداشت مطلق است بجز شریعت مطلقه مقرر
حضرت نقیبنده از علامه عظیم و آن عبارت است از توجیه خاص کمالی باشد از الفاظ و کلمات بطور حقیقت واجب وجود و آن توجیه بیشتر حاصل نمیشود بعد از معانی تمام بقای کمال
مطلقه است و یادداشت هم مثل ذات مقدس است که نیز در بعضی الفاظ و تعلمات باشد و این دولت متباین و از آن الیه حاصل میشود و تعمیم خیال نیز بمن معنی دارد و این امر
درونی و خودی است سالک را بعد مجاهد و کثیر حاصل میشود و **ع** یادکن بدو کار خود را و قنیه را و روش کنی بعضی گفته اند که هرگاه فراموش کنی نفس خود را **ع** فراموش کردی
مروار عشق خود را و خود را و دنیا را و خدای سبحان و خود را و سر در من خود و روش کنی است در وی تو اگر نیم شغای بخاری کنی است **ع** معانی اصطلاحی
نایب در معانی است و هر قوم در **ع** اختلاف داشت یعنی پس بدون و مضامین را که در ظاهر و درون هر چیز به نسبت و نسبت کردن و غیره و در اصطلاح حضرت صوفیایان نسبت
باین معنی در هر صوفی است که حقیقی عینی که اعتبار حقیقت خود همین نسبت است و اما در داخل نسبت دوم مضامین و نسبت اعتباری که اعتبار بعد از اطلاق صوفیایان است و چنانکه
توجه بعد یا تجلی صوفی که در مجرای کمال است و بعد از نسبت عینی و سیاهی فطری می بیند هر دو در ربه و چون اندازد اینها حضرت صوفی که در هر دو است میگوید که بزرگ وجود دیگر به نسبت
و هر دو است از اینها و از آن نسبت شان از آن یک نوع حقیقی است **ع** معنی نماند یعنی علماء و رسوم و طوایف است میگویند که یقین است بر تمام احوال علمای یقین و آن عبارت از این است
نیز نسبت با کمال یقین مع حقیقت حاکمیت آن شای باطن را که آن عالم اصطلاح در آن شورشک نباشد مثلاً که معتواثر شنیده باشد که آتش هر چیز را میسوزد و هر چه در دین یقین که آن
عبارت است از دیدن هر چه پیش خود مشاهده آن آتش را بکشمه خود که برشته را میسوزاند و همین یقین بر نسبت علمای یقین قوی است بر تمام رسوم و حقایق یقین که آن عبارت است
از دل شان مشخصه هر چه با خودشان آن شخص در آن چیزشان از دل شان مشخصه در آتش رسوخ در آن دین و این همه از یقین دوم اقسام است اما در اصطلاح حضرت صوفیایان یقین عبارت از
علمان باشد است و همین یقین از خود است و حق یقین از آن حدیث و بعضی چنان گویند که در آتش سالک دین هر را که حق تعالی با وحدانیت خود موجود است و در آن شایسته است
پس از آن یقین است باز از آن حق تعالی با وجود خلقت و اساده و خلقت و آفرینش و از آن یقین است باز از آن یقین که در هر حق تعالی خداوند است پس از آن یقین است

چون موہبت الکیہ اور اور گرفت برترتہ عین الیقین رسید بعینیت حق ممتاز آمد و برای این فرموده اند بعضی بزرگان
 دین رحمہ اللہ من عرف نفسه فقد عرف ربه و عرف ربی و آیت اشارت بآن است کہ تو توئی و او اوست
 بغیر قونہ او داخل تست نہ تو داخل او و نہ تو خارج ازوستی و نہ او خارج از تو تحتہ الاسلام امام غزالی در مشکوٰۃ الانوار
 فرمودہ است کہ ما سوا باعتبار ذات خود بحیثیت ذات خویش عدم محض است و چون اعتبار دہی کردہ شود کہ وجود مبدأ
 المبادی در ساری است و موجود است پس موجود حقیقی وجہ اللہ بود و ہر شے را دو وجہ باشند و چہ نفس خود و چہ
 رب خود لا جرم از وجہ نفس عدم محض باشند و از وجہ رب خود موجود پس در نیوقت موجود نبود مگر اللہ و وجہ او چہ
 ہر شے ہا لک است الا وجہ او از لا و ابداً و متفقہ نباشد این گروہ بقیامت بضرورت شنیدن ندای منادی لعلکم
 الملک الیوم باللہ الواحد القہار بل این نماز سمع شان ہیچکے منفک نشدہ است و نہ فہمیدند آخرا از
 معنی قولہ اللہ اکبر مگر اینکہ او از ہر شے بزرگتر است حالانکہ این معنی نیست چہ در وجود با او غیر او کجاست کہ
 او اکبر از ان بود بل غیر او را رتبہ معینہ و مرتبہ متعینہ نہ بلکہ خود وجود او نیست پس معنی این شوند اللہ اکبر
 من ان لیقال لہ اللہ اکبر یعنی لا ضافۃ و المقالیۃ انتہی یعنی اعیان بحیثیات تعینات قدیمہ و اعتبار
 خود ہا از وجود مطلق راجع بعدم اند اگر چہ باعتبار حقیقت و تعینات وجودیہ عین وجود باشند فیصیری در مقدمہ
 شرح فصوص میگوید کہ چون از کلام عرفا در یافتی کہ عین مخلوق عدم است و وجود ہمہ برای حق است تلقی بقبول
 خاک عرفا این امر از ہمین جست گویند کہ ما قال علی کرم اللہ وجہہ فی حدیث کمل صحوالمعلوم مع محو
 الموهوم و امثال این بسیار اند در کلام شان آنکھ بعد از الضرورۃ و از نیجاست اینچہ شیخ اکبر در فصل یونبی
 از فصوص الحکم بعد بحث طویل آورده است کہ بدانستی کہ قرب و بعد ہر دو امر اصنافی اند و ہر دو نسبت باشند
 کہ وجودی در عین ندارند با و صفت ثبوت احکام آن ہر دو در قریب و بعید انتہی و وفائی در کتاب لا نفاس
 گفتہ کہ قدم و حدوث ہر دو ذہنی اند مثل عدم و بقا کہ مصداق وجود نباشند بلکہ اعتبارات و احوال و اکوان
 باشند کہ برانما اطلاق اسما آید و ذہن تصور کند مفہومات آنرا از وجہ ظهور بعد بطون و عکس آن یا اعتبار امور
 بود کہ نزد اسباب و علل خود ہا موجود باشند ہیچ موجدات انتہی پس ثابت و متحقق گشت کہ انسان در قرب و بعد چیزے
 نباشد بجز حق سبحانہ اما چون کسی عارف نفس خود نبود نداند کہ این حق است چہ ہر کہ شناخت نفس خود را شناخت
 رب خود را بلا وجود حروف عرفان و اما عرفان باعتبار ترقی درجات خویش مختلف باشد آنکہ اندر عرفان برترتہ
 عین الیقین است اورا زیادتی نیست بر آنکہ در علم الیقین باشد و آنکہ در حق الیقین باشد اورا افزونی بود از
 صاحب عین الیقین پس آنکہ در علم الیقین است گوید کہ مطلوب خارج از من نے و چون تجاوز کند بعین او بیند
 از حد گذشتن ۱۲

۱۰ ہر کہ شناخت نفس خود را پس شناخت رب خود ۱۱ ۱۲ شناخت رب خود را رب خود ۱۳ ۱۴ کراست بادشاہی امروز باز خو جواب دہ
 مرخدا یی گمان غالب را ۱۵ ۱۶ اللہ بزرگتر است از بیکہ گفتہ شود و برا کہ خدا بزرگتر است یعنی اضافت و قیاس کردن ۱۷ ۱۸ چنانکہ فرمود
 علی کرم اللہ وجہہ در حدیث کمل ہوشیاری از ذات شدہ یا نا بود منتقن امر مہم است ۱۹ ۲۰ معانی قرب بلا مذکور است در اوائل لطیفہ دہم و بعد
 بمعنی دوی ضد قرب در اصطلاح حضرت موفی عبارت از جہل و غفلت و دوری از حق تعالی و نادانی از عرفان ۱۲

اور اعیان چنانکہ دستہ باشد و چون از ان ترقی کند و بسوی حق رسد رفع گردد حجاب غیریت و اثنینیت پس علم یقین مطابق با اضطرار است و عین یقین مشاہدہ بلا حجاب و حق یقین اتحاد بلا اقتراب و بر این کل اطلاق کرده شود معرفت یعنی تصفیت ^{برشانی} بیکه ازین مراتب را عارف خوانند و نیز متفاوت است عرفان بتفاوت ترقی از فرق اول به فنا علمی و از فنا علمی به فنا ربی و از فنا ربی حقیقی و آیین فنا فی محقق جدید البصر آن بود کہ حق را در اعیان عالم تبدیل بیند کہ اقال بل ہم فی لبس من خلق جدید در ہر آن ظاہر شود و بخلق جدید و بدو بخلق جدید بلا حملت و این ذباب فناست و بطور تجلی با بقا میفرمودند کہ در حالت وصول تفرقہ چون ضلال باشد بسیارے را از راه برده و چہ عجب کہ جزای قول انا الحق ازین بود چہ بیک تغییر صوت خود لفظ و ہمہ مقصود میرود پس در جائیکہ با ہوت است ^{آواز} ہواست انا گفتن آنجا چون زید و در جائیکہ ناسوت است انا است در آنجا ہو گفتن دشوار لا جرم حلاج اگر بجای انا ہو گفتے در سرآمدے و از سر مایہ توحید برآمدے و چون انا گفت و او را با حق پیوند داد بر سر آمدگو ہزار مرتبہ برتر آمد کہ من قتلہ فانادیتہ انتھہ۔ کاتب الحروف گوید کہ در حال حضرت سین بن منصور حلاج مردمان مختلف اند بعضی در تعلیمش مبالغہ دارند و برخی در تکفیرش و آندکے متوقع اند و محققین از جانب او عذر را خواستہ اند و جواب قولش بہ تاویلات صحیحہ دادہ اند از آنجکہ حضرت سید الاولیاء غوث الثقلین ہند و شیخ شہاب الدین سروردی و امام ابو موسیٰ غزالی رحمۃ اللہ علیہم و غیرہ ایشان کہ در عذائہای شان طول است و حصر آن متعذر غرض انا کہہ اورا یکے از محققین بر شمرده اند نیز اکثر کسانند چون شیخ ابو العباس بن عطاء و شیخ ابو القاسم النصرانی و شیخ ابو عبد اللہ بن خفیف چنانچہ ابن خفیف گفتہ کہ حسین ابن منصور عالم ربانی است حضرت غوث الثقلین میفرمایند کہ در زمان منصور کہس نبود کہ دست او بگیرفتے اگر من می بودم میگرفتم و ہر کہ لغو و از میریدین و تبیین من

انی یوم القیامہ بگیرم دست او را ^{بلا خوش} باش کان محبوب جان را | بدر ویشان و سیکسان سرستہ است و تاویلات حضرت غوث الثقلین در تاریخ یا فعی نوشتہ اند و شیخ عبد الحق محدث دہلوی و زبیری اخبار الاخیار می نویسند کہ در باب منصور حلاج اخبار مختلف آمدہ و اللہ اعلم بحقیقۃ الحال و لیکن از حضرت غوث الثقلین شیخ نجم الدین عبد القادر جیلانی نقل است کہ فرمود و کان ولیاً مقرباً با عہد اللہ قد رأیت قد مہ ولم یکن فی عہدک من تاخذ یدک انتھہ و حضرت شیخ شہاب الدین سروردی و عوارف المعارف میفرمایند کہ ^{و ما یحکلی عن ابی یزید} قولہ سبحانی جانشان یعتمد فی ابی یزید اند یعول ذلک الا علی معنی الحکایت عن اللہ تعالیٰ و ہکذا ینبغی ان یعتمد فی الحلاج رحمۃ اللہ علیہ قولہ انا الحق

۱۵ فرقہ اول اصطلاح حضرت صوفیہ عبارت است از محبوب شدن طالب حق بسبب کثرت خلیقہ بقای رسوم غلیظہ بر حال خود ۱۲ ۱۳ یعنی علم یقین ۱۴ یعنی عین یقین ۱۵ یعنی حق یقین ۱۶ چنانکہ فرمود حق تعالیٰ بلکائن ان در شبہ اند از آخر پیش نو ۱۷ تفرقہ لغت بمعنی تفرق کردن و در اصطلاح حضرت صوفیہ عبارت است از اختلاص قلبی شکر فرق کردن در ذات و بدین خلق و ندیدن حق ۱۸ ہوا ین ہم حاضر فی ابی تعالیٰ شائدہ است کہ صفات را بالکلیہ دران داخل نیست و رای آن دیگرے ہم حاضر فی ابی تعالیٰ شائدہ و این ہم از نقطہ ذات خبر میدہد و این را فوائد و تاثیرات بسیار اند ۱۹ انا در لغت بمعنی من و در اصطلاح حضرت صوفیہ از لفظ انا اشارہ است بہ ہوت و صحت حقیقت محرمی علی اللہ علیہ السلام کہ تہذیب و تہذیب و جامع است این را علم یقین اول نیز گویند ۲۰ ہر کسے کہ کیشم پس جو نہای دسہ منم ۲۱ بودی و مقرب نزد خدا دیدہ ہم قدم و بلا در زمان من کہس نبود کہ دست من بگیرتے ۲۲ دایر حکایت کردہ شدہ از ابی یزید گفتن من سبحانی یا پاکست وی نیز یکہ اعتقاد کردہ شدہ در بارہ و یہ کہ گفتہ باشند این قول را بطریق حکایت از جانب حق تعالیٰ و مجتہدین است لائق آنکہ اعتقاد کردہ شود در بارہ حضرت منصور حلاج رحمۃ اللہ علیہ و قول دے انا الحق ۲۳

و کشف دخی علی مصری نیز شاهد صحت این مقال و بودن شیخ بر اعلی ترین مراتب در درازن تر می تواند شد قد
 نفحات الانس در ترجمه دخی مذکور است که روزی حکایت منصور حلاج در افتاد دخی علی مصری از حالش استفسار
 کرد حضرت شیخ یعنی مرشد ایشان بعد از آنکه سخنان بسیار در باب و س که روند فرمودند که در وقتیکه که مرا حال گرم بود
 بنیارت او رفتم چون مراقبه کردم روح ویرا در عیالین یافتیم در مقام عالی مناجات کردم که خدایا این چه حال
 است که فرعون آن درت که اعلی گفت و حسین منصور انا الحق هر دو دعوی خدا کردند اکنون روح منصور در عیالین
 است و روح فرعون در عیالین در زمین نماند که فرعون بنحو بیینی افتاد خود را دید و ما را گم کرد و حسین منصور بهر مارا دید و خود را
 گم کرد بنگر که چه فرق بود اتی میفرمودند که طالب ذوق و شوق و کرامت طالب خدا نباشد زیرا که آن هر دو نیز حالت
 لطیفه تعین اند و کرامت محض فضل خدا است که ظاهر گردد در دست بنده پس بنده آن به که تا بخندم و رسد و خدمات بندگی
 بجا آرد و حافظ دخی فرماید **باز آیات نشینان ز کرامات ملاط** **بهر سخن دخی و هر نکته مکانه دارد**

میفرمودند که شکر و حال سرمایه حصول جاذبه رحمانی است چه در سزا و چه در رضا گویم که این مقوله شریفه امویده
 بهرج است اینک در بعضی کلمات قدسیه حضرت غوث الثقلین آمده که پرسیده شد از حضرت و س که غنی شاکر
 فاضل تر است یا فقیر صابر فرمودند که فقیر شاکر از هر دو فاضل تر است اتی حضرت جنید قدس سر و فرموده که شکر
 این است که نفس خود را بل برای نعمت نه بینی قبلی گفته که شکر ویت منعم است نه رویت نعیم و توید این است
 آنکه ایوب علیه السلام صبر کرد بر بلا گفته شد او را انعم العبد و سلیمان علیه السلام شکر کرد و بر نعمت گفته شد نعم العبد
 چه هر دو متفق بودند در مقام بعد از انعام و نعمت و نعمت بهر فقدان الم و لذت باعتبار کمال محو و انسلاب
 صفات بشریه از هر دو با تسلا بیکه منقلب شد دران صبر شکر و شکر صبر را پس برخواست تمیز میان هر دو و فرقی
 در میان شاکر و شکورا نیست که شاکر آنرا گویند که شکر کن بر عطا و شکور آنکه شکر کن بر منع و شکور آنکه نه آید
 شکر زبان شکر قلب شکر جمیع جوارح هر پنج لائق هر چاره بود شکر چشمان بند کردن آنهاست از محارم حق و عیوب
 خلق و شکر گوش کردن آنها از سماع غیبت و لغو و فضول و آنچه سماعش حلال نبود و شکر هر دو دست باز داشتن آنها
 است از گرفتن اموال نا جائز و شکر یا ز فتن است براه مصیبت و علی هذا اسأل الله اعضاء و بر خیز از بزرگان
 فرموده اند که شکر عالم بالقول است و شکر عابد بالفعل و آن طاعت بود و عبادت و شکر عارف استقامت
 بود در بر حال و شکر عوام بر طعام و شراب و غیره باشد و شکر خواص بر آنچه وارد شوند بر قلوب شان از معالی باریه
 و شکر بر شکر است از شکر خص یعنی شکر کردن حق را بتوفیق دادن او و مر عبدا بر شکر خویش و اعتقاد دارد
 که این توفیق یاد به شکر از اتم نعمات است پس بدان شکر کند میفرمودند تا ظاهر مرتب بر شکر نیست نبود
 ترتیب و ادویه

۱- عیالین با کوشش و کلام کسود و بایختنای و نون یعنی فرمایشت جمع علیه و خنمای بلند بخت و کتاب اعمال بندگان صالح از منتخب و مؤید و زو بعضی عیالین هم فرمود است
 یعنی بهشت نزد بعضی آسمان بهشت و نزد بعضی ستون عرش جویب بین و نزد بعضی سوره و المنته و الله اعلم ۱- سبجین یعنی از زبان سخت و کتاب که اعمال شایسته و مجربین
 دران سطور است یا مومنین است که در سوره تاج کفار و عبادی است در جهنم سنگ سخت است در طبقه بهشتی از زمین ۱- یاد و نیت یعنی خدا فرمودی
 و در سطور حضرت مدویه عبارت است از فرمودش کردن غیر حق و در کج حوائج نور حق جل و علا مستغرق شدن و خودی خود را نیست تا بگویند که از یاد هم می سید بندگان گم شدن

نشان آنست که در باطن ترتیب پیدا نشده و همین نقصان و حیران است از اصل کار قایل احکام شرعی و عین بیان
 بروجیه بشری نه بدعت خود داعی تحصیل جذب الهی تعالی شانه است بعد حصول این دولت استقامت باید بر استقامت توجیه
 الی الحق گویم و این مفاد باشد ارشاد فیض بنیاد حضرت پیر و مرشد بر حق قدس سره ^{۱۲} **سوره راس**
 تراب از حق همیشه خواهد به حفظ شرع و طریق احمد ^{۱۳} خدای دیدن خدای گفتن بزرگ و فکر خدای ماندن

فنائی باید که در و شائبه از وجود و مزجی از بود و نابود نماند و چیزه در وجود حق و شهود و شریک نباشد اصلاح
 کارخانه وجود ساکنین است و بے حصول آن همه مقام است حضرت غوث انقلین میفرمایند که هر مقام و کمال که نظرت
 بران افتد از آن درگذری و اگر ملتفت باطن تو گشت همان حجاب است حقیقت فنا مفقود شدنت ^{۱۴}

تا در تو ز پندار تو هستی باقی است	میدان یقین که بت پرستی باقی است
گفتی بت پندار شکستم رستم	این بت که تو پندار شکستی باقی است

و آین باشند معنی آنست عند المنکسر قلوبهم کما جلیه حمید باید کرد که برین مذکور مجبول شوی و نه تبحر نشوی
 از اینجا است قول حضرت شیخ عبید الله احرار قدس سره که انا الحق گفتن آسان است و انرا زائل کردن
 مشکل انت میفرمودند در خوردن یکے رضای نفس است و آن غذای بسیار و لطیف باید و دیگرے حق
 نفس و آن خوردن بمقدار توانائی ادای فرایض و شن است و علی هذا در جمله امور پس خیال باید داشت
 که رضای نفس چیست و حق نفس که ام تا از ممالک نفسانی خلاص باید و ورنه بسیارے از خلط و تعلیمین
 در ترددے افتاده اند میفرمودند رساننده تر با خلاص از خلوت نیست هر که خلوت گزیند جز حق را نیچ نمیبند
 میفرمودند ادب عارف بالاتر از ادب دیگران است که مؤوب او خود معرفت او افتاده میفرمودند که
 سرمایه عرفان جز تحقیر بیشتر نبود از آنکه هر که با آفتاب نزدیکتر بود و تحقیر تر بود تا بجائے رسد که او او نباشد گویم
 از اینجا است آنچه حضرت ذوالنون مصری رح در صفت عارف فرموده اند که عارفان بیننده بے علم و
 بے عین و بے خبر و بے مشاهد و بے صفت و بے کشف و بے حجاب باشند و ایشان ایشان نباشند گوش
 ایشان بگردانیدن حق بود و سخن ایشان سخن حق بود و بر زبان ایشان روان گشته و نظر ایشان نظر حق بود که بر
 دیده بای ایشان راه یافته آیت مفاد حدیث نبوی صلی الله علیه و سلم کنت سمع و بصر الله میفرمودند که اعلم
 ترین مقامات مقام عبودیت است و نشان عبودیت آن بود که ترک هوا کنی و بت ده او باشی در همه حال نقطه ^{۱۵}

وصل بیان حسرت مافات خویش از ظهور واقعہ وفات حضرت ایشان قدس سره

حضرت ایشان را آخر بلب غلبه جذبات عشقیه متغلق و از ماسوا افتراق بدان پلید رسیده بود که از دنیا
 و مایه ما خبر نداشتند که چه میشد و که می آید و از پنج و شش ماه خلاف معمول پیشتر وقت عشا از بالا خانه ^{۱۶}

صلوات از آن قلوب ایم که شکسته بسبب من ۱۲ سوره با شرم گوش و چشم و س ۱۲

فرود آمده در کمره می نشستند و در اندک مایه توقف بشنود موجود حقیقی آن قدر محو می شدند که همه با بر لبه ادله فریضه نماز آمده می شدند و حضرت ایشان همچنان مستغرق بوده مضمون صدق معنون

من زن غریبان شدم او از خیال میخراهم تا نهایت الوصال

آشکارا میداشتند حضرت خداوندگار جدی و استاذی مولانا شاه لقی علی قلند قدس سره بیداری فرمودند هنگام بیداری متحیرانه چشم خدا این کشته بهر اخفا و حال میفرمودند که سچ چه قدر خفتم و چه مایه بیگانه خفتم و نیز بعض وقت عند التذکره بے ساخته بر زبان می گذشت که صحرای است که چار سو بے آزار آتش بے آزار و اگر فتنه و همچنین اکثر بکنایت و صراحت اخبار قریب زمان وصال میگردند تا اینکه بتاریخ چاردهم ماه شوال روز شنبه ۱۲۰۳ یکم از دو صد و هشتاد و پنج سالگی در دنیا رحلت فرمودند و در آن روز حضرت تشریف بردند از آن مجلس مستورات تذکره مخیر تشریف بری کرده فرمودند که چه عجب که اکنون ملاقات ما و شما نشود مستورات ازین ارشاد و تلمیذ گشتند و عرض داشتند که حضرت این چه میفرمایند ما همه را سر پرست که باز خواهیم آمد مختصر از انجاء بر خاسته بخانه منشی رسول بخش صاحب مرحوم تشریف آوردند و از دختران شان نیز محبتی کلمات فرمودند آنرا بنام و پسر معادرت فرمودند و پس از مقابله طعام حسب عادت مستمره مقبوله مسنون برداشتند و بعد از آن بحکمت اولی فریضه ظهر مسجد تشریف بردند و از انجاء فراغت ساخته باز پس گشتند و در آن زمان این کمره ششگانه از هم ریزانیده بودند و منظر بود که از سر نو بکشته طیار گمانند لذا در والان قدم نشسته می شد تشریف آورده در صحیفی براس آوردن قرآن تشریف رفتند که پائے مبارک افروخته آورد و قریب به افتاد گشتند شیرانی خانسا مالان منشی علی حسین صاحب که حسب معمول نشسته بود اعانت داد حضرت ایشان قرآن تشریف آورده بر مصلا نماز و بے حس و حرکت لمحہ بر تکیه سر نهاده ماندند و بدقت تمام یک دور کوچه خوانده باز شد گردانند و مکمل پوشش خاص بر سر کشیده نشستند درین میان حضرت خداوندگار از مسجد باز گشته بلا حظه تغییر چهره مبارک متفسر کیفیت مزاج اقدس گردیدند ارشاد شد که مزاج خوش است و طبیعت چاقی لیکن به تکلم اعوجاجی در لب جان بخش بجانب ایمین دیده شد حضرت خداوندگار را که عاشق زار حضرت ایشان بودند دل از جلای رفت و آدم براس طلب حکیم اکرام علی و حکیم بخش علی صاحبان فرستادند درین میان در تمامه قصبه این خبر شهرت عام گرفت و اضطراب عظیم نصیب ندویت کیشان آمد اعتبار در سید ندوکل سیوتی بغیره تجویز کردند حضرت ایشان متبسم شده فرمودند که ازین چه میکشاید بهر آنچه شدنی بود شدند از سیوتی بیچک خواهد شد نه از غیر او بعضی خدام بگریه التماس کردند که انحراف مزاج عالی از جاده اعتدال این همه فحاشست اعمال ماست فرمودند این لوازم بشریه اند چنین خیال نه باید ساخت با جملہ بعد دیر بے آن کیفیت زائل شد چند آنکه نماز عصر و صبح کرده خوانند و شب حسب معمول قصد بالا خانه کردند حضرت خداوندگار مانع شدند و فتنه زداند باز بهجوم زن و مرد شدند و از هر یک ارشاد بود که فلا ننه به بینید که چه تمارض کرده ام همه گفتند که معاذ اللہ این چه گمان است خدای شافی شفا بخشد فرمودند که شفا از اشارات هم نصیب نمیشود مختصر مفید اینکه تا عشا بهجوم ماند و حضرت ایشان شکیب افزای

مضطربان مانند چون همه رخصت شدند و خادمان خاص و تیمارداران با اختصاص نیز مسجد برای تادیب فریضه رفتند حضرت خداوندگار را پیش خوانده وصیت امور مشروعه و عطای خرقه بحضرت والد ماجد و فقیر کاتب الحروف نمودند و ارشاد کردند که از جانب خودم او شان را عجا از خرقه فقر و ترک لباس و دیگر امور توان دانست مگر اختیار بدست شماست بروقت بهر نیجه که مناسب بود اظهار این معنی باید کرد و این هر دو آدم ما را که چید او دلاور اند بهر گز از خود جدا نباید ساخت و بعضی امور ضروری دیگر فرمودند در جواب حضرت خداوندگار نسبت حضرت والد ماجد فرمودند که برای ایشان تعمیل ارشاد بروقت خواهم کرد اما ایشان یعنی کاتب الحروف را بمن بگذرانند حسب اتفاق حضرت والد ماجد مظلله العالی نیز به مسجد میرفتند چون بهمن دالان رسیدند و به بعضی ازار شادات که مفهوم و صایا داشت گوش تر شده مایه سانه به پایاها گریستند حضرت خداوندگار اشکها از دامن شفقت برچیدند و بسنجان شفقت آگین اسکات نموده بانصره ضروریات تیمارداری مصروف گردانیدند هرگاه تنهائی محض شد حضرت ایشان فرمودند که آن وقت که میگردانید حاضرین ساکت چه که یارای جواب که بود ارشاد ساختند که گریه برای حیثیت نمیدانی است که همه مسافران اند که زیر درخت ساعتی ^{مناظره} آسوده راه منزل پیش می گیرند

اگر بدانستی که فلان کیستی | انرا غمی مگر مرده و گریزیستی

بعد از آن روزی که توجیه بسو حضرت والد ماجد منعطف فرموده تعویذات که بر بازوی خود حسب معمول بزرگان خویش میداشتند برکشاده از راه تشفی و تسلی مرحمت فرمودند خلاصه مرام آنکه قدری از شب باقی مانده باشد که ماده دیگر عرض کرو اینک حکم صحیح دشوار آمد و روز بروز مزاج مبارک متغیر شدن گرفت همه بارلقه سخت لاحق حال بود حکمانیز از کوشش خود با میوس شدند شب نوزدهم ماه مذکور روز پنجشنبه در ثلث آخر شب دفعه بیست و یکم اعانت دیگر بر خاسته با و از صاف مشکلم شدند که ما را برید پر سیده آمد که کجا اشاره جانب درگاه عارف باشد حضرت شاه محمد کاظم قلندر قدس سره نمودند عرض کرده آمد که این وقت شب است فردا انشاء الله خواهیم برد فرمودند که فردا خود خواهیم رفت و بر چارپائی پای دراز کشیدند و از دم صبح بے خودی محض طاری شد و پاس انفس بالبحر جاری گردید شب بستم روز جمعه قریب یک و نیم پاس از شب باز مانده

چون سیل که از بادیه خیزد به بهاران | مالد بر زمین سینه و گیرد ره دریا

امکان و وجوب امانت از میان برانداختند یعنی طائر روح پر فتوح بعالم قدس طیران نمود و بر رفیق اعلی پیوست

آن بادی زمانه رخ اندر نقاب کرد در روزگار عمر ندیده است این چنین هر کس که ناله های جگریش ما شنید خود وصل برگزید و بیاران فراق داد	زین شیوه خان و مان جهان را خراب کرد زین صعب تر غمی که دل دیده آب کرد شب را تمام روز قیامت حساب کرد خود با ده خورد کج و جگر ما کباب کرد
---	---

متوسلان دیرین که از هنگام بعدیت حضرت غوث ملت جمال با کمال حضرت ایشان سرایه سکون قلب خیزین

خودها میداشتند شیشه در جگر شکست و شک در پیرهن پر توه انوار دل آسای حضرت خداوندگار یگان یگان را
 دل بجای آورد و هوش خردگرای ارزانی داشت تا مشغول قواعد تجمیز و تکفین شدند صبح روز شنبه از آن فراغت
 کرده بعد نماز ظهر در حریم حرم تعظیم روضه حضرت غوث ملت پیر و مرشد برحق جانب مغرب که اکثر هنگام فاتحه خوانی
 با کسیکه همراه می بود میفرمودند که فلا نلے به بینید که این هر دو گوشه براس قبر چه خوش جا بوده اند مزار منبع الانوار صورت
 گرفت و الآن بران گنبد مختصر از احمد علی خان صاحب مبرور یادگارے قائمست یسار و بیت بولک به
 عمر شریف هفتاد و نه سال شد تو بوی رشید الدین خان صاحب نقل میفرمودند که من بفور شنیدن خبر جان خراش
 و از استن حضرت ایشان از تعین غصصی با این همه ضعف طبیعت که از علالت خود دوشتم هنگام دفن تکیه
 شریفه حاضر شدم هرگاه مردمان مشغول سامان دفن بودند من اندرون روضه پائین مزار حضرت پیر و مرشد
 برحق نشسته بودم از دفن حضرت ایشان خبر نداشتیم که مردمان از من بیان کردند که این وقت جسد مطهر را بجای سپردند
 متعجب شده چون از روضه مقدسه برآدم بچشم سر دیدم که دفن نورس از مرقد مبارک برآمده آشکارا بسوسه
 بالا صعود کرد و باز باصل خویش بویست جان الله مروان خدا خدا نباشند لیکن ز خدا جدا نباشند
 انتی بلفظله و شبی که فردای آن حضرت ایشان در روضه رضوان خرامیدند زبانی مقصود علی شاه صاحب ساکن
 شاهجهانپور شنیده شد که میگفتند در خواب دیدم که دو کلام الله یکجمله بخبرنی درون دیگر سیاه حروف نهاده اند
 و حروف کلام الله بخبرنی خود بسوسه آسمان پدید میروند از بهیبت تعال بیدار شدم و حیران که این چیست درین
 بودم که آخر جهان روز خبر وصال حضرت ایشان شنیدم حافظا بت الله صاحب مرحوم ساکن کبیری که مردے
 مرتاض و با خدا بودند نقل مینمودند که روز وقوع واقعه وصال آن مقبول حضرت ذوالجلال خواب دیدم که در مسجد متعلقه
 مزار حضرت شاه مینا صاحب لکھنوی رجسته است و همه بامستعد نماز استاده اند حضرت بابرکت وضو ساخته
 تشریف آورده امامت کردند پرسیدم که حضرت اینجا کجا آمدند فرمودند که ایون همین اینجا آمده ام چون بیدار شدم
 خبر ساخته وفات شنیدم و نیز مولانا حکیم لطف الله صاحب لکھنوی نیز قریب این واقعه نقل میکردند کتاب حروف
 گوید که من نیز همان شب بخواب دیدم بودم که صحراے وسیع است اندران دشت هر سو بپا و دست میگردم می اندیشم
 که کجا روم ناگه جماعتی از سبز پوشان دیدم که دران حضرت قلندران قلندر هم بوده اند مسرورندم و پا از سر ساخته
 و دیدم و تسرا حقیر پای عرش پیما سودم و عرض کردم که حضرت اینجا کجا فرمودند که دیر است که من آبادی را گذاشته در
 ویران میروم شما پیشم میایید و بستمی اشاره فرمودند که شاهراه آن است بروید از بول این خواب بیدار شدم و دیدم
 که آثار وصال بر حضرت ایشان نمایان اند و تمامی حضار پریشان و نیز از بعضی ثقات معتبرین شنوده ام که میگفتند
 که شبی در واقعه دیدم که جماعتی از آدمیان موبه کنان می آیند و میگویند که قطب الاقطاب امروزم آنرا گذاشته
 است و بیستایان عالم تیره ساخته چون صبح شد از خواب ترساک برای عیادت حضرت ایشان آدمی قریب تکیه شریفه

رسیده کیفیت خواب در بیداری دیدیم و همچنین دیگر بسیار اندر روز سوم آنایر مجمع کثیر شد که دوازده ختم قرآن شدند بعد
 قاتحه حضرت خداوند نعمت مولانا صاحب خرقة اجازت و خلافت حسب ارشاد حضرت ایشان قدس سره بحضرت
 واندماجدم عطا فرموده بر سجاده کاغذیه نشاندند و اولین نذر خود بنفس نفیس گذرانیدند ویر زبان فیض ترجمان بلندند
 که نذر خادم این آستانه قبول کرده شود عرض چنین شفقتی که در آن وقت خاص دیده شد و نیز تا حال معاین
 است از انسان کمتر است که از اینچنین شفقت خداوندانه بیاید بقول حافظ عنایت الله صاحب خاکساران
 همنده شنیده بودیم اکنون بحشم خود دیدیم شان، پیچو خاکساران کونین بخشایست است

شکر فیض تو چمن چون کند اے ابر بهار که اگر خار و گر گل همه پرورده تست

الحال دوست قطعه تاریخ وفات شریف که فدویت کیشان عرض کرده اند بعلم می آیند
 از صاحب العز و الجاه مولانا حکیم لطف الله صاحب مغفور

این حضرت حیدر قلند مشرب اے لطف که بود قطب وقت واحد برداشته دل چو شد ز دار فانی
 مردانه نمود قطع راه مقصد تاریخ بمعنوی و صوری گفتم هشتاد و چهار و یک هزار و دویست و صد

از برادر محترم مولوی محمد حبیب علی صاحب کاکوروی

در عزای حضرت حیدر علی آنکه فقید از نسبت او شاه شد مرشد حق فنا فی الله شد
 مصرع پرورد را برکش حبیب قنات و ادب الانبیاء

از جناب مولوی محی الدین خان صاحب ذوق کاکوروی

وقتی است که انقلاب ایران شادی و الم بهم برآمد هر قطره که ریخت دیده تر از بهر نثار گوهر آمد
 هر برق لب بچند بگشود برابر بید کا تر آمد خاکستر غم بروے مرآة صیقل گر حسن جوهر آمد
 نامید بنجمه گلو سوز مرغ بدست خنجر آمد قلقل بصدای خنده لبریز پیمان بدیده تر آمد
 بگشود بدل بساط راهی از دیده ز راه دیگر آمد یعنی که مقام شاه حیدر منز لگی پور اکبر آمد
 در تعمیر و بنجمه جہنم طبعم بے سال بهر آمد خورشید گرفت منزل ماه از زاویه افق برآمد

ایضا

آفرین که بقصر نیر هر روزی بنشاند شمع که فروز زیب بزم جد است یعنی که غم جناب شاه حیدر
 در سینه نهان چو آتش در کمر است هم صدی و معنوی سن حلت او هشتاد و چهار و یک هزار و دویست و صد

له یعنی خورشید منزل ماه گرفت ای ماه ز صفت شد خورشید که قائم مقامش شد از زاویه افق نمایان گشت و باید دانست که اشعار شعر تمیید و تحسین
 تاریخی اکثر و معینین جیابند پس معانی دیگرش اینکه خورشید که منزل ماه گرفت لازم آمد که ماه از انجا برخاست پس اعداد لفظ ماه که چهل و شش باشد
 از اعداد لفظ خورشید که یک هزار و یکصد و بیست و یک باشد خارج شد پس بقیه که یک هزار و هفتاد و چهار است مع اعداد لفظ زاویه افق که دویست و ده است
 مجموع آن شد که سال مطلوب برآمد که دوازده صد و هشتاد و چهار بود

از برادر مکرم منشی ناظم حسین صاحب کاکو روی	
رفت در جنت زد دنیا و دلی	مرشد من کا انتخاب هند بود
ذات اقدس بو تراب هند بود	چون نگریم ملتظم در ماتمش
جان زتن شد آفت بگو سالصال	افی الحقیقت آفتاب هند بود

وصل در بیان بعضی از کشف و کرامات حضرت ایشان قدس سره

بدانکشف دلالت کشان و برهینه کردن و مشاهد و معاینه نمودن و بچشم دیدن است و مکاشفه در اصطلاح قوم عبارت است از ظهور بعضی صفات و حقائق الهیه یا کونیه مرسلک را از ورای پرده رقیق از پس حجاب ثقات از اسم الهی متبجک و مختص بوصف و مشاهده ظاهر شدن آن حقائق است بے منظر و صفته ممکن با خصوصیت و تمیز و فوق آن معاینه است و آن ظهور حقائق است بے خصوصیت و تمیز بلکه تعین عین معین است کذا فی اصطلاحات الکبیر و اکثر استعمال کشف در کلام قوم در صفات آید و مشاهده در ذات و مکاشفه در ولایت شهود قلب است با عیان و مافی الاعیان از احوال و غیر آن در عین حق پس همین امر تحقیق صحیح است که بمطالعہ تجلیات سمای الهیه و صور مکاشفه متفاوت باشند و ربایت ایمان باشد بحقائق اسامی الهیه و در البواب انفعال توانی نفسانیه باشد از معانی اسماء الهیه و در معاملات تمدنی بالعلل است بمقتضای آنها و اجابت دواعی آنها و در اخلاق و قیام است بر کیفیت تخلیق با خلاق الهیه و در اصول شعور است با نوار تجلیات الهیه با عشر بر سلوک و خبر دهنده از شهود تجلیات اسمیه و در احوال تلاؤ انوار و جوه اسمیه است که منتهی محبت صادق و جاذبه سالک است بسوئے حضرت قمریہ و در ولایات انگشاف حجب اسمیه باشد بصفا صفات سالک اندران و در رجم کشن در نهایت شهود احدیت ذات است در صور صفات اندر مقام بقا بعد الفناء و علی هذا مدارج مشاهد و معاینه باشند و کرامت صفت باطن ولی است کما قال بعض العارفين کرامۃ الولی موقوۃ فعل و کفایت مؤنۃ یقوم بالحق بما می

ما خرج من العادات ومعجزة النبي اخرج الشيء من العدم الى الوجود وتقلب الاعيان ٥

[illegible]

پس معجزه بر عوینی حجت بود و در کرامت که آن ماجبات دعوت است دعوی نبود و تیارید است که اشرف خواطر و افاضات
 و حلیب منفعت و سلب مضرت و سلب امراض ظاهریه و باطنیه و در یافتن احوال باطن اهل نسبت و غیر آن نمود این همه
 تصرفات عجیبه بجه حصول دولت فنا و بقا بعد انقضاء دست ندید و ظهور همچو معاملات به نسبت متوسطان آن بقیه
 صورت میگیرد اما منتیان بحجت عدم التفات شان بعلوم کبریه کمتر بدین آویند و توجیه باین امور فنیج اوقات
 شمارند مگر آنکه مامور بودند و المامور معذور و در هر کسب کمال قرب و آگاهی که با حقیقه الحقائق دارند کار یکد آوستان
 منظور دارند حق تعالی بے التفات و توجیه خاطر شان سرانجامش فرموده دهد و آوین است که بعضی کمالان بسبب
 طریقت و شاربان سبب حقیقت از اظهار کرامات نیز محتاج توسع احتیاج از نموده اند بلکه مشغولی آنرا عین حجاب
 انکاشه **نقل است** که بخدمت حضرت جنید رحمه الله علیه خبر رسانیدند که فلان درویش بر سر شط بنیاد تجاده
 انداخته نماز نمیکنند و بر هوامی پرد و بواجب کلمات میگوید فرمود که او باز یکه مشغول شده است و بدان قانع
 گشته و حال خویش خشنود گشته و اورا بخوانید و بیا گمانید و از آن حالت بازش آورد تا معلومش شد که مقامات کمالان بجا میسر
 چون از وقتی هم چیز از تو گشت **هر چه شد و کرد و نماید از خود نباشد عارف مغربی از همین مقام گوید**

بما سخن از کشف و کرامات مگویند	چون ما سر کشف و کرامات گذشتیم
--------------------------------	-------------------------------

و در حقیقت چون بسبب فنای کامل عقل عارف نیز مرتبه کلیت خویش عود نموده بر تو علم واجب گرد پیش آن زمان
 نبود و در مکان هم از زمان و مکان گذشته باشد هر سخنی که است باشد و باین همه در حجاب عبودیت نقاب
 انکسار باشد و به انکشاف امور غایت مرتبه توسع و احتیاط نماید چنانچه حضرت ایشان را دیده ام که با وصف
 کشف صریح و ذوق صحیح در اظهار همچو امور احتیاط بلیغ می نمودند و اگر بصورت چیزی میفرمودند از صراحت اعراض
 کرده باشارت و کنایات اعلام می نمودند و باین همه کرامات و خوارق عادات ایشان بسیار اند که از حیطه حصر
 و احصار بیرون اند اما اینجا بر چند نقول انکشاف می رود که **کرامت** منشی عبدالحی صاحب که از افاضات و کمندان خاص
 و معتقدین ذوی الاختصاص باین بارگاه اند میگویند که روزی بعزم آستانه بوسی میر فتم زید یار مقبره حضرت
 پیروم شد بر حق قدس سره رسیده بودم دیدم که آنحضرت بعد فاتحه از مزار شریف مراجعت فرموده سوے
 خانقاه شریف تشریف می بردند و در آداب عبودیت بجا آوردم بجواب ممتاز شدم در دلم گذشت که
 اول بر مزار همه انوار فاتحه خوانم یا همراه آنحضرت بر تکیه شریفه روم روی جهان آرا سوے من گردانیده ارشاد
 کردند که بر مزار فاتحه خوانده بیا نید رتم و فاتحه خواندم و بخدمت مشرف گشتم که **کرامت** نیز از ایشان میگویند
 که روزی من و برادر زاده جان پرورم مولوی عبدالباقی بصحبت آنحضرت مشرف بودیم و بزبان الهام ترجمان
 ذکر مبارک حضرت پیروم شد بر حق قدس سره میرفت بنور دارشادات تذکره تزویج میان شیو راج بیاید
 که با هر بزرگان شان حضرت غوث ملت نیز بخانه شان تشریف برده بود و تمامه سرگزشت آن بیان
 فرمودند ناگاه آثار ششم بر روی مبارک پیداشد و ارشاد رفت که آدمی اگر از میزان تابیهضای خندان رستی فهم

کرامات و کرامات

نشانے نمی یابد و از نوشن و خواندن هیچک نمی کشاید تا از دعوی هستی خود بیرون نیاید و چون چنین شد بجای رفتنش چه پاک نمیرشدم که این ارشاد را بنیاد حبیبیت چون از پیشگاه آنحضرت مرخص شدم در عرض راه از برادرزاده پرسیدم که در ولی شما و سوسه رفته بود که بر زبان آنحضرت چنین رفت و چنان فرمودند گفت آری بل من گذشته بود که حضرت اقدس و اعلیٰ در خانه بچو کسے چرات شریف بردند که **کرامت** کا لکا پرشادم در حضرت ایشان کتاب و تبرک مرا هم بت پرستی ممتاز بوده روزی همراه ماد خویش حاضر آستانه شده بود مادرش از و گفت که عسرت و تنگی اوقات شبانه روزی ما ظاہرست از حضرت صاحب عرض کن که تنخوا تو ہم مثل لالہ شیوراج از هر یکے کنانیده دهند او گفت که حضرت را خود پرورش بر حال ما است حاجت التماس حبیبیت چاشتگاه حضرت ایشان از بام فرود آمده در دالان تشریف میداشتند که کا لکا بحضور حاضر گردید من و برادر مر قطفے علی کہ خداییش بہشت برین جادہا در شرف یاب حضوری بودیم سخن اولین حضرت ایشان ہمین بود کہ کا لکا از من امیدوار نباشید کہ بہر شمایہ کسے نسبت تعین مشاہیر گویم بحق تعالی توان گفت کہ بخشندہ ہمہ او بود آخر بگوئید کہ شمارا بر چه مقدار از قناعت ممکن است و از پیشہ خود کہ غناست پرہیز محتمل او بر رقم دہ یازدہ ہزار کہ این وقت تعینش نمیتوانم کرد حصر کرد فرمودند کہ خیر زائد ازین خواهید یافت مگر حرص شما نخواہد رفت آخر ہیچنان شد کہ بعد چندے کا لکا بہ بھوپال طلب شدند و از انجا قریب دوسہ لک نقد و جنس آوردند و تا حال بہ امارت و ثروت بسر مے برند

بنشین بگدایان در دوست کہ ہر کس بنشست باین طائفہ شاہی شد و بخواست

کرامت روزے در محن مسجد ہنگام عصر مشی می نمودند شیخ نقی علی خان صاحب مرحوم نیز حاضر بودند فرمودند کہ نقی علی خان بہر ساحتی در جہ دوم سجد اکثرے شوق خود با بیان میکنند و من ہم چنین میدانم کہ این سعادت در بخت شماست ایشان عرض کردند کہ ما را چنان بخت کو کہ باین شرف رسم فرمودند خیر بروقت دیدہ خواہد شد آخر بعدہ یازدہ سال ہیچنان شد کہ خانصاحب موصوف بآن سعادت پیوستہ گشتند **کرامت** برادر مکرم مولوی حبیب علی صاحب میفرمایند کہ ازین پوری بسواری بہل در اٹاوہ می آمدم در عرض راہ میان قصبہ کہ محل چون از خواب بیدار شدم و بر اسباب موجودہ نگاہ کردم حامل کلام تشریف کہ در جزو دان آن بعضے تبرکات شریف حضرت پیر و مرشد قدس سرہ مثل کلاہ وغیرہ نیز نہادہ بودند یا فتم مشوش شدم و اندیشیدم کہ در میانہ راہ برافتادہ باشد بکمال حسرت و افسوس پائین آمدہ برجعت قہقری راہ طے شدہ را جستجو کنان باز پے پیرون آغاز کردم مسافتے طے کردہ بودم و سراغش نیافتہ در ماندہ و دل شکستہ جائے استادم آگاہ دیدم کہ حضرت مرشدنا و مولانا تشریف فرما اند و از شاد میسازند کہ حامل شما بجنسہ پیش کسے ست کہ قریب بہل سواری شماست چنانچہ حسب الامر زود پیش رفتم و بہل را دریا فتم دیدم کہ قریب آن شخصے میرفت از تو تذکرہ کردم شخص مذکور حامل بجنسہ بر آوردہ داد و گفت کہ سقہ ام سر راہ این کتاب افتادہ یا فتم چون بند جزو دان کشادم حامل مع تبرکات بعینہ یا فتم سجدہ شکر بجا آوردم و مضمون اولیاء اللہ لایموتون و مضمون

که حضرت خداوند نعمت بیرون شد قدس سره پیش و جماعتی از بزرگان یمین و یسار بارشیمای سفید و لباسهای
سبز و روشنی فرا پیش تشریف شریف می آرند همین که قریب من تشریف آوردند آداب غلامان بجای آورده از نقش
بوسه قدوم جبین اداوت را در گوش روشن ساختند و ارشاد فرمود که بر قدوم این حضرات قدسی سمات نیز بوسه
توان داد و تمییز آل ارشاد را موجب فخر خود انگاشتم بعد قدوسی ارشاد فرمودند که شجره شما این حضرات برده اند بناگویی
اینکه شما بعد خواندن شجره مذرا فاحه به ارواح طیبه این حضرات نمی فرستاید بجل گشتم و همون هنگام توبه کردم حضرت
اقدس و اعلى شجره دست بدست از ان حضرات آورده مرا عطا ساختند دفعه آن جلسه خواب و خیال گردید
بیمکنه چشم از خواب باز کردم دیدم که شجره بدست راست من موجود است دست راست این دولت ناگاه از یابنده اش
پرسیدنی دارد عرض بهاندم که وقت فجر بود بعد فراغت از وظائف و غیره شجره را خواندم و فاحه بر ارواح پیران سلسله
قدست اسرار هم خواندم و سپس از دروز بکا کوری رسیده تائمه سر گذشت خواب بود حضرت قهار قدرت خداوند نعمت
مولانا شاه تقی علی قلندر قدس سره عرض نمودم شنیده چشمان حق نگران تر کرده بایست فاحه فرمودند که **گرامت**
نیز میفرمایند که بعد ختم کتب درسیه طیبیه همراه صاحبزاده نواب ابوحسن خان صاحب مرحوم رئیس لکهنو اتفاق سفر
بافس بریلی افتاد بعد چندی مطب جاری شد و آمد و شد بیماران شروع گشت روزی عبدالعزیز خان صاحب
رساله دار همراه خویش خود تشریف آوردند و کیفیت علالت صاحبزادی خود و حال علاج اطباء شهر بیان
کردند مرخصه را طلب کردم مثل مرده بر چار پائی آوردند بعد فراغ مطب چون بر نبض دست رسانیدم نبض ساقط
و سپس سردیافتم خاموش شدم رساله دار صاحب از سکوت و صموت من دیده پر آب کرده استفسار حال نمودند
تسکین داده تجویز تحریر نسخه بر فردا گذاشتم رفتند و روز دوم بگرفتن نسخه آمدند از آنجا که حالت مرخصه بوجه غلبه امراض
متضاده ردی بود و آثار ردیه همچو سقوط نبض و بزرگ اطراف و غیره ظاهر کمال حیرت و پریشانی که درین حالت
کدام علاج نموده شود اما مشفقان من شیخ عزیز الدین احمد و امین الدین احمد صاحبان بهمشیه و زادگان منشی
و حبیب الدین صاحب رئیس فرخ آباد نهایت اصرار داشتند و در نوشتن نسخه کردند مجبوراً آن روز هم بوعده فردا گذاشتم
و از نام گرفتگان گفتم که کیفیت ردیه مرخصه بر چه کسان ظاهر است آخر این چه وقت تجویز نسخه است در فهمم
نی آید که چه نویسم اما آنها هیچک نشنیده اند و اصرار کرده مرخصه ابا را طلب داشته نبض معاینه کنانیدند همان کیفیت روز ولین
بود سخت پریشانیم گردید هر چند فکر کردم مگر چیزی در ذهن نگذشت باز بیاض حضرت استاد حلی حکیم بتا صاحب
بدیدم در آن هم نسخه نیافتم در علم سکوت فرو ماندم که چه کنم و فردا چه عذر خواهم کرد اندرین بحث میان خود و خرد
شام کردم و شبانگاه بعد عشاء خفتم چه می بینم که حضرت بیرون شد بر حق تشریف آورده اند و میفرمایند که چرا متروک بوده اند
چنانکه استاد شما کرده اند نسخه مرتب کرده بهید عرض کردم که یا حضرت ملا مدنی آید ارشاد شد که خیر او ات و قلم بیارید خود
نوشته و هم فوراً پیش کردم نسخه تجویز فرموده به پیشم افکندند و فرمودند که علاج بکنید انشا الله تعالی صحت خواهد شد
و فی الفور نظر غائب گشتند دست راست این رویا صادقانه تمهید زده بیدار گشتم وقت اوای فریضه فجر بود برخاسته کلاه زیر کتف

جستم چرمی بنیم که نخود زیر کلاه نماده است کمال مسرت شد و خوش خوش مطب کرده مریضهٔ اباز طلبیده معاینه کردم همان
حالت روز نخستین بود مگر بقوت و هدایت ارشاد حضرت پیر و مرشد برحق همان نسخه نوشته سه شبانه روز متواتر نوشانیدم اثر
ظاهر نشد روز چهارم وقت شام خود بخود اجابت قلیل چنان متعفن خارج شد که بیمار داران متاوی شده یکسو شدند مرا اطلاع
حال شد نسخہ طلبیده ادویه تغییر کرده باز نوشانیدم از ان اجابت رقیق بکثرت شد و روز بروز آثار صحت نمودار شدن
گرفت تا اینکه در یک ماه آن مریضه صحت کلیه یافت آری شکر جان پرور را بهرین موجدانے در کافق کرامت
برادر مکرم شیخ فدا حسین صاحب نقل میفرماید که معامله شیخ احمد حسین نجفی مکس قصبه خورجہ و بروی من و برادر عزیز منشی
مظفر حسین و منشی محمد رضا صاحب مرحوم واقع شده که نجفی صاحب مذکور ملازم قدیم سرکار بودند بعد چند سال چون تحقیق
آمدی مکس از جانب سرکار شد نسبت نجفی صاحب تغلب قریب دو هزار روپیہ از سیاه پنه یافته شد تا بهر ظاهر یہ بریت
کرده شدند لیکن یکے ہم رہ بجائے نبرد و مقدمہ دائر عدالت بمطربی شد از آنجا بعد ثبوت جرم سپردن گردیدند اکنون
امید رہائی موهوم گردید و اضطراب بچنین حالت ظاهر است که چه قدر میباشد بیچاره را هر روز روزی در شب شبالین
گور بود ہمہ اول بر بیچارگی شان میسوخت لیکن در دست کسے علاجش چه بود آخر منشی محمد رضا صاحب مرحوم بہ نجفی صاحب
گفتند کہ تدبیر اکنون بہ ازین نیست کہ تو بہ کنید و عزم بیعت خاندان برکت نشان حضرات تکیہ شریفہ نمایند آو شان
بواجہ منشی صاحب تو بہ کردند و عرضی بحضور اقدس روانہ ساختند ازینجا در جوابش ارشاد رفت کہ ختم سورہ اخلاص باید کرد
او تعالی رحم خواهد فرمود اتفاق وقت دیدنی است کہ در خورجہ دعوت خوانے ہم نرسید ناچار خود ایشان مع شرائط شروع
کردند دین عرصہ چالان ایشان بہ بلند شہر گردید و در جیلانی نہ رسانیدہ شدند آنجا کارے نکردند بجز این و در خواندن تا اینکه
دورہ شش در بلند شہر آمد و آنجا مقدمات دیگر فیصل شدن گرفتند مگر از ایشان کسے پرسان نشد حتی کہ جملہ مقدمات
ختم شدند و اینک صرف مقدمہ ایشان باز ماند و در مقدمہ وظیفہ سورہ اخلاص پنجرہ دیگر باقی بود کہ شبہ نجفی صاحب را
بہ حال خویش کمال رقتہ شد و از رہائی مایوس گردیدند بدین خیال کہ صبح پیشی مقدمہ است و انوس کہ ہنوز چلہ ہم
ختم نکردید آھی صل ہم دین خیال و ملال بختند بخت بیدار بود دیدند کہ دو بزرگ تشریف آورده یکے بالین و دیگر بالین
تشریف داشتند صاحب بالین با صاحب پائین ارشاد فرمودند کہ ختم سورہ اخلاص کہ میکنند عرض داشتند کہ بختی صاحب
فرمودند کہ گوئید شمارگی گشتید عرض ساختند کہ ایون مانعت خواندن ختم کرده شود ارشاد رفت کہ فی این عمل اتمام
کرده و ہمہ چنانچہ نجفی صاحب در ہمان حالت خواب کہ خود را بیدار می پنداشتند آن عمل اتمام نمودند صبح چون بیدار
شدند ہمان روز حکم بریت از سرکار شد و او شان شان شادان شاد بخانہ خود آمدند و باز متعجب کسے از حال ثلث تعرض نکرد
کرامت برادر مکرم مولوی فرید الدین خان صاحب نقل میکنند کہ بزمانے کہ ہمراہ عم اکرم و استاد افخم مولوی
مفتی حافظ محمد ریاض الدین صاحب مغفور در ریاست رامپور بودم در ان زمانہ شخصے از دوستان من بود از قوم
افغانیہ کہ بر دخترش جنے می آمد و آن دختر ہمہ دمان خانہ را بسیار پریشان میکرد ہر چند بیچارہ تدبیر دفع دے بسیار
کرد لیکن ^{جمع افغان} تا سرچ یکے بر جانی افتاد و روزے شخص مسطور از من گفت کہ مولوی صاحب اگر تشریف بردہ بخانہ ما قدم رنجہ فرمودہ

حال مریضہ اما خطہ نمایند بسیار السب بود و چه عجب که اللہ تعالیٰ دیر از و دازین بلا مخلصی بخشیدن از وے گفتہ کہ ارا
در عملیات دخل نیست از رفتن من چه فائدہ خواہد بود اما وے باور نکردہ باصرار و الحاح سجدہ را بخانہ خود برد رفتم
و دیدم کہ آن مریضہ درخت پریشانی و اذیت مبتلاست من بوجہ لاعلمی خود ازین معاملات با وے گفتہ کہ شمارا
از ایدارسانی این دختر چه فائدہ بگذارد و بروید وے در جوابش گفت کہ این دختر شستگا ہم را خراب کرد و آب
نخس در آنجا انداخت بدین بوجہ اورا ایداد ادم گفتہ بوجہ لاعلمی معذور باید داشت حالا آن مقام را پاک و صاف
میکنایم و آیندہ مسیح تکلیف بشما نخواہد رسید گفتہ فی الحال ضرورتی نیست بمسجدے مقیم خواہم گشت
و خیر بوجہ ارشاد و پاس خاطر شما میروم چہ کہ شمارا در خدمت بابرکت پیر و مرشد خود دیدہ ام و شما بخد مت شان
حاضر ہم میشوید پرسیدم کہ اسم مبارک پیر و مرشد شما چیست گفت کہ حضرت شاہ حیدر علی قلندر کا کوری
گفتم بیشک حضرت شان مرشد زادہ من ہستند و بر عالم غایت شفقت و عنایت میدارند قصہ مختصر
اینکہ وے رفت و از ان روز باز آن دختر از ازارے نداد فقط اینست مشتہ نمونہ از خروارے و اندکے از بسیار
زیادہ ازین چہ گویم و چہ نویسم ہر ارشاد بمنزلہ کرامت بود و ہر کرامت گویا مفہوم صریح مضمون مندرجہ لوح
محفوظ و منطوق صریح آید کہ یمہ ^{بہر شہادت} بحوالہ اللہ ما یشاء و یثبت و عندہ ام الکتاب آنیشہ شاہدست مشاہدہ
گواہ کہ ہر انچہ مضمون لفظ قلندر می یتواند شد در ذات مجمع البرکات آن جوہر الذات پیدا و آشکارا بود و قیقر کتاب الحروف
کجا یا را کہ حصہ واحداے مقامات عالیہ محیطہ تحریر و جز تقریر در آرد ^{خاموشی} از شنائے توحید شنائے تست

ذکر خلفائے حضرت ایشان قدس سرہ

دانستنی است کہ حضرت ایشان از غایت کتمان و خفا و خجول و انزوا چنان خود را مخفی و محتجب ساختند کہ گاہے
خیال بطرف علای شان یا اظہار شیخ متعطف ^{بہر شہادت} نفرمودند بلکہ بیشتر وقت در حالت استغراق و انقطاع از خلایق
صرف می نمودند البتہ ^{بہر شہادت} فاتحہ چہلم حضرت غوث ملت و الد باجد ایشان حضرت خداوندگار و دیگر حضرات خلفائے
عالی مقدار حضرت غوث ملت کہ حاضر مجلس شریفہ بودند باصرار تجدید اجازت و خلافت خود بمصدقان ^{یعنی حضرت مولانا شاہ تاج محمد قاسم} الوضوء علی الوضوء
نمود علی نود از حضرت ایشان کردند چنانچہ تصریح اسمای گرامی جملہ آن حضرات حوالہ قلم بے بضاعت تم میشود
فمنہم شیخ الشیوخ و امام ارباب التملکین و الرسوخ فاتحہ کتاب الولاية خاتم مصحف العناية عنوان
صحیفۃ الرحمة دیباجۃ رسالۃ الہدایۃ تاج العرفاء سراج العلماء مفتاح مشکلات الفنون العقلیۃ و
النقلیۃ تمصباح مغلفات العلوم الفرعیۃ و الاصلیۃ شیخی و استاذی و من علیہ بعد اللہ و رسولہ اعتمادی
العلامۃ الکامل و الفہامۃ الواصل مولانا و مولی العالم **شاہ تقی علی قلندر** و منہم الفاضل البلیغ
المفہوم و العالم الفصیح ^{مور} د عنایات اللہ القوی المولوی **شاہ علی نقی** یا ورخان ^{نکا گوری}

چون باد بهار جان فزاید	لبس خوار و ان فزاید	آن یک بنوا همی گراید	وین یک زنوا اگرین سرآید
مرد که بود ز دیده بازان	دست وی دو این بهاران	و جهان که گذر که موضوع این کتاب مستطاب صحت	حال فرخنده آل حضرت غوث ملت بوده است و قسره فرجام شیون با سوره کلمات حضرت غوث ملت
چشمه البیوت است که شان آنحضرت خود در چین شهودنا سوتی بدان پایه اعتبار فته بود که در مشایخ سابق	انرا که ازده شده ثابت	وقت حضور دنیوی	در نکو و غالیه نشان
اگر گشته باشد این چنین در بعض افراد شده باشد شامه شمایان شمایه عقیدت گواه است که را که کمال ایشان	دماغ آنکه شایسته	برای خوش	خوشه با
چه مایه در اقصای عالم رسیده و دماغ هر که و می بر قدر استعدادات بر یک چنان عطر فروش نجات الهیه گردیده	چو قدر	بر بزرگ	چو قدر
آن بلند او ازده عالم پناه	سرور دین افتخار صدر گاه	صدر دین مصطفی مقبول حق	چون خضر علم لدنی حاصلش
نه فلک از خوان خود یک طبق	آب خیوان قطره بحر دشن	ملک معنی جمله در فرمان او	هم بکسب و هم بوسب و آن او
هم بکسب و هم بوسب و آن او	لیکن بصدق کلام لایزال کلام که آنکه از بسیار و قطره از بحر خالص	نقش و نگار صفحه سعادت میشود تا مریاد گار و مشتاقان گوش بر آواز ادراک حال خیر مال آتایه تذکیر و تذکار باشد	یاد دینی کردان ذکر نمودن
<p>ذکر شیخ الاجل و الفرو الاکل قطب فلک ارشاده مرکز دایرة الیاده منبع عیون</p> <p>المشاهده مجمع فنون المجاهدة منظر انوار الفتوة مصدر آثار المروة حامی آیات النست</p> <p>البیضاء مآجی سمات البدعة العوجا و برهان الطريقة المصطفویة حجة الله</p> <p>على البریة سید المحدثین سند المسنین علم الهدی استاذ الوری</p>			
حدیث او گل باغ یقین است	چراغ روشن مشکوة دین است	زند هر جا که بحر طبع او جوش	کر شد از کوس حق کشتاوت متار
سخن را پر گهر گرد سرود و ش	که از قرآن چنین و اگرده اسرار	کشتاید و بر بیان خوچون لب	ارسطو لب به تصدیقش کشاید
بود در وادی صرقت آن نگو کیش	ز استادان ماضی صد قدم پیش	براهه وجه چون گرد خندمان	نام حکیم مشهور
خیل و سیبویه اش طفل مکتب	دست کود عوی منطق نماید	بیانش زیور قصص منبع است	نام غوی
معنی فقر قدر او ر فیج است	خاندان ملک استوار	خاندان ملک استوار	بلند
<p>له او جمع و فود لغت معنی تنها و اصطلاح حضرات صوفیه عبارت از ان اولیای کاملین است که مثل قطب است و در تحت نور قطب اهل سینند و در تحت نور قطب اهل کاشان</p> <p>از نظر قطب خارج است علم لدنی با کسب و افتخار و مضمون دشت یون علم که از نزد حق سبحانه و تعالی بنفس اقدس و متصل او حاصل شود و بلا وسیله و نمایری و لدن در اصل</p> <p>عربی یعنی نزد است هر که نیاید کل با ذکر کند کل را</p>			

نظر لوائے تست مرا مرکز مراد آید بروز شش اگر بر سر آفتاب

عارج معارج الولاية دارج مدارج الفتوة صد الصفايد ر الوفا استاذي وملاذی ذ خيرة يوحى
وعدي والذي بعد الله ورسوله عليه اعتمادی العلامة الجليل ^{مجلس} الاخ ^{مجلس} جددنا وقرشدنا
مولانا شاه تقی علی قلند رصير الله مرقدہ کاظم الاثر۔ بعد انکہ حضرت ایشان ^{مجلس} قيم ^{مجلس} طريقتہ احمدیہ و محی
سنن نبویہ فرزند ارجمند و ولد اصغر حضرت غوث ملت بوده اند بتاریخ ہفتہ ہم ماہ رجب المرجب سنہ یک ہزار
و دو صد و سیزدہ ہجریہ مقدسہ نبویہ بہ پیکر پذیری ناسوت جلوہ نماے مجمع حدوث و قدم بوده جہان را بغیر غنم
میسمنت لزوم خویش آراستند و منار قلوب جمایان را بنور افاضت و افادت نور الانوار مطالع مسرات
و خیرات ساختند از باب فرست ظاہریہ و اصحاب فطانت باطنیہ بمشادہ آثار علو فطرت ایشان پئے بردند کہ زود
ندیر این تناسے دیر نیہ ارواح مقدسہ حضرت خاندان با عز و شان سر آمد اہل کمال شہید و دریدہ وری از نظر بزرگان شاہد
حقیقت مسابقت نماید آری نفس صریح من بسعد سعد فی بطن امہ راشان نزول چچو منظر ازل می تواند بود چنانچہ
از عنفوان صبا و بعلان ابتلائی ما و شما اوار عشق حقیقی از جبین مبین درخشان بودند و از بار فضیلت و بزرگی در چنستان
ناصیہ حال ایشان شگفتہ و خندان ہم از وقت ادراک سن تمیز پیاس وضع جبلی و تعلیم کامل مرشد اکل حفظ اوقات
اکتساب سعادت با اتباع سنت نبویہ صلی اللہ علیہ وسلم خدا و مشاہد بود و در تبلیغ احکام شریعت و ترویج مراسم
طریقت و حقیقت تاکید ملا حظت اہل بخدمت حضرت و انامی رموز حقیقت ساک مساک طریقت خزانہ
اسرار تغرید گنجینہ انوار توحید و تجرید ذوالقلب الاطهر معظم خویشتن حضرت مولانا شاہ حمایت علی قلندر رزاق مکرم
خود قدوة الفضل الراغبین و اسوة العلماء الکاملین حضرت مولانا شاہ حمید ر علی قلندر قدس سرہا گذرانیدند
و اواسط و اواخر با اجازت حرز مکرم دلائل خیرات حضرت شیخ ابی سلیمان البحرولی رحمۃ اللہ علیہ از خازن کنز وقایف
در مختار بحر الرئیق متنقح دلائل کافیه صحیح برابین شافیه ذرة التاج افاضل ملتقی بحر فضائل نور الانوار منہج الاصول
شمس باز غنہ افق معقول و منقول مورد فیوض رحمن استاذ استاذی مولانا محمد مستعان کا کوردی علیہ الرحمۃ و العفران
تحصیل فرمودند و اجازت کتب احادیث شریف چون صحاح ستہ و مسانید متبرکہ چچو مسند دارمی و مسند امام اعظم
و مسند امام شافعی و مسند امام احمد بن حنبل و متوطای امام مالک رحمہم اللہ تعالی و شفا و مشارق الانوار و مسالک امام محمدی السنۃ
بغوی و مشکوٰۃ شریف و شمائل ترمذی شریف و حزب البحر و نیز دلائل الخیرات از منبع شریعت و حکم مجمع بحرین حدوث
و قدم خلاصہ آریب سالکین انتہای منہاج عارفین حاج البحرین الشریفین مولانا حاجی امین الدین کا کوردی
کہ او شان را در مدینہ طیبہ از شیخ ابوالحسن سندی مدنی رح و او شان را از شیخ محمد حیات سندی متفق تاملتین ہر یک
رسیدہ است حاصل نمودند و حضرت شیخ ابوالحسن سندی موصوف در ان ہمہ اسانید رسالہ مرتب فرمودہ اند این جا
به خیال طوالت صرف بر نقل عبارت اجازت نامہ حضرت حاجی صاحب اکتفا می رود و ہی ہذہ

بسم الله الرحمن الرحيم وبعد حمد الله على جزیل نواله والصلوة والسلام على رسوله محمد وصحبه
 وآله فيقول الفقير حاجي محمد امين الدين عفا الله عنده الفاضل لذكر الفطن المولوي محمد تقی علی
 ابن شاه تراب علی ابن شاه محمد کاظم المرحوم ما طلب مني الاجازة المعتادة فاجزته ان يروى
 عنی جميع ما شتمت عليه فمرسوق هذه والمرجو منه ان لا ينساني من صلح دعاؤه نفع الله به
 المسلمين اامين وسلام على المرسلين والحمد لله رب العلمين - حرره الفقير حاجي محمد امين الدين
 عفا عنه في شهر المحرم سنة اثنين واربعين ومائتين والف من الهجرة النبوية المتختم بلفظه الشريف
 وتعليم كتب تصوف وسلوك واجازت طرق وسلاسل سبعه بهم از حضرت والد ماجد مرشد فخر الاماخذ خویش یافتند
 وپس از بحث شوق جملي و ذوق فطري و تحصيل علوم و ترتيب نفس مصفى و جوارح فزكى آن پنهان اهتمام بالا کلام بجا
 آوردند که او تعالى شاندر اندک مدت زبده علمای ربانی و عمده مقرب بارگاه یزدانی بر خلق ظاهر گردانید و قلوب
 خلایق را سحر سلطان بهیت و قهرمان غلظت ایشان ساخت - اما حلیه شریف پس بود چون
 آنحضرت علیه الرحمة طبع ایض و بودند قوی الجشته بآب بند بالابزرگ چشم و سیاه ترین مردمک کشاده پیشانی
 مقرون حاجین حسن و وجه بزرگ سر که دلیل است بر وفور عقل و وجود فکر کجبت قوت دماغ و کثرت آن که حاصل
 جوهر عقل است و عریض الصدور و عریض الوجه صاحب آواز بلند و جوهر بودند فصیح اللسان و بدیع البیان و غرائب
 حکم افتد که محاسب فکر و اندیشه گرد خیره و احصای آن نتواند گشت و نه ممکن است و وصف آن به بیان و بیان آن
 بزبان محبت و بیان آنحضرت از یکدیگر دلکش و دلگشا تر بود با خواص با آنهمه پیچ مگوئی همه میگفتند و با عوام باهمه گوئی
 بهیچ نیگفتند و تکلم میفرمودند بکلام سبیل و مفصل و در مقام اہتمام و احتیاط و محل اہتمام و شتاب ادا سے کلمات به ادائی
 می نمودند که سامع را وقتی در فهم مراد می ماند و در تکلم نوعی از جبر بود که سامع را رنجی و تپش می در دل می افروزد و هیچ کس
 را جز سکوت و صموت گنجایش نمی بود و بودند حسن الصوت و شیرین کلام و درست ترین لجه در تکلم بخارج حروف
 و تحقیق لفظ از صرف و نحو و لغت و میر سید آواز مبارک بے تکلف تا بجای که کمتر رسد آواز کس خصوص
 در خطب و کلام در مجالس و بودند بلیغ البیان بحدیکه اکثر بزرگ سخن جلسہ طویلیہ با ختمام میرسانیدند و تقریر
 مسائل غامضه به نیجه میفرمودند که کسی را اصلا مجال تکرار و محل انکار نمی ماند چنانکه کرات و مرات جماعه
 سکره بعض مسائل از حدیث بخواند و آخر اعتراف بتصویب معارف حضرت ایشان نمودند و بجز اقرار بحقیقت
 واقعیه امور مستفسره تشکیک جاره ندیدند و اعتقاد به تکمیل علمی و علمی ایشان در جمله علوم آوردند و سند قوی
 همه دانی و وسعت نظری ایشان را خود این کتاب مستطاب کافی است و دیگر آنچه و قشوف قشای بسماعت
 رسیده اند درین دفتر معنوی رقم می پذیرند و هر چند عادت شریف به تحریر فتاوی نبود و میفرمودند که ما را
 بروصیت نهی حضرت خواجه عبدالخالق غجدوانی رحمة الله علیه حتی الوسع کاظ بودہ است که برائے فرزند
 معنوی خود خواجه اولیا کبیر قدس سره نوشته اند که آے پسر گواه مشو و قاضی مشو و مفتی مشو و اما اگر بچنین

بہر زمین کہ نسیم زلف او زده است

در عقل کامل و اصحابت راے چنان بودند که دستگان دامن دولت و ارادت همه مشورت و صلاح
ظاہر یہ در مہمات خود دیگر گفتند و بعمل بیان فائز بمقاصد دل میشدند و نظر غائر و فراست کامل بآن حد کمال
داشتند کہ از نگاہ ہر کس و انداز رفتارش میشناختند کہ جوہر آدمیت و نحو عملہ دل و حسیت گویا از
توجہ بحسین مردم حرف سعادت و شقاوت میخواندند کہ بہشتی و دوزخی کیست حالا در عرض این بیان
اگر قدرے ضروری از منی عقل و فراست گفته شود و در نباشد بآکہ عقل کہ بمعنی میگرد از او علم و معرفت و شغری
میشود قوت راے وجودت فطنت و اصابت فکر و نظر در عواقب امور و مصالح نفس و مجاہدہ شہوت و حسن
سیاست و تدبیر انسانی فضائل و محبت از ذائل اختلاف است مروان را در آن در قاموس گفته کہ عقل علم
بصفات اشیا است از حسن و قبح و کمال و نقصان آن و علم از نتایج و ثمرات عقل است و عقل قوتی است
کہ سبب و منشأ علم باشد و گفته میشود عقل مرہیت محمودہ انسانی را در حرکات و سکنات و حق آن حی نماید کہ
گفته اند آن نور روحانی است کہ بوی دریافت میشوند علوم ضروریہ و نظریہ و تحقیقت فراست در لغت ثبت
و نظر است و در اصطلاح اہل حقیقت متکاشفہ یقین است و تئانیہ قلب و قبل مطالعہ غیب بنور اطلالاع
حق بر قلب و ہمین اشارت باشد در قول نبوی صلی اللہ علیہ وسلم المؤمنین نظر بنور اللہ فی وایۃ الحقوا
فراست المؤمن فلانہ بنظر بنور اللہ و بعضی گویند فراست سواطع انوار اند کہ لامع اند در قلوب و کمال معرفت
کہ حامل سرائر است و غیب و فراست بر حسب قوت ایمان میباشد آنکہ ایمانش قوی است فراستش قوی تر
باشد و بر خے بر آنند کہ فراست پیدا شدہ است از قول او تعالی و لفحت ہیہ من روحی لا جرم ہر کہ حظ او
از ان نور اتم باشد فراستش قوی تر بود و احمد ابن عاصم گفته کہ با صدق تمام در خدمت حضرات صوفیہ توان نشست
کہ اینہا جوایس قلوب اند از حضرت انس بن مالک آعدہ کہ بر عثمان رضی اللہ عنہ درآمد در راہ زنی دیدہ
بحاشش گرفتار شدہ بودم فرمود کہ یکے پیش من است کہ آنار زناد در جالش ظاہر است گفتم کہ بعد رسول اللہ
گویند

۱۰ سالگی کاشف و دیباچه نگار و کلام گوشت بر جانش ۱۱ سالگی معاینه خلعت معینی از بهر دیدن چهره و با هم چارچشم شدن و در اصطلاح حضرات و فیوض عارفان
انرا و در انوار تعلیمات به جهت و در مثل رتبه سالک و محو شدن سالک در ان تجلیات و بسبب آن از خلقی خود بر طرف شده و حق شامی گم شدن ۱۲ سالگی در
می بیند نور حق و در روایت دیگر است که نزدیک شکار فرست نمودن پس بر آن سگ می بیند نور خدا ۱۳ سالگی و به میباید و در سگ روح خود را ۱۴

هم وحی می آید فرمودند نه و لیکن تبصره و برهان است و فرستاد ما قد اوسعید خرازه گفته که در سجدے شدم
 فقیر سائل و دیدم بدل گفتم که بچو گفتم سوال کند در من نگر نیست و گفست واعلموا ان الله يعلم ما فی
 انفسکم فاحذروه ایشان گویند که در دل خود استغفار کردم آواز آمد و او که وهو الذی یقبل التوبة عن
 عبادہ انتھی و اما در شرائع اخلاق نسخه بودند از انک لعل خلق عظیم و مجموعہ از انک لعل
 هدی مستقیم باین جلالت قدر و علو مرتبت و سمو منزلت همیشه با فقرای شستند و توقیر کبیر و ترحم
 بر صغیر نمودند و از مساوی و زلات ایشان در می گذشتند و بر محال نیک فرود می آوردند و همه را جیم شفت
 تمام و رافت تمام می نگریستند و گویواره بکشاده پیشانی و سبیت تمام با هر کس بسر می بردند و عظمت کسی را
 نمی داشتند از محمد بن سالم پرسیدند که بمعا یعرف الاولیاء فی الخلق قال بکف اللسان وحسن الاخلاق
 و بشاشة وجوہهم و قلة اعتراضهم و تمام الشفقة علی جمیع الخلق برهم و فاجرهم انتھی و بر
 عصاة و عتاة و جبارہ نظری انداختند و تحت کسی از شاخ عصه در حسن اخلاق و وسعت صدر و کرم نقل
 و عطوفت قلب و صیانت عباد ایشان مساویست و مشارکت نداشت کاتب بحروف گوید که اخلاق
 جمیع خلق است و آن بضم خاء سیرت باطن را گویند و بفتح خاء صورت ظاهر فی القاموس بضم تین و بالسکون
 السجیة و الطبع و فی الصراح خلق خوی حسن و کلبے بمعنی سماحت و تازہ رونی و حسن اختلاط با خلق و لیکن
 معنی آن عام تر است از آن معنی خلق نزد عقلا ملک است که صادر میگردند بآن افعال بسوالت آسانی
 و آیین را بیان است که در کتب معقولات مذکور است و اخلاف است در آن که این خلق عزیز می است
 که پیدا کرده است حق تعالی هر کس بآن یا مکتبی که بنده آنرا کسب و ریاضت حاصل تواند کرد و بعضی بر آنند که
 غریزی است از جهت حدیث ابن مسعود رضی الله عنه که فرمود آنحضرت صلی الله علیه و سلم که قسمت کرده است
 حق تعالی میان شما اخلاق را چنانکه قسمت نموده است از راق شمارا رواه البخاری و تحقیق آنست که مردم
 متفاوت اند در آن در بعضی اخلاق چنان غالب شده اند که زوال آنها متعسر بلکه متعذر است و اهل آن نامورانند
 بمجاهد و ریاضت تا محمود گردند اخلاق و در بعضی اخلاق ضعیفه اند که بر ریاضت قوی میگردند و در بعضی از قوت
 بضعف می آیند و در شرع شریف امر بترتیب اخلاق واقع شده و آنبیا علیهم السلام برای ترتیب اخلاق و
 هدایت خلق فرستاده شدند پس اگر تغییر و تبدل آنها ممکن نبود امر بران و فرستادن پیغمبران برای چو بود
 و در دعای مانور آمده است اللهم احسن خلقی كما حسنت خلقتی و نیز فرمودند الله لا یحسب الا حسن الاخلاق
 و لا یهدی الا حسنہا الا انت و آیین بهم برای تعلیم و تلقین است و رنہ فابهرت که نفس نبوی صلی الله علیه و سلم

۱۰ و باینکه خدای دانا بجهت نفوس شایسته پس تبرید از دوسه ۱۱ ۱۲ ۱۳ ۱۴ ۱۵ ۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹ ۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷ ۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱ ۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵ ۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹ ۱۰۰ ۱۰۱ ۱۰۲ ۱۰۳ ۱۰۴ ۱۰۵ ۱۰۶ ۱۰۷ ۱۰۸ ۱۰۹ ۱۱۰ ۱۱۱ ۱۱۲ ۱۱۳ ۱۱۴ ۱۱۵ ۱۱۶ ۱۱۷ ۱۱۸ ۱۱۹ ۱۲۰ ۱۲۱ ۱۲۲ ۱۲۳ ۱۲۴ ۱۲۵ ۱۲۶ ۱۲۷ ۱۲۸ ۱۲۹ ۱۳۰ ۱۳۱ ۱۳۲ ۱۳۳ ۱۳۴ ۱۳۵ ۱۳۶ ۱۳۷ ۱۳۸ ۱۳۹ ۱۴۰ ۱۴۱ ۱۴۲ ۱۴۳ ۱۴۴ ۱۴۵ ۱۴۶ ۱۴۷ ۱۴۸ ۱۴۹ ۱۵۰ ۱۵۱ ۱۵۲ ۱۵۳ ۱۵۴ ۱۵۵ ۱۵۶ ۱۵۷ ۱۵۸ ۱۵۹ ۱۶۰ ۱۶۱ ۱۶۲ ۱۶۳ ۱۶۴ ۱۶۵ ۱۶۶ ۱۶۷ ۱۶۸ ۱۶۹ ۱۷۰ ۱۷۱ ۱۷۲ ۱۷۳ ۱۷۴ ۱۷۵ ۱۷۶ ۱۷۷ ۱۷۸ ۱۷۹ ۱۸۰ ۱۸۱ ۱۸۲ ۱۸۳ ۱۸۴ ۱۸۵ ۱۸۶ ۱۸۷ ۱۸۸ ۱۸۹ ۱۹۰ ۱۹۱ ۱۹۲ ۱۹۳ ۱۹۴ ۱۹۵ ۱۹۶ ۱۹۷ ۱۹۸ ۱۹۹ ۲۰۰ ۲۰۱ ۲۰۲ ۲۰۳ ۲۰۴ ۲۰۵ ۲۰۶ ۲۰۷ ۲۰۸ ۲۰۹ ۲۱۰ ۲۱۱ ۲۱۲ ۲۱۳ ۲۱۴ ۲۱۵ ۲۱۶ ۲۱۷ ۲۱۸ ۲۱۹ ۲۲۰ ۲۲۱ ۲۲۲ ۲۲۳ ۲۲۴ ۲۲۵ ۲۲۶ ۲۲۷ ۲۲۸ ۲۲۹ ۲۳۰ ۲۳۱ ۲۳۲ ۲۳۳ ۲۳۴ ۲۳۵ ۲۳۶ ۲۳۷ ۲۳۸ ۲۳۹ ۲۴۰ ۲۴۱ ۲۴۲ ۲۴۳ ۲۴۴ ۲۴۵ ۲۴۶ ۲۴۷ ۲۴۸ ۲۴۹ ۲۵۰ ۲۵۱ ۲۵۲ ۲۵۳ ۲۵۴ ۲۵۵ ۲۵۶ ۲۵۷ ۲۵۸ ۲۵۹ ۲۶۰ ۲۶۱ ۲۶۲ ۲۶۳ ۲۶۴ ۲۶۵ ۲۶۶ ۲۶۷ ۲۶۸ ۲۶۹ ۲۷۰ ۲۷۱ ۲۷۲ ۲۷۳ ۲۷۴ ۲۷۵ ۲۷۶ ۲۷۷ ۲۷۸ ۲۷۹ ۲۸۰ ۲۸۱ ۲۸۲ ۲۸۳ ۲۸۴ ۲۸۵ ۲۸۶ ۲۸۷ ۲۸۸ ۲۸۹ ۲۹۰ ۲۹۱ ۲۹۲ ۲۹۳ ۲۹۴ ۲۹۵ ۲۹۶ ۲۹۷ ۲۹۸ ۲۹۹ ۳۰۰ ۳۰۱ ۳۰۲ ۳۰۳ ۳۰۴ ۳۰۵ ۳۰۶ ۳۰۷ ۳۰۸ ۳۰۹ ۳۱۰ ۳۱۱ ۳۱۲ ۳۱۳ ۳۱۴ ۳۱۵ ۳۱۶ ۳۱۷ ۳۱۸ ۳۱۹ ۳۲۰ ۳۲۱ ۳۲۲ ۳۲۳ ۳۲۴ ۳۲۵ ۳۲۶ ۳۲۷ ۳۲۸ ۳۲۹ ۳۳۰ ۳۳۱ ۳۳۲ ۳۳۳ ۳۳۴ ۳۳۵ ۳۳۶ ۳۳۷ ۳۳۸ ۳۳۹ ۳۴۰ ۳۴۱ ۳۴۲ ۳۴۳ ۳۴۴ ۳۴۵ ۳۴۶ ۳۴۷ ۳۴۸ ۳۴۹ ۳۵۰ ۳۵۱ ۳۵۲ ۳۵۳ ۳۵۴ ۳۵۵ ۳۵۶ ۳۵۷ ۳۵۸ ۳۵۹ ۳۶۰ ۳۶۱ ۳۶۲ ۳۶۳ ۳۶۴ ۳۶۵ ۳۶۶ ۳۶۷ ۳۶۸ ۳۶۹ ۳۷۰ ۳۷۱ ۳۷۲ ۳۷۳ ۳۷۴ ۳۷۵ ۳۷۶ ۳۷۷ ۳۷۸ ۳۷۹ ۳۸۰ ۳۸۱ ۳۸۲ ۳۸۳ ۳۸۴ ۳۸۵ ۳۸۶ ۳۸۷ ۳۸۸ ۳۸۹ ۳۹۰ ۳۹۱ ۳۹۲ ۳۹۳ ۳۹۴ ۳۹۵ ۳۹۶ ۳۹۷ ۳۹۸ ۳۹۹ ۴۰۰ ۴۰۱ ۴۰۲ ۴۰۳ ۴۰۴ ۴۰۵ ۴۰۶ ۴۰۷ ۴۰۸ ۴۰۹ ۴۱۰ ۴۱۱ ۴۱۲ ۴۱۳ ۴۱۴ ۴۱۵ ۴۱۶ ۴۱۷ ۴۱۸ ۴۱۹ ۴۲۰ ۴۲۱ ۴۲۲ ۴۲۳ ۴۲۴ ۴۲۵ ۴۲۶ ۴۲۷ ۴۲۸ ۴۲۹ ۴۳۰ ۴۳۱ ۴۳۲ ۴۳۳ ۴۳۴ ۴۳۵ ۴۳۶ ۴۳۷ ۴۳۸ ۴۳۹ ۴۴۰ ۴۴۱ ۴۴۲ ۴۴۳ ۴۴۴ ۴۴۵ ۴۴۶ ۴۴۷ ۴۴۸ ۴۴۹ ۴۵۰ ۴۵۱ ۴۵۲ ۴۵۳ ۴۵۴ ۴۵۵ ۴۵۶ ۴۵۷ ۴۵۸ ۴۵۹ ۴۶۰ ۴۶۱ ۴۶۲ ۴۶۳ ۴۶۴ ۴۶۵ ۴۶۶ ۴۶۷ ۴۶۸ ۴۶۹ ۴۷۰ ۴۷۱ ۴۷۲ ۴۷۳ ۴۷۴ ۴۷۵ ۴۷۶ ۴۷۷ ۴۷۸ ۴۷۹ ۴۸۰ ۴۸۱ ۴۸۲ ۴۸۳ ۴۸۴ ۴۸۵ ۴۸۶ ۴۸۷ ۴۸۸ ۴۸۹ ۴۹۰ ۴۹۱ ۴۹۲ ۴۹۳ ۴۹۴ ۴۹۵ ۴۹۶ ۴۹۷ ۴۹۸ ۴۹۹ ۵۰۰ ۵۰۱ ۵۰۲ ۵۰۳ ۵۰۴ ۵۰۵ ۵۰۶ ۵۰۷ ۵۰۸ ۵۰۹ ۵۱۰ ۵۱۱ ۵۱۲ ۵۱۳ ۵۱۴ ۵۱۵ ۵۱۶ ۵۱۷ ۵۱۸ ۵۱۹ ۵۲۰ ۵۲۱ ۵۲۲ ۵۲۳ ۵۲۴ ۵۲۵ ۵۲۶ ۵۲۷ ۵۲۸ ۵۲۹ ۵۳۰ ۵۳۱ ۵۳۲ ۵۳۳ ۵۳۴ ۵۳۵ ۵۳۶ ۵۳۷ ۵۳۸ ۵۳۹ ۵۴۰ ۵۴۱ ۵۴۲ ۵۴۳ ۵۴۴ ۵۴۵ ۵۴۶ ۵۴۷ ۵۴۸ ۵۴۹ ۵۵۰ ۵۵۱ ۵۵۲ ۵۵۳ ۵۵۴ ۵۵۵ ۵۵۶ ۵۵۷ ۵۵۸ ۵۵۹ ۵۶۰ ۵۶۱ ۵۶۲ ۵۶۳ ۵۶۴ ۵۶۵ ۵۶۶ ۵۶۷ ۵۶۸ ۵۶۹ ۵۷۰ ۵۷۱ ۵۷۲ ۵۷۳ ۵۷۴ ۵۷۵ ۵۷۶ ۵۷۷ ۵۷۸ ۵۷۹ ۵۸۰ ۵۸۱ ۵۸۲ ۵۸۳ ۵۸۴ ۵۸۵ ۵۸۶ ۵۸۷ ۵۸۸ ۵۸۹ ۵۹۰ ۵۹۱ ۵۹۲ ۵۹۳ ۵۹۴ ۵۹۵ ۵۹۶ ۵۹۷ ۵۹۸ ۵۹۹ ۶۰۰ ۶۰۱ ۶۰۲ ۶۰۳ ۶۰۴ ۶۰۵ ۶۰۶ ۶۰۷ ۶۰۸ ۶۰۹ ۶۱۰ ۶۱۱ ۶۱۲ ۶۱۳ ۶۱۴ ۶۱۵ ۶۱۶ ۶۱۷ ۶۱۸ ۶۱۹ ۶۲۰ ۶۲۱ ۶۲۲ ۶۲۳ ۶۲۴ ۶۲۵ ۶۲۶ ۶۲۷ ۶۲۸ ۶۲۹ ۶۳۰ ۶۳۱ ۶۳۲ ۶۳۳ ۶۳۴ ۶۳۵ ۶۳۶ ۶۳۷ ۶۳۸ ۶۳۹ ۶۴۰ ۶۴۱ ۶۴۲ ۶۴۳ ۶۴۴ ۶۴۵ ۶۴۶ ۶۴۷ ۶۴۸ ۶۴۹ ۶۵۰ ۶۵۱ ۶۵۲ ۶۵۳ ۶۵۴ ۶۵۵ ۶۵۶ ۶۵۷ ۶۵۸ ۶۵۹ ۶۶۰ ۶۶۱ ۶۶۲ ۶۶۳ ۶۶۴ ۶۶۵ ۶۶۶ ۶۶۷ ۶۶۸ ۶۶۹ ۶۷۰ ۶۷۱ ۶۷۲ ۶۷۳ ۶۷۴ ۶۷۵ ۶۷۶ ۶۷۷ ۶۷۸ ۶۷۹ ۶۸۰ ۶۸۱ ۶۸۲ ۶۸۳ ۶۸۴ ۶۸۵ ۶۸۶ ۶۸۷ ۶۸۸ ۶۸۹ ۶۹۰ ۶۹۱ ۶۹۲ ۶۹۳ ۶۹۴ ۶۹۵ ۶۹۶ ۶۹۷ ۶۹۸ ۶۹۹ ۷۰۰ ۷۰۱ ۷۰۲ ۷۰۳ ۷۰۴ ۷۰۵ ۷۰۶ ۷۰۷ ۷۰۸ ۷۰۹ ۷۱۰ ۷۱۱ ۷۱۲ ۷۱۳ ۷۱۴ ۷۱۵ ۷۱۶ ۷۱۷ ۷۱۸ ۷۱۹ ۷۲۰ ۷۲۱ ۷۲۲ ۷۲۳ ۷۲۴ ۷۲۵ ۷۲۶ ۷۲۷ ۷۲۸ ۷۲۹ ۷۳۰ ۷۳۱ ۷۳۲ ۷۳۳ ۷۳۴ ۷۳۵ ۷۳۶ ۷۳۷ ۷۳۸ ۷۳۹ ۷۴۰ ۷۴۱ ۷۴۲ ۷۴۳ ۷۴۴ ۷۴۵ ۷۴۶ ۷۴۷ ۷۴۸ ۷۴۹ ۷۵۰ ۷۵۱ ۷۵۲ ۷۵۳ ۷۵۴ ۷۵۵ ۷۵۶ ۷۵۷ ۷۵۸ ۷۵۹ ۷۶۰ ۷۶۱ ۷۶۲ ۷۶۳ ۷۶۴ ۷۶۵ ۷۶۶ ۷۶۷ ۷۶۸ ۷۶۹ ۷۷۰ ۷۷۱ ۷۷۲ ۷۷۳ ۷۷۴ ۷۷۵ ۷۷۶ ۷۷۷ ۷۷۸ ۷۷۹ ۷۸۰ ۷۸۱ ۷۸۲ ۷۸۳ ۷۸۴ ۷۸۵ ۷۸۶ ۷۸۷ ۷۸۸ ۷۸۹ ۷۹۰ ۷۹۱ ۷۹۲ ۷۹۳ ۷۹۴ ۷۹۵ ۷۹۶ ۷۹۷ ۷۹۸ ۷۹۹ ۸۰۰ ۸۰۱ ۸۰۲ ۸۰۳ ۸۰۴ ۸۰۵ ۸۰۶ ۸۰۷ ۸۰۸ ۸۰۹ ۸۱۰ ۸۱۱ ۸۱۲ ۸۱۳ ۸۱۴ ۸۱۵ ۸۱۶ ۸۱۷ ۸۱۸ ۸۱۹ ۸۲۰ ۸۲۱ ۸۲۲ ۸۲۳ ۸۲۴ ۸۲۵ ۸۲۶ ۸۲۷ ۸۲۸ ۸۲۹ ۸۳۰ ۸۳۱ ۸۳۲ ۸۳۳ ۸۳۴ ۸۳۵ ۸۳۶ ۸۳۷ ۸۳۸ ۸۳۹ ۸۴۰ ۸۴۱ ۸۴۲ ۸۴۳ ۸۴۴ ۸۴۵ ۸۴۶ ۸۴۷ ۸۴۸ ۸۴۹ ۸۵۰ ۸۵۱ ۸۵۲ ۸۵۳ ۸۵۴ ۸۵۵ ۸۵۶ ۸۵۷ ۸۵۸ ۸۵۹ ۸۶۰ ۸۶۱ ۸۶۲ ۸۶۳ ۸۶۴ ۸۶۵ ۸۶۶ ۸۶۷ ۸۶۸ ۸۶۹ ۸۷۰ ۸۷۱ ۸۷۲ ۸۷۳ ۸۷۴ ۸۷۵ ۸۷۶ ۸۷۷ ۸۷۸ ۸۷۹ ۸۸۰ ۸۸۱ ۸۸۲ ۸۸۳ ۸۸۴ ۸۸۵ ۸۸۶ ۸۸۷ ۸۸۸ ۸۸۹ ۸۹۰ ۸۹۱ ۸۹۲ ۸۹۳ ۸۹۴ ۸۹۵ ۸۹۶ ۸۹۷ ۸۹۸ ۸۹۹ ۹۰۰ ۹۰۱ ۹۰۲ ۹۰۳ ۹۰۴ ۹۰۵ ۹۰۶ ۹۰۷ ۹۰۸ ۹۰۹ ۹۱۰ ۹۱۱ ۹۱۲ ۹۱۳ ۹۱۴ ۹۱۵ ۹۱۶ ۹۱۷ ۹۱۸ ۹۱۹ ۹۲۰ ۹۲۱ ۹۲۲ ۹۲۳ ۹۲۴ ۹۲۵ ۹۲۶ ۹۲۷ ۹۲۸ ۹۲۹ ۹۳۰ ۹۳۱ ۹۳۲ ۹۳۳ ۹۳۴ ۹۳۵ ۹۳۶ ۹۳۷ ۹۳۸ ۹۳۹ ۹۴۰ ۹۴۱ ۹۴۲ ۹۴۳ ۹۴۴ ۹۴۵ ۹۴۶ ۹۴۷ ۹۴۸ ۹۴۹ ۹۵۰ ۹۵۱ ۹۵۲ ۹۵۳ ۹۵۴ ۹۵۵ ۹۵۶ ۹۵۷ ۹۵۸ ۹۵۹ ۹۶۰ ۹۶۱ ۹۶۲ ۹۶۳ ۹۶۴ ۹۶۵ ۹۶۶ ۹۶۷ ۹۶۸ ۹۶۹ ۹۷۰ ۹۷۱ ۹۷۲ ۹۷۳ ۹۷۴ ۹۷۵ ۹۷۶ ۹۷۷ ۹۷۸ ۹۷۹ ۹۸۰ ۹۸۱ ۹۸۲ ۹۸۳ ۹۸۴ ۹۸۵ ۹۸۶ ۹۸۷ ۹۸۸ ۹۸۹ ۹۹۰ ۹۹۱ ۹۹۲ ۹۹۳ ۹۹۴ ۹۹۵ ۹۹۶ ۹۹۷ ۹۹۸ ۹۹۹ ۱۰۰۰ ۱۰۰۱ ۱۰۰۲ ۱۰۰۳ ۱۰۰۴ ۱۰۰۵ ۱۰۰۶ ۱۰۰۷ ۱۰۰۸ ۱۰۰۹ ۱۰۱۰ ۱۰۱۱ ۱۰۱۲ ۱۰۱۳ ۱۰۱۴ ۱۰۱۵ ۱۰۱۶ ۱۰۱۷ ۱۰۱۸ ۱۰۱۹ ۱۰۲۰ ۱۰۲۱ ۱۰۲۲ ۱۰۲۳ ۱۰۲۴ ۱۰۲۵ ۱۰۲۶ ۱۰۲۷ ۱۰۲۸ ۱۰۲۹ ۱۰۳۰ ۱۰۳۱ ۱۰۳۲ ۱۰۳۳ ۱۰۳۴ ۱۰۳۵ ۱۰۳۶ ۱۰۳۷ ۱۰۳۸ ۱۰۳۹ ۱۰۴۰ ۱۰۴۱ ۱۰۴۲ ۱۰۴۳ ۱۰۴۴ ۱۰۴۵ ۱۰۴۶ ۱۰۴۷ ۱۰۴۸ ۱۰۴۹ ۱۰۵۰ ۱۰۵۱ ۱۰۵۲ ۱۰۵۳ ۱۰۵۴ ۱۰۵۵ ۱۰۵۶ ۱۰۵۷ ۱۰۵۸ ۱۰۵۹ ۱۰۶۰ ۱۰۶۱ ۱۰۶۲ ۱۰۶۳ ۱۰۶۴ ۱۰۶۵ ۱۰۶۶ ۱۰۶۷ ۱۰۶۸ ۱۰۶۹ ۱۰۷۰ ۱۰۷۱ ۱۰۷۲ ۱۰۷۳ ۱۰۷۴ ۱۰۷۵ ۱۰۷۶ ۱۰۷۷ ۱۰۷۸ ۱۰۷۹ ۱۰۸۰ ۱۰۸۱ ۱۰۸۲ ۱۰۸۳ ۱۰۸۴ ۱۰۸۵ ۱۰۸۶ ۱۰۸۷ ۱۰۸۸ ۱۰۸۹ ۱۰۹۰ ۱۰۹۱ ۱۰۹۲ ۱۰۹۳ ۱۰۹۴ ۱۰۹۵ ۱۰۹۶ ۱۰۹۷ ۱۰۹۸ ۱۰۹۹ ۱۱۰۰ ۱۱۰۱ ۱۱۰۲ ۱۱۰۳ ۱۱۰۴ ۱۱۰۵ ۱۱۰۶ ۱۱۰۷ ۱۱۰۸ ۱۱۰۹ ۱۱۱۰ ۱۱۱۱ ۱۱۱۲ ۱۱۱۳ ۱۱۱۴ ۱۱۱۵ ۱۱۱۶ ۱۱۱۷ ۱۱۱۸ ۱۱۱۹ ۱۱۲۰ ۱۱۲۱ ۱۱۲۲ ۱۱۲۳ ۱۱۲۴ ۱۱۲۵ ۱۱۲۶ ۱۱۲۷ ۱۱۲۸ ۱۱۲۹ ۱۱۳۰ ۱۱۳۱ ۱۱۳۲ ۱۱۳۳ ۱۱۳۴ ۱۱۳۵ ۱۱۳۶ ۱۱۳۷ ۱۱۳۸ ۱۱۳۹ ۱۱۴۰ ۱۱۴۱ ۱۱۴۲ ۱۱۴۳ ۱۱۴۴ ۱۱۴۵ ۱۱۴۶ ۱۱۴۷ ۱۱۴۸ ۱۱۴۹ ۱۱۵۰ ۱۱۵۱ ۱۱۵۲ ۱۱۵۳ ۱۱۵۴ ۱۱۵۵ ۱۱۵۶ ۱۱۵۷ ۱۱۵۸ ۱۱۵۹ ۱۱۶۰ ۱۱۶۱ ۱۱۶۲ ۱۱۶۳ ۱۱۶۴ ۱۱۶۵ ۱۱۶۶ ۱۱۶۷ ۱۱۶۸ ۱۱۶۹ ۱۱۷۰ ۱۱۷۱ ۱۱۷۲ ۱۱۷۳ ۱۱۷۴ ۱۱۷۵ ۱۱۷۶ ۱۱۷۷ ۱۱۷۸ ۱۱۷۹ ۱۱۸۰ ۱۱۸۱ ۱۱۸۲ ۱۱۸۳ ۱۱۸۴ ۱۱۸۵ ۱۱۸۶ ۱۱۸۷ ۱۱۸۸ ۱۱۸۹ ۱۱۹۰ ۱۱۹۱ ۱۱۹۲ ۱۱۹۳ ۱۱۹۴ ۱۱۹۵ ۱۱۹۶ ۱۱۹۷ ۱۱۹۸ ۱۱۹۹ ۱۲۰۰ ۱۲۰۱ ۱۲۰۲ ۱۲۰۳ ۱۲۰۴ ۱۲۰۵ ۱۲۰۶ ۱۲۰۷ ۱۲۰۸ ۱۲۰۹ ۱۲۱۰ ۱۲۱۱ ۱۲۱۲ ۱۲۱۳ ۱۲۱۴ ۱۲۱۵ ۱۲۱۶ ۱۲۱۷ ۱۲۱۸ ۱۲۱۹ ۱۲۲۰ ۱۲۲۱ ۱۲۲۲ ۱۲۲۳ ۱۲۲۴ ۱۲۲۵ ۱۲۲۶ ۱۲۲۷ ۱۲۲۸ ۱۲۲۹ ۱۲۳۰ ۱۲۳۱ ۱۲۳۲ ۱۲۳۳ ۱۲۳۴ ۱۲۳۵ ۱۲۳۶ ۱۲۳۷ ۱۲۳۸ ۱۲۳۹ ۱۲۴۰ ۱۲۴۱ ۱۲۴۲ ۱۲۴۳ ۱۲۴۴ ۱۲۴۵ ۱۲۴۶ ۱۲۴۷ ۱۲۴۸ ۱۲۴۹ ۱۲۵۰ ۱۲۵۱ ۱۲۵۲ ۱۲۵۳ ۱۲۵۴ ۱۲۵۵ ۱۲۵۶ ۱۲۵۷ ۱۲۵۸ ۱۲۵۹ ۱۲۶۰ ۱۲۶۱ ۱۲۶۲ ۱۲۶۳ ۱۲۶۴ ۱۲۶۵ ۱۲۶۶ ۱۲۶۷ ۱۲۶۸ ۱۲۶۹ ۱۲۷۰ ۱۲۷۱ ۱۲۷۲ ۱۲۷۳ ۱۲۷۴ ۱۲۷۵ ۱۲۷۶ ۱۲۷۷ ۱۲۷۸ ۱۲۷۹ ۱۲۸۰ ۱۲۸۱ ۱۲۸۲ ۱۲۸۳ ۱۲۸۴ ۱۲۸۵ ۱۲۸۶ ۱۲۸۷ ۱۲۸۸ ۱۲۸۹ ۱۲۹۰ ۱۲۹۱ ۱۲۹۲ ۱۲۹۳ ۱۲۹۴ ۱۲۹۵ ۱۲۹۶ ۱۲۹۷ ۱۲۹۸ ۱۲۹۹ ۱۳۰۰ ۱۳۰۱ ۱۳۰۲ ۱۳۰۳ ۱۳۰۴ ۱۳۰۵ ۱۳۰۶ ۱۳۰۷ ۱۳۰۸ ۱۳۰۹ ۱۳۱۰ ۱۳۱۱ ۱۳۱۲ ۱۳۱۳ ۱۳۱۴ ۱۳۱۵ ۱۳۱۶ ۱۳۱۷ ۱۳۱۸ ۱۳۱۹ ۱۳۲۰ ۱۳۲۱ ۱۳۲۲ ۱۳۲۳ ۱۳۲۴ ۱۳۲۵ ۱۳۲۶ ۱۳۲۷ ۱۳۲۸ ۱۳۲۹ ۱۳۳۰ ۱۳۳۱ ۱۳۳۲ ۱۳۳۳ ۱۳۳۴ ۱۳۳۵ ۱۳۳۶ ۱۳۳۷ ۱۳۳۸ ۱۳۳۹ ۱۳۴۰ ۱۳۴۱ ۱۳۴۲ ۱۳۴۳ ۱۳۴۴ ۱۳۴۵ ۱۳۴۶ ۱۳۴۷ ۱۳۴۸ ۱۳۴۹ ۱۳۵۰ ۱۳۵۱ ۱۳۵۲ ۱۳۵۳ ۱۳۵۴ ۱۳۵۵ ۱۳۵۶ ۱۳۵۷ ۱۳۵۸ ۱۳۵۹ ۱۳۶۰ ۱۳۶۱ ۱۳۶۲ ۱۳۶۳ ۱۳۶۴ ۱۳۶۵ ۱۳۶۶ ۱۳۶۷ ۱۳۶۸ ۱۳۶۹ ۱۳۷۰ ۱۳۷۱ ۱۳۷۲ ۱۳۷۳ ۱۳۷۴ ۱۳۷۵ ۱۳۷۶ ۱۳۷۷ ۱۳۷۸ ۱۳۷۹ ۱۳۸۰ ۱۳۸۱ ۱۳۸۲ ۱۳۸۳ ۱۳۸۴ ۱۳۸۵ ۱۳۸۶ ۱۳۸۷ ۱۳۸۸ ۱۳۸۹ ۱۳۹۰ ۱۳۹۱ ۱۳۹۲ ۱۳۹۳ ۱۳۹۴ ۱۳۹۵ ۱۳۹۶ ۱۳۹۷ ۱۳۹۸ ۱۳۹۹ ۱۴۰۰ ۱۴۰۱ ۱۴۰۲ ۱۴۰۳ ۱۴۰۴ ۱۴۰۵ ۱۴۰۶ ۱۴۰۷ ۱۴۰۸ ۱۴۰۹ ۱۴۱۰ ۱۴۱۱ ۱۴۱۲ ۱۴۱۳ ۱۴۱۴ ۱۴۱۵ ۱۴۱۶ ۱۴۱۷ ۱۴۱۸ ۱۴۱۹ ۱۴۲۰ ۱۴۲۱ ۱۴۲۲ ۱۴۲۳ ۱۴۲۴ ۱۴۲۵ ۱۴۲۶ ۱۴۲۷ ۱۴۲۸ ۱۴۲۹ ۱۴۳۰ ۱۴۳۱ ۱۴۳۲ ۱۴۳۳ ۱۴۳۴ ۱۴۳۵ ۱۴۳۶ ۱۴۳۷ ۱۴۳۸ ۱۴۳۹ ۱۴۴۰ ۱۴۴۱ ۱۴۴۲ ۱۴۴۳ ۱۴۴۴ ۱۴۴۵ ۱۴۴۶ ۱۴۴۷ ۱۴۴۸ ۱۴۴۹ ۱۴۵۰ ۱۴۵۱ ۱۴۵۲ ۱۴۵۳ ۱۴۵۴ ۱۴۵۵ ۱۴۵۶ ۱۴۵۷ ۱۴۵۸ ۱۴۵۹ ۱۴۶۰ ۱۴۶۱ ۱۴۶۲ ۱۴۶۳ ۱۴۶۴ ۱۴۶۵ ۱۴۶۶ ۱۴۶۷ ۱۴۶۸ ۱۴۶۹ ۱۴۷۰ ۱۴۷۱ ۱۴۷۲ ۱۴۷۳ ۱۴۷۴ ۱۴۷۵ ۱۴۷۶ ۱۴۷۷ ۱۴۷۸ ۱۴۷۹ ۱۴۸۰ ۱۴۸۱ ۱۴۸۲ ۱۴۸۳ ۱۴۸۴ ۱۴۸۵ ۱۴۸۶ ۱۴۸۷ ۱۴۸۸ ۱۴۸۹ ۱۴۹۰ ۱۴۹۱ ۱۴۹۲ ۱۴۹۳ ۱۴۹۴ ۱۴۹۵ ۱۴۹۶ ۱۴۹۷ ۱۴۹۸ ۱۴۹۹ ۱۵۰۰ ۱۵۰۱ ۱۵۰۲ ۱۵۰۳ ۱۵۰۴ ۱۵۰۵ ۱۵۰۶ ۱۵۰۷ ۱۵۰۸

محبوب و معذب آفریده شده بود و اما آنچه در حدیث آمده که اگر خبر داده شوید شما که کوپه از جانی بجنبید تصدیق کنید
 و اگر خبر داده شوید که مرده برآمده از خود قبول نکنید و وجه تطبیق آنکه بعضی اخلاق بسبب صحبت اعتیاد و حادث
 و حاصل میشوند تبدیل و تغییر آنها آسان است و اما آنچه جبلتی و قدیم اند تبدیل و تغییر آنها مستحکم است امیرالمومنین حضرت
 عمر فاروق رضی الله عنه میفرمودند که غضب من زلفت مگر پیش ازین در کفر صرف میشد حالا در حاکمیت بن اسلام
 ظهور مینماید و اما تواضع و حسن معاشرت پس تالیف میکردند قلوب انام را و تفقد مینمودند حضار را و می بخشیدند
 بهمنشیان را نصیب ایشان از اوقات و عنایت تا بحدی که گمان نمی برد کسی که هیچ یک بزرگتر از او
 باشد نزد ایشان و اگر ارام میکردند هر کس می آمد و می پرسیدند ستمندان را از حاجت شان و در انجا حش حتی الوسع
 میکوشیدند و می نشستند میان اصحاب خود هر جا که منتهی میشد مجلس و در تمامه مجلس نظر هر که و همه بهم بر جمال
 لازوال ایشان میماند و از همه کشیده و بلند نظری آمدند و این معجزه ختمیت محمدیست صلی الله علیه و سلم
 چنانچه مروی است از حضرت عائشه رضی الله عنها که چون آنحضرت صلی الله علیه و سلم در میان قوم بود از همه بلند و سر فراز
 نموده و منسوب بطول گشته و اگر دو مرد در دو طرف و سه بود از هر دو بلند نموده و در مجلس نیز کتفین
 مبارکین دس بلند تر از همه بود صلی الله علیه و سلم استخوان و میبوندند مو قریب ترین مردم در مجلس بیرون نمی آوردند
 چیزه از اطراف و اعضا را چنانکه دست جنبانیدن و پا دراز کردن باشد مثلاً و نشست بر وضع اعتبار بود و مربع
 نیز و بر زمین گردن خاد می را و میفرمودند که صفت افتقار و انکسار لازم باید گرفت و بر جفای خلق تحمل صبر باید داشت
 و نظر بلند باید داشت و جمله امور را از تقدیر دانسته لب چون و چرا نباید کشاد و از غایت حیا در خلوت و جلوت
 دیده نشد که گاهی پای مبارک بے تکلف دراز کرده باشند و در وقت شدت گرمی که صرف مرزائی میپوشیدند
 هنگام تناول طعام تا چادر در گرمی بستند بر نمی خاستند آری عرفاء گفته اند که چون قلب محل لمعان نور
 مشاهده گردد و نفس بآن گداخته شود و در گذارش صفایافته از غش کبر و عجب پاک گردد و منتقش شود در قوس
 حق و محو گردند آثار و عیب و غبار و خط و در این وقت بنده بحقیقت تواضع برسد
 و مساطت و ملاطفت و مخالطت و محادثت مینمودند با مخصوصان و مزاج مسنون با ایشان که مقصود
 از آن دجلوی و خوشحالی بود و اما سبب از مزاجی که در بعضی احادیث واقع شده محمول بر کثرت افراط در آنست
 که شاغل از ذکر خدا باشد و آنچه سالم از آن باشد مقصود تطیب نفس و تالیف قلب بود چنانکه فعل آنحضرت
 صلی الله علیه و سلم بود و در استحباب آن شک نیست و طریق رشتیق در شدت ریاضت و قوت مجاهدت
 تفویض بود و تموا فق و تبری از حول و قوت و ذبول در تحت مجاری اقدار بموافقت قلب و روح
 و نفس و اتحاد ظاهر و باطن و انسلخ از صفات نفس با غیبت رویت نفع و ضرر و قرب و بعد و فراغ
 قلب و خلوت و تری به تجاذب شکوک و تنازع اغیار و تشویش بقایا و بقای تفرقه و اتحاد در قول و فعل و معات
 ۱۱ غلبه بر آن ۱۲ غلبه بر آن ۱۳ غلبه بر آن ۱۴ غلبه بر آن ۱۵ غلبه بر آن ۱۶ غلبه بر آن ۱۷ غلبه بر آن ۱۸ غلبه بر آن ۱۹ غلبه بر آن ۲۰ غلبه بر آن

اختصاص و تسلیم در هر طره و نقطه و آثار و ثبوت مع الله در همه احوال و تجرید توحید و توحید تفرید با حضور معرفت
عبودیت که مستند است از لحظه کمال ربوبیت و حفظ احکام شریعت با مشاهده اسرار حقیقت و بود و ذجامع جمیع کمالات
جسمی و روحی و حاوی خوبی صورت و سیرت و بودند اکرم و استحقاق و احوال الناس و اشجعهم و قانع از انانیات بی اقیانیت
صالحات و با این همه تعلق با همه مجرب بودند از ماسوی الله و تمامه بطور سنت می بستند و قیص فرخ آستین مثل
قیص حضرت شیخ شخنا و مرشد شاه مسعود علی قلند قدس سره و فنی ارشاد حضرت پیرو مرشد برحق می بستند
و از کمال موزون طبعی طرف کله همیشه کج می داشتند و لطیفه در علت این می فرمودند تا عقل از قفا بر نداشتند و تمامه اوقات
شبانه روزی بطور سنت صرف می نمودند و در اتیان احکام شرعی و ارکان آن مبالغه تمام می داشتند و نمازها را پنجگانه
با جماعت می گذاردند و در آخر زمان که بسبب درو پایی مبارک تابه مسجد شریف تشریف بردن دشوار گردید بود و حسرت
فوت جماعت بسبب می کردند و اما اصحاب را بر دوام محافظت آن تاکید اکید بود و هر که در آن یا در دیگر ارکان شرعی
مساومت میکرد با او بلفظ تمام عفت می ساختند و هر عمل را بر کتاب و سنت عرضه می کردند و بر موافقت عمل بر حد
صحیح میگوشتند و میفرمودند که استقامت بر شریعت همین اصل حقیقت است که کل حقیقت لای شهادت لفظ الشریع فی
زندگانه یعنی هر حقیقتی که گواهی ندهد و ثابت نگردد انداد شریعت پس آن حقیقت زندقه یعنی کفر و کجاست
و انکار دین و آخرت و نفی احکام ربوبیت باید دانست که حقیقت امر مباین و مخالف شریعت نیست بلکه
حقیقت حقیقت شریعت است تا آنچه بدان ایمان آورده اند آنرا بعیان دریا بند و بحقیقت و بر بند و اگر
یکی را چیزی کشف شود که مخالف شریعت است دروغ و باطل باشد و اگر آنرا اعتقاد کند کافر گردد ابو سلیمان دارانی
گفته بسیار باشد که نکته از مواجید این راه بر من کشف گرد و بحسن و جمالیکه دارد خود را جلوه دهد تا قبولش کنم میگویم تا
دو گواه بر درستی و راستی تو گواهی نه دهند قبول نکنم و آن دو گواه کدام اند کتاب الله و سنت رسول الله و بدانکه
شهود توحید با حفظ حدود شریعت مقام صدیقان و عارفان از اهل تحقیق است و بعضی مردم را درین مقام جز
حیرانی و سرسبکی نبود و بعضی خود از دایره اسلام افتادند و دین از دست دادند و گفتند چون توحید است باز شریعت
چیت و دیگران گویند نعم شریعت بر اسمی و نگاهبانی خلق و انتظام کارخانه آبادانی است و از جمیع حال
بعضی این اعتقاد ظاهر شود است که مقتضایان طریقت که وصیت بحفظ حدود شریعت میکنند بر اسمی این عرض
میکند و ادوات است می دهند و اگر نه ضروری نیست و اگر نباشد ضرر بر ندارد حاشا و کلا نهو ذبا لله حسن
الذبیح والذلیل و جماعه دیگر که خود را در لباس تحقیق نمایند گویند که حفظ مراتب شرط است
گر حفظ مراتب نه کنی زندیقی به تو گویند شریعت نیز از شیونات و اعتبارات وجود است این عبارت
با اصطلاح اهل وحدت وجود درست است اما دینیه که بیشک از شرایع علیه السلام آمده خود همین شریعت و اوامر و نواهی است
ساده براه میجویم بخدا از شک لغزشنا ۱۲۵ وحدت وجود در اصطلاح علمای صوفیه عبارت است از یکبارگی عرش تا فرش تا جبرئیل تا میکائیل
بجز یک وجود با حق تعالی و دیگر وجود نیست چرا که سواي وجود حق تعالی معدوم محض است و وجود حق تعالی این نامی تعینات از عالم و شری
تا فرشتگان باشد خواه معقول مثل ارواح و جلاله که آن که توحید و حق تعالی مترشح از اعتدالات میوهات محض و در خارج از آن ماسوی وجود حق وجود نیست
مثل دانه های صغیر و کبیره از ذکر ۱۲۵

در ثبوت و حقانیت آن چه تردد است که اورا باین توجیهات و عبارات اثبات نمایند که او خود هست فرضاً اگر توحید نباشد کمال فوت خواهد شد و شریعت اگر نباشد ایمان زوال می پذیرد و توحید حلال را میگویم که بحکم واقع وجود داشته باشد اما این سخنان توحید که عوام الناس بآن تفوه نمایند و بتقلید اعتقاد کنند بے تحلی بجلایه ایمان و عمل صالح آن خود عین زندگی و الحاد است ۵

بدنام کننده نگوئیم چند سخن وحدت آنکه از عامی ز آنچه خمیسزد بغیر بدنامی

توحید حلالی است که بعد از عمل بشریعت و اعتقاد اسلام جمع گردد و بنوعی باید فهمید که منافات باین نداشته باشد نه این را تابع آن ساخته در ورطه تذبذب افتاده توجیهات نمایند و حاصل اتباع فرع ساختن خلافت وضع و منافی طریقه انصاف است با جملة دین یک است و شریعت و طریقت و حقیقت و معرفت همه شعب و مراتب درجات اویند و علاوہ او را دو وظائف معمولی دو صدر کثرت نافله میگذارد و در مشاهده ذات چنان متفرق میماند که پروای کون و مکان نداشتند بلکه بسبب کمال استغراق در مرتبه تجلی ذات متوجه به تجلی ظلال و صفات نمیشد زیرا که پیش طالبان ذات و سایر آن فی الله توجه بصفات نیز منجمله توجه بغیر است ۵

بهر که مست عالم عرفان گشت بر همه خلق و جهان سلطان گشت

و خوف و خشیت در طاعت و عبادت بر قدر علم و معرفت داشتند در آنک ماکر که جنت و دوزخ و خوف و خشیت و لطف و معاتبات الهی جواهر زوایر اشک نقد دامان حال ایشان میبودند و عرفا گفته اند که چون لطیفه قلبیه را وصل باصلش میشود مقتضی بتبایه شوق و باعث نظاره جمال شایدهان و آستماع لغات و گریه های باشد ۵

بلبله برگ گل خوش رنگ در منقار داشت و اندران برگ و نوا صد ناله های زار داشت گفتش در عین وصل این ناله و فریاد چیست

و بیک خود امر حسن است و عبادت محضه و سعادت کبر و تجات عظمی و ثابت است از کلام الهی و حدیث حضرت رسالت پناهی صلی الله علیه و سلم قال الله تعالی و یخرون للاذقان یکون و قال تعالی خذوا سجداً و بکیت ابو امامه گفت یا رسول الله خجالت چیست فرمود بندگان زبان را و وسیع دارخانه خود را و گریان باش برگنابان و تجار از خوف حق اول دلیل است بر خوف حق و میل آخرت و جالب بجا و چیز اند خوف از حق و ندامت بر تفریط و تقصیر گذشته و عظم سببش محبت حق است و اما حزن پس انکسار قلب است و شوق آن و علاقمش انکسار جواهر ظاهر به است بهر انکسار باطن و جالب حزن سه چیز اند تفکر در گنایان رفته و خیال موت و نظر بسوی متقی تراز خود قال الله تعالی لا تفرح ان الله لا یحب الفرحین و فرمود پیغمبر صلی الله علیه و سلم که او تعالی دوست میدارد هر قلب حزین را و نیز در حال نبوی است صلی الله علیه و سلم که بود آنحضرت متواصل الاحزان دائم الفکر و بود او دوطائی رح غالب الحزن و فضیل ابن عیاض رح گفته که سلف گویند

۵ فرمود الله تعالی که منی افند بر تو و خویش گریه گنایان فرمود الله تعالی که منی افند بر تو و خویش گریه گنایان فرمود الله تعالی که منی افند بر تو و خویش گریه گنایان

زکوة عقل طول حزن است و در حدیث است ما من شئ یصیب المسلم من نصب و وصب او حزن الا کفر لله به
 عنه من سیاته وقوله علیه السلام اذا کثر ذنوب العبد لقی الله علیه الصبر والحزن لیکفر عنه استخ
 و در حدیث بخاری آمده که گفت ابوهریره که میفرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم که اگر برانید آنچه من میدانم کم خندید و بسیار
 گریید و در حدیث ابن ابی بانه آمده که بود آنحضرت که پیای می آمد بروی غما و پیوسته میرسید بروی اندوهها و نبود مر او را
 آسایش جناب امیر علیه السلام میفرمایند که پرسیدم رسول الله صلی الله علیه وسلم را از طریق وصال فرمود المعرفه
 راس مالی والعقل اصل دینی والحب اساسی والشوق مرکبی و ذکر الله انیس و الشفقه کنزی والحنن رفیقی العلم

سلاح الصبر و دایم الرجا غنیته العقب فخری والزهد خرقی والیقین قوی والصدق شفیع والطاعة حلیه
 والجهاد خلقه و قره عینی فی الصلوة و ثمره فوادى فی الذکر و غمی لاجل الصتی و شوقی الی ربی انکھ و در ترک و توکل
 پایه بلند داشتند که از ارباب دنیا جز بقدر حاجت آنرا نمی برداختند و با دنیا علاوه ضرورت دیگر آن نمی ساختند که دنیا
 خانه کس است که او را خانه نباشد و مال کس است که او را مال نباشد عاقل آنرا جمع نکند و هر که از این قوم طالب
 و راغب دنیا می یافتند ناخوش شد و میفرمودند که نمی شناسد این بیچاره که در خیمه حصیبت گرفتار آمده است تا از
 درجه توکل که ملاک دین است انخطا کرده بمنزخرفات دنیا و به میل منیایه مردانست که باند کس از رزق اکتفا
 سازد و تعبدات حق پردازد و در مشکوٰۃ از احمد و ترمذی و ابن ماجه روایت است که فرمود حضرت صلی الله
 علیه وسلم بدرستی که لائق رشک بودن از دوستان حق نزد من مؤمنی است قلیل المال که حلاوت نماز داشته باشد
 و نیک کند طاعت حق را و پوشیدگی و بود در مردمان که اشاره کرده نشود از انگشتان و بود رزق او مقدار حاجت
 و صبر کند برین پس بزد آنحضرت دست مبارک بر زمین یا انگشت خود را بر دیگر چنانچه صرافان وقت
 نقد نمودن در بهم میکنند و فرمود که زود آید موت او و کمتر باشند گریه کنندگان بر او و کم باشد میراث او انتھی بترجمه
 و پیوسته بر نان جوین و نخود قناعت می ساختند و اگر چیزی تحفه از جائی می آمد خود کمتر نوش میکردند و بار باب را دات
 و وابستگان دامن دولت تقسیم نمی نمودند و در خادم و مخدوم فرقی نمی کردند و اکثر ارادت مندان طعام تکلف میفرستاد
 اقل قلیل بیاس خاطرشان نوش میکردند و در آخر زمان که سن شریف به بهفتا و بهفت رسید بود بود و ضعیف
 بعضی خلص مخلصین بصد آرزو خواستند که اهتمام طیاری غذای مقوی بر خود گیرند هرگز قبول نداشتند و فرمودند
 که در ویش را در بنان نباید بود و گاهی طعام سیر شده نمی خوردند که از سیر خوردن انتشار اعضا میشود و انبساط
 نفس برای معاصی و در ذائل و پیوسته بر با محتاج بشریت کفایت میداشتند و میفرمودند که توسط و حد اعتدال
 در اکل و شرب و نوم و یقظت بس مشکل است جهد باید کرد تا اوقات موافق سنن خیر البشر صلی الله علیه وسلم
 مضبوط گردند که تجیبت انبیاء علیهم السلام بحجت تحصیل حد اعتدال است در بهرام و در دل سالک طلب دنیا

نه نیست چیزی که برسد ملازمت پنج یا بیاری یا غم مگر رفع میکند آمدن تلوی از وی گناهان او را و هم قولی علیه السلام که هرگاه بیا رسیدن گناهان بنده می اندازد و خداوند
 هم حزن ناکه کفاره شوند از وی است معرفت راس المال من است و عقل اصل دین من و حب بنیاد من و شوق سواری من و ذار خدا انیس من و شفقت خزانه من و حزن
 رفیق من و علم آلوده من و صبر جاید من و در انجمن من و فقر باعث فقر من و در فقره من و یقین قوت من و صدق شفیق من و طاعت دوست من و جهاد عادت من
 و خنکی چشم من در نماز و غم قلبی من در ذکر و غم من بر اس امت خود و شوق من بسوی رب خود تمام شد ارشاد آنحضرت صلی الله علیه وسلم

و طلب حق جمع نمی شود و اعراض از اغراض باید تا در قبول کشاده شود

آرزو بگذار تا رسم آیدش

آزمودم من چنین می بایدش

و عشق و محبت بحضور پیر و مرشد خود آید چنان میباشند که هرگاه نام شریف میگردند با کسی ذکر مبارک حضرت
خوش طبع می نمود بیتیاب میشدند و بحکم منظریت خاص حضرت مبداء الحقائق و فیض توجیه حضرت پیر و مرشد
خود در نسبت عشقیه نیز باقی میماند رسیده بودند گویا در نسبت عشقیه پیغمبر وقت بودند که شرحی از آن
نتوانم گفت و میفرمودند که عشق و حقیقت کیش و آئین مردان است اما جزو عظم درین باب طبع مودون و
جوش و گرمی است که خنکی اینجا ناپسندیده است و در علم تصوف تحقیقات، همچو تحقیقات حضرت شیخ اکبر
میداشند بلکه در تقویت و تحقیق مذہب شیخ مبالغه تمام می میداشند و بارها میفرمودند که اگر تخطب از اعتنا
و انصاف با انصاف که خیر الاوصاف است در میان باشد این علوم را بر سر منبری توان گفت بطریق که اصلاً
در اینجا محل انکار نباشد چنانچه کرات و مراتب جماعات منکره از متکلمین و مستبان طرق حاضر شده بحث با کردند
آخر اعتراف بقیوت معارف حضرت ایشان کردند و از اقرار بحقیقت توحید وجودی چاره ندیدند و اعتقاد
و ایمان به تکلیف علمی و عملی حضرت ایشان در جمله علوم عموماً و درین علوم شریفه خصوصاً اظهار نمودند و تحقیق
علیه قلندریه حضرت ایشان را شانه رفیع و عظیم و حائس بس منبع و نغم عطا گردیده بود گاهی در اظهار
معارف سر مواز جاده شریعت میزدند و در ترک و تجرید و انقطاع از اسوا و تشبیه از مراسم
میجه و تکلف عادات و استغراق در افکار و افکار و نش علوم قدسی را سخ داشتند و از مشایخ که معاصر
ایشان بودند کس در شدت ریاضت و قوت مجاهده و انسلاخ از صفات نفس و فراغ قلب مشارک
ایشان نبود و بقدرت اصلاح و هدایت گمراهان اختلاط و ارتباط از دنیا و اهل آن داشتند و همه تن بر محافطت
نسبت باطن کوشیدند و تعظیم علما و شیوخ حسب مرتبه فضل میکردند و عمل تسخیر امر او سلاطین و جن و شیاطین هرگز
نمیکردند قبل از عالمان این فن هم خوش نمی شدند و درین علم هم اعلم روزگار بودند و میفرمودند که وقتی که بزرگواران
دنیا و می میلانند از دنیا داران براس چه اختلاط مفراطی و بر موابی الیه و نعم مصطفویه ص شکر
میکردند و تحذیر نعمت خدا بر لقمه و هر لحظه میفرمودند و صاحب وقار و اعتبار و کشاده دست و تجل ظاهر و تجل
باطن و تبسم بسیار و خنده کم و سحر بیان بودند اگر باقتضای وقت گاهی بر کس بغضب می آمدند همان دم بعفوش
می شتافتند و اصل حق سبحانه و تعالی قبولیت عظیم و غنیمت در قلوب عوام و خواص نهاد و مرتبه تقبلیت و تقبلی
بخشود و جمیع مردمان را از علما و فقها و فقرا و طلبه علم از اقطار ارض توجه بجناب عرش مآب ایشان داد و گوثر
چشمه های حکمت از محیط قلب شریف بر ساحت زبان فیض ترجمان جاری ساخت و از ملکوت اعلی تا بسو
اسفل آوازه کمال و جلال ایشان در افکند و علامات قدرت و ولایت ظاهر گردانید و مفاتیح خزائن جود و تصرفات
وجود بقیضه اختیار ایشان سپرد اکثر بشارت و توفیق ایشان از کجی بر راستی آمده سالک سالک صدق

وصوب شد و برکت کمال تباع نبوی شان نزول آیه **وَمَا ارسلناک الا رحمة للعالمین** گردید و علوم و کشف
 بے بیان گذاشتن و با عوام و در رنگ عوام بودن از عادات مستمره ایشان بود و جمیع مشائخ و علما بکمال فضل و ولایت
 ایشان معترف و در رعایت تعظیم و تکریم متفق بودند و استقامت ارکان شریعت که از توجیه حضرت ایشان نظر
 آمد و هنوز باقی است ^{در آنکه} اول دلیل است بر کمالات باطنی و احوال حقیقی ایشان در ریاضات و مجاهدات و کرامات و محاسن
 اخلاق و تمام اوصاف و زراست افعال و متانت اقوال و حفظ آداب ظاهر و باطن و ورع و تقوی که دیده شد
 بر هانے واضح است بر علو مرتبه ولایت و سمو منزلت قطبیت و تفهیم و افهام مطالب علمیه و مسائل دقیق از علوم
 شریعت و طریقت و حقیقت و محل اشکال آنها بحدی بود که شاید در ذہن کسی مطلبی از آن خطور کرده باشد روز و شب بجز
 درس علوم ظاہری و باطنی چیزے دیگر نبود ہزاران مردمان را از شرق تا غرب از فیوض خود فیضیاب ساختند و شش
 حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی رحمہ و مرزا منظر جانان رحمت و شیخ محمد الدین عراقی رحمت و آوحد الدین کرمانی و شیخ احمد
 غزالی رحمہ بسیار پسند خاطر فیض ماثر بود با تجملہ ذات قدسی بود کہ اگر کونین باومی نازید زیبا داشت و اگر زمین و
 زمان بر خود می بالید شایان قوام عالم و برکت بنی آدم از ذات قدسی سمات حضرت ایشان بود و مرتبہ قطبیت
 و ابدانیت و غوثیت و آو تادیت و آنچه توان گفت در ذات منظر آیات حضرت ایشان موجود و دولت
 انزل آورد و دستند و از کثرت عبادت گویا امام زین العابدین وقت بصد کہ است ظاہر شدہ کسی کہ ایہ سلف
 راندیدہ حضرت خداوندگار را بانی شائبہ تکلف مشاہدہ میکردن کہ با شتم کہ احوال و مقامات ایشان را بیان کنم کہ
 برائے این زبانے باید ودلے و فہمے شاید امروز زبانے کجا کہ مرع ایشان کند و دلے کجا کہ حقیقت بابرکت ایشان
 دریابد و فہمے کجا کہ واقف حال باشد آل بیت ہمین قدر میداند کہ انجمن پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم فرمودہ اند کہ بعد از ہر صد سال
 مردے پیدا شود کہ سنت مرا تازہ گرداند ہمین ذات مبارک بود این قدر کہ گزارش رفت بر اندازہ علم و دانش
 و دید قاصر خود است آری **ترا چنانکہ توئی ہر نظر کجا بیند** بقدر دانش خود ہر کسے کند ادراک ^{در یافت}

وصل در بیان پارہ از ارشادات فیض آیات

باید دانست کہ کلمات قدسی سمات حضرت ایشان کہ در انظار غوامض اسرار حقائق جبروتیہ و لاہوتیہ و تعارف
 لطائف ناسوتیہ و تائکید بلینج اتباع احکام شرعیہ بودہ اند بسیار اند و ہمہ بابلند تر از آن کہ دست فہم و
 ادراک ہر کس بدانہ رسد آری دآن ہمہ بنا بر تعمیم افادہ کافہ اہل خصوص و عموم فائدہ ندارد و اگر صاحب ذوق
 شوق اطلاع بران دقائق داشتہ باشد باید کہ ہم ازین صحیفہ شریفہ بگوید آینجا بحر بعضی انفسان فیض متضمنہ
 و دقائق آداب سلوک کہ در ارشاد متفینان جناب ولایت مآب تقریر یا تحریر اشرف ارشاد بگرفتہ اند بہ لفظ
 افادہ رقم می پذیرند و اللہ هو الولی و الموفق **افادہ** میفرمودند کہ تصوف را بسیار معنی نوشتہ اند

۱۔ و نفرت نام تر از آن کہ از دوسہ مرہانی بر عالمہا ۱۳ ۲۔ جبروت و لغت بمعنی تکبر و عظمت و بزرگی و در اصطلاح حضرات صوفیہ عظمت و جلال سماء و صفات
 آسمی و مرتبہ وحدت و مرتبہ علم مجلی و مرتبہ شیون را گویند ۱۴

اما جامع و مانع همه این یک است یعنی صدق توحید بسوئے خدا و برائے بیهن صداقت توحید محبت و محبت مرشد
 کامل و مکمل و اختیار طور مجاهده بر منج شریعت واجب گردانیده شد پس طایب را باید که در متابعت نبوی صلی الله
 علیه و سلم لباس تقوی و طهارت بر قامت با استقامت خود بسیار آید و بر ملازمت تمذیب اخلاق و تزکیه نفس
 از ظلمت هوا و بدعت برد آید و طلب حق آغاز کند در محبت شیخ خود همچو کوه را سخ دم و ثابت قدم مانند تالاب
 فیوض بر روی قوتش کشاده شوند **فان** او میفرمودند که چون کامل مورد تجلیات الهی است بر تو تجلیات
 از وی در خشنده پس طالبان با بصیرت را از محبت و لقاء شیخ کامل بواسطه دریافت آن انوار و پرتو بگفتگو
 مشکل حل شود و آسمان کلام ایشان نیز کبریت احمد است اگر صحبت میسر شود آن دولت را اندازه کجا و اگر نشود گوش
 بکلام ایشان که پیغام است از غیب باید کشاده شد حاصل آید **فان** او میفرمودند که کامل آنست که
 کونین هر ساعتش چنان پیش نظرش باشد که گویا گرفت و شش نماده است اتحق حضرات صوفیه گفته اند که سالک
 چون بمرتبه کمال میرسد و شهود ذات نصیب و می شود و بخلقت حق خداوند عالم فائز میگردد و مرتبه شیخی سرفراز
 مییابد بر مرتبه ذره ذره صاحب قدرت و تصرف میباشد هر چه خواهد کند و هر چه اراده کند واقع شود که جمله اراده و قدرت
 و تصرف و س در اصل راده و قدرت و تصرف حق میباشد که بردشش ظهور مییابد بلکه هر چه در عالم با هر حق واقع شود
 بواسطت و علم او میباشد **فان** او میفرمودند که نفس در زبان اهل تصوف مبراشوات و لذات حسیه را
 گویند و آن بخارے لطیف است که از جوف قلب به تصعد حرارت غریزی متصاعده میگردد و آزاره جاری عروق
 به جمیع اعضا و اجزای جسم جاریست و حس و حرکت جسم بدوست و تجرع و شبع و حرص و هوا و جمیع صفات نفسانی
 بدو قائم اند و روح حیوانی در اصطلاح اطباء عبارت از همین است و واسطه تعلق روح انسانی بحسب همین نفس است
 و برزخ است میان انسان بحسب مناسبت بهر دو جانب در لطافت و کثافت و تعلق روح با نفس مشابه
 تعلق مرد با زن است که از ازدواج آنها نطفه دیگر ناشی شده که آنرا قلب گویند و در تعلق و متقلب است میان
 هر دو و بحسب غلبه احکام یکی ازین دو تابع اوست و مدبر محسوسات نفس است و مدبر معقولات روح
 و مدبر اشیاء مرکب از محسوس و معقول قلب است پس باید که مدبر اشیاء که نه محسوس اند و نه معقول و آن
 ذات و صفات حق است چیزی دیگر باشد لاجرم او تعالی شانه لطیفه دیگر فرستاد اعلی و اصفی که بقلب تعلق ارد
 و آنرا سر خوانند و لطیفه دیگر صافی که آنرا خفی خوانند و کشف ذات بختی میشود و صوفیه گویند که این لطافت احتمال
 دارد که بعد تجلیه روح محدود فانی میشوند **فان** او میفرمودند که برکات از کار خواه نفی اثبات باشد یا اثبات
 مجرد انگاه قابل لحاظ و اعتبار باشد که تجربه خیال از هر تعلق که بآل باشد یا بجاه یا اولاد دست دهد و این انگاه
 حاصل آید که در جمله اوقات محاسب نفس خود ماند و متفحص مالوفات نفسانی تا بهر چه که دل خود او بخترا بدش
 به تیغ بیدار رخ نفی بردارد و رنه فانی نفس نبود پس صفای نفس از گجا آید و فرق میان فنا و صفا مثل است

له لطیفه لغت بمعنی نیکوئی و جزئی که در اصطلاح حضرات صوفیه اشاره است بسوئے حق و توفیق المعنی که در اول مضموم میشود و در عبارت و بیان نمی آید
 سه صافی صفا و حواشی او اهل تکلیف اند که رشد

بفرق میان مرید و مراد که آخر هر یک بدیگرے وابسته است **افساده** میفرمودند که مقتضای فطرت نفس آزادی است و بند شرع شریف اگر نبودے خداوند صاحب خود را تا یکجا بردے خاصیت وی است که بر قسمت خود راضی نباشد و زیاده از آن می طلبد و ظاہر است که در طلب چه قدر ذل می باشد چه جائے طلب غیر مقسوم لا جرم باید که بر خواهش او نزود و در هر چه پیش آید صبر و تحمل و مخالفت آن باید کرد

نفس اثر درهاست این کے مرده است | از غم بے آلتی افسرده است

افساده میفرمودند که اصل منشای ارتکاب ریاضت و مجاہدات تمذیب نفس است با خلاق کریمہ نبویہ و چون اتباع کامل در قول و فعل حاصل شد اتباع در حال که اثر و نتیجہ آنست نیز حاصل خواهد بود که المواہب آثارا لکاسب و محبت میل نفس و انجذاب اوست سوے چیزے محبت کما لیکہ اعتقاد کرده است دروے برو جھے کہ باعث گرد بر تقرب وے و علت محبت حسن است یا احسان و ہر دو منحصر است در ذات مقدس باری و دیگر ہر جا کہ ظهور کرده از وہست کہ اصل مظاہر و انوار مشارق ذات پاک حضرت سید کائنات صلی اللہ علیہ وسلم است و بعد از وے تفاوت مراتب اتباع و استقامت در اولیای امت سرائت کرده است رحمۃ اللہ علیہم اجمعین و محبت ہمان میل و انجذاب است و اطاعت و موافقت کہ سبب تقرب است لازم آنست و بے آن محبت ناقص است و دعوی کمال آن کاذب و سبب اتباع پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم محبت الہی را از ان است کہ ہر کہ اتباع یکے کند و در پے وے رود لا جرم آنجا میرسد کہ او میرسد و او خود در مقام ارفع و اعلیٰ است از ہر کہ جزاوست اما دائرہ وسیع است در ان مقام منازل و مراتب متعدد است و علاوہ محبت انجذاب است **۵** آنجا کہ تویی کجا بود منزل ما در راہ طلب شکستہ شمس ما | لیکن شب و روز با تو یکجا بودیم | ما بر در تو مقیم و تو در دل ما

افساده میفرمودند کہ حقیقت فقر کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم بدان فخر فرمودہ آنست کہ قبلہ تو جہش جز حق دیگرے نباشد و بعد ازین غناست کہ آن عبارت است از بے نیاز شدن از خلق بہت نیاز کامل با حق تعالی شانہ و ازینجاست کہ گفتہ اند عارف در ہر دو عالم غریب است و زائد غریب است در دنیا چہ سرائی این آخرت است و جزای آن جز قرب و وصال حق تعالی چہ باشد کہ آنجا دنیا و آخرت نیست **افساده** میفرمودند کہ مراد از برکتان حجاب بکلی آنست کہ ہر یک از ابواب تکلیف مناسب استعداد کمال حاصل شدہ و تجاہے کہ از ایشان زائل می توانست شد بر خاستہ نہ آنکہ فی نفس الامر حجاب ماند و در انداختن حجاب عبارت از سلب تعقید و تعین

سہ مرید دلت معنی ملوک کنندہ در مہلک حضرت موفیہ می آنت کہ یکسو کند نفس خود را از دنیا و گرداند از دلت وی بسبب لذت یافتن و عبادات و شیخ ابو عثمان کی گفتہ کہ مرید آنست کہ ہر دلقب سے از ہر چیز سوا سے حق تعالی و بخواہ خدا را و قرب و یلہ مشتاق گردد بسوے ملاقات وے تا بیکدیگر نہ خواہشات دنیا از قلب سے و تعین حضرت میگویند کہ مرید آنست کہ شایع ہر باشد در قول و فعل و قلب قاب یعنی اورا خواہش و ارادہ نباشد بجز خواہش و ارادہ شیخ و ابو حامد گفتہ کہ مرید کسی است کہ در دروۃ اسما از راس وے کشادہ گردد و در زمہ توسلین علی اللہ باسم تعالی و آید و در فتح کی نوشتہ کہ مرید آنست کہ منقطع شد بسوے خدای تعالی از نظر و ہنسار و محرز گشت از ارادہ زیر او میراند کہ آنچہ در وجودی آید یا ارادہ خواہست نہ بارادہ غیر پس ارادہ حق در ارادہ حق محو شود و نہ خواہد مگر ہمان کہ خواہد **۱۱** سہ مراد از لذت یعنی ارادہ کردہ شدہ و از مہلک حضرت موفیہ ملوک آنست کہ جب کہ کردہ شدہ باشد از ارادہ خود و مجاہد کردہ باشد از رسم و عبادات بسوے حق و از خصائص است کہ مستطی نشود بشادہ و شایق در احوال خود اگر شہ محب باشد نہ غیر **۱۲** سہ زام در لذت اگر رغبت و خواہش پیدا نہ کردہ از لایا و جاہ و ناموس تعلی گیرد و در اصطلاح حضرت مہذب عبارت است از یک عبادات و تقویٰ اختیار کند و ہمیشہ بران عامل ماند و از اسوے اللہ دل را بردارد و لذتی و غیر بہت خلاص یا بہ **۱۳**

و تعلق خودی خویش که حجابهای جمال شایسته مقصود افتاده اند و نه بر تو فیض آتی مدام تابان هست اما از اهل تقید و تعلق
بسبب حجاب ایشان نهان است آری مصرع **تو خود حجاب خودی حافظ از میان بر خیز**
افاده میفرمودند که توکل که اصل الماصیل جمیع مراتب است عبارت از مخالفت نفس است تا که ادهند
و من یتوکل علی الله فهو حسبہ کس در توکل نظر بطرف حق باید و در غیر توکل نظر بطرف خلق و بقوت کفایت
تفانت نماید و بقطع طمع قطع ماده تشویش بسازد **افاده** روزی در نور مذکره کهجاودان میماند و با مثال
و حکایات نیز تعلیم حضار و آفاضا معارف حقیه پیش نهاد خاطر معرفت مظاهر میشد مخصوص بنحیریهایی نفوس اند
مبد و معاد و تغافل بخت از جاع بازگشت خود با ارشاد فرمودند که زمین پیش در گهنگام رخصت دختر یک
از ارادت مندان حضرت عوث ملت قدس ستره خریک بودم چونکه وقت رخصت دختر و قصبات معمول است که
میراثیان و غیره بر دروازه عروس بابل می سرایند و از ان بحال عروس متاسفانه بعضی حاضران را رفته در میگیرد
در آن جایز حاضران را رفته آمد و مرا هم چشم پر نم شد یک که اصلا مذاق معرفت نداشت و از چاشنی اعتبار و
استنصار نا آشنا بود ازین رقت همه با شکفت زار و دافتاد و گفت که این وقت رقت نیست بلکه بوازی حال
عروس و بودن این تقریب باعث فراغت و سکد و شوی و الدین او سرور و باید گفتم نه اگر نظر بالا رود اینوقت
بهرمین است که میشود و دافشور را که بشنود همچو وقایع بے بسر کار و برده باشد و آهین و قادیش بسر آغاز فطرت
و حالت باز پسین خویش متقل شود باید که بفهمد که چنانکه این دختر میان مادر و پدر و جمله اصول و فروع خود
پرورش یافته و جنسیت پیدا کرده و آنها از مزاج و طبیعت و و آواز طبیعت و معامله ایشان هرگونه آشنا بود
حالا کار و بے عالم بے اختیار بیابا بدست و دیگران می سپارند و ویرا بکانه دیگر سابقه با دیگران در پیش است که
کایه سر رشته معاملات و موالت در میان نبود و از تربیت گاه خویش فراق جاوید و از یگانگان و اصول
خویش جدا می شود پس بحسرت فراق و بے از یگانگان و در مرغ بے اختیاری معاملات بیگانگان از ان رو
که سرانجام فراق و بے بجا کشد و این حالت تا زیستن او به نسبت ماند و بود با یگانہ با خوشتر میگذرد و با بخصه رنج
میگزیند و همچنین عاقل در حالت آخرت خود نظر نگار و که اولاً بحکم ید بتر الاھن من السماء الی الارض تبدل و بمرنگامه
آراے همان مانده باز دواج دو نفر از نوع انسان بسر آغاز تکوین نطفه از یک بدگیره متقل شده در رحم مادر آمد و اندر ان
تقلبات زنگار رنگ و تصرفات گوناگون شدند و بآیان کار بسیر اطوار وجود و از مراتب جمادی و نباتی و حیوانی و در گذشتہ

سله خودی انیت را گویند و این بر دو قسم است یکی خودی خود دیگر خودی حق یعنی برتر و دعت و حقیقت محمدی صلا علیہ وسلم که مرتبه برتر و جامع است و در اعلم کمال تعین اول نیز
گویند ۱۲ و بر توکل که بر خدا پس است اول ۱۲ و عاقل و دلف یعنی عقلند و در اصطلاح حضرات صوفیه طالب ماکنه صادق را گویند ۱۲ و بے سبب که کار افروخته و در
از آسمان بسوے زمین ۱۲ و اطوار وجودی اطوار جمیع طور و عبارات است از حال نشان چنانچه از آن سخن گفت اندکیک به نسبت معجز گویند که چنانچه است و بے نسبت حقیر
میگویند که چنانچه است باید دانست که وجود حقیقی ناچیز را اطوار و شیون و حالات اندک خود از ان منزله است بحکم الاک کماکان یعنی امروز هم همچنان است که سابقاً بوده
مگر بسیر آن خوشوقت و خوش عیش حکم کل بود و هونی شان (یعنی بر روز در شان دیگر است) میباشد و بمن سبب است که این اطوار و حالات و شیون ذاتی اعتباری اند و آن
نیکو حقیقی و همچنین هر فرد عالم را اطوار و حالات از متغیر و اولاد ذات بخت بود از ان باطوار مراتب تنزلات و سلب پدر خود آمد و از ان در رحم مادر خود آمد و از ان محض نطفه
نفس بود باز عطف شد باز مضغه بعد از ان بر و بے سخوان پیدا گردند و بر ان گوشت و پوست پوشانیده شد پس و بے درین حالت نیز نفس است و عاجز و مضطرب و بے حرکت با حق که
در و بے روح انسانی و روح حیوانی که بر تو روح انسانی است نفع کو پس در ان قوای طبیعی و نفسانی و حیوانی که این نیز بر تو روح انسانی از ان فراتر از ان بقیه بر صفحه ۲۰

تصور و تشکیل و خوش از حقیقت جامعه بیکر انسانی بروز کرد و چون در عالم ظهور قدم نهاد و اینجا سلسله اضافات در میان آمد و سر رشته اصول و فروع و تعلقات آن و این بهم بر بست که آئین پدرست و آئین مادر و این چنین آئین چنان و چون روزگار سے برین بستی موهوم گذشت و زمانے کہ بعلم آتشی و مخصوص بقایے بیکر عنصری مقدر بود باین ماند و بود سپری گشت ناگاه فرمان جہان آفرین در رسید کہ حال روح و روانش بسوے باز گشت جاسے خویش منتقل گردید پس باین حالت موجود ہما نا حالت باز پسین خویش قیاس باید کرد و تو ان اندیشید کہ مرا نیز روزے ہم برین عنوان حالتے از جدا ایہا بر رویے روز خواہد آمد و از ہمہ بگانگان و افراد جنس کہ بایشان روزگارے بسر بردہ ام و بایشان ہرگونہ موافقت پیدا کردہ فراق جاوید پیش خواہد آمد و بابیگانگان یعنی فرشتگان کہ سر رشته جنسیت در میان ندارند بعللے بیگانہ معاملات خواہد افتاد تو ان دید کہ باین خیل نا آشنا کہ مناسبست باو شان پیدا نکردہ ام چہ معاملات پیش می آید و بعللے بیگانہ در عالم بے اختیار یہا چسان میگذرد این ہمہ گریہ بر اسے این میباشد پس بکار ہمہ بر جاسے خودست و بیگزاندہ در خود است **ف** ادو میفرمودند کہ فی الواقع دشمن ترین آدمی نفس خود اوست پس ناگہ فرمود حضرت صلے اللہ علیہ وسلم کہ نفس ہرگز از تا فرمانی کردن و خلاف کردن باز نمی آید و از اینجا گویند کہ هیچ خلقی عظیم تر از نفس آفریدہ نشد تا بحدے کہ دعویٰ خدائی کند و اسچ مخلوقے دعویٰ خدائی نکردہ جز نفس **نفس را مقصد سرست و بر سرے** از فرار عرش تا تحت الشرے

و این معاشرت وی حضرت صلے اللہ علیہ وسلم تضرع میفرمودے اللھم لا تکلن الی نفسی طرفۃ عینہا **بہد از ان از شک مادر و از ان گشتے اسلام افکلی و شایب کہات و شخوخت نی میرزا باطوار بر بن قبر و مشرد در جنت یاد و بخ جاسے دکتے باشد از بخاق تعالیٰ میفرماید لعلکم ادوارہ عین بہت سیر اطوار وجودی نفسی و اما سیر اطوار وجودی آفاقی آنست کہ پیش ازین در حاشیہ لفظ حقائق الذیہ بیان کشف کر امات حضرت قطب الافراد شاہ حیدر علی قلند قدس سرہ العزیز مذکور شد **حاشیہ صفحہ ۱۷۱** بروز باضم یرون آمدن و آشکارا شدن و در اصطلاح حضرات صوفیہ بروز از آنکہ سید کہ فیض بدر فوج کا طے المکل کا طے دیگر کہ در تجلیات می شدہ باشد و آن کامل فیض یافتہ منظرے شود چنانکہ اگر بگوید من ہلک ہستم صادق آید و بعضی از مشائخ گفتہ اند کہ این تنازع بہت حالانکہ این تنازع نیست زیرا کہ در تنازع تعلق نفس بدن دیگر از برای غیوت حیات دوست برائے حسن حرکت آن بدن بہت و در بروز تعلق نفس بدن دیگر از برای این غرض نیست بلکہ مقصود ازین تعلق حصول کمالات بہت مرآن بدن را و وصول بد درجات بہت مراد را چنانکہ جن بشخصے تعلق پیدا کند (بمانشیم) و در ہمہ او بروز نماید پس بن تعلق برائے حیات آن کس نیست چہ کر دے و احساس و حرکتے پیش ازین تعلق نیز ویرا بودہ بلکہ مقصود ازین تعلق تقویٰ و صفات و حرکات آن جن بہت در ان کس حضرت مشائخ را بدین ہر دو حاجت نمیشد بلکہ رشد کامل اگر بہت ناقص خواہد بے آنکہ در وے بروز نماید با مادہ انجہا نہ صفات کاملہ خود را در بدن ناقص منعکس میسازد و بتوجہ انتفات آن انکاس اثبات و بتقدیر تدریجہ از نقص کمال آید و از صفات رذیلہ صفات حمیدہ گردید و اسچ بروز وغیرہ در میان نماید ذلک فضل اللہ یؤتی من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم و اینجا در متن کتاب ہذا این قسم بروز را نیست بلکہ محض نمونہ مقصود بہت چو کہ معانی مذکورہ بالا مضمون مفید میداشت لہذا نوشتہ شد البتہ اگر بچشم غائر نگریستہ شود انسان بروز جناب باری تعالی شایہ بہت ان اللہ خلق آدم علی صورۃ برہان آنست علی الخصوص انسان کامل کہ بر قدم رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم میاشت در زمان خود و این قسم معنی ہذا مراد میتوان شد **۱۲** باز گشت و لغت بمعنی خود و مراجعت و در اصطلاح حضرات صوفیہ نقشبندیہ رحمہم اللہ تعالی عبارت بہت از رجوع کردن و گردیدن بنسبتہ قدرے ذکر سہار یا بیچ بار بطرف مناجات رجوع کند یا بنظر دیگر بگوید بحضور دل کہ سہر ب من تو مقصود من ہستی دنیا و آخرت را بڑے نو کند آتم تو نعمت خود را بخوبی بر من بخش و و حال خود نصیب من ساز چرا کہ در ذکر این شرط عظیم بہت مناسب نیست کہ ساک ازین غافل شود و اینجا مراد مطلق رجوع بطرف مبد و خود و انتقال ازین دار نا پایدار بہت **۱۳** باز الہامانہ سپرد کنی و بسوے نفس من یک لحظہ **۱۲****

اینجا در موافقت چشم زدنش این خون است پس خداست آنرا که از کمر او امین باشد **اف** و میفرمودند که دنیا مشتق از دُئاست بمعنی قرب پس دنیا یعنی تو آن هست که دل ترا از حق مشغول دارد

چسبست دنیا از خدا غافل بدن نمی قماشش و نقره و فرزند و زن

و گفته اند نیز همین باشد لامحاله مجاهدت و ریاضت ترک هوا باشد چنانچه در کلام مجید میفرمایند **او** و علی السلام لا تشبع الهوى فیضلك عن سبيل الله اگر چه متابعت نفس و هوا از انبیا و رسل نیاید لیکن مقصود از جروح است است و تعمیض است باینکه حسنات ابرار و سیئات المقربین که ایشان نیز ترک اولی فضل و خطرات نیز ما خود و معاتب گردند و با وجود آن اوب آنست که اگر او تعالی ایشان را عتاب فرماید ایشان را ببدگاه عزت تواضع و انکسار افزاید که صاحبان را با نزدیکیان بارگاه و نزدیکیان را با صاحب خود نیاز نیست که آنرا کمتر کسی داند **اف** و روزی ارشاد فرمودند که ظهور حق بصورت کائنات مانا بطور سواد و روشنائی است بصورت حروف که صورت واقع بوده اند که خطی عمود از سواد و روشنائی اعتبار کرده آمد و خطی عرضی بسمی مامور گشت پس اگر از صورت اعتباریه حروف و نقوش اعتباریه قطع نظر کرده شود و بصرف سواد نگاشته دوخته آید همانا جز روشنائی نظر نخواهد آمد بچشمین اگر از صورت کائنات که خود مابه الفرق بین الموجودات بزرگ و صغیر تعیین صوری شان بیش نیست نظریه بالا کرده شود جز شهود وجود حق شهودی نخواهد بود عارف رومی از همین حرفت حقیقت ذاتیه بشهود تنزیه و مابه الفرق که در تجلیات و ظهورات بعالم رنگ و بو ظاهر اند خبر میدهند

منبسط بودیم یکجو هر همه	بے سرو پائے بدم یکسیر	یک گمر بودیم همچون آفتاب
بے گره بودیم و صافی همچو آب	چون بصورت آمد آن نور سیر	شد عدد چون سایه بے کنگره
کنگره بیرون گفتند از تخنیق	تا رود فرق از میان هر فریق	شرح این واگفته اید از فری
لیک ترسم تا نرزد خاطر	نکته با چون تیغ فولاد است تیز	گر نداری تو سپهر واپس گر نری

اف و در مذکره معیت حق بکائنات ارشاد فرماید که میان علمای کلام و حضرات صوفیه در مسئله معیت واجب تعالی با موجودات عالم اختلاف است پاکبازان صوفیه بمنطوق و هو معکم انما کنتم قائل معیت ذاتی شده اند و علماء ظاهر بمعنی صفاتی روزی در جامع مصر علمای مصر و متکلمین فراموش اندند و برایین عذبه حسب زعم خود با اثبات و عوے پیش کردند و جرح و قدح از هر سو بمیان آمد کار بدان شد که رجوع بشیخ زکریا انصاری رح افتاد محاکمه این مسئله پیش ایشان بردند جناب شان از متکلمین فرمودند که آبا شما قائل صرف معیت علمی از ان شده اید که اگر معیت ذاتی باشد علاوه تشبیه و تجسیم معاذا الله تلوث بقا و زرات لازم خواهد آمد حالانکه در صورت معیت علمی نیز همین محذور و ریش است زیرا که علم واجب از صفات کمالیه

و بر وی کن خواهر نفس از ان گواه کند از راه خدا **اف** نیکو بپای شکوه ان گناهان تقریر است یعنی نیکو دان ایچ که خدی میماند و مقربین انبیا ندانند انجاعت و بیکر ان باشند جناب مقربین بشو و حجاب بری ایشان گناه است که درون دیده اگر نیم صفت بسیار است **اف** چون مع حرف نمایی از دینیه هر چه زیاده که در حجت جمعی و غیر آن در صلاح حضرت زید و حقان بسیار ان گناه **اف** تشبیه لغت بمعنی مانند کردن چیز را چیز دیگر و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از نظریه ذات حقانی و مظاهر و مظاهر کونیه بافتل و متشکل و جمعی نقلی و جمعی ذاتی و معانی

اوست و صفات هر چند نه عین الله و نه غیر الله همه صفات بذات واجب و اجبته الثبوت بوده اند بدلیل لزوم عجز
 و جهل و انفکاک آنها از ذات محال است پس معیت علمی با معیت ذاتی متلازم خواهد بود و در انفکاک آنها از ذات
 محال است درین صورت معیت علمی با معیت ذاتی متلازم خواهد بود و در انفکاک صفت علم از واجب لازم خواهد آمد
 و آن خود محال است پس قبا یحیی که در صورت معیت ذاتی لازم می آید بعلت لازم است از معیت علمی نیز لازم خواهند آمد
 پس حضرت ماقدر سره فرمودند که این جواب جواب الزامی بود و جواب تحقیقی این است که مراد از معیت درین آیت
 معیت ذاتی است نه صرف علمی چون معیت مطلق با مقید و هویت با ماهیت و تلوث بقاذورات لازم نمی آید
 چه ظاهر است که تلوث از عوارض اجسام است و آنچه جسم نیست بعوارض جسم موصوف نخواهد شد البته و دیگر تحقیق
 این مسئله را هر کس شائق باشد رجوع باسفار کبار نماید **فان** میفرمودند که اصول درویشی سه چیز اند کم خوردن
 و کم خفتن و کم با خلق آمیختن و فوائد کم خوری بسیار اند بعضی از این اند که مرد آفتاب حس و آلود حفظ و اذکے فهم
 و اقل قلب و اقل نوم و اخف نفس و آسالم طبیعت و اگر کم خلق میگردد و آرزو بعضی کبر را منقول است که می فرمایند
 صوم دهر از آن اختیار کردم که شش کسان را از جوع و قلت اکل پرسیدم جواب همه یکی یافتیم پرسیدم اهلبار از
 اصول صحت جسمانی گفتند جوع و قلت اکل و حکما گویند که اعظم اشیا بر طلب حکمت جوع و قلت اکل است و عباد
 نیز همین این را نافع ترین اشیا بر عبادت حق گویند و علما افضل اشیا را بر حفظ علم و ملوک اطیب اوام و اغذیه همین را
 فرموده و عشاق نیز اوصاف اشیا بسوی معشوق همین را گفته و بعضی گفته شکم جان را اگر سنده دار و قابل غذا خوردن
 گردان **فان** میفرمودند دنیا جای راحت نیست و هر هر در آن طالب این اندازین و حیر در لاک سلامت
 افتاده اند امام بحق ناطق حضرت جعفر صادق سلام الله علیه علی آباءه الکرام فرمود آنکه چیزی طلبید که هرگز مخلوق
 نشد در تعب انداخت نفس خود را گفتند یا امام آن چیست فرمود طلب راحت در دنیا بعضی از حکما گفته اند
 که اگر نه بنای کالدنیا بر مکاره بودی منفعت بدید در لوزنی نهاده سید المطافه جنید بغدادی رضی الله عنه میفرماید که
 برائے خود اصل بستم ام که بان خورسند ام و آن این است که دنیا جای فتنه و ابتلاست هر چه در وی از غم و محنت برسد
 جائے آنست و اگر ناگاه شادی و نعمت برسد رفقت خود میدانم و تو را بختی گفته که مردم در دنیا دو چیز طلبند و هرگز
 نیابند راحت و فرح و وجود آن هر دو جز در بهشت نبود و اما آنچه در دنیا عبارت است از ظهور جذب الهی و ذوق حلاوت
 مدول که لازم نفی وجود بشریت است چه شهود جمال و جلال حضرت احدیت عظیم راحت و محبت دنیوی و اخروی
 را در نظر اعتبار است سازد **فان** میفرمودند که اهتمام طالب باید که بجانب اجتناب از مننات و محرمات
 و مکروهات بیشتر باشد از اتیان عبادات امثالیه از نوافل و سجبات بر مثال بیارے که پرسیدند اگر چه استعمال
 ادویه و معاجین شافیه نمکند امید شفاست اگر چه چندگاه پستراقت و اما اگر ادویه و معاجین بخورد و پیرمیز نه کند
 بهر روز بدتر گردد و اگر یکی از فرائض و واجبات و سنن و اواب که در حکم آن و متصل بدان است بجائے آورد
 و بتقصا در نوافل امثالیه نمکند اما در مننات تمام اجتناب نماید و وصول بمقصود که حصول قرب حق است کفایت آورد
 تمام در گفتن

افساده میفرمودند بعد توان کرد که تمامه اوقات حیات بیاد حق گذرند بجهت غفلت و تعلق با غیرها
بوجه من الوجوه دخل نمایند همه نیست گردند و بعد تکمیل شریعت و طریقت ملکه را ساخته در دل طالب همین باشند

یا بخود آتش توان زد یا دل باید گذاخت | گردماغ عشق داری این قدر با گردنی ست

حضرت حق سبحانه و تعالی بهر طلب نتواند شد تا جگر با خون نشوند و بهیم بخاک یکسان نگردند و بهر نیت و آهنگ که
در خود میباید در کتم عدم زود پیرامون این سعادت عظمیٰ نتواند رسید و اگر خرق این عادت مستمره در باره یک
از افراد واقع شود آن خود مستثنی است و وظیفه آنست که بر داده رضا باید داد و بآداب سوال مقامات آینه
باید نمود توحید این وقت زاید و تبیین باید پیدا کردن مثل عاشق مجنون مفراط که زبانش خشک گشته و چشمانش
خشک هر چه پیش او آرند لذت آن در نیابد با وجود سلامت حواس و وفور نشاط این تفرید باشد و اگر نیک
در خود بنگری بدانی کردل را میل بهر سو است و آن میول متعدده انقسام می پذیرند چون بهمت توحید گردید بآ
که طعام لذیذ و شراب لذیذ خورشی و منظر نیک بینی و در خود لذت آن نیابی چه بهمت چون یک جانب
رفت به شایعت او ادراک حواس نیز رفت و درین وقت مرد میروے و یک جهت ماند این معنی باشد که صوفی آن
بود که بنود و مجروح حصول مرتبه فنا سیف توحید و عظمت و جبروت در دست مردمیدهند که بدان سر ماسواری ندارند
و نفس و هوا و ارادت و آرزو و بار و بزر والی نهند و چون کار و بار فنا دائم و مستمر و مشکن مقام شد نتیجه آن که انتقامی
ماسواری و وال نفس و هوا و ارادت و میناست نیز محکم و استوار گردد افساده میفرمودند که قناعت دو گونه
باشد یکی آنکه آنچه برسد نداند که این بسیعی من و زور بازو من رسید و دوم آنکه اگر رسید بر نیافت آن حسرت نخورد
و تاسف نکند چه دادن آن چیز ترا بهتر نبوده باشد درین صورت ندادن عین عطا است لا جرم دادن و ندادن را
با و سپار و تو او را باش افساده میفرمودند میرا استعداد تا اثر از معنی و باطن پیر ترک تعلقات است چون
میرا از همه منقطع گردد شاید تصنیف پیر شود و چون پیر دروے بقوت ولایت تصرف کند بکم اراده ازلی کامل
گردد افساده میفرمودند که استقامت باطن عبارت است از خلوه دل از ماسوی الله و توجه بحضرت
حق که دوام مراقبه باشد و این استقامت احوال است و نشان این حال آنست که افعال همه بوصف
استقامت موصوف گردند و رعایت احکام الهی از او مروفاهی لازم گردد افساده میفرمودند که از الملک
سلطان توحید و تسکین وی قلب است و صدر که صحن این خانه است نیز محل ورود عجائب و غرائب اسرار
افوار غیب است گوئیم قلب صدر و اصطلاح اصطلاح اسم و عالم است از عالم غیب و انوار معرفت که فاضل میگرداند از عالم ملکوت
له معانی توحید را و اول لطیفه هم مذکور شد به حاشیه ۱۲ عالم ملکوت - باید دانست که این عالم را عالم ارواح و عالم غیب عالم لطیف و عالم خفایا نامند صورت
عالم ناسوت فنا پذیرست و صورت این عالم کی صورت صلی عالم ناسوت است گاهی غایبی نشود پس علمش اشیاء عالم ملکوت است و مثال صورت را که بعد از
بدن شمع چشم دیده میشود در روح آن صورت است نه بدن پس ظاهر شد که ارواح مردم همان صورت که در خانه شهادت داشتند به بدن موجود اند و در نظر مجرب
حاضر می توانند شد هر کس که خواب رود خواه آگاه خواه غافل روح او بچشم ملکوتش در زبان مجمع حواس آبی آبی به سبیل حرمش در طاق طاق از نور عالم و نور نور ملکوت
که لطافت گاهی حاصل از نور ملکوت لطیف بیند و بشنود و محظوظ گردد و دل هر کس که بزرگوار کثافت و غفلت باشد صورت زشت و صولت کریم و تمییز
بیند و کثورت و باخ در عالم ناسوت گرفتار است همان سیرت به نماید به حفظ و حلاوت گردد ۱۳

اول بر دل می آیند و آثار آن انوار از خشیست و خوف و هیبت و سرور و مانند آن که نازل میگردد از عالم جبروت
 مهبط و مورد آن صدر است که دوسه نیز از عالم جبروت است و دوسه از عوالم غیب است که کنایت بدان میکنند بعالم
 صدر چنانکه کنایت میکنند از عالم اول بقلب و عالم جبروت میان عالم ملکوت و شهادت است چنانکه صدر
 میان قلب و جوارح است و اما بکا و شهبه و اقصی از نازل میگردد و از عالم شهادت و مهبط جوارح است که آن
 نیز از عالم شهادت است و بر وجهی که لم صنوبری که آن صورت قلب است عظام محیط بدان که صورت صدر است
 واقع است نسبت قلب و صدر معنوی نیز هم بران قیاس باید کرد و کذا اقال الکلام الغزالی و چون سلطان توحید
 و شهود الهی بر مملکت وجود غالب آمد انوار و اسرار صدر و قلب بتابد و ظهور نماید و از آن جا جوارح و اعضا سرایت کند
افاوه میفرمودند که عمده ترین خصال در ویش و طالب ادب است گویم ادب در اصطلاح اهل حقیقت اجتماع
 خصال خیر است و نزد بعضی آنکه معامله کنی حق را با امر مستحسن و ظاهراً و خفاً و بر خه بر آنند که آن معرفت نفس است و در پی

ما زاع البصر و ما طمع آمده است که آن حفظ آداب الحضرة - وقال عليه السلام ان ربي اديني فاحسن تاديبه
 از بزرگ پر سیدند که ادب مع الله افضل است فرمود معرفت بر بوبیت آن و عمل بطاعت آن و شکر بحالست
 خوشی و صبر بر حالت سختی حضرت خواجه حسن بصری رفته فرموده که نافع ترین آداب در دنیا و اوصل آن در آخرت
 تفقه فی الدین است و زهد در دنیا و معرفت بالله و آمده است که در از کرد حضرت عیسا پائے خود در میان صحابا
 و گفت ترک ادب میان اهل ادب ادب است **افاوه** میفرمودند که فقر شعار اولیاست و حلیه
 اصفیا و اختیار کرد او تعالی بهر خواص بندگان خود از انبیا و اولیا و آن بر سه گونه باشد فقر الحاق الی الحق
 کما جاء فی قوله انتم الفقراء الی الله و این فقر عام در حقیقت شامل هر مخلوق است و دوم فقر عوام است و آن
 نبودن مال و متاع دنیا است و صاحب این مستغنی میشود بمال سوم فقر نفس است و صاحب این فقر از چیز
 غنی نشود و این چیز است که بینه خواسته است نبی ماصی الله علیه و سلم و اشارت فرمود بقبول خویش
 لو کان لابن آدم وادین من ذهب لا تبغی لهما الا گویم و غنا نیز سه گونه باشد اول غنا بالله از هر چه در دین
 است و این نتیجه فقر خواص باشد و دوم غنا نفس در دین و دنیا یعنی مساوی باشد وجود و عدم دنیا هر دو
 پس غنی در غنا خود بسوے رب خویش خواهد بود و در فقر مستغنی است بر رب خویش سوم غنا مال این غنای
 مجازی باشد چه فقر نفس ملازم است و آنرا فرمود صلی الله علیه و سلم الغنی غنی النفس فاذا اراد الله بعد خیر

جعل غناة فی نفسه و اذا اراد بعد شرا جعل فقرا بین عینی و قال علیه السلام ایاکم و محالسة الموتی قبل
 یا رسول الله و من الموتی فقال لا غنیا کذا اقا لوالا انتقم و نتیجه صبر بر فقر آن بود که انسان شاگرد بر نعمای حق

له کجوری که چشم بغیر از قصد حق و نمود **افاوه** تحقیق دس یاد داشت آداب حضرت الهیه را و فرمود حضرت صلی الله علیه و سلم که هر کس بروردگارین
 ادب داد مرا پس نیکو کرد ادب دادن من **افاوه** فقر خلق بسوی حق میباشد چنانکه آمده است در قول دس تعالی شما فقر است یعنی محتاج بسوای من **افاوه** فقر
 باشد بر سه بن آدم و با و به از زهر که کجوبه یا بینه سوین را **افاوه** مراد از غنا غنای نفس است پس هرگاه که محراب خدا بندگی میکرد از غنا و فقر دس
 و هرگاه که بخوابد بندگی میکرد از فقر را و در دس و فرمود آن حضرت صلی الله علیه و سلم دور دارید خود را از غنا و فقر و غنای با هر دو کان محابره رسیدند
 یا رسول الله هر دو کان کدام اند فرمود که غنیا الله بچنین گفته اند تمام شد عبارت **افاوه**

و بجای دیگر جمال جمال پس بجز اضحلال در رویت نعم و گم شدن و حیران ماندن در التذاذ آنها کارس نباشد
افساده میفرمودند حق است قول بزرگ که فرموده است در صفت عارف که عارف است که دل او را
 هیچ چیز تیره نگرداند و این نتیجه یاد و آشتی است که از انکسار جوهر نفسانی و اضحلال در توحیدش عینی حاصل آید که نه حضوی بود
 و نه حضوی که هر دو در آن گم شده اند **بهر صفت که میسر شود بکن جسد** که خویش را بر سر کوی آن نگاه داشته

و مقام عارف رضا و تسلیم است کشف و کرامات و علوم و مکاشفات همه را غاوی و راجح دانند که همی آیند
 و همی روند و باین سو تو جوش کمتر بود لا جرم درین باب مثل مبتدی باشد اما فرق اینقدر است که مبتدی اوقات
 و قدرت اصلا نبود و عارف با وصف همه بودنش بسبب کمال قرب وصال حق برین امور کوشیه میفرمودی اگر بلکه
 توجه بدینهار اضمیغ اوقات می شمارد **افساده** میفرمودند که آنچه در بعضی از کاملین و مکملین رغبت دنیا مفهم شده
 و جوش بهین است که نیت او شان در ضمن این دیگر است و حصول مقامات عرفان مخصوص بقلب است و روح قالب
 ازین معنی خطی نه چنانچه از حضرت شبلی راجح پرسیده شد که دعوی محبت میکنی و این فریبی تو منافی محبت است

در جواب این شعر خوانده **الحق بلی و مادر دل بدانی** | **و لودری مرا مقام فی السمن**

یعنی دوستی کرد قلب من و نفسم بدن من و اگر نفسم در فریه نشدے انتی - کاتب الحروف عرض میداد که تحقیق
 این در فائده از فوائد اصل چهارم رساله تحریر الالو تحریر کرده ام آنجا باید دید بزرگان فرموده اند که اصحاب ارشاد را
 ترک زیادتی اموال و جاه اولی است نه چنان که بعضی دریات دین محتاج بخلق باشند چنان مقدار که ما محتاج نفس خود
 و اصحاب و احباب و طلاب میماند طلب آن اہم است تا تفرقه روند و جمعیت خاطر از ماکولات و مشروبات
 و ملبوسات ضرور بدست دهد اینجا حکایات حضرت سید السادات غوث الثقلین و شیخ ابو سعید ابو انیر حضرت
 خواجہ عبد السلام و حضرت سید اشرف جہانگیر سمنانی و یاد باید کرد شیخ عبدالحق محدث دہلوی در مفتاح فتوح انیب
 میفرمایند که بعضی ارباب اذواق و مواجید را درین مقام کلام بلند است که چنانکه در میان قلب و جوارح تعاون
 است که عمل جوارح که با تشبہ قلب از غفلت و توبہ نصوح آید و بعمل جوارح نورانیت و قلب پیدا گردد و قلب
 در حالیکه دارد بدان منتفع شود چه احوال مواجید اعمال است و چندانکه آدمی عمل کند بجوارح زیاد گردد و قلب
 بر او حدان احوال و در اعمال و احوال در قرب و مزید تعا کس است احوال سبب مزید اعمال و اعمال سبب مزید احوال
 همچنین این تعاون و قلب و نفس نیز موجود است قلب معین نفس گردد و نفس معین قلب یعنی شناسند این معاونت را اگر ارباب احوال

لے صفت عبارت از وصف است بقوس و او را از خود زیاد کرده شود و ذوق در بیان وصف و صفت نیست که وصف را بر کلمات و حروف گفته اند و در جوارح
 واقع شود و صفت آن نیست اگر نیکه ذات مزوج واقع است و در جوارح حضرت صوفیه کلمات و صفات معانی را گویند چه اگر ذات بیوصفات ظاهر نمیشود
 و ذات را حیات و علم و اراده و قدرت و سمع و بصر و کلام که ناما اصوات صفات خوانند لغز نمیدانند ذات از صفات است و ذات بالذات بیوصفات
 کامل است و صفاتی نیست لکن در مقام علم و در مقام سمع و در مقام بصر و در مقام کلام که از اینها در جوارح ظاهر شود چنانکه انسان را علم ذات و
 صفات خود و حصولی است که در اینها ظاهر می شود و چنانکه انسان را علم بغير خود از انسان و حیوانات و غیر آن **کلام** انشاء در لغت بمعنی بیدار شدن
 و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از از این غفلت از دل سبک یعنی آنچه در دل سالک غفلت و استراحتی از حق تعالی واقع شده باشد
 آزاد و رکنه

و اصحاب نوال زیر که آن از علوم ذوقیه است که در دنیا بندگان را آلا بآب ذوق و وجدان و تحون قلب نفس اچنان است که قلب را و جبهه بجانب روح است و وجهی بجانب نفس پس مد میکند نفس را با نور صفا و ذکا گیر داند و پس میگردد نفس مطمئن و مطیع و چون نفس باین صفت گشت متعین میگردد هر قلب نیز بعلاقه همسایگی و بخطوطه نفس را میرساند قلب از آن لذت و جدانی می یابد و چون آنکه قلب از روح عطا یا و مواهب می یابد آقا ضعیفی کند بر نفس و زیاده میگردد و ذکا و طمانینت وی و چون آنکه نفس از خطوط می یابد افاضه میکند بر قلب از لذت قلبیه و لیکن این حال بغایت لطیف و نازک است و منزله بسیار از مدعیان است که جا بل اند بکا ند نفس و هوای نفیته است تا بهای میکنند نفس را در لذات و شهوات بے درگ و عرفان پس خود هلاک میشوند و دیگران را نیز هلاک میکنند و مستحق نیست این تعاون را اگر کسی که مطمئن شده است نفس و سوائیگر گشته در تحت سیاست قلب و این حال متعبیان و فانیان است نه مبتدیان که نفوس ایشان آماده است و یا لوامه و مقوقول است بفضل عنایت حق و هذا التوفیق استخار و خاتمه الحمد شین حضرت مولانا شاه عبدالعزیز صاحب در تفسیر فتح العزیز زیر تفسیر آیه که می فرماید فاصبر علیها فو ان چند ارقام فرموده اند در فائده سویمین میفرمایند که ازین دعای ابراهیم علیه السلام معلوم شد که کاطیلین بعضی اوقات امور دنیوی را مثل امن و روزی و جوانیدن میبویا و مانند این امور را نیز از خدا میخواهند زیرا که آن چیزها باعث لذت و فرخ دین و رونق شریعت میگردد و چه ظاهراست که امن و فراغ خاطر از روزی بسبب جمعیت خواطر و طاعت است پس در حقیقت این طلب طلب دنیاست بلکه طلب دین است و طلب دنیا بهر دین منافی کمال نیست چنانچه در حدیث شریف دارد دست نعوذ بالله الا الصالح للرجل الصالح استخار و فو ان میفرمودند که گشتیان را نیز با وجود تمامی شیروسلوک از سیاست نفس و حفاظت فی اینی نبوده است چه نفس در دست ایشان سیرست و در بند افتاده اند آنکه مرده و تمام معدوم شده است و سایر اگر از وی خبردار نباشند تو آنکه بزور خود یلجعا و نت غیر نند از خود بگسلد و بدر رود

نفسی دارم که هر نفس مه گردد	گویم که یا صفت و همش پر گردد
هر چند بجد لا غرشی گردد انم	از یک سخن فضول فری گردد

و نیز اگر چه منتی شرک زیادت نوافل و خیرات و عبادات از حلالی و مقامی که دارد نیست لیکن از مزید و ترقی در مقامات قرب که لاتعد و لا تحصى است باز مانند پس سبیل سلامت و رسیدن بمقام تمکین است که بکوشد تا هیچ اثر از هستی و خود پرستی باقی نماند و فو ان میفرمودند که بر جفا و اندای خلق تحمل باید کرد آن جا که آفتاب نبوت تابان است باید دید که چه حال است میفرمایند لقد اودیت فی الله ما لم تود احد یعنی

له نوال در وقت میبخشش و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از چیزیکه عطا میکند حق تعالی اهل قرب را از فضل و تسلیم و غیره مقامات و یا به اصطلاح کرده میشود بهر فعلی که میبخشد حق تعالی بنده را و گاهی خاص کرده میشود با افراد ۱۲ ساله طمانینت در لغت بمعنی آرام و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از سکون و قرار یافتن قلب و نفس سالک با حق تعالی ۱۲ ساله جا بل در لغت بمعنی نهان و در اصطلاح حضرت صوفیه مرید طالب کمال است ۱۲ ساله چه خوشتر است مال یک برهه مریدیک ۱۲ ساله سیر در لغت بمعنی رفتن و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از تخیل کردن سالک از حلالی و دیگر و از فعلی ناطق و از یک فعلی تجلی و دیگر و از مقامی بمقامی دیگر ۱۲

الی الله ویشون فی الارض بالنصیحة مضمون این کلمه جامع علی قصد رها الصلوة والتخیرة دلیل است بطور تبیین شیخی
 چه وصف حال مشایخ صوفیه است زیرا که غرض شیخ از تصرف در میر جز آن نیست که آئینه دل او را از رنگ هوا و طبیعت
 بمقتضی کالاه لا اله الا الله زدوده مخاوی ذات حق سبحانه گردانند تا بحکم می ذات و صفات اشعه انوار جمال ذوا بحلال درو
 منعکس گردد و دیده بصیرت بمشاهده آن جمال روشن شود و بدان واسطه محبت الهی در سویی دل میر قرار گیرد
 پس معلوم شد که دوست گردانیدن حق سبحانه تعالی در دل بندگان کا مشایخ طریقت زدوده است و طریقی مشایخ
 و علمای راسخ آنست که میدان را بمتابعت پیغامبر صلی الله علیه وسلم امر کرده تجربه می نمایند و متابعت
 آنحضرت بموجب آیه کریمه قل ان کنتمو تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله مورث محبت الهی است پس دوست
 گردانیدن حق در دل بندگان و دوست گردانیدن بندگان نزد حق سبحانه وصف مشایخ طریقت باشد چه رتبه ازین
 عالی تر و چه منزلت ازین رفیع تر آنحق بعد از درجه نبوت استیج درجه فاضل تر از درجه نیابت نبوت نیست و مراد
 از شیخی این نیابت است اللهم متع الطالبین عیاصم النفاسه الشریفه و نور قلبهم بانوار برکات المنیعة

اینست خلاصه کلام حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی رحمة الله علیه از باب دهم کتاب عوارف المعارف
 و تیسر عبد الواحد بلگرامی که مرید مخدوم شاه صفی قدس سره و خلیفه شاه حسین اند در سبع سنابل مینویسند آه برادر از پیری
 و مریدی اسمی و رسمیه پیش نموده است و آن اسم و رسم نیز منی بر چند شرط میدان که بے آن شرط پیری و مریدی درست
 نیست اما نخست از شرط پیری آنست که پیر سلک صحیح داشته باشد مرید صادق را تفحص سلسله درست باید کرد که
 در اکثر جاها خلط و خبط گشته است نوعی از آن آنست که درویشی در حالت حیات بسبب غفلت و یا بسبب
 دیگر فرزند خود را خلافت نمیدهد و مردمان را وصیت هم نمیکند که بعد از من باید که خرقه من فرزند مرا بپوشانند و او را بجای
 من بنشانند فاما مردمان آن مقام روز سوم خرقه پیر را بپوشانند و او را بجای پدری نشانند و از صحت غیر صحت این
 کار نمیدانند خلق به بیعت او ایسر میگردد و او بے رخصت و اجازت پدر پیری می شود همه ضلالت در ضلالت است
 چه اگر چه خرقه متروک پدر بسبب ارث ملک پیر شد ولیکن شرط صحت بیعت رخصت اجازت پدر است نه مجرد خرقه پدر

در طریقت اجازت سلف است	اے پسر شرط صحت بیعت
کان ره کا سدان نا خلف است	بر عسل سکه نهیره مزین

نوع دیگر آنست که اولیای اسلام که قطب و غوث بودند فرزندان ایشان بے صحت اسناد و بے رخصت و اجازت
 مجرد نسبت فرزند می خلقه را مرید میکنند و خلق میدانند که ما بجا نوا ده فلان قطب و غوث پیوند درست کردیم و نهایت
 آوردیم سر بر سر گراهی است دوم از شرط پیری آنست که پیر عالم و عامل باشد بر جمله عبادات از فقر الف و واجبات
 و سنن و نوافل و مستحبات و قدا و اے این احکام قاصر و متهاون نبود چنانکه در هر بار وضو مسواک کند و شانه در میان

۱۵. بصاد کنند و سه درود و سلام ۱۶. مقتضی آواصات کردن و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از ذکر الهی و فکر و تامل و مراقبه و غیره که بسبب این قلب
 از رنگ نفسانیت و خطرات بد پاک میگردد ۱۷. اے محمد بگو اگر دوست میدارید خدا را پس پیروی من کنید تا دوست دار شما را خدا ۱۸. بار الهما
 فانه هر سان طالبان را از بکات انفس شغره یغی و در روشن گردان قلوب شما بانوار برکات عزیز و ۱۹

باشد که القلیل يدل علی اکثر و الجرحه تنبی عن البحر الغدیر شرط شیخ با سحران بعضی مشایخ ده است شرط اول
آنکه در سناد شاد شینخت نشینند مادام که شیخ او او درین مقام نه نشاند و تصرف در دیگران نکند تا از شیخ یا از
حق سبحانه امور وادون نشود و البته بخود اختیار این امر عظیم و خطیر نکند و یقین داند که این مقام نیابت و خلافت
پیغمبر صلی الله علیه و سلم ^{بجاست و از حد} **شرط دوم** آنکه نسبت حضور و آگاهی مع الحق سبحانه در دل فرو آمده و صفت لازم دل شده بلکه نفس
ساک گردد چنانکه مینائی در با صره و شنوائی در سامعه و صفت لازم با صره و سامعه است همیشه که هر چند
خواهد که آگاهی از دل دور کند بتکلف نتواند و اشغال صوری مانع علاقه معنوی و علاقه معنوی مانع
اشغال نشود و درین وقت که ای خانواده خواجگان قدس الله ارواحهم اینچنین کس را از با لغان شمرده اند
به تکمیل و تربیت طالبان کرده اند **شرط سوم** آنکه مرید را بهر صفات مواخذه کند از کم و بیش و قلیل و کثیر
و صغیر و کبیر و البته درین مواخذه مسایله جائز ندارد و اگر چنانچه مسایله نماید حق آن مقام عالی بجا نیارده بود و در
صددیلاک او شده باشد چه حق مقام **شرط چهارم** آنکه در مجموع الواث و خبث صفات مذمومات کما
قال بعض العارفين و مثله امام غاش لرعیته و فی الاخره مسئول و مأخوذ **شرط پنجم** آنکه

بر انقباس و حرکات مرید محاسبه لازم دارد و بر صدق مرید بر تابعت شیخ مجموع کار را بر و تنگ گیرد و البته هیچ
وجه و هیچ محل با و مسامحت نکند و در امور عمل بعضی میت فرماید و رخصت را محال نداند که رخصت مرعوم راست
که ایشان از ایان مجرب درسی و اطلاق اسمی قانع شده اند و اما طالب حقیقت ایان و متجاوز از مرتبه عوام را
لا بد است از احتمالات مقایسات شدائد از ریاضات و مجاهدات از براسه نیل مرادات زیرا که هر که در طلب
چاره بودش از مقایسات ظلمت دریا منقول است از شیخ ابو مدین که گفت ما للمرید و الرخصه **شرط**
پنجم آنکه شیخ می باید که بر مرید با کمال صورت از تنزیه و تقدیس ظاهر شود و هیچ وجه بر سر او خود مرید را مطلع نگرداند
از خوردن و خواب کردن و غیر آن چه مشاهده اوصاف بشریت مورث قلیت حرمت گردد از جهت ضعف
و نقصان مرید پس لازم است که خود را متجمل نماید **شرط ششم** آنکه می باید که مریدان خود را نگذارد که با
شیخ دیگر نشینند و نه با مریدان شیخ دیگر اما آنکه با مریدان شیخ دیگر نشیند حجبت آنکه ممکن است که بواسطه این
مرید مخالف هوای آن یک باشد و بر مشایخ لازم که مخالف هوای مرید را فرمایند چونکه با هم دیگر نشینند
و هوای شان مخالف است و امر شیخ شان برخلاف هوای شان پس هر یک امر شیخ دیگر را موافق هوای خود
یابد و بضرورت میل کند و این میل پیش این طائفه علیه ارتداد است و این ارتداد بحکم طریقت مورث بعد و
قطعی است و چون میل شیخ دیگر کرد شیخش از نظر او ساقط شود و صحبت شیخ دوم میل کند و ملازمت
بجای آن

صغیر قلیل است لیکن بر کثیر و جرحه خبر می دهد از ریاضه به ایان **شرط هفتم** با لغان جمیع مانع درخت معنی جوان و در اصطلاح حضرات صوفیه
مرید صادق کامل را گویند **شرط هشتم** چنانکه بعضی عارفین گفته اند که مثال دس عقل امام خیانت کننده است با رعیت خود و در آخرت از دس
اند پس و هر دو گیر خواهد شد

اختیار کند اگر این شیخ نیز از ارباب حقیقت است یا بر موجب مقام مشیت آسمان چیز امر میکند که شیخ اولش فرموده بود چون فرموده او را مخالفت هوا و خود یا بد و باز به بخش رجوع افتد شیخ اول قبول نخواهد کرد چه به موجب رجوع کرده معلوم شد که صادق نبوده است پس بفرموده مثل سابقه که از اینجا رانده و از اینجا مانده خوار و بیکار و

سرگردان ذلیل مع الذاهبین الی محبین الطبیعة والجهل الیه نعوذ بالله من هذا القطیعة والمخذلان
شرط هشتم آنکه در اول مرتبت تعیین مرید کند در امر قوت که آفت بیشتر دلمن از قبیل قوت است چرا که اغلب عبد البطن اند و همگی بهمت مصروف بر امر اکل و از آنجا به نسبت اینچنین مردم آنست که در جائی قرار در ایشان را که در آن خوالی او کس نبود بر تخریر نشان و بهمت بد و نماید که رزق مقسوم البته بے سخی رسد تا آن زمان که یقین او درست شود و توکل حاصل گردد **شرط نهم** آنکه اگر شیخ میند که از روزیاد است ملازمت اختیار کند و مریدان خود را نیز امر کند بملازمت او زیرا که صلاح او و دیگران درین است و اگر این چنین نکند معلوم میشود که شیخ از برای عیاه و جلب قلوب ناس بحت حطام دنیوی بوده است و از بهمت درو، مسیج نبوده است غیرت ریاست و تقدم چیز دیگر نبوده است و این عین نقص است از اینجا است که حضرت رسالت صلی الله علیه و سلم فرموده اند که لو کان مولی حیما و سعة لا اتباعی و آلیاس و عیسی تحت حکم شریعت پیغمبر مانند صلی الله علیه و سلم پس واجب است که شیوخ این طریقت برین وصف باشند و مرید را هیچ وجه نگذارند که با غیر او ان الطریق نشیند و با هیچکس سخن نگوید که را نگر ارد که بر یارت او آید و دیگر نگذارد که اندو قاع و ولادت خود بیا ران گوید و اگر درین مجموع او را بخود گذارد و منع نکند از سیهما فقدان امعاء فی حق **شرط دهم** آنکه عالم باشد بسلوک این راه تا هر که او تفت و حجب افتد و واقع اشکال پیش آید از عمده آن تواند بیرون آمد قدح اشکال تواند کرد و تا آنکه او را میباید که اطلاع بر سر الزمات باشد و کند از فرموده اند مریدی باید که مجموع اشکالات و شبهات خود پیش شیخ عرض کند و گوید که شیخ بر احوال من مطلع است زیرا که اطلاع از شرائط شیخی نیست **شرط دهم** آنکه با مریدان در شبانه روز جزیک بار اختلاط و آمیزش و مجالست نکند که کثرة المشاهدة یقل الحجة و برای خود خانه جدا داشته باشد و برای اجتماع اصحاب نیز خانه جدا و الله اعلم **در شرائط مرید و مشرشد** و این نیز ده است **شرط اول** آنکه هیچ چیز از شیخ خود پوشیده ندارد از آنچه بول او گذرد از خیر و شر مجموع را بعرض رساند تا مجموع احوال باطنی او مطلع شده حقیقت استعداد و قوت یابد و آنچه مناسب است باو زندگانی کرده معالجه امراض معنوی او مناسب مزاج او کند **شرط دوم** آنست که در هر چه از پیر خود بیند اعتراض نکند هر چند بحسب ظاهر و وجه صلاح او نداند و چون مضطرب شود و تاویل آن نداند قصه حضرت موسی و خضر علیهما السلام بخاطر آید و یقین بداند که هیچ چیز درین طریق چنان مضطرب نیست که اعتراض و گفته اند که همه چیز را تارک میتوان کرد دیگر اعتراض که البته معتبر من معذور نیست

۱- رفت بار و سنگان چون قید خانه دلی طبیعت و جمالت پناه و جویم که ازین جدائی و رسوائی ۲- اگر بگوید موسی علیه السلام زنده نگذاشت بود و س او شکران را بجز پیروی من ۳- و تقدیر نیست بمعنی توفیق کردن و در صلاح حضرت صوفیه عبارت است از توقف کردن سالک بیان دو مقام بر او ایضا حقوق مقام اول و میا و مستعد گردیدن سالک بر او توفیق مقام ثانی ۴- بیداریدن حرمت را کم میکند ۵

و تجابے کہ از اعتراض زائیدہ میشود هیچ چیز منفع نکرده و اعتراض بغایت پیوم و نامبارک است و نجاست بند

بحاری فیض میکند فعلیات اینها الطالب ان یجتنب عن هذہ الدعاء العضمال
 شرط سوم آن است کہ طلب صادق بود و بہر چیز از طلب باز نہ ایستد اگر ہمہ عالم تیغ بر سر او بار د

عاشق ثابت قدم آنکس بجز ذکر کوی دوست | رو نکرد اند اگر شمشیر بار د بر سرش

و بہ نسبت شیخ از اوت او بشاید باشد کہ شیخ را بر ہمہ گزیند و از ہمہ دوست تر دارد حتی کہ از نفس خود دشمن

تا بفروشد رسول صلی اللہ علیہ وسلم کار کرده باشد کما قال النبی صلی اللہ علیہ وسلم لایکمل ایمان

المرء حتی اکون احب الیہ من نفسه مالہ و ولہ شرط چهارم آنست کہ بہر چیز از شیخ بیندقت نکند نہ بایستد کہ بعضی

چیز ہا را شیخ بحسب مقام خود میگردہ باشد و آن بہ نسبت و مقام و مشرب خاص مرید زہر قاتل باشد چنانکہ گفتہ اند

اوصاحب نفسی ای فاضل میان خاک و خون میخورد | کہ صاحبیل اگر زہرے خورد آن انگبین باشد

شرط پنجم آن است کہ بر ظاہر کلام و امر شیخ متوقف باشد و البتہ تاویل نکند تا حق سبحانہ بموجب صدق

حقیقت و عزیمت او را در مدارج اشارات ترقی فرماید و در فہم و قاتی و معانی برو مفتوح گرداند شرط ششم

آن است کہ بظاہر او امر تسکین بخورد و در اندیشہ مبادرت نماید خواہ معنی او را داند خواہ نداند و از آنچه شیخ فرمودہ است

از ذکر و توجہ و مراقبہ و رابطہ و غیر ہا بجز دیگر مشغول نشود بہر چند اگر از احتیاجان کردہ باشند چہ کشار و سہر و آن است

کہ شیخ بفرستد در استعداد او ملاحظہ فرمودہ است و فرستد شیخ نورے است از انوار الہی کہ ہرگز تخلف نکند کما

قال انقوا فرستہ المؤمن فلن ینظر بنور اللہ شرط ہفتم آنست کہ خود را از ہمہ کمتر بیند و بر سچایس خود را

احق نہ بیند و سچایس را بر خودش حق نہ بیند کہ ادائے آن بروے واجب باشد و اعتقاد کند کہ در کون و مکان جز

حق سبحانہ و شینش دیگر هیچ چیز موجود نیست تا برسد بجائے کہ دیوار مظار ہر از پیش بصیرت او بکلی برداشته شود

خیل و اربا خود ہمہ این گزیدہ کہ انی کف جھت و جھی للذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین

منقول است از اسمعیل انا کہ بعد از تلقین مریدے فرمودہ اند کہ برادران طریقت شدیم یک نصیحت از من قبول

کن این دنیا را یک گنبد بود خیال کن حق تعالی را چندان ذکر گوئی کہ بغلبہ و قہر مان انوار تو حید حق ندو بس

و تو از میان بریزی شرط ہفتم آنست کہ در هیچ امرے از امور شیخ خیانت نکند زہر احتیاجی بچاقی و جود

کوشد و در عارت دل خود بذکرے کہ شینش فرمودہ نہایت بذل جہد بتقدیم رساند و بہر چیزیکہ از شہوت و غیر ہا

برول گرد و در حال رجوع بذکر کند و مشغول شود و بداند کہ در یک وقت بدوام مخالف مشغول نمی توان بود تا

غفلت طاری نشود و آن خاطر مذموم ہرگز خطوہ نمیکند پس بذکر اذ اللہ غفلت بیاید کہ حقیقۃ الذکر طر الغفلۃ

شرط ہفتم آنست کہ مرید را در دو جہان تسبیح خواستہ و بایستہ نباشد و ہر وقت کہ او خواست بایستہ

سے پس بر تو بادے طالب کہ بہر پیروی ازین بیاری حجت ۱۱ چنانکہ آنحضرت فرمود کہ من کامل نمیشود مگر من باشم و ہر وقت ترسوے وے از

مجان و ظل خدا و دے ۱۲ چنانکہ فرمود تبرید از فرستہ من کس کہ تحقیق دے می بیند بنور خدا ۱۳ ہر آئینہ منوجہ ساختہ دے خدا بسوے یکدیکہ از

آسمان و زمین در جائے کہ حیثیت و ہر شمر از شمر کان ۱۴ حقیقت ذکر و در کردن غفلت ہست ۱۵

قوی باشد اجازت صرف جمیع مال بدید و اگر اینچنین نباشد در زیاده از مقدار ضرورت و لابدی اجازت فرموده آید
آورده اند که وقتی یکی از مریدان جنید قدس الله تعالی روحه خواست که جمیع مال اتفاق کند حضرت جنید را و را
اجازت نداد و فرمود که مقدار کفاف بگذارد و زیاده را اتفاق کن که بر تو این نیم از مطایبه نفس تو بعد از اتفاق
جمیع مال ادب سوم ایشانست باید که بر شیخ ایشان حظوظ و قطع تعلقات ظاهر غالب بود و آلتشاده آن
صدق و یقین عقیده مرید زیاده کرد و قطع تعلقات و ایشان حظوظ و رغبت تجرید و تفریدش حاصل گردد و
عقده نیست حال شیخ که سد مجاری فیض است از وی منحل شود و باطنش بر صحت تصرفات شیخ حازم گردد
چون فرموده اند که شیخ در جمیع احوال مراقبه مرید است و عروج بزره علیا قرب حضرت صمدیت جز بدین مراقبه
میسر نیست و باید که اگر فتوح از غیب برسد زیاده از قدر ضرورت او را اتفاق کند و از غار نماید ادب چهارم
موافقت فعل است با قوال در دعوت یعنی هر چه فرماید از فعل و ترک او باید که خود متحقق باشد و الا چنان تاثر
در نفوس نباشد چنانکه گفته اند من لم ینفعک لحظه لم ینفعک لفظه پس بنابراین مصلحت بر شیخ
لازم است که هر چه فرماید اول خود متحقق شود و انگاه بدیگر فرماید که لسان الحال انطق من لسان المقال

اگر بود در مائمه صد فوحه گر | آه صاحب درو باشد کارگر

تا از حیطة شمول و عید که آیه کریمه لم یفعلوا کما لا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا کما لا تفعلون
متضمن آنست خارج باشد هر چند او را فقر و غنا یکسان باشد چنانکه امیر المؤمنین عمر رضی الله عنه فرموده است
الفقر و الغناء مطمینان لا ابالی ایها امطیت باید که فقر را بر غنا اختیار کند از جهت صلاح مریدان
ادب پنجم رقی باضعفاء طریق است هرگاه در طایفه مشاهد ضعیف عزیمت و ارادت کند و داند که در
مخالفت نفس و ترک التوفات صدق عزیمت ندارد و باید که با و ارادت کند و او را باین که صدق عزیمت
ندارد و نکند و از طریق محروم نگرداند و رقم شقاوت بر جبین او ثبت نفرماید چه وصف این طائفه علیه است
قدس الله ارواحهم که قوم لایتنه جلیس هم پس قبول کرده نوعی زندگانی کند که از خفیف نقصان بزره
عیای کمالش ترقی فرماید و از حل بها ضات شاقه در بدایت منع کند و بر قدر خفت اقتصار فرماید تا زود متفرق نشود
و بر جهت فقری باز بطبیعت میل نکند بتدریج در دوام درآرد و بطول مدت و کثرت محالطت فقر از محبت
متاثر گردد و جنسیت یابد و عزیمتش قوت گیرد و بحکم مناسبت و جنسیت داعیه محبت درو تهیج یابد و از خفیف
رخصت بزره عزیمت ترقی کرده مجموع مشاق را تحمل کند می آید که یکس از ابنای ملوک بصحبت بزرگ پیوست
و از دنیا بجای منقطع شد اما شیخ در وضع احساس کرد بحسب اوقات از لذت اندام طعمه محبت او حاضر کرد و گفت
با نعمت خو کرده است و انس گرفته ببطریق هوا یا نیکو بیکد و از حظوظش بجای منع فرمود تا موقوف وقت کارش
تکم شد ادب ششم تصفیه کلام است باید که کلام خود را از شوائب هوا پاک سازد و از هر بنی و لایق صافی
که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد

که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد
که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد و از هر کوه که بکوه خیزد

دارد تا در مدینه اثر منفعت آن ظاهر بیند چه کلام پیر در مدینه بمشابه تخم است هر چه افتد همان ظاهر شود پس بر شیخ لازم بود که در زمان تکلم بامریه تخم کلام را از شوائب هوا پاک سازد و انگاه در زمین دل مرید اندازد و بآب معرفت همیشه تاننه و خرم دارد و بعد از آن بحق سبحانه سپارد تا بحض عنایت بے علت از سر قطاع طریق و دزدان و آفت هوا نفس و شیطان نگاه دارد و مقرر از سلامت باز سپارد و باید که در وقت تکلم بامریه از حق سبحانه طلب معنی کند که هر وقت و تخمین فائده و صلاح حال مستمع باشد تا زبان او بحق ناطق گردد و کلامش در افاده صادق از انفس قدسیه بزرگان این است است ^{رضوان الله علیه} ^{نوشته می باشد} ^{بر او شان} ^{نوشته می باشد} قائل در زمان نطق در سماع کلام خود با استمعان یگرمیاید که مساوی باشد و اگر نگاه بسبب طور اثار کلام و تاثیرات ادا عجاای در نفس پیدا شود خلاصی از آن جز بمطالع انوار فضل الهی و ملاحظه آثار لطیف نامتناهی نیست تا نظر نفس در اشتغال آن انوار متلاشی نشود و سستی خود را در تکلم امواج بخار نعم بتواتر کم از قطره ناجیزه بیند بیشتر نگردد ^{مشتیم} ^{نوشته می باشد} کلام شمع بص است هرگاه در مدینه چینه است که معلوم کند و خواهد که او را بران مواخذه کند تا از آن مطهر گردد و باید که سخن بکنایت نویسد و از تفسیح اجتناب نماید که نصیحت بدین طریق بدارات و حکمت اقرب باشد بعضی از مشائخ بر آنند که مواخذه بر طلاء تصریح در لطیفه از حجاب مناسب تر و حکمت نزدیک تر است ^{اوب} ^{مشتیم} ^{نوشته می باشد} اکثر انوار اهل بیت باید که غلبه احوال او را از تعمیر و اوقات بصوالح اعمال مانع نگردد و تصور نکند که مرا احتیاج بدین نیست که فضل بشیر صلوات الله علیه با کمال حالت که هیچکس مسایم او نتواند بود و از همه بر طاعت حریص تر بود که شبها در نماز چندان ایستاده که پایهای مبارکش ورم کرده باید که مجموع اوقات خود را بر عبادات موهضه گرداند و هر وقت بعمالی مشغول گردد و درین امر مشایخ قدس الله ارواحهم مختلف اند هر کس مقتضای استعداد خود طریق اختیار کرده است و منتقدان خود را بان اشاره فرموده مقصود همه جز یک چیز نیست و اختلاف در صورت روش بیش نیست اما طریق کبر ^{خواجه گان} ^{قدس الله ارواحهم} و ظاهر و باطن اعتقاد اهل سنت و جماعت و دوام عبودیت است که بے ادای عبادت تصور نیست و عبودیت دوام آگاهی است بحق سبحانه بزم محبت شعور بوجوب غیره و دل را درین آگاهی همیشه که در هیچ چیز نیست من غیر تثبیت همه و تفرقه سائیه ^{اوب} ^{مشتیم} ^{نوشته می باشد} نزول است از حق خود باید که از مدینه توقع تجلیل و تعظیم نکند اما مرید را قیام نمودن بدان از اهمیت مهات است لیکن شیخ را توقع آن پسندید نیست در هیچ وقت از قضای حقوق مرید غافل نباشد چه در مرض و صحت و سفر و حضر و شدت و رخا در جمیع اوقات از قضای حقوق اصحاب تقاعد نماید و بسبب اعتماد بر صدق ارادت ایشان اجمال آن جائز نشود و حفظ اسرار ایشان نیز مهم داند و آنچه از مکاشفات و واقعات ایشان معلوم کند اظهار و اذاعت آن نکند و چون به خلوت رود و تحقیق آن کند گوید امثال این احوال اگر چه از نعم الهی است اما وقوف بر آن و نظر در آن سبب بُعد و دور افتادگی است از حضرت خواجه بهاء الدین قدس الله روحه از احوال و مکاشفات و مقامات پرسیدند گفتند همه را در تحت کلام لاف می کرده ایم دل بدان متعلق نیست ۵

شیخ لا برکش که آن معبود تست

غیر حق هر ذره کان مقصود تست

عالی ہمت آنت کہ بقضای ہمت چشم بغیر نکشاید و باغیر اونیا ساید و در دوسرا جز با و فرو نیاید ۵

نگاہ دار نظر از رخ دگریاے
درون چشم تو بیند خیال اغیارے
تو بچو ز آغ منہ چشم را بگردارے

نگاہبان دودیدہ است چشم دلدارے
بلا مباد کہ چشمش بچشم تو نگرد
چو مشتری دو چشم تو حی و قیوم است

ادب و حلم آنت کہ اگر اندک از کثرت مشاہدہ حرمت او پیش مرید کم شود و رابعاد او کو شد و در جائے قرار بد اور کہ بسیار دو نبود و نزدیک نیز نبود ہر چند گاہ بیاید باز بہمان موضع کہ قرار گرفتہ است برو و تا بمضمون حدیث شریف ^{در حدیث} رَدِّی غِبَّاتُ رَدِّ حُبِّا عَمَلِ کردہ باشد طریقہ درویشان عشقیہ آنت کہ مرید را پیش خود بسیار نمی گذارند و میفرمایند کہ می آئی و میر و محبت خود را تازه می ساز این است جامع شرائط و آداب شیخی اگر صحبت این چنین کسی است و بدخلفی نہ غنیہ تا خون نو در آن خاک نیامیزی از دور او بر بخیزی کہ مجامع سعادت در صحبت اوست بلکہ اعظم الکرمات اکھم است و غرب من عقاء للغرب ^{خود را از تو کر صبح گرفت کہ گاہ می شود} آداب مرید یا شیخ بدانکہ مرید را رعایت آداب شیخ از اہم مہمات است چہ محافظت آداب بفروودہ التصوف کلھا ادب است چاہے محبت دلہا است از انجست کہ مشاہدہ جمال روح و کمال عقل جز در صور محاسن آداب نتوان کرد پس ہر گاہ مرید در صحبت شیخ مؤدب بود و در دل شیخ محبت جائے گیر و بدین واسطہ منظور نظر الہی گردد چہ حق سبحانہ و تعالیٰ ہمیشہ بظفر محبت و مہبت و عنایت و رعایت بدلہاے دوستان خود نظر کند پس بواسطہ استقامت و توکل در دل شیخ برکات تو اثر آثار رحمت الہی و تعاقب نوازل فیض ربانی وجود او را شامل گردد و قبول شیخ او را علامتہ صحیح و دلیل صریح گردد بر قبول حق سبحانہ و قبول رسول صلی اللہ علیہ وسلم و بعضی از کبار فرمودہ اند کہ سعی کن کہ خود را در دل عزیزے جائے سازی کہ حق تعالیٰ را ہر روز در دل دوستان سی صد و شصت رحمت است چون ترا آنجا بیند کار دو جہانت ساختہ گردد و اگر این دولت میسر نگردد بارے سعی کن کہ ایشان را در دل خود جائے سازی ۵

دور کن اور اک غیر اندیش را

جائے کن در اندر و نہا خویش را

مکافات بعضی از حقوق تربیت شیخ جز بمراعات حسن ادب نتوان کرد پس تعظیم و توقیر مشایخ طریقت ایچہ کہ نسبت اتوت معنوی دارند او اے حق بود از عظمت حقوق و ایال آن تقصیر و خسران و حقوق و ہر کہ بموجب فرمودہ من لعنہم اللہ التاس لعنہم اللہ باداے حقوق شیخ کہ اقرب سبب است از اسباب ربوبیت حق سبحانہ قیام نماید از او اے حقوق الہی قاصر آید کہ من ضیعہ الرب الا فی لحدیصل والرب الاعلیٰ ۵

نہ بمیدان شکر کو بی پایے

بنو نعمت ز دوست ہر کہ رسد

تا بہرک شکر بندگان خداے

کے بشکر خدا قیام کند

۱۱ ملاقات کن مرا یکیز در بیان کہ باعث زبانی حب است ۱۲ دعا و تر از عناق و مغرب (معانی غناء و مغرب در ادب اول بعضی دہم مذکور شد) ۱۳ قصوت بہر لہب است و قصوت عبارت است از متعلق بودن سالک با علق الہیہ و در تعریف قصوت افوال بسیار اند کہ بہ نظر کتب لغتی نیند ۱۴ ہر کہ شکر نکرد و مان نہ شکر کرد و نہ را ۱۵ ہر کہ صلح کرد و حق پرورش کنند وانی یعنی مردمان را تو غلام رسید بسوی رب اعلیٰ ۱۶

و شیخ در همه اطوار مرقاة مدیست تا میرد را بواسطه مناسبت شیخ با حق سبحانه آشنائی واقع شود و از عهده حقوق حق سبحانه نیز تواند بیرون آمد آن زمان او را قوت عبور از صورت بمعنی شده خلیل^{۱۲} و او را با خود این گوید که آنی وجهت و جحی للذی فطر السموات و الارض حنفا و ما ان امن المشرکین اینجا بود که دیدم بصیرت سالک از غشایه^{۱۳} و دوی پاک گردد و دیوار مظاہر تلم از پیش بصیرت بر خیزد تا بدین درجه نرسد در مجموع امور متابعت و بیروی و تقلید او بر میرد واجب است منقول است که حضرت خواجہ محمد پارسا قدس سرہ میگفته اند که مراد بدایت خواجہ بہار الدین قدس سرہ تقلید خود امر کردند و من در ہر چہ تقلید ایشان میکردم بتحقیق می انجامید و آنچه مجامع آداب است با اختیار جمہور صوفیہ و نہاد منحصرا

ادب اول اعتقاد تہذیب و تربیت و ارشاد و تادیب و تہذیب است چہ اگر دیگرے را مقابل او یا کامل تر و اگر بیشتر رابطه محبت و الفت که کارگر از این طریق است ضعیف باشد و بدان سبب اقوال و احوال شیخ را در دست تاثیر چندان نبود چہ بواسطہ نفوذ اقوال و رابطه مراتب احوال شیخ در میرد محبت است کہ ہر قدر محبت کامل تر فیض شامل تر و بایکہ با خود مقرر چنان کند کہ فتح الباب من از ملازمت شیخ و محبت و خدمت شیخ تواند بود پس بر آستانہ دولتش جان دہم یا بمقصود برسم علامت این آنکہ از رد و ابعاد شیخ برگردد و فتور واقع نشود چہ شاخ را درین طریق امتحانات بسیار است ہر کہ از امتحان ایشان بیرون آید بنظر کیمیائے انرا ایشان منظور گردد منقول است کہ ابو عثمان حیرتی در ملازمت شاہ شجاع کرمانی رحمہما اللہ بنیسا پور رسید بر یارت ابو حفص صا در حمتہ اللہ علیہ شد چون نور ولایت او مشاہد کرد حقیت نظر سعادت بخش او بقوت جذبات احوال او را جذب کرد و مقید سکے ارادت خود گردانید تا وقت مراجعت از شاہ کرمانی اجازت توقف خواست و ہنوز در عنقوان شباب بود ابو حفص رحمۃ اللہ علیہ او را از پیش خود براند و گفت بامانہ نشینی ابو عثمان بہ قبول اشارت کردہ بقمری بازگشت تا از نظر غائب شد و با خود قرار داد کہ بر در خانہ چاہے کند و در انجا بنشیند و بیرون نیاید مگر وقتیکہ او را بخواند گویند کہ مدت یک سال در ان جا نشست بعد از ان چون صدق ارادت او معلوم کرد بخویش خواند و بسیارش نواخت و تعظیم نمود و از خواص خود گردانید

ادب دوم تسلیم تصرفات شیخ است بایکہ طریق تنفیذ تصرفات او در نفس و مال خود کشادہ دارد و بہر چہ فرمایہ مناقذ و تسلیم و راضی بود چہ جوہر ارادت و محبت او جز بدین طریق روشن نگردد و عیار صدق و اخلاص او جز بدین معیار معلوم نشود **ادب سوم** سلب اختیار است بایکہ در نتیجہ امرے از امور دنیوی و اخروی کلی جزئی بے اجازت شیخ شروع نکند تا آنکہ گفته اند کہ نخورد و نیاشامد و نخسید و نگزد و نہ ہر آلا با اجازت شیخ و ہمچنین در جمیع عبادات از صوم و افطار و انکثار و نوافل و اقتضای بر فراض و سنن و مراقبہ و ذکر و تلاوت و غیر آن بے اجازت شیخ و تلقین او شروع نکند **ادب چهارم** آنست کہ خود را از مکارہ شیخ با قصے و جوہ نگاہ دارد و بہر چہ معلوم کند کہ بایکہ شیخ است بر ان اقدام ننماید و بسبب اعتماد و حسن اخلاق و کمال حلم و مدارات شیخ آنرا حقیر قشمر و تاثیر این در نفوس مریدان بنیابت عظیم است چہ بمقدار آنکہ خود را بر اضی شیخ نمایند و از مکارہ اجتناب کنند

کلام است هرگاه که خواب که باشی از محامات دینی و دنیاوی سخنی گوید باید که نخست از حال شیخ معلوم کند که فراغ سماع کلام
 او دارد یا نه و بطریق جرأت و دلیرانه سخن نگوید پیش از سخن گفتن از حق سبحانه طلب اوب در سخن کند تا نباید که بواسطه بی
 از نظر شیخ ساقط شود **ادب هشتم** کتمان اسرار شیخ است باید که هر چیزی که شیخ آرا پنهان دارد از کرامات و واقعات
 و غیر آن و مرید بدان اطلاع یابد باید که در افشای آن رخصت بخوبی و اگر بالفرض سرش رود افشا کند منقول است که
 شیخ بود و او را مرید بسیار بودند و هر یک را بطریق مخصوص بتقریب خود شرف گردانیده و صاحب اسرار ساخته یکی از اینها که
 اہلیت حفظ اسرار نداشت و شیخ از این معنی را فهم کرده بود اما او تعجیل مینمود و در خفیہ حضرت شیخ بارها گفته بود و او کمال
 نموده که من از مخلصانم مرا نیز بعلی که مخصوصان خود میفرمائی بفرا می تا صدق اخلاص من نیز در نظر سعادت بخش تو ظاهر
 گردد شیخ خواست که نیت می اورا بغیر او بنماید گفت اشب مرا کار است بیا تا بموافقت تو از انکسیر و باید که این سرانیکو نگاہی
 خدمت کرد و گفت که از مخلصانم چون شب شد شیخ دست و پا خون آلوده کرده و تیغ در دست بیرون آمده گفت که فلان
 مرید را کشته ام در جوابی که کرده بیا تا بجائے خلوت برده دفن کنم آن جوال را بگردن این شخص نهاده بموضع معین برده دفن
 کردند چون شیخ بخانه درآمد این مرد تعجیل پیش پیران شخص که شیخ باو گفته بود که او را کشته ام رفته اعلام کرد که شیخ پست را
 گشت و من و شیخ هر دو او را در فلان موضع دفن کرده ایم پدر چون این سخن بشنید فی الحال پیش پادشاه رفت و از
 کیفیت حال اعلام کرد پادشاه را با شیخ عقید بسیار بود استیعا کرد آن مرید مخلص را حاضر کردند گفت آری تحقیق است
 و من خود دفن کرده ام کس همراه من کنی تا از صورت حال استیسا تمام القیضه پادشاه جمیع از معتمدان خود را همراهی
 او فرستاد چون بان موضع رسیدند معلوم کردند که گویند کشته در جوال کرده اند شیخ ازین واقعہ خبر یافته آن شخص را
 که گفته بود که کشته ام بخود حاضر کرد و بر سر جمع تقضیع آن مخلص کرد و آری صحبت خود او را راند و نیز نگذاشت که سان سلطان
 او را زجر نمایند فرمود که زجر او همین بس که از صحبت عزول شد **ادب نهم** اظهار اسرار خود است پیش شیخ باید که
 اسرار خود از شیخ پویشد و هر گاه متی و موہبیت که حق سبحانه و تعالی داشته باشد بتصریح یا بتقریب برای شیخ عرضه
 دارد چه بمقدار کتمان سر از حضرت شیخ عقدہ شود در باطن او که بدان عقدہ طریق فتوح و استعداد از شیخ مسبب و
 گردد و تسد در مجاری فیض واقع شود و چون با شیخ اسرار خود در میان نهد در حال آن عقدہ اخلال پذیرد **ادب دهم**
 آنست که هر چه از شیخ نقل کند سخنی که در آن غموض و دقتی باشد و شنونده بحقیقت آن نرسد نگوید چه سخن که شنونده
 از آن مراد قائل فهم نکند فائده نداند بلکه توهم ضرر باشد و ممکن است که عقیدہ تبسّع در حق شیخ فاسد گردد و این مجموع
 آداب اگر مرید بران مواظبت نماید آنچه مقصود از وصول انوار رحمت الهی و نزول آثار برکت نامتناہی بواسطه صحبت
 شیخ است در ستر و علانیہ اوظاہر گردد و از جمله مقربان حضرت حق سبحانه تعالی شود و الله اعلم **فادہ** شخصی
 سوال کرد که آیت کلام الله که در باب ذکر خفی تبصریح واقع است و حضرات نقشبندیہ از انجا استنباط گرفته اند
 همچنین در باب ذکر جلی ماوراء این آیه کریمہ و ذکر و الله کن کلم ابا عکرا و انشد ذکر دیگر نیز واقع است یا نه

در جواب رشاد شد که مخدوم شیخ سعد ابن شیخ بدین چشتی نظامی خیر آبادی در جمع السلوک شرح رساله کیس می نویسد
که ای عزیز در ذکر جبر و خفی اختلاف است بعضی ذکر جبر را اختیار دارند و بعضی ذکر خفی را ازین اول تمسک میکنند بآیات و
اخبار و روایات اما آیات فکثیره منها قوله تعالی ادعوا ربکم تضرعاً و خفیه انه لا یحب للمعتدین
ذکر فی تفسیر کلامه ادعوا ربکم علانیه و سرافان التضرع من الضراعة و هی اظهار شدت
الحاجة و الخفیه مشترکة بین الجمهور و السروی و هی من الاضداد و قوله من المعتدین ای
المتکلفین فی الفاظ الدعاء کذا فی خزانه الجلالیه و ذکر فی لطائف القشیری ادعوا ربکم
تضرعاً و خفیه ای علانیه و سرانه لا یحب للمعتدین بالدعاء ای لا یحب للمعتدین بالدعاء
السوء علی المسئین و منها قوله تعالی فی سورة الاحزاب یا ایها الذین آمنوا اذکروا الله
ذکراً کثیراً ذکر فی تفسیر معالم التنزیل و تفسیر جامع الکبیر و تفسیر الذی هدا یضاً فی قوله
تعالی فاذکروا الله قیاماً و قعوداً قال مجاهد الذکر الکثیر ان لا ینساه العبد بحال و قال
ابن عباس رضی الله عنهما لم یفرض الله علی عباده فریضه الا جعل لها حد معلوماً
ثم عند اهلها فی حال العذر غیر الذکر فان الله تعالی لم یجعل لها حداً انتهی الیه و لم
یعذر لاحدا فی ترکها الا مغلوباً فی عقله و امر بذکره فی الاحوال کلها و قال اذکروا الله ذکراً کثیراً
ای باللیل و النهار و الحضر و الاسفار و عند الغناء و الافتقار و الاعلان و الاسرار و علی کل
شیء من الاحوال و منها قوله تعالی ان تبدوا الصدقات فنعمای ذکر فی عقیده شیخ
ابن نجیب السهروردی ان المراد منه الجهر بالذکر بین السنة و الفریضه و منها قوله تعالی
ان ابراهیم و اسماعیل و اسمعیل ذکر فی تفسیر در المعانی الا واه هو الذی یجهر صوته بالذکر و الله
و القرآن و قد مدح الله تعالی نبيه ابراهیم بهذا و منها (قوله تعالی)

ترجمه لیکن آیات پس بسیارند بجهت آنکه در حق تعالی است پس مستند بر درگاه خود را ناری کنان و پوشیده از مردمان هر آینه در دست ندارد خدا از حد گذرندگان
را ذکر کرده شد در تفسیر اما که برستید بر درگاه خود را باعلان رو بخیده چرا که تضرع مشتق از ضارعت است و مراد از آن اظهار شدت حاجت است و خفیه شمر که
است بیان جبر و سرودی از انضداد است و قول دی قالی المعتدین یعنی محکف کنندگان در الفاظ و عابجین است و در ختم کجلاویه در لطائف قشیری در باره معانی
چنین آیت نوشته که ادعوا ربکم تضرعاً و خفیه یعنی باعلان و پوشیده هر آینه الله دست بخیر و از حد گذرندگان را در دعای و دست نمیدارد از حد گذرندگان را
در دعای پسر سلطانان و جمله آیات قول دی قالی است در سورة احزاب که ای مسلمانان یاد کنید خدا را یاد کرده و بسیار در تفسیر عالم التشریل و تفسیر جامع کبیر و تفسیر زاهد
هم در قول دی قالی فاذکروا الله قیاماً و قعوداً یعنی پس یاد کنید خدا را ایستاده و نشسته ذکر کرده باشد ۱۲
ترجمه مجاهد گفته که ملازم ذکر نیز اینست که بنده زانوش را در حق تعالی را در عالم و این عباس فرموده که در حق نگردد از فیه برندگان خود بکر تو را و در بر اید
معلم با دمنده داشت ابل و در حالت عذس سواس ذکر که الله قالی براسه دے قدس مبین نگردد و نگردد از دمنده داشت در ترک دی مگر شخص مغلوب العقل را در
حکم کردن بر خدعه و جاهل و فرموده که یاد کنید حق را بسیار یاد کردن یعنی در شب و روز اقامت و سفر و راه و هنگام و تفریح و در ویش و آشکارا و پوشیده و بر هر قسم احوال و احوال
است قول دی قالی شانه اگر آشکارا بکنید فرات را پس بگو چنانست آن در مفسر شیخ ابو نجیب سهروردی ذکر است که مراد از این جبر که است میان سنت و
فریضه و از جمله است قول دی قالی شانه که هر آینه ابراهیم در دمنده و یاد کرده و در تفسیر در المعانی مذکور است که مراد از انما و کس است که بطنه کند آواز خود را بزرگتر از
دعا و تحقیق مع کرده الله قالی بنی خویش را بر ابراهیم را با این قادیان جمله قول دی قالی است

خداست از مواع و قدور کردن آنچه از جانب اوست و باقی داشتن آنچه از جانب حق است و کم کردن خود را بچیزی که هر چند خود را جوید نیابد و مراد از این مذکور است که قلندر و صوفی یعنی واحد است و بعضی از اسلاف فرموده اند که صوفی چون شتی می شود قلندر میگردد پس آنچه مفاد صوفی است همان مراد قلندر است
پنجمین فافاده شخصی سوال کرد که مستحق عذاب روح خواهد بود یا جسم و در جواب **ارشاد فرمودند** که مستحق عذاب همان خواهد بود که کسب عذاب کرد **افافاده** شخصی سوال کرد که در نماز از خطرات بازماندن و بیویت هو الوجود فائز شدن که عبارت از حضور قلب است چه توان کرد که بدین منزلت رسید و در جواب **ارشاد فرمودند** که هرگاه یک غیرت بالکلیه از دل طالب خود در مشا بده حق مستغرق شود نماز بجز آن گردد و بدترین خواطر در نماز خطره ایست که مزاحم حضور شود و چون خطره را نیز مظهری از مظاهر حق بنید نماز از خطره محفوظ ماند و الله اعلم و الله واحد حکم **افافاده** شخصی این چند سوالات بربان اردو بحضور حضرت ایشان ارسال داشت بود که مع جوابات بجهت تحریر کرده می شوند **سوال اول** قل مزامیر و معارف عند الشرع و عند الطریقت حلال در جائزین یا حرام و ناجائز **جواب** حکم مزامیر و معارف بر قاعده **الشرع** از آیه و در مختار و جامع الرموز و فتاوی عالمگیری و در **هاتم کتب الفقه** و بر قانون اصحاب الطریقت از قوت القلوب و اخبار العلوم و کیمیای سعادت طلب باید کرد و اگر کجا بدین منظور باشد کتاب مستطاب مدارج النبوة بمقتضی عهد الحق محدث حنفی که جامع بین الفقه و الحدیث و التصوف اند وافی و کافی است **سوال دوم** هر کس سلع مزامیر و طایبی شرعاً مستوجب و عهد کیا نر و موجب نارضا مندی خدا و رسول می یا نه این کوس حال بین اوس سے ارتکاب ہوتا ہو یعنی خواه بقضای شہوت نفسانی یا باظهار غدار و حافی اور حکم و عهد کسی طریق و مفہوم منزل طریقت سے مبدل ہو سکتا ہے یا نہیں **جواب** این نیز در مدارج النبوة بتفصیل تمام مذکور است و کثیر از مکتوب قاضی ثنائی صاحب باقی بتی حنفی نقشبندی مجددی کہ شیخ محمد سالار نوشته اند و رسالہ مستقصد در جمیع و اباحت مزامیر دارند و واضح فرمایند **سوال سوم** حضرات اکابر دین خواجگان چشت خاندان مخصوص حضرت سلطان الاولیا شیخ نظام الدین اولیاء حضرت محمد علی احمد صابر رحمۃ اللہ علیہا مجلس سماع مجر ذکر نے تھے یا سماع مع مزامیر **جواب** حضرت سلطان نظام الدین اولیاء سماع بلام مزامیر میکردند چنانچہ فوائد النفود کہ معتبرین ملفوظات ایشان است و اصل الاصول بمقتضی فخر الدین زراوی کہ از اکابر خلفای سلطان الاولیا است بران شاید اند فخر الدین زراوی گوید سماع مشایخا کان بلام مزامیر و شیخ عبدالقدوس گنگوہی کہ از عمده خلفاء صابریہ اند در سماع بلام مزامیر غلط تمام افراط بالاکلام داشتند و ملفوظات ایشان بران گواہ اند **سوال چهارم** مجلس سماع مع مزامیر متعارفہ حال متبایان خاندان چشت کس بزرگ سے شروع ہوتی ہے اور فخل سماع مجر یہ مجلس سماع

مع مزامیر داخل طریق ہے یا نہیں **جواب** نھور رسم سماع از قدیم است اینجا تخصیص چشتیہ وقادر یہ
 نیست سماع بامز امیر باشد یا بلا مزامیر ہرگز داخل طریقہ نیست چنانچہ در جواب سوال آیندہ مشروح می شود
سوال **نجم** طالب کات خاندان چشت ہی ترک وانکار سماع مع مزامیر کا موجب محرومی ہے یا نہیں
جواب سماع را بامز امیر باشد یا بے مزامیر ہرگز داخل در اخذ برکات و فیوض طریقہ نیست حکایات
 شیخ نصیر الدین چراغ دہلی کہ جانشین سلطان الاولیاء اند در ترک سماع واحتر از ازان در ملفوظات چشتیہ
 وغیر ایشان و اخبار الانیار مذکور است و شیخ نظام الدین ایبٹھوی رح کہ چشتیہ بودہ اند تارک و منکر سماع
 بودہ اند و دیگران ہم چنانکہ بر ناظر ملاحظہ فرمایند بزرگوں خوب تر ظاہر است و چشتیان صوبہ اودہ مثل
 مخدوم شاہ مینا لکھنوی و شیخ سعد خیر آبادی و شاہ فی سائی پوری ارتباط در سلسلہ چشتیہ بہین ترک
 اعنی شیخ نصیر الدین چراغ دہلی رح دارند **سوال** **نجم** تارک سماع مع مزامیر داخل طریقہ خاندان
 چشت متعارف حال ہو سکتا ہے یا نہیں اور اگر ہو سکتا ہے تو اپنی حالی پر قائم رہ کر تعلیم پاسکتا اور فیضاب
 ہو سکتا ہے یا نہیں **جواب** تارک سماع بے برکات داخل طریقہ چشتیہ می تواند شد و افاضہ و استفاضہ
 ممکن و تعارف حال درین سماع منفرد ہے اصل **سوال** **نجم** سماع بامز امیر داخل رسمیات واجب
 الانقیاد و خاندان چشتیہ ہے یا داخل اصل اصول طریقہ اور حصول برکات خاندان موصوف یا آنکہ برود
 بین داخل نہیں اور بنیاد شیعہ و مجلس سماع مع مزامیر بتقاضای ضرورت تحصیل کمالات خاندان چشت
 قائم ہوئی ہے یا اس سے کچھ علاقہ نہیں **جواب** سماع بامز امیر باشد یا بے مزامیر از رسوم است نہ از
 اصول طریقہ اینجا نیز حکایت خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رح یاد باید کرد **سوال** **نجم** طالب تارک
 و مرتکب سماع بامز امیر بدرجہ مساوی فیضاب برکات خاندان چشت ہو سکتے ہیں یا نہیں **جواب**
 طالب تارک سماع و مرتکب آن برابر فیضاب می تواند شد **سوال** **نجم** طالب صادق برکات خاندان
 چشت پر تسلیم جو از قیام مجلس سماع بامز امیر واجب ہے یا نہیں **جواب** اگر طالب صادق اقامت مجلس
 سماع بامز امیر باشد یا بے مزامیر واجب نیست اینجا قصہ سلطان نظام الدین اولیاء رحمۃ اللہ علیہ و خواجہ
 نصیر الدین چراغ دہلی رحمۃ اللہ علیہ و شیخ نظام الدین ایبٹھوی یاد باید کرد **سوال** **نجم** مرید بر تقلید
 پیر قائم کرنا مجلس سماع بامز امیر کا واجب ہے یا نہیں **جواب** بر مرید تقلید پیر در اقامت مجلس سماع
 بامز امیر باشد یا بے مزامیر ہرگز واجب نیست و اگر واجب بودے از سلطان نظام الدین اولیاء رحمۃ اللہ
 علیہ و خواجہ نصیر الدین چراغ دہلی رحمۃ اللہ علیہ چگونہ ترک شدے **سوال** **نجم** یا زوہم اگر تقلید مذکور
 واجب نہیں ہے تو مرید کو اتباع کامل اپنے پیر کی حاصل ہوئی یا نہیں **جواب** مرید باوجود ترک
 تقلید در سماع اگر در فروع و اصول طریقہ تابع پیر است متبع کامل است **سوال** **نجم** و زوہم ہر یک
 مرید کو اتباع کامل اپنے پیر کا ہر ایک افعال و اقوال میں مثل نمک سنت نبوی علیہ الصلوٰۃ والسلام

ضروریات تحصیل کمالات پیرے یا نہیں اگر نہیں ہے تو میری متبع کامل ہی باناتھ جو اب ابتداء پیر
 در امور سلوکیہ البتہ واجب است نہ در امثال این امور سوال سیر و ہم آپ کا خاندان کون ہے آیا
 چشتیہ ہی یا قادریہ اور اگر چشتیہ ہی تو صابریہ یا نظامیہ جو اب خاندان فقیر قلندر یہ علویہ بیکہ است
 و اجازت و خلافت در اخذ بیعت و تعلیم و ارشاد در قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ و غیر ہا دارد و اکثر بیعت
 در قادریہ ہی گیر و نفاستہا و نظافتہا ^{موجود نفاست و نظافت ۱۲۵۶} سوال چہار و ہم سوای طریقہ متعارفہ حال منتسبان خاندان
 چشت کے طریقہ متعارفہ حال منتسبان دیگر خاندان قادریہ و سہروردیہ و نقشبندیہ میں سماع مجروح خواہ
 بامز امیر رائج ہے یا نہیں جو اب سوای طریقہ چشتیہ در طریقہ قادریہ و سہروردیہ التزام این فعل ماثور
 و منقول نیست و در سماع راہ متوسطہ دارند نہ مکرر اند نہ مشیغ و موبح و نقشبندیہ ہر چند کہ از التزام عقد
 مجالس در اعراض و غیر ہا دور اند مگر از تکاپ این فعل یعنی سماع غنا بامز امیر و بے مز امیر از اکابر
 ایشان در کتب ^{میں کتب} شجرۃ ایشان موجود است شیخ ابو یوسف اہدانی پیر حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی رحمۃ
 علیہا در سماع افراط داشتند چنانچہ در ہجرت الاسرار حافظ نامی در سالہ شیخ عبدالحق محدث دہلوی مذکور است
 و حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی ۷۰ در وصایای خود میفرماید ای فرزند سماع بسیار مکن کہ سماع بسیار دل امیر اندو
 سماع را انکار مکن کہ سماع را اصحاب بسیار اند و خواجہ بہار الدین نقشبندی رحمۃ اللہ علیہ سماع بامز امیر کردہ
 اند و در رشحات بروایت خواجہ مسافر خوارزمی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است ہر کہ خواہد مطالعہ کند و بعد از تکاب
 این فعل از مجلس پر خاستہ فرمودند نہ اینکار میکنم و نہ انکار میکنم و مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہ کہ از عمائد نقشبندیہ
 اند در آخر عمر از تکاب این فعل میگردید چنانچہ در تہذیب النفحات مذکور است دریافت این جملہ روایات
 از رشحات و مقامات حمایہ و مناقب السالکین مکتوفہ لا محمد اکرم چشتی نقشبندی رحمۃ اللہ علیہ و تملکہ آسان
 است و اللہ سبحانہ تعالیٰ اعلم و عامہ اند و احکم و اعبد الغفور لاری رحمۃ اللہ علیہ نفحات و رجال حضرت ملا جامی
 می نویسند کہ در نہایت احوال داد و اخراوقات کہ بنظم یوسف زلیخا شغل نمی دندی فرمودند کہ خاطر الہی بظہور است
 کہ و برادر خارج وجو دے گمان نمی برم و در آن اوقات آثار حرقت و حرارت باطنی از ایشان ظاہر
 می شد چنانچہ چند نوبت سماع میفرمودند بطریق حرکت دوریہ و در آن مبالغہ می نمودند و بامتداد می بخامید
 چنانچہ سازندہ و مبتنی بے حال می شدند و ایشان از آن حال باز نمی آمدند آخر چون بہ درد پای انجامید
 متقاعد گشتند باوجود آنکہ قبل از آن در امر سماع متردمی بودند فقیر در آن مضی کہ از حضرت ایشان مشاہدہ میگردم
 متعجب و تعجری بودم تا کہ روزے میفرمودند کہ ما را حالت دست داد و کیفیت روی نمود کہ دفع آن جز
 بہ سماع میسر نبود انتہا و شاہ خوب اللہ اکبار بادی نقشبندی در کلیات مکتوفہ می نگارند کہ پوشیدہ مانند کہ
 چنانچہ برای بیان جواز و رخصت ذکر جہر از حضرت خواجہ بزرگ یعنی خواجہ بہار الدین نقشبندی قدس
 سرہ آن کلام کہ از او آخر مقامات منقول شدہ بظہور رسید بچنان برای بیان رخصت و عدم اطلاق

قول بحرمت سماع لهذا تجاب ظهور یافت آنچه در رشتات واقع شده که خواجہ مسافر قزوینی مدحہ اللہ علیہ
 از مخلصان و ملازمان حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ بوده است و بعد از نقل حضرت خواجہ ہم باشارہ ایشان
 ملازمت حضرت خواجہ محمد یار ساخلیفہ اعظم حضرت خواجہ بزرگ قدس سرہ ہامی نمود حضرت ایشان یعنی
 خواجہ عبید اللہ احرار قدس سرہ ویرا دیدہ بودند و بادی صحبت داشتہ می فرمودند کہ در کمرۃ اوسلے
 کہ بجانب ہرات متوجہ بودم و کلاہ خواجہ مسافر ہمراہ شدم دوی در اصل از قزوین بود و در ہرات
 بود نو دس سالہ بودہ باشد صحبت در ایشان و بزرگان بسیار دریافتہ بود و مشرب این کار داشت و سی
 میگفت کہ در ملازمت حضرت خواجہ بہار الدین می بودم و خدمت ایشان می کردم اما بسامع میل بسیار
 داشتم روزی بچہ از اصحاب ایشان اتفاق کر دیم کہ تو آل و دفات و ہامی حاضر سازیم و در مجلس حضرت
 ایشان مشغول شویم بہ بینیم کہ چہ میفرمایند بچنان کر دیم و گویندہ و نوازندہ آوردیم حضرت خواجہ
 در آن مجلس نشستند و ہیچگونہ منع نفرمودند و در آخر گفتند ما این کار نمیکنیم و انکار نمیکنیم نتیجہ چنان حال دارد کہ
 ہم در رشتات در احوال عارف جامی قدس سرہ السامی آوردہ کہ روزی حضرت مولانا سیف الدین
 احمد شیخ الاسلام ہرات با سایر اصحاب تدریس در صحبت شریف ایشان آمدہ و ایشان بعد از تقدیم
 مراسم ضیافت خوانندگان و سازندگان را فرمودہ تا در آن مجلس غزلما خواندہ و نقشہا برداختہ و ساز را
 نواختہ اتفاقاً بعد از آن صحبت ہر دو سر روز حضرت مخدوم بجانب زیارت گاہ برسم سیر بہر دل رفتہ
 و استجا با شیخ شاہ کہ از مشارع بہتہ عین بودہ ملاقات کردہ و کیفیت صحبت شیخ الاسلام و خوانندگی و
 و سازندگی پیش از رفتن ایشان بشیخ شاہ رسیدہ است در اثنا صحبت شیخ با ایشان گفتہ کہ شایستہ ای
 علما و عالم و پیشوای عرفا و عرب و عجم باشید چگونہ است کہ در مجلس شریف شلمانہ و اسباب طرب می
 نوازند و اصول دائرہ و امثال آن می سازند چون شیخ اعتراض کرد ایشان سر پیش گوش
 وی بردہ و سخن در پردہ سیر و خناسیع اورسانیدہ کہ بیج کس از اہل مجلس بر مضمون آن اطلاع نیافتہ
 بیکبار فریادے از تہادیش برآمدہ و میہوش افتادہ و بعد از زمانے چون بحال خود آمد و نظر ایشان نیازمندی
 بسیار نمودہ و دیگر با مثال این سخنان زبان نکشودہ و این تفصیل آن اجمال است کہ در تملک حاشیہ نجات
 الانس مذکور شدہ کہ یکے از ساکنان راہ و زاهدان آگاہ از ساکنان زیارت گاہ مشہور شیخ شاہ
 رحمہ اللہ ویرا با حضرت ایشان یعنی عارف جامی قدس سرہ السامی نقارے در دل و شاکبہ
 غبارے در خاطر بودہ تا آنکہ روزی حضرت ایشان بدین دے رفتہ و چون بصحت ایشان نشستہ
 آن عزیز بطریق عظیم آغاز نمودہ و از حضرت ایشان در آن اثنا رسوالے کردہ حضرت ایشان
 یک لفظ در جواب او فرمودہ و اور حال بر روی غلطید بجدہ آنصورت نقارے کہ با ایشان داشتہ
 مگوشتہ و شیخ شاہ خلیفہ شیخ رشید الدین ہمدانی بود و دومی خلیفہ میر عبد اللہ بدرشاہ ہماری کہ از
 شہرہ میان ایشان و ملازم

اصحاب شیخ اسحق شهید قزوینی مرید و خلیفه میر سید علی همدانی خلیفه شیخ محمود مدنی و فانی مرید مجاز شیخ رکن الدین علام الدوله سمغانی قدس سره اسرار هم اند چنانکه از او آخر حدیقه الکسب ظاهر می شود و شبیه اینحال است آنچه حضرت ایشان ماضی الله عنه در رساله دکاکین الشیخ آورده اند که چون قبله گاهی ارشاد پناهی قدس سره با جمیع متوجه شدند و این فقیر حقیر در آن سفر فیض اثر برفت خدمت کثیر المینت مشرف بود و عزیز از مخلصان مخصوص آنحضرت که حافظ قرآن مجید بود و صلاح بسیار داشت در آنوقت که در خانقاه بیچ کس تنفس مشغول نمیتوانست شد به تلبذ و استر شاد از خدمت آن قبله طالبان سید و ارشاد استفاده می نمود و در اجیر بود مقدم شریف آنحضرت را غیبت دانسته شب و روز در خدمت گاری اصحاب ایشان تقیدی و زید و زین اثنا از بعضی یاران آنحضرت آواز سرود شنید و شبیه در خلوتی بعضی آنحضرت رسانید که در باب سرود چه میفرمایند فرمودند علما منع میکنند سوال کرد که قید علما برای چیست فرمودند که بزرگان شنیده آمده اند صبح آنشب مفتی آن شهر بدین آنحضرت آمده و این ابیات شوی که در دفتر دوم واقع است خواند

گفت حق اندر سفر هر جا روی قصد گنج کن که این سود زبان هر که کار در قصد کند م بایدش که بکاری بر نیاید گسندی قصد کعبه کن چو وقت حج بود قصد در معراج دید دوست بود	باید اول طالب مردی شوی در تبع آید تو آنرا نزع دان که خود اندر تبع می آیدش مردی جو مردی جو مردی چونکه رفتی که هم دیده شود در تبع عرش و ملائک هم نمود
--	--

بمجرد آمدن لفظ دوست از زبان آن عزیز لغزه ستانه از زبان آنحضرت برجست و بطریقه که معهود ایشان بود که در خوشوقتی نره میزدند و در حاضران سرایت میکرد و بر اکثر مردم بهوشی غالب می شد و می افتادند تا بحدیکه اگر کسی افتادگان را دستگیری میکرد او هم می افتاد و همچنین دستگیر افتاده دوم از شراب افتادگی مست می شد چنانکه این امر در سلسله عالیّه حضرت امیر ابو الاعلی قدس سره که آنحضرت این دولت از ان سیده سنیه یافته بودند مشهور است و از مظنه افتاد و در الغرض بمجر دستن آن لغزه ستانه اول همان حافظ بهوش افتاد بعد از ان دیگران بهوش شده افتاده اند و چون بعد از انقراض آن مجلس بخلوت تشریف بردند این فقیر حقیر را که به محرم ساختن اسرار خودی نواختند از سر سوال حافظ مذکور بر وجه مسطور و خطر هصول چنین حالت بشاریه تا از خشکی زهره پتری مستی گرایه و بطائفه ارباب شوق میل نماید آگاه ساختند انتهی

بکمال شوق و شورش فراوان و اقتضای وقت و زمان و استعداد و مناسبت طالبان بعضی اموریکه برخصت
 متعلق است باین سلسله علیه نقشبند به الحاق نمودند چنانچه استغفاریکه برسیل خفیه بعد از نماز عصر لازم
 می باشد بوسیله این طریق است آنرا بجهت آوردند و بدو سوز و نیاز و گداز تمام آن کلام آواز برکشیدند
 و صاحب وی سر برهنه کرده ابیات پرورد میخواندند و اشکها میرانند و گدازک بنا برنیت نیت نماز
 سجد را از افراد بجاعت قرار داده اند و از کس تلوین و شورش و وجه جماع را که اکابر این طریقه ملاحظه
 اصل عزیمت ازان دوری جست بودند به توجیه و تعمیل آن لب کشاده بسیار بودی که دران حالت
 تواضع پیش بعضی خلص اصحاب بزانوشستی و اشک راندی و برخی را باغوش کشیدی و لب بلب
 او نهادی و وی را از وی ربودی چون یکی از فرزندان خواجه محمد عبیدالله که بروایت شهوه خواهم
 عبدالحق باشند آن جناب در باب ارتکاب این رخصت مشاجرت نمود مولانا روح الله روضه
 جز بکلمه المامور معد و کذب نکشود و نیز بمستی تمام گفت طریقه خواجگان ماطریق جامع صحو و کمر
 و سکون و ضبط است و جبر و سرور رخصت و عزیمت همه دروست هم جبر خواجه علی را نیتنی دارد
 و امیر سید کلال و هم خفیه خواجه بهار الدین نقشبند و خواجه احرار بعض گویند به شورش تمام بخند و مژده
 گفت میخواستیم در هر گوشه سوخته جانی داشته باشیم که خلقی از و گرم باشد لا جرم تا امر در سنتبان او
 به همان طریق وی اند و حضرت مولانا در این بیان بخند و مغمم نامور اند انتهی در بخت الاسرار
 می آرد که خواجه اجل ابو یعقوب یوسف الهمدانی وقتی در سماع بودند و فقیه آمدند و ایشان را از سماع
 منع کردند خواجه در غضب آمده گفتند اما انکم الله موت و دهر شمار خداست تعالی فقیهان در حال
 بودند و شیخ ابو یعقوب از کمال اولیا و اجداد و پیغمبر خواجه عبدالحق عجد وانی اند که سر حلقه سلسله
 نقشبندیه اند و از پیران حضرت بهار الدین نقشبند انتهی جامی فرمودند

<p>منع سماع و نغمه و نه میکند فقیه می ده بیا ننگ آنکه ندارم بهر عشق و اعظم بطعن باده پرستان زبان کشاد بایم و تیر تیر توای خسته حیات شبه میکند خست را بے فی گفته ترا برشته جان آتش فگنم جامی حریم کوی معان کعبه صفاست</p>	<p>بیچاره بے بند بستر نخت فیه بروای ریش محسب و سبیلت فقیه آرب تولی پناه من از شر آن سفیم یاد بکن ز حال جگر شکنگان تیه با او هیچ وجه نمی بینت شبیه چون شمع میکند دل من این نشاطیم طوبی سلاکینه و بشری لزا عریه</p>
--	---

سکوی معان رفت یعنی کوی معان در محله حضرت مولود عیارت است از علما باطن و باطنه هر قدر کمال کرد محبت دی عشق و شوق الهی حاصل بشوند ۱۲۵ سال کعبه
 در حاشی و بیاضی نموده اند معانی صفات روحانی احوال لطیف و درام نام پذیرفت و درام از کعبه صفا مقام وصلت است برای ارباب مقام ۱۲۵ خوشخبری باد ساکنان
 و بر اوقات باد زیارت کنندگان ویرا ۱۱

کاتب الحروف میگوید که قول فیصل در این مسئله خود ازین ارشاد توان دریافت که در زمان احوال رسیده
صحیفه بشریغه میفرمودند که هنگام نگارش همت مسائل تصوف همدین کتاب آن قدر مضامین بر ذهن
فقیر بجوم می سازند که خود بخیر می شوم که چهار نگارم و باین اختصار پیش نظر میدارم خصوص در مسائل
خلاصه چون مسئله سماع و غیره هر چند از اقوال محدثین و فقهاء در خصوص اباحت و حرمت سماع مفصلاً
نشان داده میشود الا تحقیق خودم و برادران تجاریر و تقاریر ایشان است چنانچه در مسئله سماع می فرمودند
که اگر هنگام سرود و سماع مضامین شعریه قلب سماع متوجه بخدا گردد و در همچنان کیفیت عشقیه سماع
با کمال حضرت خدا جلجلال دیگرے پیش نظر نباشد شنوان اینچنین سماع پیش اهل سماع مقرب است و اگر
خیال بزه و مشتری که مطمح لطف فانی و اهل فخر اندر رنگ تعلق گیرند اینچنین سماع بے شبهه حرام باشد حتی اگر
و این مفاد قول متفق علیه است که سماع غنا اهل را حلال است و نا اهل را حرام و اباحت مرئی راست
که دلش زنده بود و نفس مرده و هر که نفس او زنده و دلش مرده باشد اباحت سماع ندارد حاصل اباحت
که ذات مجمع کمالات حضرت خداوندگار جمیع اوصاف حمیده متصف بود و برکت درس علم ظاهری و ارشاد
اسرار باطنی و توجبات عالمیات و فیض تربیت و برکت صحبت ایشان عالمی از بادیه جمل به سر منزل علم
و فضل رسید و از حقیقت غایت باورج هدایت و اصل گردید تا کجا تو لیم الحق وجود همه شود حضرت ایشان
گویا مجمع غرائب اطوار سیر حقیقی و حق بود و منبع بحرین فضل وجود لم یزلی مبدء فیاض تقانی شانه جلال
صوری و کمال معنوی هر دو با هم از ادانی داشته و جمیع صفات رطبه و سمات مرضیه در عصر لطیف
و دلیست گذاشته در ترکیه قلب و تصفیه باطن و تقدس ذات و جلالت صفات یگانه روزگار بود و در عصر
اگر می دلالت محکم بود و ذوق و شوق الهی و متراوش میکرد در زهد و تقوی و حفظ شریعت و حل و قانع
طلاب ظاهری و باطنی نظریه نداشتند و در سلوک مقامات قدسی راسخ و در وجد و شوق حالتی بدیع
و لطیف و در وله و ذوق کیفیه بغایت شریعت و در تحمل و بردباری مرتبه رفیع و در مخا طبات و مکاتبات
و تقریر و تحریر و مذاکرات علمیه عمده مرعی می داشتند که احسن ازان صورت نه بند و در معرفت
مقدار هر یک و معالیه بحسب آن قولاً و فعلاً بمرتبه که در دیگرے یافتن محال ۷

محمود در فضائل کسبی و موهبی

اهمّیای او نزاده زارحام عنصری

ای بخا بر ذکر یاره از حالات گرامت آیات و کلمات معرفت سیات ذخیره اندوز سعادت و وهبانی
گشتم تا نمانیا اگر چنانکه قصد دلی است توفیق الهی رفیق مغد و در ذکر آثار حضرت ایشان کما بے
مستقل ترتیب یافت مصداق ۷ هو المسک ما کدرسته بتضوع و خواهد بود
والا شکر که بالکلیه ازان دولت حرامی نصیب وقت نخواهد ماند و بالله المتوفیق

اعل ذلك نعمان لنا ان ذكره	هو المسك ما كرات يتضوع
---------------------------	------------------------

بیت و لویه و اعظمی و استغفار

خدا قومی که دید حق بود دید ارشان
 از خدا خواهنست ^{چون} بذات خود در ذات او
 محو باشد در شهود ذات حق آثارش ان
 این بود ساعت بساعت ^{مستغرق} مستغرقان

لاجرم از او اهل سنه یکمزار و دو صد و نو و چهارمیه که سن شریف به افتاد و مهفت رسیده بود و با اوقات دیده می شد
که توانی به جذبات عشقیه و تمایلی بارتقا ^{بجای رسیدن} جمیع اسچنان از خود ستای و از خوشنیتی بای افتاده بودند که باین همه که با هم
بودند ^{بجای رسیدن} هرگز این می نمودند و از توجه خاطر با جهان و اهل جهان خصوص کوشیوع کذب و افترا را از آنها بر طلال
برین متوال می داشتند که آئی مرا باین زمانه باین مردم مصداق ^{بجای رسیدن} دجاون کن ایون بگذاشتی و از

[illegible]

درس و تدریس باوصف ذوق و شوق عمریه و ملاقات اهل زبان علاقه بے حلاقلی محض پیدا نموده می فرمودند که اکنون ازین همه نفرت می آید چه همه عیبت می نماید من کجا و این تعلقات رنگا رنگ کوسه

من ملک بودم و فردوس برین جا لیم بود | آدم آلود درین دیر خراب آبادم

هر خطه در استغراق و وظایف عبودیت می فروزند و در اندک توجه بالغیر تحت تنقیض می شدند و در هر امر فراغ خاطر فی الفور میخواستند و اکثر سکوت و تحیر بخت و استغراق تمام لازم حال کرامت اشتغال گردیده بود و اذکار طلت و انتظار طاراعی و کلمات مواعظ و نصائح و وداع بر زبان آوردن و تخلصان فدویت مشرب ارقام فرموده شیوه گردیده بود چنانچه بحضرت مولوی شاه رکن الدین قلندر لاهوری تسطیر فرمودند (که عمر به مفتاد و مفت رسید وقت نزدیک آمد و عمر همه تلف شد این مرتبه قصد شرکت عرس شریف ضرور باید نمود و ملاقات یکسیر نفیست باید نمود) و بهیچری این که زین پس آنچه از پرده غیب بطور رسد آنرا مصامت و وقت خود انکارند بتاریخ پنجم ماه جمادی الاولی روز فاتحه حضرت غوث ملت در مجمع حضار با محلی متوجه شده ارشاد فرمودند که در عرس شریف این مرتبه بسیاری کسان داخل سلسله علیه قلندریه شده اند ندانم که درین چه سرست اگر مقام حضرت سید نجم الدین غوث الدهر قلندر قدس سره برین آمده است همچنین مناجات نیز مجرب قرب زمان وصال دیده شده چنانچه احمد علی صاحب مبرور در واقعه دیدند که ماه عالم پناه که بر وسط السمار در نشان بود و دفعتاً در جائے قبر شریف افتاده غروب شد و هلالی نمایان است ایشان بیدار شده تحیر شدند و صبح عریضه شتمل بر درخواست تعبیر ارسال داشتند بحواب مشرت شدند که ماه وجود فقیر بود معلوم می شود که زمان معین قریب رسیده است در آرزوی سخن شنیش از همچو حالات پریشانی بیست طرفه آسیمه سر به انصیب قع بنده گان بود که بتاریخ دوازدهم ماه رجب المرجب روز جمعه سنه کینار و دوهصد و نود و هجریه وقت دوپهر پس از تناول طعام مستعد قبوله بودند که درین میان شیخ شجاعت علی خلعت شیخ سعادت علی شیخ زاده لکهنوی با شیخ توکل علی عزیز خویش بهر زیارت حاضر آمدند از آنجا که وسعت اخلاق و ساحت و کرم جلی داشتند بیاس خاطر آنما تا وقت جمعه بچنان نشسته ماندند از آن فی الحکله کلی روداد که بعد نماز جمعه پس از تسراغ سنن و نوافل بهر استراحت بر چارپای شریف ارزانی داشتند چنانچه معمولین استفسار مزاج کردند ارشاد ساختند که ایدون بیاعت پیری محل هرج این دوسه ساعت هم موجب فتنه بسیار می شود لیکن بافتنک این مشرب مجبوراً گوارا میکنم و از چند روز صورت تب فراپیش نظری ماند می ترسم که مبادا بیمار نگردم بعد قدس از تسویه اعضا برخواستند و تا نماز مغرب همه کسان حاضر ماندند و بدستور هر یک را از ارشادات سر فر فرمودند بعد فراغ از مغرب حسب دستور مشغول با و راد و اذکار شدند قریب نماز عشا باد شدند و زید و قدری ترشح هم کردند حضرت ایشان از برآمده که چارپای آنوقت همونجا بود برخاستند من که براس نماز عشا میرفتم دیدم که حضرت

له عرضی گویا در زمان شیدا ام که در تعمیر این خانه بقدر مرید ارشاد که بال و چون نظم علی اند است که بد من مبروج و کمال خواهد رسید این فقره حضرت صاحب کلمه انکسار

ایشان مرزای و پایتخته منبئی پوشیده نشسته اند رفتم و از کیفیت مزاج مبارک استفسار کردم فرمودند
الحمد لله از ترشح اینوقت قطراتیکه بر جسم آمدند چنان معلوم شد که گویا لطیفه اجل برویم رسد بعد استفسار
به مسجد رفتم و بعد نماز عشاء طعام بدستور همراه حضرت ایشان خوردم قدری از شب باقی مانده بود که بهادر
آدم با آوردنم که اینجا میام را امشب خواب نمی آید بادش بگیر شاید غنودگی آید بهادر و میر حجت علی خادم
هم دور رفتند و تمهیل ارشاد پر در خندند ما خواب خیال شد و هر چند پهلوه پهلو گردانیدند لیکن خواب نیامد
فرمودند که حشمت از سوزش قلب و جگر کباب می شود آب تازه بیا را و آورده داد حضرت ایشان نوش فرمودند
انقضا درین اثنا صبح دیدم براس نماز برخاستند و فرمودند که چارپائی مادر مکره بیارند بعد نماز خواهم خپید
شاید خواب آید و بعد ازین اگر کسی نزد من آید از وی این حال ناخوابی تمام شب بیان کرده بارید بید چنانچه
بعد از فراغ بر چارپائی راست شدند هنگامیکه عید منبر بر مصالح ارضی مصروف گذاردن اشراق شدن
حاضر شده دیدم که در مکره بر چارپائی غلطیده اند و خدام غمخیز پائی مبارک می کنند هوش و حواس که بدست من
ماختم و استفسار مزاج ساخته داخل پاساکیان گردیدم تمامه کیفیت بخوابی شب و سوزش قلب و جگر و غلبه
تشنگی از بانی ارشاد ساختند چنان مبارک شهابی دیدم و اضطراب و رقت چنانکه اکثر دیام و عرض عرض غلبه آن
چنان می شد که اگر کلمه از باب رقاق بر زبان عقاب ترجمان می گذشت گریه آنقدر مستولی می شد که خود را بر سر
منبط نموده سخن تمام میفرمودند آنرا مصداق قول شاعر بودند که در مناجات گفته است

اگر است کن دل نازک چو شبنم / اگر گر باد سیع بجنبید یاست از هم

درین مورد ارشاد حضرت والد ماجد قبله فیض از بالا خانه فرود آمدند و بمعانی این عال تشبیهات البال کشته
مزاج پرسیدند چنان حال پوست کنده شدند و گفتا بعد سکوت ساعتی حضرت ایشان ردی عالم افروز
سوی حضرت والد ماجد قبله برگردانیده فرمودند که وصال حضرت فوت الاعظم رحمة الله علیه چگونه شد
و وفات حضرت شاه باسط علی قلندر رحمة الله علیه و حضرت عارف بالله رحمة الله علیه چنان گشت حیرت که
این چیست و چه میفرمایند حضرت والد فرمودند که حضور چرا این چنین ارشاد میفرمایند ضرورت این استفسار چیست
و این کلمات یاس آمیز چرا بخاطر اقدس میگذرند فی الحال بقاء ذات عالی درین عالم از ضروریات است
فرمودند خیر بعد ازین حکیم بخشش علی صاحب طلب شدند و ایشان بعد معاینه نبض و استفسار کیفیت گفتند
که بعد الله جای اندیشه نیست هنوز مضمر معلوم میشود تنقیه مناسب بود اما نظر بر ضعف پیرانه سالی تامل
میشود و غرض آنکه اگر چه تب چنان نبود لیکن کیفیت غشی هر روز در برتر اید افتاد با این همه نه آنگونه که بنینده را
پاس منحص باشد چنانچه روزی حکیم صاحب از شکایت حضرت ایشان بابت تشنگی برفت
تجویز کردند حضرت ایشان احمد علی خالص صاحب راقعه از دست مبارک خود ارقام فرمودند که طبیعت
فقیر از دور روز جاده اعتدال گذاشته است و حکیم صاحب برف تجویز کرده اند و قدری زائد

بلربند با بمله هر روز کیفیت غشی میماند یک روز زائد و یک روز کم اما حرارت در
 لمس اگر چه یافته نمی شد لیکن حرقت درونی و حرمت قاردره هوش و حواس بنندگان
 می بود روز افزونی علالت شیرازه طمانیت همه تا بگست و رفته رفته این خبر
 علالت شهرت تمام گرفت درین میان احمد علی خان صاحب از گھنومعه مولوی
 حکیم لطف اللہ صاحب تشریف آوردند و از روز دومی معاجبه او شان شروع
 گردید تا هم در مرض پنج کی واقع نشد در روز بروز زیادتی ماند طره برین آنکه از شب
 دو شنبه بخودی بخت طاری شد و در آن بهائی خواه یا بهائے که خوب تر یادمانده
 میفرمودند حضرت والد م مد ظله عرض کردند که آیا حضور را بهائے مشاهده می افتند
 فرمودند که ہاں بے شبہ تشریف میدارند باز حضرت والد عرض کردند کہ حضرت
 چیزے بفرمایند فرمودند کہ قل اللہ تعالیٰ درهم فی خوضہم یحبون یعنی تمک سخا
 بخدا ایستاده با خدا نیان و توکل را یاد دارند کہ دامن بیوکل علی اللہ فهو حسبہ از وقوع
 همچنین اور ہزارہ در قلوب افتاد و پنچہ جنون ناامیدی از جیب دگر بیان ہمہ تارے
 نگذاشت ناگاہ روز چار شنبہ ہفتہ ہم ماہ رجب المرجب کہ روز ولادت حضرت
 عارف باللہ قدس سرہ و یوم وصال حضرت سید السادات سیدنا سید خضر رومی
 قلندر قدس سرہ الاظهر بود و دم نواخت یک گھنٹہ برود پھر شادان شاد و وضعہ
 رضوان را آباد ساختند و مایان بے سرو پا را بے سر گذاشتند

رفت آن سلطان معنی بے فتور | ارقص رقصان سوی آن دیوای نور

کافہ اصاغر و اکابر حاضر بودند بستمیزے مانایے رخسیر قیامت برخواست ہمہ گان چاک
 گریبان و از جامہ طمانیت غریبان و حیرا چین نبوسے کہ ہا نا ذات حضرت خداوندگار
 آفتاب حقیقت بود کہ بر عالمیان می تافت و ظاہر است کہ آفتاب را ہمہ دوست میدارند
 چه از وفائے ہا بر میدارند مقربان دلریش نالہ و فغان تا آسمان میرسانیدند و زمزمہ
 نوحہ و مراثی در آ میزمی انگشتند تا کجا نگارم ہمہ بنالہ و شور رہ داشتند

گو دیده کہ در غم تو غمناک نشد | یاجیب کہ در ماتم تو چاک نشد
 سو گند بزوی تو کہ از پشت زمین | ماند توئی در شکم خاک نشد

افسوس صد افسوس کہ آفتاب عالمتاب علم و ہدایت غروب گردید اگر چہ رخ نیوتی
 صد بار برگردد همچو ذات والا بود آمدن محال فیما بعد وای ہر محرومی مایان عالمے در فقر
 لہ بگوہا باز بند اربابان دلو بجا بیان حالیکہ بازی میکنند ہر کہ توکل کند خدا پس بس است ہر

سیاه است و روز با برتر از شب سیاه کاکوری ازین واقع اسم کوری یافت بلکه عالمی یتیم شد و چون با وجود حضرت ایشان باعث ایمنی و رفاه خلق بود مدارس همان خانه گشتند و خواجه غمانه با برکت از عالم رفت و ظلمات فرا گرفت و جهان در غم و در بای حوادث گوناگون و اگر دیدند بادل صد چاک و دیده منناک بعد نماز عصر از تجلیز و تکفین فراغت کرده و جانب شرق رویه حرم تعظیم حضرت غوث ملت خوابگاه آن ترجمان سترلی مع الله آمده

ای خاک ز درد دل منی آم گفت	که امروز اجل در تو چه گویند
دانه دل عالمی فداست در دام	دلبند خلافت در آغوش نجفت
کاش آن روز که در پای تو شد غار ابل	دست گیتی نبردے خار هلاکم در سر
تا درین روز جهان بے تو ندیده چشم	ای که من بر سر خاک تو که خاکم بر سر

والآن گنبد مختصره از منشی عبدالحی صاحب تیار میشود سابق ازین احمد علی انصاحب سنگ برائے روضه شریف خریده بودند که دفعتاً علیل گشتند و بفراق حضرت ایشان جان دادند بدین وجه فوت تیار می رسید اکنون منشی صاحب راحی سجان توفیق خیر داد که سرگرم تیاریش شدند

بر زین که نشان کف پای تو بود	سالمها سجده صاحب نظران خواهد بود
------------------------------	----------------------------------

مولوی رشید الدین خانصاحب در مقالات خویش نوشته اند که روزی بزبان وصال حضرت مولانا صاحب قدس سره شنیدم که این وقت نزع روح حضرت مولانا است و سلسله پاس و نفاس جاری در ملائکه شدیدا فتاوم و بدل می گفتم که بوجه عارضه و حج مفصل از شست و بر خاست معذورام چنان شرف زیارت حضرت مولانا صاحب دریا بم درین بودم که بهم مثالی طیران کردم و بر تکیه شرافیه رسیدم چه می بینم که یک شیر نر زیر بر آمده همگی در دو سلسله مقید است جمله زنجیرها گسلا نیده صرف یک زنجیر در گلو باقی است بترس آنکه آن شیر مرانند و بالای زین به برکت رفتم دیدم که مولانا صاحب بر چارپای آرام میفرمایند متصل آن بر تخت خود را دراز کردم بعد ساعتی دیدم که مردان مرا بر و پائین زین می برند و من نمی روم که شیر مرا خواهد درید آخر مردان مرا بر ملنگ انداخته ز بر زین مقفل درخت تنه زدند و فرود گذاشتند اندک اندک چشم کشاده دیدم که آنجا شیر نیست از دحام مردان است و همه وضو میکنند باز که پرسیدم که حال مولانا چیست بیان کرد که مولانا بجلال ذات چون حق رجوع فرمود و حظ از قدس با بر جالس انس اختیار نمود

ضعیف دشت فنا از بند جسم عسری
 رسته و صحرای جان امنزل باو گرفت
 چون در خود آدم نظر بودم که مردمان چه میگویند
 آری در حقیقت مولانا ساد الله بود و از اولاد ساد الله
 یا حقیقت پیر است

نور سرش علم را از ذات حق پیغم گرفت آنکه چندی از پیغمیل در بزم خیال شد فردی این از جانش بزرگاه عسری از نشیب عسری سپید اندر لامکان چون ترقی کرد از ناپسوت سوئی زفات	قوت علمش بمعنی صورت ضعیف گرفت جو سر رخش همانا بیکر آدم گرفت عالم مکان فیضش و تقی عظم گرفت بر زبان مرز عرفان برش انجم گرفت در مقام قدس جای شای آدم گرفت
---	--

آنتی قطعات تواریخ وصال بسیار اند چند تا لوحه زبان خامه جگر فگار میشود
 از مولوی غلام امام شهید صاحب مرحوم

پیر کامل تھی علی ولی عالم با عمل یگانہ عصر یادگار کمال جد و پدر با همه بے همه بسری برد وطن اندر سفر سفر بوطن انجمن راز خلوتش زینت جمله عمر شریف او بجهان از خدا داب و خدا بی خواهم از شمس کمالانش رخت بر لبست ناگهان جهان با علی و نبی بعزت و جاه گز خواهم که بود مهر سپهر	سپهر و رهنمای اهل یقین در مهول د فروع شریعتین افتخار اکابر پیشین جمله اوقات را بطرز بهین شغل او بود با صفات زین خلوتش را در انجمن تربین صفت شد در هدایت و تلقین در در آفتاب عرش برین در نگین آسمان و زمین بهر کمالش باغ علیین گشته اند بر بشت صدر نشین در بدایم که بود در زمین
---	---

له سند و دل آنست که ساک در طبیعت بفری سوخته نمی از صفات بعدی که غایب می در می فاسد میوه صفات مبدع و انتقال فرماید و این مجموعه باز در مصلحت
 سلسله انطباق است که بنی طوالت و چون بقتضای در جمیع الله بر آنست ۱۲

<p>قطره از سحار باشد این هر که دید آن جنازه با حکمین همه از درد و دریش غمگین موی پیشان بسان ابل زمین تواند نوشت بیش ازین آسمان بر سر کمین و مین از دل پر تعب شهید حزین کرم و فضل و هم شریعت دین</p>	<p>زنده در شمار باشد آن از قضا مردن آرزو با کرد چه عزیز و چه ادمیردانش قدسیان نیز نوحه گر بودند بشرح این درد و دل غلام من کز غمش حشر شد بیا و فتاد سال تاریخ رحلتش معجبت گفت با تف که بے شرو باشد</p>
---	---

ایضا

<p>لقی علی مرشد اهل دین گل از خرمین فیض او خوشه چین هزار آفرین از جهان آفرین رسید و به ابرار شد همنشین رسانیده از سدره رقی الامین رسید این ندا کای شهید حزین جنید آمده در بهشت برین</p>	<p>جنید زمان شبلی عهد خویش بهار از گلستان او مستفیض شب و روز بر فقر خود می شنید چنان از بهشت و باغ بهشت پیامش سلام رسول کرم دم قاسم سال وصالش ز غیب سزدگر گوئی بتاریخ او</p>
---	--

از مولوی محی الدین خان صاحب ذوق کاکوروی

<p>اے فلک من کجا ملال کجا من و این ناخن هلال کجا بود در خواب این خیال کجا تا گمان بود احتمال کجا</p>	<p>نامدا هووس رحم بر عالم از الم سینه ام خراشیدی زیست مامو وفات مرشد ما از وفات جناب شاه لقی</p>
--	--

بامداد است که نقطه بے سرو پا شد و معین است معنی اول اینکه حضرت خداوندگار قدس سره گویند با کرم در برابر فضل و سرایا شریعت و سرایا دین بود پس از وفات
حضرت ابطحان سرایا کرم و فضل و شریعت و دین بریده شد و این مجرای کرم و شریعت این به دولت ذات باریکات بود تا نفس ماند و معنی دیگر اینکه از الفاظ کرم و فضل و شریعت و دین
احاد اول و آخر بر نقطه خفت کرده خدایش مجموع اعلام بقیه حروف اعلام و سال مطلوب است ۱۴

رفت شیکه چشم دهر جز او
شد کجا آه علم و فضل و هنر
خلوت روز و جلوت شبها
بودم از غم فراغ خال امروز
دل قوی داشتم بسایه او
او قدام بچار موج اعظم
سبتش باقه خمیده مده
گرهین جور چرخ زنگار لیت
چون ز غم بز کنون باوج مراد
از که گیرم از کوه فیض امروز
آه ما چون در دانه سینه صبر
چون نغمه هست سیر رویش
از که دل اقتباس نو گشت
در دو مصرع جو ذوق سالش
ز آنکه گیرد شیمی به و شاخ
انچه گفتم به بین به سر بسین
شد کجا دای مهر شوق کمال

دیدم در عالم مثال کجا
جوش عرفان کجا کمال کجا
مجلس قال و بزم حال کجا
در نظر بود این بآل کجا
که مر این میر را زوال کجا
ماند در عنصر اعتدال کجا
ای فلک من کجا لعل کجا
بمستم من یاد اند مال کجا
آن هوایم کجا و خیال کجا
بزم این کاسه سوال کجا
آن کجا طبل داین دوال کجا
شب بختم کجا و حال کجا
مهر عرفان بدین کمال کجا
بنویسد که مجال کجا
روی یک طار خیال کجا
شاهد حال او ست قال کجا
آه آن منظر جلالت کجا

بزرگشت به بر ز دل آچنان فلک
دردا که شعله سم چرخ بے خطا
وا حسرت از خانه حرمان دیر چرخ
یعنی نبوی شاه لقی آمد و رقی
آن ساک طریق رضا بر سام غیب
تنهاده پشت پیر فلک خم شد از غمش
مهر غم طراز بر ورق دل ز کاک آه
جسم ز غیب حال دل ذوق سینه رش

پای برون ز زانو به سرکشت کشید
دست نشاط عشرت میان برکت کشید
بر صفحه اسید خط مخرب کشید
پیک اجل صدای قهقهه کشید
لبیک بر زبان دل معرفت کشید
داغ الم بینه مهر خفت کشید
صد نقش فکر زور قلم مختلف کشید
گفت از فراق شیخ تو گوئی الف کشید

الف کشیدن مایه است بمعنی در غصه صورت الف بر بدن سوختن و بعضی گویند که در ایام امام استوار بر سینه زنده کشا نشخو کشید میخاید میخوند و به دیگر می کشید
بزم دلالت است که عاشقان را بین الف بر سینه می کشند و باید دانست که این معنی دومین است معنی اول که نور و بلاست و معنی دیگر اینکه از اعداد بخلاف قیاس می کشند
دو عدد نو و هویک می کشند و الف که یک است برکت کشید یعنی منفی کرد تا باقی اعداد سال مطلوب باشد ۱۲

کہ خضر بود پے گمربان وادی عصر
فلک نیافت مناش باین تادی عصر
جدو ملک علم شیخ بادی عصر

از منشی حافظ محمد علی عسکری خان صاحب بیدل

رنگ و روی جهان ز غم فق شد
 گفت نزد خداے برحق شد

از عبد الرحمن خان صاحب لک مطبع نظامی کانپور متخلص بشاکر

واقف ستر آله مرشد پیر و جوان
نور علی و بتول مرجع اهل جهان
شد ز تقی علی اسم مبارک عیان
طاهر روح شریف گشت چه عرش آستان
هجری ز روی غم و صد مژده رنج است عیان
آه شده در زمین قطب لایت نمان

وصل درپاره از کشف و کرامات حضرت مکرمت سمات قدس سره

باید دانست که معجزه و کرامت فعل حق است که ظاهری گردد بر دست بنده خاص او تعالی هرگاه علم حق و احوال حاصل شود و روشن گردد دل او بنور معرفت و عارف و کامل آید بفعل و ارادت وی بچانه و فارغ باشد از تعلقی با خلق و گرفتاری بوجود ایشان و اسناد افعال با ایشان و رویت ایشان در نفع و ضرر و مدح و ذم و طمع آنچه در دست ایشان است و چون بشنود سلطان حقیقت و جبروت الهی از بند تعلقی به ما سوار است و بجهت و حیران است حق از خلق و شیطان و نفس و طبیعت و ارادت و ایمانی باطله و در عادی کافران یافت و بمقام وحدت متحقق شد بنماید و تعالی کرامتهای پدید آید از شتابان و خوارق عادات و انما هویدا و مراد بخوارق عادت سنت الهی است که جاریست در کائنات و محتمل است که مراد کرامات آفاقی باشد و بخوارق عادات انفسی و یا علوات را معمول بر عادت ولی کند و از خوارق

عادات صفات کامله و اخلاق فاضله وی که علامت ولایت و نشان کمال نفس اویند چنانکه حضرات اکابر دین رضوان الله علیهم اجمعین در فرق میان معجزات و علامات نبوت نوشته اند و قائده ظهور کرامت اظهار آثار کمالات شخصیه آن دینی باشد تا خلق بمشاهده آنها در قربات و طاعات و مبادیات انفرادی و کثرت و از آن نزدیکی جویند بدرگاه حق و فرمان برداریهای امر و نهی او تعالی ورنه از بس کمال عزت و علو شأن سر که این صفات کیشان را با جناب حق است بیخ رسد بدان راه نیست و کسی بر آن آگاه نه نصیب که معرفت از ایشان جز معانی بعضی صفات ظاهره همچو انوار استقامت و آثار کرامت نبود اولیای حق قباله لایعرفه غیره کلمه عموم است یارب مگر خود حق سبحانه بران اطلاعی بخشد و در حقیقت معرفت او یار بر اندازد معرفت حق است

شیخ عطاء الله اسکندری در حکم می فرماید شجران من لم یجعل الدلیل علی ادلیاته الا من حیث الدلیل علیه و لم یوصل الیه الا من اراد ان یوصل الیه انتهى پس آوارا که علونیت و سمو منزلت حضرت خداوندگار خودم صدره بلند تر از است که طائر بلند پرواز خیال من و دیگران بنشینن پایه اش تواند رسید و بال و پر از ذوق نشین مست نتواند شد حقا که از آوازه برتری کرات و کمالات ایشان جو مثل بانگ درای به بی قافله چه توان دانست

کس ندانست که منزله آن یار کجا است	اینقدر هست که بانگ جرسی می آید
هر حید آنحضرت از صغیرن شریف مظهر خوارق و کرامات و مصدر خیرات و برکات بودند	
باش ما پیش جمال تو بشمارد گراست	یک گل از صد تکلف است گلستان ترا

بیان آن همه نه آنقدر بود که اظهار عجز و احصاء آنها نیازی داشته باشد و بر تقدیر تنزل زین گرفتاری بنداری آما آنچه که در بنیوقت آخر کارا هی از ایشان و گوی در ایشان و گاه با ایشان هر ساعت و هر لحظه ملحوظ و منظور میگشتند آنقدر اند که در سبب اندیشه نتواند رسید

سخ نگار مرا هر دمان و گریزنگ است	بزمیر هر خم زلفش هزار نیرنگ است
و حقیقت ششم از افادات و جمیع از برکات وجود کامله و شهود فاضله ایشان همین کتاب است	
ملفوظات حضرت غوث ملت باشد که در رمز و اشارت مفهوم صریح الولد سرلابیه از ان خبر باز داده اند چون خواهش ایقان خواطر عقیدت بیان عزیز بوده لاجرم برگذارش واقعات چند که از قبیل معاملات روزمره باشند کفایت می و رزم تا از رسم و عادت نگارندگان ملا فیظ دور	

اولی من زیر قیام من اندک نمی خنواده و از آنکه سوا می من ۱۲ که با کاست کسیکه نگوانید دلیل بر ادلیای خود کسی را مگر بحقیقت دلیل بر خود زسانید که رهروی ایشان اگر کسی خواست آنرا که رساند بسوی خود ۱۳ بحسب مکتوب بالغ و سکون و اوسین علم می آید از رزم و تحقیق درای گمان و حقیقت و در اصطلاح حضرت صوفیه احوال محال می است که بر دل سانک بونی از قمر از در کرد و دل را آنحضرت علی الله علیه السلام را با الصلوات جرس و سلسله بر صفوان شنبه داده و فرموده که این ضرباتی قسم می باشد از نوع است چه کشف نفسیل احکام از امور پوشیده اجمال و رفایت صورت است شاد که به صدای شریح جلال عشق بر ساعت و در جیش دل بر اضطراب می شوم ۱۴ بهار در وقت بختی نصیر بیج و در اصطلاح حضرت صوفیه عبارت است از قلم علم و کثرت انفاق و شوق سالکان ۱۵ هم در وقت بختی معروت و در اصطلاح حضرت صوفیه یعنی معنی موقت بود و هم زلف اسرار الهی را گویند ۱۶

نیفتاده باشم و هم از رواداشت نگذاشت خوش خواهشهای مستمندان بکر این نامه ورده است
 کجا حد است حسنت را هنوز آغازی بسیم بد کرامت شیخ سعید الدین صاحب نقل ہی نوشت
 که روزی هنگام دوپہر ناگاه نواب حسین علیخان صاحب مرحوم تعلقدار شاه آباد وارد مکالم شدند
 و اصرار ہمراہ بردم نمودند مجبورا ہمو وقت حسب معمول خود بہر رخصت شدن حاضر آستانہ شریفہ
 شدم حضرت قدر قدرت مولانا صاحب درالان تشریف میداشتند و مرشد زادہ مرشدی
 پایہ ام مولوی شاہ علی اکبر صاحب قبلہ نیز بودند و حضرت قدس سرہ چیزی از جناب ایشان می نویساند
 از حاضری بگاہی و ناگاہی من متعجب شدہ فرمودند خیر است شما این وقت کجا کیفیت تشریف
 آوری نواب صاحب و اصرار ہیای خودشان عرض نمودہ بعد تو وقت دو یک ساعت رخصت
 شدم برای فاتحہ خوانی بر مزار فالض الانوار حضرت عارف باشد قدس سرہ رفتیم آنجا خطرہ در
 دلم گذشت کہ حضرت مولانا صاحب امروز مرا چیزی تبرک و فی دستور فیض نشور عطا فرمودند
 این فال نیکو نشد اما خود دلا سائیمای خویش کردم کہ چیزی موجود نخواہد بود عرض فاتحہ خواندہ
 ز دروازہ در و نسویہ خانقاہ برآمدم کہ بخانہ روم آوارم دادند کہ سعید الدین این وقت
 چیزی نبود کہ بشما میدادم اما طعام انتظار کردہ خواهند خورد من طعام این جائی میفرسیم کہ شکر
 نواب صاحب خواهند خورد آداب عرض کردم و باز گشتم کرامت نیز میفرمایند کہ باری
 دیگر همچنین اتفاق افتادہ بود کہ بہر رخصت شدن حاضر شدہ بودم و حضرت مولانا صاحب
 با حاضری مخاطب بودند و مدت مخاطب آنقدر کشید کہ وقت روانگی کالسکہ و خانی بیامد بیل
 می گفتم کہ ہمیکہ سخن ختم شود آداب عرض کردہ رخصت شوم اما نوبت نمی رسید مجبورانہ در میانہ
 سخن برخاستم و عرض داشتم کہ اکنون وقت میرود رخصت می شوم فرمودند فی امان اللہ و آنروز
 ہم اتفاق عطاے چیزے نیفتاد و در دلم آمد کہ این وقت نیز چیزی از قسم ترکاری وغیرہ
 ہیچ نبود کہ مولانا صاحب مرا عنایت میفرمودند بخیاں این می رفتیم کہ فوراً آوارم
 دادند و فرمودند کہ اندکے توقف سازند متوقف شدم و دلا و خادم را طلبیدہ فرمودند
 کہ شیرینی بہر ایشان نہادہ بودم بیار اما ترکاری نیست و بعد وقفہ یک ساعت
 فرمودند کہ ہاں یک بیل نہادہ است آنرا نیز آورده دہند کہ ہمین ترکاری است
 بگرفتم و رخصت گشتم کرامت قاضی محمد و صی علیخان صاحب میفرمایند کہ یک مرتبہ
 با برادر زادہ روح پرور محمد شاہ علیخان در موضع عین میرفتیم بوجہ تنگی وقت معمولاً از
 حاضری حرمانے آوردم چون قریب مہاراج گنج رسیدم بارانے شدید باریدن گرفت و
 برق تابیدن و رعد غریدن پیرسند کہ آنوقت بر کماران چہی رفت و روز قریب غروب بود

حیران که چه توان کرد و کجا فرو تو ان آمد آخر کما ران حضرت را یاد کردند و من نیز از غفلت خود مغتصبه شده
 حضرت مولانا سے خود را یاد آورده عرض نمودم کہ یا حضرت وعدہ امداد ہر جانی است ایرون جبہ ایا آورده
 نمی شوم ہمینکہ گفتم مشاہدہ شاہد است و اندیشہ گواہ کہ فی القور آن ہنگامہ از ہم پائید و مطلع صاف گردید
 اینجا نہ مع اخیر بدیہ رسیدم و شکر کرمت ہا نمودم کہ اامت چند سال میگذرند کہ دختر نیک اختر
 شیخ سعید الدین صاحب موصوف الصدور در قرب زمان ولادت مبتلا سے تپ و لرزہ شد و از سوہ مذہبی
 نوبت بدینجا رسید کہ از کمال تکلیف اسقاط حل گردید و مرض کز از عارض شد تداہیر عا و دوا از انداز
 وسعت لعل آمد اما عیوض نفع روز افزونی مرض بود تا اینکه از زیست ناامیدی شد و روز سے نبض ہم
 قریب بسقوط رسید حکیم معالج دست پاچہ شدند و تمامہ مردمان خانہ را دل از جای رفت و ہنگامہ رستخیزی
 ہنگامہ بیانشد و علاوہ این شیخ صاحب موصوف چونکہ سابقا خواہ دیدہ بودند کہ بزرگے میفرمایند کہ
 اگر داغ بگیری بہشت از این تست ورنہ خیر ایشان بیامردی و کمال جب آخرت گفتند کہ مراد داغ قبول
 و بہشت مطلوب ہا مولاست این جواب ہم اول دلیل ناامیدی بود باجملہ دران ہزار حافظ شیخ
 سراج الدین صاحب بیتا بانہ حاضر آستانہ شدند و بوجہ اتحاد و خلوص و ہم مکتبی کہ با فقیر کا تب الحروف
 داشتند این حالت تمامہ بنایت حزن و ملال بیان کردند فقیر بنظر عجز و نا کارگی خود از اوشان گفت
 کہ ہر مزار شریفہ حضرت ایشان حاضر گشتہ است و باید کرد و غرض کہ حافظ صاحب موصوف ہر مزار مقدسہ حضرت
 خداوندگار حاضر شدہ عرضداشتند کہ حضرت عمو یصاحب در وعدہ خود استوار برآمدند اما خانہ نابہار
 میرود ما کجا ردیم و از کہ داو خواہیم مارا تحمل این صدمہ سخت نیست این بگفتند و سر ہر مزار انداختہ
 گرینتن ہر کردند حافظ صاحب میگویند کہ ہمدان اثنائ دینے از خود رقم می بینم کہ حجرہ است کہ درون آن
 حضرت مولانا سے معظم قدس سرہ الا کرم تشریف میدارند و دختر ضعیفہ و خجفہ رو بہ استادہ است
 حضرت دستش گرفته اشارہ بمن فرمایند کہ بگیر عرض کہ دم کہ من این ضعیفہ را گرفته چہ خواہم کرد
 بعد ساعتی آن دختر شیخ و توانا شد حضرت قدر قدرت باز دستش گرفته بمن عطا فرمودند درین مبشرہ
 بودم کہ برادر عزیز عبد القیوم آمدہ سرم برداشتند میخرا نہ برخاستم و پرسیدم کہ آیا کسے دیگر اینجا بود
 کہ تکلم میکرد گفتند کہ من و لیکن سکونے در قلب یافتہ نجوانہ رقم ہا ان کیفیت یافتہ حکیم صاحب را
 آوردم و باز نبض معاینہ کنانیدم اوشان حیران گشتہ فرمودند کہ صاحب این قدرت خدای
 است کہ نبض ساقط باز عود کرد و ہرگز مقام دم زدن نیست آن وقت مفرحات و مقویات مرادہ
 شدند از ان اندک طاقتی بیامد و رفتہ رفتہ بمرور ایام صحت کاملہ نصیب وقت آمد آری

مردان خدا جدا بناسند

لیکن ز خدا جدا بناسند

گرامت و ہم شیخ سعید الدین صاحب نقل می کنند کہ یوم وصال حضرت پیر و مرشد خود مولانا شاہ حیدر

قلندرقدر سره بعد از فراغت از تجنیز و تکفین در مسجد شانه مشرفه مشغول به اوراد و وظائف بودم
 در دلم غلجور کرد که اگر حضرت مولانا صاحب مرا از خود طلبیده امر فرمایند تا در مزار شریفه حضرت پیروم شد
 فروروم و جنازه مبارک بردست خود گرفته بر ساقم چه خوش باشد باز خیال کردم که من کیستم و در چه شام
 که اینچنین شرف را سزاوار باشم متعدد حضرات بهتر از من موجود اند و نیز حضرت مولانا صاحب تشریف
 فرمایند کیست که حصول این سعادت را خواستگار نخواهد بود غرض که در همین خیال بودم که شیخ ریاست علی در مسجد
 آمده از من گفتند که حضرت مولانا صاحب شمار ایا مدیفر میند چون حاضر شدم همچنان امر فرمودند که در دل
 میخواستم که راست شیخ عبدالعزیز مرحوم که یکی از مریدان حضرت ایشان بودند خود بیان می نمودند
 که من در خلع سلطانپور نوکر بودم بر غایت بعضی االیان علمه مقدمه بر من دایر شد و همگان در پی
 سزا دانیم شدند تدبیر نگذاشتم که نکردم لیکن روداد مقدمه میگویند درست نگردید و بیت پاجه بدم
 که خدا یا چشم روز پیشی بسیار گریته حضرت پیروم شد خود را یاد کردم که یا حضرت این وقت دستگیری من است
 این گفته در کمری رفتم در میانه راه پی می افتد چون آن طرف رفتم دیدم که حضرت اقدس ردا بردوش
 از دور تشریف می آرند چون مجاذبی من رسیدند از فاصله قدمی چند با و از بلند فرمودند که عبدالعزیز
 بیدل مشوید که مقدمه حسب دلخواه شما خواهد شد این فرموده بر راه فرا پیش رفتن من باعث تعلق محنت
 آتچنان بودم که نتوانستم که خود را بر قدمان مبارک می انداختم الحاصل با و دل حاضر عدالت آدم
 وقت پیشی تقریرات و کلامی سرکار شروع گشتند و دقیقه در سزا دانیم فرو گذاشت نشد اما بتوجه ارشاد
 فیض بنیاد گفته که پیش زلفت بری شده شاد و شادمان واپس آدم و بکار خود مصروف شدم
 و تا حال تر زبان سپاس بنده نوازی هم دامحمد الله علی احسانه کرامت عبدالغفار خان
 خلف الصدق عبدالرزاق خان صاحب مرحوم که محب ذوی الاختصاص اینچنان دان بوده اند و سابقاً
 در سرکار گویار رساله دار بودند از اسباب مبتلای تب گشته و اردو وطن شدند و با وصف علاج هر گونه
 آن آتش جانیت سوز همچنان دامن گرفته ماند و منی گذاشت باعث از بان آن تردد و انتشار برامون
 خواطر و استکان او شان شد و آله صاحب شان که از حضرت خداوندگار شرف اختصاص زاهد الوصف
 داشتند حالت انتشار خود عرض کرده فرستادند و بهر یک دو ساعت قدم رنجبه ساختن در خواستند
 حضرت ایشان بیاس شفقت کرمانه روزی سوار شدند سه پیرگاه از آنجا واپس شده ارشاد ساختند
 که امروز آنجا رفته بودم و آله عبدالغفار خان که از علالت شان محنت پریشان بودند دامنم گرفته اصرار
 کردند که یا حضرت تا این لفظ ارشاد نخواهند فرمود که ایشان یعنی عبدالغفار خان صبح شدند بر فاستن
 نخواهم داد هر چند کلمات تسکین گفتم که انشاء الله صبح خواهند شد گنگناشتند و همین استبداد داشتند بناچار
 بهر دامن گذاری خود توکل بر کرم او تعالی نموده گفته دادم که صبح خواهند شد خیر بعد بگریستند و فرمودند

که او تعالیٰ شرم دارد و صحت دبر آخر تو چه حضرت ایشان در اندک مدت خانصاحب را شفا گردیده
رفت و تا حال تر زبان بگو این بنده پروری اند که امت محمد احمد خانصاحب خلعت الرشید فقیر محمد خانصاحب
بها در متغور که قطع نظر خصوصیت قدیمه خاندانی خویش خلوصی راسخ و ارادتی و اتق بحضور حضرت
خداوندگار دارند و کمال بی غیر طوع و عفو اند و دو سه سال تخمنا قبل غیبی بت جلال ظاهر به حضرت ایشان
صاحبزاده خود را که از لطن والدۀ محمد سخی خانصاحب متولد شده بودند و از میانۀ اولاد کثیره خود شش
بجست بے اندازه اش برگزیده بودند بابت اختصاص و عقیدت خویش او را هم بعد غسل چهل روز
بجنور حضرت ایشان آورده بر پای مبارک انداختند حضرت ایشان نواز شهابی عیانی و عنایت
بای پنهانی هر گونه فرمودند و تسبیح بردیش گذاشته ارشاد کردند که پنهان کهو العبد آن طفل دانه
صاف دو کبار لفظ الصبر زبان آورد و الد آن طفل و دیگر حضار وقت همه از عجب و عکده دند که این کرامت
بتین حضور راست که درین مجوز زمانه این طفل تکلم بلفظ الله شود چو نمکه حضرت ایشان گاسه انچه خود بخویش
خویش نمی شنیدند در جواب فرمودند که این مولود بنده حق است پس جز الله چه گوید عرض بعد روضه سماعت
همه بامر فاسته رفتند بعد چندے آن طفل بقضای آبی در گذشت صد مہ دست در آغوشی اجلت خانصاحب
را از خویش بسته سه روز کمال در کنارش چسبانیده داشتند و دفن کردن ندادند بالاخر بزرار نمایش
اندرون دیو دہی مدفون ساختند و در حالت آسپم پیری عراکض چند بد رخواست احیایش فرستاده
و بران تاب نیاورده خود حاضر گشته عرضداشتند که معجزه احیای میت حق است و از کمال متابعین بنوت
نیز ظهور بچو خارق عادت گردیده است آیا درین زمانه کسی چنین نیست که چنین بناید ارشاد و رفت که
چون نخواهد بود زمانه از وجوب با جود اولیای گرام خالی نیست لیکن بنده آن کجا اذ تعالیٰ شما و اصبر جز بیل
بائع ابدل عطا فرماید القصه بچو سخنان صراحت خیر و کنایت انگیز فرموده رخصت ساختند از آنجا که سنگ

اولیا را هست قدرت از آنکه	تیر جسته باز آرندش ز راه
---------------------------	--------------------------

ارشاد فیض بنیاد اثر صاف نمود که ہمدان زمانه امید ولادت باز شد فی الجمله اضطراب خانصاحب کم شد خویش
شدند و فهمیدند کہ سر ارشاد آنگاہی این بودہ اکنون این اصرار آغاز کردند چنانکہ این امید محض بہرکت ارشاد
شدہ است چنین نیز شود کہ پسرے زاید حضرت خداوندگار ارقام فرمودند کہ انچه عقل و ہوشیاری است
کہ در کار خانہ امیز دی دم میزنند و قطع نظر ازین غو نمیکند کہ ہر کہ این نعمت داده است اتمام آن نیز نتوانند کرد
غرض ہمدین رد بدل ایام منتفی شد نہ اینک شکستی نگریستی و بہ عجب لاجاب رسیدنی کہ در ہمان زمان
و ساعت و توہم و وقت دلالت بسر گذشتہ نم البدے واقعی بلا شک و شبہ متولد شد سرست آنگاہی خواہشمند
پرسیدنی نیست نو پری بجنور فرستادند بجز در صیبا ی آن فرمودند کہ احمد لفظ عقیدت ایشان کاہے کہو
و نامش بشیر احضان نہاند خانصاحب آن تخت جگر خود را منسوب بجنور ایشان کردند چنانچہ تا حال رعایت

و مراعات آنظر لیه از جانبین ملحوظ است و در ضمن کرامات بسیار و حکایات بسیار اند بر مقدار حافظه خود
 گذارش ساختم که اوست برادر مکرّم منشی کاظم حسین صاحب غلت منشی فیاض حسین صاحب مغفور را که از معتقین
 باخلاص حضرت ایشانند یکبار باره سیاه گزید و ملکیت وی چنان اثر کرد که از خود رفته و میبوش گشتند و دو و انداختند
 بسیار در قلوب همه افتاد و تدابیر از قسم علاج دافسون و غیره هم شدند اما چنانکه تدابیر از بهل می آمدند حالت کرب
 و تکلیف طول می کشید تا آنکه جمله بیمار داران داعیه را از زیت شان بایوسی شده و والده ماجده شان که قطع نظر
 از ارادت نسبت جنزیت و قرابت نیز میداشتند استدعای تشریف آوری نمودند حضرت ایشان تشریف بردند
 و والده ماجده شان که بسیار آسیده و مضطرب بحال بودند سر نیاز بر قدم مبارک انداختند و از ارگریته عرض کردند
 که تا وقتی که حضور از زبان فیض ترهان خود نسبت صحت و جان سلامت بردن این مریدین نخواهند فرمود سر خود از پای
 فلک بپای نخواهم برداشت فی الفور دریای رحم و کرم موج زن شد ارشاد نمودند که متفکر شوید پسر شام صبح و مندرست
 خواهد گردید بار ابر حالت شما در گریه شما بسیار دل بردارند امید از رحم و کرم خداوند عالم تعالی شاه جمید ارم که بشما
 زودتر صحت یاب خواهد شد مطمئن باشید و از تدابیر علاج غافل نمایند این ارشاد نموده معاونت فرمودند از انوقت
 تا شام حالت در بطن بکسان ماند بعد از مغرب حالت غشی رفع گردید و بمکمل درآمدند در رفته رفته صحت آغاز شد و
 تکالیف لاحق که گشتند تا اینکه در مدت قلیله صحت تامه حاصل گردید چنانچه بحال صحیح و سالم موجود اند و بقله کمرست
 بنجایت و جان بخشنه تر زبان که اوست شیخ مشتاق علی صاحب که از مریدان با اختصاص حضرت
 ایشانند نقل میکنند که من در جیور بودم عزم کردم که بوطن آمده از حضرت ایشان بیت کنم اولاً و یثیم
 بحضور ارسال کرده اظهار مدعای قلبی خود نمودم بچو ایش ارشاد فرست که زندگی ناپایدار است اعتماد بر خداوند
 زود بپایند چنانچه خادم معتمد خود شیخ فدا علی صاحب بطن آمده بغرم بعت بحضوری حاضر گشت و فتیکه نظر کیما
 اثر برین خادم افتاد ارشاد شد که بیایید من مشتاق شما بودم بعد از آن معانقه فرمودند زلیفیت سرور یک در آن
 وقت حاصل شد جلوی که زبان و قلم از بیانش عاجز است هر آنچه در قدر دل شستم از آن معانقه حاصل کردم بقدره
 باز ارشاد شد که منتظر شما بودیم خوش آمدید درین واقعه شگفتی نگزینی است که خادم را ازین قبل گاسه ندیده
 بودند و نه از کس شنیده که ظان کس می آید هر آنچه فرمودند من از راه کشف فرمودند و چونکه این خادم موسوم
 باسم مشتاق بوده است لهذا همان از زبان مبارک بر آمد بعد از آن روز به بحضور حاضر بودم حضرت
 ایشان چیزی از ارشاد میفرمودند در اثنا ای ارشادات کتاب وظیفه کشاده کاغذ بر آورده خادم را معاینه
 نمایند بر آن کاغذ شکل قلب صنوبری کشیده بود و لفظ الله برنگ طلای در آن نوشته ارشاد شد که این شکل
 را بر قلب خود قائم کنید خادم حسب ارشاد چشم بند کرده و هیچ بنظر نیاید عرض کرد که هیچ معلوم نمی شود
 ارشاد شد که باز به بینید باز به آن طور سابق مشغول شدیم هیچ معلوم نگشت باز موسوم لغتم که خادم راجع معلوم
 نمیشود و این گذارش حضرت ایشان که چارز نوشته بودند و در نوشته بودند و باز از بلند فرمودند

که بمبین من لرزان و هراسان باز سرفروا فکندم فی الفور همان شکل بهمون وضع و هیئت کاغذی دیدم و از
 همان روز تا ایندم اثر آن ارشاد در خود می یابم یعنی وقتی که توجبه قلب میکنم می بینم **الحمد لله** که **کرامت**
 و هم ایشان نقل میکنند که روزی شیخ فدا علی صاحب بطور خود گفتند که اگر امروز بر وقت حاضری حضرت
 پیر و مرشد برحق چیزه بمن عنایت فرمایند البته عقیدت من بدستی گراید و قتی که ما بهر دو کسان حاضر شدیم متبسم
 شده دلاور خادم قدیم خویش را آواز داده فرمودند که همان نارنگی که نزد تو نهاده اند بیار و می حاضر کرد و از آن
 یک پازند بایان عنایت فرمودند و از دیگر یک یک قاش بدیگر حصار محفل تقسیم کردند شاید دو چهار قاش
 خود هم تناول فرمودند در دلم خیال آمد که غالباً این چیز پسند خاطر اقدس است فوراً برین خطه مشرف گشته ارشاد
 فرمودند که مرغوب نیست بلکه این شے چونکه قاطع صفا است لهذا گاه گاه میخورم خود را برین خیال نفرین
 که **کرامت** و هم ایشان نقل میکنند که یکبار در همان زمان من غم من شے فدا علی صاحب اراده دادن زکوة
 تکبیر عاشقان که دعای مجرب در خانواده عالیشان قلندریه است و آنرا سپرد شمشیر هم میگویند که دیدم و بحضور
 حضرت ایشان این داعیه دلی را گذارنش ساقیم ارشاد شد که مناسب است آنرا زکوة انید عاده تا بسیار
 اند و زکوة هم بر سه نوع است یک کبر دیگر اصغر سوم صغیر در قسم اول مدت چهل روز میگذرد و در دیگر کم از وی
 و در سومی از وی نیز کم که در یک روز ختم میگردد و همین اختیار باید کرد اما خیال باید داشت که چیزی از آن عمر
 یا سهواً فوت نشود که اگر نقصه واقع شد نهایت وقت خواهد شد و مقدم تر از همه در نیکار ترک حیوانات است کلام
 فضول نیز و خاموشی اختیار باید کرد و اولاً غسل کرده احرام باید پوشید و در آن روز صائم باید ماند و غرض که جمله امور که
 لازم زکوة بود نداشت و قبیل مانعت و غیر آن فمائیدند و دلخواهی و تعلل چوبی و رسن هم مرحمت نمودند و مقام آن
 نیز مسجد تکیه شریفه مقرر کردند با جمله بر و خشنه از هنگام هشت نواخت صبح عمل مذکوره شروع کردم همینکه آن عمل
 قریب بختم رسیده قدری باقی مانده بود معلوم شده که یک شعله آتشین از بیرون مسجد در آمده که از ترس آن زبانم
 لکنت کردن گرفت تا اینکه آن دعا گویا فراموش شد هر چند میخواستم که بهر نوع که میسر شود این عمل را با ختام رسانیم
 اما زبان یاری نمیداد و قریب تر بود که آن عمل ناقص ماند که یکایک معلوم شد که حضرت ایشان قریب منبر مسجد شریفه
 تشریف میدادند و میفرمایند که عمل را با تمام چراغی رسانید این ارشاد فرموده از نظر غائب شد من در فی الفور آن شعله
 آتشین هم غائب گردید و حواس رفته هم باز آمدند و آن عمل نیز با تمام رسید که **کرامت** و هم ایشان نقل می
 کنند که در سفر بودم همراهیان گفتند که زود روی اختیار باید کرد که درین قرب جویت از وی در یک
 روز عبور کردن مشکل است و در آن طیفانی بسیار آید نهایت پریشان خاطر شدم و افتاد و خیزان خود را
 بدان مقام به وقت تمام مع هر اهیان رسانیدم و بارگاه جناب باری تعالی شانه کمال عجز در آن
 اتجا کردم که بار الهی و جوی طیفانی بسیار می آید و زود و شورش زهیره انسانی می شکافد بطیفیل حضرت
 پیر و مرشد برحق را رجوع عطا کن بهمین بودم که شخصی بر سر دتم رسید و گفت که بارش بکثرت شده است

و این چوبی گویا است زودتر بگذرید این گفت و غائب شد پس بسم الله گفته سلامی را در آن انداختم و در مدتی
 قبله برگزیده فتم و فتنه بر کاه را رسیدم و دیدم که آن جو شل حیلای مقلج بود و این زود و شور که بغیر گشتی گذر و فتنی گزیده
 میخیزد چگونه باین آسانی هلمنان عبور کردم گمرا این عنایت بیغایت حضرت پیر و مرشد است که در این وقت صعب
 خوب خبر گرفتند و مرا بر ساعل رسانیدند فقط که **امامت** و هم او شان نقل میکنند که در زمانیکه بشارت بیعت
 شریف شده بودم قبل از آن کتاب مستطاب و اکل غیرات بخواندم چنانچه بعد بیعت نیز از پیشگاه حضور اجازت
 خواستم مرحمت فرمودند و منبرهای کتاب نیز حسب طریق و روش من ترکیب نویسانیدم بعد انقضای ده یا نوزده یوم
 شوق سیر لشکر و سرافقا و بگشتن رفتم و کتاب موصوف همراهی داشتم در آنجا اتفاق خواندنش بوقت صبح یافتند و
 بلکه این خیال آمد که بهر وقت که تو انم خواهم خواند بعد طعام روز قیلوله که درم بخواب و دیدم که حضرت ایشان تشریف
 آوردند و جزو یک برنگ حنائی بمن مرحمت فرموده ارشاد نمودند که این کتاب قدس نوشته است تمام بایست
 کرد و تا غنیه نباید کرد و در اندک توقف یک منزل خواهد شد سید ارگشته توبه کردم و خواندم که **امامت** شیخ فدا علی
 صاحب عم فیج مشتاق علیه صاحب موصوف که او شان هم از مریدین با اخلاص حضرت ایشان اند نقل میکنند که من
 بعد حصول شرف بیعت بحضور حضرت ایشان عرض کردم که فدوی در حکمه یولیس ملازم است و در اکثر مقامات از مرد
 فتنه و فساد واقع می شود یک تعویذ حفاظت از اسلمه که در اینجا ندان مشهور است اگر عنایت شود باعث بسیار سرفرازی
 باشد تا که از ضرب اسلمه محفوظ مانم چنانچه تعویذ عنایت شد با خود داشتم و در قریه بودم آنجا فتنه و فساد بسیار گردید و در آن
 هنگام که من مشرب مشیر بر حرم من هم افتادند مگر اثر نشد و آن تعویذ عظیمه تا عصمه در از نزد من ماند و روزی بار اوده
 غسل از بار و نشو و ده در جاس نهادم غائب گشت بسیار تلاش کردم مگر دست نیامد قلق و حسرتیکه نصیب دل
 اند و باین شد چگونیم که **امامت** و هم ایشان نقل میکنند که بزمانی که در تهانه قصبه چند راجی حلاقه جلیور
 محرو بودم بر من مقدمات چند بابت قرضه و غیره دادر گشتند و در انتشار یک داشتم چه گویم خواب و غور حرام گشته
 بود روزی وقت دو پیر خواب دیدم که بر یکیکه شریفه حاضر شده ام و حضرت پیر و مرشد تشریف فرما هستند و دو شخص
 دیگر نیز حاضر حضور اند که من او شان را نمیدانم آن هر دو کسان حال خود را بجنس عرض کردند در جوابش ارشاد فرمودند
 که شما کفران نعمت می کنید من برای شما دعا خواندم که در آن وقت مرا خوف بسیار غالب شد و بخیال در گذشت که این وقت
 مرا حال خود بیان نباید کرد که حضرت ناخوش شده اند مگر بعد اندک وقت بهمت قوی زده حال خود مکرر ارشاد شد که
 امری قابل تردد و تشویش نیست هیچ فکر نباید کرد و الله تعالی فضل خواهد فرمود و بعد از آن چنانکه یکصد بار بحسب الله علیه یا
 محمد باید خواند تا ایجاد دیده بودم که ملازم من مرا برای ادای فریضه نظر بیدار ساخت بر خاسم و ادای فریضه کردم
 و آنچه ارشاد گشته بود خواندم بعد انقضای بیست یوم آن افکار بالکلیه رفع گشتند مطلق خاطر گشتم و از آن روز این مآد
 در خود داخل کردم چنانچه احوال نیز بیست که **امامت** منشی صفدر حسن صاحب می گفتند که مرا با شخصی معاظمت افتاد
 بود و روزی شنیدم که او شان سخنان چنان و چنین فردا خواهند گفت تیغ و پریشان شدم که چه

خواهم کرد و جواب سخنان چه خواهم داد؟ سیم سر شدم و شب درین تحیر خفتم چه می بینم که حضرت خداوند نعمت
در جانبی تشریف میسرند و از مبارک خوب ثمری شناسم با من تمامه سخنان بر گفته شخص معلوم بیان
فرمودند و جوابات هر سخن ارشاد کردند بادل شاد و بیدار شستم و ارشادات را همه از بر کرده رفتم هنگام گفتگو
بان سوالات و جوابات پیش آمدند آخر او شان ساکت شدند و جواب امری دادند ^{فرمودند} توانستند که امر است
نیز میگویند که روزی من و برادرم شفیق حافظ علی عسکری خان مرحوم و شخصی دیگر حاضر حضوری شدیم
و هر یک از خانه خود چیزی اندیشیده رفت که ما را فلان چیز عطا فرماید بجز حضوری متبسم شده مخاطب
نمودند و هنگام رخصت همان چیزهاست مرکزها و خاطر هر یک عطا نموده فرمودند که بگیرند خداوند تعالی
بر فطره شما از غیب فرستاده داد **گرامت** بخانه منشی صفدر حسن صاحب امید ولادت بود و قریب زمانه
ولادت او شان مبتلای میهنه و بای شدند و میت آن در جسم طاری گردید و ناخنهای دست و پاسباه
گردیدند همه با از معانیبه انحال مایوس شدند و برادرم شیخ فدا حسین صاحب مکلف تشریف بری شدند
حضرت ایشان فرمودند که کار ما در آن است و آن موقوف بر اینجا و آنجا نیست رفتن آنجا چه ضرورت
بصد اصرار تشریف بردند در خانه همه با دامن گرفتند که حضرت دعا فرمایند که جان این مرخص
سلامت ماند چون قطع نظر ارادت نسبت جزئیت نیز بود در ریاست رحمت بجوش آمد ایشان پر آب
کرده فرمودند که خداوند تعالی بر همه چیز قادر است رحم خواهد فرمود این فرموده برخاستند و بکنه تا بفرین
در وازه رسیدند از قدرت کامله ایزدی و توجه تائمه مرشدی طفلی صحیح و سالم متولد شد تمامه زهر
عارضه کشیده تیرگی در بدن محسوس بود اما در چند روز آن هم تبدیل شد و مادرش نیز تندرست گردید
همه با تر زبان شکر عنایت خداوندی شدند **گرامت** فضل حسین کشمیری مرید حضرت ایشان
بیان می نماید که یکبار اسب سواریم رستنا شکسته بگریخت و از نظر غائب شده بجز عرض ساختم
فرمودند اضطراب نباید کرد اسب شما اینک قدمی بیش نخواهد گذاشت در راه لکنوا استاده خواهد بود
میگوید که چون آدمی فرستادم گرفته آورد و بیان کرد که در میانه راه لکنوا گویا منظر کسی و یا در دست
کس استاده بود **گرامت** مریدی صادق الاخلاص حضرت بیمار بود و از زیادتى هر روزی مرض
از زندگی مایوس گشته شبی بحضرت خود رجوع آورده خفته چه می بیند که حضرت ایشان بر سر وقت
آن بیمار نزار رسیده میفرمایند که اندیشه کنید شما صحیح بوده اید ایشان الحاح کردند حضرت مکرر همین بشارت
دادند می گفت که چون بیدار شدم خود بخود آثار صحت نمایان یافتم فرجام سخن در هفته عشره تندرست
گردیدم الحمد لله علی احسان **گرامت** چودھری رضا علی نواسه چودھری حمزت علی صاحب
ساکن سندیلہ سخت علیل شدند بخار بود و بوجه قبض و بودن شد و در شکم تب داغ را فرا گرفت
میزان مزی در خواطر افتاد و والدہ شان که تازه داخل سلسله شده رفته بودند کمال مضطرب بیمار را

روز بروز ترقی گردیدن آغاز شد معالجین دست پاچ شدند آخر رهنش تبریال نوشتن آغاز کردند و نوشت
 بدینجا رسید که چودهری نصرت علی صاحب فرستاده شان آمدند نگاه پر بای مبارک انداخته بچید و استدا و
 حضرت والد ماحد را همراه خواستند حضرت ایشان کمال متفکر شده اجازت دادند و آنجا ساعت مریض شمرده می شد
 کمال ترزد که چکرده شود و بیمار را حال آنکه بیوش افتاده بودند و هتیکه کسی میگفت فلان دوا یا غذا از حضرت صحت
 رسیده است فوراً بخورند و در نه بالآخر حضرت ایشان در خطی ارقام فرمودند بوالده مریض که بی بی بسره
 شما بشما مبارک باد و بیکتار شما حضرت ایشان روزی اجابتی کثیر المقدار بسیار متعین شد و از ۶ نزدیحت
 گردیدن آغاز شد و رانک زمانه افاقه نامه گردید و الحمد لله علی ذلک که اامت شیخ تصدق حسین
 ساکن اونا که از مریدین مخلصین حضرت الحضرات شاه تراب علی قلندر قدس الله سره الاظهر هستند مدتی مدید
 از فیض صحبت حضرت ایشان بهره اندوز شده اند و اکثر زکوة اسما از اجازت حضرت ایشان نیز داده میگویند
 که یکبار زکوة یا رحیم یا کبیر عاشقان دکه در نیوقت خوب تر یادم نمانده) دادم و با وجودیکه در چنین علیات
 تنگ حیوانات از ترس الطاعل است و در خلاف آن رجعت منصور حضرت ایشان روز و بین از زکوة مرا نزد خود
 طلبیده یک کوفته گوشت گاو که از جاس ۷ مده بود بمن عنایت نموده فرمودند که بخورید من برین قدرت دارم که شمارا
 با وجود مانعت سخت این کوفته را بخورانم و ضرر از نیکه لطاهر برای شما بیهم قاتل میتواند شد و نرسد و بعد ازین
 فرمودند من که شما خورانیدم نباید که بدیکر بخورانید غرض که خورم و تا حال بد رستی عقل و حواس موجود ام
 و هیچ ضرر از قسم رجعت و غیره بمن نرسید بشکر آن عنایت و کرم حضرت ایشان هنوز تر زبانم که اامت
 خواجہ عطار الله لکنوی که مرید حضرت ایشانند میگویند که روزی بوجه گفت سخت اوقات بسر برد و غریب
 منتشر احواس بودم و وسوس نفسانی هر گونه پیرامون خاطر مگردیده مضمون صدق مشحون باد الحقون لکن
 کفو را راست نموده بودند چنانچه غیغ می شد که انیک چون بسر اوقات هیچگونه نمی شود چه کنم مجبورانه
 بتدیل نذهب کرده دهم در همین خطر بودم که اتفاق حاضریم شد و بر آمده تشریف میداشتند و با مخصوصه طلب
 خاموشی من شستم که ناگهان هم در آن خطاب و بسویم گردانیده ارشاد فرمودند که میان عطار الله از تبدیل
 نذهب چه خواهد شد این خطر گاه بناید کرد و اوقالی سبب الاسباب است تنگی و آسانی حالیش منشنه
 می آیند و می دهند می دانم که در نیو تنگی رزق بسیار دارید از دعا غافل نیستم اوقالی شان از غیب سامان شما کرده و حق
 داد با استماع این از خیال خود سخت متفعل شستم و در دل تو بکردم هم در آن بفته حق تعالی بیکت ارشاد بحق
 حضرت ایشان آنچنان در رزق کشاد که در خیال بهم نبود چنانچه نا حال اندران نعمت بحالت متوسطه خوشام
 و الحمد لله علی ذلک که اامت فشی کاظم علی صاحب سند علی میفرمایند که روزی بحضور حضرت ایشان

س که قریب است که فراقه سب کفر - باید دانست که عانی فکرمند اطلاع تعویض متعین اند و در حواشی او از لطف رهم نه کور انجام او نیست یک بعضی معانی فکرمند که محتاج
 و مفصلی است این حدیثی که فکرمند در کتب دیگر و در این حقایق و معانی است و اهل عالمی حقایق و مطالبه شریف است و فکرمند هم بیشتر قریب است که فکرمند در کتب
 این مقام اطلاق ذات حق است و آنجا فکرمند و کتب فکرمند در کتب دیگر و در این حقایق و معانی است و اهل عالمی حقایق و مطالبه شریف است و فکرمند هم بیشتر قریب است که فکرمند در کتب
 فی الله فکرمند در کتب دیگر ۱۲

کیستہ من کہ در اوصاف کماش بر سحر
کیستہ من کہ کنز عذ خضاش چہ رسم

ذکر خلفای حضرت ایشان قدس سره منهم ^{شہور ۱۲} الاشہور ^{مارت ۱۲} الاعرف ^{سمر ۱۲} واسمیداع ^{۱۲} الاشرف الخلیفہ

والتلميذ الاجل المستغفبه و اوستاده الاكمل والدي و اوستادي وفي النشأتين ملاذي و ميادي
 مولانا شاه علي اكبر قلندر الكاظمي ^{بزرگ} **ومنهم** الشيخ الزاهد والراكم الساجد الركن
 الركين لدين المتين و المسمي ^{چند} بستان سید المرسلين معين الملة و الشرع المبين مولوي شاه
 دكن الدين قلندر الاله و فري صاحب تهادة مرشدنا حضرت شاه عجا قلندر الاله و فري ^{مقام} **ومنهم**

زبدة الصالحين الاخيار وقدة الفقراء الاحرار كبير الاولياء ومحبوب الاصفياء العاشق
 لثيون الجمال الاحد السيد شاه علي احمد الملقب بشاه حبيب انور قلندر الخبير ابادة
 وضهم اقنول لقضاة كاسب البر والحسنات منبع الفضائل والبركات مجمع المكارم والخبرات
 حائل كندهار

المتوجه الى الله الاحد لصمد قاضي شاه خواجه محمد ملكا فوری منصفات صوبه بباد
 و سواي این بزرگان که متاثر بخلافت اند جانے از فیض توجہ حضرت ایشان لالا مال است و الحمد لله که فقیر کاتب
 حین جامع این اوراق را نیز نعمت اجازت و خلافت سلاسل خاندانی از خدمت عالی حضرت ایشان نصیب شده
 و این اظهار بر طبق تحریث نعمت لخواهی آیه کریمه و اما بنعمه ربك تحدث است که بفضل الهی و وسیله آنحضرت
 دست داده نه معاذ الله دعوی بمسرتی باین حضرات خلافت پناه که سرمایه وافر و بضایع متکاثر میخوابد و آیه فقیر از
 همه چنانکه عاریست خوبتر میدانم اما چونکه ادای شکر آن نعمت از لوازم عبودیت است و خود را خاک راه همه شمردن
 شکر آن نعمت اندام بودای صدق تمامی خبر صحیح هم قوم لایستفی جلیس هم و نیز بمقتضای قول مشهور ۵

أحب الصالحين ولست منهم

اینقدر امید قوی ضرر دارد که مال کار و نهایت حال این بنده گنهگار بطیف حضرت شیوخ کبار قدس است اسرار بهم
مقدون بصلاح و فلاح اُتردی و حصول نغای ظاهری و باطنی گردد چه که از ایام صبا یعنی سن هفت سالگی شرف
کفش برداری و غاشیه بردوشی این حضرات نصیب وقت شده و انواع مکارم و اشتاق و تقاضا وقت

[illegible]

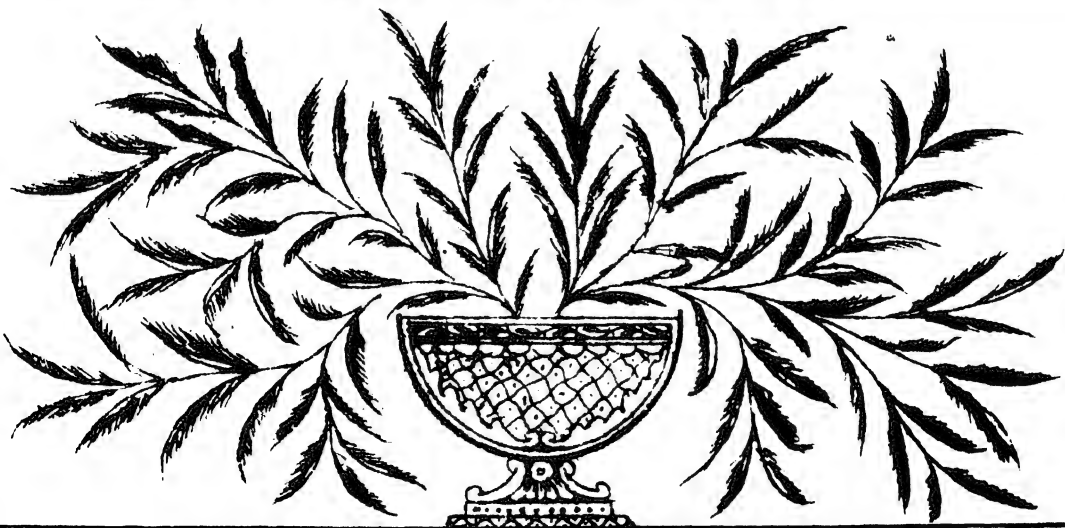
و سنگیری فرموده است - بدایتش چنان بوضوح پیوست که تباری بخت دهم ماه رمضان المبارک یوم جمعة الوداع
 سنه یکزار دود و صد و هفتاد و چهار هجری حضرت اعضرات مرشدان و مرشد الآفاق امیر العاشق شاه تراب علی
 قلندر قدس سره الاطهر ابن فقیر پیغمبر زور سلسله عالیہ قادریہ رضویہ بیعت گرفته عزت و افتخار بخشیدند و بعد بیعت گاه
 شریف از سر مبارک خود در و آورده محض از راه موبست و کم خدو ندی بر سر پو شانیدند و بجا ضربین مخاطب فرموده
 نسبت خود ارشاد فرمودند که الحمد للہ فقیر حقیر و نصیب و است که بانی تبار کرد و خلاصانیش شمر رسیدند باز از ان آثار نجر را بکار
 آنهم بار آورد غالباً ازین ارشاد اشارہ چنین بود که فقیر حقیر کہ بہر سیرہ حضرت ایشانی است خبر سعادتی عطا می گاہ از خطہ حضرت
 ایشان شرف شد آنوقت حضرت خداوندگار یعنی جند نامرشدنا و ست و مولانا شاہ تقی علی قلندر نور اللہ سر کچہ اللہ شریک محض فضل
 منزل بودند و عرض کردند کہ تصور درین امر اینقدر رنجات چرا فرمودند ارشادند بہرین اندیشہ کہ شاید وقتی آید کہ این
 مکان از بزرگان بالکلیہ غالی گردد و کسی چنان موجود نبود کہ مجلس و لباس خرقة مجاز باشد اکنون اگر چنین اتفاق
 افتاد پس این پسر سخت فکر از حضرت نفس مرتب در جوع یکسہ نسبت بکہ ما ذوق و مجاز است کہ از ہمین فصل من
 استنباط کردہ لباس فقر بیوش و حسب معمول بزرگان فقرہ فقرہ کل و ناس از فقرہ فقرہ از و دستا شش
 دنیا مثل انبای زمانہ شرح پیدا باز ارشاد گشت کہ ہر گاہ بستی شور رسیده از خطہ کلام اللہ فارغ گردد آنوقت از جیب
 فقر خرقة فقر بشمول ہمین تاج جعفری کہ بہ شہر را استعمال مابودہ است بایہ دار فقیر حضرت ہدایہ قطب الانوار
 مولانا شاہ حیدر علی قلندر قدس سرہ اعزہ انشا بکے پیشکش نہ زمین فرمودند پیش کردم فرمودند کہ ضرورتی نیست
 کہ زمین ہم بمن نذرہ کردہ شود بل بوب عرضداشتہ کہ این نذر یعنی ہر قبول شود فرمودند کہ نذر حقیقی چہ بود عرض
 کردم انیکہ من خود بدگستہ ام بایستایع این گذارش نذر قبول کردہ از راه شفاق کہ میماند کہ خودم گرفتہ
 بدعا ہا و نواز شہا ممتاز فرمودند بعد از ان ہر گاہ کہ موافق حقیقی بفضل و کرد خود لہ فبق اتمام خطہ کلام مجید
 بسن چارہ سالگی ارزانی فرمود حضرت خداوندگار تمبیل ارشاد حضرت اکضرات در محفل ختم قرآن بالاس
 خرقة مع تاج جعفر و اجازت و طاعت ملاسل سبتہ مع خانہ انی بمواجد حضرت قطب الافرا و قدس
 سرہ العزیز اعز و امتیاز و بالا بخشیدہ مذبحہ حضرت فشب الافرا قدس سرہ در مرض الوصال خود
 بضمن اجازت خلافت حضرت والد ماجد مظلہ العالی در بارہ حقیر فقیر نیز حضرت خداوندگار فرمودند و از جاک
 خود مجاز امور فقر ہم ساختند چنانکہ بالا گذشت و بعد این ہمہ انواع کجہات و کفعلات بینا بات تا ایام
 حیات و ہم بعد و قات کہ از حضرت خداوندگار بمعرض قوع آمدن قلم زبان زبان قلم از عدد و احصائیش عاجز است
 یکے از بسیار انیکہ برای امامت مسجد شریف خانقاہ مالک کاطمیرہ زادہا اللہ تشریفاد و تکریمًا بمن
 امر فرمودند و فرمان واجب الاذعان دادند کہ بروقت نماز جمعہ و عیدین تمامہ ما را بر سر خود پیچیدہ
 می باش چنانچہ ہمین معمول ماند کہ عامہ شریفان امام الامتہ را بروقت امامت بر سر خود دے
 بسم و بخود می گفتہ

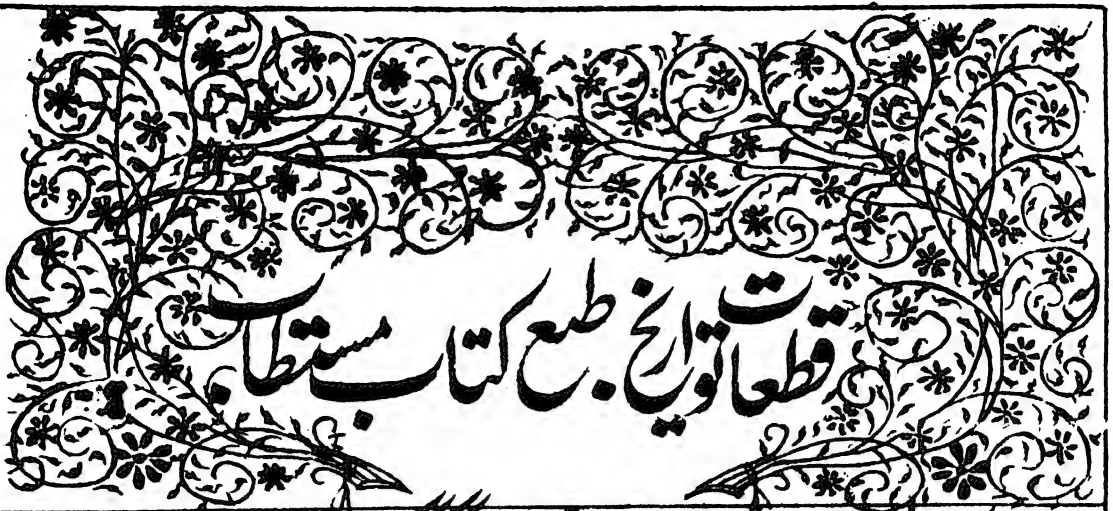
	سیر با خاک ره پیر مغان خواهد بود	تا و بیا ز دمی نام و نشان خواهد بود
و تا حال برین فرمان عمل جاریست ایچو هر آنکه اقصای شان رهی بر درمی و بند و نوازی میتواند شد از ان دریغ فرمودند بلکه الفاظ شریف اکثر اوقات همین بودند که ما همراه شما ایم از اینجا تا حضور حق جل و علا و بالا خرد در قرب وصال خود بمواجهه اکثر احباب و ابنا عصر اجازت و خلافت مرحمت فرمودند و خرقره فقر طبعی خود براس این فقیر مخصوص فرمودند و دیگر از نواز شهابی ظاهری و نجش شهابی باطنی سخاوت چه سپارم که همه تن ساخته و پرداخته حضرت ایشانست		
	اگر نبود طمراق چشم بد گویم اندر محبت روحانیان همچو راز عشق دارم در نهان فانیغ است از محبت و تعریف آفتاب مقل اندر شرح او شد به فضل اعلاه و ان کله لایزال	گفتم از لطف او جزوے ز صد مدح او حیف است باز ندانم شرح او غیبی است با اهل جهان مدح و تعریف است و تحریف حجاب قدر او بگشت از درک عقول ان شینا کله لایزال
بالجمله هر آنچه نوشته ام یا آینده نوبت آید همه ظهور ارشادات و عنایات حضرت خداوندگار است بنده بجا ره را چه یار که دمی داد ای شکرانه نعمت زند و نوازده از ان بر ورق قرطاس تخریر آورد اگر درین وقت بوفیو بمرت و ذوق ادای شکرانه نعمت چیزه بر زبان آورد بعید از لوازم کنش برداری و غلامی نباشد خدا کند که التجای مظهر محزون ناداری و موصیج حالت قلبی این فقیر مقبول بارگاه فلک اشتباه افتد تا بطا و نوازش و رافت خداوندی پیوسته تر زبان مانده این چند انفاص خود را نیک شمر و جان و دل خود را در عشق معشوق حقیقی در باز د		
	روی تویدر الدجی کوی تو دار الشفا خضر ره امتداد مرشد خلق خدا مخزن جود و سخا معدن فیض و عطا ذات شرفیت بود آئینه حق نما حضرت شاه تقی شمع ره انقباض اگر دمرت جان من ای شمع نور افشا	ای شمع ملک صفای مروج نیت ابن علی ولی کاشف رمز مخفی نائب فخر رسل حامی دهادی کل مظهر نور قدم مصدر فیض و کرم مهر درخشان فیض ماه فروزان فضل حب تو ایمان من روی تو قرآن من
در سبک آن چیز که تمام یافته و بدانیه که تمام آن تکمیل نمیشود بلکه هر قدر ممکن باشد از آن رسیده شود ۱۲		

قدۀ شاہان عصر زبده پاکان دهر
 رہبر راہ وصول مهر سپهر قبول
 چون نہ وجودت بود رحمت خاص احد
 باہمہ وبے ہمہ کردہ عمرت بسر
 رہ بدرت یافتم روز جہان تا فتم
 در دو غم پاک سوخت شعلہ آتش فروخت
 داغ بدل خشم تر خون جگر بودہ ام
 حسرت حرمان من بر تو عیان بودہ ام
 رحم تو ای چارہ گر مرہم زخم جگر
 بسکہ گرفتاریم داشتہ یادِ کرم
 باہمہ عصیان خود چون نبود خشم طعت
 گر بر ہائی مرا ز غم پنهان من
 انجہ بود آرد و انجہ منما بود
 بندہ دہشتہ و دست بدمان تو

هر همه را پیشوا هر همه را مقتدا
 بالغ امر رسول مردم چشم حیا
 ای که تعلیم و عمل رهبر و هم رهبر
 فانی ذات خدا با چو حرص و هوا
 پیش تو نام شما پیش تو زارم شما
 آمده ام در خروش خسته دل و مینو
 بای ز دور فلک آه ز جور و جفا
 پس تو گویم چرا انچه بود مدعا
 یک ناله مهر تو صد مرغم را دوا
 بنز تعلق ز دل ای شده دین برکشا
 من همه جرم و خطا تو همه عفو و عطا
 هم دل هم جان خویش بر تو نمایم فدا
 حاجت اظهار نیست ختم کنم بر دعا
 رحم و کرم شان تو بر لب من التماس

ولقد استراح القلم من تحرير هذه التكملة الشريفة والنبصرة اللطيفة ضحوة يوم الجمعة
ثانية والعشرين من شهر الفضل الربيع الاول سنة احدى وتسعين بعد الالف والمائتين
من هجرة سيد الثقلين عليه وعلى آله واصحابه واهله واتباعه واوليائه اُمته
صلوة رب المشرقين والمغربين هـ

قطعا تواريخ طبع كتاب مستطاب

تاريخ طبع چکیر و غامر شمانو حقیقه سیاد و نوحه سعاد گل گلزار قلندری فی بادشاخس قادی
قطین فاضل و میر کایا و کا حضرت مصنف عالی قدر مولوی حافظ محمد علی حیدر علوی کاظمی

الحمد لله الذی احلی لسان الحامدین
حی سمیع قادر فرد لطیف عنا فر
اسری لعبده لیلۃ احرى بعبده قربۃ
ازکی صلوة یوصل اعلی سلاما یرسل
بالنور خلق ظاہر فی الخلق حق کامل
ضوء کشمس فی الضعی نور کبد رفی الدجی
صلوا علیه و الہ صلوا علی صحابہ
ثم اعلموا یا ثا ظرون زید تمونورا العیون
بالاسم روضا زہرا بالمثل حوض کوثر
تالیف فرد کامل تصنیف حبر با ذل
بالعلم بحر اخر بالحلم وصف باہر
شیخ تقی متقی ذی لودع و التقوی الجلی
لم یخلفتم فیضانہ حتی مشی نحو العالی
تلیذہ شیخ اجل عمر یف غطریف نکل
تغزیہ تشبیہہ تشبیہہ تمثیلہ
نوما لشراف روح السلف شیخ الخلف الخلف

والشکر لله الذی اصفی جنان الشاکرین
توسر رؤف ظاہر سبحانہ حق المبین
اجری لعبده صلۃ سبحان رب العالمین
بالاحمد خیر الرسل بلا فتخار المرسلین
بالعشق فرد اصل ہذا مقام لا ولین
نورا الہدی کہف الوری فی مشہد حق یتین
کل الصباح والمساء حتی تکلون اوقانتین
بشری لکم ما تبصر من مطبوع طبع العاشقین
بالحسن فیض انور للشائقین الناظرین
بالرفع ذوالمجد العالی الحق سراج السائکین
بالقدار بہد رضا ہر شمس نیر انوارین
مشکوۃ مصباح النبی ذی العلم والفضل البین
قد تم رجحانہ بالفیض شمس العارفین
کشاف استاد المال و قان اسرار الباقین
اجمالہ تفصیلہ ہذا رموز الشاہدین
اسمہ علی انور مشع المبین لسا لکین

فالحق کتابه لتکمله یزد باعین تبصره وضع تصحیح اجل عمرش تجمیع الشمیل ورع رئیس عامل قطب قدیس فاضل مصباح مشکوة الملل مفتاح اسرار النحل اعنی جلیل الحیدر روح العلوی لا نورا یا طالبون العاکفون یا ناظرون الصادقون تاریخها لوشتموا بالهجرة لا تیشوا لوعامة موزونة فلا عیسوی مطلوبه	عجوبة مستبشرة هذا شهود الکاملین وضع بتفقیح العلل شیخی وشیخ العالمین غوث ولی کامل فرد رئیس الواصلین حلال عقود العلل بالله خیر الفاتحین نور السراج الاظهر روح المتقی حصین بادرتموا استبشرون هذا مراد الشافطین وجه الاحد یلیکوا للشافطین درعین ارضی بلل العجوبة للناظرین الطالبین
---	---

ایضاً و له بالفارسیّة

ای خداے پاک بیخون و چرا وہ شراب طیث طلع فیض شخص فیض تو مارا زندگی یا وجود الکل یا فرد الاحد ذات غیب الغیب را بے اعتبار مدعا حاصل شد این درویش را خدم و ہراز بایارے شدم جلوہ ہای حسن تو جانم فروخت فی تحقیق یک وجودت درشود روح کل الکل محمد مصطفیٰ ای محمد نور باران بردلم وی سہل طالع و ماہ مبین ای محمد کفر ہم ایمان من کن تجسلی برسر طور وجود خیز و جام می بدہ ای یارست عقل را سرست کن اندر شود ہم غمزه مخمخ برگردن بزین	جان ما بر تو فداے مدعا جلوہ ہا کردی تو بر طور دلم زویجان ما چنین فرخندگی مست و بخود کردہ ای مست ما عین خود دیدم شدم بے اختیار چونکہ خلوت انجمن را بار شد ما جمالت را طلبکارے شدم روح حیوانی چو انسانی شدہ است عشوہ ہاے نو بنو پیدا نہ آن محمد مصطفیٰ نور حق است تا شود پرنور این جان و دلم ای محمد روح غیب الغیب حق ای محمد جان بان جان من ہوش را در بخودی مستان کن تا زمستی عقل ما گیر دشکست پارہ پارہ خرقتہ ہستی بکن ہم معشوہ جان برون از تن کن	مدعا ی ما تو بے فرد و حمد عقل حیران بخیر ز آب و حکم یا شہود الکل اللہ الصمد مہت و با خود کردہ ای ہست ما سلب کردم اختیار خویش را این سفر اندر وطن با کار شد شعلہ ہای عشق تو مارا ابوخت در شہود ذات تو فانی شدہ است جامع این غمزه ہا و عشود ہا روی پاکش عین و مجہ مطلق ہست ای محمد نور جان سلطان دین ای محمد بردی از جملہ سبق ای جمال مطلق و نور شہود من ندانم غیر این دیگر سخن نور حق اہل فضل و اہل جود من را آنی گوی و سرستی بکن عشوہ ہا و غمزه خون ریز تو
--	---	--

هر افسه حسن آفت خیز تو

یا اسیر الحسن یا شمس الغنی

یا مقیث الکحل صبا بالنعیم
ای محیط حسن را در تسیم
آفرین برآل و بها صحاب تو
فیض آن فیضی که دل پر نور شد
تا بیاید جان من اندر طرب
جان و دل برده بت بازگیری
عقلها سرگشته و آواره شد
رحمت بگلشن چنین اسرار را
عشق اکنون مهربانی می کند
ای جنون باناله خود ساز کن
مایه یید عصر و تاج کا ملان
در فقاہت یوسف و ہم شافعی
او استاد بوعلی سقراط وقت
ساقی میخانه حق الیقین
فوات او جامع به اوصاف ملی
روض الازہر نام نامی کتاب
نخامه از تکمیل آن معذور بود
یک لطیفه بود باقی در کتاب
کمای حقیقت بین مریدان انصاف
حلیه تطبیع پوشد تا عروس
کاین سخن دارد گشا و جیناب
ہمت عالی من اندر سماع
وز ضعیفی ہمت و قوت ہرفت
کرد اشارت جانب معلای من
ماہ برج معرفت کنز الغنوم

سوخته جان و دل و کلائے من

یا صبیح الوجہ یا روح البقا

یا تجلی الحقیقی اعطنا
بر دل بیدل رسان فیض عمیم
مژدہ ای ستان جام سردی
زان دملغ و قلب ماسرور شد
در طرب سستی ام کاری کند
سرکشی عاشق کشتی سین بری
ساقی موش که دارد جام می
ذره ذره مست و رقص شجار را
یار ما بخشد ما را خوش جنون
شرح وصف پیر مرغ آغاز کن
ہم محدث چون بخاری یا تقا
جاشین بو حنیف و یا فنی
در حقائق شیخ اکبر شمس دین
مستیش راحت دہ قلب حزن
آن بعلوم و فضل بے مثل و شبیہ
آنکہ آمد عارفان را فتح باب
نہ لطیفہ را نگار شش ساخته
شہسوار عشق کردہ پا تراب
این کتاب فیض را بتیمم کن
ہم بیا شد عقل ایمان را حروس
عقل از تحدید و احصایش جہول
خود بخود افتاد قرب شد رطل
این کتاب من نہ دست یکجان
سید و ہم شعر و آقاے من
آن سان حق و آن قطب جمیل

جلوہ کن لے یاربے پروای من

اجتنب روحی الیک بالکرم

ذوق مشوق و لد عشق بالفنا
صد سلامم بر تو و احباب تو
فیض شاقی میرساند بخودی
فیض آن مہ رخ دم کردہ حلب
جان و دل را نذر عیار کے کن
چون محبت با جنون ہوا رہ شد
می نوازد خوش را بے چنگل نی
خامہ ام طال لسانی سے کند
در طرب شد جان نارا اکنون
کیست آن غیش مل غوث جہان
نور علمش چون نثر با و شہا
در ریاضی حکم بقراط وقت
بر سماء علم چون ماہ مبین
نام ناسیلش تھے متقی
خوش کتابے زد رقم لاریب فیہ
لیکہ اتامش نہ چون مقدور بود
بر ہمہ عالم نوازش ساخته
عرض آوردند پاہو سان خاص
ہر چه باشد زود خود ترقیم کن
و ادا کن ہر خراباتے جواب
جملہ قال و گفت گو آمد فضول
عمر من بر سید بر ہفتاد و ہفت
ز یور تکمیل پوشد در زمان
یعنی آن شاہ جہان بھر العلوم
آن مطاع خلق و کان روح غلیل

نعم بدر کامل نور صمیم
عقلها در شرح اوصافش کم است
خوش نوشتش تکلمه با آب و تاب
قلب عارف را همی بخشد ضیا
خوش کتاب به منبع عرفان و دین
کندر و پیداهزاران شاخار
بعد از آن تصحیح و تهذیب کتاب
ذات پاکش عارفان را در تاج
گلستان فهم را زیبا گله
نام نامیش حبیب حیدر است
سال طبع این کتاب معنوی
طبع خوشتر گشت ذکر عارفین

نعم بخیم ثاقب در نظم
در حقائق شمس عرفان آمده
آمده از حوض کوثر این شراب
خوش کتاب به مخزن اسرار غیب
معدن یا قوت و هم در شین
نقطه نقطه روش و در جمع
خوش بفرمود آن شه عالمیناب
آنکه در بحر حقایق ناحدا
بوستان علم را خوش بلبله
آفتاب آفتاب آفتاب
خوایم در بحر و در عیوی
هشیه زیباست خوش را به بین

نعم علی الور که نور انجم است
در منازل شاه شاهان آمده
بارک اللہ این کتاب به بها
خوش کتاب به پاک از نقصان رب
صفحه اش چون گلستان پر بهار
لفظ لفظش اختر برج شرف
آنکه در مشکوة دین روشن سراج
در معارف آفتاب پر ضیا
بحر وحدت را چه یکتا گوهر است
فهم کن دانش علم بالصواب
از لب شایسته اندا شد بالیقین
فیه تذکار من ارباب الیقین

تاریخ طبع از نتیجه فکر یکین طبع معانی آفرین خاتم فصاحت را نیکین مولوی محمد وسیم الدین صاحب کاکوروی

ای قلم بار اصریر می رسد
هین کلام مست پیر می رسد
هر کجا که چشمه شیرین بود
کل شیئی حی من الماء آمده
اولش ظلمات پس آب حیات
یاب لا خوف ولا هم یخزنون
رو برو تو بر طریق اولیا
که نقاطش عمده تر قطرات آب
اسم پاکش بد تقی مضم با علی
علم ظاهر چون عزیز دهنوی
قطب ارشادی بر آن بالا شده
و انموده در کتاب از کرمست

مرغ روح را صفر می رسد
بی خود و سرست جانم را به بین
جان تشنه دمدم آن سود و دو
آب شیرین چیست فیض اولیا
سمت عالی کن قبل از مات
گفت موتوا حق حی لا موت
تا شوی در زمره اهل ولا
قطره آب جلیده از سحاب
ابن ابن بو تراب و هم ولی
در مقام باطنی آن قطب و شاه
نور بر نور آمده اعلا شده
روض الا از هر آمده نام کتاب

خوش جانم را نغیر می رسد
میکنند مردم حکایت با چنین
آب شیرین روح پرور پس شده
یاب آن نایاب گر خواهی بقا
بهر نوشتش جان خود را ساز خون
جان مهندار باب جان قبل ان موت
چشمه فیض است آن عالی کتاب
کان سحاب آمده ابن تراب
علم باطن داشت چون شیخ محی
چون نظام الدین محبوب اگر
مخزن اسرار و گنج معرفت
حل مشکلات گردانده شتاب

صاحب کتاب مکتوبه بر حضرت

<p>نقطه اش فہمی دگر دآرے بدل حتی باقیوم و فخر کا طان حب ذات حق نموده ماو تو عشق ناری کو بوزد ما سوا این مقال و قال را یکسو سیم در درون خود نہان اللہ نہ دہزار و دو صد و باسی و شش فیض پیر و بادشے و آقا علی ملان فیض ارشد چون کتابش میدہد</p>	<p>سہت شرحی بر حدیث ذوالجلال تو در شہوار و تاج عارفان قشر البکات و معزش گیر اخی کم شدن آید عشقش ما شفا عین گردم مضمر و اضمار کو پس زبان را کار ذکر پیرودہ معنوی و صوری تا سچ فرد شد مکر قند بر لباس من سنتہ تنلیث فی اعمال خیر گو کہ آب حتمہ خنجر سے دہد</p>	<p>سہت تفسیر کتاب ذوالجلال صد صد پر دشوند از تو خجل در جہان بے مثل و ہم کیا شوی سہت واجب کم شوم ما ہم درو کم شوم گر پس شوم ما عین او حال را گیریم اہل دل شویم بہر سال طبع طبع منکر کرد ہدیہ آید گفت احقر بجزیش اگر نہ کر تا شود ہم فال خیر</p>
---	--	--

از کلمات عت سلک مؤرخ بلکال سخنو میثالتانی عرفی و انوری شعی الرالدین احمد حبیب

کا کوروی

تألیف ترتیب و ضل لازم

<p>یعنی جناب شاہ علی انور آئکہ بود تصحیح متن و شرح مضامین غیران از حضرت حبیب مرتب نموده شد</p>	<p>تکلیل شد ز تلمذ فقر خاندان لیکن بنور بود بے طبع کار با بگزاشت کار خویش بے راحت قول لوصی ز شاہ لقی قبلہ زبان</p>	<p>یعنی کتاب مرشد من بود در سلوک شاگرد و ہم خلیفہ سلطان عارفان رحمت نمود تملکہ فرما ہزار حبیب</p>
--	--	---

تو از مدح طبع

<p>پیر مغانہ وحدت لکھے انور اسرار حقیقت کیے ۱۳ ۳۶</p>	<p>معنی وفق شریعت کیے رہبر معرفت الحق کیے ایضا و مستحکم</p>	<p>روضہ لازم کو بخشیم سہرہ ہفت افلاک طریقت کیے ۱۳ ۳۶</p>
---	---	--

<p>شاہ انور کو خلیفہ بود و ہم شاگرد شاہ طبع شد تصنیف پیر مرشد پاکیزہ خوا صوفیان ارہنما و اصفیاء را ہبر کاشف اسرار توحید مای کیلی بگو ۱۳ ۳۶</p>	<p>نام نامی دشت کاری بود در پیلان بعد از ان از گوشتش شاہ حبیب صفا حل شدند آن مسئلہ آسان تر از مشکو گفت ہاقتان این کتاب تظاہر بطیر</p>	<p>روضہ لازم کہ از تصنیف مولانا لقی کر و تکمیلش بطرز خوب و آئین نمکو مکان انگشتی بود در عشق و سماع خضر راہ فقر و شرح معنی اللہ</p>
--	---	--

دیگر منہ

<p>پیر و مرشد نے تصوف میں لکھی ہو کیا کتاب بیدوں کی واسطے سرمایہ صدقہ ہی اسکو شاہ دین علی انور نے فرمایا تمام کیا بتاؤں کس طرح پھر ہو گئی کچھ بتری لطیف تھا اللہ کا شاہ حبیب با صفا آپ نے محنت لیاقت و اہلیت سے کی طبع کے لائق کیا ہر طرح سے آ رہا</p>	<p>ہمیشاں میں جو اپنی مثل خود آپ ہی خاتمہ سے قبل حضرت نے کیا دنیا کو جو خلیفہ حضرت الہ کے تھے شاگرد بھی طویل ہو یہ داستان تکرار ہو بیفائدہ اکی تقدیر عالی میں دولت تھی ملی ہو گئی تھی نامرتب یہ کتاب مستطاب الغرض یہ شاہ معنی عروس نونہی دلین آئی یہ صد اور وصال از مرید چپ گئی</p>	<p>صوفیوں کی واسطے کیفیت ہر مسموع اس سب سے کچھ کس تکمیل میں تھی لکھی کیا کہوں کیون طبع اسکی ہو گئی توفیق مختصر یوں ہو کہ کثرت تکمیل کی آپ نے فرمائی پھر اجزای پاریہ درست سچ تو یوں ہو از سر نو آپ نے ترتیب دی فکریاں طبع میں کیفی کو متفرق تھا</p>
--	---	--

دیگر منہ

<p>روض الازہر بھی جو شاہ حبیب ہر زرخیز سے دل کو یوسف ہے سر خوش اس طبع سے ہیں سب کیفی</p>	<p>آپ کا یہ دلی نصرت ہے عشق پر یا سماع و وجد یہ بحث رہے منکر کو جو تاسف ہے حال بخانہ تصوف ہے</p>	<p>پیر و مرشد شمس تقی کا کلام حب قدر کی ہے بے تکلف ہو کیون نہ کیفیت اس کتاب میں</p>
--	--	---

دیگر منہ

<p>کتاب مستطاب روض الازہر قطب اپنے زمانہ کے تھے حضرت دلی جذبات کا ہو سہیں اظہار یہ ہو اللہ والوں کی لیاقت لکھی ہے حضرت مرشد نے جو بات مثلاً اسکو کیا انسان کی طاقت ہر اک صفحہ ہے جسکا بحر عرفان کہ فرمائی شہ والا نے رحلت ہوئے آمادہ تکمیل اسکی رہی بیفائدہ لوگوں کو حجت غرض چھپنے نہ پائی یہ کتاب آہ برائے طبع باندھی دل سے بہت</p>	<p>کلید معرفت ہے فی الحقیقت سماع و وجد عشق و عاشقی کے بھری ہیں آئین اسرار محبت ذرا جہنم بصیرت سے وہ دیکھیں وہی قائم رہے گی تاقیامت کتاب پاک ہے سبحان اللہ ہر اک سطر اسکی اک جوی ولایت خلیفہ اکبر و شاگرد ارشد لکھا کیا مکملہ با صد لیاقت یہ کھونا اور ملنا کیا لکھوں میں شہ انور سدا ہے سے جنت لکھا تھا آپ کی قیمت میں یہ فخر</p>	<p>یہ ہے تصنیف مولانا تقی شاہ مسائل درج ہیں آئین بکثرت نیچھے اسکو ہیں اللہ واسطے جو کرتے ہیں کلام حق میں حجت یہ لکھا ہو آٹھ قیمت کا لکھا نمایاں جس سے علمی شان مشکوک ذرا سی کچھ کسر باقی رہی تھی شہ انور قلندر پاک فطرت ہوا کم بعدہ پھر یہ ذخیرہ طویل اک داستان ہو اسکی بابت شہ عالم حبیب با صفائی نہ کیونکر آپ کو ملتی یہ دولت</p>
--	---	---

شیر والا کا نسخہ رہ گیا تھا
دوست اُسکو کیا با صدف شقت
چھپی آخر کتاب فیض آثار
نہ آئی لکھو تشریح وحدت
آئی سنہ ہے تفسیر تصوف^{۱۳}
سنہ فضلی لکھو باب فضیلت^{۱۳}

کیا تھا تکملہ نوگوں نے رخصت
لیاقت صرف کی محنت بھی جید
زمانہ کو ہوئی اسکی مسرت
اگر مطلوب سال عیسوی ہے
سنہ بنگلہ ہے تصویر حقیقت
کتاب شاہ کی تاریخ کیفی^{۱۳}

پورا نام مسودہ رکھا ہوا تھا
کیا سب صرف اپنا وقت فرست
ہوئی کیفی کو فکر سال ہجری
لکھو جام درخشان طریقت
کتاب پاک ہے گنجینہ فضل^{۱۹}
لکھو سمت میں شمع نور حضرت^{۱۹}

تاریخ طبع تراویہ کلکات عت سلاک شاعر خوش بیان سرآمد سخنوران زمان صاحب
طبع سابر م سخنوری راسخ پر ضیا سخن شناس بلند نظر مولوی حاجی محمد نور الحسن صاحب علوی
کا کوروی ویل ہائیکورٹ المتخلص بہ نیر

مرشد من لقی علی شاہ ہے
کنز مخفی ز عالم انوار
با ہمہ رنگ بے نیاز ہیا
گفتش شاید فضل لا ذکار
طالب معنی حقیقت را
خضر راہ منزل دشوار
خاتم حضرت علی انور
شاہ عشق راست آئینہ دار
ذات پاک حبیب حیدر ما
شرف طالع او نو الابصار
بہر تو ضیح در مقدمہ^{۱۹}
دستہ گل ز بوستان بہار

ذرہ خاک او در شہوار
منظر شان حضرت کاظم
غنیہ نیر از دمس گلزار
از سواد و بیاض اورا نقش
گوہر علم معرفت بہ کنار
بہر لب تشنہ وجود دشہود
پے تحریر تکملہ دربار
کیست رونق فزای رنگین
نیک دل نیک خو مجتہ شاعر
رونق تیکہ شہ کاظم
خامہ اش در فشان گوہر بار
پے تاریخ طبع نیر گفت

عالم علم ظاہر و باطن
مردم دیدہ اولو الابصار
در تصوف نمود تالیفی
بہر اہل نیاز لیل و نهار
ساک مسلک طریقت را
سخن قدس ابر دریا بار
تاب نیرنگی جمال سخن
کیست دیباچہ خط گلزار
مایہ دار کمال اہل اللہ
اُسوہ نیک و یادگار کار
مہت بالجملہ این کتاب لطیف
روض الاندھر مرقع انوار^{۱۹-۱۹}

از فکر مورخ ہیمثال شاعر نازک خیال صاحب طبع بلاغت ترا مولوی محمد ضی علی خگر کا کووی

ساقیا و اکن در میخانہ را
سوی این بہر آن میل خاطر است
ہرچہ از خم و مہبود ساغر است

از کرم لبریز کن چمانہ را
می برندی دہ کہ از مستی خویش
ہرچہ زان وقت تو چندین شربت

ساقیا دور شراب آخر است
نیست سازد جملہ ہستی خویش
جملہ را در کار میخواری کن

وقت بدستی و سرشاری سخن
 خاطر از صبا بجو عشاق را
 گرد میگرددیم و قربان توایم
 تو همی خواندی بمیخانه درون
 هیچ از شکر اندیش ناید بجا
 عشق را خود رفتی سر پای هست
 عشق بختد بخودی آوار گے
 حال عاشق کے نوید هر تسلیم
 زنیہ هست این زامکان تا بوم
 هر دو عالم غرق در دریای عشق
 هم صدف باشد بقبری نه بخت
 آن در یکتا بده شاه تقی
 با تقی شاه قلندر و نمود
 مروض الازهر نام نایش بخوان
 تا به صل خود سی در یک مان
 تا رسیده بود تا انجام کار
 تا رسیده در حضور عزوجل
 در همه علم و عمل بوده چو بحر
 خوش ادا فرمود رسم تکمله
 بعدش آمد نو عین بنی
 بنده پرور هر گستر آمده
 از تختی آبخنان حسش فرود
 الصلا ای می پرستان وجود
 خوش کتابی مظهر سر خدا
 هر ورق برگ گل باغ شود
 ناگهان از لطف و فیض مرشدی
 گفت خورشید علوم اهل دل

کن برندان باز آن دلماری
 تا به بیعانه دهند آفاق را
 تشنه کام سالهایم سا قیا
 عشق آورد است مار اسرنگون
 عشق نوشاننده آب بقا
 عشق را به مانگی صدایهست
 عاشقی جان کندن بخون غوردست
 دل بهین سوز زبان گرد تسلیم
 الغرض از حضرت سرکار عشق
 و نذران بین گوهر یکتای عشق
 چون بگوشش آمده بحر شهود
 جان و دل با دافدای آن لی
 قطب ارشاد و قلندر بوداد
 یاکه تفسیر کتاب حق بدان
 آن کتابی مخزن اسرار حق
 عشق قاصداً به جبرئیل وار
 بعد تکمیل تالیفش نمود
 گوهر نایاب بخشیده به هر
 تکمله هم شد کتابی مستقل
 وان حبیب حیدر اسم این لی
 بر سر قطبیت چون آفتاب
 گشت گویا نو گل شلخ وجود
 الصلا ای سرفروشان الصلا
 خوش کتابی رهبر راه دها
 چون بان شدلال در وصف کتاب
 از وفور صد سرور و بخودے
 و ز سر همت بود تار تنخ سل

عاشقان را باز آن عذاریه
 ماکه از بس خسته مهان توایم
 با تو گویم جان خود را دعای
 از دل و جان گرسایم عشق را
 عشق گرداند همه شے را فنا
 عشق آورد در ره حیار گے
 زیر خنجر بودن و پس مردن هست
 حالت عشقی نباید در رسته
 یک نظر خواهم پس در کار عشق
 آن در یکتا بود اندر صدف
 هم صدف بالا شد و گوهر نمود
 هر حساب عشق که او از فضل وجود
 کرد تدوین کتابی ره مستو
 آن کتابی را اگر خوانی بجان
 آن کتابی معدن انوار حق
 گفت حاضر چون برات داخل
 حضرت شاه علی انور که بود
 حوض کوثر کرد اسم تکمله
 گشت ماهی پریلی اهل دل
 قطب عالم شیخ اکبر آمده
 آن حبیب حیدر عالی جناب
 الصلا ای باده خواران شهود
 الصلا ای باده نوشان الصلا
 هر سطر یک سنبل شاخ وجود
 دل ببال طبع آمد به حساب
 سال تار کش رضی مغیش و غل
 فیض مولای تقی شان جمال

چکیده بلاغت قم خال عارض لطافت و سیمه بروی لیاقت عزیز مصر سخنوری مولوی محمد عالم قیصری کاکووی

<p>آن شراب کمن جان افروز آنکه درد جگری را شافی است آن که در جام محمد رنخیده آنکه یاران ابد را غمخوار آنکه در کن فیکون بدستور عرض جوهر ذات حق بود آنکیش شمع ره حق دانستند کاسم شاه احدیت باشد شربتی که کافیه قد است ده چه سر یک ز فیض جاری است کشور فقر بنی شاهنشاه دیده را نور نشان خورشید است شمس تبریز علو و جاه است بایزید بستر تفرید است عالمی رفته بغفلت در خواب یاد باد آنکه زحق بد اقرار</p>	<p>ساقی است و بخش جام شراب آن شرابیکه طور و صافیت آن شرابیکه خدائیل ساقیت آنکهستان ازل زو سرشار آنکه پیشاری هر سرشار است آنکه در شکل عماما مطلق بود نه بخت است هوایش نه فوق از ولی قیش ولایت باشد کای جو شربت گذر بر حلقه ده چه رمزیکه ز سرباری است نور باری سراج انوار آنکه سلطان جهان دید است شاه اقلیم معارف خوانی است آن جنیدی زبیه تجرید است لیک در میکده کن هشیار شاد باد آنکه ازین شدمید</p>	<p>حمد لله فتح الابواب روح صدیقی و صد ساز و سوز آن شرابیکه شراب باقی است آنکه احمد به علیمش بخشیم آنکه بخود کن مهر هشیار است آنکه عیش صمدی را دستور آنکه روح است بار بانی فوق آنکیش فیض ولایت خوانند آتشه و ش در طلب آن خلق شربتی که رموز چند است فیض جاری خداست غفار حضرت شاه تقی ظل الله خسرو ملک حقایق دانی است طالع برج شرف راماه است آنکه از جام حقیقت سرشار بخیر از سر فتح ابواب</p>
<p>طاب الله بقراب الاکبر کان دگر آب حیات عمدت آنکه صدها چو سکندر میرد این تقاضای جلال حسن است تا که در کام تو آن می ریزند</p>	<p>لقطة الحق فماتان بنوم شربت می نه بهین یک شهت چون عروسی است بصدنا ز غوغا آن تقاضای کمال حسن است یعنی حافظ علی انور شاه</p>	<p>نعم من اوصل حی القیوم عاش الله بروض الازهار در سرا پرده ظلمت ستور تا که یک قطره آبش گیرد هان بیا مهره خضر را به</p>
<p>یجمل الوجه بجوهر الکون صد سحیات ز ما بروی باد آب حیوان که دوستی دارد</p>	<p>دلحت الروح شراب الاحما کز پیش جمله مطالب شد ط شربت می که دوستی دارد</p>	<p>کز پیش خلق بیا بان بیزند مرحبا صاحب این جام می جان یاکش بر حق شادان شاد</p>

مستی باطن و ظاهر دردی کوزه گشت چه دریا چه دشت یعنی از مستی چشم ساقی حضرت شاه حبیب حیدر آنکه از مستی او صد هستی پارسیان حرم را سلطان شاد باش آیکه ز عشق رویت لطف سه باوه به بخشی در کام قیصر روی بدیوار آمد	هستی اول و آخر دردی چونکه اندر کف ساقی افتاد گشت تریاق شراب بانی گروش زر گس مستش ساغر سر بر آرد ز علو و پستی در دندان جنون را عیسی عالی شور کنان در کویت ایکه در میکده ات هر سر مست دیده مسترق دیدار آمد	هر دو این هستی و مستی یک گشت آب تریاق عرانی افتاد ساقی شربت حوصن کوثر مستیش حال فیض انور می پرستان قدم را ایمان بر سر طور تجلی موسی شاد باش آیکه ز فیض یک جام ساغر می طلب و سر در دست از لب چنگ صلا می عام است
دلکشاید به سر شیخ جام است		

تایخ و تقریظ از نتیجه جبر نوش نخانه قصه در می کش میخانه بلا لفظ گستر معانی

مولوی منظور الدین خان سرور کا کوری

اے ساقی روشن حسین جامی آب نشین نور حق از هر استان من خوشایم بزمین از کثرت جوش غوغا گفته گها سوسو یا مستغان العاشقین یا کعبه نستعین سحر سخن چون در بیان دوست آورد بیان یا چرخ مرغ خوش بیان کن گفتگویش و نشین این نامه از عرفان حق دار چمن بر برق مکده سبزه باغ ارم غیرت ارژنگ چین یو دنیا این فردوسیان زیت ده هندستان بود آن لی بن لی در عهد خود افضلترین قلب گرامی مایه غوث مصلی پای شمع سیر مکرر روشنگر بزم یقین نخل گلستان صفاسر و ریاض مصطفی	و از تشو آب بین از تنگی جان حنین آمد بهارستان نخل گل شد گلستان باد بهاران مشکبوس گلستان آغوش یارب زبان خامه کن بچو بلبل خوشنوا یارب لطفم بر فشان اشکو فخر خلد برین وز جوش کوثر گزبان شویم بگویم و صف آن نازد بر کائناتش طبق چید چو آنرا خوشنوا تصفیف عالی خاندان تالیف الادودان چون سواد برستان چون شمع نخل یقین گلزار سر سمدی دریا فیض احمدی نور خدا را سیاه هستی حق البقین اصل اصول کاملین فخر فخر و صلیین ذکرش چو آیات شفا یشف صد المومنین	تا از خداوند جهان جوینم تو منق بیان از بنبلید منور ان شمع باغ جان خلد برین بلبلدای طبع متین بر گویای و نشین یارب چو باغ جانقر ابر شعر را باشد زمین از دهن از هر استان گوید چو گلستان زبان آید بوجد اندر جهان کنایان قصد زمین این نامه باشد یک قدم راه اسرار قدم خورشید ماه عروشان الیا من خضر لیلین آن حضرت شاه قلی کو داشت نسبت باطنی هم بادی و هم هستی حکم از ارکان بین بدر سپهر معرفت ابر عطا و مرحمت صدر الصدور السالکین بدیهه العزیزین این صفا کز شاخ قلم بار من لازم شد علم
---	---	---

شد یادگار محرم زان افتخار کا ملین
چون شوق ز حد بگذرد مطلوب خود طالب
تا که پیام آمد با و از سو جانانش چنین
ای یوسف کفان بیای از چشم جان با
لبیک گفت و در جاسعدیک گفت آفرین
از خادمان با و فکر دند بعضی التجا
تخطیب بدو نوشت از لاشه کرده چنین
این نامه بدینا مضمون تا آنکه جان محترم
میراب آب جاودان جبره کش با همین
بر جای آنکه اگر شد نو جوانی جلوه گر
آن می و کرد و جام شد باز و سیاتکین
هر بند خرم بدو شد سرگرم نوش نوش شد
با و ده گساران آبخان خیر بات چنین
تا واقف جا بل کجا و ان عارف کمال کجا
لیکن ز شوم خود از ان شیر بود و اندوین
از دست ان خردم من تازه شد عیال کهن
و بر یافین و حرمت خمر کرده صالحین
تخطیب لوری غوث الهی کون مکار امتداد
بود افتخالی ضوفشان آسمان داد وین
و جلیل الملیش از عشق نامتناهیش
بانگ خلیل الملیش آسمان شد از دین
و انست این عالی هم کین نامه نامختم
تا در کشد این تبصره سر به چشم ناظرین
آن جن کردی این جهان و نگارستان کلفشان
ای از تو فخر محلی بر تو ندان هر زمین
آب و دریک دانه تاب دل پروانه
در فتنه بلبس توئی هر رنگ رنگ بین

تا نه لطافت زور قم آن مرجع فیض اتم
محبوب چاهای شود جذاب جان شفتین
کای عاشق مهور من تا که درین بیتکین
ای موسی عمران بیای بطور سینا خوش نشین
آن زاهد آن متقی مصداق من کان تقی
این نامه را بر خدا کن ختم ای شیخ همین
کاین صفت این محبوبیم از کار دنیا دوریم
پیوست با و زرقم یعنی بنور اولین
بگذشت این خیال را این شیشه و پیمان را
یا آنکه روشن شد و چون مهر شد زین
آراست باغ معرفت پر کرد ایغ معرفت
سرست شد بهیوش شد افتاد بر دوزین
ز دبانگ ساقی از و لا کای با و نوشان الصلا
در راه حق باطل کجا ناطق و انست این
با و بحر چون می و دزدکیان دزد و نیکو بد
و ز جندش لبها بتن شد و جا تما غنیم
آن ساقی مریکه آن باطن افروز اختر
بر نام ادجام فدا هم نذر او قلب خزین
در راه عشق آن با و تا بر شرب خدا صفا
انفاس روح الملیش جانا بیجان چنین
این سرگروه عارفان میخانه را پیرخان
گرد و سراپا منتظم انست کار بهترین
آن یک لطیفه کاندرا ان از حسن عشق عین
و ان عشق کاند گلستان شعله های نشین
ای رونق بازار با و ی زینت گلزار با
شمع معج جانانه هر جامال تو بین
در واقع و عذر توئی و قیس دریل توئی

بگذر اشعش لا جرم باقی بر جان نشین
عاشق که باشد وصل جو دارد همین یکدزد
تا چند درین سخن افسرده و اندوین
آمد چو از هالفت ندا با این نوید جان فزا
افشا ندست از باقی شد شکستن رشتین
آن صاحب علم و عل فخر جهان صدر اصل
انست چون معذ و یم که مصلحت این
ساقی بزم عارفان پیر معان یکشان
درین مجلس زندانه را بگذشت بهر جان نشین
هر کس از و با کام شد بس و فی سلام شد
مانا چراغ معرفت بر کرد از نور یقین
بصبری با و کفان فیا صنی پیر معان
بیگانگان گفتند لکن کانا و خا طلمین
از نور مهر آسمان یا بدست یک جهان
لیکن از ان می بگفتا اشک نوبه و نوزین
آن ساقی قدسی صفت سرست جام معرفت
از بحر عرفان گوهری و بلکه شمل الهانین
خدا آشیان جنت مکان طوطی آنور که آن
مشغوف حب المصطفی محبوب رب العالمین
خوشا کوشش بهیش از شوق و غرب آگاهیش
کرد و سخت و جهان تاج دی سالان چنین
از باقیات تذکره آورد و اندر تکلمه
می بود باقی یگان بنوشت این شیخ همین
اعلی عشق کرد و ازل جسن هستی در شل
ای از تو فاش اسرار با و از تو نشین چنین
در ساغر و درل توئی در سبزه و در گل توئی
در پست و در اعلی توئی هر جا ظهور و نشین

نمود شمع را افزونتی جز آن را اول دوستی
ای حسن لیلی مرید و خوشش منون آفرین
بودند آن پرده میان سر حلقه صاحبان
و آوازه ای انا زان جلوه زیباترین
گر پیش شان غوی شدی می می می شدی
سقا حباب فندی مرا قه قه تابعین
مثل محمد در سخن هم از صبح و هم حسن
هر حال آن می وایش کبرش از ایشان فرودین
بودند ایشان واقعی ناز امام یا فنی
تطلب ابد غوث ازل غنیمه فتح مبین
الفقه از کلاک زبان در سخن و بیان
ما زنده با غوثان کس سجا اولین
فی عیلة راضیة فی جنه عالیہ
والله خیر مستقر هم عند فی العرش
آنکه که شیخ مقتدر حافظ علی النور کمر
انگشت دل ازین سر شد عازم خلدین
چون آن شه فخر شد سوی جنت سعید
خوش آمد ناز بوستان بار ناز و گلزار
شاه حبیب حیدر تابان چو بدر الواس
قدیل و زکریا روشن چو جوع آفرین
تلج بخت بر سرش بر حقیقت و برش
هم اولیا را مرعجا هم انبیا انا زنین
این نامه اجبار را این گنج پر از را
مثل درین نیجان می بود یابوس خیرین
شبهاب روز آورد او این آقا آمد یحی
باشد مرتب این چمن هم رنگ و دین
آن حسن پر خورشیدین سکه با کعبه

باز آبخانش سوختی من هم نوز و چمن
آوخ که من هم کجا بودم کجا رفت کجا
در صوفیان صد جهان داران کنین
از علم فضل شان من پری چرخین
خفش بدی می شدی از لطف بیتان متین
نزد قیسمان محمد پیش محدث مستند
مانند بویوسف لطف در علم و جبین
بیضادی صبح بیان مثل کنا با آسمان
هر مالکی و شافعی گوید بر آنها آفرین
سر چشمه فضل تم سرمایه فضل و کرم
مواج چون بحر روان شیرین چو انگبین
قصر مردوستان بمیش گلزار جهان
فی منبع جاریه لیسقون کما ساقین
الاولیا المتقون اقرا لهم لا یجزون
بسته بے عزم سفر زین ازین بوستان
دیرینه هست این رسم و رنجی که تاج و تاج
بر جای آن الا که نبشت پورا و لیلین
تقالین از دگر از شد نقش گل عطار شد
فرخنده سعید اکبری در برج تحقیق و یقین
باقدسیان خوش تقاریر از آن روح البقا
علم و فضیلت جوهرش در صوفیان کنین
نازم بذات پاک او بر همه بیباک و
این روضه از لاله بگذارد خدمت بتون
تاراج بود آن تکلم دست جفا و لایح
کرده مطابق موی از ناخذ علم الیقین
بایافت صحت نالین است از مقام هم
یا للعجب یا للعجب این ماجرای طریقه بین

مجنون خلاص از اسوا لیلی الی الف مبتلا
وز دایره حستم کجا بر گردای طبع متین
هر دم بکسل در بار بار شان تجلی خدا
هر چند گویم لایق من ناید درست از کترین
مشکوه ابوان هری مر قاه بام اهتدی
مثل امه مجتهد چون بوحیغه صدرین
قرآن پاک معنیش گویند است کنون نمایش
روح البیان راز جهان کشاف تنزیهین
بمیش در علم و عمل فخر جهان صدر اجل
کا نوا نیا بیع الحکم که لایا کایا الیقین
بگذر استند این خاکدان فتنه خوش خوش از جهان
الوار حمت سائبان نعم المکان الیقین
فی مقعد صدق مقروعه طلیک مقعد
یا لیت قومی یعلمون عن تلک یا الیقین
لطف گلستان صفای نور سوات علما
باشد برای بادشه یا وارث تلج و یقین
خوش و نهال گلستان عیسی نفس کم روان
داز پاس او بیدار شد تصویر فرشتان
قائوس بزم اولیا شمع حریم انبیا
در انقاع ارتقا بالاتر از روح الامین
در بر قبای قرضی بر سر راه مستطفا
ای بسته فرح و خیل همه شتر خدین
کز مدینه این بوستان از لطف باختران
بایرگ ریز از چه گلکه بودست کار بهین
باشد منور این چمن مانند شمع انجمن
شد مجلس آرای جهان کسوت نجاتین
چون بخت و خفتش پادشاه سوار شد

وز جلوه پیرانوار چشم مصر و چشم حسین
این قصه که آن استان بر خفا بیان بیان
و اند جهان علامه اش فاضلان فضل ترین
ای عذیبش بیان ای طوطی شیرین بیان
میگویم از و حلقه نقش سیم است این
برین اسطرش خود نشان و بفرق نشان
چشمش ندیدیمها باویدهای نرسین
تنظیم منج از کجا تقریظ و تاریخ از کجا
بالبلدان خوش فن باطویان شکون
قل بدو رضا بصفای خوشش دل شد جا
بگفته افزون کن دران یکایه ذوق شقایق
مبن جان نر است این چنین موعظت حسن
چون عده انقیادیان این میناق العارین
ای حضرت شاه حبیب و در دلهار طیب
ایم چشم روشنی با تو برین کار حسین
هر چه بود این کار تو دشوار در انتظار تو
بر تو بران آفرین بر تو بران آفرین
چشم و چراغ خاندان سراج روان و دمان
درین خانه معمور تو با بقا تا بوم دین
ما شمر باو این جادات این سند و جادات

عذر از بیدار آمده شیرین بفرمود آمد
معذور دارم ای جوان اگر گفتی حاجی چنین
ای حبه القصیف دوی مر جبا بالیف
از شوق شوط لب لسان بصفه این فکر کردن
حسن سواد سطر چون عشاق رادل کردن
و این دل گنیشان بر کار خان چین حسین
تقدیر گوشت بر بودیکش چون مار اسند
آرایش رخ از کجا چون و کمان نیکین
جستم دطبع نارسانا رخسار طبع را
پالغز سیکر و صبا ندر ایاض الساکین
سوادش از شمع و شمع و جود الفهارا بکسش
در و جودیت این سخن بفرم فضل الواعین
فصلی خواهی جوان از فضل الاور را بخوان
ای از تو کار ماصیل و از تو حال ما بین
صمد جابران تو بر خدست و احسان تو
لیکن شد یار تو هستی چو از دستتین
اخوان ذی علم و هنر از جهان ترا محبوب تر
جان جهان قدسیان نام نشان و اهلین
باشند ایشان جهانن انتر ضعیفان
جام و بنو باو دات و در شراب اهلین

وز نهد و شلو آمد محبوبه محمل نشین
ای و چه خوشتر تا دلش گشته رقم افراشته
کم باشد از تو صیف و هر چند گویم آن و این
مانند مقصود سلف کاکل شد از دست خلف
کردند از سر با برن سودا زلف عینین
هر نقطه اش اند صفا مثل سودا بر خضیا
طبعم چو برت بخورم جوهر یک ز نشین
آنج که زلف کلک من شد به صیف اند چین
در گوش من آمدند از باغ غیب این چنین
در سال حیرت هم عیان آمد بیاض ناشقان
پس سال حیرت را تو خوشم ز خوشی این چنین
این نامه قدسی میان با بذر کربان
و از گلستان گلستان نوایار این چنین
ای پاک ز کبرنی ای صاحب فکر سنی
است عیران تو عورت و از ای شلو دین
از گوش تو ای مین شد طبع این سفر کردن
فرخنده فرخ سیر نور نور صالحین
این نعمت موفور تو این دولت منصور تو
باغی چو در گهر من ای روفی دنیا و دین
دار و بهم به معنی اسم و مسمی نسبت

گردانیم خوش قسمتی از معنی منظور دین

انتباه

بسم الله الرحمن الرحيم

شکر کاین نام معنوی رسید و گم نشد نقد با خوانی رسید و زو بان کسانت این کلام و هر که از این برود و آید بام
بعد حمد خلعت و مهر جهان مالک کن فکان و نعمت رسول الله جان حلال مشکلات عالمیان برار باب علم و خطا نشا
فهم و ذکاوت مخفی مبلو که این صحیفه کرامت و جریده هدایت وسیله جلیله حصول صلاح داین و ذریعه بدیه حصول مدارج
نشان بین روحی لازمه فی آثار اهلان و معکله حوض کوفتی مکمله زو من لازم که بو ستانست خلد بهار و گلستانست بخار فرشته

صفا کی شان است و زینت نگاه خا اندیشان کتابی انتخاب فقر خیر ریاض خوش بیاض قابل سیر و نگارین نام
از نقش موزن و بهارین نامه زندگ منون و بهین الفاظ و آن دشمن حافی و چو در ظلمات آب زندگانی و خوشا تحریر
خوش ترکیب بندش و برای نظاره و معنی جای بارش و از دیر باز معنی سینه یکنه از و سه صد سی یک مجری در حیز انطباع
بوده هم مشتاقان جمال معنی خود را دیده سپید سیکر و تا اینکه اکثران از شدت شوق بار بار بذر بیه تحریر و تقریر در یافت
در جود تنویر و ناخیری بر او ختم انداز فرض وقت آمد که غنهای عذرات معقولات از شاخ قلم چمن صفح و طاس شگفته از دوشین
تا همیشه شام نظران و مشتاقان را سبب نفع صدراع اضطراب انتظار گرد و اول نیک و حقیقه شریفه با وجود فضا است سبب
کفایت عبارات و بهر حال قی ترجمه فردی اقتاد و هنگام تحریر کالی کتاب هدایت مخصوص نموده شد که در هر صفحه موافق عبارت عربیه
اش نگاشته آید تا ناظرین را وقت مطالعه قتی پیش نیاید فائده که محمد علیخان عرف دولخان را بمطوبی مخاطب بخوش رقم این امر
را بخوبی انجام داده وین میان بلای ناگهانی گران کاغذ در پیش گشت و چنان یو نا فوئاد ترقی پذیرفت که بمقابل انداز
سابقه قیمتش و چند بلکه چهار چند گرویده و معند از فراجهی اش هم سخت دقتها نمود و در وقت همین معلوم میشد که کار طبع
سر بالتوا خواهد کشید مگر اعانت معین حقیقی و کرم کار ساز تحقیقی را سپاسم که کار تحریر کالی و چاپ گشتن و پروف ملتی نگشت
اما قیاطع کتاب گشت گردید چنانکه در اکثر تواریخ طبع ضرورت تبدیل سده واقع شد و دوم اینکه کلمه شریفه که کیفیت دستیابی
در پیش مفصلاد و قدغه کتاب بهر قوم شد و هم از اصل صحیفه شریفه کمتر نبود در وقت تیارش عزم بالبرم همین بود که آنهم
بیطبع سرکاری امپور بر سطح سپرده آید مگر بحسب اتفاق که تا آن زمان کتابت صحیفه شریفه ختم نشده بود و عرصه چهار پنج سال
هم تقاضی گشته اند از ضرورت اقتاد که کلمه شریفه بطبع دیگر سپرده آید تا بهر وقت یک چنان دو قالب جدیدش یکدیگر در طبع شریف
چنانچه کلمه شریفه در طبع صح المطابع لکهنو داده شد اینجا علاوه وقت دستیابی کاغذ مقدان کامین ذی استعداد پیش
آمد و از تخمینه سابقه صرفه لایحه چهار چند افزوده با بکل در طبع این صحیفه شریفه علاوه صرف ز ر خط هر آنچه خون دل و غلظت
در بکار افشوده شد بر آشنایان و دانایان کاغذی نیست شود و اینک از ابتدای طبع سی همین اینکه در تصحیح کالی و پروف چنان
باید که غید که نوبت الحاق غلطنا منصفه چنانچه کالی لا اولاً چنانچه ای محمد بن الدین صاحب مطبع سرکاری راست را
و جانب لوی محمد شریف الدین صاحب کیل و رجاء لوی امپور مقابل کرده صحت غلطاط ساخته بکار کوری بخندت صحیح و معنی و ترجم
صحیفه شریفه جانب لوی شاه محمد حبیب حید صاحب قلندر مد ظله العالی میفرستاد و اندازینجا ملاحظه گشته بخندت جانب لوی محمد
خانصا که تقریر ایشان هم ثبت است فرستاده میشد بعد تصحیح آنجا و این مطبع میگشت چنانچه همین انتظام بکافی قایم نم
هرگاه که جانب لوی محمد صدر الدین خانصا صاحب مولوی محمد شریف الدین صاحب بر گرای عالم جاد وانی شدند بیه و جهان
بکار مکان کوشان مانند همچنین که شریفه چون مطبع صح المطابع سپرده شد لوی حکیم محمد سی علیصاحب نیز به تصحیح کالی و پروف
بر خور و در قضا و الله و دیده بهر بکار کوری میفرستادند مگر با وجود این همه عرق ریزی خیر الحاق غلطاط و اینگز بر افتاد الحالی از ناظرین
انتقاد کوری انتقاد و این باریک بین التماس نیکو را این امر معذرت انگاشته اند و غرض از این بکار از تصحیح و همین الگابگاه مسلم طاعت
انقلاب چهارم اینک این صحیفه شریفه کمال به کلمه فخر ز کبر و در مطبع آید و قبله که بدنی ستوری صحیح و ترجم و دیده و بطبعش سر نگشتند
و گویا سوزنک زبان بر زینت و نظا

غلطنامه کتاب مستطاب و ضل لازم هر تکرار حوض الکوتر پو

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳	۹	المجل	المجل	۲۸	۲۸	در	در	۲۸	۲۸	المجل	المجل
۱۰	۱۰	اللطافة	اللطافة	۱۰	۲۹	دروس	آن را	۱۰	۲۹	اللطافة	اللطافة
۱۱	۱۱	المنفعة	المنفعة	۱۸	۱۸	الطلب	الطلب	۱۸	۱۸	المنفعة	المنفعة
۱۲	۱۲	درگز	درگز	۲۲	۲۲	المجتهدین	المجتهدین	۲۲	۲۲	درگز	درگز
۱۳	۱۳	بترید	بترید	۲۳	۲۳	فروغ	فروغ	۲۳	۲۳	بترید	بترید
۱۴	۱۴	از خدا	از خدا	۲۵	۲۵	ادنی	ادنی	۲۵	۲۵	از خدا	از خدا
۱۵	۱۵	ترسید	ترسید	۱۲	۲۰	دو	دو	۱۲	۲۰	ترسید	ترسید
۱۶	۱۶	یتیم	یتیم	۲۳	۲۳	اوشاز	اوشاز	۲۳	۲۳	یتیم	یتیم
۱۷	۱۷	ارشاد	ارشاد	۳۱	۳۱	افسد	افسد	۳۱	۳۱	ارشاد	ارشاد
۱۸	۱۸	المق	المق	۲۱	۲۲	حال	حال	۲۱	۲۲	المق	المق
۱۹	۱۹	والذین	والذین	۲۲	۲۲	الاسقنی	الاسقنی	۲۲	۲۲	والذین	والذین
۲۰	۲۰	طلب	طلب	۲۶	۲۶	الذات	الذات	۲۶	۲۶	طلب	طلب
۲۱	۲۱	اد	اد	۳۰	۳۰	علیت	علیت	۳۰	۳۰	اد	اد
۲۲	۲۲	بید	بید	۹	۳۲	فبشته	فبشته	۹	۳۲	بید	بید
۲۳	۲۳	نیت	نیت	۱۰	۱۰	بشته	بشته	۱۰	۱۰	نیت	نیت
۲۴	۲۴	فرس	فرس	۱۲	۱۲	بید	بید	۱۲	۱۲	فرس	فرس
۲۵	۲۵	کذا	کذا	۳۲	۳۵	نستقد	نستقد	۳۲	۳۵	کذا	کذا
۲۶	۲۶	همواره	همواره	۲۵	۲۵	کر و کرینا	کر و کرینا	۲۵	۲۵	همواره	همواره
۲۷	۲۷	الو	الو	۲	۳۶	مذنب	مذنب	۲	۳۶	الو	الو
۲۸	۲۸	شاکتین	شاکتین	۲۵	۲۵	اندر	اندر	۲۵	۲۵	شاکتین	شاکتین
۲۹	۲۹	مختلفان	مختلفان	۱۵	۳۷	فانهم فانهم	فانهم فانهم	۱۵	۳۷	مختلفان	مختلفان
۳۰	۳۰	سنه	سنه	۱	۳۸	والخفة	والخفة	۱	۳۸	سنه	سنه
۳۱	۳۱	کجا	کجا	۱۳	۱۳	دی بسیار	دی بسیار	۱۳	۱۳	کجا	کجا
۳۲	۳۲	بکثرت	بکثرت	۱۳	۱۳	نظراً	نظراً	۱۳	۱۳	بکثرت	بکثرت
۳۳	۳۳	الخلافة	الخلافة	۱۰	۴۱	برسم	برسم	۱۰	۴۱	الخلافة	الخلافة

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۹۱۳	۵	ممدت	ممدت	۹۹	۲۷	الو	اد	۱۲۱	۱۲	قيل	قيل
	۱۸	تفصيل	تفصيل	۱۰۰	۲۷	شهر	اشهر	۱۲۲	۲۳	ازاقت	ازاقت
۹۵	۳	ناچار	ناچار	۱۰۱	۲۷	المأبیه	المأبیه	۱۲۵	۲۵	مطاهر	مطاهر
۹۶	۱۱	دردو	دردو	۱۰۲	۱۹	التن قبله	الشربه	۱۲۷	۹	مگرد	مگرد
۹۷	۲	اجابته	اجابة	۱۰۶	۷	بود	کند	"	۱۵	با	با
"	۱۸	البتة	البتة	۱۰۷	۸	طرنه	طرنه	۱۲۷	۱	بجرح	بجرح
۹۸	۲	خی نگرد	خی نگرد	۱۰۹	۱۲	الهی می کش	الهی می کش	"	۱۱	ولا	ولا
۹۹	۲	دست	دست	۱۱۳	۳۳	نعم	نعم	"	۲۲	ادوب	ادوب
"	۱۶	محمّا	محمّا	۱۱۶	۱۳	گروه	گروه	۱۵۰	۵	دعلیها	دعلیها
۷۰	۲۸	وجه	وجه	۱۱۷	۱۳	زوال الجلال	زوال الجلال	۱۵۱	۱	قدیم	قدیم
۷۱	۲	ازدین	ازدین	۱۱۸	۱	نشینم	نشینم	"	۸	اکنای	اکنای
۷۲	۶	براتبه	براتب	"	۲۵	ماه ر	ماه ر	"	۳۵	ند	از
۷۵	۵	سایه	سایه	۱۱۹	۹	اد	ار	۱۵۲	۱۲	تندکها	تندکها
"	۸	روح	روح	۱۲۰	۱۶	واحه	ملحه	۱۵۳	۷	عن الاقصاد	عن الاقصاد
۷۵	۱۷	آن من	آن من	۱۲۲	۶	کردت کند	کردت	"	۱۵	بالاحالة	بالاحالة
۷۸	۲۵	خرف خفر	خرف خفر	۱۲۶	۱۷	دخشوند	دخشوند	۱۵۵	۷	برند	برند
		عليه السلام	عليه السلام	۱۲۹	۱	قیس	قیس	"	۱۰	عند الطعن	عند الطعن
		عليه السلام	عليه السلام	۱۳۳	۲۷	لبنه ندی	لبنه ندی	۱۵۷	۲۰	موضع	موضع
۷۹	۲۱	هشصد	هشصد	۱۳۴	۲۲	هنه	هنه	۱۵۸	۱۲	یاد کرد	یاد کرد
۸۲	۱۴	انبار	انبار	۱۳۵	۲۳	لقه	نصه	۱۶۱	۸	کرده ذات	کرده ذات
۸۳	۱	زرفت	زرفت	۱۳۶	۱۹	نیک	انیک	۱۶۲	۱۲	نمان	نمان
۸۴	۱۷	خواهد	خواهد	۱۳۷	۳	توفت	توفت	۱۶۳	۱۰	باین	باین
۸۵	۲۷	لکثرة	لکثرة	"	۱۰	الترجة	الترجة	"	۱۶	مندة	مندة
۸۶	۲۷	که مراد	که مراد	"	۱۶	هو النفس	هو النفس	"	۱۸	القاب	القاب
۸۹	۱۷	تومان	تومان	۱۳۸	۳	انحرام	انحرام	۱۶۵	۱۵	دک	دک
۹۰	۱۹	هذلا	هذلا	"	۹	ترنفة	ترنفة	۱۶۶	۶	فن بند	فن بند
۹۱	۸	اکرامة	اکرامة	"	۱۳	خوابت	خوابت	"	"	قلیدجها	قلیدجها
۹۵	۱۰	اول	اول	"	۱۳	الا	الا	۱۶۸	۸	در سار	در سار
۹۶	۱	ک ب	ک ب	۱۳۱	۸	نوری	نوری	"	۱۰	علی	علی

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۶۹	۳	ر	را	۲۱۳	۵	تقنند	تقنند	۲۳۵	۱	بصرہ	علی بصیرہ
۱۷۰	۱	واسوۃ	اسوۃ	۲۱۳	۱۵	تجدد	تجدد	۲۳۶	۱	بزار	بزار
۱۶۲	۲۲	ناسوۃ	ناسوا	۲۱۵	۱۱	نظہر	نظہر	۲۳۲	۱	بین است	بین
۱۶۴	۱۸	بسجودم	بسجودم	۲۱۶	۱۰	جایہ	جایہ	۲۳۷	۲۰	بالشاة	بالشاة
۱۷۹	۳	متفقہ	متفقہ	۲۱۷	۱۲	الذاتۃ	الذاتۃ	۲۳۳	۷	سردہ	ملوۃ
۱۸۰	۲۸	منددوری	منددوری	۲۱۸	۱۵	کہ در	کہ در	۲۳۴	۱۲	نظہر	نظہر
۱۸۱	۱	بریا	بریا	۲۱۹	۲۰	مرحیۃ	مرحیۃ	۲۳۵	۲۹	تا آخر	تا آخر
۱۸۲	۱۳	سمر	سمر	۲۱۷	۲۸	مروای	مروای	۲۳۶	۱۶	شاهد۱	شاهد
۱۸۳	۲۱	فردغ	فردغ	۲۱۸	۲	ورن	ورن	۲۳۷	۲۶	سہا	منہا
۱۸۴	۲۶	امارت	امارت	۲۱۹	۹	نظرون	نظرون	۲۳۸	۲	متروکہ	متروکہ
۱۸۵	۹	عالی	عالی	۲۲۰	۱۰	دالو	دالو	۲۳۹	۲۵	اصحابہ	اصحاب
۱۸۶	۱۰	کلام تصوت	کلام تصوت	۲۲۱	۱۵	قال	قال	۲۴۰	۲۷	بالایۃ	بالایۃ
۱۸۷	۲۸	شرٹ	شرٹ	۲۲۲	۱۷	ارعت	ارعت	۲۴۱	۱۲	المآب	المآب
۱۸۸	۳	تیمت	دارتیمت	۲۲۳	۲۲	کہ از نظر	کہ از نظر	۲۴۲	۷	سواب	صواب
۱۸۹	۴	لمصطفویت	لمصطفویت	۲۲۴	۲۶	لقو	لقو	۲۴۳	۱۵	کمان ان	کمان
۱۹۰	۱۵	لما لعلہ	لما لعلہ	۲۲۵	۶	بایہ	بایہ	۲۴۴	۴	لودنہ	لودنہ
۱۹۱	۱	خودو	خودو	۲۲۶	۲۳	نیاید	نیاید	۲۴۵	۷	شبیہ	شبیہ
۱۹۲	۱۰	عبداللہ بن حبیبہ	عبداللہ بن حبیبہ	۲۲۷	۱۳	التقو	التقو	۲۴۶	۵	قالو قام	قالو قام
۱۹۳	۱	کر	کر	۲۲۸	۱۶	منقطع	منقطع	۲۴۷	۲۲	بالین	بالین
۱۹۴	۱۱	ابراہیم	ابراہیم	۲۲۹	۲۰	آخت	آخت	۲۴۸	۱	غیر ماوقفہ	غیر ماوقفہ
۱۹۵	۴	دہنہ	دہنہ	۲۳۰	۷	مبوروۃ	مبوروۃ	۲۴۹	۵	مفضلہ	مفضلہ
۱۹۶	۱۷	بینہ	بینہ	۲۳۱	۱	دار	دار	۲۵۰	۶	مفضل	مفضل
۱۹۷	۲۱	فضل	فضل	۲۳۲	۵	النسا	النسا	۲۵۱	۲۳	پنی	پنی
۱۹۸	۲۰	ہی	ہی	۲۳۳	۱۶	سجیت	سجیت	۲۵۲	۹	غلیۃ	غلیۃ
۱۹۹	۳	البینی	البینی	۲۳۴	۵	بطولہ	بطولہ	۲۵۳	۱۶	توریہ	توریہ
۲۰۰	۱۱	بعضہا	بعضہا	۲۳۵	۲	دجا	دجا	۲۵۴	۱۲	وزیر سلطان	وزیر سلطان
۲۰۱	۸	بیرے	بیرے	۲۳۶	۱۱	قاللہ	قاللہ	۲۵۵	۴	شرح	شرح
۲۰۲	۱۰	رویکہ	رویکہ	۲۳۷	۱۷	منع	منع	۲۵۶	۷	رجعۃ	رجعۃ
۲۰۳	۲۳	تثانی	تثانی	۲۳۸	۲۲	تقدیر	تقدیر	۲۵۷	۱۶	کہ کہ	کہ کہ

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۹۷	۶	الی موف	الی معروف	۳۰۸	۳۲۷	الانبیاء	الانبیاء	۳۰۸	۳۲۷	الی موف	الی معروف
۲۹۸	۶	الکلتا	بکلتا	۳۰۹	۳۲۸	باید که	باید که	۳۰۹	۳۲۸	الکلتا	بکلتا
۲۹۹	۱۵	البنادی	الخلوی	۳۱۰	۳۲۹	الافخور	الافخور	۳۱۰	۳۲۹	البنادی	الخلوی
۳۰۰	۳	التخلیط	التغایط	۳۱۱	۳۳۰	لطافت	لطافت	۳۱۱	۳۳۰	التخلیط	التغایط
۳۰۱	۲۶	غانیه	غانیه	۳۱۲	۳۳۱	منع الفصح	منع الفصح	۳۱۲	۳۳۱	غانیه	غانیه
۳۰۲	۱۹	دحیه	دحیه	۳۱۳	۳۳۲	فلیرج	فلیرج	۳۱۳	۳۳۲	دحیه	دحیه
۳۰۳	۱۹	ادست	ادست	۳۱۴	۳۳۳	ادلتک	ادلتک	۳۱۴	۳۳۳	ادست	ادست
۳۰۴	۲۵	زلفی	زلفی	۳۱۵	۳۳۴	فین شاء	فین شاء	۳۱۵	۳۳۴	النانی	النانی
۳۰۵	۲	غون	غون	۳۱۶	۳۳۵	الطمع	الطمع	۳۱۶	۳۳۵	زلفی	زلفی
۳۰۶	۲۷	م با و گویا	م با و گویا	۳۱۷	۳۳۶	مراد است	مراد است	۳۱۷	۳۳۶	غون	غون
۳۰۷	۳۳	نوع	نوع	۳۱۸	۳۳۷	نیایدش	نیایدش	۳۱۸	۳۳۷	نوع	نوع
۳۰۸	۲	عوت	عوت	۳۱۹	۳۳۸	ودست	ودست	۳۱۹	۳۳۸	عوت	عوت
۳۰۹	۲۳	تاج	تاج	۳۲۰	۳۳۹	قوله	قوله	۳۲۰	۳۳۹	تاج	تاج
۳۱۰	۲۳	و حیرت	و حیرت	۳۲۱	۳۴۰	ادبعوا	ادبعوا	۳۲۱	۳۴۰	و حیرت	و حیرت
۳۱۱	۲۴	آوردیم	آوردیم	۳۲۲	۳۴۱	ارباع	ارباع	۳۲۲	۳۴۱	آوردیم	آوردیم
۳۱۲	۴	غیره	غیره	۳۲۳	۳۴۲	زمین	زمین	۳۲۳	۳۴۲	غیره	غیره
۳۱۳	۲	الحسینین	الحسینین	۳۲۴	۳۴۳	(قسم)	(قسم)	۳۲۴	۳۴۳	الحسینین	الحسینین
۳۱۴	۲۷	بکه	بکه	۳۲۵	۳۴۴	المید	المید	۳۲۵	۳۴۴	بکه	بکه
۳۱۵	۱۴	دوست	دوست	۳۲۶	۳۴۵	معا فی	معا فی	۳۲۶	۳۴۵	دوست	دوست
۳۱۶	۱۱	صفت	صفت	۳۲۷	۳۴۶	من	من	۳۲۷	۳۴۶	صفت	صفت
۳۱۷	۱۰	اتجاه	اتجاه	۳۲۸	۳۴۷	بقال	بقال	۳۲۸	۳۴۷	اتجاه	اتجاه
۳۱۸	۲۰	سوز	سوز	۳۲۹	۳۴۸	ایدا	ایدا	۳۲۹	۳۴۸	سوز	سوز
۳۱۹	۲۰	قصیده	قصیده	۳۳۰	۳۴۹	هذالباب	هذالباب	۳۳۰	۳۴۹	قصیده	قصیده
۳۲۰	۲۴	وتا	وتا	۳۳۱	۳۵۰	الیه	الیه	۳۳۱	۳۵۰	وتا	وتا
۳۲۱	۱۹	داشت	داشت	۳۳۲	۳۵۱	است	است	۳۳۲	۳۵۱	داشت	داشت
۳۲۲	۲۰	نرضا	نرضا	۳۳۳	۳۵۲	بشی	بشی	۳۳۳	۳۵۲	نرضا	نرضا
۳۲۳	۴	السکوا	السکوا	۳۳۴	۳۵۳	فانظرت	فانظرت	۳۳۴	۳۵۳	السکوا	السکوا
۳۲۴	۵	و کلام الله	و کلام الله	۳۳۵	۳۵۴	تاه	تاه	۳۳۵	۳۵۴	و کلام الله	و کلام الله
۳۲۵	۱۵	نظری	نظری	۳۳۶	۳۵۵	نشا ختم	نشا ختم	۳۳۶	۳۵۵	نظری	نظری
۳۲۶	۱۵	نظری	نظری	۳۳۷	۳۵۶	نشا ختم	نشا ختم	۳۳۷	۳۵۶	نظری	نظری

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳۶۷	۱۲	دیرلیست	دیگرلیست	۲۰۳	۸	بسو	بوس	۳۶۶	۲	مولات	مولات
۳۶۸	۲۱	سرت	سرت	۲۲	۲۲	این کز الامان	این الامان	۱۷	۱۷	جراگانه در	جراگانه در
۳۶۹	۳۸	آید	آید	۳۰۷	۷	ثلاثه	ثلاثه	۳۲۹	۱	آید	آید
۳۷۰	۲۱	عن	ان	۳۰۵	۲	الخاصیه	الخاصیه	۳۵۱	۱۸	بالشد	بالشد
۳۷۱	۱۹	هو	هو	۳۰۶	۷	لغوس	لغوس	۳۵۲	۱۰	جنه	جنه
۳۷۲	۲۲	ذریه	ذریه	۳۰۶	۲	یاد	یاد	۳۵۷	۷	تطبقت	تطبقت
۳۷۳	۲۲	بخط رز	بخط رز	۳۰۷	۱۶	وسه نیز	وسه نیز	۳۵۷	۱۵	نضا	نضا
۳۷۴	۳۷	فوزی	فوزی	۳۰۸	۱۶	غیر کاشف	غیر کاشف	۳۵۸	۷	کاشف	کاشف
۳۷۵	۱	آمده آنحضرت	آمده آنحضرت	۳۱۰	۲۱	میگوید	میگوید	۳۵۸	۲	مباہات	مباہات
۳۷۸	۱	نحبتہ	نحبتہ	۳۱۵	۱۱	محی الدین	محی الدین	۳۵۸	۷	لما بنی	لما بنی
۳۷۹	۲۳	آل رسول الله	آل رسول الله	۳۱۵	۶	بدست	بدست	۳۶۱	۱۲	اتخذ	اتخذ
۳۸۰	۲۶	رست بر درگاه رحمت	رست بر درگاه رحمت	۳۱۵	۲۳	بدن دنیا و دوح	بدن دنیا و دوح	۳۶۲	۲	قدہ	قدہ
۳۸۱	۲۲	توکت	توکت	۳۱۵	۷	مجموعه و احسام	مجموعه و احسام	۳۶۲	۶	موردن	موردن
۳۸۲	۵	شما	شما	۳۱۵	۱	دانش است	دانش است	۳۶۳	۲۸	سیرده	سیرده
۳۸۳	۲۸	کود	کود	۳۱۵	۱	خرید و قسم	خرید و قسم	۳۶۳	۱۲	لبسار	لبسار
۳۸۸	۹	جبل	جبل	۳۱۹	۲۵	بن بگی	بن بگی	۳۶۳	۲۱	غبار	غبار
۳۸۹	۱۲	در	در	۳۲۰	۱	گلشن	گلشن	۳۶۴	۲۷	نالش	نالش
۳۹۰	۲۱	تولد	تولد	۳۲۰	۷	عبادت	عبادت	۳۶۴	۲۳	در	در
۳۹۱	۷۵	فکذب	فکذب	۳۲۲	۳	تکلیف	تکلیف	۳۶۴	۲۵	دنی	دنی
۳۹۲	۲	بمشایخ	بمشایخ	۳۲۲	۷	لا یجلی	لا یجلی	۳۶۴	۱	فلاص	فلاص
۳۹۳	۱۹	بضبط	بضبط	۳۲۲	۷	دو	دو	۳۶۴	۷	دو	دو
۳۹۴	۱۳	العراقی خطبه	العراقی خطبه	۳۲۲	۷	بزمان	بزمان	۳۶۴	۱	فحوس	فحوس
۳۹۵	۱۷	منفقہ	منفقہ	۳۲۲	۲۶	فی الداعی	فی الداعی	۳۶۴	۲	مستجب	مستجب
۳۹۶	۳۲	در	در	۳۲۱	۸	لیشبہ	لیشبہ	۳۶۴	۲۱	نجات	نجات
۳۹۸	۲۱	یما	یما	۳۲۱	۱۵	معالج است	معالج است	۳۶۴	۲۶	ال	ال
۳۹۹	۸	بتخیر	بتخیر	۳۲۱	۲۱	مشدد	مشدد	۳۶۴	۲۷	واحد	واحد
۴۰۰	۲۶	از بیکه	از بیکه	۳۲۱	۱	یکه است	یکه است	۳۶۴	۲۹	مکانه	مکانه
۴۰۱	۲۷	منزح	منزح	۳۲۱	۳	تغنی	تغنی	۳۶۴	۱۸	الظاہو	الظاہو
۴۰۲	۲۵	فرا	فرا	۳۲۱	۱۶	بکلام	بکلام	۳۶۴	۲۱	والکالات	والکالات

صحیح	غلط	صفحہ	سطر	صحیح	غلط	صفحہ	سطر	صحیح	غلط	صفحہ	سطر
بہوش	میہوش	۵	۴۹۷	نمی شود	نمی شود	۲۷	۴۸۰	صحابہ	سحابہ	۱۰	۴۷۹
البہوی	النبوی	۱۵	۵	مید	مید	۲۸	۵	رادہ	اراد	۱۲	۵
با	با	۱۰	۴۹۸	چشم ۱۲	چشم ۱۲	۷	۴۸۱	یغفر	لغفر	۵	۵
بہد	بہد	۲۲	۴۹۹	پردازی نو	پردازی نو	۳۱	۴۸۲	مترود	مترود	۵	۵
اشدہ	استاد	۲۳	۵	المسجدی	المسجدی	۲۳	۵	طور	طور	۱۵	۴۷۷
ایشان	ایشان	۳۰	۵	بخشور	بخشور	۲	۴۸۳	ہنایان	ہنایان	۱۲	۴۷۸
اخر	اجز	۶	۵۰۰	با	با	۲	۵	بمعی	بمعی	۶	۵
بمسافات	بافت	۱۲	۵۰۱	پہید	پہید	۸	۵	چرخند	چرخند	۱۲	۵
نزدک	نزدک	۷	۵	دارد	دارد	۱۶	۵	لامہ	لامہ	۳۳	۵
آمنوا	آمنوا	۱۶	۵	آرزو	آرزو	۲۸	۵	بغیر	بغیر	۱۳	۴۷۹
کلینی	کلینی	۱۵	۷۰۲	محبوب	محبوب	۶	۴۸۵	نظر	نظر	۱۳	۴۸۲
ہزار	ہزار	۱۶	۵	روح	روح	۲۹	۵	حبیب	حبیب	۱۵	۵
دوان	دوان	۱۸	۵	خدا	خدا	۱۶	۴۸۶	روح	روح	۳۳	۵
ہم	ہم	۴	۵۰۳	گرد	گرد	۲۷	۵	کو	کو	۵	۵
جز	جز	۸	۵	میلج	میلج	۱۷	۴۸۷	دوم	دوم	۵	۵
لقن	لقن	۴	۵۰۵	فادر	فادر	۲۳	۵	است	است	۳۶	۵
بیار	بیار	۱۲	۵	وان	وان	۷	۴۸۸	نا	نا	۱۷	۴۷۳
یذوقون	یذوقون	۲۰	۵	پرسد	پرسد	۱۴	۴۹۰	اجز	اجز	۵	۵
گویند	گویند	۲۶	۵	در	در	۱۰	۴۹۱	اخر کہ	اخر کہ	۱۱	۴۷۵
بیشتر	بیشتر	۱	۵۰۶	پسر	پسر	۲۷	۵	دریاضات	دریاضات	۱۳	۵
مغبر	مغبر	۱۷	۵۰۷	علی الشکر	علی الشکر	۹	۴۹۲	ومقعد	ومقعد	۵	۴۷۵
آشکارا	آشکارا	۲۰	۵۰۸	طائیفہ	طائیفہ	۲۷	۵	بند	بند	۱۷	۵
بیگانہ	بیگانہ	۲۴	۵۰۹	میگرد	میگرد	۵	۴۹۳	کہ	کہ	۱۹	۵
اقتدار	اقتدار	۲۳	۵۱۰	محبت	محبت	۲۵	۴۹۴	د	د	۱۲	۴۷۶
ہیشگی	ہیشگی	۵	۵۱۱	چشم	چشم	۲۳	۴۹۵	طبیعت	طبیعت	۵	۵
کرد	کرد	۵	۵۱۲	کر	کر	۲۶	۵	چون	چون	۳	۴۷۸
دادن	دادن	۱۸	۵۱۵	و	و	۱۹	۴۹۶	بغنا	بغنا	۱۲	۴۷۹
علیک	علیک	۴	۵۱۶	ع	ع	۲۱	۵	معدال	معدال	۲۱	۵
ہر روز	ہر روز	۲۲	۵	افزون	افزون	۲۲	۵	گردون	گردون	۳	۴۷۸

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۵۱۱	۲۲	ا ش و ا	ا ش و ا	۵۲۸	۱۹	چیز	چیز	۵۲۵	۵	دگر	دگر
۵۱۰	۲۱	مرآت کل امر شیخ	مرآت کل امر شیخ	"	۲۸	سری	سری	"	۱۲	لوکه	لوکه
"	۲۸	محل لدین کل امر شیخ	محل لدین کل امر شیخ	"	۲۹	اد	اد	"	۵۲۹	غیب	غیب
۵۱۹	۲۲	تینز	تینز	"	"	نو	نو	"	۱۹	نقاد	نقاد
۵۲۰	۲	ا تم	ا تم	۵۲۹	۱۸	رای	رای	"	۲۶	ترایج	ترایج
"	۲۱	وسول	وسول	"	۲۷	رد	رد	"	"	نواوه	نواوه
"	۲۲	اسیاهی	اسیاهی	۵۳۰	۱	خیز	خیز	"	۲۸	وقت	وقت
"	۲۵	عه	عه	"	۲۱	ای	ای	"	۶	خایرینه	خایرینه
۵۲۱	۲۶	می آرد	می آرد	۵۳۱	۱۸	پناه تویم	پناه تویم	"	۱۸	نطق	نطق
"	"	کدام	کدام	"	۱۶	علاق	علاق	"	۲۵	مختصر	مختصر
"	"	حکام	حکام	"	۲۱	از خدا	از خدا	"	۵	نکات	نکات
"	۲۹	تا آنکه	تا آنکه	"	۲۲	سلم	سلم	"	۱۹	مالی	مالی
"	"	کمال	کمال	۵۳۱	۲۵	دعای صاحب	دعای صاحب	"	۵	فلو	فلو
۵۲۲	۳	نورس	نورس	۵۳۲	۱۳	نهاد	نهاد	"	۱۵	و	و
"	۱۳	تامت	تامت	۵۳۵	۱۳	ایشانرا	ایشانرا	"	۲	فا	فا
"	۱۴	بروزهای	بروزهای	"	۱۴	بخش	بخش	"	۲۸	سراسر	سراسر
۵۲۵	۲۷	رأب	رأب	"	۲۷	بازدات	بازدات	"	۶	صلوات	صلوات
"	۲۵	دق	دق	"	"	علمی	علمی	"	۶	علم	علم
۵۲۶	۲۲	سازقا	سازقا	۵۲۱	۶	انقاد	انقاد	"	۱۱	قرمود	قرمود
"	"	دعوتنا	دعوتنا	"	۹	نقد راند	نقد راند	"	۱	دوی	دوی
"	۲۵	قد	قد	"	۱۳	روشی	روشی	"	۲	خ	خ
"	۲۶	دعایم	دعایم	"	۲۵	منور	منور	"	۶	مراوت	مراوت
"	"	دشای	دشای	"	۲۸	امادی	امادی	"	۱۹	دزد	دزد
"	۲۸	مرد	مرد	"	"	حق تالی	حق تالی	"	۲۲	مهره	مهره
۵۲۷	۱۳	در	در	۵۳۲	۱	نهایت	نهایت	"	۲۷	مقام	مقام
"	۹	الذیاد	الذیاد	"	۲	شده	شده	"	۶	نحسب	نحسب
"	۲۲	محذرت	محذرت	"	۱۳	پنجوای	پنجوای	"	۲۷	خاییدن	خاییدن
"	۲۷	کک	کک	۵۳۷	۷	پنجه	پنجه	"	۱۵	در	در
۵۳۸	۱۳	نیز سطر که در میان است	نیز سطر که در میان است	"	۱۳	یادوست	یادوست	"	۸	نقش	نقش

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۵۵۰	۸	چهارم	چهارم	۵۹۲	۲۲	بگونه	چگونه	۵۹۳	۲۲	چهارم	چهارم
"	۲۳	استیخار	استیخار	۵۹۵	۶	باب	باب	۵۹۶	"	"	"
۵۵۵	۶	دلاورست	دلاورست	۹۰۱	۲۲	رباعی	رباعی	۹۰۲	۲۲	ادامه	ادامه
"	۱۱	بتاخر	بتاخر	"	۲۲	رباعی	رباعی	۹۰۳	۲۲	سربرده	سربرده
"	۲۶	صفتا	صفتا	"	۱	ادرا	ادرا	۹۰۴	۲۲	دل	دل
۵۶۰	۱۰	بسا	بسا	۹۰۵	۱۰	احد	احد	۹۰۶	۲۲	نوتتا	نوتتا
۵۶۱	۵	سیگرم	سیگرم	"	۲۰	المستقیم	المستقیم	۹۰۷	۲۲	پوزی	پوزی
"	۱۸	دود	دود	"	۱	کدورت	کدورت	۹۰۸	۲۲	احصیت	احصیت
۵۶۲	۱	میگو	میگو	"	۲	کدورت	کدورت	۹۰۹	۲۲	اعرف	اعرف
"	۲۰	گرد	گرد	۹۱۰	۱۶	حامل	حامل	۹۱۱	۲۲	بهر	بهر
۵۶۳	زیرسطر	اراده	اراده	"	۱۳	چند	چند	۹۱۲	۲۲	ناید	ناید
"	۱۲	نامردی	نامردی	۵۶۴	۱	دور	دور	۹۱۳	۲۲	ای	ای
"	۲۲	رحلا	رحلا	۵۶۵	زیرسطر	امور	امور	۹۱۴	۲۲	برد	برد
"	۲۶	بعض	بعض	۵۶۶	زیرسطر	ملا	ملا	۹۱۵	۲۲	المحقق	المحقق
"	"	"	"	"	۱۶	در	در	۹۱۶	۲۲	"	"
"	"	"	"	۵۶۷	۲۰	تخرین	تخرین	۹۱۷	۲۲	گوبد	گوبد
۵۶۸	۲۶	اینانجل	اینانجل	۵۶۸	۲۶	مسکه	مسکه	۵۶۹	۲۶	آواره	آواره
"	زیرسطر	مغلوب	مغلوب	۵۶۹	زیرسطر	بشاشه	بشاشه	۵۷۰	۲۶	پیش	پیش
"	"	"	"	۵۷۰	۱۵	تجیل	تجیل	۵۷۱	۲۶	کتاب	کتاب
"	۲۲	باصله	باصله	"	زیرسطر	کچر	کچر	۵۷۲	۲۶	میشود	میشود
"	۲۶	جد	جد	۵۷۳	۱۸	درش	درش	۵۷۴	۲۶	میداد	میداد
۵۶۶	۵	بسی	بسی	۵۷۵	۲۸	حدیت	حدیت	۵۷۶	۲۶	سونه	سونه
"	۲۶	مرگید	مرگید	۵۷۶	۱	داد آویزد	داد آویزد	۵۷۷	۲۶	بادشا	بادشا
۵۶۷	۲۲	الفضائل	الفضائل	۵۷۸	۲۶	چشمه	چشمه	۵۷۹	۲۶	دبر	دبر
"	۲۲	الشیائ	الشیائ	۵۸۰	۶	یا	یا	۵۸۱	۲۶	دواز	دواز
۵۶۸	۶	الحقیقه	الحقیقه	۵۸۲	۲۶	فرد	فرد	۵۸۳	۲۶	آزا	آزا
۵۶۹	۱۹	دمن	دمن	۵۸۴	۲۶	مراود	مراود	۵۸۵	۲۶	باد	باد
۵۷۰	۲۲	خویش	خویش	۵۸۶	۲۶	تخلف	تخلف	۵۸۷	۲۶	بهر	بهر
۵۷۱	۲۶	دسد	دسد	۵۸۸	۲۶	فتت	فتت	۵۸۹	۲۶	مقناطیس	مقناطیس
۵۷۲	۲۲	دخو	دخو	۵۹۰	۱۵	تخلف	تخلف	۵۹۱	۲۶	دخو	دخو
"	"	"	"	۵۹۲	۱۶	تخلف	تخلف	۵۹۳	۲۶	دخو	دخو

صفت	سطر	غلط	صحیح	صفت	سطر	غلط	صحیح
۴۰۹	۱۱	عخی	عحن	۴۱۲	۲۲	تخور	طور
"	"	قائل	قائل	"	۲۳	فوس	فوس
"	"	لو	لوع	"	۳۱	وز اصطلاح	وز اصطلاح
"	۱۲	هکن	هکان	۴۱۳	۹	زود	زده
"	۱۳	منانت	منانت	"	۲۶	گرید	گروید
"	۱۵	پدیرد	پدیرد	"	"	فیتی	فیتی
"	"	زائل	زائل	۴۱۵	۵	اویچی	رویچی
"	۲۰	مدیه	مدینه	"	۱۳	بازاح	بازاح
"	دیر	چارسیل	چارسیل	"	۱۵	ابا	ابا
"	۲۲	جس	چندین	"	۲۶	اجبت	است
"	"	گفته	گفتند	۴۱۶	۲۶	در سن	در سن
"	۲۳	مرادنا	مرادنا	"	۱۰	ستور	شور
"	۲۴	نمکنات	نمکنات	"	۲۹	سلک	سلک
"	۲۶	بجلی	بجلی	"	"	شاهات	شاهات
۴۱۷	۱	یندگی	یندگی	"	"	لا	او
"	۳	تابت	تابت	"	"	کاده	کرده
"	"	ود	در	۴۱۸	۵	سر	سر
"	۱۱	اشار	اشار	"	زیر	مجازا	مجازا
"	۱۳	التصف	التصف	"	۲۶	تواست	تواست
"	۱۹	آز	آز	۴۱۹	۱۶	وحدیت	وحدیت
"	۲۰	وجه	وجه	"	۱۲	کافراد	کافراد
"	۲۶	لذ	از	"	۱۹	لمعلق	المعلق
"	۲۸	سواه	سواد	"	۲۱	اذالسو	اذالمعلق
"	۳۲	خاتحاد	داتحاد	"	"	با	یا
۴۱۱	۱	شنی	تخلیل	"	۲۳	بنفس	بنفس
"	۱۶	اصطفت	اصطفت	"	۲۶	لنست	لنست
۴۱۲	۴	جل	جل	"	۲۶	عبده	عبده
"	دیر	زنده کورت	زنده کردن	"	"	حب	حب
"	"	اتارد	انداند	"	۱	خاص	خاص
"	۲۱	ار	از	"	۲	بزار	افراد
۴۰۹	۱۱	عخی	عحن	۴۱۲	۲۲	تخور	طور
"	"	قائل	قائل	"	۲۳	فوس	فوس
"	"	لو	لوع	"	۳۱	وز اصطلاح	وز اصطلاح
"	۱۲	هکن	هکان	۴۱۳	۹	زود	زده
"	۱۳	منانت	منانت	"	۲۶	گرید	گروید
"	۱۵	پدیرد	پدیرد	"	"	فیتی	فیتی
"	"	زائل	زائل	۴۱۵	۵	اویچی	رویچی
"	۲۰	مدیه	مدینه	"	۱۳	بازاح	بازاح
"	دیر	چارسیل	چارسیل	"	۱۵	ابا	ابا
"	۲۲	جس	چندین	"	۲۶	اجبت	است
"	"	گفته	گفتند	۴۱۶	۲۶	در سن	در سن
"	۲۳	مرادنا	مرادنا	"	۱۰	ستور	شور
"	۲۴	نمکنات	نمکنات	"	۲۹	سلک	سلک
"	۲۶	بجلی	بجلی	"	"	شاهات	شاهات
۴۱۷	۱	یندگی	یندگی	"	"	لا	او
"	۳	تابت	تابت	"	"	کاده	کرده
"	"	ود	در	۴۱۸	۵	سر	سر
"	۱۱	اشار	اشار	"	زیر	مجازا	مجازا
"	۱۳	التصف	التصف	"	۲۶	تواست	تواست
"	۱۹	آز	آز	۴۱۹	۱۶	وحدیت	وحدیت
"	۲۰	وجه	وجه	"	۱۲	کافراد	کافراد
"	۲۶	لذ	از	"	۱۹	لمعلق	المعلق
"	۲۸	سواه	سواد	"	۲۱	اذالسو	اذالمعلق
"	۳۲	خاتحاد	داتحاد	"	"	با	یا
۴۱۱	۱	شنی	تخلیل	"	۲۳	بنفس	بنفس
"	۱۶	اصطفت	اصطفت	"	۲۶	لنست	لنست
۴۱۲	۴	جل	جل	"	۲۶	عبده	عبده
"	دیر	زنده کورت	زنده کردن	"	"	حب	حب
"	"	اتارد	انداند	"	۱	خاص	خاص
"	۲۱	ار	از	"	۲	بزار	افراد

صوفی	سطر	غلط	صحیح	صوفی	سطر	غلط	صحیح	صوفی	سطر	غلط	صحیح
۶۲۲	۲۵	بر	برای	۶۲۸	۵	تعلیم	تعلیم	۶۲۴	۱۳	انتهی	انتهی
"	"	وار و یکشود	شامل	"	۲۳	زائل	اسید دار	"	۱۵	اسید	اسید
"	۲۶	لفظ	حاکم	"	۲۵	راکت	دستم	"	۲۴	دستم	دستم
"	"	سریست	توقیات	"	۲۸	توقیات	بسیار	"	۲۵	بسیار	بسیار
"	۲۷	که بسوی	تمامر	۶۲۹	۱۳	تمامر	دارین	"	"	دارین	دارین
"	"	جز	صورنگی	"	۲۲	صورنگی	و مولات	"	۵	و مولات	و مولات
"	"	پیامبر	خویش	۶۳۰	۱۰	خویش	پیدا	"	۱۸	پیدا	پیدا
"	"	خاطر	بالم	۶۳۱	۱۲	لام	ولید	"	۱۹	ولید	ولید
"	۲۸	الواج	ضروندن	"	۱۵	ضروندن	و کسر	"	۲۱	و کسر	و کسر
"	"	کلیه	و کسر	۶۳۲	۲۷	و کسر	که	"	۳۰	که	که
"	"	عبد میگویند	هری	۶۳۳	۲	هری	راج	"	۲۲	راج	راج
"	"	دین	عباد الخواص	"	۱۲	عباد الخواص	مجاهد	"	۲۵	مجاهد	مجاهد
۶۲۳	۲۹	سخت	خوص	"	۲۰	خوص	اجسام ظاهر	"	۲۷	اجسام ظاهر	اجسام ظاهر
"	"	کامل	انتهی	۶۳۴	۲۲	انتهی	دراد	"	۳۱	دراد	دراد
"	۳۰	ی	گشت	۶۳۵	۳	گشت	بالا	"	"	بالا	بالا
"	"	دوست	میکنند	"	۱۸	میکنند	که دے	"	"	که دے	که دے
۶۲۵	۲۳	د	مولید	۶۳۶	۱۸	مولید	افسانه	"	۱۸	افسانه	افسانه
"	۲۶	کاجر	مید	"	۲۵	مید	مشهور	"	۲۶	مشهور	مشهور
"	۲۷	رست	بود	"	۲۶	بود	مستولی	"	۲۹	مستولی	مستولی
۶۲۶	۱۳	کشیده	عالیان	"	"	عالیان	وادی	"	۱۹	وادی	وادی
"	"	بنقوس	زور با	"	۲۸	زور با	ساکت	"	۲۲	ساکت	ساکت
"	۳	احبب	خاسته خدا	"	۲۹	خاسته خدا	عادی	"	۲۳	عادی	عادی
"	"	زلفه	دهرود	"	۳۰	دهرود	بر	"	۱۸	بر	بر
"	۹	حفص	میشوند	"	"	میشوند	نقاد	"	۲۰	نقاد	نقاد
"	۲۱	حرکت	ماست	"	"	ماست	خواست	"	۲۵	خواست	خواست
"	۲۵	را	ملاقی	۶۳۷	۱۳	ملاقی	مطالب	"	۵	مطالب	مطالب
"	"	-	زلف	"	۹	زلف	ویان	"	۲۷	ویان	ویان
"	۲۹	زات	امیر	۶۳۸	۲۰	امیر	حضرت	"	۲۸	حضرت	حضرت
"	"	مرکات	جر	۶۳۹	۱۳	جر	بندگان	"	۲۸	بندگان	بندگان
۶۲۷	۱۶	دین	مستم	۶۴۰	۲	مستم	بخشینی	"	"	بخشینی	بخشینی

صفحه	سطر	خط	صحیح	صفحه	سطر	خط	صحیح	صفحه	سطر	خط	صحیح
۹۴۸	۱۴	خط	مربای	۹۵۰	۱۵	خط	مربای	۹۴۸	۱۴	خط	مربای
۲۰	۲۰	خط	پستی	۲۱	۲۱	خط	پستی	۲۰	۲۰	خط	پستی
۲۴	۲۴	خط	در	۲۸	۲۸	خط	در	۲۴	۲۴	خط	در
۹۴۹	۱	خط	مر	۹۵۱	۱	خط	مر	۹۴۹	۱	خط	مر
۵	۵	خط	خط	۲	۲	خط	خط	۵	۵	خط	خط
۶	۶	خط	مطر	۳	۳	خط	مطر	۶	۶	خط	مطر
۷	۷	خط	ریاضین	۱۴	۱۴	خط	ریاضین	۷	۷	خط	ریاضین
۸	۸	خط	از	۲۵	۲۵	خط	از	۸	۸	خط	از
۹	۹	خط	در روی	۲۶	۲۶	خط	در روی	۹	۹	خط	در روی
۱۰	۱۰	خط	الفت کون	۲۵۲	۳	خط	الفت کون	۱۰	۱۰	خط	الفت کون
۱۱	۱۱	خط	آفتاب	۲۷	۲۷	خط	آفتاب	۱۱	۱۱	خط	آفتاب
۱۲	۱۲	خط	کشت	۲۸	۲۸	خط	کشت	۱۲	۱۲	خط	کشت
۱۳	۱۳	خط	اول	۲۹	۲۹	خط	اول	۱۳	۱۳	خط	اول
۱۴	۱۴	خط	احسنت	۳۰	۳۰	خط	احسنت	۱۴	۱۴	خط	احسنت
۱۵	۱۵	خط	نقص	۳۱	۳۱	خط	نقص	۱۵	۱۵	خط	نقص
۱۶	۱۶	خط	ضد	۳۲	۳۲	خط	ضد	۱۶	۱۶	خط	ضد
۱۷	۱۷	خط	قرآن	۳۳	۳۳	خط	قرآن	۱۷	۱۷	خط	قرآن
۱۸	۱۸	خط	مدم	۳۴	۳۴	خط	مدم	۱۸	۱۸	خط	مدم
۱۹	۱۹	خط	تعلید	۳۵	۳۵	خط	تعلید	۱۹	۱۹	خط	تعلید
۲۰	۲۰	خط	زن	۳۶	۳۶	خط	زن	۲۰	۲۰	خط	زن
۲۱	۲۱	خط	نقش	۳۷	۳۷	خط	نقش	۲۱	۲۱	خط	نقش
۲۲	۲۲	خط	اگر	۳۸	۳۸	خط	اگر	۲۲	۲۲	خط	اگر
۲۳	۲۳	خط	لر	۳۹	۳۹	خط	لر	۲۳	۲۳	خط	لر
۲۴	۲۴	خط	چیز	۴۰	۴۰	خط	چیز	۲۴	۲۴	خط	چیز
۲۵	۲۵	خط	ذات	۴۱	۴۱	خط	ذات	۲۵	۲۵	خط	ذات
۲۶	۲۶	خط	شد	۴۲	۴۲	خط	شد	۲۶	۲۶	خط	شد
۲۷	۲۷	خط	بیج	۴۳	۴۳	خط	بیج	۲۷	۲۷	خط	بیج
۲۸	۲۸	خط	بار	۴۴	۴۴	خط	بار	۲۸	۲۸	خط	بار
۲۹	۲۹	خط	گذاختن	۴۵	۴۵	خط	گذاختن	۲۹	۲۹	خط	گذاختن
۳۰	۳۰	خط	تاریک	۴۶	۴۶	خط	تاریک	۳۰	۳۰	خط	تاریک
۳۱	۳۱	خط	تاریک	۴۷	۴۷	خط	تاریک	۳۱	۳۱	خط	تاریک
۳۲	۳۲	خط	تاریک	۴۸	۴۸	خط	تاریک	۳۲	۳۲	خط	تاریک
۳۳	۳۳	خط	تاریک	۴۹	۴۹	خط	تاریک	۳۳	۳۳	خط	تاریک
۳۴	۳۴	خط	تاریک	۵۰	۵۰	خط	تاریک	۳۴	۳۴	خط	تاریک
۳۵	۳۵	خط	تاریک	۵۱	۵۱	خط	تاریک	۳۵	۳۵	خط	تاریک
۳۶	۳۶	خط	تاریک	۵۲	۵۲	خط	تاریک	۳۶	۳۶	خط	تاریک
۳۷	۳۷	خط	تاریک	۵۳	۵۳	خط	تاریک	۳۷	۳۷	خط	تاریک
۳۸	۳۸	خط	تاریک	۵۴	۵۴	خط	تاریک	۳۸	۳۸	خط	تاریک
۳۹	۳۹	خط	تاریک	۵۵	۵۵	خط	تاریک	۳۹	۳۹	خط	تاریک
۴۰	۴۰	خط	تاریک	۵۶	۵۶	خط	تاریک	۴۰	۴۰	خط	تاریک
۴۱	۴۱	خط	تاریک	۵۷	۵۷	خط	تاریک	۴۱	۴۱	خط	تاریک
۴۲	۴۲	خط	تاریک	۵۸	۵۸	خط	تاریک	۴۲	۴۲	خط	تاریک
۴۳	۴۳	خط	تاریک	۵۹	۵۹	خط	تاریک	۴۳	۴۳	خط	تاریک
۴۴	۴۴	خط	تاریک	۶۰	۶۰	خط	تاریک	۴۴	۴۴	خط	تاریک
۴۵	۴۵	خط	تاریک	۶۱	۶۱	خط	تاریک	۴۵	۴۵	خط	تاریک
۴۶	۴۶	خط	تاریک	۶۲	۶۲	خط	تاریک	۴۶	۴۶	خط	تاریک
۴۷	۴۷	خط	تاریک	۶۳	۶۳	خط	تاریک	۴۷	۴۷	خط	تاریک
۴۸	۴۸	خط	تاریک	۶۴	۶۴	خط	تاریک	۴۸	۴۸	خط	تاریک
۴۹	۴۹	خط	تاریک	۶۵	۶۵	خط	تاریک	۴۹	۴۹	خط	تاریک
۵۰	۵۰	خط	تاریک	۶۶	۶۶	خط	تاریک	۵۰	۵۰	خط	تاریک
۵۱	۵۱	خط	تاریک	۶۷	۶۷	خط	تاریک	۵۱	۵۱	خط	تاریک
۵۲	۵۲	خط	تاریک	۶۸	۶۸	خط	تاریک	۵۲	۵۲	خط	تاریک
۵۳	۵۳	خط	تاریک	۶۹	۶۹	خط	تاریک	۵۳	۵۳	خط	تاریک
۵۴	۵۴	خط	تاریک	۷۰	۷۰	خط	تاریک	۵۴	۵۴	خط	تاریک
۵۵	۵۵	خط	تاریک	۷۱	۷۱	خط	تاریک	۵۵	۵۵	خط	تاریک
۵۶	۵۶	خط	تاریک	۷۲	۷۲	خط	تاریک	۵۶	۵۶	خط	تاریک
۵۷	۵۷	خط	تاریک	۷۳	۷۳	خط	تاریک	۵۷	۵۷	خط	تاریک
۵۸	۵۸	خط	تاریک	۷۴	۷۴	خط	تاریک	۵۸	۵۸	خط	تاریک
۵۹	۵۹	خط	تاریک	۷۵	۷۵	خط	تاریک	۵۹	۵۹	خط	تاریک
۶۰	۶۰	خط	تاریک	۷۶	۷۶	خط	تاریک	۶۰	۶۰	خط	تاریک
۶۱	۶۱	خط	تاریک	۷۷	۷۷	خط	تاریک	۶۱	۶۱	خط	تاریک
۶۲	۶۲	خط	تاریک	۷۸	۷۸	خط	تاریک	۶۲	۶۲	خط	تاریک
۶۳	۶۳	خط	تاریک	۷۹	۷۹	خط	تاریک	۶۳	۶۳	خط	تاریک
۶۴	۶۴	خط	تاریک	۸۰	۸۰	خط	تاریک	۶۴	۶۴	خط	تاریک
۶۵	۶۵	خط	تاریک	۸۱	۸۱	خط	تاریک	۶۵	۶۵	خط	تاریک
۶۶	۶۶	خط	تاریک	۸۲	۸۲	خط	تاریک	۶۶	۶۶	خط	تاریک
۶۷	۶۷	خط	تاریک	۸۳	۸۳	خط	تاریک	۶۷	۶۷	خط	تاریک
۶۸	۶۸	خط	تاریک	۸۴	۸۴	خط	تاریک	۶۸	۶۸	خط	تاریک
۶۹	۶۹	خط	تاریک	۸۵	۸۵	خط	تاریک	۶۹	۶۹	خط	تاریک
۷۰	۷۰	خط	تاریک	۸۶	۸۶	خط	تاریک	۷۰	۷۰	خط	تاریک
۷۱	۷۱	خط	تاریک	۸۷	۸۷	خط	تاریک	۷۱	۷۱	خط	تاریک
۷۲	۷۲	خط	تاریک	۸۸	۸۸	خط	تاریک	۷۲	۷۲	خط	تاریک
۷۳	۷۳	خط	تاریک	۸۹	۸۹	خط	تاریک	۷۳	۷۳	خط	تاریک
۷۴	۷۴	خط	تاریک	۹۰	۹۰	خط	تاریک	۷۴	۷۴	خط	تاریک
۷۵	۷۵	خط	تاریک	۹۱	۹۱	خط	تاریک	۷۵	۷۵	خط	تاریک
۷۶	۷۶	خط	تاریک	۹۲	۹۲	خط	تاریک	۷۶	۷۶	خط	تاریک
۷۷	۷۷	خط	تاریک	۹۳	۹۳	خط	تاریک	۷۷	۷۷	خط	تاریک
۷۸	۷۸	خط	تاریک	۹۴	۹۴	خط	تاریک	۷۸	۷۸	خط	تاریک
۷۹	۷۹	خط	تاریک	۹۵	۹۵	خط	تاریک	۷۹	۷۹	خط	تاریک
۸۰	۸۰	خط	تاریک	۹۶	۹۶	خط	تاریک	۸۰	۸۰	خط	تاریک
۸۱	۸۱	خط	تاریک	۹۷	۹۷	خط	تاریک	۸۱	۸۱	خط	تاریک
۸۲	۸۲	خط	تاریک	۹۸	۹۸	خط	تاریک	۸۲	۸۲	خط	تاریک
۸۳	۸۳	خط	تاریک	۹۹	۹۹	خط	تاریک	۸۳	۸۳	خط	تاریک
۸۴	۸۴	خط	تاریک	۱۰۰	۱۰۰	خط	تاریک	۸۴	۸۴	خط	تاریک

صفت	سطر	غلط	صحیح	صفت	سطر	غلط	صحیح	صفت	سطر	غلط	صحیح
۶۸۴	۱۲	برکت	برکت	دینا	۱۳	دینا	۶۲۷	نذر	۱۳	نذر	۶۲۷
۶۸۵	۱۸	برکت	برکت	کشاد	۱۴	کشاد	۶۲۸	و	۱۴	و	۶۲۸
۶۸۸	۸	برکت	برکت	عده	۲۷	عده	۶۲۹	برکت	۱۸	برکت	۶۲۹
۶۹۳	۵	بین	بین	الجنه	۱	الجنه	۶۳۰	بر	۸	بر	۶۳۰
۶۹۴	۵	یکشنبه	یکشنبه	و شنبت	۲	و شنبت	۶۳۱	بین	۵	بین	۶۳۱
۶۹۵	۵	یکشنبه	یکشنبه	نخت	۱۲	نخت	۶۳۲	یکشنبه	۵	یکشنبه	۶۳۲
۶۹۶	۱۱	لغرض	لغرض	لا	۱۳	لا	۶۳۳	یکشنبه	۵	یکشنبه	۶۳۳
۶۹۷	۱۲	تامل	تامل	وجه	۱۳	وجه	۶۳۴	لغرض	۱۱	لغرض	۶۳۴
۶۹۸	۱۲	مقبول	مقبول	نگار	۱۳	نگار	۶۳۵	تامل	۱۲	تامل	۶۳۵
۶۹۹	۱۵	نفر	نفر	بربارت	۱۴	بربارت	۶۳۶	مقبول	۱۲	مقبول	۶۳۶
۷۰۰	۲۷	این	این	ونی	۱۵	ونی	۶۳۷	نفر	۱۵	نفر	۶۳۷
۷۰۱	۱۹	سوز	سوز	نرگان	۱۶	نرگان	۶۳۸	این	۲۷	این	۶۳۸
۷۰۲	۲۵	است عقل	است عقل	اتفاق	۱۷	اتفاق	۶۳۹	سوز	۱۹	سوز	۶۳۹
۷۰۳	۲۷	ابر	ابر	کبر	۱۸	کبر	۶۴۰	است عقل	۲۵	است عقل	۶۴۰
۷۰۴	۱۳	درگاه	درگاه	عن ب	۱۹	عن ب	۶۴۱	ابر	۲۷	ابر	۶۴۱
۷۰۵	۸	مظان	مظان	گوگرد	۲۰	گوگرد	۶۴۲	درگاه	۱۳	درگاه	۶۴۲
۷۰۶	۲۲	شکر	شکر	مستجاب	۲۱	مستجاب	۶۴۳	مظان	۸	مظان	۶۴۳
۷۰۷	۲۴	رر	رر	یکروز	۲۲	یکروز	۶۴۴	شکر	۲۲	شکر	۶۴۴
۷۰۸	۶	المختار	المختار	غفار	۲۳	غفار	۶۴۵	رر	۲۴	رر	۶۴۵
۷۰۹	۲۷	بالا	بالا	غفار	۲۴	غفار	۶۴۶	المختار	۶	المختار	۶۴۶
۷۱۰	۵	ماهی	ماهی	کنند	۲۵	کنند	۶۴۷	بالا	۲۷	بالا	۶۴۷
۷۱۱	۱۸	نقدی	نقدی	زردبان	۲۶	زردبان	۶۴۸	ماهی	۵	ماهی	۶۴۸
۷۱۲	۲۱	نقدی	نقدی	وازان	۲۷	وازان	۶۴۹	نقدی	۱۸	نقدی	۶۴۹
۷۱۳	۲۵	بد	بد	شمارید	۲۸	شمارید	۶۵۰	نقدی	۲۱	نقدی	۶۵۰
۷۱۴	۲۸	منکند	منکند	عقیده	۲۹	عقیده	۶۵۱	بد	۲۵	بد	۶۵۱
۷۱۵	۱۰	بجنه	بجنه	نیوشد	۳۰	نیوشد	۶۵۲	منکند	۲۸	منکند	۶۵۲
۷۱۶	۱۵	گوسی	گوسی	کن کرم	۳۱	کن کرم	۶۵۳	بجنه	۱۰	بجنه	۶۵۳
۷۱۷	۳	طویه	طویه	کرده شد	۳۲	کرده شد	۶۵۴	گوسی	۱۵	گوسی	۶۵۴
۷۱۸	۵	لظافتها	لظافتها	اداد	۳۳	اداد	۶۵۵	طویه	۳	طویه	۶۵۵
۷۱۹	۱۸	عاه	عاه	انجیما	۳۴	انجیما	۶۵۶	لظافتها	۵	لظافتها	۶۵۶
۷۲۰	۲۰	عنا	عنا	انجیما	۳۵	انجیما	۶۵۷	عاه	۱۸	عاه	۶۵۷

صفحه	سطر	لفظ	صحیح	مصحف	سطر	غلط	صحیح	مصحف	سطر	لفظ	صحیح
۴۵۰	۱۸	کلمه انفتاح	کلمه انفتاح	۴۶۲	۲۲	مغین	مغین	۴۸۲	۴	فلا	مصحف
۴۵۱	۲۰	دیرا	دیرا	۴۶۳	۲۲	لا تفت	لا تفت	۴۸۳	۱۲	دو داصل	دو داصل
۴۵۱	۹	به بنیم	به بنیم	۴۶۵	۲۸	ماتین	ماتین	۴۸۳	۱۳	بایزید	بایزید
۴۵۱	۱۶	شمارا	شمارا	۴۶۵	۱۲	بصر	بصر	۴۸۳	۴	یالقا	یالقا
۴۵۱	۲۵	موظف	موظف	۴۶۶	۱۸	وشره	وشره	۴۸۴	۱۲	۱۳۳۱	۱۳۳۱
۴۵۳	۱۴	شهره	شهره	۴۶۶	۲۴	دی	دی	۴۸۴	۱۲	۱۹۱۲	۱۹۱۲
۴۵۳	۲۲	سیدود	سیدود	۴۶۶	۲۶	جزمانه	جزمانه	۴۸۵	۴	مرد	مرد
۴۵۳	۲۴	دکلم	دکلم	۴۶۸	۱۱	عزیز بن	عزیز بن	۴۸۵	۴	دو صد	دو صد
۴۵۳	۲۸	دیراه	دیراه	۴۶۹	۱	بعد از فراغت	بعد از فراغت	۴۸۵	۴	۱۱۹۴	۱۱۹۴
۴۵۳	۸	فتاق	فتاق	۴۶۹	۲۶	استاد	استاد	۴۸۵	۴	هیه آند	هیه آند
۴۵۳	۱۰	مرد	مرد	۴۷۰	۱۰	مدح	مدح	۴۸۵	۴	فیض پیران	فیض پیران
۴۵۳	۲۲	موبی	موبی	۴۷۰	۱۱	رو	رو	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۲۴	شران	شران	۴۷۱	۱۴	دا	دا	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۱۰	استا	استا	۴۷۱	۱۸	آذان	آذان	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۱۱	حساب	حساب	۴۷۲	۲	نر	نر	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۱۱	حساب	حساب	۴۷۲	۱	جال	جال	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۱	ویدیه سورت	ویدیه سورت	۴۷۲	۲	پرپای	پرپای	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۱۶	بجذبات	بجذبات	۴۷۲	۲۰	گرچه	گرچه	۴۸۵	۴	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۲۳	اوست	اوست	۴۷۲	۸	وے	وے	۴۸۵	۴	۱۹۱۸	۱۹۱۸
۴۵۳	۱۱	ثابت	ثابت	۴۷۲	۱۵	کرم	کرم	۴۸۵	۲۳	پیشین	پیشین
۴۵۳	۲۲	احدیت	احدیت	۴۷۲	۱۶	عطاراند	عطاراند	۴۸۵	۴	ایک	ایک
۴۵۳	۲۵	داخلی اند	داخلی اند	۴۷۲	۱۴	حاد	حاد	۴۸۵	۱۰	۱۳۳۴	۱۳۳۴
۴۵۳	۲۴	در	در	۴۷۲	۲۶	مرادند	مرادند	۴۸۵	۱۳	در	در
۴۵۳	۲۴	دے	دے	۴۷۲	۲۴	امل	امل	۴۸۵	۱۴	بلفقم	بلفقم
۴۵۳	۲۹	یزون	یزون	۴۷۲	۴	اوست	اوست	۴۸۵	۱۳	دانتند	دانتند
۴۵۳	۲۵	زیر شمشیر	زیر شمشیر	۴۷۲	۲۴	فرمودند	فرمودند	۴۸۵	۸	هر کش	هر کش
۴۵۳	۱۲	نیر	نیر	۴۷۲	۲۲	دو صد	دو صد	۴۸۵	۲۶	بیافت	بیافت
۴۵۳	۲۴	خف	خف	۴۷۲	۲۴	کاپور	کاپور	۴۸۵	۲۶	تایافت	تایافت
۴۵۳	۲۵	ودار	ودار	۴۷۲	۲۵	لاذقان	لاذقان	۴۸۵	۱	داز جلوه	داز جلوه
۴۵۳	۲۶	پس	پس	۴۷۲	۱	زیمخا	زیمخا	۴۸۵	۸	منج	منج

[illegible]

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۳	۱	یافتم	نیافتم	۱۲	۱۲	گلستان در	گلستان در	۵۶	۳۳	مخرج	رجوع
۳۳	۱۳	مو	نو	۲۶	۲۶	نقطہ	نقطہ	۵	۵	حال	محل
۳۳	۱۴	دور	دور	۷۶	۷۶	دوریم	دوریم	۱۳	۱۳	ما	کما
۳۳	۱۴	ستند	جستند	۲۰	۲۰	سند	سند	۱۲	۱۲	ز	از
۳۳	۲۲	بنموده	بنمودند	۲۵	۲۵	سب	سب	۶	۶	مزدی	مزدوری
۳۳	۳	گویم	گویم	۱۵	۱۵	مداریت	مداریت	۱۸	۱۸	متریری	متریری
۳۳	۵	نیاشتم	نیاشتم	۱۱	۱۱	خود	خود	۱۹	۱۹	فرض	عرض
۳۳	۱۹	سائے	سائے	۱۲	۱۲	نگردہ	نگردہ	۲۴	۲۴	کہ	کرد
۳۳	۲۵	آوندے	آوندے	۶	۶	عظایہ	عظایہ	۱۱	۱۱	ترقی	تری
۳۶	۱۰	جوشاش	جوشاش	۱۹	۱۹	مرترا	مرترا	۱۱	۱۱	عظایہ	عظایہ
۳۸	۲۵	زبان	زبان	۵۲	۵۲	ما	ما	۱۳	۱۳	وطن	وطن
۳۸	۲۲	آید	آید	۵۳	۵۳	دمن	دمن	۱۳	۱۳	فراق	فراق
۴۰	۱۸	بفرد	بفرد	۱۴	۱۴	نرناق	نرناق	۵	۵	برخورد	برخورد
۴۰	۲۳	و قایلما	و قایلما	۲۱	۲۱	برخورد	برخورد	۵	۵	برخورد	برخورد
۴۲	۵	نو	نو	۵۴	۵۴	لذہ	لذہ	۶	۶	ابن	ابن
۴۲	۶	رفت	رفت	۲۶	۲۶	بزرگ	بزرگ	۴	۴	تقریظ صاحب	تقریظ صاحب
۴۲	۱۲	نرسد	نرسد	۴	۴	نیز	نیز	۴	۴	رنگارے	رنگارے
۴۲	۲۰	بس	بس	۲۴	۲۴	سیاس	سیاس	۸	۸	سلکا	سلکا
۴۲	۴	فتوے	فتوے	۴	۴	گرد	گرد	۲۵	۲۵	والہ	والہ
۴۲	۱۶	آنہار	آنہار	۱۲	۱۲	بن بچی	بن بچی	۸	۸	دائے حال	دائے حال
۴۲	۱۸	اینا	اینا	۱۵	۱۵	قدس سرہ	قدس سرہ	۹	۹	دخوری	دخوری
۴۲	۲۰	ا	ا	۱	۱	ناکار	ناکار	۴	۴	نخای بادا	نخای بادا
۴۲	۲۲	گے	گے	۶	۶	کہ	کہ	۱۰	۱۰	بنگا	بنگا
۴۲	۳۶	سکا	سکا	۸	۸	درتے	درتے	۱۱	۱۱	مابہ	مابہ
۴۲	۲	لمے	پائے	۱۱	۱۱	بالکلیہ	بالکلیہ	۱۳	۱۳	اعلیٰ	اعلیٰ
۴۲	۴	قدت	قدت	۱	۱	نفیہ	نفیہ	۲۵	۲۵	اداس	اداس
۴۲	۲۴	راکت	راکت	۱۱	۱۱	آن	آن	۱۶	۱۶	ہم آئینہ	ہم آئینہ
۴۵	۲۰	میلی	میلی	۱	۱	ز	ز	۱۴	۱۴	اصطلاحات	اصطلاحات
۴۶	۴	ز	اد	۵	۵	اسرار	اسرار	۴	۴	ازلیہ	ازلیہ
۴۶	۱۱	گدازان	گدازان	۱۱	۱۱	ضائف	ضائف	۱۹	۱۹	ازلیہ	ازلیہ

اعطایہ تقاریر کتاب مستطاب

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۳۱	۱	تحقیقات	تحقیقات
۲۵	۵	ہر قدر	ہر قدر
۱۵	۶	ابن	ابن
۱۵	۴	تقریظ صاحب	تقریظ صاحب
۴	۴	رنگارے	رنگارے
۸	۸	سلکا	سلکا
۲۵	۴	والہ	والہ
۲۴	۸	دائے حال	دائے حال
۱۹	۹	دخوری	دخوری
۲۳	۴	نخای بادا	نخای بادا
۸	۱۰	بنگا	بنگا
۱۵	۱۱	مابہ	مابہ
۱۳	۱۳	اعلیٰ	اعلیٰ
۲۵	۴	اداس	اداس
۲۲	۱۶	ہم آئینہ	ہم آئینہ
۱۴	۱۴	اصطلاحات	اصطلاحات
۲۴	۴	ازلیہ	ازلیہ
۲	۱۹	ازلیہ	ازلیہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح	صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۱۹۰	۹	درسم	ولا رسم	۲۸	۱	سقول	سقول	۲۰	۵	الطوا	الطوا
۲۱	۶	الطباع	الطباع	۳۱	۸	التفج	التفج	۲۲	۲	میرستان	میرستان
۲۳	۱۱	راہ حکماء	راہ حکماء	۲۳	۲۴	فرزانه	فرزانه	۲۳	۵	یطالع	یطالع
۲۵	۱۵	باد رنگ	باد رنگ	۲۵	۲۰	دریا	دریا	۲۵	۲۱	کام جانی	کام جانی
۲۶	۶	تدود	تدود	۲۴	۲۵	بنک	بنک	۲۸	۱۳	است	است
۲۸	۱۸	جاوید	جاوید	۲۸	۲۲	بے سیم	بے سیم	۳۱	۲۷	تقویٰ	تقویٰ
۳۱	۱۵	نیض الانور	نیض الانور								

بازو اشارت

کیا ت فارسی حضرت مولانا شاہ تراز علی قلندر قدس سرہ اعزیز اس مجموعہ میں حضرت
کا دیوان فارسی اور شری آل المصنف و ترجیع بند و بخش کر یا ہے سہ چار کتب متعلق و معارف
سے بالارسل بن قیمت علاوہ حصہ لڑاک (م)

نور الایض ترجمہ فتوح الغیب حضرت مولانا شاہ حمایت علی قلندر قدس سرہ اعزیز قیمت و محصول ان
تحریر الی نور فی تفسیر القلندر مصنف حضرت مولانا حافظ شاہ علی انو قلندر قدس سرہ اعزیز
اس کتاب میں نہایت خوبی ہے ان کیا ہے کہ قلندر کے کیا معنی ہیں اور قلندر کسے کہتے ہیں اور یہی
نہیں میں ان حالات کے حالات بھی ہیں جو اس تہ پر فائز ہونی ہیں قیمت علاوہ محصول ایک (م)
انتسار عن ذکر اہل الصلاح مصنف صاحب تحریر الی نور یہ حالات ہیں ان مسائل نامہ چہا پیر
و چہا خانو و و شہادت بیعت صغیرہ کبیرہ و مسائل و ذکر و تجربہ بدین ممکن و اقسام شرافت مشایخ و غیر
میں نہایت صلاح حاصل ہے قیمت علاوہ محصول ایک (م)

القول بالوجہ فی نیق من عہد نسب قدر ف یہ مصنف صاحب تحریر الی نور قیمت علاوہ محصول ایک (م)
ایض التبتی فی مشکلات ابن ارحلی مصنف صاحب تحریر الی نور قیمت علاوہ محصول ایک (م)
مفاوضات مکتوبات حضرت شاہ محمد کاظم قلندر و حضرت شاہ تراز علی قلندر قدس سرہ اعزیز قیمت علاوہ محصول ایک (م)
یہ کتابیں اس طرح سے ملتی ہیں محمد علی علوی بازار حجا اولال شہ لکھنؤ مکان نمبر ۱۱
شہادت نامہ معارف بہ شہادت نامہ کلان مصنف صاحب تحریر الی نور اسکی تعریف میں
صرف ہقدر لکھنا کافی ہے کہ نہایت جامع ہے اور جہہ وجود بمثل ہے قیمت علاوہ محصول ایک (م)

ملنے کا ہتھ

قاضی محمد استظام علیخان محلہ قاضی گدھی قصبہ گاوری ضلع لکھنؤ

۲۹۷۶۷۷
آخری درج شدہ تاریخ پر یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ جریمہ دیرانہ لیا جائے گا۔

۱۰/۴/۶۲

